

Octauum Volumen.

A R I S T O T E L I S
M E T A P H Y S I C O R V M

LIBRI XIII.

Cum

A V E R R O I S C O R D V B E N S I S

I N E O S D E M C O M M E N T A R I I S ,
E T E P I T O M E .

Theophrasti Metaphysicorum Liber.

*Marci Antonij Zimarae Contradictionum Solutiones,
in hos Metaphysicorum Libros.*

*Quorum omnium recognitionem, et additamentum,
versis pagina ostendit.*

V E N E T I I S A P V D I V N C T A S .
M . D . L X I I .

IN HOC OCTAVO VOLVMB

HÆC CONTINENTVR.

ARISTOTELIS Metaphysicorū libri Quatuordecim
à Bessarione Cardinale Niceno latinitate donati: de-
nuo vero à summis huius seculi philosophis castiga-
tiores reddit, ac in Summas & Capita diuisi.

AVERROIS in eosdem cum ipsius textu Cōmentarij,
ex Antiquis, doctissimorumq; virorum exemplari-
bus castigati.

Proœmium in Duodecimum librum, antea quidem à
Paulo Israelita, nunc vero etiam à Iacob Mantino in
Latinum conuersum.

Epitome in eosdem Metaphysicorum libros, Mantino
interprete: Aristotelis textibus, vt eis respondet, in
margine citatus.

M. Antonij Zimara Solutiones contradictionum.
Theophrasti Metaphysicorum liber.

Summarum, ac Caputum index in voluminis initio.

Index

INDEX SUMMARVM, AC CAPITVM LIBRORVM.

qui in hoc volumine
continentur.

Sūmꝰ ac Capita Primi lib. Metaphy.

Summa Prima. De natura, et perfectiōe huius diuinae sciētiæ, quæ sapientiæ dicitur. *fo. 1. C.*

Quæ cognitionem perfectior, quauē imperfecior et dicitur: pariter cognoscitur. *Cap. 1. f. 1. C.*

Quæ sit sapientiæ natura: et quæ sit in hac animæ de inuentio. *Cap. 2. f. 1. C.*

Summa Secunda. Antiquorum opinionēs de verum causis, ac principijs. *f. 3. C.*

Causarum in modos diuisi: veterumq; opinioēs de causis materiali. *Cap. 1. f. 3. C.*

Veterū opinioēs de eā efficiēte. *Ca. 2. f. 3. L.*

Pythagoricarū opio de verū principi. *c. 3. f. 5. A.*

Opinioēs potentia vniuersi et vniuersaliūq; d. h. q. antea recitata sūt. *opinioib. c. 4. f. 5. G.*

De Platonis Philosophia: omniumq; rectarum opinioēm epilogus. *Cap. 5. f. 7. D.*

Summa Tertia. Antiquorum de verū causis, ac principijs opinioēs consutator. *f. 11. A.*

Idcirco rei, qui principij vniū vno, idcirco potius singulorū: aduersusq; et eos, qui plura principia ex corpore ponēbat. *Ca. 11. f. 1. B.*

Examinatio opinioū Aristoteli. *C. 1. f. 1. K.*

Exstatuunt opinioēs totum, qui entia ali qua per se et sensibilia ponēbat: primūq; reprehenduntur Pythagorici, principia a- bēndis modo, quam Naturales videntur. *Capit. Tertium. f. 15. A.*

Redargutiones aduersus Idearū assertores, quomodoq; entis naturalium causas inquirere vult. *Cap. 4. f. 17. H.*

Summꝰ ac Capita. iij. lib. Metaphy.

Summa Vnica. De Veritatu speculatione. *f. 28. E.*

Veritatu speculationem sum facili, iū vera

difficilem esse. Quod pacto Philosophia de rebus scientia recte appellatur. *C. 1. f. 2. B.*
In nullo carū genere dari certum i infinitū, neq; sursum versum, neq; deorsū. *C. 2. f. 30. E.*
Quales debent esse veritatu audire, quæq; veritatu cognitionē impedire solēt. *c. 3. f. 34. G.*

Sūmꝰ ac Capita. iij. lib. Metaphy.

Summa Prima. Dubitationes multa proponuntur. *f. 36. E.*

Dubitationū causa exponitur. *Cap. 1. lib. 2.*

Dubitationes variz ad hanc sciētiā pertinē-
tes proponuntur. *Cap. 2. f. 37. H.*

Summa Secunda. Examinatur proposita
difficulata. *f. 39. L.*

Difficultatū difficultates de consensu, princi-
piū, et substantiarū aguntur. *Ca. 1. lib. 2.*

Examinatur q̄stio de Generib. *Ca. 2. f. 47. D.*

Q̄stioēs de vniuersalibus. *Cap. 3. f. 50. M.*

Vtrum principia sint eadē numero, vel specie.
Et an corruptibilia et incorruptibilia
eadem sint principia, vel nr. *C. 4. f. 52. K.*

An ens et vni sit verū substantia. *C. 5. f. 56. E.*

An numerus, et magnitudo substantiæ sint,
vel nr. *Cap. 6. f. 59. P.*

Dubitationes de Idēis. *Cap. 7. f. 61. M.*

Vtrū principia potentia sint vel alio mō. Et
vtrū vniuersalia, an singularia. *C. 8. f. 62. I.*

Sūmꝰ ac Capita. iij. lib. Metaphy.

Summa Prima. Agitur de quibus habet
prima Philosophia pertractare. *63. K.*

Eni prout est ens, et primas causas a primo
Philosopho considerari. *Cap. 1. ibidem.*

Quo pacto ens multipliciter dicitur. Eni ex
vni idē esse. Item de ente, ut ens est, et de
eius specielibus, ac consequentiū hanc con-
siderare scientiam. *Cap. 2. f. 64. H.*

Summa Secunda. De Principiorum cogi-
tatione. *f. 72. A.*

Ad Philosophum considerationē de principijs
vbiū communibus pertinere. *Cap. 1. ibid.*

Disputatio contra eos, qui contingere idē ē,
et nō esse dicūt, et ita arbitrari. *C. 2. f. 74. B.*

¶ q̄ Contra

Index

Contra Protagorā, affirmantem de quod opinari, et nobis appare, verū esse. c. 3. 86. D	
Contra eos, qui vel contradicendi studio, vel alia quapum de cā in dictam opinionem deueniunt. Item contraria simul eadē esse non posse. Cap. 4. 93. E	
Inter contrādictionē nō dari mediū. c. 5. 95. b	
Contra eos, qui omnia falsa, aut qui omnia vera esse dicebant. Et contra eos etiam qui omnia quiescere aut moueri dicebant. Caput sextum. 97. G	
Summa ac Capita. v. lib. Metaphy.	
Summa unica. Nomenclorum nominum multipliciter dictorum significationes distinguuntur. 100. B	
De Principio. Cap. 1. ibid.	
De Causa. Cap. 2. 101. G	
De Elemento. Cap. 3. 104. L	
De Natura. Cap. 4. 106. I	
De Necessario. Cap. 5. 108. K	
De Vno. Cap. 6. 110. C	
De Ente. Cap. 7. 115. K	
De substantia. Cap. 8. 117. K	
De Eodem, Diverso, Differenti, simili, et Dissimili. Cap. 9. 118. G	
De Oppositi Contrarij, Diversi, et rēfū specie. Cap. 10. 118. L	
De Priori et Posteriori. Cap. 11. 119. D	
De Potētia et Impotētia. Ca. 12. 121. D	
De Quanto. Cap. 13. 124. F	
De Quali. Cap. 14. 125. K	
De Ad aliquid. Cap. 15. 127. B	
De Perfecto. Cap. 16. 129. M	
De Terminis. Cap. 17. 131. D	
De Secundum quod. Cap. 18. 131. L	
De Distributione. Cap. 19. 133. A	
De Habitu. Cap. 20. 133. D	
De Passione. Cap. 21. 133. K	
De Primatione. Cap. 22. 134. A	
De Habere. Cap. 23. 135. C	
De Ex aliquo. Cap. 24. 135. M	
De Parte. Cap. 25. 137. A	
De Toto. Cap. 26. 137. K	

De Matie. Cap. 27. 138. Z	
De Genere. Cap. 28. 140. B	
De Ratio. Cap. 29. 141. B	
De Accidentibus. Cap. 30. 142. I	

Summa ac Capita. vii. lib. Metaphy.

Summa Prima. Declaratur de quo ens prima Philosophia consideret, et de distinctione considerationis, et modi definendi aliarum scientiarum, quarum hic fit diuinitio. 143. IX

Summa Secunda. Declaratur quedam ens in specie, quod ab hac scia secluditur. 147. B
Dati ens per accidentem, quid sit. ibidem.
De Ente vero, et falso, omittendum; et ens per accidentem, verumque ac falsum, ac de ente ens est considerandas esse causas, ac principia. Cap. 2. 151. X

Summa ac Capita. vii. li. Metaphy.

Summa Prima. Propositio de substantia agendum esse, et sit primū entū. 152. L
Substantiam multis modis entium omnium primum esse. ibidem.

Que manifestissime videntur esse substantie, et an ea sola substantie sint, vel alia etiam, multorum opinionem. Cap. 2. 155. E

Summa Secunda. De ipse substantia. 157. F
Substantia quot modis dicatur, et que proprie substantia sit. Cap. 1. ibidem.

De ipse quid est agendum esse: Et quid ipsum sit. Cap. 2. 160. D

Quomodo substantiarum, accidentium, ac copulatarū sit ipse quid sit, et descriptio. c. 3. 162. b
Definitiones quedā et ea copulatarum definitiones, et eorum, que ex additione dicuntur: substantiarumque primo et simpliciter, aliorum vero quomodo esse definitionem. Cap. 4. 166. C

Quo pacto ipsum quod quid est, et vnum quodque in primis, et in eis, que per se dicuntur, idem sit, in aliis vero que per accidentem quodammodo. Sophisticarum item redargutionum solutio. Cap. 5. 168. G

Entium

Index

Præterea alia natura, alia esset, alia causa: omnia vero ab aliquo, ex aliquo, et aliqui fieri. Cap. 6. 171. I.

Formam non fieri, sed compositum ex materia et forma. Cap. 7. 175. B.

Non dari aliquam formam à singularibus separatam. Cap. 8. 177. E.

Cur quædam ab arte, et à causa sunt, quædam vero non sunt. Cap. 9. 178. I.

Omnia ex unoquoque generari. C. 10. 179. G.

Formam non generari non tantum in substantia, sed et in casu prædicamentum verum esse. Cap. 11. 181. M.

Dubitationum solutio. An partium rationes in totius ratione ponantur. Et an partes totius sint priores. Cap. 12. 182. F.

Que nam forme, quare compositi partes sunt in ipsa definitione. Cap. 13. 188. H.

Quo pacto ex definitionis partibus unum fiat, res de definitionibus secundum distinctionem multa. Cap. 14. 191. H.

Unius solius substantia non esse. Ad hoc autem dubitationem sequi, nullius rei esse definitionem. Cap. 15. 197. A.

Que sequuntur incommode ad ipsas afferentes res substantia esse, et separatæ, ut ipsas ex genere et differentia consistere. Cap. 16. 200. B.

Singularium non esse definitiones, et proprie res nec etiam ideam. Cap. 17. 201. F.

Plura, que videntur substantia, potentia, et partes esse. Cap. 18. 204. E.

Est et unum, sunt ipsum ens, et ipsum unum non esse rerum substantia. C. 19. 204. M.

Quid proprie substantiam dicere oporteat: eamque non elementum, non compositum, sed principium esse. Vbi de questione, propter quid multus sis sermo. Cap. 20. 206. D.

Summa ac Capita. viij. li. Metaphy.

Summa unica. Agitur de sensibilibus substantiarum principij, Materia scilicet, et Forma. 209. E.

Dilectorum recollectio. Cap. 1. ibidem.

Substantie diuisio, Materiaque substantiam esse. Cap. 1. 210. E.

De substantia, que forma et actus est. Item definitiones formarum et materiam complectentes, potiores esse, quam que alteram tantum. Cap. 3. 211. H.

Dubium, verum nomina compositorum, forme materiam signas sine. Compositum non formam generari. Antithesis et item dubitationis solutio, definitionem non dari structuram. Cap. 4. 216. D.

Quo pacto substantia numeri dici possunt. Cap. 5. 217. F.

De Materiali rerum principio, eodem ac diuerso: agentis; etiam. Et quo pacto ad quærentem causam per omnes causarum generas sit respondendum. Cap. 6. 218. I.

Non oia contraria vicissim fieri, nec omnia esse materiam, et quo pacto materia cuiusque ad contrarium a se habeat. Cap. 7. 221. F.

Dubitationis solutio, que cum est, res definitiones, et materiæ unum sunt in rebus eisdem, et inueniuntur materia ac forma. Cap. 8. 222. L.

Summa ac Capita. ix. li. Metaphy.

Summa tria. Agitur de Potentia. 225. H.

Dicenda proponuntur. Cap. 1. ibidem.

Diuisio Potentia in sua signata. C. 2. 226. G.

Distinguuntur potentia per eorum substantia. Cap. 3. 227. E.

Contra negantes potentiam, nisi cum res sit in actu. Cap. 4. 229. F.

Contra patentes oia per substantia. C. 5. 231. M.

Que potentia præcedente opere in re significatur, que vero non: et quo pacto potentia ad actum delectantur. Cap. 6. 233. K.

Summa Secunda. De Actum. 235. E.

Quid et quale sit id, quod actum dicitur. ibidem.

Quando aliquid dicendum est potentia esse, et quando non. Cap. 1. 237. E.

Actum priorem esse potentia, generatione, et tempore. Cap. 3. 239. D.

Actu substantia prior et potentia. C. 4. 241. A.

Actu prior et inchoata potentia. C. 5. 244. K.

Que

Index

Quo pacto differentia in Geometrica actus in
accidentibus. Cap. 6. 245. H

Quo pacto ex veritate, et falsitate, actus po-
tentialis praesentantur. Cap. 7. 246. I

Summae ac Capita. x. lib. Metaphy.

Summa Prima. Agitur de uno secundum
se considerato. 249. E

Quot modis unum dicatur: et aliud esse fi-
rere, quia unus dicitur, et unus esse, ac eius
rationem. Cap. 1. 249. E

Unus esse ac naturam maxime in hoc consi-
stere, quod prima omnium mensura sit: pro-
priissime vero ipsius quanti. et ab ipso in
aliis mensuram dici. Cap. 2. 250. L

Mensuram unam esse et indivisibilem quo pa-
cto sit intelligendum. Eamque semper eius-
dem generis esse. Et quo pacto sit ea ipsius
mensura: recte esse dicantur. Cap. 3. 257. B

Dubitationis solutio, an unum sit rei substantia:
ipsiusque ad ipsum ens comparatio. Ca-
pit. 4. 255. C

Summa Secunda. De uno respectu multi-
tudinis considerata: ubi de contrarietatibus
quaeritur. 257. L

De uno, et Multitudine, ac quibus, quae ad ipsa
consequantur. Cap. 1. 257. L

Contrarietatem differentiae esse perfectam: et
quo differant ipsa contraria. Cap. 2. 260. L

Primum contrarium esse primatum et ha-
bitum: omnemque contrarietatem primatum
esse: et non contraria. Cap. 3. 262. G

Quo pacto Aequale magno et parvo oppo-
nuntur. Cap. 4. 264. E

Quo pacto unum, et multa opponantur. Ca-
pit. 5. 266. L

Media contrariorum in eodem genere cum ip-
sis contrariis esse, ac existit copiam. Cap. 6. 269. G

Differentiam secundum speciem contrarieta-
tem esse. Cap. 7. 272. B

Dubitationis solutio cur quaedam contraria-
tas diversae speciei faciat, quodam vero non.
Et an materia diversae speciei faciat, vel ne.
Cap. 8. 273. K

Quae sint contraria, quae genericam faciant
differentiam. Cap. 9. 275. I

Summae ac Capita. x. lib. Metaphy.

Summa Prima. Resumuntur dubitatio-
nes, de quibus in Tercio lib. habuimus etiam
sermo. 277. E

Mouentur dubitationes circa Sapientiam con-
siderationem. 277. E

Proponuntur dubitationes de rebus ipsis, quae
ab hac secta considerari debent. Cap. 2. 278. B

Summa Secunda. Narrantur ea, quae ad ha-
cuius secta considerationem pertinent, de qui-
bus in Quarto lib. Ex his autem nonnulla-
rum questionum supradictarum solutio-
nes eliciuntur. 278. L

Primum Philosophiam de ente prout est ens,
speculari: quod res ea, quae ab uno, vel ad
unum dicuntur. Cap. 1. 279. H

Primum Philosophiam versari circa commu-
nia principia in uniuersum. Cap. 2. 279. K

Quid circa primum principium non consti-
gat falsum dicere: redarguaturque illi, qui
aliter senserint. Cap. 3. 280. E

Redarguitur Prologus opinio falsa, assertio
in omne, quod opinatur, verum esse: assigna-
turque deceptionis ipsius causa. Cap. 4. 281. C

Quibus supradicta opinantibus cum difficulta-
te, facile se ipsi occurrere. Item locutionem omni-
um nec veram, nec falsam esse posse esse. Cap. 5. 281. G

Summa Tercia. Annotatur Prima Philoso-
phia ad alias scientias differentia. Item ens
per accidenti ad scientiarum considerationem
abicitur: de quibus omnibus supra in Se-
cundo. 282. G

Prima Philosophia ab alijs differre sciri, et
quarum hoc sit diuisio ex considerandi ratio-
ne, ac definiendi modo. 282. G

Ens per accidenti a nulla considerari sciri:
ipsamque non habere causas, nec principia.
Nec etiam de ente vero querenda esse prin-
cipia. Item de fortuna causa per accidenti
existit. Cap. 2. 282. G

Summa Quarta. De Motu, de Infinito, de Ob-
iisio. 282. G

Index

in seorsibus motus, & renouellorum termi-
norum definitionibus: de quibus in Tercio,
& Quinto Physicorum. 282. I.
De Motu. Cap. 1. ibidem.
De Infinito. Cap. 2. 283. I.
Diffinguntur motus per se à motu per acci-
dens, & secundum partem. Quos modis ali-
quid in al. ad motum dicatur. In quos, &
quorum predicamentis sui motus. Immobile
quorum quot dicatur modus. Cap. 3. 284. G.
Nonnullorum terminorum assignantur defi-
nitiones. Cap. 4. 285. I.

A Verro Præmium in Duodecimam
Metaphysicorum Paulo Israelita, et La-
cob Montano interpretibus. 286. A

Summa ac Capita xij. lib. Metaphy.

S Vmma Prima. Agitur de substantia Sen-
sibili. 290. H
De substantia speculationem esse oportere,
ex Antiquorum et opinionibus. Ca. 1. ibid.
Deinde substantia in sensibilem & immo-
bilem, illam in sensibilem & corruptibili-
le. Item ostenditur in sensibilibus substan-
tijs materiam necessariam esse: tria quoque ipsarum
esse principia. Cap. 2. 292. G
Nec materiam, nec formam generari. Item
quo pacto formas dari non male dixerit
Plato: & cur etiam non cogant nos ea
ponere. Cap. 3. 297. K
Que, quibusque modis sensibilem rerum prin-
cipia eandem dici possint, & quibus minu-
tus. Cap. 4. 305. I
Summa Secunda. De substantia immobili. 313. A
Necessarium esse dari substantiam aliquam
immobilem, perpetuam, semperque actus ex-
istentem. Item actum potentia esse priorem.
Cap. 1. ibidem.

Quo pacto dicta substantia, que primi est prin-
cipium, immobili moueatur. Ca. 2. 318. D
De Vita, essentia, perfectioneque primi prin-
cipij: & contra similes dicentes in ipso non esse

optimum ac pulcherrimum. Cap. 3. 327. M
Quæ sunt numero substantia immobiliæ ac
sensibilis, que ad ea mouentur, opinionones sunt
aliorum. Tum propria: ac per modum
Antiquos de ipsi loquentes confirmatio.
Capus: 4. 336. A

Examinantur nonnullæ dubitationes circa
primum intellectus intellectum. C. 5. 334. E
Summa Tertia. Quo pacto vniuersi natura
ipsum bonum, ipsumque optimum habeat, opo-
nio propria, aliarumque impugnatione. 336. D

Summa ac Capita. xij. lib. Metaphy.

S Vmma Prima. De Mathematicarum rerum
essentia pertractatur. 340. H
De quibus agendum sit in subsequenti lib. li-
ber. Cap. 1. ibidem.
Mathematica substantia non esse magis, quæ
corpora, nec eis priora nisi ratione, nec ab
eis separata esse posse. Cap. 2. 340. M
Mathematica, & entia esse, & quo pacto: et
quo modo non priora, & quomodo priora.
Vbi de abstractione multa. Ca. 3. 342. A
Summa Secunda. Disputatio contra Ideas. 343. K
Que mouentur Idearum assertores ad eas po-
nendas. Cap. 1. ibidem.
Disfruantur fundamenta eorum quæ Ideas
ponunt. Cap. 2. 343. B
Ideas ipsas negantibus, neque sciendis: Prodes-
se. Cap. 3. 343. I
Summa Tertia. Opinionem, numeros substantias
separatas ponendi, destructio. 344. A
Quot modo possibile sit dicere numeros sub-
stantias esse separatas, & qui modus illis
res sunt. Cap. 1. ibidem.
Disputatio contraponentes Ideas numeros
esse. Cap. 2. 344. K
Disfruantur opinionones: Et ea, que a numero
mathematicis veram principia poni: Et
ea, que eandem esse numerum, & mathe-
maticum & idem dici: Et ea, que a Py-
thagoricorum esse, dicentium numeros quod-
dam separatos non esse, sed ex ipsi constare
ex corpora. & additur eorum errorum con-
futatio.

Index

sa. Cap. 3. 346. H
 Considerandum esse quid, et quomodo di-
 citur, ideas, numeros esse rerum principia.
 Ostenditur autem quod idea principia esse
 non possunt. Cap. 4. 349. D
 Difficultati determinati, quo pacto minime
 salu dicatur esse se entia, si substantia sepa-
 rata non sunt. Cap. 5. 349. H
 Summa ac Capita, xiii. li. Metaphy.
 Summa libri. In hoc libro disputat contra
 eos, qui mathematica, vel ideales nume-
 ros entium principia ponebant. 350. C.
 Circumimobiles substantias non posse prin-
 cipia contraria existerre. Cap. 1. Ibidem. a
 Narrantur opiniones multa Antiquorum de
 principis. Cap. 2. 350. G
 Narrata opiniones confutatur. C. 3. 350. K
 Multis de causis Antiquos in has causas la-
 psos fuisse: precipue vero ob Parmenide
 dicentem ipsum ens unum esse: quod ab Ari-
 stotele redarguitur. Cap. 4. 351. K
 Examinantur opiniones varie ponentium
 numeros rerum principia: eademque impro-
 bantur. Cap. 5. 352. I
 Dubitatio, quo pacto bonum in ipsi princi-
 piis insit: de qua re diversa Antiquorum
 relatiuntur opiniones. Cap. 6. 353. K
 Contra ponentes locum simul cum magnitu-
 dinibus fieri. Item contra dicentes ex nume-
 ris, et ex elementis, entia fieri. ipsum autem
 aliud ex alio esse, quos modum dicatur non
 dividendibus. Cap. 7. 354. G
 Numerum non esse causam aliquam ipsarum
 rerum. Cap. 8. 354. L
 Contra ponentes bonum, quod est hoc, ens
 a numeris precurrere. Contra etiam numeri-

los Homerii expostores, fatua quodam in
 numeris dicentes. Es quo pacto in numeris
 ponendum est ipsum bonum. C. 9. 355. B

E PISTEMUS AMERINUS dicta Arist. textibus
 utitur in margine iunctis citatis, sicut
 accommodata. 356. B

Capita lib. Metaphy. Theophrasti.

Dubitationes, quo pacto se habeant in-
 telligibilia cum naturalibus, et qua
 sint ipsa intelligibilia. Cap. 1. 396. K
 Dubitationes de desiderio superiorum ac in-
 feriorum rerum. et an inferiora sint calis
 partes, et quo pacto. et an circulari ratio-
 ni sit de calis substantia. Cap. 2. 397. D
 Narrantur opiniones multa circa verum prin-
 cipia. Cap. 3. 397. M
 Dubitatio, an principia informia sint, vel for-
 mam adeptas. Cap. 4. 398. D
 Dubitatio circa principiorum motum, et
 quietem. Cap. 5. 398. H
 Dubitatio, quo pacto entium diversio in mate-
 riam, et formam fiat. Cap. 6. 398. L
 Dubitatio, quo pacto universi natura in com-
 muni existat. Cap. 7. 398. M
 De variis sciendi modis: quibusque rationibus
 que persequi debeat. Quo item pacto cer-
 ta principia speculari debeamus. Caput
 Octavum. 399. B
 De causa Cuius gratia in inferioribus a su-
 perioribus dependentibus: ubi et nomina
 Antiquorum opiniones adducuntur.
 Caput. 9. 400. A

F I N I S.

ARISTOTELIS STAGIRITAE,

METAPHYSICORVM

LIBER PRIMVS,

Bessarione Cardinale Niceno interprete:

Cum Averrois Cordubensis Commentarijs.

SVMMAE LIBRI.

In Prima agitur de natura, & perfectione huius Diuinæ Scientiæ, quæ Sapientiæ dicitur. In Secunda, Antiquorum narrantur opiniones de rerum causis, & principijs. In Tertia, eadem confutantur opiniones,

Summa Prima Caput Primum. Quæ cognitionem perfectior, quæque imperfectior esse dicatur; pariter & cognoscemus.

Idem prin-
cipium
epi-
stoles
Aver-
rois
cognos-
cere.

C

Mnes hostes
natura scire
desyderant.
Signum au-
tem est sen-
sui dilectio,
nam & absq;

usu propter seipsum amant. præ
ceteris autem, qui per oculos sit,
non enim ut agamus solum, ve-
rum etiam nil acturi, ipsum vi-
dere præ omnibus alijs, ut ita di-
cam, digimus. causa autem est,
quod sensuum hic vel maxime nos
cognoscere quicquid facit, mul-
tasque differentias manifestat.

Natura itaque animalia sensum
habentia sunt, à sensu vero qui-

busdam eorum non innascitur
memoria, quibusdam vero in-
nascitur. & ob hoc alia pruden-
tia, alia disciplinarum capacio-
ra sunt, quæ illa, quæ memorare
non possunt. Prudentia quidem
absque eo quod discant, quæcumque
scilicet audire sonos non possunt,
ut apes, & si quod aliud anima-
lium genus simile est. Discunt
autem quæcumque vna cum me-
moria hunc quoque sensum ha-
bent. Cætera igitur imaginatio-
nibus, ac memorijs viuunt: ex-
perientia vero parum partici-
pant. humanum autem genus ar-
te etiam, ac rationationibus.
Fit autem ex memoria experi-
entia.

Metaph. cum cō. Aver. A

Ape: audi-
tu carens.
E

2. c. addit
sum.
Idem con-
2. 2im.

Metaphysicorum

Etia hostibus. multę etenim eiusdę rei memorię vnius experiētię vim efficiunt. Quare experiētia penę simile quid sci enię, ac arti esse videtur. p experiētiā autem ars, & scientia hostibus efficitur. experiētia. n. vt recte ait Polus, artem efficit, in experiētia vero fortunā. Fit autem ars, cū ē multis experimentalibus conceptibus vna de similibus vniuersalis opinio fiat. opinari etenim q Calliæ hoc morbo laboranti hoc conduxit, fuit Socrati, ac sigillatim alijs multis, experiētię: q aut oībus huiusmodi fm vnam spēm determinatis hoc morbo laborantibus cōduxit, vtpote pituitosis, aut biliosis, aut febre ardente febricitantibus, hoc artis propriū est. Ad agēdum itaq; nil videt experiētia differre ab arte, quinimo videm⁹ expertos magis id, quod intendunt, consequi q illos, qui rationem absq; experientia tenent. Causa vero est, q; experiētia singulariū, ars aut vniuersaliū cognitio est. actiones aut, ac generationes oēs circa singulare sunt, non enim hofem, nisi per accidēs sanat qui medetur; sed Calliam, aut Socratem, aut alium quempiā eorum, qui sic dñr, cui accidit hofem esse. Sigs itaq; rationem absq; experientia teneat, & vře quidē cognoscat, quod autem sub eo particulare est ignoret, spenumero errabit ā sanādo. id enim magis sanabile est, qđ singulare est. Nihilomi

nus scire, & cognoscere magis arti, q; experientię arbitramur inesse: ac eos, qui artem tenēt, q; eos, qui experientiam habēt, sapientiores esse putamus: eo q; sapientia pp sciām magis omnes sequitur. hoc aut, qm illi quidē sciunt causam, hi vero minime, experti etenim sciūt quidem q est, ppter quid autem nesciūt: illi vero propter quid, & causam cognoscunt. Quare & eos, q in quaq; re Architecti sunt, honorabiliores & doctiores, ac eis, q manibus operant, sapientiores putamus: quoniam causas eorum, quę sunt, sciunt, illi vero, sicut & quędam inanimata, faciunt quidem, sed nescientia faciunt ea, quę faciunt, vt ignis comburit, sed inanimata natura quadam horū singula faciunt: manibus laborantes, ppter consuetudinem, tanquam sapientiores sint, non prout actiui sunt, ed prout rationem hñt, causasq; cognoscunt. Et prorsus signum sciēis est posse docere, quamobrem magis artem q; experientiam scientiam esse putamus. illi. n. possunt, hi vero minime possunt docere. Pręterea sensum nullum putamus sapientiam esse. tamen si singulariū hęc maxime proprię cognitiones sunt, de nullo tñ dicunt propter quid, vt propter quid calidus ignis, sed solum q; calidus. Primum itaq; cuiuscunq; artis supra cōis sensus inuentorem, nō solum qm vtile esset, quod inuē

Actiones
ac gñaciones
oēs circa
ea singula
re sunt.

Signū
sciē
tis est
posse
docere

M

causa

Arum erat, verum et vt sapientē,
& cæteris præstantem (vt verissi-
mile est) hoīes admirabā. Cūm
aut̃ plures artes inuenerent, qua-
rum alix ad necessaria, alix ad
degendū essent, semp tales sapiē-
tiores illis esse putamus, q̃ corū
scientiæ non ad vtilitatē essent.
Quō fit, vt hōi iam oībus in-
stitutis, illæ sapientiarum, quæ
neq; ad degendum voluptarie,
neq; ad necessaria conducunt,
inuentæ sint: & in illis locis pri-
mo, vbi vacabant. quare circa

B Aegyptum Mathematicæ artes
constitutæ sunt. illic. n. gēs sacer-
dotum vacare permissa est. Di-
ctum autem in Moralibus est,
quænam sit artis & scientiæ dis-
cretio, ac cæterorum, q̃ eiisdē
generis sunt. Cuius aut̃ gratia
nūc sermonē facimus, illud est,
quod appellatam Sapientiā cir-
ca primas causas, & principia
oēs arbitrant̃ versari. Quare, vt
dictum est prius, expertus qui-
dem sensum quencunq; habent-
ibus sapientior esse videtur: ar-
tifer vero expertis, architectus
etiam manibus laborante: specu-
latiui autem factiui. Quōd igit̃
sapientia circa aliquas causas, et
principia scientia sit, patet.

*Quæ sit Sapientia natura: et quæ sit in
hac methodo intentio. Cap. 1.*

Quoniam autem hāc sciē-
tiam querimus, hoc vti-
que fuerit conside-
randum circa quales causas, &

qualia principia scia sapientia
est. Si itaq; repetat quisquā quas
de sapiente opiniones habem⁹,
fortassis ex hoc magis appar-
eat. Primo igit̃ opinamur sapiē-
tem maxime oīa, vt posse est scire,
non habētē singulariter eo-
rum scientiam. Deinde illi, qui
difficiliora, neq; sciū facilia hōī
cognoscere possit, sapiētem exis-
timamus. sentire. n. oībus cōe-
est. quam obrem facile, & neuti-
q; sapiēs est. Item illum, qui cer-
tior, ac magis doctre valens cau-
sas reddit, sapientem in oī scien-
tia esse. Scientiarum quoq; illā,
quæ gratia suūplius, & pp̃ ip̃m
scire, q̃ illam, quæ aliorum gra-
tia eligenda sit, magis sapientiā
esse. Et principaliorem, q̃ ei sub-
ministrantem, potius sapientiā
esse, non. n. vt sapienti præcipi-
tur, sed vt ille præcipiat: nec vt
ille ab altero, sed vt ab eo minus
sapienti fundat̃, decet. Opinio-
nes itaq; tales, ac tot de sapiētia,
& sapientibus habemus. Horū
aut̃ hoc quidem, oīa inquam sci-
re, illi, qui maxime vlt̃m sciam
habeat, necesse est inesse. hic. n.
quodam modo omnia subiecta
scit. Ferē autem & difficillima
hominibus cognitu sunt ea, quæ
maxime vniuersalia sunt, siqui-
dē remotissima sunt a sensibus,
scientiarum autem illæ certio-
res sunt, quæ maxime primorū
sunt. nam quæ sunt ex paucio-
ribus certiores ipsæ sunt, quæ
ex additione dicuntur: vt A-
rithmetica quā Geometria.

A ij At

^{habito⁹}
<sup>Cordinio-
nes enim
sunt ad sa-
pientiam.</sup>

E

F

<sup>Vtā ma-
dificillima
cogniti-
vini. e-
Vide cog-
ita, Zuno.</sup>

Metaphysicorum

C At vero illa magis docet, q̄ causas speculatur. n̄. docent, q̄ causas singulorum dicunt. Intelligere autē, & scire eorum ipsorū gratia, illi præcipue sciendi inest, q̄ eius est, quod maxime scibile ē. qui. n̄. scire eius ipsius gratia eligit, eam, quæ maxime scia est, p̄cipue eligit. talis autē est eius, q̄ maxime scibile. maxime autē scibilia sunt ipsa prima & causæ: p̄pter hæc, n̄. ex his cætera cognoscunt, sed nō hæc p̄ subiecta. Principalissima autē scientiarū,

H & principalior subministrante ē, q̄ cognoscit id, ob q̄ quodq̄ agēdum sit. hoc autē est bonum cuiusq̄, & vtr̄ quod in oī natura optimū est. Ex oībus itaq̄ dictis, in eādē scientiā cadit, q̄ quærit, nomen, oportet etenim primorū principiorum, & causarū eam speculatiuam esse. nā & bonum, & cuius gratia vna de causis est. Quod autē nō factiua, ēt ex primis philosophantibus patet. pp̄ admirationem. n̄. & nunc, & primo ceperunt homines philosophari. à principio quidem, admirando ea, q̄ de dubitandis faciliora erant: deinde paulatim vterius procedentes, etiam de maiorib⁹ dubitando, vt de passionibus Lunæ, & eorum, q̄ circa Solē, & stellas fiūt, ac de generatione vniuersi. Qui vero dubitat & admirat, putat se ignorare, quare philosophus amator fabularum quodā mō est, eo q̄ fabula ex mirandis consistat. Quare, si pp̄ fugam ignorā

tiæ philosophati sunt, patet q̄ ea cognoscendi, & nullius vñs gratia ipsum scire prosequébantur. Testat autē id ipsum, q̄ contingit. ferē. n̄. oībus inuentis, q̄ ad necessaria, & facilitatē, ac ad degendum conducant, hmōi prudentia q̄ri cepta est. Patet itaq̄, q̄ ob aliam nullam vtilitatem q̄rimus, sed quemadmodum dicimus, liber hō de eo, qui fuisse, & nō alterius gratia est, ita & hæc, sola scientiarū libera est: siquidem sola hæc fuisse ipsius gratia est. Quare merito non humana eius possesio putabitur, natura etenim hominum in plerisque serua est. Quapropter secūdum Simonidem Deus vñq̄ sol⁹ hāc habet dignitatem. Hōtem vero indignum non querere illam, q̄ sibi conuenit, scientiam. Quod siquid Poetæ dicunt, & natura comparatum est vt diuinitas inuideat, in hoc maxime id veris simile est cōtingere, & infelices omnes esse, qui altiora se q̄runt. Sed nec diuinam naturā inuidā esse conuenit. Poetæq̄, secūdū M prouerbiū, multa mentiunt. Nec aliā q̄ huiusmodi deest honorabiliorē putare. quæ. n̄. diuinissima, eadem etiam hominib⁹ rabilissima est. Talis vero hōriam duntaxat vñq̄ fuerit. nam & illa, quā maxime De⁹ habet diuina scīarū est, & si qua ē, q̄ diuinorū sit. hæc autē sola vtrūq̄ cōsecuta est. Deus etenim tū cū oībus esse videtur, cum quodā principio: & talem aut solus,

Holm natura non
aplicatur
scelus est

Poetæ
sa mentem
aut.

Philosophus
amator
fabularum.

aut

Libri Primus

3

A aut præcipue Deus habet. Ceteræ itaq; omnes magis ea necessariæ sunt, nulla uero melior. Oportet autem quodammodo eius ordinem in cõtrariis nobis inquisitionum, quæ à principio fiebat, cõstitui. incipiunt etenim omnes, ut diximus, ab admiratione, an sic se habeat, sicut de fistigiosis, quæ per se ipsa mouent, illi, qui nondum speculati sunt causam, aut de sollicitis, aut de diametri incommensurabilitate. admirabile enim omnibus uidetur, siquid, cum non sit minimum, non mensuretur, deest autem in cõtrariis, & in melius, secundum prouerbiũ, consummare, quædammodum in his sit, cum discant, nil enim magis uir Geometrie? admiraret, quod si diameter cõmensurabilis fieret. Quam igitur natura eius scientiæ, quæ queritur, & quæ intectio, quæ debet quæritio, & cõtus tractatus consequi, dictum est.

SUMMA SECUNDA.

Antiquorum opinioniones de rerum causis, ac principijs.

Causarum in modis diuiso: Veterumq; opinionis de causa materiali.

Cap. I.

Um autem manifestum sit, quod primarum causarum oportet scientiam accipere (cum enim scire unum quod quod dicimus, cum primam causam nos nosse arbitramur) cause vero quadrifariam dicantur, quarum Vna quidem causam dicimus esse substantiam, & ipsam quid erat esse: nam ipsum quare

primũ referat ad rationem ultimam, D causa autem & principium, ipsum quare primũ: Vnam uero materiam, & subiectum: Tertiã autem, unde principium motus: Quartã uero oppositam ei causam, & cuius gratia, & bonum, hoc enim finis totius motus, & generationis est, de his autem omnibus & si satis in de Naturalibus speculatum sit, nihilominus tamen illos quoque, qui ante nos ad entium perquisitionem uenerunt, & de ueritate philosophati sunt, aspicimus. patet enim, quod illi et principia aliqua, & causas dicunt. Proferunt itaque profecto huic tractatui nunc, si uia breuiter repetemus, aut enim aliud causæ gen? inueniemus, aut certe magis illis credemus, quæ nunc dicuntur sunt. Plurimi igitur eorum, qui primo philosophati sunt, solas illas existimauerunt omnium esse principia, quoniam materiæ speciem sunt, ex quo enim omnia entia sunt, & ex quo primo fiunt, & ad quod ultimum corrumpunt, substantia quidem permanente, mutata uero passionibus, hoc elementum, & hoc omnium entium esse principia aiunt, & ob hoc nihil fieri, neque corrupti opinantur, tanquam huiusmodi natura semper cõseruata, quædammodum neque Socrates, quoniam formosus, aut musicus efficitur, simpliciter fieri dicimus, neque, cum istos habitus amittat, corrupti: eo quod subiectum ipsum Socrates permanet, ita & ceterorum nihil, oportet enim aliquam naturam aut unam, aut plures esse, quibus cetera

A iij sunt,

methodo

Opiniones circa causam materiale.

nota methodo.

Metaphysicorum

G sunt, illa conseruata. Pluralita-
tem tñ, & specie huius principij
non eandē oēs dicunt. Sed Tha-
les qdē huiusmodi Philosophiæ
princeps aquā ait esse. quare ter-
ram quoq; super aquā asserbat
esse. Fortassis hanc habuit opi-
nionem, quia nutrimentū om-
nium humidū esse videbat, ip-
sum quoq; calidū ex eo factum,
eōq; animal viuere. ex quo autē
fit, id esse principium omnium,
propter hoc igit hūc habuit opi-
nionem. & qm̄ cunctōrū semi-

H na naturā humidā fortia sunt:
aqua vero naturæ principium
humidis est. Sunt autē quidam,
qui et Antiquissimos illos, & ni-
mis à sēnti generatione remo-
tos, & primos theologizātes sic
arbitrantur de natura sensisse.
Oceanū namq; & Tethyn gene-
rationis parentes esse cecinerūt
Iusiurandum quoq; deorū aquā
esse, stygem ab ipsis Poetis ap-
pellatā. honorabilissimū enim
quod antiquissimū est. iusiuran-
dum autē honorabilissimū est.

I S igitur antiqua ista & vetusta
de natura opinio est, fortasse nō
est manifestū. Thales tamē hūc
in modum de prima causa dicē
asseruisse. Hippo^{nē} enim ne-
mo dignabitur cū istis cōnume-
rare, propter intellect⁹ eius sim-
plicitatē. Anaximenes autem,
& Diogenes acré priorē aquā,
& maxime simpliciu corporū
principium statuunt. Hippasus
autē Metapontinus, & Heracli⁹
Ephesius ignē, Empedocles autē

quatuor, vñ cū predictis super
addens etiam terram quartum.
hæc enim semp permanere, nec
fieri nisi pluralitate, & paucita-
te cōiuncta, & distincta in vñū,
& ex vno. Anaxagoras autē Cla-
zomenius, etate quidē illo supe-
rior, operibus vero inferior, infi-
nita dicē esse principia. ferē enī
osa, quę consimiliū partiū sunt,
vt aquā, vcl ignem, ita fieri, &
corrūpi aut cōiunctione & dis-
iunctione solum. aliter vero nec
fieri neq; corrūpi, sed perpetua
permanere. Ex his itaq; solam
quis causam illam, quæ in mate-
riæ specie dicitur, putabit.

*Veterum opiniones de causa effi-
cienti. Cap. 2.*

Oc autē modo procedenti-
bus, ipsa res eos duxit, &
coegit vterius quærere.
Nā, & si q; maxime omnis cor-
ruptio, & generatio ex aliquo
vt ex vno, aut ex plurib⁹ sit, cur
hoc accidit, & q; causa est? Non
enim ipsum subiectū sese muta-
ri facit, vt puta, dico q; neq; li-
gnū, neq; q; cā est, vt vtrunq; eo-
rum mutet, neq; lignū quidem
lectū, res vero statum facit, sed
aliud quippiā mutationis causa
est. hoc aut quærere, aliud prin-
cipiū quærere est, perinde atq;
id, qd nos vñde principiū mot⁹
dicim⁹. Qui igit oīno à prin-
cipio istā viā attigerūt, vñq; esse
subiectū asseruerūt, nil difficul-
tatis sibi ipsis reliquerunt. Veni
quidā eorū, qui vñū constitue-
runt, quasi deicūt ab hac qōne,
ipsum

Thales
opiniō, po-
tū aquā
princeps aut.

Anax-
agoras.

comp-
oīe, bi-
gryal

L

M

Hippo-

* valens.
Anaxime-
nis, & Dio-
genes opi-
nio.
Hippas⁹ &
Heracli⁹
Em⁹ cō-
sist.

A ipsum vñum immobile dicunt
esse, naturęq; totam nō solū fm
generationem & corruptionem
(hoc enim vetus est, & cui oēs
cōstiterunt) sed etiā fm reliquā
omnē transmutationem. & hoc
eorū est propriū. Illorum igit,
qui vñū solum esse dixerunt ip-
sum vniuersum, nulli contingit
talē inspicere causam, nisi fortal-
sis Parmenidi. & huic eatenus,
quatenus non solū vñā, verum
etiā duas quodam modo ponit
causas esse. Illis vero, qui plura
faciūt, magis accidit dicere, vt
puta illis, q; calidū, aut frigidū,
aut ignē, & terrā. vtuntur enim
igne, tanquā motiū habēte na-
turā, aqua vero et terra, & huius-
cemodi, cōtrario. Post hos au-
tem, & hmoi principia tanquā
nō sufficiētia, vt entium naturā
generaret, rursus ab ipsa verita-
te, vt dixim⁹, coactū illud, quod
sequit, quæsiuerunt principii.
vt enim entia bene se partim ha-
beant, partim fiāt, nec ignē for-
tassis, nec terrā, nec aliud huius-
cemodi quicquā verisimile est
cām esse: nec illos verisimile est
arbitrari: nec rursus casui, & for-
tunæ tantā attribucere rem pro-
be se habet. Quare, q; vt anima-
malib⁹, ita in natura intellectū
inesse causam mūdi, totiusq; or-
dinis dixerat, quasi sobrius com-
parat⁹ ad Antiquiores vana di-
centes, apparuit. lītas autē rōnes
qui palām attigit, Anaxagoram
fuisse scimus. attē Hermotimus
Clazomenius dī causam prius

dixisse. Qui igitur ita arbitrat⁹
sunt, principii entii posuerunt
simul tā causam ipsius bene, q̃
illā, vnde motus entibus inest.

Suspicaretur autē aliquis Hesi-
odum primū hoc quæsiuisse, &
siquis ali⁹ amorē, aut desyderiū
in entibus, vt principii posuit,
sicuti Parmenides, etenim is vni-
uersi generationē monstrando.
Primū quidem inter oēs Deos
amorem, ait, produxit.

Hesiod⁹ vero, añ oīa fuisse chaos
Deide terrā spatiofā, atq; amorē

Qui iter oēs immortales elucet.

Tanquā opportunū sit, vt in en-
tibus aliqua causa inest, quæ res
ipsas moueat atque coniungat.
Hos autem quomodo ordinare
oportet, q; scilicet eorū primus
sit, liceat postenius iudicare. Cū
autē contraria quoq; bonis in-
esse naturæ apparerēt, nec solū
ordo, & pulchrū, verū etiam in-
ordinatio, & turpe, plurāq; ma-
la q̃ bona, & turpia q̃ pulchra,
ideo alius quidam amicitia in-
trodixit, & cōtentionē, vtriusq;
vtriusq; horū cām. siquis enim
sequatur, & secundū sententiā
accipiat, non secundum ea, quæ
balbutiēs Empedocles dicit, in-
ueniet amicitia quidē bonorū
causam esse, contentionē vero
malorum. Quare, si quis dicat
quodā modo dicere, & primū
Empedoclem dicere malum, &
bonum esse principia, fortasse
bene inquiet: siquidem bonorū
omnium causa ipsum bonum,
ac malorum ipsum malum est.

A iij Hi

Hesiodi
opus.

22

23

F

Metaphysicorum

G Hi quidem, vt diximus, & hucusq; duas causas, quas nos in de Naturalib⁹ determinauim⁹, attigerunt, materiam, & vnde motus, obſcure tamen, & nō clare, ſed quēadmodum in exercitati in prælio faciunt, etenim illi circumeuntes, egregias plerūq; plagas inſigunt. ſed nec illi exſcientia, nec iſti videntur ſcire quid dicant. Ferē etenim nullo modo videntur his vti, niſi paulum quiddam, nam & Anaxagoras, tanquā machina vtitur intellectu ad mundi generationē, & cum dubitat propter quam cauſam neceſſario eſt, tunc eum attrahit. in cæteris vero magis cætera omnia, q̄ intellectu cauſam eorum, quæ ſiunt, ponit. Et Empedocles plus quidē iſto cauſis vtitur: neq; ſufficiēter tamen, neq; in his reperit, quod ſequit̃. multis enim in locis apud eum amicitia quidē diſiungit, contentio vero coniungit. cum enim in elementa per contentio nem vniuerſum diſſoluitur, tūc ignis in vnum coaleſcit, & cæterorū elementorū vnūquodq; cum autem rursus per amicitia in vnum conueniant, neceſſe eſt iterum particulas vniuſcuſq; ſeparari. Empedocles itaq; præter alios Antiquiores, primus hanc cauſam diuidens, introduxit. nec unum motus principiū, ſed diuerſa ſecit, & contraria. & adhæc elementa, quæ in materiæ ſpecie dicuntur, quatuor eſſe primus aſſeruit, non tamen eis vt quatuor vtitur, ſed tanquam ſciſpum, oppoſitis vero terra, aere, & aqua tanquam vna natura. comprehendat autē quāpiam idipiū, ex eius carminibus contemplans. Is igitur, vt diximus, ita, & tot principia aſſeruit. Leucippus vero, ac eius familiaris Democritus elementa quidem plenum, & vacuum eſſe aiunt, dicentes hoc quidem ens, hoc vero non ens: & rursus, ens quidem plēnū & ſolidum, non ens autem vacuum et rarū. Quare nihilo magis ipſum ens, quā ipſum non ens eſſe aiunt, quia neq; vacuū quā corpus. hæc autē cauſas entium, vt materiam eſſe. Et quemadmodum qui vnum faciunt ſubiecta ſubſtantia, cætera paſſionibus eius generant, rarum, & denſum paſſionum ſtantes principia, ſimili modo hi quoq; differētiās cauſas cæterorū aiunt eſſe. Has autem tres eſſe dicunt, figuram, ordinem & ſitum. diſſerre etenim ens aiūt duntaxat rhythmo, diathigē, & trope. quorum rhythmus quidē figura, diathigē vero ordo, trope autem ſitus eſt. diſſert autē A ab N, figura: A N vero à N A, ordine: Z autem ab N, ſitu. De motu vero vnde, vel quomodo exiſtentibus in eſt, & hi, perinde atq; alij, per negligentiam omiſerunt. Hactenus itaq; de duabus cauſis, vt dicebamus, videtur quæſitū à prioribus fuiſſe.

P. ycho-

Leucippus
& Democritus
enti
fieri

Liber Primus

5

A Pythagoricorum opinio de verum
principij. Cap. 3.

Inter hos vero, & ante istos,
qui appellati Pythagorici,
primi Mathematicis operā
dederūt, hæc præponebāt, & in
eis nutriti, eorū principia, entiu
quoq; cunctorum esse putarūt
principia. Cū autē numeri prio-
res his natura sint, i numeri & et
plures similitudines tum ad ex-
stentia, tū ad ea, quæ sūt, magis
q̃ in igne, in terra, & in aqua cō-
tēplari videbant. talis etenim,
B virputa numerorum passio iusti-
tia, talis vero asā, & intellectus,
alia vero cēpus, ceterarū quoq;
vt ita dicā, vnaquæq; sūt. Item
cū harmoniarū in numeris in-
spicerēt passionēs, ac rōnes, qm̃
cetera quidē viderent in omni-
bus numeris assimilari, numeri
vero totius naturę primi, nume-
rorū elemēta, entiu quoq; cun-
ctorū elemēta esse putarunt, co-
tumq; cōlū harmoniā, & nume-
rum esse: & illa quidem, quæ de
numeris, & harmoniis cōsentia-
nea passionibus, & partib⁹ cōeli,
ac vniuersū dispositioni mōstra-
re poterant, colligentes applica-
bant. Quōd si qd̃ alicubi deerat,
supplebāt, vt totus ei⁹ trāclat⁹
cōsentaneus esset. dico autē veku-
tū, qm̃ denarius pfectus esse vi-
deatur, totiq; numerorū naturā
cōprehendere, ideo & ea, quę in
cōlo serunt, decē esse aiunt. cū
vero nouē solimodo sint, quæ
manifeste apparent, decimā op-
positā terrā faciunt, Determina-

tum autē est ā nobis alibi de his
magis exquisire. Sed cui⁹ gratia
hec re petimus, hæc est, vt & ab
his et accipiamus, quæ ponunt
esse principia, & quō in dictas
causā incidūt. Apparēt etenim
et isti numerū exiūmare princi-
cipiū esse, vt materiā entibus, et
vt passionēs, ac habitus, numeri
autē elemēta, par, & impar, quo-
rum alterū finitū, alterū infini-
tum. vñū vero ex ambobus his
esse, par etenim & impar eē, nume-
rū autē ex vno. numeros ve-
ro, vt dictū est, totū cōlū. Horū
autē aliq̃ decē aiunt, inter se coor-
dinata esse principia. finitū, infi-
nitū, impar, par: vñū, plura: dex-
trū, sinistrū: masculinū, feminini-
um: quiescēs, motū: rectū, cur-
uum: lumen, tenebras: bonū, ma-
lum: quadratum, longius altero
latere. Quēadmodū ē Alcmeo
Crotoniases putasse vñ. & aut
iste ab illis, aut illi ab isto hanc
mutuari sunt opinionē. fuit ete-
nim etate Alcmeo Pythagoræ
iā senioris. Asseruit autē istis sūt,
in duo namq; plerūq; humanas
res ait distingui, contrarietates
dicens, non tñ, vt illi, distinctas,
sed quascūq; vtputa albū, & ni-
grū: dulce, amarū: bonū, malū,
parū, magnū: itaq; indistinctū
de reliquis effudit sermonē. Py-
thagorici vero quot ēē, & quæ
sunt cōtrarietates, asseruerunt.
Ex ambobus igitur his tñ accipe-
re ē, q̃ cōtraria principia entiu
sunt, quot autē, & quæ illa sint,
ex ceteris solū, verū quomodo
illa

Alcmeo.

F

Metaphysicorum

G illa ad dictas causas applicetur, clare quidē ab eis non est determinatū: videntur tñ, vt in materia specie ponere elementa. ex his enim tanquā in intrinsecis constare, ac fingi substantiam aiunt. Veterum itaq; ac plura elementa naturæ dicentium mentē ex his satis speculāri licet.

Opiniones ponētium vniuersum esse vnu: nonnulli; de q̄, qua antea recensita sunt, opinibns. Cap. 4.

Sunt autē qui de vniuerso, tanquā si vna natura esset, ita asseruerunt, non tamen modo eodē oēa. neq; eius, quod bene, neq; eius, quod fm naturā est. In præsentī itaq; causarum cōsideratione nullo modo cōuenit sermo de eis. Nō enim, vt quidam Physicorū, vnum supponentes ipsum ens, nihilominus ex vno tanquā ex materia generāt, sed alio modo hi dicūt. illi enim, cūm generent vniuersum, addunt tamen motū. hi vero immobile esse aiunt. Attamē aliquatenus præsentī perseruationi propriū est. Parmenides etenim vnum secundū rationē attigisse videtur: Melissus vero secundum materiā. Quare & id ille quidem finitū, hic vero infinitum ait esse. Xenophanes autē, tanquā prior istis, vnum posuerat (nam Parmenides eius auditor fuisse dicitur) nihil tamen clarum dixit, & neutrius horū naturam attigisse videtur, sed ad totum cælum respiciens, ipsum vnum ait esse Deū. Hicigit,

vt diximus, in præsentī questione omittēdi. duo quidem, & penitus tanquam paululum agrestiores, Xenophanes, atq; Melissus. Parmenides vero magis inspicies, dicere, quoquo modo videtur. quod enim est præter ipsum ens ipsum non ens nihil iudicās esse, necessārio vnū putat ipsum ens esse, & nihil aliud, de quo clari⁹ in de naturalib⁹ diximus. Coactus vero illa, quæ apparent, sequi, & vnū ratione, plura vero secundū sensum putans esse, duas causas rursū, ac L duo principia ponit calidū & frigidū, velut ignem & terrā dicens. Horum autem alterum, calidū scilicet cūm ente, alterum vero cū non ente collocat. Ex dictis itaq; ac ab illis, qui rationi incubuerunt, sapientibus, ista accepimus. A primis quidē & corporeū principium. aqua namq; & ignis, & similia corpora sunt. & horum, à quibusdam vnum, à quibusdam plura corporea principia. vtriusq; tñ ista vt in materiæ specie ponentib⁹, M A cæteris vero & hanc causam, & cum ista etiam eam vnde motus stauentibus. & hanc à quibusdam vnam, à quibusdam duas. Posuerunt principium cuiuslibet speciei corporum vnum, quasi species materiæ. Quidam autem posuerūt istam causam, & coniunxerunt illud, ex quo fit motus. & quidam posuerunt ista duo, & quidam vnum.

Quia

Libri Primus.

6

A
Ois Anag
posuerit
aliqui ele
mentu
p
tuor elementorum, & quidam po
nunt ipsam ignem, & quidam aerem,
cepta ter
ra, pter po
nentem le
gentem le
ges. Idcirco
Postuerunt principium, &c. i. An
te. c. 12. & 13. & 14. Idcirco
de Alia. se
com. 11.
Materia
in rei veri
tate neq
gna, neq
B

corrupti
Idcirco. 1. Ph
B. sed vi
de opposi
tio. 1. Phys
c. 6. Vi
de c. 21.

'al. mot
us.
libali.

C
Vsq; ad tempus Italorum, et
locuti fuerunt de ista alij modicu.
sed, sicut dixi, qui ponunt causas
duas diuersas in alia causa. qui
dam enim dicunt ipsam esse unam,
& quidam duas, scilicet illud, ex
quo sit motus.

Potest intelligi per hoc, quod d.
Vsq; ad tempus Italorum, q; hi sci
uerunt has duas causas tantum, sc. ma

Via Antiqui primi Na
turales conueniunt in hoc,
q; principij ofum gene
rabilium est vnum qua
tuor elementorum, & quidam po
nunt ipsam ignem, & quidam aerem,
cepta ter
ra, pter po
nentem le
gentem le
ges. Idcirco
Postuerunt principium, &c. i. An
te. c. 12. & 13. & 14. Idcirco
de Alia. se
com. 11.
Materia
in rei veri
tate neq
gna, neq
B

teriale, & agent. D. d. & locuti fue
runt de ista alij modicu, sc. de ca for
mali. narravit. n. hoc in alio tracta
tu de Empe. sc. q; volebat demonstra
re quid est os, & quid est caro: sed
non propalauit q; forma rei debet
esse principij aliud a sex principijs,
sc. quatuor elementis, & lite, & amici
tia, quae ipse ponebat. D. d. sed sicut
dixi, &c. inuinit Anax. qui pone
bat intellectum esse motoru tñ: &
Empe. qui ponebat duos motores,
scilicet amicitiam, & litem.

Pythagorici vero duo quide
eodem modo dixerunt principia.
tm autem addiderunt, quod &
proprium eorum est, q; finitu,
& infinitum, & vnu non puta
runt vllas alias esse naturas, vt
puta ignem, aut terram, aut aliud
simile, sed ipsum infinitum, &
ipsum vnum substantiam horu
esse, de quib; pradicantur. qua
re & numeru substantia ofum ee,

Pythagorici autem dixerunt
duo principia esse secundum hunc
modum. Et est illud, quod declara
tum fuit eis, & est proprium eu
dicere finem & vnum, & infini
tum, & non sunt assueti appella
re aliud naturam, & verbi gratia,
ignem & terram & similia, sed
ipsum infinitum, & vnum est sub
stantia. sed ex istis ea, quae ponunt,
& numerant. in Graeco album.

Pythagorici autem conueniunt
cum Naturalibus in hoc, q; dicunt
q; principia sunt duo: sed secundum
modum, qui apparuerit, non fm
modum, qui apparuit Naturalib.
Et

Metaphysicorum

6 Et, cum d. hoc, in quo conueniunt hæc duæ sectæ, d. q. est proprium Pythagoricis, & d. est, p. priu. eis dicere, & c. i. Pythagorici ponit hæc duo principia vnum aut eorum finem, & vnū, quæ significant eandem intentionem apud eos: scdm aut principium ponunt infinitū. Et hæc duo fm istos sunt fm materiā & formā, non fm materiā & agents, sicut erāt apud Antiquos naturales. D. d. & nō sunt assueti appellare, & c. i. & isti homines cum hoc, q. ponunt hæc duo principia communia oībus naturalibus, non ponunt principii naturale rebus naturalibus, sicut fecerūt

H Naturales de hoc, q. ponunt principii naturale rerum naturalium. v. g. ignē & terram. & innuit per hoc diminutionem earum, cū non posuerunt rerum naturalium principii naturale. Non. n. posuerunt hæc duo principia, nisi fm q. opinabatur illa esse principia rerū: & q. numerus est substantia rerū naturalium: & q. principia substantiæ sunt substantiæ. & hoc intēdebat, cū d. sed ipsum infinitum, & vnū est substantia, i. sed non posuerunt ipsum infinitum, & ipsum vnum principii ent. um, nisi fm q. est substantia. & fm hæc duo, principia sunt et substantiæ, q. sunt principii numeri, qui est substantia entium, principii. n. substantiæ debet esse substantia. D. d. sed ex istis, etc. i. ex istis duobus principijs posuerunt entia, quæ dicunt esse numerū, i. cū existimauerunt entia esse numerū, & q. principia numeri sunt vnum & multum, dixerunt quod hæc duo principia sunt entium.

In hunc itaq. modū & de his asseruerunt. & de ipso quid est

inciperunt quidē dicere, et de finire, sed valde simplr tractauerunt. desinebāt namq. perfunctorie. & cui primo dicta definitio inesset, hoc esse substantiā rei putarunt: perinde ac si quis putaret idē esse duplū, & dualitatem, qm primū dualitati duplum inest. sed non est idē fortassis duplo, et dualitati esse, quod si non, ipsum vnum erit multa. quod illis quoque accidebat. A prioribus igitur, & cæteris tot licet accipere.

Et vbi sunt consideratione valde simplici in definiendo manifestum, & primus ens per definitionē, quam dixerunt. et hoc est, quod existimabant esse substantiam rei. sicut homo existimas quod duplum & dualitas est idem, quia duplum prius est dualitate, sed non secundum modum, secundum quem aliquid est duplum, est duo. si igitur non fuerit sic, erit vnum multum. & hoc est, quod accidit illis, & inueniuntur de priori et posteriori alia talia.

Idest, & cū isti hoīes, s. Pythagorici voluerūt cōsiderare de entib, posuerunt suā cōsiderationē in eis in eo, qd est valde simplex, cū definiunt primū ens illud, qd est magis manifestū * & est magis dignū in esse, & cognitione, substantia per definitionē, quā dixerunt, s. quia dicunt ipsum esse infinitū, & vnum, & numerum. D. d. & hoc est, qd existimabāt, & c. i. & hoc, qd existimabant,

simpliciter.

Libell.

Liber Primus.

7

De Platonis Philosophia : omniumq; re-
citatarum opinionum epitome. Ca. 5.

A bant, q; naturæ entis est natura numeri, quia numeri prædicant de entibus, est sicut existimatio eorū, qui existimant: duplū & dualitatem eē idem, i. eiusdē naturæ: quia duplū ē vniuersalius dualitate, & prius ea naturaliter. quod describit sic, qđ cum auferitur, auferitur aliud, & nō conuerso: & cū aliud est, ent illud. D. d. sed nō fm modū, i. sed nō se cundū modū, fm quem aliquod est duplū, est duo, i. q; cū de aliquo aliqua plura vno prædicant, nō est necesse vt eodem modo prædicent de eo, neq; vt pōdicatū demonstret sub

B stantiā illius. D. d. si igitur nō fuerit sic, erit vnū multū. id ē si igitur natura posterioris nō fuerit alia à natura prioris, tū c natura vnius & natura pluriserunt eadē. & intende-
bat per hoc q;, si entia essent numeri, quia numerus est prior entibus, tūc plusest vnū, & vnū plus. D. d. & hoc est, quod accidit illis. i. & impossibile accidēs dicētib; entia esse numerum est, sicut impossi-
bile accidens opinantibus esse vnū plus, id est q; contraria sunt vnū, quia sunt in vno. Deinde d. & inue-
niuntur de priori & posteriori alia

C talia. & multa alia talia sunt prio-
ria sensibilibus hoc modo priorita-
tis, sicut est numerus. Quia igitur
fecerunt numerū esse substantiam
sine illis alijs priorib; naturalibus:
& omnia ista reducūtur ad hoc, qđ
prius fm definitionem homo
debet esse prius natura se-
cundum esse. &
hoc magis
decla-
rabitur in tracta-
tibus substan-
tiæ.

Post dictas vero philoso-
phas disciplina Platonis
superuenit, in plerisq; q-
dem istos secuta, quædam autē
ē propria, vltra Italicorum ha-
bens philosophiam. Cū Crati-
lo namq; ex * recenti conuersa-
tus, et Heracliti opinionibus al-
fuerus, tanq; omnibus sensibili-
bus semper defluentibus, & de
eis nō existente scia, hæc qui-
dem ē postea ita arbitratus est.

Cum vero Socrates de morali-
bus quidem tractaret, de tota
vero natura nihil.

Et post hoc, quod dictum fuit
de modis philosophiæ, inuēta fuit
philosophia Platonis, & sequēba-
tur illos in multitudine, in vni-
tibus autem erat secundum opi-
nionem Italicorum. Et primū quod
contingit post Demo. fuit opinio
Herculeorum, s. quod omnia entia
sunt semper in fluxu & quod nul-
la est in eis scientia. istas igitur
opiniones secundum hoc accepimus
in postremo. Socrates autem locu-
tus fuit in moralibus, & nihil di-
xit de natura.

Et postquam inuenti fuerūt isti
modi philosophiæ, s. Pythagorico-
rum, & vlt; qui ponebant mathe-
matica principia entium, & natu-
raliū, s. Anaxagoræ, & Empedoclis,
& Democriti, inuenta fuit philoso-
phia Platonis, & dicit, q; conseque-
batur illam in multitudine, id est q;

*adulescē-
tia

E
Socrates
circa mu-
ralia nego-
taturus est,
& circa na-
turalia mi-
hil.

Primi Na-
turalis in
Italia fue-
runt. vlt;
Emp. &
Democri.

Metaphysicorum

G Plato cōsequēbatur in pluribus suis opinionibus opinione Pythagoricorum, & in paucioribus opinione Italorū & fuerunt primi Naturales in Italia, s. Anaxagoræ, & Empedoclis, & Democriti. Et dicit, q. Plato sequebatur in maiori parte Philosophis iuxta eos, qui ponebant mathematicas causas rerū sensibiliū. q. Plato dicebat formas esse, & opinabatur naturā formarum, & opinabatur naturā esse eandē: vt declaratur erit in tractatibus substantiæ. & opinabatur q. quatuor elementa sunt cōposita ex superficiebus equalibz laterum & angulorū & sunt quinque dicta corpora in vltimo Euclidis, & consequēbatur Naturales in dicendo materiā esse, & quatuor elementa esse. D. d. & primum. quod contingit post Democritum, fuit opinio Herculeorū, qui faciebant dubitare oēs dātes se ad Philosophiam in illo tempore, & dicebant q. nulla est scientia. Scientia. n. est necessaria & semp. & nihil est hoc, de quo pendeat scientia, nisi sensibilia, quæ sunt semper in transmutatione &, cum sciriū est semper in transmutatione, igitur & scientia semper est in transmutatione. & scientia transmutata non est scientia: ergo nulla est scientia. Deinde dicit: istas igitur opiniones prædicte puerunt ad nos de considerantibus in Philosophia vsque nunc. Socrates vero fuit primus eorum, qui locuti fuerunt de Philosophia Morali, & nihil addidit eis, quæ dicta fuerint ab Antiquis in Philosophia speculatiua.

In his tamen vniuersale quæ reteret, & primus mentem ad de-

finitiones applicaret, illum ob hoc laudans, putauit de alijs, & non de aliquo sensibiliū hoc fieri. impossibile. n. definitionē communem cuiuspiam sensibiliū esse, quæ semper mutatur. & sic talia entium ideas appellauit. sensibilia vero præter hæc, & fm hæc, omnia dici. secundum participationem naneque hæc multa vniuocorum esse speciebus æquiuoca. participationem vero secundum nomen solum mutauit. Pythagorici etenim imitatione numerum aiunt entia esse: Plato vero, nomen mutando, participatione. participationē vero, aut imitationē formarum, quænam sit, communiter querere omiserunt. Item præter sensibilia, & formas mathematicas res ait medias esse, à sensibilibus quidem differentes, eo q. perpetuæ & immobiles sunt: à formis vero, eo q. illæ quidem multæ quædā similes sunt, forma vero ipsa quæque vna sola. & qm forme causæ ceteris, illarum elementorum putauit entium elementa esse, et vt materiā quidē magnū, & paruum esse principia, tanq. vero substantiā ipsum vnum.

Et hoc fuit dictum, quia accepit quod esse ipsius fuit admodum esse aliarum rerum, et in sensibilibus nō est aliquid fixum. neq. etiā est possibile vt sensibilia habeāt aliquem terminum communem, cū semper sint in transmutatione.

&c.

Plato opinabatur naturam formarum, et numeri eius de eo. vide per hoc. & Metaph. tractat. c. 10.

5. negant scientiam: inquit, q. in 4. tractat.

A & Vocatur illa, quae sunt entium, eadem formis. oia autem sensibilia dicuntur per ista. & propterea multa vniuoca sunt communia in specie: sed ipse addidit equiuocationem. Pythagorici vero secundum similitudinem dixerunt quod entia sunt vnum. Plato vero addidit equiuocationem, communicatio autem, & similitudo, quae est inter species, dimiserunt perscrutationem vniuersalem de eis, sed non contradixerunt nisi in sensibilibus, & in speciebus mathematicis, quae dicunt esse media inter sensibilia. sensibilia autem quaedam sunt semper non mobilia. species autem sunt illa, quae inveniuntur ad multa, et species est illud, quod inuenitur cuiuslibet. & species etiam est causa aliarum rerum.

B Quia dubitatio Herculeorū mo-
nit Platone ad dicendū formas ēē,
incorpi hic declarare quomodo il-
lud mouit eum ad credendū hoc, &
d. quia accepit, & c. i. & mouit Plato
ne ad dicendū formas esse, quia in-
uenit i vnoquoq; genere, & i vna-
qua; specie, q; esse istius indiuidui
in illo est fm modū ēē aliorum in-
diuiduorū in illo genere. & hoc est
impossibile, vt esset accidentaliter.
Et opinatus fuit q; nihil in sensibili-
bus est fixū: & q; impossibile esset
ēē vt sensibilia haberent definitio-
nē, in qua communicarent, cū semper
sint in transmutatione. ideo opina-
tus est q; intentiones, quae inueniun-

tur in indiuiduis vniuersiuisq; spe-
cies, eadem sunt: & definitiones re-
rū sunt res necessariae extra animā.
& vocant eas formas, & exemplaria.
f. formas rerū sensibiliū, & exempla-
ria nā q; cōspiciat, sicut artifex inspi-
cit formas artulianā. & si non, tunc
qdlibet ēēt a quolibet: & nō esset ex-
spermate hominis hō semper, neq; a
spermate equi equus semper. D. d.
oia autem sensibilia, & c. i. & opinati
sunt pp hoc, q; oia sensibilia defi-
niunt per istam naturā, & inueni-
untur per illā, sicut res a suo exem-
plari. D. d. & propterea multa vni-
uoca, & c. id est sed nomina vniuoca
significant de multis rebus eandem
cōm intentionem eis. & scdm ser-
monem in formis non erit hoc in-
tentio eadē cōmunis multis: & sic
hient nomina specierū cōmunia, &
nō erit intentio vltis nisi tm nomē.
& iō d. q; addidit equiuocationem.
D. d. Pythagorici vero, & c. i. Pytha-
gorici inducū fuerunt ad dicendū
entia esse numeros per similitudi-
nē, quia assimilauerūt numeros en-
tibus, & crediderunt eos esse entia,
& ideo non contingit eis habere no-
men commune inter numeros &
entia, neque fuerunt coacti ad di-
cendū nomen in Arabico, voca-
runt nomen equiuocum, commu-
ne in speciebus. Plato autem addi-
dit nomen commune. Et forte in-
uenit per hoc Antiquos opinantes,
q; causā entium sunt genera vniuer-
salia, sicut vnum, & ens. isti .i. non
credebant nomen hoc equiuocum
esse. Et ex hoc errauit Parmenides,
cum non distinguit inter hoc nomē
ens, quod significat vnum in num-
mero, aut vnum in genere: & credi-
dit omne ens ēē vnum in numero.

Deinde

Pro de-
dicte sicut
cōsequens
f. for. vi
de cō. tr. fa-
pam ha-
tus.

E.

F.

Metaphysicorum

¶ Deinde dicit : cōsuetudo autē, & similitudo, &c. & innuit per hoc Platōē. qm̄, cūm fuerit perſcrutatus de cōmunicatione inter indiuidua, debet perſcrutari de coniunctione inter ſpecies. & dicit hoc, quia contingeti, cūm dixit i vltimis ſpeciebus eē formas, dicere hoc in alijs ſpeciebus. & ſic forme haberent formas : & ſic in infinitū. aut diceret, q̄ oēs ſpecies ſunt res intellectū exiſtentes in anima, & non habent eſſe extra animā. D.d. ſed non contradixerūt niſi in ſenſibilibus, &c. i. & cauſa in hoc, q̄ conſiderauerunt de natura

H ſpecierum, & non de natura generum, eſt, quia perſcrutatio eorum fuit ſm̄ contradictionem nō ſm̄ perſcrutationem, ideo cum quidā contradixerunt Herculeorū quēſtioni in ablatione ſciz̄a ſenſibilibus, dixerunt formas eſſe, & naturā mediam inter formas & ſenſibilia, vt diſſoluatur ab eis per hunc ſermonem quēſtio in vtroq; & ſi conſyderarent in re ſm̄ naturā eius, tūc reſponſio eſſet eadē in ſenſibilibus, & mathematicis. Et quia iſta contradictio fuit corrupta, incepit dicere contradictionē veram contra

I iſtos, & d. ſenſibilia autē ſm̄ quedam ſunt, &c. i. dicere autem q̄ ſenſibilia ſemper ſunt in tranſmutatione contradicunt ſic. qm̄ etia ſenſibilia q̄dam ſunt non tranſmutabilia eſſentialiter, ſed permanentia, ſ. forma : & quedā ſunt tranſmutabilia ſemper, ſ. materia. Et hoc, qd̄ ſi ſpecies autē ſunt illa, quē inueniunt, &c. cōtradicit opponēdo ſermoni de formis, & opponēdo dicentibus q̄ nulla eſt res in qua cōmunicant indiuidua, niſi nomen t̄m̄. & iſti ſunt illi, qui deſtruunt ſciz̄am. qm̄, cūm ma-

nifeſtum eſt de definitione ſpeciei q̄ eſt intentio exiſtens in pluribus ſm̄ numerum, ſm̄ q̄ vnumquodq; eorum eſt ens, maniſeſtū eſt q̄ forme abſtractę impoſſibile eſt vt ſint in ſenſibilibus, ita q̄ ſint eadē, nedum vt demonſtrent eſſentiam eorum. & ſimiliter apparet ex iſta definitione q̄ illa maſſa, de quibus ſpiciantur ſpecies, cōmunicant in eadem intentione, non in eadem diſtinctione. D.d. & ſpecies etiam eſt cauſa aliarū rerum. i. cauſa ſciz̄a indiuiduorum, non cauſa indiuiduorū.

Ex illis, n. participatione ipſius vnus formas numeros eē. **L** Ipſum t̄m̄ vnū, vt ſubſtantiā eē, et non aliquid aliud dici vnum eſſe, quemadmodum Pythagorici, dicebat quoque numeros cauſas ceteris ſubſtantię eſſe, ſi ſimiliter atque illi.

Et qua ſunt ex illis ſecundum cōmunicationē in vno ſunt ſpecies. Qui autem dixit, quod vnum eſt ſubſtantia, & nihil aliud eſt ens, quod dicatur eſſe vnum, dixit ſermonem propinquum ſermoni Pythagoricorum, i. quod numeri ſunt cauſa ſubſtantię aliarū rerum. iſta. n. eſt opinio illorum.

¶ Forte intendit facere differētiā inter indiuiduum & ſpeciem. Et cū dixit : Et quę ſunt ex illis, innuit indiuidua. & quaſi dicat, intentio autem vna, quę eſt in iſtis rebus indiuidualibus, ſm̄ q̄ nō cōmunicant in ea, ſed appropriatur vnicuiq; eorum, eſt vnum indiuiduale, intentio vero vna, in qua cōmunicant, diſtinctio ſpeciei. D.d. Qui autem dixit, quod vnum

Num est substantia, & nihil aliud, & c. qui autem dixit, qd vnum in numero est substantia, & nihil aliud est ens, de quo dicitur esse vnu alio modo ab vno in numero, dixit propter sectam Pythagoricorum.

Et dicit propinquum: quia isti sunt dicentes partem esse indivisibilem: quia apud istos non est substantia & vnum, nisi ista pars. & ideo contingunt eis impossibilia, quae cōtingunt dicentibus, qd substantiae rerū sunt vnum. vtraque enim secta nō potest dicere quomodo ex istis sit communicatio: neq; qd istud vnu

indivisibile est cā passionis & actionis, & alterationis. qm, si reciperet transmutationem, esset compositū ex materia & forma: & oē compositū ex materia & forma ē divisibile.

Sed pro infinito tanquā vno, dualitatem facere, infinitum vero ex magno, & parvo, hoc eius proprium est. Item is quidem numeros præter scibilia, illi vero numero ipsas res esse aiunt, & mathematica in medio horū nō ponebāt. Ipsū igitur vnu, & numeros præter res facere, &

non vt Pythagorici, & introducio specierum, propter eā, quæ in rationibus fit perferuationē euenit. Priores enim Dialectice expertes erant. Dualitatem vero fecisse alteram naturam, propterea qd numeri, præ primos, ex ea aptissime velut ex quāda effigie generantur. Atqui accidit e contra. non enim versimile est ita fieri, nisc etenim ex materia multa faciunt: formas vero semen generat solum. appa-

ret at ex vna materia vna mēsa. D

Et quidam posuerunt loco infiniti duo, sicut unitatem. Et quidam posuerunt causam infiniti magnū & parvū, & hoc est propriū.

Et quidam posuerunt numerum ex sensibilibus. & quidam dixerunt, quod istæ res sunt vnum, & nō ponit mathematica inter ista.

Qui autem posuerunt vnum, & numeros alia a rebus, & non sicut fecerunt Pythagorici, venerūt ad species per perferuationes definitionibus: & non habuerunt primi Antiqui artē definitionis.

Qui autem posuit aliam naturam duā, quia numeri sunt alij ā principijs, generantur ex eis generatione naturali, sicut res generatur ā suo exemplari. Quæ autē accidunt ei, sunt e contrario. dicere igitur quia ista sunt ex materia currit recte. In Græco album.

Dixit, qd illi, qui posuerunt duo principia, vnum. i. & infinitum, qui dam posuerunt finitum generari ā dualitate, & non posuerunt dualitatem contrariam, sicut illi, qui posuerunt eam ex magno & parvo & hoc intendebat eim d. sicut unitatem.

Deinde dicit: Et quidā posuerunt causam infiniti magnū & parvū, & hoc est propriū. i. & quidam posuerūt causam infiniti dualitatem, quæ est magnū & parvū, quæ procedunt in magnitudinib' in infinitum. & d. & hoc est propriū, quia isti posuerunt principia tria, vt An-

Metaph. cū cō. Auct. B

Primo
Dialectice
non parti-
cipant.

Primo
Dialectice
non parti-
cipant.

Primo
Dialectice
non parti-
cipant.

Metaphysicorum

Consequenter, & magnam & parum, & subiectum recipiens, quod est unum. Qui autem posuerunt principia unum, & infinitum gham ex dualitate non posuerunt contrariis, sed unum & infinitum aliquod subiectum. D. d. Et quidam posuerunt, &c. i. & istorum dicentium, scilicet principia sunt numeri, quidam et posuerunt numeros ex sensibilibus, i. formas sensibiles, & isti sunt dicentes formas & numeros. & quidam etiam dicunt, quod sensibilia sunt ipsi numeri, & sunt Pythagorici. Et quia quidam dicentem formas esse, ponunt numeros, & vult subiectum mathematicorum naturas medias inter formas & sensibilia, & Pythagorici neutrum dicunt, sed dicunt, quod ex numeris componuntur entia, d. & non ponunt mathematica inter ista. Et forte inquit dicentes numeros esse formas, ista. n. sunt duae sectae. quidam. n. dicunt, quod numeri, & formae sunt eiusdem naturae: & quidam dicunt, quod natura numerorum est alia a natura formarum, & quod est natura media inter formas & sensibilia, ut habetur in Tercio istius libri.

D. d. Qui autem posuerunt unum, & numeros, &c. i. qui autem posuerunt unum, & numeros esse partes recti sensibilibus, & non dixerunt, quod numerus est ipsa entia, sicut dixerunt Pythagorici, & partem formalem, venerunt ad dicendum formas, & ad dicendum eas esse numeros per picturem de natura definitionum, scilicet unum venerunt formae in eis, & res definitae extra aliam sunt transmutabiles: quod necesse fuit apud eos ponere subiectum definitionum, aut ipsas definitiones formas esse, & per hoc, quia formae sunt apud eos coniunctae cum materiis, iudicauerunt, quod

natura earum non est alia a natura numeri. formae. n. si sunt, impossibile est ut natura earum sit alia a natura numeri.

D. d. Qui autem posuit aliam naturam dualem. i. qui autem posuit dualitatem, quod est ex natura materis, non ex natura formarum, quia ex ea generantur numeri pares, non generatione naturalis, sicut res generantur a suo exemplari, & quod est cum infiniti, recte dixerunt, quod si hoc esset accens dualitatis, non semper inueniret ei ista actio. Quod enim inuenit in aliqua re accidit taliter est contrario, scilicet quod raro inuenitur, & hoc intendebatur cum dixit: Quae autem accidunt ei, sunt contrario.

Qui vero formam inducit, quod una est, multas facit. Similiter autem & masculus ad feminam se habet. haec etenim ex uno congressu impletur, masculus vero multas implet. at ista imitationes illorum principiorum sunt. Plato igitur de propositis questionibus ita determinauit. Pater autem ex dictis, quod quibus causis vitatur solum, ea, quae ipsius quid est, & ea, quae secundum materiam. formae enim ceteris ipsius quid sunt causae sunt, formis vero ipsum unum. & quod subiecta materia, de qua formae, illae quidem in sensibilibus, ipsam vero unum in formis dicit: quia dualitas haec est, magnum & paruum. Item ipsius bene, ipsiusque male causam elementis attribuit verisque viris: quod etiam primorum quosdam Philosophorum Empedoclem, & Anaxagoram magis dicimus quod quibus

Q. acc
tally inu
tur alio
raro inu
nec vide
re. c. 14

L

M

Et species diuersantur in hoc,
quod est vnum & facit multitudinem. Et similiter masculus, ex quo fit multitudo. ista igitur sunt exempla, & similia principiorum, quae illi dicebant. Plato autem definiuit ea secundum hunc modum in suo libro de questionibus. Et manifestum est ex illo, quod dixit, quod ipse non utebatur nisi duobus canis, scilicet quiditate rei, & ea, quae est secundum materiam. species enim sunt causa quiditatis aliarum rerum. species vero sunt vnum. & illud, quod est materia subiecta, in qua sunt species, & quaedam dicuntur esse in speciebus: quiditas enim dualitatis est magnum & paruum, & etiam dedit, quod causa in bono & laudabili sunt elementa, vnumquodque eorum ceteris, & sunt ea, de quibus diximus quod per se ratio cecidit in principijs.

Dixit: Et spes diuersantur, &c. ita cecidit abstrictum de libro Graeco. & est vna signatio nisi, quae dicebant dicentibus formas esse facientes in diuidua: quia natura rerum assimilatur naturae masculi, qui facit multitudinem. Et quia ista signatio etiam fuit vna multarum, quae ceciderunt a libro, dicitur ista sunt exempla, & similia principiorum. i. istae igitur similitudines sunt, quas inueniunt in eis species, & vera principia, ex quibus exilumauerunt, quae species sunt principia. Plato vero definiuit species quod sunt principia secundum formam & secundum agens. Et est

manifestum, quod posuit quiditates rerum, & definitiones earum formarum, & posuit materiam res, in quibus sunt formae. D. d. Species non sunt, formae sunt apud ipsum quiditas aliarum rerum, quod non sunt formae. D. d. Species vero sunt vnum, &c. I. species autem, si vere dicitur, sunt illud, quod congregat ex forma vis & materia v. g. quod species hominis non est forma eiusdem, secundum quod I. species hominis tendebat Plato, sed congregatum ex materia & forma. D. d. Et quidam dicunt esse in speciebus, &c. i. & signum, quod formae non sunt species, est quod quiditas rei, quod est forma, est i. species, secundum quod est pars eius, sicut dualitas, quoniam quiditas eius apud dicentes ea esse principium, est magnum & paruum: & magnum & paruum sunt alia a dualitate. D. d. Et etiam dedit, &c. i. & signum, quod ipse dicit materiam & formam, est quia dedit causam boni & laudabilis, & etiam suorum oppositorum, & hoc non est nisi materia & forma. D. d. vnumquodque eorum ceteris. i. quod ipse dedit causam rerum ceterarum apparetium in entibus de laudabili, & bono secundum virtutem; elementorum, quae posuit, scilicet materia & formam. Deinde exposuit quod sunt illa alia cetera, & d. & sunt ea, de quibus diximus, &c. i. ista sunt res posteriores, quae apparent in entibus: & sunt ea, quorum causa sunt dande per principia, & ut principia verificentur propter hoc. Et d. hoc quia apud quoniam principiorum quereundum est ut sint conuenientia omnibus apparetibus inexistentibus: quoniam tunc videntur esse vera. & hoc non demonstrat necessarium ea esse principia, donec res manifeste signentur ea, quod posteriora signant priora, tunc & incipit quod sunt principia con-

D
Species hominis non est forma
materia vis
ut incedebat
Plato. si
congrega
tū ex ma
teria & for
ma, sed vi
de opposi
tū. i. d. et
cō. 11. vide
con. 11. m.

E

Philosophi
sunt, quod ad
hoc, quod
sunt, ista
sunt, & c.
et cetera
sunt, & c.
et cetera
sunt, & c.

Metaphysicorum

G Breuiter igitur, & summam
percurramus, qui nā, & quomo-
do locuti sunt de principijs: &
ipsa veritate. Tantum tñ ex eis
habemus, q̄ eorum, qui de prin-
cipio & cā dixerunt, nemo quic-
quam præter ea, q̄ in de natura
libus determinata sunt, dixerit,
sed oēs obscure quidem, illa tñ
aliquatenus vsi sunt attingere.
Quidam. n. vt materiam princi-
pium ponunt, siue vnā, siue plu-
res supponant, & siue corpus, si-
ue incorpoream ponant, vt Pla-
to magnū, & parū dicens, Ita-
lici infinitū, Empedocles ignē,
terram, aquam, & aerem, Ana-
xagoras vero infinitatem simi-
lium partium. Hi igitur oēs ta-
lem causam perstrinxerunt, &
ad hæc quicquid aerē, aut ignē,
aut aquam, aut igne quidem de-
sius, ære vero tenui⁹. etenim ta-
le quidam dixerunt primū ele-
mentum esse. hi igitur hanc atti-
gerunt cām solam. Alij vero qui
dam vnde principium motus,

I quicquid scilicet amicitiam &
contentionē, intellm, aut amo-
rem principium faciunt. Ipsum
vero quid erat esse, & substantiā
clare quidem nullus assignauit.
Maxime vero dicunt, qui for-
mas ponūt. nec. n. vt materiam
sensibilibus formis, & ea, quæ in
formis sunt, neq̄ tāquam illinc
principiū motus fieret, putant.
immobilitatis. n. causā, & quie-
tis magis eis esse aiūt. sed ipsū
quid erat esse vniciq̄ cætero-
rū formas attribuunt, formis at

ipsum vnū. ipsum verō, cuius
gratia actiones, mutationes, &
motus quodāmodo quidem di-
cunt cām, non aut ita dicunt, vt
aptum esse natum est. Qui. n. in
tellectum, aut amicitiam dicunt,
tanquam bonū quoddā hęc po-
nunt. non tñ tanquam horum
causa quicquam entū, aut sic,
aut fiat, sed tanquam ex his mo-
tus eorū essent. ita dicūt. Sūt &
qui vnū, vel ens esse hanc na-
turam aiunt, substantiæ quidē
causam esse dicunt, non tñ hui⁹
causa, aut esse, aut fieri. Quare
contingit eius quodāmodo di-
cere, & negare bonum esse tale.
non. n. simpliciter, sed fm accidēs di-
cunt. Quod igitur de causis, &
quot, & quales sint recte deter-
minatum sit, restari nobis etiā
isti omnes videntur, cū non
possint aliā attingere causam. et
ad hæc q̄ principia, aut ita om-
nia, aut horū aliquo modo que-
renda sint, patet.

*Et videtur quod omnes isti te-
stantur nobis, quia non possunt ad-
dere aliam causam. Et cū hoc ma-
nifestum est, quod per se ratio ca-
det de principijs, aut secundum oēs
istos modos, aut secūdo quosdam.*

D. Et videtur q̄ sermo istorum. 10
de numero causarum restari no-
bis, cū non possunt addere quin-
tam causam causis, quas diximus.
& cū hoc manifestum est cū de
claratum est q̄ Antiqui non potue-
runt addere aliud principium, per
quod persecutio aut cadet super
omnia

Hæc pars
vique, ibi
Quidam,
non est ita
lex. Ar.

Conditio
requisa
ad q̄stio-
ne princi-
piorum.

Metaphysicorum

Corruptibilibus. sed cum hoc potuerunt loqui in alijs per generatione. & quasi laudat eos ex hoc modo, quod non possunt facere illi, quod posuerunt principium rerum naturalium mathematica. D. d. sed abtulerunt causam motus, i. sed cum hoc quod posuerunt causam materiam, & abtulerunt motum, dimiserunt causam mouentem materiam, cum materia non moueatur per se. & cum hoc quod dimiserunt causam agentem, & abtulerunt causam substantiarum singularium, per quas sunt substantiae in actu, & existentes.

Materia
nō mouet
p se. vt i.
hys. 8.

H per se: & est causa formalis.

Et ad hoc facile simplicium corporum quodcumque principium esse, terra excepta: non consistens rantes mutuam inter ea generationem, quoniam modo ponitur dico aut ignem, terram, aquam, et aerem. quodam. n. congregatione, quodam vero disgregatione inuicem sunt. hoc vero ut prius & posterius sit, multum differt.

Et cum hoc dicunt facile, quod corpora simplicia sunt principia:

I quia non faciunt sustentati apud perstrationem eorum de generatione eorum ex inuicem, praeter terram, signis, & aqua, & aer, nisi super hoc, quod quaedam generantur a quibusdam secundum congregationem, aut secundum disgregationem. & ista sunt dispositio eorum in principio, in postremo aut diuersantur magna diuersitate.

Et omnes Antiqui dicunt, quod facile esset quod elementum sit unum istorum trium, scilicet, & ignis, & aquae, praeter terram:

cum per hoc quod sustentati sunt in hoc, quod diximus, unusquisque eorum dicat esse elementum super unam viam. Et est in hoc est, quia iuerunt per viam eorum, quod non significat hoc esse elementum magis quam hoc, & unusquisque eorum dicit hoc esse elementum, quia alia generant ex eo, aut secundum congregationem, aut secundum disgregationem, scilicet, densitate, & raritatem, quod accidunt eis per partem, ex quibus componunt. Qui autem dixit, quod elementum est ignis, intendebat quod cetera generant ex eo secundum similitudinem. fingebatur. quod quidam ignis inspissatur, fit aer; & cum aer inspissatur, fit aqua. Qui autem posuit aerem esse elementum, intendebat duos modos, scilicet, cum aer rarefit, fit ignis: & cum inspissatur fit aqua.

Qui autem dixit, quod elementum est aqua, intendebat quod cum inspissatur, fit terra: & cum rarefit, fit aer. & nullus dixit quod terra est elementum. Et bene potuit dicere secundum hunc modum. & intendebat quod ponere generationem esse secundum hunc modum facit unum, quodque eorum esse elementum aliorum. Et per hoc, quod dixit: in postremo aut diuersantur, intendit contradicere eis, ut videtur, in hoc, quod ponunt modum diuersitatis inter elementum & elementum secundum similitudinem & raritatem. quoniam, si concessum fuerit hoc in quatuor primis corporibus, forte erit modus, qui poterit dici, sed, cum quatuor fuerit ab eis de diuersitate, quae fit in postremo interuentia, & ista corpora simplicia, non poterit aliquis dare causam eius per densitatem & raritatem. Res. n. quod unus generatur ex quatuor elementis, differtur maxime ab elementis, & differtur inter se ad inuicem maxime, adeo quod nullus poterit dicere quod hoc accidit per partem tantum.

Res q
huius
modi
differt
ab alijs
quidem

Intem & densitate: quia oīa ista differunt ab invicem in quiditate & definitione: v.g. caro ab ossē, & ista à quatuor elementis. Et forte iste sermo est excusatio à quōne contingente eis in hoc, qd dicit, in postremo autē diversitas multū. & quasi dicat, diversitas eorū inter se est parva: q̃a non differunt nisi sūm densitatem & raritatem simpliciter, non duplicem: in postremo autē, qñ entia generantur ex eis, & mutat raritas & densitas, tunc diversitas entia magis sed tñ p portio cuiuslibet istorū entium ad naturam, quā vnusquisq; istorum opinabatur esse eternum, demonstrat q non excusarent se tali excusatione. Cuius dicebat q elementū est ignis, dicebat q quiditas osūm entū est ignis, & in postremo fuerint ignis. & similiter qui dicebat, q elementum est aer, aut aqua:

Id etenim apparere possit maxime osūm elementale, ex quo primo congregatione fiunt. tale vero illud fuerit profecto, quod partium minutissimarū, subtilissimūq; corporū sit. Quapropter quicunq; ignem principiū statuunt, maxime cōuenienter huic rationi dicent. tale autē ceterorum quoq; quicq; fatē elementum corporum esse.

Opinio vero, quæ magis conficitur ordine, est quod fuerint ex prima mixtione. Et hoc est de minimis corporibus. Et ideo oīs dicētes, quod principium est ignis, concedunt hoc. Et secundum hunc modum cōcedit vnusquisq; eorū quod definitio elementū est ista, scilicet

quod est illud de corporibus, cuius ordo est vltimus.

Opinio vero, q̃ est melior de elementis, & magis conueniens apparētibz, est dicere, q̃ ista elemēta sunt composita ex prima mixtione, quæ sit in corporibus indiuisibilibz.

D. d. Et ideo oīs dicētes q̃ principium, & c. i. & omnes dicētes, q̃ principium est ignis, cōtingit eis concedere, q̃ elementa sunt corpora indiuisibilia. qm̃ apud eos ignis est principium, quia est subtilius, & est subtilius pp paruitatem partū: ex quo contingit q̃ partes paræ sunt principium. D. d. & sūm hunc modum concedit, & c. i. & sūm sermonem dicentem partes esse indiuisibiles concedit vnusquisq; dicentū hoc, q̃ de finitio elementū est illud, cuius ordo est vltimus in esse, & primus in tpe & generatione: non qui dixit q̃ elementum est vnū corpus sūm simpliciter, quia nō est ordo aliquid isto rum corporum vltimus in esse. Et intendit q̃ qui non dicit partes esse indiuisibiles, non potest dicere definitionem elementū.

Quare nemo posteriorū, qui vnū ponebant, terram elemētum existimauerat, s. pp partū magnitudinem. Trium vero quodcunq; elementorū habuit auctorem aliquem. quidam. n. ignem, quidam aquam, quidam aerem hoc aiunt esse. At cur non dicit & terram, vt multū hominū omnia etenim terram esse dicunt. Heclosus quoque primam corporum terram ait esse, tam vulgarem & publicā accidit hanc opinionem esse.

Definitio elementū.

Metaphysicorum

E Secundum hanc itaq; rationem, si quis aut quicquid horū, excepto igne, dicat aut aere quidem densius, aqua vero tenuius hoc ponat, non recte, pfecto inquiet. Quod si id generatioē posterius, natura prius sit, qđ vero digestum, & congregatū generatioē posterius sit, contrarium his esset vtiq; . aqua quidem aere prior, terra vero hac ipsa aqua .

* obiectū.

Dicentes autem elementum esse unum, & quod est terra, videtur discere hoc propter magnitudinem partium. Elementa autē tria unusquisque eorum dicit. quidam igitur dicit ignem, et quidā aquā, & quidam aerem. & non dicunt quoniam ex terra sit aliquid, sicut dicebāt multi homines, quod omnia sint terra. Et Hesiodus dixit, quod terra est primum principium corporum, & up inabatur quod hoc esset famosum. Et secundum hūc sermonem nullus eorum, qui dixerunt ignem tantum, & eorum, qui posuerunt, quod aer est densior igne, & subtilior aqua, dixit recte. Si igitur illud, cuius esse est primum, est postremum inesse naturaliter, & coitum, & distinctum generatio cuius est postrema, tunc dicens quod aqua est ante aerē, & terra ante aquam, dixit e converso.

14 Dicentes autē, qđ terra est elementū vñ dicere hoc pp magnitudinē partium, qm subtilitas sit fm parui

tas partū, ergo & grossities fm magnitudinē partū. & isti dixerunt in elemento e contrario ei, qđ debet esse illud. n. cuius ordo est vltimus, naturaliter est minus. D.d. Elementa autē tria vnusquisq; eorū, &c. i. quia fugiēdū est a positione elementū alius cuius non conveniens definitioni elementū, ideo Nullus Naturalium dixit qđ terra est elementū, sed dixerunt tria tm. Quidā igit dixerūt ipsum esse ignem, & hoc est magis ppiū quum definitioni elementi. & quidā dixerunt aerē & aquā, & ille vir, qui dixit terrā, est vir famosus I pōdo leges apud eos. D.d. Et fm hunc sermonē, &c. i. fm sermonē dicentis qđ terra est elementū, quia est magnarum partium, nō erit sermo dicentis qđ elementum est ignis, aut aer, aut aqua, sermo rectus. Sermo. n. dicentis ipsum esse ignem contrarius est huic sermoni, sermo autē dicentis qđ ipsum est alterum duorū elementorū residuorum, nō est verus: quia ex paruo fit magnū, & ex magno fit parū. & est sermo contradicens sibi. D.d. Si igit illud, cuius esse est primū, &c. i. si igit illud, cuius esse est primum in tempore, & postremū in natura, est elementum: & illud, cuius esse est postremū tempore, est generatū, & distinctū ex elemento, aut decoctū ex eo, aut quō voluerit dicere: tunc dicēs, qđ aer est elementum ignis, aut aqua elementū aeris, & vñ ipsius elementū subtilioris, dicit e converso definitionē elementū, qđ, cūm aqua est ante aerē in generatione, & aqua est in maioribus partib; qđ aer, sicut posuit maius an minus in generatione, & elementū ei. & est manifestū, quia minus est ante maius in generatione, cum maius dissoluatur in maius.

De

A De his igitur, qui vnam, qualem diximus, causam ponunt, hæc dicta sunt. Id ipsum autem & si quis hæc plura ponit, ut Empedocles quatuor corpora ait esse materiam, etenim huic partim eadē, partim propria necesse est accipere. Nam & quod inuicem sunt, videmus, tanquam non semper igne, & terra manente eodem corpore, dictum autem de eis in de Naturalibus est. De quibus causa mouētium, utrum vnum, an duo ponenda sint, neque recte, neque irrationabiliter omnino arbitrādū est dictum fuisse. Et simpliciter alterationē auferat necesse est, qui ita dicit. nō. n. ex calido frigidum, nec ex frigido calidū erit. Quid. n. ipsa contraria patiunt, & quænam vna natura sit, quod ignis & aqua fiat: quod ille minime inquit.

C Sint igitur ea, quæ dicuntur ponētibz eandem causam, quæ sit ante, isti sermones dicti. Et per istam nam conus cum ponētibz eam plures vna, sicut Empedocles, dicit. n. quod corpora materialia sunt, quæ tunc contingunt enim ei ista eadē, & alia propria contingentia necesseario. Et iam locuti sumus de rebus, quæ videntur alterari adinuicem, cum non remaneant in eadē dispositione semper, sicut ignis, & terra, & ipsum corpus. Et iam locuti sumus in eis in naturalibus, et in causa mobilium de ponēti vnam causam, aut duas non recte

D dixit. Et non bene dixit etiam, qui abstulit alterationem vniuersaliter. contingit enim dictis hoc, ut ex calido non fiat frigidum, neque ex frigido calidum. idem enim non recipit contraria. Quapropter natura generata vniuersalis debet esse vna, aut ignis, aut aqua. quod nullus dixit.

Cum istis igitur contradictionibus **E** contradicamus alijs dicentibus, quod materialis est vnum corpus istorum quatuor. & sicut contingit dicentibus vnum elementum, & illud elementum sit cōpositum ex alio, sicut cōtingit Empedocli: quoniam uterque eorum facit generationē per congregationem partium, & corruptionem per segregationem earum: & sic contingit eis, ut aliquid sit prius elementum, & cā in hoc est, quia nullus eorum dicit alterationem esse. D. d. cōtingunt enim ei, & c. i. contingunt. n. Empedocli impossibilia ista, quod contingunt dicentibus quod elementum est vnum quatuor, & et alia propria. D. d. Et iam locuti fuim, & c. i. iam declaratum est in Scientia Naturali. quia **F** cum ista quatuor corpora videtur alterari adinuicem in accidentibus, & formis substantialibus, remanentibus illis in hac corporeitate singula n. declaratur quod generatio eorum non est per congregationem & segregationem, i. per densitatem & raritatem, Densitas. n. & raritas nō faciunt transmutationem in substantia, neque in qualitate, cum sint de situ. Et similiter dicentibus, quod elementa sunt corpora indiuisibilia, contingit non esse alterationem in substantia, neque in qualitate: neque transmutationem

Dēfinit & tantum dicit de substantia nō de materia sic. vide oppositum. Physic. cōm. 1. & 4. Ph. 1. & vide cōtra. 2. ibi.

quibus prædictarum me, et deo merito
erit de scientia Naturali. v. g. quia I
hæc scientia quaeritur, vtrum esse sub-
stantia prima prius substantiis ele-
mentis, deinde ponit hoc, quod de-
claratum fuit ex Naturali causa, i. p-
mum motorem esse non motum o-
minum: & est principium corporis,
quod circulariter mouet. D. d. Et
non bene dicit, &c. & isti non recte
dixerunt, quod abfuerunt alteratio-
nem in qualitate, & substantia ab ele-
mentis, quia, cum posuerunt q- ele-
menta aut elementum sunt simpli-
cia, fuit impossibile vt calidū ex his
in frigidum mutaret, neq; frigidū
in calidum. Idem enim impossibile
est vt recipiat passionem, & vt trans-
mutetur de contrario in contrariū
& hoc est contrarium ei, quod com-
prehendit vñ. Et similiter impos-
sibile est in elementis, si fuerit corp⁹,
& simplex, vt transmutetur de ma-
gno in paruum, aut de paruo in ma-
gnum. Deinde dicit: Quapropter
natura, &c. quia, quapropter, cum illic
non est alteratio in substantia, & in

Examinatione opinionum Anaxagorae.
Cap. 1.

A Naxagoram vero si quis
putauerit uo dicere ele-
menta, maxime secundum
rationem arbitrabitur: quam il-
le quidem ipse non digessit, ne-
cessario tantum secutus fuisse eos,
qui ea inferunt. Quandoquidem
& aliter est absurdum sit dicere
a principi o ista mista esse, tum
quoniam accidit ista oportere an-
te esse, tum quoniam non est natura
aptum quodcuque cuiusque mi-
sceri, & ad hac, quoniam passionem
& accidentia separant a substantia
rationalis: eorum uero, non est mistio, & se-
paratio, si quis ita sequatur, diges-
rens uero cum eo quae dicere uult,
fortassis uidebitur quaedam non
uadeo decens dicere.

Anaxagoras vero, qui dicebat
elementa esse duo, opinabatur hoc
proprie de sermone, que ipse nō in-
tellexit, & consequenter quasdam
sophisticationes, que induxerūt eū
ad hoc. Et turpe est vt faciat eū ſi
alia diſpoſitione, et ſermo de eo fiat
economice omnia. n. admixta ſunt
cum principio, contingit igitur, vt
primo ſint non admixta. & admi-

Axio verum non est propter paritatem. & cum hoc passionem & accidentia separatur a substantijs: admixtio enim, & separatio sunt simul. & qui diligit consequi verum in eo quod sit dicens, Verum appareret in suis sermonibus.

16 Anaxagoras vero, qui opinabatur quod cuncti sunt duæ in actu, scilicet causa agens, & corpora cõsimiliũ partũ, quæ sunt in mixtione, nõ secundum ordinem iurũ, quia non declarauit qualitatem existentem corporũ cõsimilũ in mixtione: neq; etiã dixit illud p argumentũ sufficiens, sed p sophisticationes in ducentes eũ ad illud. Deinde dicit: Et turpe est, &c. id est turpe est dicere aliquid in principio entũ, qñ apparet q; entia sunt in dispõne diuerſa ab eo, quod dictum fuit de suis principijs. D. d. omnia enim admixta sunt eĩ principio, & narrat sermonem Anaxagoræ, & intendit p principiũ, illud, quod vocat admixtionem: & p admixta, corpora cõsimilia partũ.

Deinde dicit: contingit igitur vt primo sint non admixta. i. cõtingit igitur Anaxagoræ, cũ dixit q; res in principio sunt admixte, vt autẽ nõ sint admixte. quapropter mixtio nõ erit principũ. mixtio enim non intelligitur nisi post segregationẽ. Deinde dicit aliud impossibile cõttingens Anaxagorẽ in hoc, q; dicit cõsimiles partes admixte sunt valde minime, & dicit cõtra ipsum, q; mixtio vera nõ fit p paritatem partũ. Illa enĩ mixtio nõ est nisi apud sensum. Mixtio autẽ vera est vt mixta altera cõbinuicem, donec fiat ex eis forma media. v.g. forma oxymeliũ,

quæ fit ex mixtione mellis & aceti. Deinde dicit aliud impossibile, & d. Et erũ hoc passionem, & accidentia, &c. id est, & cũ hoc accia separantur a substantijs, qñ substantiæ admiscuntur, ita q; mixtio substantiarũ & separatio accidentiũ fit in simul. & substantiæ eũ sunt, erũt extra passionem, & accidentia. D. d. & qui diligit cõsequi verũ, &c. i. innuit q; Anaxagoras volebat p istos sermones facere lumbrias sibi, aut defendere aliquã opinionẽ famolam. sed melius est dicere, q; hoc faciebat p laudem, quia in suo tpe nõ erat lex, quã defenderet.

Quãdo enim nil erat separatũ, patet q; nil erat vere de illa substantia dicendum. dico autẽ q; neq; albũ, neq; nigrũ, aut fuscũ, aut aliũ colorẽ, sed quod colore vacans necessaria esset, alioquin nanq; aliquẽ horũ colorũ haberet. sicut etiã sine sapore eadem ratione, nec aliud quicquam simile. nec enim quale quid possibile est illud esse, neq; quãtum, neq; quid. formarũ enim, quæ in parte dicuntur, aliquẽ ei sane in essent. hoc vero impossibile, si mixta sint oĩa, essent enim iã separata.

Quoniam autem in fundamento nature non est aliquid distinctum, manifestũ est, quod nõ vere dicitur in illa substantia quod est alicuius dispositiũ. dico neq; alba, neq; nigra, neq; alterius coloris, sed sine colore necessario, & in eo est negatio istorum omnium colorum. & similiter est sine aliqua mixtione, & similiter non erit in eo aliquid cõsumi-

Memorandum
est, quod
mixtio
est
mixtura
et
compositio

Metaphysicorum

G *confimilium partium. Et non existimatur habere qualitatē, aut quantitatem, aut aliud omnino. quoniam illud, quod dicitur de aliquo particulari, illa sunt species illius: quod est impossibile.*

17 Quoniam autē manifestum est quod in principio, ex quo ē generatio, scilicet principium sū naturam nō debet esse aliquid eorum, quae generantur ex eo in actu, manifestū est quod illud principium nō debet esse in aliqua dispoñe eorū quae sūt ex eo.

H quā, si ex eo sūt oēs dispositiones substantiales & accidentales, & generatio nō est ex eo quod est ens, sed ex eo quod est nō ens, manifestum est quod illud principium uon debet esse in aliqua dispositione, neque sū qualitatē accidentalem, neque substantialem, neque sū quantitatem. Quoniam, si diceretur de eo aliquid illorū, tūc esset, antequam generaretur ex eo, & manifestum est quod nō generatur, nisi illud, quod nō est. & ideo necesse est, sicut dixit, ut in eo sit negatio colorum, & negatio omnīū formarum. Et hoc intēdebat cūm dicitur.

I tē. & similiter est sine aliqua mixtione. i. quod cum eo non admiscetur aliqua natura. & ideo, sicut d. non erit in eo aliquid corpus confimilium partium. Deinde d. & nō existimatur habere qualitatē, & cū est nō est possibile existimare ipsum praedicari de aliquo ente. verbi grā ut habear qualitatem, aut quantitatem, aut aliud generū enūm. quoniam, si ita esset, tūc esset genus entium, de quibus praedicatur. & si ita esset, tūc essent illa entia species, & ipsum esset genus eorum.

Et dixit hoc, quia declaratum est.

post, quod genus est aliud a materia. Genus enim est forma vniuersalis: materia autem secundum quod in ea non debet esse in actu aliquid omnino: & ex eis, quae recipiunt, nullam habent formā omnino neque vniuersalem, neque particularem: sed primo recipit formā vniuersalem, & postea mediante forma vniuersali recipit formas alias vbi quod in diuidualibus. & est vna in numero, secundum quod est subiectum formarum in diuidualibus: & multa secundum formas, quia diuiditur per eas. Et est vniuersalius similis generi, sed differt a genere: quia est vna in numero in multis, secundum quod esse eius est in posita, genus autem est vniuersale in forma media inter actum & potentiam in multis. Et ideo habet genus praedicari de pluribus speciebus, & de indiuiduis illarum specierum: materia autem nō potest praedicari de speciebus generatis ex ea. Antiqui autem, & maxime Alexander scripserunt demonstratue, quod genus est aliud a materia.

Ait autem omnia esse mista, intellectu excepto: hunc vero solum impermistum, & purum. Ex his vero accidit principia dicere, & ipsum vnum (hoc enim simplex & impermistum) & alterum tanquam ens, quale indeterminatum ponimus, ante quod determinetur, & aliqua participet forma. Quare dicit quidem, neque recte, neque clare, vult autem simile quiddam & huius, quae posterius dicunt, & huius, quae nunc magis apparent.

Discutuntur

A Discernuntur opiniones eorum, qui entia aliqua præter sensibilia ponebant: Primus: reprehenduntur Pythagorici, principis alieniori modo quam Naturales videntur.

Cap. 3.

Verum hæc quidē illarum, quæ circa generationē, et corruptionē, & motum sunt rationū, propriæ sunt solū. ferē enī de tali substantia & principia, & causas inuestigant solū. Quicquid vero de cunctis quidē entibus speculantur, entium autē quædā sensibilia, quædā nō sensibilia ponunt, manifestū est, qd de vtriusq; generib; perferunt. Quare magis immoretur quispiā de his quid bene, quidue nō bene dicant, ad eorum, quæ nobis propōita sunt, inquisitionem.

Omnia autē sunt admixta. & rarsio dicit omnia quidem præter intellectū. purus enim est nō mixtus. Et in istis rebus contingit dici quod ad principia quidāq; esse vna, & simplex, sicut posuimus ipsū esse indeterminatū, antequam determinetur alio modo. Qui igitur dixerunt aliū sermone, aut consimilem non recte dicunt, & præcipue illi, quos modo diximus. Sed isti sermones nō conueniunt nisi in generatione, & corruptione, & motu tantū. & ista perscrutatio de substantia & principii, et causis sufficit. Et qui ponit suā considerationem in omnibus entibus, dicit entium quadam sensibilia, quadam insen-

sibilia. & manifestū est secundum D hunc modum, quæ posuerunt in vtroq; genere. Et ideo, si quis voluerit experimentari hoc, quod dixerunt vtrū recte dixerunt, aut non, poterit hoc facere ex perscrutatione, quam diximus modo.

Ex his igitur quæ diximus, cōtingit dicere in principijs quib; esse determinata, quib; esse non determinata. Sunt enim nō determinata & in potentia: quia, si nō essent sic, nō esset generatio. Sunt autē determinata: quia si non essent sic, tunc generatū nō eēt determinatū. Deinde dicit: qui igitur dixerunt aliū sermonē, & idē & qui dixerūt aliū sermonem, scilicet qd elementū, & principii est in actu ex natura rerū, quarum est principii, nō dixerunt recte. & inuincit. Vnusquisq; enim eorū nō posuit principii materiale aliquod extra ea, q̄ generant ab eo. & sic nō erit illie generatio. generatio enim est ab eo, quod est in potentia, nō in actu. Deinde dicit: & præcipue illi, quos modo diximus. & innuit Em

F

Cōsideratio de elementis rerū mobilium est propria sciz Naturæ, & cōsideratio de eis in hoc loco nō est nisi qd sunt principia substantiarū existentium p se, & in locutus sunt hic cū illis sermonē nālī, dixit. Sed isti sermones nō cōueniūt, & idē qd sermo verus cōueniēs huic principio est sermo acceptus ex rebus naturalibus. Perscrutatio autē de hoc principio, quod modo perscrutatumus sine distinctione, sufficiens est in hoc loco, si qd oportet in hac cō-

lydeta-

Metaphysicorum

Consideratione. Et cū dixit hoc, voluit
demonstrare cūm cogentē hoīes ad
dicendū, q̄ ista cōsideratio est dua
rū cōsiderationū, non vnus: cūm
ē multi hoīes reputent Naturalem
sciam & Diuinā esse eandem. Et d.
Et qui ponit suā cōsiderationē in
oibz entibus, &c. i. quia quidā An-
tiquorū, apud quos diuisa sunt en-
tia in duo, l. sensibile & insensibile,
cū cōsiderauerūt in vtroq; genere,
& posuerunt ea vnū genus, ideo ser-
mo cōtra eos erit. p̄p̄ius huic scia.
& isti sunt, qui posuerūt, mathema-
tica esse principia sensibiliū. D. d. Et
ideo, si quis voluerit experimenta-

Hi, &c. i. & q̄ iste sermo p̄p̄ius est
cūtra eos, ideo, si quis voluerit scire
vtrū verū, aut nō verū dixerūt, po-
terit hoc facere persequutione ali-
qua, quam mō persequuti sumus:
& ex istis sermonibz, quos uenim⁹.

Qui itaq; Pythagorici appe-
llantur, principijs quidē, & elemē-
tis alieniori modo q̄ Physio-
logi vtrū. Causa vero est, q̄m ea
non ex sensibilibus acceperunt.
Entiū enim quæ mathematica
sunt, sine motu sunt, præter il-
la, quæ circa Astrologiam sunt.
disputant itē, & tractant omnia
de natura. etenim generant cœ-
lum, & circa eius passiones, par-
tes, & opera obseruant quod ac-
cidit, & principia, & causas in
his consumunt, tanquam cæte-
ris Physiológis convenientes:
quia ipsum ens hoc est, quod-
cunque sensibile est, & quod
cōtinet id, quod vocatur cœlū.

Qui vero vocantur Pythagori-
ci, videntur principijs, & elemen-

ris modo diuersi ab eo, quo viden-
tur loquentes in natura. Et causa
in hoc est, quia nō acceperunt ista
ex sensibilibus. Mathematica n.
sunt sine motu, præter ea, quæ sunt
in Astrologia. Et isti disputant
et loquuntur de natura, & consi-
derant cœlum, & partes eius, et
actiones & passionēs, & conse-
quentia ista. & dant illi princi-
pia, & causas, ut numerentur in
Naturalibus. entia enim non sunt
nisi sensibilia, & accipiunt istud,
quod dicitur cœlum. Et dicunt in
causis et principijs multos sermo-
nes, sicut diximus.

Cū declarauit, q̄ ex persequu-
tione ista pōt hō errorem scire isto-
rum, qui admiscunt duo genera en-
tiū, l. sensibile & intelligibile, & po-
nunt intelligibile cūm sensibilibz, in-
cepit declarare hoc, & d. Qui vero
vocat Pythagorici, &c. i. quia Py-
thagorici posuerūt causas rerū na-
turaliū res non convenientes, & nō
essenciales rebus naturalibus. D. d.
Et cā in hoc est, &c. i. & cā in hoc, q̄
ponūt rebus naturalibus principia
inconuenientia, est, q̄ nō querunt
principia sensibiliū s̄m q̄ sunt sensi-
bilia & mobilia, sed grūt principia
eorū ex rebus non mobilibus, l. ma-
thematicis, in quibus nō est motus,
præq̄ in Astrologia. * Et debes
scire, q̄ licet subiecta Astrologiæ sint
mota, l. corpora cœlestia, non tamē
cōsiderat in eis Astrologus secun-
dum q̄ sunt mota, sed cōsiderat
de figuris, & sitibus eorū secundū
qualitatem motuū, & secundū

* Docu-
it q̄do
la Astro-
logia ne
Mathē-
ticas di-
pinas
cū cōli
ret. vid
12. Met
24. et
25. cō-
& c. c.

7C-

A velocitatem & tarditatem, & considerat et de quantitate eorum. Naturalis vero considerat de naturis eorum, *scilicet* quod sunt mobilia, & declarat qualis modus motuum est possibilis istis, & qualis non. Deinde d. & isti disputant, & c. i Pythagorici cum hoc quod in rebus naturalibus non videntur principio naturali, volunt se assimilari Naturalibus, & loquuntur de natura, & in motibus cœli, & c. et suis partibus: sicut Naturales loquuntur de actionibus & passionibus in rebus, quæ sunt sub cœlo: & laborant in omnibus istis dâdo causas eorum per
B mathematica, scilicet numeros. Deinde d. ut numerent in Naturalibus, & c. i. & locuti sunt in istis rebus, ut numerent in loquentibus de n. concedebant. n. quod ea sunt sensibilia, & quod sunt alia insensibilia, scilicet substantiæ abstractæ, quæ sunt principia sensibilibus. D. d. & accipiunt illud, quod dicitur cœli i. quod isti ponebant cœlum de natura rerum, quæ sunt sub cœlo: & dicunt et in causis apparentium in eo multos sermones. Et innuit hoc ponentes species numerorum causas entium. v. g. quia ponebant numerum parem causam entium, quibus accidit esse paria: & ponunt impares causas entium imparium verbi gratia quia pronuntiantur causam omnium entium, quibus accidit esse tria, similiter quaternarium, & quinarium. Ista. n. opinio est famosa, & credita apud istos homines.

Causas vero, & principia, siue diximus, sufficientia, ut dicunt, etiam usque ad superiora entium transcendere, & magis quod de natura sermonibus conue-

nientia. Ex quo vero modo motus erit, finito & infinito, & pari & impari solum suppositis, nihil aiunt.

Ascendamus igitur ad illud, quod est altius de entibus, et præcipue ad illud, cui convenit sermo naturalis: & dicamus, quod motus quoque modo quidam est finitus, & quidam infinitus, et nihil dicunt de subiecto pari & impari.

Quoniam omnes Antiqui conveniunt in hoc, quod principia sunt contraria, Pythagorici, qui opinabatur quod ea sunt numeri, dicebant quod contraria, quæ sunt principia numerorum, sunt finitum & infinitum, incipit contradicere eis, & d. quod hæc duo contraria inveniunt in motu, quapropter motus est numerus. Et, quia omnia duo contraria indigent subiecto, & isti, cum dixerunt de finito & infinito, non dixerunt de subiecto eorum, d. & nihil dicunt de subiecto. & quia contrarietas in numeris est par & impar, & melius est opinari numerum esse compositum ex ceterariis, & opinari quod ista contrarietas est par & impar, dixit: & nihil dicunt de subiecto pari & impari.

Aut quomodo possibile est siue motu & mutatione generationem & corruptionem esse, aut actiones eorum, quæ in cœlo feruntur. Item siue quis eis concedat ex his magnitudinem esse, siue monstratur hoc, quomodo tamē quedam corporum levia, quedam gravitatem habentia erunt & quibus enim supponit,

Metaphysicorum

Et aiunt, nil magis q̄ mathematicis corporib⁹, de sensibilibus dicunt, quare de igne, aqua, aut de hmoi ceteris corporibus nihil dixerunt, cāquam nil de sensibilibus proprium dicentes.

Et quomodo potest esse generatio & corruptio sine motu & alteratione, & aliorum diversis, qua sunt ex cōlo. Et si fuerit concessum, aut fuerit declaratum, quod ex istis rebus fuerit magnitudo, quomodo igitur videtur fieri?

Hoc corpus n. hoc est leue, et hoc est graue, prater illa, qua ponit, & dicunt, quod nihil est magis dignū eis, scilicet corpora mathematica, & sensibilia. & ideo non dixerunt de igne, & suis sensibilibus corporum, neque videntur etiam dicere de sensibilibus sermonem conuenientem.

21 Et cū omnia fuerint numeri, I non erit illic motus omnino. & cū motus non fuerit, nec alteratio, neq; motus celestis diuersi, non erit generatio & corruptio. D.d. Et si fuerit concessum, & c. i. & impossibile cōtingens eis est, q̄a congregant ex discretā quantitate, s. vnitatibus magnitudine continuam. scilicet hoc fuerit concessum, aut ponat q̄ impossibile est declarari. q̄uo ergo erit diuersitas istorū corporū naturalū? D.d. corporū n. hoc est leue, & hoc est graue, & c. i. manifestum est. n. q̄ corporū sensibilib⁹ hoc est graue, & hoc est leue. q̄uo igitur p̄nt dare causam & leuitatis & grauitatis, cū hoc

q̄ ponit corpus graue, & leue ei vlt **K** corpus sensibile idē cum mathematico? Non n. idem ponunt corpora mathematica esse priora substantia & definitione corporibus sensibilibus, sicut faciunt ponentes corpora mathematica principia corporum sensibilib⁹ fm definitionem & esse. Isti autē nō ponunt aliquid eorū esse prius secundo, immo ponunt corpora mathematica, & composita ex numeris idem cum sensibilibus. & ideo non possunt dare cām, quare quedam sunt grauiora, & quedam leuiora. & cōtingit eis non dicere sermonem conuenientem in sensibilibus: q̄a intromiserunt se dare causas rerū mobilū ex non mobilibus.

Item, quomodo passionēs q̄dem numeri, & ipsū numerū putandū causas eorū esse, quę sunt a principio, ac de nouo in cōlo sunt: numerum vero aliū prater hunc numerum, ex quo mundus constat, nullum esse?

Et etiam quomodo intelligendum, quod passionēs numerorum sunt causę, et numeri, qui sunt ex cōlo, sunt existentes, & proprii, & in æternum & nunc: & nullus alius est numerus, ex quo sit constitutio mundi?

22 Et q̄uo possumus intelligere, q̄ passionēs numerorū sunt par & impar, & alix sint cāe passionum rerū sensibilib⁹, sicut albedinis & nigredinis: nulla. n. proportio est inter passionēs numerorū, & passionēs enūq; naturalū. Et, si entia mobilia eēnt numerus, tūc inuenirent in eis passionēs numerorū necessario. D.d. Et

L
Contra
Anas.
dicitur
monstrare
sensibile
q̄a ico
sensibile
re etia
n. mobili
ex immo
bit. Idē
p̄nt
& c. ex
d. i. d.
cō. & c.
quatuor
q̄. c. i. i.
n. hic int
cō. i. p.

Cal. hñt
nurt
funt. Gie
propri
ab ea q
equalit
& corru
pibili.
vide. Ph
e. d. c. q
h. u. p.

A & numeri, qui sunt ex cælo, & c. i. & numeri, ex quib' sit cælum, in quo differunt à numeris, ex quibus hñt alia, q' sunt sub cælo? Cælū. n. hñt naturam existentem sibi propriā aliā ab ea, q' est generabilium & corruptibilium, cūm cælum semp est in præfenti & pterito & futuro, & oīa gñabilia & corruptibilia sunt transmutabilia & natura numerorum apud eos, ex quibus constituitur mundus, est eadem natura.

Cūm enim in hac quidē parte opinio eis, & tempus sit, paululū vero de super aut deorsum in iuriā, & distinctio, aut multio probationem autem afferat, q' horum quidem vnumquodq' numerus est, cōtingit autem in hunc locum multitudinem iam constitutarum magnitudinem esse, eō q' passionēs hæ sequunt singula loca, vtrum iste est idē numerus, qui in cælo, quē oportet accipere, quod horū vnumquodq' est, an pter istum alter ē

Et, cūm existimauerunt in aliquo particulari aliqua existimatione, erit secundum illam existimationē. & dicunt, quod hoc, quod est superius & inferius, & mixtum, & distinctio, est demonstratio quod quilibet istorum est numerus, quapropter cōtingit vtr magnitudines secundum hunc modum constituantur ex multis. passio, n. cuiuslibet eorum sequitur vnumquēque locorum. quandoque igitur erit iste numerus, qui est in cælo

h. & hoc est opinandum, quod est
vnumquodque istorum, aut proprie, Id est, & contingit huic opinioni, vt scientia particularium sit necessaria nō transmutabilis, quia est ex non transmutabili: quapropter necesse est, vt sensibilia sint non transmutabilia in suis subiectis, cūm sint numerus. D. d. Et dicunt, & c. i. q' entia in maiori parte sunt paria, v. g. superius & inferius, & alia contraria, signant q' entia sūt numeri. Cōtingit ergo huic positioni, vt oīa corpora sint cōposita ex multitudine numerali. quāpp natura eorū omnium entium erit eadem natura, & definitiones eadem, q' sunt in eis: & passionēs, pp quod diuersant in nominibus & definitionibus, adeo q' quoddam corporum dicat cælum, & quoddā aer, & quoddā ignis, nō acquirunt ab istis corporibus, nisi pp loca: non quia habent diuinas substantiales dantes eis ista loca, sed eo uerso, qd est impo. Contingit. n. huic positioni, q' idē corpus & eiusdem nature, qñ fuerit superius, erit cælum & æternum pp locum: & qñ inferius erit ignis, aut terra, aut aq, aut aer, aut generabile & corruptibile pp locum. Et quia ista impossibilia non aperte fuerunt dicta ab eis, dixit: & hoc est opinandum, & c. i. & hoc qd contingit eis, est opinandum in vnoquoq; corporum sm opinio nem eorum.

Plato etenim alium esse ait, ac ille quoq; numeros putat, & illa esse, & horum causas, sed intelligibiles quidem causas, hos vero sensibiles. De Pythagoricis itaq; ptermittam⁹ mō, sufficit. n. in tantum eos attingile. Metaph. cū cō. Auer. C

13

E

Scdm An
ticipat
ferentur
spatū cor
pora sunt
pp loca.
Sed oppo
tenet Ari.

vide. i. co.
cō. s. & q
ib.

Metaphysicorum

G Plato autem dicit esse aliud opus naturae enim quod ista, & sua causa sunt numeri, sed causa sunt intellectus, & ista sunt sensibilia. Dimittamus nunc sermones Pythagoricos, & sumus contenti in hoc, quod diximus.

14 Plato autem dicebat, quod quidam numeri, qui sunt causa sensibilibus, sunt alij a numeris, qui sunt res sensibiles. Opinatur. a. quod numeri, qui sunt causa, sunt naturae intelligibiles: & numeri, quorum illi sunt causa, sunt naturae sensibiles. Et cum vidit quod hoc, quod dixit in contradictione Pythagoricorum, est sufficiens, & quod post hoc oportet contradicere, dicentibus numeros esse causas sensibilibus, d. Dimittamus nunc, &c.

H Ad argumentum adversus id earum assertores: quemodoque Cuncti Naturalium causas inquirere nisi sunt. Cap. 4.

Ad argumentum adversus id earum assertores: quemodoque Cuncti Naturalium causas inquirere nisi sunt. Cap. 4.

* a. c. addit causas.

Q Vi vero ideas* ponunt, primum quidem, cum quaererent horum existentium causas habere, caetera equalia his numero attulerunt, velut si quis numerare volens, cum quidem pauciora existant, arbitretur non posse, plura vero ea faciat, & ita numeret. Per se etenim formae aequales, aut non pauciores ipsae sunt.

Qui autem posuerunt species esse causas, primo quaerunt causas existentibus, & secundo accipiunt quod numeri istorum sunt aequales: adeo quod, si homo voluerit numerare,

non poterit facere entia minus, sicut non potest ea facere magis. Species igitur sunt aequales, aut non minus.

Quia autem posuerunt species causas entium sensibilibus primo peccant peccato, quod res scire causas vultu, cuiusque entis ex alio ente: & non sunt causa eius ex suo intellectu vlt. Et d. hoc quod, cum preseruat fuerint de necessitate, quae inveniunt in scientijs rerum, imposituerunt alteram speciem entium, & sunt quod dicitur formae: & deberent dare causam in hoc, quod in eis est intellecta intentione obis, non per aliud entium, cum quo non hereticozationem: & sic naturae abstulerunt species, quod est intentio universalis, & fecerunt entia omnia contraria in nolle solum: & abstulerunt nomen vniuocum, & abstulerunt scientias. D. d. & secundo accipiunt, & c. i. & secundo peccant: quia ponunt in qualibet specie specierum entium numerum parem, & quod nulla species est imparis: adeo quod, si homo voluerit numerare, non poterit numerare ex speciebus minus quam par, sicut non potest maius quam par. D. d. Species igitur, & c. i. species igitur sunt aequales, aut non magis neque minus*. & intendit per aequalitatem paritatem.

Ex quibus, dum de eis causas quaerent, ad illas processerunt. nam secundum vnum quodque equiuocum quid est, & praeter substantias caeterorum quodque in multis est vnum & in his, & in sempiternis.

Et isti dimittunt illud, ex quo quod tur causa, & declinat ab eo, quoniam in vnum quodque, istum est nomen eorum in substantijs rerum erit in multis, d. vna, et in istis, & i. aeternis et.

Et

A Et isti dimitunt viam, ex qua
runtur cause rerum: & est conside-
ratio in natura eorum speciali, non
ex consideratione in natura alioru
entium, cum quibus non habent co-
municationem. D. d. qm̄ in vnoquo-
que istorum, & c. l. qm̄ in vnoquoq;
individuum specierum est nome

commune, & intentio communis,
ita q̄ contingit vñ in substantiis, q̄
sunt hic, sic vñ a intentione eorū. & si sint
hic substantiæ æternæ, q̄ faciunt eas
intelligi, & dant definitiones earū.
vñ in eis sit intentio communis vñ
& vñ natura specialis, quæ nullum
habet esse, nisi secundum q̄ est in
intellectu.

Item quibus modis ostendit
q^{uod} forme sunt, fm nullum eorū
apparet. E quibūdam nanq^{ue}
non est necesse fieri syllogismū:
ē quibūdam vero etiam, quom
non putamus, horum forme
sunt. fm nanq^{ue} rationes, q^{uod}
scientiā, formā crunt osūm,
quorum scientiā sunt, secundū
verū vnum in multis, & nega
tionem, at secundū q^{uod} intelli
gitur quippiam eō corrupto,
etiam corruptibilem: siquidē
quicquam est horū phantasma.

Et etiam non declarant modū,
qui declarat esse specierum, &
quod ista habent esse. Ex quibus-
dam enim nunquam fit syllogis-
mus necessario, & ex quibusdam
non declarantur nobis ea, quæ exi-
unt speciei speciei. Secundum
autem sermones acceptos exscien-
tisi, species nō sunt nisi verum, quæ

sunt scientiæ, aut ex uno in pluri-
bus ex affirmatiuis entibus. ex
imaginatione autem alicuius cor-
ruptibilis rerum corruptibilium
hæc non est nisi imago aliqua
istius rebus.

Etetiam non est manifestum qd 27
substantia vniuersalis habet esse co
modo, secundum quem hæc sub
stantia singularis habet. substantia
enim individualis non fit ex ea syl
logismo omnino. quoniam syllo
gismus nō fit nisi ex substantia vni
uersali: & substantia vniuersalis nō
est syllogismus ad eam omnino: dux
ergo substantia illæ sunt duæ.

Deinde dicit: Secundum autem sermones, & cæte idell sermones autem, qui sunt demonstrationum partes, & dicuntur scientie, non sunt aliud quam species & ista sunt, quæ constituuntur ex universalib, quod sic describitur, quod est vnum prædicatum de pluribus: & sic affirmatiuis, quæ describuntur sic, aliquid prædicari de aliquo. Et, cum dicitur præter inter particularia & species, vult modo distinguere inter naturam & imaginationem & intellectus, & dicit: ex imaginatione, & cæte idell

Ver- scriptio.

F

Vite non
habet esse nisi
scilicet quod est
scilicet, scilicet
quod est in anima.
Vita non
habet esse nisi
scilicet quod est
scilicet, scilicet
quod est in anima.

Metaphysicorum

¶ Et intendit, q̄ comprehensiones, q̄ dicuntur sciētiæ, sunt rerum, quæ sunt in sensibilibus, non generabiles nec corruptibiles, nisi accidentia hiet: & sunt intentiones vñes, quas intellectus comprehendit in eis, & sunt formæ. Comprehensiones vero, quæ sunt corruptibilem & generabilem, s. indiuiduorum cōpositorum, non sunt sciētiæ, sed imaginationes eorum. Et quāsi intendebat q̄ ista sensibilia habet duos modos comprehensionis, modum, qui nō est sciētiæ eorum, sed imago: & modum, qui est sciētiæ eorum, & est intellecta vniuersalia,

Sensibilia
hnt duos
modos cō
prehensōis
vide' alij
distinctionē
3. de Ala
com. 33.

¶ Insuper rationum, quæ magis certæ sunt, quædam quidē eorū, quæ ad aliquid sunt, ideas faciunt, quorum non dicimus esse per se genus: quædam vero tertium hominem dicit. & simpliciter hæ de formis rationes illa perimunt, quæ magis esse q̄ ipsas ideas esse volūt, qui dicit formas. Accidit enim non dualitatem esse primam, sed numerū & quod ad aliquid eo, quod per se est: & cuncta, quæcumq; cum I quidā sequerentur de ideis opinionones, aduersari p̄cipijs sunt.

Verificantes autem sermones quidam ponunt species de relationo. & non opinantur quod aliquid per se est genus: & quidam dicunt tertium hominem esse. & isti auferunt per vñitatem sermones, qui sunt in speciebus, & præcipue qui opinantur dicentes esse species, & sunt isti. Et contingit ex hoc quod

adulter non sit prior numero, & hoc etiam est relatiuum ad aliquid, & dicitur de se: & alia, quæ dicunt quidam de opinionibus in formis, & errauerunt in eis per principia.

Dicit, q̄ Philosophi verificantes sunt illi, qui opinant q̄ spēs sunt relationis, & q̄ non sunt existentes per se: cum manifestum est de relationo q̄ non dñ nisi in respectu alicuius: & cum relatiuum auferet, auferet illud. q̄ autem spēs sunt correlative manifestum est ex definitione sua: species. n. est illud, quod ē magis p̄prium duorum vniuersaliū, qd̄ potest responderi ad quid. D. d. & quidam dicunt tertiu, &c. i. & quidam dicunt q̄, si hō sensibilis hēt hōiem intellm, sic hō intellectus debet habere hōiem tertium. D. d. & isti auferunt p̄ vñitatem, &c. i. & p̄ hoc, quia ponunt formas esse eadē in numero, auferunt definitiones specierum. v. num. a. in numero nō p̄dicat de pluribus, & spēs est una intentio fm formā, & ideo definit, q̄ est vñ p̄dicabile de pluribus fm quid. & hoc contingit magis dicentibus q̄ natura specierū abstracta est eadē cum natura sensibilibus. D. d.

Et contingit ex hoc, q̄ dualitas, &c. i. quia cū genera, & species fuerint res existentes per se, cōtinget vt sint principia priora elementis, ex quibus componuntur illa, q̄ collocantur sub illo genere. intellm n. vñ ē p̄m causam, & tempus eo, qd̄ est sub eo. dualitas igit, ex qua cōponit numerus, est posterior numero: & cōposita ex quatuor elementis sunt priora elementis. D. d. & hoc est relatiuum

Vnd n
ro non
dicat
pluribus
idem
phyrice
de Gibe
p̄dica
m, cap
substanti
M

Intel
vñ ē p̄
form c
& spēs
qd̄ est
eo. Op
t. de f
te, com
vide o
ua. 21

¶ Quod, &c. i. & quod numerus erat prior dualitate, & dualitas est existens per se, numerus autem est ex relatione. D. d. & de se. i. q. cum numerus ponatur abstractus, & fuerit semper dictum de alio, contingit ut dicat de se, quod est impossibile. D. d. & alia quod dicitur, &c. i. & hanc impossibilia contingunt omnibus opinionibus dictis a ponentibus fortius, & errantibus in hoc in persequutione principiorum.

¶ Item secundum existimationem, secundum quam esse dicimus ideas, non solum substantiarum, sed multorum etiam aliorum formarum erant. Et enim unus conceptus non solum de substantiis, sed de ceteris etiam est. & scientie non solum substantie, sed etiam aliorum sunt, & cetera huiusmodi accidunt infinita.

¶ Et etiam secundum intelligere, de quo dicebant esse formarum, contingit ut forme non sint tantum substantiarum, sed etiam non substantiarum. Et similiter scientie etiam non sunt tantum substantiarum, sed aliarum rerum, & talia multa enumerata, que contingunt eis.

¶ Idem, & et contingit eis, cum dixerunt, quod intelligere est formarum existentium per se, ut forme non sint substantiarum, sed accidentium. In intelligere, non est tantum substantiarum, sed etiam accidentium.

¶ Secundum vero necessitate & opiniones de eis, si forme participabiles sunt, necesse est substantiarum solum esse ideas, non enim secundum accidens participatio earum est, sed eatenus oportet

uniuscuiusque participare esse, quatenus non de subiecto dicitur. Dico autem, ut si quid ipso duplo participat, hoc est eterno participat, sed secundum accens. accidit. n. duplo, & eterno esse, quare forme substantiarum erunt. hanc autem hic, & ibi substantia significant. An quicquid erit dicere esse aliquid preter has unum multis: Et si eadem species est idearum, & participantium, erit aliquid commune. Cur. n. magis in corruptibilibus dualitatibus, & pluribus quidem dualitatibus, sed eternis, dualitate esse unum, & idem sit, quod in hac, & quadam. Et si non est eadem species, &quivocatio erit profecto, & simile, ac si quis & Calliam, & lignum hostem appellaret, quorum nullam in se haberet communicationem.

¶ Secundum autem necessarium est, quod existimatur in eis secundum illum, utrum species substantiarum sint admixtae, & necessarium est ut sint singularia, quia determinatio eorum non est per accidens, sed necesse est ut quodlibet eorum in se sit determinatum, cum nec dicatur de subiecto. Dico, ut in aliquo sit duplum, si illo igitur erit aternitas, sed per accens. accidit enim duplo, quod fuit aeternum. et res, quarum species sunt substantie, sunt in hoc loco significantes substantias. illis autem qualescumque sit ens, dicitur esse aliquid, & cum hoc unum de pluribus. Si igitur

Metaphysicorum

Gen^{us} est species specierum, & determinat a habens aliquid, in quo consistit, quid est igitur illud, quod est proprium dualitatibus corruptibilibus? Et dualitas est proprium dualitatibus corruptibilibus, & dualitas est multitudinis. dualitas enim est aeterna, & est eadem. dicitur ergo in respectu dicuntur, & de se. Et si species non fuerit eadem, succurrunt aquinoc. v. g. ut aliquis vocet hominem Callium & lignum

H sine consideratione ad intentionem, in qua communicant.

10 Secundum autem illud, quod videtur esse necessarium in formis, & quod consequitur ex eo, est credendum quod species, quod dant definitiones & substantias eorum, quod sunt sub eis, debent esse adunatae cum eis, de quibus predicantur. predicatio enim eorum de illis, quae sunt sub eis, non est accidentaliter, sicut praedicatio accidentium de substantiis, & accidentium de se adinuenit. Et dixit hoc, quia per hoc quod istae scilicet sunt necessariae, opinantur sunt dicentes

I formas esse, quod scilicet sunt formae abstractae: & vocaverunt eas formas abstractas. Et d. & necessarium est ut sit singularia: & per hoc, quod sunt necessariae, oportet ut sint cum eis, de quibus predicantur eadem in actu. D. dedit causam in hoc, & d. quia determinatio eorum non est per accidentia. I. quia determinatio substantiarum ab universali, quod dicitur de eis, non est sicut determinatio, quae est in predicatione accidentium de substantiis, aut accidentium de se adinuenit. & d. hoc, quia necessariae sunt scilicet,

ut opinati sunt D. d. sed necesse est & c. i. s. necesse est ut quilibet predicabilis formatus sit determinans suam sui: subiecti essentia, cum non predicet de eo sicut accidens de suo subiecto. accidentia enim determinant sua subiecta accidentaliter. D. d. exemplum & dixit: Dico, ut in aliquo, & c. i. v. g. ut aliquis sit doctus, & sit aeternum. tunc. n. continget ut alterum eorum dicatur de aliquo accidentaliter. d. n. quod doctus est aeternum, sicut dicitur quod musicus est medicus, quia accidunt eidem subiecto. D. d. & res, quarum species sunt, & c. i. & ideo species, quod sunt substantiae, significant de sensibilibus substantiis: & species, quod non sunt substantiae, significant de sensibilibus non substantiis. D. d. Illic autem, & c. i. illic autem quodcunque sit de formis abstractis, dicitur esse aliquid, & ens in substantia, sicut dicitur de quocunque sit hoc, quod est aliquid, & ens. D. d. Si igitur est species specierum, & c. i. si igitur dicere aliquid & unum & ens, quod praedicatur de abstracto & sensibili, & est determinans omnia, quod inveniuntur in aliquo esse, & est forma formarum, & determinata habent aliquid, in quo communicant, contingit ut illa, quae sunt illic, & qui hic sunt, habeant aliquid, in quo coincidunt. v. g. si prima dualitas consistit omnibus dualitatibus secundum sermonem dicentium hoc esse dualitatem absolutam determinantem omnes dualitates, in quo igitur coincidunt & quod est proprium corruptibili, & quod est proprium aeterno: & hoc intendebat cum dixit: quid igitur est proprium? & c. i. quid igitur est proprium primis dualitatibus corruptibilibus, & quid est proprium corruptibilibus, cum dualitates sint multae: & posuimus cum hoc quod prima dualitas

accidentia determinant suum subiectum

L

M

Corre up
bili & et
no nil co
vauocu
est. to. m
re. e. v. e.
i. co. e. f.
in h. d. i.
stantia
bit.

¶ dualitas est vniuersalis vtroq; modo. accidit igitur dualitati æternæ vñ omnibus dualitatibus corruptibilibus & æternis, vt dicat qñq; de se, scilicet eundem qd est æterna: & qñq; in respectu aliorum, sñ qd determinant illa, & notificant substantias aliorū. D. d. Et, si spēs nō fuerit eadem, & c. I. si non fuerit eadem intentio, in q communicant corruptibilia & æterna, hæc dualitas, quæ dicitur de corruptibilibus, & æternis, dicitur æquiuoce. & intendit, cum dualitas fuerit dicta de æterna, & de corruptibilibus, non erit forma eius, neq; demonstrans eius substantiam. & vñ si species non fuerit, & est illud, quod dicitur de pluribus diuersis sñ qd, nunc nomen dictum de illis formis, & de illo, quod hic est, erit æquiuocum, & desinuentur scientiæ.

¶ Potissimum vero dubitabit aliquis, quidnam formæ conferat sempiternis sensibilibus, aut illis, quæ sunt & corrumpuntur. nec enim motus, nec alicuius transformationis eis causæ sunt. At nec ad scientiam aliorum profunt. nec enim horum ille substantiæ sunt: in his etenim essent, nec ad esse, cum non insint participantibus. ita etenim fortassis causæ putabuntur esse, vt album misitum albo. Sed ista ratio facile redargui potest, quam Anaxagoras pri⁹, Eudoxus vero posterius, & quidam alij dixerunt. facile enim est multa, & impossibilia ad hanc opinionem congerere. At nec ex formis cætera sunt, sñ vñ illorum modorum, qui dici solent.

Et ambigit homo magna ambiguitate in hoc, quod acquiruntur res sensibiles, & corruptibiles & generabiles de speciebus æternis, cum non sint causa alicuius motus, & alterationis. Et talis est dispositio earum in scientia, neq; etiā adueniunt in alijs rebus, neque substantia illorum sunt de substantiis istorum sensibilibus. Et ista etiam, si vñ in vniuersalitate non fuerint, non erunt, vt aliquis existimat quod causa in albo est, quia albedo fuit mixta cum albo. Sed hoc ē bonæ motionis. & Anaxago, primo, et posterius Eudoxus, & alij dixerunt quod facile est congregare multa. Sed hoc est impossibile secundum hanc opinionem. Immo neque alia rei sunt ex speciebus secundum aliquem modorum, qui affuerit sunt dici.

¶ Et cum manifestum est qd causæ rerum generabilium & corruptibilium, & vñ transmutabilium sunt corpora naturalia, qd sunt principia transformationis in rebus sensibilibus, miratur homo quid induxit eos ad inducendum formas abstractas quod enim ē abstractū qd adaptat^r vt ex eo trāsmutent^r entia materialia qd entē mālē nō trāsmutat nisi ab alio mālī D. d. Et talis est dispositio earū in scientia. & nihil coget ad ponendū eas pp sciā. & et nō apparet qd hñt iuuamētū ē esse rerū sensibilibus, qd non gñant res sensibiles in diuiduo. n. nō gñat nisi ab alio in diuiduo neq; et

C iij adiu-

¶ Qd est materiale nō trāsmutat nisi ab alio materiali. Idē. 7 Me. cō. 31.

In diuiduo nō generat nisi ab alio in diuiduo. vide idē. 7 Me. c. 31.

Metaphysicorum

E adiuuat in generatione indiuiduorum, sicut corpora celestia iuant. D. d. neq; substantiæ illorū sunt de substantiis istorum. ineq; substantiæ illarū formarum abstractarum sunt de substantiis istarum rerū sensibilū, cum illæ sint æternæ. & istæ generabiles & corruptibiles: & ideo non possunt esse causæ eorū, neque fm formas neq; fm agentes. D. d. Et ista etiam, &c. i. & ista etiam insensibilia, si in eis non fuerit insensio vniuersalis vna admixta eis, non erunt entia. quemadum, si albedo non esset mixta cum re alba, non esset ali-

H quid album oīno. Et per hoc, quod dixit: Sed hoc est bonū motionis, inquit q̄ mixtio intentionis vltis substantialis cum particularibus est fortior mixione accidentium cū suis subiectis. D. d. & Anaxa &c. i. & manifestum est, q̄ nos possumus accipere facile in rebus multis vnam intentionem vlem existentem in eis, & si ista intentio esset vna in numero, i. abstracta, sicut dicunt dicentes formas esse, tunc impossibile esset vt inueniretur in pluribus. vnum enim in numero non inuenitur in pluribus: & sic congregare plura ad vnū est impossibile. D. d. neq; alia res, &c. i. & impossibile est vt formæ sint causæ transmutationis, & generationis, & corruptionis, & vlt. causæ sensibilū fm aliquem modorum, qui affluet sunt dici ab eis. v.g. hoc, quod dicit, q̄ sunt exemplaria eorum, & q̄ sūt causæ scientiæ eorum.

Dicere vero exemplaria eas esse, & cetera eis participare, vaniloquia, & metaphoras poeticas dicere est. Quod enim est, quod agit, ad ideas inspicies

posse. n. est & esse, & fieri quod. cumq; simile, etiam non ad illi⁹ imaginem. quare & existēte Socrate, & non existente, fiet vtrūq; qualis Socrates est. similiter autem etiam si Socrates semper tēnus esset. At eiusdem erunt plura exemplaria, ergo etiā formæ, veluti hominis, aīal, & bipes, simul autem & idealis homo.

Dicere autem species continentes se est sermo vacuus, similis sermōbus verificatorum. Et quid est illud, quod non agit absque eo quod aspicies formā? potest enim esse ens & non ens, & si non assimilatur alicui: adeo quod Socrates erit, & non erit nisi vt exemplar sit Socratis. Et secundum hunc modum declaratur quod Socrates sit æternus, & habet multa exemplaria, sicut species: sicut homo habet animal & bipedale, & homo idē est in vtroque.

Id est, Dicere alit species continentes, non species indiuiduorū, sed formas existentes p se, v.g. si aliquis dixerit q̄ homo est sine carne, & obsecrēt sermo fabulosus. D. d. Et quid est illud, quod non agit, &c. i. facientes exemplaria quærunq; dicētes q̄ res generans entia impossibilia est vt generet aliquid indiuiduorū, nisi aspiciat exemplar illius indiuidui, quærunq; de natura istius generatæ rei & generans. Qm, si fuerit generata & generans p quācūque naturā sit, s. q̄ nullam hēt materiā propriam, tunc posse erit vt sit ens et nō ens æqualiter. & si fuerit ens, tūc pos-

Non possibile erit vt aspiat exemplar,
& non aspiat, & si asperit, tunc
posse erit vt assimilet, & non assimi
let: & signatio erit a casu & intelli
gignatione esse casu, q. generas sit
de natura generati. & si nō, tunc ge
neras nō generabit sibi simile, v. g.
hō hōtem. & fm hoc generas nō in
dignat exemplari. D. d. nō sicut So
crates. i. & indiuiduū essentia non

generat nisi ab individuo suæ speci-
quapp necesse est vt generans So-
cratem sit aliud individuum sibi si-
mile. D.d. Et fm hunc modum de-
clarabit qd Soc. sit æternus i. & etiã

li posuerimus hæc exemplaria, con-
tingit vt sit aliquod indiuiduū, qd
Socr. generatur habebit Socrateum
æternum. & fin hoc contingit vt in-
diuiduum habeat naturā vñem. &
sit compositum ex naturis vñibus, si-
cut est spēs. & hoc intendebat, cū
d. sicut homo hēt animal, &c. i. & in
diuiduum habet definitionem, si-
cut habet species.

Item non solum sensibilem
exemplaria formæ erunt, verum
etiam ipsarum, yputa genus, tan
quam genus specierum. quare
ide erit exemplar, & imago. Itē
videri possit impolse esse sepa
tam substantiam, & cui⁹ est sub
stantia, quare quo idæx, cum re
rum substantiæ sint, separata ve
runt, in Phædone autem ita dī,
q̄ tum ipſius esse, tum ipſius sic
in forme cause sunt.

*sui ipsius. Et etiam impossibile est
ut existimentur esse entia abstra-
cta à substantijs, & substantiæ
non, & si non, quomodo erunt spe-
cies substantiæ rerum abstracta-
rum ab illis? & hoc dictum fuit
in Phadone, scilicet quod ipse fuit
causa esse generationis.*

Idest, & cum illud, qđ pđicat de aliquo, & notet essentia eius, si fuerit forma abstracta, tunc ipse non erit exemplaria rerum sensibilibus, sed ipse ipsius. qđ cum in diuina habet exemplaria pp specialitate, qđ est in eis, v. g. diuina hois propter humanitate, ita species abstracta habent exemplaria per generalitatem, qđ est in eis, sicut species sensus habent exemplaria per sensum, quod est genus. Deinde dicit: Et etiam impossibile est, &c. i. Impossibile est existimare formas esse abstractas: substantijs, quarum sunt forme, & substantias non esse, qđ est impossibile, si formas remaneant, & deheant res, quarum sūt forme: qđ rñcōnō effect cōteritō

neq; corruptio. Et, quia potest ali-
quis dicere, q; Plato non dixit esse ef-
fectus causas generationis & corruptio-
nis, neq; prei formales rerū sensibi-
lium, notificavit q; Plato dixit hoc
in libro Phædon, & dixit: & hoc di-
ctum fuit, &c.

Quoniam formis existentibus,
non tamen participantibus, non sit, quod moueat.

At multa alia sunt, velut dō-
mus, aut annulus, quorum non
dicimus esse formas. quare pa-
teret posse contingere cetera quo
que

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
INTERIO EMANUELE

Metaphysicorum

G que & eē, & fieri, & pp tales cau-
sas, q̄les eorū, q̄ nūc dicta sunt.

*Et etiam cum species fuerint, entia non habebunt determinans, si non fuerit illud, quod ē lectus cū alijs multis rebus, sicut domus & annulus, & alia res, quas nō dixi-
mus ēē entia, manifestū ē quod pos-
sibile ē ut sint, & ut sint res à tali-
bus istis causis, q̄ nō fuerāt dicta.*

I Et cum spēs fuerint res exītes ex
era aliam nō hāt genus, qđ determi-
net eas, & qđ nō sit cōtentionem

H vlem, p quam sunt entia, & cum nō
habuerint hanc intentionē, nō erūt
entia: quemadmodū, si dom⁹, & an-
nulus, & lectus non esset aliqd istorū
particularium, & hoc intende-
bar cum dixit, & alia res, quas nō dixi-
m⁹ esse entia. D. d. manifestū est,
& c. i. si igit habuerit tales spēs, & ge-
nera, manifestū est, qđ illa sunt cau-
sae, ex quibus componunt res sensibi-
les & ideo nō sunt his aliaē causae,
& intendit, qđ cōtingit ex hoc vt res
sensibiles sint compositae ex talibus
causis, & ex rebus compositis ex for-
mis & materijs. Et dedit exemplū

I in artificialibus, quia nullus dicit, qđ
via eorum nō hāt esse extra aliam.
& ideo forte in te debebat, cum d. & res,
quas nō diximus esse entia, istum
modū vti, s. artificialium.

Item, si formae numeri sunt,
quō erunt causae? Vtrum qm ip-
sa entia sunt diuersi numeri, vt
puta hic quidē numer⁹ hō, hic
vero Socras. hic autem Callias?
Cur igitur illi his causae sunt?
etenim si hi quidem aeterni, hi
vero non, nihil differt,

*Et si species sint numeri, quō erūt
causae? Primo vero, quia numeri entia
sunt diuersi, v. g. quod iste numerus
est hō, & iste Socras, et iste Hyllus:
quare igitur erunt illic ille causae
istorū? & nō adiuuant ēē hoc, si
quā fuerint aeterna, & quā nō.*

Cum destruxit formas esse fin-
tione dicitū, q natura formatū
est alia à natura numerorum, reuer-
sus est ad opinionem dicitū q natura
numerorū, & formatū est ea-
dē, & est opio Platonis. Et d. Et etiā
si species, & c. i. & etiā si formae fuerint
numeri, quō erunt causae rerū sensibi-
liū? Primo vero, quia contingit vt
idem ens sit cōpositū ex multis nu-
meris diuersis fin formam. v. g. q
istud ens indiuisibile est alia, & est
hō, & est Socras. quap p debet habere
numeri, p quem est alia, & nume-
rū p quem est hō, & numeri p quē
est Socras & hīc Hyllus debet habere
tales numeros. & cum hoc impossi-
bile est in numeris, in quo igitur erūt
numeri causae istorū? Deinde d.
& non adiuuant, & c. i. q numerus,
qui est quasi genus de istis sensibili-
bus, non adiuuat in numero, qui est
quasi indiuiduum. ille enim, qui est
quasi genus, est aeternus, & aeternū
non potest esse pars generabilis rei
& corruptibilis.

Quod si qm proportionēs nu-
merorū ea, q hic, aut consonan-
tia, patet q vnū quiddam erit,
quorum proportionēs sunt. Si
igitur hoc materia est, manife-
stum est q ipsi etiam numeri, p
portiones cuiusquam alterius
ad alterum erunt. Dico autē, vt si
Callias

ration

Liber Primus.

22

A Callias proportio ē in numeris ignis, terrę, aquę, & aeris, et ipse homo aliquorū aliorum subiectorum erit. et idea numerus, ac ē ipse idealis hō, siue alius numerus sit, siue non, erit tñ proportio in numeris aliquorū, & non numerus, & non erit aliq̃ propterea numerus.

Et cum definitiones numerorū fuerint conuenientes illis, quę sunt autē, manifestū est quod aliquid ē, cuius sunt istę definitiones. Et manifestū est, quod hoc est materia. Ipsi enim numeri sunt definitiones illorum adinuicem. Verbi gratia quod si definitio. Et illi fuerit numerus ignis, & terra, & aqua, tunc iste homo aut erit aliquis numerus, aut non, quoniam sit definitio aliquorum numerorū, & non numerus. & non erunt isti etiam aliqui numeri.

16 Et cū numerus est ens existens extra animā, & habuit definitionē, sicut alia entia, manifestū est qd definitio numeri debet esse cōueniens ei, qd est ante, i. definitio. & sic numerus erit cōpositus ex materia & forma: & definitio numeri nō erit numerus, sicut definitio hōis non est hō. & ideo d. Et manifestū est qd est hoc materia. i. qd materia est recipiens definitiones. D. d. isti. n. numeri, & c. i. contingit & hoc qd quedam entia sunt priora scōuicē, i. qd qdam eorū accipiunt in definitionibus quorundā. & ex hoc, qd ponit ea numerū, vt isti numeri, cōtingit ex hoc vt sint definitiones sui ipso-

rū adinuicē. D. d. exēplū, & impossi-
bile contingens ex eo, & d. V. g. & c. i. v. g. qd si numeri aquę, ignis, & terrę, & aeris fuerint accepti in definitione hōis, tunc hō, si fuerit aliquis numerus, non erit sic donec illa, qd sunt accepta in definitione eius, sint definitio numeri, & hōis, non aliquis numerus. Definitio. n. numeri non est numerus: quemadmodū definitio animalis nō est alal. & sim hoc ista elementa accepta in definitione hōis nō erunt numerus. & ita posuimus ea esse numerū. qd est inconueniens, aut hō nō erit numerus.

Definitio numeri nō est numerus: sicut definitio alali nō ē alal.

Item ē multis numeris vnus numerus sit, ex speciebus vero, quō spēs vna? Quod si nec ex his, sed ex numerabilibus, vt ex decē millibus, quō se habet vnitates? Siue. n. eiusdem spēs sunt, multa inconuenientia sequetur. siue non eiusdem speciei, nec eadē inuicē, nec cetera oēs oibz.

Et etiā ex pluribus numeris fit vnus numerus, quō igitur ex pluribus speciebus sit vna species? Et si nō fuerit ex eis, sed ex numeris, sicut mille, quō igitur sunt isti vnitates? Quonia, si sunt cōsimiles in specie, cōtingunt multi impossibilia. et si iniqua fuerit per se in aliqua spē, non erunt diuersorum, neque diuersa omnia sunt omnino.

Et ē manifestū ē, qd ex pluribz numeris sit vn' numerus. & si spēs sunt numeri, quō ex pluribz spēs? si vna spēs: & cōtingit, sicut dñt qdā, si sit vnitās pūctū, & dualitas sit linea, & trinitas sit superficies, & q̃ternitas sit corpus, vt si superficies sit cōposita ex linea

&

Quo namq̃ differēt, cum im-
passibiles sint: hec enim nec rō-
nabilia sunt, nec intellectu cō-
sentanea. Item necesse est aliud
quiddā numeri genus ponere,
I circa quod Arithmetica.

38 Et quid coget, ut eæ rerû nō passi-
suarû, sicut numerus, sint necessa-
ria esse rerû passiuarû. passiuu. nō
necessario cōponunt ex passiuis. D.
d. De necessitate igitur, &c. & cū ma-
nifestû est quod ipse est vt numerus
mathematicus sit suba vt rerû sensibi-
liû, necesse est, si aliquis sit numerus
qui dat substatia rerû sensibiliû, u-
ticialis à mathematico. Sicut igitur

E
Tires
spets nu
rof with

L

39
Oe me
aut e
posu
reb⁹
plic
sifr,
ex re
plic
M
respe
med
ant ex
mis m
dioru

39
Oe me
aut e
posu
reb⁹
plic
sifr,
ex re
plic
M
respe
med
ant ex
mis m
dioru

Liber Primus.

23

Antenditur p hoc, quod dicunt, q
numerus mathematicus est medius
inter formas & sensibilia, im sicut
modi, sed intendunt q natura nu
meri est quasi nā media inter for
mas abstractas & formas sensibiles
materiales. Sed notū ē p se, q nū
la natura est media inter eā abstrac
tam & materiale, hec n. duo contr
traria, & æternū & corruptibile ma
nifestum est q sunt im media.

Itē vnitates, quę in dualitate
sunt, vtraque ex aliq̃ priore duali
tate. at hoc impossibile est. Item
cur vnū est numerus collectus.

Et etiam Unitates cuiuslibet

B eorū sunt ex aliquo. evenit igitur
hoc ex dualitate : quod est impossi-
bile. Et etiam non erit numerus
unum iteratum.

40 Et cum unitates fuerint dualitas numeri medij, cōtingit vt dualitas fixet aliquo, & vt dualitate aliquid fit prius. D.d. Et tunc non erit numerus vnū iteratū, &c. i. & si numerus fuerit ab vno abstracto, tunc in eo non inuenietur vnū iteratū. dualitas n. l vna re est p p m a m. causa n. iterationis eorūdem numerorum est iteratio vnus numeralis. & vnū, quod est immateriale non iteratur

C secundum individuum. Et potest
intelligi sic. & etiā quomodo vnus
numerus vniuersalis erit iteratus:
& similiter vnus intellectus: &
vniuersalia innata sunt non itera-
ti? Intellectus enim animalis non
inuenitur magis vno: sed ex intel-
lectu vnus inueniuntur multe vni-
tates. & similiter in ternio, & qua-
terno inueniuntur infinitæ trinita-
tes, & infinitæ quaternitates.

Tréadhé, q̄ dicta sunt, si vni-
ates² diferentes sunt, oportet
a dicere, sicut quicunq; qua-
or, aut duo dicunt elementa
tenim horū singuli non dicūt
ementū, quod cōc est, vt puta
corpus, sed ignem, & terram, si
e commune quid sit corpus, si
e non. nunc autē dī, ac si vnum
a esset (vt ignis, aut aqua) simi-
um parium, q̄ sita sit, nume-
non erunt subiectū. Sed si ip-
um vnū aliquid esset, et hoc prin-
cipium est, patet q̄ vnum nūq̄
m pliciter dicit, aliter nanq; im-
possibile est. Volentes autē sub-
stantiam referre ad principia.

Et similiter dicimus in vniuersi-
tibus, quia diximus, si fuerint non
diuerſe ſecundum hunc modum: et
eſt modus dicentium quod elemen-
ta ſunt quatuor, aut duo. Omnes
in illis non opuntur quod elemen-
ta ſint eſe eis, ſi corpus ſed ignis, et
terra, ſiue corpus fuerit eſe eis aut
non. Vnum igitur nunc dicimus de
illo, quod eſt conſimilis partium, ſi-
cut ignis et aqua. Et, tunc ita ſit,
numeri non erunt ſubſtantiæ. Sed
manifeſtum eſt, quod ſi vnum eſt,
quod illud eſt principium, et vnu
dicitur multis modis. Sed illi vol-
unt eleuare ſubſtantiam ad prin-
cipium, ſecundu quod non eſt poſſibile.

Et nos dicimus, &c. i. & nos dici-
mus, q. via dicentium q. substantie
entium sunt cōpositę ex vnitatibus
non diuersis in specie, est eadem cū
via dicentium, q. elementa sunt res
singuli.

D
*a.l. indif-
ferentes.

E

Qualitas
vra re no
minali su
- 72 ma-
gnum.

Metaphysicorum

E singulares, & individuales, non videntur sicut sermo dicentium, quod elementa sunt quatuor, scilicet aqua, & ignis, terra, & aer, aut duo eorum, isti enim non opinantur, quod vniuersale commune istis est elementum, scilicet corpus, sed ignis, & terra: & indifferenter apud eos siue illud commune habuerit esse, aut non habuerit esse. Et hoc, quod dixit, est contingens eis, quia, cum vnitates numerales fuerint extra animam, erunt in materia, & erit una secundum formam, & multae secundum numerum. & ista est dispositio vnitatum, quae significant ea, quae sunt consimilium paruum: & dispositio multitudinis existentis in eis. & hoc intendebat, cum d. vnum igitur nunc, &c. Deinde dicit: & cum ista sit numeri non sunt substantiae: id est cum vnitates non sunt nisi elementa vnitatum sensibilibus, secundum quod sunt vnitates individuales consimilium paruum, manifestum est quod numeri, qui sunt species, non sunt substantiae abstractae, sed formae. Sed manifestum est, si fuerit declaratum aliquid vnum existens per se extra animam, quod illud est principium omnium entium.

I & post est ut in quolibet predicamento sit vnum, scilicet indiuisibile in illo predicamento, sicut est in quantitate discretiva: quia vnum dicitur multis modis. Et d. hoc in nouo errore antiquorum opinantium vnum dicitur de vna intentione, scilicet substantia individuali, sicut dicebant de hoc nomine ens. D. d. sed illi volunt, &c. l. p. hoc, quod ipsi querunt principia substantiae, rectum fuit, sed eleuant substantias, aut non est possibile ut sit principium substantiae, sicut formae numerales, & magnitudines geometricae.

Longitudines quidem ex longo & breui ponunt, ex quodam paruo & magno: planum vero ex lato & stricto: corpus autem ex alto & humili.

Linea autem componitur ex longo & breui, & ex paruo & magno: & superficies ex lato & stricto: & corpus ex profundo & imo.

Quoniam antiqui dicebant, quod principia prima sunt contraria, & isti philosophi dicentes numeros dicunt quod prima contrarietas in numeris est multum & paucum, & in magnitudinibus prima contraria sunt apud eos principia, narrat sermones eorum in hoc, & d. Sed isti ponunt principia lineae hanc contrarietatem, scilicet longum & breue, & magnum & paruum: & ponunt contrarietatem, ex qua sit superficies, latum & strictum: & ex qua sit corpus, profundum & imum.

At quomodo aut planum habebit lineam, aut solidum lineam ac planum: aliud namque genus latum & strictum, aleum & humile. Quoad modum igitur neque numerus est in eis, eo quod multum & paucum ab his aliud est, ita manifestum est, quod nec aliud quicquam superiorum inferioribus inest. At vero nec latum genus? aliter est, etenim corpus esset planum quid. Item puncta, ex quo insunt? At huic generi aduersabat Plato, tanquam existenti dogmati Geometrico, sed nominabat principia lineae, hoc vero saepius ponebat lineas indiuisibiles, atque necesse est hanc aliquam esse terminum, quare ex qua ratione linea est, punctum quoque est.

Et

¶ Et etiā quomodo superficies est linea, aut corpus linea & superficies: genus. n. lati & stricti aliud est a genere profundi & imi: non igitur inveniuntur in eis contraria. Postquā autem multum & paucum differunt ab istis, manifestū est, quod neq. aliud superius inuenitur in eis, q. sunt inferius. Immo neq. genus lati est genus profundi, superficies enim est aliquid ex corpore: & puncta sunt ex aliquo.

¶ Et istud genus considerat Plato secundum opiniones Geometricas, sed vocat eas principia lineae, & multoties posuerunt hoc ex lineis non discretis. & hoc necessarium est ut sit secundum hunc modum. Vbi enim est linea, est punctum.

¶ Plato opinabatur, q. vnitās est principium puncti, & q. dualitas est forma lineae, & trinitas forma superficiei, & quaternitas forma corporis. & opinabatur cum hoc, q. corpus componitur ex superficiebus, & superficies ex lineis, & linea ex punctis. & dicebat cū hoc, q. linea componebatur ex duobus contrariis, quae sunt magnum & paruum: & superficies ex stricto & lato: & numerus ex multo & paucio. Dicit ergo ei, quod esto posse ut superficies sit ex lineis, ita q. sit pars eius, & linea ex longo & breui, & corpus ex superficie & linea, & superficies ex stricto & lato: & corpus ex profundo & imo: & oīa ista sunt cōtinua. & numerus est ex multo & paucio. & oīa ista nō congregantur in vno genere. Et si esset sic, cōiungeret ut oīa reducerentur

in vnu genus, scilicet contraria, ex quibus surgunt illae magnitudines tres, & ex quibus surgit numerus, qui sunt principia magnitudinum & hoc intendebat, cū d. genus enim lati, & c. i. q. contrarietas superficiei non congregatur cū contrarietate superficiei in vno genere, neq. ista cū contrarietate numeri, quae pauci & multi, impossibile est igitur ut sint pars numeri. & ideo d. Postq. autem multū & paucū, & c. i. q. omnia ista nō videntur congregari in eodē genere superioris illius generibus dictis. D. d. superficies enim est aliquid ex corpore, & c. i. & hoc quidē cōtingit eis, quae ponunt superficiei partē corporis, & punctum partē lineae. D. d. Et istud genus, & c. i. & Plato sollicitus fuit ad declarandū hūc sermonē: quia opinabatur q. magnitudines geometricae sunt principia corporum cū numeris. Deinde dicit: sed vocat, & c. id est, & vocat eas principia lineae. & nō dicebat eas apte partes lineae: quia cōiungeret ei ut continuum esset de nō discretis. & ideo dicebat q. linea componitur ex lineis indiuisibilibus. & hoc intendebat, cum d. & multoties, & c. i. q. p. istam contradictionem cōtra ponentes eas puncta: & ideo plures eorū vocabat eas lineas indiuisibiles, & existimauerunt, q. linea componatur ex lineis non discretis, non ex punctis. quia necesse est cū linea recipiat diuisionem finitū, ut ea diuidatur in non lineas aut in lineas nō diuisibiles, aut in non lineas: quod est impossibile. ergo necesse est ut diuidatur in lineas indiuisibiles. & huic positioni contradictum fuit in libro de Generatione. Deinde dicit: & hoc necessarium est, & c. i. p. hoc q. ponunt lineas non discretas

Primus de
Gen. a. 7.
& 8. & 9.
& inde

non

Metaphysicorum

G non evadunt ēt, cum istz dimidetur
fm totum in puncta. vbi enim linea
est, necesse vt ibi sit punctus.

Et omnino cūm Sapientie sit
de manifestis cām quarere, hāc
quidē prætēmissimus. nihil enī
de causa dicimus, vnde princi-
piū trāsmutationis. substantiam
vero eorū dicere putantes alias
substantias esse dicimus. Quomo-
do vero illz horū substantiæ, in-
cassū dicim⁹. participare nāq,
vt prius diximus, nihil est. Nec
illam ēt, quam scientijs esse cau-
sam videmus, pp quā omnis in-
tellectus, & omnis natura facit
nec illā causam, quā vnā de prin-
cipijs esse dicimus, ipz formæ
atingunt. sed qui hac grāte sunt

* Discipuli
na.

his Mathematica facta sunt Philo-
sophia, quamuis dicāt aliorum
gratia ea oportere tractare.

Et cūm Philosophia consideret
de rebus apparentibus, hoc non col-
locatur in ea. & nihil dicemus de
causa, quā est principium alteratio-
nis. cū igitur intēdimus sermonem
de substantia, dicemus quod substan-
tia istorū sunt alia, ita quod si di-
xerimus quod illa sunt substantia
istorum, erit falsum. Quoniam autē
sunt continentes, ita diximus primo
quod nihil est, neq, videmus etiam
quod sunt causa scientiarū. Et ideo
non videmus aliquē intellectum,
& naturā, qui ponat hanc cām.
ergo species nō assimilantur alicui
principiorum. & Doctrina est per

illos, quia Philosophia, quando lo-
cuta fuerit in aliqua hora de ali-
quo, videtur istis propter illa.

Et cūm philosophia nō confyde
ret nisi de rebus existentibus extra
animā: species autē non sint de rebus
existentibus extra animā: ideo Philo-
sophia nō considerat de istis spe-
ciebus. & pp hoc, si aliquis cōfydera-
verit de istis sensibilibus p istas sub-
stantias, nō poterit dare p eas princi-
pium alterationis & trāsmutationis
istarū substantiarum. Et, cām ita sit,
si cōcesserimus has esse, dicemus eas
esse alias substantias dicere autē q istz
sunt substantiæ istorū trāsmutabi-
lium est falsum. Et d. hoc, quia ipse
destruxit eas pp hoc, q ponit eas
causas sensibilibus, & sciz. Et cum de-
struxit eas causas esse, non cōtingit
ex hoc q destruat in se: & ideo d.
Qm aut sunt continentes, & c. i. qm
hoc, quod ponunt, q istz substantiæ
sunt cōnentes sensibilia, quæ sunt
hic, vt spēs, quæ continet ea, quæ sub
illa sunt, ita dixim⁹ q nihil est. deter-
minās enim & determinatum sunt
idem numero cum specie. & ideo, si
istz spēs fuerint abstractæ, nō erunt
fm q determināt sensibilia: neq, se
cundum q sunt cause istorū, ita q
sint cause sciz cōprehensæ in sensi-
bilibus. Et ideo d. post: Et ideo non
videmus, & c. i. & ideo nō possumus
ponere hāc cām alicui intellectui,
qui sunt in rebus sensibilibus, & ali-
cui principiorum existentium hic.
Deinde dicit: ergo species, & c. i. &
manifestū est, q spēs nō assimilantur
principijs sensibilibus: ergo ma-
nifestū est q nō sunt principia isto-
rum sensibilibus. D. d. & Doctrina
est, & c. i. q Philosophia videtur rebus
naturæ.

A vniuersalib⁹, vt perueniat ad res ex-
stentes, sicut vult eis in definitio-
nibus & demonstrationibus: cum
scientia eorum ducit ad intellectū,
& rectum apud considerationē de
entib⁹ vniuersalibus, & ideo demō-
strationes acceptæ hoc modo sunt
ex propositionibus Logicis cōmū-
nibus, nō ex propositionibus essen-
tialibus & conuenientibus.

per sunt
fines lo-
que vide
alioz. c.
no. & 4.
p. 17. &
p. 18. no.
1. p. d. Ge.
14. c. 6.

Item subiectam substantiam,
vt materiam magis mathemati-
cam, quis profecto putauerit, ac
magis prædicari, & differentiā

B substantiæ, ac materiæ esse, ve-
luti magnum, & paruum, sicuti
aiunt Physiologi rarum, & den-
sum primas subiectū dicētes hæc
differentias esse. hæc etenim ex-
cessus quidam, & defectus sunt.
De motu autem, si hæc quidem
motus erunt, patet q^d formæ
moueabuntur.

Et etiam, si aliquis acceperit
substantiam, de qua loquimur, qua
fi materiam mathematicam, hoc
non faciet proprie, nisi quando vo-
luerit dare differentiam inter sub-
stantiam & materiam, sicut ma-
gnum & paruum, sicut dicunt Na-
turales quod prima differentia
subiecti sunt raritas, & densitas.
& ista non sunt nisi additio & di-
minutio in materia. Si igitur, ista
sunt motus, manifestum est quod
species sunt mobiles.

41 Id est, si aliquis acceperit ista in-
tellecta logica propositiones vritas
in demonstrationibus secundum materiam demon-

num, & considerauerit pilla in en-
tibus sensibilibus, hoc oō accidit, ni-
si qū p̄scriptus fuerit in primis dif-
ferentijs vniuersalibus substantiæ:
sicut p̄scriptio de duabus differen-
tijs primæ substantiæ, in quas diuidit^r
ens, quarum vna est quali materia,
& alia quali forma: sicut declaratio
eorum, qui voluerunt declarare q^d
hæc sunt duæ substantiæ, & magnum
& paruum, aut rarum & densum, &
quia hoc scire est iustitate q^d tō dicē-
num q^d intellecta sunt entium sub-
stantiæ: qm̄ cum illud, qd̄ notificat
naturam substantiæ, est substantia:
ergo intellecta sunt substantiæ. Et d. E
& ista non sunt nisi additio, & c. i. si
ip̄is intellecta istarū rerū demant
substantias, sunt substantiæ rerum,
sed, quia oīa contraria reducunt in
diminutionem & additionem: & ad-
ditio & diminutio reducitur ad mo-
tum: tunc si intellecta istarum rerū
essent substantiæ, earū intellectū
motus esset motus. Et si intellectū
motus, qd̄ est genus sp̄erum motus,
esset motus, tunc oēs sp̄es essent mo-
tus, & si sp̄es essent motus, & essent sub-
stantiæ rerum, nihil esset fixū. Et d.
oīa ista ad confirmandum. qm̄ no-
tū est per se q^d intellectus motus nō
est motus: & est contingens dicenti-
bus q^d intellecta rerum sunt substantiæ
earum. Arist. enim opinabatur
q^d intellecta rerum notificent substan-
tias rerum: non tamen sunt substantiæ
earum.

Arist. opina-
bat^r q^d intel-
lecta rerū
notificant
substantias
rerū, & oō
sunt sub-
stantiæ ea-
rum.

Quod si non, vñ euenit & tota
etenim de natura consideratio
perit. Et qd̄ facile probare vī, q^d
oīa vñū non sit expositio e-
tenim nō sunt oīa vñū. Sed ip̄sū
vñū si q^d cōcedat oīa, nec hoc
Metaph. cū cō. Auer. D

Metaphysicorum

G quidem, nisi quis vniuersale cōcedat esse genus . hoc autem in quibusdam impossibile . Nullā autem rationem habent , nec illa, quæ post numeros, longitūdines, plana, & solida sunt , nec quomodo sunt, aut futura sunt, nec siquam vim habent. hæc. n. nec formas possibile esse est, nō enim sunt numeri , nec media (mathematica enim illa sunt) nec corruptibilia.

H Et omnis magna perscrutatio de natura non cadit nisi apud examinationem, quod declaratio est facili. Et vnum nō eris omne. quoniam non est in actu omnia vni. sed intentio, quam si homo posuerit ipsam in esse, hoc non erit, nisi si concesserit quod est genus illius omnis . Et hoc etiā impossibile est in quibusdam rebus. non enim inuenitur vna definitio communis eis, quæ sunt cum numeris, & lineis, & superficiebus, & quod erat, & quod iam fuit, et quod habet aliquam potentiam. & ista non sunt innata vt sint species. neque sunt etiam numeri, neq. quæ sunt mediorum (illa enim sunt mathematica) neq. corruptibilia.

46 Et perscrutatio Antiquorum de naturalibus fuit, quia opinabantur q. declaratio non tantum est possibilis, sed etiam facilis. & cum vniuersale, ex quo fit perscrutatio, est vni numero in pluribus, fm q. dicitur dicentes formas esse: vnum autē nume

ro in pluribus species impossibile est vt sit ergo imposse est vt sit demonstratio, aut disciplina. Et hoc intendebat, cum d. Et vnum non erit oē, & c. i. & impossibile est vt genus vñe omnibus rebus sit vnum numero, qm, si ita esset, tñc esset possibile vt vnum numero esset in quolibet: qd est impossibile. tunc. n. oia essent vñ in actu, s. individuale. D. d. sed intentio, & c. i. si aliquis opinatus fuerit q. in omni est vna intentio, hoc non erit verum nisi posuerit ipsam esse genus omnium non vnam intentionem in actu. D. d. Et hoc impossibile est, & c. i. & ponere vnum oē pluribus rebus, ita q. sit genus, videtur esse impossibile in quibusdam, nedum vt sit vnum numero oē omnibus. Impossibile enim est vt numerus, & superficies, & linea habeant vnum genus oē omnibus, nisi si æquiuoce, v. g. quantitatem . manifestum est n. q. hoc nomen quantitas dicitur de eis æquiuoce. neque etiam inuenitur vna intentio in eo, quod iam fuit, & erit, quod est potentia, & quod est actu. Et idē artes Doctrinales considerātes de eis non sunt vnum, sed plures. D. d. & ista non sunt innata vt sint species, & c. i. & ista intellecta, quæ sunt genera & species, non sunt innata vt sint formæ per se existentes, & extrinsecas, vt quidam dicūt neque sunt media inter formas & sensibilia, sicut quidam dicunt in intellectu Mathematicorū: quia sunt mathematica, i. quia materia non apparet in definitionibus eorum . neque sunt etiam formæ rerum corruptibilium, vt fingunt dicentes formas esse. declaratum est enim q. omnia ista impossibilia sunt.

Quæ
est ge
aspici
ad aut
M
rum, si
ciem, d
neam.

A. Sed rursus quartū aliud quod
dam hoc genus apparet. Et om-
nino elementa querere entium
non diuidendo, cum multiplici-
ter dicantur, impossibile est in-
uenire: præsertim cum hoc mo-
do quarant, ex quibus elemen-
tis est, ex quibus entium ipsum age-
re aut ipsum pati, aut ipsum re-
ctum, non est accipere. Quod si est,
substantiarum solū esse potest.
quare aut querere, aut putare
habere omnium existentium ele-
menta, non est verum. Quomo-
do vero aliquis cūctorum ele-
menta discat? Manifestum est
enim, quod non est possibile quic-
quam eū cognoscere prius, quā
admodum enim ille, qui Geo-
metriam discit, aliqua quidem
præcise contingit quorum ve-
ro illa scientia est, & quæ docen-
dis est nihil præciscit, ita & in cæ-
teris. Quare si qua cūctorum
est scientia, ut quidam aiunt, ni-
hil perfectio est præcognoscere possit.

C. Et existimatur hoc esse aliud
genus quantum, quod querit de
elementis omnium entium, absque
eo quod negat quod dicta multis
modis impossibile est: ut sine: sed
querunt hoc modo de rebus, ex qui-
bus sunt elementa. in quibusdam
vero ex actione, & passione,
aut consensentia. Et hoc non est
in quolibet, sed tantum in substan-
tiis, ita quod persequutio est de ele-
mentis omnium entium, & qua-

re determinationem eorum. Et
hoc non est verum. Et quo potest
hō scire elementa omnium entium?
Impossibile est enim, ut aliquis ad-
discat aliquid, nisi præciscat prima
principia eius, ut quod aliquis ad-
discat Geometriam, sed ante de-
bet scire aliqua illius scientia, quā
vult addiscere: aut nesciat aliquid
eorum. Et similiter est dispositio
de alijs, ita quod ars, de qua homi-
nes reputant quod docent omne,
nihil nisi fecit secundū hūc modū.

Et, cum posuimus quod species, & vte
tellecta vta sunt res existeres extra
alam, & quod sunt formæ entium, contin-
get ut hoc genus entium sit quantum
genus aliud à tribus generibus: & quod
in eo est, considerat quarta ars, scilicet
à tribus considerantibus in mathe-
maticis, & Naturalibus, & diuinis,
& contingit eis ut hoc genus præciscat
res de elementis omnium entium. quoniam
ita species sunt elementa, i. formæ en-
tium omnium: & omnes perferunt de
causis suorum subiectorum: & subiecta
illius artis sunt elementa rerum: con-
tingit ut ita ars quæ præciscat de ele-
mentis eorum. D. d. sed quoniam hoc
modus, & c. i. si cum istæ species existeres ex-
tra alam sunt substantiæ subiectorum
triū scilicet: & ars, si considerat de
specibus, præciscat de causis earum: ne-
cessario est ut ois ars istarū triū præciscat
de causis suarū earum. D. d. in quibus
dicitur, & c. i. scilicet impossibile est hoc
tribus artibus, scilicet præciscari de causis
causarum nisi in arte, quæ præciscatur
de causis actionis & passionis, & con-
ueniatur inter formam & materiam.

D. ij. D. d.

si darent
vita Plato-
nica, dare
tur quan-
tum gen-
erium, &
quarta ars
speculati-
ua.

Metaphysicorum

G quidem, nisi quis vniuersale cōcedat esse genus. hoc autem in quibusdam impossibile. Nulla autem rationem habent, nec illa, quæ post numeros, longitudo, plana, & solida sunt, nec quomodo sunt, aut futura sunt, nec siquam vim habent. hæc. n. nec formas possibile est esse. nō enim sunt numeri, nec media (mathematica enim illa sunt) nec corruptibilia.

H Et omnis magna perscrutatio de natura non cadit nisi apud estimationem, quod declaratio est facilius. Et vnum nō erit omne. quoniam non est in actu omnia vni, sed in actu, quomodo si homo posuerit ipsam in esse, hoc non erit, nisi si concesserit quod est genus illius omnis. Et hoc etiā impossibile est in quibusdam rebus. non enim inuenitur vna definitio communis eis, quæ sunt cum numeris, & lineis, & superficiebus, & quod erit, & quod iam fuit, et quod habet aliquam potentiam. & ista non sunt innata vt sint species, neque sunt etiam numerus, neque quæ sunt mediocorum (illa enim sunt mathematica) neque corruptibilia.

46 Et perscrutatio Antiquorum de naturalibus fuit, quia opinabentur quod declaratio non tantum est possibile, sed etiam facilius, & cum vniuersale, ex quo fit perscrutatio, est vni numero in pluribus, sicut quod dicunt dicentes formas esse: vnum aut nūme

ro in pluribus speciebus impossibile est. **K** vt sit: ergo impossibile est vt sit demonstratio, aut disciplina. Et hoc iure debet, cum d. Et vnum non erit oēs, &c. i. & impossibile est vt genus vlt omnibus rebus sit vnum numero, quod, si ita esset, tūc esset possibile vt vnum numero esset in quolibet: quod est impossibile. tunc n. oīa essent vni in actu, s. indiuiduale. D. d. sed intentio, &c. i. si aliquis opinatus fuerit quod in omni est vna intentio, hoc non erit verum nisi posuerit ipsam esse genus omnium non vnam intentionem in actu. D. d. Et hoc impossibile est, &c. i. & ponere vnum cōe pluribus rebus, ita quod sit genus, videtur esse impossibile in quibusdam, nedum vt sit vnum numero cōe omnibus. Impossibile enim est vt numerus, & superficies, & linea habeant vnum genus cōe omnibus, nisi æquiuoce, v. g. quantitatem. manifestum est n. quod hoc nomen quantitas dicitur de eis æquiuoce. neque etiam inuenitur vna intentio in eo, quod iam fuit, & erit, quod est potentia, & quod est actu. Et ideo artes Doctrinales considerantes de eis non sunt vnum, sed plures. D. d. & ista non sunt innata vt sint species, &c. i. & ista intellecta, quæ sunt genera & species, non sunt innata vt sint formæ per se existentes, & exemplaria, vt quidam dicunt neque sunt media inter formas & sensibilia, sicut quidam dicunt in intellectu Mathematicorum quia sunt mathematica, i. quia materia non apparet in definitionibus eorum. neque sunt etiam formæ rerum corruptibilibus, vt hinc dicentes formas esse. declaratum est enim quod omnia ista impossibile sunt.

Sec

A Sed rursus quartū aliud quod
dam hoc genus appart. Et om
nino elementa querere entium
non diuidendo, cūm multiplici
ter dicantur, impossibile est in
uenire: preterim cum hoc mo
do querant, ex quibus elemen
tis est, ex quibus ent ipsum age
re aut ipsum pati, aut ipsum re
ctum, non est accipere. q si est,
substantiarum totū esse potest.
quare aut querere, aut putare
habere omnium existētiū ele
menta, non est verum. Quomo

B do vero aliquis cunctorum ele
menta discet? Manifestum est
enim, q non est possibile quic
quam eū cognoscere prius, quē
admodum enim ille, qui Geo
metriam discit, aliqua quidem
preciscire contingit: quorum ve
ro illa scientia est, & quare docen
das est nihil preciscit. ita & in ce
teris. Quare si qua cunctorum
est scientia, ut quidam aiunt, ni
hil, pfecto est p cognoscer possit.

C Et existimatur hoc esse aliud
genus quartum, quod queris de
elementis omnium entium, absque
eo quod negat quod dicta multis
modis impossibile est ut sint: sed
querunt hoc modo de rebus, ex qui
bus sunt elementa, in quibusdam
vero ex actione, & passione,
aut conuerentia. & hoc non est
in quolibet, sed tantum in substan
tia. ita quod perscrutatio est de ele
mentis omnium entium, & que

rerē determinationem entium. & D
hoc non est verum. Et quo potest
hō scire elementa omnium entium?
impossibile est enim ut aliquis ad
discat aliquid nisi pasciat prima
principia eius, v.g. quod aliquis ad
discat Geometriam, sed ante de
bet scire aliqua illius scictia, quā
rult addiscere: aut nesciat aliquid
eorum. & similiter est dispositio
de alijs. ita quod ars, de qua homi
nes reputat quod doctrinas omnes,
minime significat secundum hūc modū. E

Et, cūm posuimus q spēs, & ut i
tellecta vīa sunt res existētes extra
aiam, & q sunt formæ entis, obui
get ut hoc genus entis sit quartum
genus aliud à tribus generib: & q
in eo est, cōsiderat quarta ars, scilicet
à tribus cōsiderantibus in mathe
maticis, & Naturalibus, & diuinis.
& contingit eis ut hoc genus pscr
uet de elementis oīum entis, qm cū
istæ spēs sint elementa, i. formæ en
tium oīum: & oīs ars perscruet de
causis suorū subiectōrū: & subiecta
istius artis sunt elementa rerū: con
tingit vīsa arsq̃ta pscrutet d ele
mentis eīstorū. D. d. sed sunt hoc
mō, &c. i. si cūm istæ spēs ex hīs ex
tra aiām sint substantiæ subiectōrū
trū sciarum: & ars, q cōsiderat de
spēbus, pscrutet de causis eīrum: ne
cesse est ut oīs ars istarū trū pscr
uet de causis suorū eīrum. D. d. in g
bustā, &c. i. scilicet impossibile est hoc i
tribus artibus, i. pscruari de causis
causarum nisi in arte, q pscrutatur
de causis actionis & passionis, & cō
ueniētia: inter formam & materiā.

D ij D. d.

Si darent
vīa Plato
nica, dare
tur quat
rum gen
entium, &
quarta ars
poculau
ua.
F

Metaphysicorum

¶ D d ita q̄ p̄scrutatio, &c. i. & illud, qd̄ contingit à prima positione nō est vt aliqua istarum triū artū perscrutetur de causis suarum causarū, sed vt vnusq̄q; istarum triū artū p̄scrutetur de causis suarum causarum, & hoc non est verum.

D. d. Et q̄s pōt hō, &c. i. & q̄s pōt test esse ars, q̄ notificat elemēta omnium entium. Impossibile est, nō scire aliquid eorum, q̄ sunt posita ī artibus, nisi p̄sciātur intellecta prima in illa arte, qm̄, si indigeret addiscens addiscere principia scēz in illa arte, contingeret q̄ addisceret principia principiorum: & sic in infinitū.

H pia principiorum: & sic in infinitū. quā propter contingeret vt ille, q̄ vult addiscere aliquam scientiam vt nesciat illam, v. g. q̄ si addiscens Geometriam non potest addiscere, nisi p̄sciātur principia illius scientię, quā vult addiscere, nunc nesciet illam. D. d. & similiter est dispositio in alijs, &c. i. & sic contingit in alijs scientijs à Geometria: ita q̄ scientia in qua homines reputant addiscere oīa, quę continentur in ea per disciplinam, nihil notificat.

Atqui omnis disciplina per p̄ræcognita, aut omnia, aut aliq̄ est: & aut per demonstrationē, aut per definitiones. ex quibus enim definitio ē, illa p̄ræcognoscere oportet, ac nota esse, similiter & q̄ per inductionem.

Et etiam omnis doctrina fit ex prioribus, aut omnibus, aut quibusdam. & similiter illud, quod declaratur per demonstrationem, & definitionem, debent p̄sciri in eo propositiones, per quas fit illa

declaratio. & similiter illud, quod scitur per inductionem.

Cū declarauit q̄ artes demonstrationē non declarant ignota nisi ex notis in illis artibus, vult declarare q̄ ista propositio est vniversalis in artibus operatiuis, & consideratiuis, & d. sicut scit in principio Analyticorum. Et etiam omnis doctrina, &c. i. etiam manifestum est q̄ omnis doctrina in artibus operatiuis, quę addiscuntur per exemplar, nō fit nisi per cognitionem rerum notarum per se in illo artificio, aut omnium, aut quorundam. D. d. & similiter illud, quod declaratur per demonstrationem, & definitionē, i. artes, quę addiscuntur per rationem, siue finiantur operatiuę, siue consideratiuę.

Deinde dicit, & similiter illud, qd̄ scitur per inductionem, & intendit illud, quod scitur per artem disputatiuam.

At si innata nobis est, mirum est quomodo nos fugit, optimā scientiarum habentes. Item quo pacto quis cognosceret, ex quib⁹ est, & quomodo manifestū erit etenim hoc habet ambiguitatē. M Dubitabit enim quispiam, sicut & de quibusdam syllabis, qui dā enim syllabā S M A ex S & M & A aiunt esse: quidam vero alium sonum esse dicunt, & nulum ex notis, item quorum sensus est, ea quomodo quis noscet sensum non habens: atqui oportet, siquidem eadem cunctorum elementa sunt, ex quibus, sicuti componitur vox, ex proprijs sunt elementis.

A Si igitur scientia est in nostra natura, mirum est quomodo caderet à nobis aliquid, cum in nobis est firmissima scientiarum. Et etiam quomodo scitur res, quæ sit ex rebus, & quomodo erit hoc manifestum? ambiguitas enim accidit in istis rebus. Et quidam rixati sunt in hoc, sicut in peccatis. quidam igitur dixerunt in sexta littera Græcorum, *ζ, z*, quæ est huius forma, quod est composita ex *C*, & *D*. *ζ, z* alij dixerunt, imma est littera per se, non ex literis motu. Et etiam illud, quod est ex habentibus sensum, quomodo scitur à carenti sensu? ista enim sunt semper elementa cuiuslibet, quæadmodum voces compositæ sunt ex elementis sibi proprijs.

49 Si igitur scientia, &c. *q* dicere formas esse contingit ex eo, ut omnes scientiæ sint notæ à nobis in natura. qm̃ si hic sunt formas, ad quas intellectus aspiciat, sicut sensus aspiciat sensibilia: & comprehensio sensibilibus est naturalis in nobis; cum non acquiritur ex cognitione antecedenti: necesse est ut intellecta sint naturalia in nobis: non ut quædam sint naturalia, quædam autem accepta per doctrinam. D. d. Et etiam quomodo scitur res, &c. i. & fm̃ hoc deberemus scire æqualiter rem, & causam eius, & non deberet cadere dubitatio, in causis inter homines. proportio. intellectus non esset sicut proportio sensibilibus. D. d. Et quidam rixati sunt in hoc, &c. i. & si

ita esset, non ligarent hoīes in elementis multarum rerum, sicut accidit Grammaticis sui temporis, ut rixati sunt de littera *z*, utrum sit composita, an simplex. D. d. Et etiam illud, quod est ex habentibus sensum, &c. i. & contingit huic positioni, scq̃ forme intellectæ sunt comprehensæ per se, sicut sensibilia, quæ non indigent in acquirendo eas sensu. & si ita esset, tunc sciret naturas sensibilibus, qui habet lætionem in instructis sensuum, adeo ut naturaliter cæcus cognosceret naturas colorum, & naturaliter surdus vocum.

D. d. ista. n. sunt semper elementa, &c. i. & contingit, si cognitio istarum formarum fuerit naturalis nobis, ut cognitiones omnium rerum sint naturales in nobis, propter hoc q̃ istæ formas sunt elementa propria omnium entium, sicut omnes voces sunt ex elementis proprijs. & in tendit q̃, cum formas sint elementa omnium entium propria eis, cōtinget ut nō idigēti cognitione sensu.

Quod igitur illas, quæ in naturalibus dicte sunt, causas cuncti querere videantur, & præter illas nullam aliam dicere habeamus, ex illis, quæ dicta sunt, prius patet. sed eas obscure dixerunt, quodam modo enim omnes dicte sunt prius, quodammodo minime. Balbucienim alij similita fuit prima Philosophia de omnibus, tanq̃ in principijs noua existens.

Quoniam autem illud, quod dictum fuit de causis naturalibus, persecutati sumus de eo omnes confutantes, & quod nos nō iduimus

Metaphysicorum

G rā causam extrinsecam ab eis,
manifestum est ex predictis. Et
dignum est, quod prima Philoso-
phia perfructetur de omnibus re-
bus. cōtinet enim omnia principia,
et ea que sunt prima.

50 Quod autem quod nos diximus
in modis causarum naturalium, di-
ctum est ab Antiquis, manifestum
est ex predictis ab eis. Et sicut mani-
festum est, quod nos non addidimus cau-
sam in modis causarum, quas Anti-

Antiqui
suscipiant

H

quatuor

causis in suo

specie oppo-

sitione. i. Ph.

com. 3.

Vide con-

tra 2im.

Qui con-

cedit cum

agentis de

bet conce-

dere cum

finale. Idē

i. capit. de

substantia

causis.

T minis. D. d. Et dignum est, quod prima
Philosophia, & c. i. & dignum est, ut
apparet ex istis rebus, quod Philoso-
phia perfructetur de principijs, & ma-
xime de his, que sunt prima in esse
& cognitione.

Nam & Empedocles os ait ef-
fer ratione. Hoc autem est quod
quid erat esse, & rei substantia.
At vero similiter necesse est etiā
carnis, ceterorumque singulorum
esse rationem, aut nihil esse. pro-
pter hoc enim & caro, & os, & ca-

terorumque vnumquodque est, &
non propter materiam, quam il-
le ignem, terram, aquam & aë-
rem ait. sed & his, altero dicen-
te, necessario consensisset profe-
cto, clare tamen non dixit. De
his igitur & antea manifestum
est. quodcumque autem de his quis-
piam dubitauerit, rursus repe-
tamus. fortassis etenim ex eis ali-
quid facultatis habebimus, ad
futuras dubitationes.

Et quia Empedocles dicit, quod
definitio est os, & est illud, per
quod res est id, quod est substantia
rei, secundum hunc modum erit
etiam caro necessaria, & vnum-
quodque aliorum, aut nullum eorum
erit. & ideo caro, & os, & vnum
quodque ceterorum non est propter
materiam, quam ille dicit, quod
est terra, ignis, & aqua, & aer.
& non ponit causam in hoc, quod
dicit istas res, sed cogitur ut dicat
alia, sed non duxit illud aperte, quod
dixit. Et declaratum est prius de
istis rebus, & de suis similibus. ei
nos reuertemur post ad dicendum
in omnibus questionibus contingē-
tibus in eis. nunc autem incipiām
est in dicendo aliquod de questiō-
nibus contingētibz in alijs rebus.

Quia Antiqui loquentes de rebz
naturalibz locuti sunt maiori parte
de materia, & non de forma pro-
pria rebus mobilibus, nisi Empedo-
qui inuit causam formalem, & non
dixit eam aperte, sed in apparet de
suis

ARISTOTELIS

METAPHYSICORVM.

LIBER SECVNDVS,

Cum Auct. Commen.

SVMMALIBRI.

In hac Summa vnica, de Veritatis
speculatione agitur.

Veritasu speculationem tam facilem, tum
vero difficilem esse. Quoque pallo
Philosophia veritatis scientia
recte appellatur. C. I.

Peculatio de verita
te, partim difficilis,
partim facilis est. Si
gnum autem, q ne
que satis cā aliquis

consequitur, neq aberrant om
nes ab ea, sed quisq aliquid de na
tura dicit. & singuli quidem nil,
aut parum ei addunt, ex oībus
vero collectis aliqua magnitu
do fit. Quare, si ita se videtur ha
bere, vt in proverbio dicimus, q
quis aberrabit a ianua? hoc mo
do profecto facilis esset, totum
autem, & partem habere non
posse, hoc eius difficultatē osten
dit. Cum vero difficultas duo
bus sit modis, fortassis causa ei
non rebus, sed nobis ipsis inest.
quemadmodum enim vesperti
lionum oculi ad lumen diei se
habent, ita & intellectus animi
nostrae ad ea, quae manifestissi
ma omnium sunt.

Ve vesperti
lionum
oculi ad
lumen diei,
ita intellectu
q alq no
stra ad ea,
q manu
fustima
onantur
sunt.

D iij Con-

A suis sermonibus, incepit hic dicere
vnde apparet hoc, & d. Et, quia Em
ped. dicebat, &c. i. sed quia Emp. di
cebat in osse q hoc, quod est os, est
definitio, per qua definitur ab alijs
rebus compositis: definitio autē est
illud, quod notificat formam & sub
stantiam eius: manifestū est q con
tingit ex hoc vt hoc nomen caro, &
alia composita ex elementis signifi
cent intentionem additā materię,
aut nihil ex eis, q significant ista no
mina, sit definitio rerū. D. d. & ideo
eit caro, & os, &c. i. & propter hunc
sermonem, quem Emped. dicit in
osse, & in carne, cōtingit in vnaqua
que rerum compositarum vt illud,
quod nota significant, nō sit ppter
materiam tm, quam ipse dixit, sed
necesse est ei ponere causam additā
materię, s. formam, & q necesse est
ei dare aliam causam prater matē
riam, & dare istam causam vnicui
que generabilium rerū. & quia non
fecit hoc, sed non dixit illud aper
te, quod dixit, i. sed non propalauit
istam causam esse vsem vnicuique
entium compositorum ex quatuor
elementis. D. d. Et declaratum est
prius de istis rebus, i. in Scientia Na
turali, illic enim declaratum est de
formis, & quia questionēs contin
gentes illic disoluntur in hac sciē
tia, & nos reuertemur ad sermonē
in omnibus quæstionibus contingē
tibus illis. deinde narrauit intētiō
nem suam in tractatu consequenti,
& d. incipiens est, &c. i. incipien
dum est dicere de questionib
bus contingētibus, id est
de questionib? dif
ficilib? istius
scientię.

Metaphysicorum

Consideratio quidem in veritate difficilis est vno modo, & facilius alio modo. Et signum eius est, quod nullus hominum potuit pervenire in ipsam secundum quod oportet, neque de cuiusvis se ab hominibus, sed unusquisque locutus fuit de natura. & unusquisque eorum aut nihil comprehendit de veritate, aut modicum. & cum aggregatum fuit illud, quod congregatum fuit ab omnibus, quia comprehendere

E runt ex eo, tunc congregatum erit alicuius quantitatum. Est igitur facilius secundum hunc modum, & est modus, secundum quem habemus in consuetudine inducere in proverbio, dicendo quod nullus ignorat locum ianne in demo. & demonstrat difficultatem eius hoc, quod non fuit comprehensa secundum totum, neque maior pars eius. Et cum difficultas sit duobus modis, dignum est ut sit difficilis non propter res, sed propter nos. dispositio enim intellectus in anima apud illud, quod est in natura valde manifestum, similis est dispositioni oculorum respectu luminum apud lucem solam.

Via ista scientia perscrutatur de veritate simpliciter, inceptum notificare dispositionem viam inducentis ad ipsam finem difficultatem & facilitatem, cum sit manifestum apud oēs, quod comprehensio veritatis non

est impossibilis in multis rebus. Et videmus, non necessario noscitur veritatem in multis rebus. Et signum eius est, quod habemus desiderium ad sciendam veritatem, quia, si comprehensio esset impossibilis, tunc desiderium esset otiosum. & concessum est ab oibus quod nulla res est otiosa si fundamento nature & creaturæ. Quia igitur concessum & maxime a perveniuntibus ad hanc scientiam nos habere viam ad sciendam veritatem, de consideratione quidem, & c. i. via inducens ad veritatem vno modo est difficilis, & alio modo facilis. Et signum difficultatis eius est, quod nullus sine communicatione alteri scivit de ea aliquam quantitatem finem quod oportet.

Et signum facilitatis eius est hoc, quod non ignoraverunt eam oēs homines, quibus inveniuntur quod omnes homines, de quibus audimus loqui, nihil scirent de veritate, tunc iudicaremus ipsam esse difficilem, & non impossibile propter longitudinem temporis, quod est necessarium in sciendo veritatem. & quasi brevisitas temporis, in quo scita fuit veritas, aut tota, aut aliqua quantitas, indicat facilitatem eius. D. d. sed unusquisque locutus fuit de natura, & c. i. & diximus hoc, quod diximus de modo comprehendendi veritatem, quia, cum nos consideraverimus oēs Antiquos in scientiis, invenimus fuisse eos finem alterum duorum, aut huiusmodi, qui nihil comprehendit de veritate, aut huiusmodi, qui parum, aut modicum comprehendit de ea. D. d. Est igitur facilis finem huiusmodi, & c. i. cum positum est quod est facilis finem huiusmodi, & difficilis finem alium modum, necesse est ut sit facilis finem hunc modum. & est quod in quolibet genere eorum sunt aliqua in respectu eorum

Com
E ab
g n
res
ali
mont
cor
cei
de
de
de
de

M

Aerum, quasi aëna domus in respectu domus, in hoc, quod non lateat aliter, sicut locus forte domus non lateat aliter, & ista sunt prima cognitio naturaliter habita a nobis, quolibet genere entium. Deinde reuersus est ad dicendum modum difficultatis, & d. & demat difficultatem eius hoc, quod nullus comprehendit eam finem totum, nec magnam partem eius, si tpe, a quo ipse audiuit loqui de se. Et quia inauit se comprehendere veritatem simpliciter, aut in maiori parte, si modo est possibile in humana natura.

D. d. Et, cum difficultas sit duobus modis, & c. cum difficultas comprehensionis entium est duobus modis, rectum est ut difficultas in rebus, quod sunt in fine veritatis, si primo principio, & in principijs abstractis a materia sit ex nobis, non ex illis, quoniam cum abstracta sint intellecta in se naturaliter, & non intellecta, quia nos facimus ea esse in intellectu, sed quia sunt in se intellecta, sicut forme materiales, difficultas enim in istis est ex se, magis quam a nobis. Et, quia dispositio intellectus de re intelligibili est sicut dispositio sensus de re sensibili, assimilauit virtutem intellectus in comprehendendo intellecta abstracta a materia modo de bilissimo visui in sentiendo, & respiciendo, non comprehendendo maximum sensibili, scilicet Sole. Sed hoc non demat res abstractas intelligere esse impossibile nobis: sicut inspicere Sole est impossibile respiciendo, quoniam, si ita esset, tunc ocio se egisset, quia fecit illud, quod est in se naturaliter intellectum, non intellectum ab alio: sicut si fecisset Solem non comprehendendum ab aliquo visu.

Verum non solum illis agendae sunt gratiae, quorum opinioni bus acquiesceret, sed illis, qui

superficietenus dixerunt, conferrunt, aliquid etiam isti habuerunt, nam nostrum exercuerunt. Si enim Timotheus non fuisset, multum melodiae nequaquam habuisset, si tamen Phrynis non extitisset, ne Timotheus quidem, Simili modo & de illis est, qui de veritate asseruerunt, a quibusdam enim aliquas accepimus opiniones, quidam vero, ut hi fierent, causa fuerunt.

Et iustum est non tantum reddere gratias illis, cum quibus habuimus communicationem in consideratione, sed & etiam illis, qui habent in hoc aliquid dignitatis modicum, quia iuuauerunt nos in hoc aliquantulum: quia praecesserunt, & exercitauerunt nostrum intellectum. Quoniam si Timotheum non esset, tunc careremus multum de compositione musicalis. & si Hieronymum non esset, tunc non esset Timotheus. Et sic est de loquentibus in veritate, nos autem accepimus quasdam locutiones ab Antiquis quibusdam, & alij fuerunt causa in esse istorum.

Addit quod non tamen oportet reddere gratias eis, qui docuerunt nos veras opiniones, & sunt illi, qui conueniunt nobiscum in opinionibus, sed etiam illis, cum quibus non conuenimus. Illi enim cum hoc, quod dixerit de persecutione rerum, exercitauerunt nostrum intellectum, & fecerunt nos acquirere per hoc virtutem ad comprehendendum veritatem. Et quod

Metaphysicorum

¶ Quod dixit in hoc capitulo manifestum est. Nullus enim potest per se inuenire artes operatiuas, aut considerari in maiori parte: quia non complentur nisi per inuauementum prioris ad sequentem. & nisi prior fuisset, non esset sequens.

¶ Recte autem se habet Philosophiam scientiam veritatis contemplatricem appellasse. speculatiua etenim finis veritas, practica autem opus. etenim si quomodo se habent considerant, non causam per se, sed ad aliquid, & eo in te practici speculantur.

H Et rectum est vocare cognitionem veritatis Philosophiam scientiam speculatiuam finis enim scientia speculatiua est veritas, & finis scientia operatiua est actio. operantes enim, licet considerent in eo, quod agunt, tamen non perferuntur de causa propter seipsam, sed respectu eius, quod agunt.

¶ Et rectum est vocare, &c. i. & quia scientia attributa Philosophie sunt duae, quarum una est, cuius finis est scire, & altera operari. & quia ista scientia sciendi est superior, dixit: Et rectum est vocare cognitionem acquisitam ex hac scientia scientiam speculatiuam. Scientia enim operatiua, quousque utatur rationatione, & speculeretur de causis, tamen non est digna vocari scientia speculatiua: quia non perferatur de causis rerum & de dispositionibus earum, nisi ut scientes eam agant, & non ut sciunt, sicut est in scientiis speculatiuis. & sermo eius in hoc capitulo manifestus est.

Nescimus autem verum ab aliquo causa. vnde quodque vero id ipsum maxime aliorum est, si quod alijs vniuersalis inest. vnde ignis calidissimus: etenim ceteris hic est caliditatis causa. Quare verissimum etiam est id, quod posterioribus ut vera sint, causa est. Propter quod principia semper existentium necesse est verissima esse, nec enim aliquando vera: nec illis ut sint, aliquid aliud causa est, sed illa ceteris. Quare ut si esse vnum. L. quodque se habet, ita etiam secundum veritatem.

Et nos non scimus veritatem ab aliquo hoc quod sciamus suam causam. & vnumquodque principiorum proprie est causa eorum, secundum quod sunt alia res, que conueniunt in nomine, & intentione. v.g. ignis in fine caliditatis. Ex quo oportet ut maxime verum sit illud, quod est causa veritatis rerum, quod sunt post. Et ideo necesse est ut principia rerum, quae sunt semper, sint semper, & in fine veritatis. quia non sunt vera in aliquo tempore, & in alio non: neque habent eam in essendo vera in eo quod sunt vera, sed illa sunt causa in hoc aliorum rerum. Quapropter necesse est ut dispositio cuiuslibet rei inesse, sit sua dispositio in rei veritate.

Cum declarauit, quod haec scientia est de genere scientiarum veritatis, & quod est pars Philosophiae speculatiuae, vult declarare

Vnde quod
quod id
fuit ma
esse scilicet
quod ali
vniuersa
tio inest.

Ut scilicet
esse vnum
quodque
habet, ita
secundum
veritatem

M

A declarate soli ordinem in veritate, & in scientijs specularibus, & d. & nos nō scimus veritatē absq; hoc, q; sciamus suam cā m. i. & quia nos nō scimus ē vera scia, nisi q; scimus eam cum sua cā, vt dictū est in Posterioribus: & est manifestū p se, q; vnum quodq; principiorū in vnoquoque genere est proprie causa eorū, quæ dñr de alijs rebus collocatis in illo genere de dispositionibus, in quib⁹ conueniunt illæ res nolē & definitio necum principia in vnoquoq; gñe sint causæ esse eorū generum, & esse osūm, quæ dñr illorum generū, fm q; sunt in illis generibus, & cūm ita sit, manifestum est, q; primū i quo liber genere magis est dignum habere hoc nomen esse, & eius definitionem, q; ea, quorū est cā fm illud genus, & osūm definitionum, & intentionum, quæ sunt in omnibus rebus, quæ sunt in illo genere, secundū quod sunt in illo genere. verbi gratia, quia ignis est causa in rebus calidis, ideo est magis dign⁹ habere hoc nomen calidum, & eius in pñtionem, q; oia calida. Et, cūm cōdūst hoc, d. Ex quo oportet vt maxime verum sit illud, quod est causa veritatis rerum, quæ sunt post, i. & cūm declaratū est q; causa in quo liber genere eazū est magis digna in esse, & in veritate, q; oia, quorum est cā i genere illo, manifestum est q; si est hæc prima cā osūm entis, vt declaratum est in scientia naturalium, q; illa cā est magis digna, & iū esse, & iū veritate, q; oia entia. oia n. entia non acquirunt esse & veritatē nisi ab ista cā. Est igitens per se, & verū p se: & oia alia sunt entia, & vera p esse & veritatē ei. D.d. Et ideo necesse est vt principia rerum, quæ

sunt semp in fine essendi, & veritatis, sint semp ista n. entia, quia non sunt in aliquo tpe sine alio, sed sunt in oibus tēporibus, ideo causæ eorū non sunt causæ eis in aliquo tpe sine alio, pp quod indigent se inessendo causas alijs causis. Et innuit per hoc dispositionem principiorū corporum celestium cū corporib⁹ celestibus, & intendebat p hoc notificare nobilitatem veritatis, in qua cōsiderat ista vniuersalisars, q; considerat de pñcipijs vltimis. D.d. Quapropter necesse est vt dispositio, &c. i. q; quanto magis fuerit pfectū in esse, tanto magis erit perfectum in essendo verum.

In nullo causarum genere dari processum in infinitum, neque sursum versum, neque deorsum. Cap. 2.

AT vero q; est principis aliquid, neq; sunt infinitæ entium causæ, neq; in rectum, neq; fm speciem, patet. Nec enim vt ex materia, hoc ex hoc potest ire in infinitū, vt carnem ex terra, terram, ex aere, ac rem ex igne, & hoc non stare. Nec vnde principium mor⁹, veluti hominem quidem ab aere moueri, hunc vero à Sole, Solē autē à cōtentione, & huius nulum esse finem. Similiter nec oia ius causa in infinitum progredi potest, vt deambulationem quidem sanitatis causa, illam vero felicitatis, felicitatem vero alterius, & ita semper aliud alterius gravia ēē. Similiter autem & de ipso quid erat esse.

D

E

Quāto aliquid fuerit magis pfectū in esse, tanto magis erit pfectū in essendo verū. Idem. 1 de Alia. c. c. primi. & 6. Met. t. com. 1.

F

Vide. 10. Metaph.

Vide pro hoc. Lib. 1. de Metaph. vbi dicitur per quod vniuersum est calidum &c. & 1. Metaph.

Oia entia non acquirunt esse & veritatē nisi ab ista cā. Est igitens per se, & verū p se: & oia alia sunt entia, & vera p esse & veritatē ei. D.d. Et ideo necesse est vt principia rerum, quæ

A:

Metaphysicorum

S At vero quod sit principium quoddam, & non infinita causa existentium, nec indirectum, nec secundum speciem, palam. Nec. n. ut ex materia, hoc ex hoc in infinitum progredi possibile est. Veluti carnem quidem ex terra, terrā vero ex aqua, aquā vero ex aere, aerem autē ex igne, & hoc nō stare. Nec inde principii motus. ut hominem ab aere moueri, & hūc à Sole, Solem vero à luce, & huiusmodi nullum esse finem. Similiter aut nec id, cuius causa in infinitum ire possibile est. ut quidē sanitatis causam, illam vero felicitatis. & felicitatem alius, & ita semper aliud alius causam eē. Et in quodquid et at esse similiter.

S Sermo eius in hoc capitulo est manifestus, & est qd impossibile est inuenire aliqui causarū quatuor pcedere in infinitum, s. ut aliqua res habeat materiam, & illa materia habeat aliā materiam, & hoc in infinitū. Aut vtraliq habeat cām mouentē, & illud nouē habeat aliud

I ntrā expō. mouens, & sic in infinitū. Et intendit per sū rectitudinē, ut causę sint existētes simul, quasi in vna linea recta. & intendit p sū speciem, ut causę sint vna post aliā, nō in simul admodū rerū attributarum vni speciei, s. ut vna earū sit post aliā, & ut qū fuerit posterior, ut prior corrūpat. Et forte intendit p rectitudinē ea, q sunt vniū speciei, v. g. ut homo sit ab homine, & per secundam speciem, ea, quę sunt de diuersis spe-

ciebus collocatis sub vno genere, & v. g. ut ignis sit ex aere, & aer ex aq, & aqua ex terra. Omnia. n. ista sunt causę conuenientes in genere, quia omnes sunt eiusdem materię, & diuersificatur in forma.

Mediorum. n. quorum extra aliquid vltimum & primum est, necesse est quod prius est, cām esse eorum, quę post illud sunt. Si. n. dicere nos oportuerit quid trium cā est, primum dicemus, non. n. vltimum: nullius. n. q vltimum est. neq mediū: vnius enim. nil. n. differt vnum an plura sint, nec infinita, aut finita. in finitorum quidē hoc modo, & omnino infiniti oēs partes medig sunt similiter hucusq. Quare, si primum nihil est, omnino nulla causa est.

Res. n. media ē sunt ea, in quibus sunt prius et posterius, & necesse est, ut prius sit cā eius, quod ē posterius. Si. n. questū fuerit à nobis, q est cā trinitatis, dicemus primum, posterius. n. nō ē cā alicuius eorū, et similiter et mediū non est cā eius, quia nō est cā, nisi vnus tantū. & indifferenter siue medium fuerit vnū, siue plura: & si plura, siue finita, siue infinita. et partes rerū infinitarum, quę currit secundū hūc modū, et vniuersaliter partes infiniti oēs sunt secundū modū vnū vsq ad nunc. Quapropter necesse est, si aliqua res non fuerit primum, ut vniuersum non habeat causam omnino.

Cūm

A Cum dicitur, quod impossibile est ut
causa sit infinita, incepti demon-
strare hoc in causis agentibus, & di-
xit: Res. n. medix sunt, &c. i. signifi-
cat, quod causae mouentes se secundum ordinem
sunt finitae, est quod in istis causis inue-
niuntur tria genera, scilicet prius, & me-
dius, & posterius. primum igitur est
et osium, cum moueat se, & sine me-
dio moueat medium, & moueat pos-
tremum per medium: & medium est
causa postremi: & postremum non est
ali cuius. Et hoc intendebat, cum
dixit Si. n. quod si fuerit a nobis, &c. i.
& est hoc non potest imaginari in pau-
cioribus quod tribus, & fuit necesse ut
ota habeant unam causam, & si non, tunc
esset in eis aliquid sine causa, si quae-
situm fuerit a nobis quid est ea vi-
ueri ex istis tribus, non possumus
dicere postremi: quia non est causa
alicuius eorum. neque, et possumus
dicere medium: medium. n. est ea
postremi terminum, non viueri. necesse
est igitur, si ota habeat causam in mo-
tu, ut primum sit causa osium, & ea sui
ipsius, & causa duorum residuorum,
scilicet primum moueat se, & moueat me-
dium per se, & postremum per medium.
& indifferenter, siue in primo fuerit

vid. l. 1. p. 1.
17. 1. 1. 1. 1.
44. 1. 1. 1.

C motor idem cum moto, ut intendit
Plato, aut compositum ex moto &
motore non moto, ut intendit Ari-
stoteles. D. d. & indifferenter siue medium
fuerit unum, siue plura: & si plura si-
ue finita, siue infinita. secundum. n. quod est me-
dium necesse est ut sit causa postremi
non viueri. sed, si posuerimus me-
dia esse infinita, tunc viueri non
habebit causam mouentem, media. n.
mouent postremum terminum. quapropter
viueri mouebitur sine motore.
& declaratum est in Naturali-
bus quod omne motum habet motorem.

& hoc intendebat, cum dixit: & partes
rerum infinitarum, &c. i. & partes re-
rum infinitarum, quae ponuntur mo-
ueri in simul ota, sunt medix, i. me-
diis secundum unum modum viget ad nunc.
D. d. Quapropter necesse est, si ali-
qua res non fuerit primum, ut viueri
sum non habeat causam osio. & hoc
manifestum est in motis, quod mouet
se ad invicem habentibus se, & quae
sunt in simul. ista. n. impossibile est
ut sit infinita essentialiter, aut ac-
cidentaliter. si autem hoc fuerit pos-
itum in viueri carenti se, tunc
erit impossibile essentialiter, quia
viueri non habebit motorem
omnino. sed est necessarium acciden-
taliter, quod primus motor fuerit po-
situm non motus osio, quia tunc erit
extera, & mouebit unum post aliud
in eternum. & ota hae sunt declarata
in Octavo Physice. Et consideratio
vltima in oibus causis. Ieo quod sunt cau-
sae, est huius scilicet, & Aristoteles quod vis
tatur hic demonstribus scilicet Naturalis,
terminum inducit eas vltimas. quoniam, quod
fuerit demonstratio vltima, tanto magis erit
prior huius scilicet, & Aristoteles obseruat se
in hac intentione, si inducendo demon-
stres vltimo modo, quod in scia Natu-
rali. & hae est causa in iteratione il-
larum demonstrationum in hac scia,
ut fecit in tractatu primo.

Vide. 7.
Phy. 4. 1. 1.
46.

Octavo
Phy. ca. 1. 1.
Considera-
tio vltima in
otio vltima
eo quod sunt
causae, est huius
scilicet.

Et neque deorsum possibile est
in infinitum descendere, cum id.
quod sursum versus principium
habet. ut ex igne quidem aqua,
ex hac vero terra, & ita semper
aliud quoddam generum fieri. Dupli-
citer. n. hoc ex hoc fit, non ut hoc
post hoc dicitur, ut ex isthmis ludis
olympiaci, sed ut aut ex puero
mutato vir, aut ut ex aqua aer.

Verum

Phy. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.

Metaphysicorum

G Verū enim uero ut ex puero quod virū fieri dicim⁹, tanq̃ ex eo, quod fiebat, id quod factū est, aut quod perfectū est ex eo quod perficiebat, semper tamen ē aliquid mediū, ut inter eē & nō esse generatio, ita quod sit iter existēs & nō existēs, qui autē discit, fit scīs. & hoc ē, quod dī, quod sit ex discite sciens. ut autē, tanq̃ ex aere aqua, corrupto altero. Quare illa quidē non reflectuntur mutuo, nec fit puer ex viro. non. n. fit ex generatione quod sit, sed post generationē est. sic. n. dies ex diluculo, quā post hoc est. quare nec diluculum ex die. cetera vero reflectunt. Vt quoq̃ tñ mō impositū est in infinitū progredi. Illorū. n. cū media sint, necesse ē finē eē. hęc autē suicē reflectunt. alterius. n. corruptio, alterius generatio ē. Simul autē impossibile ē primū corruptū, cū sempiternū sit. cū. n. generatio non sit infinita sursum versus, necesse ē non esse sempiternum illud, quo primo corrupto quocūq̃ factū est.

I Et etiam impossibile est ut quod habet principium ex superiori, procedat in infinitum ad inferi⁹. Vt bi grata ex igne aer, ex aere aqua, ex aqua terra. & similiter fit genus ā genere semper in infinitum. Fit enim aliquid ex alio duobus modis. Vnus, non secundum quod aliquid sit post aliquid, ut dicitur quod nebula sit ex vapore, sed ut dicitur quod ex puero sit

uir. secundus autem, cū dicitur quod ex aqua sit aer. Cū autē dicimus quod ex puero sit vir, intendimus quod ex re, qua erit, sit res, qua iam est, aut ex re, qua complebitur, sit res, qua iam completa est. quoniam, quemadmodum inter esse & non esse est generatio, ita id, quod generatur est semper inter id, quod est ens; & id, quod non est ens, addiscens. n. est generatū sciens. et hoc videtur minus dicimus quod ex addiscite sit scīs. cū vero dicimus quod ex aere sit aqua, et illud est per corruptionē alterius, scilicet aeris. Et ideo non reuertuntur res huius dispositionis ad invicem, neq̃ ex viro sit puer. quomā ex existēte nō sit illud quod erit, licet post existens sit illud, quod erit. secundum igitur hunc modum dies fit ex mane, qua sit post. & ideo nō dicitur quod mane fiat ex die. alia vero reuertuntur ad invicem. Et secundū hoc duos modos impossibile est. ut res procedant in infinitum. Ea enim que sunt inter duo, necesse est esse finita. ista autem reuertuntur ad invicem, corruptio. n. minus est generatio alterius. Et cū hoc, impossibile est ut primum aeternum corruptatur. quoniam, quia generatio ex superiori non procedit in infinitum, necesse est ut primum, quod corrumpitur, & sit aliud, non sit aeternum.

Cum

Liber Secundus.

32

A Cūm compleuit demonstratiōe de finitate causarum mouentiū se, vult ēt dare demonstratiōe de finitate causarū materia' ū, quæ sunt ēt diuersæ in specie. & quia notum est de causis mouētibz eas habere vltimum, & quæ sitū est ab eis verū habent principii ā superiori: de causis autē materialibus est eōuerſo, s. q̄ habēt principii ā superiori, & est quæſitū verū ab inferiori habeant vltimū an non. D. Et etiam impossibile est, & c. i. & ēt, quia manifestum est de generatione ipsam esse finitū ex parte superiori, impossibile est vtil

B lud, cuius generatiō iā completa est, habeat principii materiale, & illud principii habeat aliud materiale, & sic in infinitū: adeo q̄ non inueniat postremum. v. g. q̄ ex igne non fiet aliud: & ipse fiet ex aere, & aer ex aqua, & aqua ex terra, & p̄cedit sic in corporibus diuersis ab inuicē fm formā in infinitū. Et, cūm posuit hoc dedit demonstratiōe, & d. Fitent aliquid ex alio, & c. i. & demō sup hoc, q̄ materie sunt finitæ, est q̄ aliquid fit sicut ab alio duob' modis. quorū vnus est, sicut dicimus, q̄ ex puero fit vir, nō sicut dicim' q̄ aliquid fit

C post aliquid: sicut dicimus q̄ ex vapore fit nebula. i. post vapore. secundū autē est, sicut dicimus q̄ ex aere fit aqua. Et incipit exponere hunc modū generationis, & d. Cū autē dicimus, & c. i. cū autē dicim' q̄ ex puero fit vir, intēdim' q̄ ex diminuto fit perfectū. & hoc intendebat, cū d. ex illo, quod erit, fit illud, quod est. Et cū d. q̄ generatiō fit ex illo, qd erit, & nō ex illo, quod iam completum est, incipit rōcinari super hoc, & d. qm̄, quemadmodum inter esse, & non esse, & c. i. generatiō ē ex illo,

quod generat, i. ex illo, quod est in via generationis. quia esse, qd est in actu, cuius generatiō iam p̄fecta est, opponit in rei veritate ad nō esse, & ex nō esse nō fit generatiō, i. impossibile est vt fit generatum: neq̄, ēt illud, cuius generatiō iā completa est,

impossible est vt fit generatū: remanet igit' vt fit generatū illud, cuius est intermediū inter non esse & esse in actu, & ē illud, quod est in via gñationis. Deinde dedit exemplū, & dixit: addiscens enim, & c. i. v. g. q̄ sciens dicit fieri ex addiscēte, & non dicimus q̄ sciens fiat ex se, neq̄ ex noue scēte, sed ex medio inter sciētiā & ignorantia, quæ est principii sciētiæ, & est addiscēs, & hoc intēdim', cūm dicimus q̄ sciens fit ex illo, qd erit sciens. i. ex illo, quod venit ad sciētiā, scilicet addiscēte. D. d. secundū modū, & dixit: cū vero dicimus, q̄ ex aere fit aqua, & c. i. cūm vero dicimus q̄ aliquid in actu fit ex alio in actu, v. g. q̄ ex aere fit aqua, intendimus q̄ ex aere corrupto fit aqua, fm q̄ aer corruptū, non fm q̄ remanet, neq̄ fm q̄ est in via generationis: sicut dicim' q̄ ex addiscēte fit sciēs.

D. d. Et ideo nō reuertunt, & c. i. & generatiō in primo modo non conuertit, sicut eōuerſit in secūdo. qm̄, si ex viro esset puer, tunc quod erit, esset ex illo, qd iā est, tunc diminutū esset ex p̄fecto: quod est impossibile.

D. d. Et fm hos duos modos, & c. idest & fm hos duos modos generatiōis impossibile est vt generatiō sit in infinitum. Qm̄, quia modus generatiōis, quæ est transmutatiō ex nō esse ad esse, ē de potentia ad actum est inter duo finita, s. esse & nō esse, necesse est vt illud, quod ē inter eas, sit finitū. Alter autē modus, in quo dicim',

illud, cūm gñatio completa, impossibile est vt sit generatū. Vide i. de Generatione, & c. i. de Generatione. 14.

De causis materialibus est dictū verū. x. per inferiori habent vltimū. Vide i. Physica. 100.

Metaphysicorum

C dicimus, q̄ generatū sit ex illo, quod est in via corruptionis, reuertit ad inuicem, & recipiatur, & nō procedit fm̄ rectitudinem. reciproca autem sunt finita necessario. v.g. q̄ ex terra fit aqua, & ex aqua fit aer, & ex aere ignis, deinde ex igne aer, & ex aere aqua, & ex aqua terra, & sic est in rebus finitis. hoc idem accidit in compositis ex elementis, q̄ componuntur q̄nq; ex eis, & dissoluantur q̄nq; in ea. D. d. Et cū hoc, impossibile est vt primum, & æternum corumpatur. i. & etiam, si posuerimus q̄ generatio eorum ad inuicem fm̄

Hunc modum est fm̄ rectitudinem, continget vt in eis sit primum æternū, & vt sit hoc corruptibile. D. d. dat causam in hoc, & d. q̄m, quia generatio ex parte superiori, &c. id est, q̄m, cū videmus q̄ generatio non procedit ex superiori in infinitum, cū in corporibus simplicibus peruenit, v.g. ad ignem, necesse est vt generatio elementorū vnus ex alio habeat principium primum, quod nō generatur ex alio. q̄m, si illud nō esset primum principium, nō esset finis. principium enim non intelli-

Igitur nisi in re, quæ habet finem, & quod habet finem necessario habet principium. quod enim non incipit non definit: sed illie est definitio: ergo primum principium, & quod non habet principium, est æternum necessario. sit igitur hoc, v.g. terra, aut aliq̄d prius terra, sed quia quodlibet istorum non generat aliquid, nisi per suā corruptionem, necesse est vt illud primū principium corumpatur, quando ex eo aliquid generatur. & si corrumpitur, non erit æternum. sed iam ponitur esse æternum, quod est inconueniens.

Item ipsum cuius causa finis tale aut est, quod nō est alterius gratia, sed ei⁹ causa cetera. Quare, si tale erit vltimum, non erit infinitum. q̄ si nihil tale, nō erit ipsum cuius causa. Sed qui faciunt infinitū, laet eos, q̄ boni naturam auferunt, at nullus inciperet agere quicquam, si non esset peruenturus ad finem.

Et etiam illud, quod est propter quod sunt res, est finis. Et hoc est, cuius esse non est propter consequens aliud, sed esse aliorū propter illud. Necesse est igitur, si aliquid sit tale, vt vltimum non sit infinitum. si igitur nihil fuerit tale, non erit illud, propter quod sunt cetera. Et facientes causas infinitas auferunt naturam boni, & non percipiunt. quamuis nihil incipit agere aliquam actionem quamcumq̄, non intendendo finem.

Cū declarauit finitatem diuersarum causarum, scilicet ætatis, & materiarum incipit declarare finitatem causarum finalis, & d. Et c. i. & est manifestum causam finale esse, per quā fit vñquodq̄ entium: & est illud, cuius esse non est in re pp̄ aliā causam in illa, sed oēs causæ existentes in re sunt pp̄ istam, scilicet agens, & materia, & forma in habentibus agēs ante materiam, aut formā. Et, cū posuit hanc esse cām, d. Necesse est igitur, &c. id est necesse est, si talis causa est in vnoquoq̄ ente, vt oēs causæ sint pp̄ illā in quolibet ente: & necesse ē vt istæ cāæ, q̄ sunt posteriores in generatione, & priores in cō, nō sint finitæ. Deinde

Principiū
nō intelligi
tur nisi in
re, quæ ha-
bet finem.

Vide
2. p. h.

A Deinde dedit signum super hoc, & d. si igitur nihil fuerit tale, etc. i. si igitur non fuerit ultimus finis, tunc nihil habebit causam finalem. iam. n. descripsimus q. causa finalis in re qua libet est causa postrema. si igitur oēs causae nō habuerint talem, l. ultimus non erit haec causa finalis omino, s. q. si finis habuerit finem, & sic in infinitum, non erit haec causa alicui rei. Descriptio. n. istius causae est vt non sit propter aliam cām. si ergo fuerit infinita, destruet eius descriptio, & auferet suum esse. sed iā posuimus eam esse & hoc tunc esset in conueniens. D. d. Et facientes causas in finitas, & c. i. & facientes causas finales esse infinitas, destruunt finē, sicut diximus. & qui destruunt finē, destruunt omne bonum, & nihil percipiunt. nihil enim dī esse bonū, nisi per causas finales. D. d. quamuis nihil incipit agere, & c. i. & mirum est de negantibus istam causam, cum concedant, q. nullus facit actionem aliquam, nisi intendendo finem & ultimum. & sic debet esse in natura in hoc, sicut in artificio, & in oib. actionibus v. ol. utarij. Et dicit hoc,

C quia multi Antiqui negabant hanc causam esse. & iam locus fuit contra eos in Secundo Physicorum.

Nec esset intellectus in huiusmodi alicuius ens causa agit, quicunque intellectum hēt. hoc nantis terminus est, finis vero ipse terminus.

Et cum hoc etiam, secundum quod dicitur, non est intellectus in entibus, habens enim intellectum non agit quod agit, nisi propter aliquam rem, quae est ultimum

actionis. ultimum enim est finis, D ad quem intenditur.

Et facientes causas finales esse in finitas negant intellectum operatum. intellectus enim non agit omne quod agit, nisi propter aliud: & illud est, propter quod opus est finitum. ultimum enim est finis, quem intendunt actiones, & si non, tunc actio esset otiosa.

At vero nec ipsum quid erat esse reduci ad aliam definitionē ratione abundantem cōtingit: Semper etenim prior magis est, posterior vero non est, cuius autem primum non est, nec quod sequitur est.

Et etiam dispositio in eo, de quo queritur per quid, impossibile est vt sermo de eo sit extra terminos. Primum enim semper est magis dignum in esse, posterius autem non sic. Illud, cuius primum non est, quod consequitur illud, primum non est.

Cum declarauit finitatem trium carum, incipit facere hoc in causa formali, & d. Et est dispositio, & c. i. & est sermo de dispo. e. i. de quo queritur p. quid est, & l. forma rei, impossibile vt sit diuersus à natura definitionis, s. q. si apparuerit q. natura definitionum est finita necessario, erit vt ita sit de formis. D. d. Prins n. semp. & c. i. in definitione. n. est pars prior, & posterior: & prior est magis digna in esse. & si prior non fuerit, posterior non erit. si igitur pars prior, verbi gratia genus habuerit definitionem, & pars prior illius definitio non habuerit definitionem, & sic in

Metaph. cū cō. Auer. E

descriptio
de fine la
re nō sit
p. aliam
causam.

Nihil dī
esse bonū
nisi p. cau-
sas finales

Idem Phy.
acc. c. 7.
necesse in li-
tera.

Intellectus
habens ab
alijs cau-
sas agit.

Metaphysicorum

C infinitum, non erit illic prius, quapropter neque posterum. posterius enim non est posterius nisi prioris, & sic auferuntur definitiones, & destruantur cognitiones, si forma, quae attribuitur definitionibus sit infinita. Et hoc intendebat, scilicet d. & illud, cuius primum non est, & c. i. & illud, cuius esse consequitur esse primi, & est posterum, non erit, quando primum non fuerit, & e converso. & cum posterum non fuerit, primum non erit.

Item ipsum scire perimunt, qui ita dicunt. non enim possibile est scire, antequam ad indiuidua deveniatur. Et ipsum cognoscere non est, quae enim ita infinita sunt, quomodo intelligere contingit? Nec enim simile de linea est, quae secundum divisiones quidem non stat intelligere vero non potest, nisi sistat. quare non numerabit divisiones, quae infinita perasit.

Et etiam qui hoc dicit destruit scientiam. scientia enim non erit si non pervenit ad illa, quae non patiuntur divisionem. Et sciens secundum hoc non erit. res enim infinita, quae sunt huiusmodi dispositionis, impossibile est ut comprehendantur ab intellectu. Linea enim dispositionis non est talis, scilicet, quod si non adaptatur stare super divisiones suas, impossibile est ut comprehendantur per intellectum, nisi per suum statum, sed qui acceperit suam imaginationem lineam infinitam, non determinabit divisiones eius.

Hoc est complementum primae declarationis, in qua posuit postremam formam, & postremam differentiam, & declaravit quod necesse est: ut prima forma sit in re definita, & quod impossibile est quod forma, procedat de inferiori ad superius in infinitum. hic autem ponit primum superius esse, & declarat posterius esse. Et ideo d. scientia non est sine peruenit, & c. i. quod cum posuimus postremum non esse, & primum esse, destruetur scientia definitionis, quae sit secundum dissolutionem: sicut destruitur scientia definitionum, quae fuerit per compositionem, cum posuimus postremum esse, & primum non esse quod enim in una re fuerit prima forma divisibilis in differentias infinitas, non pervenimus per divisionem ad cognoscendum naturam illius speciei, scientia. n. alicuius non sit, nisi quando pervenit ad speciem postremam.

D. d. secundum inopinabile, & d. Et sciens secundum hoc non erit. & si scientia non fuerit, congeret valde inopinabile, quod sciens non erit. & causa hoc est, quod res cognitae sunt ea, quae deest manantur ab intellectu: infinita autem non determinantur ab intellectu: ergo non sunt cognitae. D. d. Lineae enim, & c. i. & non debet contradicere aliquis nobis per divisionem lineae, quia non possumus pervenire in sua divisione ad partem ultimam, assimilando divisionem generis in species divisionis lineae in medietates, & medietatum in medietates, & sic in infinitum. Impossibile est enim nos intelligere lineam infinitam, nisi quando accepimus eam finitam, & iterando eam in infinitum, & hoc non facit intelligere infinitum. & ideo qui imaginatus fuerit lineam infinitam, non potest.

Posterius
non est
posterius
nisi
prioris.

Cum
postremum
non
fuerit
non
erit
primum

Hic ad
te. Aut
vellet
al
peruen
inferi
et d
venit
o
et op
et ip
7. Mea
24. Vid
ita Zam
L

M

A poterit intelligere eam. & hoc intendebat, cum dixit: sed qui acceperit sui imaginatione lineam infinitam, non determinabit divisiones eius, si non poterit intelligere eam.

Sed etiam materiam necesse est in eo, quod mouetur, intelligere. atque nulli est esse infinito. quod si non, non infinitum est infinito esse.

Et etiam materia necesse est ut imaginetur in re mota. & impossibile est ut sit in aliquo infinito in actu. si igitur non fuerit, tunc illud, quod est in infinito, non erit infinitum.

Hec est alia declaratio de natura generati. & dicitur quod materia necesse est ut sit obiectum in moto, quod est generatum compositum ex materia & forma, aut formis. Si igitur in illo composito fuerit forma infinita continget ut sit infinitum. & quia generatum est illud, cuius generatio iam completa est, & est in actu: igitur in moto, cuius magnitudo est infinita fuerit aliquid in actu. & est illud, quod fit in moto in finito & forma est illud, quod terminat generatum, continget ut illud, quod est in actu, determinet in finitum: quod est impossibile. manifestum est enim quod illud, quod determinat infinitum, si possit determinari, necesse est ut sit infinitum. & ex hac positione sequitur de destructionibus, ut in infinitum non determinetur ab infinito. Et hoc intendebat, cum d. si igitur non fuerit, tunc illud, quod est in infinito, non erit infinitum. i. quod, si finitum determinat infinitum, tunc illud, quod ter-

minat infinitum, non est infinitum: cum illud, quod aequabitur finito, debeat esse infinitum, aut quocumque modo appelletur, siue equalitate, siue terminatione, siue superpositione.

Atque etiam, si species causarum infinita multitudinem essent, nec hoc modo esset ipsum cognoscere. tunc enim scire putamus, cum causas cognoscimus, infinitum vero finem additionem non est in tempore finito pertransire.

Et etiam si species causarum essent infinitae in numero, non esset scientia secundum hunc modum. Etenim non videmus nos pervenire ad scientiam, nisi quando sciimus causas.

Potest intelligi quod, si genera diversarum causarum essent infinita in genere, non esset scientia omnino.

Non enim videmus nos scire aliquid nisi quando sciverimus ipsum per omnia genera causarum existentium in eo, quando habuerit plus uno genere causarum, quousque declarabit in quito quod impossibile est inveni-
re in causis plusquam quatuor genera causarum famosa. Et potest esse demonstratio universalis super infinitatem variis modis: generum. Et cum d. quod impossibile est ut finitum comprehendat infinitum, intendit quod intellectus, qui est finitus, non potest determinare infinitum, ita quod comprehendat illud in actu, non in potentia. Et diximus in actu, quia universale comprehendit res infinitas, sed in potentia, non in actu.

E ij

Qualia

Infinitum si
pertransi-
re in
tempore.

Prima ex-
positio.

Secunda
expositio.

Ut copre-
hendat res
infinitas
in
potentia,
sed non in
actu. Ideo,
de Aia. c.
19. & 11.
Met. 14.
& 11. ca.

Metaphysicorum

G Quales debent esse veritatem audire:
quæq; veritatem cognitionem im-
pedire solent. Cap. 3.

A Vsculationes autem fm
consuetudines accidunt.
quæ admodum. n. consueui-
mus, ita iudicamus dici debere.
& q; præter hæc, non apparent
similia: sed quia non consueui-
mus, ignotiora, & magis pere-
grina. consuetudine etenim notius
est. Quantam vero vim consue-
tudo habeat, leges declarant, in
quibus fabulosa, ac puerilia pl⁹
posiunt propter consuetudinē,
q; si cognoscere mus ea.

Sed obedire oportet ei, quod au-
dimus, & est secundum consue-
tudinē dicimus. n. quod consueti su-
mus audire. & quod videmus ex-
tra illud, est inueniens: immo vi-
demus illud, ad quod non sumus as-
sueti, esse inopinabile. illud. n. ad
quod sumus assueti: est magis ap-
plicabile aīo: & magis notum. Et
tu potes scire quantum facit consue-
tudo in hoc considerando in legibus.
Iuener. n. apologos: & fabulas pro-
pter consuetudinē plus applicabiles
aīo: quam scientiæ veritatis.

* a. l. r. m. q.
veritates.

14 Intendit in hoc cap. declarare q;
impediunt scire veritatē. & fortissi-
mum eorū est consuetudo in pueri-
tia in rebus legū, & maxime in hac
scīa: quia plures opiniones hui⁹ scīe
tix sunt radices legum, & ponuntur
in legibus non ad sciendū, sed ad in-
quiritū bonitatem. Et cā in hoc
est, q; cōplementū hoīum non com-

Cōplemē-
tū hoīum
nō cōplet

plet nisi p congregationes: & cōgre-
gatio p bonitatē: esse ergo boni est
necessariū, & non est necessariū bo-
ni scire veritatē & hoc non accidit uī
in legibus, sed in primis cognitis: si-
cut accidit hoībus, q; in principio au-
dierunt scīam Loquētiū. Ibi. n. pp.
consuetudinē negant naturā eē,
& ēt veritatē. & negat ēt necessariū
esse, & ponit oīa possibilia esse. Et
induxit hoc, pp quod locut⁹ fuit de
causis. multæ. n. leges ponunt hīc eē
cā scientes res infinitas, & q; ab eis
proveniunt res infinitæ. Et cū d. im-
pedimenta p p consuetudinē, indu-
xit ēt aliud impedimentum, qd acci-
dit p humanā naturam, qd dixit.

Aliqui igit, nisi mathemati-
ce loquentes, nō admittūt. Qui-
dam vero nō nisi exemplis vte-
rent. Quidam autē dignū ducūt,
vt testis, pducatur aliquis Poe-
ta. Et quidam exacte oīa. Quos-
dā vero tædet certitudinis, aut
propterea q; non possunt conse-
qui, aut pp curiositatem. habet
enim certitudo tale aliquid. qua-
re vt in contractibus, ita & i ora-
tionibus illiberalē esse quibus-
dā apparet. Quapropter opor-
tet peritum esse quō singula ad-
mittenda sunt: qm absurdū est
simul scientiam, & modū scien-
tiæ quærere, neutrum autem fa-
cile accipere est.

Et quidam homines, si homo nō
locutus fuerit cum eis mathemati-
ce, non recipiunt illud, quod dixit.
Et quidam querunt testimonium
multorum hominū. Et quidā qua-
runt testimonium v⁹ erisficatorū. Et
qui-

Abīrdū
est sim-
scīam
modū si-
ciæ quæ-
re

A quidā querunt loqui secundū per-
scutationem maximā, & scri-
pturam. Et quidā cōtristāt
per sermonē perscutati, et adiunt
illum, aut quia non possunt retine-
re ipsum, aut quia assimilatio eius
est mala. * sciatini & dō. n. in hoc
est quasi * sciatini & dō. n. in merca-
tione. * sicut sciatini & dō. n. in mer-
catione est vile, ita est in sermone.

Et ideo oportet hominē instrui in
cognitionē viā cuiuslibet rei, quā

B vult declarare: malum enim est si
mal querere aliquam sciām, &
modum, secundū quem declarat.
& non est facile aliquid istorum.

I Vult declarare in hoc ap. quod
accidit hoibus in sciētijs pp diuer
sitatē naturæ, & pp paucitatem in-
structionis in Logica. Et d. q. qdā
hoies sunt in oī scia demōstrationes
de genere demōstrationum mathema-
ticorū. & hoc accidit pluries in his,
qui non instructi sunt p Logicā. &
iam vidimus aliquos, quibz accidit

C hoc p naturam. Et quidā sunt tes-
timoniū multorū. & hoc accidit p
naturam. multi. n. hoium non pos-
sunt ptransire sermones probabiles,
& demōstantes. & isti, eum concedūt
prima intellectuā, non concedunt ei,
nisi inquantū sunt famosa, ita q. si
acciderit q. contraria eorum sint fa-
mosa, negabant ea. sicut accidit Lo-
quentibus, qui negabant impossibile
aliquid de nihilo, licet ppositio sit
concessa ab oībus, s. impossibile ma-
gnitudinē ex non magnitudinē, ita
q. vidi multos hoies dantes ad Phi-
losophiā & negabant illam propo-
sitionem esse primā. & sicut negabant

formas specificas esse proprias ma-
terijs necessario, adeo q. Aui. cum
sua famositate Philosophia dicit
hoiem gñari ex terra esse posse, sicut
murem, & alia multa, q. dicit. Et acci-
dit et quibusdā hoibus q. rere testi-
moniū Verificatoris. & hoc et acci-
dit p naturam eis, in quibus virtus
imaginatiua dicit sup virtutē cogi-
tatiuā & ideo videmus istos non
credere demōstrationibus, nisi imagi-
natio concomitetur eas non. n. pos-
sunt credere nō plenum esse, aut va-
cuum, aut ipse extra mundū: neque
credere hanc entia esse non corpora,
neq. in loco, neq. in tpe. & accidit
hoc in multis considerantibus in Phi-
losophia Aui. & ista attribunt ei,
sed non est verū, q. eius fuit. Et qui
dā hoies sunt perscutationem maxi-
mā. & ista est natura Philosophiæ.

Et quidā contristant p sermonem
valde perscutabilem. & cā in hoc est,
aut quia intellectus eorum non pōt
retinere, & comprehendere ipsum:
& isti impossibile est vt addiscant: aut
pp segnitiam, aut pp errorem con-
tingentē eis, quia assimilant dispu-
tationē mercationi: & credunt, q. p
teruere in sermone est malum, sicut
malū est proteruere in mercatione.

& ideo d. Atil. q. necesse est vt hō in
struat in cognitione viā cuiuslibet
rei, quā vult declarare. Et dixit hoc,
quia ars Logica, qdā est vñs oībus
sciētijs, & qdam propria vñicuiq.
sciz. & hō non pōt esse instructus in
qualibet arte, nisi sciendo vñā, & p-
pria de eis. Et cum dixit hoc, dedit
præceptū valde vtile, & est, vtiliū
non addiscat illam cū adiunctione
aliarum sciarū. qm tunc neq. addi-
scent hanc, neq. istā, sicut dixit. qm

E iij malum

Aui. c. d.
hoies pos-
se gñari ex
terra. Vid.
2. Phy. cō.
46.

Vide. 1.
Cox. 100.

E

Natura
Philoso-
phi est q.
rere maxi-
mā per-
scutabilem.
Secundo
Cox. 14.

Ar. Logi-
ca duplex,
vñā, ppra
idē. 1. Ph.
c. 2. & 3. c.
& 8. & 11.
c. 70. & 7.
Met. c. 2.
1. Eth. c. 1.
Vile p-
ceptum. b

* A. d. d.
max. n. i
hoc t. qua
si est ma-
lū in mot
uone.
* sciatini
& dō. n.

12. Ph.
c. 1. & 2.
c. 7.

Metaphysicorū

G malum est scire aliquam sciām, & modū, fm quem declarat. hoc n. simile est ei, qui docet hoīes viam, cū addiscit eam: aut qui intendit medicinari hominem, & iterum addiscit medicinam. sicut de quodam dī, q. cum ad infirmum accessit, & propinavit medicinā ei, & infelix ita post librum, & mortuus est infirmus.

Certitudinem vero sermonis mathematicam non oportet in cunctis querere, sed in his, q. nō habent materiam. Quare nō est naturalis modus. tota. n. natura **H** forte habet materiam. Quāobrem considerādum est, primū quid nam natura sit. sic enim & de quo Naturalis sciētia est manifestum erit, & utrū vnus sciētis, an pluriū est causā, & principia speculari.

Et non oportet querere in quolibet scientia per se, sicut in Mathematicis. hoc n. non oportet querere, nisi in eis, quae non misceantur cum materia. Et ideo iste modus non est naturalis. videtur. n.

I quod tota natura se habet admiscetur cum materia. Et ideo oportet primo perscrutari de natura quid sit. hoc. n. factō apparebit nobis ea, de quibus perscrutamur naturaliter, & vtrum considerandum sit in causis principiorum in vna sciētia, aut i pluribus vna. videtur. n. quod qualibet natura habeat materiam. Et ideo oportet perscrutari primo de natura quid sit, & tunc

declarat nobis ea, ex quibus declaratur scientia Naturalis.

Et nō oportet scire. i. & nō oportet hoīem scire vī modus fidei i demonstrationibus Naturalibus sit sicut modus fidei ia Mathematicis. Demonstrationes. n. Mathematicae sūt in primo ordine certitudinis: & demonstrationes Naturales consequuntur eas hoc. Certitudo. n. diuersa i eadem sciā. v. g. fm demonstrē sim pī, & fm demonstrē quia. &. cū diuersa i eadē sciā, magis diuersa i scientijs diuersis fm genus. Dein de declarauit in quo genere debet hū querere certitudinē, q. est in pīmo ordine, & d. sed hō debet querere hoc in eis, q. non admiscuntur cum materia, s. mathematicis. & ideo d. Et ideo iste modus non est naturalis. i. & ideo consideratio in hac sciā non est naturalis cōsideratio, cū sit de rebus non admixtis cum materia. Et si considerauerit in rebus admixtis cum materia, tū in modo, fm quem nō admiscuntur materia. v. g. res naturales diuidi in potētiā & actum, vnum & multitudinē, & substantiā & accēs. D. d. vī q. tota natura se habet admiscetur cum materia. i. & iste modus nō est naturalis. quia entia, in quib' considerat, nō admiscuntur materia: & oīa naturalia se habent admixta cū materia. Et d. se habent, pp intellectum. intellect' enim quē postrema pfectio hoīs, est abstractus à materia. Et dubitatur in hoc, q. d. se habent, & dispō intellectus, q. est postrema pfectio hoīs, est dispō intellectum otium abstractum in corporib' celestibus. istū. n. sunt postrema pfectio corporū celestium. Et rēndendū est q. ipse d. se

16
Demi
Math
uq. d. i
mo o
ceru
nis, &
monit
dices
Natur
conseq
nur eu
hoc. V
inians
L
i. de Al
oī. i. V
oīa. Zi

Qdō h
sū d. r
nō ad
nō cū
teria.

M

Dubitatur

Solutio
re,

METAPHYSICORVM

LIBER TERTIVS,

CVM ANCIEN. COMMEN.

SYMMA LIBRI.

In Prima dubitationes multae proponuntur.
In Secunda eodem examinantur
dubitationes.

SYMMAE PRIMAE.

Dubitationum causa exponitur. Cap. 1.

Dilla, quae quæ-
ritur, scientiam, ne-
cesse est in primis
nos percurrere, de
quibus primo dubita-
tum est. hæc autem sunt, & quæ
cumque de eis aliter quidam exi-
stimarunt, & si quid ultra hæc
prætermisum sit. Est autem

operæ pretium, aliquid facultatis
habere volentibus, bene dubi-
tare. nam posterior facultas
solutio eorum est, quæ ante dubi-
tata fuerunt. * Soluere autem
non est, cum nodus ignoretur,
sed intellectus hæsitatio manife-
stum hoc de re facit. quatenus
enim dubitat, eatenus simile quid
dam ligatis patitur. utroque nan-
que modo impossibile est ad vl-
teriora, pcedere. Quare omnes primo
difficultates speculati paræ,
& horum gratia, & propterea quod illi, qui
runt, nisi primo dubitent, sistit il-
lis sunt, quod quædā ire oporteat igno-
rāt, & adhuc neque verum iuenerit

E inij quod

E

Posterior
facultas
solutio pri
dubitatio-
is est.

* Soluere
fit, cum no-
dus igno-
retur.

A re in respectu corporū gñabilium.
& corruptibiliū ista. n. dñr magis nā
lia fm famositatē, q̄ illa. D. d. Et iō
oportet primo perferutari, &c. q̄
qn homo sciverit naturam quid sit,
deklarabuntur ei naturalia. à non
naturalibus. natura enim vniuersa-
liter est, sicut dictum est, principiū
transmutationis in rebus transmu-
tabilibus per se, & principium priua-
tionis transmutationis in rebus, q̄
quandoque transmutantur & quā-
doque non. illa autem, quæ semper
remanet in eodem modo modorū
transmutationis, s. in motu locali,
equivoce dicitur de eis natura, & de
alijs. D. d. & vtrum cōsiderandum
sit in causis principiorum, & c. i. de-
bet primo perferutari qui voluerit
cōsiderare in hac scientia, vtrum
cōsideratio in omnibus quatuor
principijs est vnius scientiæ, aut plu-
rium scientiarum. quoniam, si fue-
rit multarum scientiarum, tunc om-
nia principia non erunt omnium
eodem, sed quedam principia.

B Deinde dicitur videtur enim quod
libet natura habet materiam s. vide-
tur enim quod omne ens habet cau-
sam materiale. & s. ita est, nulla
est scientia alia à scientia Naturali.

C Deinde. Et ideo oportet perferu-
tari primo de natura quid sit. & d.
hoc, quia scientia Naturalis decla-
ratur per duas perferutationes, qua-
rum vna est perferutatio de natura
quid sit, sicut dixit: & secunda est p-
ferutatio de natura cuiuslibet entis
quid sit. & hoc manifestū est
per se. & Anst. perferuta-
tur de hoc i alio li-
bro, qui dici-
tur * Ana-
lytica.

Deinde dicitur videtur enim quod
libet natura habet materiam s. vide-
tur enim quod omne ens habet cau-
sam materiale. & s. ita est, nulla
est scientia alia à scientia Naturali.

Deinde. Et ideo oportet perferu-
tari primo de natura quid sit. & d.
hoc, quia scientia Naturalis decla-
ratur per duas perferutationes, qua-
rum vna est perferutatio de natura
quid sit, sicut dixit: & secunda est p-
ferutatio de natura cuiuslibet entis
quid sit. & hoc manifestū est
per se. & Anst. perferuta-
tur de hoc i alio li-
bro, qui dici-
tur * Ana-
lytica.

¶ Anst.
lib. 1.
cap. 1.

Metaphysicorum

G quod queritur, an non cognoscere possunt. finis enim his quidem non est manifestus, illi autem, qui antea dubitauerit, patefecit. Item melius se habere necesse est illum ad iudicandum, qui tamquam aduersarios, omnes utrinque rationes oppositas audiat.

Melius se
habet ad iu-
dicandum,
qui utrinque
rationes op-
positas au-
dit.

Necesse est nobis considerare primo questiones difficiles dicendas in hac scientia, & sunt illae, de quibus quidam existimauerunt existimationes diuersas, & alia, quae

H dimiserunt. Prima enim actio eorum, qui volunt comprehendere scientiam rerum, est persequari de difficultibus quonibus non enim comprehenduntur ea, quae sunt post, nisi per dissolutionem eorum difficultium, quae sunt ante. Et non potest dissolvere ex modo ligamento, qui ignorat ligamentum. & hebetudo intellectus demonstrat quod hoc est sic. hebeti autem contingit simile ei, quod contingit ligato. hebeti autem

I non potest intelligere, neque ligamento ire. Et ideo persequendum est prius de quonibus omnibus difficultibus, & propter hoc, quod diximus, qui enim querit cognoscere aliquid, antequam persequatur primo de difficultate eius, assimilatur ei, qui ignorat locum pedis per viam aequalem. & cum hoc, qui nescit quaesitum, nescit ipsum, quamdo inuenitur. finis eorum igitur, qui

non persequuntur de difficultibus, & est ignotus, & finis eorum, qui persequuntur de eis, est manifestus necessarius. Et bonum est vi apud audientem, omnium sermonum affirmantium & negantium sint propositiones necessariae, & sufficientes.

Intendit in hoc tractatu adducere sermones disputatius, qui affirmant, & destruat idem in omnibus questionibus difficultibus huius scientiae. & ista est consuetudo Aristotelis in omnibus scientiis, scilicet in questionibus difficultibus istarum questionum habent sermones disputatios: & nullus scit quam sunt difficiles, nisi sciat eas per sermones disputatios. Sed in scientia Naturali vidit quod melior doctrina est proponere disputatiam per rationem in singulis questionibus, quam do vult facere disputationem super illam questionem. In hoc autem libro, vult proponere sermones disputatios in omnibus questionibus difficultibus, quae sunt in hac arte: & proponere sermonem in eis per se. deinde inducit demonstrationes proprias unicuique questionum in loco conuenienti tractatum huius scientiae. Et forte iste ordo est melior in doctrina huius scientiae: quia communiter scientiae disputatur in vniuersalitate considerationis, subiectum enim utriusque scientiae est idem, scilicet ens simpliciter. Et, quia natura sermonum disputatiorum facit ut proponatur in ordine sermonibus demonstrationis, vidit Aristoteles, quod iste modus considerationis debet poni pars per se in hac scientia, sicut fecit nobis.

I Confite
de Aristote-
lem in omni-
bus scien-
tiis
L tationes
sermones
demonstra-
tiones. V-
ideat. &
c. 1. &
Opposi-
tiones. &
c. 2. &
Videat. &
tra. 2u.

M
* a. l. v.
te. Ens si-
citer dicitur
id est
utque
nat. l. 1.
& l. 2.
idem
com.

mi-

A minibus significantibus intentiones
huius scientie, e contrario ei, qd se-
cit in alijs scientijs, q in alijs scien-
tijs ex ponit nomina apud consyde-
rationem in vnaqua; questione:
in hac autem scientia exponit nota
in vno tractatu, non ad distinguen-
dum nomen æquiuocum, sed au-
merando intentiones, de quibus cõ-
siderat ista scientia. Nicolaus aut
ordinauit sermonem contra illud,
quod fecit Arist. in istis duabus in-
tentionibus, q ordinauit ea, fm q
fecit Arist. in scientia Naturali, &
pauit se incedere per viam melio-
B rem, & melius est quod Arist. fecit
propter causam, quam diximus. Et
dixit: Necessè est nobis, &c. i. quia ne-
cessè est omni volenti scire res quæ
sitas in vnoquoq; genere scientia-
rum inspicere primo questiones
illius scientie, & perscrutari de eis,
oportet nos facere hoc in hac scien-
tia. D. d. quæ questiones sunt istæ,
& d. d. sunt illæ, de quibus quidam
existimauerunt, &c. i. & istæ ques-
tiones sunt, in quibus homines diuer-
sauerunt in hac scientia propter diffi-
cultatem earum, & aliæ questiones
difficiles, de quibus dimiserunt per-
C scrutari. D. d. causam in hoc, & d.
Prima enim actio, &c. i. & necessè est
incipere à perscrutatione de istis dif-
ficilibus questionibus, quia scientia
quæritur, quæ post acquiritur ex eis,
est scientia, per quam dissoluitur dif-
ficultas, quæ erit in illis questionibus
per dubitationes aduenientes in
eis. Et cum d. q. causa, propter quã
incipiendum est perscrutari de re-
bus difficilibus, est q. aduersus diffi-
cultatis præcedit ablationem eius:
& modus, ex quo aduenit difficul-
tas, est alius à modo, ex quo auferit,

modus enim, ex quo aduenit, est si-
milis ligamento, & modus, ex quo
auferitur, est similis dissolutioni li-
gamenti. & ideo d. Et nõ potest dis-
solvere ex modo ligamenti, q igno-
rat ligamentum, &c. i. & quia notũ
est per se q. nullus potest dissolvere
ligamentum, quod fit in membris
motus, ex illo modo, ex quo cecidit
ligamentum: & illud, quod accidit
scilicet illi, simile est ei, quod accidit
ligato. quoniam quemadmodum
ligatum non potest moueri aliquo
modo ad finem, quem intendit, ita
est de intellectu, quando acciderint
ei sermones contrarij. & i. leõ necesse
est vt via, ex qua dissoluitur q-
stiones, sit alia à via, ex qua accidunt
questiones: quemadmodum mo-
dus, ex quo dissoluitur ligamentũ,
est alius à modo, ex quo aduenit li-
gamentum. Et d. Et ideo perscruta-
tum est prius de omnibus questionibus
difficilibus propter hoc, quod
diximus. i. propter hoc, quod dixi-
mus primo, quia est via ad acquire-
dum scientiã proportio enim ques-
tionum ad animam similis est pro-
portioni ligamenti ad membra: &
proportio scientie acquisitæ post
illas questiones est similis propor-
tioni motus quæriti post dissolutio-
nem ligamenti.

Deinde d. aliam causam, propter
quam incipiendum est perscrutari
de difficultate, quæ est in questionibus,
& d. quoniam quæritur cognoscere
aliquid, &c. i. qui enim cognoscit
aliquid, anteq. cognoscat quantita-
tem difficultatis ei, assimilatur eis,
quorum pedes sunt per viam rectã,
& nesciunt q. sui pedes sunt in illa
via. D. d. & cum hoc, qui nescit quæ-
situm, &c. i. q. qui nescit quantum
quærit,

E

F

Propor-
tione ad
animam
est propor-
tione huius
modi ad
membra.

Metaphysicorum

G querit, nescit ipse qñ inuenierit eū.
& cum hoc qui perſcrutatus eſt de
aliquo, & nescit quantum eſt diffi-
le, illud qđ querit, eſt ignotū apud
ipſum. & ſic ſi inuenierit ipſum, ne-
ſciat vtrum inuenierit aut non. qui
autem ſcit difficultatem rei, ſcit finē
quem querit, & ſic ſi inuenierit illū,
ſciat illud, quod querit. queſitum
enim erat apud illum ſcitum deſer-
minate. D. d. eſt bonum eſt, &c. i. &
etiam melius eſt volentibus iudica-
re inter homines diuerſitates in ali-
quo vt ſint cognōſcētes propoſitio-
nes, quibus vtrū affirmans & negās.

H *Dubitaciones varie ad hanc ſe entia per-
tinentes proponuntur. Cap. 2.*

Eſt autem prima dubitatio
de his, q̄ in procemio quo
que dubitauim⁹, vtrum,
vnius an multarum ſcientiarū
ſit cauſas ſpeculari. Et vtrū pri-
ma ſubſtantię principia ſolum
huius ſit ſcientiæ conſyderare,
an etiam de principijs, ex quib⁹
oēs demonſtrant. vtputa vtrū
contingit vnum & idem ſimul
I affirmare & negare, an non, &
de alijs huiusmodi. Quod ſi cir-
ca ſubſtantiam eſt, vtrum vna,
an plures circa omnes ſint. & ſi
plures, vtrum omnes inter ſe af-
fines, an aliquas earum Sapien-
tias, nonnullas aliquid aliud ap-
pellandum ſit. Et hoc etiam ip-
ſum neceſſarium eſt vt querat-
ur, vtrum ſenſibiles ſubſtancias
eſſe duntaxat dicendum ſit, an
præter has, etiam alias. Et vtrū
vnum, an plura ſubſtantiarum

genera ſint. veluti qui formas,
quicq mathematice harum &
ſenſibilem media faciunt, & de
his igitur, vt dicimus, conſyde-
randum eſt. Et vtrum circa ſub-
ſtancias ſolum ſpeculatio ſit, an
etiam circa ea, quæ per ſe ſubſtā-
tijs accidunt. Et ad hæc de eodē
& diuerſo, ſimili & diſſimili, &
contrarietate, & de priori & po-
ſteriori, & cæteris cunctis hu-
iuſcemodi, de quibus Dialecti-
ci conſyderare conātur, ex pro-
babilibus ſolum perſcrutantes,
cuius eſt de his omnibus ſpecu-
lari. Item quæcunque per ſe eſſe
dem ipſis accidunt. & non ſo-
lum quid horum vnumquod-
que eſt, ſed etiam vtrum vni
contrarium. Et vtrum ipſa ge-
nera ſint principia, & elementa,
an illa, in quæ diuiduntur, quæ
in ſunt ſingula. Et ſi ipſa genera,
vtrum quæcunque vltima de
indiuidijs prædicātur, an prio-
ra. vtputa, vtrum animal, vel
homo principium, & magis q̄
ſingularia ſit. Potiſſimum ve-
ro querendum & tractandum
eſt, vtrum eſt aliqua, præter ma-
teriam, cauſa per ſe, an non.
Et hæc ſeparata, an non. Et v-
trum vna, an plures numero.
Et vtrum eſt aliquid præter cū-
ctum (dico autem cūctum, cū
quicquam de materia prædica-
tur) an nihil. an quorūdam qui-
dem ſit, quorūdam vero non,
& quænam entiu talia ſint. Itē
principia, vtrū numero, an ſpē
definita ſint, & quæ in rōnibus,
&

A & quæ in subiecto. Et utrū corruptibiliū & incorruptibiliū eadē, an diuerſa. & utrū incorruptibilia oīa, an corruptibiliū corruptibilia. Itē, quod omniū difficultimū eſt, & maximā ambiguitatē habet, utrū vnū & ens, vt Pythagorici, & Plato dicebant, nō eſt aliud quicquā, ſed entii ſubſtātia: an nō, ſed aliud quid ſubiectū, vt Empedocles amicitū ait, alius vero quidam ignē, etiā alius aquā, aut aerem. Et utrū principia vniuerſalia ſint, an tanquā ſingularia rerū. **B** Et potentia, an actū. Itē utrū aliter, an ſecūdum motū. & hęc enim multā dubitationem præbere quæant. Et ad hęc utrū numeri, longitudines, figuræ, & puncta ſubſtantiæ quædā ſint, an nō. Et ſi ſubſtantiæ, verum ſeparatæ à ſenſibilibus, an in eis. De his enim omnibus non modo inuenire veritatem difficile, verum neque bene ratione dubitare facile eſt.

C Et prima quæſtio quæſtionum difficultum eſt, de qua quæſimus in prologo iſtius libri primi, utrū conſideratio de omnibus generibus cauſarum eſt vnus ſcientiæ, aut plurimum. Et utrū eſt ſcientiæ conſideratio de principiis ſubſtantiæ tantum, aut eſt etiam eius conſideratio de principiis, ex quibus ſi demonstratio conuiſet. V.g. utrū pſit idem eſſe affirmatiuum & negatiuum in ſimul, aut nō, & ta-

lia ſimilia. V.g. utrū equalia eidē ſint equalia. Et etiam, ſi ſcientiæ eſt conſideratio de ſubſtantiis, utrū illa ſcientia eſt eadē omnibus ſcientiis, aut plures. Et ſi fuerint plures ſcientiæ, utrū natura earum eſt conſimilis in genere, aut debet quædam dici philoſophia, & quedam aliud. Et etia perſeruatundum eſt, utrū oporteat nos dicere quod ſubſtantiæ ſunt ſenſibilia tantum, aut ſunt aliæ ſubſtantiæ ab iſtis ſenſibilibus. Et utrū ſubſtantiæ habeat vnum genus, aut plura, ſicut dixerunt ponentes formas, & mathematicas, quæ ſunt inter iſta & ſenſibilia. oportet enim nos perſeruari de omnibus iſtis rebus, ſicut diximus. Et utrū conſideratio eſt tantū de ſubſtantiis, aut etiam de accidentibus. Et cum hoc oportet nos perſeruari de eodem & de diuerſo, & de diſimili & ſimili, & de contrariis, & de ante & poſt, & de omnibus alijs rebus conſimilibus iſtis, de quibus Logici perſeruantur, qui ponunt opiniones ſuas de opinionibus laudabilibus, et nō bilibus. Et et perſeruatundum eſt de omnibus accidentibus, quæ accidunt omnibus iſtis, & de vnoquoque eorū quid ſit. & non de hoc tantum, ſed utrū contradicant ſibi adinuicem. Et utrū principia, & elementa, & genera ſunt per ſe, aut ſunt per ſingularia, in quæ diuiduntur.

Et,

* a. in nouo
nabibit.

Metaphysicorum

G Et, si sint genera, utrum genera, aut sunt principia per motū. ista enim quaestiones sunt difficiles, & valde intricatae. Et cum hoc oportet nos persequari, utrum numerus & longitudo, & etiam figura, & puncta sint substantia, aut non. Et, si sunt substantia, utrum sint abstracta & a sensibilibus, aut sint in eis. Difficultas enim non tantum est in comprehendere veritatem istarum rerum omnium, sed non est facile quare de eis secundum difficultatem earum secundum sermonem valde. L

H per quod disponitur materia aut non est aliud, aut in quibusdam rebus est aliud a toto, & in quibusdam non, & qua sunt ista entia. Et utrum principia sint determinata in numero, aut forma, & loco. Et utrum principia corruptibilium sint principia incorruptibilium, aut diversa. & utrum omnia principia non corrumpuntur, aut corrumpuntur principia corruptibilium. Et est persequendum est de quaestione magis difficili omnibus istis quaestionibus, utrum unum & idem est substantia omnium entium, & non est aliud, sicut dixerunt Pythagorici, & Plato: aut non sed est aliud substantia, sicut dixit Empedocles, amicitia, & alius ignem, & alius aquam, & alius aerem. Et utrum principia sint universalia, aut sint sicut singularia verum particularium. Et utrum sint potentia, vel actus. Et utrum sint principia alio modo,

utrum consideratio, &c. & intendit per genera causarum causas diversitas diversorum, causas enim diversorum generum sunt diversae. v.g. principia rerum naturalium, & principia rerum mathematicarum, & principia rerum abstractarum. D.d. Et verum est scientia consideratio, &c. i. si consideratio in omnibus principijs est unus scientiae, verum illa scientia debet considerari in principijs substantiae, & universalium entium tum, aut cum hoc debet considerare in principijs cognitionis, quae sunt prima intellecta. M
v.g. considerare in sermone dicentium posse esse, ut affirmativa & negativa insimul sunt verum, & in sermone negantium quaequalia sunt eidem aequalia: & utrum in sermone negantium principia. V.d. Et si scientia est consideratio, &c. i. etiam si scientia debet considerare de substantijs, verum illa scientia est una, aut plures. Si enim substantiae fuerint diversorum primorum principiorum, contingeret consideratio de eis an sit pluribus quam unum scire, & si fuerit convenientium primorum principiorum, utrum consideratio de

A de eiserit vnus scientiæ. D.d. Et si fuerint plures scia, vtrum, &c. i. & si cōsyderatio de eantibus fuerit pluriū scientiarum, vtrum oēs sint species vnus generis, s. partes vnius scientiæ, aut sunt diuersarū scientiarū, adeo q̄ quædam dī Philosophiā, & quædam scla Naturalis, & quædam Doctrinalis. D.d. Et ēr perferutandū est, vtrū oporteat nos dicere q̄ substantiæ, &c. i. & necesse est nobis perferutari, vtrū sint aliz substantiæ: a substantijs sensibilibus, aut nulla est substantia p̄ter istas. D.d. Et vtrū substantiæ habeant vnum genus, &c.

B idell & si aliqua est substantia alia a substantijs sensibilibus, vtrum illa substantia est eadē natura, aut plures nature, sicut dicitur illi, q̄ substantiæ sunt res abstractæ, s. & sunt forme nō abstractæ, & sunt res sensibiles: & mediz in ter formas & res sensibiles, & sunt mathematicæ. D.d. Et vtrum cōsyderatio est tñ de substantijs, &c. i. & etiā perferutandum est, vtrū perferutatio in hac scientia est de substantijs tñ, aut de accidentib⁹, aut de vtroq̄. D.d. Et cū hoc oportet nos perferutari de eodē & de diuerso, idell & oportet nos perferutari ēr de consequentibus essentialibus, quæ appropriantur enti in eo q̄ est ens. v.g. idem & diuerſum, & simile & dissimile, & contrariū & non contrariū. Omne enim ens, qñ fuerit cōparatum ad aliud, aut erit idem diuerſum, aut simile aut dissimile, aut contrariū aut non contrariū.

C Er vtrū oportet perferutari de oibus, de quibus Disputatores astueti sunt disputare p̄ sermones famulos laudabiles. Philoſophus enim & Logici cōueniunt in perferutazione de istis rebus, quia vterq̄ cōsyderat de

ente simpli. D.d. Et etiam perferutandum est de oibus accidentib⁹, &c. idell & perferutandū est in istis questionibus de reb⁹, quarū prima est, quid est vnūquodq̄ eorum, & quæ sunt accidentia p̄pria eis, & non de hoc tñ, sed & de illis, quæ sunt contraria eis, aut nō contraria. Per oia enim ista cōpletur perferutatio de istis, quæ intēdunt sciri, s. per cognitionē trium, s. priorū, & p̄tētorū, & oppositorū. D.d. Et vtrū principia, & elementa, &c. i. & perferutandum est, vtrū rerū principia, & elementa eorū sint genera, aut indiuidua, in quæ diuidūt in p̄tremo genera. Et si genera sint digniora, vtrū principia q̄ indiuidua, vtrū genera remotissima ab indiuiduis sint magis digna, aut genera p̄p̄nqua, ita q̄ dignissimū eorum sit species, quæ diuidit in indiuidua. v.g. p̄ferutari quod est magis primū, animal aut homo, aut indiuiduū animalis aut hominis. Et si alal & homo sint priora suis indiuiduis, vtrū homo sit prior alali, aut animal homine.

D.d. Et oportet nos multū perferutari. i. & oportet nos quætere, vtrū in indiuiduis substantiæ est alia causa, præter materiā, & est forma, aut nō, & hoc, quia ista causa fuit nota ab eo solo in rei veritate inter oēs Antiquos. D.d. Et vtrū ista causa differat a m̄ā, aut non. & hoc, ne aliquis exilimet ipsam esse materiā quoquo modo. D.d. Et vtrū ista causa sit vnai. forma. D.d. Et vtrū est aliquid præter totū, i. vtrū est aliquid additū corporibus naturalibus, aut nihil est h̄mō, aut hoc est in quibusdā, & in quibusdā nō, & innuit p̄ hoc aiām, & res additas corporibus n̄alibus cōsimilū parū.

D.d.

E

F

Sol⁹ Arist. cognouit cām materiale in totū nature. idē i. Physico. com. 79.

Metaphysicorum

G D. d. Et utrū principia, & c. i. & etiā perferendū est de principijs rerū cōpositarū, utrum sint unū fm formā, aut sint plura numero. & dico unū fm formā unum fm definitionē. & dico fm numerū ea, quę sunt numerata fm locū. D. d. Et utrum principia corruptibilem, & c. i. & ē perferendū est, utrum principia rerum corruptibilem sint principia incorruptibilem, aut alia. & si alia, utrū oīa non corruptūtur, aut solummodo non corrumpant illa, q̄ sunt principia incorruptibilem, principia vero corruptibilem corrumpunt. D. d. Et ē perferendū est de q̄stīōe magis difficili, & c. i. &

H ē perferendū est, utrum unum, quod est principiū numeri, sit unū, quod est substantia vniuersaliūq; entium sensibilem, aut fm q̄ dicit Pythagoras, q̄ illud est elementū entium, aut q̄ entia sunt numeri. aut fm q̄ dicit Plato, q̄ est substantia vniuersaliūq; entibus, aut unū naturale ē accidens, & unū, qd est substantia, & elementū oīum entium est natura alia a natura vni, sicut dicit Empedocles q̄ unū, quod est substantia entium, est aëther, aut alius. & sicut

1 Antiqui naturalib; dicebant q̄ unū quoddā, qd est substantia entium, est ignis, aut aer, aut aqua. D. dicit. Et utrū principia sint vna, & c. i. Et utrū principia rerum sint vna, aut singularia. Et utrū sint potentia, an actu. D. d. Et utrum sint principia alio modo, & c. i. & etiā perferendū est de principijs, utrum sint principia, fm q̄ sunt mouentia, aut secundū alium modum ceterarū causarum. & intendit q̄nem contingētē in primo motore. Deinde dixit.

Et cum hoc oportet nos perferenda-

ri, utrum numerus, & longitudo, & c. i. etiam perferendū est de rebus mathematicis, v. g. de numero, & magnitudine, utrum sint substantiæ, an accidentia. Et, si sint substantiæ, utrum sint abstractæ a substantijs sensibilibus, aut sint existētes in eis tali modo, q̄ nullā habeant constitutionem, nisi p̄ substantias sensibiles. D. d. difficultas. & c. i. oēs. n. istę quęstiones non sint difficiles propter difficultatem comprehensionis in eis, immo difficile est etiā scire difficultatem earū quanta sit. Et cum compleuit numerationem illarū q̄onum, incepti inducere sermones Logicos in singulis q̄onib;.

SUMMA SECVNDA.

Examinantur propositi difficultates.

Differtur difficultas de causarum, principiorum, ac substantiarum cognitione. Cap. 1.

Primum itaq; de q̄bus primo diximus, utrū vnus, an pluriū scientiarum sit oīa causarū

genera speculatiua. Vniuers. n. scientiæ, quomodo eīent principia, cū non sint contraria, cognoscere. Item multis entium, non oībus, omnia insunt. Quo namq; mō possibile est motus principium in immobilibus esse, aut boni naturam, siquidem omne, quodcūq; per se, & propter suā ipsius naturam bonum sit, finis est, & ita causa, qm̄ illius gratia cetera & fiunt, & sunt : finis autem & cuius causa actionis cuiusdam finis est, actiones vero omnes cum motu. Quare in immobilibus

Utrū
an pluriū
scientiarum
sit oīa
causarū
genera
speculatiua
M

A mobilibus nō cōtingere queat hoc principium esse. non autē esse contingat quicquam per se bonum. Vnde in Mathematicis nihil per hāc causam probatur, nec est aliqua demonstratio, quare eius, quod melius, aut peius, & omnino alicuius talium, nemō mentionem facit. Quapropter quidam Sophistarum, vt Anaxippus, spernebat eas. f. alijs .n. artibus, ac ipsis est illiberalibus, vt in Fabrilis, et Coriaria, in quiebat, cur melius, aut peius, de oib⁹ dici: Mathematicas autē, nullam de bonis, & malis rationem facere. At si plures sunt causarum scientiæ, & alia alius principij, quam earum dicēdū, eam esse, q̄ cōrritur, aut quis illorum, qui eas habent, rem que quęritur, maxime sciet? contin-
Egie. n. eadem oēs modos causarum inesse, vt puta domus, vnde quidem motus, ars & faber: cuius vero causa, opus: materia autem, terra, & lapides: forma vero, definitio. Ex his itaq; que
C ab Antiquis determinata sunt, quæ scientiarum appellanda sit Sapientia, rationabile videatur vnamquamq; ita appellandam esse. Vtrum, quatenus principia-
lissima & honorabilissima, & cui cæteras scientias tanquā ancillas non contradicere deceat, illa est ipsius finis & boni. huius .n. causa cætera. Quatenus vero primariū causarum, & eius, qd maxime scibile definita est esse, ipsa vtiq; substantiæ fuerit,

cūm. n. multipliciter sit idē sci-
Dre, magis qdē illū scire dicim⁹, qd qd nā sit ipso eē cognoscat, qd illū, qui ipso nō esse. Istorum autē ipsorum, alterū altero magis, & maxime illū, qui qd est, non vero illū, qui quātū, aut quale, aut quid agere, siue qd pati natura aptū est. Itē et in cæteris nōc scire vnumquodq; eorū ē, quorū demones sunt, arbitramur, cū quid est sciamus. vt puta qd est tetragonism⁹, q̄ inuētio medij, similiter & de cæteris. Circa generationē autē, & actiones totūq; trāsmutationē, cū sciamus motus principij, hoc autē aliud, & fini oppositū est. Quare altē-
rius esse scire videatur harū cau-
saru vnamquamq; speculari.

• s. l. non
altius.

*Dicamus nunc primo de prima
questione, Vtrum consideratio de
omnibus generibus causarum est
vnius scientiæ, aut plurium. Et
quomodo est possibile vt vna scien-
tia, principia sciatur, quæ non sunt
contraria. Manifestum est igitur
quod oia multa principia non sunt
omnium entium. Quia nō dicimus
quomodo pōt eē principium motus
in rebus nō mobilibus: et quomodo
natura boni est in oib⁹ rebus im-
mobilibus, si omne, quod est bonū
per se & per suam naturam, est
finis & complementum, & est
secundum hunc modum causa. res
n. sunt propter illud finis. n. & il-
lud, propter quod sit, aliud est
com-*

Metaphysicorum

G complementum alicuius actionis. & actiones omnes sunt per motum. Notum est igitur quod impossibile est quod iste finis sit in rebus immobilibus, et in eis aliquod bonum per se non est. Et ideo in scientiis Mathematicis nihil declaratur per istam causam, et nulla demonstratio fit per illam, neque quia est melior, neque quia est utilior. Et vniuersaliter nullus hominum inuenit istam talem causam.

In mathematicis scientiis. Et ideo quidam Sophistarum dimiserunt, sicut fecit Aristippus, in alijs autem artificijs, Verbi gratia Carpenteria & Sutoria, illis dicitur melius et utilius, et artifices istum artum non perferuntur omnino de bonis, & malis. Manifestum est igitur, quod scientie causarum multe sunt. & omnis causa, & principium habet aliam scientiam, scilicet principium alterius scientie.

Ita. Querendum est igitur, qualis scientia istarum est digna, ut dicatur Philosophia: & qualis scientia est digna, ut vocetur Philosophus. & sic notificabitur illud, quod querendum est hic, impossibile est, ut species omnium causarum sint eiusdem rei, sicut domus, causa domus, ex qua fit motus, est artificium, & edificator: & causa, propter quam fit domus, est operatio: & materia domus est lumen, & lateres: & forma domus est terminus eius. Secundum igitur quod distinximus, & diximus qualis scientia debet vocari Philosophia, continget ut omnis scientia vocetur Philosophia. Philosophia autem alia & prior, & nobilior, quam scientia alia consequitur, necesse est ut sit causa complementi, & boni. alia causa sunt propter istam causam. Et iam diximus primo, quod Philosophia primarum causarum, & illud, quod est valde sciri, est sciri substantia. Res. n. multis modis scitur. & plus quod scitur est de sua substantia. Et, cum voluerimus scire inquantum rerum habentium demonstrationem, nos existimabimus notificare eas, quando sciemus quid sunt. V.g. quid est quadratura, dicemus igitur, quod quadratura est mediu inuenire. & similiter de alijs. Generationes autem, & actiones, & omnis transmutatio sciuntur a nobis, quando sciuerimus principium motus. & ista causa est alia a causa complementi. Manifestum est igitur, quod cognitio inuisibilium istarum causarum, habet aliam scientiam.

Dicamus nunc primo, &c. Intendit per omnia genera causarum quatuor causas, & quasi dicit, vtrum persequutio de generibus causarum est inuisibilis, aut plurimum.

D.d.

A D.d. Et quomodo est possibile vt
sciat principia, q nō sunt contraria.
& ista propositio est probabilis, f. di
cens, q scientia contrariorū est ea
dem, & non sequitur ex hoc dicere,
q scientia cōtrariorū est eadem, q
scientia eorū non contrariorū
non est eadem, nisi supscierent, &
fm q apparet exterius. & ideo iste
sermo est Logicus, fm q fuit dictū,
q sermone vītati in hoc tractatu
sunt Logici. iste autem sermo esset
verus, si esset verum q illa, quorū
scientia est eadem, sunt contraria.

D.d. Manifestum est igit, q omnia
principia, &c. i. & etiā manifestū
est per se, q non inueniunt oēs cau
sae quatuor in oībus generibus en
tium. v.g. q in rebus immobilibus
non debet aliquis querere causam
mouentem: neq; potest dicere, quo
modo est possibile, vt in eis sit cau
sa mouens. & intendebat Mathema
tica qm licet sint in re mota, tñ non
mouentur nisi accidentaliter.

D.d. & quomodo natura boni est,
&c. i. quomodo causa, quae est finis,
inueniunt in rebus immobilib⁹, cū
illud, quod est per se, & naturaliter
finis, est illud, ad quod mouet illud.

C quod in naturā est perfici per illud.
Et, cū proposuit has propositio
nes pro veris, accepit cōuersas earū
pro veris. D.d. & est fm modū hūc
causa, &c. i. ista causa, f. finalis est
fm hunc modum causa, i. fm, q mo
uetur ad illam illud, quod perficit
per illam illud n. quod est ante, est
ppillam. & hoc manifestum est de
causa finali. D.d. finis. n. & illud pro
pter quod, &c. i. & necessarium est
vt finis sit in rebus mobilibus: quia
finis est actiōis & motus. qd
igitur caret motu, caret fine, nisi qd

uoce. D.d. Norum est igitur, q im
possibile est, q iste finis sit in rebus
immobilibus, &c. i. propter istos ser
mones, quos dixim⁹. & dixit per istū,
quia potest contingere, vt in rebus
immobilibus sit bonum, sed non p
se. Et debes scire, q illud, qd dispo
nitur per bonum, est causa finalis. bo
num enim est desyderabile: & cau
sa finalis est desyderabilis. D.d. Et
ideo in scientiis Mathematicis, &c.
i. quia ista causa non inuenitur in
mathematicis, ideo nō datur in eis
in aliqua re quæ sit finalis causa: ne
que in eis sit demonstratio, cuius ter
minus medius sit ista causa, & ipse
dicit in tractatu, de quo loquitur in

Pōt con
fiteri q
rebus im
mobilib⁹
sit bonū
sed f. p. se.

E principiis Mathematicorum, q ordi
natio, &c. i. ordinatio numerorū,
& magnitudinum inuenitur in eis.
& indiget hoc perscrutatione. D.d.
& ideo quidam Sophistarum, &c. i.
negabant eam esse in omnibus sciē
tijs, quia non reperierūt eam in fir
missimā scientiarum, f. Mathematici
cis. Deinde d. in alijs autē artificijs,
&c. i. in artificijs autem concedebāt
causam finalem esse, melius. n. aut
vilius proueniunt ab hac causa.

F Deinde d. & artifices istius, i. artis
Mathematicorum. D.d. Manifestū
est igitur, q scientiæ causarū, &c.
i. q cū quædam entia habent pro
pria quædam generum causarū, &
non quædam, necesse est vt scientiæ
diuersentur propter diuersitatē earū
in principiis, & vt sint modi de
monstrationum vītatarum in ali
qua arte alij à modis demonstratio
num alterius artis. ergo artes, & sciē
tiæ sunt plures. Deinde d. Querē
dum est igitur qualis scientia, &c. i.
& cū declaratum est plures scienti
as esse: & est iam famosū hic esse

Metaph. cū cō. Auct. F

Metaphysicorum

Gscientiam, quæ dicitur philosophia: querendum est quæ est illa scientia. quoniam, si una scientia esset omnium rerum, tunc illa scientia deberet dici Philosophia. D. d. impossibile est enim, ut species causarum, &c. idest & necesse est, ut quædam scientiæ sint propriæ ad dandâ aliquâ causam sine alia. qm̄ nō quodlibet genus, de quo scientia cōsiderat, habet quatuor causas, sicut domus habet. Et intendit, q̄ hoc non inuenitur nisi in scientia Naturali tñ. D. d. Secundum igit̄ q̄ narrauimus, &c. idest & causæ sunt plures, & Philosophia

H est cognitio causarum: & in omni scia cōtinetur cognitio causarum, quæ sunt in illo genere: cōtingit ut omnis scientia debeat dici Philosophia. sed nos posuimus hoc esse scientiam aliâ à scientiis particularibus, quæ dicitur Philosophia, quod est dubitatio. D. d. Philosophia autem altera, &c. idest, sed si cōcesserimus, q̄ oīs scientia dicitur Philosophia, tamen necesse est, ut scientia, q̄ dicitur Philosophia simplr, sit illa, quæ cōsiderat in causâ finali vltima omnium entiu. oīs autē causæ sunt propter istam causam. D. d. Etiam

I diximus primo, q̄ Philosophia causarum, &c. i. q̄ illud, q̄ dicitur Philosophia, est quæ notificat cū causâ finali prima causam primâ, quæ est forma, & substantia. Scientia enim, q̄ attribuitur cognitioni causarū primarum, est scientia, q̄ est magis digna, ut dicatur Philosophia. Res. n. ut dixit, notificatur multis modis. & magis quod notificatur est p̄ suâ substantiam. & p̄ hoc ista scientia debet dici Philosophia, & non Naturalis scia. Scientia n. Naturalis cōsiderat eā de duabus primis cau-

sis, scilicet motore, & materia: ista autē de duabus causis vltimis, scilicet forma & sine. Et, quia hæc causæ sunt meliores illis, ideo ista scientia est melior Naturali. Finis autē est melior alijs causis, q̄ aliz causæ sunt p̄ illâ. Forma autē est melior alijs, quia scientia rei per illâ est perfectior q̄ scientia rei per aliam. D. d. testimonium super hoc, q̄ scientia substantiæ est perfectior scientia, q̄ sit per aliam rem omnium rerum existentium in te, &c. Et cum vouerimus scire vnâquâq̄ rerū, &c. idest & signū eius, q̄ scientia substantiæ est perfectior omni scientia, est. I. q̄ cum nos quæsiuerimus scire aliquid per demonstrationem, nō reputamus ipsum esse scitum, nisi qm̄ nos intellexerimus in nobis, q̄ scimus illud secundum quid. i. per suâ substantiam, & definitionem. Deinde dedit exemplum, & d. ver. gratia q̄ nos non videmus nos scire * quadrarum æquale super ficiei, nisi quando sciuerimus q̄ est illud, cuius latus mediū inter duo latera superficiæ est æquale. D. d. Generationes autē & actiones, &c. i. generationes autē & actiones nō sciuntur, nisi qm̄ sciuerimus naturam motus, & agēs est. Deinde d. & ista causa est alia à causâ complementi. & intendit causam, quæ est principii passionis, scilicet subiectum, & materiam. D. d. Manifestum est igitur, q̄ cognitio, &c. idest declaratur est igitur ex hoc, q̄ cognitio vniuersusq̄ generū istarum causarum habet scientiam propriam: & quod est hæc una scientia, quæ dicitur Philosophia, quæ proprie cōsiderat de prima forma, & primo fine.

At

5. a. Natu
14. in con-

* 21
drat

M

Est
sup
pri
pri
ma
mo

Veritas
folia 20
plur. fit
de princi-
piis mae-
ligue de
natura

A At vero & de principijs de-
monſtratiuis, verū vnus ſciētiz
an plurium ſunt, ambiguit eſt.
Dico autem demonſtratiua, opi-
niones cōmunes, ex quibus oēs
demonſtrant, vtrū q̄ neceſſe
eſt oē, aut aſſirmare, aut negare:
& q̄ impoſſibile eſt ſimul eſſe
& non eſſe: & quacunq; alig ſi-
miles propoſitiones ſunt. Verū
vna iſtarum, ac ſubſtantie ſciē-
tia eſt, an diuerſa. q̄ ſi non vna,
vtra dicenda eſt illa eſſe, q̄ nunc
queritur. Vnus itaq; nō eſt ra-
tionabile eſſe. Cur. n. Geome-
trix magis q̄ cuiuſcūq; propriū
ſit de his ſpeculari? Si itaq; aq̄
liter quidem cuiuſcūq; eſt, de
omnibus vero nō contingit, ſi-
cui nec ceterarū, ita nec illius,
q̄ cognoscit ſubſtātiās, propriū
eſt de eis cognoscere. Et ad hęc,
quō eorum ſcīa erit qd. n. horū
quodq; eſt nunc quoq; cognos-
cimus. v tūtur nāq; eis ceterę
etiā artes, tanq; cognitīs. Quōd
ſi demonſtratiua de eis eſt, opor-
rebit aliquod genus ſubiectum
eſſe, & aliquas paſſiones, & ali-
quas eorū dignitates eſſe. de oī-
bus. n. demonſtrationē eſſe im-
poſſibile eſt. ſiquidē neceſſe eſt
ex quibū, & circa quippiā, &
quorūdam demſtrationem eſſe.
Quare accidit cūctorū, q̄ demo-
ſtratur, vnū quoddā genus eſſe.
omnes. n. demonſtratiue v tū-
tur dignitatibus. At vero, ſi al-
tera, quę de ſubſtantia, & illa,
quę de his, vtra earum princi-
pior, & prior eſt, vnuerſa

De oībus
ſubſtātiis
vnde eſt
vtrūq;

liter enim, & maxime principia
omnium dignitates ſunt. Et, ſi
non eſt Philoſophi, cuius al-
terius erit de eis verum, & fal-
ſum ſpeculari?

*Et etiam vtrum principia de-
monſtratiua ſint vnus ſcientia,
aut plurium, eſt dubium. Et dico
principia demonſtratiua illud,
quod eſt acceptum de propoſitio-
nibus vnuerſalium, ex quibus
queritur demonſtratio ſuper om-
ne quid. v. g. dicere quod de quoli-
bet aſſirmatio, vel negatio: et im-
poſſibile eſt aſſirmare, & negare
inſimul: et alia propoſitiones ſimī-
les ſibi. Nos igitur perſerutabi-
mur, vtrū ſciētia iſtorū principio-
rum, & ſciētia ſubſtantię ſint eā-
dem, aut diuerſa. & ſi nō ſint eā-
dem, quā ſciētia iſtorū debet dici
noīe ſciētię q̄ ſit in hoc loco: nō. n.
neceſſe eſt vtrū ſint vnus ſcīa.
Et cū hoc, quō erit iſta vnus ſcīa-
ria. ſcimus. n. eſſe mō vnū cuiuſq;
earum, & alia ſciētia vtrūq; eū,
ſicut cognitione notā. Si igitur ha-
bens demonſtrationem, oportet vtrū
habere aliquod genus ſubiectum
eius, & quādā ſint magis latentia,
& quādā manifeſta vnuerſalig.
impoſſibile eſt. n. vtrū omnia habere ad
demonſtrationē, quia neceſſe eſt vtrū
demonſtratio fiat ex quibū, & re-
bū, & ad quādā, aut vnū eorum.
manifeſtu eſt igitur quōd accidit,*

Metaphysicorum

G ut unum genus sit subiectum omnium rerum habentium demonstrationem. omnes enim modi demonstrationis videntur propositionibus manifestis vniuersalibus. Et etiam, si scientia substantiae est alia a scientia principiorum demonstrationis, quae scientia istorum est prior alia mobilitate? Et quae rerum est fixa per suam naturam? propositiones enim vniuersales sunt principia omnium scientiarum. Si igitur istae

H propositiones non sunt Philosophiae, cuius sunt igitur?

Cū non hanc, quod scientia, quae dicitur Philosophia vere, est illa, quae considerat de causa formali & finali vltimis, vult modo perquiri, utrum consideratio de principiis demonstrationis est huius scientiae, aut aliter, si aliqua scientia debet considerate de principiis, & quis est modus considerationis in eis, & cuius generis est. Et d. Et etiam utrum principia demonstrationis sint vniuersales, & c. i. & si dixerimus quod in principiis scientiarum est consideratio, utrum consideratio illa est vniuersalis, aut plurius. D. d. Et dico principia demonstrationis, & c. i. & dico principia demonstrationis primas propositiones vniuersales, ex quibus adpratur nobis querere demonstrationem super omne, cuius cognitio est querenda. D. d. Nos igitur perquiramus, & c. i. nos igitur perquiramus, si principia habent scientiam, utrum scientia istorum principiorum, & scientia substantiae, quae est forma, sint eadem, aut diuersae. & si scientia principiorum scientiarum est vna,

& scientia substantiae est alia, quae est k
rum debet dici Philosophia simpliciter. nō enim est necesse vniuersales scientiae rerum sint vniuersales scientiae. D. d. Et cū hoc, quod, & c. i. ante hoc perquirandum est, si ista principia habeant scientiam, cuiusmodi scientiam habent. esse. n. eorum notum est nobis naturaliter, & aliae scientiae ponunt ea sūm hunc modum, sūm quod sunt nota per se. D. confirmauit hanc dubitationem, & d. Si igitur habeant demonstrationem, necesse est ut habeant genus subiectum, de quo consideratur & considerans in eis, & ut quaedam eorum sint manifestiora L
quibuscumque, ut in eis sint aliqua nota per se, & alia declaranda per illa nota. D. d. impossibile est. n. ut omnia habeant demonstrationem, & c. i. sed necesse est ut demonstratio sit ex quibusdam, & ad quaedam, aut ad vnum eorum ad minus. Ista. n. demonstratio est ex principiis notis per se, sūm quod dictum est in sua definitione, quod syllogismus est compositus ex propositionibus necessariis. D. d. Manifestum est igitur, quod accidit, & c. i. quomodo erit hoc? & manifestum est, quod necesse est ut sit genus subiectum ofum habentium demonstrationem, & ut demonstratio in illo genere habeat principia nota per se, & alia non nota, quae demonstrantur ab illa principiis. sed in primis propositionibus non accidit hoc, ut quaedam sint manifestae per se, & quaedam non. sed si hoc est, unde sunt aequales scientiae eorum? D. d. Et etiam, si scientia substantiae, & c. i. & si scientia principiorum substantiae est alia a scientia principiorum scientiarum, quae igitur scientia utrarum duarum est prior alia

A alia, & obus scientijs nobilitate? & quæ scientia est primo naturaliter & nota per se, estimatur. n. q. vñs propositiones sunt hmoi, cum sint principia omnium scientiarũ. D. d. Si igitur istæ proposi- nō sunt Philosophi, cuius sunt igitur? i. qm, si consideratio in istis primis propositionibus vniuersalibus non fuerit Philosophi, non videtur esse sciencia omnino: quod est *impossibile.

*al. inopinabile
Prima expositio.

Erin hoc loco accidit in translatione diminutio. & hoc, quod diminuitur, est perfructio de questione

B ne consequenti questione prædictis, fm quod dinumeravit i principio istius tractatus, vbi dixit: Et, si scientia est confectio de substantia, verum illa scientia, &c. i. hec dubitatio accidat in hac questione sic qm si scientia substantia fuerit vna, cōtingeret vt oēs substantiæ sint vnius generis. & sic erunt oēs res generabiles & corruptibiles: qd est inopinabile. existimatur. n. q. principia corruptibilium sunt incorruptibilia. Et, si scientia substantia sint plures, continget vt naturæ substantiarum sint diuersæ. & si fuerint diuersæ, aut erunt confimiles, aut nomen substantia dicitur de eis æquiuoce.

secundo
proposito.

C Si igitur fuerint confimiles, cōtinget vt scientia substantiarũ sint species vnius scientia, & si fuerint non confimiles, tñc hoc nomen substantia dicitur æquiuoce pure. & si hoc fuerit, tunc scientia substantiarum non reducitur in vnam scientiam: quod est inopinabile. Et pōt intelligi, vtrũ via Logica, per quā cognoscuntur substantia, sit vna. & per definitiōes, aut plures. Si vna, & oportet dicere, qd est illa vna: & si plures oportet dicere, quæ sunt, & q. iot. et

hoc magis apparet fm intentione. **D** quia ista eadē perfructio pferuatur est in libro de Aia, & in Posterioribus analyticis. & ista pferuatio est Logica. & pp hoc magis appropriatur huic scientia. Deinde post hoc duxit multas questiones, quas nō numeravit i cap. qstione, & incepit dicere qstione, cuius initium est diminutum in libro sic.

R. Genes Logice unice appropriatur huic scia qd alia. Idem i. Ph. cō. 33

Et omnino, vtrum vna osum substantiarum, an plures scientia sunt. Si igitur non vna, cuius substantia hæc scientia erit ponenda? Vnam autem omnium esse non est rationabile. etenim demonstratiua vna de oib⁹ accidentibus esset, siquidē ois demonstratiua ea, quæ per se circa aliquod subiectũ accidunt, speculatur ex cōibus opinionibus. Circa itaq. idem genus per se accidentia eiusdem est speculati, & eiusdem opinionib⁹. Circa. n. qd est vnius, & ex quibus vnius, siue eiusdem, siue alteri⁹, vnde & accidentia aut * hæc speculabuntur, aut ex his vna.

Vtrũ osum substantiarum sit vna scientia.

*al. eadē

Et oia accidentia habent vnam scientiam scientiarũ demonstrationi, cum omni demonstratio ex vniuersalibus propositionibus notificat accidentia singularia in aliquo subiecto. Manifestum est igitur, quod scientia demonstrationis notificat ex propositionibus vniuersalibus accidentia singularia, qd accidunt vni generi. Quoniam, si scientia fuerit cognitio demonstrationis,

Metaphysicorum

Et alterius scientie est cognitio, ex quibus rebus est illud, & illa est scientia, aut demonstratio: cognitio aut alia, manifestum est, quoniam cognitio accidentium est, aut scientia demonstrationis vniuersalis, aut vnius modi modorum de demonstratione.

Apparet mihi, quia istio est istio dicens, virtus scientia accidentium existentium in vnoquoque generum entium est vnius scientie scientiarum artium speculatarum, aut plurium

H vna. Deinde dicit. Et omnia accidentia habent vnam scientiam, &c. i. & apparet, quod cognitio accidentium est vnius scientie, non plurium, & est scientia considerans in genere, in quo existunt accidentia. Deinde dedit causam in hoc, & d. cum omnis demonstratio, &c. i. cum omnis demonstratio, quae sit de accidentibus, notificat accidentia singularia ex vniuersalibus propositionibus, quae existunt in re subiecta illis accidentibus. Deinde dicit. Manifestum est igitur, quod scientia demonstrationis, &c. i. & cum ita sit, manifestum est, quod scientia demonstrationis non notificat ex propositionibus vniuersalibus, nisi accidentia singularia, quae accidunt vni generi. i. scientia ergo accidentium est vnius scientie generum scientiarum. D. d. Qm, si scientie fuerit cognitio demonstrationis, &c. i. & quia quaedam demonstrationes dant quia, & quaedam propter quid, manifestum est, quod scientia accidentium aut erit modorum demonstrationis vniuersalis, aut vnius modi eorum. cognitio igitur accidentium est vnius scientie. Et ex hoc sermone accide-

ntermodi contradicens illi, quod diminuitur i principio capituli: & est, quod nos videmus, quod quaedam scientiae dant de accidentibus vnius generis quia tantum, & quaedam de illis accidentibus propter quid: & sunt scientie, quae sunt subalternantes, & subalternatae, verbi gratia Perspectiva ad Geometria, & Musica ad Arithmetica. Si ergo sermo fuerit acceptus in omni scientia vniuersaliter, erit Logica: & si determinate, erit verus.

Item, vtrum circa substantias solum speculatio est, an etiam circa accidentia eis. Dico autem, vtrumque si solida quaedam substantia est, ac linea, & plana, vtrum eiusdem scientie est ista cognoscere, & quod circa vnumquodque genus accidit, de quibus Mathematicae demonstrant, an alterius. Si enim eiusdem demonstratiua quaedam erit etiam quod substantiae, non vtrum autem ipsius quid est demonstratio esse. Quod si alterius, quae erit, quae speculat circa substantiam accidentia: hoc enim difficillimum reddere est.

Et etiam perscrutandum est, vtrum scientie vnius quae sita fuerit consideratio de substantiis tantum, aut est eius consideratio et de accidentibus contingentibus substantiis. Verbi gratia, si corpus est substantia, & linea, & superficies, vtrum cognitio substantiarum, & cognitio accidentium, quae accidunt vnicuique generum, quae declarant scientia Mathematicae, sunt vnius scientie: aut cognitio accidentium

Vnde haec scia sunt solum circa substantias

M.

Docum-
tum.

¶ *¶* **tium** est scientia alterius à scientia substantiæ. Quoniam, si cognitio eorum fuerit vnus scientia, tunc scientia substantiarum et erit ex scientiæ demonstrationis, sed nos non existimamus quod sermo, in quo dicitur, quid est hoc, habet demonstrationem aliquam. Et, si scientia accidentium est alia à scientia substantiarum, tunc expositio istius sermonis est valde difficilis.

¶ **Cum** perstrutatus est, utrum cognitio substantiarum est vnus scilicet, aut plurius, & utrum cognitio accidentium est vnus scientiæ aut plurius, vult etiam perstrutari utrum cognitio substantiarum & accidentium est vnus scientiæ, & scientiæ, in qua modo consideratur, & d. Et utrum perstrutandum est, & i. si illa scientia considerat de substantijs, & opponit accidentibus, utrum cum consideratione de substantijs considerat et de accidentibus suis, aut scientia substantiarum est alia à scientia accidentium. Dedit exemplum, sicut diximus, si corpus est substantia, & c. i. v. g. si corpus & superficies, & linea sint substantiæ, ut quidam dicunt, utrum cognitio istarum rerum, & cognitio accidentium, quæ accidit vnicuique, istorum generum, in quibus considerant scientiæ Mechanicæ, sint vnus scientiæ, vnus artis, aut per vnam: aut cognitio accidentium istarum rerum est scientiæ alterius à scientia istarum rerum, scilicet corporum, & superficierum, & linearum, quas posuimus esse substantias. D. d. dubitationem contingentem, si posuerimus quod cognitio eorum est vnus artis, &

d. Quid, si cognitio eorum fuerit vnus scientiæ, & c. i. sed, si posuerimus quod cognitio eorum est vnus artis, tunc definitiones eorum cognoscunt per demonstrationes simplices. D. d. sed nos non existimamus, & c. i. sed non existimamus quod demonstratio potest fieri de quiditate substantiarum, scilicet de definitione earum, & sit de quiditate accidentium. Et cum dedit dubitationem contingentem, si posuerimus quod scientia eorum est vnus, dedit etiam inopinabile contingens, si posuerimus quod scientia eorum sunt duæ, & d. Et, si scientia accidentium, & c. i. quod dicere quomodo differunt hæc duæ scientiæ, valde est difficile, scilicet dicere quæ, quæ considerat de substantia, est alia ab ea, quæ considerat de accidentibus.

¶ **Item** utrum sensibiles solum substantias esse dicendum est, an præter istas etiam alias. Et utrum vnus, an plura substantiarum genera sunt, ut hi, qui dicunt formas & media, circa quæ Mathematicas aut scientias esse. Quomodo igitur dicimus formas causas, & substantias per se ipsas esse in superioribus sermonibus dictum est. Cum vero multiplicem difficultatem habeant, non minus est inconueniens dicere quidem esse quasdam naturas præter eas, quæ in celo sunt, illas vero easdem, quas & sensibiles ponere, nisi quod illa quidem sempiterna, hæc vero corruptibilia. Idealem namque hominem & idealem equum, & sanitatem aiunt & nihil aliud: simile quid illis facientes, si dicat

Verd sola
substantiæ
sensibiles
sunt

Metaphysicorum

G quidem esse Deos, sed formæ similes hominibus. nec enim isti aliud faciebant, nisi homines æternos, nec illi formas, nisi sensibilia sempiterna. Item si quis præter formas, & sensibilia ponat media, multas dubitationes habebit. Patet etenim q̃ similiter, & lineæ p̃ter etiam ipsas sensibiles erunt, & aliorum generū singula. Quare cum Astrologia vna earum sit, erit & cœlum aliud quod præter sensibile cœlum, & Sol, & Luna, & cætera similiter.

H quæ in cœlo sunt. At quomodo credendum est talibus? nam immobile non est rationale esse. mobile autem & omnino est impossibile. Similiter & de quibz Perspectiua tractat, & q̃ in Mathematicis Harmonica. & hæc enim impossibile est præter sensibilia esse propter similes causas. si enim sensibilia sunt media, & sensus, patet quod animalia etiam erunt eorum mediorum, & quidem corruptibilem.

Et etiam perscrutandum est, **I**trum oportet dicere, quod substantiæ sensibiles habeant esse ætærum, aut alia substantia sunt ab istis sensibilibus. Et trum genus substantiarum est vnum, aut plura, sicut illi dicunt, quod illa, quæ sunt inter formas & sensibilia, sunt substantiæ, & quod scientiæ Mathematicæ sunt istæ substantiæ, quæ sunt inter formas, & sensibilia. Nos autem iam diximus in sermonibus,

quos diximus de formis, quomodo dicimus, quod forma sunt substantiæ, & causæ. sermonibus autem istorum contingit inopinabiliter, multis modis, & maxime sermonibus dicentibus, quod alia sunt substantiæ a substantiis, quæ sunt intra cœlum, & quod illæ substantiæ sunt sicut substantiæ sensibiles, præterquam quod illæ sunt æternæ, hæc autem sensibiles sunt corruptibiles. Fungunt enim quod homo in illis substantiis est sicut homo sensibilis hic, & similiter equus, & aurum. sermo igitur istorum est similis sermoni fingentium Deos esse, & quod forma eorum sunt sicut forma hominum. illi enim nihil dixerunt aliud, quam quod homines sunt æterni. & isti etiam sic dixerunt. Et etiam si aliquis finxerit substantias esse inter formas, & substantias sensibiles alias a formis sensibilibus, contingunt ex questionibus multæ difficiles. Quoniam, si alie substantiæ sunt inter formas, & sensibilia alia ab eis, manifestum est, quod sic etiam erunt lineæ alie a lineis formarum, & a lineis sensibilibus. et similiter vnumquodq̃ aliorum generum. Si igitur scientiæ stellarum est vna istorum rerum, erit etiam aliud cœlum a cœlo sensibili, & alius Sol, & alia Luna, &c. sic de alijs q̃ sunt in cœlo sensibilibus. Sed quo oportet nos credere istis?

non

A non. n. est rectu, vt illud celu, quod
sunt, sit immobile. Et etiā im-
possibile est vno vt sit mobile. Et
similiter dicimus de rebus, quibus
vritur ars perspectiua, Et quibus
vritur Musica. impossibile. n. est,
vt ista res sit alia a rebus sensibi-
libus, propter cas, quas diximus.
quoniam, si fuerint res sensibiles
inter formas, et res corporeas, ma-
nifestum est quod sunt etiam sen-
sus, et animalia inter formas, et
res corporeas.

B Et etiam pscrutandum est, vtrū
sint substantiæ abstractæ aliæ a sub-
stantijs sensibilibus, aut non sint ni-
si substantiæ sensibiles trū. Et, si sub-
stantiæ aliæ a sensibilibus sunt, vtrū
sint vnum genus, aut plura: sicut di-
cunt quidam, q substantiæ sunt tres,
scilicet sensibiles, & formæ, & ea, q sunt in
ter eas, de quibus dicunt q scientiæ
cōsiderant Mathematicæ. Deinde
d. Nos aut iam dixim⁹, &c. i. nos au-
tem locuti sumus quō verum est di-
cere formas esse, & quō sunt causæ
aliorum entium, & quomodo non.

C & hoc est in tractatibus substantiæ
istius libri. D. d. Sermonibus autem
istorum contingit, &c. i. dicentibus
autem substantias abstractas esse, q
sunt formæ rerum, contingit multa
inopinabilia, & maxime dicenti-
bus q illæ substantiæ, & istæ substantiæ,
q sunt hic, sunt eadē nōse & defini-
tione, & q nō differunt, nisi quia illæ
sunt æternæ, & istæ gnabiles & cor-
ruptibiles ponunt. n. q homo, q est
in illis substantijs abstractis, est sicut
homo, qui est hic sine aliqua differe-
ntia in nomine, aut definitione.

Deinde dicit sermo igitur istorū. &c.
id est, q dicentes formas esse, simi-
les sunt ingēbus Deum, aut Deos
esse in formis hominū: sicut inue-
nitur in legibus Mahumeti. & isti
enim conueniunt in hoc, q ponūt
homines æternos & generabiles &
corruptibiles cum hoc, q cōueniūt
in definitione & in nōse. Et, cū
dedit inopinabilitatem contingen-
tem dicentibus formas esse, incipit
dare inopinabilitatem contingen-
tem dicētib⁹ formas medias esse i-
ter sensibilia & formas abstractas,
& d. Et etiā, si aliquis finxerit, &c. i.
q sermonicius contingunt multæ
qssiones, quas non pōt dissoluere,
D. d. Qm, si aliq substantiæ fuerint i-
ter, &c. i. qm, si formæ medię fuerint
inter formas abstractas, & formas
sensibiles, tū corpus, & superficies, &
linea, et alia subiecta orū mathema-
ticorū habebūt tres modos forma-
rū, scilicet formas abstractas, & sensibiles,
& formas medias i-ter abstractas &
sensibiles. erunt igitur tres modi cor-
porum, & tres modi superficialiū, &
tres modilineariū & isti de alijs ge-
neribus, de quibus cōsiderat Mathe-
maticus. Deinde incipit dicere alia
inopinabilia cōtingentia huic posi-
tioni, & d. Si igitur scientia Stella-
rū, &c. i. & si in se, & scientia Stella-
rum est de Mathematicis scientijs,
tunc erit hoc aliud qm a celo sen-
sibili, & alia Luna, & alius Sol, & sic
est de alijs stellis, & orbibus. Et q
manifestū est per se, q illæ sermo-
& fallius, d. Sed quō oportet nos tre-
dere, &c. i. q sermo corū esset credi-
bilis, si esset possibile, vt celū, quod
sunt abstractū, esset immobile.
& hoc non possunt dicere, quia po-
nunt celū abstractū cōueniens est

D

Contra le-
gem Ma-
humi.

E

F

Sciā stella-
rum est de
mathema-
ticis scien-
tijs. Idem.
12. Me. 44

Metaphysicorum

Et hoc cælo nōse, & definitione, & abstractum non potest moueri. D.d. Et similiter dicimus de rebus, &c. i. & talia inopinabilia contingunt eis in scientijs perspectiuis, & in scientijs, Musica, scilicet in hoc q̄ ponunt radios esse, & sonos alios à sensibilib⁹, impossibile est enim ut istæ scientiæ consideret de alio aliquo, nisi de istis sensibilibus. D.d. & dedit maximum impossibile contingens in hoc q̄m, si fuerint res sensibiles inter formas, &c. i. & q̄ hoc contingit eis, quia concedunt q̄ Mathematici considerant de rebus sensibilib⁹,

Et ponunt, q̄ istæ res sunt medię inter formas intellectas abstractas, & formas sensibiles & generabiles & corruptibiles, unde contingit eis sensibilia esse æterna alia à sensibilib⁹ generabilibus & corruptibilibus. et q̄ cōtingit sensus esse alios ab istis sensibus, & ut sint æterni, sensus enī est in capitulo relationis & si sunt sensus æterni, & sunt etiā animalia eterna, necessario etiā hæc inopinabilia coniunguntur istis,

Dubitauerit autem aliquis, circa quæ entia oportet has sciētiās querere. si enim in hoc differret solum à Geometria Geodesia, q̄ hæc quidem eorum est, quæ sentimus, illa vero non sensibilibus est, patet quod præter Medicinam erit aliqua scientia, & præter quamcunq̄ aliarum inter ipsam Medicinam, & hanc medicinam. At quomodo possibile est & etenim etiā salubria quædam essent, præter sensibilia, & ipsum salubre. Simul autē nec hoc verum est, q̄ Geodesia sensibilibus, & corruptibilibus

magnitudinum sit corrumpere. **E**t enim illis corruptis. At neq̄ sensibilibus magnitudinibus, neque circa hoc cælū Astrologia esset, Nec enim sensibiles linee tales sunt quales Geometria dicit. nil enim sensibilib⁹ ita rectū atq̄ rotundum. tangit. n. circulus regulam, non s̄m punctum, sed sicut Proragoras dicebat, redarguens Geometras. nec motus, nec reuolutiones cœli similes, de quibus Astrologia rationes facit. neq̄ puncta eadē naturam, quam stellæ habent.

Et rectum est, quod aliquis quærat questionem difficilem, & dicat in quibus rebus oportet querere istas sciētiās. Quoniam, cum fuerit differentia inter Geometriā, & Medicinā, quod vna earū est sciētia mediæ rerum sensibilib⁹, & alia in sensibilibus, manifestū erit, quod erit alia ars Medicina ab arte Medicine sensibili, & erit alia Medicina inter Medicinā, q̄ est in formis, & hanc Medicinā sensibilem. **M** & similiter de vnaqua aliarum scientiarū, sed quō potest hoc esse? quoniam, si possibile fuerit, ut Medicina alia sit à Medicina sensibili, & ut sit etiā agens salutatio aliud ab agētē sensibili, necesse est ut sint res recipientes sensum, & alia à rebus sensibilibus, & ut sit etiā aliud principium à principio sensibili. Et cū hoc dicimus, & quod

Sensus est
q̄ cap. re-
lauiouus.
Vid. t. Me
mp. cō. 10.

¶ quod sermo dicentium quod medicina est scientia eorum corporum sensibilibus corruptibilium, non est verus. quoniam si ita esset, tunc corrumpere per corruptionem corporum corruptibilium. Neque etiam scia stellarum, & caeli istius est corporum sensibilibus. Non enim sunt lineae sensibiles, sicut ponit Geometer. nulla enim res rerum sensibilibus est linea recta, aut rotunda, sicut ponit Geometer. circulus enim non tangit mensuram per punctum, sed per lineam, sicut dixit Protagoras in sua redargutione contra Geometras. neque motus caeli, & circulus eius sunt, sicut disponit scientia stellarum, neque conveniunt puncta cum stellis in natura.

¶ In hoc cap. inducit rationes contrarias in hac questione, dicente, quod Mathematici considerant de natura media, & d. in quibus rebus oportet querere, & c. persequendum est quod sunt subiecta istarum scientiarum, de quibus considerant Mathematici. scilicet. in. sermonem dicentium, quod considerant de natura media apparet quod necesse est, ut consideratio de eodem sit in diversis subiectis. D. d. Quoniam, cum fuerit differentia inter Geometria, & c. i. quoniam cum fuerit positum quod differentia inter sciam considerantem de rebus sensibilibus, & inter considerantem in istis rebus mathematicis, est quod considerant in mathematicis in istis rebus considerat de natura media inter sensibilia & formas, continget necesse

ratio ut consideratio de ois sensibilibus sit duplex, scilicet consideratio in natura sensibilibus, scilicet quod est sensibile, & consideratio in natura media inter formas & sensibilia. Omne igitur sensibile habebit duas naturas, scilicet naturam sensibilem, & naturam media. & scieritars Medicinae alia a medicina sensibili. D. d. Sed quod potest hoc esse? & c. i. & contingit huic positioni, si fuerit haec Medicina sensibilibus alia ab ista Medicina, ut sint haec Medicine, recipientes sanitatem, aliae ab istis Medicinis sensibilibus, & ut sit hoc agere sanitatem aliud ab agente sensibili.

Et, cum induxerit inopinabilia contra gentia huic opinioni, increpabit in ducere rationes mouentes eos ad dicendum naturam mediam esse, & d. Et cum hoc dicamus est, quod sermo dicentium, & c. i. Sed cum hoc inuenimus est quaedam rationes, ex quibus possunt dicere naturas medias esse, v. g. quoniam, si scia Mathematicorum considerat de rebus sensibilibus generabilibus & corruptibilibus, tunc scia eorum corrumpitur cum corruptione illarum rerum sensibilibus: sed nos videmus sciam permanere, & non transmutari cum hoc, quod est in rebus sensibilibus: ergo necesse est ut sit etiam transmutabilium. D. d. Neque etiam scia, & c. i. neque etiam scientia formarum orbium, & motuum stellarum est istorum corporum sensibilibus. Circuli enim quibus utitur Astrologus, & lineae non sunt lineae sensibiles remanet igitur aut vilius circuli, de quibus considerat Astrologus, sunt scilicet, aut falsi, aut habent et aliud ab eis rerum sensibilibus. D. d. sicut ponit Geometer, & c. i. & existimabile, quod subiectum de quo considerat Mathematicus, non est rerum sensibilibus, quoniam illud, quod demonstrat

Metaphysicorum

C in scientia Mathematicorum, non est verū in rebus sensibilibus. verbi gratia q̄ linea recta non inuenitur in sensibilibus, secundum q̄ ponit Geometres. Geometres. n. demōstrat, q̄ linea recta tangit circulum in puncto: sed linea sensibilibus non tangit circulum sensibilem, nisi in linea. Et similiter ponit q̄ sphaera tangit superficies in puncto: sed sphaera sensibilibus non tangit superficiem sensibilem, nisi i superficie. & ideo Protagoras sophista redargebat Geometras, & dicebat q̄ scientia eorum est falsa propter hoc, quod accedit eis. Remanet igitur alterū duorum. aut enim, istae scientiae sunt falsae, aut subiecta earū sunt res insensibiles. D. d. neq; motus caeli, & c. i. & affirmat opinionem dicentium subiectum scientiarū Mathematicarū est aliud à rebus sensibilibus, hoc est q̄ motus caeli, et circuli eius non conueniūt cum moribus, quos ponit Astrologus loco istorū. neq; naturae stellarū sunt naturae punctorū, q̄ Astrologi ponit loco stellarū.

I Sunt autem quidam, dicētes esse quidem hāc, q̄ formarū, & sensibilem media dicuntur, nō tamē à sensibilibus separata, sed in eis. Quos quae impossibilia sequantur, oīa quidem enumerare lōgi sermonis esset. sufficit autem talia speculari. Nō enim de his solum, vt ita se habeāt, rōnabile est, sed patet, q̄ etiā formas contingeret in sensibilibus esse. eiusdem enim rationis vtraque hāc sunt. Item duo solida in eodem loco necesse esset esse, & nō esse imobilia, in sensibilibus exi-

stentia motis. Et omnino cuius causa quis ponet quidem eē ea, esse autem in sensibilibus eē eadē. enim, quae praedicta sunt, absurda sequuntur. erit namque aliud quoddam cælum praepter cælū: nisi q̄ non separatum, sed in eodem loco. q̄ impossibile est.

Et fingunt quidam, quod ista, quae dicuntur esse inter formas & sensibilia, habent esse, sed non sunt separata à sensibilibus immo sunt in sensibilibus. Sed, si voluerimus numerare omnia impossibilia contingentia sermonibus istorum, indigeamus multis sermonibus. sed contenti sumus in hoc, quod diximus. Non enim est necesse, vt haec media sint in sensibilibus tantum, sed manifestum est quod, si fuerit possibile vt ista media sint in sensibilibus, possibile etiam erit vt forma sint in sensibilibus. sermo enim de formis & medijs est idem. Et etiā, si ita fuerit, continget vt duo corpora sint in eodem loco, & vt sint media imobilia in sensibilibus mobilibus. Et dicimus vniuersaliter, propter quam causam fingit aliquis haec media esse, & esse in sensibilibus & cum hoc, quod diximus, quod contingit sermonibus istorum, accidit etiā eis aliud impossibile, sc. vt cælum sit aliud ab hoc cælo, non separatum ab eo, sed cum eo in eodem loco. & hoc diffi-

Geometres
demiat q̄
linea recta
tangit cir-
culū i pun-
cto. sed li-
nea sensi-
bilis nō tā-
git circū
sensibilem
nisi i linea
conside-
ret. c. 3. 1. 8.

H
1. Ph. c. 10.
& 1. de Ais-
to. c. 13.

A difficile potest esse magis eo, quod
duximus. ista igitur sunt res val
de difficiles in comprehendendo
veritates eorum.

Et fingunt quidam, &c. i. quidā
fingunt formas medias esse non ab
stractas, sicut prædicta scēda dicebat
formas medias esse non abstractas,
sed existentes in sensibilibus. D. d.
Sed, si voverimus, &c. i. sed, si vo
luerim dicere oīa impossibilia cō
tingentia istis prolongabit sermo.

Sed contenti erimus, in hoc, quod
sufficit in destructione eorum. D. d.
Non. n. est necesse, vt hæc media,
&c. i. & principium impossibilium
contingentium est q, si fuerit pos
sibile vt formæ mediz sint in sensi
bilibus, non solum modo erit neces
se vt iste solz sint in sensibilibus, sed
et vt formæ sint in sensibilibus. vtreq;
a sunt æternæ, non genetales nec
q; corruptibiles. & sermo de his est
idem. D. d. Et etiam, si ita fuerit, cō
tinget vt duo corpora, &c. i. corpus
sensibile & corpus medium sint in
eodem loco. D. d. & vt sint media,
&c. i. & contingit ex positione me
diarum formarum in materijs, vt

C immobilia sint in rebus mobilib;
qd ē valde inopinabile. Et cōtingit
hoc, qm̄ illud, quod est abstractū,
est immobile. Et deinde. d. Et dici
mus vtr, &c. i. & etiam dicens hunc
sermonem non pōt inuenire cām,
per quam fingat formas medias eē,
& q; debet esse in corporibus sensi
bilibus. ponete a. eas transmutabi
les contradicit positioni earum in
re transmutabili. D. d. & cum hoc,
quod diximus, &c. i. q; continget di
centibus hoc, vt duo cœli sint in si
mul in eodem loco. & d. q; diffici

lius potest esse q; prædicta. innuit D
enim impossibilia contingentia di
cētibus illas formas esse abstractas,
& non in sensibilibus. D. d. Istę igitur
res sunt valde difficiles. & innē
dit istam quæstionem, & alias.

*Examinatur quæstio de Generi
bus. Cap. 3.*

Magna itaq; de his dubi
tatio est, quonam mo
do ponendo, veritatem

consequemur. Et de principijs,
vtrū oporteat genera existima
re elementa, & principia, an il
la magis, ex quibus inexisten
tibus quicquam primū est. v. vo
cis elementa, et principia viden
tur ea esse, ex quibus primo oēs
Voces compolltæ sunt, sed non
vox in communi. & designatio
nū ea dicimus elementa, quorū
demonstrationes in aliarum, aut
omnium, aut plurium demon
strationibus insunt. Item et cor
porū, et qui plura dicunt elemē
ta esse, et qui vnū, ex quibus cō
ponunt, & ex quibus constāt,
principia esse aiunt. vt Empedo
cles ignē et aquam, et q; cum eis
sunt elemēta ait esse, ex quibus
inexistētibus entia sunt: sed nō
ea, vt genera entiu ponit, Et ad
hæc, his cæterorū quoq; natu
rā velit cōsiderare, veluti lectū
ex quibus partibus, & qñō cō
positus ē, tūc eius naturā cogno
scit. Ex his itaq; rōnibus nō ef
fent principia genera enim.
Cū autē singula cognoscamus
per definitiones: principia vero
definitionē genera sunt: neces
se est

*Verū gñā
& principia
rerū poni
debet, an
E
ea, ex qui
bus que
quam pri
mū est.*

Metaphysicorū

G est definitōrū etiā principia genera eē. Et si entū habere sciētiā est ipsum habere speciē sciētiā, secundum quas enī dicitur, speciē principia ipsa genera sunt. Videntur autē quidā etiā eorū, qui elementa entium ipsum vñū, aut ens, aut māgnū, aut paruum dicūt, tanquā generibus eis vñ. Aut vero non possibile est utroq; modo principia dicere: ratio nāq; substantiā vñā, diuersa vero erit, quā sit p genera definitio, & q̄ dicit, ex quibus inexistētibz. Et ad hęc, & si q̄ maxime ipsa genera principia sunt, verū prima generū arbitrandū sit esse principia, an vltima, q̄ de indiuiduis p̄dicant. etenim hoc dubitāt. Si enim qm̄ vñā, magis principia sunt, patet q; suprema generū. hęc enim de oibz dicunt. Totigitur principia entū erūt, quot prima generū sunt. Quare & ipsum ens, & ipsum vñum principia, & substantiā erūt, hęc enim de oibz maxime entibus dicunt. Non est autē pōtē, r. equē ipsum vñū entium esse genus, neq; ipsum ens, necesse etenim est vniūscuiusq; generis dīas et esse, & vñāquāq; vñā esse. impossibile vero est, aut ip̄s generis de proprijs differētis p̄dicari, aut genus absq; suis speciebus. Quare si vñum, vel ens genus est, nulla differētia nec vñū, nec ens erit, at si non genera, nec principia erunt: si quidem genera principia sunt.

Idem. 7.
Axioma. 1.

H

Verū p̄p̄ta
gēnētia vñ
nētia sunt
principia.

Imposs. est
aut ip̄s ge
neris de p
prij differē
tētijs p̄di
cari. aut
ip̄s absq;
suis specie
bus.

Et difficultas est etiā in cognitiōe principiorum. per se autē est enim vñum existendum sit quod elementa, & principia sunt genera, aut sunt illa, ex quibus sunt omnia. Verbi gratia vñum elementa vocis & principia eius sunt ista, ex quibus componuntur omnes voces, aut sit vox diuersa lū. & vñum elementa propositionum sunt propositiones, quarum demonstratio habet esse, cum demonstratio aliarum propositionum aut elementa eorū est demonstratio, quā est omnium propositionū, aut plurium. Et etiam qui fingunt quod elementa sunt plura, & qui fingunt elementa esse vñū, dicunt, quod principia corporū sunt ea, ex quibus componuntur & constituantur, sicut dicit Empedo. fingit enim, quod elementa sunt aqua, & ignis non diuersalia eorū, & quod composita sunt ex eis, & in eis: sed non dicit, quod ista elementa sunt sicut genera entium. Et cum hoc si aliquis voluerit scire naturā rerū, debet perscrutari, ex quibus componuntur. Verbi gratia, si aliquis voluerit scire naturā lecti, perscrutabitur ex quibus componitur lectus. cum igitur sciuerit ex quibus partibus componitur, & quo constituitur, tūc sciet naturā eius. Ex istis igitur sermonibus declarabitur, quod genera entium

A rriam non sunt principia. si autem scimus omnia ex definitionibus rerum, tunc necesse est, ut genera sunt principia rerum definitibilium. Et si possibile est ut entia cognoscantur per formas per quas disponuntur entia: et genera sunt principia formarum: tunc genera erunt principia scientia entium. Et videtur, quod quidam eorum, qui fingunt, quod elementa entium sunt unum et ens, et magnū et paruum, faciunt ea quasi genera. Sed impossibile est, ut principia dicantur duobus modis. definitio enim substantiæ est eadem. et si dictum fuerit quod principia sunt duobus modis, continget ut definitio, quæ est ex generibus, sit alia à definitione, quæ definit rem ex rebus, ex quibus est, et sunt in definitione eius. Et cum hoc si fuerint genera principia, considerandum est quæ genera sunt principia, verū prima, et vltima, quæ numeratur numero.

C ant vltima, quæ numeratur numero, habet enim dubiū. Quoniam, si vniuersalia sunt magni prima quam alia, manifestū est, quod principia sunt genera altissima. hæc enim genera conueniunt, id est vniuocè dicuntur de omnibus, quæ sunt sub eis. Numerus igitur principiorū entium erit secundum numerum primorum generum. Et erunt unum, et ens principia, et substantia entium. hæc enim in maiori parte dicuntur

de omnibus entibus. Sed impossibile est ut genus entium sit unum, aut ens. differentia vero omnium generum rerum habent esse necessarium. et omnis differentia est vna numero. et impossibile est ut genus prædicetur de formis diuersis, neque genus prædicatur nisi de formis, quæ sunt ei. Manifestum est igitur, quod si unum et ens sunt genera, non necesse est ut aliqua differentia sit unum et ens. sed, si unum et ens non fuerint genera, non erunt principia, cum principia sint genera.

Et difficultas est et in cognitione principiorū, &c. i. & in cognitione principiorū est quod sitio difficilis, utrum principia, & elementa rerū sint genera, & vniuersorum, aut sunt causæ indiuiduales, ex quibus constituantur res particulares, quæ sunt in illis generibus, non vniuersa genera illarū causarum. v.g. ut elementa dictionū sunt literæ indiuiduales, scilicet voces audibiles, quæ dicuntur literæ, ex quibus constituantur dictiones, aut vox vniuersalis, & litera vniuersalis, quæ est quasi genus illarū.

D. d. & utrum elementa propositionum, &c. i. & illæ quæ sunt elementa principia propositionum sunt propositiones particulares, quibus vtritur in vnaquaque demonstratione, aut demonstratio simpliciter & vniuersaliter. Deinde incipit dicere dicentes principia esse particularia, non vniuersalia. Et etiam qui fingunt, &c. id est quod Antiqui fingentes elementa esse plura, & fingentes elementum

entium

Metaphysicorum

Genitū esse vnum, opinati sunt principia esse indiuidualia, ex quibus constituantur sensibilia, vt Empe. qui fingit q̄ elementa cōpositorum sunt aqua, & ignis, & aer, & terra, si ista indiuidualia, non vha eorū, verbi gsa corpus: & q̄ omnia cōposita indiuidualia ex istis cōponuntur, & per ea constituntur: & nō opinatur q̄ genera istorū, aut vha eorum intellecta sunt elementa vha: & hoc intendebat cū d. sed nō dicit q̄ ista elementa, &c. i. sed nō dicit, q̄ ista sunt, elementa, sed q̄ sunt quasi genus omnium generabiliū. Et cū d. istos dicentes, q̄ principia sunt principia singularia non vha, incipit dicere rationes eorum, & d. Et cū hoc, si aliquis voluerit, &c. i. & ratiocinatio dicentis singularia esse principia nō intellecta, & q̄, si aliquis voluerit scire quid est lect^{us}, perscrutabit^{ur} de his, ex quib^{us} cōponitur lectus. cū enim scierit ea, ex quibus componit^{ur}, & quo componitur, statim sciet naturam lecti. D. d. Ex istis ergo sermonibus, &c. i. ex istis igit^{ur} ratiocinationibus, & eis similib^{us} apparet q̄ vniuersalia rerū non sunt principia eorum. Deinde incipit & dicere rationationes inducentes vha esse principia, & d. Si aut^{em} scimus omnia ex definitionibus, &c. i. & ista ratio est sufficiens etiā, qm̄, cū fuerit positum, q̄ scientia rerū est per definitiones earū: & fuerit positū, q̄ definitiones sciuntur p̄ genera: manifestum est, q̄ cōtingit ex hoc, q̄ scientia rerum sit p̄ genera earū. & cū coniungatur ei, q̄ scia rei est p̄ principia eius, concludet^{ur} ex hoc q̄ genera rerum sunt principia. D. d. Et si possibile est vt entia, &c. i. & iste sermo est manifestus. qm̄, cū fuerit positum, q̄ entia cognoscunt^{ur} p̄ suas formas, p̄ quas disponuntur secundum quid: & fuerit positū q̄ genera sunt principia istorū formarum: cōcludetur, q̄ entia cognoscunt^{ur} per sua genera. & cū coniungat^{ur} huic, q̄ ea, p̄ quas cognoscuntur res, sunt principia earū, cōcludetur q̄ genera, quæ sunt principia cognitiōis, nō sunt principia essendi. D. d. Et videtur q̄ quidam eorum, qui fiungunt, &c. i. & dicentes genera, faciūt ea, quæ sunt ex eis, sicut vnū & ens, & magnū & paruum, & vlt^{imum} genera, quæ dicunt^{ur} vni uoce esse principia. & d. hoc videt^{ur}, quia quidam istorū nō ponūt genera esse principia, nisi ea, quæ dicunt^{ur} vni uoce. D. d. Sed impossibile est vt principia, &c. i. & impossibile est cōgregare, & facere cōuenire istos sermones sibi contradicentes, ita q̄ principia inueniantur duobus modis in simul, principia enim sunt substantiæ: & substantia est vna natura: vlt^{imum} autē & indiuiduale sunt duæ nature. hoc enim intellectum, hoc aut^{em} sensibile. Deinde dicit & si dictū fuerit, &c. i. & cōtingit vt definitiones principiorū diuersi ficient^{ur}, definitio enim principiorū, fm̄ q̄ principia sunt genera & vha, est alia a definitione eorum, fm̄ q̄ sunt partes rei definibilis. Et, cū dedit dubitationes cōtingentes ponentib^{us} principia esse aut nō esse genera, incipit dicere & de difficultatem contingētē, & inquisitionē in positione eorum essendi genera, & d. Et cū hoc, si fuerint gna principia, &c. id est, & cū hoc, si cōcesserimus q̄ genera sunt principia, nascet^{ur} hic locus p̄scrutationis & difficultatis, vt d^{icitur} principia sint alūssima genera, & generalissima, aut vltima, q̄ diuidunt^{ur} in

vlt^{imum} & diuidunt^{ur} vlt^{imum} dūcitur, & intellect^{us} hoc loc^{us}ibile.

M

Aum indiuidua, & specialissima. Deinde dicitur: habet enim dubium, &c. i. qm, si principia generum sunt magis prima genera, necesse est ut genera generalissima sint principia, cum principia generum sunt genera generalissima. ista. n. genera prædicantur de omnibus, quæ sunt sub eis vniuersæ, si quid. Deinde d. Et erunt vniuersæ, & ens principia. i. & contingit secundum hoc, ut vnum, & ens sint principia entium. ista enim sunt vniuersalia genera, quæ prædicantur de omnibus convenientiam. D. d. Sed impossibile est ut genus entium, & ens sint genera omnium rerum. Sunt enim genera altissima, quorum neutrum collocatur sub altero, & utrumque habet differentiam vnam propriam ab eo, quod continentur in vna natura. hoc nomen igitur ens dictum de eis non notificat de eis vnam naturam, cum naturæ eorum sint diuersæ. Deinde d. & impossibile est ut genus prædicetur de formis, &c. i. & impossibile est ut aliquid prædicetur prædicatione generis de rebus habentibus formas diuersas, quæ non communicant in vna forma numero: **C** sed genus non prædicatur nisi de formis, quæ cōtinentur in vna forma numero. D. d. Manifestum est igitur quod, si vnum, & ens, &c. i. quod, si vnum & ens fuerint genera vniuersalia de prædicamentis, scilicet quod dicantur de eis vniuersæ, necesse est ut intellecta non habent differentias, quibus differrent ab invicem in omnibus suis naturis, adeo quod natura substantiæ & qualitatibus sit eadem. Deinde d. sed, si vnum & ens non fuerint genera, &c. i. sed cōtinetur ista, si vnum & ens non fuerint genera, quod vnum & ens

non sint principia. ponunt enim quod principia sunt genera. & hoc etiam contingit singentibus, quod principia sunt vnum, & ens.

Item etiam media, cum differentiarum collecta, erunt genera versus que ad indiuidua. nunc autem quedam videntur, quedam vero non videntur. Et ad hæc differentiarum magis principia, quæ genera, si igitur istæ etiam principia, infinita, ut ita dicam, principia sunt, & maxime si quis primum genus principium ponat. **E** At vero & si principalis species est magis ipsum vnum est: vnum autem est, quod indiuisibile est: hoc vero indiuisibile, aut secundum quantum, aut secundum speciem: prius autem, quod secundum speciem est: genera autem magis diuisibilia in species: vnum erit profecto, quod ultimo prædicatur. non enim est homo genus singularium hominum. Item in quibus prius, & posterius est, non est possibile, quod de his dicitur, aliquid præter hæc esse. ut puta si dualitas numerorum est prima, non erit aliquis numerus præter species numerorum, similiter neque figura præter species figurarum. Quod si non horum, multo minus aliorum erunt genera præter species, horum enim maxime videntur genera esse: in indiuiduis vero non est hoc quidem prius, illud vero posterius. Item vbi cumque hoc quidem melius, hoc vero deterius est, semper prius est, quod melius est, quare nihil Metaph. cum eo. Auer. **G**

Et
Oti indi-
sibile, aut
quitate aut
specie est.

Ita indi-
uis non e
hoc prius
illud po-
sterius.

Hoc no-
me ens di-
ctu de de-
et prædi-
camentis no-
nificat
de eis vna
naturæ, cu
naturæ eo-
rum sint di-
uersæ. Illud
12. Met. c. 11
idem. 12.
Met. 19. &
20. c. & 1.
Phy. 19. &
14. Met. 3.
h in poli-
matico.

Metaphysicorum

G horum genus esset. Ex his itaque magis apparent, quæ de indiuiduis prædicantur quàm genera, esse principia. Rursus tamen quomodo oportet ista existimare principia non est facile dictum. Principium enim, & causam esse oportet præter res, quarum principium est, & posse esse separatim ab eis. Tale quid autem esse præter singulare cur quisquam opinaretur, nisi quoniam vniuersaliter, & de omnibus prædicatur? At si propter hoc, quæ magis vniuersalia sunt, magis ponenda principia sunt, quare prima genera vtrique principia sunt.

Et etiam perscrutandum est de eis, quæ sciuntur cum differentijs, & sunt inter altissimum genus et indiuidua, vtrum sint genera, aut existimatur, quod quadam sunt genera, & quadam non. Et cum hoc, vtrum differentia sunt magnæ principia, quam genera. quoniam, si differentia fuerint principia, erunt
1 principia secundum hunc sermonem infinita. & iste sermo sequitur dicenter, quod principia sunt prima genera. Et est, si unus est magnus primus quam aliud, & unus est indiuiduibile: & oporteret diuisibile diuidi aut secundum quantitatem, aut secundum formam: & quod diuiditur secundum quantitatem est ante illud, quod secundum formam diuiditur: & genera secundum formam diuiduntur,

et forma secundum quantitatem: erit igitur unus prædicabile postremum magis unus quam aliud. bonum. non est genus cuiuslibet horum. Et etiam dicamus, quod genera rerum habentium ante & post, impossibile est ut sint aliud, nisi forma illarum rerum. v.g. quod, si primus numerorum est dualitas, tunc numerus nihil aliud est quam forma numerorum. & similiter nulla figura est, nisi forma figurarum. Et si ita sit, impossibile est ut genera sint aliud, nisi forma suæ. existimatur enim in maiori parte quod genera sunt forma: indiuidua autem non sunt ante adinueniunt. Et est ea, quorum quadam sunt nobiliora, & quadam viliora, semper nobilior est ante vilior. et manifestum est igitur, quod genus non est primum secundum hanc intentionem est: immo declaratur nobis ex istis intentionibus, quod prædicabilia de indiuiduis sunt principia generum. Et si dicamus quod est existimandum quod ista forma sint principia. iste enim sermo non est facilis. Primum. non. & causa debet esse aliud ab eis, quorum est primum & causa, & ut habeat essentiam, quando fuerint separata a rebus. Sed quæ potest aliquis existimare aliquod tale præter genus vniuersale prædicabile de omnibus? Si igitur rectum est dicere

A quod vniuersalia sunt principia, quia sunt vniuersalia, tunc necesse est vt principia sint ea, quae sunt magis vniuersalia, quam forma. Et secundum hoc erunt principia genera prima.

11. Cum induxit sermones probantes, qd vna sunt principia; & contradicentes illis, scilicet qd particularia sunt principia, vult modo perferuari de vniuersalibz, quae sunt inter genera lissimum & indiuidua, vtrum sint genera, aut nō: cum illi, qui ponūt

B vniuersalia esse principia, non ponunt esse ea, nisi fm qd sunt genera. Et d. Et etiā perferutandum est, &c. & d. in istis medijs, qd sunt illa, quae cognoscuntur cum differentijs, quia genus altissimum est simplex, & illa media sunt composita ex genere superiori, & ex differentijs, per quam diuiditur istud genus. Sui igitur, sicut dixit, cognita cum differentijs, id est cum differentijs adiunctis cum eis, & perferuat vtrū omnia sint genera, aut quaedam, & dicit hoc, quia species specialissima non est genus. Et incipit in hac perferuatione perferuari, vtrum differentiae sunt magis principia qd genera, aut e conuerso: illa enim media componuntur ex generibus, & differentijs. Si igitur differentiae sint priores generibus, tunc ista media erunt priora altissimo genere: & quanto genus fuerit magis compositum differentijs, tanto magis primum erit. Si autē genus fuerit prius differentia, erit e conuerso. & d. qm, si differentiae fuerint principia, erūt fm hoc principia infinita. Et potest intelligi, qd non habebimus viā ad

numerādum principia, & sic erunt ignota apud nos. Differentiae enim licet non possint numeri à nobis, tñ non dubitamus eas esse finitas apud naturam. Et forte posuit ea infinita fm qd est famosius scilicet. sermo enim eius in hoc loco est fm probabilitatem hominum. Et forte intelligit qd, si fuerit positum qd illud, qd est magis particulare, est magis principium qd vniuersale, contingeret vt formae indiuiduorū sint principia: & sic principia erunt infinita.

D. dicit: & ille sermo sequit dices, qd principia sunt prima genera. ita inuenitur in exemplari. & forte diminuitur ibi haec particula, non. & tunc sermo erit fm suum manifestum. Et si exemplar est verum, debet tunc legi sic. & istum sermonē sequuntur dicētes qd principia sunt genera, & sustentatur super hanc questionem qm, cum principia fuerint finita, & dixit fuerint infinita, & gna fuerint finita, contingeret ei necessarium vt principia sint gna. D. induxit rationē dicentis, qd differentiae sunt magis principia, qd prima genera, & d. Et etiā si vnum est magis primum, &c. Iquia illud, quod diuiditur fm formam, & est primum genus, diuiditur in aliquid, quod est vnum secundum formam: & vnum secundum formā peruenit diuisio in eo ad vnum secundum quantitatem: ideo illud, quod est indiuisibile secundum quantitatem, est magis vniū qd illud, quod est indiuisibile secundum formam. Et cum ita sit, illud, quod est minoris diuisibilitatis, est propinquius naturae vniū, qd est ea multitudinis, quod igitur est minoris diuisibilitatis, est prius illo, quod est plurius diuisibilitatis. spēs igitur

D Officere rerū licet non possint numeri à nobis, tñ non dubitamus eas esse finitas apud naturam. sermo Ariſta in hoc loco est se cundū, p bilitatē hominū.

Genus generāliſſimū ē ſimplex. A genus ſubalterna vna adposita

Metaphysicorum

G vltima est prior omnibus superiori-
bus. v. g. homo, qui diuiditur in ho-
mines individuales, non in species.

Genus nō
habet esse ni-
si i suis spēs
bus. Idem
7. Met. 40

D. d. Et etiam dicamus q̄ genera
reſi habētum ante & poſt, impoſ-
ſibile eſt, &c. i. q̄ genera priora ſuis
differentijs non habent eſſe niſi in
ſuis differentijs, & ſunt formæ, in q̄s
diuidunt. v. g. q̄ animal non habet
eſſe in actu niſi in ſuis ſpeciebus, in
quas diuiditur. ſiſt color non habet
eſſe niſi in ſpeciebus colorum. & nu-
merus non habet eſſe niſi in primo
numeratorum, ſin dualitate, deinde
in alijs ſpeciebus numeri: & dualitas

H est prima forma formarum nume-
ratorum. D. d. Et ſi ita ſit, impoſſe eſt
vt genera ſint aliud, niſi formæ ſuę.
i. q̄ genera non habent eſſe niſi cū
ſor mis. D. d. indiuidua aut nō ſunt
ante adinuicem. i. quapropter con-
tinget eis vt eſſent in ſe adinuicem.
ſed vnumquodq; eorū eſt exiſtens
in actu per ſe: & non eſt in eis poſte-
rius, quod conſtituat per prius.
Deinde induxit tertiam. rationem,
& d. Et etia, quorum quedam ſunt
nobiliora, &c. i. & etiam quia mani-
feſtū eſt, q̄ nobilius eſt prius vili-
ori, & ſpēs vt eē nobilior genere, ma-
niſeſtum eſt q̄ ſpecies eſt prior ge-
nere. prius autem magis eſt princi-
pium q̄ poſterior. & dixit hoc, quia

Spēs eſt p-
fectio gnis

ſpec. i. perfectio generis. Mani-
feſtum eſt. v. hoc ſermone, q̄
genus non deo vt eſſe prius ſpecie:
immo apparet nobis ex hac inten-
tione, & prædictis, q̄ vltima ſpecies
debet eſſe prior. & hoc intendebat,
cū dixit, q̄ prædicabilia de indiui-
dis ſunt principia. i. vltimę ſpecies.
Et cum induxit rationes, q̄ ſpecies
eſt prior genere, etiam induxit ratio-
nem, q̄ genus eſt prius ſpecie, & di-

xit: Et etiam dicam, quomodo eſt **K**
exiſtimandum q̄ iſtę formę, &c. i.
ſed poteſt aliquis dicere quomodo
poſſumus dicere q̄ formę ſpecierū
ſunt digniores ad eſſendum princi-
pia q̄ genera. principia. n. debent eſ-
ſe alia ab eis, quorum ſunt principia:
& vt ſint habentes naturam ſepara-
tam per ſe. D. d. Sed quomodo po-
teſt aliquis exiſtimare, &c. i. ſed q̄ſo
poteſt aliquis exiſtimare in iſtis q̄
principium eſt aliud ab eo, cuius eſt
principium ſm definitionē primā:
& non exiſtimant hoc in genere
cū ſpecie. i. ſpēs enim cū eſt prin-
cipium, non exiſtimatur eſſe aliud
ſm definitionem ab eo, cuius eſt prin-
cipium. Primum igitur genus vſe præ-
dicabile de omnibus eſt principiu:
D. d. Si igitur rectū eſt dicere, &c.
i. ſi igitur neceſſe eſt vt vniuerſalia
ſint magis principia, ſm q̄ ſunt vni-
uerſalia, neceſſe eſt vt formę magis
vſes ſint magis principia, q̄ illę, quę
ſunt min' vſes. ergo genera ſunt ma-
gis principia, q̄ ſpecies. & ſm hoc co-
tinget vt prima genera ſint princi-
pia, cū ſint vniuerſaliora oſibus.

Principia
debent e-
ſſe alia ab eis
quorum ſunt
principia.
L

Quæſtiones de Vniuerſalibus. Cap. 3.

E St autem conſequens hiſ, **M**
& ad ſpeculandum oſum
difficiliſſima, maximeq; ne-
ceſſaria dubitatio, de qua præ-
ſens ſit ſermo. Si etenim nō eſt
quicquā præter ſingularia, ſin-
gularia vero infinita ſunt, quo-
modo poſſibile eſt infinitorum
habere ſcientiam? quatenus. n.
vnum quid, & idem, & quate-
nus vniuerſale quid eſt, eatenus
omnia cognoscimus. At ſi hoc
neceſſe eſt, & oportet aliquid præ-
ter

Vnde vi-
detur quia
ſi ſpēs ſi-
ngularia
ſunt.

Ater singularia est, necesse erit, ut genera, aut ultima, aut prima, sint præter singularia. hoc autem quod impossibile sit, paulo ante dubitauimus. Item, si quam maxime aliquid est præter totum, cum quicquam de materia prædicetur, utrum si aliqua species est, præter omnia esse aliquid oporteat, an præter aliqua esse, & præter aliqua non esse, an præter nullum. Si igitur nihil præter singularia est, nihil intelligibile erit, sed omnia sensibilia: & scientia nullius erit, nisi quis sensum dicat scientiam esse. Item nihil est sempiternum, nec immobile, sensibilia enim omnia corrumpuntur, & in motu sunt. At, si nihil est sempiternum, neque generatione esse possibile est, necesse est enim aliquid esse id, quod sit, & ex quo sit, & ultimum horum ingenitum esse: siquidem stat, & ex non ente fieri impossibile est. Itaque generatione & motu existente, necesse est ut finis etiam sit, nec enim infinitus est aliquis motus, sed cuiusque est finis. & fieri non est possibile, quod factum esse impossibile sit. quod autem factum est, necesse est ut sit, cum primo factum est. Itaque, si materia est, propterea quod ingenta est, multo magis rationabile est ipsam substantiam esse, cum illa existat, ut hæc sit. Si enim hæc erit, nec illa, nihil erit omnino. quod si hoc impossibile est, necesse est ut forma, & species aliquid præter totum sit. Si autem rursus hoc aliquis ponet, dicitur

bium est de quibus hoc ponet, & de quibus non. quod enim de omnibus non est posse, patet. non enim ponemus aliquam esse domum, præter domos singulares.

Et sequitur hanc questionem difficile alia difficietur omnibus, qua necessario est consideranda, et est ista. Quoniam, si nihil fuerit aliud a rebus particularibus, & particularia sunt infinita, quomodo est possibile ut comprehendatur scientia infiniti? scimus enim, omnia per uniuersale unum permanens in sua dispositione. Si igitur iste sermo est necessarius, ut aliud sit a particularibus, necesse est ut ultra genera, & prima sint alia a particularibus. Et iam diximus quod hoc est impossibile. Et etiam, quando oportet affirmare uniuersale esse aliud ab omnibus particularibus, dicimus igitur, quid aliud dicitur de materia, utrum illud sit aliud ab omnibus particularibus, aut est aliud a quibusdam, aut non est aliud a quibusdam, aut non est aliud ab aliquo eorum. Quoniam si non fuerit aliud a particularibus, nihil erit intelligibile, sed omnia erunt sensibilia: & impossibile erit ut aliquid sciatur per scientiam, nisi aliquis fingat quod sensus est scientia. Et etiam erit impossibile aliquid esse æternum, & immobile. omnia enim sensibilia sunt

Metaphysicorum

E sunt corruptibilia. sed, si nihil fuerit æternum & immobile, impossibile erit generationem esse, necesse enim erit generationem esse, ex quo fit generatio, & ut principia illorum sint ingenerabilia, si cessent. Et est impossibile ut aliquid sit ex nihilo. quoniam, si generatio est, necesse est ut motus habeat finem. nullus enim motus est infinitus, sed omnis motus habet finem & complementum. & impossibile est ut sit illud, quod impossibile est ut fiat, illud autem, quod sit, est possibile primo, quod sit necessario. Et etiam, si res vniuersalis est materia, quia non generatur, necesse est ut substantia sit magis prima quam materia. Quoniam, si vniuersale non fuerit materia, neque substantia comprehensibilis nihil erit omnino. si igitur non fuerit hoc, erit vniuersale, quod est aliud ab istis particularibus formis, & figura necessario.

H possibile est ut sit illud, quod impossibile est ut fiat, illud autem, quod sit, est possibile primo, quod sit necessario. Et etiam, si res vniuersalis est materia, quia non generatur, necesse est ut substantia sit magis prima quam materia. Quoniam, si vniuersale non fuerit materia, neque substantia comprehensibilis nihil erit omnino. si igitur non fuerit hoc, erit vniuersale, quod est aliud ab istis particularibus formis, & figura necessario. Si igitur finxerit aliquis hoc, continget ei aliquid inopinabile. non enim potest dicere, quod hoc est possibile in omnibus rebus, sed in quibusdam esse, in quibusdam non manifestum est in. quod impossibile est hoc esse in omnibus rebus. non enim dicimus, quod domus sit aliud a domibus singularibus.

It Intendit in hoc capitulo inducere sermones probantes superfluitate

nus, quod vniuersalia sunt existentia per se, quæ mouerunt Platonem ad dicendum formas esse, & d. Quod, si nihil fuerit aliud a rebus particularibus, &c. Et iste sermo manifestus est, & abbreviatio eius est, quod si non fuerint hæc vniuersalia non transmutabilia, neque corruptibilia, quæ determinant etiam particularia, non erit scientia necessaria aliquo modo, neque scientia determinans continens scitum ofusi. quoniam particularia sunt infinita: & infinita sunt indeterminabilia: & ideo scientia non erit determinans: sicut etiam neque necessaria: quia particularia sunt infinita, & semper in transmutatione. D. d. scimus enim omnia, &c. i. quoniam manifestum est, quod nos scimus omnia particularia per vnum vltimum intransmutabilem, quod non fuerit, tunc scientia erit falsa.

Et hoc intendebat, cum d. Si igitur iste sermo, &c. i. si igitur fuerit necessarium hoc, quod diximus, quod in scientia particularium necessarium est vnum, quod est vltimum intransmutabile, necesse est ut extra animam sit aliud quid a rebus particularibus. D. d. necesse est, &c. i. & cum fuerit necessarium aliquid esse aliud a particularibus, quod est causa scientiæ, & vltimum est huiusmodi, necesse est ut prima genera, & vltimæ species, & quæ sunt inter ea sunt existentia extra animam alia a rebus particularibus, & ut principia earum sint prima genera. sed iam diximus prius impossibilia contingencia positioni vniuersali abstractorum. D. d. Et, etiam quoniam oportet affirmare vltimum esse, quia esse vltimum non habet dubium: quoniam dubium non est nisi de natura eius quid ipsa sit.

Deinde dicamus, quod, quando aliquid

No est aliud vltimum esse, & si est dubium quid sit, et quid sit

A aliquid diceretur, &c. i. dicamus igitur quod manifestum est, quod vnde quid prædicatur de materia particularium. Cum igitur aliquid fuerit prædicatum de rebus particularium materialibus, verum illud quid est aliud ab omnibus particularibus, de quibus prædicatur, aut est aliud à quibusdā, aut non est aliud à quibusdā, aut est omnia eorum. Si posuerimus quod nihil est aliud à particularibus, nihil erit scitum omnino: nisi aliquis vocet comprehensionem sensus scientiam. & etiam contingit vbi ex positione, quod nihil aliud est quod particularia sensibilia, vbi nihil sit æternum & immobile: quoniam omnia sensibilia sunt corruptibilia. Deinde dedit impossibile contingens, si æternum & immobile non est, & dixit: Sed, si nihil fuerit æternum & immobile, non erit generatio. quoniam, si generatio est semper, necesse est vt sit aliquid, quod agat generationem primo, & quod sit ingenerabile, & aliquid, ex quo sit primo generatio, quod est etiam non generabile. Deinde dicit: & vt sint principia istorum, &c. id est, necesse est enim vt principia generationis non sint generabilia, cum nihil fiat ex nihilo, neque in infinitum. Et, cum ita sit, necesse est vt generatio cesset, & vt incipiat etiam à causa sine motore. Deinde dicit: quoniam, si generatio erit, necesse est vt motus habeat finem. quoniam, si motus generationis fuerit infinitus, non erit generatum, id est non complebitur sua generatio. Deinde dicit: & impossibile est vt sit illud, quod impossibile est vt fiat. id est, & signum eius, quod impossibile est motum rectum infinitum esse, est quod iste motus impossibile est vt fiat, vt completus: & illud,

cuius esse non cõpletur, non incipit fieri, neque est possibile vt incipiat fieri. Et istud signum dictum est etiam ab eo in. 6. Physicorum, cum dixit illic: *Tot. 6. 2.* verbi gratia, quia impossibile est inueniri hominem in stadio, id est, impossibile est vt iste homo sit in generatione. Et ista est dubitatio in continuatione generationis. & iam soluit istam questionem in Physicis, vbi determinauit quod est impossibile in motu reciprocatibili sine generatione, sine quod generabile sit ex corruptibili, & corruptibile ex generabili. Deinde dicit: Et etiam, si res vniuersalis est materia, & cetera, id est, & etiam, si vniuersale non transmutabile debet esse materia, quia utrumque est ingenerabile, tunc forma est magis digna esse hoc, quia non generatur, neque corrumpitur, & ens actus & materia in potentia. Deinde dicit, Quoniam, si vniuersale non fuerit materia, &c. & dixit hoc, quia vniuersale cum est substantia: & cum nulla substantia est præter hæc duo sine similitudinem: contingit quod, si vniuersale non fuerit aliquid istorum, quod non erit aliquid entium. Deinde dicit: si igitur non fuerit hoc, &c. i. si igitur vniuersale non fuerit materia, necesse est vt vniuersale, quod est aliud à particularibus, sit forma & figura. Deinde dicit: si igitur aliquis sine erit hoc, &c. id est, & si aliquis posuerit ipsum esse existentem extra animam, ita quod substantia sit existens per se, continget ei impossibile. Non enim potest ponere omnia vniuersalia esse realia, sed quædam, & inquit exceptionem vniuersalium rerum artificialium, & vniuersalium accidentium, quæ nullus potest ponere substantias abstractas. Hoc enim non potest

Metaphysicorum

Nulli pot
fingeri vni
uersale fe
parari in
artificiali
bus.

¶ dici nisi in substantijs rerum naturalium. nullus. n. potest dicere deum esse vsem existentem extra animam artificis aliam à domibus particularibus, & literam vniuersalem esse alià à literis particularib^{us}.

Et ad hæc vtrū vna erit omnium substantia, vtputa hominum. Sed absurdum est. non. n. vnum essent omnia, quorū substantia vna, sed multa atq; diuersa. sed hoc etiam inconueniens est. Simul autem quomodo materia vnumquodq; horum est, & est totum hæc ambor

H Et cum hoc perscrutandum est: *¶ Vtrum substantia omnium hominū est vna, aut nō. Si. n. dixerimus quod substantia eorum est vna, cōtinget inopinabile. quoniam omnia, quorum substantia est vna, sunt vnum. & si dixerimus quod substantia eorū diuersa sunt, hoc etiam erit impossibile. Et cum hoc quomodo potest esse ut materia sit in aliqua hora qualibet istarum, cum omne sit vnum, scilicet vniuersalia & particularia.*

13 Et perscrutandum est etiā, vtrū substantia oīum entū est vna substantia, aut plures. Si igit vna, aufert multitudine, & erit ens vnum, qd est contra sensum. Et, si substantiæ entium fuerint plures, nihil erit ī specie omnino, in quo cōcēnt duo, qd est impossibile. Et, si dixerimus q; nihil est vni omnino. quō ē posse vt materia sit in aliqua hora eadē cū oīb^{us} particularibus, in quibus existit: & hoc est vtrūq; i. materia, & qd reci

pic materiam. Et intēdic sicut dixi^{mus} q; nihil est vni oīno. pōt. n. aliquis dicere q; materia inuenitur distincta ī aliqua hora ab indiuiduis, quorum est materia.

Vtrum principia sint eadem numero, & specie. Et de corruptibilibus, & incorruptibilibus eadē suis principia, vel ne. Cap. 4.

Item de principijs hoc etiam aliquis dubitabit. nam si spēs sunt vnū, nihil erit numero vnū, nec ipsum vnū, & ipsū ens. Ipsūm scire quō erit, si non ali quod vnum in oīb^{us} erit: At vero si vnū numero, quodq; principiorū vnum, & non, vt in sensibilibus, alia aliorū, vtputa huius syllabæ cum specie sit eadē, et principia spēs eadem sunt, etenim hæc nūero alia sunt. Quod si non ita, sed principia entū numero sunt vnum, non erit pter elementa aliquid aliud. numero enim vnum dicere, aut singulare, nil differt, ita. n. singulare dicimus, quod vnum numero est: vlt vero, quod in his. quemadmodum si vocis elementa, eod q; vnū numero est, determinata essent, necesse esset tot omnes literas esse, quot elementa, cum nō essent duo, aut plura eadem.

Et querendum est etiam questionem difficilem de principijs. quoniam, si principia sint vni in forma, nihil est vnum in numero. neq; vnum generabile. Et si ita sit, & nullum vnum sit predicatum de omnibus rebus quomodo est sciē

L Vtrū p
cipia in
eadē nu
mero, vt
specie.

M

ia

Aria, aut cognatio? Si autem omnia principia sunt unum in numero, et non fuerint principia quorundam alia a principijs quorundam, sicut principia rerum sensibilium, v.g. quod ista litera **E** alia est una in forma, et principia earum sunt una in forma, **E** diuersa in numero. Si igitur principia entium non fuerint talia, sed unum numero, non erit aliud ab elementis. nulla enim est differentia inter dicere sermonem dicentem unum in numero, **E** dicentem unum particulare ab uno autem particulari non nisi unum particulare, quare nec ab uno numero non nisi unum numero dicimus. n. in omni esse particulare in eo, quod est unum in numero: **E** dicimus universale de illo, quod predicatur de istis particularibus. v.g. quod si elementa vocu essent terminata i numero, tunc omnes literae essent secundum numerum elementorum, neq. multiplicarentur, neq. magis essent.

C Istā gl'io est dicens, vñū principia sensibilia sunt omnia vñū i forma, aut vñū in numero. Et d. q. si omnia fuerint vñū fm formā, nihil erit hoc fm numerū, neq. vñū generabile erit vñū fm numerū; quod est valde inopinabile. & cum hoc non fuerit vñū particulare, nō erunt multa particularia: & sic non erit vñū: & sic non erit scia. hoc igit contingit, si principia fuerint vñū fm formam. D. d. si autē oīa princi-

pia, &c. i. si autem vñū quodq. principium rerum sensibiliū fuerit vñū in nūero, & non fuerit quoddā vñū fm formā, neq. diuersa fm formā, sicut est dispositio in principijs rerū sensibiliū, & in rebus ipsis sensibilibus, & nō fuerit illic vñū fm formam omnino, & oīa principia fuerint vñū fm numerum, nihil erit aliud ab ipsis elementis. i. si igit. principia entium nō fuerint talia, nihil erit aliud ab elementis. D. d. cām in hoc, & d. nulla. n. est differentia &c. i. & hoc necesse est. quoniā vñū numero synonymum est cum particulari: & cū ista principia non fuerint nisi particularia, nō erit vñū oīno, i. forma. & cū ita sit, nihil erit aliud a principijs, cū posuerimus q. nihil est hoc aliud a particularibus, qm ex vno non sit compositum. Et quia aliquis potest dicere, q. principia sunt vñū in numero tm, & generata ex eis sunt multa in numero, dedit inopinabile contingens ex hoc, & est qm tunc generabilia essent fm numerum primorū principiorū, & non magis, & d. v. g. & c. i. qm, si elementa vocis essent terminata in numero, i. particularia, tunc voces essent fm numerum eorum, & non generarentur a literis plus suo numero.

Nihil autem minor dubitatio & a praesentibus & a prioribus praetermissa est, verum eadem corruptibilem & incorruptibilem principia sint, an diuersa. Si enim eadem sunt, quomodo haec quidem incorruptibilia, haec vero corruptibilia sunt & propter quam causam? Quicunque igitur circa tempora Herodoti

Vñū ad-
ro syno-
E
mū est cū
gulari.

¶

Metaphysicorum

G siodi fuerunt, & cuncti Theologi, solum quò ad sibi persuaderent, curæ habuerunt, nos autè contemperunt. Cùm enim principia Deos facerent, & ex Djs fuisse dicerent, quæcunq; nò gustarunt nectar, & ambrosiam, mortalia dicunt fuisse. Manifestum autè est, q; sibi ipsis hæc nomina cognita dicentes, talesq; asferentes causas. supra vires nostras dixerunt. nam, si voluptatis gratia ea attigerunt, nequaquã sunt ipsius eẽ causa nectar,

*I. s. cibo
n. e. sem-
pernam.*

H & ambrosia. q; si ipsius esse gratia, quomodo essent sempiterni cùm alimento indigerent? Sed de his, quæ fabulose & sophistice dicuntur, non est dignum accurate considerare. Ab illis vero, qui per demonstrationem dicunt, petere oportet, ac interrogare, cur cùm ex eis dẽ sint, hæc quidem entium sempiterna natura sunt, hæc vero corruptuntur: cū autè neq; dicant cãm, neque rationabile sit ita se habere, patet q; nò sunt eorũ eadẽ principia neq; causæ. Emped. nanq; quem quis maxime sibi ipsi putauerit consona dicere, is quoq; idẽ passus est. ponit. n. quoddã principium corruptionis cãm, contentionem. nihilominus tñ & hæc videbitur generare, præter Deum, dicit enim.

Ex quibus omnia q; erant, quæ sunt, quæq; in posterum erunt,
Ac arbores pullularunt, & viri, ac mulieres,
Ferg. aliterq; & pisces f aq nu

Ac Djs longævi.

At etiam abique his patet. nam, si non inesset in rebus contentio, vnum omnia, vt ait, essent. cum enim conueniant, tunc extrema statuitur contentio. Vnde & accidit ei felicissimum Deum minus sapientem cæteris esse. non enim cognoscit omnia elementa. contentionem nanq; nò hẽt cognitio autem similis simili.

*Vide. l. v.
Ala. l. vi.*

Terra enim ait, terram inspicimus, aquam vero aqua:

Aetheræ autem æthera diu, sed igne ignem manifestum.

Ac amicitia amicitiam, & contentionẽ contentionẽ pñitiosa. Sed vnde sermo digressus est, hoc est manifestum, quod accidit ei, contentionem non magis corruptionis, q; ipsius esse causam esse. similiter nec amicitia ipsius esse. cum enim congreget in vnum, corrumpit cætera. & simul ipsius trãsmutationis nullam causam dicit, nisi qd ita natura aptum est. ait enim.

Magna contentio in membris nutrita fuit.

Ac ad honores ascendit tempore perfectò.

Quod eis cū alternum sit, amplum præcesit iurandum. Tanquam necesse sit quidẽ trãsmutari, causã tñ necessario nullã manifestat. tñ tñ sibi ipsi contentaneæ dicit, q; non facit hæc quidem entium corruptibilia, hæc vero icorruptibilia. sed oĩa corruptibilia, præter elementa. Quæ autem dicitur nunc dubio

Libertertius.

54

A ratio est, cur si omnia ex eisdem sunt, hæc quidem sunt, hæc vero non. Quod igitur non sint eadem principia, hæc demum dicta sint. Quod si diuersa principia sunt, vnaquæ dubitatio est, verum incorruptibilia et ista erunt, an corruptibilia. Si enim corruptibilia, patet quod necesse est ea quoque ex aliquo esse. Quia in illa, ex quibus sunt, corrumpuntur. quare accedit principiorum alia esse principia priora. hoc autem impossibile, siue statum, siue in infinitum progreditur. Item, si principia adimentur, corruptibilia quomodo erunt? Quod si incorruptibilia sunt, cur ex his quidem cum incorruptibilia sint, corruptibilia erunt, ex alteris vero incorruptibilia? hoc enim non est rationabile, sed aut impossibile est, aut multis indiget rationibus. Item nemo conatus est alia ostendere, sed eadem omnium principia dicit, & quod primo dubitarum est, tanquam paruum quiddam putantes, prætereunt.

C Et nos dimissimus perferuari de questione non minus difficili predicta. Et est vitrum principia corruptibilium sunt principia incorruptibilium, aut alia. Quoniam, si principia corruptibilium fuerint principia incorruptibilium, quomodo quadam erunt corruptibilia, et quadam incorruptibilia? quare Epicurei autem, et omnes loquentes in Diuino laborant ratio

cinado, ut sufficerent anime sue tantum, non nobis. Possunt enim principia esse Deos, et ex Deis: et fingunt quod principia, que non potuerunt de sublimitatione, et non gustauerunt de manna, et neclare moriuntur. Manifestum est igitur, quod ipsi dixerunt ista, et sunt nota apud eos, sed hoc, quod posuerunt de istis causis, quoniam gustant et potant, est extra rationes nostras. quoniam si receptio eorum est propter voluptatem, tunc nec neclare, nec manna est causa alicuius permanentie. Et si illa receptio est, ut essentia eorum remaneant, quod erunt æterna, et indigent cibo? Et ideo non oportet perferuari de sermonibus eorum, quorum Philosophia est similitudo pictura. Sed oportet perferuari, et querere a decentibus illud, quod dixerunt, secundum demonstrationem, quare, si principia rerum sunt conuenientia, accidit quod quadam sunt semper permanentia, et quadam corruptibilia: et non est necesse, ut ista sint sic, cum non dabitur eam in hoc, manifestum est igitur, quod principia eorum non sunt conuenientia. Si igitur aliquis existimauerit se dicere aliquid in hoc, contingat ei quod contigit Empedocli. Emp. n. finxit, quod lus est causa corruptionis, et principium eius. et existimat quod ista lus generat omnia præter vnum.

&

ita corri
unt in eo
t quibus
inculcatur
hoc. et. 64.
§ 24. 4

D
al. cauq

E

Metaphysicorum

G & oia prater Deum facta sunt ab hac lite. Fingit enim in suo sermone manifestum esse, quod ex lite est generatio omnium, quae fuerunt, & quae sunt, & quae erunt: & quod ex ea nascuntur arbores viri, & mulieres, & pisces, quorum nutrimentum est in aqua, & Dy, quorum vita est longissima, & alia. Et fingit quod, si lis non esset in rebus, omnia essent immutabiles enim cum fuerit cum rebus, di-
H sperget eas, & non dimittet eas quiescere. Accidit igitur ex hoc sermone, ut Deus, qui est perfectus in forma, sit minoris scientia quam aliud, cum nesciat omnia elementa. quia lis non est in eo, et simile cognoscitur per simile. Verbi gratia, terra per terram, & aqua per aquam, et amicitia per amicitiam, & lis per litem. Manifestum est igitur quod accidit ex suo sermone, ut lis sit causa corruptionis, non causa generationis. et secundum hunc modum accidit, ut amicitia non sit causa generationis. quoniam, cum congregata fuerint aliqua in unum, corrumpuntur alia. & cum hoc Empedocles non narravit, quae est causa transformationis rerum, sed finxit quod natura earum est ita. & finxit quod cum lis, quae est maxima, fuerit interfusae in membrum, & admixta in eis erunt generata, erit generans in fine temporis illud, & quod transmutatur, & transmutat res, & abstrahit eas a termino. Et secundum hunc sermonem apparet quod transmutantur res necessario: neque narravit quae est causa huiusmodi necessitatis, sed tantum dicit hunc modum sermonis, quasi esset manifestus. & non fingit quod quaedam entia corrumpuntur, & quaedam non corrumpuntur, sed fingit quod omnia entia sunt corruptibilia prater elementa. Nostra autem perfectio actio, & quaestio difficilis est, quare quaedam corrumpuntur, et quaedam non, si sint ex eisdem principijs. Et hoc, quod diximus, sufficit in hoc, quod principia rerum non sunt eadem. Si autem principia sunt diversa, contingit etiam quaestio difficilis, utrum ista principia corrumpantur, aut non. Manifestum est igitur, si corrumpantur, quod sunt ex alijs necessario. omnia enim corrupta vadunt ad ea, ex quibus sunt. & sic accidit ut principia habeant alia principia: quod est impossibile. hoc enim procedit in infinitum. Et etiam si principia corrumpantur, & confundantur, quomodo erit generatio rerum corruptibilium? Et etiam si principia non corrumpuntur, quomodo ex quibusdam principijs non corruptibilibus fiunt corruptibilia,

Liber Tertius.

55

Alia, & ex quibusdam incorruptibilia. hoc enim non est rectum: sed aut impossibile est hoc esse, aut indiget multo sermone ad confirmandum hoc. Et etiam nullus dixit, quod principia sunt diversa, sed omnes finxerunt, quod principia omnium sunt eadem, & voluerunt perscrutari de predicta questione, ut illi, qui perscrutari sunt de hac questione.

35 Ista questio fit ponendo esse aliqua hic aeterna, & aliqua corruptibilia, & utraque habere principia. Et d. Qm̄, si principia rerū corruptibilium, & c. i. si enim diximus, qd principia rerum incorruptibilium & corruptibilium sunt eadem, quō ex eisdem principiis sunt corruptibilia & incorruptibilia? & causa in eternitate & corruptioe sunt principia? D. d. Epicurei autē, & oēs loquentes in Diuinis, & c. & intendit p loquentes in Diuinis loquētes sermonem extra intellectū hominis. & ideo dixit, qd isti in sermone suo sufficiunt sibi, non nobis: quia ipsi intelligunt per Apologos, aliquas intentiones, per quas sunt contenti. D. d. Ponit. n. principia esse Deos, & ex Deis. id est ponunt. n. principia eiusdem naturae, & faciunt ea diuina, & est natura rerum ingenerabilem: & faciunt Deos corruptibiles ex incorruptibilibus. D. d. cā eorū in hoc, & d. & singunt qd principia, quae non portant, & c. i. dicūt qd Dij, qui portant aquam de tali loco noto, & gustant de talisunt immortales: & Dij, qui non gustant, sunt mortales. D. d. Manifestum est

igitur, qd ipsi dixerunt ista, & c. i. & diximus, qd sollicitudo eorum fuit, ut sufficerent sibi: qd dixerunt ista, & ipsi intelligunt intentiones, quas ipsi apologizauerunt in hoc. D. d. sed hoc, quod posuerūt de istis causis, & c. i. & hoc, quod posuerunt de differentia inter corruptibile & incorruptibile, est extra intellectum hoīs. qm̄, si portant aquam de illo loco, & recipiūt cibū ab illo loco alio pp delectationem, tunc delectatio, fm qd est delectatio, non est cā permanentiae alicuius rei. Deinde dicit: qm̄, si receptio, & c. id est, & si accipiunt potum ab illo loco, & cibum ab alio, ut non moriantur, mirum est quomodo qui indiget cibo & potu remaneat in aeternum acibus enim, & potus non sunt necessarii, nisi ut restarent corruptum. quō igitur remanet aeternum illud, quod est innatū corrupti? Et, qd iste sermo nō est dignus ut perscrutetur de eo in scientijs, d. Et iō non op3 perscrutari, & c. D. d. Sed oportet perscrutari, & c. id est, sed oportet quærere de hoc ab eis, qui dicūt illud, quod dicunt, fm demonstratōne, s. quomodo oīa sunt ex eisdem principiis in natura, & quēdā sunt aeterna, & quēdā corruptibilia, cū causa permanentiae: nō permanentiae nihil aliud sit nisi natura illius, quod est causa. Deinde dicit: manifestū est igitur, qd principia enim non sunt conuenientia, id est, manifestū est igitur, quoniam cū principia rerum corruptibilium fuerint per suam naturam, & permanentia rerum eternarum sint etiam per suam naturam, & natura eorum non est nisi causa, ex quibus componuntur, manifestum

Delectatio, sedm qd c. i. delectatio, nō ē cā permanentiae alicuius rei.

Cibū, & potus nō ē nt necessarii, nisi ut restarent corrupti.

Metaphysicorum

Grum est qd causæ generabilium & corruptibilium aliæ sunt à causis æternorum. D.d. Si igitur aliquis existit mauerit se dicere, &c. i. & ideo, si aliquis voluerit dare rōnē in hoc, contingeret ei quæstio similis contingenti Empedocli. Empe. n. dixit i hoc, qd lis est cā corruptionis, & qd amicitia est causā generationis: & qd entium quædā sunt facta ex quatuor elementis, & licet & amicitia, & sunt generabilia & corruptibilia: & quædam sunt facta ex quatuor elementis, & amicitia sine licet. & hoc est cōtra, qd est Deus apud ipsum. Et, cū narrauit sermonem Emped. induxit sermonem eius, ne aliquis fingat qd diminutus erat Arist. in illo, & d. fingit. n. in suo sermone esse manifestum. &c. i. quoniam Empedo. in hoc, qd ponit licet cām corruptionis, contradicit sibi in hoc, qd ponit eam necessariā in generatione omnium generabilium. Deinde induxit causam, propter quam ponebat licet esse necessariā in oībus generabilibus, & d. Et fingit, qd si lis non esset, &c. i. & Emped. opinabatur qd amicitia, qñ dominatur, facit entia esse vnum: & ideo lis est necessaria in multiplicando & dispergendo, & amicitia in adunando. D. dedit inopinabile contingens ex illis, & d. Accidit igitur ex hoc sermone, vt Deus &c. i. & contingit Empedocli in hac opinione, vt Deus sit minoris scientiæ alijs. Scientia. n. apud ipsum, & alios Antiquos fit p simile. Dicunt. n. qd terra cognoscitur per terrā, qd est in nobis, & aqua per aquā, & amicitia per amicitia, & lis p licet: sed in Deo non est lis: ergo nō cognoscitur, neq; qd sit ex ea: ergo est minoris sciētiæ oībus entibus. D.d. Manifestū est igitur qd accidit ex suo sermone, &c. i. obtingit igitur ex sermone Empe. dictus qd lis est cā corruptionis, vt lis sit causā corruptionis, ipsa & amicitia. D. dedit causam pp quam accidit, vt amicitia sit cā corruptiōis, & d. qm, cū cōgregata fuerint aliqua in vnu, corrumpent alia. D.d. & cū hoc Emped. non narrauit, &c. i. & est hoc, qd iste hō ponit causas mouētes, in nō pōt dare nobis causas generationis & corruptiōis. Querit. n. ab eo quare amicitia agit i aliqua hora, & lis in alia tūc. n. cogit ad dicendū sermonē negantū cām agentē, qd dicunt, qd natura entium querit de necessitate generationē & corruptiōnē. Deinde induxit sermonē eius, ex quo coningit hoc, & d. & finxit, qd cum lis maxima, &c. id est & iste homo in rei veritate nullā causam dedit in generatiōe. D. enim quod, cum lis maxima imposita est i membris animalium, tūc membra eius fuerunt generata: quia distinguit vnum congregatum, deinde in fine temporis venient oīa ad corruptiōnē propter licet. Sed m igitur hunc sermonē cōtingit vt res generentur p licet, & corrumpantur per se. M & sic nihil prodest ponere licet cām mouentē in generatiōe & corruptiōne, sed erunt sicut illi, qui non ponūt in generatiōe, neq; in corruptiōne causam mouentem omnino, & sunt dicentes materiam. Deinde dicit neque narrauit, quæ est causā huiusmodi necessitatis, &c. id est & secundum hoc, sermo eius erit imperfectior sermone dicentium necessitatem esse. Illi enim dicunt necessitatem, & dant causam necessitatis, & est materia: iste autē nullam causam

A causam dedit, quasi causā necessitas esset manifesta pte. D.d. & non fingit, q̄ quāda entia corruptum p̄ced. & i. & nō est opinio Empedo. q̄ quāda entia sanē corruptibilia, & quāda nō dēd opina q̄ oīa eorum pūnt p̄ter elementa. & dixit hoc, quia quæstio, de qua loquebā, non accidit nisi pōtēbus duos modos enī, f. corruptibile & incorruptibile: & causę eorū sunt eadē. Et cū declarant, q̄ ista q̄stio nō cōtingit Empedo. nisi inquantū ponit principia primū incorruptibile, quia in eo nō est lisi longo tpe, nō incorruptibile sim p̄t, reuerſus est ad quæſtionē p̄dicā, & d. Nostra autē p̄ſcriptio tato, & c. i. & cū sermo exiuit nos ad quæſtionē intertā p̄ hoc, q̄ accidit ex verbis cum Empedocle, reuertatur modo ad quæſtionē nostrā, f. quare quāda entia sunt corruptibilia, & quāda nō, et habent eadē principia, & qd̄ diximus de impossibilibus cōtēgēbus huic positioni sufficit. D. incēpit dicere impossibilia cōtēgēta sermoni cōtradicenti, f. si principia fuerint diuersa, & d. Si autē principia, & c. i. & si p̄ſuerimus q̄ principia rerū corruptibilia sunt

Causa, cōtingit nobis quæſtio difficilis: & est, vtrū principia corruptibilia sunt corruptibilia, aut incorruptibilia. Manifestū est enim, si principia corruptibilia fuerint corruptibilia, q̄ sunt ex alijs principijs necessario. qm̄ of corruptū dissoluitur in ea, ex quibz cōponit. Si igitur principia rerū corruptibilia fuerint corruptibilia, necessario habent principia, & accidit ex hoc im pōtē: & est q̄ principia habent in principia, & hoc proce- deret in infinitū, & faceretur in in-

finita esse in actu essentiali. D.d. D

Et etiā, si principia nō corrumpantur, &c. i. si principia rerū corruptibilibū sunt incorruptibilia, sicut principia incorruptibilium, quia de causa sūt a principiis incorruptibilibus quādam incorruptibilia, & quādam corruptibilia. hoc. n. aut est impossibile, aut indiget maximo sermone & causam illius dandi. Et quia d. difficultate cōtingent possessioni principiorum rerū corruptibilium & incorruptibilium esse diuersā. d. Et est nullus dixit, &c. i. & pp. apparentiā impossibilitatis cōtingentū positioni principiorū diuersiorū, i. incorruptibilium & corruptibilium, ita q. quādam agant corruptione, & quādam permanētis, ideo nulli Antiquorum dixit hoc esse, sed dixerūt q. principia omnium sunt eadem, & laborauerūt persequendo de q̄stione difficulti, quā diximus. & dixit hoc vilipendē dicens tē duos Deos esse, quoruū vnus agit bonum, & alius malum.

Vilipédien
di sunt di-
cetes d'unc
elle De
quet vi-
agit bon
au mail

Ansens & unum sine rerum sub-
stantia. Cap. 3.

Omnium autē & ad specu-
landū difficillimū, & ad
cognoscendā veritatē
maximē necessariū est: vtrum
ipsum ens, & ipsum vnum substat
eī: et idē sint, & nō aliqd aliud
vtrūque eorū sit, hoc vnum,
illud vero ens sit: aut oporteat
quid nā sit ipsum ens, & ipsum
vnum quærere, tanquā altera na-
tura subiecta. Quidā enim alii,
quidā vero hoc modo posūt na-
turā habere. Plato namq; ac Py-
thagorici nō esse aliud qd ipsum
ens, nec ipsum vnum ai: hēt hoc

Metaphysicorum

¶ hoc eorū naturā esse tanquā sub-
stantia idem vnū, & ens, esse.
Qui autē de natura tractant, vt
Empedocles, tanquā in magis
cognitū reducens, dicit q̄ vnū
est ens. videri nanq̄ possit dice-
re hoc amicitia esse. causa enim
hæc oībus est, vt vnū sint. Alij
vero ignē, & aliā aerem aiunt ip-
sum vnum, & ipsum ens esse, ex
quo entia & eē & facta esse. Sūt,
& qui plura elementa ponunt.
necesse enim & his est tot esse di-
cere ipsum ens, & ipsum vnum,
H quot autē principia esse. Accidit
autē, si quis nō ponet esse aliquā
substantiā ipsum vnū, & ipsum
ens, nec aliorū vniuersaliū quic-
quā esse. hæc enim vīa maxime
omniū sunt. Quōd si non est ali-
quid ipsum ens, & ipsum vnū,
multo minus quicquā aliorū sit
p̄ter ea, q̄ singularia dicunt. Itē,
si ipsum vnū non sit substantia,
paret q̄ nec numer⁹ erit tanquā
natura alia separata ab entibus.
numerus enim vnitates, vnitas
vero vnū quid est. Quōd si qd
est ipsum vnū & ipsum ens, ne-
cesse est eorū substantiā esse vnū
& ens. non enim aliquid aliud
vīr p̄dicatur, sed eadem ipsa.
At vero si quid erit ipsum ens,
et ipsum vnū, magna dubitatio
est, quonā modo aliquid aliud
p̄ter hæc erit. dico autē quomodo
entia erunt plura vno. quod
enim aliud ab ente est, non est.
quare s̄m Parmenidis rōnē ne-
cesse est accidere oīa entia esse
vnū, & hoc esse ens. Vtrog⁹ autē

modo difficile est. siue ens vnū **K**
nō sit substantia, siue ipsum vnū
sit, impoſte est numerū esse sub-
stantiā. Si igitur nō sit, dictū est
prius quare. Si autē sit, eadē ac de
ente dubitatio est. ex quo enim
& p̄ter ipsum vnū erit aliud
vnū, necesse p̄fecto est nihil esse.
oīa vero entia, aut vnū, aut plu-
ra, quorū vnū quodq̄ vnū est.
Item, si ipsum vnū indiuisibile,
s̄m quidē Zenonis positionem
nihil vtiq̄ fuerit. Quod. n. neq̄
additū, neq̄ demptū facit aliqd
maius, id nō esse entū autē, tan-
quā ens magnitudo sit. & si ma-
gnitudo corporalis: hæc nanq̄
omniūq̄ ens. cētera vero quo
dammodo qdē addita faciēt ma-
ius, quodāmodo vero nihil: vt
sup̄ficies & linea faciēt, punctū
vero & vnitas minime. Sed, cū
ipse moleſte speculetur, ac cōtin-
gat aliqd indiuisibile esse, sic ad
illū habet aliqua r̄sio. huiusce-
modi nāq̄ additū nō maius, sed
plus efficit. Sed q̄no ex vno tali,
aut plurib⁹ magnitudo erit? sit
nanq̄ est, ac si dicat ex p̄ctis li-
neā esse. Quōd si q̄s ita putat, vt
quēadmodū quidam dicūt, ex
ipſo vno, & alio quodā nō vno
numerus fiat, nihilomin⁹ tamē
quærendum est, cur, & quomo-
do q̄nq̄ numerus, q̄nq̄ magni-
tudo erit, quod sit, si ipsum non
vnum inæqualitas, ac eadē na-
tura erat. Nec enī apparet, quo
pactō ex vno, & ista, neq̄ quo
pactō ex aliquo numero, & ista
magnitudines fieri queant.

Et

- A** Et nos videmus, quod difficilior
est arum questionum, & magis ne-
cessaria ad sciendum veritatem est,
utrum ens & unum sint substantia-
tia entium, & utrum non attribua-
tur ali, sed hoc est ens, & hoc est
unum: aut oportet quaerere quid est
ens, & quid unum tali ratione, quasi
alia natura esset eis subiecta. Qui-
dam in hoc existimant, quod na-
tura eorum est talis, & quid ali-
ter. Plato autem & Pythagorici non
finxerunt ens & unum esse aliud,
sed finxerunt quod natura eorum
hac est, & substantia eorum, ut sint
unum, & ens. Naturalis autem, si-
cut Emp. attribuit unum ali mani-
festiori, & fingit quod unum est
ens. & forte dicit, quod illud unum
est amicitia. & finxit, quod hoc
unum est amicitia, quod est causa, per quam
omnia sunt unum. Et ali fingunt hac,
unum & ens esse ignem, & ali
aerem, ex quo facta sunt omnia entia.
- C** Et similiter illi, qui finxerunt ele-
menta esse pluralia, si ea acti sunt
ad decedendum, quod unum & ens signi-
ficant plura secundum numerum prin-
cipiorum, quod dicunt esse. Et, si aliquis
finxerit, quod unum & ens non sunt
substantia rei alicuius, accidit ut
nihil aliorum universalium sit sub-
stantia alicuius rei. unum enim & ens
sunt universalia magis quam alia.
Si autem unum non fuerit existens
per se, similiter neque ens est existens

per se, nullum enim aliud est existens
per se, nisi particularia. Et etiam,
si unum non fuerit substantia, ma-
nifestum est quod non est numerus
abstractus a numeris, quasi aliqua
natura separata ab entibus nume-
rus enim unitas est. unum autem est ali-
quid existens per se, solitarius. Et,
cum aliquid sit unum & ens, ne-
cesse est ut sit substantia, quoniam
de eis non dicitur aliquid univer-
sale, sed illa dicuntur de se. Et non
est possibile, si aliquis dixerit quod
unum & ens sunt idem, multa enim
sunt questiones difficiles contra il-
lum, quarum una est, quod est possibi-
le, ut aliquid aliud ab istis sit, si
quod est possibile, ut generationes
sint plures una generatio enim non est
nisi entis. & ideo accidit ut entia
sint unum necessario, sicut dixit
Parmenides, & ut istud unum sit
ens. Secundum igitur viriliter istorum
duorum modorum dicatur, hoc
difficile est & grave, quoniam, si di-
xerimus quod unum substantia non
est, & si dixerimus quod unum est
aliquid existens per se, impossibile
erit ut numerus sit substantia, si
unum non fuerit substantia. Si au-
tem aliquis dixerit, quod numerus
est substantia, in hoc quidem erit que-
stio difficilis. & est questio quaerens
de ente, utrum sit aliud ab
uno, aut est unum. & necesse est
ut ens omne non sit unum. & ne-

Metaphysicorum

Gcesse est etiam ut sit, quia omnia aut sunt unum, aut plura composita ex multis. Et etiam si hoc unum est indivisibile, erit secundum hoc, quod Zeno opinabatur, nihil esse omnino. Fingit enim, quod illud, quod non augmentatur apud additionem, neque diminuitur apud diminutionem, non est entium. manifestum est igitur, quod entia secundum suum figmentum sunt magnitudines. si igitur entia sunt magnitudines, **H**sunt magnitudines corporales: quoniam magnitudo corporalis est ens omnibus modis. aliorum autem quaedam sunt, quae quando componuntur, fit ex eis magnitudo: et quaedam sunt, quae quando componuntur, non fit magnitudo, secundum quod diximus. finxit. n. quod superficies et linea, quando componuntur, faciunt magnitudinem, punctus autem, et unum non facit magnitudinem. Quia igitur iste **I**Zeno errat in suo sermone et tenet opinionem tortuosam, et possibile est ut aliquid sit indivisibile, oportet nos respondere isti sermone aliquo utulum. et dicamus, quod quando uni additur aliquid non maius erit, sed plus: et ideo non erit magnitudo. Quoniam quomodo est possibile ut magnitudo sit ex tali uno, et ex pluribus, quae non sunt unum? Et dicens hoc, est similis decenti lineam componi ex punctis.

Et si aliquis existimaverit hoc esse, et quod numerus sit ex hoc uno, et ex alio, quod non est unum, sicut quidam dicunt, quare ab eo, quare hoc non est in numero in quibusdam generibus numerus, et in quibusdam magnitudo, si illud, quod non est unum, est aequale uni, et habeat eandem naturam. Non enim est manifestum, quomodo numeri sunt ex uno, et ex alio, quod non est unum: neque quomodo est possibile ut magnitudines sint ex aliquo numerorum, et ex hoc, quod non est unum.

Et nos videmus, &c. utrum ens, et unum &c. i. & ista questio est utrum ens, et unum significant substantias entium, & unum quodque eorum, quod significant non attribuitur alicui alij entium, ita quod subiectum eius, quod significant haec nomina unum & ens, non sit aliud: aut ut significant de eutibus aliqua constituta per aliqua alia, i. aliqua in subiecto. Et hoc intendebat cum dicitur oportet quare tunc quid est ens, &c. i. quod cum quaestio **M**rimus definitionem entis, & unius, definiemus illa, secundum quod definiunt res, quae constituuntur per aliam naturam. Dicitur. Quidam. n. homines existimant, &c. i. quidam. n. homines reputant unum, & ens significare naturas existentes per alias, & quidam existimant ea significare naturas existentes per se. Dicitur. Plato autem, et Pythagorici &c. i. Plato et Pythagorici opinati non sunt quod unum, & ens significet de eutibus naturas compositas, sed singula, quod utrumque eorum significet unam in-

ten-

A intentionem, simplicem, non compositam, non unum compositum, sicut significant nomina denotativa. D. d. Naturalis est, sicut Emp & c. i. Naturalis aut, s. Emp. & alij conveniunt cum Platone, & Pythagoricis, q. hęc nota unum: & ens significant de rebus unas naturas & simplices. Sed tñ Naturales dicunt in hoc uno sermone manifestiorem, q. dixerunt Pythagorici & dixit hoc, quia Pythagorici dicebant, q. unum & ens, qd est substantia entium, est ipse numerus: Plato vero dicebat ipsum esse formas numerales. Naturales autē posuerunt unum & ens esse elementum rerum sensibilem, aut ignem s. sermonem quorundam, aut aerem, aut aquam. Et, quia Empe posuit causam sensibilibus vnus esse amicitiam, & hoc est proprium ei inter omnes Naturales, d. & finxit, q. hoc vnus est amicitia, & c. i. q. m. cum opinatus est q. amicitia est causa, quare facit esse unum, ideo est magis digna uno, quia quod est causa unitatis, est unum essentialiter, & prius. D. d. Et alij fingunt & c. i. & innuit per hoc illos, qui fuerunt ante Empe qui non posuerunt causam agentem. D. d. Et similiter illi, qui finxerunt elementa esse plura, & c. i. q. m. isti etiam opinantur, q. hęc nota vnus & ens, que dñr multipliciter, significant de rebus numerum elementorum. Et, quia istis contingit dicere, q. hęc nomina unum & ens non significant idem unum, sicut Antiqui fingebant, adeo q. Parmenides propter hoc dixit, q. nulla est multitudo oino, & q. ens est simplex non compositum, & unum, & q. non hēt elementum, d. i. n. coacti sunt ad dicendum, q. vnus & ens si-

gnificant. i. isti n. qui ponebāt vnus D & ens esse principia rerum, & posuerunt principia esse multa, cōtingit eis dicere, q. hęc nomina vnus & ens significant plures intentiones. v. g. ignem, & aerem, aquam, & terram apud opinantes q. ista elementa sunt principia oium entium. Et, cum complent sermonē de dicētibz, q. vnus & ens significant substantias existentes, s. quarū natura est alia a natura vni⁹, incepit dicere q. ones contingentes et dicentibus, q. non significant de rebus substantias, & d. Et, si aliquis finxerit, & c. i. & si aliquis finxerit, q. hoc nomen vnus predicabile de oibus, & ens non significant de rebus substantias, contingeret vt nihil ex vlibz signet substantias rerum: & sic destrueretur demonstrationes, & definitiones. vnus enim & ens, sicut dixit, magis vniuersalia sunt, quam omnia alia. D. d. Si aut vnus non fuerit, & c. i. & si vnus vñ, & ens non significant substantias existentes p se non erit hic vnus, quod est substantia rerum particularium. D. d. Et et, si vnus non fuerit substantia, & c. i. & et, si posuerimus q. vnus non significant substantiam, sed naturam sensibilem, manifestum est esse impossibile vnus esse abstractū exis per se solitarius a rebus numerabilibus, s. m. q. posuerunt ponentes numeros existentes per se abstractos a numerabilibus. Deinde dicit, & de dicit causam in hoc exemplo, & dixit: numerus enim vnitas est, & c. i. d. h. causa in hoc est, q. numerus coaceruatio est vnitarum. Si igitur vnitates non significant aliquid ens, tūc numerus non erit aliquid, ne dum sit abstractus. Deinde incepit dicere quæstiones contingētes ponēdus

Vnum & ens sunt magis vniuersalia alijs.

F

Numerus est coaceruatio vnitarum.

Metaphysicorum

G vnum substantiale esse significans intentionē vlem, & d. vnum autem est aliquid existens per se. i. vñū aūt intelligitur, q̄ est intentio existens per se, non habens subiectum, neq; situm. est igit vna substantia, i. particularis. D. d. Et cū aliquid sit vñū, & ens, & c. i. & cum hoc nomen vñū & ens significant vñā intentionem numero, necesse est, vt ens & vñū significent vnam substantiam particularem in numero. D. d. qm̄ de eis non dicitur, & c. i. & cum vñū & ens fuerint substantiz, & nullum habet vñē substantiaiter, quod prædicet

H de eis fm̄ quid, ē manifestū, q̄ vñū & ens significant vnam substantiā numero. D. d. Et non est possibile, si aliquis dixerit, & c. i. & impossibile est dicere, q̄ vnum, & ens significant substantiā vñā numero. dicentibus. n. hoc contingunt quæstiones graues ad dissoluendum qm̄, si vñū & ens significarent substantiā vnam numero, q̄o erunt res generabiles in substantia generabile. n. aliud est ab ente vno, & sic vnum erit duo, aut pl̄. qm̄ generationes non sunt, nisi in substantijs, non in accidentibus. Et intendebat q̄, si esset iu agiden-

I tibus, non conungeret eis, vt ens est vnum. ens. n. nō dr̄ apud eos nisi de substantia. D. d. fm̄ igitur vtrumlibet istorum modorū, & c. i. & cū dixerim⁹, q̄ significat vnum numero, s. non plura, fm̄ igitur vtrūlibet istorum modorū fuerit dictū, erit difficile, s. siue fuerit dictum q̄ significat substantiam, aut non substantiam. Qm̄, si fuerit dictum de substantia, auferetur multitudo. & si non de substantia, auferentur vnitates, q̄ sunt substantiz: & erit impossibile numerum esse substantiā

fm̄ opinionem dicentū hoc. & fuit **K** contentus in hac contradictione in positione opinantium, q̄ numerus est substantia. quia licet dicens hoc non opinetur q̄ numer⁹ est substantia, tñ contingit ei vt non inueniat vnum, quod sit substantia, neq; aliud in substantia omnino: quod est contrarium sensui. Et, si positum fuerit numerum esse substantiam, & ens, continget eadem quæstio, p̄ quam dixerunt, q̄ vnum significat vnam intentionem numero: & est vt nulla multitudo sit oīno. qm̄ hoc nomen ens aut significat vnum numero, aut multitudinem. si igitur significat vñū numero, ens erit vñū in nōe ro: & ē sermo Parmenidis: & si multitudinem, tunc erit multum: quod est impossibile. omne enim aut est vnum, aut plura. Et hoc intēdebat, cū d. Si autē aliquis dixerit, q̄ numerus est substantia, & c. & istæ oēs quæstiones contingunt Antiquis, quia non intellexerunt de hoc nōe vnum, nisi vnam intentionem dictā vni uoce: & Parmenides intelligebat per hoc ipsum esse vnum particulare, & istæ quæstiones dissolunt p̄ hoc, q̄ hæc nōia vnum, & ens dicuntur multipliciter, fm̄ q̄ Arist. contra **M** dixit Parmenidi in Primo Physico. Et, quia quidam eorum et destruxerunt vnum esse, incēpit loqui contra illos, & dixit: Et etiā, si hoc vñū, & c. i. q̄ iste homo, s. Zeno dicebat, q̄ manifestum est vnum esse indiuisibile, & omne tale non augmentatur apud additionem in eo, neq; diminuitur, quia neq; diuiditur, ergo non recipit additionem, neque diminutionem: & ens est illud, q̄ recipit augmentum & diminutionē: ergo non est ens. D. d. & incēpit con-

A contradicere ei, & d. manifestũ est igitur, q̃ entia fm suum figmentũ sunt magnitudines, &c. i. & continet fm sermonem istius, vt ens non sit aliud q̃ magnitudo: cũ ens est illud, quod recipit additionem & diminutionem. D. d. si igitur entia, &c. i. & dicebat super hoc, si ens est illud, quod recipit diuisiones, tunc illud, quod recipit diuisionem f om nibus partibus, & est corpus, est ens in rei veritate. D. d. aliorum autem quidam sunt, &c. i. & dicebat, q̃ ea, quæ sunt præter corpus, ex quibus non componitur corpus, nõ est ens.

B & hæc est dispositio vnus & pũcti. & superficies, aut linea sunt apud eũ entia, cũ ex illis, vt dicebat, componitur corpus. Et cũ narrauit s̃ sermonem, incipit dissoluere eũ, & d. Quia igitur iste Zeno, &c. i. q̃a sermo istius hos est valde dubitatio, & tortuosus, ex quo existimauit q̃ eẽ, quod non diuiditur, non est ens, oportet nos respondere illi.

D. d. & dicamus, q̃ qñ vni, &c. i. q̃ sermo Zenonis, q̃ nihil addit vni, quia tunc esset maius, & diuideret omnino, & non remaneret vnũ, non est verus: immo dicimus, q̃ additur ei, & sit plus, non maius & ideo non debet fieri linea, ita q̃ recipiat diuisionem, sicut finxit ille. Deinde dicit, causam, propter quam fuit necesse, vt ex eo non sit magnitudo, & d. quoniam quomodo est possibile, vt magnitudo, &c. i. magnitudines enim impossibile est vt generetur ex vno, neq; ex multis reb⁹ alijs ab vno, sc̃p ex vno, neq; cum vno, neq; cum alijs sit magnitudo. magnitudo enim est de natura continui: vnũ aut est de natura discreti. D. d. Et dicens hoc est similis, &c.

id est dicens, q̃ additio vni facit v D ex vno & addito fiat magnitudo, est sicut dicit⁹, q̃ magnitudines sũt ex punctis, & ex indiuisibilibus: qđ iam destructũ est. D. d. Et si aliquis existimauerit hoc esse, &c. i. si aliquis dixerit, contradicendo Zenoni, q̃ iam affuerit sunt homines quidam ad dicendum, l. q̃ numerus & magnitudo sunt compositi ex vno, & ex aliquo non vno, dicatur ei, quare componuntur ex vno, & ex nõ vno duo genera diuersa, quorum vnũ est numerus, & aliud magnitudo. & natura vnus & non vnus, ex quibus componitur numerus, est equa E lis naturæ vnus & non vnus, ex quibus componitur magnitudo. Et intendit, q̃ contingit huic positioni, q̃ elementa rerum diuersarũ in specie sunt conuenientia in specie: qđ est inopinabile. D. d. Non enim est manifestum, &c. i. qñ, qñ dixerim⁹ q̃ intentio non vnus est, quod nõ habet naturam vnus, sed contrariã, tunc impossibile erit vt ex eo componatur magnitudo, aut numerus. ita. n. contraria non admiscetur.

An numerus, et magnitudo substantia sunt, vel ne. Cap. 6.

His autem consequens dubitatio est, vtrum numeri, & corpora, & superficies, & puncta aliquæ substantiæ sint, an non. Si enim nõ sunt, fugit nos quidnam ipsum ens, & quæ entium substantiæ sint. Passiones enim, & motus, & q̃ ad aliquid sunt, ipse q̃ dispositiones, ac rationes nullius substantiam significare videntur. cuncta etenim de aliquo subiecto

H ij dicun-

Magnitudo est de natura continui: vnũ autem est de natura discreti.

E

F

Metaphysicorum

* Hoc ali
quid.

E dicuntur, nihilq; horum ipsum
quod est. Quæ vero maxime sub
stantiam videantur significare,
sunt aqua, terra, & ignis, ex qui
bus cõposita corpora constitut.
horum aut caliditates quidem,
& frigiditates, & huiusmodi
passiones non substantiæ sunt.
corp⁹ vero solum, quod hæc pa
titur, permanet tanquam aliqd
ens, & aliqua existens substantia.
At vero corpus minus est sub
stantia, q̃ superficies, & superfi
cies q̃ linea, & linea q̃ vnitas,
& punctum. his. n. corpus defi
nitur. & hæc quidem videntur
posse sine corpore esse, corp⁹ ve
ro absq; his impossibile eẽ. Qua
re plures quidem, & Antiquio
res substantiam quidem & ens,
putabant esse corpus, cætera ve
ro huius passiones: vt & princi
pia corporum entiu essent prin
cipia. Posteriores vero, & illis fa
pietiores habiti numeros. Quæ
admodum itaq; diximus, si hæc
non sunt substantiæ, nulla sub
stantia, nec aliquid ens omnino
est. quæ. n. eis accidunt, non con
uenit entia nominare. At si hoc
quidem conceditur, q̃ longitudi
dines, & puncta magis q̃ corpo
ra substantiæ sint, at quæia cor
pora hæc sint non videmus (in
sensibilibus nanq; impossibile
est esse) nõ erit profecto vlla sub
stantia. Item videntur hæc oia
dimensiones corporis esse, hoc
quidem ad latitudinem, hoc ve
ro ad profunditatem, illud por
ro ad longitudinem. Erad hæc

similiter inest in solido quæcum
que figura. Quare si nec in lapi
de Mercurius, nec in cubo dimi
dium cubi, sic vt determinati,
ergo nec superficies. nam si quæ
cunq; & ea profecto sit, quæ di
midium determinat. eadem au
tem ratio & de linea, puncto, &
vnitate est. Quare si corpus ma
xime substantia est, hæc aut cor
pore magis, hæc vero non sint,
neq; substantiæ quædã sint, su
giet nos, pfecto quidnã sit ens;
quæue entium substantia est. Ad
hæc. n. quæ dicta sunt, etiam q̃
circa generationẽ, & corruptio
nem accidunt inconuenientia.
Videtur. n. substantia, cum ante
non existens, nunc sit, aut cum
antea existens, postea non, cum
generatione & corruptione hæc
pati. At puncta, lineas, & super
ficies, neq; fieri, neq; corrumpi
contingit, cum q̃nq; sint, q̃nq;
vero non sint. Cum enim cõgãt;
aut diuidãt corpora, q̃nq; vna,
cũ simul tangunt, q̃nq; duæ;
cũ diuidunt, fiunt. quare neq;
iam compositis, sunt, sed corru
ptæ sunt: & diuisis, sunt, cũ an
tea non essent. punctum nanq;
indiuisibile, non est diuisum in
duo. Ceterum, si generantur, &
corrumpuntur, ex aliquo fiunt.
Similiter autem se habet & cir
ca nunc, quod est in tempore, Hæc nõ
bei Au
nec hoc enim conngit genera
ri, & corrumpi, sed tamen aliud
esse semper videtur, cũ non
substantia aliqua sit. Patet autẽ
quod etiam circa pũcta, lineas,
&

A & superficies similiter se habet. eadem enim ratio est. cuncta nāque similiter, aut fines, aut diuisiones sunt.

Et istam questionem consequitur alia difficilis, & est, Virum numeri, et corpora, & superficies, & linea, & puncta sint substantia, aut non. Quoniam si nō fuerint substantia, tunc recedet a nobis cognitio, quae sit subiecto, & quae est substantia entium. Motus autem,

B & passiones, & species relationis, & dispositionum, & dictionum existimantur non significare substantiam aliquam, quia oīa dicuntur de subiecto, & nihil eorum dicitur, quod est hic. Illud autem, quod existimatur in maiori parte significare substantiā est aqua, & terra, & aer, & ignis, ex quibus constituntur omnia composita corpora. caliditates vero, & frigiditates in istis rebus, & similia sunt passiones substantiae. corpus

C vero ē illud, quod determinat istas passiones solum, quia est ens ali-quid, & alia substantia. Sed corpus est minus superficie in substanti-
tialitate, & superficies minus quam linea, & linea minus quā puncto. Unum corpus definitur per ista. ista enim existimantur esse sine corpore. & hoc possibile est: corpus aut impossibile est ut sit sine istis. Et ideo existimabimus An-

tiqui philosophorū quod substantia, **D** & ens est corpus, et quod alia sūt passiones istius corporis. et ideo isti existimauerūt quod principia corporum sunt principia entium. alij autē, qui reputabantur sapientiores illis, existimauerunt, quod substantia, & ens est numerus. Sicut igitur diximus, si ista, quae diximus, non sunt substantia, nulla est substantia oīno. neg. ens, quoniam re-
ctum non est ut accidentia, q̄ acci-
dunt istis substantijs, dicantur sub-
stantiae & entia. Sed, cum sit ma-
nifestum quod longitudines, et p̄-
tēs, q̄ sunt corporis, sunt maioris
substantialitatis quā corpus, &
non videmus ea esse substantias,
ex quibus igitur corporibus sunt
substantia entium? & impossi-
bile est ut sint ex corporibus insen-
sibilibus, aut forte nulla substantia
ominino est. Et etiam videmus,
quod omnia ista sunt dimensiones
corporis. quaedam enim sunt lati-
tudines, quaedam sp̄situdines, &
quaedam longitudines. Et cum hoc
dicitur, quod ista sunt in corpori-
bus, sicut figurae sunt in eis. corpus
enim necesse est ut habeat aliquā
figuram. Si igitur possibile fuerit,
ut corpus non habeat figuram,
possibile erit ut non habeat di-
mensionem, Verbi gratia, quo-
niam, si fuerit possibile ut figura

Metaphysicorum

G *Mercurij nō sit in idolo Mercurij,*
possibile est ut figura semigrandi
nis sit in tota figura grandius. Et
cū hoc, quod diximus, accidit istis
error, cū perscrutati fuerimus de
rebus, quibus contingit generatio
et corruptio. Existimant. n. quod
substantia non primo fuit, deinde
fuit: aut fuit primo, deinde corrup-
pitur: et quod passiones contingūt
ei apud generationē et corruptio-
nem. Puncta aut, et linea, et si-
H *perfacies impossibile est ut habeāt*
generationem et corruptionē, aut
ut sint quandoq, et quandoq, nō.
Corpora. n. continua et discreta
apud continuationem adunantur,
et apud discretionem fiunt duo.
et nihil corrūpitur, nisi corruptio
accidat ei. et ea, quę diuiduntur,
non sunt sine generatione. Punctus
autem, si non diuiditur, non fit duo
puncta: et si generatur, et cor-
rumpitur, est necessario ex ali-
I *quo illud.*

17 Et est questio difficilis perscruta-
 tanda in hac scientia, verū numeri,
 & corpora, & superficies, & linea, &
 puncta sunt substantiæ entium. scilicet
 dicuntur secundum quid, sicut quidam di-
 cunt, aut non. Existimatur. n. quod, si
 ista non fuerint quiditates substan-
 tiarum entium, quod recedat a nobis
 eognitio naturarum eorū, scilicet entium
 existentium per se: quia omnes cō-
 ueniunt in hoc, quod appellant eas
 substantias. D. d. Motus autem, &
 passiones, & c. i. & ista existimantur
 esse substantiæ, quia illa, quę sunt
 prius ista, v. g. motus, & accidentia,
 & relationes, & dispositiones, mani-
 festum est, quod non notificant substā-
 tias entium, scilicet vocantur substantiæ.
 & intendit per passiones qualitates
 attributas sensibus, v. g. calorem &
 frigus. & per dispositiones modum
 qualitatis, quę dicuntur dispositio & ha-
 bitus per dictiones autem forte in-
 tendebat intellecta subiecta. D. de-
 dit causam, propter quā omnes con-
 ueniunt in hoc, quod ista nō sunt sub-
 stantiæ, & d. quia omnia dicuntur,
 & c. i. quia oīa ista sunt in hoc indivi-
 duali, quod est individuum substā-
 tiæ, & nullum eorū dicitur ex hoc.
 D. d. Illud autem, quod existimat,
 & c. i. illud autem, quod videtur esse
 secundum existimationem substantia
 entium compositorū individualium,
 sunt quatuor elementa, ex quibus
 componuntur substantiæ sensibiles
 & intendit quod ista videntur esse sub-
 stantiæ compositorum secundum materiā,
 non secundum illud, quod dicitur in respō-
 sione ad quid. D. d. corpus vero est
 illud, quod determinat, & c. i. quod de-
 finiantur ista accidentia, corpus de-
 terminat naturam eorū, scilicet quod est de
 definitionibus eorū, quasi differē-
 tiarum eorū sunt determinantes na-
 turam entis, & distinguentes ipsum
 ab alijs. D. d. Sed corpus est minus,
 & c. i. sed cū feceris comparationē
 inter ista, videbis quod corpus est mino-
 ris substantialitatis quā superficies, &
 superficies quā linea, & linea quā punctus.
 Deinde d. causam in hoc, & d. cor-
 pus enim post ista inuenitur in de-
 finitione: quia corpus definitur, quod
 est illud, quod est diuisibile in tres
 superficies: aut illud, quod contine-
 tur a superficie, aut superficiebus.

A & etiam quia ista videntur priora corpore naturaliter. & innait modum prioritatis fm consequentiam aut: intendit vt corpus, impossibile enim est vt intelligatur line superficies. superficies autem impossibile est vt intelligatur line corpore. similiter est de linea cum superficie, & de puncto cum linea. Et, cum dedit rationes sufficientes, q corpus est substantia absq; superficiebus, & lineis. Etideo exilimabant Antiqui Philosophorum, q substantia, & ens est corpus, & q alia non definiuntur per designationem corporis. &c.

quia opinati sunt, q. corpus est substantia, crediderunt q. principia corporum, ex quibus componuntur, sunt corpora, quia sunt principia omniū entium. si. a. corpora sunt principia, ergo principia corporum sunt principia entium. D. alij vero, qui reputabant ut. c. illi autem, qui reputabant sapientes istis, dicebant, q. substantia fm hanc cōsiderationem debet esse numeri, si. quia sunt priores in imaginatione alijs entibus: & quia sunt priores naturaliter: & quia sunt fcti magis libera tū à materia q. corpus. D. d. Sic uti

tur diximus, &c. i. contingit igitur
 hunc fermemum si illa non fuerint
 substantiæ, existimari nullam esse
 substantiam omnino entis. impos-
 sibile. n. est v. posteriora ab illis sub-
 stantijs, Accidentia, sint substantiæ
 alicuius eorū, de quibus omnes con-
 veniunt, v. sint substantiæ sensibiles.
 D. dedit dubitationē super hoc, &
 d. Sed cum firmum sit, q. longi-
 tudines, &c. sed ista confederatio
 facit q. superficies, & lineæ, & pōtia
 sint substantiæ: & apparet de istis q.
 non sunt substantiæ, & sunt priora

corporebus mathematicis: ergo cor-
pora mathematica non sunt substa-
ntia. Ex quibus igitur sunt substanti-
entia: impossibile. n. est vt sint cor-
pora sensibilia. Ita n. sunt corporum
substantia: quæritur, cum dicim⁹
in eis, quæ sunt ens & vnum. qm̃
qm̃ est substantia, quæsi-
gnificat hoc nomen ens, & vnum.
& nullum corpus est nisi mathema-
ticum, aut sensibile. D. d. aut forte
nulla substantia in eo est. i. oportet
vt dicamus fm̃ hanc questionem, qd
congruit vt substantia non sit specu-
ies rei, qm̃ sit destructiua qm̃
quid est sunt corpora, & recte
videt⁹ repari fm̃ hoc qd entia non
sunt, neq. habent quidditates. Et, qd
declaro, qd corpus mathematicū
non est substantia, fundatur sup hoc,
q longitudo & latitudo sunt accidē-
tia, & differētie ipsius corporis, d.
Et itē videmus, qd oīa ita, &c. &
declaro, qd corpus mathematicū est
accidens, & qd definitio corporis cō-
struitur ex tribus dimensionib⁹,
& videmus cum hoc qd dimensiones
sunt corpori quæsi figuræ, & differe-
tie eius. D. declaro hoc, & d. cor-
pus enī necesse est vt habeat aliquā
figuram, & c. i. figura enim tale habet
dispositionem in corpore, sicut
dimensio in hoc, qd corpus non
potest denudari ab eis nisi corruptu-
r, sicut est dispositio de differētia
reī substantiali. D. deditur explicite,
& dixit, v. g. qm̃, si fuerit possibile,
& c. qm̃, si figura non fuerit substā-
tialis corpus, possibile erit vt figura
propria auferat⁹, & remaneat res.
v. g. vt figura holi auferat⁹, & rema-
neat holi, aut figura idoli Mercurij,
remanente idolo Mercurij. Et, si ef-
feret possit vt figura, ppria rei auferet⁹
tunc

Metaphysicorum

G r̄e possibile esset vt semisfigura rei auferretur, remanente tota figura: & hoc intendebat cum d. possibile ē vt semisfigura grandinis sit in tota figura grandinis. Et dedit exēplū de tunica, quia tunica est de rebus, q̄ non habent hoc nomen, nisi fm figurā habendam. figura igitur ei⁹ est dīa ei⁹, q̄ distinguit eam ab alijs indumentis. Et intendit declarare ex hoc capitulo q̄ cum posuerim⁹, q̄ dimensiones sunt accidenti a, tūc corpus erit accidēs, & si posuerim⁹, q̄ corpus est substantia, tūc ista erūt substantiæ: D. d. Et cum hoc, quod

H diximus, & c. i. & cum istis inopinabilibus cōtingentibus huic positioni, sc. corpora esse substantias, accidūt etiam alia inopinabilia ex apparentibus in rebus generabilibus & corruptibilibus. D. d. Existunt n. q̄ substantia, & c. i. existimatur. n. & ponitur. & est cōcessum ab omnibus, q̄ substantia generatur & corrumpitur, & accidunt ei passiones apud generationem & corruptionē, sc. q̄, cum generatur, sit substantia, quæ non fuit: cum corrumpitur, corrumpitur illud, quod fuit. D. d. Puncta autem, & lineæ, & c. i. puncta aut, & lineæ, & superficies nec generantur nec corrumpuntur, neq̄ sunt quædam, & quandoq̄ nō, cum linea nō corrumpitur in non lineam, neque generatur ex non linea. & sicut est et de corporibus. D. incipit declarare hoc, & d. Corpora enim cōtinua, & discreta, & c. i. & d. q̄ nihil corrumpitur, nisi corruptio contingat ei. i. & non omnis cōpositio est generatio, neq̄ oīs dissolutio est corruptio: vt quidā antiquorum dicunt, sc. congregatio est generatio, & segregatio corruptio. ica generatum

est illud, in quo sit substantia, q̄ nō fuit, & corruptū est illud, in quo corrupta est substantia, quæ fuit. D. d. & c. a, quæ diuiduntur, non sunt siue generatione, i. e. a, quæ diuiduntur in partes conuenientes fm nomē & definitionē, nō sunt sine generatione. Et, quia accidit ei in hac intentione punctus: punctus n. non diuidit⁹, & non hēt generationem: & dixerūt etiā q̄ illud, qd diuidit⁹ in talia semper fm nomen & definitionem, non hēt generationem, d. illa, q̄ non diuiduntur ex re diuisibili, non sunt sine generatione. minima. n. partē corp⁹ ris sensibilis, q̄ non diuidit⁹, fm q̄ est illud corp⁹, est cōposita. v. g. q̄ minima pars ignis est cōposita ex materia & forma. D. d. Punctus aut, si ignis cōpositus ex materia & forma, non diuidit⁹, & c. i. punctus aut, si est indiuisibilis, non gñabit⁹: cū punct⁹ non diuidit⁹ in duo puncta, ergo nō hēt generationē. qm, si haberet generationem, esset cōpositus & hoc intendebat, cum d. est necessario ex aliquo illud. i. & cum punctus gñatur, & corrumpit⁹, necessario generatur ex aliquo. & sic erit indiuisibilis: quod est impossibile.

Dubitationes de Ideis. Cap. 7. M

O mnino autē aliquis dubitabit, quare oportet alia quædam præter sensibilia, & media quærere, vtputa eas, quas ponimus, formas. Si enim propterea q̄ mathematica quidē ab his, quæ hic sunt, alio quodam differunt, in eo fanē, q̄ plura eiusdē speciei sunt, nihil differunt. & ideo non erūt eorum principia, numero determinata, sicuti etiam literarū quæ

Confilium
modi arguendi. vid
r. Phy. cō.
16.

Vide. i. c. a.
de substantia
orbis.

Minima
ignis cō
posita ex
materia
forma.

A quæ hic numero quidē nō sunt omnīū principia determinata, sed specie, nisi quis huius syllabæ, & huius vocis accipiat. harum enim numero ēē determinata erunt. sūt etiam de medijs, infinita etenim ēē illic sunt, quæ eiusdē speciei sunt. Quare, si pręter sensibilia, & mathematica nō sūt alia quædā, qualia dicūt quidam formas esse, nō erit vna numero, & specie substantia: nec entium principia aliqua numero aliquor, sed specie erunt. Si itaq; hoc necessarium est, & formas ppea necesse est esse. etenim quanquā nō bene declarēt, qui hæc dicūt, hoc tñ est, qđ volūt: & necesse ē eis hoc dicere, qđ formarū vnaquæq; substantia quædam sit, & nulla fm accidens. At vero si ponemus formas ēē, & principia vnū numero, non specie esse, diximus quæ impossibilia necesse est accidere.

C Et rectū est querere de questione difficili, quare querenda sunt alia substantia ēē sensibilibus, & a medijs; scilicet forma, quæ finguntur esse. Quoniam, si querimus istas substantias propter hoc, s. quod mathematica distinguuntur a sensibilibus per aliud, nō distinguuntur ab eis per hoc, quod sūt multa forma, sicut ista forma. manifestū est igitur, quod principia ista nō erunt terminata in numero, quæ admodū principia qualitatū, quæ sunt hic, nō sunt terminata in numero. prin-

cipia enī cuiuslibet qualitatis non sunt terminata in numero, sed forma, nisi principia litera composita ex duobus literis, aut principia vocis composita ex duobus vocibus. principia enim istius litera sunt terminata forma, & numero. & similiter erit etiā in rebus medijs. Si igitur non fuerint alie substantia, alie a substantijs sensibilibus, & a substantijs mathematicis, sicut quidam dicunt, manifestū est formam non esse. sed, si concesserimus formas esse, & principia esse terminata numero nō forma, iam narrauimus, quod contingit ex hoc necessario, & quod est impossibile omnino.

E Et querendum est qua de causa fuit necesse ponere in positione ess substantijs sensibilibus, & mathematicis, quas vocat medias substantias, quas dicunt formas. causa enim, propter quam fuit necesse formas medias ponere, manifesta est. & est, qā nos videmus mathematicas formas differre fm definitionem a formis sensibilibus. Et hoc intēdebat, cum dixit: Qm, si querimus, &c. D. d. & non distinguunt ab eis, &c. id est, & isti non ponunt ista media distincta a rebus sensibilibus: ita qđ vnum quodq; eorum sit vnum numero tantum, sicut ponunt facientes formas: sed distinguuntur ab eis secundum qđ sunt similia eis, scilicet multa fm formas, & multa fm numerū.

Deinde dicit: manifestum est igitur, &c. i. & dicere formas esse, cōtingit ex eo, vt principia rerum, quæ sunt

Metaphysicorum

G sunt hic, sint determinata numero, idest diuerfa numero tantum, & nō forma. & hoc intēdebat, cū d. manifestum est igitur per se, q̄ res, quæ sunt hic diuerfæ numero, & forma, sunt dispositio i qualitate, id est manifestum est igitur per se, q̄ sunt res tales. Et hoc intēdebat, cū dicit, quæ sunt hic: quia sunt diuerfæ forma & numero, sicut licet compositz ex literis, & voces compositz ex vocibus: quia necesse est vt principia istorum sint diuerfa numero & forma. & sic ponunt media, dicētes ea, scilicet diuerfa numero & forma. & hoc intēdebat, cū dicit. Et sic erit etiā in rebus medijs. Deinde dicit. Si igitur non fuerint substantiæ aliz, &c. idest & cum determinatum est ex hoc sermone, q̄ nō sunt nisi duæ substantiæ, sensibilibus, & mathematica, manifestum est q̄ formæ nō sunt. Deinde dicit: Sed, si concesserimus, &c. idest iam narrauimus quod accidit ex hoc de impossibili quæstione, de qua perscrutatus sumus, vtum sit vna numero, aut forma.

Vtrum principia potentia sint, vel alio modo: Et vtrum vt inuersalia, an singularia. Cap. 8.

Ils autem propē est dubitare, vtum potentia, an alio quodam modo elementa sint. Si enim alio quodam modo, erit aliquid aliud principijs prius. potentia namq̄ prior illa causa est. non est autem necesse, vt omne, quod potētia est, illo modo se habeat. Quod si elementa potentia sunt, contingit nihil entium esse, possibile enim est esse, etiam quod nōdum est,

sit enim quod non est. sed nihil eorum sit, quæ esse impossibilia sunt. Et has itaq̄ de principijs dubitationes necesse est dubitare.

Et asimilatur istis quæstionibus dictis ista quæstio, Vtrum elementa sint potentia, aut alio modo. Si igitur alio modo, quomodo est possibile, vt aliquid sit ante elementa, & sint principia. potētia enim est ante illam aliam causam. illud autem, quod non habet potentiam, nō est ante potētiā necessario. Si autem elementa fuerint potentia, tūc possibile erit vt elementa non sint aliquod entium. illud enim quod habet potentiam vt sit, nondum est. & non sit nisi illud, quod non habet esse. & nihil erit, quod non habet potentiam vt sit. Ha igitur quæstiones sunt difficiles, de quibus perscrutandum est in cognitione principiorum.

Quærit vtum elementa prima, & principia omnium entium sint potentia, aut actū. & hoc intēdebat per alium modū. Deinde dicit. Si igitur alio modo, &c. idest si igitur elementa sunt actū, habent elementa. potentia enim est ante actū, idest illud, quod est in potētia aliquid, est ante illud, quod est in actū illud quid. & sic elementa habebunt elementa: Deinde dicit: illud autē, quod non habet potentiam, &c. id est, illud autem, in quo non est potentia, vt ex eo fiat aliquid, nihil sit ex eo, quod sit in potentia oīno. quapp non erit elementum alicuius rei aliquo mō.

Et

*Verū
cipia sunt
potentia.*

A Et abbreviatio eius est, q si elementa sunt actu secundum q sunt elementa, & sunt potentia prior eis, cum sint in actu, contingit q elementa habeant elementa. & si potentia nō fuerit prior eis, non erit in eis potentia omnino ad aliquid. & si nō erit elementum alicuius rei, Et cum dicitur impossibile contingens positionem elementorum in actu, inceptit dicere etiam quid contingit positionum in potentia, & dicit. Si autē elementa fuerint potentia, & id est, si elementa fuerint potentia, possibile erit ut omnia entia, quæ sunt

B actu, destruantur, & nihil remaneat nisi illud, quod est in potentia. Dedit causam in hoc, & dicit: illud enim quod habet potentiam, & id est illud enim, quod est in potentia, est aliud quid in actu. cum enim est in potentia, impossibile est ut illud sit in actu. actus enim & potentia sunt contraria. Deinde dicit: & non fit nisi illud, quod non habet esse, id est & non fit nisi illud, quod non habet esse in actu. & nihil fit, quod non habet potentia ut fiat.

Et utrum vniuersalia sint, an, ut dicimus, singularia. Si enim vniuersalia, non erunt substantiæ. nihil enim cōmuniū quod quid, sed quale quid significat. sed substantia quod quid. Quod si quod communiter prædicatur, qd quid sit, & exponi possit, multa animalia erit ipse Socrates, & homo, & animal. si singula quidē, quod quid, & vniū significant. Si igitur principia vniuersalia sunt, hæc accidunt. Quod si nō vniuersalia sunt, sed ut ipsa singularia, non erunt sci-

bilia. ipse enim vniuersalis D omnium scientiæ sunt, quare erit alia principia priora de principijs vniuersaliter prædicata, si sit quidem eorum futura scientia.

Et etiam perscrutandum est, utrum principia sint vniuersalia, aut particularia. Si vniuersalia, non sunt substantia. cōmuni enim non dicuntur esse hoc singulare, sed exemplaria hæc substantia autem dicitur esse hoc singulare. Si igitur dicitur prædicabile de rebus modo cōmuni, quod ex hoc, tunc Socrates erit multa animalia, scilicet Socrates et homo, & animal. quoniam vnumquodque eorum significat quod est hoc vni. ista igitur acciderit accidunt, si principia fuerint vniuersalia. Si autem non fuerint vniuersalia, & fuerint sicut principia particularia, tunc scitū non habebit esse. scientia enim omnium sunt vniuersales. manifestū est igitur, quod, si fuerit possibile, ut ipsa principia cognoscantur, quod alia principia sunt vniuersalia autem particularia, quæ prædicantur de particularibus.

Et etiam perscrutandum est, verū principia sint vniuersalia, aut particularia. Si autem vniuersalia, non erunt substantiæ. Vniuersalia enim sunt cōmuni, quia sunt in pluribus: & commune non est hoc singulare, quod est substantia, sed est exemplar huic singulari, scilicet for- mæ cōmuni eis, & omnibus indi-

uiduis

illa & po-
tētia sunt
contraria.

sed prin-
cipia sunt
sicut an-
imalia.

C

E

F

10
cōe nō ē
singl, sed
est exemplar
omnino singu-
laribus ha-
bitibus ista
forma. Idē
est. Metē
cōmū, &
quæ ibi

Metaphysicorum

ARISTOTELIS

METAPHYSICORVM

L I B E R Q V A R T V S,

Cum Auct. Comm.

S Y M M A E L I B R I.

In Prima agitur de quibus habeat prima Philosophia pertractare. In Secunda de Principiorum cognitione.

Summa prima Ens. prout est ens, & primas causas à primo Philosopho considerari. Cap. 1.

Quiduis habentibus illam formam: substantia autem dicitur esse hoc singulare: propter quod concluditur in secunda figura, q̃ substantia non est vniuersale. D.d. Si igitur dicitur prædicabile, &c. i. si igitur vniuersale est commune, fin q̃ est singulare existens in pluribus, tunc Socrates erit cõpositum ex multis animalibus. in Socrate enim erit humanitas existens in omnibus hominibus, quia est hoc singulare in numero. & sic Socra. & omnia individua hominiserunt composita ex vna re, & similiter erit cõpositus

H cum omnibus animalibus. animalitas. n. hec indiuidualis existit in omnibus indiuiduis animalium, aut indiuidua animalium existunt in ea. istæ igitur quæstiones accidunt, si principia fuerint vniuersalia. D.d. Si autem non fuerint vniuersalia, &c. id est si autem nõ ponantur hic esse vniuersalia entia, contingit vt scientiæ necessariæ non sunt. & hoc mouit Platonem ad dicendum formas esse. D. dixit scientiæ enim omnium sunt vniuersales. & intendit Scientias Speculatiuas necessarias. Deinde dixit manifestum est igitur, &c. id est, & cum necesse est vt principia particularia cognoscantur non generabili cognitione neque corruptibili, necesse est hic esse principia vniuersalia ante particularia.

+

Et sciẽtia quædam, quæ speculatur ens, prout ens est, & q̃ ei per se insunt: Hæc autem nulli earum, quæ in parte dicuntur, eadem est. nullæ namq; cæterarum vniuersaliter de ente, prout ens est, considerant, sed eius aliquam partem abscondentes, quod ei accidit speculantur, vt Mathematicæ scientiæ. Cum autem principia, & supream causas queramus, patet q̃ alicuius naturæ p se necesse est eas eẽ. Si igitur illi etiã, qui entium elementa querant, ista principia querant, necesse est eẽ elementa entis nõ fin accidens esse, sed prout entia sunt. Quare nobis quoq; entis, prout entis, primas causas accipiendum est.

Vnus quidem scia scientiarũ est consideratio de ente, & de rebus, quæ sunt entis per se. Et ista scia non est vna earum, quæ dicuntur particulares, quoniam nõ est alicuius

Metaphysicorum

G Antiqui quaerunt principia primariorum, scilicet quae sunt entia, & non quaerunt causas entium, quae sunt homines, tunc quaeritur eorum hominum in causis est accidentaliter. Et intendit quod, cum quaesierunt causas entis, & non quaesierunt causas entium transmutabilium, v.g. tunc quaeritur eorum fuisse essentialis, & si quaererent causas entium propriorum, tunc esset questio accidentalis.

Quo pacto ens multipliciter dicatur. Ens, & vniu. idem esse. Item de ente, ut est qd, et de eius p[ro]p[ri]is, ac consequentibus hanc consequenter sciam. Ca. 2.

H

Ens autem multipliciter quidem dicitur, verum ad vniu. vnamque quandam naturam, et non equiuoce, sed quoadmodum omne salubre ad sanitatem: quoddam enim quod conferuat: quoddam, eo quod facit: quoddam, eo quod signum sanitatis: quoddam vero capax eius est. Et medicinale ad medicinam: quoddam enim, eo quod habet medicinam, medicinale dicitur: quoddam, propterea quod natura apta ad ea sit: quoddam, propterea quod opus medicinae sit. eodem modo cetera quoque accipimus. Ita & ens multipliciter quidem dicitur, sed totum ad vniu. principium: quaedam enim quae substantiae, entia dicuntur: quaedam, quae passiones substantiae: quaedam, quae via ad substantiam, aut corruptiones, aut priuationes, aut qualitates, aut effectiua, aut generatiua substantiae, siue eorum, quae ad substantiam dicuntur, aut ad alia

quorum ex his negationes, aut substantias. Quare et ipsum non ens, esse non ens dicimus. Quemadmodum igitur sanorum omnium vna scientia est, ita & de ceteris est. Non enim solum eorum, sed & vniu. dicuntur, verum et eorum, quae ad vnam naturam dicuntur, vniu. scientia est speculatiua. etenim haec est quodammodo & vniu. dicitur. Paret itaque vniu. esse, & entia prout entia, speculatiua. Vbi quae autem proprie primi, et ex quo cetera pendunt, & propter quod dicitur scientia. Quod si hoc substantia est, oportet profecto ut substantiarum principia, & causas Philosophus habeat. Omnis autem generis, & sensus vnus vniu. & scientia: velut Grammatica vna existens, omnes voces speculatur. Quare entis quoque quot species sunt, & species specierum speculatiua vniu. scientiae genere est.

Et ens dicitur multis modis, et non dicitur equiuoce, sed attribuitur vni rei, & vni naturae, sicut omne sonans attribuitur sonanti. quoddam enim dicitur sanum, quia conferuat sanitatem: quoddam autem sic, quia facit sanitatem: & quoddam, quia significat: et quoddam, quia recipit. Et similiter attribuitur esse medicum medicinae. quoddam enim dicitur medicum, quia acquirit medicinam: & quoddam, quia conuenit medicinae: et quoddam, quia facit actionem medicinam. & secundum hunc modum possibile

*Nō sōl
eōrū
cōditi
scē, &
rū, q
nā nā
dicunt
vniu
ē spec*

M

R possibile est nobis inuenire res, q̄
attribuuntur vni rei, sicut ista, q̄
diximus. Et similiter et ens dicitur
multis modis, sed omnes illi mo-
di attribuuntur vni primo, quod ad
enim dicuntur entia, quia sunt sub-
stantie: & quaedam etiam, quia
sunt passionēs: et quaedam quia
sunt vna ad substantiam, aut ad re-
bationē, aut quia sunt non ens, aut
qualitates, aut agētes: aut gene-
rantia substantiam, aut aliud co-
rum, quae dicuntur esse in substan-
tia, aut quia negant aliquid istorū
accidentium, aut substantia.
Et similiter dicimus etiam de eo,
quod non est ens, vnum quod non
est ens. Quemadmodum igitur scien-
tia sanctorū est vna, sic scientia alio-
rum similis. Quoniam non est vnum
scientia cōsideratio de rebus, quae
dicuntur de vno tantum, sed etiam
cōsideratio de rebus, quae attri-
buuntur vni naturae. Et quia ista
dicuntur de vnoquoque modo, mani-
festum est igitur, quod vnum scien-
tia est cōsideratio de entibus vni-
uersaliter. Et scientia, quae est scien-
tia in rei veritate in omnibus re-
bus, est scientia rei prioris, per quam
continuantur aliae res. & propter
quam vocantur, & dicuntur. Si
igitur hoc prius sit substantia, ma-
nifestum est, quod cognitio princi-
porum, & causarum substantiae
debet esse in philosopho, sed vni-

quodque genus habet vnam scien-
tiam: verbi gratia scientia vocis
est vna, & debet cōsiderare in
omnibus vocibus. Et ideo dicimus,
quod cōsideratio de omnibus for-
mis entis vniuersaliter est vnum
scientia secundum genus, formae au-
tem sunt formae formarum.

Cū autē declarauit, q̄ vna scien-
tia debet cōsiderare de ente, fin q̄
ens est, vult declarare, q̄ hoc nōmē
ens non est æquiuocum. si. n. esset
æquiuocū non cōsideraret de eo
vna ars. Et d. Et ens dicitur multis
modis, &c. i. & nomen ens dicitur mul-
tis modis, & non æquiuoce, sicut can-
is, qui dicitur de latrabili & mati-
no: ueq; vniuoce, vt animal de ho-
mine, & asino: sed est de nominib⁹,
quae dicuntur de rebus attributis ei-
dem, & sunt media inter vniuoca &
æquiuoca. Et hoc intendebat, cum
d. sed attribuitur vni rei, &c. i. ista,
quae attribuuntur eidem non attri-
buunt eodem modo, sed modis di-
uerſis, & quaedā attribuunt eodē
modo, sed diuerſantur fin magis &
minus, sicut hoc nōmē substantia,
quae dicitur de formis & de indiui-
duo. Et, quia sana attribuunt sanita-
ti modis diuerſis, sicut noueni præ-
dicamenta attribuunt ad esse, quia
sunt in vero ente, quod est substan-
tia modis diuerſis, incipit notifica-
re diuerſitatem modorū, q̄ inue-
niuntur in talibus nominib⁹, ad de-
monſtrandum quia est de hoc no-
mine ens cum substantia & cū alijs
prædicamentis, & d. quoddam enim
dicitur sanum, &c. i. quoddam enim
dicitur sana, quia attribuunt sanita-
ti hoc modo, sc. quia cōseruant (a
Metaph. cū cō. Auer. I

De æqui-
uoco non
cōsiderat
vna ars.

E

F

Metaphysicorum

Gnitatem. sicut dicim^r q^d exercitium est sanum, quia cōseruat sanitatem: & quædam attribuunt^r sanitati, q^d faciunt sanitatem, sicut dicimus q^d portio accepta est sana. & sicut dicim^r sanum signum, quod nunciat sanitatem: sicut dicimus de crucis laudabilibus. & sicut dicimus sanum illud, quod cito recipit sanitatem, sicut corpus mundum ab humorib⁹.

Et, cum adduxit ea, q^d attribuuntur vni fini, induxit exemplum et de rebus, quæ attribuunt^r vni agenti, & d. Et similiter attribuit^r esse medicū medicinz, i. & similiter omne aduans actionem medicinz attribuit^r medicinz. Et intendebat per hoc de

H clarare, q^d attributa ei, aut attribuitur eidem fini, aut eidem agētī, aut eidem subiecto, sicut nouem prædicamenta substantiæ. D. d. quoddam enim dī medicum, & c. i. quoddā. n. dicit medicum, quia acquirit artem medicinz, v. g. hō medicus: & quoddam, quia conuenit actioni medicinz, v. g. dieta. D. d. & quoddam, q^d facit actionem medicinz, licet non sit medicus. vetula. n. q^d medicabat cū illa herba, sicut dī, agebat actionem medicinalem, licet nō erat me

I dica. D. d. Et sicut etiam ens dicitur multis modis. sed omnes illi modi attribuuntur vni primo. i. & sicut hoc nomen ens licet dicatur multis modis, tñ in omnibus dicitur ens, quia attribuitur primo enti substantiæ. & istæ attributiones in vnoquoque eorum sunt diuersæ. prædicamenta enim attribuuntur substantiæ, non quia est agens aut finis eorum, sed quia constituit^r per illam, & subiectum est eorum. & vñ non dicunt^r entia, nisi quia sunt dispositiones entis. & multi homines negāt ea esse.

*Predica
mēta acci
dentis nō
attribuunt
entis sub
iecto, quia sit
agens, aut fi
nis eorum*

albedo enim non est, sed album.

D incipit declarare modos, fm quos attribuunt^r substantiæ, & d. quoddam enim dicit^r entia, & c. i. quoddam dī ens, quia est *exillens per se*, & est sub

stantia: & quoddam dicit^r ens, quia est *passio substantiæ*. & intendit per viam ad substantiam motum ad substantiam. motus. n. dicitur ens, quia est via ad verum ens. Et intendit per relatiōem, quia est comparatio entis ad ens. & intendit relationem, q^d dī ens, fm q^d determinatū est talis locis. & dī ē ens illud, quod est priuatio entis. & hoc nomen ē ens dicitur modo cōsimilitudinis. dī. n. sub

stantia illud, quod facit substantiā, sicut dicentes hic esse virtutes & formas facientes substantiam. & sicut dicit^r, q^d elementa substantiæ sunt substantiæ & hoc intendebat, cū d. aut generantia substantiam. D. d. aut aliud. i. & dicit^r ē ens illud, quod existit in substantia. & hoc vñ est ceteris prædicamentis. D. d. aut q^d negāt, & c. i. qm̄ quemadmodum hoc nomen ens dī de oībus istis modis, ita etiam dicitur de negatione & affirmatione. Et intendebat per hoc, q^d hoc nomen ens dī de primis & intelligibilibus, & secundis: & sunt res lo

M gicæ. Et, cum declarauit, q^d hoc nomen ens dī omnibus modis istis, incipit declarare q^d cognitio eorum, quæ dīr tali modo, est vnus scientiæ, & d. Quemadmodum igit^r scientia vna considerat de rebus attributis sanitati, i. medicinæ, ita vna scientia debet considerare de omnib⁹ attributis enti. D. d. Qm̄ non est vnus scientiæ consideratio, & c. i. res enim, q^d habent vnā scientiam, non tñ sunt, quarum subiectum est vnus genere, aut specie dicto vnioce, sed quæ

*K
sed q^d
stima
illa, &
reducit
est ens
Sed p
Aster
vide
zime
Mou
ens q^d
via ad
rum*

*Hoc
no q^d
de p
inteli
libus
concl*

*Re
vñ
nō
q^d lei*

A quorum et attribuitur vni fini, aut vni agenti, aut vni subiecto. Et dixi hoc, quia ista est dispositio entium, sicut attribuitur vni fini, aut vni complemento. & hoc est quod fitum in hac scientia. D.d. Et, quia ista dicuntur, &c. i. & quia declaratum est quod hoc nomen ens dicitur modo modo.

Si itaq; ens, & vnū idē, ac vna natura sunt, propterea q; feiunū cēm fequunt, quemadmodum principium, & caufa, fed non q; vna ratione fignificatur. * a l. nihil autem.

nihil quidem refert, fi etiam fimiliter putabimus, quinimmo magis proderit. Idem enim vnus hō, & ens hō, ac hō. * f

nihil fignificat diuerfum aliū uid fīm dīctiōnem repetitam, i. homo, & homo, & vnus homo. Patet autē q; non feperatur ens, nec in generatione, nec in corruptione. fī militer & fī vno. Quare manifeftū eſt q; additio in his idē fignificat, & q; vnū nihil aliud eſt prāter ens. Itē cuiufq; ſubſtātia vnū eſt, non fīm accidētīfīmiliter & fī ipſum ens quoduis. * a l. quod perie

Metaphysicorum

G Quare quot vnus species, totidem & entis sunt, de quibus ipsum quid est speculari, eiusdem genere scientie est. dico autem, vtrputa de eodem, & simili, ceterisque huiusmodi. ferè autem omnia contraria ad hoc principium reducuntur.

Vnum autem & ens cum sint idem, et habeant eandem naturam, consecutio vtriusque ad alterum est, sicut consecutio principij & causæ vnus ad alterum, non quia eadem

H definitio significat vtrumque. Nulla autem differentia est inter ea, & si existimantes fuerimus tali existimatione. Sermo enim dicitur homo vnus, aut homo est, aut homo iste, idem significat, & non diuersa significat apud iterationem.

Manifestum est. n. quod sermo dicens homo iste, & homo vnus, & homo est, non significat diuersa: cum non sit differentia inter dicere homo iste, & homo, neque in generatione

I neque in corruptione. et similiter est etiam de vno. Manifestum est igitur quod additio in istis significat idem, & non significat vnum aliud ab ente. Et etiam substantia cuiuslibet est vna non modo accidentali: et ideo dicimus, quod substantia cuiuslibet vnus cõs esse esse eius. Manifestum est igitur, quod forme vnus sunt secundum numerum formarum entis, & vnus scientia est consideratio similiter

de istis formis. quod vnus scientia est consideratio de conuenienti, & simili, & de alijs rebus similibus. & vniuersaliter oia contraria attribuantur huic primæ scientiæ.

Cum declarauit, quod vnus scientie est consideratio de ente & de causis suis, scilicet substantia, & de causis substantiæ, vult etiam declarare, quod ista scientiæ etiam est consideratio de vno, & dicit: Vnum autem & ens, & consideratio autem de eo, quod significat vnus, est istius scilicet etiam. Quia vnum & ens, aut significat idem omnibus modis, scilicet definitione & subiecto, aut vtrumque conuertit super alterum, & consequi illud: quia significant eandem naturam subiecto, & duas definitiones, sicut principium & causam. Nulla enim est differentia in hoc, quod intendimus inter ista duo, scilicet quodcumque sit illud, qui considerat de ente, debet considerare de vno, & si existimantes fuerimus, quod diuersas habent definitiones, in manifestum est per se, quod perfecte consequuntur adiunctionem. id est. n. ens est vnum & e converso. & ista est consecutio, quam dixit. Et, cum dixit quod nulla est differentia inter has duas opiniones de vno & ente, in hoc quod scientia vna debet considerare de eis, inceptit declarare ea significare eandem naturam in forma, licet diuersificentur secundum modum, & d. Sermo. n. dicens, &c. i. & est necesse ut vnum & ens significet eandem naturam, non duas naturas diuersas: quia eadem natura intelligitur cum diciatur vnus homo, aut homo est. i. ens, aut iste homo, quia istæ dictiones iterantur, licet importent dispositiones diuersas. Deinde confirmauit hoc, & d. Sermo. n. &c.

id. n.

I Enti & vni significat eandem naturam
Sed videtur quod possit in Met. cõs. & c. vbi dicitur quod nulli naturæ b significat
Vide contra. Sum.

M

A idest, qm, quemadmodum manifestum est, q nulla differentia est inter dicere iste homo, & homo, neque in generatione, neq in corruptione: ita est inter dicere homo, & iste homo vnus, l q quemadmodu non numeratur subiectum, quando dicimus iste homo & homo, neque in generatione, neque in corruptione: quia dicere nec in generatione nec in corruptione est duplex negatio hominis: ita etiam est cum dicimus iste homo, & iste homo vnus, hoc enim nomen vnum significat ex eo negationem, & est privatio diuisibilitatis. **A**uic. autem peccauit multum in hoc, q existimauit, q vnum & ens significant dispositiones additas essentia rei. Et mirum est de isto homine, quomodo errauit tali errore. & iste audiuit Loquentem in nostra lege, cum quorum sermonebus admiscuit ipse suam scientiam Diuinam. dixit enim q dispositionum quedam sunt intentionales, & quedam animales, siue essentielles. & dixit, q vnum & ens reducuntur ad essentiam dispositam per illa, & non sunt dispositiones addite essentia, sicut est dispositio in albo & nigro & vno. Et iste homo ratio cinatur ad suam opinionem, dicendo q si vnum & ens significat idem, tunc dicere ens est vnum est negatio, quasi dicere vnum est vnus, aut ens est ens. Et hoc non sequeretur, nisi diceremus, q dicere de aliquo q est ens & vnum, q significant eadem intentionem & eodem modo. Nos autem diximus, q significant eandem essentiam, sed modis diuersis, non dispositiones diuersas essentia additas. & fm hoc non est dicta apud istu hoiem inter signationes,

q significant eandem naturam modis diuersis, absq eo q significant intentiones additas illi, & inter signationes, q significant eadem essentia dispositiones additas illi, s diuersas ab ea in actu. Et fecerunt errare illu hoiem res, quaru quedam est, q innuit hoc nomen vnu de genere nostro denominationu, & ista nola significant accidens, & substantia. Et est, quia existimauit, q hoc nomen vnu significat intentionem in re carente diuisibilitate, & q illa intentio est alia ab intentione, q est natura illius rei. Et est, quia existimauit, q vnum dictu de oibus s dicamur, est illud vnu, qd est principiu numeroru. **E** numerus autem accidens. vnde opinatus fuit iste, q hoc nomen vnu significat accidens in entibus: & non intellexit, q vnum, qd est principiu numerorum, est ex entibus, de quibus di hoc nomen vnu, licet sit magis dignum hoc, sicut kies in Nono tractatu istius libri. D. d. Manifestu est igit, q additio, &c. & intendit p additionem hoc, quod addimus vnu & ens eidem. v. g. qn dicimus iste homo, & iste homo vnus, & qn dicimus, iste homo & iste homo, nec in generatione, nec in corruptione. & ista dux signationes sunt idem: q **F** dicere, iste homo significat vnum hoiem p consignificationem, & cu prolatur hoc nomen vnu, no erit dicta inter duas signationes, nisi qa in illo significatur vnu p consignificationem, & hic per appalationem. D. inducit illa racione ad declarandu, q vnu signat de re disposita suu naturu, non re addita illi, & d. Et etiam substantia cuiuslibet, & c. i. & etiam apparet, q vnum non dicitur de re addita naturu dispositione ex
l iij hoc,

C. erroris
A. uic. h. v.
D. u. l. a. r. i. a.
v. g. n. a. t.
f. i. g. n. a. t.
s. u. b. i. e. c. t. u. m.
& a. c. c. i. d. e. n. s.
f. i. l. i. m. e.
f. i. l. i. m. e.
f. i. l. i. m. e.

D. i. g. n. e. s. s. e.
O. p. i. n. i. o.
A. u. i. c.

M. o. d. u. m.
A. u. i. c. i. a. r.

S. o. l. o. m.

Metaphysicorum

G hoc, quia substantia cuiusque rei est una essentialiter, non per rem additam illi. Quoniam, si res esset vnū per aliquam rem additam suæ naturæ, sicut credit Auitenna, tunc nihil esset vnum per se, & per suam substantiam, sed per rem additam suæ substantiæ. Et illa res, quæ est vna, si dicitur quod est vna per intentionem additam suæ essentiali, quæretur etiā de illa re, per quam fit vna, & per quid fit vna: si igitur fit vna per intentionem additam illi, reuertitur quæstio, & procedetur in infinitum.

Deinde d. & ideo dicimus, quod substantia cuiusque vni⁹ communis est esse eiusi. & ideo dicimus, quod substantia cuiuslibet vnus, per quam est vnum, est suum esse, quod est ens.

Deinde d. Manifestum est igitur, quod formæ vnus sunt secundum numerum formatum entis. i. declaratum est igitur ex hoc sermone, quod formæ, quas significat vnum, sunt secundum numerum formatum, & naturarum, quas significat ens, s. quod utrumque significat decem pedicamentis.

Deinde d. & vnus scientiæ est consideratio, &c. i. & manifestum est, quod vnus scientiæ est consideratio de omnibus istis formis, & de propriis eis, & consequentibus ipsas, & id diximus prius, quod vnus scientiæ est consideratio, &c. i. quod ista scientiæ considerat de convenienti & de diuerso, & simili & dissimili, & eodē, & cōgnati & inæquali, & vniuersaliter de omnibus contrariis considerat, & reducit ea ad prima contraria. omnia enim contraria sunt consequentia ens, secundum quod est ens, & consideratio istius scientiæ est de primis causis in vnaquaque istarum rerum.

Considerata sunt autem hæc in electione contrariorum. Atque tot Philosophiæ partes sunt, quot substantiæ. quare necesse est ut aliqua earum prima, & alia sequens sit. sunt autem subinde habentia genera, ipsum vnum & ens: quare et scientiæ sequenter ista. Philosophus namque est, vt ille, qui Mathematicus dicitur. & hæc non habet partes. ac prima quædam, & secunda scientia est. cæteræ quoque consequenter in Mathematicis. Ceterū, cum vnus sit opposita speculati, vni uero opponitur pluralitas, negationem quoque & priuationem vnus est speculati: propterea quod utroque modo vnum speculatur id, cuius est negatio, aut priuatio, siue quæ simpliciter dicitur, quod non inest illi, siue alicui generi. ibi siquidem vni differentia est, præter illud, quod in negatione. negatio namque absentia illius est. in priuatione vero & subiecta quædam natura fit, de qua priuatio dicitur. Vni autem pluralitas opponitur, quare etiam prædictis opposita, diuersum, dissimile, & inæquale, & quæcunque alia, quæ aut secundum eadem dicuntur, aut secundum pluralitatem, & vnitatem cognoscere dicitur scientiæ est. ex quibus vnum quidem est, & ipsa contrarietas. contrarietas enim differentia quædam, differentia vero diuersitas. Quare cum vnum multiplicitate dicatur, hæc quoque multiplicitas qui-

A quidem dicentur. Vnius tamen est cuncta cognoscere. nō enim si multipliciter, ideo alteri. sed si neque secundum vnum, neque ad vnum rationes reducuntur, tūc alteri. Cū ita ad p̄mū cūcta reducunt, vtpura quicunq; vnū dñr ad primum vnū, similiter de eodem, & diuerso & contrariis dicendum se habere. Quapropter diuidendo quoties lingua dicuntur, sic attribuendum est ad primum in vnoquoque predicamento, quomodo ad illud dicitur. quedam enim cōp habent illud, quedam eo cōp faciunt, quedam secundum alios huiusmodi modos dicuntur. Manifestum itaque quod in dubitationibus dictum est, vnius esse tam de his, q̄ de substantia rationem habere. hoc autē vnū erat eorum, quæ in dubitationibus diximus.

C Et nos perscrutabimur de hac opinione, cum distinguemus contraria. Et diuisiones, & partes philosophia sunt secundum numerū substantiarum. manifestū est igitur, quod ista substantia habent vnā substantiam priorem illis, & altiore omnibus necessaria. & prima genera sunt vnum & ens: ideo scientia consequuntur hæc genera. Philosophus enim assimilatur Mathematico. scientia enim mathematica habet partes. & istarum scientiarum Mathematicarum hoc est primum, & hoc est

secundum. & similiter de alijs dicendum hūc modū. Et, cum vnus scientia est consideratio de substantijs secundū oppositionē aequalem, & equaliter oppositū vni in situ est multitudo, manifestū est igitur quod vnus scia ē cōsideratio de negatione & priuatione. consideratio. n. de vtroq; est vna, & vnus aut erit negatio, aut erit priuatio, q̄ dicitur simpliciter, quod non est hoc, aut alicui generi. inter igitur vnū, & negationē est differentia. E quia negatio est ablatio vnus, priuatio autem habet naturam subiectam sibi, de qua dicitur priuatio. Cum igitur fuerit oppositum in situ vnum multo, manifestum est, quod opponetur in loco diuersum, & dissimile, & non aequale, & alia, quæ dicuntur hoc modo, aut modo multitudinis. Et, cum scientia, quā diximus, ē cognitio vnus & contrarietas est vnum istorum, & vnum dicitur multis modis, manifestum est, quod hæc contraria dicuntur etiam de multis speciebus. Et vnus scientia est cognitio omnium, sicut est cognitio vnus. quoniam, si ista dicuntur de multis speciebus, tunc cognitio omnium non est pluriū scientiarum: sed cognitio eorum erit pluriū scientiarum, cum non fuerit propriū eis, sicut diximus alijs quid vnū, & nō dicuntur de vno:

Metaphysicorum

Cum igitur attributio omnium contrariorum est primo, quod est primum eorum, verbi gratia, quod omnia, quae dicuntur vnum, attribuntur vni priori. Et similiter dicimus de illo, quod dicitur idem. Oportet igitur determinare primo secundum quos modos dicitur vnum, quodam istorum, et attributio eorum suis principijs, et narrare quomodo attribuntur eis omnia pra-

H dicentia. quoddam enim dicitur primum, quia habet primum quoquo modo: et quoddam dicitur primum, quia agit aliquam actionem primum quoquo modo: et quoddam dicitur primum alio modo istorum modorum. Manifestum est igitur, quod oportet scire ista, et declarare definitionem eorum, et definitionem substantiae. Et ista quaestio est vna earum, de quibus perscrutati sumus in capitulo quaestionum.

I Et nos perscrutabimur, & declarabimus, quod cognitio omnium contrariorum attribuitur huic scientiae primae, cum distinguemus secundum quos modos dicuntur contraria. D. d. Et diuisiones & partes Philosophiae, &c. i. & si diuisiones, & partes scientiae istius, quae dicitur prima Philosophia, sint secundum numerum specierum substantiae: & substantiae sunt multae: manifestum est, quod istae substantiae habent vnam substantiam priorem, & alioquin omnibus eorum necessario D. d. & prima genera eorum sunt

vnum, & ens. i. & manifestum est, quod genera prima istius scientiae sunt vnum, & ens. & ideo consequuntur genera partium vnius scientiae eorum genera entium, id est secundum numerum eorum erit, & consequenter partes scientiae vnius earum, & partes entium, quae sunt in illa scientia. & ideo numerus partium istius scientiae erit secundum numerum specierum substantiarum. D. d. Philosophus non affinitas Mathematico, &c. i. & dispositio in partibus Philosophiae Primae est sicut est dispositio partium Mathematicarum, quoad modum enim Mathematicarum quoad est pars prima, v. g. Arithmetica, & Geometria

L & quaedam secunda, v. g. Perspectiua & Musica, ita est dispositio in partibus istius scientiae. Pars enim prima eius considerat de substantijs abstractis, non prima in doctrina, sed prima in esse. Secunda autem considerat de substantijs sensibili, & hoc est secundum in esse, primum autem in cognitione est substantia sensibilis. Consideratio. n. de substantia sensibili & accidentibus suis est prima in cognitione. consideratio autem in substantia abstracta est postrema in cognitione, & prima in esse: & ideo

M dicitur scientia Metaphysica. Et, cum declaratur, quod ista scientia considerat de vno, cui opponitur multitudo, & consideratio de oppositis est vnius scientiae, incipit declarare hoc, & d. Et, cum vnius scientiae est consideratio, &c. i. & cum necesse est vream scientiam consideret de oppositis in substantijs: & multitudo opponit vni: manifestum est, cum ista scientia consideret de vno, quod debet considerare de multitudine. D. d. manifestum est igitur, &c. i. necesse est cum consideratio istius scientiae sit in affirmatio & nega-

Hic & medius numerus Mathematicae scientiae. opus. 2. philosophiae. com. Metaphysica dicitur in partibus. 12. Metaphysicae. 12.

A negatio, ut cōsideret et de vno & multitudine, quia vnum, aut significat negationem multitudinis, aut priuationem eius, scilicet priuationē absolutā, non priuationem, quod est alicuius in aliqua hora, & non in alia: & in aliquo subiecto, & non in alio. D.d. Iter igitur vnum, & negationem, &c. i. & diximus, quod vnum, & multum aut opponitur secundum negationē & affirmationem, aut secundum habitū & priuationem: quia definitio est inter priuationem, & negationē. negatio, n. est ablatio alicuius negati simpliciter, priuatio autem est ablatio eius a natura terminata, & cum illa natura fuerit disposita per priuationem, erit illud in forma affirmationis, & hoc intendebat cum dixit: de qua dicitur priuatio. Et definitio inter negationē & priuationem declarata est in Logica. Modus autem, secundum quem vnum & multum sunt opposita, declarabitur in tractatu, quo loquitur de vno & multo, & de alijs contrarijs. D.d. Cum igitur fuerit oppositum in situ vnum multo, manifestum est, &c. i. & manifestum est, quod cum oppositum vni est multum, quod idem opponitur diuerso, & simile opponit de simili, & ex quo leponitur ad non æquale, & talia similia, quæ opponuntur sibi hoc modo, aut modo vnius & multi. D.d. Et, cum scire, quam diximus est cognitio, &c. i. manifestum est igitur, quod illius scire est scire vnum: & hoc nomen vnum dicitur contratio secundum quod vnum dicitur contrariū, & vnum dicitur de multo: manifestum est, quod hoc nomen contrariū dicitur de multis rebus. D.d. Et vnius scire est cognitio osium, &c. i. & necesse est per omnia ista, ut vnius scire sit cognitio osium modorū contrariorū, & est ista scia est, n. eius cognitio modorū vnius.

D.d. quoniam, si ista dicitur, &c. i. quoniam si ista dicitur de multis rebus, tunc cognitio eorum non erit multarum sciarum. multa, n. sunt multarum sciarum, sunt multa, quod non attribuuntur vni, ista autem, quæ attribuuntur vni, sunt vnius scire, sicut prius declarauimus. D.d. Cum igitur attributio omnium contrariorum est primo, quod est primum eorū. v.g. &c. i. & cum omnia ista habet primum, cui attribuuntur, & sunt necesse in hac scia scire primum in vnoquoque, & quod attribuitur scia, quod continentur in illo genere, v.g. quod necesse est scire vnum, cui attribuuntur omnia, quæ dicuntur vnum, & similiter est dispositio de contrarijs, & de eodem, & de diuerso: oportet igitur præscire secundum quod modos istorum dicitur vnumquodque eorum. Deinde dicitur scire attributionem eorū ad sua principia. & hoc fecit tractatu quinto in illo tractatu posuit intentiones omnium nominū, de quibus cōsiderat ista scia. D.d. & narrare quod attribuuntur, &c. i. & narrandum est quod est primum in vnoquoque: genere istorum rerū. ista, n. inueniuntur plusquam in vno tractatu. v.g. quia vnum inuenitur in quanto, & in quali, & in substantia: & primo querendum est primum in prædicamento substantie, deinde in vnoquoque aliorum prædicamentorum. D.d. quoddam enim dicitur primum, quia habet primum, &c. i. & similiter oportet scire secundum quod modos dicitur primum. quoddam enim dicitur primum, quia habet ipsum specierum primi: & quoddam dicitur primum, non quia habet aliquam speciem specierum primi, sed quia habet aliquam actionē, aut passionē primi: aut agit, aut recipit actionē aliquā actione.

Metaphysicorum

Actionū primi. D.d. Manifestū est igitur, qd oportet scire, &c.i. & cum ita sit, est manifestū, qd oportet Philosophum scire definitiones substantiæ istarum rerum. & definitionem substantiæ, quæ est causa orum istorum. D.d. & ista quæstio est vna earum, &c.i. & ista, qd hæc declarauim⁹ esse consideranda in hac scientia, est vna quæstionum difficilium, de quibus persequuti fuimus in tractatu precedenti.

Philosophus est d. o. s. bus posse speculari.

Et Philosophi est de omnibus posse speculari. Si. n. non Philosophi, quis erit, qui considerabit, si idem Socrates, & Socrates sedens: aut si vnum vni contrarium: aut quid est contrarium, aut quoties dicitur similiter de ceteris quoque huiusmodi: Cū itaque vnus, prout vnus, & entis prout entis, hæc per se passionēs sint, & non prout numeri, aut lineæ, aut ignis, patet qd illi scientiæ est, & quid est cognoscere, & accidentia eis. Et non in hoc errant, qui de his considerant, tanquam non philosophantes, sed qm substantia, de qua nihil sciunt, prior est. Nam, quem admodum & numeri, prout numerus est, pprie passionēs sunt, vt imparitas paritas, commensuratio æqualitas, excessus defectus, & hæc cum absolutis, tum mutuo relatis insunt numeris, similiter solido, & immobili & mobili, & leui & graui aliqua propria sunt, ita & entis, putens est, quædā propria sunt. & hæc sūt, de quibus veritatem considerat Philosophi est. Signum autē

est, qd Dialectici, & Sophistæ eadem quidem, quā Philosophus subeunt figuram. Sophistica. n. apparet solum Sapientia est. Dialectici quoque de omnibus disputant, ens vero commune omnibus est. Disputant autem de his, scd qd hæc propria Philosophiæ sunt. circa idē. n. genus Sophistica, & Dialectica veratur cum Philosophia. verum Philosophia ab hac quidem inō potest statim, ab illa vero electione virg differt. Dialectica autem est tentatiua, de quibus Philosophia ē cognitiua: Sophistica vero apparet, existens vero minime.

Et oportet Philosophum habere posse considerandi in omnibus istis. Quoniam, si hoc non est Philosophi, quis igitur debet persequari de sermone dicentis, quod Socrates est sedens et de sermone dicentis quod Socrates est stans? Et, si isti duo sermones sunt idem? Et, si vnum est contrarium alteri, quid est contrarium, & secundum quos modos dicitur? Et similiter de alijs similibus? Cum igitur ista, & similia sint accidentia vnus solius, & passionēs entis simpliciter, & non sunt passionēs vnus & entis, secundum quod sunt numerus, aut linea, aut ignis, manifestum est, quod scientia, quæ notificat vnum & ens, & bet scire quid sit vnum & ens, & quæ sunt accidentia, quæ accidunt ei. Persequatē igitur de talibus rebus

Circa b
genus v
luc. Dia
ctica Sc
phistica.
Philoso
phia.

Vnus vs
end, & cu
tis vt ent
eade sunt
passiones.
Vnus text
ē quid est
cognosce
re, & acci
dentia eis.

I

A rebu non peccant, quia nō perferu
santur de rebu Philosophia, sed
peccant, quia non perferutur de
substanti: istarum rerū, quae sunt
prioris. Quemadmodum. n. nume-
rus, secundum quod est numerus,
habet accidentia propria, s. par et
impar, & aequale & inaequale,
& addens & diminuens, & ista
sunt numeri, per se, & sibi adin-
uicem, et similiter substantia mo-
bilis & immobilis, & graue &

B non graue habent alia accidentia
prima propria, sic & ens simpli-
citer habet accidentia propria. et
ista accidentia sunt, de quibus Phi-
losophia oportet perferuari. Et so-
gnum eius est, quoniam Logici et So-
phista laborant in hoc, quod Philo-
sophia debet laborare. Scia. n. So-
phistica est scia deceptoria tantū.
Logici aut loquuntur de omnibus
rebus. et ens est scia communis om-
nibus. Et manifestum est, quod isti

C loquuntur de istis rebu, quae sunt
propria Philosophia. scietia enim
sophistarum et Logicorū reducun-
tur in unum genus, scilicet genus
Philosophia. sed differt Philoso-
phia ab altera illarum modo Vir-
tutis, ab alia autem per conside-
rationem regiminis. Vt. a. Logici
enim sciūt illud, quod sciūt Philoso-
phus: Sophista autem existimat
scire, & nescit in rei veritate.

Philosophus debet perferuari de
talibus istis quonibus, s. q. contingit
enti, in eo q. est ens. Quia Philoso-
phus nō debet perferuari de sermo-
ne dicētis, v. g. q. Socrates est sedēs,
aut nō sedēs, aut stans vtrū illi duo
dimidat falsum & verū, aut nō, quis
igitur debet? Et si sit q. debet perferuari
de contrario, vtrū habeat vnū cō-
trariū, aut plus, & quid est cōtrariū,
& fm quos modos dī cōtrariū, &
similiter de alijs rebu, quae assimi-
latur istis? Et intendebat, qm, cū
manifestū est, q. istae qōnes perferutan-
de sunt in aliqua arte, & est manife-
stū, q. scilicet particulares non perferu-
tant de eis necesse est vīsta scia vīs
perferuat de eis. D. d. cū igitur ista, &
similia sint accidentia vnus, & c. i. &
cū istae qōnes, & sui similes sunt ac-
cidentia vnus in eo q. est vnū, & ac-
cidentia entis in eo q. est ens, nō ac-
cidentia vnus in eo q. est vnū, aut
numerus, aut linea, aut vnus ignis,
neq; accidentia entis fm q. est ens nu-
merus, aut ens linea, aut ens ignis,
manifestum est scia, quae debet de-
clarare ens fm q. est ens, & vnū fm
q. vnū, debet scire quid est vnū fm
q. est vnū, & quid est ens fm q. est
ens, & q. sunt accidentia essentialia p-
pria eis. D. d. Perferutantes igitur,
& c. i. quod illi, qui opinantur quod
perferutatio de istis rebu non est
necessaria, non solum peccant, quia
dimittunt perferutationem de re-
bu, de quibus Philosophus habet
perferutari, sed & quia per hoc q.
dimittunt perferutationem de istis
rebu, quae sunt principia omnium
entium: & sic accidit eis, vt nullum
ens sciant quod sit in rei veritate.
Deinde declarat rationē super hoc, &
d. Quem-

E

F

Qui opina-
tur sciam
istā nō ēē
necessariā
accidit eis
vt nullum
ens sciat
in rei verita-
te.

Metaphysicorum

6 d. Quemadmodum.n. numerus fm
q. est numerus, &c. i. & est manifestū
est. q. quemadmodū numerus, fm
q. numerus est, hēt accidentia pro-
pria, de quib⁹ considerat Arithme-
ticus, v. g. parem & imparem, & ad-
dens & diminuens, & quēdā istorū
accidentium sunt accidentia p.pria
quibusdam : & similiter substantia
mobilis habet accidentia propria, si-
militer substantia immobilis, & sub-
stantia gravis & non gravis habet
accidentia sibi propria, sic ens, fm q.
est ens habet accidentia propria sibi.

De hoc ta-
mē q. dicitur
in
Metaphysica
libro 1.
cap. 1.

D. d. & ista accidentia sunt, &c. i. &
de istis accidentib⁹, q. sunt entis, fm
q. est ens, debet Philosoph⁹ pericu-
tari. D. d. Et signum eius est, qm Lo-
gici, &c. i. & signum eius, q. Philo-
sophus debet periclitari de ente, & de
suis accidentibus, est, qm illi, qui vo-
lunt assimilare se Philosophis, labo-
rant in periclitando de istis inten-
tionibus, sicut Philosoph⁹ debet la-
borare. & hoc fuit ita, q. isti ēt con-
siderant de ente cōsideratione vñ.

De hoc Lo-
gici sequi-
tur & Me-
taphysica
libro 1.
cap. 1.
Idem. i.
Metaphysica
& secūdo.

D. d. Scientia enim Sophistica, &c.
i. scia autem Sophistarum est scien-
tia, q. existimatur esse sciētia, sed nō
est sic. Logici autem loquunt⁹ de his
libus, de quibus Sophista, & Philo-
sophus: & cōtē est eis loqui de ente.
Et, cū d. q. isti conueniunt in sub-
iecto, dedit modum, fm quem disse-
runt, & d. scientia enim Sophistarū,
& Logicorum, &c. i. gen⁹ enim ista-
rum trium, in quo considerant, est
vñ, & est ens simpliciter, sed Phi-
losophia vera differt à Logica per
modum sciētiæ. Philosophia enim
considerat de ente cōsideratione
demonstratiua. Logica autem cō-
sideratione probabilī. Sophista ve-
ro diuiditur ab eis per intentionem

Philoso-
phia vera
differt à
Logica
per modum
sciētiæ.
Idem. i.
Metaphysica
& secūdo.

intentam in via. Sophista. n. intēdit
se videri Philosophum, vt acquirat
gloriam, aut aliud gratiarum huma-
narum. Philosophus autem tū in-
tendit scire verum. D. d. Logici nō
scit illud, quod scit Philosophus, i.
& d. q. Philosophia & Logica diffē-
runt modo sciz. quia Logici scit il-
lud, quod scit Philosophus: sed vñ
eorum scit quod scit demonstrati-
ue, & aliis probabiliter. Sophista au-
tem nullam habet sciētiā, sed tū-
tem facit existimare se esse sciē-
tem, & non est.

Item contrariorum altera cō-
ordinatio priuatio est, & cūcta
ad ens & non ens, & vñ & pluralitatem
reducuntur, vtpu-
ta status quidem vñus est, mo-
tus vero pluralitatis. Entia ve-
ro, & substantiam ferē cūcta cō-
cedunt ex contrarijs compositi-
esse, oēs etenim principia aiunt
esse cōtraria. quidam par & im-
par, quidam calidū & frigidū,
quidam finem & infinitum, q-
dam amicitiam & cōtentionē,
cætera quoq. omnia videntur
reducta ad vñ, & pluralita-
tem. accipiat⁹. n. reductio à nō
his. principia vero & omnino,
& quæ ab alijs, in hac tanq⁹ ge-
nera cadunt. Manifestum itaq.
ex his etiam est, q. vñus sciētiæ
est ens, prout ens est, speculari.
Cūcta etenim, aut contraria,
aut ex contrarijs. principia ve-
ro contrariorum, vñ & plu-
ralitas. hæc autem vñus sciē-
tiæ, siue fm vñum dicantur, si-
ue non: sicuti fortassis & veritas
se habet. Et quamuis vñum mul-

A multipliciter dicat, ad primum
tñ cetera reducens, & contraria
similiter. Ac ppea & siens, aut
vnū non est vñ, et idē in oibus,
aut separati, sicuti fortassis nō
est, hæc nihilominus ad vnū, il-
la vero consequenter. Et ppea,
non est Geometrꝫ quid contra-
rarium, aut perfectū, aut vnū,
aut ens, aut idem, aut diuersum
sit speculari, nisi ex supposito.
Quōd igitur vnus sciz est ens
prout ens est, & q̄ci prout enti
insunt speculari, manifestū est:
B et q̄ non solum substantiarum,
verū ēē eorum, quę substantijs
insunt eadē speculatiua est, ac il-
lorū, quę dicta sunt: & de prio-
ri & posteriori, et genere & spe-
cie, & toto & parte, ceterisque
huiusmodi.

Et etiam, quia priuatio est vna
diuisionum contrariorum, & om-
niū, quę attribuntur enti & non
enti, & vni & multo, sicut quies
attribuitur vni, & motus multo.

C Et oēs dicunt, quod entia, & sub-
stantia componuntur ex contra-
rys. & omnes loquentes dicunt,
quod principia sunt contraria. quo-
rum quidam dicunt, quod princi-
pia sunt par & impar, & quidā
calidum & frigidum, et quidam
finitum & infinitum, et quidam
litem & amicitiam. & hoc ap-
paret quod omnia ista & alia at-
tribuntur vni, & multo, & ideo
secundum est cui attribuntur ista,

principiorum autem aliorum ab
istis ista sunt quasi genera. Et
manifestū est ex his, quod vnus
scientie est consideratio de ente.
Omnia.n. aut sunt contraria, aut
ex contrarijs. et principia contra-
riorum sunt vni & multum. &
vna scia habet considerare de istis,
& si dicuntur de vno, & si nō di-
cuntur. & videtur quod iste ser-
mo cōuenit Veritati. Sed si vnus
dicitur multis modis, tunc omnes
modi eius attribuntur vni primo, **E**
sicut alia contraria attribuntur
primo. Et iste sermo est possibilis,
& si ens, et vnus non fuerint idē
vniuersale pradicabile de omni-
bus etiam, & si non differunt ab
alijs. videtur.n. quod non est sic:
sed quedam attribuntur vni, et
quædam ei, quod consequitur vni.
Et ideo Geometra non habet dice-
re quid est contrarium, et quid est
vnus, & quid perfectum, &
idem et diuersum, nisi secundum
modum aretenux. Manifestum est
igitur, quod vna scientia habet
considerationem de ente simpli-
citer, & quod ista scientia ha-
bet considerare non de substantijs
tantum, sed de his, quę sunt sub-
stantiarum etiam, scilicet pradi-
catis, & ante & post, & gene-
re & forma, & vniuersali &
particulari, & alijs similibus.

Metaphysicorum

6 Et oportet ēt Philosophū confy-
Gderare de priuatiōe, & de modis ei⁹.
priuatio. n. est vna diuisionū oppo-
sitorū. & declaratiū est, q̄ ista scia cō-
syderat de oppositis. & ē ista scia cō-
syderat de oib⁹ reb⁹. & oīa, aut sunt
ens aut nō ens, & priuatio ē nō ens.

**Priuatō ē
nō ens. vi-
de. t. Phy.
com. 79.**

**Oē indiu-
sibile ēm
mobile, &
oē mobile
est corp⁹.
Idem. 6.
Phy. 12.**

Et intēdebat declarare, q̄ hāc dū-
ctiō sunt vniuersaliores rerū opina-
biliū, sicut vñ & multū rerū entū.
& d. sicut quies attribuit vni, & intē-
debat q̄ omne indiuisibile ē immo-
bile, & oē mobile ē corpus, & omne
diuisibile habet multitudinē. D. d.
Et oēs dicūt, q̄ entia, & c. i. & omnes
cōueniunt in hoc, q̄ principia sunt
cōtraria, licet qdā dicunt q̄ sunt par-
ia & impar. D. d. & hoc apparet, & c. i.

H & apparet de istis, q̄ oībus istis cōia
sunt vñ & multū. & ideo sciendū
est ā Philosopho prima contraria,
q̄bus attribuunt oīa cōtraria. D. d.
principiorū autē aliorū, & c. i. princi-
piorū autē, q̄ sunt sub istis principijs,
ista principia sunt q̄si genera. D. d.
Et manifestū est ex his, q̄ vnus scie-
tię, & c. i. & manifestū est, cū ista scia
cōsyderat de cōtrarijs, q̄ hēt cōsyde-
rare de ente in eo q̄ ē ens. Entia enī
aut sunt cōtraria, aut cōposita ex cō-
trarijs, & caput huius cōtrarietatis ē
vñ & multū. Et ista diuisio est fm
p̄bilitatē, & si nō fm necessitatē.

I corpus. n. quintū, nec est contrariū,
nec ex cōtrario. & si appareret econ-
uerso, s. q̄ cōsyderat de ente, debet
cōsyderare de cōtrarijs. D. d. & vna
scia hēt cōsydere, & c. i. & vna scia
habet cōsydere de vno & ente, si
dicant de vno, aut pluribus. Et vide-
tur, q̄ iste sermo cōueniat veritati,
scilicet q̄ ens & vñ dicunt multis
modis. sed & si dicantur multis mo-
dis, attribuunt tñ alicui primo i eis,

sicut alia cōtraria attribuunt alicui
primo i eis. Et d. hoc q̄, si non
essent attributa alicui vni, nō cōside-
raret de eis vna ars, & d. hanc quæ-
sitiōē p̄p̄ errorē dicētis ens ē vñ.

D. d. Et iste sermo ē possibilis, & c.
id est q̄ dicere vñ significare mul-
tum est posse. & si ens & vñ non si-
gnificāt nisi vñ intentionem vltimā
in oībus rebus dictā vni voce, neq̄
ē fuerit diuersum ab oībus rebus.

Et d. hoc, quia isti duo modi sunt
imposse, & ideo dixit videt enim q̄
nō est sic. i. q̄ vñ nō est hmoi, s. q̄

significet vñ intentionem in oībus
rebus, neq̄ est ē intentio diuersa in
oībus rebus. D. d. sed quædā attri-
buuntur, & c. i. & verū est, q̄ quædā,
de quibus vñm dī, attribuunt p̄mo
vni, & quædam vni consequenti
primū, & quædam vni consequenti
secundū, & sic de alijs. D. d. Et ideo
Geometra, & c. i. & ideo Geometra
nō habet declarare qd est cōtrariū,
& perfectū, & vñ, & idem, & diuer-
sum, nisi declararet, q̄ aliquid istorū
est negatiū ab aliquo, aut affir-
matum cū aliquo, s. fm q̄ appropia
quat illud suo subiecto, in quo consi-
derat. D. d. Manifestum est igit, q̄

vna scia habet, & c. i. manifestum est
igit ex istis rebus p̄dictis, q̄ vna est
scia, & q̄ ista debet cōsydere de
ente, fm q̄ est ens, & de accitib⁹ ei⁹,
& est ē manifestum ex p̄dictis, q̄
ista scientia habet cōsydere non
tñ in substantijs, sed ē in eis, quæ
accidunt substantiæ fm q̄ est substan-
tia, v. g. de eis, q̄ iā numerata sunt
& de ante & post, & de genere & for-
ma, & de toto & parte. oīa enim ista
sunt accidentia essentialia entī, fm
q̄ est ens: sed quædam sunt opinabi-
lia, & quædam entia.

Summa

**Documen-
tum.
Corp⁹ q̄
ut: nec est
cōtrariū,
nec cōpo-
sitū ex cō-
trarijs. Idē
i. Cō. 10.
& lib. de
Substātia
orbis fere
q̄ totum.**

**Documen-
tum.**

L

M

SUMMA SECUNDA.

De principiorum cognitione.

Ad Philosophum, considerationem de Principijs omnibus communibus pertinere. Cap. 1.

Discendum autem est, utrū vnus, an alterius scientiæ est de hisce, quæ in Mathematicis dignitates nominant, & de substantia speculari. Pater itaq; qd vnus est, & eius, qd Philosophi est, cōsideratio. Omnibus enim entibus insunt, sed nō alicui generi separatim ab alijs. & oēs quidē vtunt, quia entis, prout entis sunt. Vnūquodq; autē genus, at eatenus vtunt, quatenus eis satis est. hoc autē est, quātum illud continet genus, de quo demonstrationes asserunt. Quare, cum pateat qd, prout entia sunt, eis insunt (hoc namq; eis cōe est) illius de his speculatio est, cuius est de ente, put ens est cognoscere. Propter qd nemo eorū, qd particulariter cōsiderat, conat ali-

C quid de his, siue quatenus vera, siue nō, dicere, nec enim Geometra, nec Arithmeticus, sed Naturalis qdē merito hoc facientes, soli nāq; putabāt & de tota natura, & de ente cōsiderare. Cū autē aliquis adhuc superior Naturalis sit (natura namq; vnū quoddā entis genus est) illius vltis, & circa primā substantiā speculatiui profecto fuerit de his ē cōsideratio. est autē Naturalis sapientia quædam, sed non prima.

Et querendū est, utrū vna scia debet considerare de vniuersalibus, quibus vntur scia Mathematicæ, & cōsiderat de substantijs, aut scia de primis propōitibus ē alia ā scia substantiarū. Manifestū est igitur, quod cōsideratio de istis est vnus scia, scia Philosophia. ista nō sunt oīum entū, & nō sunt vnus generū proprij. & oēs scia vntur istis, quia sūt entū simpliciter. & genus cuiuslibet istarū est ens. & scia vntur istis secundū quantitātē sufficiens. & ista quantitās ē secundū modū eorū, qd cōtinetur sub genere, quod volut demōstrare. Manifestū ē igitur, quod ista dignitates vnt sunt oīum sciarū vtr, & ens cōicit istis, s. quod illud, quod notificat ens simpliciter, notificat ista ē cōgnitio. n. eorū ē vna. Et iō nullus cōsideratū de particularibus intro-mittit se ad dicēdū in eis aliquid, neg. Vere, neg. nō Vere, neg. Geometra, neg. Perfectissimū. sed quodam Naturalis dixerūt ī hoc aliquid: quia isti soli existimāt se perscrutari de cognitione vtr naturæ, & entis. sed, cū alia scia ē magis altā Naturalis scia, natura n. est vnus genus generū entis) & ideo cōsiderandum est de istis ab eis, qui perscrutātur de cognitione totius, & de prima substantiarū. scia enim Naturalis est vnus modorū scientiarū, sed nō est prima scientia.

Cum

Metaphysicorum

Cum declarauit, qd ista scientia considerat de ente, & oib⁹ attributis ei, vult persequari et, vtrum ista scientia habeat considerare de primis propositionibus vniuersalib⁹, quae sunt principia omnis demonstrationis. & si habet, quomodo vtitur in eis, & quibus proponibus. & est vna quaestio- num praedictarum in tractatu precedenti. Et d. Et querendum est, vtrum, & idest, & oportet persequari Philosophum, vtrum vna scientia habeat considerare de principiis vniuersalibus oibus scientijs speculatiuis, & considerare de substantia: & sic erit ista

H scientia considerans de hoc, sicut considerat de substantia: aut scientia, quae considerat de principiis cognitionis vniuersalis, est alia a scientia, quae considerat de principiis substantiae.

D.d. Manifestum est igitur, &c. idest, dicam⁹ igitur qd manifestum est ex hoc, quod dico, qd consideratio de istis principiis est vnus scientiae, scilicet istius, quae est scientia Philosophi. Ista enim principia sunt communia omnibus generibus entium, de quibus considerant artes speculatiuae. & qd est commune omnibus generibus entis est accidentium entis fm qd est ens: &

I quod est tale, debet considerari ab eo, qui considerat de ente simpliciter, scilicet Philosopho. Et, quia omnis scientia vtitur aliquo proprio, & ista d. qd omnes scientiae vtuntur istis, incipit dicere modum, fm quem scientiae particulares vtuntur istis principiis vniuersalibus, & d. & omnes scientiae vtuntur istis, &c. idest, & scientiae particulares vtuntur his principiis, quia sunt entis, fm quod est ens, quod est genus omnium. Et, quia aliquis potest dicere, quomodo scientiae particulares vtuntur, quae non est sui generis, incipit

declarare modum, quem declarauit in Posterioribus, & d. & scientiae vtuntur istis fm quantitatem, &c. i. & scientiae particulares vtuntur quolibet istorum principiorum vniuersalium, non fm qd sunt vniuersalia, sed fm quantitatem sufficientem illi scientiae, fm quae arctantur ad subiectum proprium, de quo considerat illa ars: sicut dicit in Posterioribus, v.g. quia Geometra dicitur in loco huius, de nullo simul affirmatio & negatio, illud, qd est appropriatum suo subiecto, quod scilicet omnis linea est symmetra aut asymmetra, & aequale sicut aut inaequale non sunt fm collocationem specierum sub vno genere, sed fm collocationem proprii sub communi. D.d. Manifestum est igitur, qd istae dignitates, &c. i. & cum omnis scientia considerat de istis principiis modo proprio, manifestum est, qd scientia, quae vtitur eis p se, & generaliter, est vltima omnibus scientijs: & est Philosophia.

D.d. & ens conuenit, &c. idest, & communis istis principiis in cognitione ei⁹. qui enim scit ens, scit illud ex istis principiis. necessaria enim est in cognitione entis principiorum cognitio. D.d. Et ideo nullus considerantium, &c. i. & quia scientia istorum est vltima, nullus loquentium in scientijs particularibus intro misisset ad loquendum de eis, sed tamen quidam Naturales locuti sunt de istis. existimant enim, qd sua scientia est vltima, quae debet considerare de ente fm qd est ens, & causa huius existimationis est, scilicet, qd nullum est ens nisi naturale. D.d. Sed, cum aliqua scientia fuerit magis alta, idest, sed cum declaratum esset, qd alia scientia est magis alta, & magis communis scientia Naturali: & illa debet

A debet cōsiderare de ente abstrācto, & de entibus abstrāctis, qm̄ scīa Naturalis non cōsiderat nisi in quibusdam generibus entium, s. mobilibus: necesse est vt ista scīentia per scrutetur de istis principijs & propositionibus. & hoc intendebat, cū d. & ideo cōsiderandū est de istis, &c. Et intendit per primam substantiā primū principij substantiārū, & est Deus. & scīentia Naturalis nō est ista scīentia, quia non cōsiderat de primo ente. Primum autē hic est illud, quod est prius esse & nobilitate & causalitate.

Quęcūq; vero quidam eorum, qui de veritate dicūt, quoniam modo oportet admitti, dicere conant, pp̄ ignorantia Resolutionū hoc faciunt, oportet enim accedere hac edocti, sed nequaquam, dum audiunt querere. Quod itaq; Philosophi, & eius, qui de tota substantia, quoad naturā fert, speculat, etiam de principijs syllogisticis est cōsiderare, manifestum est. Decet autem illum, qui maxime circa quodq; genus cognoscat, vt dicere habeat certissima rei principia. quare & illum, qui de entibus, prout entia, omnium certissima. hic autē est Philosophus. Osum autem certissimū principium est, circa quod impossibile est mentiri. Notissimum etenim, vt hmoi sit, necesse est, circa namq; illa, q̄ non cognoscunt, decipiuntur omnes. Et non ex suppositione, quod enim necesse est illum habere, qui quoduis entium intelligat, hoc non ē sup

positio, quod autē cognoscere illud necesse est, qui aliquid cognoscat necesse est, vt veniat habens illud. Quod igit tale principium omnium certissimū est, patet. Quid autem illud sit, deinceps dicamus.

Quidam autem loquentes inro-
mittunt se ad declarandum veritatem, & quomodo scienda est veritas: sed non possunt hoc, quia nesciunt Analytica. sed oportet ad-
discerent verum primo scire ista, & non querere ea, cum queretur ab eo de eis. et manifestum est igitur ex istis principijs, quod philosophus debet considerare de rebus, q̄ sunt magis alte omnibus substantijs in rei veritate, & debet perscrutari de principijs syllogismi. & qui habet cognitionem alicuius generis debet posse narrare, quę sunt principia illius generis permanentia in rei veritate. & ideo oportet illum, qui habet cognitionem entium simpliciter, vt posset narrare quę sint principia eorum in rei veritate. Philosophus autem habet cognitionem entium simpliciter, & ipse potest narrare principia vera. Et primum in rei veritate, quod est magis permanens quam alia principia, est illud, in quo deceptio non est possibilis. Necesse est enim vt istud principium sit valde manifestum, et notum homines enim
Metaph. cū cō. Auer. K

Naturalis
h̄ compo-
sitae de pri-
mo ente.
Et q̄to in
te. p̄duj
s̄e, vide. i.
Pr. cō. vlt.
Et. A. Philo.

Item de
certissimū
principij
et nota q̄
imposse ē
mentiri.

Metaphysicorum

G non decipiatur, nisi in eo, quod nesciunt. Et oportet illum, qui habet cognitionem alicuius entis, esse primum in rei ueritate sine anarō. hoc enim primum non habet anarō, sed necesse est concedere illud illum, qui habet cognitionem entis. hoc enim necessarium est ei. **A** nasequitur igitur quod primum ueris permanens magis quam alia principia est, quod narrauimus. Et paulo post narrabimus, quod est primum.

¶ quod est primum.

8 Cum declarauit, q̄ ista ſcientia
habet conſiderare de principijs co-
gnitionis, vult declarare modū co-
gnitionis, qui eſt poſſibilis principijs,
& modum, qui eſt impoſſibilis, & d.
Quidam autem loquentes, &c. i. q̄-
dam aut loquentes in ſciētijs ſpecu-
latiuis volunt demonſtrare primas
propoſitiones, & iſti ſunt, quos di-

Prio post. xit in Posterioribus, quibus contin
u. com. 6. git aut circulo. aut demonstratione

procedere in infinitū. D.d & quomodo scieda est veritas. i. quærebatur quibus propositionibus, & quibus principiis oportet scire verū existis in primis propositionibus? & hoc non possunt, quia non inveniunt propositiones manifestiores primis: & tū quia contingit esse, aut circulo, aut demonstrationem procedere in infinitum. Et causa erroris eorū fuit, quia nesciunt quod dictum est in Analyticis de disputationibus primarū propositionum, & de disticta illius, quod est notum per se, & illius, quod est notum per aliud.

Deinde dicit modum, qui sciend⁹

est ab addicte veritatem de istis
principijs, & d. sed oportet addicte
tem, &c. i. sed querens veritatem de
istis principijs debet facere modos co-
rum, & in quo differunt ab alijs. &
hoc erit, cum fuerint parata, & nota
apud ipsum, cum quæritus fuerit de
eis, & non fuerit indigens querere
ea. Deinde incepti dicere, q. Philo-
sophus debet cōsiderare de istis,
& dicit: Manifestū est igitur ex istis,
& c. i. manifestū est, q. quemadmo-
dum Philosophus debet cōsiderare
de prima substantia, quæ est altior
omnibus substantijs, hic habet ali-
cūq. cōsiderare de rebus, quæ sunt ma-
gis vere, q. altæ & magis altæ, s. de
principijs syllogismi. syllogismus. n.
est vnum enim, & quibus cōfy-
derat Philosophus: & Philosophus
debet cōsiderare de principijs eni-
um. Deinde incepti declarare hoc
alio modo, & d. & ideo oportet illi,
qui habet cognitionem, & c. i. quæ
admodum oportet habentē cogni-
tionem alicuius generis, vt habeat
posse ad sciendum principia cogni-
tionis in illo genere, & ordines eorū
in cognitione, sic oportet cōfyde-
rante in ente fin. q. est ens habere
posse ad sciendum principia cogni-
tionis in eo q. est cognitio, non cog-
nitionis alicuius cognitionis. d. & d. Et
primū in rei veritate, q. est, & c. i. &
oportet scire primū ex istis principijs
q. est magis manifestū oibus: & il-
lud primū est, quoniam est impossibile
decipi, aut errare. Et hoc, quod di-
xit, manifestū est. quādam enī
oportet Philosophum attribuire
quodlibet genus generi entium ali-
cui possit in illo genere, & scire quid
est illud primū, q. ita oportet ipm,
cōfyderauerit de primis, p. p. b. n. d.

A attribuerē oſa, quæ ſunt in illo gene-
re, alicui primo in eis, & ſcire quid
eſt illud primum, quod eſt cauſa ſi-
den. 1.
den. 2.
den. 3.
den. 4.
den. 5.
den. 6.
den. 7.
den. 8.
den. 9.
den. 10.
den. 11.
den. 12.
den. 13.
den. 14.
den. 15.
den. 16.
den. 17.
den. 18.
den. 19.
den. 20.
den. 21.
den. 22.
den. 23.
den. 24.
den. 25.
den. 26.
den. 27.
den. 28.
den. 29.
den. 30.
den. 31.
den. 32.
den. 33.
den. 34.
den. 35.
den. 36.
den. 37.
den. 38.
den. 39.
den. 40.
den. 41.
den. 42.
den. 43.
den. 44.
den. 45.
den. 46.
den. 47.
den. 48.
den. 49.
den. 50.
den. 51.
den. 52.
den. 53.
den. 54.
den. 55.
den. 56.
den. 57.
den. 58.
den. 59.
den. 60.
den. 61.
den. 62.
den. 63.
den. 64.
den. 65.
den. 66.
den. 67.
den. 68.
den. 69.
den. 70.
den. 71.
den. 72.
den. 73.
den. 74.
den. 75.
den. 76.
den. 77.
den. 78.
den. 79.
den. 80.
den. 81.
den. 82.
den. 83.
den. 84.
den. 85.
den. 86.
den. 87.
den. 88.
den. 89.
den. 90.
den. 91.
den. 92.
den. 93.
den. 94.
den. 95.
den. 96.
den. 97.
den. 98.
den. 99.
den. 100.

D d. Neceſſe eſt
enim, vt illud primum, &c. i. & de-
ſcripſimus primum in cognitione,
quod eſt illud, in quo impoſſibile
eſt decipi: quia neceſſe eſt vt illud pri-
mum ſit valde manifeſtum & clarū
nobis magis, q̃ alia, & quod eſt tale,
impoſſibile eſt, vt aliquis decipiat
in eo. omnes enim hoies non deci-
piuntur niſi in eo, quod neſcūt, aut
in eo, cuius cognitio non eſt valde
manifeſta. D. d. & oportet illū, q̃
habet cognitionem, &c. i. & oportet
illū, qui ſcit primum, vt ſciat ve-
rum, quod non habet contradic-
torium. contradic-
torium. u. primi eſt
falſum. D. d. ſed neceſſe eſt concede-
re, &c. i. quia ex eo acquiritur cog-
niti-
onem, aut ſingens ſe habere, neceſſe
eſt ei concedere hoc principium eſſe.
D. d. Manifeſtum eſt igitur, q̃
primum verū, &c. i. & cum hoc de-
claratum eſt, manifeſtum eſt q̃ pri-
mum verū, quod eſt magis verum
omnibus alijs, debet diſponi ſecun-
dum q̃ dixim⁹, & q̃ ſit impoſſe vt de-
claretur per aliud: & vt ſit manife-
ſtum maxime, ita q̃ nulla deceptio
arceat in eo, & poſt declarabitur q̃
principium eſt tale.

C Idem enim ſimul in eſſe & nō
in eſſe eidem, & ſm idem, impoſ-
ſibile eſt. & quæcunq̃ alia anno-
tarem⁹, ſint ad Logicas difficul-
tates annotata. hoc autem oīum
eſt principiorum certifiſimum.
habet etenim dictam annotati-
onem. Impoſſibile namq̃ eſt quē-
piam idem putare eſſe & non eſ-

*Diſputatio contra eos, qui conſingere idem
eſſe, & neceſſe dicunt, & ita arbi-
trari. Cap. 1.*

S Vnt at qdā, q̃ vt dixim⁹, ip-
ſi quoq̃ dñt, cōtingere idē
eſſe, & nō eſſe, & ita arbitra-
ri. vt ſunt at hac oſone multi q̃
eorū, q̃ de natura tractant. Nos
at nūc accipim⁹, tāquā ſpōle ſit, **F**
de eodē ſimul eē & nō eſſe. & p̃
hoc mōſtrauim⁹, q̃ certifiſimū
hoc cunctōrū principiorū eſt.
Conant autem qdam hoc quo-
que pbare, propter ignorantia
Eſt etenim ignorantia, neſcire
quorū oportet q̃rere demōſonē,
& quorū nō. etenim oīno ſpōle ē
oīum eē demōſonē. in ſiſnitū nū-
que p̃gredereſ: q̃rere nec hoc mō
eēt demōſatio. Si at aliquorū nō
oportet q̃rere demōſonē, quod
K ij magis

*Ignorantia
quid.*

Metaphysicorum

¶ magis principium esse tale iudicarent, dicere non haberent. Est autem etiam de hoc demonstrare, redarguendo quod impossibile est, dummodo aliquid dicat, quod dubitat. Quod si nihil, ridiculum est querere rationem ad eum, qui nullius habet rationem, quatenus nullam habet rationem. si nihil namque plantae talis est, putat talis est. Demonstrare vero redarguendo, dico differre a demonstratione, quia qui demonstraret, videretur petere quod a principio. cum autem alia huiusmodi causa sit, redargutio, & non demonstratio.

Sed oportet nos distinguere primo, quod impossibile est, ut unum sit in duobus insimul, & omni modo, & alia similia ista, quae erunt distincta a nostra indigentia in questionibus Logicis difficultibus. hoc igitur est primum, quod est magis firmum omnibus principijs. in eo enim est distinctio dicta. Nullus enim hominum posset existimare quod affirmatio & negatio sunt idem, sicut quidam existimant quod Heraclitus dicebat. non enim est necesse quod illud, quod aliquis dicit, existimetur esse verum necessario. Quoniam, si hoc fuerit sic, possibile erit ut contraria sint in eodem. & ideo oportet nos distinguere primo in hac propositione etiam quod assueti sumus distinguere quoniam, si contradiCTORIA opponuntur

sibi adinvicem, manifestum est, quod impossibile est, ut aliquis existimet ut affirmatio & negatio sint insimul. contingit enim peccatibus hoc peccato opinari quod contrarietas est simul. Et ideo omnes, qui videntur hac demonstratione, perveniunt ad hanc dignitatem per ultimam. ista enim dignitas prior est omnibus dignitatibus universa libus communibus naturalis. Et quidam, sicut diximus, fingunt possibile esse existimare quod affirmatio & negatio sint simul idem, sicut narravimus & dicunt hoc multi Naturalis. Nos autem iam diximus quod impossibile est ut affirmatio & negatio sint simul. & ideo declaramus quod hoc principium est firmissimum omnium principiorum. Et quidam laborant ad declarandum hoc primum per demonstrationem propter sui ignorantiam, & paucitatem suam instructionis. Est enim male instructus, qui nescit in quibus oportet querere demonstrationem, & in quibus non oportet. impossibile, n. est ut demonstratio sit in omnibus rebus universaliiter, quoniam, si hoc esset possibile, tunc res essent infinitae. & secundum hunc modum non erit demonstratio etiam. Si autem sunt aliqua, de quibus oportet querere, & aliqua, de quibus non oportet querere demonstrationem, neque

A Si autem aliquis hoc concedat, erit demonstratio. id est, erit aliquid determinatum. attamen non qui demonstrat, sed qui sustinet, ea est, tollens. non ofonem, sustinet ofonem.

¶ Primo igitur manifestum est hoc ipsum verum esse, quod nomen est hoc, aut non esse signat. quare non utique oportet ita, & non ita se habere. Item si hoc unum signat, sit hoc a talibus. dico autem unum significare hoc si hoc est hoc, si quid hoc sit hoc est hoc est. Nihil autem differt, et si plura quis significare dicat, solum

B si sint determinata: imponeret enim cuiuslibet orationi aliud nomen. dico autem ut puta, si non dicat huiusmodi unum significare, sed multa, quorum unus quidem una oratio, a talibus, sint autem ceterae quoque plures, determinatae vero numero. imponeret enim proprium nomen secundum quodque orationem. Quod si non poteretur, sed infinita significare dicat, manifestum est quod non esset oratio. non unum. non significare nihil est significare, nomini vero non significantibus, perit ipsa reuera disputatio, & ad invicem, & ad seipsum. nihil. non intelligere contingit nihil unum intelligentes. Quod si contingit, imponetur nomen huic rei unum.

C Primum igitur omnium istorum est concedere, quod sermo aut negat aliquid, aut affirmat aliquid. & dignum est existimare, quod hoc primum solum manifestum.

Et necesse est ut sermo loquens sit signum de aliquo apud ipsum, & apud alium, si aliquid dicit. Quoniam si hoc non fuerit, non poterit disputare neque secum, neque cum alio. Si igitur aliquis concesserit hoc, erit demonstratio. concedet enim aliquid esse terminatum finitum. & causa essendi hoc est inducens demonstrationem. sed ille, cui contingit concedere, quod negat loquelam, contingit ei concedere loquelam. Et manifestum est igitur primo, quod iste sermo est verum nomen enim est signum ad affirmandum aliquid aut negandum. & si ita sit, affirmatio alicuius, & negatio non est simul. Et etiam si hoc nomen homo significat unum, sit illud unum animal bipedale. & dico, quod hoc nomen homo significat hanc unam intentionem, si dicitur hoc esse hominem, secundum quod est homo in rei veritate. Et, si aliquis dixerit, quod hoc nomen significat multa, sed illa sunt terminata, non erit differentia inter sermonem eius, & inter primum sermonem. impossibile enim est ponere multa de una de magaque rerum nomine convenienti definitioni rei. Verbi gratia: si aliquis dixerit, quod hoc nomen homo non significat unum, sed multa, & quod unumquodque illorum multorum

Metaphysicorum

G actionis primi. D.d. Manifestū est igitur, q̄ oportet scire, &c. i. & cum ita sit, est manifestū, q̄ oportet Philosophum scire definitiones substantiarum rerum, & definitionem substantiarum, quæ est causa omnium istorum. D.d. & ista questio est vna eorum, &c. i. & ista, q̄ hic declarauimus esse consideranda in hac scientia, est vna questionum difficilium, de quibus pertractati fuimus in tractatu precedenti.

Philosophi
est d. d. ois
bus posse
speculari.

Et Philosophi est de omnibus posse speculari. Si. n. non Philosophi, quis erit, qui considerabit, si idem Socrates, & Socrates sedens, aut si vnum vni contrarium, aut quid est contrarium, aut quoties dicitur, similiter de ceteris quoque huiusmodi. Cū itaque vnius, prout vnius, & entis prout entis, hæc per se passionēs sint, & non prout numeri, aut lineæ, aut ignis, patet q̄ illi scietur est, & quid est cognoscere, & accidentia eis. Ex non in hoc errant, qui de his considerant, tanquam non philosophantes, sed qm̄ substantia, de qua nihil sciunt, prior est. Nam, quem admodum & numeri, prout numerus est, propriæ passionēs sunt, vt imparitas paritas, commensuratio æqualitas, excessus defectus, & hæc tum absolutis, tum mutuo relatis in sunt numeris, similiter solido, & immobili & mobili, & leui & graui aliqua propria sunt, ita & entis, put ens est, quædā propria sunt, & hæc sūt, de quibus veritatem considera

Vnius vt
vni, & en
tis vt en
erit sunt
passiones.
Vnus sciz
et quid est
cognoscere,
& acciden
tia eius.

re Philosophi est. Signum autē

est, q̄ Dialectici, & Sophistæ eādem quidem, quā Philosophus subeunt figuram. Sophistica. n. apparet solum Sapientia est. Dialectici quoque de omnibus disputant, ens vero commune omnibus est. Disputant autem de his, scō q̄ hæc propria Philosophiæ sunt, circa idē. n. genus Sophistica, & Dialectica versatur cum Philosophia. verum Philosophia ab hac quidem mō potestatis, ab illa vero electione vitæ differt. Dialectica autem est tentatiua, de quibus Philosophia ē cognitiua: Sophistica vero apparens, exiens vero minime.

Circa
genus
sciz. D.
ialectica
i
philosophia
Phil.

Et oportet Philosophū habere posse considerandi in omnibus istis. Quoniam, si hoc non est Philosophi, qui igitur debet pertractari de sermone dicentis, quod Socrates est sedens et de sermone dicentis quod Socrates est stans? Et si istis duos sermones sunt idem? Et si vnum est contrarium alteri, quid est contrarium, & secundum quos modos dicitur? Et similiter de alijs similibus? M. Cū igitur ista, & similia sint accidentia vni soli, & passionēs entis simpliciter, & non sunt passionēs vnius & entis, secundum quod sunt numerum, aut lineam, aut ignem, manifestum est, quod scientia, quæ notificat vnum & ens, debet scire quid sit vnum & ens, & quæ sunt accidentia, quæ accidunt eis. Pertractantes igitur de talibus rebus

- A** rebu non peccant, quia nō perferu-
tantur de rebu Philosophia, sed
peccant, quia non perferuntur de
substantijs istarum rerū, quae sunt
priorēs. Quem admodum n. nume-
rus, secundum quod est numerus,
habet accidentia propria, s. par et
impar, & aequalē & inaequalē,
& addens & diminuens, & ista
sunt numeri, per se, & sibi adin-
uicem, et similiter substantia mo-
bilis & immobilis, & graue &
B non graue, habens alia accidentia
prima propria, sic & ens simpli-
citer habet accidentia propria. et
ista accidentia sunt, de quibus Phi-
losophus oportet perferuari. Et si-
gnum eius est, quoniam Logici et So-
phista laborant in hoc, quod Philo-
sophus debet laborare. Scia. n. So-
phistica est scia deceptoris a tantū.
Logici aut loquuntur de omnibus
rebu, et ens est scia communis or-
bus. Et manifestum est, quod isti
C loquuntur de istis rebu, quae sunt
propria Philosophia. scientia enim
sophistarum et Logicorū reducunt
tur in unum genus, scilicet genus
Philosophia. sed differt Philoso-
phia ab altera illarum modo vir-
tutis, ab alia autem per conside-
rationem regiminis vite. Logicum
enim scit illud, quod sit Philoso-
phus: sophista autem existimat
scire, & nescit in rei veritate.

Philosophus debet perferuari de
talibus istis qōnibus, s. q. contingit
enti, in eo q. est ens. Qm. si Philo-
phus nō debet perferuari de fermo-
ne dictis, v. g. q. Socrates est scēs,
aut nō scēs, aut stans utrū isti duo
diuidat falsum & verū, aut nō, quis
igit debet? Et sicut q. debet perferua-
ri de contrario, utrū habeat vnū cō-
trariū, aut plus, & quid est cōtrariū,
& fm quorū modos dī cōtrarium, &
similiter de alijs rebu, quae assimila-
tur istis? Et intendeat, qm. cū ma-
nifestū est, q. iste qōnes perferutan-
de sunt in aliqua arte, & est manife-
stū, q. scia particulares non perferu-
tant de eis necesse est vt ista scia v-
perferuat de eis. D. d. cū igit ista, &
similia sint accidentia vnus, & c. i. &
cū istae qōnes, & sui similes sunt ac-
cidentia vnus in eo q. est vnū, & ac-
cidentia entis in eo q. est ens, nō ac-
cidentia vnus in eo q. est vnū, aut
numerus, aut linea, aut vnusignis,
neq. accidentia entis fm q. est ens nu-
merus, aut ens linea, aut ensignis,
manifestum est scia, quae debet de-
clarare ens fm q. est ens, & vnū fm
q. vnū, debet scire quid est vnū fm
q. est vnū, & quid est ens fm q. est
ens, & q. sunt accidentia essentialia p-
pria eis. D. d. Perferuantes igitur
& c. i. quod illi, qui opinantur quod
perferuatio de istis rebu non est
necessaria, non solum peccant, quia
dimittunt perferuationem de re-
bus, de quibus Philosophus habet
perferuari, sed & quia per hoc q.
dimittunt perferuationem de istis,
dimittunt perferuationem de alijs
rebu, quae sunt principia omnium
entium: & sic accidit eis, vt nullum
ens sciant quod sit in rei veritate.
Deinde dedit rationē super hoc, &
d. Quem-

F
Qui opinat
tur sciam
istā nō ē
necessariā
accidit eis
vt nullum
ens sciant
in rei verita-
te.

Metaphysicorum

G d. Quomodo n. numerus fm
q. est numerus, &c. i. & manifestu
est. q. quomodo n. numerus, fm
q. numerus est, hēt accidentia pro-
pria, de quib⁹ considerat Arithme-
ticus, v. g. parem & imparem, & ad-
dens & diminuens, & quodā istorū
accidentium sunt accidentia propria
quibusdam : & similiter substantia
mobilis habet accidentia propria, si-
militer substantia immobilis, & sub-
stantia grauis & non grauis habet
accidentia sibi propria, sic ens, fm q.
est ens habet accidentia propria sibi.

D. d. & ista accidentia sunt, &c. i. &
de istis accidentib⁹, q. sunt ens, fm
q. est ens, debet Philosophus⁹ perseru-
tan. D. d. Et signum eius est, qm Lo-
gici, &c. i. & signum eius, q. Philoso-
phus debet perscrutari de ente, & de
suis accidentibus, est, qm illi, qui vo-
lunt assimilare se Philosophis, labo-
rant in perscrutando de istis inten-
tionibus, sicut Philosoph⁹ debet la-
borare. & hoc fuit ita, q. isti et con-
siderant de ente cōsideratione vñ.

D. d. Scientia enim Sophistica, &c.
i. scientia autem Sophistarum est scien-
tia, q. existimatur esse scientia, sed nō
est sic. Logici autem loquunt de his
cōsibus, de quibus Sophista, & Philo-
sophus : & cōe est eis loqui de ente.
Et, cum d. q. isti conueniunt in sub-
iecto, dedit modum, fm quem dis-
sunt, & d. scientia enim Sophistarū,
& Logicorum, &c. i. gen⁹ enim ista-
rum trium, in quo considerant, est
vnum, & est ens simpliciter, sed Phi-
losophia vera differt à Logica per
modum sciētiz. Philosophia enim
considerat de ente cōsideratione
demonstratiua. Logica autem con-
sideratione probabilis. Sophista ve-
ro diuidit ab eis per intentionem

intentam in via. Sophista. n. intendit
se videri Philosophum, vt acquirat
gloriam, aut aliud gratiarum huma-
narum. Philosophus autem tñ in-
tendit scire verum. D. d. Logici n.
scit illud, quod scit Philosophus. i.
& d. q. Philosophia & Logica disfe-
runt modo sciz. quia Logici scit il-
lud, quod scit Philosophus : sed vn⁹
eorum scit quod scit de monstrati-
ue, & aliis probabiliter. Sophista au-
tem nullam habet scientiam, sed tā-
tum facit existimare se esse scien-
tem, & non est.

Item contrariorum altera co-
ordinatio priuatio est, & cūcta
ad ens & non ens, & vnum &
pluralitatem reducuntur, vtpu-
ta status quidem vnus est, mo-
tus vero pluralitatis. Entia ve-
ro, & substantia ferē cūcti cō-
cedunt ex contrarijs compositā
esse. oēs etenim principia aiunt
esse cōtraria. quidam par & im-
par, quidam calidū & frigidū,
quidam finem & infinitum, &
quidam amicitiam & cōtentionē,
cetera quoq. omnia videntur
reducta ad vnum, & pluralita-
tem. accipiat. n. reductio à no-
bis. principia vero & omnino,
& quę ab alijs, in hac tanq. i ge-
nera cadunt. Manifestum itaq.
ex his etiam est, q. vnus sciētiz
est ens, prout ens est, speculari.
Cūcta etenim, aut contraria,
aut ex contrarijs, principia ve-
ro contrariorum, vnum & plu-
ralitas. hæc autem vnus scien-
tiæ, siue fm vnum dicantur, si-
ue non sicuti fortassis & veritas
se habet. Et quamuis vnum
mul-

Philoso-
phia vera
dicitur à
Logica per
modum sci-
entiz. So-
phista ve-
ro diuidit
ab eis per
intentionem
in cūcta in
via.

A multipliciter dicat, ad primum
tū cetera reducē, & contraria
similiter. Ac ppea & siens, aut
vni non est vte, et idē in oibus,
aut separatū, sicuti fortassis nō
est, hæc nihilominus ad vniū, il-
la vero consequenter. Et ppea,
non est Geometre quid contra-
rarium, aut perfectū, aut vniū,
aut ens, aut idem, aut diuersum
sit speculari, nisi ex supposito.
Quod igitur vnius scia est ens
prout ens est, & q̄ ei prout enti
insunt speculari, manifestū est:
B et q̄ non solum substantiarum,
verū et eorum, quę substantijs
insunt eadē speculatiua est, ac il-
lorū, quę dicta sunt: & de prio-
ri & posteriori, et genere & spe-
cie, & toto & parte, ceterisque
huiusmodi.

Et etiam, quia priuatio est vna
diuisionum contrariorum, & om-
ni, quę attribuitur enti & non
enti, & vni & multo, sicut quies
attribuitur vni, & motus multo.

C Et oēs dicunt, quod entia, & sub-
stantia componuntur ex contra-
rijs. & omnes loquentes dicunt,
quod principia sunt contraria. quo-
rum quidam dicunt, quod princi-
pia sunt par & impar, & quidā
calidum & frigidum, et quidā
finitum & infinitum, et quidā
lietum & amicitiam. & hoc ap-
paret quod omnia ista & alia at-
tribuntur vni, & multo. ideo
sciedum est cui attribuntur ista,

principiorum autem aliorum ab **D**
istis ista sunt quasi genera. Et
manifestū est ex his, quod vnius
scientia est consideratio de ente.
Omnia. n. aut sunt contraria, aut
ex contrarijs. et principia contra-
riorum sunt vni & multum, &
vna scia habet considerare de istis,
& si dicuntur de vno, & si nō di-
cuntur. & videtur quod iste ser-
mo couenit Veritati. sed si vnum
dicitur multis modis, tunc omnes
modi eius attribuntur vni primo, **E**
sicut alia contraria attribuntur
primo. Et iste sermo est possibilis,
& si ens, et vnum non fuerint idē
vniuersale predicabile de omni-
bus etiam, & si non differunt ab
alijs. videtur. n. quod non est sic:
sed quedam attribuntur vni, et
quædam ei, quod consequitur vni.
Et ideo Geometra non habet dice-
re quid est contrarium, et quid est
vnum, & quid perfectum, &
idem et diuersum, nisi secundum
modum arithmetice. Manifestum est
igitur, quod vna scientia habet
considerationem de ente simpli-
citer, & quod ista scientia ha-
bet considerare non de substantijs
tantum, sed de his, quę sunt sub-
stantiarum etiam, scilicet predi-
catis, & ante & post, & gene-
& forma, & vniuersali &
particulari, & alijs similibus.

Metaphysicorum

G Et oportet se Philosophū con-
siderare de priuatione, & de modis ei.
Priuation. n. est vna diuisionū oppo-
sitorū. & declaratiū est, q̄ ista scia cō-
siderat de oppositis. & Et ista scia cō-
siderat de oib' reb': & oia, aut sunt
ens aut nō ens, & priuatio ē nō ens.

Priuatione ē
nō ens. v. d.
i. v. d.
com. 79.

Cō indubi-
tū ē q̄
mobile, &
oē mobile
est corp.
idem. 6.
Phy. 31.

Et intēdebat declarare, q̄ hāc duae
dīcī sunt vniuersaliores rerū opina-
biliū, sicut vñ & multū rerū entū,
& d. sicut quies attributū vñ, & intē-
debat q̄ omne indiuisibile ē immo-
bile, & oē mobile ē corpus, & omne
diuisibile habet multitudinē. D. d.
Et oēs dicūt, q̄ entia, & c. i. & omnes
cōueniunt in hoc, q̄ principia sunt
cōtraria, sicut q̄ dā dicunt q̄ sunt par
& impar. D. d. & hoc apparet, & c. i.

H & apparet de istis, q̄ oibus istis cōia
sunt vñ & multū. & ideo sciendū
est ā Philosopho prima contraria,
q̄bus attribunt oia cōtraria. D. d.
Principiorū autē aliorū, & c. i. princi-
piorū autē, q̄ sunt sub istis principijs,
ista principia sunt q̄si genera. D. d.
Et manifestū est ex his, q̄ vnius scie-
tię, & c. i. & manifestū est, cū ista scia
cōsiderat de cōtrarijs, q̄ hēt cōsyde-
rare de ente in eo q̄ ens. Entia enī
aut sunt cōtraria, aut cōposita ex cō-
trarijs. & caput huius cōtrarietatis ē
vñ & multū. Et ista diuisio est fm
p̄bilitatē, & si nō fm necessitatē.

I corpus. n. quintū, nec est contrariū,
nec ex cōtrario. & si apparet econ-
uerso, q̄ q̄ cōsiderat de ente, debet
cōsiderare de cōtrarijs. D. d. & vna
scia hēt cōsiderare, & c. i. & vna scia
habet cōsiderare de vno & ente, si
dicant de vno, aut pluribus. Et vide-
tur, q̄ iste sermo cōueniat veritati,
scilicet q̄ ens & vñ dicunt multis
modis. sed & si dicantur multis mo-
dis, attribunt tñ alicui primo i eis,

sicut alia cōtraria attribuntur ali-
cui primo in eis. Et d. hoc q̄, si non
essent attributa alicui vñ, nō cōside-
raret de eis vna ars. & d. hanc que-
stionē p̄p̄ errorē dicētis ens est vñ.

D. d. Et iste sermo ē possibilis, &
idest q̄ dicere vñ significare mal-
tum est posse. & si ens & vñ nō si-
gnificāt nisi vñ intentionem vlem
in oibus rebus dictā vñ uoce, neq̄
ē fuerit diuersum ab oibus rebus.

Et d. hoc, quia isti duo inodi sunt
imposses. & ideo dixit: videt enim q̄
nō est sic. i. q̄ vñ nō est hmoi, s. q̄
significet vñ intentionem in oibus
rebus, neq̄ est ē intentio diuersa in
oibus rebus. D. d. sed quādā attri-
buntur, & c. i. & verū est, q̄ quādā,
de quibus vñum dī, attribunt p̄ri-
mo vñ, & quādā vñ consequētū
primū. & quādā vñ consequētū
secundū. & sic de alijs. D. d. Et ideo
Geometra, & c. i. & ideo Geometra
nō habet declarare qd est cōtrariū,
& perfectū, & vñ, & idem, & diuer-
sum, nisi declararet, q̄ aliquod isto-
rum est negatū ab aliquo, aut affir-
matum cū aliquo, s. fm q̄ appropin-
quat illud suo subiecto, in quo consi-
derat. D. d. Manifestum est igit, q̄
vna scia habet, & c. i. manifestum est
igit ex istis rebus p̄dictis, q̄ vna est
scia, & q̄ ista debet cōsiderare de
ente, fm q̄ ens est, & de accrib' ei.
& est ē manifestum ex p̄dictis, q̄
ista scientia habet cōsiderare non
tñ in substantijs, sed ē in eis, quae
accidunt substantiis fm q̄ est substan-
tia, v. g. de eis, q̄ iā numerata sunt
& de ante & post, & de genere & for-
ma, & de toto & parte. oia enim ista
sunt accidentia essentialia entū, fm
q̄ est ens: sed quādā sunt opinabi-
lia, & quādā entia.

Summa

A SUMMA SECUNDA.

De principiorum cognitione.

Ad Philosophum, considerationem de Principiis omnibus communibus pertineret. Cap. 1.

Discendum autem est, verū vniūsan alteri⁹ scientiæ est de hisce, quæ in Mathematicis⁹ dignitates nominant, & de substantia speculari. Pater itaq; q; vniūsan est, & eius, q; Philosophi est, cōsideratio. Omnibus enim entibus insunt, sed nō alicui generi separatim ab alijs. & oēs quidē vtunt, quia entis, prout entis sunt. vniūquodq; autē gen⁹ ens. at eatenus vtunt, quatenus eis satis est. hoc autē est, quātum illud continet genus, de quo demonstrationes asserunt. Quare, cum pateat q; prout entia sunt, eis insunt (hoc namq; eis cōe est) illius de his speculatio est, cuius est de ente, put ens est cognoscere. Propter q; nemo eorū, q; particulariter cōsiderāt, conat ali-
Cquid de his, siue quatenus vera, siue nō, dicere. nec enim Geometra, nec Arithmeticus, sed Naturaliū qdē merito hoc facientes, soli nāq; putabāt & de tota natura, & de ente cōsiderare. Cū autē aliquis adhuc superior Naturali sit (natura namq; vniū quoddā entis genus est) illius vtiū, & circa primā substantiā speculatiui profecto fuerit de his ē cōsideratio. est autē Naturalis sapientia quædam, sed non prima.

Et quærendū est, vtrū vna scia⁹ D
hēt cōsiderare de vniūsalibus, quibū vtiūtur scia⁹ Mathematicæ, & cōsiderat de substantijs, aut scia⁹ de primis proponib; ē alia a scia⁹ substantiarū. Manifestū est igitur, quod cōsideratio de istis est vniūsan scia⁹, scia⁹ Philosophiæ. ista nō sunt oīum entīū, & nō sunt vniūsan generis proprii. & oēs scia⁹ vtiūtur istis, quia sūt entis simpliciter. & genus cuiuslibet istarū est ens. & scia⁹ vtiūtur istis secūdu quātitatē sufficiens. & ista quātitas ē secūdu modū eorū, q; cōtinetur sub genere, quod voluit demōstrare. Manifestū ē igitur, quod ista dignitates vtiūsan sunt oīum sciarū vtiū. & ens cōsciat istis, s; quod illud, quod notificat ens simpliciter, notificat ista ē. cognitio. n. eorū ē vna. Et iō nullus cōsiderat de particularibus intro-mittit se ad dicēdū in eis aliquid, neq; vere, neq; nō vere, neq; Geometra, neq; Perspectiuus. sed quidam
Naturales dixerūt ī hoc aliquid: quia isti soli existimāt se perscrutari de cognitione vtiū naturæ, & entis. Sed, cū alia scia⁹ ē magis alta Naturali scia⁹ (natura n. est vniūsan genus generū entis) & ideo cōsiderandum est de istis ab eis, qui perscrutantur de cognitione totius, & de primā substantiarū. scia⁹ enim Naturalis est vniūsan modorū scien-tiarū, sed nō est prima scientia.

Cūm

Metaphysicorum

G Cum declarauit, qd ista sciētia cō
syderat de ente, & oib⁹ attributis ei,
vult perferuari ēē, vtum ista scien
tia habeat cōsyderare de primis pro
positionibus vniuersalib⁹, quę sunt
principia omnis demonstrationis.
& si habet, quō vtur in eis, & qui
bus propōnib⁹. & est vna quæstio
num prædictarū in tractatu præce
denti. Et d. Et q̄rendū est, virū, &
idest & oportet perferuari Philoso
phum, virū vna sciētia habeat con
syderare de principijs vniuersalibus
oibus sciētijs speculatiuis, & consy
derare de substantia: & sic erit ista
H scia cōsyderans de hoc, sicut cōsy
derat de substantia aut scia, quę cō
syderat de principijs cognitionis vni
uersalis, est alia a sciētia, quę cōsy
syderat de principijs substantiæ.

D. d. Manifestū est igitur, & c. idest,
dicam⁹ igitur qd manifestum est ex
hoc, quod dico, qd cōsyderatio de
istis principijs est vnius sciētiæ, s.
istius, quę est sciētia Philosophi.
Ista enim principia sunt cōia om
nibus generibus entium, de quibus
cōsyderant artes speculatiuæ. & qd
est cōe omnibus generibus entis est
accidentium entis fm qd est ens: &
quod est tale, debet cōsyderari ab
eo, qui cōsyderat de ente simpliciter,
s. Philosopho. Et, quia omnis
sciētia vtur aliquo proprio, & iā
d. qd oēs sciētiæ vtuntur istis, incē
pit dicere modum, fm quem sciētiæ
particulares vtuntur istis principijs
vniuersalibus, & d. & oēs scē
vtuntur istis, & c. idest & sciētiæ partic
lares vtuntur his principijs, qā sunt
entis, fm quod est ens, quod est gen⁹
omnium. Et, quia aliquis potest di
cere, quō sciētiæ particulares vtunt
re, quę non est sui generis, incēpit

declarare modum, quem declarauit **X**
in Posterioribus, & d. & sciz vtunt
istis fm quantitatem, & c. i. & scien
tię particulares vtuntur quolibet isto
rum principiorum vniuersalib⁹, nō
fm qd sunt vniuersalia, sed fm quan
tatem sufficientem illi sciētiæ, fm
q̄ arctantur ad subiectum propriū,
de quo cōsyderat illa ars: sicut dicit
in Posterioribus. v.g. quia Geome
tra dicit in loco huius, de nullo si
mul affirmatio & negatio, illud, qd
est appropriatū suo subiecto, qd si
cet omnis linea est symetra aut ally
metra, & æquale sicut aut inæquale
non sunt fm collocanem specie
rum sub vno genere, sed fm collo
cationem proprii sub cōi. & hoc, sicut
declaratū est in Posteriorib⁹. D. d.
Manifestum est igitur, qd istę digni
tates, & c. i. & cum omnis sciētia cō
syderat de istis principijs modo pro
prio, manifestū est, qd sciētia, quę
vtur eis p se, & generaliter, est v⁹
omnibus sciētijs: & est Philosophia.

D. d. & ens cōicatur, & c. idest, & com
municat istis principijs in cognitio
ne ei⁹. qui enim scit ens, scit illud ex
istis principijs. necessaria enim ē in
cognitione entis principiorū cogna
tio. D. d. Et ideo nullus cōsyderat
entis, & c. i. & quia sciētia istorum
entis v⁹, nullus loquendum in scien
tijs particularib⁹ incommittit ad lo
quendum de eis, sed tū quidā Na
turales locuti sunt de istis. existimāt
enim, qd sua sciētia est v⁹, quę de
bet cōsyderare de ente fm qd est ens.
& causa huius existimationis est, s.
qd nullū est ens nisi naturale. D. d.
Sed, cum aliqua sciētia fuerit magis
alta, idest, sed cum declaratum est qd
alia sciētia est magis alta, & magis
communis sciētia Naturali: & illa
debet

Liber Quartus

73

A debet cōsiderare de ente abstracto, & de entibus abstractis, qm̄ scia Naturalis non cōsiderat nisi in quibusdam generibus entium, s. mobilibus: necesse est vī ista scientia per scrutetur de istis principijs & propositionibus, & hoc intendebat, cū d. & ideo cōsiderandū est de istis, &c. Et intendit per primam substantiā primū principij substantiarū, & est Deus, & scientia Naturalis nō est ista scientia, quia non cōsiderat de primo ente. Primum autē hic est illud, quod est prius esse & nobilitate & causalitate.

B Quæcumq; vero quidam eorum, qui de veritate dicūt, quoniam modo oportet admitti, dicere conant, p̄ ignorantia Resolutionū hoc faciunt, oportet enim accedere hæc edocti, sed nequaquam, dum audiunt querere. Quod itaq; Philosophi, & eius, qui de tota substantia, quoad naturā fert, speculatur, etiam de principijs syllogisticis est cōsiderare, manifestum est. Decet autem illum, qui maxime circa quodq; genus cognoscat, vt dicere habeat certissima rei principia, quare & illum, qui de entibus, prout entia, omnium certissima, hic autē est Philosophus.

C Osū autem certissimū principium est, circa quod impossibile est mentiri. Notissimum etenim, vt hmoi sit, necesse est, circa nanq; illa, q̄ non cognoscunt, decipiuntur omnes. Et non ex suppositione, quod enim necesse est illum habere, qui quoduis entium intelligat, hoc non ē sup

positio, quod autē cognoscere illud necesse est, qui aliquid cognoscat necesse est, vt veniat habens illud. Quod igit tale principium omnium certissimū est, patet. Quid autem illud sit, deinceps dicamus.

Quidam autem loquentes intro mittunt se ad declarandum veritatem, & quomodo sciendus est veritas: sed non possunt hoc, quia nesciunt Analytica, sed oportet adiscientem verum primo scire ista, & non querere eas, cum quaeretur ab eo de eis. Manifestum est igitur ex istis principijs, quod Philosophus debet cōsiderare de rebus, q̄ sunt magis alta omnibus substantijs in rei veritate, & debet persequari de principijs syllogismi. & qui habet cognitionem alicuius generis debet posse narrare, quæ sunt principia illius generis permanentia in rei veritate. & ideo oportet illum, qui habet cognitionem entium simpliciter, vt possit narrare quæ sunt principia eorum in rei veritate. Philosophus autem habet cognitionem entium simpliciter, & ipse potest narrare principia vera. Et primum in rei veritate, quod est magis permanens quā alia principia, est illud, in quo deceptio non est possibilis. Necesse est enim vt istud principium sit valde manifestum, et notum homines enim Metaph. cū cō. Auer. **K**

Naturalis
cōsiderat
de primo
ente
est quod in
rebus
sit, vidē. t.
Ph. cō. vlt.
k. 2. Ph. 6

Item ex
tutium
incompi
& circa q̄
reposit
& dicitur.

Metaphysicorum

G non decipiuntur, nisi in eo, quod ne sciunt. Et oportet illum, qui habet cognitionem alicuius entis, scire primum in rei veritate sine anarcon. hoc enim primum non habet anarcon, sed necesse est concedere illud illum, qui habet cognitionem entis. hoc enim necessarium est ei. manifestum est igitur quod primum verum permanens magis quam alia principia est, quod narravimus. Et paulo post narrabimus,

H quod est primum.

S Cum declaravit, quod ista scientia habet considerare de principiis cognitionis, vult declarare modum cognitionis, qui est possibilis principiis, & modum, qui est impossibilis. Quidam autem loquentes, &c. i. q. dam aut loquentes in scientiis speculativis volunt demonstrare primas propositiones. & isti sunt, quos dixit in Posterioribus, quibus continetur aut circulo, aut demonstratione procedere in infinitum. D. d. & quomodo scienda est veritas. i. querebatur quibus propositionibus, & quibus principiis oportet scire verum existens in primis propositionibus. & hoc non possunt, quia non inveniunt propositiones manifestiores primis: & et quia contingit eis, aut circulo, aut demonstrationem procedere in infinitum. Et causa erroris eorum fuit, quia nesciunt quod dictum est in Analyticis de disputationibus primarum propositionum, & de distincta illius, quod est notum per se, & illius, quod est notum per aliud.

Deinde dicit modum, qui sciendi

est ab addicente veritatem de istis principiis, & d. sed oportet addiscere, &c. i. sed querens veritatem de istis principiis debet scire modos eorum, & in quo differunt ab alijs. & hoc erit, cum fuerint parata, & nota apud ipsum, cum quæsitus fuerit de eis, & non fuerit indigens querere ea. Deinde incipit dicere, quod Philosophus debet considerare de istis, & dicit: Manifestum est igitur ex istis, &c. i. manifestum est, quod, quemadmodum Philosophus debet considerare de prima substantia, quæ est altior omnibus substantijs, sic habet etiam considerare de rebus, quæ sunt magis vere, quæ altæ & magis altæ, & de principiis syllogismi. syllogismi. n. est unum entium, de quibus considerat Philosophus: & Philosophus debet considerare de principiis entium. Deinde incipit declarare hoc alio modo, & d. & ideo oportet illi, qui habet cognitionem, &c. i. & quæ admodum oportet habentem cognitionem alicuius generis, ut habeat posse ad sciendum principia cognitionis in illo genere, & ordines eorum in cognitione, sic oportet considerantem in ente finem quod est ens habere posse ad sciendum principia cognitionis in eo quod est cognitio, non principia alicuius cognitionis. D. d. Et primum in rei veritate, quod est, &c. i. & oportet scire primum ex istis principiis quod est magis manifestum omnibus: & illud primum est, in quo est impossibile decipi, aut errare. Et hoc, quod dixit, manifestum est. quæ admodum enim oportet Philosophum attribueret quodlibet genus generum entium alii cui post in illo genere, & scire quid est illud primum, ita oportet ipsum, cum consideraverit de primis propositionibus,

Primo post.
ut. com. 6.

I

M

actu.

• attribuerē oīa, quæ sunt in illo gene-
re, alicui primo in eis, & scire quid
est illud primum, quod est causa fi-
dei in omnibus. D. d. Necessē est
enim, vt illud primum, &c. i. & de-
scripsimus primum in cognitione,
quod est illud, in quo impossibile
est decipi: quia necessē ē vt illud pri-
mum sit valde manifestum & clarū
nobis magis, q̃ alia. & quod est tale,
impossibile est, vt aliquis decipiat
in eo. omnes enim hoīes non deci-
pantur nisi in eo, quod nesciūt, aut
in eo, cuius cognitio non est valde
manifesta. D. d. & oportet illū, q̃
habet cognitionem, &c. i. & oportet
illū, qui scit primum, vt fiat ve-
rum, quod non habet contradicto-
rium, contradictorium. n. primi est
falsum. D. d. sed necessē est concedere
re, &c. i. quia ex eo acquiritur cog-
nitio enūm. & vlt omnis habens sciē-
tiam, aut fingens se habere, necessē
est ei concedere hoc principium ef-
fic. D. d. Manifestum est igitur, q̃
primum verū, &c. i. & cum hoc de-
claratum est, manifestum est q̃ pri-
mum verū, quod est magis verum
omnibus alijs, debet disponi secun-
dum q̃ dixim⁹, s. q̃ sit imposse vt de-
claretur per aliud: & vt sit manife-
stum maxime, ita q̃ nulla deceptio
accadat in eo. & post declarabitur q̃
principium est tale.

Idem enim simul inesse & nō
inesse eidem, & fm idem, impos-
sibile est. & quæcūq; alia anno-
tarem⁹, sint ad Logicas difficul-
tates annotata. hoc autem osūm
est principiorum certissimum,
habet etenim dictam annotatio-
nem. Impossibile nanq; est quē-
piam idem putare esse & non ef-

se, quemadmodum quidam hē-
rachitum dicere arbitrabantur.
non enim necessē est quæcūq;
quis dicat, ea etiā putare. Quod
si non contingit inesse eidem cō-
traria: a nōtentur autem a nō-
bis etiam huic propositioni cō-
fucta, contraria vero opinio opi-
nioni est, quæ contradictionis
est. Et patet q̃ impossibile est si-
mul eundem idem arbitrari eē,
& non esse. simul etenim habe-
ret opiniones contrarias, qui de
ea re haberetur mendax. Quare
omnes demonstrantes ad hanc
vltimam opinionem reducent,
natura etenim hæc cæterarum
quoque dignitatum omnium
principium est.

*Diffinitio contra eos, qui contingere idem
esse, & non esse dicunt. & ita arbi-
trari. Cap. 1.*

Vnt āt qdā, q, vt dixim⁹, ip-
si quoq; dñt, cōingere idē
esse, & nō esse, & ita arbitra-
ri. vt vnt āt hac ofone multi q̃
eorū, q de natura tractant. Nos
āt nūc accipim⁹, tāquā ipse sit, F
de eodē simul eē & nō esse. & p
hoc mōstrauim⁹, q̃ certissimū
hoc cunctōrū principiorū est.
Conant autem qdam hoc quo-
que pbare, propter ignorantia.
Est etenim ignoranna, nescire
quorū oportet q̃rere demōnē,
& quorū nō. etenim ofno ipse ē
osum eē demōnē, in finitū nō-
que p̃grediet: q̃rere nec hoc mō-
eēt demōnatio. Si āt aliquorū nō
oportet q̃rere demōnē, quod

*Ignorantia
quid.*

K ij magis

Mem. t.
Mem. dñt.

Holes nō
decipiunt
nisi eo qd
nesciunt:
aut nō es-
tūa fōgū
B
tio nō est
valde ma-
nifesta.

E

et

F

magis

A Si aut aliquis hoc concedat, erit demratio. i. n. erit aliqd determinatū. attamen nō qui demōstrat, sed qui sustinet. cā est, tolens. n. o. ōnem, sustinet o. ōnē.

^{Ita Alex. adde hanc. Præterea quod hoc ob eandem causā aliqd verum est sine demonstratione. Itē non est propriū sic de his habet.}
* Primo igitur manifestum est hoc ipsum verū esse, q. nōmē ēē hoc, aut nō esse signat. quare nō vtiq. o. ē ita, & non ita se hēt. Itē si hō vnū signat, sit hoc a. f. al. bipes. dico āt vnū significare hoc si hoc est hō, si quid hō sit hoc ē hōi ēē. Nihil aut differt, ēt si plura quis significare dicat, solum

B itē sint determinata: imponeret etēni cui libet orationi aliud nomen. dico autē v. p. puta, si non dicat hōiem vnum significare, sed multa, quorū vnus quidē vna oratio, a. f. al. bipes, sint autē ceteræ quoq. plures, determinatæ vero numero. imponeret etēni proprium nomen secundū quā per orationem. Quōd si non poneretur, sed infinita significare dicat, manifestum est q. non efset oratio, non vnum. n. significare nihil ē significare, nomini vero non significantibz, per se ipsa reuera disputatio, & ad inuicem, & ad seipsum, nihil. n. intelligere conangit nihil vnū intelligentes. Quōd si continet, imponetur nomen huic rei, vnum.

C Primum igitur omnium istorum est concedere, quod sermo aut negat aliquid, aut affirmat aliquid, & dignum est existimare, quod hoc primum solum manife-

stum. Et necesse est vt sermo loquens sit signum de aliquo apud ipsum, & apud alium, si aliquid dicit. Quoniam si hoc non fuerit, nō poterit disputare neque secum, neque cum alio. Si igitur aliquis concesserit hoc, erit demonstratio. concedet enim aliquid esse terminatum finitum. & causa essendi hoc est inducens demonstrationem. sed ille, cui contingit concedere, quod negat loquelam, contingit ei concedere loquelam. Manifestum est igitur primo, quod iste sermo est verum. nomen enim est signum ad affirmandum aliquid aut negandum. & si ita sit, affirmatio alicuius, & negatio non est simul. Et etiam si hoc nomen homo significat vnum, sit illud vnum animal bipedale. & dico, quod hoc nomen homo significat hanc vnam intentionem, si dicitur hoc esse hominem, secundum quod est homo in rei veritate. Et, si aliquis dixerit, quod hoc nomen significat multa, sed illa sunt terminata, nō erit differentia inter sermonem eius, & inter primum sermonem. impossibile enim est ponere multa nomina de iniquaque rerum nomē conueniens definitioni rei. Verbi gratia: si aliquis dixerit, quod hoc nomen homo non significat vnum, sed multa, & quod vnumquodque illorum multorum

Metaphysicorum

G habet definitionem, & habet rationem, dicentem animal bipes, et fixerit, quod hoc nomen homo significat illud, quod definitur per hanc rationem, & alia multa, quae definiuntur per alias rationes, sed illa sunt terminata numero, dicimus, quod possibile est ponere nomen proprium unicuique istorum, secundum quod contingit suae definitioni. Si autem aliquis dixerit, quod impossibile est ponere nomen proprium unicuique istorum, secundum quod conuenit definitioni eius, & fixerit, quod unum nomen significat multa infinita manifestum est, quod illud nomen non est definitio omnino. quod enim non significat unum, non significat aliquid. et si nomina nihil significant, destruetur sermo, & loquela inter nos: et in rei veritate destruetur nostra consideratio. quae enim non intelligit aliquid esse unum, impossibile est ut aliquid intelligat omnino. Qui autem intelligit aliquid esse unum, possibile erit ut ponat unum nomen huic alicui intellectui.

Et dignum est existimare, quod hoc, **10** &c. i. sermo, quod negare & affirmare non congregantur in simul. D. d. rationem super hoc, a qua aliquo modo non potest negans huc euadere, & d. Et necesse est ut sermo loquens, &c. i. dicamus igitur, quod necesse est homini concedere quod sermo dicentis, quod sua loquela significat illud, quod est

in eius anima apud ipsum, & apud illos. **X** cum quo loquitur. sed ille, qui loquitur, dicit aliquid intelligibile. quod si illud, quod dicit, non fuerit intelligibile apud ipsum, & apud audientem non fit disputatio, neque ad ipsum, neque ad alterum. D. d. Si igitur aliquis concesserit hoc, &c. i. si igitur aliquis concesserit, quod dictiones habent proprias significationes, concedit demonstrationem esse, & hoc principium esse, super quod fundatur demonstratio. concedit. n. quod dictiones significant res terminatas finitas, & non diuersas res, non oppositas, sicut contingit dicenti quod affirmatio & negatio sunt idem, v. g. homo & non homo. D. d. & causa essendi, &c. i. & causa fidei huius, hoc principium esse, est ille, qui inducit demonstrationem ad negandum ipsum. quoniam negando demonstrationem contingit ipsum dicere demonstrationem esse. D. d. sed ille, cui contingit concedere, &c. id est, sed contingit ei concedere illud, quod negauit. qui. n. negat loquelam, contingit ei concedere loquelam esse, non enim negat loquelam nisi per loquelam loquela. n. non significat aliquid, nisi concedendo quod duae contradictoriae non congregantur, & quod nomina significant res terminatas. D. d. Manifestum est igitur primo, quod iste sermo, &c. i. si dictiones non habent significationes intelligibiles, necesse est ut dictio sit, quod significat affirmationem alicuius, & dictio, quod significat negationem eius, & sic affirmatio & negatio alicuius non erit in simul, i. non significant idem. Et, quia disputatio isto ratiō fundat super hoc, quod dictiones habent significationes terminatas per hoc quod intentiones sunt terminatae, incipit declarare.

A neque potest aliquis dicere quod aliud principium est sicut istud principium, sed neque aliud primum. Et possibile est, ut aliquis accipiat demonstrationem secundum modum erroris, quod hoc est impossibile, si aliquis dicat a quo quæritur in hoc. Si autem nihil dicit, rectum est deridere illum quærentem sermonem, a quo nullum sermonem habet. quoniam qui est talis, similis est plantis in hac dispo-

B sitione, secundum quam est. Et, si finxerit quod differentia est inter demonstrationem secundum hunc modum erroris, et demonstrationem simplicem, quia ille, qui inducit demonstrationem, si existimaverit quod inducit eam ex primo nota, et causa est aliud, hoc erit error, et non erit demonstratio. et omnia ista sunt concessio, quod sermo aut affirmat aliquid, aut negat aliquid.

C Cum disposuit primū, quā est manifestus oibus dispositionibus proprijs quod est primum in cognitione, incepit notificare quid est hoc primum, & d. Sed oportet nos, &c. i. & cum declaratum est, quod Philosophus debet considerare in principijs cognitionis, manifestum est quod primo debet distinguere primum, quod si homo non concesserit, impossibile est philosophari & est impossibile, ut duo opposita sint simul, & eodem modo alia principia similia illi in cognitione. v.g. quod diu-

nes habent significationes terminatas, & quod definitiōes sunt necessariz.

D D. hoc igitur est primum quod est magis firmum omnibus principijs, &c. i. & principium, dicens quod duo opposita non cōgregantur simul in eadem re, & eodem modo, est primum, & manifestum oibus principijs. illud enim contingit dispositio nibus, quibus primum disponitur. Est enim manifestus oī propositioni, & nullus decipit in eo, & nulla demonstratio est demonstratio, nisi concedendo istam propositionē. D. d. Nullus. n. hominum, &c. i. & diximus, quod istud primum est illud primum, quod posuimus. quia impossibile est ut aliquis decipiat hoc primo, scilicet quod affirmatio & negatio sunt idem, sicut dicitur, quod Heraclitus opinabatur hoc. D. d. nō. a. est necesse, &c. i. & sermo istius hominis non est verus. non enim omne quod existimatur, & dicitur, debet esse verum, adeo quod homines creditantur in duobus in vtroque contradictorio. D. d. Quā, si hoc fuerit sic, &c. i. quā, quā aliquis existimaverit aliquid esse, & alius existimaverit illud non esse, & utrunque fuerit verum, tūc negatio & affirmatio erūt simul in eodem. D. d. & ideo oportet nos distinguere primo, & c. ideo oportet nos dicere, in defendendo hanc propositionē, illud, quod assueti sumus dicere. quā manifestū est per se, quod affirmatio & negatio non cōgregantur in simul. D. d. cōtingit enim peccanti, &c. i. cōtingit enim dicenti hoc, opinari quod duo contraria existant simul in eodem actu. v.g. quod idem est calidum & frigidū simul, & ens non ens. quod est impossibile. D. d. Et ideo oēs, qui vultur

A hoc positum fuerit, impossibile est
ut ponatur q. nola contradictho-
rum significant vnam intentionē.
v.g. ut nomen hominis & non hoīs
significet vnam intentionem. D. di-
cit: Et non dico q. prædicet de vno,
&c. i. & non intendimus, cum dixi-
mus, q. homo significat vnū, q. præ-
dicatur de vno. nola. n. quæ prædicā-
tur de vno, & sunt denotatiua, non
significant vnā intentionem, v.g. al-
bum, & musicum, sed intendim⁹ si-
gnificationem notum non denota-
tiuorum. D. d. qm̄ fm̄ hunc modū,
&c. i. qm̄ si intenderemus, cum dici-
mus, q. homo significat vnū, qd
predicatur de vno, tūc fm̄ hunc mo-
dū, illud, qd signat hoc nomē albu,
& hoc nomen musicū, esset vnū: qd
predicatur de vno. & sic efficeretur
illa, q. significant hæc nomina, vnū.
& hoc intendebat, cum dicit ista igitur
nola efficiunt vnū nomen in-
simul. D. d. & non sunt vnū no-
men, nisi in rebus conuenientibus
notæ & definitione. i. & vnū nomen
non erit multis rebus, nisi qm̄ illæ res
fuerint conuenientes nomine, & de-
finitione. & sunt illæ, quæ dñr vni-
uoca. D. d. & impossibile, &c. i. & di-
cere, q. aliquid est, & non est, nō est
verū in simul, nisi aliquis vocet ens
quod est non ens, & quod est non
ens ens. Sed nos videmus, q. quæli-
bet gens ponit dictionem propriā
affirmationi, & dictionem propriā
negationi. & sic impossibile est ut
hæc duæ dictiones significant apud
eosdem. Et, quia ista perfructio
est de Grammatica, d. Sed illud, de
quo perfructuramur modo, non est
&c. id est, sed ista perfructio, quā
intendimus, non est vtrum possibi-
le sit ut nomen affirmationis & ne-

tionis sit vnū apud aliquam gentē,
sed, vtrum possibile sit ut intentio af-
firmationis & negationis sit eadem,
adeo q. idem intelligatur de hoīe et
non hoīe, s. q. hoc nomen homo &
non homo sint synonyma, & defini-
tio hominis & non hoīs sit eadem.
Et hoc intendebat, cum d. Si igitur
non fuerit ita, &c. i. si igitur illud, qd
significat homo, non fuerit illud,
quod significat non homo, sed po-
tentia eorum fuerit sicut potentia
vni⁹ nominis, sicut est dispositio in
nominibus synonymis, manifestū
est q. hoc nomen non homo & ho-
mo significant idem. D. incepit di-
cere q. accidit hoc in nominibus, s.
ut diuersa nomina significant idē, et
d. Et nola multa sunt vnū. i. nola
multa significant vnū, qm̄ ea, quæ
significant illa multa noīa, fuerint
in definitione vnū. v.g. vestis &
tunica, quarum definitio est vna, li-
cet nomen nō sit vnū. Deinde d.
Si igitur isti duo sermones, &c. i. si
igitur definitio hoīs & non homi-
nis fuerit eadem, tunc significatio
huius nominis homo, & non homo
erit eadem & erunt duo nomina sy-
nonyma significantia vnā inten-
tionem. D. d. sed iam declarauimus.
&c. i. sed iam declarauimus q. defini-
tio, quā significat hō, est alia a defi-
nitione, quam signat non homo, ex
eo quod diximus qm̄ si definitio ef-
fet vna, destrueret locutio. D. d. ne-
cessē igitur, &c. i. & cum definitio,
quam significat alterum istorum,
alia est a definitione, quam signifi-
cat alterum, necesse est ut nomē ho-
minis veri semp significet animal
bipes, quod est definitio eius: & ut
non significet in aliqua hora aliud
ab animali bipede.

Hoc

Nola de
nominibus
significant
idē, ut vno,
significat
vnum
nomen.

Metaphysicorum

C Hoc namq[ue] significat ipsum
necesse e[ss]e, q[uo]d impossibile est,
nō esse hominem. non contin-
git ergo simul verum esse idem
dicere hominem esse, & nō esse
hominē. Eadē ratio est & de nō
esse hoīem. homini namq[ue] esse et
nō esse hoī diuersum significat.
siquidē et album e[ss]e & hominē
esse, diuersum. multo. n. magis il-
lud opponitur. quare diuersum
significat. Si autē albū aliquis
dicat vnum et idem significare,
rursus idem dicemus, q[uo]d & an-
tea dictū est, q[uo]d o[mn]ia vnum sunt,
& non solum opposita. Quōd si
hoc nō contingit, accidit quod
dictū est, si ad interrogatum re-
spondeat. Si vero simplt[er] inter-
rogante, addat ēt negationes,
non re pōdet ad interrogatum.
nihil. n. prohibet idem & homi-
nē, & albū, & alia infinita mul-
titudine esse. Attamen interro-
gātū si vere est dicere hoc homi-
nem esse, an non, id responden-
dū est, q[uo]d vnum significat, & nō
addendum, q[uo]d & album & ma-
gnum. impossibile namq[ue] est ac-
cidentia, cum infinita sint, per-
currere. aut igit[ur] omnia percur-
rat, aut nullū. Similiter et si infi-
nitates idem esset hō & non hō,
interrogatus si homo est, & nō
debet vnā cum eo, q[uo]d simul etiā
non homo respondere, nisi cæte-
ra quoq[ue], quęcumq[ue] acciderunt,
quęcumque est, aut non est re-
spondeat. hoc autem si non re-
sponderit, non disputat.

Ad vñd q[ue]
sūt vnare
ipso.

I

*Si igitur aliquis dixerit, quod
necesse est dicere, ut hoc nomen ho-
mo significat hoc, quod impossi-
bile est ut non sit homo. si igitur ita
sit, impossibile est ut sit verū dice-
re quod idem est homo, & non ho-
mo insimul. Et iste sermo possibi-
lis est etiam in sermone dicentium
non hominē. dicere. n. hominem si-
gnificat aliud ab eo, quod signifi-
cat dicere non homine: sicut dice-
re album significat aliud ab eo,
quod significat homo. sed hac no-
mina homo et non homo sunt con-
traria in situ valde, magis quā
hac nomina album & homo. ma-
nifestum igitur, quod vtrumq[ue] co-
rū significat aliud. si igitur ab-
quis dixerit, quod hac nomina al-
bum & homo significent idē, dice-
mus ei et, quod primo diximus. nā
enim secundū huc sermonem sunt
idem, non contraria t. anī, sed om-
nia. si igitur hoc non fuerit sic, ac-
cidit quod diximus, si loquens re-
sponderet de eo, quod queritur ab
eo. si autem querit simpliciter de
negatiuis, non responderet ad que-
situm. quoniam sic possibile est,
ut idem sit homo & albū, et alia
multa. Sed, cū questum fuerit ab
aliquo, vtrum sit verum dicere de
hoc esse hominem, aut non esse, de-
bet respondere per nomen, quod si-
gnificet vñ corū, de quibus queri-
tur, et non addere in suo sermone,
dicendo,*

A declarare hoc, & d. Et si, si hoc nomen
hō & c. i. & si hoc nomen hō signat v-
nā intētionē: & illa intētio hēt de-
finitionē: sit igitur illa definitio alia
bipes. & quia hoc nomen homo di-
citur per transumptionem de hōse
pīcto, d. & dico, q. hoc nomen hō,
& c. i. & dico q. hoc nomen homo si
significat vnam intētionē, cūm fue-
rit acceptum fm verā intētionē,
ad quam fuit positum, f. ad animal
rationale, cūm nō fuerit acceptum
fm transumptionem. tunc nō signifi-
cabit intētionē plures vna. D. d.
Et, si aliquis dixerit q. hoc nomen,
B & c. i. & si aliquis dixerit. q. vnum-
quodq. nōm hēt plures intētio-
nes, sed illæ intētionē sunt termi-
nata: in numero, nulla erit differen-
tia inter hunc sermonem, & sermo-
nē dicentem, q. vnumquodq. nomi-
num signat vnā intētionē. qm, qm
aduersarius concessit nōia nō cau-
sat esse significantia multa, sed ter-
minata in numero, possibile erit vt
vnum nomen proprium significet
vnumquodq. illorū multorū. & sic
erunt nōia, quorum vnumquodq.
significat vnam intētionē conue-
nientem suæ definitioni. D. d. exē-
C plum, & d. v. g. & idē v. g. vt aliq.
dicat, q. hoc nomen homo significat
multas intētionē non vnā, & vna
aliarum intētionum definitur, q.
est animal bipes, & vnaquaq. illarū
intētionū, quas significat hoc no-
men homo, habet definitionē, dice-
mus, q. fm hoc possibile est ponere
vnicuiq. illarum intētionū nōmē
fm suam definitionē. & sic erunt
intētionē, quas significant nōia,
& definitionē vnā. D. d. Si autem
aliquis dixerit, & c. i. si autem aliquis
dixerit, q. impossibile est vt nomen

significet vnam intētionē, sed in-
finitas, manifestum est q. contingit
ei dicere q. nomina non habent de-
finitionē omnino. D. d. quod nō
significat vnum, non significat ali-
quid. I. qm quod significat infinitū,
non habet naturam terminatam. &
quod est tale, non est terminatum,
& quod non terminat, non signifi-
cat aliquid. D. d. & si nomina, & c. i.
& cūm nos non intelligimus vnam
intētionē, tūc nullum nōm si-
gnificabit vnam intētionē. & cūm
nomina non significabunt vras in-
tētionē, destruetur consideratio
& disputatio. & si h, cūm non intelle-
E xerimus vnā intētionē, destrue-
tur consideratio inter nos inter apud
cognitionem. q. n. non intelligit
aliquid esse vnum, impossibile est vt in-
telligat aliquid omnino, aut vt co-
giteret aliquo omnino. D. d. qui au-
tem intelligit aliquid ē vnum, & c.
& hoc, quod dixit, manifestum est:
q. qui ponit nomen, quod signat
intētionē vnam, intelligit vnā in-
tētionē esse. & qui intelligit vnā
intētionē esse, potest ponere no-
men significans illam intētionē.
qui autem non intelligit vnam intē-
tionē, non potest ponere nomen oīno. **F**

Nomen itaq. vt à principio
dictū est, sit aliquid significans,
& vnum significans. Non po-
test igitur homini esse significa-
re id, quod nō esse homini, si ho-
mo quidem non solum de vno,
sed etiam vnum significat. Non
enim hoc dicimus vnum signifi-
care, quod de vno. hoc enim
modo musicum etiam, & albū,
& homo vnū significarent. qua-
re vnū oīa erunt, vnioca nāq.
&

A dicendo, quod hoc dicitur homo, et album, & magnum. impossibile n. est numerare omnia accidentia, cum sint infinita. & ideo oportet ipsum aut numerare omnia infinita, aut non dicere aliquid eorum. Et similiter est, si quis situm fuerit semel, siue multoties, vtrum aliquid vnum sit homo, & non homo, oportet respondere si illud est homo, quod est homo, aut quod non est homo, si non est homo. et similiter cum hoc oportet respondere de alijs si sunt, aut non sunt. qui igitur hoc facit, non naturaliter querit.

13 Si igitur aliquis, &c. i. cum igitur aduerlariis concesserit ex istis, quæ diximus, quod necesse est ut dicere hominem significet quod impossibile est, ut non sit verum dicere in eodem, quod est homo, & quod non est homo. D. d. Et iste sermo, &c. i. & cum non fuerit verum dicere hominem & non hominem de eodem, similiter non erit verum et dicere non hominem de aliquo præter hominem. v. g. ut non homo accipiatur

C pro albo album. n. non est homo. D. d. differentia inter affirmationem & negationem, & alia nomina diuersa, & d. sed hæc nomina, &c. i. sed negatio & affirmatio simplices magis sunt contraria in situ, quæ negatio & affirmatio, quæ sunt secundum modum infiniti. v. g. cum aliquis dixerit in aliquo præter hominem, quod est non homo, possibile. n. est ut idem sit homo & album, & non est possibile ut sit homo & non homo simul. D. d. Si igitur aliquis dixerit, &c. quæ sicut contingit dicentibus, quod affirmatio & negatio sim-

plexiter significant quid esse & non esse idem, sicut contingit dicentibus, quod affirmatio, & infinitatio significant idem, & non tamen contingit hoc in rebus oppositis, sed et in non oppositis. ut omnia sint idem. D. d. si igitur hoc non fuerit, &c. i. si igitur hæc impossibilia non fuerint, continget necessario ut affirmatio & negatio diuidant verum & falsum: & necesse est, ut queritio sit per negationem & affirmationem. sed dicens vult respondere ei per vnum sermonem de eo, quod queritur. D. d. Si autem querit simpliciter, &c. i. si autem querens querierit per affirmationem & infinitationem, tunc non possemus respondere ei. infinitatio. n. significat multa, quæ omnia sunt cum hoies, v. g. homo & non homo. homo. n. inuenitur cum multis numeratis, quæ vere dicuntur non hoies. v. g. albo, & pluribus rebus aliorum accidentium. D. d. Sed, cum queritum fuerit ab aliquo, utrum est verum dicere de hoc, &c. i. & idem, cum aliquis querierit, vtrum est verum dicere de hoc, quod est homo, aut non est homo, nos tunc debemus respondere, quod est verum, aut quod non est verum, & non dicemus, quod vere dicitur de eo, quod est homo & album, & omnia existens in eo, & quod non est vere dicere de eo tale & tale. ista. n. impossibile est ut numerentur: sed, cum impossibile est determinate & numerare infinita, oportet ut non innotuitat se ad dicendum aliquod eorum, scilicet quod, cum aliquis querierit per infinitationem, oportet querentem, aut numerare omnia, quæ sunt diuersa à nomine habentis, aut non respondere in talibus istis quonibus questionibus. D. d. Et similiter, &c. i. & cum

Metaphysicorum

Cum sit, qd aliquis qd fuerit verū hoc est homo, aut non hō, videbit rñdēs, si fuerit homo, & dicet qd est homo: & si non fuerit homo, dicet qd est non hō. & non debet dicere, qd ē homo, & non hō in simul, intenden do per non hō aliquod ens, de quo dicitur non hō. & istam actionem innuit cum d. qui igitur hoc facit, non naturaliter quærit. .i. qui aliquid ens demonstrat per negationem.

Et qui hoc dicūt, omnino per rimunt substantiā, & ipsum qd erat esse. necesse est namq; eis di cere oīa accidere, & ipsum homini esse, aut animali esse non esse. Sin. quicquam erit ipsum hōi esse, hoc non erit non homini esse, aut nō esse homini, tam et si hæ sunt eius negatiōes, vnū namq; erat, qd significabat, & hoc erat alicuius substantia. substantiā vero significare est qd nō est ei esse aliud quippiam. Si autem ipsum homini esse erit ei ipsum nō homini esse, aut ipsum non esse homini, aliud erit. Quare necesse est eis dicere qd nullū, I talis rō erit, sed oīa fm accidēs. hoc. n. substantia & accidēs differunt. albedo etenim homini accidit, quoniā est quidem albus, sed non est ipsa albedo.

Et vniuersaliter dicentes hūc sermonem negant substantiā, quā declarat definitio manifesta definitionis, quæ sit. & coguntur ad dicendum, quod omnia sunt accidentia, & dicere de homine quod est hō, et de aliis quod est animal,

etc. et quod non est et. Quoniam, si aliquid est hōis secundum quod est hō, hoc nō erit eius, cū nō fuerit homo, aut secundum quod non est homo. negationes. n. istius sunt tales. quonia, si significat aliquid vni, & illud est substantia alicuius, et non significat nisi substantiam aliā quā, scilicet quæ significat essentiam eius, & non essentiam eius. Si igitur habet quod habet essentiam hominis, ergo aliud ab eo habet, quod habet aliud ab homine, aut quod habet essentia eius, quod non est homo. Necessario igitur dacerent quod nulla est definitio talis, sed omnia sunt modo accidentali. & in hoc differt substantia ab accidente. albedo enim est accidens hōi, quia est albus, non quia est illud, quod est albedo.

Idest, Et vlt dicentes, qd duo contradictoria congregantur in simul, negant substantiam, quam significat definitio, & declarat quæ sit. D. d. & coguntur, & c. i. & d. hoc, quia definitio non inuenitur in re ueritate, nisi in substantia. & cū definitiones significantes substantiam fuerint negatę, omnia erunt accidentia, quoniam, si nulla fuerit dispositio necessaria in re, tūc omnes dispositiones erunt accidentales, & nulla erit dispositio substantialis. Deinde dicit: & dicere de homine, et c. id est & illud, per quod disponitur homo, in eō quod est homo; & per qd disponitur illud, qd est nō homo, differat et fm definitionem

Definitio
M
rei veritate
nō u
nisi nisi
sub. id
7. Met.
17. 19.

A ab eo, per quod disponitur homo. D. d. qm, si aliquid e hominis, &e id est & causa huius esse impoſe, eſt qz manifeſtu eſt per ſe, qz ſi quid eſt hominis, ſm qz eſt homo, illud non eſt ei, cum non fuerit homo. quod enim eſt non hominis, ſm quod eſt non homo, aliud eſt ab eo, quod eſt hominis, ſecundum quod eſt homo.

D. d. negationes enim iſtius ſunt tres. i. definitiones enim terſi cu ſuis negationibus habent tale diſpoſne, quod non cōgregantur aliquo modo in eodem. D. d. qm, ſi ſignificat aliquid vnum, &c. ſ. qm, ſi nomen ſignificat aliquid vñ in nominato, quod eſt ei neceſſariu, & quod e cu nominato vñ in numero, tunc illud ſignificat ſubſtantia. & ſi ſignificat de re nominata aliquid nō neceſſariu, neqz eſt cu eo vñ, illud eſt acciſens. & hoc intendebat cum d. & non ſignificat niſi ſubſtantia aliqñ. ſ. ſubſtantia hominis. i. quia ſignificat diſpoſnem non mutabilem.

D. d. ſ. quia ſignificat eſſentia eius & nō eſſentia. i. intendimus, cu diximus, quod nō eſt ſignificas aliqd vñ eſt ſignificas ſubſtantia. i. quia ſignificat eſſentia illius rei, per qua eſt eñs, nō diſpoſitione mutabile. & hæc eſt econtrario nomigibus acciſentis, quz ſignificant duas eſſentias, quoru vñ eſt mutabile. Ex cu hoc poſuerit pro conſeſſo, d. Si igit habet, quod habet eſſentia hois, &c. id eſt & cum hoc ſignificat illud, qd habet eſſentia hominis, eſt & eſſentia eius idem. ergo nō homo habet eſſentia eius, quod non eſt hō, aut eſſentia eius, quod non eſt hō, eſt illud, quod eſt nō homo: vñ eſt & non cōpoſitu. & hoc declarat ſi eſt in tractatibus ſubſtantie perfectę.

D. d. Neceſſario igitur diceret &c. id eſt neceſſario igitur, cum non cōceſſerit nomina eſſe, quz nō ſignificant res ſimplices & vñas, dicerent, quod nulla res habet definitionem, quz ſignificat ſubſtantiam eius: ſed cōtingit eis, vt oſa ſint acciſentia, ſ. vt oēs diſpoſitiones rerum ſint acciſdentales, non eſſentiales. D. d. & in hoc diſſert ſubſtantia ab acciſente, ſ. qz ſubſtantia eſt neceſſaria, & nō eſt ſic acciſens. & ideo ſubſtantia habet definitionem, & acciſens non habet definitione. D. d. albedo enim eſt acciſens, & c. i. albedo enim eſt acciſens exiſtens in homine, quia dicitur albus, & non diſponitur palbedine, ſm quod res diſpoſita eſt ipſa albedo, ſ. qz homo non diſponitur palbedinem, quia ſubſtantia hominis ſit albedo, qm, ſi ita eſſet, tunc albedo, & homo eſt eñs idem, & tunc idem ſignificaret dicere homo albus.

Si autem omnia ſm acciſens dicuntur, nihil erit primu vñ. Si autem acciſens ſemper de aliquo ſubiecto ſignificat prædicatione, neceſſe eſt in infinitu progredi. ſed impoſſibile eſt. plura enim qz duo non conueniunt. acciſens enim non eſt acciſenti acciſens, niſi quia vtrūqz eidem acciſit. dico aut veluti albu eſt muſicu, & hoc albu, qm vtrūqz homini acciſit, ſed nō ita Socrates muſicus, qm vtrūqz alicui alteri acciſit. Cum itaqz quqdā ita, quædā aliter acciſentia dicant, quæcūqz ita dicunt, vt album Socrati, nō poſſūt infinita ſurſum verſus eſſe, vt Socrati albo alteru aliquid quoqz acciſens non

E

F

Acciſens
nō eſt acciſi
denti acciſi
denti, niſi
qz vtrūqz
eidem acciſi
t.

Metaphysicorum

G non enim fit aliquod vnum ex omnib⁹. nec albo aliquid aliud accedens erit, vtpote musicum. nō enim magis hoc illi, q̄ illud huic accedit. Et ad hęc distinctū est, q̄ quædā ita accidunt, quædam, vt mulicū Socrati. Quotcūq; vero hoc modo, non accidunt accedit accedens, sed quotcūq; illo modo. quare non oīa sūm accedens dicuntur. erit ergo aliquid tanquā substantiā significans. quod si est, monstratum est quod impossibile est simul

H contradictiones prædicari.

Et, si omnia dicuntur modo accidentali, nihil erit primum vniuersale. Et si accedens est, semper prædicabile de aliquo subiecto, necessario exibat hoc in infinitum. sed hoc est impossibile: non igitur congregantur in vno. accedens enim nō per accidētē est accedens, sed vtrūq; accedit eidē. Et hoc est, sicut dico, quod album est musicum, & musicum album, quia vtrūq; accedit

I homini. Socrates autem nō est musicus hoc modo, sicut vtrūq; accedit eidem. Cū igitur quædā accidentia dicuntur secundum hunc modum, & quædam secundum alium modum, omnia enim, quæ dicuntur, sicut album Socrati dicitur, impossibile est vt sint infinita in superioribus, sicut accedens, quod accedit Socrati de albedine. ē enim aliud, & non erit vnum ex omnibus. &

non erit accedens aliud ex eis, quæ sunt alba, sicut musicus. hoc enim per accidens non est magis quam illud neg. illud quam istud, & habent differentiam. Quædam enim accidunt secundum hunc modum, & quædam accidunt, sicut musicus Socrati. Quod igitur est secundum hunc modum, non est accedens modo accedēti ali, sed quod est secundum illum modum. non igitur oīa dicuntur modo accidentali, sed ali quid est, quod significat significationē substantiæ. & cū ita sit, manifestū est, quod impossibile est, vt cōtradictoria prædicentur de eodem.

Id est, Et si oīa prædicabilia fuerint accidentia, nullū erit vt prædicabile substantiale, & primū, ex quibus componunt definitiones. D. d. Et, si accedens est semper prædicabile de aliquo, & c. i. si omnia sint accidentia, & accedens naturaliter habet naturam, vt prædicet de aliquo, necesse est vt accedens, fin q̄ est accedens, prædicet de accidente, & sic in infinitum: quod est impossibile. D. d. sed hoc est impossibile. i. sed impossibile est vt accedens prædicet de accidente absq; eo, q̄ congregentur in eodē subiecto p se. Et, quia accedens non prædicatur de accidente nisi per accidens, quia ambo exiit in eodem, s. subiecto, verbi gratia dicere q̄ albu est musicū, deinde dicit, accedens enim non per accidens est accedens, & c. i. accedens enim nō exiit in substantia accidentis, in alio autē accidente exiit per accidens. qm̄, si accedens prædicaret de accidente non pp hoc, q̄ ambo existunt

A existunt in substantia, tunc accidens est per accidens non essentialiter. & impossibile est ut aliud sit per acci-
est
sub
m. qd. e
sub
ade.
aff. i.e.
p. d. d.
p. d. d.
k. q. q. d.
 dens nisi aliquid, qd est essentialiter. quod enim est essentialiter est pri^o eo, qd est per accidens. non igitur existentia cuiuslibet accidentium essentialiter in substantia esset, nisi essent quaedam in quibusdam per accidens. Et hoc intendebat, cum d. & hoc est, si cut dico, &c. i. q. dicere musicū est album est per accidens, quia ambo sunt in eodem, s. Socrates: & nō est dicere q. Socrates est musicus, & album hoc modo, s. q. Socrates & musicus sunt ambo in eodem, sed quia vnum eorum existit in altero essentialiter, s. quia musica existit in Socrate essentialiter. D. d. Cum igitur quādam accidentia, &c. i. & cum accidentia dicantur duobus modis: quorum vnus est essentialiter, v. g. Socr. est albus, & alius accidentaliter, v. g. album est musicum. quia n. sunt essentialiter, impossibile est ut predicentur in infinitum ad superius: q. autem sunt accidentaliter possibile est de eis hoc, sicut accidit Socrati ut sit musicus & albus, & alia multa. & hoc intendebat, cum dixit: sicut
C accidens, quod accidit Socrati, &c. i. q. vnum est eorum predicatum de alio per accidens, s. albedo existens in Socrate, & aliud accidens, quod accidit ei, v. g. q. est medicus aut musicus, D. d. & non erit vnum ex omnibus, i. & non erit de subiecto & accidente vnum quid, & ex accidentibus existentibus in vnoquoque, nisi dicatur vnum p. accidens. D. d. & nō erit accidens aliud, &c. i. & predicatio accidentis de accidente, in quantum est predicatio accidentalis, non differt a predicatioe accidentis de sub

stantia, neq. illud magis q. illud, nec econuerso, s. quantum ad hoc, q. notificant de eo, de quo praedicant, substantiam eius. D. d. & habent differentiam, &c. i. & habent differentiam, qm quaedam sunt accidentia essentialiter, v. g. musica in Socrate: & quaedam accidentia per accidens, v. g. musica in medicina. D. d. quod igitur est finis huiusmodi, non est accidens modo accidentali: & quod est sicut albedo in musico, est accidens modo accidentali. D. d. non igitur omnia dicuntur modo accidentali, s. quia nō praedicant de hōe modo accidentali, sicut album praedicatur de eo. D. d. sed aliquid est, quod significat significationem substantiae. & forte dixit hoc, quia predicatio ista conuenit cū praedicatione substantiali in hoc, quod est finis cursum naturalem, s. accidentia praedicabilia de substantia, accidentia enī existunt in substantijs per se, & attribuitur eis essentialiter, & secundum q. substantiae disponunt per illa, sunt accidentia substantiarum. attributio autē accidentis ad accidens non est essentialis. D. d. & cum ita sit, manifestum est, &c. i. & cum omnia ista sint impossibilia, s. contingētia positioni, q. duo contradictoria dicuntur vere in simul de eodem, manifestū est q. impossibile est ut duo contradictoria praedicent de eodē.

Attributio autē accidentis ad accidens non est essentialis.

Item, si contradictiones simul vere de eodem omnes, patet q. omnia erunt vnum. erit etenim idem & trirēmis, & paries, & homo, si de omni contingit quicquam affirmare, aut negare: sicuti illis necesse, qui Protagorae opinionem sequuntur. Metaph. cū cō. Auer. L

Metaphysicorum

G si enim cuiquam videatur homo non esse tritemis, patet quod non erit tritemis, sed etiam est, si contradictio quidem vera est. & certe fit quod Anaxagoras aiebat, simul omnes res esse, ita ut nihil vere vnum sit. Indefinitum itaque videntur dicere: & putantes de ente tractare, de non ente dicunt. quod enim potentia, & non actu est, illud est indefinitum. At vero dicenda est eis de omni aut affirmatio, aut negatio, inconueniens nanque est, si cui sua quidem negatio inerit, alterius vero, quod non inest ei, non inerit. dico autem ut puta, si verum est dicere de homine, quod non est homo, manifestum est quod etiam non tritemis est. Si affirmatio igitur, necesse est etiam negationem inesse. quod si affirmatio non inest, negatio tamen inerit, magis quam ipsius est. si igitur & illa inest, inerit tritemis negatio. & si hæc, etiam affirmatio. Hæc igitur eis accidunt, quod hanc orationem dicunt, & quod non est necesse, aut affirmare, aut negare, nam si verum est quod homo, & non homo, patet quod nec homo, nec non homo erit. duorum namque duæ negationes. quod si illa ex utriusque una, & hæc una profecto opposita esset.

Et etiam manifestum est, quod secundum hunc sermonem omnia erunt idem. sit igitur naui, & longitudo, & homo. & possibile est etiam ut dicatur affirmativa

de omnibus rebus, & similiter negatiua: sicut cogitur ad dicendum qui dicit sermonem Protagora. isti enim dicunt, quod homo non existimatur esse naui. & manifestum est, quod homo non est naui. & si duo extrema contradictionis sunt vera, est naui. contingit igitur ex hoc, quod dicit Anaxagoras, quod omnia sunt simul, & nihil est in rei veritate. Et isti videntur dicere sermonem suum sine termino, & existimant dicere quod est, & dicunt, quod non est. quod. n. est in potentia & non est in actu, est sine termino. Quæramus igitur ab eis utrum affirmatiua & negatiua dicatur in omnibus de eodem. n. oportet in omnibus ut dicantur de eodem, sed affirmatiua dicitur de aliquo, & quod non dicatur de alio. v. g. quod, si dicere quod homo & non homo fuerit verum, manifestum est etiam quod non est naui. quoniam, si affirmatiua fuerit necesse est ut negatiua sit etiam. & si affirmatiua non fuerit, negatiua quæ est eius: dignior est ut sit. si igitur illa fuerit, erit et eius, quod est naui. & si ista fuerit, erit etiam affirmatiua. Hoc namque accidit dicentibus hunc sermonem, & accidit ut dicant, quod non est necessarium ut affirmatiua & negatiua sint de omnibus rebus: quoniam, si fuerit verum, quod homo, & quod non homo est manifestum

factum est, quod est verum quod non homo, & quod non non homo. amb. a. n. sunt negat iue. si igitur illa est una duarum, ista etiam est una opposita in situ.

5 Et etiam contingit huic positioni, vt oia sint idem. D. d. sit igitur nauius, & c. i. ponamus igitur hoc est nauius, & longitudo & homo, s. inuentiones diuersę. D. d. & possibile est ẽt, vt dicatur, & c. i. & ponamus etiã, q. affirmatiua dicatur de omnibus, & sit negatiua ista. n. positio contingit dicentibus sermonem Protagorę. **B** D. isti enim dicunt, q. homo non existimatur, & c. i. contingit. n. dicentibus sermonem Protagorę, q. omne, quod homo existimat, est verum, s. q. affirmatiua & negatiua sunt verę. & sic contingit eis vt nauius, & homo, & Deus sint idem, licet non dicant. Et causa hoc apud eos est, quia nullus existimat, q. homo est nauius, aut q. est Deus. qm apud eos non iudicatur affirmatiua & negatiua in simul de eodem, nisi quando existimationes fuerint diuersę in eo. v. g. q. si aliquis existimauerit hoc esse nauem, & aliud non esse nauẽ, tunc dicunt q. affirmatiua & negatiua congregantur in eodem. Si autẽ aliquis existimauerit q. homo est nauius, & alius existimauerit q. non est nauius, non dicunt hoc. D. inceperit dicere, quo contingit eis hoc, & dixit: & si duo extrema, & c. i. & contingit eis vt homo sit nauius. qm, cũ concesserit, q. homo non est homo, contingit eis vt hõ sit nauius. D. d. contingit igitur ex hoc, qd d. Anax. & c. i. contingit igitur Protagorę, & dicentibus sermonem eius, necesse

sario dicere sermonem Anax. f. q. omnia sunt existentia in simul, & q. contrarium existit in contrario. & si non, non haberent intellectũ verba Protagorę, dicentis q. omne, qd existimat homo, est verum. existimatio enim hominis sequitur ens, ens autem nõ sequitur existimationem, si entia nõ haberent esse i. a. a. D. d. Et isti videntur dicere, & c. i. & Anax. & dicentes suum sermonem laborant in dicendo de entibus sermonem determinatũ, & dicunt q. non habent terminũ, & existimat dicere aliquod terminatum, & aliquod ens, & q. dicunt nõ hẽt terminum, neq. est ens. Edixit hoc, q. uola, quę sunt contraria, non sunt existentia in simul actu, sed potentia: & quod non est actu est non ens, & ideo dixit q. cũ voluerunt terminare ens per quod est, determinauerunt ipsum p. quod non est. terminus enim non est nisi eius, quod est in actu. Et cum isti terminauerunt entia q. sunt in simul, & sunt simul potentia: & potentia est eius, qd nõ est: ergo illi terminauerunt entia p. quod non est, existimando illud, q. terminabant illa, per quod est. Et iõ d. post: quod enim est potentia, & c. i. q. ipsi quærebant terminare ens, qd est in actu, & terminauerunt illud, quod est in potentia, existimando terminare ens quod est i. actu. D. inceperit dicere quõ cõtigit eis dicere sermonẽ Anax. f. q. oia sunt idem, & d. Quæram igitur ab eis, & c. i. q. ramus igitur i. Protagorę, utrũ affirmatio & negatio cõgredient i. quolibet, aut i. q. buldã. concedent. n. impossibile est vt affirmatio & negatio cõgredient i. quolibet, cũ qdã sunt i. q. bus nullũ existimat existimationib. diuersis.

Existimatio enim sit non sequatur existimationem, si entia non habent esse i. a. a.

E

Qd non d. actu, nõ d. ens. vid. p. hoc. 9. me. ed. 7. & vi de pro hoc ed. 11. 12. huius.

F

L ij Et

Metaphysicorum

G Et hoc intendebat cum dixit: sed affirmatiua dicitur, &c. i. & ipsi concedunt hoc in essentis diuersis, & non determinant hoc, nisi in eadem essentia.

D incipit notificare quod contingere ut omnia sint idem, & d. v. g. q. si dicere, &c. i. qm qui ponit q. homo & non homo est verum, ponit q. homo non est naui, s. q. est verum etiam, sicut isti faciunt. D. d. qm, si affirmatiua fuerit, &c. i. & cum isti concesserint, q. affirmatiua & negatiua congregantur in eodem, contingit q. affirmatiua, cum non fuerit in aliquo, dignius est ut negatiua non sit in eo. v. g. q. si fuerit verum dicere de hofe q. non est homo, si fuerit falsum de eo dicere q. est naui, dignius est ut verum dicatur de eo, qd. est non naui. D. d. si igitur illa fuerit, &c. i. si igitur fuerit verum dicere de homine, q. est non homo, dignius est ut dicatur verum de eo, q. est non naui dicere enim non homo & non naui sunt duae negationes hominis. cum igitur una negatiua fuerit vera cum hoc quod est homo, s. cum affirmat, dignius est ut et alia negatiua sit etiam vera: & est q. non est naui cum falsitate affirmatiua, quod est naui. D. d. & si ista fuerit, erit et affirmatiua. i. & si verum dicat de hofe q. non est naui, & apud eos verum est de naue q. non est naui, continget ut verum dicatur de homine q. est naui, sicut homo non est naui: & quod non est naui est naui: ergo homo est naui. contingit igitur ex hoc ut homo sit naui, & non naui, sicut dicunt, q. vere dicitur de eo q. est homo, & non homo in simul. Deinde d. Hoc enim accidit dicentibus hunc sermonem. i. hoc enim contingit dicentibus hoc in omnibus rebus, vnde de oia erunt idem secundum hoc.

Deinde incipit dicere aliud impossibile, & d. & accidit, ut dicant, q. non est necesse ut affirmatiua & negatiua vere dicantur in simul de quolibet, sed vere dicitur de aliquibus rebus aliqua, quae non est affirmatiua neq. negatiua. vtraq. enim habet contradictoriam, s. non affirmatiua, & non negatiua. & hoc intendebat, cum d. qm, si fuerit verum, q. homo, & non homo, &c. D. d. si igitur illa fuerint una, &c. i. qm, si oppositio inter affirmatiua & negatiua fuerit inter duo, tunc oppositio de istis erit etiam inter quatuor, s. qm non affirmatiua, & non negatiua opposita affirmatiua & negatiua.

Item aut in oibus ita se habet, & est album, & ens & non ens, & circa ceteras affirmatiua & negationes simili modo, aut non, sed circa aliquas, circa vero aliquas non. Et si non circa omnes, istae vtrique certae essent. Quod si circa oes, rursus, aut de quibuscunque est affirmare, etiam negare est, & de quibuscunque negare etiam affirmare: aut de quibus quidem est affirmare, etiam negare est, de quibuscunque vero negare, non de omnibus est affirmare, & si ita, esset aliquid vtrique pro certo non ens, & haec firma opinio. q. si ipsum non esse, certum quid, & notum est, notior erit opposita affirmatio. Quod si quodcumque est negare, similiter etiam affirmare necesse sit, aut verum est diuidendo dicere, ut puta albi, & rursus qd. non album, aut non.

Et

*intel-
ligit

A Et, si non est verum diuidendo dicere, neque dicit hæc, nihilq; prius sunt illa sane, quæ non sunt, quo loquent, aut ambulabunt. Et, ut etiam antea dictum est, oia vnum erunt: & hõ, De⁹, tristemis, ac corũ contradictoria idẽ erunt. Quod si de quocunq; fuit, nihil aliud ab alio differet, nã si differet, hoc verũ & propriũ erit. Siñt itẽ & si diuidẽt uera dicetõtingit, qũ dictũ ẽ accidit. Et ad hæc, q̃ oĩs vera dicerent, omnesq; mentirentur, ipsaq; se ipsum mentiri cõcederet. Simul autẽ manifestum est, q̃ de nullo, est ad eum cõsyderatio, nihil, n, dicit, neq; n, ita, neq; non ita ait sed ita & nõ ita, & rursus his am bob⁹ negationem, q̃ nec ita, neque non ita, nam si non, esset aliquid vtrig determinatum.

Et etiam aut erit in omnibus secundum hanc dispositionẽ, & erit album & non album, & ens & non ens, & secundum hunc modũ

C in alijs affirmatiuis etiã non erit, sed erit in quibusdam, & in quibusdam non. Si autem non fuerit in oĩbus, hoc est cõcessum. Et si fuerit in omnibus, dicemus etiã, aut negatiua dicitur de oĩbus, de quibus affirmatiua dicitur, & affirmatiua etiam dicitur de omnibus de quibus dicitur negatiua: aut in quibusdam rebus dicitur de omnibus, de quibus affirmatiua, & nõ dicitur de omnibus, de quibus di-

citur negatiua omnino. & si fuerit secundum hanc dispositionem, tunc erit aliquid, quod non est ens: & ista opinio est fixa & firma. et si illud quod est per negatiuam, est aliquid firmum & notum, tunc sermo contrarius secundum situm erit manifestior eo. Et si affirmatiua dicitur de omnibus, de quibus dicitur negatiua, etiam necesse est ut sermo diuidentiũ & dicentiũ, verbi gratia omne album non est album, erit verum aut nõ verum. **E** Et si non fuerit verum, quod dictum est per hanc diuisionem, & dicantur ista, & non quæ sunt entia, erit dictũ, & nominatum idẽ. Et sic omnia erunt idem, sicut diximus prius, et erunt idem homo, & nauis, & Deus, & negatiue istorum. Et si sermo de vnoquoque istorum fuerit idem, tunc non differt aliquid eorum ab altero, & aliquo modo, quoniam, si diuersatur, erit illud in rei veritate semper. Et accidit hoc, quod prius diximus, si fuerit possibile ut diuisio sit etiam vera. Et cum hoc accidit etiam ut oĩs veridicent, et omnes falsent, & loquens concedit etiam super se, quod falsat. Et manifestũ est etiam cum hoc, quod disputatio cum isto est in eo, quod non est. quoniam non dicit hoc esse, & hoc non esse, sed dicit hoc & non hoc.

L. iij in fi.

Metaphysicorum

6 **in** simul, & negat, & omnia ista.
 & si hoc non esset, esset sciens
 quod omnia habent aliquid ter-
 minatum.

16 Et etiā aut erit in oibus fm hanc
 dispositionem, & erit album & non
 album, & ens & non ens & fm hunc
 modum in alijs affirmatiuis etiam,
 &c. id est aut negatiua & affirmatiua
 erūt in oibus rebus fm hanc disposi-
 tionem, s. q. utraq. sit vera, ita q. sit
 verum dicere album & nō album,
 & ens & non ens, & similiter in alijs
 affirmatiuis & negatiuis, sed affirma-
 tiua & negatiua erunt in quibusdā
 rebus veridicę in simul, & in quibus-
 dam diuidentis falsum & verum, ni-
 hil possumus dicere in hoc. D. d. Et,
 si fuerint in omnibus, &c. i. & si af-
 firmatiua & negatiua congregent,
 tunc dictio necessario erit talis: aut
 omne, de quo dicitur affirmatiua, &
 de eo dicitur negatiua, & econuer-
 so, s. q. omne, de quo dicitur negati-
 ua, dicitur de eo etiam affirmatiua,
 & affirmatiua etiam dicitur de quo
 negatiua. & illa diuisio impossibilis
 est fm q. declaratum est. aut oē, de
 quo dicitur negatiua, dicitur etiam
 de eo affirmatiua: & non dicitur affir-
 matiua de oī, de quo dicitur negatiua, &
 econuerso, s. vt dicatur affirmatiua
 de oī, de quo negatiua. Si igitur illud,
 de quo dicitur negatiua, non de eo dicitur
 affirmatiua, tunc erunt non esse ne-
 cessario, & quod non est transmuta-
 bitur in aliquid. Et hoc intendebat
 cum dixit. & si fuerit fm hanc dispo-
 sitionem, &c. i. & si illud, de quo dicitur
 negatiua, non dicitur de eo affirma-
 tiua omnino, tunc erit aliquid, qd
 est non ens: & erit opinio nostra in
 eo, quod est non ens opinio firma,

s. q. impossibile est vt non opineatur
 in eo, quod est non ens. D. d. & si il-
 lud, quod est per negatiua, &c. i.
 q. si fuerit manifestum hoc ē non
 ens, s. non ens necessario, tunc mani-
 festus est apud nos fusi contrarij,
 & suum oppositum ens non ens enī
 non intelligitur, nisi fm compara-
 tionē ad ens. Si igitur apud nos fue-
 rit opinio firma in non ente, neces-
 sario est ut apud nos sit opinio fir-
 ma in ente. & sic non congregatur
 negatiua, & non esse in aliquo om-
 nino. & similiter, si apud nos fuerit
 opinio firma in ente, tunc apud nos
 erit opinio i negatione firma: & est
 vt aliquis fingat q. omne, de quo di-
 citur negatiua, de eo dicatur affirma-
 tiua: sed negatiua non dicitur de af-
 firmatiua. D. d. Et, si affirmatiua dicitur
 de omnibus, de quibus dicitur nega-
 tiua, continget necessario aut vt let
 mo diuidentis, & dicentis q. oē, qd
 non est hoc, dicitur q. est hoc, sit let
 mo verus, aut non verus. si igitur con-
 gregatio istorum duorum opposi-
 torum non est verum, s. dicere verū
 & non verum, & fuerit verum dice-
 re, q. omne affirmatiuum est nega-
 tiuum, & non erit differentia i hoc,
 s. inter negationem conditionalem
 & negationem simpliciter, s. in hoc,
 q. affirmatio vere dicit de oī nega-
 tione, s. affirmatio simpliciter de ne-
 gatione simpliciter, & affirmatio cō-
 ditionalis de negatione conditiona-
 li, omnia erunt idem, sicut pri^{us} fuit
 dictum, Deus, & homo, & nauis, &
 nox. Cū igitur dixit: Et si nō fue-
 rit verum, quod dictum fuit p hęc
 diuisionem, intendit, & si non fue-
 rit vera congregatio istius diuisio-
 nis, s. vt sit verum, & non verum in-
 simul. D. d. & non dicatur ista, &
 non

Non en-
 intelli-
 guntur
 nisi sic
 compar-
 atur ad e-
 unde i
 63, & i
 anima.

A non quæ sunt entia. i. & negatio conditionalis, p quæ res negant abinui-
eē, & est tanquā negatio eius quod
est p se. non ens Et intendebat per
oīa ista q. cū fuerit positū hoc, cō-
tinget vt oīa sint idem, & vt non sit
aliquid omnino. D.d. Et si sermo
de vnoquoq; istorū, &c. i. & si nega-
tio vniuscuiusq; entium non diuer-
sa, tunc de negatione non dicit af-
firmatio: & sic entia oīa erūt idē, &
non diuersabunt aliquo mō: & erit
oē ens vnū, & non vnū. D.d. qm̄,
si diuersa, &c. i. qm̄, si aliqd ens di-
uersa ab aliquo ente p aliquā dis-
trentiam, semper diuersabit ab eo, s̄
necessario. D.d. Et acci-
dit hoc, qd prius diximus, &c. i. & ac-
cidit et cum hoc vt oēs hoīes veri di-
cent, & falsent in simul. dicere enim,
q oēs hoīes veridicent, verū est di-
cere cum eo, q oēs hoīes falsent. &
sic* disputantes falsant & veridicent
in simul, & et non falsant neq; veri-
dicant. D.d. & loquens concedit, &c.
i. & contingit loquēti dicenti aliqd
iudicium concedere q falsat, conce-
dit. n. q oppositum illius iudicii est
verum. D.d. Et manifestum est, &c.
i. & manifestum est et, q disputatio
cum opinantibus hoc est in nihilo.

B non quæ sunt entia. i. & negatio conditionalis, p quæ res negant abinui-
eē, & est tanquā negatio eius quod
est p se. non ens Et intendebat per
oīa ista q. cū fuerit positū hoc, cō-
tinget vt oīa sint idem, & vt non sit
aliquid omnino. D.d. Et si sermo
de vnoquoq; istorū, &c. i. & si nega-
tio vniuscuiusq; entium non diuer-
sa, tunc de negatione non dicit af-
firmatio: & sic entia oīa erūt idē, &
non diuersabunt aliquo mō: & erit
oē ens vnū, & non vnū. D.d. qm̄,
si diuersa, &c. i. qm̄, si aliqd ens di-
uersa ab aliquo ente p aliquā dis-
trentiam, semper diuersabit ab eo, s̄
necessario. D.d. Et acci-
dit hoc, qd prius diximus, &c. i. & ac-
cidit et cum hoc vt oēs hoīes veri di-
cent, & falsent in simul. dicere enim,
q oēs hoīes veridicent, verū est di-
cere cum eo, q oēs hoīes falsent. &
sic* disputantes falsant & veridicent
in simul, & et non falsant neq; veri-
dicant. D.d. & loquens concedit, &c.
i. & contingit loquēti dicenti aliqd
iudicium concedere q falsat, conce-
dit. n. q oppositum illius iudicii est
verum. D.d. Et manifestum est, &c.
i. & manifestum est et, q disputatio
cum opinantibus hoc est in nihilo.

C non quæ sunt entia. i. & negatio conditionalis, p quæ res negant abinui-
eē, & est tanquā negatio eius quod
est p se. non ens Et intendebat per
oīa ista q. cū fuerit positū hoc, cō-
tinget vt oīa sint idem, & vt non sit
aliquid omnino. D.d. Et si sermo
de vnoquoq; istorū, &c. i. & si nega-
tio vniuscuiusq; entium non diuer-
sa, tunc de negatione non dicit af-
firmatio: & sic entia oīa erūt idē, &
non diuersabunt aliquo mō: & erit
oē ens vnū, & non vnū. D.d. qm̄,
si diuersa, &c. i. qm̄, si aliqd ens di-
uersa ab aliquo ente p aliquā dis-
trentiam, semper diuersabit ab eo, s̄
necessario. D.d. Et acci-
dit hoc, qd prius diximus, &c. i. & ac-
cidit et cum hoc vt oēs hoīes veri di-
cent, & falsent in simul. dicere enim,
q oēs hoīes veridicent, verū est di-
cere cum eo, q oēs hoīes falsent. &
sic* disputantes falsant & veridicent
in simul, & et non falsant neq; veri-
dicant. D.d. & loquens concedit, &c.
i. & contingit loquēti dicenti aliqd
iudicium concedere q falsat, conce-
dit. n. q oppositum illius iudicii est
verum. D.d. Et manifestum est, &c.
i. & manifestum est et, q disputatio
cum opinantibus hoc est in nihilo.

Item, si cū affirmatio vera
sit, negatio falsa, & cū hæc ve-
ra sit, affirmatio falsa est, nō erit
simul idē affirmare & negare ve-
re. sed dicent fortassis hoc eē, qd
à principio positum est. Itē vtrū
ille quidem, qui quanq; rē, aut
aliquo mō se habere existimat,
aut non se habere mentitur, qui
vero ambo verum dicit. Nā si
verum dicit, quid aliud, qd dī,
est, nisi q talis natura entū est?
Quod si non iste, sed ille magis
dicit verum, qui illo modo exi-
stimat, iam aliquo modo se ha-
berent existentia. & hoc verum
eliet, & non simul etiam non ve-
rum. Quod si cūcti similiter &
mentiuuntur, & verum dicunt,
nec loqui, nec dicere quicq; tali
homini possibile est. simul enī
eādem, & non eādē dicit. Quod
si nihil existimat, sed similiter
arbitratur & non arbitratur, qd
nam differat à plantis?

Et si, si affirmatiua fuerit vera,
negatiua erit falsa, et cum ista fue-
rit vera, & affirmatiua erit fal-
sa, tunc nō ē verū vt affirmatiua
& negatiua dicatur de eodē in-
finitū. & videtur dicere hoc eē pri-
mū subiectū. Et si ille, qui existi-
mat quæ sunt res, & quæ nō sunt,
contingit ei falsum, & qui existi-
mat vtrūq; veridicatur, tūc sermo
de hoc est, quod natura entū est i-
ta sit. Et, si non veridicatur, sed veridi-
cat magis quam ille, qui opinatur
hac opione, ille qui existimat quæ
L iij sunt

Metaphysicorum

E sunt entia, tunc hoc etiam erit verum, & non verum. Et, si omnes falsant equaliter, & non dicunt verum, tunc dicens tale non habet sermonem. dicit enim aliquid, & nihil dicit in simul. Et si non existimat aliquid, sed existimatio eius & non existimatio id est, in quo igitur differt a plantis?

Et cum declaratum est existis, quod cum affirmatiua fuerit vera, negatiua erit falsa, & cum negatiua erit vera, affirmatiua erit falsa, non vere dicitur quod affirmatiua & negatiua in simul vere dicantur de eodem. D. d.

Hecur quod affirmatiua & negatiua in simul vere dicantur de eodem. D. d. & videtur dicere hoc esse primum subiectum. i. & dignum est omni disputanti concedere hoc esse primum compositum, i. quod affirmatiua & negatiua diuidunt verum & falsum. D. reuer sus est ad impossibilia contingentia, & d. Et est, si ille, qui existimat. & c. i. & si ille, qui existimat, quod alterum oppositorum est verum, aut quod est tale, aut non est tale, & quod existimat verumque, verificat, necesse est ut natura entium sit talis dispositionis, i. quod ut sint entia & non entia in simul. D. d.

I Et, si non veridicat, & c. i. & si non veridicat solummodo ille, qui opinatur quod affirmatio & negatio verificentur in simul, immo magis veridicat, quod ille, qui opinatur quod affirmatio & negatio diuidunt verum & falsum, & opposita, quod sunt verum & non verum, veridicantur in simul, tunc sermo unus cuiusque eorum erit verus, & non verus, & falsant equaliter, & verificant equaliter. & cum ita fuerit, nulla erit ratio. & tunc homo erit quasi planta. Et hoc intendebat, cum d. Et, si falsant omnes equaliter, & c. i. & si omnes

opinati sunt quod omnes affirmatio & negatio congregantur, & quod omnes sermo verificat & falsificat equaliter, tunc quod opinabatur, nullum habet sermonem. dicitur. & nihil dicitur. i. profert enim, sed nihil dicitur quoniam si dixerit aliquid, non dicit aliquid. D. d. Et si non existimat aliquid, & c. i. & si non existimat aliquid esse & non aliquid, in quo igitur differt a plantis & ab animatis? Rationale enim non diuiditur ab animatis, nisi per comprehensiones & existimationes terminatas, i. hoc esse tale, aut non esse tale.

Vnde & maxime manifestum est, quod nemo nec catelorum, nec eorum, qui hanc orationem dicunt, ita affectus est. Cur. n. Megara vadit, & non quiescit ire putans? nec mox a diluculo ad puteum, aut ad precipitium aliquid pergit, sed versus verens, tanquam non sinit non bonum, & bonum esse putans cadere in illa. patet itaque quod hoc quidem melius esse putat, illud vero minime. Si autem hoc, necesse est, ut & hoc quidem hominem illud vero non hominem, & hoc quidem dulce, illud vero non dulce putet. non. n. equaliter omnia querit & putat, cum melius esse bibere aquam, aut hominem visitare arbitrat, deinde querat ea. at tamen oportebat, si sinit eadem essent homo & non homo, sed, ut dictum est, nemo est, qui non videatur aliqua verens, aliqua vero non. Quare, ut videtur, omnes arbitrantur simpliciter se habere, et si non circa omnia, saltem circa melius, & deterius. Quod si non scientes, sed opinantes, multo,

Rationale
diuiditur
a plantis, &
quod copre
hensum
est
dignum
est
disputanti

* videtur

A multo magis curādum esset de veritate, sicuti & infirmo exultēti cū sano, de sanitate. opinās nāque ad scientem, non sanē ad veritatem dispositus est. Item, cū quam maxime omnia ita, & nō ita se habeant, attamen ipm magis & minus inest entium naturā. Non enim similiter paria esse duo ac tria dicemus, nec eodē modo mentit⁹ est, qui quatuor esse putet quinque, aut qui mille. Si itaq; non similiter, patet qd aliter minus. quare magis verū dicit. Si igitur quod magis est, propinqu⁹ est, profectio erit aliquid verū, cū propinquius est, quod magis verum est. Quod si nō est, at iam saltem aliquid est certius, & verius. & ita ab illa in temperata oratione remoti erimus, quæ prohibet quicquam mente determinare.

Et ex hoc declarabitur quod nullus opinatur hoc neg. de ceteris hominibus, neg. de eis, qui hoc dicūt.

Cui enim ambulat, ambulat & non stat. & si opinaretur quod ambulandum est, & non iret per viā ad puteum stantem in via, manifestum, quod exiret ipsum, sciret enim quod casus in puteo & non casus non est idē. & existimatio eius in bono & malo alius non est idē. declarātū est igitur quod ipse opinatur quod quoddam illius est bonum & quoddam non bonum. Et cum ita sit, scit igitur quod qua-

dā sunt bona, & quādam non bō, & quādam dulcia, & quādam nō dulcia. non enim existimā quod omnia sunt idem, neque aqua iter querit in omnibus, sed existimat quod potius aqua est melior: et aspicere hominem, si hoc querit. & si essent idem homo, & nō homo, sed sicut dictum fuit, nihil videres: nisi ad conservandum se ab hoc, & non ab hoc. Cum igitur declarātū est quod cognitio vniuersaliter est in omnibus rebus, & si non fuerit in omnibus rebus, sed est ī eo, quod est bonum, & quod est malum, est ens. Et, si ista cognitio non fuerit per scientiam, sed per existimatiōnem, tunc dignius est perscrutari de veritate, quemadmodum appareret infirmum perscrutari de sanitate, magis quam sanū. existimās enim non est certus in respectu scientiæ. Et, si omnia ī maiori parte sunt secundum hanc dispositionem, aut secundum aliam, tamen magis et minus sunt de natura entium. Non enim diximus quod duo & tria sunt numerus par. & non est error existimantis quatuor esse quing., sicut error existimantis ipsum esse mille. Si igitur error eorum est minor, ergo est maioris veritatis. Et si illud, quod est magis propinquū, & maius est minus, tunc erit aliquid de veritate, cui est propinquū verum minus. Et, si hoc nō fuerit, erit

Metaphysicorum

¶ **E**rit firmitus, & magis verum, & quiescemus ab hoc sermone, qui ne huius determinat & impedit intellectum, ut terminet aliquid.

12 Cū declarauit impossibilia cōtingentia dicentibus, q̄ affirmatio & negatio conpregant in simul per opinionēs eorū in entibus, incipit declarare impossibilia cōtingentia eis per opinionēs eorū in mūdo, & d. Et ex hoc declarabitur, &c. i. ex hoc, quod dicam, & ex prādictis declarabitur, q̄ nullus opinatur hoc, neq; ex laicis, neq; ex clericis. D. d.

¶ Qui enim ambulat, &c. i. qui enim videt, q̄ ambulandum est ad aliqd, ambulat & non stat & si videret, q̄ ambulare operaretur & non operaretur ad illud, non ambularet. & si videret q̄ ambulator & status eēnt æquales, nō ambularet neq; statet. D. d. & non irret, &c. i. q̄ si aliquis existimasset q̄ casus in puteo & non casus essent idem, tunc nullus euicaret se à via in puteum timendo, ne caderet in ipsum. D. d. & existimatio eius in bono & malo alicuius non est idem. i. & existimare aliquid esse bonum & aliquid malum nō est idem q̄m si essent idem, non quæretur bonum, & fugeretur malū.

Ex hoc apparet, q̄ quædam sunt bona, & quædam mal'a, non tātum in rebus diuersis numeratis, sed etiā in partib' eiusdem rei cū fuerint diuersarum virtutum. D. d. Et, cū ita sit, &c. i. & cū sciētia eius in rebus vltibus & inutilibus sit determinata, nō opinatur duo contrādictoria in simul, sicut debet esse i sciētijs speculatiuis, v. g. q̄ quidam est homo, & quidam nō est homo: vel iam non opinari q̄ omne, quod nō

est homo, est homo: & etiam quod quædam gustabilia sunt dulcia naturaliter, & quædam non dulcia naturaliter, in his, quæ sunt sui gusti. Deinde dicit: non enim existimat, quod omnia sunt idem, &c. i. nulli enim existimat quod omnia sunt idem: & ideo nō æqualiter quærit hæc omnia, sed quædam quærit, & quædam non. v. g. quod, cū existimauerit quod meli' ē potare aquā q̄ vinum, tunc quæret aquam & nō vinum. & si videret quod idem est potare aquam & non potare, nō quæret aquam: & similiter non æqualiter esse aspiciendum & non aspiciendum aliquem hominem. ^{a. lam} ^{tum.} **L** ^{tu.} **M**

Deinde d. & si essent idem homo, & nō homo, &c. id est, & si existimarem, quod homo & nō homo essent idem, non diligeremus quosdam homines, & odirem' alios, vel rueremur nos ab alijs, & nō esset differentia apud nos inter amicos, & inimicos. Deinde d. Cum igitur declaratum est, quod cognitio, &c. i. cum igitur declaratum ē cognitionem necessariam esse, aut in omnibus rebus, aut bonis, aut malis, manifestam est cognitionem necessariam esse. Deinde d. Et, si ista cognitio fuerit per sciētiā, &c. i. si homo nō habuerit de istis rebus nisi existimationem, tunc iste nō magis debet perferuari de veritate, sicut infirmus de sanitate. Et intendebat, quod si scimus non habere sciā de rebus, oportet nos perferuari & scire res: & si videmus quod illud, qd habemus de principijs cōsiderationis, est existimatio, tūc magis debemus perferuari, quō accidit uobis ista existimatio i reb', q̄ sunt p̄cipia cōsideratiōis, & vñ accidunt. Deinde

¶ Bonum & malum non solum sunt in rebus, sed in partibus eiusdem rei cum fuerint diuersarum virtutum.

A D. d. Et, si oia in maiori parte, &c. idest, & si aliquis existimauerit qd oēs opiniones hominis sunt existimationes, tñ existimationes diuersantur fin magis & minus in rei veritate, & q magis & min^a sunt de natura entis: est igit^r aliquid, quod est verum in se. D. d. Non enim diximus, quod duo, & tria sunt numer^a par, &c. idest, qm manifestu est nobis qd duo est par, & tria impar, & q non conueniunt in paritate. & hoc est de primis cognitionibus necessaria. Et etiam est manifestum nobis peccatum & errorem esse maiorem **B** aliud peccatum. non enim æqualiter peccat qui existimat quatuor esse quinq, & q existimat quatuor esse mille. D. d. Si igitur error eorum, &c. i. & si nō æqualiter peccat, manifestu est qd minus peccat qui opinat^r quatuor esse quinq, q alius. D. d. & maius est minus, tunc erit aliquid de veritate, cui est propinquum veru maius. i. & si est aliquid minoris peccati, tñ erit aliquid maioris veritatis & minoris peccati. & sic necesse est vt sit aliquid verum, cui appropinquat illud, quod est maioris veritatis, & minoris falsitatis. **C** Et hoc necesse est qm, si aliquid fuerit maioris veritatis q aliud, & minoris falsitatis, & necesse est aliquid esse verum simplr. D. d. Et, si hoc nō fuerit, erit firmitus, sicut inuenit^r in scriptura. & sic exponitur, & si nō fuerit hoc veru simpliciter, in cuius respectu d illud, quod est magis verum, necesse est aliquid verum esse magis verum, q illud, in cuius respectu dicitur magis veru. & hoc procederet in infinitu: aut perueniret ad aliquod verum simplr, idest, aut quietemur ab hoc sermone, & c.

idest, & cum declaratum est esse ali^o quod verum simpliciter, tunc quietemur a sermone, ex quo nullum scitum terminatur, & impedit vt ali quid habeat terminum.

Contra Protagoram, asserentem omne quod opinatur, & nobis apparet, verum esse. Cap. 3.

E X eadē vero opinione Protagoræ quoq oratio est. & si sit necesse ipsas ambas aut esse, aut nō esse. Si enim oia, de quibus opinant^r, quæq appa^rent, vera sint, necesse est oia simul vera & falsa esse, siqd mul^{ti} cōtraria inuicē opinantur, ac eos, qui nō opinant^r eadem, quæ ipsi, mētriri putāt. quare necesse est idē esse & nō esse. q si est, necesse est oia, de quibus opinant^r, vera esse. opposita nāq opinantur qui mentiunt^r, & qui verum dicunt. Si igit^r ea, quæ sunt, ita se habent, verum oēs dicunt. Quod itaq ambæ orationes ex ea^{dem} mente sint, patet. Non est autem idem oēs conueniendi modus. Quidā enim persuasione, quidā vero vi indigent. Quicunque nanq, propterea qd dubitēt, ita existimarunt, horū ignorātia inabilis est. nō enim ad sermonē, sed ad mentē eorū obuiati^o est. Quicunq vero sermonis gratia dicunt, horum sanatio redargutio est. & eius sermonis, qui in voce, & eius, qui in nominibus, Aduenit autem illis, qui dubitant. hac opinio a sensibilibus, illa quidem, qua dicitur simul contradictoria & cōtraria esse, videt^r.

*Si aliquid
dicitur ma
ius qd
aliud
maius est
aliqd
magis
veru.*

E

71.

Metaphysicorum

C videntibus ex eodem contraria fieri. si igitur non est posse quod non est fieri, præexistit similiter utrumque ens: sicut & Anaxagoras oē in omni misceri ait, atque Democritus. etenim hic quoque vacuum & plenum sisti in quacunque parte esse, atqui horū hoc quidem ens, hoc vero nō ens esse.

Et sermo Protagoræ est de sermonibus eorum, qui opinatur hoc, & coguntur ad dicendum res esse, aut quod nihil est. Quoniam si oēs existimationes sunt verae, necesse est ut omnia sint vera & falsa in simul. multi enim homines existimant contrarium eorum, quæ existimant alij, & opinantur, quod qui non opinatur illud, quod illi opinantur peccat. necesse est igitur ut idem sit & non sit. & si ita sit, necesse est ut oēs existimationes sint verae. errantes enim existimant contraria. & si entia sunt huiusmodi dispositionis, tunc verificatur oēs.

I Et manifestum est, quod isti sermones, & similes sunt ab una cognitione. Et ars in disputatione cum omnibus istis non est una. sed quidam indagant sufficientiam, & quidā ut cogantur in disputatione ad concedendum. Qui igitur existimaverit hoc propter difficultatem comprehensivus & suum errorem in ea, tunc sua ignorantia habebit medicinam. disputatio enim cum istis non est per verificationem sermonis, sed

per verificationem rationis. Qui autem dixerunt per verificationem sermonis, medicina eorum erit, ut incipiamus in verificatione significationis vacui, & nominis. Et accidit ista existimatio remouentibus se a sensibilibus, quibus contingit dicere contradiçtoria esse, & contraria esse in simul, quia opinantur quod contraria erant ex una. & si impossibile est, ut fiat illud, quod non est, necesse est ut res aut sit eōs ex utroque, sicut dixit Anaxagoras, qui dixit quod omne sit admissum cum omni. & similiter dixit Democritus, talem enim sermonem enim dixit in parte, quæ est ex vacuo & pleno, licet hoc sit ens, & hoc non ens.

Et Protagoras est illorū, qui opinantur hoc. i. quæ affirmativa & negativa sunt in simul. & oēs dicentes hoc coguntur ad dicendum quæ res sunt, & quæ nihil est. quoniam qui dicit, quod omnis existimatio est vera, & quæ res consequuntur existimationes, continget ei dicere quæ res sunt verae & falsæ in simul. Deinde declarat hoc, & dixit multi enim homines, &c. i. & necesse est, ut res sint verae & falsæ, si consequuntur existimationes. quia multi homines existimant in eodem existimationes contrarias, i. quæ unus existimat quæ est affirmatiuum, & alius negatiuum, & aliter existimat aliud peccare: ex quo contingit quod idem sit verū & falsum, quia consequitur utrumque existimationem, quapropter necesse est finem hūc sermonem ut idem sitens & non

A & nō ens, & hoc intelligat accidere in of ente, ſc̄p omne ens, quod aliq̄s exiſtimat eſſe, poſſibile ē vt aliq̄s exiſtimat ipſum nō eſſe. D.d. & ſi ita ſit, neceſſe eſt, &c. i. & ſi negatiuū & affirmatiuum ſunt vera in ſimul, neceſſe eſt vt omnes exiſtimationes ſint veræ. exiſtimantes enim aliqd eſſe, & alij, qui falſant illā exiſtimationem, exiſtimant exiſtimationes contrarias. D.d. & ſi entia ſunt huius diſpoſitionis, &c. i. & ſi entia cōſequentur diſpoſitiones hominum, cōiungit vt oēs homines vere dicāt.

Deinde dicit: Et manifeſtum eſt, q̄ iſti ſermones, &c. i. & manifeſtū, q̄ cognitio & opinio eorū eſt vna: ſed ars, per quā remouentur ab hac opinione, nō eſt vna. quidam enim remouentur ab hac opinione p̄ ſermones ſufficientes in diſſolutione dubitationū, quibus accidet eis opinio: & quidam nō remouentur per diſſoluitatē. Et ars in hoc eſt, vt cogat ad concedendū aliquid poſitū, quouſq; videatur ſuus defectus. iſte enim nō vult cōcedere per tōnē intrinſecā, quapropter neceſſe eſt vt faciant ipſum cōcedere violentē p̄ verbera. D.d. Qui igitur exiſtimauit hoc, &c. i. qui igitur exiſtimauit hoc p̄ dubitationē contingentem ei ex debilitate cerebri, pōt curari ab hac ægritudine diſſoluendo illā dubitationem. D.d. diſputatio enim cū iſtis non eſt, &c. i. contradiſtio enim cōtra iſtos non erit p̄ inſtitutionē ſignificationis dictionū, & vt diſputatione cū eis, do nec venificatur: ſed p̄ verificationē intentionis, in qua errauerit diſſoluendo illam quæſtionē, quæ accidet eis in illa intentione. D.d. Quia autē dixit per verificationē ſermonis, &c. i. ſo

phixt autem ſingentes q̄ res nō ſi mantur niſi p̄ verum ſermonem, & quærunta nobis verificare hoc principū, non poſſumus loqui cū cis in hac quæſtione, niſi prius verificem ſignificationes nominū. & cū cōceſſerint q̄ nomina habent ſignificationes proprias, tunc poſſe erit diſputare cum eis. & hoc fecit ipſe in principio iſtius ſermonis. & hoc intēdebat, cū dixit: vt incipiamus in verificatione ſignificationis, vocis, & noiſ. D.d. Et accidit iſta exiſtimatio, &c. id eſt, & accidit iſta exiſtimatio obedientibus ſermoni, & non conſiderantibus vtrū ſermo conueniat ſenſui, aut non. & qui hoc facit, continget ei cōtradictio in reb⁹, & opinari q̄ cōtraria ſunt in ſimul. D.d. quid mouit ad opinandum quosdam, q̄ cōtraria ſunt in ſimul, & d. quia opinabantur q̄ cōtraria, &c. i. & multi Antiqui opinabant hoc, quia videbant quod cōtraria generantur ex eodē, & opinabatur cum hoc, quod nō ſit generatio ex nihilo, ſ. ex ente. vnde dixerunt quod contraria exiſtunt in ſimul in eodem, ſex quo generantur. & hoc intēdebat, cum dixit: neceſſe eſt vt res, aut ſit cōis ex viroq; i. quod res, ex qua eſt generatio, ſit cōpoſita ex vtroq; ſ. ex ente & nō ente. D.d. ſicut dixit Anaxagoras, &c. id eſt, propter hāc opinionem dixit Anaxagoras, quod partes conſimiles, quæ ſunt elementa, apud ipſum ſunt admixtæ cum toto, ſ. quia omnes ſunt admixtæ cum omnibus. & ſermo Democriti eſt propinquus iſti cū dixit partem eſſe indiuiſibilem, quæ eſt apud ipſum ex vacuo & pleno admixtis, & ſic opinatur quod plenu eſſens, & vacuum eſt non ens.

B

F

De hoc
de 1. Phy.
ſect. 1.

Metaphysicorum

C Ad illos itaq, qui ex his ita
arbitratur, dicemus quod quodam
modo quidem vere dicunt, quodam
modo vero ignorant. ens namq, dup-
plici-ter dicitur. quare aliquo mo-
do quidem possibile est aliquid ex
non ente fieri, aliquo vero modo
non est. simulq, idem ens & non
ens esse, sed non secundum idem
ens. potentia namq, contringat simul
idem contraria esse, actu vero mi-
nime. Item eos efflagitabimus
H aliam quoque substantiam entium
existimare, cui neque motum, ne-
que corruptio, neque omnino ge-
neratio insit.

Nos igitur dicamus cum istis,
qui existimant istas turpes exi-
stimationes, qd sermo eorum est
verus aliquo modo, & aliquo
modo impossibilis. contrarietas
enim dicitur duobus modis. est
igitur aliquo modo possibile vt
aliquid fiat ex nihilo, & posibili
est vt non fiat alio mo. & pos-
I sibile est vt in simul ens & non
ens diuidantur duobus modis,
non ens, quod sit ens existens,
scilicet qd homo fiat terra, neq,
ens, sicut entia, sed non sunt
idem. possibile enim est vt con-
traria sint in eodem in simul po-
tentia, actu autem non. Dice-
tur igitur eis ad opinandum, qd
entia habet aliam substantiam
etiam, quæ non habet motum,
neque corruptionem, neque ge-
nerationem omnino.

Et qui existimauerit ex hac dubi-
tatione, qd contraria sunt in simul, nos
dicem¹⁰ in hoc, qd sermo eorum est ver¹⁰
aliquo mo, & aliquo mo non est ver¹⁰
rus. contrarietas. n. nō dī vno mō est,
sed duobus modis. potētia, & actu.
dicere autē qd contraria existūt in si-
mul in eodē potētia est verū, actu
autē est falsum. D. d. est igit aliquid
mō, & c. i. & similiter hoc, qd dicitur,
qd impossibile est vt ens generet ex non
ente, dici¹⁰ ēt duobus modis: quorū
vno possibile est vt fiat, alio autē nō.
D. d. & posse est vt in simul ens, & nō
ens, & c. i. quia vt unq, istorū, & ens
& nō ens diuidit¹⁰ duo, sicut in ens actu
& ens potētia, & sicut nō ens diuidi-
tur in duo, sicut in ens actu & in nō
ens potētia, hō hic singularis, cum
fiet terra, nō est iste hō in actu, neq,
potētia propinqua, aut remota, si-
cut entia. sed, si ista terra fuerit hō,
potētia erit alius hō numero, nō il-
le idē hō corrupt¹⁰. D. d. sed nō sunt
idē. i. sed contrariū, qd est ens in potē-
tia, & qd est actu, non sunt idē. D. d.
possible est. n. vt contraria, & c. i. isti
.n. homines errauerūt, & nō potue-
rūt distinguere inter potentiam &
actū, s. quia inuenerunt contraria ēē
in simul in eodē, existimauerunt qd
possible est ea inueniri in actu. sed
actu est imposse, potētia autē est ne-
cessariū pp generationē. D. d. Dice-
tur igitur eis, & c. i. & id meli¹⁰ est vt
nō prohibeant ponere substantiam
aliam esse à sensibili, carentē motu
& generatione & corruptione om-
nino, sicut Plato dicebat, (substanti-
am, de qua pendet scientia neces-
saria. & hac est quasi causa per ac-
cidents, & immutatio de errore ma-
iori ad minorem errorem. Similiter

Vide p
hoc ch
& p. qd
a. 104.

idem. i.
Generat
nec. ob
vnum.

M

A Similiter autem veritas in his quoque, quæ apparent, quibusdā exsensibilib⁹ aduenit. At enim verum nō pluralitate neq; paucitate iudicari censere debent. idē autē quibusdā gustantibus dulce, quibusdā amarū esse vī. quare, si oēs egrotarēt, aut oēs insanirēt, duo vero, vel tres sani, aut mētis compotes essent, hi vtiq; videri possent egrotare, ac insanire, ceteri vero minime. Item multis aliorū animalū contrariū apparent q̄ nobis, ac nostrū **B** cuiq; non eadē ad seipsum semper secundum sensum apparēt. Qualia igitur horum vera vel falsa, nō est manifestum. nihilominus, n. magis hæc q̄ illa vera sunt, sed æqualiter: propter qd̄ Democritus, aut nihil esse verū aut nobis ignotum ait. Et simpliciter propterea q̄ sensum quodē prudentiā putant, hanc vero alterationē esse, qd̄ secundū sensum apparēt, necessariū verum esse aiunt. Ex his enim & Empedocles, & Democritus, q̄ **C** terorum quoq; singuli, talibus opinionibus irrenū fuisse. Empedocles etenim habitu mutato, prudentiā quoq; mutari ait. Ad presens namq; prudentia habet auge. In alijs quoq; dicit. Quatenus mutant, eatenus sentit per et altera sapere eis assuit. Parmenides quoque eodem asserit modo. Venim cuiq; cōplexio mēbrorum flexibiliū se habet, ita intellect⁹ hominibus adest,

Idem namq; est, quod sapit mē **D** brorum natura hominibus, & oībus, et omni. quod. n. plus est, intelligentia est. Anaxagoræ autem insia ipsa quoq; a quodā suorum necessariorū memoriā tradita est, q̄ talia eis entia erunt, qualia ea esse putarint. Homerū etiā talem aiunt opinionē habere videri: quippe, qui faciat Hectorē, cum a vulnere insaniret, iacere, aliud sapientē, tanquam & insanientes saperēt quidem, sed non eadem. Patet itaq; q̄, si vtiq; prudentia est, entia quoq; simul ita, et non ita se habēt. Quæ ex re difficillimū quod sequitur est, si enim qui maxime possibile verū vident, hi autem sunt, qui maxime illud querunt, & amant, hi tales opinionēs habent, & talem de veritate sententiam ferunt, quomodo non secordia illis sit, qui philosophari conant̄ nam querere veritatem non esset nisi volucres persequi.

Et similiter non crediderunt quidam veritatem cognitionis in rebus manifestis sensibilibus. Et impossibile indicare verum per multitudinem, aut paucitatem. idem enim sentitur a quibusdā dulce, & a quibusdā amarum, et si omnes homines eēt infirmi, aut transmutati intellectus, sanū autē essent duo vel tres, aut habentes intellectū essent duo, aut tres, sunt

Metaphysicorum

Et tunc existimarentur isti esse infirmi & transmutati intellectus, et quod residui non sunt ita. Et etiam pluribus animalibus apparet res contraria illis secundum quod sunt, & nobis etiam apparet hoc, quod unicuique in se apparent aliqua in sensu contrario illi, quod existimatur. & non sunt ita. Et non manifestatur eis, utrum sint vera, aut falsa. ista enim non redduntur contraria magis quam ibi la, sed sunt consimilia in eo quod reddunt. & ideo dixit Democritus, quod aut nihil est verum omnino, aut non manifestatur nobis. Et uniuersaliter, cum existimauerunt quod intellectus est sensus, et sensus est certitudo, dixerunt quod verum necessario apparet per sensum. Et ex istis opinionibus crediderunt existimationes Empedocles, & Democritus, et unusquisque aliorum. Empedocles enim dixit, quod ille, cuius compositio sum existimatur, transmutabitur sum intellectus. Et Parmenides et dicit, quod intellectus appropriatur homini secundum complexionem membrorum uniuscuiusque hominum. Et quidam socii dixerunt sermonem Anaxagorae, in quo dicit, quod entia apud homines sunt secundum existimationem eorum. Et dicitur, quod Homerus prius videbatur opinari hoc. dixit enim in suis versibus esse florem, & dixit quod, cum fuit percussus, valde timuit & amisit intellectum proprium, & intellexit alio intellectu: quasi videret quod qui perdit suum intellectum, intelligit etiam. Et non est ita. et est manifestum quod, si in utraque dispositione habebat intellectum, tam intelligebat quod entia sunt simul, & quod sunt in aliqua dispositione, & in suo contrario insimul. Et accidit ex utraque dispositione aliquid difficile. si igitur quod isti viderunt, est possibile de veritate, magis quam alij sunt solliciti in querendo eam, & si existimationes istorum secundum hanc diuersitatem, & sermones eorum sunt tales in cognitione veritatis, quomodo non oportet illis, qui vult incipere in Philosophia, quod quiescat sua voluntas? quoniam, si ita fuerit, tunc querere veritatem est simile ad currere ad volentem.

Cum dissoluit dubitationem in 21 ducentē ad dicendum cōtraria existere insimul, incepit dicere aliam dubitationem, ex qua ē accidit quibusdā negare sciam, & dicere nullam esse veritatem, & dixit. Et similiter non crediderunt, &c. i. & similiter dixerunt quidam, quod illud, quod sensus cōprehendit ex sensibilibus, nullam habet veritatē: & dicūt rationando quod quā sentiuntur a quibusdā

Abusdam dulcia, & à quibusdā amara & non differunt nisi in hoc, qd illi, qui sentiūt ea dulcia, sunt plures, & sani; & qui ea sentiūt amara, sunt pauciores, & infirmi. & non est iudicandum aliquid esse verum per testimonium plurium absq; paucioribus. D.d. & si omnes homines essent infirmi, &c. i. & dixerūt qd nō oportet credere existimationē sanorū quia infirmi habent transmutatos sensus & intellectus causa. n. in hoc non est nisi multitudo & paucitas. qm̄ si posuerimus qd plures sunt infirmi, & pauciores sunt sani, tunc diceretur qd sani sunt infirmi, & qd intellectus, & sensus eorum sunt transmutati, & quod alij sunt sani. Deinde dedit aliam rationē, & dixit: Et etiā plurius ab aliis, &c. i. & et dabit aliam rationationē super hoc, dicendo quod plura a falsis videntur comprehendere in eodē sensibili; qd trana, vident enim qdā fugere idē tanquam nocivum, & qdā sequi tanquam delectabile. & simile huic accidit et nobis cū animalibus. plura enim animalia videtur iuvare à rebus nocentibus nobis, & nocere à rebus delectabilibus nobis. D.d. & nobis et apparet hoc, &c. i. & sicut accidit hoc animalibus, ita etiam accidit homini. quidam n. delectatur in hoc, in quo contristatur alius, & non tantum hoc accidit diversis hominibus, sed & idem homo vñ comprehendere in eodē per sensum contrarium illius, quod habet per existimationem, & cum ita sit, tunc sensibilia non habent in se veritatem cōprehēdibilem, sed sunt fm̄ comprehendens. D.d. & non sunt ita. i. & manifestum est, quod non sunt, secundū quod sentiunt, D.d. Et nō

manifesta scis, utrum sint vera, vel falsa. i. & dicebant quod pp̄ oia ista nobis non declarabit quid sit verū, & quid sit falsum. D. dedit causam in hoc, & dixit ista enim &c. i. iudicium enim sensus in eadem te esse alterum contrariorum non est huius iudicio alterius sensus in illa re esse aliud contrarium. v.g. quod iudicium sensus alicuius animalis, quod hoc est delectabile, nō est firmū iudicio sensus hominis illud esse contristabile. D.d. & ideo dixit De moritis, &c. i. & ideo dubitavit De moritis, & dixit, quod contingit ex hoc alterum duorū, aut vñ nihil habeat veritatem in se extra aliam, aut vñ non comprehendatur aliquo modo. D.d. Et vñ, cum existimaverit, &c. i. & causa erroris eorum est quia existimabant quod intellectus est sensus, & quod non differunt in aliquo: & opinalitur, quod sciētia necessaria comprehenditur sensu: & cum viderunt, quod sensibilia videntur habere dispoēs diversas apud sensum, crediderūt quod nulla sciētia est necessaria omnino. Deinde d. Et ex istis opinionibus, &c. i. & ex istis dubitationibus predictis existimaverunt isti homines illas existimationes. Empedocles enim dicebat plures intellectus esse habentes iudicia diversa, & quod quilibet intellectus sequitur complexionē propriam. & ideo dixit, quod qui mutatur de aliqua complexione in aliam, transmutabit de aliquo intellectu in alium. & ratiocinatur super hoc, per hoc, quod apparet de transmutatione intellectus in infirmis pp̄pter transmutationem complexionis. D.d. & Patmenides etiā dicit, &c. i. qm̄ iste dicebat quod intellectus

F
Videz de
Ala. te. cō.
110. de opi
nōne Emp
ped. & 110
mori.

Metaphysicorum

Conappropriatur hominibus fm cōplexiones, & cōpositiones eorum. D. d. Et quidam locij, &c. i. & isti et opinabantur, q̄ entia consequuntur estimationes hoīm, & q̄ non habent esse extra aīam, nisi fm q̄ hoies intelligunt. D. d. Et di, q̄ Homerus i. & existimabatur q̄ Homerus opinabatur plures intellectus esse, q̄ cōsequitur modos complexionis. D. induxit vnam narrationem scitā inter illos de vno versu. D. d. quasi videret, &c. i. & ex hoc sermone apparet, q̄ Homerus opinabatur q̄ quisquis amiserit suum intellectu p̄ trāf

H mutationem complexionis, q̄ intelliget alio intellectu à primo. D. d. Et non est ita, &c. i. & hoc, quod existimant, nō est verum. manifestū est enim q̄ & si in vtraq; dispositione intelligit diuerso intellectu, tamen neq; hoc intelligit, q̄ entia sunt eadem, aut q̄ entia sunt in aliqua dispositione, & in sua contraria infimul. Et intendebat per hoc, q̄ nullus intellectus intelligit q̄ entia contraria existūt in simul, aut sunt idē. Deinde d. Et accidit ex vtraq; dispositione, &c. i. quoniam impossibile accidit, siue intellectus fuerit positi

I secundum dispositionem intellectu

istius existentis, aut secundum aliud contrarium. Deinde d. si igitur isti, &c. id est, si igitur isti videntur magis quætere veritatem quā alij, & sermones eorum in veritate sunt tales impossibiles, quomodo non accidit audientibus illos vt voluntas, & sollicitudo eorum quiescat inquirendo veritatem? quoniam esse qui quærit veritatem, similis est euri renit ad apprehendēdum volatē: quod nunq̄ fiet.

Causa vero huius opinionis his fuit, quia veritatem quidem de entibus cōsiderabant. entia vero sola arbitrati sunt sensibilia esse. In his autem magna indeterminati natura inest, & ei⁹, quod ita ens est, vt p̄diximus. quare verisimiliter quidem, sed non vere dicūt. ita enim magis conuenit dicere, q̄ vt Epicharmus f Xenophanem. Item cū hanc omnem naturam moueri viderēt, de eo autem, quod mutatur, nihil verificari, circa illud quod omnino mutat, nihil verificari posse putabant. Ex hac enim existimatione summa illarum opinio pullulauit, qui se Heraclitum sequi affirmabant, qualem & Cratylus habebat, q̄ tandē nihil putabat dicere oportere, sed solum digitum mouebat, & Heraclitum, q̄ bis dixisset in eundem fluxum non esse intrare, reprehendebat. ipse. n. existimabat ne semel quidem. Nos autem ad hanc etiam rationem dicemus, q̄ id quod mutatur, cum mutatur, habet aliquā veritatem non esse putare, quāquam etiā ambiguum est. Abiciens enim habet aliquid eius, quod abijcit. ac necesse est aliquid etiam eius, quod fit, esse. & simpliciter, si corrumpitur, erit aliquid ens. & si fit, necesse est esse, ex quo fit, & à quo generat, & hoc non esse in infinitum. Se his omisiss, illa dicamus, q̄ non est idem fm quantitatem, & scdm qualitatem transmutari, deur itaque

Null⁹ intellectus intelligit q̄ entia contraria sunt in simul, aut q̄ sūt idē. Vide eōs male supra c. 9. cogitata infantrā de veritate itelli. Vide cōt. 2m.

A itaque non permanere secundum quantitatem, attamen secundum formam omnia cognoscimus.

Et causa in existimationibus istorum est, quia querebant perscrutari de veritate entium, & existimabant quod entia sunt sensibilia tantum, & natura istorum sensibilibus non sunt terminatae, & maximam habent diversitatem, & omnia entia, quae sunt eiusdem dispositionis etiam, & ideo asseri-

B lantur dicere veritatem, sed non dicunt veritatem. oportet enim hoc dicere, sicut dixerunt errantes in Xenophane. Et est cum viderunt totam istam naturam moveri, & quod nihil dicitur in rei veritate de rebus, quae non transmutantur existimaverunt impossibile esse ali-

quid dici in rei veritate aliquo modo de rebus, quae transmutantur secundum totum. Et ex ista opinione rarnificatae sunt opiniones He-

C racleti. Heraclitus. n. in fine vita suae opinabatur quod non oportet ali- quid dicere, sed tantum movebat digritum, & reprehendebat Strucum in hoc, quod dixit, quod impossibile est tangere aquam fluminis cur- rentis. bu dicebat enim quod nec se mel est hoc sensibile. Nos autem dicamus in hoc sermone etiam, quod illud, quod transmutatur, habet apud transmutationem aliquem

sermonem, qui vere dicitur de eo, **D**

& existimatur, quod non est, & si hoc est dubium. Qui enim negat aliquid, necesse est ut habeat ali- quod esse, quod possibile est negare, necesse est igitur, ut aliquid esse habeat illud, quod est. & univ-
ersaliter si aliquid corrumpitur ha-
bet esse. & si generatur, necesse
est ut habeat esse illud, ex quo ge-
neratur illud, quod ex eo genera-
tur, & illud per quod generatur,
& quod hoc non sit infinitum. Sed
dimittamus ista, & dicamus,
quod transmutatio secundum qua-
ritatem non est eadem cum trans-
mutatione secundum qualitatem.
& scientia non est tantum per
quantitatem, sed omnia cognoscun-
tur per formam.

Cum induxit dubitationes indu-
centes quosdam ad dicendum omnia esse
vera, & quosdam ad negandum sci-
entiam, modo dat causam erroris isto-
rum, & dicit: Et causa in existima-
tionibus, & causa erroris istorum
est, quia isti volebant perscrutari de
veritate entium, & non intendebat
intentionem sophisticam & existi-
mabant cum hoc, quod entia sunt sensi-
bilia tantum: & naturae sensibilibus sunt
transmutabiles, & non permanentes.
scientia autem, si est, debet esse perma-
nens, & ex rebus permanentibus. &
propter hoc ambigebant, & nega-
bant scientiam. & hoc intendebat, cum
dixit: & maximam habent diversitatem, &
i. & diversitas in omnibus sensibili-
bus est maxima, & sit in omnibus

Metaphysicorum

Gentibus, quæ sunt per res sensibiles.

D.d. & ideo assimilæ &c. i. & sermo eorum videtur. verus vno modo, scilicet in hoc, quod dicitur, quod sensibilia sunt transmutabilia, & quod in eis non sit scientia, sed in hoc, quod dicunt, quod scientia sunt sensibilia, falsantur. D.d. oportet enim hoc dicere, &c. i. oportet. n. evitare hæc dubitationem sicut ei tauerunt eam errantes in sermonibus Xenophanis. D.d. Et erit, cum viderunt, &c. i. & vlt. iustitiam sunt super duo, quorum vnum est, quia viderunt istam naturam sensibilem transmutabilem per se. scdm autem est,

H quia opinari sunt, quod nulla res est, quod vere dicatur de rebus transmutabilibus finitum propter velocitatem transmutationis eorum. & secundum hoc nulla erit scientia permanens, nec semper, nec aliqua hora.

D.d. Et ex ista opinione, &c. i. & ex ista opinione ramificatæ sunt opiniones Heracliti opinantis quod non oportet respondere ad aliquam questionem sic, aut non: quoniam erit falsum. antequam enim compleat responsum, transmutabitur res in contrarium. & ideo, cum ille quærebatur de aliquo, innuebat per digitum, &

I non loquebatur. D.d. & reprehendebat, &c. i. & reprehendebat quendam virum Antiquum, qui opinabatur hoc in hoc, quod dicebat, quod impossibile est tangere aquam fluuij bis. dicebat. n. quod debebat dicere quod impossibile est tangere aquam fluuij semel, nedum bis. Et intendebat per hoc, quod ista est dispositio entium in cursu, & quod nulla scientia acquiratur de eis, neque in minimo tempore.

D.d. Nos autem dicamus &c. i. nos autem dicamus contradicendo istis, quod quicquid transmutatur habet ser-

monem, qui vere dicitur de eo, secundum quod est transmutatum: v.g. dicitur quod non est permanens: & alium qui falsus super ipsum: v.g. dicere quod est permanens. & hoc inueniebat, cum dixit: & existimatur quod non est, i. & potest iudicari quod est non permanens. & erit iudicium non transmutabile. D.d. & si hoc est dubium, &c. i. & vlt. qui negat aliquid de aliquo, necesse est ut negati habeat aliquam naturam terminatam, & vlt. necesse est ut aliquid ens sit. Et intendit, quod contingit negantibus scientiam ut scientia apud eos habeat aliquam naturam terminatam: & sic erit aliquod ens & si non, nihil esset negatum omnino. D.d. necesse est igitur, &c. i. & vlt. omne, quod generatur, necesse est ut habeat ens, ex quo generetur finitum naturam, & ens, per quod generetur, & quod illud non sit corruptibile, & ut hoc non procedat in infinitum. & similiter corruptum debet peruenire ad aliquod incorruptibile. D.d. Sed dimittamus ista, &c. i. sed dimittenda est ista contra dictio, & procedamus ad magis manifestam. & est, quod transmutatio, quæ fingunt esse perpetuam in entibus, est in quantitate, non in qualitate, & forma. & scientia necessaria non erit per quantitates rerum tuarum, sed & per formas. si igitur formas sunt permanentes, ergo scientia erit permanens.

Item dignum est reprehendere reos, qui ita arbitrantur, quoniam, cum & ipsorum sensibilibus pauciora numero ita se habere viderent, de toto tamē cœlo similiter senserunt. hic enim qui circa nos est, solum sensibilibus locus in corruptione & generatione

Aneratione est, qui nulla viam dicam, vniuersi pars est. Vnde iustus fuisse pp illa, ista etiam ab soluisse, q̄ propter ista, illa condemnasse. Item manifestum est q̄ & ad istos eadem dicemus, q̄ olim dicta sunt. q̄ enim est imobilis quædam natura ostendendum, & persuadendum est eis, at accidit eis, qui simul dicūt esse, & nō esse, magis dicere quiescere cuncta, q̄ moueri. non enim est in quo quicquam moueret, nam omnia omnibus infunt.

Et etiam contradicendi sunt existimantes istas existimationes. quoniam, cum viderunt in rebus sensibilibus, quod pauciores sunt talis dispositionis, iudicauerunt de toto celo. locus enim sensibilis, in quo est generatio & corruptio, est ille, qui continet nos tantum. & iste possibile est, ut aliquis potest dicere, ut nō sit in respectu totius pars sensibilis. Rectius est igitur negare a toto, quod est in istis paucis,

Cquam affirmare in toto, quod affirmatur de eis. Et manifestum est ē, quod dicendum est de istis, quod prius diximus in alijs, & demonstramus eis sufficienter naturā eē immobilem. et si accidit dicentibus quod dignius est affirmare & negare in simul, dicere quod oīa sunt quiescentia, quā dicere mobilia. non est enim aliquid, in quo transmutetur aliquid, quoniam in quolibet est quodlibet.

Et etiam contradicendum est istis hominibus primo. qm̄, cum videntur quædam entia pauciora, quæ sunt in generatione & corruptione in dispositione transmutabili, iudicauerunt, q̄ plura, sc̄li sunt huius dispositionis locus autē, quo est generatio & corruptio, est insensibilis respectu totius. & hoc, si concessum fuerit eis, q̄ ista, in quibus est generatio & corruptio, non habent scientiam. D.d. rectius est igitur negare a toto, & c. i. rectius igitur est nō iudicare de toto illud, quod iudicatur de parte insensibili, & negare ab eo toto transmutationem existentem in parte. D.d. Et manifestum est, & c. i. & isti digni sunt, ut sufficiam⁹ eis per illud, p̄ quod sufficiamus alijs, declarando eis naturam immobilē esse. Et intēdit per istam naturam, sp̄s & genera, & forte subtilitias abstractas. D.d. et si accidit dicentibus, & c. i. licet dignius est ponentibus q̄ affirmatio & negatio sunt simul in omnibus rebus, ut oīa sunt quiescentia magis q̄ mobilia. D. dedit eā in hoc, & dixit: nō est enim aliquid, & c. i. fm̄ enim istos non est dissimulandum aliquid ab aliquo, i quod transmutatur, sed oīa sunt admixta & quodlibet quolibet, quapropter oportet secundum hoc, ut omnia quiescentia sint.

De veritate vero, q̄ non oē, quod apparet, verum sit. Primo quidem nec sensus proprii fallax est. sed imaginatio nō ē idē, quod sensus. Deī de admiratione dignum est si hoc dubitant, vtrum tāta sint magnitudines, talesq̄ colores, quales eminant, & quales cominus apparent. an

M iij vtrum

Metaphysicorum

Etrum quæ sanis, an qualia egrotantibus, & grauiora, vtrū qualia debilibus, an qualia robustis, & vera, vtrum qualia dormientibus, an qualia vigilantibus. Quod. n. nō arbitrant, patet, ne mo etenim, si noctu existimet se Athenis esse, cum i Libya sit, ad Ariopagum vadit. Item de futuro (vt Plato quoque ait) non est, pfecto similiter certa Medici, & ignari opinio: vtputa de futuro sano, aut non futuro.

ad. l. i.

Sermo autem eorum in sensu

H veritate non omne, quod apparet, est verum. Primo, quia falsitas nō appropriatur sensui, sed pñat assia, q̄ non est eadē cum sensu. Miradū est igitur de eis, qui ambigunt in istis rebus, & quunt vtrū magnitudines, & colores sint in illa dispositione, in qua videtur ex remoto, aut in illa dispositione, in qua videtur ex propinquo. & vtrum sint secundum quod sani videtur, aut in firmi: & in grauitate, vtrum sint secundum quod debiles, aut secundum quod fortes. & in veritate, aut in falsitate, vtrum sint secundum quod sunt apud dormientes, aut apud vigilantes. Et manifestū est quod impossibile est hoc: nullus enim potest existimare modo albiū, sicut Plato. Et consilium Me dicis sapientis in res veritate nō est simile cōsilio nescientis, in eo quod sanas de infirmitate, et in eo quod nan sanat.

Sermo autem eorū, q̄ omne, qd **K** apparet, non est verum, est falsus. & hoc de trui multis modis. Primo

14

autem, qm̄ falsitas non est propria sensui. qm̄ falsitas nō accidit sensui nisi per accidēs illud autem, cui falsitas est propria, est imaginatio. in hanc enim debet aliquis dicere q̄ illud, quod ex ea fit, non est verū. Et dixit hoc, quia per istam virtutem imaginant res, q̄ p̄cise vident im

*Falsu
p̄u t
gnaui
sed se
non o
p̄ced*

possibiles esse. D. dixit. Mirandum est igitur. i. & quia sunt dispositiones, in quibus opinantur sensum esse verum, & alie, in quibus opinantur sensum esse falsum v.g. sicut dispositio rerum apparentium visui ex remoto & propinquo, & in sanitate & in infirmitate, & vigore & debilitate, & magis in somno & vigilia. Mirandum etiam vtrum de quæ sentibus, vtrum vera quantitas corporis est, quæ apparet i propinquo, aut quæ in remoto. idem. n. apparet magnum in propinquo, & paruum in remoto. Et similiter quærentib⁹ vtrum verus color apparet in appia quo, aut in remoto. & vtrum verus sapor comprehenditur a sanis, aut ille, qui comprehenditur ab infirmis. & vtrum verum pondus est illud, quod comprehenditur a foribus, aut quod a debilibus & maior quæstio est, vtrum quod dormiens videns est verum, aut quod vigilans. Deinde dixit: Et manifestum est, p hoc est impossibile. nullus enim potest modo. & hic absconditur sermo Arist. quia diminutus est. Et intentio eius est, p nos habemus primā cognitionem, per quam distinguimus inter illud in quo sensus falsitas, & in quo vendicat. quoniam qui dubitat diuidere inter sensibilia falsa &

L

M

A & sensibilia vera, est, sicut qui dubitar in istis rebus, scilicet utrum scimus dormientes, aut vigilantes, & utrum scimus, aut non scimus, & similiter nullus dubitat quod veræ quantitates, & veri colores sunt, qui apparent ex propinquo, non ex remoto, & quod apparet sanis est verum, non quod apparet ægris, & ideo incipiunt curari. Et si omne, quod videtur, esset verum, sicut quidam dicunt, etiā non esset differentia inter sermones necessitatis, & sapientis, verbi gratia Platonis. & tunc consilium Medici sapientis esset simile consilio necessitatis sanare, aut non sanare in huiusmodi, & omnia ista sunt impossibilia.

Item in ipsismet sensibus non est similiter certum, qui alieni est, & qui proprius, nec illius, qui prope est, & ipsiusmet: sed de colore quidem visus, non gustus, de sapore gustus, & non visus, quorum nullus unquam aut eodem tempore circa idem simul ita, & non ita se habere. At nec in alio tempore circa passionē dubitaret, sed circa illud, cui passio accidit. dico autē veluti idē quidem vinum, aut ipsum mutatum, aut corpore mutato, videri possit quandoque dulce, quandoque non dulce, sed non ipsum dulce, cum quale est sit, unquam mutatum est, sed semper uerificatur de eo. & quod futurum est dulce, necessario tale est. Attamen omnes illæ orationes hoc perimunt. & quemadmodum substantiam non esse vilius, ita nec quicquam ne-

cessario esse. necessarium enim non contingit aliter, & aliter se habere. quare, siquid necessario est, non ita, & non ita habebit. Et simpliciter, si sensibile solum esset, nihil esset profecto, cum animata non essent. sensus namque non esset. neque sensibilia itaque, neque sentiones esse fortassis verum esset, sentientis. n. hæc passio est. Ipsa vero subiecta, quæ sensum faciunt, non essent etiam absque sensu, hoc impossibile est. Sensus namque non ipse est sui ipsius, sed est aliquid aliud etiam præter sensum, quod necesse est prius sensu esse. mouens enim natura prius est moto, etsi ad seinuicem dicunt hæc ipsa, nihil minus.

Sensus nō
ipse sui ip-
sius.

Et etiam dicamus hoc in ipsis sensibus. quoniam sensus rei proprius non est simul in rei veritate ei, qui est alterius, & non est simul sensus propinquus rei propria remotæ alterius. visus enim est colorum, non saporum: gustus autem est saporum, non colorum. & unusquisque eorum sentit aliquid in uno tempore, & nunquam affirmat aliquis sensus, ut aliquid sit in sua dispositione, & alia contraria in simul, neque in alia contraria etiam, neque in alio tempore etiam. Rixa autē de passionibus, & g. quoniam existimatur, quod transmutatio est eadem, sicut vinum ex sapore, et existimatur, quod transmutatio

Metaphysicorum

G est propter diuersitatem complexionis corporis gustantis, & sic existimatur, quod vinum quandoque est dulce, & quandoque non dulce. & non est rixa in ipso dulci, cum fuerit dulce, nec quando transmutatur: sed si sermo verus est in eo, & erit necessario dulce illud, quod erit secundum hanc dispositionem. Et, si isti sermones negant secundum hanc, omnia, & similiter negant ut non sit substantia etiam alicuius rei,

H ut nihil sit necessario omnino, quod enim est necessario, impossibile est ut sit alio modo. si igitur aliquid fuerit necessario, impossibile est ut sit in hac dispositione, & in sua contraria, & alio modo. Et, si sensibile est relatiuum, tunc sensibile solum non est alicuius, si non est animalium, quoniam non erit sensibile. & est verum, quemadmodum non erunt sensibilia etiam. sunt enim passiva sentientis. Et impossibile est, ut subiecta scientia sensum sint, si sensus non fuerit. Sens enim nihil aliud recipit quam sensum, & est prius sensu necessario. motor enim est prior moto natura. & si ista dicuntur relatiue, tunc neutrum eorum erit sine altero.

Intendit in hoc sermone dissoluere dubitationem contingentem eius ex sensibus, & dicit: Dicamus de dubitantibus in sensibus, & ponentibus omnia apparentia a qualiter i veritate, quoniam iudicium alicuius sen-

sus in proprio sensibili non est simile sui iudicio de sensibili alterius, & communi. venio enim est in proprio, quoniam in sensibili communi, & alijs.

D. d. & sensus propinquus rei propriae, &c. i. & magis isto est quod non aequalis est comprehensio sensibilis propriae a sensu, cum fuerit propinquum comprehensioni communi ab eo sensu, cum fuerit remotum illud sensibile commune. D. incipit dicere sensibilia propriae unicuique sensui, & d. visus. n. est coloratum, &c. i. visus enim est proprius coloribus in verificando de eis, & similiter gustus saporum, & auditus sonorum, & olfactus odorum, & tactus tangibilium. D. d. & unusquisque eorum, &c. i. & unusquisque quique sensuum habet proprium unum sensibile, quod comprehendit uno tempore, & subito. D. d. & nunquam affirmat, &c. i. & nunquam videmus quod aliquis sensus iudicat in suo proprio sensibili diuersas dispositiones in eodem tempore, aut in duobus temporibus diuersis. Et, quia accidit in hoc sermone aliquid ex hoc, quod apparet in sensu gustu in fanitate, & in infirmitate d. Rixa autem, &c. i. dubitatio autem, quae accidit in passione, quae dicitur gustus, v. g. quod aliquis dicat, quod idem vinum modo videtur dulce, & alia hora amarum, dubitatur: quoniam hoc forte accidit ex transmutatione gustantis, & forte ex transmutatione complexionis gustantis. unde de nullo modo possumus praecipere dicere hoc esse dulce in sua natura in aliqua hora. Deinde dedit responsionem, & d. & non est rixa in ipso dulci, &c. i. & ista dubitatio non oportet ut sit dulcis naturaliter. quoniam, si fuerit amarum ex sua transmutatione, manifestum est, quod natura dulcis transmutata

Amutata est, & habet naturam propriam, & q̄ est dulce, q̄ illa natura reuerteretur ad illud. Si autem ex trāsmutatione, complexiois gustantis, hoc erit manifestu⁹. Cōp dulce dō habet naturam propriam, sed illa rixa non est illa, in qua eramus in proprio: sed ista rixa est verum cōuersio dulcis in amarum est ex sua trāsmutatione, aut ex trāsmutatione complexiois gustantis. Et hoc intendebat, cū d. & rixa non est i ipso dulci, & c. i. & rixa non est in dulci & cū trāsmutat in amarum, verum sit per suam trāsmutationē, **B** aut per trāsmutationem cōplexiois gustantis: & si p̄ illam trāsmutationem, q̄ trāsmutatur, necesse est enim, vt sit dulce, dū habuit illā naturā, anteq̄ trāsmutetur, & hoc intendebat cū d. sed si sermo ver⁹ est, & c. i. sed si verum est dicere ipm esse dulce in aliqua hora, necessārio erit dulce oēs, quod fuit in illa dispositione, aut erit. D. d. Et, si isti sermones, & c. i. & isti sermones, sicut negant oīa entia, ita negant vt aliquid habeat substantiam: & ita negāt aliquid eē necessārio oīno. D. d. quod enim est necessārio, & c. i. isti. n. sermones faciunt, vt oēs sit alio mō ab eo, qd est, & qd est, impole vt sit alio mō ab eo, qd est. D. d. si igitur aliquid fuerit necessārio, & c. i. qm, si aliquid fuerit necessārio, impossibile est vt sit in illo modo, fm quem est i alio. Sensibile enim est relatiuum: cū nullam habet in se naturam nisi relatiuā. contingit enim vt sensibilia non habeant esse, si alia sensibilia non fuerint. sensibile. n. non est relatiuū ad aliud nisi ad sensum: & si sensus non fuerit, non erunt sensibilia. D. d. & est verum, quē ad modū, &

i. & hoc, quod contingit, verum est. D. etiam alio modo, s. cū posuerim⁹ q̄ sensibilia sunt relatiua. contingit enim vt sensibile sit sensus, & sensus sit passio, i. accidens in se uente. vn de necesse est vt sensibile non sit nisi sentiens sit. accidens. n. impole est vt sit sine suo subiecto. D. d. Et impole est vt subiecta, & c. i. & cōtingit huic sermōi vt sensibilia non sint, nisi sensus sint. D. dedit causā & d. Sensus. n. nihil aliud recipit q̄ sensum. i. sensus enim non est sensibile, sed alterius a sensibilib⁹. D. d. & est pri⁹ sensu necessārio. i. sed sensus est alterius, quod est prius sensu necessārio, s. prius naturaliter. D. d. causā i hoc, & d. motor enim, & c. i. & causā in hoc est q̄ sensibilia mouent sensus, & moueus est prius naturaliter moto. D. d. & si ista dicitur relatiue, & c. i. & si sensus, & sensibilia essent relatiua, tunc sensibilia non essent sine sensibus, quē admodū sensus non fuit sine sensibilib⁹.

Contra eos, qui vel contradicendi studio, vel alia quopiam de causa in dictam opinionem decurrunt. Item contraria simul eodem inesse non possi.
Cap. 4.

Sunt autem quidā eorum, qui bus de his p̄suasum est, qui q̄ has orationes solū dicunt, qui dubitāt. querūt etenim, quis cum, qui sanus est, & oīno qui circa singula recte iudicat examine. Tales aut dubitationes similes sunt, ac si quis dubitaret, vt rum dormimus nūc, an vigilamus. tales namq̄ cunctę dubitationes idē possunt. de oibus etenim hi dignum ducūt rationem

Accus am
pore est vt
sit sine suo
subiecto.
Idē. i. phy.
14. 19. & 7.
Met. 1. c. 1.

E

F

Metaphysicorum

tionem esse. principium namque (& hoc per demonstrationem) accipere quærent. Quod autem non est eis persuasum, ex eorum actionibus manifeste apparet: sed, ut diximus, iste eorum affectus est, rationem namque eorum quærent, quorum non est ratio, demonstrationis. n. principium non

*Demonstratio
non est de
motu*

est demonstratio. His quidem facile hoc persuadebitur, non enim est difficile perceptu. Qui vero in oratione solum vim querunt,

namque dicere dignum censent, mox contraria dicentes. Si autem non sunt omnia ad aliquid, sed quædam ipsa per se ipsa sunt, non erit utique verum omne, quod appareat. apparens. n. alicui est appa-

*Qui dicit
omnia vera,
apparet et
omnia entia
facit ad ali-
quid.*

rens, quare qui dicit omnia vera, quæ apparent esse, omnia entia facit ad aliquid. Quare observandum est his, qui vim in oratione quærent, simulque reddere orationes dignum ducunt, quod non quod apparet est, sed quod apparet, cui apparet, & quoniam apparet, & quatenus, & quomodo. Quod si reddant quidem orationem, non tamen ita reddant, accidet eis quam primum contraria dicere. potest etenim eidem secundum visum quidem mel apparere, gustu autem non. & cum oculi duo sint, si sint dissimiles, non eadem utriusque visui. Cæterum ad eos, qui propter olim dictas causas, quod appareat verum esse dicunt, & ob hoc omnia similiter esse falsa & vera, nec sane omnibus eadem appa-

tere, nec eidem semper eadem, sed plerumque contraria, etiam eodem tempore. tactus etenim duo dicit in digitorum variatione, visus autem unum: sed neque eodem sensu, & secundum idem, & eodem modo, & in eodem tempore. Quare hoc esset verum profecto.

Et quidam contenti sunt per ista, & dicunt istos sermones, & quærent qui est ille, qui querit, & ridicat, & scit omnia secundum veritatem. Et ista questiones ambigunt quæ sunt similes questionibus ambigentium in hoc tempore in vigilia & somno. & vis omnium istorum questionum una est. isti. n. dicunt, quod omnia habet causas. primo enim quærent quid, deinde quærent comprehendere hoc per demonstrationem. Quoniam autem non sunt contenti, manifestum est ex suis operationibus. sed infirmitas istorum est, quia quærent terminum in quo non habet terminum. non enim habet demonstrationem principium demonstrationis. Et medicatio istorum est facilis, et comprehendere hoc non est difficile. illi autem, qui quærent sermonem tantum, & quærent viclariam, quærent impossibile. volunt enim dici sermones contrarios, & illi in illa hora dicunt sermones contrarios. Si autem non omnia dicuntur relative, sed quædam sunt per

A per se etiam, tunc non omnia, quae apparent sunt vera. quod n. apparet, aliquid apparet. quod n. diximus quod oia apparentia sunt vera, facit via entia relativa. Et ideo oportet praeservare nos ab eis, qui quaerunt victoriam per disputationem, & cum hoc dicunt quod illud, quod apparet, non apparet illud, quod est, sed apparet illud, quod est secundum illud, cui apparet, & in hora, in qua apparet. Et existimas **B** aliquid dicere, sed non est ita. accedit n. eis a propinquo dicere contrarium. possibile enim est ut idem appareat visus esse mel, et gustus non mel. & similiter duo oculi cum fuerint diverfi, non videbunt unum. illis igitur, qui dixerunt in istis, quae apparent causis praedictis, in Craco album, ista apparent et non apparent eisdem, sed apparent contraria multis modis in eodem tempore. sensus n. existimatur duo apud **C** mutationem digitorum, & visus idem, & non quod terminatur, et invenitur. et quod est per unum sensum, & uno modo, & secundum unam dispositionem, & in eodem tempore, & hoc est verum.

26 Dicit, quod illi, qui videntur istis sermonibus, sunt bipartiti. quidam. quaerunt per illos victoriam & dominium, & quidam ambigunt ex dubitationibus contingentibus istis rebus, & quaerunt scire distinguere

re quis iudicat vere apud comprehensiones contrarias. & medicina istorum, sicut post dicit, ab hac infirmitate est facilis. D.d. Eritque quaestiones ambiguae, & c. i. & qui ambigit in similibus quaestionibus, & dubitat verum illud, quod sani comprehendunt, est verum, aut illud, quod infirmi comprehendunt, & etiam illud, quod apparet ex remoto, aut illud, quod apparet ex propinquo, similis est dubitanti verum nos cum dicimus hoc, scimus in somno, aut in vigilia. D.d. & vis omnium istarum, & c. i. & visio omnium istarum quoniam in eo quod datur dubitatione, & ambiguitate, est eadem. Causa n. ambiguitatis earum est eadem, scilicet quia opinantur oia habere causas, ex quibus cognoscuntur, & sunt principia, ex quibus demonstrantur & si distinctum quod est cognitum per se, ab eo, quod non est cognitum, tunc ille error auferetur ab eis. D.d. Quoniam autem non sunt contenti, & c. i. quoniam iste modus hominum non negat illa proteruendo, & propter gloriam sicut facit Logici, sed quia accidit eis non habere certitudinem. hoc n. manifestum est ex sermonibus istorum hominum, sed infirmitas eorum est, quia quaerunt terminum in eo, **F** quod non habet terminum, & demonstratione in principio demonstrationis. D.d. Et medicatio istorum est facilis. i. quia non quaerunt ista intendendo victoriam, & ideo quaestione dissoluta absceditur illa dubitatio ab eis. D.d. Illi autem, qui quaerunt, & c. illi, qui dubitant in istis, & quaerunt non est aliud nisi ad vincendum adversarios, quod impossibile, & quod non potest facere. quaerunt deinde facere ut contingant illis sermones contrarii. & cum

Cetera Sophistas.

laborat

habita

Metaphysicorum

G laborant in hoc, statim inducunt sermones contrarios. & ideo contingit eis conclusio, quam volebant inducere super aduersarios. D. d. Si autem non oia dñr relatiue, & c. i. sed nani festu est qd, si non oia comprehendibilia per sensus sint relatiua, sed qdam eoru sunt per se, non in respectu ad sensum, tunc non oia apparetia erunt vera, si cur isti opinabatur. D. d. qd. n. dixim? qd oia, & c. i. contingit. n. dicentib? qd oia, quod apparet cuilibet hoium, & verum, vt oia entia apud ipsum sint relatiua. D. d. Et ideo oportet praeferuare, & c. i. & pp corruptione istius

Hois, & quia multum nocet in Philosophia, oportet nos praeferuare ab istis querentibus in hac intentione victoria & dominium in disputatione, contradicunt. n. sibi, qm dicunt qd illud, qd apparet res, non est illud, qd est, sed illud, qd est fm videntem, & in eo tpe, in quo apparet, & sic negat vt res extra aliam esse habeant oino. D. d. Et existimant aliquid, & c. i. & accidit eis, cum voluerunt dicere in aliquo quid sit, vt dicant statim eo, qd non est. D. d. declarauit quo cotin

Igitur hoc in eis, & d. posse. n. est vt idem appareat, & c. i. contingit. n. istius dicere id est mel per visum, & non est mel per gustu. & sic contradicunt sibi. D. d. & sicut duo oculi, & c. i. qñ alter oculorum fuerit diuersus ab altero in situ. tunc. n. accidit eis id est appare re duo, qñ exprimit oculus, in tantu qd situs sit diuersus. D. d. illi igit, qui dixerunt casus pdictas hic ab eis dicitur sermo. An? & pot intelligi sic declaratu est igit, qd illi, q dixerunt i istis rebus illas casus pdictas, & illas rōcinationes, accidit eis vt duo cotradictoria vera sint insimul, non fm diuersos hoies tm, sed fm eundem hoiem.

Isti. n. vt reputo, non esse dunt qd contraria apparet eidem hoī in eodem tpe, & in eadē dispōne. & ideo dixit, ista apparent, & non apparet in eodem. lingunt. n. qd contraria apparet insimul, sed non eidē hoī, & in eodē instanti, sed duobus hoibus in duobus temporibus. D. d. sed apparent contraria multis in eodē tpe, & c. i. sed contingit eis vt contraria appareant multis in eodē tpe, & eidē hoī. D. d. sensus. n. existimatur apud mutatione, & c. i. & cā erroris i hoc, licet sensus sit idem, & sensatu idē est, quia, qñ visus videt vnā rem, & qñ videt illam duo, non est in eadē dispositione. cum autē senserit re eandem i dispōne eadem & eodē sensu, tunc erit vnum. & hoc intendebat, cum dicit: & non qd terminat, & c. i. comprehensio aut, quae sit vno sensu, & vno modo sensus, & in eadem dispōne, & vera sp, & nunq diuersa.

Sed ob hoc fortassis his, q non pp dubitationē, sed ofonis grā dicunt, necesse est dicere qd hoc non sit veru, sed huic veru. & vt antea dictu est, necesse est ad aliquid, & ad optionē, & ad sensum oia facere. Quā nec factu ē, nec erit quicquid, si nemo prius opinatus sit. qd si factu fuit, aut erit, patet qd non ad opinionem oia sunt. Item si vnū ad vnū, aut ad determinatum, & si idem est & dimidium, & æquale, non tñ ad duplum, qd æquale est. ad opinionem itaq, si idem est hō, & qd opinatum est, non est hō, qd opinatur, sed quod opinatum est. Quod si vnumquodq ad illud erit, qd opinatur, infinita spē qd opinatur

Cōm
fuit
no
it
dno
sensu
eandē
ne,
et
sic

¶

A natur erit. Quod igitur omniū certissima opinio est non esse simul veras oppositas dictiones, & quid illis, qui sic dicunt accedat, & cur ita dicunt, hæc demū dicta sint. Cum vero impossibile sit contradictionem simul de eodē verificari, patet q̄ neq̄ contraria simul eidem inesse continet. Contrariorū enim alterū non minus priuatio est, substantiæ vero priuatio negatio à quodā determinato genere est. Si possibile itaq̄ est simul affirmare,

B & negare vere, impossibile est ēē contraria simul inesse. sed aut ambo fm aliquid, aut alterum fm aliqd, alterum simpliciter.

Inter contradictionem non dari medium. Cap. 5.

A T vero nec inter cōtradictionem possibile est quæquam mediū esse, sed necesse est dicere, aut negare vnū quodq̄ de vno. Manifestum autē est primo quidē definiētibz quid verum, quidue falsum est. dicere nanq̄ ens nō ēē, aut hoc esse, falsum: ens autē esse, & nō ens non esse, verum est. quare & qui dicit esse, aut non esse, verum dicit, aut mēietur. sed nec ens dicitur nō esse, aut esse, nec non ens. Item mediū inter contradictionē, aut erit quæadmodum fuscum inter album & nigrum, aut quæadmodum neutrum inter hominē & equum. Si itaq̄ ita est, non mutabitur profecto. ex non bono nanq̄ in bonum mutatur, aut ex hoc in

non bonum. nunc vero semper D apparet. non. n. est mutatio, nisi ad opposita & media. q̄ si ē medium, & sic aliqua erit in albū non ex non albo generatio. nūc autem non videtur. Itē oē intellectuale, aut intelligibile mens aut affirmat, aut negat: hoc vero ex definiēōe patet, cum verum dicat, aut mentiatur. cum .n. sic componens dicat, aut negat, verum dicit: cum vero sic, mentit. Itē in oībz cōtradictionibz esse oportet, nisi oratiōis gratia dicat. quare neq̄ verum E dicit aliquis, neq̄ non verum, & prater ens & non ens. quare ēē prater generationem & corruptionem trāsmutatio aliqua erit. Item in quibuscunq̄ generibus negatio contrarium inducit, in his ēē erit, vtputa in numeris, nec impar, nec nō impar, numerus. sed impossibile est. ex definiēōe autem est manifestū. Item in infinitū procedet, et entia non solum sexquialtera, sed ēē plura erunt. rursus nanq̄ hoc negare erit ad affirmationem E negationem. & hoc quicq̄ erit. substantia nanq̄ eius est alia quādam. Item, cū aliquo interrogāte, an album est dicat q̄ non, nihil aliud negauit nisi ipsum ēē, ipsum vero nō esse negatio est.

Et dignum est vt cogantur ad dicendum hoc qui non dicunt ambigendo, sed disputando tantum, quod hoc non est verum, sed verū per hoc. & sicut prius fuit dictū, necesse

Metaphysicorum

E necesse est ut dicens hoc faciat omnia relativa ad existimationem, & sensum esse. Ergo non fuit aliquid, nec erit si aliquis prius non existimaverit. & si res sunt iam generatae aut erunt, manifestum est quod non eis referuntur ad existimationem. Quoniam autem refertur unum ad unum, & ad terminatum, & ad idem, & similiter duplici, & aequale, et non refertur aequale ad duplici. & cum hoc, si refertur homo, & exi-

H stimant per illum ad suam existimationem ad illud, quod existimatur, et finxerunt ambo idem, tunc illud, quod existimat, non est hoc, sed existimatur per illud. Et, si unaqueque rerum refertur ad illud, quod existimatur, tunc illud, quod existimatur, refertur et ad res infinitas in forma. Iste igitur est sermo noster in istis sermonibus suis, & quare sermo eorum est homini. Et, si est impossibile ut duo contradictoria verum simul sint in eodem, manifestum est, quod impossibile ut contraria sint in simul in eodem etiam. alterum enim eorum est non esse. & non esse non est minus substantia, & non esse est negativum de aliquo genere terminato. Et si impossibile est dicere, quod affirmatio & negatio sunt in simul, rectum videtur ut sit impossibile ut contraria sint in simul. & forte dicitur aliquid ex utroque, & forte alterum eorum dicitur modo simplici.

Et etiam impossibile est. ut aliquid sit inter duo contradictoria, sed necessario aut affirmativa, aut negativa altera earum erit de aliquo uno, postquam verum & falsum prius determinantur. Dicere enim quod ens non est, aut illud, quod non est, est, falsum: & dicere quod illud, quod non est, non est, est verum. dicis igitur quod hoc est, & non est, veridici est & falsi: & dicis hoc non dicit quod ens non est, neque illud, quod non est. Et est si aliquid est inter contraria. V. g. pallidum inter album & nigrum, et hoc erit verum in homine. Quoniam secundum hanc dispositionem erit transmutatio. & videtur quod illud, quod transmutatur in bonum, aut hoc in eo, quod non est bonum, & hoc non est manifestum modo, quoniam non est transmutatio, nisi ad res oppositas in situ, & media etiam si igitur medium fuerit secundum hanc dispositionem, tunc erit aliquid, quod transmutatur in album ex non albo. & hoc non videtur modo. Et etiam omne cogitatum, & intellectum, aut affirmatur, aut negatur. & hoc manifestum est ex definitione, utrum sit verum, aut falsum. quoniam, cum conuenierit aut affirmativae aut negativae, erit verum: cum autem non conuenierit erit falsum. Et etiam oportet ut illud sit in omnibus contradictoriis, si non fuerit dictum forte tantum. & si hoc contingeret de aliquis

A aliquum veridicet, neg, credatur etiam. Et erit hoc in ente et non ente etia. Et erit transmutatio alia a generatione et transmutatione. Et oportet et ut hoc sit in omnibus generibus, in quibus accidit contrarium ex negativa, v.g. in numeris, et ut in eis sit numerus, neg, par, neg, impar: quod est impossibile. Et est manifestum, quod de numero proceditur in infinitum, et erunt res non totum, neg, me-

B dicat tantum. Et cum queritur si est albus, et dicit quod non est aliud, tunc dicit negatiua, non quia est negatiua, aut quia non est.

17 Et rectum est ut qui non dicit hunc sermonem propter dubitationes contrungentes ei, et ambiguitate, sed dicit proteruendo et contradicendo, hoc non esse verum, ut cogatur ad dicendum impossibile contingens ei prius. Dedit illud impossibile, et dicit sicut prius fuit dictum, et dicit contingit enim dici hoc, ut omnia entia sint relata ad sensum, et ad cognitionem. et hoc intendebat, cum dicit ad existimationem. D.d. Ergo non fuit aliquid, et c. i. et coniungit huic sermoni hoc, quod nunquam fuit aliquid, et nunquam erit, si aliquis prius non existimauerit illud. et d. hoc, quia entia secundum opinionem hanc non erunt prater existimauones hominum. D.d. et si res sunt iam generata, et c. i. sed, quia manifestum est aliqua generata esse, et existetia extra animam, licet aliquis nunquam existimauerit in eis aliqua existimatione, manifestum est quod entia non sunt existimationes.

tunc enim nulla generatio esset omnino: et tunc loquens loquendo, si aliquis non existimaret ipsum esse, non esset. D.d. Quia autem refertur vnum ad vnum, et c. id est et cetera, si sola entia sunt relata ad existimationes hominum, et relationum refertur ad aliquid terminatum, necesse est ut hoc, ad cuius existimationem refertur entia, sit ens per se, et non relatiuum omnino. D.d. et cum hoc, et c. i. si igitur hoc existimas non ens per se, sed relatiuum ad suam existimationem, tunc et existimatio erit relata ad aliquam existimationem. et hoc procedet in infinitum. et hoc intendebat, cum dicit. Et si vnaquarum rerum refertur, et c. D.d. Iste igitur refertur mo, et c. i. istis igitur sermonibus contra dicemus, et demonstrabimus causas erroris eorum. D.d. Et, si est impossibile, et c. i. cum manifestum est per se, et cessum apud negates illud per istos sermones predictos, manifestum est, quod impossibile est quod affirmatiua et negatiua congregentur in eodem: ergo et impossibile est ut duo contraria congregentur in eodem. Et causa in hoc est, quia alterum duorum contrariorum est priuatiu alterius et illud, in quantum est oppositum enti, non est minus quam non esse, quod opponitur substantie. Et in alia translatione loco huius dicit: contrariorum autem alterum est non esse non contradictoriu, non esse enim est substantie. D.d. et non esse est negatiuum de aliquo genere terminato, i. et causa in hoc, quod illud non esse est æquale ad non esse, quod est in substantia, in hoc quod impossibile est ut sit cum illo, cuius est. D.d. et si impossibile est ut affirmatiua et negatiua, et c. i. quia contrariu est negatiu propria alicuius generis, sicut est dispositio in priuatione substantie. quoniam quicquid negatur a specie,

Alterum
duorum
contrariorum
est
priuatiu
idem est
per se
et
quodlibet

Metaphysicorum

E specie, si negatione simplici, negabitur a specie, scilicet negatione ptopria.

D.d. & forte, &c. i. sed forte viraq; inueniuntur in eodem. & hoc erit in contrarijs habentibus medium, sed in potentia, sicut albedo & nigredo inueniunt in pallore, sed non in actu,

Vide. 3. nec perfecte. D.d. & forte alterum corū dicitur modo simplici. i. & forte alterū inueniuntur in re simpliciter, id est perfecte. & tunc non inueniuntur in eo alterū, nisi in diuersis temporibus. Et in alia translatione loco totius istius est aliud manifestius sic: & si impossibile est vt in simul negetur,

It & affirmetur. impossibile est enim vt contraria sint in simul, sed qñq; hoc, & qñq; hoc. D.d. Et etiam impossibile est vt aliquid sit inter duo contradietoria, postq; inuenitur verū & falsum, i. quia definitio veri est illud, quod non est falsum: & definitio falsi est illud, quod non est verum: vnde manifestum est ex hoc, q; congregetur in eodem est impossibile. D.d. Dicere enim q; ens non est, &c. id est & cum declaratur est, q; definitio veri ē diuersa à definitione falsi, tūc qui dicit in eo, quod est, q; non est, falsat, & qui dicit in eo, quod non est, q; est, falsat etiam. Et in eodē, per

q; verū esse, siue affirmatiuum siue negatiuum est, illud, quod est extra animam, fm q; est in anima: falsum autem, si e conuerso. D.d. dicens igitur, q; hoc est & non est, veridicat, & falsat. i. cum impossibile est q; verum & falsum congregerentur in eodem, tunc dicens in aliquo q; est hoc, aut non est hoc necessatio, aut veridicat, aut falsat. qm, si illud, quod veridicauerit, fuerit fm id, qd est extra animam, siue esse siue non esse erit verum; sin aut falsum. D.d. & dicens

hoc, non erit, &c. i. & qui hoc opina-
tur, non opinatur q; ens est non ens, & neg; q; non ens, est ens. D.d. Et ē, si aliquid est inter contraria, sicut palidum, &c. i. & si contraria habent medium, tunc inter hominē & non hominem erit medium. D.d. Qm fm hanc dispositionem erit transmutatio, &c. i. & si inter hominē, & eius priuationem est medium: & opposita, inter quę est medium, sunt illa, quę transmutantur adinuicem, tūc erit transmutatio ex non esse in esse, v.g. vt sit transmutatio ex non bono ad bonum, & ex bono ad non bonum. D.d. & hoc non est manifestum, &c. i. qm cognitū est primū, q; transmutatio est ex oppositis, quorum utrūq; est ens, & quę maxime distant in esse, aut ex medijs, q; sunt inter illa. D.d. si igitur mediū fuerit fm hanc dispositionem, &c. i. si igitur medium fuerit inter affirmationem & negationem, tunc mutatio eius, quod mutat ad album, non erit ex albo, sed ex nigro, & ex priuatione albi & hoc est impossibile, v: non esse alteretur in esse, & esse in non esse.

D.d. Et etiam oē cogitatum, &c. i. & ē manifestum est, q; omne imaginatum, aut affirmatur de eo aliquid, aut negatur de eo aliquid, aut ipsum affirmabitur, aut negabitur.

D.d. & hoc manifestum est ex definitione. &c. i. & manifestabit ex definitione veri & falsi q; non habent medium. D.d. qm, cum conuenierit, &c. i. qm, cum conuenierit affirmatiue, aut negatiue, illud, quod est extra animā, erit verum: & si non conuenierit, erit falsum. D.d. Et oportet vt illud sit in omnibus, &c. id est, & ē si fuerit necesse vt inter contradietoria fm affirmationem & nega-

Cog
prim
talis
noē
posse
ex m
inter
Idē
ad v
ide
lo, b
met
cō. d
Phys
2
tex
M

A negationem sit medium, oportet ut hoc sit in omnibus contradictorijs. quod enim inuenitur in aliquo naturaliter, non inuenitur in quodam eius, & quodam non nisi hoc sit verbi tantum, non ratione. Deinde d. & si hoc, contingit ut aliquis non veridiceret, &c. i. & si contradictoria habeant medium, contingit ut nullus homo veridiceret in altero contradictoriorum & falsetur in altero. sed potest falsare in ambobus, sicut in duobus oppositis, quæ habent medium. Deinde d. & erit transmutatio alia à generatione & corruptione.

Item d. & contingit secundum hoc ut alia transmutatio sit a transmutatione, quæ dicitur generatio, & vniuer falsetur ab alijs quatuor transmutationibus. & in alia translatione est inter generationem & corruptionem. Deinde d. Et oportet etiam, ut hoc sit in omnibus generibus, &c. i. & contingit secundum hanc dispositionem, ut inueniatur inter contraria, quorum unus est vis affirmativa, & negativa, adeo q. inter parem & imparem sit numerus neuter. Deinde d. Est manifestum, &c. i. & hoc est impossibile: quoniam, si inter parem & imparem fuerit numerus, tunc ille numerus diuidetur in parem & imparem, iter quo erit numerus neuter. & similiter ille neuter diuidetur, & sic in infinitum. Deinde d. & erunt res non totum, neque medietas tantum. & in alia translatione sic: & non erit numerus medietas totius tantum, nec alij modi etiam, & iste sermo est difficilis ad intelligendum. Et per hoc intendit, ut mihi videtur, q. secundum hunc sermonem contingit ut naturalis numeri diuidatur in infinitum,

sicut quantitas continua diuiditur in medietatem, & q. cum positi fuerit aliquod totum continuum, diuideretur in duo media, & utraq. medietas illarum diuidetur etiam in duo media, & sic in infinitum. & est manifestum, q. numerus non diuiditur sic semper. hoc enim non inuenitur nisi in continuo. D. d. Et cum quæritur, si est album, & c. i. & ille, à quo quæritur in aliquo, quod est album, & dixerit q. non est aliud, concedit q. non est aliud ab albo. & ista est confessio, q. affirmatiua, & negatiua non habent medium.

Aduenit autem quibusdam opinio ista, sicuti cæteræ quæque præter communem opinionem sunt. cum enim non possint contentiosas rationes soluere, cedunt rationi, assentiuntq. verum esse quod syllogizatum est. Quidam itaque ob talem causam dicunt. quidam vero, propterea quod omnium causam quærun, principium vero ad hos omnes ex definitione. fit autem definitio ex eo, quod necessarium est aliquid eos significare. ratio enim cuius signum est nomen, definitio fit. Videtur autem Heracliti quidem opinio, omnia esse & non esse dicens, vera omnia facere. Anaxagoræ vero, esse aliquod contradictionis medium, quare omnia falsa. cum enim miscantur, neque bonum, neque non bonum esse illud mistum. quare nihil est dicere verum.

Metaph. c. cō. Auer. N

E
Rō, cuius
gnū ē
nomen, ē
le
huuo.

Metaphysicorum

¶ Contra eos, qui omnia falsa, aut qui omnia vera esse dicebant. Et contra eos etiam, qui omnia quiescere, aut moveri dicebant.

Cap. 6.

His autē determinatis, manifestum ē q̄ illa quoq̄, quæ vno modo, & de oībus dicuntur, impossibilia esse, vt quidam aiunt, quidā q̄dem, nullum dicentes verum esse, nihil. n. prohibere ita cuncta esse aiunt, vt i diametrum cōmensurabilem esse: quidā vero oīa veraserē. n. rationes eorū eadem, quæ & Heracliti sunt. Qui. n. dicit q̄ oīa vera & oīa falsa, etiam separatim vtrāq̄ harū orationum dicit. quare, si hæc impossibilia sunt, illa quoq̄ impossibilia esse necesse est. Itē patet q̄ cōtradictiones sunt, quas non possibile est simul veras esse, neque falsas: et si videri possit magis contingere ex iā dictis. Verū ad oēs tales orationes petere oportet, vt in superioribus sermonibus dictū est, non si sit aliquid aut non sit, sed si aliquid significat, quare ex definitione disputandum est accipientibus quid verum quidue falsum significat.

Et cōtingit ista existimatio hominibus sicut alia opiniones mirabiles. quia non potuerunt dissolvere sermones aduersariorū, & ideo dixerunt sermones illorum, & verisificauerunt argumentationes illorum. Quidam igitur dicunt istos sermones propter istam causam.

¶ Quidam, quia quæruunt rationē in omnibus rebus, & principium in omnibus istis rebus erit ex definitione. et definitio est illa, quæ significat rem necessariā. & definitio est illa ratio, quam nomē significat. Et videtur quod sermo Heracliti affirmat quod omnia sunt vera, & quod non omnia sunt vera. Sermo autem Anaxagoræ affirmat aliquid esse inter duo extra contradietoria. omnia igitur sunt falsa. quoniam, cum admiscetur, mixtum non erit bonum, neque non bonum. ergo impossibile est vt aliquid dicatur vere.

Et, cum ista sint distincta, declaratum est quod impossibile est veres sint illa, quæ dicuntur eodē modo, & neq̄, quæ dicuntur de omni, sicut quidam dixerūt. quidā enim dixerunt quod nihil est verum, & nullum. Album in Græco. isti sermones sunt sicut sermones Heracliti. Qui enim dicit eos esse veros et falsos, non diuidit inter istos duos sermones, & dicit vtrāque esse. & cum illa impossibile est vt sint ista, & manifestum est quod impossibile ē. Et hoc declarabitur etiam ex hoc, quod contradietoria sunt illa, quæ impossibile ē vt sint insimul vera, aut falsa oīa: et si existimetur ex prædictis hoc esse impossibile. Sed oportet vt sint contradictiones super oīs, quæ sunt, sicut isti

A isti secundum quod praedictum fuit in sermonibus praedictis aliquid est non esse, sed significat aliquid. Et tunc disputabimus cum eis ex definitione, cum inuenimus quid significat verum.

Idem. Id est, & accidit ista existimatio mirabilis quibusdam hominibus, si cut accidunt alie opinioniones mirabiles, q non existimatur dici ab aliquo homine. & ex hoc, q non potuerunt dissolvere qones hominum quere uiam & dicentium hanc opinionem

E esse, & ideo dixerunt sermones eorum. i. & ideo opinati sunt hanc opinionem, & studuerunt in confirmando & verificando argumentationes eorum. Deinde d. Quid igitur dicunt, etc. i. quidam igitur dicebant istos sermones propter dubitationes congentes eis. & quida ppter hoc opinabatur q necesse est, si verum sit, ut oia habeant definitiones naturales: & tunc uiderunt q sensibilia non habent definitiones naturales, negant sciam. & innot Heraclitum. D.d. & principium in omnibus istis reb? erit ex definitione. i. & principium

Cipium disputationis cu istis in omnibus istis sermonibus erit ex verificatione definitionum, fm q res diuersae habent diuersas definitiones, quonia, si hoc concesserint, destruetur sermo es eorum, & si hoc non concesserint, disputatio cum eis destruetur. quonia, si definitiones no sunt, nomina non erunt. & sic auferretur sermo. D.d. & definitio est illa, &c. i. & definitio est illa, q significat illud, quod nomen significat, sermo. n. qui significat illud, est definitio necessario. & hoc est in scieib?

& non in indiuiduis, & d hoc ad declarandum q, cu inierit concessum, q species habent nomina propria, continget vt habeat definitiones proprias, & necessarias. & cum ita fuerit, definitio affirmatiua erit alia a definitione negatiua. & ideo impossibile est vt affirmatiua & negatiua hnt idem, & vt quilibet sic in quolibet: quemadmodum impossibile est etiam vt oes scientie sint falsae. non. n. omnia sunt semper in transmutatione, sicut fir xerxi existimantes q nulla res habet definitionem necessariam ppter hoc, q semper sunt in transmutatione. D. d. Et videtur q sermo Heracliti, &c. id est, & videtur q sequitur ex sermone Heracliti, in quo dixit, q omnia sunt semper in transmutatione, q oes sermones sunt veri, & oes etia sunt falsi, non tamen q oes sunt falsi, sicut fingebat Heraclitus transmutatione. n. media est inter esse & non esse. & ideo transmutatum pot dici ens & non ens, & erit ens & no ens in simulo. motus e coponitur ex esse & no esse, & ideo describit sic, motus est pfectio eius, quod est in potentia, in eo q est in potentia. D. d. Sermo autem Anaxagoras, &c. i. quia medium est neutrum extremorum, & Anaxagoras dicebat mixtum esse quod non est ens neq non ens, videbatur dicere medium inter ens & non ens. D. d. omnia igit sunt falsa, &c. i. qm affirmatiua & negatiua falsant in simulo in mixto, quapropter oes existimationes erunt falsae. D. d. Et, cum ista sint distincta, & c. declaratum est igit q impossibile est vt res sint particulares aut vles, sicut quida dicebat, q nullum eorum est verum. & q omnia sunt falsa. Et inuenimus in vno loco.

Transmutatio est media inter esse & non esse. Motus e coponitur ex esse & no esse. i. Ph. t. c. 6.

Metaphysicorum

¶ aliter in alla translatione sic illa autem omnia sunt vera, id est declaratum est igitur, quod sermo dicentis, quod omnia sunt falsa est falsus; & similiter sermo dicentis, quod omnia sunt vera, Et videtur mihi, quod diminuitur etiam à libro hoc, scilicet quod cum falsum est omnia esse falsa, & omnia esse vera: ergo falsum est dicere omnia esse falsa & vera in simul: sicut sermo Heraclii. D. d. Qui enim dicit, &c. i. qui enim dicit hoc, congregat duos sermones, & non reputat eos esse contrarios. D. d. & cum illa impossibile est, &c. id est impossibile est ut vera sint falsa, & vice contra. D. d. Et hoc declarabitur etiam, &c. i. & dicere in eis, quæ sunt vera & falsa in simul, declarabitur ex hoc, quod diximus, & declarauimus quod duo contradictoria diuidunt verum & falsum, & quod necesse est ut alterum sit verum & alterum sit falsum: licet exstimeretur de prædictis dubitationibus hoc esse possibile, scilicet, ex dubitationibus dictarum: quod omnia contradictoria sunt vera. D. d. Sed oportet ut sint, &c. id est, sed oportet, cum voluerimus disputare cum istis in istis tribus opinionibus, ponere cum eis pacta, quæ aut negabunt, aut sustinebunt, sicut fecimus prius querendo ab eis, verum dicere in aliquo quod est & quod non est, verum scilicet alterum istorum dicere significet intentionem, quæ habet definitionem aliam à definitione intentionis, quam significat alterum, aut neutrum significet intentionem. Si igitur concesserint, quod significant aliam intentionem, queremus ab eis de illa intentione, & disputabimus cum eis, & ideo dixi: sed significat aliquid, &c. i. cum igitur concesserint quod dictiones significant

res terminatas, disputauimus cum eis de definitionibus, scilicet de definitionibus veri & falsi.

¶ Si autem nihil aliud est, quod verum est affirmare, aut quod negare falsum est, impossibile est omnia falsa esse, necesse est enim alteram contradictionis partem veram esse. Item, si non aut affirmare, aut negare necesse est, impossibile est utraque falsa esse. altera enim contradictionis pars falsa est. Accidit autem, quod etiam publice fertur, his omnibus orationibus eas ipsas perimere. quæ n. omnia vera dicit, contrariam quoque sibi orationem veram facit: quare sua ipsius non veram, contraria namque, dicit eam non esse veram. quæ vero omnia falsa, & hæc scipiam.

Quod si excipiant illa quidem contrariam, quod sola non vera est, hæc vero scipiam, quod sola non falsa, nihilominus infinitas addit eis petere orationes veras, & falsas, qui enim dicit veram orationem esse veram, consentit huic, quod vera est. hoc vero in infinitum procedet. Clarum autem est, quod nec illi, qui omnia quiescere dicunt, verum dicunt, nec quod omnia moueri. Etenim, si omnia quidem quiescunt, semper eadem vera, & falsa erunt. apparet autem hoc transmutari. qui enim hoc dicit, aliquando ipse non erat, & rursum non erit. Si vero omnia mouentur, nihil erit verum, cuncta ergo falsa, sed demonstratum est hoc impossibile esse. licet necesse est

¶ Si autem
nihil aliud
verum
dicat
falsum
vel
e
iusta

M

A est ens transmutari, ex aliquo nāque ad aliquid transmutatio. At vero nec omnia quiescunt, aut mouentur aliquando, semp vero nihil. Est enim quidā, quod semper mouet ea, quæ mouentur. & primum mouens, ipsum immobile est.

Dicamus igitur, quod non est verum aliquid, nisi quod, cum affirmatiua sit vera, & negatiua sit falsa, impossibile est igitur ut omnia sint falsa. quoniam necesse est ut alterum duorum extremorum contradictionis sit verum. Et etiā, si affirmatiua & negatiua dicuntur de omnibus rebus necessario, necesse est ut non omnia sint vera. quoniam alterum duorum extremorum contradictorie est falsum. Ablatio in Græco. Et in alia translatione innemur loco huius diminiui sic. Sed qui dicit contraria eē, existimat quod omne, quod dicit, est verum, & quæ sunt contrariorum omnia sunt falsa. & ipse veridicat se. Si ergo destruat sermones contrarios, necesse est sermonē non esse: & ipse affirmat suū sermonem, qui non est falsus. & hoc quod accidit non est diminuens, si fuerit questum ab eis omnia infinita vera & falsa. & qui dicit in sermone quod est verum, illud quod dicit, est verum. & hoc procedit in infinitum. & manifestum est igitur,

quod neque qui dicit quod omnia sunt vera, dicit verum, neque qui dicit quod omnia mouentur. Quoniam, si omnia mouentur, & semper sunt idem, quoniam videtur hoc transmutari, & ille, qui dicit quod non, quia dicimus quod non est, erit. Et etiam impossibile est qui dicit quod omnia, & nihil est verū. omnia igitur sunt falsa. Et etiam declaratum est hoc ens impossibile. necesse est enim ens transmutari, & transmutatio est ex aliquo. Neque, si etiam quiescant, & mouentur. Et post alium in Græco.

Dicit: & cum conuenerint nobiscum in hoc, quod nomen contrariorum significat aliquid terminatū, & est quod verum sit illud, cui opponitur falsum, dicemus eis nihil aliud est verum, nisi quod, cū affirmatiua fuerit vera, negatiua erit falsa: quoniam impossibile est esse alicuius, & non esse congregari in similibus in eodem tempore. Deinde dicit: impossibile est igitur, ut omnia sint falsa, & c. Impossibile est igitur dicere, quod omnes sermones sint falsi. alterū enim extremorum contradictorii necesse est ut sit verū. Deinde dicit: Et etiā, si affirmatiua & negatiua, & c. i. sed quod opinatur quod omnia opposita sunt vera, opinatur cum hoc quod contradictorium istius est falsum. & cū hoc etiam credidit, quod omnia opposita sunt vera: ergo contradicit sibi in sermone dicenti quod omnia opposita sunt vera. oppositum. n. istius non est verū apud ipsum. Deinde dicit.

Metaphysicorum

C Si ergo destruant, &c. i. si ergo diceres, quod omnia opposita sunt vera destruant sermonem oppositū istī, & est, quod nihil est verum, manifestum est quod sermo, dicens quod omnia sunt vera, non est verus. dicens enim quod omnia opposita sunt vera, aut falsa, non confirmat suum sermonem, nisi per hoc, quod sermo oppositus istī est falsus. Et hoc intēdebat, cum dicit quoniam qui affirmat suum sermonem, scilicet quod est nō falsus. i. quoniam qui verificat suum sermonem, non verificat illum, nisi per hoc, quod nō est falsus. qui enim ponit quod omnia opposita sunt vera, accidit ei ut non omnia sint vera. & qui ponit quod omnia sunt falsa, accidit ei ut non omnia sint falsa. D. d. & hoc, quod accidit, non est diminutivus, &c. id est, & quod accidit istis hominibus de hoc, quod concedunt contradictorium eius, quod posuerūt, non prohibet, cum quæritum fuerit ab eis de definitione veri, ut concedant sermones oppositos esse veros, & falsos infinitos. Deinde declarat quomodo cōtingit eis hoc de definitione veri, & d. & qui dicit in sermone, &c. id est, quoniam qui opinatur in aliquo sermone quod est verus, opinatur quod ista opinio est vera, & opinatur in ista secunda opinione, quod est vera, & sic in infinitum, & vnaquæque istarum opinionum quod est vera, & quod oppositum vniuersuiusq; est falsum opinatur enim sermones falsos esse infinitos, cum hoc quod opinatur quod omnes sermones sunt veri, & hoc est valde improbabile, & impossibile. D. d. Manifestum est igitur, &c. i. & manifestum est, quod

neque dicens quod omnia opposita sunt vera, quia omnia entia sunt quiescentia, dicit verum, neque dicens quod omnia sunt falsa, quia omnia moventur, dicit etiam verum. D. d. Quoniam, si omnia moventur, & semper sunt idem. i. & qui dicit quod entia sunt semper, non est verum, dicens quod omnia sunt vera. quoniam entia semper videntur quandoque vera, cum fuerint in aliqua dispositione, & quandoque falsa, cum fuerint in alia dispositione. Deinde dedit causam in hoc, & d. quoniam videtur hoc transmutari. id est quoniam istæ res particulares transmutantur semper ab una dispositione in aliam. D. d. quia dicimus quod non est, erit. i. quia videmus multa, in quibus dicimus aliquando, quod non sunt, deinde tamen erunt. D. d. Et etiam impossibile est, &c. i. & neque est etiam verus sermo dicentis quod omnia opposita sunt falsa, quia omnia sint mota. D. d. Et etiam declaratum est quod hoc est impossibile. i. & causa in hoc est, impossibile ut omnia sunt mota: quia transmutatio erit ex aliquo quiescente, & in aliquo quiescente, scilicet transmutatio recta. D. d. Neque, si etiam quiescant, & moventur, neque est verum etiam ut omnia entia moventur quandoque, & quiescant quandoque, & intēdit quod quedam sunt talia, & quedam sunt quiescentia semper, & quedam moventur semper.

& hoc manifestum est in scientia Naturali. & sic completus est Quartus tractatus.

8. 16
ed. 17
ed. 18

Arist.

ARISTOTELIS
METAPHYSICORVM

LIBER QVINTVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMA LIBRI.

In hac Summa vicia nonnullorum nomi-
num multipliciter dictorum significatio-
nes distinguuntur.

De Principio. Cap. I.

Principiū, hoc qui-
dē dicitur illud rei,
à quo quis primū
mouetur, veputa
magnitudinis, &
vīe, hinc quidem hoc princi-
piū est. Ex opposito vero aliud
principiū est, illud, vnde quod-
que optime fiat, vt doctrinē, nō
à primo, ac rei principio aliqua
do inchoādum est, sed vnde q̄s
facilius discat. Aliud autē, à quo
primo inexistente fit, vt nauis
carina, & domus fundamentū,
animalium quoq; quidam cor,
quidam cerebrum, quidā quod
cūq; tale cōtingit, putant. Aliud
vero, à quo primo nō inexisten-
te fit, & à quo primo natura a-
prius est motus, & transmutatio
inchoari. vt ples ex patre & ma-
tre, & bellū ex cōtumelia. Aliud
porrō id, ad cuius electōnē mo-
uentur quæ mouentur, & mutā-
tur quæ mutantur, quemadmo-
dum ciuitatum, principatus, po-
tentia: regna, & tyrannides

principia dicuntur. etiam artes, D
& ex his maxime architectoni-
cæ. Item vnde primum res co-
gnita est, illud quoque princi-
pium rei dicitur. vtputa demō-
strationum suppositiones. To-
ties autem causæ quoque dicun-
tur. omnes nanque causæ princi-
pia. Omnibus igitur princi-
pijs commune est esse primum,
vnde aut est, aut fit, aut cogno-
scitur. Horum vero quædam in-
trinsecus, quædam extrinsecus
sunt. Quare natura quoq; prin- E
cipium est, & elementum. mēs
etiam & electio, & substantia, &
qd̄ cuius causa. multis etenim
& cognitionis, & motus princi-
pium ipsum bonum, & malū.

Initium dicitur illud, ex quo
primum mouetur aliquid. v. g. prin-
cipium longitudinis. Et dicitur
etiam illud, ex quo melius est ali-
quid fieri. v. g. doctrina, quoniam
forte nō recipitur de principio rei,
sed de illo, de quo facilius est disci-
plina. Et dicitur etiam illud, ex F
quo prius fit res, & est in re. v. g.
fundamentum, nauis, & domus,
& sicut quidam dicunt cor in ani-
malis, & quidam cerebrum, &
quidam aliud secundum existi-
mationem inuiscuisque. Et di-
citur etiam illud, ex quo fit res
primum, & est in re, ex qua fit
initium motus, & transmuta-
tionis, v. g. filius à parentibus, &
hic ab edo. Et dicitur etiam illud,

a. l. & nō
est in re.

Nota A-
uer. in E-
p. Tra-
cta.

Nota pri-
mo aliq̄
accidit,
sed
primo q̄
accidit,
ita.

C

Metaphysicorum

G propter cuius voluntatem mouetur quod mouetur, & transformatur quod transformatur. V.g. dominium in ciuitatibus & regnum, quia dicuntur esse principia. & similiter in artificijs, & maxime in principijs artificiorum. Et dicitur initium etiam illud, ex quo res scitur primo. V.g. propositiones in demonstratione. Et similiter dicitur causa etiam. omnes enim causa sunt principia. Et omnia principia habent aliquid commune, quod est primum, & sciendum est quomodo est, & quomodo erit. Et quaedam principia sunt in rebus, et quaedam extra res. Et similiter natura est principium, & elementum etiam. & cogitatio. & voluntas, & substantia, & illud propter quid, & bonus & largitas est principium plurimum, & cognitio, & motus etiam.

I
I
Initio.

Notandum in hoc tractatu distinguere significationes nominum secundum intentiones considerandas in hac scientia. & omnia ista nomina dicuntur secundum relationem ad vnum quid modis diuersis. & ideo expositio istorum nominum est pars istius scientie per se, non sicut consuetudo est in Scientia Naturali, scilicet exponere nomen in quaestione, ad quam hoc pertinet, quam distinctio nominum fuit illi soli modo ad distinguendum intentionem quaeritam ab alia intentione: hic autem est ad numerandum ea, de quibus considerat ista scientia.

Tria. Consideratio igitur de nobis. **K** est de genere considerationis, in modo subiecti, in quo considerat ista scientia: & ideo oportet poni per se. Et cum hoc latuit Nicolauum, videbitur quod melior ordo est in hac scientia exponere nomen apud considerationem de intentione illius nominis, non ut ponatur pars istius scientie per se, sicut latuit illum dispositio, & ordo sermonum logicorum in hac scientia, sicut diximus in tractatu Tertio. Et quia ista scientia primo & principaliter considerat de principijssimis, secundum quod est ens, incipit distinguere secundum quatuor modos dicitur principium, ut sit declaratum ei primum, a quo deriuatur hoc nomen ad alia, & quia initium est ex principio, diuinitus initium loco principij, & dicitur. Initium dicitur, &c. i. & illud, ex quo fit initium transformationis, quod dicitur principium, dicitur multis modis dicitur. n. illud, ex quo fit initium motus localis in longitudine: & sicut dicitur, quod initium motus augmenti prouenerit ex magnitudine in longitudinem, deinde in latitudinem, deinde in profundum. D. d. Et dicitur etiam, &c. i. & initium transformationis, ex quo fit, non erit ex illo, quod est principium illius rei, sed ex illo, ex quo fit facilius. ver. g. principium doctrinae. est enim in scientijs aliud ab eo, quod est in rei veritate principium, sicut Aristoteles fecit in multis libris. D. d. Et dicitur etiam, &c. i. & dicitur initium prima pars generata in aliquo eorum, quae generantur ex paribus diuersis. ver. g. quoniam initium parietis est fundamentum: & initium naui est lignum curuatum: & principium animalis est primum membrum generatum in eo. ver. g.

Quod po
ab ist
cuius
de m
in co
natio
logi
fuit
la
in
uenit

J. Me
co. l.

L

Quoniam
capit
disti
pauca

M
Princ
doct
scien
aliud
eo, q
princ
in rei
tate.
Idem.
co. 3.

A cor, aut cerebri, aut aliud. & commune est huic principio hoc, quod est principium fm elementū, scilicet illud, ex quo fit principium rei: & primū, ex quo fit principium transmutationis, scilicet motus localis, & cremēti, & alterationis. Et cum induxit modos principiorum, ex quibus est res in substantia & accedente, incipit dicere modos principiorum agentium, & dixit: Et dicitur etiam, &c. i. & dicitur principium generās & agens: & est illud, a quo fit initium generationis rei, quousque generationi perficitur. v.g. generatio filij a parentibus.

B bus, & litis a diuersitate opinionū, & vlt ista causa est agens & mouens. Et in exemplari inuenitur, & est in re: & videtur mihi quod est error scriptoris, & debet legi & non est in re. Et si non est hic error, nunc forte dixit hoc, quia est dispositio istius causae in rebus naturalibus, scilicet quod non est extrinseca ab eis, ver.g. semen maris & foeminae in speciebus generabilibus: in artificialibus autē & voluntariis extra rem. sed vniuersali pater & mater sunt causae extrinsecae remotae: pater tanquam agens, & mater tanquam materia. D. d. Et dicitur etiam illud, &c. i. & dicitur etiam principium causa finalis. & ista causa etiā est in natura, & est illud, propter quod fit generatio, & descendit ipsum in rebus voluntariis, quia in eis manifesta est magis quā in naturalibus. D. d. & similiter artificijs, &c. i. & istud principium quaesitum est in artificijs: & maxime in initio introit⁹ in artem. quoniam illud, quod homo inuenit apud introitum in artificio, non inuenit ipsum primo nisi propter finē. deinde illud, quod post inueniatur, non inuenit nisi propter il-

lud, quod primo fuit inuentū propter finem. Illud igitur principium est principium inuentonis & generationis in rebus artificialibus & naturalibus. D. d. Et de introitu &c. i. & hoc nomen principium etiam dicitur de principio doctrinae. v.g. de proposito in demonstratione. & istud est aliud a principio, quod est principium doctrinae. istud. n. est principium scientiarum quaesitarū in arte: praedictum autē est principium disciplinae artis, fm quod addiscitur. & vniuersaliter hoc principium aut est principium in arte, aut est principium in esse. & in quibusdam artibus accidit ut principium essendi sit idem cum principijs doctrinae, & in quibusdam nō, ut determinatum est in alijs locis. D. d. Et si hoc dicitur, &c. id est si hoc nomen causa dicitur de oibus rebus, de quibus diximus quod hoc nomen principium dicitur de eis. D. d. & omnia principia, &c. i. oia, quae dicuntur de principio, dicuntur fm comparisonem ad aliquod principium in eis, quod est dignius dici principium quā illa. sed comparatio ad illud principium est modis diuersis fm propinquum & remotum, sicut est dispositio in hoc nomine. D. d. & sciendum est quōd est, & quomodo erit: & istud principium intenditur ad sciendū in hac scientia quomodo est in se, & quomodo est primū. & istud principium est causa finalis. omnes enī causae nō sunt principia, nisi propter istud primū. D. d. Et quaedam principia sunt in rebus, &c. i. & principiorum quaedam sunt re, v.g. ut forma & materia, & quaedam extra re, ut agēs, & finis. D. d. & cogitatio, & voluntas, &c. i. & oia ista sunt principia eorū, quorū sunt prin-

a. l. doctrina.

In quibusdam artibus accidit ut principium essendi sit idem cum principijs doctrinae. v. g. de proposito doctrinae. v. g. de physico. c. 8. vel et vide c. 1. Phys.

Oia causas nō sunt principia, nisi propter istud primū. v. g. de physico. c. 4.

Causa agens est extrinseca rebus naturalibus. v. g. sed i. artificialibus. v. g. i. causa agens est extrinseca rebus naturalibus.

Vide causae. c. 1. & 2. Phys.

Metaphysicorum

G principia extrinseca ab eis, & intendit per substantiam formam generatum sibi similem in specie. & intendit per largitatem & bonum, & per illud propter quid idem, i. principium finale: sed tamen non sunt synonyma simpliciter.

De Causa. Cap. 2.

Vide hæc
eandem. 1.
Ph. text. 18.
& inde.
Vide A.
uer. in 1.
p. 11. ar.
1.

Causa vero vno modo dicitur, ex qua inexistente aliquid fit, vt æs statuat, & argentum pateræ, & horum genera. Alia vero forma, & exemplar. hæc autem est ratio ipsius quid erat esse, & horum genera. vt ipsius diapason, duo ad vnum, & simpliciter numerus, & partes, quæ in ratione sunt. Item, vnde principium mutationis primum, aut quietis. vt qui consuluit causam, & pater proles, & simpliciter faciens eius, quod factum est, & transmutatiuum transmutati. Item vt finis. hæc autem est cuius causa, vt ambulandi, sanitas, propter quid. n. ambulat, dicimus vt sanetur. & cum ita dicamus, putamus causam reddidisse, & quæcumque inter illud mouens, & finem media fiunt, vt sanitatis, attenuatio, purgatio, medicamenta, aut instrumenta. omnia etenim hæc finis gratia sunt. differunt vero ab invicem, eo quod hæc quidem instrumenta, illa vero vt opera sunt. Causæ itaque ferè toties dicuntur. At, cum multifariam causæ dicantur, accidit multas quoque eiusdem non secundum accides causas esse, vt statuat & ars sta-

tuaria, & ipsum æs, non solum aliud. Quippiam, sed prout statua est: non tamen eodem modo, sed hoc quidem vt materia, illa vero vt vnde motus. Et inuicem causas esse, vt laborare bonæ habitudinis, hæc vero laborandi. non tamen eodem modo: sed hæc quidem, vt finis, illud vero vt principium motus. Itæ, idem aliqui contrariorum causa est. quod. n. cum adsit, alicuius causa est, idem cum absit, causam contrarii nonnunquam dicimus, vt absentiam gubernatoris, naufragii, cuius præsentia, & salutis causa erat. ambæ autem, & presentia & præuatio, tanquam mouentes causa sunt.

Causa dicitur secundum unum modum illud, ex quo fit aliquid, & est in eo, vt cuprum in idolo, & argentum in annulo. Et dicitur alio modo forma & exemplar. & hoc significat esse alicuius & genera eius. sicut proportio duorum ad vnum attribuitur ad diapason, & similiter omnes numeri, & partes definitionis. Et etiam dicitur alio modo, secundum quod est principium transmutationis & quietis primo. sicut dicitur quod ambulatio est causa agens sanitatem, & pater filium, & vniuersaliter agens actum, & transmutans transmutati. Et etiam dicitur alio modo tanquam complementum. & hoc est, propter quid fit aliquid. vt. quod sunt, si est causa ambulationis. Si igitur quod situm fuerit a nobis, quare ambulamus,

Causa ac
cides sibi
inuenit cau
sas esse.
Idem ali
quando
conuatio
rum cau
sa est.

A lamus, dicitur: et sanetur: hoc dicto, videmus nos reddere v. m. necessario. Et similiter alia, propter quia fit complementum per motum alterius, et est medium, si cui dicitur, quod causa sanitatis est dicta, et ieiunium, aut medicina, aut instrumenta a. n. n. ista aduocantur ad gendum complementum. Et differunt, quoniam quidam sunt tanquam instrumenta, et quedam tanquam actiones. Et causa dicitur igitur in maiori parte de istis modis. Quia igitur causa dicuntur multis modis, accedit ut plures cause sunt eiusdem, sed modo accidentali. v. g. idolorum est causa, et cupritians, et non per aliud, nisi per hoc, quod est idolorum: sed non est eodem modo, sed alterum est ut materia, alterum ut illud, ex quo fit motus. Et exercitium, et sanitas sunt ipsius admixtum, exercitium n. est causa sanitatis, et sanitas est causa exercitij: sed non eodem modo, sed hoc tanquam complementum, et hoc tanquam principium motus. Et etiam erit eadem causa rerum contrariarum. v. g. illud, quod cum fuerit presens, causa alicuius, et cum fuerit absens, illud idem forte erit causa contrarij. v. g. quoniam absentia gubernatoris nauis forte erit causa destructionis nauis, et presens eius causa salutis illius, et hac ambo, si presens et absentia sua causa tanquam motus.

Dicit, quod causa dicitur de materia sicut dicitur quod cuprit est causa idoli. Et dicitur de forma, et exemplari. D. d. & hoc significat esse alicuius, et genera illius, et ista causa est, quod significat formam propriam rei, et formam suorum generum. D. induxit exemplum formae, quod est genus, et d. sicut proportio, & c. i. & forma, quod est forma generis, est sicut proportio duorum ad unum. Est n. tanquam genus ad diapason, ut declaratum est in musica. D. d. & similiter omnes numeri, & c. i. & similiter numerus est forma vniuersalis partium numerorum, & similiter definitio est generatio specierum definitionum. D. d. Et etiam dicitur alio modo, & c. et intendit causam agentem, ex qua primo fit generatio rei. D. d. sicut dicitur, quod ambulatio est causa agens sanitatem, et cum induxit causas secundum materiam & formam & agens, d. & etiam alio modo dicitur tanquam complementum, & c. i. & dicitur etiam causa motus quatuor, complementum, quod intendit agens, v. g. sanitas, propter quam fit ambulatio, & exercitium. Et signum eius est, quoniam, si aliquis fuerit quate exercitamus, dicimus propter sanitatem. D. d. & similiter alia, & c. i. & rerum, quarum actio est propter finem, quodam faciunt finem & complementum primo & per se, & quodam mediantibus alijs. v. g. quod sanitas fit ex dicta & inanitione. inanitio, n. abstrahit humorem corruptum: dicta autem & abstinencia reificat ipsum, ex quo sequitur sanitatem esse. & similiter est de medicinis, & instrumentis, sed non faciunt salutem nisi mediantibus alijs, & similiter exercitium. D. d. & differunt, quoniam quaedam sunt quasi instrumenta, & c. & omnia ista conveniunt in in-

Vide i. Ph. 12.

mult. 131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

Metaphysicorum

E in inueniendo fine, i. sanitatem. sed differunt eo q. quedā sunt adtiones, ambulatio: & quedā instrumenta, preparatioes, & ventose. D. d. Et causa dī in maiori parte, et hoc nomē cā dī in maiori parte, et famolius de istis quatuor causis. & d. hoc, quia et dicuntur cause consequentia istorū, & accidentia eorum. D. d. Quia igitur cause, & c. i. & quia cause sunt diuersis modis, accidit vt idem habeat plures causas. & d. quia accidit q. qdam sunt, q. non habent nisi quasdam causas, i. quasdam genera carum. Deinde dedit exemplum famosum in suo tpe, & d. v. g. idoli, & c. i. v. g. q. arsi idoli facienti est cā idoli, & similiter cuprum est causa idoli: sed duobus modis, cuprum, n. est cā materialis, ars autē idoli facienti est cā mouens & generans. D. d. Et exercitium, & sanitas, & c. i. & cause, quæ sunt in eadē re, sunt cause sui ipsius adiuuicē. ambulatio. n. est causa sanitatis tanq. agens, sanitas autē est causa ambulationis tanq. huius. Et cū numerauit causas I. mō secundū, incepit dicere dispoēs earū, v. g. qm accidit eis vt sint cause eiusdem rei, & q. accidit q. quedam I. sunt cause quarundā, incepit et dicere aliā dispositionē, & d. Et erit eadē, & c. i. & contraria habent causas contrarias, sed q. quæ accidit vt idem sit causa contrariorum duorum, non tū eodem modo, sed diuersis modis. v. g. q. gubernator, cū ablit, est causa destructionis nauis: & cū adest, est causa saluationis illius. D. d. & hæc ambo, & c. i. & hæc dispositiones sunt cause saluationis, aut destructionis nauis de genere causarum mouentium, & agentium.

Idē. l. Ph. 30.

Idē diuersis modis pot. esse cā. cōtrario. rd. Idē. l. Ph. c. 30.

Omnes autē nunc dicte cause in quatuor incidunt manifestissimi mos modos: elementa etenim syllabarum, & materia facibilium, & ignis, & terra, & oīa huiusmodi corporū. partes quoque totius, & suppositiones conclusionis cause sunt, vt ex quo. Harū vero hæc quidē tanq. subiectū, vt partes, hæc vero tanq. ipsum quid erat esse, vt totum, & cōpositio, & forma. Semen vero, & medicus, & consiliator, et simpliciter efficiens, omnia vnde transmutationis, aut status principii. Cetera vero tanq. finis, & bonū aliorū. ipsum. n. cuius causa optimū, et finis aliorū vult esse, nil autē differat, bonū id, an apparēs bonum dicatur. Hæ itaq. cause, ac tot spēs sunt. Modi autē causarum numero quidē multi sunt, in pauciores autē reducuntur. Dicuntur etenim cause: et earum, quæ eiusdem speciei sunt multipliciter, prius videlicet, et posterius alia, q. alia, vt sanitatis medicus, & artifex: & ipsius diapaſon duplum, & numerus: & illa semper, q. continent quodcūq. particulariū. Item vt ipsum accidens, & eorum genera, vt statuz aliter Polyletus, & aliter statuarius, q. accidit statuario Polycleto esse. Et ea, quæ continent accidens. vt hō causa statuz, aut simpliciter animal, qm Polycletus hō: homo autē animal est. Est autē accidentiū quoq. aliud alio remotius, & propinquius, vt puta, si albus,

Albus, & muscus dicantur statuæ causa, & non solum Polyclerus, aut hō. Præter oēs autē, quæ proprie dicuntur, quæue fm accideñs, alię vt potentia dicunt, alia; vt agentes. vt ædificij extruendi ædificator, aut gdficans ædificator. Similiter autē illæ quoq; dicunt de his, quorū causæ sunt. vt huius statui, aut statuæ, aut simpfr imaginis. aut huius æris, aut æris, aut simpliciter materiæ. & de accideñsibus similiter. Item hæ, & illæ coniunctæ dicuntur. vtpota nō Polyclerus, nec statuarius, sed Polyclerus statuarius. Attamē hę omnes multitudine quidem sex sunt: dicuntur autē dupliciter. aut. n. vt singulare, aut vt genus eius: aut vt accñs, aut vt genus accideñs: aut vt cōiunctæ, aut simpliciter dictæ. item tanquā, agentes, aut fm potentiam. Differunt autē, eō q; agentes quidem, & singulares simul sunt, & non sunt tam ipse, q; illa, quorum causæ sunt. veluti hic medicans huic conualecēti, & hic ædificator huic, quod ædificatur. Quod vero fm potentiam, non semper, corrumpitur enim non simul domus, & ædificator.

Omnes igitur causæ, quæ modo fuerunt dictæ eadēm super quatuor modos famosi valde. literæ enim syllabarum, & materia artificialiū, & terra, et omnia corpora similia, & partes totius, &

propositiones cōclusiōis sunt sicut **D** causæ, quæ sunt ex aliquo. Et quedam istarum sunt sicut subiectum & quedam sicut partes, & quedam sicut illud, quod significat aliquid esse, sicut totum, et compositio, & forma. Seinen autem & medicus, & ambulatio, et omne, quod agit aliquam actionem, sunt secundum principium transmutationis & quietis. Et quedam sunt sicut complementum & largitas **E** alyis. illud. n. propter quod fit largitas alyis, vult ēē esse complementum. & non est differentia inter dicere hoc esse largum, et hoc videri largum. Causa igitur sunt istæ, et numerus suarum formarū est iste numerus. Et modi causarū sunt plures: sed, cum referuntur, sunt pauciores etiā. Dicuntur. n. causa multisotiens ea, q; cōueniunt in forma, & dicuntur quedā ante, & quedam post. sicut dicitur quod causa sanitatis est medicus peritus, & ars: & duplum est causa ad diapason, & numerus ēē: & similiter ēē illud, quod cōtinet aliquid particularium, est tale. Et ēē sicut accideñs, & generæ eius. v.g. idolum. causā. n. est idola artifex idolorum, s. Polyclerus, sed diuersis modis. accidit. n. vt nomē artificis esset Polyclerus. Et similiter alio modo ēē illud, quod cōtinet accideñs. sicut hō cū fuerit causa idoli,

Metaphysicorum

Idioli, aut aliquid aliud. Et quaedam accidentia sunt remotiora. quibusdam, & quaedam propinquiora, v.g. cum dicimus, quod alibi & musicum est causa idoli, est non Polycletem tantum, aut hō. Et dicuntur causa alia modo ab istis istis proprie, et universaliter: & potestas, et alia. v.g. edificator res edificanda, aut edificator, qui edificat. Et dicuntur tales sermantes. in rebus, quare causa habeant cau-

His. Et sicut ea istius idoli, quod est idolum, aut quod est alia forma, aut cuprum. & causa cupri est alia materia, & similiter in accidentibus. Et etiam dicuntur. ista, & illa secundum compositionem v.g. non Polycletem, neq. artifex idoli, sed Polycletem artifex idoli. Sed multitudo istorum omnium est sententia: & dicuntur duobus modis: aut itaquam genus, aut tanquam totum. Ablatio in Romano. Et differunt quod agentia & particularia sunt, & non sunt in simul. et quae habent causam etiam, v.g. suans, & ista edificator istius edificati. Quae autem sunt in potentia, non sunt semper in simul. domus enim & edificator non corrumpuntur in simul.

3 Cum dixit genera causarum famosissima, vult hoc cap. dicere duo, quorum vnū est, quod oēs causas reducuntur ad hec quatuor genera. **Idem autem**

est cognoscere suos modos. Et d. Oēs igitur causas. D. d. licet n. & c. i. cōtinet litteras et causas syllabarū, & materias artificialiū cās artificialiū, & naturalium causas naturalium. v.g. terrę & aliorū corporū, q̄ sunt materię corporū consimiliū partium, & corporū consimiliū partium, quę sunt materię organici, & illę, q̄ sunt partes rei, & quasi proponēs et causas conclusionū. Hoc in totum re-

ducitur ad vnū genus istorum quatuor generū. s. materiale, quod demonstrat ex hac præpositione, ex: cum dicimus, quod omne generatum generatur ex aliquo. & hoc inueniebatur cum d. sicut causę, quę sunt ex aliquo. D. incipit declarare et modos causarum formalium, & d. Et quaedam istarū sunt sicut subiectū, & c. i. & quędam istarū causarū rerum, quas numeramus, est materia elementū, sicut diximus: & quędam sicut totū & partes totū. n. est forma, & partes materia. & sicut līg. & syllabę, & elementa. cōpositio. n. in oībus istis est tanq̄ forma. & quasi inuēiebatur notificare, quod quędam modum mātū multis modis, sic forma. D. d. Semē aut, & c. i. cāq̄ aut, q̄ sunt semē, & medicus, & ambulatorio, & oēs agens aliquid reducunt ad cām, q̄ est principii transmutationis post quietē, q̄ dī motus D. d. Et q̄d sunt sicut cō-

plemētū, & c. i. cōplemētū. n. & bonū, & largitas nō inueniuntur in rebus nisi p cām finalem. & ideo qd caret cām finali, caret bono. D. d. Causę igitur sunt istę, & c. i. & genera igitur causarum sunt ista quatuor, & species causarum sunt tales, quales numeramus. D. d. Et modi causarum, & c. id est & modi causarū sunt plures: sed,

Oppositū
l. Ph. c. i. d.
vbi d. non
dicuntur
tri ex hoc
Videbā

Totū & partes
ma. & p
sunt mate
be, & elemēta.
cōpositio. n. in oībus
istis est tanq̄ forma.
Met. cō. i. d. 4. Ph. c. 49. & c. i.

bonum, et
largitas h
inueniunt
1. 1. cō. i. n. i.
p cām fin
male. Idē
3. Met. c. 1.
& 2. Me
t. c. 8. & c. i.
Ph. 34.

A sed, cum referuntur ad inuicem secundum oppositionem, scilicet cum diuiduntur in opposita, tunc determinabuntur. Dicitur enim eas determinare, & dicit. Dicuntur enim causae, &c. id est causarum enim conuenientium in forma, scilicet quae sunt unius generis, quaedam sunt ante quasdam in essendo causam alicuius, & secundum hoc causarum aliae sunt propinquae, aliae remotae.

Dedit exemplum, & d. sicut dicitur quod causa sanitatis, &c. i. ver.g. in causis agentibus Medicus, & ars. utrunque. n. est causa sanitatis, sed ars causa remota, & medicus propinqua.

B In formalibus autem duplum, & numerus. utrunque. n. est forma ad diaphonem, quae est in proportione dupla: sed numerus est forma remota, & duplum forma propinqua. D. d. & similiter etiam illud, quod continet aliquid quod particulariū est tale. i. & istae formae sunt remotiores ab inuicem, quia quaedam continent quasdam, & ideo dispositio in eis, quae continent alia particularia, est talis, scilicet quaedam sunt propinquiora quibusdam, & quaedam remotiora. & iste modus est, scilicet propinquitas & remotio, inuenit et in causa finali & materiali. Et, cui dedit istos duos modos oppositos, dedit et alium modum oppositum, & d. Et etiam sicut accidens, &c. i. & etiam causarum quaedam sunt causae essentialiter, quaedam accidentaliter. ver.g. quod causa idoli essentialiter est artifex idolorum, & accidentaliter Polycletus: cui accidit quod fuerit artifex idolorum. D. d. Et similiter alio modo est illud, quod continet accidens, &c. i. & quoniam illud, cui attribuitur aliud per accidens, quoniam collocatur sub eo quod est essentialiter, & quandoque continet ipsum.

ver.g. quod illud, quod collocatur sub eo, id quod est essentialiter, est Polycletus, qui facit idola. qui igitur facit idola essentialiter, est artifex idolorum, & iste collocatur sub artifice simpliciter. & ideo, cum attribuitur ei actio idoli, erit per accidens. illud est, quod continet illud, quod est essentialiter, est sicut homo artifex idoli, scilicet quod, cum actio idoli attribuitur homini est per accidens, & magis si attribuitur animali & d. sicut accipies, & genera eius, quia quod est paccidens, est multis modis. D. d. Et quaedam accidentia, &c. i. & I causis, quae sunt per accidens, inueniuntur et causa propinqua, & remota, sicut in causis, quae sunt essentialiter. ver.g. albus & musicus sunt causae idoli per accidens, sed remotae. & Polycletus, & homo causae sunt per accidens, propinquiores illis, quae sunt essentialiter. homo enim secundum quod est homo, non est artifex idolorum, quoniam tunc omnino esset artifex idolorum, sed secundum quod habet artē idolificandi. Sed tamen iste modus propinquior est modo essentiali, quoniam ille modus perfectus, scilicet de musico & albo. musicus enim & albus nihil faciunt in idolo, homo autem & Polycletus faciunt idolum, sed accidentaliter. D. d. Et dicuntur causae alio modo, &c. i. & et causarum alia est vis, alia propria. & iterum causarum quaedam sunt actu, quaedam potentia. potentia autem est sicut edificator rei & edificatio, in actu vero est sicut edificator, dum edificat. D. d. Et dicuntur tales sermones, &c. i. & modis istarum causarum, scilicet propinquus & remotus, & etiam & proprius non inueniuntur nisi in rebus, quarum causae sunt causatae ab alijs causis, & istae aliae causae habent alias causas, donec perueniatur ad primas causas, ver.g. causa istius idoli singularis est quod est

5. Phy. 1. & 7. Phy. 1.

E

f

2. Phy. 1.

Propinquitas, & remotio facit ut est materialis.

1. Phy. 14.

Metaphysicorum

G est agēs idolum simplr, aut quod est habens aliā formā. & sistr causa est materialis. D.d. & sistr in accidētibus, &c. i. & etiā accidit causis, quæ sunt p accidens, vt quoddā sunt propinquæ, quoddā remotæ. D. d. Et etiā dicuntur istæ, & illæ, &c. i. & istarū causarū quædam dicuntur fm compositionem, & quædam simplr. v. g.

1. Phy. 35. vt non dicat q Polydētus tm est faciens idolum, neq; artifex idolorū, sed dicat q Polydētus arufex fecit idolum. hoc enim cōpōnit ex essentiali & accidentalī. D. d. Sed multitudo, &c. i. & intēdit p sex, propinquū

H & remotū, & essentialē & acētale, & cōpositū & simplex. cōe enim & propriū reducunt ad propinquū & remotū. & cum ista sex multiplicent in duos, s. in potentiā & actum, tunc oēs modi causarū erunt duodecim, cōpositi, & simplices. D. d. & dicuntur duobus modis, &c. i. & habēt eadē causā, aut erūt eadē specīe, aut genere. Causæ autē, quæ sunt eadē in genere, sunt sicut reflexio, quæ est causā hēctōis, & causā iridis. prima enim est cōuersio aeris: secūda autē est cōuersio radioi. hę vero

I in specīe sunt sicut cōuersio radioi, q est cā iridis, & circuli Lunæ.

Et forte est econuerso, s. q idē habet diuersas causas genere. v. g. hoc, quod d. in causā exitus Nili. & hoc declarātū est in Analyticis Posterioribus. Et forte istud dimittitur in illo loco. D. d. Et differunt, &c. i. & d. ia inter istum modū causarū agētium, & agētium, quæ agunt res particulares, est, qm agēs, quod facit particulariā, est, & non cōsequitur suum actū: & ia illo primo modo semper erunt in simul, i. causā & causatum. D. d. & quæ habēt cām, &c.

idēst & quæ sunt hmoi sunt, sicut domus & ædificator. ædificator enim est, licet nō sit domus. D. d. quæ aut sunt in potentiā, nō sunt semper in simul, &c. i. causā autē, quæ est potentiā, cum fuerit in actu, non remanebit in simul cū suo actu. dom' enim & ædificator non corrumpuntur in simul, sed alterum corrumpitur, & reliquum manet.

De Elemento. Cap. 3.

Elementum dicitur, ex quo cōpōnitur primo inexistētē in diuisibili specīe in aliam specīē. vt vocis elementa, ex quibus componitur vox, & in quæ v tima diuidit illa vero nō amplius in alias voces ab i sis specīe diuersas. sed & si diuidatur, particulæ tm eorū eiusdem specīe sunt: vt aquæ particula, aqua, sed nō syllabæ. Sistr etiā corporū elementa dicitur, ea dicentes vltima, in quæ corpora diuiduntur, illa vero nō amplius in alia specīe dīra corpora. & siue vnum, siue plura huiuscemodi sint, hęc elementa aiunt. Sistr autē figuratiōnū quoq; elementa dicitur: ac simplr demofonum. primē. n. demofones, quæ in pluribus demonstrationibus insunt, hęc elementa demofonum dicuntur. sunt autē tales primi* ex tribus per vnū medium syllā. Hinc autem transferentes appellant etiā elementū, quod vnum & paruum existēs, ad plura vtile sit. Quare & paruum, & simplex, et indiuisibile, elementum dicitur. Vnde cūcūq; quæ maxime vltima sunt elementa

Vid. An
I Ep. Ti
prima.
L

M
design
omnino

* 2. L. in
modum

Idē 1. Phy.
36. Vide.
de Anima
sec. cō. 60.

A elementa esse. quoniam cum vnu quodque aut eorum vnum, & simplex sit, in multis, aut omnibus, aut quāplurimis inest. Et vnu, & punctum principia quibusdam esse videtur. Cum itaque illa, quae genera vocantur, vniuersalia, & indiuisibilia sint (vna. n. est ipsorum ratio) genera quidam dicunt elementa, & magis quam differentiam, quoniam genus magis vniuersale est. cuiusque. n. differentia inest, genus quoque sequitur illud: cui vero genus, non utitur differentia. Omnibus vero commune est illud cuiusque esse elementum, quod primum cuique inest.

Elementum dicitur illud, ex quo res componitur primo, & est in ea, & non diuiditur secundum formam in aliam formam. V. g. sicut elementa soni sunt ex quibus componitur sonus, & ad quae perueniunt ultimo: & illa non diuiduntur in alios sonos diuersos ab eis secundum formam: sed si diuiduntur, partes eorum erunt conformes secundum formam: sicut aqua, cuius pars est aqua, non sicut syllabe. Dicentes igitur, quod corpora habent talia elementa, in quae diuiduntur primo, & non diuiduntur in alia corpora diuersa secundum formam, dixerunt vnum elementum & plura talia. Et elementa lineamentum dicuntur proprie secundum hunc modum, & vniuersaliter elementa omnium demonstra-

Dtionum. prima. n. demonstrationes, quae sunt in pluribus demonstrationibus, dicuntur elementa demonstrationum. & prima congregationes sunt similes istis, quae sunt ex tribus terminis, quorum vnus est medius. Et etiam dicitur elementum secundum translationem illud per similitudinem, quod est vnum minimum, & non diuiditur, & indiget in pluribus rebus. Et ideo dicitur minimum simplex, quod non diuiditur, elementum. Vnde illud nomen fuit positum rebus, quae sunt elementa vniuersalia magis quam alia. quoniam vniuersaliter eorum, quia est vnu simplex, inuenitur in pluribus, & in omnibus rebus, aut in multis. Et ideo existimauerunt quidam, quod vnum & punctus sunt principia. Et, quia illa, quae dicuntur genera, sunt vniuersalia, & non diuiduntur, quia non habent definitionem, dixerunt quidam, quod genera sunt elementa, & quod sunt magis in elementatione, quoniam genus est maioris vniuersalitatis. quod. n. habet differentiam, habet genus etiam, & omne, quod habet genus, non habet differentiam necessario. Et elementum est commune omnibus rebus, quod est primum cuiuslibet, & in quolibet primum.

Vult distinguere finem quot modos dicitur elementum: quoniam ista nomina sunt Metaph. cum co. Auer. O

Continua
no.

Metaphysicorum

G propinqua synonymis, & cōibus appropriatis. Elementum. n. non dicitur de causis extrinsecis : & dicitur de intrinsecis, & dignius de materia. Principium autē dignius est dici de causis extrinsecis : & causa est minor principium in hoc principium autē est quasi vniuersalis causa, cum dicatur principium de principiis transmutationis, & de quatuor causis. Et d. Elementum dicitur, & c. i. hanc est definitionem elementum, secundum quod est elementum.

Expositio.

Per hoc igitur, quod dicitur ex quo res componitur primo, excluditur illud, ex quo res componitur secundo. compositiones. n. quae sunt in eadem re, quae

H

est dicitur, quod sunt in ea. le. re. quod sit principium, & quod est non principium. vide. l. Ph. c. 1. & 2. & c. 2. Phys. 10.

dam sunt primae, & quaedam non primae : & primum elementum est illud, quod non componitur ex aliquo omnino. Et per hoc, quod dicitur est in ea, excluditur elementum, quod transmutatur, cum aliquid generatur ex eo. sicut cum catogeneratur ex sanguine, tunc sanguis non remanebit pars carnis. Et per hoc, quod dicitur non dividitur secundum formam, excluduntur elementa propria alicui speciei : sicut organica componuntur ex similibus. Organica. n. primo componuntur ex illis, & sunt partes eorum : sed sunt diuisibilia secundum formam, & inuicem per hoc, quod non est conditionandum ut non sit diuisibile secundum quantitatem. Et, cum descriptum elementum, dedit exemplum, & dicitur elementa soni, & c. i. v. g. sicut elementa syllabarum, quae diuiduntur in consonantes & vocales. iste. n. litterae non diuiduntur in alias diuersas ab eis, & omnino neque secundum formam, neque secundum quantitatem. & cum voces compositae, dictiones dissoluantur, ad istas perveniunt, & ex istis componunt primo, & sunt

Exemplum

in eis. Et, quia non est conditionandum in definitione elementum, ut non sit diuisibile secundum quantitatem, dicitur si diuidantur, & c. i. sed, si elementa diuidantur secundum quantitatem, tunc partes eorum sunt indiuisibiles secundum formam : sicut aqua, & terra, & ignis, & aer. Omnia enim composita ex istis in illa diuiduntur secundum formam, sed ista non diuiduntur in alia secundum formam, sed secundum quantitatem, & in partes consimiles secundum formam. Et ideo dicitur describendo : Partes consimiles sunt illae, in quibus definitio partis, & totius sunt similes, & in eadem. D. d. non sicut syllabae, & c. i. quod aqua, & aer non sunt sicut syllabae, quae diuiduntur in indiuisibilia forma, & quantitate. D. d. Distantes igitur, quod corpora, & c. i. opinantes igitur, quod corpora habent talia elementa, talia, in quae composita diuiduntur ultimo, & illa non diuiduntur in alia secundum formam. quidam. n. dixerunt, quod illud, quod est ale, erit unum tantum quatuor corporum, & quidam plura uno. D. d. Et elementa linearum, & c. i. & elementa figurarum, v. g. triangulus in figuris, & corpus igneum in corporibus. **M**

Et forte intendit puncta secundum sententiam eorum, qui dicunt, quod lineae componuntur ex punctis, & quod hoc est sententia eorum, qui dicunt, quod corpora componuntur ex corporibus indiuisibilibus. Elementum enim apud istos est, quod non dividitur secundum formam, nec secundum quantitatem. & quod hoc vocatur conditio, & suppositio indiuisibilitate secundum quantitatem, quam indiuisibilitas sequitur secundum formam, quae est vera conditio in definitione elementum. ideo de finitio

Partes
siles quae

L

M

Liber Quintus. 106

Antistiti istorum propinqua est definitioni vera, ut post dicit. Deinde d. & vniuersaliter elementa omniū demonstrationum, & c. i. & hoc nomen elementum dicitur prope hūc modum de demonstrationibus. Quidam enim demonstrationes sunt de alijs demonstrationibus quasi elementa de compositis. Primæ enim demonstrationes, quæ componuntur ex primis propositionibus, sunt elementa omnium demonstrationum, quæ componuntur ex eis: demonstrationes enim compositæ dissoluntur in demonstrationes simplices, istæ autem non dissoluntur in alias. & quia hoc non accidit demonstrationi, nisi secundum qd est syllogismus, & qd syllogismi compositi dissoluntur in simplices, d. & primæ congregationes, & c. i. & primi syllogismi, qui sunt ex tribus terminis tantum, sunt etiam elementa syllogismorum compositorum. Dein de d. Et etiam dicitur elementum secundum translationem, & c. i. & dicitur elementum secundum mutationem nominis propter similitudinem illud, quod est minimū vniū indiuisibile secundum quantitatem. **C** & est existens in pluribus. Deinde d. Et ideo dicitur, & c. i. in quantitate, v. g. hoc, quod dicitur, qd pars indiuisibilis est elementum. Deinde d. Vnde illud nomen fuit positum, & c. i. & quia elementum existit in pluribus, existimauerunt quidam, quod intentio vniuersalis est elementū, & qd illud, quod est maioris vniuersalitatis, est magis elementum.

Deinde dicit: quoniam vnumquodque eorum, & c. i. vnumquodque enim eorum non habuit hoc nomen elementum, nisi quia existit in plu-

ribus sed quod existit in omnibus, **D** aut in pluribus, est dignius hoc nomine elementum. Deinde dicit: Et ideo existimauerunt quidam, & c. i. & ideo existimauerunt quidam, punctum esse elementum corporum, & quidam vnum, quia viderunt ea esse indiuisibilia, & in pluribus. Deinde dicit: Et, quia illa, qd dicuntur genera, & c. i. & quia genera generalissima non diuiduntur secundum definitionem, cum nō habeant genus, & differentiam, & elementum est illud, quod non diuiditur, existimauerunt quidam qd genera generalissima sunt elementa. **E**

Deinde d. & qd sunt magis in elementatione, i. & existimauerunt propter hoc, hoc esse in omni genere, sed magis in generalissimis, quæ sunt maioris vniuersalitatis. Deinde d. quod enim habet differentiam, & c. i. & causa in hoc, qd genera generalissima sunt magis elementa qd alia genera, est, quia sunt simpliciora: alia enim habent differentiam, & quod habet differentiam, habet genus: & sic componitur ex duobus. genera autem generalissima nō habent differentias omnes, n. quod habet differentiam, habet genus: & non omne, quod habet genus, habet differentiam. & hoc intendebat, cum d. & qd quod habet genus, non habet differentiam necessario, genera enim generalissima non habent genus, nisi genus dictum multipliciter. Et forte intendit per hoc, quod d. & omne, quod habet genus, non habet differentiam, huiusmodi genera, ista enim genera non habent differentias, cum non dicantur vniuersae de alijs, sicut vnum & ens. & testatur huius expositioni hoc, qm opinantes

De qd hñt
dñam, hñt
F
gen, & nō
econtra.
Gha gha
lissim nō
hñt gen,
nisi genus
dictum mul
tipliciter. Disti
ctioe de
duplici ge
nere requi
re. 1. Met.
Ala. c. 1. de
Ala. c. 7. et
1. de Ala.
c. 10. & c. 1.
de Anima
com. 4.

Metaphysicorum

Universalia esse elementa, non opinabantur hoc nisi in vno, & ente, & similibus. Et, cum narravit qd elementum dicitur tribus modis, qui conveniunt in indivisibilitate, Quorum vnus est illud, quod est indivisibile secundum definitionem, Secundum illud, quod est indivisibile secundum speciem: & istud, aut est universale, aut particulare. Et tertius est illud, quod est indivisibile secundum quantitatem: & illud aut est vnu numerale, aut pñctus, d.d. Et elementum est commune, &c. & cum definitione elementi sit illa prædicta, quæ

Hic diximus manifestum est, qd verum elementum est commune omnibus cõpositis, quod est primum, ex quo cõponuntur omnia, & est existens in vnoquoq; eorũ, & in qd dissolvuntur omnia. & istud elementum debet esse causa aliorũ elementorũ. & hoc, quod dixit, est prima materia.

De Natura. Cap. 4.

VitAuer.
in Epi. Tra
dia. prio.

Natura vero dicitur, vno quidem modo nascetiũ generatio, vt si quis producta voce dicat Y. Alio vero, ex quo primo inexistente generatur quod gignitur. Item vnde primus motus in vnoquoq; eorum, quæ natura sunt, in eo secundum quod ipsum est. nasci autẽ dicuntur, quæcunq; incrementum per aliud habent, tangẽdo, & connascendo, aut adnascẽdo, sicuti embryones. Differt autẽ cõnascencia à tactu. hic, n. nihil aliud præter tactum necesse est esse. in connascentibus vero est quiddam vnu in ambobus idẽ, quod propter id, quod se cõtin-

gant, facit vt cõnascatur, & vnu secundum cõtinuationẽ & qualitatem, non secundum qualitatem sint. Item natura dicitur, ex quo primo inordinato existẽte, & immobili ex sua potẽtia, aut est, aut fit aliquid eorũ, quæ natura sunt, vt statua, vasorumq; æneorum æs natura dicitur, ligneorũ vero lignũ. similiter autem & de ceteris. ex his, n. vnu, quodque est, prima materia salua. hoc, n. modo & eorũ, quæ natura sunt, elementa dicunt esse naturam, quidam ignem, quidam terrã, quidã aerem, quidã aquã, quidam aliquid aliud tale dicẽtes, & quidã aliqua horũ, quidã vero hæc omnia. Alio itẽ modo natura dicitur substantia eorũ, quæ natura sunt, sicuti qui dicunt naturã esse primã cõpositionẽ, aut, sicut Empedocles dicit, qd nullius entiu natura est, sed mixtio solum, & mixtorum permixtio est. natura vero ab hoibus nōatur. Quare & quæcunq; natura sunt, aut fiunt, iam existẽte, ex quo aptum est fieri, aut esse, nondum dicimus naturã habere, si spẽm, & formam non habeant. Natura igit, quod ex ambobus his est. vt animalia, & partes eorum. Natura vero hæc, prima materia. & hæc dupliciter, aut qd ad ipsum prima, aut simpliciter prima. vt puta operum gneorum ad ipsa quidem æs primum, simpliciter aut aqua fortassis, si omnia quidẽ liquabilia aqua. Et forma, & substantia. hæc autem

Autem est generationis finis. Metaphorice vero omnino ois substantia natura propter hanc dicitur, quoniam & natura est aliqua substantia. Ex dictis itaque prima, & que proprie dicitur natura, est substantia eorum, que in seipsis, ut ipsa sunt, motus principium habent. materia enim, eo quod huius est susceptiva, dicitur natura. generationes autem, ac ipsum nasci, eo quod ab hac motus sunt. principium quoque motus eorum, quod natura sunt, hæc est, inexistens quodammodo, aut potentia, aut actu.

Et dicitur Natura uno modo de omnibus pullulantibus. Et etiam dicitur natura illud, in quo pullulat pullulus primo. Et est in eo et illud, ex quo est primus motus in unaquaque rerum naturalium, & est in eis sicut est in rei veritate. et dicitur pullulare, omne, quod habet incrementum in alio secundum contactum, aut secundum consolidationem, sicut embryones. Et inter contactum & consolidationem hæc est differentia. in contactu enim aliud non est necessarium quod aliud sit in actu a tactu. in consolidatione vero est utrumque, aliquid, quod facit ea esse consolidata in loco contactu, & ut sint unum secundum continuationem & quantitatem, non secundum qualitatem. Et etiam dicitur natura illud, ex quo primo fit essentia rei naturalis, et sua ge-

neratio, & est immutabile, & intransmutabile à sua virtute, quæ habet. Sicut dicitur quod cuprum est natura idoli, & cyphi cuprei, & lignum est natura cyphi lignei. & similiter alia. unumquodque eorum, que sunt ex istis, prima materia est in eis salvata concessa. & secundum hunc modum dixerunt, quod elementa sunt natura rerum naturalium. & quidam dixerunt, quod est definitio, & quidam quod terra, & quidam quod ignis, & quidam quod aer, & quidam quod aqua, & quidam aliud tale, & quidam omnia. Et etiam dicitur natura alio modo substantia rerum naturalium, sicut dicitur, quod natura est prima compositio. aut, sicut dicit Emp. quod natura entium nihil aliud est nisi mixtum. & huiusmodi vocant homines naturam. Et ideo omnia, que sunt per naturam, aut sunt ex aliquo, aut quod est ex eo, & ex eo naturaliter est suus effectus, non dicitur quod habeant naturam, si non habuerint formam et exemplar eius. Natura enim est illud, quod est ex istis duobus, sicut animal, et membra animalis. Et dicitur natura prima materia. & ista dicitur duobus modis. dicitur enim primum in respectu alicuius, & primum in rei veritate. sicut res facta ex cupro. cuprum enim, cum refertur ad ista, est primum. & di-

Metaphysicorum

Gignum est ut dicatur primum in rei veritate, si omnia liquabilia sunt aqua. Et dicitur etiam natura forma & substantia. & ista est fixi generationis. Forma aut, & omnes substantia dicuntur natura, quia hoc nomen imponitur eis. natura autem est aliqua substantia. Manifestum est igitur ex dictis, quod prima natura, qua dicitur in rei veritate, est substantia verum, qua habent principium motus in eis. & materia dicitur natura, quia recipit ista. & similiter est generatio & pullulatio pullulantis, quia sunt motus ex natura, & quia sunt idem principium motuum rerum naturalium, & sunt in eis simpliciter, aut potentia, aut actu.

S Quia hoc nomen Natura dicitur de causis: & ista scientia considerat de causis: necesse est ut Philosophus determinet finem quot modos dicitur natura. Hoc nomen. n. natura, quo Philosophus vitur, est vniuersalius eo, quo Naturalis vitur. & etiam Philosophus debet disputare cum negantibus naturam esse: & etiam perscrutatur de causis suis. & Avicenna putauit, quod Philosophus demonstrat naturam esse, & quod Philosophus Naturalis accipit hoc a Philosopho. Quod est sicut existimauit, & etiam declarauimus hoc in scientia Naturali. Et d. Et est de natura illud, in quo pullulat, & c. i. & intendit per pullulas crescere ex aliqua re, & distinctum ab ea in creatura, licet sit continuu cum

ea. & quia intendebat quod natura de deo cremento crescit, quod est distinctum ab eo, in quo crescit in forma & creatura, sicut embryones, & fructus in seminibus. & in hoc genere collocantur generabilia ex se. D. d. & est de natura, & c. i. & de natura illud, ex quo pullulat pullulans primo, & est in eo. D. d. pullulare, & c. i. & de pullulare, omne, quod crescit alio, & est continuum cum eo, aut finem contactum, aut finem consolidationem, sicut embryones, qui crescunt continui cum impregnatis: & sicut fructus, & semina, qui crescunt consolidata, aut continua cum habentibus semina: & hoc modo collocantur partes membrorum continuarum adiuicem finem contactum, aut finem consolidationem. D. d. & inter contactum & consolidationem, & c. i. & contacta non congregantur per aliquod cōiectiuum eis, per quod fuerint vnum. consolidata autem sunt vnum per aliquod consolidans, in quo cōiectant. & hoc intendebat, cum d. in consolidatis vero est verum quod aliquid, & c. i. consolidata consolidantur per aliquod cōiectiuum. D. d. Expofuit hoc & d. & est illud, quod facit ea consolidata, & c. i. & illud, quo fit consolidatio, est illud, quod facit consolidata vnum finem continuationem, non vnum finem qualitatem. & d. quoniam consolidata non sunt vnum finem qualitatem, sed finem continuationem, & conueniunt se miscibiliter. ista. u. reuertuntur in vnum finem qualitatem & continuationem. Deinde dicit: Et etiam dicitur natura illud, ex quo fit, & c. i. & dicitur natura materia rei, ex qua generatur, abique eo quod transmutatur sua natura, sicut cuprum, ex quo fit idolum remanente cupro: & similiter cyphus ligatus,

Pullulas
quod est

D. d. in
contactu
& consoli
datione

M

2. Ph. cō. i.
11. & c. Ph.
cō. vltimo

A lignus, qui sit ex ligno remanente ligno. D. d. Et similiter alia, & c. i. quoniam vnumquodq; eorum est ex istis, & materia in eis est saluata. i. & similiter in alijs rebus generatis ex talibus rebus, quoniam natura cuiuslibet earum est natura materiz abque eo q; transmutentur. & hoc attendebat, cum d. saluata. D. d. & fm hunc modum dixerunt, & c. i. & fm huc modum natuŕe dixerit, q; natura rerum naturalium est natura elementorum. & ista sententia est negantium formas esse, & dictionem substantiam nullam esse nisi materiam. Et ideo Antiqui opinabantur, q; naturæ rerum sunt naturæ elementorum qui enim opinabantur terram esse elementum, dicebant q; naturæ omnium reru sunt terra, aut terreſtria: & qui opinabatur elementum esse ignem, dicebat q; naturæ omnium rei u sunt ignis, aut ignea. D. d. Et etiam dicitur natura alio modo. i. & etiã dicitur natura tertio modo illud, quod est substantia rerum naturalium, quæ datur ad interrogationem factam per quid, & forma sicut quidam dicunt, q; natura rerum naturalium est forma primæ compositionis vnaquæque rerum naturalium. qui enim opinabatur elementa non admisceri, & q; sunt existentia in actu in eo, cuius sunt elementa, non tenet formam rei factæ ex elementis, nisi in compositione & figura, sicut est dispositio in domo, quæ fit ex lateribus & lapidibus. D. d. aut, sicut d. Emped. & c. i. aut sicut d. Emped. q; mixtio & mutatio mixtoru in mixtio est rerum generabilium, q; forma & substantia rerum generabilium sunt in mixtione & mutatioe, f.

in mutatione partium. Et sic h. d. cet expresserit hoc nomen mixtio, tñ non opinabatur verã mixtionẽ esse, fm q; Ant. narrat alibi: sed solummodo per mixtionem intendebat compositionem. D. d. & h. m. d. vocant homines naturam, & c. i. & si genus eius, q; natura simpliciter dicitur de forma, est, qm oēs homines non dicunt in eo q; generandum est, anteq; generetur, q; habeat naturã donec habeat formam & exemplar, sicut non dicunt in aliqua rerum artificialium esse factum, donec acquiratur forma. D. d. Natura enim, & c. naturalia enim constituuntur ex duobus naturalibus, scilicet materia & forma. v. g. anima & membra animalium. vtraq; enim componuntur ex materia & forma. D. d. Et dicitur natura prima materia, & c. i. & natura dicitur de materia, & materia dicitur de duobus modis. dicitur enim materia primis oīs oīs, & dicitur etiam materia propria vnicuique enti. D. dedit exemplum, & d. sicut res factæ ex cupro, & c. i. & materia propinqua, q; dicitur esse prima in respectu alicuius generis, aut alicuius speciei, est sicut cuprum ad omnia facta ex eo. & materia, q; est prima in rei vernitate ad oīa facta ex cupro, est aqua, si aqua est prima materia liquabilium, quorum cuprum est vnum. D. d. Et dicitur natura, & c. i. & dicitur hoc nomen natura de formis, & de alijs subtilitatibus, scilicet materia & compositio ex materia & forma, fm q; hoc nomen fuit transumptum. qm hoc nomen nã in rei vernitate propriu est alicui subtilitati, scilicet formæ: alie aut subtilitatis, q; dicuntur natura in respectu alicuius generis aut alicuius speciei, est fm transumptionem nominis de causa ad causatam. . .

O mjj D. d.

1. de Cnā.
& Cor. 1.
c. 1. & c. 1.
c. 1. & c. 1.
c. 1. & c. 1.
c. 1. & c. 1.

E

Distinctio
secundum
di. 1. de
Phys. v. &
hic infra
29.

V. 1. de 1.
Phys. c. 9.
& c. 1. Met.
c. 1. & c. 1.
& c. 1. & c. 1.

Metaphysicorum

G D d. Manifestum est igitur, qd pri-
ma natura, &c. i. declaratum est igit
ex pñctis qd hoc nomen natura, pri-
mo dicit de substantia, quæ est for-
ma, quæ est principium motus in re-
bus naturalibus essentialiter & pri-
mo, & qd materia non dñ natura, ni-
si quia recipit illam naturam. & est
motus generationis & augmenti nō
dicuntur nature, nisi quia sunt viæ
ad istam naturam, quæ est forma,
& principium illi: & forma existit
in eis modo simplici, s. in motu iter
potentiā purā & actū purū, s. qd vna
pars eius est potentiā, & alia actū.

Natura dñ
prio d for-
ma. Idē.
Phy. c. 11.
& c. 1. Cōf.
c. 1. & 7.
Metra. 19.
Sed vid op
po. 1. Phy.
cōf. 1. Idē.
Phy. c. 1. 14.
Vide con-
tra Zim.

H De Necessario. Cap. 5.

Vid Auer.
in Epi. Tra-
cta. prio.

Necessariū dicit, sine quo
non contingit viuere tā-
q̃ concausa, vt respirare,
& alimentum animali neces-
sariū est. impossibile enim est abs-
q̃e hic animal esse. Et sine qui-
bus bonum non contingit aut
eē, aut fieri, siue aliquid mali re-
pellere, aut eo priuari. vt bibere
portionem medicatā necessariū
est, vt non ægrotet. & in Aegi-
nā nauigā, vt pecuniā recipiat.

Item violentum, & vis. hoc autē
est, quod pter, ppositum & ele-
ctionem obstat, & prohibet. vio-
lentum enim necessarium dicit,
quare ē triste, vt Euen⁹ quoq̃
ait. ois nanq̃ necessaria res tri-
stis est, & vis necessitas qdā est,
quæadmodū Sophocles dicit,

Etia vis me cogit hæc facere.

Et recte necessitas videtur in-
uitabile quiddā esse. cōtrariū. n.
voluntario, & s. m cogitationem
motui est, item, quod non con-

tingit aliter se habere, necesse di-
cim⁹ ita se habere, & s. m hoc ne-
cessarium cætera quoq̃ omnia
dñr quodāmodo necessaria. nā
& ipsum necessarium aut agere,
aut pati tunc dicitur, cū non
cōtingat propter illud, qd vim
infert, s. m propositum fieri, tan-
q̃ illa existente necessitate, pro-
pter quam non contingit aliter.
Et in eis, quæ concausæ viuēdi,
& boni sūt, similiter. cum enim
non contingat hic quidē ipsum
bonum, hic vero ipsum viuere,
& esse sine quibusdā, hæc neces-
saria, & hæc causa necessitas q̃-
dam est. Item demonstratio ne-
cessariorum est: qm non contin-
git aliter se habere, si simpliciter
demonstratum est. Huius vero
causæ ipsa prima, si impossibile
est aliter se habere, ex quibus sit
syllogismus. Quorundam itaq̃
alia est causa, vt necessaria sint:
quorundam vero nihil, sed pro-
pter hæc, alia necessario sunt.
Quare & proprie necessarium
est, quod simplex est. hoc. n. non
pōt multiplex se habere, quapro-
pter nec aliter & aliter: etenim
multiplex se haberet. Si igit aliq̃
perpetua, & immobilia sunt, ni-
hil in eis violentum, aut preter
naturam est.

*Et necessariū est illud, quod im-
possibile est ut res sit nisi cum ipso.
& est tanquā causa. sicut anhe-
litis, & nutrimentum in animalibus,
q̃ sunt necessaria, et sine his impos-
sibile est ut animal sit. Et. etiā ne-
cessa-*

Accesarium illud est, quod impossibile est. Insuper per illud ut sit, aut non sit bonum, aut negare bonum, aut priuare ipsum, sicut dicitur quod accipere medicinam est bonum, ne ei accidat infirmitas. Et nauigare ad Athenas est necessarium, ut recipiatur debitum. Et est dicitur necessarium de re faciente violentia, et de violentia. Et hoc est, quod impedit voluntatem, faciens. n. violentiam dicitur necessarium. Et ideo

Best contrarius est, sicut dixit Euenus, quod de necessarium est contrarius, et violentia est aliqua necessitas, sicut d. Sophocles, quod uolens de necessitate cogit me, ut hoc faciam. Et existimatur quod necessitas non facit opinantem aliquid verum reuerti, et mutari a sua opinione: quia est contrarium motui, qui sit per voluntatem, et cogitatio nem etiam. Et est dicitur necessarium illud, quod impossibile est ut sit alio modo, et secundum immo necessarium dicitur oia alia necessaria aliquo modo, dicitur. n. actio necessaria, vel passio necessaria, vel illud, quod impossibile est ire propter faciens violentiam. Et ita necessitas est illud, propter quod impossibile est ut sit aliquid alio modo. Et similiter in causis vite, et boni. quoniam, cum impossibile est ut bonum sit in quibusdam rebus, neque est vita neque generatio sine aliquibus alijs. illa

igitur sunt necessaria, et causa est aliqua necessitas. Et ac igitur est declaratio necessarium: quoniam impossibile est ut sint alio modo ab eo, quod demonstratum est modo simplici. Et causa eius prima est, si fuerit possibile ut sit alio modo ut sit syllogismus congregatio. Quod enim habent alia eam necessaria, et quadam nihil, sed alia erunt necessaria propter ista. Manifestum est igitur, quod primum necessarium in rei veritate est simplex: Et impossibile est ut illud sit multis modis, ergo neque alio modo, sed si non, erit multis modis. Si igitur sunt rei simplices, et aeterna, et immobiles, nulla earum erit violenta, neque extra naturam.

Dicit, quod necessitas & necessarium 6
dicitur multipliciter dici, n. illud, 1. de Ala.
quod impossibile est quod esse rei con 100.
seruetur nisi per illud, & est quasi Secundus
causa illius in permanentia eius, si- modus.
cut anhelitus & cibum animalium.

Deinde d. Et etiam necessarium il-
lud, & ci. & necessarium dicit alio
modo, illud, quod impossibile est
acquirere aliquid, aut suam priua-
uonem, nisi per illud, siue bonum
fuerit siue malum, sicut dicit quod acci-
pere medicinam est necessarium, ne
accidat malum: & nauigare ad Athe-
nas est necessarium ad recipiendum
pecuniam a debitore. & hoc est ac-
quirere malum propter bonum. Et
istud differt a primo: quia primum
est in rebus naturalibus, & istud in
voluntarijs. D. induxit tertium modum, 1. de Ala.
& d.

Tertius
modus

Metaphysicorum

G d. Et dicitur de necessitate actione violenta. faciens enim violentia coget rem ad illam violentiam. sicut dicitur, quod res cogit seruum necessario ad interficiendum Platonem: & quia necessitas est contra voluntatem: & voluntas est delectabilis: & necessitas est contristabilis: sicut dicitur de Verificatore, qui dicit quod ois, quod cogit hominem, necessario est contristabile. D. d. Et existimat quod necessitas, & c. i. & dicitur necessitas vera opinio, de qua impossibile est reuerii. Opinans enim opinionem hanc non habet opinionem, ut a seculo da

H
Quartus
modus.

vertatur, & est sicut d. contra voluntatem. D. induxit quartum modum, & d. Et: etiam dicitur necessarium, & c. i. & d. Et dicitur necessarium illud, quod impossibile est ut sit alio modo, s. quod impossibile est transmutari, aut inueniri alio modo ab eo s. m. quod est. & iste modus est famosior omnium istorum. et ideo d. & s. m. illud necessarium dicitur, & c. i. & ex hoc modo transumptum est hoc nomen necessarium ad omnia, quod dicitur necessaria per consimilitudinem veram inter illa. D. induxit modum consimilitudinis inter ea, & d. d. Et enim actio necessaria, vel passio necessaria, & c. i. & ista, de quibus dicitur necessarium, non dicuntur necessaria nisi per consimilitudinem, quam habent cum vero necessario. Non enim dicitur actiones necessariae, nisi quia necessarium est illud, quod impossibile est ut aliquid agat aliud ab actione illa propter faciens violentiam. & illud, quod impossibile est ut ab eo inueniat illa actio, s. m. quam patitur violentiam, necesse est ut in eo inueniatur modus vere necessitatis, & est illud, in cuius natura est ut non sit alio modo. D. d. & s. m. i. cau

sis vite, & boni, & c. i. & similiter hoc quod dicimus de causis, quod sunt necessaria in vita, & intelligendo bonum, istae causae sunt acceptae ex hoc modo vero. D. exposuit hoc, & d. q. m. cum impossibile est, & c. i. impossibile est, ut inueniatur in eis bonum, aut vita, & vlt. generatio sine causis, sine quibus illa res dicitur necessaria: quam cum impossibile est ut sint alio modo, s. sine illis causis, & istae sunt necessariae per suas causas: illa autem, quod sunt necessaria propter alia, sunt necessaria quoquo modo. & hoc intēdebat, cum d. & causa est aliqua necessitas. Et d. hoc, quia entia necessaria in rei veritate sunt illa, quod sunt necessaria per se sine causa. & ideo descriptio necessarii est, illud quod impossibile est ut sit alio modo. Et hoc diuiditur duobus modis: Quorum vnus est iste, quod impossibile est ut sit alio modo per se. & est hoc necessarium simpliciter: quod quidam Moderni appellant inuitabile ineffe. Secundus est illud, quod fit propter aliud, s. m. quem modum dicunt quidam Moderni debitu, & necessarium per aliud. Et, cum induxit hunc modum modorum necessarium, d. hęc igitur est declaratio, & c. i. & declarat rationem necessarii, & facit eam etiam intelligi in omnibus rebus necessariis hoc, quod impossibile est ut sit alio modo ab eo secundu quod est. & hoc est illud, s. m. quod est simplex non compositum. D. d. Et causa eius prima, & c. i. & causa reru, quod impossibile est ut sit alio modo, est pars media accepta in syllogismo concludente. quoniam, si terminus medius fuerit de natura possibili, erit illa res de natura possibile: & si fuerit de natura necessaria erit illa res de natura necessaria.

E
Quar
modi
sancti

M

Et

A Er hoc etiā est duobus modis: aut
v termin⁹ medi⁹ sit causa illius: &
tunc nō erit ex rebus, q⁹ sunt necessa
rii, nisi pp hoc, q⁹ causē eorum sunt
necessarię, & si terminus medi⁹ nō
fuerit causa, erit illar⁹ res necessarię
p se, non p causam dantē eis necessi
tate, & istę res sunt simplices, quę nō
habent causas. D.d. Manifestū est
igitur, &c. i. declaratum est igitur,
q⁹ eos necessariū in rei veritate est
simplex, quod nō cōponitur ex ma
teria & forma. & e⁹ impossibile est
vt sit multis modis. & similiter est
impossibile, vt sit alio modo ab eo,
fm quem est, qm, si esset possibile vt
esset alio modo, possibile esset vt ef
set multis modis. Et dixit hoc, quo
iam, si fuerit possibile, vt substantia
eius mutaretur in alium modum,
non erit illi natura cogens vt muta
tio non sit in multos modos, qm, si
fuerit possibile mutari in aliquam
speciē, tunc natura eius erit de na u
ra possibilis recipientis multas spēs.
D.d. Si igit⁹ sunt res simplices, &c.
id est si igit⁹ sunt entia⁹ simplicia, &
eterna, & im mobilia, vt declaratum
est alibi, nullum eorū acquirer⁹ esse
necessariū ab aliquo alio in eis, neq⁹
est extra naturā. Et dicit hoc: quia
in cōpositis⁹ est natura addita natu
re componentium, scilicet illud, qd
est ex compositione.

De Vno. Cap. 6.

V Num dicitur vno modo
fm accidens, altero p se.
Secundū accidēs quidē,
vt Coriscus & musicū, et Cori
scus musicus. idē enim ē dicere
Coriscus & musicum, & Cori
scus musicus: & musicum & iu
scū, & in musicus iustus Coriscus.

Cuncta etenim hæc vni dicunt⁹ D
secundum accidens, iustum qui
dem & musicum, qm vni sub
stantiæ accidunt: musicū vero
& Coriscus, qm alterum alteri
accidit, silt etiam quodā modo
musicus Coriscus cum Corisco
vni est, qm altera partiū earū,
quę in oratione sunt, alteri acci
dit. vt puta musicum Corisco, et
musicus Coriscus iusto Corisco,
qm vtriusq⁹ pars vna eidē vni
accidit. nihil enī differt, aut Cor
risco musicum accidere, aut isti
hoc. Silt autē, tam si de genere q⁹
si de aliquo vniuersalium nomi
num accidēs dicatur. vt puta, q⁹
idem hō, & musicus homo. aut
enim homini, qui vna est substā
tia, musicū accidit, a ut qm am
bo alicui singulariū accidūt, ve
luti Corisco, non tñ eodē modo
ambo insunt: sed hoc quidē vt
genus fortassis, & vt in substan
tia, illud vero vt habiē⁹, aut pas
sio substantiæ. Quæcunq⁹ itaq⁹
secūdum accidens vnum dicun
tur, hoc modo dicuntur.

Vnum dicitur aut per accidēs,
aut per se: per accidens, sicut nau
gator & musicus. Dicere n. quod
nauigatori & musicus sunt vni nō
est per differentia essentia, quia ac
cidit nauigatori musicū. Et simili
ter dicitur vni per accidens in ge
nere et, q⁹ in rebus vniuersalibus,
v.g. quod hō, et homo musicus sunt
vnum. aut quia musicus accidet
vtriq⁹ homini, qui ē substantia vna,

aut

i fuerit
qua fun
tio, &
terna, &
mobilia,
aut eo
i anima
i necessa

it ab alio
no alio
vnde op
vltima.

Alia. &
liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

liba orbis
liba orbis
liba orbis

Metaphysicorum

C aut quia vterq; accidit alicui particulari, sicut navigatori, sed esse vtriusq; non est eodem modo, sed vnum eorum debet esse quasi genus in substantia etiam, et aliud quasi habitus, aut passio in substantia. Omnia igitur, q; dicuntur vnu per accidens, hoc modo dicuntur.

7
14. 1. Phr.
1. 1. Phr.
43. 10.

Dixit per accidens, sicut navigator & musicus. v. q. qñ accidit, q; ali quis sit navigator & musicus. dicit enim q; navigator & musicus sunt idem per accidens. navigator enim & musicus sunt dñx accidentales essentialiter illius, de quo dicunt, & hominis. Et d. hoc qñ, si essent dñx substantiales eius, de quo prædicant, tunc cōgregatū ex eis esset vnū essentialiter: sed sunt accidentia subiecti. & hoc intendebat, cum dixit, qñ accidit navigatori musicū. i. & hæc duo sunt vnum per accidens, quia accidit vni. D. d. Et sicut dicitur vnum per accidens, &c. i. & sicut dicitur vnu per accidens de genere, quod est vnum est aliquo accidente magis particulari. v. g. dicere, iste est homo musicus: aut dicere q; hō, & homo musicus sunt vnu. Deinde dedit modū, sicut quē congregatū ex istis est vnū per accidens, & dicit, aut quia musicus, & c. i. aut quia musica accidit am-

Hō vñs &
particularis
sunt vnū
essentialiter.

Offia inter
modos.

I bob⁹ hominibus, q; sunt subiecta, s. homini, qui est tanq; genus, & hōi, cui accidit musica. qñ isti duo homines, vñs, & particularis, s. cui accidit musica, sunt vnum essentialiter: & musica accidit particulari: ergo accidit vñ. Aut dicit q; homo musicus ē vnū, quia humanitas & musica accidit vni particularium & in vno. Et, quia hoc nō est sisse dicere,

q; ædificator & musicus sunt vnū, **K** quia sunt in vno subiecto, dedit differentia, & d. sed esse vtriusq;, & c. i. sed esse humanitatis & musicæ in vno, s. particulari nō est eodem modo: sed vnum istorū est tanq; genus in eo, quod est sub particulari, & ambo sunt de natura substantiæ, s. humanitas existens in homine particulari, & aliud est tanq; accidens, s. musica existens in isto particulari, sicut accidens existit in suo subiecto & passio. Et dixit hoc, qñ dicere, q; musicus & ædificator sunt vnum per accidens, est quia existunt in vno particulari, & eodē modo, & habent eandem naturam, s. naturam accidentis, humanitatem autē & musicam existere in vno particulari non est sic: hoc n. est substantia, hoc aut accidens.

L Illorū vero, quę p se vnum dicunt, hæc quidē dicuntur, eo q; continua sunt, vt fascis vinculo, & ligna visco. linea quoq; etiā, si curva sit, sed cōtinua, vna dñ. sicut partium etiā vnaquęq; cruris, & brachiū. Ex his autē ipsis illa magis vnū sunt, quę natura, q; arte continua sunt. Continuum vero dicit, cuius vnus p se motus, & nō potest aliter esse, vnus vero qui indiuisibilis in diuisibilis autē secundū tempus. Secundū se autē continua, quęcunq; non tactu vnū sunt. si enī pones inuicem tangencia ligna, nō dices ea vnū, neq; lignū, neq; corpus, nec aliquid cōtinuū ē. Igitur & illa, quęcunq; cōtinuo cōtinua sunt, vnū dicuntur, etiā si habeant flexionem. & adhuc magia, quę nō habent, vt tibia, aut

Aut sonat, q̄ crur: qm̄ cōtingit
vnum non esse motū cruris. &
recta magis: q̄ curua, vnum est,
curuā vero, & angulum habentem
& vnā, & non vnā dicim⁹:
qm̄ contingit & non simul ei⁹
motum, & simul esse, recte vero
semper simul, nullaq; particu-
la magnitudinem habens, hæc
quidē quiescit, hæc vero mouetur,
quemadmodum curuæ.

Eorum autē, quæ dicuntur vnu
per se, quoddam dicitur vnum per
continuationē. vt lignum conglu-
tatum, aut illa, quæ congregantur
a ligamento. & linea, si fuerit tor-
tuosa, dicitur etiā vnum continuū:
sicut dicitur vnumquodq; membro
rū, & sicut crur, & facile. Et ista-
rum est magis vnu, quod est conti-
nuū per naturā, quam illud, quod
est continuum per artificium. Et di-
citur continuum illud, cuius motus
est vnu per se, & non potest esse
alio modo. & dicitur vnu motus
ille, qui non diuiditur neq; secundū
sc̄pus. Et continua per se sunt illa,
quæ sentiuntur secundū actū vnu.
ligna enim continua adinuicē non
dicuntur vnu, cum tanguntur, neq;
corpus, neq; aliud continuum. illa
autē, quæ sunt perfectæ continuatio-
nis, dicuntur vnu, & si habeant tor-
tuositatē. & istoru est magis vnu
quod non habet tortuositatē, sicut
crur, & coxa. possibile enim est vt
crur non sit vnu. & dicitur, quod

linea recta est magis in vnitatē D
quam tortuosa. & dicitur, quod li-
nea tortuosa, quæ habet angulum,
etiā est vna & non vna. possibile
enim est vt motus eius sit vnu in
simul, & non sit in simul. linea au-
tem recta oportet vt motus eius sit
in simul, & nullum corpus habens
magnitudinē quiescit in vna par-
te, & mouetur secundum aliam,
sicut partes lineæ tortuose.

Dixit Arist. q̄ vnu per se & essen-
tialiter, quoddā dicitur vnu, quod
est continuum, & continuū aut est
p̄ cōglutinationē, aut p̄ ligamentū,
aut naturaliter, sicut linea, & superfi-
cies, & corpus. D.d. & linea, si fuerit
tortuosa, &c. i. & continuum nātr,
aut est rectum, aut tortuosum, siue
curuum, sicut crur, & multa mēbra,
in quibus est tortuositas. D.d. Et isto-
rum, &c. i. & eorū, quæ dicunt vnu
per continuationē, magis est vnum
illud, quod est cōtinuum p̄ naturā,
q̄ illud, quod est continuum p̄ arti-
ficium, v.g. per ligamentū, aut per
cōglutinationē. D.d. Et dicitur con-
tinuum illud, cuius motus, &c. i. & f-
dicitur continuū in rei veritate illud,
quod mouet ex se vno motu, i. quo
nō est posse vt sit motus alterius mo-
di, sicut est motus corporis celestis.

D. narratū qualis est vnus motus,
& dixit: & dī vnus mot⁹ ille, qui nō
diuidit⁹ neq; fm̄ tempus. i. quia non
diuiditur neq; fm̄ tempus, neq; fm̄
intentionem, quia nō erit in duo-
bus tēporibus, neq; erit in duobus
* motis, licet sit in vno tpe. D.d. Et
cōtinua p̄ se sunt illa, &c. & hoc, qd
dixit, manifestū est: & est, q̄ corpa
cōtinua

* A. l. mo-
di.

Metaphysicorum

Continua sunt illa in reueritate per tactum & visum * cōtinua. & forte crunt necessarii isti duo sensus, q̄ ga vnus iunat alterū, & multotiens cōiunguntur corpora partificiū, tali modo q̄ tactus & visus falluntur, & reputāte esse continua. & cā hu ius est, quia continuatio est de ensi bilibus cōibus. D.d. illa aut, q̄ sunt perfecte continuariōis, & c. illa autem, q̄ sunt perfecte cōtinuationis, s̄ per naturā dicuntur vnū, licet nō sint recta, sed in eis fuerit aliquator tuositas, sicut crus, & coxa, s̄ quia dī vnū crus, & vna coxa. D.d. possi

1. de Ani
ma 64.

Hibile est n. vt crus nō sit vnū, i & tor tuosum minusest vnū, quia possibi le est diuidi crus i duas partes, & nō remanere vultum, s̄ in loco tortuosita tis. D.d. & dī, q̄ linea recta, & c. i. & linea recta magis vnū est q̄ tor tuosa, q̄n tortuosa est quasi compo sita ex duabus lineis, in linea. n. tor tuosa sunt tria puncta, cū habuerit angulū: & ideo dixit: & dicitur q̄ linea tortuosa, & c. i. & dī q̄ linea ha bens angulum est vna vno mō, & non vna alio modo. fm. n. q̄ termi natur ā tribus punctis, est nō vna: sed fm q̄ vnū extremorum est

Partes li
neę tortuo
sę h̄ q̄ ve
lo. ite mo
uent, sicut
partes li
neę rectę.

Linea non
mouetur,
sed corp̄.
Idē 6. 1. h.
32.

I apud angulum, est vna: eontra rio de linea recta. D. dedit cām in hoc & d. possibile enim est, & c. i. par tes. n. lineę tortuosę, cū mouen tur fm totum, non mouentur par tes æqualiter, sed quādā citius qui buscā. & sic iudicatur de illa q̄ mo tus partium sunt insimul, quia mo tus est in eodem tēpore, & non insi mul, quia diuersantur in velocitate & tarditate. linea autem recta mo uetur secundum totum insimul. Et potest intelligi q̄, cū linea tor tuosa mouetur, potest distingui al

tera lineārum ab altera apud angu lum, & non mouebuntur insimul: quod impossibile est in linea recta. Et intelligendū est hic per lineam, corpus: linea. n. non mouetur. D. q̄. & nullum corpus habens magnitu dinem, & c. i. & nulla magnitudo re cta inuenitur, cuius quādam pars quiescat, & quādam moueatur, si cut inuenit in linea habente angu lū, q̄a est cōposita ex duabus lineis.

Alio item modo vnū dici tur, cū subiectum sit forma indifferens. Indifferens autem, quorum forma indiuisibilis se cundum sensum est. subiectum vero, aut primum, aut vltimū ad finem. etenim vinū vnū, & aqua vna dicitur, quatenus in diuisibilis fm formā est: liquo resq̄ oēs, vt oleum, vinū, & li quabilia vnū dicuntur, q̄m oīum vltimū subiectum idē est aqua nanq̄ & aer hęc oīa sunt.

Et dicitur etiā vnū alio mo do, quorum subiectum non diuidi tur secundū formam. Et illa non diuiduntur secundū formā, quo rum formę non diuiduntur secun dū situm, & subiectum aut pri mum, aut vltimum, quod est pri orie cōplementis. dicitur. n. vnum vnū, & aqua vna, cū nō diuidantur secundū formam, et dicuntur omnia liquabilia vnū, sicut oleum, & vinum, et omnia liquida. subiectum enim omnium istorum est vnū, & omnia sunt aut aqua, aut aer.

Idēst,

A Id est, & dicuntur vnum illa, quæ sunt vnum secundum formam, & diuisibilia secundum quantitatem, & sunt illa, quæ sunt consimilium partium, quæ partes conueniunt in nomine & definitione. & ista, sicut d. nō diuiditur secundum subiectum & secundum locum. Et, quia forma, in qua conueniunt, aut est vltima forma, quæ est finis in generatione, aut forma prior ista, dedit exemplum de postrema forma, scilicet per quam vocatur compositum, scilicet v. g. per quam vinum dicitur vinum, & aqua aqua. partes. n. aquæ sunt aqua, & vini vinum. D. dedit

B exemplum eorum, quæ conueniunt in forma remota à postrema forma, scilicet aqua & oleum, quæ conueniunt in forma liquiditatis & hoc intendebat, cum d. subiectum enim omnium istorum est vnum, & omnia aut sunt aqua, aut aer.

Dicuntur autem vnum, et quo rum vnum genus differens oppositis differentiis. ac cuncta hæc vnum dicunt, quoniam vnum est genus subiectum differentiis. ut homo, equus, canis, vnum quid, quoniam omnia animalia, & quodam

C simili modo, sicuti materia vna. Hæc autem quicquid quidem ita vnum dicuntur, quandoque vero superiore genere, quod idem dicit, si vltimæ generis species sunt, illa autem superiora ipsis. ut puta triangulus duorum equalium laterum vna & eadem figura cum triangulo trium equalium laterum est ambo etenim trianguli, sed non idem trianguli.

Et etiam dicuntur vnum, quorum genus est vnum, & differunt

per differentias subiectas eis, sicut D homo, & equus, et canis, & sicut dicitur omnia animalia sunt vnum, et prope istum modum est dicere, quod materia est vna. ista igitur forte dicuntur vnum secundum hunc modum, & forte dicuntur vnum secundum genus superius, cum sint postrema forma superioris generis. v. g. sicut isosceles, & isopleuros: dicuntur enim figura vna eadem: amba enim sunt trianguli, E et non dicuntur idem trianguli.

Sermo eius in hoc capitulo manifestus est, & est, quod hoc nomen vnum 10 dicitur de speciebus, quæ conueniunt in genere. v. g. quod homo, & equus, & canis sunt vnum in animalitate. Et quia genus est simile materię, & d. prope istum modum, &c. i. & conueniunt cum isto modo modus, secundum quem dicunt aliqua esse vnum in materia. v. g. quod canis, & equus, & asinus, & animalia anhelantia, & ambulantia sunt vnum, in eo quod sunt ex sanguine, aut ex carne, & osse. Et, F quia eorum, quæ sunt vnum in genere, aut sunt vnum in genere, propinquo, aut vnum in genere remoto, dicit: Ista igitur forte dicunt, &c. i. ista igitur dicunt forte esse vnum in genere propinquo, sicut dicimus quod homo & canis sunt vnum in animalitate, & isopleuros & isosceles sunt vnum in figura. & d. cum sint postrema forma superioris generis. i. postremæ species species. n. postremæ sunt vltimæ formæ, in quas genus superius diuiditur, sicut figura, quæ in postremo diuiditur in triangulos. D. dicit: dicuntur enim figura, &c. i. &c.

Metaphysicorum

C & figura est genus superius & remotum a speciebus triangulorum, quia non sunt figurae propter hoc, quod sunt triangulus, propter hoc, quod congregantur in figura: sed propter hoc, quod congregantur in triangulo. & ista est forma generis remoti. D. d. & non dicuntur idem triangulus i. quod triangulus, aut isosceles, aut isopleuros dicuntur esse unum per figuram, i. in genere remoto. i. quia triangulus non est ultima species. & hoc intentione debet, cum d. & non dicuntur triangulus idem i. non triangulus simpliciter est hoc, quod invenitur collocari

H sub figura mediante collocatione eorum sub ultima specie. quoniam, si ita esset, tunc non esset medium inter illum & figuram.

Item unum ea dicuntur, quorum ratio, quod quid erat esse dicens, indivisibilis ad aliam est, quod quid erat esse rei significat rem. ipsam. per seipsam omnis ratio divisibilis. sic enim & augmentum, et diminutum unum est, quoniam ratio una: quemadmodum in superficiebus est ipsius speciei una. Et omnino quorumcunque intellectus, quare quod quid erat esse intelligit, indivisibilis est, neque separari potest nec tempore, nec loco, nec ratione, haec maxime unum sunt. & horum, quaecunque substantiae sunt. Vnde nanque quaecunque non habent divisionem, quatenus non habent, eatenus unum dicuntur. ut puta, si prout homo non habet divisionem, unus est homo: quod si prout animal, unum animal: quod si prout magnitudo, una ma-

gnitudo. Plurima itaque unum dicuntur, eo quod aliquid unum aut agunt, aut patiuntur, aut habent, aut ad aliquid unum sunt. Quare vero primo unum dicuntur, illa sunt, quorum substantia una: una vero, aut continuatione, aut forma, aut ratione. numeramus etenim tantumquam plura, aut quae non continua sunt, aut quorum forma non est una, aut quorum ratio non est una. Item est quidem, ut quodcunque dicamus continuatione unum esse, modo quantum & continuu sit: est autem ut non aliquid totum sit. hoc autem, si non habeat formam unam. non enim dicemus similiter unum, cum viderimus partes calceamenti quomodocunque compositas, propter continuationem, sed si ita ut calceamentum sit, ac quantum forma habeat, esse unum. Quare maxime linearum circuli linea una est, quam tota & perfecta est.

Et etiam dicuntur unum illa, quorum definitio, quae significat quid est, non distinguitur a definitione alterius significante quid est. omnis enim definitio dividitur in se. Et secundum hunc modum augmentabile & diminubile sunt unum. Et etiam definitio est una, sicut definitio superficierum planarum est una. Et dicitur unum modo simplici de illis, quae non dividuntur secundum tempus, neque secundum locum, neque secundum formam, et maxime quod est ex

A in substantia: illud enim est magis in unitate. Et dicitur etiam unum modo vniuersali illud, quod non habet diuisionem secundum sui speciem. Verbi gratia dicere vnum hominem et vnum animal, et vnum os. Et multa dicuntur vnum secundum naturam, quantum agat aliud, aut patiantur ab alio: aut differant per alia, aut referantur ad alia. Et illa, que dicuntur vnum primo modo, sunt illa, quorum est substantia.

B vna: sunt vnum, aut secundum continuationem, aut secundum formam, aut secundum definitionem. dicimus enim in numero plura illa, que non sunt continua, neque habens formam vnam. Quodam enim modo dicitur vnum, et si fuerit de quantitate, et continuum etiam: et quodam modo non dicitur vnum, si totalitas sua non fuerit perfecta. illud igitur, quod non est totum, non dicitur vnum vniuersaliter. non enim dicimus, quod partes solutæ compositæ aliquo modo sunt vnum propter continuationem: nisi dicatur hoc modo, secundum quod sunt singulari, et secundum quod habet aliquam formam vnam. Et secundum hunc modum dicitur, quod linea circuli est vna magis quam alia linea. est enim linea perfecta, in qua est totum.

II Id est, & dicitur etiam hoc nomen vnum de illis, quorum definitiones

diuersæ non distinguunt a definitione alterius; quod est commune eis. definitio enim cuiuslibet talium non distinguitur a definitione subiecti, scilicet, quia definitio subiecti sumitur in definitione cuiuslibet eorum. Et hoc est, quod d. que significat quid est quia definitio non est definitio, nisi cum signate sententia rei & d. ois enim definitio diuiditur in se: quia definitio semper diuiditur in duas partes. Sin genus & d.iam: & utrumque istorum diuiditur in definitione alterius rei, scilicet subiecti eorum & hoc est proprium cuiuslibet definitionis, diuidi in duas partes ad minimum. & d. hoc, quia ista est causa, quare definitiones compositæ pueniunt ad definitiones vnius rei: sicut accidunt in definitionibus specierum ordinandis, scilicet quia pueniunt ad definitionem vnius rei, quod est superius genus, scilicet generalissimum.

D. d. & fin hunc modum augmentabile, & diminubile. i. & hoc modo sunt res diuersæ secundum definitionem & vnum secundum subiectum, sicut augmentabile & diminubile. Illud enim, quod recipit augmentum & diminutionem, sumitur in definitione augmenti & diminutionis. D. d. & est definitio est vna, & c. ex hoc modo est sunt definitiones superficieum diuersarum, quod conueniunt in definitione superficie, quod superius genus est. & d. planarum ad excludendum concavas & conexas. iste. n. superficies non conueniunt in eadem definitione, sicut linearecta & curua non conueniunt in eadem definitione. & iste est alius modus ab eo. secundum quem dicitur fin formam. D. d. induritalis modum magis famosum, & magis verum, & d. Et dicitur vnum modo simplici, & c. i. & dicitur vnum de eo, quod non diuiditur secundum

Meta. cū. cō. Auer. P

Metaphysicorum

G definitionem, neq; fm temp^r, neq; fm locum, & vtr neq; aliquo modo diuisionis. & qd ex illis est substantia, aut declarabitur qd aliqua substantia est talis, illud est dignissimū hoc nōle vnum. Et debes scire, qd illud, quod est hmoi, est in quāitate tm̄, sed, si non hēt situm, est principium numerorum. & si habet, est punctū. & illud, quod est tale in vnoquoq; genere, est simplex in illo genere. & hoc declarabitur magis post. Deinde d. Et dī ēt vnū, & c. i. & ēt dī vnū de indiuiduo, quod nō diuiditur in

Documē-
tum.

Infra I te.
com. 11.

Hōdēntia
tus nō di-
uidit i plu-
res partes,
quarū vna
hō, contra
sopulstas.

H partes homogeneas cum toto in de-
finitione. v.g. qd iste homo demon-
stratus non diuidit in partes, quarū
vnaquq; est homo. & est hoc cōe
oībus corporibus organicis. & hoc
intendebat, cum d. quod non habet
diuisionem fm suam speciem, i. qd
non diuiditur in partes, qd sunt suæ
speciei. v.g. qd homo non diuiditur
in partes, quæ sunt homo, nec manū
in manus. & hoc est vnum fm figu-
ram, & compositionem. D. d. & vnū
animal, & c. i. qd vnum animal non
diuiditur in multa animalia. D. d.
& vnum os, & c. i. & os diuiditur in
ossa. & hoc est vnum per continua-
tionem. i. qm̄ vnum fm continua-
tionem diuiditur in partes, qd sunt
eūā continuæ: & sūt etiam vnū in
numero ex corporibus consimiliū
partium, e contrario de vno fm to-
tum, sicut est dispositio in corpori-
bus organicis. D. d. & multa dicun-
tur vnum, & c. i. & illa, quæ sunt vnū
fm naturam, sunt illa, quæ recipiūt
vnum idem. v.g. omnia, quæ reci-
piunt malleationes: dicitur enim, qd
materia eorum est vna. aut illa, quæ
patiuntur ab eodem eadem passio-
ne. v.g. quæ liquescunt per calorem:

dicuntur etiam habere vnam matē
riam. & etiam illa, quæ transmutan-
tur vnā transmutatione. v.g. quæ li-
quesunt aut humescunt. & vtr quæ
transmutantur in vicem, dicunt ha-
bere vnam materiam. & similiter il-
la, quæ attribuantur vni subiecto.
v.g. linea & cuprea, & aquosa, & æ-
rea. Deinde d. Et illa, quæ dicuntur
vnum, & c. i. & illa, quæ dicunt vnū
modo priori, sunt quæ dicuntur v-
num per continuationem, & vnum
per formam, & vnum secundum to-
tum & completum. & illa, quorum
formæ sunt vnum, sunt cum hoc ē
parata in loco, in tempore. & in hoc
differunt à consimilibus in partib⁹,
quorum totum & pars vnum sunt
in definitione, & forma. Deinde d.
ratiocinando: dicim⁹ enim, & c. i. &
signum huius, qd vnum dicit de cō-
tinuo, & forma, & de illo, quod est
totum, s. non diminutum, est, quia
multitudo dicitur de rebus discretis
diuersis fm formam: & non dicitur
vnum de illo, à quo diminiuitur ali-
quid ex eis, per quæ est totum & cō-
pletum, verbi gratia ab illo, de quo
non diminiuitur aliquod mēbrum.
Deinde d. illud igitur, quod nō est
totum, & c. i. & differentia inter vnū
fm continuitatem, & vnum fm to-
tum & perfectionem non dicitur
esse vnum per continuationem par-
tium, sed per suam formam. nihil
enim diminiuitur ab eo ex eis, qui-
bus est vnum. v.g. forular, quod di-
citur vnum per suam formam com-
pletam non per continuationē par-
tium. & ideo, si ex eo diminiuitur ali-
qua pars, non dicit vnum. linea a se
& corpus dī vnum, licet ex eis dimi-
nuatur aliquid. D. d. Et fm hūc mo-
dum dī, & c. i. & quia vnum fm totū
est

Vtr oī
admodū
transmu-
tane, i.
vnam
materiā
de Gē
t. c. 43.

M

Metaphysicorum

Gigitur cognitionis in unaquaque re-
rum est unum. & non unum om-
nibus generibus est idem. in quibus-
dam enim totus est unum, in qui-
busdam vocale est unum, & i qui-
busdam est consonans unum. &
vnu prauitatis est aliud, & quod
est i motu est aliud. Et in omnibus
rebus est unum illud, quod non di-
uiditur, aut secundum quantita-
tem, aut secundum formam eorum,
aut qua non diuiduntur. Secundu-
H quantitatatem enim illud, quod non
diuiditur omnino, neq. habet situm,
dicitur unum: & quod non diuidi-
tur omnino, & habet situm, dici-
tur punctus: & quod diuiditur vno
modo, est linea: & duobus modis
est superficies: & omnibus tribus,
est corpus. & dicuntur ista econ-
uerso. quod autem diuiditur duo-
bus modis, est superficies: & quod
vno modo, est linea: & quod no di-
uiditur aliquo modo secundum quan-
titatem punctus est. & unum est
istorum, quod non habet situm, est
unum: & quod habet situm, est
punctus. Et etiam istorum quoddam
est unum numero, & quoddam
unum forma: & quoddam unum
secundum aequalitatem, & quod-
dam unum secundum genus. Et il-
la, que sunt unum numero, sunt il-
la, quorum materia est vna. Et il-
la, que sunt unum secundum for-
mam, sunt illa, quorum totalitas
est unum. Et que sunt unum gene-
re, sunt illa, quorum figura predi-
camentis est vna. Et illa, que sunt
unum secundum aequalitatem, sunt
quorum proportio est vna, sicut pro-
portio alicuius rei ad aliam rem.
Et ista postrema semper consequun-
tur prima, sicut dicimus, quod om-
ne, quod est unum in numero, est
unum in forma: & quod est unum
in forma, non est unum numero ue-
re. & omne, quod dicitur unum se-
cundum formam, est unum gene-
re: sed non, quod est unum genere,
est necessario unum secundum for-
mam. & non omnia, que sunt unum
secundum aequalitatem, sunt
unum secundum genus. Manifestum
est igitur, quod Plura dicuntur
de oppositione minus. quadam
enim, quia non sunt continua. &
quadam, quia materia eorum adu-
nat cum forma diuiditur secun-
dum formam. & aliud cum oppo-
sitione, quia definitiones, que signi-
ficant essentias, sunt plures.

Dicit: Et essentia minus, &c. i. & 12
definitio vnus est principium nu-
merorum, non numerus. Deinde
d prima enim mensura est princi-
pium. i. & vnus est principium nu-
merorum, quia res non mensuratur
primo & essentialiter, nisi i pri-
mum, quod est in eis indiuisibile,
ex quo componuntur. oportet igitur,
vt omne mensurans primum sit
principium, s. in omni genere, i quo
inuenitur primum in esse, & in co-
gnitione.

Mensura
est esse
vna in ei
& i cog-
nitione. li-
ta. Met
c. 12

A gnitione. D.d.& illud, quo primo scimus, &c.i. & mensura in omni re est magis manifesta apud nos. quoniam per illam cognoscitur mensurable, & propter illud cognoscuntur reliqua in illo genere. Deinde d. Et principium igitur cognitionis, &c.i. & cum vnum est mensurans, & mensurans est principium cognitionis in omni re; consequitur, vt vnum in omni genere sit principium cognitionis in illo genere. Deinde dicitur: Et non vnum in omni genere est idem, &c.i. & vnum in omnibus generibus, per quod cognoscitur vnum quodque; genus, non est eiusdem naturae, sed in quolibet genere differt a se in alio. v.g. quod vnum in musicis est tonus, & in dictionibus consonantibus est syllaba consonans, & in vocalibus syllaba vocalis. Et sicut vnum in poderibus est aliquod poderis minimum secundum sensum, & vnum in motu est motus velocissimus. v.g. motus diurnus. Deinde d. Et in omni bus est vnum illud, quod non diuiditur. i. & vnum vniuersaliter, quod collocatur in hoc genere, est illud, quod non diuiditur, aut secundum quantitatem, aut secundum qualitatem. Quod igitur omnino non diuiditur in quantitatem, neque habet situm, dicitur vnum, quod est principium numerorum: & si habuerit situm, dicitur punctus. punctus enim habet situm, quia est finis & principium lineae. D.d. & quod diuiditur vno modo, &c. i. & quod habet situm, & non diuiditur nisi vno modo dicitur linea: & quod diuiditur duobus modis, scilicet longitudine & latitudine, dicitur superficies: & quod diuiditur tribus modis, scilicet longitudine latitudine & profunditate, dicitur corpus, & est vnum secundum totalitatem, & perfectum. D.d. & dicitur ista e conuerso, &c.i. & intenditur per hoc illas esse definitiones, quia conuertitur. D. incipit diuidere vnum alio modo, & d. Et etiam istorum, &c. Deinde, incipit exponere vnum quodque istorum, & d. Et illa, quae sunt vnum numero, &c.i. Et vnum numero dicitur de illo, cuius est materia vna, & differentia inter illud, & vnum, quod est principium numerorum, est quia hoc vnum est materia, & vnum, quod est principium numeri, non est in materia. Deinde d. Et illa, quae sunt vnum secundum formam, &c.i. plura numero, scilicet in materia, quae sunt vnum secundum formam, sunt illa quorum definitio est vna: & ista sunt, quae sunt vnum secundum vnam speciem, quae diuiditur in indiuidua. D.d. Et quae sunt vnum genere, &c.i. & illa, quae dicuntur vnum genere, sunt quae collocantur sub vno predicamento, & hoc intendebat, cum d. quorum figura predicamenti est vna. Et dixit hoc quia res, quae sunt vnum secundum formas, quaedam sunt vnum secundum formas speciales, quaedam secundum formas generales. D.d. Et illa, quae sunt secundum aequalitatem, &c.i. & illa dicuntur vnum, quae sunt vnum secundum proportionalitatem. sicut dicitur, quod proportio Rectoris ad civitatem, & gubernatoris ad naue[m] est vna. Deinde d. Et ista postrema semper consequitur prima. Et intenditur per prima magis vniuersalia: & per postrema magis particularia. D.d. sicut dicimus, &c.i. quod o[mn]e, quod est vnum numero, de necessitate exit cum eo, ad quod differt in numero, vnum etiam ipse, v.g. quia Soc. est vnum numero, contingit ut ipse sit etiam Platone vnum in forma

D Quod vnum numero. Vnd. qd. e principij numerorum, no in materia.

E Quid vnum specie.

a. l. qd. dicitur indiuidua
Quid vnum genere.

Quid vnum proportionis.

4. Phil. 109.
191.

De p[ri]mo, & vni[us]itate vnde 4. p[ri]mo 106.

id. l. 102.

Metaphysicorum

G forma. D. d. & quod est vñ in forma, &c. i. & prima eorum consequitur postrema, fm q̄ consecutio nō convertitur in istis. quod enim est vñ in specie, non est vñ in numero. vñ in specie ad min⁹ dē vere de duobus in numero. & dixit vere: quia accidit vt vñ in specie sit vñ in numero, quādo de specie non inuenitur nisi indiuiduum.

1. Phy. 60.
2. Phy. 49
3. Phy. 19.

D. d. & omne, quod dicitur vñ fm formā, &c. i. & omnia, quæ sunt vñ fm speciem, sunt vñ secundū gen⁹. v. g. quia Socrates & Plato sunt vñ in specie, sunt vñ in genere, fm animalitate, & nō cōvertit. Deinde d. & omnia, quæ sunt vñ secundū æqualitatem, &c.

7. Phy. 31.
Locus hic
suspensus
est, tū ex
textu, tum
ex Alber-
to, aliter
ipsum lo-
gent.

i. & omnia, quæ sunt vñ secundū proportionem, sunt vñ secundū genus, & nō convertitur. & hoc fuit ita, quia æqualitas non est aliquod genus. D. d. Manifestum est igitur, &c. i. & cum declaratum est, q̄ vñ dicitur multis modis: & multitudo opponitur vñ: manifestum est, q̄ multitudo dicitur multis modis, cū omne vñ habeat multum, cui opponitur. Deinde dedit exemplum de quibusdam prædictis, & d. quædam enim, &c. v. g. quia iam declaratum est, q̄ vñ eorum, de quibus dicitur hoc nomen vñ, est continuum. i. & etiam de illis, quorum materia est una, aut genus, dicitur etiam multū de oppositis istorum. dicitur. n. de his, quæ sunt non continua, & de illis, quorum materia est non vñ p̄ diuisibilitatē materiz, aut fm formā in sp̄e, aut scd m formas diuersas fm cōtrarietatem.

Quot mo-
di dicitur
vñ, tot
& multa.

Et hoc intendebat, cū dixit, q̄ materia eorū diuidit fm formā, &c. i. & illa, q̄ dīr plura fm materiā, q̄dā

dīr q̄a materia eorū diuidit fm quibūsdā fm formā specialem, & in quibusdā diuidit fm formā contrariam. D. d. quia definitiones, &c. i. & formæ, fm quas diuidit materia, sūt diuersæ: quia formæ, quæ quiditates eorum significant, sunt multe.

De Ent. Cap. 7.

Viſ. Aut.
in Epi. 1. q̄
Cā. 1. p̄o.

Ens dicitur, aliud fm acci-
dens, aliud per se. Secun-
dum accidens quidem, vt
iustum musicum esse dicimus;
& hominem musicum, ac musi-
cum hominem: sūt dicentes vt
cū dicimus musicum ædifica-
re, quia accidit edificatori musi-
co esse, aut musico ædificatori.
hoc etenim hoc esse dicere signi-
ficat hoc huic accidere. Ita igitur
de his, quæ dicta sunt, cū ho-
minem dicimus musicum esse,
& musicum hominem, aut album
musicum, siue hunc album, hoc
quidē, qm̄ ambo eidē accidit:
illud vero, qm̄ enti accidit. Hoc
autem musicū hominem, qm̄ huic
musicum accidit, ita etiam dicitur
album esse, qm̄ cui accidit. Il-
lud est. Quæ igitur fm accidens es-
se dīr, ita dīr, aut qm̄ eidem en-
ti ambo insunt, aut qm̄ illud eu-
ti inest, aut qm̄ ipsum est, cui in-
est, de quo ipsum prædicatur.

*Ens dicitur quodam modo acci-
dens est. Verbi gratia, quod iustum
est musicum, & quod homo est mu-
sicum, & similiter, quod musicus
est homo. Verbi gratia, quod homo
musicus ædificat. accidit enim edi-
ficatori, vt sit musicum, aut musicus*

TC

A *ut sit edificator. accidit hoc igitur quia est, & quia hoc accidit ei. Et similiter accidit in rebus, quos diximus, sicut homo, cum dixerimus quod est musicus, & musicus quod est albus, & quod est albus musicus, aut musicus est albus. ista. n. dicuntur modo accidentali, vno modo, quia vtraq; accidunt eidem entitati: alio modo, qui a accidit enti ut esset illa. Entia igitur, que dicuntur modo accidentali, secundum hoc dicuntur, aut quia vtraq; sunt eiusdem entis, aut quia est quiditas entis, aut quia est cum eo cuius est, & de quo dicitur, idem.*

I *Quia ens dicit de illo, de quo dicitur: & vnum dicit de illo, qd est vnum per se, & vnum per accedens: ita etiam fuit dispositio entis. & ideo recepit primo notificare modos entis, quos sunt entia per accedens, & d. Ens dicit, & c. i. sicut dicim*, qd illud, quod est iustum, est musicum, & c. ista enim identitas est per accedens: quia accidit vni alteri, & ambo vni subiecto, quod desert musicam, & iustitiam. Hæc igitur est intentio vnius modi: & suum exemplum est, quod dixit, omnis music* est iust*. Secundus autem modus est, sicut dicimus, qd homo est musicus, aut qd musicus est homo. & iste modus dicitur vnius per accedens, aut quia homini musicum accidit, qd est tāquā genus: aut quia musica & humanitas accidunt sibi inuicem vnum alteri, quia sunt in vno subiecto, s. in homine, in quo existit musica per accedens, sicut dicim*, qd omnis mu-*

sicus est homo. sed vnum istorum dicitur inest per accedens subiecto, in quo conveniunt, & aliud essentialiter. econtra dispositioni in primo modo, in quo dicimus, qd music est albus. Hoc igitur, quod dixit: ista. n. dicuntur modo accidentali, & c. est exemplum ad dicendum, qd music* est albus, & non ad dicendum, qd homo est musicus. Deinde congregavit ambas intentiones, Et d. Ennavigatur, quæ dñr modo accidentali, & c. & intendit per illa, quæ ambo sunt vnius entis, sicut albus, & musicus, qd sunt vnius rei, cui accidit vtriusq; & musicus. Deinde d. aut quia m*, & c. s. sicut dicimus qd music* est homo. illud enim, in quo est musica accidentaliter, Chomo, idem est cū homine vniuersali. & sicut est, cū dicimus, qd homo musicus est. intentio enim illius hois est homo, cui accidit qd sit musicus. Et determinā dñ est i cis, quæ dñr idem essentialiter, hoc, qd sunt duo essentialiter vno modo, & idem essentialiter alio modo, sicut dicimus, ois homo est al. al. homo. n. essentialiter differt ab animalia in vno modo, & sunt idem essentialiter alio modo.*

Hæc differt ab aliis essentialiter in vno modo, & sunt idem essentialiter in alio modo. d. f.

Per se vero esse dñr, qd cūq; si significant predicationis figuras, quoties. n. dñr, toties ipsum esse significant. Cū ergo eorum, qd prædicantur, quædam ipsum quid est significant, quædam quales, quædam quantum, quædam ad aliquid, quædam facere, aut pati, quædam vbi, quædam quando, horum cuique idem ipsum esse significat. in nihil. n. differt, homo conualescens est, aut homo

P iij conua-

Metaphysicorum

G conualefcit: & homo ambulans
vel incedēs est, aut hō ambulat
vel incedit. ſimiliter in alijs quo
que. Itē ipſum eſſe, & ipſum eſt
ſignificat qđ verū eſt, ipſum ve
ro non eſſe, qđ non verū, ſed fal
ſum ſiſt, tam in affirmatione, q̃
in negatione. v. r. puta, q̃ Soc. mu
ſicus eſt, qm̃ verū hoc eſt: aut q̃
Socr. non albus, qm̃ verum. q̃
autem diameter non ſit incōmē
ſurabilis, qm̃ falſum eſt. Item ip
ſum eſſe, & ipſum ens, quoddā
eorum, q̃ dicta ſunt, potentia di
H ci poſſe ſignificat, quoddā actū.
videns etenim dicimus eſſe, &
qđ potentia, vt dī, videt, & qđ
actū. ipſum quoq; ſciens, ſiſt, &
quod poteſt vti ſcientia, & qđ
iam vtitur. ac etiam quieſcens,
tum illud, cui iam ineſt quies,
tum quod quieſcere poteſt. Siſt
autē in ſubſtantijs. dicimus eſſe,
& lineæ medietatem, ac triticū,
quod nōdum maturum eſt, qm̃
vero poſſibile, & qm̃ non, ſi alijs
determinandum eſt.

I Et dicuntur entia per ſe omnia,
quæ ſignificat figuræ prædicamē
torum. ſunt enim ſecundum nume
rum eorum, quæ dicuntur etiā en
tia. Quædam igitur prædicamēta
ſignificant quid, & quædam qua
le, & quædam quantum, & qua
dam ad aliquid, & quædam age
re, aut pati, & vbi, & quando. et
ſignificatio vniſcujuſlibet iſto
rum eſt vnius entis. non. n. eſt diſſe

rentia inter dicere, quod homo eſt. &
in ſonante, & dicere, quod homo
eſt ſanus, aut quod hō ambulat, et
eſt in ambulatione. & ſimiliter in
alijs rebuſ. Et etiam ens ſignificat
eſſentiam, & veritatem rei. quæ
nam cum dixerimus aliquid eſſe,
demonſtrabimus ſuam veritatē;
& cum dixerimus aliquid non eſ
ſe, demonſtrabimus ipſum eſſe non
verum, ſed falſum, & ſimiliter in
affirmatiua & negatiua. ſicut di
cimus quod Socr. eſt muſicus, hoc
enim eſt verum: & dicimus, quod
Socr. non eſt albus, & hoc non eſt
verum. & ſicut dicimus quod dia
meter eſt æqualis coſta, & eſt fal
ſum. Et et quædam entia ſunt pote
tia, & quædam actū. quædam n.
ſunt entia per viſum, quia viden
tur: & quædam, quia habent vir
tutes, quæ videntur. & ſimiliter
eſt de ſcientia. in eis enim eſt qui
habet virtutem, vt vtiatur ſcien
tia: & in eis qui habent viſum. &
dicuntur quieſcens illud, in quo eſt
quies, & illud, quod habet poten
tiam, vt quieſcat etiam. Et ſimili
ter in ſubſtantia etiam. dicimus
enim quod in lapide eſt idolum
Mercurij, & ſemilineæ.

Cū declarauit modos entis, qđ
eſt ſecundum accidens, incipit de
clarare ſecundum quot modos dici
tur eſſentialiter, & d. Et dicitur
entia, &c. i. & intendit per figuræ ge
nera prædicamētorum, ſ. dictiones
ſigni

A significantia genera prædicamento rum. Deinde d. sunt enim fm nume rum, &c. i. dñ enim ens fm numerũ, secundum quem dñr prædicamēta.

D. d. quædam, n. &c. i. & hoc nomē ens dicit de omnibus, de quibus dicuntur prædicamenta: quia quod significat hoc nomē ens, idem videt cum eo, quod significant dictiones prædicamentorum. D. numeravit prædicamenta, & d. Quædam igit prædicamenta significant quid, &c. i. & tacuit prædicamentum situs, & habitus propter abbreviationē sermōnis, aut quia latent. D. d. & signi

Bficatio vniuscuiuslibet istorum, &c. i. & significatio vniuscuiuslibet nominum novem accidentium cū sua significatione super illud accidens est significatio super vñ prædicamentum, s. prædicamentum substantiæ. non enim est differentia inter dicere in prædicamēto, qualitatē q. homo est sanus, & q. homo est in sanitate. Et intendebat per hoc notificare, q. nomen denominatiuū non significat in propositione, cui⁹ subiectum est substantia, & cuius prædicamentum est denominatiuum. v. g. Socrates est albus, substantiam & accedens, aut substantiam, in qua sit accedens. Sicut existimavit Auic. qui, cū vidit, q. hæc dictio albus significat aliquid, in quo est albedo, q. primo significat subiectum, & secundo accedens. Sed est econuerso, primo significat accedens, secundo subiectum. accedens enim innatum est existere in subiecto. Et si esset sic, ut dicit, q. albus primo significat corpus, tunc idem esset dicere Socr. est albus, q. dicere Socr. est corpus album, & idem esset dicere corpus album & album corpus: & sic in in-

finitum. qm̄, cū dicim⁹ hoc vocabulum albus, collocabitur in eo corpus. Et, cū d. q. hoc nomen ens d. de decem prædicamentis, dixit: & ens significat essentiam, &c. i. & hoc nomen ens et significat illud, quod significat dicere aliquid esse verum. Cū enim dicimus aliquid esse, demonstramus ipsum esse verum, & qñ dicimus aliquid non esse, demonstramus ipsum nō esse, s. ipsum esse falsum. D. d. & sicut est in affirmatiua & negatiua, &c. & intendit per ens illud, quod sonat verum aut simpliciter, aut compositum. s. in quæsto singulari & composito. in propositione autem composita, sicut dicimus, q. Socrates est musicus, aut Socrates non est musicus: in quæstione autē simplici, sicut dicimus, verum Socr. sit aut non sit. & vñ hoc nomē ens nō significat nisi verum. D. d. sicut dicimus, q. Socr. &c. i. & si in affirmatiua, cū demonstrabimus esse per affirmationem, in qua est hæc copula, & demonstrabim⁹ esse ipsum verum. v. g. Socr. est musicus, & cū demonstrabimus ipsum esse per negationem, demonstrabimus ipsum non esse verum. v. g. Socr. non est albus. hoc enim demonstrat, q. dicere ipsum esse album, non est verū. Et hoc intendebat, cū d. & dicere, q. Socr. non est albus, & hoc nō est verum. i. & dicere, q. Socr. non est albus demonstrat q. dicere ipsum esse album non est verum. Sed debes scire vñ, q. hoc nomen ens, quod significat essentia rei, est aliud ab ente, quod significat verum. & ideo expostores diuersantur i quæsto simplici, s. dicere verum aliquid est i se cundo Topicorum, verum collocet in quæstionibus accedētis aut prius.

Vide contra Zim.

E

Digressio. q. in vñ nomē denominatiuū prius significat subiectū, ut accedens.

C. q. albus.

impugna. Nomē de notariū, nemo figat accedens, sed subiectū. Vide pro hoc. 7. me. 12. 18. & 19. 18. Sed 1. 1. 19. 18. & 1. de Alu. 18. 1. vide in oppo.

Documentum. Ens, qd significat essentia rei, est aliud ab ente, qd significat verum.

Qui

Metaphysicorum

G Qui enim intelligit de ente illud, quod est eōe decem prædicamentis, d. quod collocatur in quæstionibus generis: & qui intellexit de ente illud, quod intelligit de vero, d. q. collocatur in quæstionibus accidentis. D. d. & sicut dicimus, q. diameter est æqualis &c. & hoc est aliud exēplū, quo vitur in hac intentione. i. q. dicere q. diameter est assymeter costra, & hoc esse verum, significat q. diameter est symeter costra, est falsum. Et intendebat distinguere inter hoc nomen ens, quod significat copulationem in intellectu, & q. significat essentiam, quæ est extra in intellectum. D. d. Et etiam quædam entia sunt potentia & quædā actu. i. & d. hoc nomen ens de ente, quod est actu extra animam, & de ente, quod est potentia, quædam. n. dñr visa, qñ videtur actu: & quædā dicuntur visa, quia possunt videri in actu. Et sicut sciens qñq; dicitur sciēs, qñ vitur scientia: & talis est sciens in actu: & d. sciens, qñ non vitur scientia, sciens in potentia propinqua. Et hoc intendebat cum d. & similiter est de scientia, &c. i. dicimus enim scientem illum, qui habet potentiam, quæ vitur scia, licet nō vitur: & dicimus scientem illum, qui vitur scientia, qñ vitur illa. D. d. & dicitur quiescens, &c. i. & similiter quiescens d. quiescens in actu, & est illud, quod quiescit: & dicitur quiescens in potentia, illud, quod nō quiescit: sed habet potentiam, vt quiescat. Deinde dicit: & similiter inuenitur actus & potentia in substantia, & in forma. dicimus. n. q. in lapide est idolū Mercurij & semilinez: & hic fuit diminutio & intendit, q. sicut inuenit actus & potentia in sub-

stantia, & in forma dicimus. n. q. T. I. X. p. de est forma Mercurij, & in potētia & actu. potentia aut, quia hēt naturam recipiendi formam Mercurij, actu vero quia recipit illam.

De Substantia. Cap. 8.

Substantia dñr & simplicia corpora, vt terra, ignis, aqua, & q. talia sunt, & vit corpora, & q. ex his consistunt aſalia, & dæmonia, ac eorum particulae. hæc vero oīa dñr substantia, qm̄ non dñr de subiecto, sed de eis cætera. Alio vero modo quidcūq; fuerit causa existētiæ, talibusq; inexiſtens, quæ non dñr de subiecto, vt anima aſali. Itē quæcūq; particulae inexiſtentes sunt in talibus, definiētes, & quod quid significantes, quibus peremptis, totum perimit. vt superficie, corp⁹, vt quidam aiunt, & linea superficies. & uniuerſaliter numerus videtur quibūdam talis esse. eo etenim perempto nihil esse, & omnia terminare. Item quod quid erat esse, cuius ratio definitio est, & hoc vnus cuiusq; substantia dicitur. Accidit igitur duobus modis substantiam dici, & ipsū vltimū subiectum, quod non dicitur de alio: & id, quod cum quōd quid fit, etiam separabile fuerit. tale quid vero cuiusq; forma & species.

Dicitur substantia corpora simplicia, sicut terra, & ignis, & similia, & vniuerſaliter oīa corpora, & quod ex eis constituitur ex anima.

idem. d. de anima. 14

Vit, in Ep. d. p. Vide Zim

I.

M.

*hoc quid.

A animalibus, & idoli, et membris
istorum omnia. n. ista dicuntur sub
stantia, quia non dicuntur de sub
iecto, sed alia dicuntur de eis. Et di
citur et substantia alio modo illud,
quod est causa essentia rerum, quae
dicuntur de subiecto, sicut anima
animalium. Et et dicitur substan
tia de illo, quod est subiectum ani
mae, & habentia definitiones, et
significanti a aliquid, & per quo
rum privationem privatur totum,
sicut corpus superficies, & sicut
quidam dicunt superficies lineae,
& omnes numeri. quidam enim
existimant, quod ista privatio ni
hil erit. Et et dicitur substantia il
lud, quod significat quid in omni
bus rebus, & definitionem eam.
et hoc est substantia cuiuslibet rei.
Accidit igitur, ut substantia di
catur duobus modis. quorum unus
est ultimum subiectum, quod non
dicitur de alio: alius autem, quod
significat hoc demonstratum, &
est distinctum a rebus, sicut forma
cuiuslibet rei, & eius exemplar.

plum, inceptit declarare illud p defini
tione, & d. oia enim ista, &c. & in
redit neq; in subiecto, & ista est de
finitio individui substantiae. Et qua
si dicat, substantia dicitur primo de
illo, quod non dicitur de aliquo, neq; est
in aliquo, & alia dicuntur de eo. &
hoc dicitur individuum substantiae,
& hoc appellatur in prae dicamentis
prima substantia. Et forte intendit
per hoc, quod d. de aliquam inten
tionem in ea. & secundum hoc esse
sermo continet primas substantias,
& secundas. D. d. Et dicitur etiam &c.
i. & hoc dicitur substantia de illo,
per qd individui substantiae sit sub
stantia, s. de forma, per qua sit sub
stantia, sicut anima in animato. &
dedit exemplum de anima, q est for
ma in substantia in actu, contra de
formis simplicium. D. d. Et etiam
dicitur substantia de illo, quod est
subiectum animae, v. g. de corpore
animalis. & haec est substantia mo
materiae. D. d. et habentia definitio
nes, & c. i. & d. hoc nomen substantia
est de definitione & in rebus habentibus
definitiones. D. d. & p quorum
privatione, & c. i. & d. substantia de
rebus, q sunt priores fm definitio
rebus sensibilibus, de qbus quidam
opinantur illas esse substantias rerum
sensibilium. qm, qn intellectus ab
stulit eas, auferentur cu eis res sen
sibiles, sicut e dispo de corpore sim
plici cu corpore sensibili, & de sup
ficie cu corpore, & de linea cu sup
ficie, et, q. a Arist. no opinat hoc, d.
qd n. existimat, & c. i. & quida ap
pellant istas substantias, q existimat
q illud, p cuius privatione fm in
tellectu privatur aliquid, debet ee sub
stantia illius. & io appellaverunt istas
substantias. vnde quidam singunt
numerus

Substantia
de forma.

E

VI. S. Ph.
10.
Substantia
matéria.
Substantia
de defini
tione.
Substantia
p. o. i. quo
remoto re
mouetur
substantia.

15
Substantia
p. o. i. ut
p. o. i. ut
p. o. i. ut

Metaphysicorum

G numerum esse substantiam entium. D.d. Et etiam dicitur illud substantia, quod significat quid, &c. i. & dicit substantia de illo, quod datur ad in interrogationem factam per quid in vnaqua; rerum. & hæc est substantia cuiuslibet rei. Deinde d. Accidit igitur vt substantia, &c.

De Eodem, Diverso, Differenti, Simili, & Dissimili. Cap. 9.

Hæc duo sequentia Cap. 9. &c. 10. Aver. nō hēt

in hac cō. rōtādo. Vide itē in Epi. Tra. c. 1.

E Adem vero, quædam fm accidens dicuntur. vt albū, & musicum idem, qm ei dem accidunt: ac homo & musicus, qm alterum alteri accidit, musicus vtro homo, qm musicus homini accidit. Vtriq; vero hoc, & huic vtrunq; illorum, etenim homini musico & hō, & musicum idem dī, & his illud. Quare omnia hæc vlt non dicuntur. non. n. est verum dicere qd omnis homo idem & musicum, vniuersalia namq; per se existūt, accidentia vero non per se, sed de singularibus simplt dicuntur, idem enim videt Socrates, & Socrates musicus esse. Socrates. n. non de multis. quare non dicit oīs Socrates, sicuti omnis hō. qd iam igitur ita dicuntur eadem. Quædam vero per se, sicuti & vnum. etenim quorū materia, aut specie, aut numero vna, eadem dicuntur: & quorum substantia vna. Quare patet, qd idēitas vnitas quædā essentia est, aut pluriū, aut cūm vt pluribus vtaf. vtputa cūm dicat ipsum sibi ipsi idem. vt duob; n. ipso vtiur, Diversa vero dicuntur, quorum aut species plures, aut materia, aut ratio substantia, & omnino diuersum dicitur op posse ad id, quod idem dicitur.

Differentia

Similia

Dissimilia

De Oppositis, Contrariis, Diuersis, & c. eisdem specie. Cap. 10.

O pposita dicuntur, cōtraria dictio, contraria, ad ali quid, priuatio & habitus, & ea, ex quibus, & in quæ vltima. vt generationes & corruptiones, & quæcunq; suscepti uo amborum non contingit simul adesse, hæc opponi dicunt, aut ipsa, aut ex quibus sunt. fuscum namq; & album simul eadem nō insunt. quare ea, ex quibus sunt, opponuntur ipsis. Contraria dicuntur, q non possunt simul eidem adesse, cūm eorum sint, q secundum genus differūt, & quæ plurimū differunt, cūm f eodem genere sint. quæue plurimum differunt, cūm in eodē susceptiuo

Vid. Aver. i Epi. Tra. c. 1.

M

Contraria

Diversa.

A susceptiuo sint, ac etiā quæ plurimum differunt, cū eorū sint, q̄ sub eadem potentia sunt. & quorū differentia maxima, aut simpliciter, aut fm genus, aut secundū speciem. Cætera vero contraria dicuntur, quædā, eo q̄ talia habent: q̄dā, eo q̄ susceptiua taliū sunt: q̄dā, eo q̄ actiua aut passiua taliū sunt, aut agentia, aut patientia, aut abiectiones, aut sumptiōes, aut habitus, aut priuationes sunt horum, ac talium. Cū autem vnum et ens multipliciter dicat, necesse est, vt cætera quoq; quæcunq; secundum hæc dicuntur, sequantur, quare & idē, & diuersum, et contrarium vt secundū vnū quodq; prædicamentum diuersum sit. Diuersa vero specie dicuntur, quæcunq; cū eiisdē sint generis, non sunt subalterna. & quæcunq; cū in eodem genere sint, differentiā habent. & quæcunq; in substantia contrarietatem habent. Contraria quoque diuersa specie inuicem sunt, aut omnia: aut quæ primo dicuntur, & quorum in vltima generis specie rationes diuersæ. vt homo & equus indiuidua genere, rationes vero eorum diuersæ. & quæcunque, cū in eadem substantia sint, differentiam habēt. Eadem vero specie sunt, quæcunque his oppositæ dicuntur.

De Priori & Posteriori. Cap. 11.

Priora, & posteriora dicunt, vno quidem mō tanquam

aliquo p̄sō & principio in quo D
que genere existēte, qd̄ propinquius est principio cuidam determinato, aut simplr et natura, aut ad aliqd, aut vbi, aut ab aliquibus. Vtputa quædam fm locum, eo q̄ propinquiora sunt alicui loco natura determinato, medio videlicet, aut vltio, aut ad quoduis. Quod vero remotius, est posterius. Quædam fm tempus, aliqua. n. eo q̄ remotiora à nunc sunt: vt decies, quæ facta sunt. quæ. n. in Troia fuerūt, priora sunt his, q̄ apud Mediam facta sunt, qm̄ remotius à nunc distant, aliqua vero, eo q̄ propinquiora ipsi nunc sunt: vt de futuris. prius. n. festum, quod apud Nemeam futurum est, q̄ qd̄ apud Delphos, qm̄ propinquius ipsi nūc est, vt principio, et primo ipso nunc: oīto. Quædam fm motū, quod. n. propinquius primo mouēte est, prius est: vt puer viro. etenim quoddam & hoc simplr principium est. Quædam fm potentiā, qd̄ enim excellit potētia, & fortius est, prius est. tale vero est, cuius electionem, vt alterū, & quod posterius est, sequatur necesse est, ita vt non mouente illo, nō moueatur, & mouente mouetur. electio. n. principium est. Quædam fm ordinem. hæc vero sunt, quæcunque ab aliquo vno determinato proportionatiter distant. vt in tripudñs quū fm locū obtinet, prior est eo, q̄ tertiu tenet, et p̄arante, q̄ n̄re.

E

F

Penultima
q̄ vltima.

Diuersa
specie.

Eadē spe.

Vid. Apor.
11p. Tra.
Null.

Metaphysicorum

E illic enim tripudij ductor, hic vero media principii est. Hæc itaq; hoc modo priora dicuntur. Alio vero modo, qd cognitione prius, tanq; & simpliciter prius. Horu autem aliter ea, quæ fm rationem, atq; ea, quæ fm sensum. Secundum enim rationē vñ priora, fm uero sensum singularia. Et secundum rationem accides toto prius. vt musicum homine musico. non enim erit ratio tota absq; parte. tamen si non contingit musicu esse, si non sit aliquis musicus. Itē priores dicunt passionēs priorum, vt rectitudo leuitate. ista enim lineæ per se passio, hæc uero superficies. quædā igitur ita priora et posteriora dicunt. Quædā uero fm naturam, & substantiā, quæcūq; cōtingūt absq; alijs esse, ista uero sine illis minime: qua diuisione usus est Plato. Cū autē ipsum esse multiplex dicat, primo quidem subiectu est prius, propter quod substantia prior. Deinde aliter quæ fm potentiā, & quæ fm actum. quædā enim fm potentiā priora sunt, quædā uero fm actum, eluti fm potentiā quidē dimidia q̄ tota, & particula q̄ totū, & materia q̄ substantia. fm actū uero posterior, dissoluto etenim fm actū erit. Quodā mō igitur oīa, quæcūq; prius & posterius dicunt, fm hæc dicunt. Quædam enim fm generationē contingit absq; alijs esse, ut totū partibus. quædā uero fm corruptionem, ut pars toto, sūt etiam cætera.

Dicuntur quædā ante, & post, tanquā primū ens & principium in vnoquoq; genere, et quod est proximu alicui principio terminatu, aut modo simplici, aut naturaliter, aut modo relationis, aut vbi, aut quando, aut quia sunt, sicut dicimus illa, quæ dicuntur ante secundum locū, qui est proximus alicui loco terminato, verbi gratia loco medio, aut vltimo, aut naturaliter, aut casu. Et remotum dicitur post. Et etiā dicitur ante secundum tempus, aut in præterito, & est illud, quod est remotius ab instanti, sicut bella Troianorū fuerūt ante bella Medorū, & in futuro, & est illud, quod ē præsentī propinquius alio modo. sicut dicimus quod fuit Clitus ante Hirinum, quia est propinquior præsentī. & præsentī vñ tur hoc, tanquā primo, & posteriore principio. Et dicitur ante secundū motū illud, quod est propinquius ad motore, sicut puer. qui ē ante virū secundū motum. & ista principia sunt modo simplici. Et dicitur ante secundū potentiā, vel virtutē, sicut dominus ante dominatū. dominus enim, quia est superior, in potentiā dicitur ante. & ē illud, quod est forius, dicitur ante. & tale illud est, quod cogit alterū sequi suā voluntatē, ita quod, si illud, quod est ante, nō mouetur, nō mouebitur illud, quod est post, & si mouebitur, moue-

A mouebitur. Et voluntas est inuicem
hic. Et dicuntur ante secundū ordi-
nem illa, quæ adnātur in se secun-
dum relationem ad aliquid vni, et
diuersantur secundū definitionem,
sicut dicimus quod istans est secun-
dus in propinquitate ante tertium,
et nūma, quod dicitur i. barbari
ea, mediū acutorū est ante mediū
discretorū. in illis enim ē principiū
illud, quod istas capite, in istis est
nūma, quod est mediū. ista igitur

B dicitur ante secundū hunc modū.
Et dicitur ante alio modo illud,
quod ante per scientiā est, et dicitur
et ante modo simplici. Et ē dicitur
ante secundū definitionē, et
sensum. Secundū autē definitionem
illud, quod ē ante modo vniuersali.
secundū vero sensum res particula-
res. Et secundū definitionē vniuer-
saliter etiā accidens ante totum.
sicut musicus ante hominem musicū.
totū enim nō erit penitus sine par-

Cte. Et cū hoc impossibile est ut mu-
sicus sit, si non fuerit aliquis musi-
cus particularis. Et ē dicuntur an-
te passiuā, sicut res, q̄ sunt ante, si-
cut resilitudo et lenitas. vnum. A.
istorū est passiuum lineæ per se, et
aliud superficies, quādā enim dicitur
ante, et post secundū hos mo-
dos. Et quādā dicitur naturā dicit
et substantiā dicit, et sunt illa, quæ
possibile est ut sint, et nō alia: illa
autem non erūt, neq. ista. et ista diui-

sione vocabatur Plato. Et cū ens
igitur dicitur multis modis, dicitur
primo secundū subiectū, quod est
ante, et per quod substantia erit
ante. Et dicitur alio modo, qui sunt
in potentia, et i. actū, sicut dicimus,
potentia autē est, sicut medietas ē de
toto, et pars de toto, et materia
de substantia. actū vero, sicut illud
quod est post. erit enim, postquā dis-
soluitur in actū quoquo modo. Oīa
igitur, quæ dicuntur ante et post,
secundum hos modos dicuntur. Et
quedam possibile est ut sint, et
non alia, sicut totum et partes.
et quedam sunt possibilia ut cor-
rumpantur, et non alia, sicut des-
initio totius et alia similiter.

Et vnum eorū, de quibus dicitur 16
ante et post, est illud, quod est prin-
cipiū primū in vnoquoq. generū.
verbi gratia principiū in genere
substantiæ, et in alijs generibus, &
vlt dicitur ante de omni principio
terminato, & de oī. quod est propin-
quius alicui, et principio terminato.
D. d. aut modo simplici, & c. i. et pri-
mum principium, de quo dicitur, &
de cuius propinquo ante, aut est pri-
mum simpliciter, aut naturā, aut
sua relationem, aut sua locum, aut
sua tempus, aut secundū suum esse.

Deinde dedit exemplū de illo, qd
est prius sui tempus, & c. i. & illud,
quod est prius in tempore præterito,
est illud, quod magis distat à præ-
senti. sicut dicitur q. bellum Tro-
ianum fuit ante bellum Medorum.

D. d.

Metaphysicorum

C D.d. & in futuro est illud, quod est præfenti propinquius, &c. i. & prius in tpe futuro est econtra priori in tpe præterito. prius enim in tpe futuro est propinquius præfenti, sicut dicit præfenti in præterito: aut est remotius à præfenti, sicut Agamenon à Cæsare. D.d. & præfenti vti hoc, tanq̃ primo, & posteriori præcipio, id est in priori & posteriori. non est id principium nãst, sed positioe.

D.d. Et dicitur ante fm motu, &c. id est & intendit per primum motum primã generatione hominis. puer enim est propinquior primæ generationi viro. D.d. & ista principia sũt modo simplici, &c. i. & ista initia, in quorũ respectu dicitur post & ante, sunt initia simpliciter non fm relationem, sed alio modo. D.d. Et dicitur ante, &c. i. & dicimus qd dñs est ante dñatũ, quia dñs est in digniori ordine, & vtr̃ dicitur ante, illud, quod est fortius & dignius, & est illud, qd cogit illud, quod est post, vt voluntas eius consequatur voluntatẽ suã, adeo qd, si illud, quod est prius, non moueatur, non mouebitur illud, qd est post. & initium, fm qd dicitur hoc ante & post, est voluntas. qm̃ voluntas debilioris consequitur voluntatem fortioris. & hoc intendebat, cum dicitur & voluntas est initium. D.d. Et dicitur aut fm ordinem, &c. i. qd illa, quæ existunt in simul, non possunt imaginari priora & posteriora, nisi respectu alicuius positi in eis, tanq̃ vnum & principium, s. considerando suum ordinẽ de illo, & suum ordinem ad quicquid. Dicimus enim in acie hominũ qd secundus est ante tertium in respectu primi, qui est in capite. & sicut dicimus, qd tale neuma est aut tale in respectu alicuius primi in eis neumatibus. D.d. & diuersantur fm definitionem i. & diuersantur fm definitiones, & nomina in respectu illius vnius illud enim, quod consequitur illud vnum, dicitur fm, & quod obsequitur fm, dicitur vtrũ, & indifferenter, siue differant in nominibus, & definitionibus habitis, secundũ qd sunt aut conueniunt. nõ enim habent ante & post nisi fm ordinẽ: ordo aut nõ fit nisi respectu alicuius primi positi aut subintellecti.

D.d. Et dicitur ante alio modo, &c. hoc, quia illud, quod est notius apud nos, prius in cognitione, non est prius in esse. & ideo iste modus est alius à prioribus modis. D.d. Et dicitur ante fm definitionem, & sensum, &c. i. illa, quæ dicuntur ante fm comprehensionẽ, diuersantur ab intellectu & sensu. in intellectu enim notius est vtrũ qd particulare: in sensu autẽ conuerso. D.d. Et fm definitionem accidenetiam, &c. i. & accidenetia est prius est in definitione rerũ compositarũ ex substantia & accidenetia. definitio enim composita ex istis constituitur ex istis duabus partibus, substantia & accidenetia, & partes cuiuslibet sunt priores illo, quia sumuntur in ipsa definitione. v.g. qd homo & musicus sunt priores definitione hominis musici. & c. si hoc homo est prior musico: musicus. non erit nisi homo fuerit. D.d. Et etiam dicuntur ante passiva, &c. i. & dicitur, qd passiva passionibus proprijs sunt ante passiones & accidenetia. sicut dicitur, qd superficies est ante hanc passionẽ propriam, quæ dicitur leuitas: & qd linea est ante rectitudinẽ, quæ est propria passio lineæ. D.d. quædam igitur dicuntur ante & post, &c. id est, specierum igitur priors & posteriors

Order
sic
mili
specu
cur
m
pos
aut
de
id
i
vi
q
com
Thom
fias
In
inte
du
not
est
vtr
parcu
cõtra
n
m
conyde
cia
m
i
Me
654
vi
ob
Li
M

121

1

 \dot{D}

Vid. Auer.
i Lep. 1 ad
clatu.

E

Meta.cũ.cũ, Auer.

Metaphysicorum

G D.d. & in futuro est illud, quod est presentis propinquius, &c. i. & prius in tpe futuro est econtra priori in tpe praterito, prius enim in tpe futuro est propinquius presentis, sicut dicitur presentis in praterito: aut est remotius a presentis, sicut Agamenon a Cezfare. D.d. & presentis vtrū hoc, tanq̃ primo, & posteriore principio, idest in priori & posteriori, non enī est principium nāst, sed positione.

D.d. Et dicitur ante fm motū, &c. idest & intendit per primum moto rem primā generationē hominis.

H generationi vtro. D.d. & ista principia sūt modo simplici, &c. i. & ista initia, in quorū respectu dē post & ante, sunt initia simplici non fm relationem, sed alio modo. D.d. Et dī ante, &c. i. & dicimus qd dñs est ante dñarum, quia dñs est in digniori ordine, & vtrū dicitur ante, illud, quod est fortius & dignius, & est illud, qd cogit illud, quod est post, vt voluntas eius consequatur voluntatē suā, adeo qd, si illud, quod est prius, non moueatur, non mouebitur illud, qd est post, & in iud, fm qd hoc ante & post, est voluntas, qm si voluntas

I debilioris consequitur voluntatem fortioris. & hoc intendebat, cum d. & voluntas est initium. D.d. Et dicuntur aut fm ordinem, &c. i. qd illa, quæ existunt in simul, non possunt imaginari priora & posteriora, nisi respectu alicuius positi in eis, tanq̃ vnum & principium, s. considerando suum ordinē de illo, & suum ordinem adiuicem. Dicimus enim in acie hominū qd secundus est ante tertium in respectu primi, qui est in capite. & sicut dicimus, qd tale neuma est an tale i respectu alicuius primi

in eis a cumatib⁹. D.d. & diuersantur fm definitionem i. & diuersantur fm definitiones, & nomina in respectu illius vnius illud enim, quod cōsequitur illud vnum, dicitur fm, & quod cōsequitur fm, dicitur tertis, & indifferenter, siue differant in nominibus, & definitionibus habitis, secundū qd sunt apte conueniunt. nō enim habent ante & post nisi fm ordinē: ordo at nō fir nisi respectu alicuius primi positi aut subintellecti.

D.d. Et dicitur ante alio modo, & d. hoc, quia illud, quod ē notius apud nos, prius in cognitione, non est prius in esse. & ideo iste modus est alius a prioribus modis. D.d. Et dicitur ante fm definitionem, & sensum, &c. i. & illa, quæ dicuntur ante fm comprehensionē, diuersantur ab intellectu & sensu. in intellectu enī notius est vtrū qd particulare: in sensu autē conuerso. D.d. Et fm definitionem accidens etiam, &c. i. & accidens ē prius est in definitione rerū compositarū ex substantia & accidente. definitio enim compositi ex istis constituitur ex istis duabus partibus, substantia & accidente, & partes cuiuslibet sunt priores illo, quia sumuntur in ipsa definitione. v.g. qd homo & musicus sunt priores definitione hominis musici, & est hoc homo est prior musico, musicus. n. non erit nisi homo fuerit. D.d. Et etiam dicuntur ante passiva, &c. i. & dicitur, qd passiva passionibus proprijs sunt ante passiones, & accidentia, sicut dē, qd superficies est ante hanc passionē propriam, quæ dē leuitas: & qd linea est ante rectitudinē, quæ est propria passio lineæ. D.d. quædam igitur dicuntur ante & post, &c. idest, specierum igitur prioris & posterioris

L
Ordo
de m
specie
quon
aut pu
du. id
L. Phys
4. 1. com
Thom
stas.
In me
du aut
et vtrū
particu
colora
mutabile
conturb
et mudi
12. Me
4. 6. VI
obit. 21
M

Liber Quintus.

121

Arioris quædam sunt ista, quæ determinauimus. Ex quædam dñr priora naturaliter: & sunt illa, quæ cum fuerint, non sequitur vt posteriora sint, & si posteriora fuerint, illa erunt. & hoc intendebat, cum dixit: & sunt illa, quæ possibile est vt sint, & non alia. Deinde d. & ista diuisione vtebatur Plato. & innuit qd hæc diuisio, qua ipse vsus fuit in priori & posteriori, est quam dixit in fine prædicationum, scilicet quinque genera famosa, & non est dubium ex hac diuisione. Hæc dicta diminuuntur hic primū dignitate, sicut diminuitur ex illa diuisione prius in cognitione. D. d. Et cum ens igitur de multis modis, & c. i. & cum hoc nomen ens sit de decem prædicamentis, ens, qd est subiectū aliorū nouē entium, est ante oīa entia: & ens, ex quo fit substantia, est etiam ante substantiam: & si sit ens in potentia est prius ente in actu. D. d. exemplū de vitroque ente, & d. potentia autem est sicut dimidium, quod est duplum in potentia. & si sit pars, quæ est totum in potentia, & si sit materia, qd est substantia in potentia. actus vero, cum refertur huic, videbitur posterius.

C & hoc contingit, qñ intellectus dissoluit compositum in materiam & formam, & sciuit ipsum compositum ex his duobus. D. d. Omnia igitur, quæ dicuntur ante, & post, & c. i. & isti modi, quos numerauimus, determinant omnes modos prioris & posterioris. D. d. Et quædam posse est vt sint, & non alia, & c. i. & priorum quædam possibile est vt sint, & non sint posteriora, & quædam possibile est vt corrumpantur, & nō corrumpantur posteriora. & istæ sunt causæ, ad quas consequuntur causæ

ta. Et videtur tacere consequentia D propter manifestationem eorū. Et intendit per totum & partes genus & species: & per partem & totum, speciem & genus.

De Potentia, & Impotentia. Cap. 12.

Potentia dicitur, quædam quidem principium motus, aut transmutationis in altero, aut prout alterum est. vt edificatiua potentia est, quæ nō inest in edificato, sed ars medendi cum sit potentia, inerit vtiq; in eo, qui sanatur, sed non prout fauatur. Quædam igitur omnino principii transmutationis, aut motus dicitur potentia in altero, aut prout alterum est. Quædam vero ab altero, aut prout alterum est: secundum quam profecto quod patitur, aliquid patitur. Quis igitur, si quodcunque pati possibile est, dicimus illud posse pati: quicquid vero nō secundum omnem passionem, sed si ad melius. Item qua eius, quod bene, quicquid efficiatur, aut secundum electionem, aliquid enim eos, qui solum ambularunt, aut dixerunt, non autem bene, nec vt proposuerunt, non dicimus posse dicere, aut ambulare. si sit quoque de pati. Item quicquid habitus, secundum quos impassibilia omnino, aut immutabilia sint, aut non facile ad deterius moueantur, potentie dicuntur. franguntur namque, & conteruntur, & flectuntur, et omnino corrumpuntur, non propter posse, sed propter nō posse, Meta. cū. cō. Auer.

Viñ Auer.
12 p. 124
clauu.

E

F

Q

Metaphysicorum

G D.d. & in futuro est illud, quod est
præfenti propinquius, &c. i. & prius
in tpe futuro est e contra priori in
tpe præterito. prius enim in tpe fu-
turo est propinquius præfenti, sicut
dicit præfenti in præterito: aut est re-
motius à præfenti, sicut Agamemnon
à Cæsare. D.d. & præfenti vñ hoc,
tanq̃ primo, & posteriore principio,
ideft in priori & posteriori. non enī
est principium nāst, sed positioe.

D.d. Et dicitur ante fm motū, &c.
ideft & intendit per primum moto-
rem primæ generationē hominis.

H puer enim est propinquior primæ
generationi viro. D.d. & ista prin-
cipia sūt modo simplici, &c. i. & ista
initia, in quorū respectu dicitur post &
ante, sunt initia simpliciter non fm rela-
tionem, sed alio modo. D.d. Et dicitur
ante, &c. i. & dicimus qd dñs est ante
dnatum, quia dñs est in digniori or-
dine & vñ dicitur ante, illud, quod
est fortius & dignius, & est illud, qd
cogit illud, quod est post, vt volun-
tas eius consequatur voluntatē suā,
adeo qd, si illud, quod est prius, non
mouetur, non mouebitur illud, qd
est post, & initium, fm qd hoc ante
& post, est voluntas. qñ v. voluntas

I debilioris consequitur voluntatem
fortioris. & hoc intendebat. eū d. d.
& voluntas est initium. D.d. Et di-
cuntur aut fm ordinem, &c. i. qd illa,
quæ existunt in simul, non possunt
imaginari priora & posteriora, nisi
respectu alicuius positi in eis, tanq̃
vñ & principium, s. consideran-
do suum ordinē de illo, & suum or-
dinem adiuicem. Dicimus enim
in acie hominū qd secundus est ante
tertium in respectu primi, qui est in
capite. & sñr dicimus qd tale neu-
ma est an tale I respectu alicuius primi

in eis neumatio. D.d. & diuersan-
tur fm definitionem. i. & diuersan-
tur fm definitiones, & nomina in res-
pectu illius vñus illud enim, quod cō-
sequitur illud vñum, dicitur fm, &
quod cōsequitur fm, dicitur tertius,
& indifferenter, siue differant in no-
minibus, & definitionibus habitis,
secundū qd sunt apte conueniunt. nō
enim habent ante & post nisi fm or-
dinē: ordo sñ nō fit nisi respectu ali-
cuius primi positi aut subintellecti.

D.d. Et dicitur ante alio modo. & d.
hoc. quia illud, quod ē notius apud
nos, s. prius in cognitione, non est
prius in esse. & ideo iste modus est
alius à prioribus modis. D.d. Et dicitur
ante fm definitionem, & sen-
sum, &c. i. & illa, quæ dicuntur ante
fm comprehensionē, diuersantur ab
intellectu & sensu. in intellectu enī
notius est vñ qd particulare: in sensu
autē conuerso. D.d. Et fm defini-
tionem accidens etiam, &c. i. & acci-
dens ē prius est in definitione rerū
compositarū ex substantia & acci-
dente. definitio enim compositi ex
istis constituitur ex istis duabus parti-
bus, substantia & accidente, & par-
tes cuiuslibet sunt priores illo, quia
sumuntur in ipsa definitione. v. qd

q homo & musicus sunt priores de
finitione hominis musici. & cñ hoc
homo est prior musico: musicus. n.
non erit nisi homo fuerit. D.d. Et
etiam dicuntur ante passiuā, &c. i. &
dicitur, qd passiuā passionibus pro-
prijs sunt ante passionē & accētā.
sicut dicitur, qd superficies est ante hanc
passionē propriā, quæ dicitur leuitas:
& q linea est ante rectitudinē, quæ
est propriā passio lineæ. D.d. quæ-
dam igitur dicuntur ante & post, &c.
ideft, specierum igitur prioris & poste-
rioris

Ordo
hic mi-
pedu:
cuius
mi pot
aut inter
ch. 1. h
q. com
Thom
fiat.
in in
du hoc
est vñ
paracu
obta
mual
conyde
du in
tu. Me
est. Vñ
dicitur
M

Arioris quædam sunt ista, quæ determinauimus. Et quædam dñr priora naturaliter: & sunt illa, quæ cum fuerint, non sequitur vt posteriora sint, & si posteriora fuerit, illa erit. & hoc intendebat, cum dixit: & sunt illa, quæ possibile est vt sint, & non alia. Deinde d. & ista diuisione vtebatur Plato. & innuit qd hæc diuisio, qua ipse vsus fuit in priori & posteriori, est quam dixit in fine prædicationum, scilicet quinque genera famosa, & non est dubium ex hac diuisione. Hæc dicta diminuantur hic primum s dignitate, sicut diminuitur illa diuisione prius in cognitione. D. d. Et cum ensiguitur de multis modis, & c. i. & cum hoc nomen ens dñr de decem prædicamentis, ens, qd est subiectū aliorū nouē entium, est ante oīa entia: & ens, ex quo fit substantia, est etiam ante substantiam: & sicut ens in potentia est prius ente in actu. D. d. exemplū de viroque ente, & d. potentia autem est sicut dimidium, quod est duplum in potentia, & sicut pars, quæ est totum in potentia & sicut materia, qd est substantia in potentia. actus vero, cum refertur huic, videbitur posteriorius.

C hoc contingit, qñ intellectus dissoluet compositum in materiam & formam, & sciuerit ipsum cōponi ex his duobus. D. d. Omnia igitur, quæ dicuntur ante, & post, & c. i. & isti modi, quos numerauimus, determinant omnes modos prioris & posterioris. D. d. Et quædam posse est vt sint, & non alia, & c. i. & priorum quædam possibile est vt sint, & non sint posteriora, & quædam possibile est vt corrumpantur, & nō corrumpantur posteriora. & istæ sunt causæ, ad quas consequuntur causæ

ta. Et videtur tacere consequentia D propter manifestationem eorū. Et intendit per totum & partes genus & species: & per partem & totum, speciem & genus.

De Potentia, & Impotentia. Cap. 12.

Potentia dicitur, quædam quidem principium motus, aut transmutationis in altero, aut prout alterum est, vt ædificatiua potentia est, quæ nō inest in ædificato, sed ars medendi cum sit potentia, inerit vtrius in eo, qñ sanat, sed non prout sanat. Quædam igitur omnino principium transmutationis, aut motus dicitur potentia in altero, aut prout alterum est. Quædam vero ab altero, aut prout alterum est: secundum quam profecto quod patitur, aliquid patitur. Quis igitur, si quodeunque pati possibile est, dicimus illud posse pati: quoniam vero nō sūm omnem passionem, sed si ad melius. Item qua eius, quod bene, quipiam efficiatur, aut sūm electionem. aliqui enim eos, qui solum ambularunt, aut dixerunt, non autem bene, nec vt propofuerunt, non dicimus posse dicere, aut ambulare. sicut quoque de patiti. Item quicunque habitus, secundum quos impassibilia omnino, aut immutabilia sint, aut non facile ad deterius moueantur, potentie dicuntur. franguntur namque, & conteruntur, & flectuntur, et omnino corrumpuntur, non, propter posse, sed propter nō posse, Metacū. cō. Auer.

Vid. Auer.
1. p. 114
clausu.

Metaphysicorum

De Possi-
bilib.

De Impos-
sibili.

G & in aliquo deficere, impassibili vero à talibus sunt, quæ propter potentiam & posse, & aliquatenus se habere vix & parū patiuntur. Cum autem potentia tot modis dicat, potens quocunque vno quidē modo dicitur, quod motus, aut transmutationis principium habet, etenim se datuum potens quid est in altero, aut prout alterum est. Alio vero, si quid ei⁹ aliud talem potētiam habet. Alio vero, si quid ad quodcunque transmutetur, siue in peius, siue in melius potētiam habeat, etenim quod corrumpitur, videtur possibile esse corrumpi, aliter non corrumpetur, si impossibile esset. nunc autem habet quandam dispositionem, causam, & principium huiusmodi passionis. quandoque enim, propterea quod habet, quandoque propterea quod priuatur, tale videtur esse. Quod si priuatio habitus quodam modo est, omnia, propterea quod habent, profecto aliquid erunt. **xg** **I** uoce autem dicimus ipsum ens. Quare, propterea quod habet habitum quandam, & principium, possibile est, & propterea quod habet huius priuationem, si possibile est priuationē habere. Alio autem modo, propterea quod non habet eius potentiam, aut principium in altero, aut prout alterum, corruptiuam. Itē hæc oīa, aut eō quod solum contingant hæc fieri, aut nō fieri, aut eō quod bene, etenim in inanimatis etiā talis po-

tentia inest, vt instrumentis. **ali** **z** quam, n. posse sonare lyrā aiunt, aliquā minime, si nō bene sonas est. Impotentia vero potentia priuatio est, & quædā talis principij oblatio, quale dixim⁹, aut oīno, aut ab eo, quod natura aptus ē hīe, aut & cum natura aptus sit iam habere, non. n. sibi dicitur impossibile esse puerum generare, & vtrum eunuchum. Itē vtrique potētia est impotentia opposita, & ei, quod solum motiua, & ei, quod bene motiua est. Impossibilia quoque quædam sū hanc impotētiam **z** dñr, quædam in alio mō, vti posse, & impossibile, impossibile, quidem, cui⁹ contrarium necessario verū est: veluti diametrum cōmēsurabile esse, impossibile est, quā falsum huiusmodi est, & cuius cōtrariū non solū verum, sed necessariū quoque est, vt incommensurabilis sit. commensurabile igitur non solū falsum, sed necessario ē falsum ē. Ipsum vero posse huic cōtrarium, cum non sit necessariū, contrarium falsum esse, vt federe hominem possibile est. **N** enim necessario non federe falsum est, possibile itaque vno quidem modo significat, vt dictū est, quod non necessario falsum est: alio vero, ipsum verum esse: alio autem, cōtingens verum esse. Metaphorice autem, quæ in Geometria, potentia dicitur. Hæc igitur possibilita, non secundum potentiam. Quæ autem dicuntur, sū potētia, oīa ad primam vnam dñe, hæc

A hæc autem est principium transmutationis in altero, prout alterum est. cætera namq[ue] possibilia dicuntur, quædam, eo q[uod] eorum aliquid talem potetiam habet: quædam, eo q[uod] non habent: quædam, eo q[uod] sic habent. Similiter etiam impossibilia. Quare propria primæ potetix definitio profecto erit, principium transmutatum in altero, prout alterum est.

Potentia dicitur multis modis.

B Dicitur enim potentia principium motus, aut transmutationis in alio secundum quod est aliud, sicut ars edificandi, quæ est potentia, et non est in eo quod edificatur. sed ars medicine est potentia, et est in eo qui sanatur, sed non secundum quod sanatur. Principium igitur universale transmutationis, et motus dicitur potentia in alio, secundum quod est aliud. Et dicitur potentia illud, per quod possibile est ut aliquid moveatur ab alio, aut secundum quod est aliud. Et etiam illud, per quod patitur aliquid, in quo facta est aliqua actio ab eo, quod agit in ipso, et habet potentiam patendi quod est bonum, et convenientiam ad recipiendum. Et etiam dicitur potentia, per quod aliquid fit melius, et alio fit secundum quod oportet. sicut dicuntur potentes homines, qui possunt in bonitate sermonis,

et illi, qui sermocinantur non secundum quod oportet, non dicuntur esse potentes. et similiter est in passione etiam. Et etiam dicitur potentia in omnibus entibus, quibus res non patiuntur omnino, nec transmutantur, aut quibus motus rerum non erunt ad priora. omne enim quod frangitur, et destruitur, aut corrumpitur aliqua corruptione, accidit ei hoc, non quia habet potentiam, sed quia non habet potentiam, aut quia diminuitur ab eo aliqua potentia. et dicuntur non tangibilia ista, in quibus difficultas est tactus, aut quorum tactus est equalis propter potentiam existentem in eis: et quia sunt potentia aliquo modo. Cum igitur potentia dicatur his modis, potens et dicitur uno modo illud, quod habet principium motus, aut transmutationis in alio, secundum quod est aliud. Et alio modo dicitur potens illud, quod habet potetiam talem, quæalicuius est, quod est aliud. Et etiam illud, quod habet potetiam, ut transmutetur in aliquid, aut in peius, aut in melius, quod enim corrumpitur, existimatur esse potens ad corrumpi. et nisi hoc esset, non corrumpereetur, si nisi haberet hæc potentiam, sed tamen habet aliquam dispositionem, et causam, et principium ut recipiat tale passionem.

Metaphysicorum

¶ forte existimatur esse secundum hanc dispositionem, quia habet aliquid, aut quia forte habet privationem illius. Et cum non esse igitur esse alio quo modo, omnia igitur habentia aliquid ex quo, dicuntur modo aequocationis, et per quod dicuntur potentia. Non enim dicitur quod aliquid habet hanc privationem nisi in tempore, in quo possibile est ut sit illa privatio. Et cum non habuerit potentiam illius, tunc dicitur habere aliquid principium corrumpens aliud. Et etiam omnia ista accidunt, quia accidunt aut sola generatio, aut non generatio, aut bonitas generationis. ista enim potentia est in rebus inanimatis, scilicet in instrumentis. dicimus enim quod quadam instrumentis. Verbi gratia illud, quod lutina loquitur, et quadam non loquuntur, cum non fuerint boni soni. quoniam impotentia est privatio potentia. Et initium, quod est simile dicto, aut modo uniuersali, aut illud, quod habet naturam recipiendi generationem, et in tempore in quo habet naturam recipiendi. non enim sunt similes sermones, dicentes quod impotentia est puerum generare, et castratum. Et etiam utraque potentiarum habet impotentiam oppositam in situ illa, quae mouet tantum, et illa per quam fit motus melior. Et secundum impoten-

tiam dicuntur res non habere potentiam. et dicuntur res alio modo potentes, et non potentes. dicitur enim impotens illud, cuius contrarium est verum necessarium. ut diametrum esse symetrum contra non habet potentiam, quia hoc est falsum. suum autem contrarium non solummodo est verum, sed necessarium. Symetrum igitur non est tantum falsum, sed falsum necessarium. Et contrarium huic est potens, et non est necessarium, sed contrarium huic est falsum. quoniam, si hominem sedere est potentia: non est necessarium tamen: ergo non sedere est falsum. Potentia igitur significat alio modo falsum quod non est necessarium: et alio modo significat esse verum: et alio modo illud est possibile ut sit verum. Et modus transumptionis in Geometria potentia. ista igitur dicitur posse, non in potentia. Quae autem dicuntur in potentia omnia dicuntur in respectu primi unius, scilicet principij transmutationis in alterum, secundum quod est alterum. Alia enim dicuntur potentia, quia quadam habent tale potentia, et quidam non: et quidam habent ista potentia, secundum quod oportet. Et similiter illa, quae non habent potentiam. Definitio igitur, quae est prior potentiae, est principij transmutationis in alterum, secundum quod est alterum.

Deinde

A Deinde d. Et est illud, per quod pa-
 titur, &c. i. & est de potentia de princi-
 pio, per quod patitur aliquid ab agente
 aliqua actionem in eo passione meli-
 ori & convenientiori ad recipien-
 dum illam actionem. Et d. hoc, quia
 patientia ab alijs quædam patiunt ad
 melius: & hoc dñr habere potentia:
 & quedam ad peius, & hoc non dñr
 habere potentiam. D. d. Et etiam di-
 citur potentia &c. i. & de potentia de
 forma & habitu, per quas aliquis agit
 bona actione. sicut dicitur, qd illi, q
 bene fermocinantur, habent poten-
 tiam in bono fermone. bonitas. n. in
 nemi fin potentia adiuvis & passivis.
 & dñr habere potentiam alio modo
 ad duobus modis narratis, hoc n. est
 quasi genus eorum. Sit igitur qua-
 tuor modi, fm quos dñr hoc nomen
 potentia: D. induxit modum quin-
 tum, & d. Et etiam dicitur potentia
 in omnibus entibus, &c. i. & de pote-
 tia de formis, & habitibus, quibus
 res non recipiunt passionem & tras-
 mutationem, & vñr non facile mo-
 ventur ad peius, & ad corruptionem
 & diminutionem. omnia enim que
 franguntur & vñr que facile trans-
 mutantur ab extrinsecis, accidit eis
 C. non quia habent potentiam,
 sed quia dimiuntur ab eis potentia
 aliqua: & ista potentia est genus qua-
 litatis, que dñr naturalis potentia vel
 impotentia. D. d. & dñr non tangi-
 bilia, &c. i. & ista, in quibz existit po-
 tentia, & cum dñr non tangibilia,
 non potentia apud contactum, qm
 difficile patiuntur ab eis: immo alia,
 a quibus tanguntur, magis patiunt
 ppotentiam in istis. D. d. & quia
 sunt potentia aliquo modo. i. & hoc
 nomen potentia dicitur de istis, qz
 existit in eis principium potens, i.

expellens ab eis. D. d. Cum igitur po-
 tentia dicitur de istis, &c. i. & cum
 declaratum est, qd potentia dicitur
 fm istos modos: ergo subiectum po-
 tentie dicitur fm istos modos. Dicitur
 n. primo modo illud, quod ha-
 bet principium transmutationis in
 alio, fm qd est aliud. D. d. Erat mo-
 do dicitur potens, &c. i. & de potens
 alio modo illud, quod habet poten-
 tiam, qua patitur ab alio. D. d. Et
 etiam illud, quod habet potestiam,
 vt transmutetur, &c. i. & etiam de po-
 testia illud, in quo existit principiu,
 quo possibile est vt trasmutetur ab
 alio i aliud, & illud aliud aut erit pe-
 ius, aut melius. D. d. quod enim cor-
 rumptur, &c. i. & dicitur i eo, quod
 transmutatur ad peius, quod hñt po-
 tentiam. qm, si illud, quod transmu-
 tatur ad corruptionem, nō habere
 potentiam non transmutaret. v. g.
 qd, si illud, quod corrumptur, non
 haberet potentiam in corruptione,
 impossibile esset vt corrūperetur.
 Et cum ita sit, ista habent dispositio-
 nes in se, & causas, & principia, qui-
 bus recipiunt transmutationem.
 D. d. & forte existimat, &c. i. & illud
 quod dñr potens, dñr quia existimat
 habere aliquam dispositionem, qua
 sit potens in illud: & illud, quod dñr
 non habere potentiam, dñr quia exis-
 timatur carete dispositione, qua sit
 potens. D. d. Et cum non esse est, &c.
 i. & cum privatio, qua dicitur aliquid
 non habere potentia, dñr multis mo-
 dis secundum æquiuocationem, qz
 privatio est aliquis habitus, manifestum
 est, qd impotentia dicitur multis
 modis secundum æquiuocationem,
 & similiter potentia, que opponitur ei.
 Deinde d. Non enim
 dicitur qd aliquid habet hanc priva-
 tionem,

Privatio est
 aliquis ha-
 bitus. Vide
 p hoc. i.
 Me. c. ii.
 & 2. Phy.
 cō. 12. & 4
 ibi.

Metaphysicorum

Gtionem, nisi, &c. i. & cum dicim' ali-
quid non habere potetiam in hoc, f.
aliquid carere dispositione, qua fit
potens, hoc dicim' in tpe, in quo hēt
illam priuationē. v. g. q. homo non
dī non habere potentiam adambu-
landum, nisi in tpe, in quo caret po-
tetia, qua possit ambulare. D. d. Et,
cum non habuerit potentiam illi'.
i. qm in tpe, in quo in aliquo existit
priuatio potetiae, in illo existit aliud
principium, quod corrumpit illam
potentiam, & quod facit priuationem.
D. d. Et etiam oīa ista accidunt
i & cōc est istis oībus, q. p. p. omnia
H ista, f. potentia & priuationes, acci-
dunt aut generatio, aut nō generatio,
aut bonitas generationis. Et, quia p.
hoc, quod dixit, non generatio, intē
debat priuationem, & malitiam ge-
nerationis, incēpit declarare hoc,
& dixit: ista. n. potentia est in rebus,
& c. i. & dicimus nō generationem,
intelligendo malitiam. quia mani-
festū est in idiomate Græco, q. ma-
litiā actionis demonstratur per pri-
uationem actionis. & hoc mani-
festum est non tū in potentijs alacis,
sed etiam in inanimatis instrumen-
tis. n. quorum soni sequūtur modu-
lationes hominum, quēdam dñr lo-
qui, & qdam non, intelligendo nō
bene sonare. D. d. qm impotētia est
priuatio potetiae. i. qm malitia p-
uenit ex impotentia: & impotentia
est priuatio potetiae. D. d. Et in itū,
quod est simile dicto, & c. i. & in itū,
quod est simile prædicto, f. de quo
dī potētia & impotētia, aut demō-
strabit intensionem cōm oībus mo-
dis potentiarum, aut non potentia-
rum: aut solummodo demonstrat
per hanc potentiam illud, quod hēt
potentiam naturā, & in tpe, i quo

hēt potētia. & per non potētia
demonstratur illud, qd caret potētia
in tpe, in quo caret potentia, aut de oī-
bus de quibus dī non hēt potētia.
hoc n. multiplici narrat. dicere. n. pue-
rum non hēt potentiam gaudi
virū pfectum castratū non hēt po-
tentiam generandi, non significat
idē. D. d. Et ēt veraq; potentiarū, & c.
i. & hoc debet esse ita, f. q. potētia
sunt tot, quot impotentiae. quia vñ
quod dī potens, hēt oppositū, qd
dī impotens. v. g. q. oī habens potē-
tiam aliquam potentiarum mouen-
di, hēt oppositū propriū, quod
dī impotentia: & fm illum modum
mouendi. D. d. Et fm hanc impoten-
tiam dñr res nō habere potētia. i.
& fm has intensiones, quas numera-
uimus, dī potentia & impotentia in
rei veritate. D. d. & dñr res, & c. i, &
fm transumptionem dī potentia, &
non potentia de alijs nō conside-
randis hic, sed dñr æquiuoce cū pdi-
ctis, q. attribuentur vñ rei. D. in cō-
pīt numerare ista & d. dī. n. impotēs
& c. i. & intendit per hunc sermonē
q. potentia dī de necessārio affirmā-
to, & non potentia de necessārio ne-
gato, cōtra dispositioni, & poten-
tiae & impotētie, q. dñr possibilibet.
& d. dī. n. impotens, & c. i. qm, qñ fue-
rit dictum de illo, quod non potest
in Geometria, q. est potens, erit fal-
sum: & suū contrariū, quod est
verū, erit verū necessāriū. v. g.
ponere diametrum cōtra symetru,
hoc erit falsum & impossibile: sed suū
oppositū erit verū scēp. Et hoc
intendebat, cum d. vñ diametru ē
symetrum, & c. D. d. suū aut cōtra-
riū. i. contrariū aut huius ppo-
sitionis, f. q. diametrum est potens,
f. q. diametrum non pōt non ēē ali-
quod

Potentia
sunt tot
quot est
potentia

M

A quod verū, sed verum est sem p. D. d. symeter, igit nō est tm falsum, &c. i. dicere n. diametrum esse symetrū non est tm falsum, sed falsum necessariū, non posse. Et, cum declaravi, q. falsum in istis est falsum necessariū, & verū, verū necessariū, incipit notificare, q. econuerso est impotētia vera, &c. d. Et contrariū huic ē potens, &c. i. & dicere potens in rei veritate, & est illud, qd est in rebus naturalibus potens, & dicere posse est econuerso Geometriæ. cum n. diximus in rebus aliquibus possibilibus aliquid esse & fuerit verū, tunc semper contrarium erit falsum, non semper qd pōt esse verū. D. d. qm, si hōem sedere, &c. i. qm, si hōem sedere fuerit potentia, anteq̃ existeret in actum, nō n. tū ipsum sedere ē necessarium, sed pōt trāsmutari. D. d. ergo non sedere est falsum. i. & cum sedere non est necessariū, ergo dicere de sedente ipsum esse non sedentem, dum sedet, est falsum, sed posse pōt esse ut verum. D. d. Potētia igitur signat, &c. i. vera igitur potētia est illa, q̃ qm res, in qua pōt, fuerit posita in actu qm pōt, erit falsum, sed nō falsum necessariū, sed falsum posse, f.

C q. posse est in verum reuera. D. d. & alio modo signat, &c. i. & verum & falsum, q̃ inueniunt in impossibili, sunt alio modo ab eis, q̃ inueniunt in necessario. & potentia non dī vere nisi in possibilibus. in Geometriā aut dī & quiuoce fm trāsumptionem. D. d. Ista igit. i. ista autem, quæ dicuntur potentia i. Geometriā, nō vere dīnt, sed trāsumptiue. illa autem, de quibus dicitur hoc nomen potentia, in rei veritate, f. res mobiles, omnia dicuntur secundum similitudinem ad illud, de quo dicitur

hoc nomen potentia in hoc genere principaliter : & est principium in re, per quod innarum est agere in aliud, aut pati sub alio fm q. aliud. D. d. Alia. n. dīnt potentia, &c. i. potētia autem, quæ dicitur de reb⁹, quæ sunt generis passionis ab illo, dicitur, quia hoc accidit eis, quia in eis existit potentia, sicut potētia vera agēs, & dicitur hoc nomen impotētia de rebus, quæ sunt velocis passionis ab alijs, quæ carent potentia vera, & dicitur potentia naturalis quandoque de eo, quod habet veram potētia agentem, secundum q. oportet, scilicet in fine bonitatis. Et hoc inter debar eum d. quædam habent istā potētia, secundum q. oportet. & per totum hoc intēdebat q. hæc nomina potentia & impotentia, quæ sunt genera qualitatis, dicuntur his modis propter hoc, q. habent in se aliquid ex eo, de quo dicitur nomē in rei veritate, scilicet de potētijs agentibus in aliud, secundum quod est aliud, & patientibus ex alio, secundum q. est aliud. Deinde dicitur De finitio igitur, quæ est, &c. i. definitio vera, quæ est primæ potētiæ prior omnibus definitionibus eorum, de quibus dicitur hoc nomen potentia, est definitio, dicens q. est principium transmutationis in alterum, fm q. est alterum.

De Quanto. Cap. 13.

Quantum dī, quod est in ea q̃ inest diuisibile, quorum vtrumq. aut finitum vnū quid, & quod quod aptum est esse. Multitudo igitur quantum qd, si numerabilis est magnitudo vero, si mēsurabilis, quid.

Vlt. Auer. in Ep. Tri. sta. p. 10. sub ca. d. e. de accide. Vide 2. 1. traditio. 1. nes 2. m. hoc a. i.

Q. iij Dicitur

Potentia in Geometriā est trāsumptiue, sed i. rebus mobilibus recipitur vere.

Adhuc.

Metaphysicorum

G Dicitur autem multitudo quidem, quæ potest diuisibilis est in non continua: magnitudo vero, quæ in continua. Magnitudinis autem, quod quidem ad unum continua est, longitudo: quæ vero ad duo, latitudo: quod autem ad tria profunditas est. Horum autem multitudo quidam finita numerus, longitudo vero linea, latitudo autem superficies, profunditas vero corpus est. Item alia per se quanta quædam dicitur, alia secundum accidens, ut puta **H** linea quidem quantum quiddam per se est, musicum vero secundum accidens. Eorum vero, quæ per se sunt: quædam secundum substantiam sunt: ut linea quantum quiddam, in definitione namque, quod quid est dicenti, quantum quiddam in est. quidam passionem, & habitus huiusmodi substantiæ sunt: ut multum & paucum, longum et breue, latum & strictum, profundum & humile, graue & leue, &c. quod huiusmodi. Sunt autem magnum etiam & paruum, maius & minus, tam secundum se, quam ad se inuicem dicta quanti per se passionem, transferuntur autem & ad alia ista nomina. Eorum autem, quod secundum accidens dicuntur quanta, quodam ita dicitur, ut prædictum est, quod musicum, & album quantum est: eo quod illud, cui insunt, quantum quid est. Quædam, ut motus & tempus. & hæc namque quanta quidam continua dicuntur, eo quod illa diuisibilia sunt, quorum hæc sunt passionem. dico autem non quod mouet,

sed quo motu est. etenim quantum illud quantum est, & motio est quanta tempus autem, propter illam.

Dicitur quantitas illud, quod diuiditur in res, quæ sunt in eo, quorum unumquodque, aut unum habet naturam, ut sit aliquid unum. Et dicitur multa quantitas illud, quod numeratur: & magna quantitas illud, quod mensuratur aliqua mensura. Et dicitur multum illud, quod diuiditur secundum numerum in rebus discretis: magnum autem est illud, quod diuiditur in rebus continuis. Et magnitudo continua secundum unam partem est longitudo, & secundum duas latitudo, & secundum tres est profundum. Et multitudo ex istis rebus finitis est numerus, & longitudo etiam linea, & latitudo in superficie, & profundum in corpore. Et etiam quantitas quædam dicuntur per se, et quædam per accidens. V. g. linea est quantitas per se, musicus autem per accidens. Et quantitates, quæ dicuntur per se, quædam est substantia, sicut linea. est namque aliqua quantitas in definitione, quæ significat quid sit aliqua quantitas, & quædam sunt passionem, & essentiæ tales substantiæ: sicut multum & paruum, & longum & breue, & latum & strictum, & profundum & tenue, & leue & graue, & alia similia. Et etiam magnum et paruum

A paruum, & maius & minus, dicuntur esse passionis quantitates per se, cum secundum sermonem referantur, per se autem ista sunt nomina, que transmutantur, & de alijs etiam. Quantitates autem, que dicuntur per accidens, quedam dicuntur sic, sicut dicitur quod missus est quantitas, & album etiam. illud autem, cuius sunt, habet aliquam quantitatem. Et quedam dicuntur sicut motus & tempus. ista enim dicta sunt quantitates continue. illa enim quorum ista sunt passionem, dimittuntur. & dico non motum, sed quo mouetur. quonia, quia illud est quantitas, & motus etiam est quantitas, & tempus etiam propter motum.

11 **I**ste sermo potest esse quasi dissolu-
tio continuæ & discretæ quantitatis.
omne. n. quod diuiditur, diuiditur
in res, q. naturaliter sunt vnũ.
Potest intelligere quisitatem discre-
tam, quæ diuiditur in vnitates indi-
uisibiles naturaliter. quantitas vero
continua diuiditur in vnitates, sed
non recipitur diuisionem. Et erga mul-
ta, aut sũt multa fm vnitates discre-
tas, aut fm vnitates continuas, dixit:
Et dicitur multa quantitas, &c. i. &
de multa quantitas onine, quod nu-
merat per vnũ numerale: s. dicitur
magna quantitas oẽ, qd mēsurat p
mensuram continuam. D. d. Et de
multum, &c. i. & multum d. de reb
diuisibilibus in vnitates numerales.
magnudum. n. q. est quantitas conti-
na, est q. diuidit in cõtinua, & qui
intendebat declarare, q. quicquid

diuidit in indiuidibilia naturaliter
est numerus: & quicquid diuiditur
in res indiuiduas, fed receptibiles diui
fionis, est magnitudo. D. numerum
magnitudines, & d. & magnitudo
conuenit, &c. l. magnitudo extenfa
in vna parte tñt illine: & quæ ex
tenditur in duabus partibus est fup
ficies, qñ autem in tribus est corpus,
quod hñt longitudinem & latitudi
nem & profunditatem, & accipit la
titudinem loco fupficies, qñ quæ
quid hñt latitudinem hñt longitudi
nem: & quicquid hñt longitudinem & la
titudinem, hñt fupficies, & eodẽ mō
accipit profundum loco corporis. E
D. d. Et ẽr quantitas, &c. l. & intẽ
dit pilla, qñ dñt accidentaliter illa, q
bus contingit mēfuratio: quia sũt
in quantitate effentialiter, l. conti
nua. D. d. exẽplum, &c. licut linea, qñ
est aliqua qñ atas per ẽr, muficũ au
tem & albus diuidit per accides, qñ

Vide spē
magnitu-
dinu 3.1. c. 1.
h.t.com. p.

E

Idé. 7, Phy
 11.13.

Gravitas,
& leuitas
sunt in p-
dicamento

F
qu imita
tis feda in
tentione.
Vide opp
2. de Aiz
108. & 4
cer. c. 2
Vide con
tra Zim.
Quo ma
gnum &
parem di
uerbim
de hinc
laiores
& equim
tes.

Metaphysicorum

Gentia quantitatis. & cum respiciunt
vnu in respectu alterius, vnt colloca-
ri in capso relationis. ratio. n. acci-
dit quantitati & ceteris pdicamentis.
D. d. p. se aut, & c. i. quantitas, qd est q-
ritas p. se, d. de continua, & de alijs
& intendit vt mihi v. fens. Et pot in
telligi de alijs accidentibus quanti-
tatis. v. g. æquale, & alia. D. d. Quan-
titates aut, qd dnt p accidens, & c. i. il-
la aut, qd dnt accidentaliter, non dnt
quantitates, nisi illud i quo sunt, sit
quantitas per se. D. d. Et qdam dnt
sicut motus, & c. i. & quantitas est
motus & tempus. ista aut sunt qua-
ntitates p se, & continuz. D. dedit cau-
sam, & d. illa. n. quoru istz sunt pas-
siones, diuidunt, & c. i. & ista sunt q-
ntitates, q a sunt a. accidentia conseque-
tia essentialiter illa, q sunt quantita-
tes per suam substantiam, s magni-
tudinem, quz diuiditur essentialr,
& primo motus enim consequitur
magnitudinem, & diuiditur p suam
diuisionem: & tempus cosequitur mo-
tum. Ista igitur sunt de passionibus
quanti, non de substantia quanti.
D. d. & dico non motum, & c. i. & di-
co, q motus sunt passionis qntatis,
non pp motu, sed pp illud, in quo
est motus, s magnitudinē, p qua est
motus. D. d. qm quia illud est qntas,
& c. i. qm illud, p qd est motus, ē qri-
tas, motus ē erit qntas, & quia mo-
tus est qntas, tempus ē erit qntas:
consequit. n. motus spacium, & tem-
pus consequit motu. Et posuit hic
motu de spibus qntatis, qd nō fecit
in libro Prædicamentorū: & illic lo-
cum, qd non fecit hic. Et forte dimi-
sit hic locū, quia apud ipsum est de
passionibus qntatis: & ideo non po-
luit ipsum in eis, q sunt quantū per
suā substantiam. Motus aut non est

consuetudo vt mensureretur p suam
partē, sed p suum spacium, aut p tē-
pus: & ideo non noluit illum i præ-
dicamento qntatis in prædicamen-
tis. & illic solummodo intendit nu-
merare spēs famosas quantitatis.

Vide 2°
co. 6. Phy
37.

De Quali. Cap. 14.

Quale dī vno modo dīa
substantiæ, v. puta qua-
le aīal hō, qm bipes
i quos vero quadrupes. & circu-
us qualis qdā figura, qm abq-
angulis est, tanq dīa, q fm sub-
stantiam, qualitas sit. vno itaq
modo qualitas dī substantiæ di-
fferentia. Alio, vt immobilia, &
mathematica, veluti numeri q-
les qdam sunt. vt q compositi:
& non solum, q ad vnum sunt,
sed hi. quorum imitatio superfi-
cies & solidum. hi aut sunt, qui
quoties quanti aut quoties qua-
ti quoties & oīno qd in substantia,
præter qtum existit substantia
nāq cuiusq est qd semel, v-
puta ipsorum sex, non qui bis,
vel ter, sed q semel. sex. n. semel
sex sunt. Item qnq substantia-
rum, q mouent passiones, vt ca-
liditas & frigiditas, albedo & ni-
gredo, grauitas & leuitas, & q-
cunq similia, fm q dnt alterari
corpora, ipsis mutatis. Item, fm
virtutem & malitiam, & omni
no bonum & malum. Ferē itaq
fm duos modos dici possit ipm
quale, & horū vnum maxime
propriū. prima etenim quali-
tas substantiæ differentia est. hu-
ius autem pars, & quæ in nume-
ris qualitas est, etenim differen-
tia

Vid Autē
m Epi. Ti
dia. p. 10.
sub ca. 1.
Acodica

ex sen
ex sum
M.

Quo mo-
tus, & qm
sunt qnta-
tes per se.

Vide 6.
Phy. 10.

4. Phy. 98.
101.
L'ocumen-
taria.

Añā qđam substantiarum est. sed non aut eorū, q̄ mouent, aut nō prout mouent. hæc aut passiones eorū, q̄ mouent, prout mouent sunt, & motuum differentiarū. Virtus aut, & malicia passio num qđam partes sunt. differentias enim motus, & actionis quādam manifestāt, s̄m quas bene, vel male agunt, aut patiunt ea, q̄ i motu sunt. Quod. n. hoc modo potest moueri, aut agere, bonū: quod vero illo modo & contrario, prauum. Maxime autem bonum & malū significant qualitatem in illis, q̄ animata sunt, & in illis maxime, quæ habent electionem.

Qualitas dicitur vno mō illud, per q. u. d. differi substantia. sicut dicitur, quod homo est animal quale, & equus dicitur sic etiam. & si q̄ situm fuerit a nobis q̄ est qualitas figura circuli, dicemus, quod est figura sine angulo. & ista est qualitas, per quam differunt substantiæ. **C**ualitas igitur dicitur quoq. vno mō, secundum quod narrauimus, de alietate substantiæ. Et et dicitur alio modo, sicut res, q̄ nō mouetur, & mathematica et, sicut numeri, dicuntur. n. qualitates aliquæ sicut compositi, & qui non sunt secundum eandem dispositionem tantū, sed qui assimulantur superficiæ planæ, & corporasti igitur sunt qualitates in quantitatibus, vel quantitates in qualitatibus, et vniuersaliter quæ

titas quæ est in substantia, substantia. n. cumlibet illud, quod est, est semel. v. g. sex non est bis tres, sed semel sex. Et et oēs passionēs mobiles, sicut caliditas & frigiditas, et albedo & nigredo, & leuitas & grauitas, & omnia, de quibus dicuntur, & omnia, per quorum transmutationem transmutantur corpora. & quæ attribuitur studiofitati & prauitati, & vniuersaliter bono & malo. Qualitas igitur fere dicitur duobus modis, quorum vnu est verus, quale igitur primū differi a substantia. & qualitas, quæ est in hominibus, est pars earum, sunt enim aliquæ transmutationes substantiarum immutabiliū, secundum quod sunt immobiles. passiva igitur sunt res mobiles, secundum quod sunt mobiles, & moti motuum. Et studiofitas & prauitas sunt aliqua pars passiuorū, quia significant differentias motus & actionis, & per illas agunt aut patiuntur modo bono aut malo illa, quæ sunt in motu. Quoniam istorum, quæ habent potentiam ut moueantur aliquo motu, aut ut agant aliqua actione, est bonum: eo quod eorum mouetur e contrario, est malum. Et in maiori parte bonum & malum significant qualitatem in animati, & istorum in maiori parte in eis, quæ habent voluntatem.

Metaphysicorum

G Non intendit hic de spibus qua-
19 titatis & qualitatibus, fm q sunt præ-
dicamenta, sed solummodo inten-
dit numerare intentiones, quas si-
gnificant hæc dictiones quantitas &
qualitas, & ideo incipit hic à qua-
litate, quæ est substantia, & d. Qua-
litas dicitur, &c. i. & qualitas, quæ d-
modo primo, est illa, quæ d- de illo,
fm q differit substantiæ adinuicē,
f. de generibus, & spibus substantia-
libus, v.g. qm hō differt à plantis p
animalitatē: animalitas igit in eo
est qualitas. & similiter in equo:
qm animalitas est in eo qualitas. &
H in hoc genere concludunt v- omnes
differen- substantiales vltimæ,
f. differentie specierū vltimarū, sed
non vltimæ, i. d-ic generū substantia-
les. D. d. & si quæ situm fuerit à
nobis, &c. i. & fm intentionem pro-
pinquā, qua hic dicitur qualitas, cō-
stans circa quantitatem, fm q est
quantitas: qm p illā differunt quāti-
tates in suis substantijs, v.g. q, si q-
tū fuerit à nobis, quā figurā habet
circulus, aut quæ est figura circuli,
dicemus figurā non habens angulū,
& hæc vox, non habens angulū,
est d-ia substantialis figuræ. Et hoc
intendebat, cū d. & ista est qualitas,
per quā differunt substantiæ & in-
tendit substantiā quantitativā, nō il-
lud, qd est substantia simpliciter, &
supposuit hoc in hoc genere, quia
ista sunt de suis substantijs, quāsi for-
mæ substantiales de substantijs. De-
inde dixit: qualitas igitur, & cetera,
idest & cū ita sit, sicut narraui-
mus, ergo qualitas dicit de illo, fm
q differunt res in suis substantijs, f.
de formis suis. D. d. Et dicit alio
modo i. & d-iale de illo, fm q dif-
ferunt cū eia immobilia, f. q non

existūt in materia, aut verbis d-ic, **K**
aut sermone & esse, sicut quidam
opinant mathematica esse substan-
tias abstractas. D. d. sicut numeri, &
cæ. i. sicut numeri, qui dicuntur in
Arithmetica cōpositi nō primi. nu-
merorum. n. compositorum, qui-
dam sunt, qui assimilantur super-
ficiæ circulari, & quidā corporali,
& quidā corporeo. & ideo Arithme-
tici solēt dicere iste numerus est su-
perficialis, & iste solidus. D. d. isti
igitur sunt qualitates in quantitati-
bus, &c. i. & isti numeri a ut est die-
dum, q substantiæ eorū sunt quali-
tates in quantitatibus, aut quantita-
tes multiplicatæ per qualitates. D. d.
v- quantitas, quæ est in substantia,
substantia. n. cuiuslibet est illud qd
est semel. v.g. sex, &c. i. sed v- appa-
ret, q omne, qd est de quantitate di-
sereta, tanquā substantia & forma,
est vnicum in quantitate, nō quan-
titas in qualitate. sicut sex, cuius sub-
stantia est vnicum sex, nō tres bina-
rij. D. d. Et d- oēs passiōes, & c. i. & di-
citur qualitas ēt alio modo de om-
nibus passiōibus, de quibus est trā-
smutatio motus, v.g. calore frigore,
albedine, nigredine, & oibus rebus
attributis istis, per quas transmutat-
tur corpora, in quibus inuenit-
motus. Et d. hoc, quia qualitates, per
quas differunt corpora, & quantita-
tes in suis substantijs, non pertinet
motui, neq; per illas mouent corpo-
ra, vt declarauit est in Septio Physi-
D. d. Et q attribuantur studiofita-
ti, &c. i. dicuntur qualitates de for-
mis, q sunt in animatis, q attribun-
tur studiofitati aut prauitati, aut
malo aut bono. D. d. Qualitas igit
feret, &c. & intell- per duos modos:
qualitates, quibus pertinet motus)
&

Secundus
modus.

Tercius
modus.

M

Qualitas
res, p qu
differet
corpora
suis sub
d-ic & q
tates o-
mni n
cui. V-
ph. i. 8.
10. et. 6.
Philo. e
Ph. 4.

A & qualitates, quibus non pertinet. D.d. & istorum modorū, quorum vnus est verus, & intendit qualitates substantiales, in quibus non est motus. D.d. quale igitur primum, &c.i. per qd differunt entia in suis substantijs. D.d. & qualitas, quæ est in hominibus, est pars, &c.i. q. qualitates, quæ sunt in animatis, sunt de qualitatibus in quibus non est motus. Deinde exposuit hoc, & d. sunt .n. aliquæ transmutationes, &c.i. & causa, pp quam studiositas & prauitas concludunt in qualitatibus, est, quia sunt passionēs, & formæ sub-

B istarū immobilis essentialiter, sani- mæ. D.d. Et studiositas & prauitas, &c.i. & studiositas & prauitas quoquo mō intrat qualitates, & in qualitatibus & in quibus est motus, quæ consequuntur differentias motus, qui est in corporibus, alterationis vere, quam consequitur studiositas & prauitas. ex eis .n. mutantur motus animatorū, aut ad melius aut ad peius aut ad studiosum aut ad prauū. D.d. & per illas agunt aut patiuntur, &c.i. & istas differentias patiuntur ad peius aut agūt ad melius res animatæ, in quibus est motus. Et hoc

C intendebat, cum d. Qm istorū, quæ habent potentia vt moueantur, &c. i. qm formarū animatorū illa, per quam hō pōt moueri voluntarie ad voluntate & intellectu morū ad aliqd bonum, est passio, quæ est bona: & illa, per quā non pōt hoc, sed pati- tur ad voluntate, & mouet ab eo, est malum. D.d. Et in maiori parte bo- num & malū significant, &c. & hoc manifestū est, qm hæc nomina bonū & malum non dicunt simpliciter in maiori parte, nisi de accidentibus p- uenientibus a formis, q. sunt in ani-

matīs, & præcipue in animatis rō- nabilibus, & qnq; dē bonū & nō bo- num de actionibus eius, qd non est rōnabile, sed raro. Arist. ēr non vide- tur hic numerare in qualitate ge- nus, qd dē fm potentia & impoten- tia naturalem. illa .n. sunt pp prepa- rationes, & actiones potentiz, non qualitates in actu. & istæ pparatio- nes consequuntur qualitates substan- tiales & inquantū sunt potentie, nu- merant eas inter potentias: & in- quantū sunt pparationes sunt pri- uationes * non est pscrutatus dē eis Septimo Phy. vtrū in eis sit motus, aut nō. & nota hoc quia melius est.

D Documentum.

Vide 7. Phy. 20. E

De Ad. al. quid. Cap. 15.

A Aliquid dicitur quædam, vt duplū ad dimi- diam, & triplū ad tercia partem, & omnino multiplex ad multiplicatam partem, & ex- cedit ad excessum. Quædam, vt calefactiū ad calefactibile, et sectiū ad secabile, et omnino actiū ad passiū. Quæ dā, vt mensurable ad mensuram, & scibile ad sciētiā, & sensibile ad sensum. Dicunt autē prima qui- dē fm numerū, aut simplr, aut determinate ad eos, aut ad vnū, vt puta duplū quidē ad vnū nu- merus determinat⁹. multiplex vero fm numerum ad vnum, non tñ determinatum, vt hunc vel hūc. sexquialterum vero ad subsexquialterum fm numerū ad numerū determinatū, super partiens autē ad suppartientem fm indeterminatū, sicuti multi- plex ad vnū, excedēs autem ad excessum,

Vit Auer. in Epl. Tra- ct. 1. sub c. de Acci- dente.

Bonum et malū non rōnā tim- pte, & ima- gini pene- s de acci- dentibus a formarū, q. tati i ad- uenientibus a formis, q. sunt in ani-

Metaphysicorum

- G** excessum, omnino indeterminatum fm numerū. numerus n. commensurabilis, fm vero incommensurabilem numerū dī. excedens. n. ad excessum tm est, & vltra. hoc vero indeterminatum est, quodcūq. n. cōtingit, est aut ēquale, aut non ēquale. Hec itaq. ad aliquid oīa fm numerum dīcūt, & numeri passiones sunt. Et adhuc ēquale, simile, & idem fm alium modū. fm vnū etenim. omnia dīcūt Eadem. n. sunt, quorū substantia vna. Similia vero, quorum qualitas vna. AEqualia autem, quorū quantitas vna. ipsum vero vnum numeri principium, & mensura. vnde hęc oīa ad aliquid dicuntur, fm numerū quidem, non tm eodem modo. Actiua vero, & passiuā fm actiuam & passiuam potentiā, & potentiā actiones. vtpote calefactiuum ad calefactibile, qm pnt. et rursum calefaciens ad id, qd calefit, et secans ad id, quod secatur, vt agetia. Eorū aut, quę fm numerum sunt, non sunt actiones, nisi quemadmodum in alijs dictū est, sed fm motum actiones non existunt. Eorum vero, quę fm potentiam, et secundū tempora iam dicuntur ad aliquid. veluti quod fecit, ad id, quod factum est: & id, quod facturum est, ad id quod faciendū est. sic n. pater quoq. filij pater dicit. hoc. n. fecit, ad illud passum qd est. Item quēdā secundū priuationem potentie, vt impossibi-
- le: & quacūq. ita dicunt, vt inuisibile. Quęcūq. igitur secundum numerum, & potentiā ad aliquid dicunt, cuncta sunt ad aliquid, eo q. ipsum, qd est alterius, dī ipsum, qd ē, sed nō eo q. aliud ad illud. Mensurabile aut, & scibile, & intelligibile, eo q. aliud ad illud dicit. Nam intelligibile significat q. eius est intellectus. Non est autē intellectus ad illud, cuius intellectus est. idē enim profecto bis dictum esset. similiter & visus cuiusdā est visus, non cuius est visus (etsi visum est hoc dicere) sed ad colorem, aut aliquid aliud tale. illo vero modo bis idem diceretur, q. visus est, cuius est visus. Eorum igitur, q. per se ad aliquid dicuntur, quēdā ita dicuntur, quēdā si genera eorū talia sunt, vtpote Medendi ars eorum est, q. ad aliquid sunt, qm genus est scia vī eorum esse, quę ad aliqd sunt. Item secundū, quę ad aliquid dicuntur ea, q. illa habent, vt aequalitas, qm ipsum aequale: & similitudo, qm & ipsum simile. Aliqua vero secundum accidens dicuntur, vt homo aliquid, qm accidit ei duplo esse. hoc autem eorum est, quę ad aliquid sunt, aut album, si eadem accidit duplo, & albo esse.
- Quedam dicuntur relatiua, sicut duplum ad dimidium, et triplum ad subtripulum, & omne, quod multiplicatur multotiens, ad alterum, & non omne, quod multi-*

A multiplicatur multotiens, & est
sicut quod est superius, ad illud,
quod est magis superius. Et quod-
dam dicitur, sicut calefaciens ad
calefactum, & abscondens ad ab-
scissum, & omne agens ad patiens.
Et quaedam, sicut mensuratum ad
mensuram, & scitum ad scientiam,
& sensatum ad sensum. Primum
autem relativorum dicitur modo
numeri, aut illud, quod e modo sim-
plici, aut terminatur, & per illud
B refertur ad illa, aut ad unum, sicut
duplum ad unum, quod est nume-
rus terminatus. numerus aut mul-
tiplex non est relativum ad unum
terminatum sicut istud. & istud
terminatum ex simplicibus est ante
duplum. multiplex aut superpar-
tiens non est terminatum, totum enim
& dimidium ad totum dimidium,
& numerus ad numerum est ter-
minatum. totum aut & pars ad
diminutum in parte non est termina-
C tum, sicut multiplex ad unum, supe-
rum autem ad magis superius modo
universali non est terminatum se-
cundum numerum: numerus enim
est equalis. & ista dicuntur secun-
dum numerum non aequalem. & su-
perius ad magis superius, sicut il-
lud ad illud non terminatum, quia est
unum duorum, quod ex eis compren-
ditur, aut equalis, aut non equalis.
Omnia igitur ista relativa dicun-
tur per numerum, & per accidentia

numeri etiam. Et dicitur etiam alio
modo equalis, & simile, & idem.
sunt igitur eadem. omnia enim ista
dicuntur secundum unum modum,
quia conveniunt in aliquo. sunt
quædam igitur eadem, quia substan-
tia eorum est una. Et similia, quo-
rum qualitas est una. Et equalia,
quorum quantitas est una. Et una
est principium numerorum, & men-
sura eorum. omnia igitur ista di-
cuntur relativa, sed non eodem mo-
do. Activa autem & passiva per po-
tentiam activam & passivam, et
actionem potentiarum, sicut cale-
factivum ad illud, quod calefacit,
quia potest. etiam calefaciens ad il-
lud, quod calefacit, & abscondens
ad illud, quod absconditur. Secun-
dum autem modum numeri non habet
actiones, nisi secundum modum dictum
in alijs. actiones enim, quæ non sunt
per motum, non habent. Et dicitur
relativa illa, quæ sunt secundum
tempus. ut agens ad patiens: &
illud, quod agit, ad illud quod pa-
tietur. et sic dicitur pater est pa-
ter filij. pater etiam: quoddam enim
est agens & patiens etiam. Et etiam
quoddam dicitur de eo, quod caret
potentia, sicut illud, quod non ha-
bet potentiam. & omnia, quæ dicun-
tur similia, sicut non terminatum.
Omnia igitur relativa, quæ dicun-
tur non numeri & potentia, sunt re-
lativa, quia essentia eorum dicitur
ad

Metaphysicorum

- G** ad aliquid, & non quia illud aliud dicitur ad illa. Mensuratum autem, & intellectum, & scitum dicitur relatum, quia ad illud dicitur aliud aliquid. Intellectus enim signi-
ficat habere intellectum. Et intelle-
ctus non est relatus ad illud, quod
est intellectus. quoniam, si hoc dica-
tur, tunc idem dicitur bis. & simi-
liter, si visus est visus ad aliquid,
non est visus illius, quod est. & si
iste sermo est verus, sed dicitur re-
spectu coloris, aut aliud aliquid ta-
le. secundum hoc autem idem dicitur
bis, aut illud, cuius est visus. Et re-
lativorum, quae dicuntur per se, quae-
dam dicuntur hoc modo, & quaedam
dicuntur quia sunt genera talia.
sicut Medicina, quae est relativa,
quia suum genus, quod est scititia,
existimatur esse relatum, & est
omnia, quae sunt in eis. Et dicitur
relatum, sicut equalitas, quia
aequale, & consimilia propter simi-
litudinem. Et relativorum est quod
dicuntur modo accidentali, sicut ho-
mo, qui est relatus, quia accidit
ei esse duplum alicuius. & hoc est
relativorum. & similiter album
accidit eidem ut sit duplum, &
album etiam.
- 10** Id est, quia species relationis
terminatae est sicut duplum & dimi-
dium, & oēs, qui multiplicatur per
numerum ad numerum producti, cum
numerus producti sit multiplex ad
illos duos numeros ductos unum in
- alterum sive unitates utriusque eorum. **K**
D. d. quod multiplicat multotiens,
est, & c. i. quod relatio numerorum multi-
plicatorum est relatio terminata: &
relatio numeri superioris ad magis
superius est relatio non terminata, si-
cut relatio pauci ad multum. D. d. Et
quoddam sicut calefaciens, & c. i. &
quoddam relativorum est in potestatis
activis & passivis, sicut calefaciens,
non enim acquirit hanc dispositionem nisi
in respectu illius, quod calefacit. &
sicut abscidens ad abscissum; & ut
agens ad patientem, & d. sicut mensura
ad mensuratum, & c. Et, cum dixit
istos tres modos relativorum, dicit.
Primum autem relativorum, & c. i. &
relativorum existentium in numeris
quodam sunt, quibus relatio est termi-
nata. v. g. quod duplum est duplum dimi-
dij, & quod duo est duplum unius, & tria
triplex unius, & sicut alij modi nume-
rorum attributorum ad unum & hoc
intendebat, cum d. & illud refertur
ad illa, aut ad unum, quoniam relatio termi-
nata est, sicut diximus esse duo, tria,
quatuor, quinq. oia enim ista sunt
multiplicata unius, multiplicatio-
ne terminata. Deinde dedit exem-
plum de non terminato, & d. nume-
rus autem multiplex, & c. i. & intendit quod, **M**
cum aliquis dixerit, iste numerus est
multiplex, hoc non dicitur in respectu
alicuius numeri terminati, nisi deter-
minet multiplicationem. v. g. ut di-
cat quadruplum aut sexcuplum. D. d.
& istud determinatum ex simplicibus
est ante duplum, i. quod numerus termi-
natus, qui est dimidium, est ante du-
plum in ordine numerorum, & uterque
est terminatus. D. d. multiplex autem
superpartiens non est terminatum.
& intendit nisi numeretur numerus
multiplicis, & numerus superpartiens.
D. d.

Expō
mi
L

M

A D.d. totum enim & dimidiū, &c. i. proportio. n. & dimidium, &c. i. proportio. n. totius ad totū & dimidiū est proportio terminata: & sicut talis numerus ad talem numerum. D.d. totū autē pars, &c. i. proportio. n. totius ad partem, & illius partis ad magis diminutum non est proportio terminata, sicut dicimus, ille numerus est multiplex ad vnum sine determinatione. D.d. superius autē, &c. i. dicere autē, qd ille est superior isto, & iste superior alio, est proportio non terminata. quia isti excedūt se fm numeros & non aequales: & illud est terminatum ex eis, quia succedit p numeros aequales: isti autem possunt excedere se fm numeros aequales & non aequales. D.d. Omnia igit ista relatiua, &c. i. omnia igit ista relatiua, qd numeri vni⁹ sunt relatiua, aut quia sunt ipsius numeri, aut quia sunt in accidentibus numeri, & accidentia numeri sunt min⁹ & plus, & addens & diminuēs, & aequale & inaequale, & similia. D.d. Et dicitur et alio modo, &c. i. & dicunt etiam relatiua alio modo de aequali in quantitate, & simili in qualitate, & de eodem in substantia. D.d. omnia. n. ista &c. i. & proprium est istis tribus generibus relatiuorum, quia proportio in eis est eadem in vtroq; extremo. similitudo. n. vtrumq; est simile alij, & sicut aequalia. & hoc intēdebat, cum d. quia conueniunt in aliquo, e contra in alijs speciebus relationis. D.d. Et vnum est principium numerorum, &c. i. & vnum, fm qd est principium numerorum, & mensuratum, concluditur etiam in relatiuis, quae sunt in numero. D.d. omnia igitur, &c. i. quia eorum est quaedam, cuius ratio est terminata,

& quaedam eius est opposita, & qd dam cuius est eōis in vnitatem, & quaedam est in substantia numerorum. D.d. Actiua autē, & passiua, &c. i. relatiua autem, collocata in genere actionis & passionis, sunt relatiua per potentias existentes in eis. & intendit, qd non sunt sicut numeri⁹ in numero. n. non est actio neq; passio. & ideo d. Secundum autē modū numeri non habent actiones, &c. i. relatiua autem, qd sunt in numeris, non habent actiones, neq; passionēs, & accidentia existentia in rebus mobilibus. D.d. Et dicuntur relatiua, &c. i. & relatiuorum quaedam sunt, qd non sunt relatiua nisi in terminis temporibus, sicut res actiuae, & passivae, qd appropriantur temporibus terminatis, sicut quod agit in aliquo tempore, & non agit in alio: & sicut agit quod est in praeterito, & agit qd est in praesenti. D.d. & sic d. p. &c. i. quia pater & filius sunt de genere agentis & patientis, in quo non inueniuntur actio & passio nisi in tempore terminato. v. r. n. & mulier non generant in qualibet aetate, sed in temporibus vite determinatis. D.d. Oia igitur relatiua, &c. i. omnia igit relatiua, qd sunt in numeris, & potentis, sunt relatiua, quia essentia vtriusq; eorum collocatur in relatione eodem ordine, non quia alterū intrat in relationem per se, & alterum nō in relatione per se: sed qm alterum accidit ei, illud, quod est relatiuū per se, & accidens alterius, pp quod sunt relatiuū. D.d. Mensuratum autem, & intellectum, & c. i. quod autē est de modo relatiuorum, sicut intellectum & scitum, sensatum dicitur esse relatiuū, quia illud, quod est

D
Expo secū
di modū.

In numero
h. est a-
ctio, neq;
passio. Vi
de. 4. Phy.
74.

E

F

Expo ter-
cij modū.

Metaphysicorum

G relatiuum per suam substantiam, accidit ei, intellectus, qui est i sua substantia relatiuus, cum accidit ei qd fuit relatiuum intellecti, accidit intellecto, quod fuit relatiuum: nō ga relatio est in substantia intellecti, si cut est in substantia intellectus, sed quia relatio accidit ei, hoc igitur intendit, cum d. talia esse relatiua, q. ga aliud relatiuum p suam substantia pradicatur de illis. Et quasi d. q. a relatio est duobus modis, s. aut relatio in substantia vtriusq. relatiui, aut relatio in substantia alterius tm, & in altero propter istud. Et, cum induxit hos duos modos relationis, incipit declarare naturam secundi modi, & d. intellectus. n. significat, & c. i. & intellectus non refertur ad intelligentem, sed ad intellectū. qm, si ita esset, tunc intellectus constitueretur per intelligentem. sed vī esse conuerso: ex quo consequeret q illud, quod constituitur p aliquid, constituat illud, s. quia contingit vt cā constitueret per causatum. & sic idē cēt in respectu eiusdem causā & causatum in simul. & hoc intēdebat, cum d. tunc idem dices bis, & tunc idem erit cā & causatum eiusdem. D. d. & si iste visus, & c. i. v. g. qm, si visus fuerit relatiuus ad visum, si visus non est relatiuus ad visum. D. d. & si iste sermo, & c. i. & si sermo dicens, q visus non est relatiuus ad visum, sic visus erit relatiuus ad aliud, aut ad colorem, aut ad aliquid simile. D. d. tm autem hoc idem dicitur bis. s. si autem posuerimus visum esse fm relationem ad visum, continget idē esse duo opposita fm causam & causatū, i. si posuerimus, q visus non est visus, nisi per visum, non per rē visam, D. d. Et relatiuum, quē dñr p se,

& c. i. & relatiuum, q dñr p se, quēdam sunt hmoi, & quēdam existimant collocari in eis, quia genus collocatur i eis. v. g. Medicina, q existimatur esse huius speciei relatiuorū, quia suum genus est huius speciei, s. scia. & existimatur q illud, cuius genus est relatiuum, est etiam relatiuū. Sed ista existimatio accidit fm hoc, q scia est modi relatiuorum, q referuntur adinuicem, propter hoc, q conueniunt in eodem, sicut equale & simile: aequalia. n. sunt relatiua, quia conueniunt in eodem. & quia existimatur q scientia est hmoi, ga est idem, in quo conueniunt scies & scitum, continget vt Medicus sit ex hoc modo relatiuum. Et intendebat per hoc declarā causam, ppter quam accidit q aliquod genus sit relatiuum, & sua species non sit relatiua. & causa in hoc est, q non est genus in rei veritate. scientia. n. nō est genus Medicinæ in rei veritate, nisi scientia diceretur fm relationem ad scientem, & Medicina ad Medicum. tunc enim scientia esset genus Medicinæ, & sciens genus Medici. D. d. Et relatiuum est, quod dicitur modo accidentali, & c. i. q quando homini accidit vt sit duplum ad aliqd, accidit ei vt sit relatiuum, sicut accidit ei vt sit album. homo enim secū dum quod homo non est duplum, neque album.

De Perfecto. Cap. 16.

Perfectum dicitur vno quiddē modo, extra quod non est vllam accipere partem, vtputa tēpus ipsum, vniū cuiusq. perfectum est, extra quod non est vllum accipere tempus, quod pars huius temporis sit.

Et

Relatio ē
duobus
modis

H

I

L
Docum
tum

M

Vit
Abi
m
Epi
T
dia
prie

Modi
im
proprie

A Et quod secundum virtutem, et quod est eius, quod bene, nō habens excessum ad genus. vt perfectus musculus, & perfectus tibicen, cum secundum propriam virtutis speciem in nullo deficient. Ita etiam in malis transferentes dicimus calumniatorem perfectum, & furem perfectum, quoniam etiam bonos eos appellamus, vt puta furem bonum, & calumniatorem bonum. Virtus quoque quædā perfectio est. vñ quodq; namq; tunc perfectū est, cunctas substantias tunc perfectā, cum secundum speciem propriam virtutis nulla desit particula magnitudinis naturalis. Item quibus finis studiosus est, ea perfecta dicuntur. etenim secundum quod habent finem, perfecta dicuntur. Quare cum finis vltimorum quippiā est, ad praua quoque transferentes, dicimus perfecte interceptum esse, & perfecte corruptum esse, cum nil corruptionis, aut mali desit, sed in vltimo sit, ppter quod & mors metaphoricè dicitur finis, quoniam vltima. finis autem & quod cuius gratia, vltimum. Quæcunque igitur per se perfecta dicuntur, toties dicuntur. Quædam, eō qd fin bene in nullo deficiūt, nec habent in aliquo genere excessum, nec ē quicq; extra. Quædam, eō qd omnino in vnoquoque genere excessum nō habet, nec quicq; est extra. Cætera verō iam fin ipsa, eō qd aut tale faciunt, aut habent, aut conue-

niūt, aut tali aut aliquo alio modo ad ea, quæ primo dicta sunt, perfecta dicuntur.

Perfectum dicitur vno modo illud, quod impossibile est habere aliquam partem omnino extra illud. sicut tempus. tempus enim perfectum cuiuslibet rei est illud, quod impossibile est vt extra illud sit aliquid reus, quod sit pars istius temporis. Et similiter illud, quod habet studiositatem, & quod dicitur modo bonitatis, quando nullum habet dignitatem super genus. sicut dicitur medicus perfectus, & musicus perfectus, cum non habuerint diminutionem in modo studiositatis propria. Et secundum hunc modum dicimus in rebus turpibus secundum transumptionem sermonis. dicimus enim mendacem perfectum, & latronem perfectum, quia vocamus eos nomine bonitatis. Et etiam sicut dicimus quod iste est bonus latro, & bonus mēdax. Vnumquodque igitur omnium rerum perfectum, & omnes substantia dicuntur perfecta, quando non diminuitur in modo studiositatis suæ aliqua pars omnino. Et etiam dicuntur perfecta illa, quæ habent perfectionem nobilem. sunt enim perfecta per suam perfectionem. Perfectio igitur est aliquis finis per suam transumptionem a rebus malis.

R ij &

Nota hic
dari ma-
gnum dicit
remus.

Idē. nō. hū
ma. te. ij.

Metaphysicorum

G dicitur quod aliquis corrumpitur perfecta corruptione, et destruitur perfecta destructione, quando de corruptione nihil diminuitur, sed est valde malum. Et ideo dicitur corruptio modo transumptionis perfectio, quia vitæ, est finis perfectio igitur, et illud, propter quod fit aliquid, sunt fines. Et quæ dicuntur perfecta per se secundum hos modos dicuntur. Quædam, quia non diminuitur aliquid ab eis de boni-

H tate, neq. in eis est magis etiam, et nihil inuenitur extra illa. Et quædam modo inuenerunt, ita quod in eis non est nobilitas in vnoquoque generis, et quibus nihil est extra. Alii autem modi secundum hunc modum, aut quia agunt aliquid tale, aut quia habent, aut quia æquibuntur, aut quia dicuntur aliqua alia proportionem, quæ attribuitur ad illa, quæ dicuntur perfecta primo modo.

21
Primus
modus.

Idest, Perfectum dicitur multis modis, quorum unus est, illa, quorum nulla pars diminuitur, sed est totum. totum. n. est illud, cuius nulla pars inuenitur extra, & quod non est totum, est illud, cuius aliqua pars est extra illud. D. dedit exemplum de rebus, quod dicitur perfectum hoc modo, & d. sicut corpus, &c. i. sicut tempora permanentium naturalium, quod dicitur mensura essentiae vite. tempus. n. vite perfectum in vnoquoque, enim est illud, extra quod non inuenitur tempus, quod sit pars illius temporis. Et finis huiusmodi dicitur mundus esse perfectus. & finis

Primo etc.

hunc modum dicitur huius perfectus, quoniam nihil minus membrum est extra illum, i. quoniam non habuerit aliquid membrum diminutum & finis hunc modum dicitur perfectus, quia nulla dimensio inuenitur extra illud, scilicet dimensio quarta, & vnde dimensio illa est perfectio finis quantitatem. D. induxit per sectionem et finis qualitatem, Et d. & sicut illud, quod habet studiositatem, &c. i. & dicitur etiam perfectum finis qualitatem, quoniam nihil diminuitur ab eo in modo studiositatis suæ: & quoniam nihil inuenitur dignius eo in suo genere. medicus. n. perfectus est ille, ad quo nihil diminuitur ex eis, quæ pertinent ad actionem medicinæ, & quo nullus medicus est perfectior. D. d. Et finis hunc modum dicimus in rebus turpibus. i. & hoc modo sonat hoc nomen perfectum in rebus prauis finis transumptionem. sicut dicimus iste est mendax perfectus, cum fuerit in summo mendacii. & iste latro perfectus, cum fuerit in summo latrocinii. D. d. quia vocamus eos, &c. i. & hoc nomen perfectio transumptum est ad istos, quia hoc nomen bonitatis transumptum ad eos: ergo magis transumptum ad eos hoc nomen perfectio. Et cum induxit hæc duo genera perfectionis, dixit: Vnde quodque igitur omnium rerum perfectarum, &c. i. ideo igitur, quod perfectum dicitur in substantia, dicitur perfectum, quoniam nihil diminuitur in sua studiositate propria & in suis partibus naturalibus. perfectio. n. substantiæ prouenit ex perfectione in magnitudine & in qualitate D. induxit alium modum perfectionis, & d. Et dicitur perfectum, & d. i. & dicitur omne perfectum habens finem studiosum. illa. n. dicitur perfectum, quod habet finem perfectum

Secundus

L

M

Perfectio
sui tunc pre
uenit et
sectione
magis
dicit, & i
tum
qualitas

Actum. D. d. Perfectio igitur est alius
finis, &c. i. & quia perfectio est finis,
& finis est pfectus, ideo vult transum-
ptione in rebus, q sunt valde prauæ.
& sic d, iste destruit destructione p-
fecta, qn venerit ad finē destructio-
nis. D. d. & ideo d corruptio, &c. i.
& hoc modo d corruptio, q est cō-
traria cōditioni pfecti, transumptio

1. Phyl. 17.
ne, quia vtraq; est finis. D. d. pfectio
igit; & illud, pp quod, &c. i. pfectio
igit; alicuius, & illud, pp quod aliqd
fit, vtrunq; est finis: & ideo dñ de eis
hoc nomen pfectionis. D. d. Et quæ
dñ pfecta per se. &c. i. illa iocum.

TErminus dicitur, quod vlti-
mū cuiusq; est, extra qd
nihil est accipere prīmū.
& intra quod omnia prīmū.
Et quod magnitudinis forma,
at magnitudinem habētis. Et
cuiusq; finis. tale vero est, ad qd
motus & aq; & nō ā quo, qd
autem ambo, & ā quo, & ad qd.
Et cuius cā. Et substantia vniū
cuiusq; ac quod quid erat esse
vniūq; cognitiōnis. n. hoc ter-
minus est. q. si cognitiōnis, rei
quoq; est. Quare patet q. quo-
tius dicitur principium, toties
etiā terminus, & adhuc ampli⁹.
principium namq; termin⁹ qui-
dam: sed non omnis terminus
principium.

Dicitur finis illud, quod est vlti-
 mum vniuscuiusq; reru, & a quo
 nihil extra inuenitur vt fit primum
 & quod est primum, & oes par-
 tes eius sunt intra. Et quod est for-
 ma magnitudinis, cui habens ma-
 gnitudinem. Et complementum cu-
 mulibet rei. & sicut illud, ad quod
 est motus, & non illud, ex quo est
 motus. Et forte vltimum, & illud
 ex quo, & illud ad quod. Et etiam
 illud, propter quod. Et substantia
 vniuscuiusq; rerum, & etiam
 quod significat essentiam cuiusli-
 bet. hac enim est finis cognitionis.
 & quod est cognitio, igitur, etiam
 rei. Declaratum est igitur, quod se-
 cundum nomen, quod modorum prin-

R iij crij

Deus pri-
mum princi-
pium est sum-
mum et acti-
uum

Mem. de
A. I. & C. I
Iofone. 3.
g. & C. 14.
A. I. & C.
17.

Metaphysicorum

Gecipy dicitur etiam finis, & magis etiam principium enim est aliquis finis: & hoc in utroque, non dicitur semper omnibus modis.

12 Id est, finis autē dici multis modis. **1. Coel. 18.** dicitur. n. finis de ultimo magnitudinis. v. g. q. superficies sunt ultima corporis, & linea sunt ultima superficiei, & puncta sunt fines linearum. D. d. & à quo nihil extra inuenitur. i. & dicitur primum de illo, extra quod nihil est, ita q. sit primum rei collatz in eo. sicut dicimus q. or

His, & omnes partes ei⁹ sunt intra ipsum, & q. orbis stellatus est finis corporum, quæ sunt intra, q. n. extra ipsum nihil est. & similiter cutis animalis cum partibus animalis. D. J. Et qd est forma, & c. i. & dicitur q. forma est finis ei⁹. quod est finis compositioni ex subiecto & forma. sicut dicimus, q. forma hominis est finis huius materie, & finis hominis, qui componitur ex materia & forma. D. d. Et complementum cuiuslibet rei, & c. i. & finis etiam dicitur de illo, ad quod cum generata peruenerit, cessat motus generationis, non illud, à quo incipit iste motus. D. d. & forte utrumq., & c. i. & forte hoc nomen finis dicitur de fine, & principio motus. D. d. Et etiam illud, propter qd, & c. & dicuntur finis, & causa propter quid, complementum. n. est finis illius, quod est ante complementum. Et dicitur finis etiam de quiditate & substantia rei, & de sermone, qui significat substantiam vniuersalius rei. Definitio. n. est finis in cognitione, & esse. quod. n. est finis in cognitione, est finis in esse. & hoc in se debat, cum dixit: & quod est cognitionis est etiam rei. Deinde D. Decla

ratum est igitur, & c. i. declaratu est igitur, q. fm numerum intentionis, de quibus dicitur principium, dicit etiam hoc nomen finis principium enim est aliquis finis. & cum hoc dicitur modo vniuersaliori eo, quod dicitur principium. D. d. & hoc in utroque, & c. & intendit, vt mihi videtur, q. utrumq. istorum nominum non significat communiter omnes intentiones, de quibus dicitur, sed secundum mutationem.

De Secundum quod. Cap. 18.

Secundū quod multiplici d. f. Vno modo, forma & substantia cuiusq. rei, vt fm quod bonus, ipsum bonū. Alio, in quo primo fieri aptum est, vt color f. superficie. Quod igitur primo dictum est fm quod ipsa forma est. secundo vero, tanq. cuiusq. materie, & primum cuiusq. subiectum. Et ofino ipsum fm qd, toties dictum erit, quoties dicitur causa, fm quod enim venit, aut qua causa venit dicitur. & fm quod paralogizatum, siue syllogizatum est, & quæ syllogismi, siue paralogismi causa ē. Item fm quod dicitur, quod secundum positionem est. fm qd stent, aut secundum quod vadit, etenim hæc omnia positionem & locum significant. Quare & fm se multipliciter vt dicat necesse est. Vno namque modo secundum se est quod erat esse cuiuslibet. vt Callias, & quod quid erat esse Calliam. Alio vero, quocumq. in eo quod quid est istius, vt puta Callias fm se animal est.

in

Definitio
q. finis in
cognitione.
vide oppo.
1. de Alia 2.
c. 11. vbi dicit

A in ratione ens animal inest. Cal-
lias enim quoddam animal est.
Item si in seipso primo suscepi-
t, aut in aliquo sui. v. puta superfi-
cies alba secū dum se, & homo
secundum se viuens. anima nan-
que pars quædam hominis est,
in qua prima ipsum viuere est.
Item cuius nō est aliqua alia cā.
hominis nāq; multæ causæ sūt,
animal, bipes, attamen secundū
se homo est homo. Item quæcū-
que foli, prout foli insunt. quare
quod separatum est fm se est.

*A.L. colo-
rium.

B Quod est per se dicitur multi-
modis. v. no modo dicitur forma &
substantia cuiuslibet rei. sicut di-
citur per se bonum illud, quod est
bonum. Et alio modo illud, in quo
est aliquid primo naturæ dicitur, v.
color i superficie. illud igitur, quod
primo dicitur per se, est illud, quod
dicitur per formam. & dicitur se-
cundo modo materia, & subiectū
cuiuslibet. Et vniuersaliter illud,
quod est per se, & causa aequalis
C sunt in essentia. dicitur enim ad
quam essentiam facit hoc. & dicitur
quare fecit hoc. & etiam dicitur
ad quam essentiam non conclu-
dit veram conclusionem, & dicitur
quia est causa vera conclusionis,
aut non vera. Et etiam dicitur per
se illud, quod est situm per se, sicut
stans, aut ambulans. omnia enim
istā significans locum, aut situm.
ad an situm est igitur quod illud,

quod est per se, dicitur multis mo-
Ddis. Primo enim dicitur per se il-
lud, quod significat quiditatem cui-
uslibet rei. sicut dicitur, quod Cal-
lias est per se. in sua definitione. n.
est viuum, & Callias est aliquod
viuum. Et etiā alio modo est, cum
in aliquo apparuerit primo. sicut
superficies, quæ est alba per se, &
homo est viuum per se, quia anima
est aliqua pars hominis, & in ea
est vita propria. Et etiam illud,
quod non habet aliam causam. can
Et
sa enim hominis sunt multæ, & vi-
uum, & bipes. sed causa eius per se
secundum quod est homo est homo.
Et etiam quæ sunt eiusdem, s. hu-
manitas. est enim humanitas sicut
gen. trans per se.

Idest q; vnus modorū, fm quos dē
aliquid esse per se, est forma & sub-
stantia dicimus. n. q; aliquid existit
per se. v. g. dicimus. n. q; aliquid est
bonum per se, cum fuerit bonum p
suam formam, & per suam substan-
tiam. D. d. Et alio mō, & c. i. & dicit
alio modo, q; aliquid existit in ali-
quo p se, cum fieri teo sine medio.
v. g. cum diximus colorē existeri in
superficie per se, & in corpore non p
se. in superficie. n. existit primo p se.
& secundo in corpore. D. d. Illud igitur,
quod dē primo dē p se, & c. i. illud igitur,
quod dē per se, dicitur duobus modis:
quorum vn' est & primus illud, q; d
dicitur fm suam formam, & ali' fm
suam materiam, i. primum subie-
ctū formæ cuiuslibet rei. sicut dici-
mus, q; scamū est lignum per se,

23
Primos
modos.

F
Secundus.

Idē 4. Ph.
14.
Dna pri-
mi a secō.

R iij &

Metaphysicorum

G & idolum est p se, & hō est viuus p se, & vtr̄ of compositum est per se per suam materiam & formam, & omne, quod est aliquo p se, aut est per se per materiam eius, aut per formam, aut per vtrunq; . D.d. Et vniuersaliter illud, quod est p se, &c. i quā cause sunt in re per se, & quę sunt in re per se sunt cause: signant igit̄ eandem naturā. v.g. quia dī ad cui⁹ essentiam fecit Polycleus hoc, sicut dicimus ad cuius cām fecit hoc. in vtroq; . n. loco q̄rit cā. & ille modus viuus est i Arabico mal⁹. D.d. aliud exemplum, & dixit: Et ē dī, &c. i.

Primo cor
li. 91. &
100.

H exemplum in viendo essentia loco cause, & cā loco essentia est, cūm q̄rit, quare iste syl̄l̄s non concludit veram conclusionem, aut ad cuius essentiam concludit veram conclusionem, hoc. n. idem est cū hoc, quod q̄ritur, quia de causa iste syllogism⁹ non concludit veram conclusionem, aut concludit veram conclusionē.

Sicut p se,
quia q̄rit
sua per se
tunc.
Lectio
modorū
per se.

D.d. Et ē dī per se, &c. i. & dī per se omne, quod est in prædicamento si-
rus. v.g. ambulans & stans. dñr. n. ha-
bere situm per se in loco D.d. Mani-
festum est igitur, q̄ illud, quod p se
est, dī multis modis. Vno. n. modo
dī p se, quod significat quiditatē cu-
iuslibet rei. sicut dicimus, q̄ Callias
est per se viuus. & vtr̄ illud, quod est
per se, dī multis modis: quorū vnus
est illud, quod primo dixim⁹, & est
acceptus in sua substantia rei, i. aut
genus, aut differentia, aut definitio,
quæ sit ex ambobus. sicut dicimus,
q̄ sermo est vnus per se, quia vnum
accipitur i sua definitione, & demō-
strat suam quiditatem. D.d. Et etiā
alio modo, &c. i. & dicitur per se etiā

7. Met. 11
& 43.

De solida-
bilibus in
hærentib⁹

de prædicabilibus de subiecto pro-
pter naturam subiecti sine aliquo

mediente. sicut dicimus, q̄ superfi-
cies est alba p se, i. primo & sine me-
dio corpus. n. non est album nisi p
superficiem. & hoc est quod dixit;
& homo, quia anima, &c. est exem-
plum huius, quod dixit: q̄m in ali-
quo apparuerit sicut hoc, quod dixi-
mus. Et hoc quod dixit, sicut superfi-
cies, q̄ est alba, est exemplum hu-
ius, quod dixit, aut est in aliquo, &c.
i. q̄ res habent causas, quæ dicuntur
existere in illis reb⁹ per se, licet attri-
buantur eis p alias causas. sicut di-
cimus, q̄ homo est viuus p se, quia
est viuus propter animam, & est ani-
matum per se, non propter alium.

Et similiter omne, quod existit in
aliquo p se, aut existit in eo tanquā
accidens, aut tanquā substantia; & vtrū-
que istorum, aut per medium, aut
sine medio. substantia cum medio,
aut per medium est, vt homo viu⁹;
& accidens per medium, vt corpus
coloratum: & substantia sine medio
rationale: & accidens sine medio
superficies colorata. D.d. Et etiā
illud, quod nō hē aliam cām, &c. i.
& ē dī aliquid existere p se illud, q̄
non hē cām, pp quam existat, nisi
p se si aliquid est tale. homo. n. & li-
milia non existūt nisi p suas cās, q̄ a-
habent multas cās. D.d. sed cā ei⁹ p
se, &c. i. & quomuis existat homo p
plures causas, tamen causa eius, qua
existit per se, est humanitas. D.d. Et
etiā quæ sunt, &c. & vniuersaliter
omne, quod existit in aliquo fm q̄
est, & illud in quo existit, sunt vnū
essentialiter, non accidentaliter, sicut
color in superficie: dī enim existe-
re per se, sicut dicimus q̄ superficies
est colorata. dicere autem q̄ homo
est coloratus non dicitur ita, quod
sit ei per se.

De

A - De dispositione. Cap. 19.

De Habitu. Cap. 10.

D

Dispositio dicitur ordo partes habentis, aut secundum locum, aut secundum potentiam, aut secundum formam. positionem. n. quandam esse oportet, sicut ipsum etiam dispositionis nomen significat.

Situs autem dicitur in habente partes secundum ordinem partium, aut secundum locum, aut secundum potentiam, aut secundum formam. debet enim habere suam aliquam, sicut sonas hoc nomen situatum.

¹⁴ Dixit: Situs inuenitur in omni habere partes, aut per ordinem partium in loco, & iste est situs qui est predicamentum. Aut per ordinationem partium rei adinuicem: & iste situs est una differentiarum quantarum, secundum quod dictum est in predicamentis, quod quantum aliud habet positionem, aliud non habet positionem, & quod partes rei distinguuntur ab inuicem: Aut secundum formam. & hoc est in rebus compositis ex partibus diuersis secundum formam, aut in magnitudine, sicut in magnitudine partium linearum, & corporum, & vniuersaliter corporum consimilium partium & istae partes non sunt distinctae in hac dispositio nisi potentia, actu autem non. Et ideo dixit, aut secundum potentiam, aut secundum formam & quasi intendebat quod situs dicitur in habente partes secundum ordinem partium, aut in loco, aut adinuicem. & hoc est, quando distinguuntur partes, aut secundum potentiam, aut secundum formam.

Quod situs est per ordinem partium in loco, aut per ordinem partium adinuicem, aut per ordinem partium secundum formam.

Habitatus autem dicitur uno modo, tanquam quidam habitus, & habitus actus, sicut actio quaedam aut motus. nam cum hoc quidem efficit, illud vero fit, est media effectio. ita & habentis vestem & vestis habitus est medius habitus. Hunc itaque habitum, quod non contingit habere manifestum est, in infinitum enim progrediretur, si habitus esset habitum habere. Alio modo habitus dicitur dispositio, secundum quam bene vel male disponitur dispositum, & aut secundum se, aut ad aliud. ut sanitas quidam habitus est, dispositio etenim talis est. Item habitus dicitur, si particula talis dispositionis sit, quare partium quoque virtus quidam habitus est.

Dispositio dicitur uno modo, quasi aliquid quod actio eius, cum est, sicut aliquis aut motus. cum. n. aliquid agit & aliud patitur, passio est iter ea. & similiter inter vestes, & vestitus est dispositio. Manifestum est. n. quod impossibile est, quod ista dispositio sit alterum. Et dicitur dispositio alio modo secundum positionem, & est secundum quam positio rei aut est bona, aut est mala, aut per se, aut in respectu alius. ut sanitas. est. n. aliqua dispositio quia talis secundum unam dispositionem. Et dicitur et dispositio, cum fuerit pars aliquis, quod dicitur secundum positionem rei modo. & ideo bonitas partium est aliqua dispositio.

Dispo-

Metaphysicorum

G Dispositio dicitur multis modis.
1. dicitur enim de actione agentis alicuius in aliquo patiente, sicut aliqua ars, aut aliquis morus. v.g. quod cum aliquid egerit in aliquid aliquam actionem, & illud aliquid patitur ab eo, illud, quod fit inter ea, dispositio dicitur: sed in respectu agentis dicitur actio, & in respectu patientis dicitur passio.

Secundus. D. dedit exemplum, & dixit: & fit inter vestiens, &c. i. & dicitur hoc etiam in dispositione, quod fit inter vestitus & vestitum, quod dicitur vestitio. D. d. Et dicitur dispositio alio modo, &c. i. & dicitur

H dispositio alio modo de illo, quod fit ex compositione, & est dispositio, ex qua compositio rei est aut bona, aut mala. sicut sanitas, quae est dispositio istarum dispositionum. est. u. dispositio facta ex compositione membrorum, & humorum. D. d. aut per se, &c. i. & dixit hoc, quia dispositiones, quae sunt ex compositione partium rei, sunt bonae aut male in se, aut respectu alterius dispositionis. ut sanitas Socratis in respectu sanitatis Platonis. Et vocatur compositioem positionem, quia compositio est in positione partium adiunctorum. D. d. Et dicitur etiam dispositio, &c. i. & dicitur dispositio de dispositione, quia potio totius aut pars est bona aut mala. & ideo bonitas partium in composito est aliqua dispositio. & intendit, quod dispositio bona aut mala, aut erit ex positione omnium partium adiunctorum, aut in una parte respectu totius.

De Passione. Cap. 11.

Passio dicitur vno quidem modo qualitas, secundum quam alterari contingit. ut album & nigrum, dulce, &

amarum, grauitas & leuitas, & quaecumque alia similia. Alio vero horum actiones, & iam alterationes. Item harum magis, quod noxiae alterationes, & motus, & maxime quae tristes & noxiae sunt. Item calamitatum & tristitum magnitudines passionum dicitur.

Passio dicitur vno modo qualitas, quae possibile est transmutari album in nigrum, & dulce in amarum, & graue in leue, & alia. Et alio modo transmutationes, & actiones istorum. Et etiam dicitur magis specierum nocentes transmutationes et motus, & maxime nocui, & maxime contristantes. Ocasiones autem maxime delectabiles & contristabiles dicuntur passionum.

Passio dicitur vno modo de potentia, quae aliquid transmutatur de contrario in contrarium, ut de albedine in nigredinem, & de amaritudine in dulcedinem. Potentia enim quae aliqua transmutantur adiunctum, dicitur potentia passiva: & ista est materia passiva. sicut cum aliquid transmutatur ad nigredinem de albedine, & de nigredine ad albedinem: & de dulcedine in amaritudinem; & de grauitate in leuitatem. D. d. Et alio modo, &c. i. & etiam dicuntur passiva ipsa accidentia, quae recipiuntur prima materia, scilicet caliditas & frigiditas. Deinde d. Et etiam dicitur magis, &c. i. & magis dicitur hoc nomen passio in istis modis in eis, quae sunt potius & contristantia animalium, aut delectabilia, & contristabilia.

Sanitas est dispositio facta ex compositione membrorum, & humorum. Ibid. 7. ph. 17. Compositio est positionem partium adiunctorum. Vnde de oppositis. 1. de Generatione. c. 16. R. Vide ibi. Zim. Tercius.

16
Primo
modis.

M
9. Met.

Secundus
modis.

A & ideo dixit. Occasiones enim maxime, &c. id est, & ideo dicitur illud, quod accidit ex occasionibus maximis contristabilibus, & illud, quod accidit delectabilibus maximis in maiori parte passiones.

De Priuatione. Cap. 22.

Priuationo dicitur vno modo, si nō habeat aliquid corū,

quæ apta sunt haberi, etiā si ipsum nō sit natura aptum habere, vt planta diciē oculis priuari. Alio mō, si eum aut ipsum, aut genus eius aptū habere sit,

non habeat. vtputa aliter cæcus homo visu priuat, & aliter talpa: hęc quidem fm gen^o, ille vero fm se. Itē si cū aptum sit, & qñ sit aptū habere, non habeat. cæcitas namq priuatio quædam est. cæcus aut non fm omnē gratiam, sed si in qua aptus est habere, non habet. Sistr si in quo, & secundum quod, & ad quod, & quemadmodū natura aptus sit, non habeat. Item violenta cuiusq ablatio priuatio dicitur. Et quoties negationes ab IN, vel si

C mili negatione incipientes dicuntur, toties ēt priuationes dicentē. Inquale namq dicitur, eō q nō habeat æqualitatē, aptū existēs habere. inuisibile vero, eō q nō habeat omnino colorē, & quod exigue. & impes, eō q & non habeat omnino pedes, & quod debiles. Item cū parum quid habeat. vt cū dicimus exossem, hoc autem est, eō q exile quiddam habet. Itē, cū nō facile, aut non bene. vt infecabile,

non solum eō q non fecerit, sed etiam eō q non facit, nec bene. Item, cū omnino non habeat. cæcus namq dicitur non qui vniculus est, sed qui vtriusq oculi visu caret. Quare non ois, bon^{us} vel malus, aut iustus vel iniustus, sed ēt intermedium est.

Priuationo dicitur vno modo, cū aliquid non habuerit illud, in cuius natura est esse in aliquo, licet ipsum non habeat illam naturam.

vt. g. quoniam dicitur, quod planta caret sensu. Et alio modo, cū non habuerit illud, quod debet habere per suā naturā. vt homo cæcus. modus enim carendi visu in hōie aliud. est a modo carendi visu in talpa. hæc enim est priuatio secundū genus, hoc aut per se. Et etiam, cū hoc fuerit in sua natura, & in tempore in quo debet habere, aut non habere. cæcitas enim est aliqua priuatio. cæcus enim non est in omni, sed in tempore, in quo debet habere visum. Et similiter si fuerit per se, aut refertur ad aliquid. Et etiā abstractio, que fit violente in vna quaq rerū, dicitur priuatio. Secundum igitur numerum modorum, qui fuerint per negationem, erit numerus modorum priuationis ēt. Dicitur enim non æquale illud, in cuius natura non est. Et dicitur non visibile, quod non habet colorē omnino. Et dicitur non habens pedem,

Philosophia
in Epistola
134.

in modo
libri

Metaphysicorum

C pedem, qui non habet pedem oino,
& quia est claudum, & etiā quia
parum ambulat, sicut dicitur non
habere potentiam illud, quod est
debile. Et etiā illud, quod non est
facile, aut illud, quod non est apta-
bile, ut non abscondibile. non enim
dicitur illud, quod omnino non ab-
sconditur, sed illud, quod non facile
absconditur, aut illud, quod nō bene
absconditur. Et etiā illud, quod
non habet omnino. nō enim dicitur

H cæcus, qui habet unū oculum, sed
illud, quod non habet visum in
utroq. oculo. Et ideo dicitur non oē,
bonū aut malum, aut iustum aut
iniustum, sed inter hæc.

17 Id est, Privatio dē multis modis.

Dicit enim qñ aliquid caruerit ali-
quo, in cuius natura ē vt sit in alio,
non in illo, neq; in suo genere. sicut
dicit, q; plantæ caret aliquo, quod
animalia habent naturā habendi, sc.
sensu. D.d. Et alio modo, &c. i. & vi
desi aliquid carere hoc, qñ caret ali-
quo, quod innatū est inueniri i sua

I specie. sicut cæcitas in hōe. & hoc est
illud, quod innatū est inueniri in ali-
quo p se, aut quod innatū est inue-
niri i suo genere. sicut cæcitas talpæ.
est eorū privatio alicuius, quod innatū
est inueniri in animali, quod ē
genus talpæ. Et, quia aliquid care-
re illo, quod nāst debet habere, est
duobus modis, sc. aut in tpe, in quo
natum est habere, aut in tpe, in quo
non natū est habere, incipit distin-
guere hoc, & d. Et ēt, cum hoc fue-
rit, & c. i. & tali quid carere illo, quod
naturaliter debet habere, aut est in

tempore, in quo debet, aut in tpe, in
quo non debet habere. v. g. quia cæ-
citas ē privatio visus in animali, qñ
naturaliter habet visum: sed non dē
cæcum, nisi in tpe, in quo debet ha-
bere visum. v. g. q; catulus non dicit
cæcus, qñ nascitur, licet non videret
tunc. catulus autē, carens visu post
hoc tempus, dicitur cæcus. D.d. Et
sist, &c. i. & hoc contingit in eo, qñ
caret aliquo, quod innatū est inue-
niri in specie eius, aut in genere ei⁹,
quod nō habet nām vt inueniatur
in illo, fm quod illud, quod innatū
est inueniri in genere alicuius, aut

est innatum inueniri in aliquo tpe, **L**
aut in quolibet tempore. v. g. q; tal-
pa caret illo, quod innatū est inue-
niri in canibus in aliquo tpe, & in
hōe in quolibet ætate. D.d. Et enī
abstractio, &c. i. & et dicit privatio
oē, quod caret aliquo, non tm nāst,
sed i violenter. v. g. qñ lapis violenter
nō movet ad interior. D.d. Secun-
dum igit numerum modorū, &c. i.
& numerus modorū privationis in-
venitur fm numerū modorum in-
tentionum, quæ significant per no-
mina privationū, vel infinita. D.d.
Dicit enim non æquale, &c. i. dicit
enim non tale illud, quod caret ali-
quo, quod nō habet nāst. v. g. dice-
re, q; color est nō æqualis, quia non
habet nām habendi æquale, aut pri-
vationē æqualis. aut dicere non visū
bile, in eo quod nō habet colorem.
quod enim caret colore non est na-
tum videri, quemadmodū quod ca-
ret quantitate, nō est natū esse æqua-
le, aut inæquale. D.d. & dē non ha-
bens pedē, &c. i. & privatio eius, qñ
debet nāst haberi, inuenitur tribus
modis, aut privatio pura, sicut i eo,
quod non habet pedē oino: & alius,
sicut

M
L. de A.
m. 66.

Carere ali-
quo apō
haberi est
duobus mo-
dis.

Privat
fōit q;
haberi
enim i
du. tō
z. de i
109. 110
j. Ph.

A sicut in eo, qui habet pedem tortuosum, ita q̄ male ambulat: tertius, sicut dñ in eo, quod habet pedem debilem. D.d. Et est illud, quod nō est facile, &c. i. sicut dicimus non abscindibile. non enim dñ illud, quod non est impossibile abscindi tñ, sed ē illud quod difficile abscinditur, aut illud quod male abscindit. D.d. Et etiā illud, quod non habet osno, &c. i. & etiā priuatio non dñ nisi de illo, qđ caret aliquo fm̄ totum, non fm̄ partem. non enim dñ cecus ille qui hēt vnum oculum. D.d. Etideo nō dicitur, &c. i. & ideo priuatio, & habitus non diuidunt verū & falsum in omnib⁹ rebus. falsum enim in simul in medijs. v. g. qm̄ nō omnis homo est aut malus aut bonus. hō enim non ciuilis neq; dñ bonus neq; malus, & similiter iustus aut iniustus.

Et quasi intendebat declarare causam in hoc, q̄ priuatio, & habitus diuidunt verum & falsum in subiecto proprio. verbi gratia, q̄ iustitia & iniustitia diuidūt verum vel falsum in homine ciuili.

De Habere. Cap. 13.

C Habere multipliciter dñ. Vno modo, cū quid fm̄ suā naturam, aut suā inclinationē agat. quare dicit q̄ sebris hominē habet, & tyrāni ciuitates, & induit vestē. Alio modo, in quo quid tanq̄ susceptiuo existit. vt res habet statū formam, & corpus ægritudinem. Alio modo, vt cōtinens ea, quæ cōtenta sunt. in quo nanq̄ contentū quidam est, haberi ab eo dicit. vt vas habere humidū dicimus, & vrhē homines, & nauem nautas, sic & totum partes

habet. Itē quod prohibet aliquid fm̄ suam inclinationē moueri, aut agere, habere dñ hoc ipsum. vt & columnæ imposita onera. & vt Poetæ Atlantē faciunt cœlum habere, tanquā, nisi ipse teneret, casurū super terrā, vt quidam Physiologorū tradūt. Hoc autē modo & continens dñ, quæ continet habere, tanquā separaretur secundum suam inclinationem vnum quodq̄. In aliquo et esse similiter & consequenter, sicuti habere dicitur.

Habitus dicitur multis modis.

Vno modo dicitur quod pōt acquirere aliquid secundum suā naturā, aut secundum suum studiū. Et ideo dicitur quod homo habet castrū, et vestes habent ciuitates, et vestientes habent vestimentū. Et alio modo, cū aliquid fuerit in aliquo simili recipiēti. vt cuprū, quod habet formā idoli, & corpus, quod habet infirmitatē. Et alio modo sicut consentū continens. cōtentum enim dicitur habere cōtinens. sicut cyphus, qui dicitur habere aliquid humidū, & ciuitas habere hoīes, & nauis habere nautas. Et secundum hunc modū dicitur totum habere partes. Et et dicitur habere illud, quod prohibet aliquid moueri aut agere aliquid. sicut dicimus quod domus habet res granes positas super se. et sicut versificatores dicunt, quod calū habet Atlantē altante,

habet, sicut
i. dicitur
verū & fal
sum in oī
bus rebus.
Idē. x. Me
a. cō. i. 6.
Priuatio,
habetur
dicitur
verū, et fal
sum i sub
iecto pro
prio. Vide
i. Phys. 14.
h. 4. Phys.
non. h. 4.
Gaili. 129.
h. 10. Ma
n. 6.

Metaphysicorum

Gratiam, qui si non esset, celum
caderet super terram, sicut dicunt
quidam loquētes in Naturalibus.
Et secundum huc modum dicitur
et continens cum rebus, quas con-
tinet, quod habet illas, quas in qua
que earū esset separata ab alia. Et
species, que dicitur in aliquo etiam,
sunt similes speciebus habitus.

Idem, Habitus dicitur omne habēs po-
tentiam acquirendi aliquid. dicitur
enim, q habet illud. sicut dicitur q
hō habet vel pecuniā, & habet ca-
stum: & victores habent ciuitates,

quas illi regunt possessione, & hoc
habere significat possessionem. D.
d. Et alio mō, & c. i. & dicitur habitus
vie attributione formæ ad habēs for-
mam, & recipiens illā. sicut dicimus
q cuprum habet formam idoli, &
ferrium formam gladij, & corpus
formā sanitatis. D. d. Et alio modo,
sicut contentū continēs, & c. i. & iste
sermo ita cecidit in hbro. sed exem-
plū nō conuenit exemplificato. di-
cere. n. q contentū habet continēs
est sicut animal habere cutem, & ar-
borē habere cortices & hoc est p-

Idicamentum habitus. cyphum au-
tem habere aquam, & ciuitatem ha-
bere homines est econuerso, quia
continens habet contentum. & fm
hūc modum dicitur, q locus habet
locatum: & hoc est in prædicamen-
to ubi: & vniuersaliter respectus in
hoc prædicamento est conuersus il-
li, qui est in prædicamento habitus.
Et forte fecit hoc, quia isti duo mo-
di sunt propinqui, & quasi eiusdem
generis. Est. n. respectus comparationis
inter continēs & contentū si gi-
tur fuerit comparatio continētis ad

contentū, erit prædicamentū habi-
tus: sed econuerso de ubi. Per primū
igit sermōne intendebat primū re-
spectum, & per exemplū aliū respec-
tum. & dicitur, q multoties vlt
hoc Arist. D. d. Et est dicitur habere, & c.
i. & dicitur habere omne, qd habet
deserens. delatu. m. n. dicitur habere
deserens, & qd prohibet delatum a
casu aut a motu sicut. dicitur, q do-
mus habet tectum, & sicut dicitur,
q Versificatores dixerunt antiqui-
tus celum habere angelum, qui de-
fert celū. D. d. & fm hūc modū, & c.
i. q respectus inter ea inuenitur ex
hoc, q continens impedit contentū
vt agat illud, qd aliter debet agere.
sicut cyphus ne fluat. nisi igitur cō-
tenuo esset, tunc separaretur vnum
ab alio. D. d. Et spēs, q, & c. i. q nu-
merus respectum, qui dematur p
habere, sunt fm numerū respectū,
qui demantur per hāc dictionē in-
sed hic hæc præpositio, in, dignius
dicitur de respectu contenti ad continēs,
& recepti ad recipiens. & hoc verbū
habere dignius dicitur de respectu
contentis ad contentum, & possi-
dentis ad possessum.

De Ex Aliquo.

Cap. 14.

EX aliquo ē vno modo di-
cit ex quo, vt ex materia
est. et hoc dupliciter, aut
fm primum genus, aut fm vlti-
mam speciem. vtpote omnia li-
quabilia quodam modo quidē
ex aqua sunt, quodam mō vero
ex ære statua est. Vno modo di-
citur ex primo mouente prin-
cipio. vt ex quo pugna ex cō-
uicio, quia hoc pugnae prin-
cipium. Vno modo ex composito
ex materia, & forma. sicuti ex
toto

* a. l. respec-
tus.

A toto ptes, & versus ex Iliade, & lapides ex domo. finis namq est forma: perfectum vero, quod habet finem. Quædã vero tanquam ex parte forma. vthiõ ex bipede, & syllaba ex elemento. aliter namq hoc, atq statua ex ære. ex sensibili namq materia composita substantia est. forma quoq ex materia. Quædã itaq ita dicuntur. quædam, siquis horum modorum fm aliquam partem sit. vt ex patre & matre proles, & ex terra plantæ, quia ex aliqua eorum parte. Vno modo do, post qd tpe. vt ex die nox, & ex sereno tempestas. qm hoc post illud. Horum autem quædam, eo q habent mutuam trāsmutationem, ita dñr, sicuti & q nunc dicta sunt. quædam, eo q solum fm tempus consequent. vt ex æquinoctio facta est nauigatio, qm post æquinoctium facta ē. & ex Bacchanalibus Thargia, quia post Bacchanalia.

Thargia
habet in ho
rest Apol
lone u.

C Ex aliquo dicitur vno modo, si cut dicitur aliquid eē ex materia. & hoc dicitur duobus modis, aut secundum primū genus, aut secundum vltimam formam. sicut forte dicitur, quod omnia a liquabiliis sunt ex aqua, et forte dicitur sicut idolum eē ex cupro. hoc. n. est initium contrarietatis. Et alio modo illu d, quod est compositum ex materia & forma. vt partes ex toto, aut metrum carminis, sicut metrum versum, qui dicuntur Iliades, & sicut lapides ex domo. forma. n. est complementum: & complementum est illud, quod habet complementum. Et quodam dicitur sicut forma ex parte, & sicut homo est ex bipede. et ē alio modo, sicut idolum ex cupro, quia est ex materia sensibili, aut substantia sensibili. & etiam sicut forma, quæ est elementū forma. Quædã igitur istorū dicuntur huiusmodi, et qdam, quando quædã partes istorū fuerint ali cui istorum specierum. vt filius ex patre et matre, & ex terra, et ex plantis. sunt. n. ex quibusdam partibus. Et alio modo, quæ sunt post in tempore. vt nox ex die, & pluuia ex sereno. sunt enim post illa. Et quædã istorum dicitur hoc modo illa, quæ habent potentia trāsmutari adinuicem, sicut ista modo dicta. & quædam, quæ sequuntur se adinuicem in tempore tantum. sicut dicimus, quod ex meridie sit occasus solis. post meridiem, & dicimus quod ex moribus Dionysii sunt Dionisia.

Cū autē numerauit fm quot modos dē habere, & in, vult modo numerare fm quot modos dicitur ex, & d. Ex aliquo dicitur, & c. l. aliqd eē ex aliquo dicitur multis modis. Dicitur. n. sicut dicitur aliquid esse ex sua materia, & ista est significatio famosior ex significationibus ex. D. d. & hoc dicitur duobus modis. i. ex materia, ex qua dicitur aliquid esse, forte est prima materia, quæ

Famosiore
ex signa
uonibz ex, &
quod aliqd
d. eē ex ali
quo, tanq
ex m.

Metaphysicorum

Guæ eſtranz genus aliſſimũ. & forte eſt propinqua materia, quæ eſt vltimã formã habens in generatiõe, ſ. quæ recipit vltimã formã. D. d. exemplum vtriuſq; & d. ſicut forte dicitur, &c. i. materia remota eſt ſicut aqua in liquabilibus reb; , vt plũbo, cupro ferro. iſta. n. dicuntur eſſe ex aqua. Materia aut̃ p̃pinqua eſt, vt idolum ex cupro. cuprum. n. eſt illud, in quo exiſtebat non eſſe contrariũ formæ idoli. & hoc intende-
bat, cum d. hoc. n. eſt initium contrarietatis, &c. i. hoc. n. eſt primum ſubiectum recipiens formã idoli. &

H ſuam priuationem ſucceſſiue. D. d. Et alio modo. &c. i. & dicitur ex alio modo. ſicut dicimus, q̃ partes ſunt ex toto, & vñ ſicut dicimus, q̃ manus eſt ex homine, & tale carmẽ ex tali metro. & iſta ſunt ptes ſm quantitatẽ. iſtæ. n. partes ſunt æquales toti in hoc, q̃ vtrunq; cõponit ex materia, ſ. partes & totũ. ſicut dicimus lapides ex domo. D. d. forma. n. eſt complementum, &c. i. & dicitur, q̃ lapides ſunt ex domo, quia forma domus eſt cõplementũ domus, & domus eſt completa per complementum qd̃ habet, & partes domus ſunt ex domo, i. q̃ partes domus ſunt ex domo per diſſolutionem, & domus ex ſuis partibus per compoſitionẽ, denudando à ſe ſuas formas, & recipiendo formã domus. D. d. Et qd̃dam dicitur ſicut forma ex parte. i. & quoddam dicitur e conuerſo. ſ. totum ex parte, ſicut homo ex bipede. D. d. & etiã alio modo, &c. i. q̃ iſte modus eſt generatio formæ ex materia, ſ. q̃ hæc præpoſitio, ex, dicitur tribus modis, aut compoſitum ex materia & forma: aut partes ex toto: aut totum ex partibus: & ſecũ-

Idẽ ſupra
e. c. 1. & c.
Phy. 11.

Tertius
modus.

dum hunc modum videt̃ quã rei-
terare primam intentionẽ. Et forte intendit, q̃ aliqui d. eſſe ex aliquo dicitur ſic, q̃ natura generati eſt nã illius, ex quo generatur. ſicut dicimus, q̃ idolum eſt ex cupro, i. q̃ natura idoli eſt natura cupri. Deinde d. Quædam igitur iſtorum, &c. i. q̃ quædam eorum, q̃ dicuntur eſſe ex aliquo, dicunt̃ de duobus modis: quorum vnus eſt vt aliquid ſit ex toto alicuius. ſicut dicimus animal ſanguineum eſſe ex carne. tota. n. caro concluditur in animali ſanguineo. filium aut̃ eſſe ex patre & matre dicimus, quia eſt pars eorũ. & ſimiliter eſt ex terra, & ex plantis. & intendit per plantas nutrimentũ. D. d. Et alio modo, &c. i. iſta præpoſitione, ex, vtitur tranſumptiue in loco huius poſitionis poſt. vt dicitur nox eſt ex die, non ita q̃ dies ſit materia noctis aut pars, ſed quia nox eſt poſt diem. D. d. Et quædã iſtorũ dicuntur hoc modo, &c. i. & cõſentientes, quæ ſignificantur per hanc poſitionẽ ex, cõcludunt̃ de duobus modis. quorũ vnũ eſt in quolibet duobus, quorũ alterũ trãſmutat̃ in alterũ. tranſmutatũ. n. d. eſt ex eodẽ, de quo trãſmutat̃. Mã igit̃ tranſmutat̃ ad cõpoſitũ & ad formã, & cõpoſitũ eſt trãſmutat̃ ad mãm, & totũ tranſmutat̃ ad ptes apd̃ ſuã corruptionẽ & generationẽ partũ, & ptes tranſmutant̃ ad totũ apud generationẽ totius. Tẽp̃ aut̃ d. ſucceſſiue. res aut̃, vide q̃ ſequunt̃ ſe adiuice, dñr eẽ ex ſe ad inuicẽ ſed iſta poſitio, ex, ſignat̃ in hoc loco idẽ, qd̃ ſignat̃ poſt. D. d. & dicim; q̃ ex motũ, &c. i. q̃ poſt motũ alicui; ſuit g. d. aut mouebat̃ & ſm hunc modũ dicimus q̃ motum eſt ex eo, ex quo eſt, & ad quod eſt.

De Parte.

A
Vileen.
Ipa.Tel.

De Parte. Cap. 15.

Pars dicitur vno quidem modo, in quod quoquo modo quantum diuidi potest semper enim quod a quanto, prout quantum, aufertur, pars illius dicitur, vt duo pars trium quodam modo dicitur. Alio modo, ex his ea duntaxat, quae metiuntur, quare duo quodam modo quidem sunt pars triū, quodam modo vero non. Itē in quae forma absque quanto diuidi potest, hae quoque partes eius dicuntur, quare species generis aiunt partes esse. Item in quae aliquid diuiditur, aut ex quibus totū componitur, aut ipsa forma, aut quod formā hēt. vt sphaera æneae, aut ænei cubi & ipsum æs pars. hoc autem est materia, i qua forma, & angulus pars. Item quae in ratione vnum quodque significante sunt, hae quoque pars toti sunt. quare genus pars etiam species dicitur. aliter vero species generis pars est.

Pars dicitur vno modo, in quo

C possibile est quantitate diuidi quo quo modo. quod autem diminuitur ex quantitate, secundum quod est quantitas, semper dicitur pars illius, ex quo diminuitur. sicut dicitur quod duo sunt pars trium quoquo modo. Et alio modo dicitur illud, quod numerat ista tantum. Et ideo forte dicitur quod duo sunt pars trium, & forte non. Et etiam illud, in quo possibile est formam diuidi absque quantitate, dicuntur

etiam partes. Et ideo dixerunt quod forma sunt partes generis. Et etiam illa, in quae diuiditur aliquid, ex quibus componitur totum aut forma, aut habens formam. sicut sphaera cupri. cuprum enim est pars illius. Et haec est materia, in qua forma est. Et angulus etiam est pars. Et etiam illa, quae sunt in definitione, quae significant nomen, quae rerum, sunt etiam partes totius. Et ideo dicitur quod genus est pars forma.

Idē, quod pars dicitur multis modis. Vno modo illud, in quod diuiditur quantitas, secundum quod est quantitas. Aliquo modo diuisionis. illud enim quod cum diuiditur a quantitate, diminuitur quantitas, sicut quod est quantitas, dicitur pars illius. Et d. quoquo modo, praeservando se a parte mensurante. Dicitur enim, quod duo sunt pars trium, & tria pars quatuor, & nullum istorum mensurat totum. D. d. Et alio modo dicitur illud, quod numerat, & c. i. & dicitur pars alio modo illud istorum, quod numerat, aut mensurat illud, cuius est pars. & ideo forte dicitur, quod duo sunt pars triū, & forte non, cum non numeret tria.

Secundum

Pars igitur sicut quantitatem alia est mensurans, alia non. & Geometrae videntur hoc nomine pars de parte mensurante. D. iduxit tertium modum, & dixit. Et etiam illud, in quod possibile est formam diuidi, & c. i. & dicitur pars etiam illud, in quod diuiditur forma, secundum quod est forma. & ista diuisio est secundum qualitatem non secundum quantitatem: & est formarum compositarum, quae

Meta. cū. cō. Auer. 5

Pars quantitativa: duplex est. Tercius

Metaphysicorum

C diuiduntur in formas. vt formarū,
q̄ sunt genera, q̄ diuidunt i formas,
q̄ etiam sunt differentie illorū ge-
nerum. D. d. Et ē illa, in quē diuidi-
tur aliquid, i. & dñr partes illā, in q̄
diuiditur composita ex materia &
forma, f. materia & forma. dñ. n. q̄
sphaera cupri diuiditur in cuprum
& in sphaericitatē. & hoc est aliud à
primo. in primo: n. diuidit forma i
formam, vt spēs in gen^o: hic autem
aliquid diuiditur in formam & ma-
teriā. D. d. & hæc est materia, i qua
est forma. i. q̄ diuisio alicuius i ma-
teriam & formam est alio modo à
diuisione speciei in formam eōem
& propriam. D. d. & angulus ē ēt
pars. Potest autem intelligi sic: & an-
gulus ē ēt pars figuræ duobus his
modis, quantitate, i. & qualitate. Vel
sic: ēt angulus diuiditur in angulos.
diuisio enim anguli in angulos est
fm quantitatem & qualitatē. & ideo
dubitauerunt quidam, in quo gene-
re magnitudinis continetur angu-
lus, adeo q̄ quidam eorū fecerunt
illum quartum genus, & dixerunt
genera magnitudinū esse quatuor,
corpus, superficiem, lineam, & soli-
dum. D. induxit quintum modum
partiendi, & d. Et etiam illa, q̄ sunt
in definitione, & c. i. & ēt illa, ex qui-
bus componuntur definitiones si-
gnificantes quiditatē cuiuslibet rei,
dñr ēt partes definiti & definitionis.
& ideo genus dñr pars formæ. & ideo
dicimus, q̄ genus est pars formarū
specierū. forma. n. speciei diuiditur
in genus & differentiam. Hic autē
est modus quintus, quia forma, fm
q̄ est genus & differentia, differt à
formis, fm q̄ sunt formæ. illas. n. ēē
genus, aut differentiam est accidēs,
Me. cō. 46. quod accidit eis.

Quartus.

Quintus.

Formæ, vt
sunt gha
& dñr, dñt
te nne a se
ipfis, vt sūt
formæ trā
illas. n. esse
genus, aut
dñam ac-
cidit eis.
Vnde. 7.
Me. cō. 46.

quod accidit eis.

De Totum Cap. 16.

Totum dicitur, cui⁹ nulla
pars eorum abest, ex qui-
b⁹ totum natura dicitur.

Et quod continet contenta, vt
vnum quid illa sint. hoc aut du-
pliciter. aut. n. vt vnumquodq̄
vnum, aut ex his illud vnū. ip-
sum. n. vlt, & quod omnino vt
totum quippiam ens dñr, sic est
vlt, vt multa continens, eō q̄ de
singulis prædicatur, & vnum
omnia sunt singula. vt homo,
equus, deus, qm̄ omnia anima-
lia. Cæterum continuū & fini-
tum, cum ē pluribus inexisten-
tibus vnū quid sit, maxime qui-
dem potentia, non actu. horum
autem ipsoꝝ, magis q̄ natura,
quam arte talia sunt: sicut & de
vno dicimus, tāquam totalitas
vnitas quædam sit. Item, cum
quantum habeat principii me-
dium, & vltimum, quorūcunq̄
positio non facit differentiā, om-
ne dicitur: quorumcunq̄ vero
facit, totum: quæ aut ambo face-
re contingit, & oē, & totū. Sunt
autē hæc, quorum natura quidē
eadē manet in trāspōitione, for-
ma vero minime, vt cera, & ve-
stis. etenim totum & oē dñr. am-
bo nanq̄ habent. Aqua vero, &
q̄cunq̄ humidā, ac numer⁹, oē
quidem dicuntur: tot⁹ vero nu-
merus, totaq̄ aqua non dicunt,
nisi translatione. Omnia vero
dicuntur, de quibus omne tan-
quā de vno, de his omnia, vt
de diuisis, omnis hic numerus,
omnes hæc vnitates,

Totum

K
Vltim
in Epi. I
da. pñt

A Totum dicitur illud, à quo non diminuitur aliqua pars eorū, quorum dicitur totum. Et dicitur totum naturaliter continens ad contentum, ita quod contenta sunt vni. Et hoc duobus modis. aut sicut vnaquaque rerum est vnum, aut sicut vnum istorum. totum enim, et illud, quod dicitur vniuersale, est vniuersale, sicut aliqua, que continent plura, et prædicatur de particularibus, et erunt omnia vni, sicut pars, sicut i homine, et equo. ambo enim sunt animal. Continuum etiam, et infinitum est, cum succrit aliquod vnum ex pluribus existentibus in eo, maxime in potentia, et si nō aliquo actu etiam. et plura istorum, que sunt talia naturaliter, aut artificialiter, sicut diximus de vno. et vniuersitas est aliqua vniuersalitas quantitatis. Et, cum habeat initium, et medium, et vltimum, omnia, in quoru situ non est diuersitas, dicuntur omnia. et omnia i quorum situ est diuersitas dicuntur totum. et omnia, in quibus est possibilis vtraque dispositio, dicitur omne, et totum. ista igitur sunt omnia, quorum natura in sua dispositione immutatione, in forma autem non. sicut cera et pix, que dicuntur totum, et vniuersum, quia habent vtranque dispositionem. Aqua autem, et vnumquodque humidorum, et numerus

dicuntur omne. et non dicitur esse totus numerus, et tota aqua, nisi transumptiue. Et dicuntur omne illa, de quibus dicitur omne, sicut congregatum dicitur de vno; sicut dicitur in discretis collectio istorum modorum, et omnes ista vniuersitates.

Id est, Totum dicitur multis modis. quoru vnus est illud, à quo non diminuitur aliqua pars, in quarum respectu dicitur totum. totū enim est totum partium. Deinde d. Et dicitur totum naturaliter, et c. i. et dicitur totum naturaliter et primum cum continens et contentum in eo est vnum. Deinde d. et hoc duobus modis, i. et hoc vniuersale, quod est continens dicitur duobus modis, quorum vnus est, sicut dicimus in vnaquaque rerum demonstratū, quod est totum, quando ab ea non diminuitur aliqua pars suarum partium. Secundum autem dicitur per similitudinem, et est vniuersale. et hoc intēdebat, cum d. aut sicut vnus istorum, i. aut illud, de quo dicitur hoc nomen fm similitudinem. Deinde inceptit declarare modum similitudinis inter vniuersale et totū et d. totum enim, et illud, quod dicitur vniuersale, et c. i. totum enim et vniuersale sunt familia, ex eo quod vniuersale continet particularia, quem admodum totum continet partes. Deinde dicit: et prædicatur de particularibus, id est, et assimilatur toti, quia prædicatur de particularibus, et facit ea vnum modo simili vni particulari, scilicet, quod totum facit partes adunatas. vt homo, et equus, qui sunt vnum in animalitate.

S ij Deinde

D Totum
quanti.

Totū naturale.

Similitudo inter vniuersale et particularia.

Id est i. Pby. com. 4.

Secunda similitudo.

Metaphysicorum

Tertio mo
do totius

G Deinde d. Cōtinuum enim, &c. i. & totum, quod dī de continuo finito, f. discreto ab alio, dicitur totum & vnum, cum fuerit ex pluribus, quz in maiori parte existunt in eo in potentia, aut propē potentiam. & hoc intendebat, cum d. & si non aliquo actu. & qñq; dī totum de illo, i quo sunt partes in actu, sed continuæ aut contiguz. D. d. & plura istorū, &c. i. & istorum dicitur totū magis oē, cuius partes sunt continuæ naturaliter, aut artificialiter. sicut dicim⁹ de vno, quod dicitur de continuo. D. d. & vnitas est aliqua vniuersalitas

H quantitates, &c. i. & etiam totum & vnum sunt similia, quia vnitas est quasi aliqua vniuersalitas quantitas & intendit vnitatem, quē dicitur de continuo. est enim, quasi totum continens partes. Deinde d. Et, cum habeant innum, & medium, &c. i. & cum in partibus, ex quibus est totum, est primum & medium & vltimam, tunc tota, in quibus non accidit formas diuersari propter diuersitatem situs partium, dicuntur oīa : & in quibus accidit diuersitas in forma propter diuersitatem situs partium, dicitur totum. & ista sunt si-

I cut res compositz ex partibus diuersis in figura & quātitate. & cum fuerint diuersa in situ, corrumpet forma in situ totius, & natura partīs, si eut est dispositio in partibus aīaliū. Deinde d. & omnia, i quibus est possibilis, &c. i. & cum dixit istos modos dedit exempla eorum, & d. Ista igit sunt omnia, &c. i. & illa, in quibus inuenitur veraq; dispositio, sunt illa, quorum partes cum transmutantur i situ, remanebit natura eorū obseruata in substantia: in figura aut diuersantur, sicut cera, & pīx. cera autē

remanet cera, partibus mutatis, sed & figura diuersatur. De istis igit, sicut dixit, dī totum, & oē, quia hūnt di-
spōsitionem vtrāq; f. transmutationem: & non trāsmutationem, qñ situs partium adinuicē mutat. D. d. Aqua aut, &c. i. aqua aut, & oīa humida, & numeri dīnt oē forma enim aquz non diuersatur p diuersitatē situs partium, f. per mutationem locorum earū adinuicem. D. d. & non dī oē, &c. i. & non dī iste numerus est totum, aut congregatum, neque in aqua, & vlt in carentibus toto, nī si transumptiue. D. d. Et dīr omne, &c. i. & vlt illud, de quo dī omne, in rei veritate est illud, in quo significat omne illud, in quo significat collectione. sicut dicitur q numerus est collectio vnitatum.

De Mutilo. Cap. 27.

Mutilum dī quantorum non quodcunq; sed & diuisibile, & totū illud sit oportet. Duo etenim nō sunt mutila, altero ablato vno. nō. n. æquale mutilamen & reliquum vnquam est. nec omnino numerus vllus. substantiam nāq; manere oportet, si calix mutilus, ad huc oportet esse calicem. numerus vero non amplius idem. Et ad hęc etiam, si partium dissimilium sint, nec hęc omnia. numerus etenim est, vt etiam dissimilares habeat partes, vtputa binarium & ternarium. Cæterū nihil oīno eorū, quorū positio differentiam nō facit, mutilum ē, vt aqua vel ignis: sed oportet talia esse, quz secundum substantiam positionem habent. Item

Vi3Ae
1 Ep. Ti
sub noi
de ipat
da.

M

cont-

A continua harmonia nanq; & ex partibus dissimilari⁹ est, & positionem habet, mutila aut non fit. Et ad hæc nec illa, quæ tota sunt cuiuscunq; particulę priuatione, mutila sunt. non. n. oportet, nec quæ principales ipsius substantiæ, nec vbi⁹ cunq; existētes. vt si pforetur calix, non mutilus, sed si ansa, aut extremū ali quod. homo quoq; nō si carnē, aut splenem, sed si extremitatē: & hanc non omnem, sed quæ tota ablata, non habeat generationem. quare calui, non mutili.

Et quantum dicitur diminutū membrum, & non quolibet modo, sed oportet vt illud sit aliquid non distinguibile. Et dicere duo, quando ab eis diminuitur vnum, non dicitur diminutum membrum. quoniam diminutum membrum non est aequale membro, neque dicitur aequale in aliqua hora, neque in aliquo partium numerorum omnino. substantia autem oportet vt permaneat. quoniam, si ab arca diminuitur membrum, & arca permanet, numerus autem non est idem. Et cum hoc, quod narrauimus, & si fuerint consimilium partium, neque sunt omnia etiam. numerus. n. permanet, ergo habent partes non consimiles, vt duo, tria, & alia. Et vniuersaliter omnia, ex quorum fit tu non fit diuersitas, non fit ex eis aliquid diminutum membrum,

D vt aqua & ignis, sed oportet vt ista sint sicut habentia sitū in substantia. Et etiam vt sint continua. composito enim est ex non consumilibus partibus, & habent situm etiam, sed non est membri diminuti. Et cum hoc & non erant omnia, quæ sunt per suum vniuersum, neque illa, quæ carent aliqua parte, sunt diminuta a membris. non enim dicitur diminutum membrū, quando diminuitur aliquid ex eis, quæ sunt substantia in rei veritate, neque vbi⁹ cunq; fuerit ex locus. sicut arca, cum perforatur, non dicitur diminuta a membro, sed cum diminuitur, aut aure, aut aliquo extremorum. homo etiam, non quando diminuitur caro, aut splen, sed quando diminuitur aliquod extremum: & hoc etiam non omne, sed illud, quod cum extrahitur totum, non generatur. & ideo caluities nō est diminutio membri.

F Id est, & dē in eis, q̄ sunt ex quantitate diminutū membrū. sed hoc nō dē simpliciter, sed qū diminutū, & diminutio fuerint in dispositionibus terminatis. Dicitur p̄ dicere illas dispositiones, & d. sed oportet vt illud, & c. i. & vna illarū determinationū est, vt diminutio non sit innata diuidi a diminuto. & ideo, qm̄ pili diuiduntur ab hōie, & plumæ ab auibus, nō dñs diminuta in mēbris. D. d. Et dicere duo, & c. i. & cum aliquid fuerit compositum ex duabus partibus, ex quo altera diminuitur, nō dē diminutū

S iij membro:

Metaphysicorum

G Deinde d. Continuum enim, &c. i. & totum, quod dicitur de continuo finito, dicitur ab alio, dicitur totum & unum, cum fuerit ex pluribus, quae in maiori parte existunt in eo in potentia, aut propter potentiam. & hoc intendebat, cum d. & si non aliquo actu, & quoniam dicitur totum de illo, in quo sunt partes in actu, sed continuae aut contiguae. D. d. & plura istorum, &c. i. & istorum dicitur totum magis ob id, cuius partes sunt continuae naturaliter, aut artificialiter. sicut dicimus de uno, quod dicitur de continuo. D. d. & unitas est aliqua vniuersalitas

H quantitas, &c. i. & etiam totum & reum sunt similia, quia unitas est quasi aliqua vniuersalitas quantitas & intendit unitatem, quae dicitur de continuo. est enim, quasi totum continens partes. Deinde d. Et, cum habeant initium, & medium, &c. i. & cum in partibus, ex quibus est totum, est primum & medium & ultimum, tunc tota, in quibus non accedit formas diuersari propter diuersitatem situs partium, dicuntur omnia: & in quibus accedit diuersitas in forma propter diuersitatem situs partium, dicitur totum. & ista sunt sicut res compositae ex partibus diuersis in figura & quantitate. & cum fuerint diuersae in situ, corrumpitur forma in situ totius, & natura partis, sicut est dispositio in partibus animalium. Deinde d. & omnia, in quibus est possibile, &c. Et, cum dixit istos modos dedit exempla eorum, & d. Ista igitur sunt omnia, &c. i. & illa, in quibus inuenitur utraque dispositio, sunt illa, quorum partes cum transmutantur in situ, remanebit natura eorum obseruata in substantia: in figura autem diuersantur, sicut cera, & pix. cera autem

remanet cera, partibus mutatis, sed figura diuersatur. De istis igitur, si crediderit, dicitur totum, & ob id, quia habet dispositionem utraque, scilicet transmutatio nem: & non transmutationem, quoniam situs partium adinuicem mutat. D. d. Aqua autem, &c. i. aqua autem, & omnia humida, & numeri dicitur ob id forma enim aquae non diuersatur per diuersitatem situs partium, sed per mutationem locorum earum adinuicem. D. d. & non dicitur ob id, &c. i. & non dicitur iste numerus est totum, aut congregatum, neque in aqua, & vlt in carentibus toto, nisi transsumptiue. D. d. Et dicitur omne, &c. i. & vlt illud, de quo dicitur omne, in rei veritate est illud, in quo significat omne illud, in quo significat collectio. sicut dicitur quod numerus est collectio unitatum.

De Mutilo. Cap. 27.

Mutilum dicitur quantorum non quodecunque, sed & diuisibile, & totum illud sit oportet. Duo etenim non sunt mutila, altero ablato uno, non, nequale mutilamen & reliquum vnquam est. nec omnino numerus vllus, substantiam namque manere oportet. si calix mutilus, adhuc oportet esse calicem. numerus vero non amplius idem. Et ad hoc etiam, si partium dissimilium sint, nec haec omnia. numerus etenim est, ut etiam dissimilares habeat partes, ut puta binarium & ternarium. Ceterum nihil omnino eorum, quorum positio differentiam non facit, mutilum est, ut aqua vel ignis: sed oportet talia esse, quae secundum substantiam positionem habeant. Item conti-

videtur
1 Ep. 1
sub
de
1 p. 1
de

A continua.harmonia nancq̃ & ex partibus dissimilariib⁹ est,& positionem habet, mutila aut non fit. Et ad hæc nec illa, quæ tota sunt cuiuscunq̃ particulę priuatione, mutila sunt.non.n.opor- tet, nec quæ principales ipsius substantiæ,nec vbiuncunq̃ existē- tes.vt si pforetur calix,non muti- lus, sed si ansa, aut extremū al- i quod.homo quoq̃,nō si carnē, aut splenem, sed si extremitatē: & hanc non omnem, sed quæ to- ta ablata, non habeat generatio- nem.quare calui,non mutili.

Et quantum dicitur diminutū membrum,& non quolibet modo, sed oportet vt illud sit aliquid non distinguishibile. Et dicere duo, quan- do ab eis diminuitur vnum, non di- citur diminutum membrum.quo- niam diminutum membrum non est æquale membro, neque dicitur æquale in aliqua hora,neque in ali- qua partium numerorum omnino. substantia autem oportet vt per- maneat, quoniam, si ab arca dimi- nuatur membrum,& arca perma- net.numerus autem non est idem. Et cum hoc, quod narrauimus, & si fuerint consimilium partium, ne que sunt omnia etiam. numerus.n. permanet, ergo habent partes non consimiles, vt duo, tria, & alia. Et vniuersaliter omnia, ex quorum si tu non sit diuersitas, non fit ex eis aliquid diminutum membrum,

vt aqua & ignis, sed oportet vt ista sint sicut habentia sū in sub- stantia. Et etiam vt sint continua. compositio enim est ex non consimi- libus partibus, & habent situm etiam, sed non est membri diminu- ti. Et cum hoc & non erunt omnia, quæ sunt per suum vniuersum, ne- que illa, quæ carent aliqua parte, sunt diminuta membris. non enim dicitur diminutum membrū, quan- do diminuitur aliquid ex eis, quæ sunt substantiæ in rei veritate, ne que vbiuncunq̃ fuerit ex locis, sicut arca, cum perforatur, non dicitur diminuta a membro, sed cum di- minuitur, aut aure, aut aliquo ex- tremorum.homo etiam, non quan- do diminuitur caro, aut splen, sed quando diminuitur aliquod extre- mum:& hoc etiam non omne, sed illud, quod cum extrahitur totum, non generatur.& ideo caluities nō est diminutio membri.

F Id est, & dē in eis, q̃ sunt ex quanti- tate diminutū membrū. sed hoc nō dē simplr, sed qñ diminutū, & dimi- nutio fuerint in dispositionib⁹ tuer minatis. D. scēpic dicere illas dispō- nes, & d. sed oportet vt illud, & c. i. & vna illatū detetminationū est, vt di- minutio non sit innata diuidi a di- minuto. & ideo, qm̃ pili diuiduntur ab hōe, & pluriæ ab auibus, nō dñt diminuta in mēbris. D. d. Et dicere duo, & c. i. & cum aliquid fuerit com- positum ex duabus partibus, ex quo altera diminuitur, nō dē diminutū

Metaphysicorum

- G** membro: oportet enim ut sit compositum ex pluribus duabus partibus. D. d. causam, & d. qm diminutum membrum, & c. i. qm compositum ex duobus, qm ab eo diminuit alterum, tunc diminutum est equale diminutioni, & talia non dicuntur diminuta. D. d. neq; aliqua partium numerorum omnino, potest intelligi, & non dicitur diminutum membro in eo qd est de quantitate discreti omnino, & si diminutum non sit æquale diminutioni. v. g. qd qm ex tribus diminuitur vnum, nō dicitur qd est diminutum membro.
- H** D. d. substantia autem, & c. i. & diminutum membrum non dicitur diminutum membrū, nisi qm nomen & forma eius nō sunt amissa per diminutionem illius partis, sed forma dicitur permanere, & diminutio est tñ in numero, non i substantia: ut cum ab arca diminuit aliqua pars, per cuius diminutionem arca non debet amittere nomen. & similiter est de homine, sc. qd nō dicitur diminutum mēbro, qm dimiauit ab eo ex mēbris illud, per quod sit homo. D. d. Et cum hoc, quod narrauimus, & c. i. & cum istis dispositionibus narratis nō dicitur etiam diminutū mēbro, nisi dum sit ex corporibus cōsimilium partium. qm, qm ab eis diminuitur aliqua pars, tunc illud, quod remanet, potest diuidi i numero partium, in quas diuiditur totum, ut existimatur. v. gr. qd, si ab aqua, quæ existimatur diuidi i tres partes, diminuitur aliqua pars, possibile est ut illud, quod remanet, diuidatur in tres partes: & diminutum membro est illud, cuius numerus non remanet. Deinde, ergo habent partes non cōsimiles, & c. i. necesse est ergo, ut diminutum membro habeat partes non cōsimiles, aut ut duas partes, aut tres. Deinde d. Et vniuersaliter, & c. i. & vniuersaliter oportet diminutum membro ut non sit ex eis, ex quorum situ partium non accidat diuersitas in forma, ut aqua & ignis. qm, qm partes talium diuersantur in situ, non diuersabuntur formæ, e contrario eis, quæ sunt composita ex partibus nō cōsimilibus. Deinde d. sed oportet ut ista sint, & c. i. sed oportet ut talia sint composita ex partibus habentibus situm, & situs intrat earū substantiam, i. est necessarius ad earum esse, sicut hepar. qm vnum eorum, ex quibus constituitur, est suus sit⁹ ex membris vicinantibus. D. d. Et etiam ut sint continua, & c. i. & etiā est necessarium, ut partes non cōsimiles sint continuæ adinuicem. qm cum non fuerint cōtinuæ adinuicē non erit ex eorum, neq; aliquid vnum. D. d. compositio enim, & c. i. & potest intelligi sic: composita. n. ex non cōsimilibus habet sitū: sed non dicitur diminuta à membro, nisi fuerint continua. D. d. Et cum hoc, & c. i. neq; omnia, quæ existunt fm totum, ex quib⁹ diminuitur ali- **M** quod mēbrum, quocūq; mēbrū sit dñr diminuta. illud. n. mēbrū pōt esse tale, ex quo constitui illud totum, ut cor in aīali. D. d. neq; vbi- cūq; fuerit, & c. i. neq; in quacūq; quantitate fuerit diminutio, neque in quocūq; loco dñr diminutū mēbrum. ut arca perforata. perforatio enim est diminutio, & non dñr diminuta mēbro. D. d. sed cum diminuit, aut aure, & c. i. qm diminuit aliquid mēbrum organicum fm totum, non sit diminutio in quantitate.

A titate. & ideo d. non qñ diminuitur caro, aut splē. i qñ qñ caro, aut splē diminuitur, nō dē diminutum mēbro, sed cūm diminuit aliquod extremum. D. d. & hoc ēt non oē, &c. i. & non oē extremum, qñ diminuit, dē esse diminutum membro: sed illud extremum, quod cūm abscinditur, non rectū generat. D. d. & ideo caluites, &c. i. neq; ēt oē, quod non potest regenerari, dē diminutū mēbrum, sicut caluites in homine.

De Genere. Cap. 28.

Vide coq-
ta Zeno
B **G** Enus dicitur, hoc quidē, si generatio eorum, quæ eandem spēm habent, cō-

tinua sit. vtputa dicitur quousque genus hominū sit, quia donec eorum generatio continua sit. Hoc vero, à quo sint primo ad esse mouente. ita enim Græci genere, aliq̃ vero Iones dicunt: eō q̃ illi quidē à Græco, hi vero ab Ione primo generāte sunt. & magis qui à generante, q̃ qui à materia. dicuntur etenim à fortuna genere, vt à Pyrrha. Item vt superficies figurarum superficialium genus, & solidum solidarum, quæq; n. figurarū, hæc quidem superficies talis, illa vero solidum tale. hoc autē est, qd̃ subiectum differentijs est. Item, vt in rationibus quod primum inest, quod dicitur in eo quod quid est, hoc genus, cuius differentij dicuntur qualitates. Genus itaq; toties dicitur, hoc quidem secundum generationem continuam eiusdem speciei, hoc vero secundum primū mouens

eiusdem speciei, hoc autem vt **D** materia. cuius enim differentia, & qualitas est, hoc est subiectū, quod dicim⁹ materiam. Diuersa autem genere, quorū primū subiectum diuersum est, & non resoluitur alterum f̃ alterū, nec ambo in idem. vtputa forma, & materia diuersa genere. Et quæcūq; fm diuersam figurā prædicationis entis dicuntur, quædam enim entij quid est significat, quædam autē quale qd̃, quædam vero vt est prius diuisum. nec enim hæc resoluitur in inuicem, nec in vnum quiddā.

Diuerſa
genere.

E.

Dicitur genus quoddam, quando generatio rerum, quarū forma est eadem, fuerit continua. vt dicitur, dum genus hominum fuerit, id est, dum generatio hominū fuerit continua. Et quoddam illud, ex quo sunt. Et est primus motor in generatione eorum. Et secundum hoc genus dicitur, quod quidam homines sunt Hellij, & quidam Toeci: quoniam quidam sunt ex Hellenis, & quidam ex Tocino primo patre. Et denominantur à patre magis quā à matre. genus etiā dicitur de semina, sicut qui nominatur à patre. Et etiam sicut plana superficies, quæ est genus figurarum planarum, & corpora corporum. illi oīs n. figura, aut est plana superficies sicut hæc, aut corpora sicut hæc, & hoc ē subiectū dītarū.

Metaphysicorum

G Et etiam omne, quod est vniuersaliter primum, & est in eis, & dicitur secundum quid, istud est genus, & est illud, cuius differentia sunt qualitates. Genus igitur dicitur secundum istos modos. quoddam secundum generationem eiusdem forme generatione continua, quoddam sicut primus motor similis in forma, et quoddam sicut materia. habens enim differentiam & qualitatem est subiectum, quod dicitur

H iuxta materia. Et dicuntur diuersa genere, quorum subiectum primum est diuersum, & non alteratur vnu in alterum, neque vtrumque in aliud idem, sicut forma & materia vnu in genere. Et omnia, qua dicuntur alio modo de predicamentis entis, quedam enim entia significant quid, & quedam quale, & quedam quantum, sicut prius fuit determinatum: quae non alterantur ad idem, neque ad invicem.

I Idem, & dicitur genus multis modis: quorum vnus est de generatione continua eorum, quae sunt eadem in forma. ut dicitur dum genus hominum fuerit. Deinde d. Et quoddam, & c. i. & dicitur etiam generatio de primo patre, cui attribuitur tota generatio. D. d. & secundum hoc genus, & c. i. & secundum hunc modum dicitur, quod quidam homines sunt ex tali genere, i. ex tali patre. Deinde d. & denominantur à patre, & c. i. & homines attribuuntur proprie pa-

tri magis quam matri. motor enim nobilior est materia. D. d. genus etiam, & c. i. & dicimus quod mater de genus: quoniam quicquid homo attribuitur matri si cur patri: & si magis patri. D. d. Et est sicut plana superficies, & c. i. & dicitur genus de illo, quod commune est rebus diuersis in forma. sicut dicimus, quod plana superficies est genus omnium figurarum planarum, & corpus omnium corporum, omnis enim figura plana dicitur esse superficies plana, & si militet de corpore. D. d. Et etiam omne, quod est vltimum, & c. vniuersaliter genus est primum vniuersale in vniuersalibus, s. quoniam duo vniuersalia fuerit, primum eorum erit genus, & secundum species, si fuerit in substantia eius. Et forte intendit hic genera generalissima, quae sunt prima simpliciter. D. d. & dicitur secundum quid istud est genus, & c. i. & cum dicitur, quid est genus, dicitur est illud, quod recipit qualitates. Et d. hoc, quia iam descripsit genus, & est illud, quod dividitur per differentias. D. d. Genus igitur dicitur, & c. i. genus igitur dicitur vniuersaliter tribus modis. quorum vnus est de generatione continua eiusdem forme, secundum de proprio patre, quia generat res conualescentes in forma: & ideo dicitur genus, s. quia facit genus. tertius de materia. genus enim est illud, quod recipit differentias & qualitates, & tale est materia. Deinde d. Et dicuntur diuersa, & c. i. & illa, quae dicuntur diuersa genere, sunt quae sunt diuersa secundum subiectum, & in materia remota. & ista non alterantur ad invicem, neque ad aliud idem, quae enim alterantur ad invicem habent eandem materiam: & quae alterantur ad aliquid idem, habent illud

Motor nobilior est materia. Mem. 3. de Anima. c. 19. Secundum.

L

Tertia.

Genus affirmat materiam. Idem. 1. Met. 17. M. & 7. Met. 41. & c. 12. Met. 14. & 10. Me 24

Quae alterantur ad invicem, habent eandem materiam. Idem. 1. de Generatione. c. 43. & 51. & c. 1. de substantia orbis.

Primus modus.

A illud idem pro materia. D.d. sicut forma & materia vnum in genere: i sicut ex materia & forma fit vñ. D.d. Et omnia, quæ dicuntur, & c. i: & omnia prædicamenta sunt talia in genere: quædam enim significat substantiam, & quædam quantum, & quædam quale: & ista non collocantur in eadem natura: non enim alterantur adinuicem, neque alterantur ad vnum.

De Falso. Cap. 19.

Falsum dicitur vno modo, vt res falsa. & huius, hoc quidem eo quod non componitur aut quod impossibile sit componi. quemadmodum dicitur diametrum esse commensurabile, aut te sedere. horum, n. illud quidem semper, hoc vero aliquando falsum est, sic, n. non entia hæc. Alio vero, quæcūque sunt quidem entia, apta tñ natura sunt apparere, aut non qualia sunt, aut quod non sunt, vt umbra picture, & insomnia, hæc enim sunt quidem aliquid, sed non sunt ea, quorum faciunt imaginationem. res itaque falsæ sic dicuntur, aut eo quod non sunt, aut eo quod imaginatio ab eis falsa non entis est. Oratio vero falsa, put falsa est, quæ non entium est, vn de omnis oratio falsa alterius est, quæ eius, cuius est vera, vt puta quod circuli, falsa trianguli. Cuiusque vero oratio quodammodo quidem vna, quæ est ipsius quod erat esse, quodammodo vero multæ, quoniam idem quodammodo est ipsum, & ipsum passum. vt Socrates, & Socrates musicus.

falsa vero oratio nullius est sensus. D. pliciter oratio. Quare Antilithenes inscire putabat, nihil ducens dignum dici, nisi propria ratione vnum de re vna. ex quibus accidebat non esse contradicere. se re autem, neque mentiri. est autem vnum quodque dicere, non solum sua ratione, sed etiam ea, quæ alterius est, & falsæ quidem omnes, quodam autem modo et veræ, quemadmodum octo dupla sunt, ratione dualitatis. Quædam igitur ita falsæ dicuntur. Homo vero falsus, qui promptus tales eligit orationes, non propter aliquid aliud, sed propter id ipsum, & quod alijs talium orationum eam quem admodum res falsas esse dicimus, quæ falsam imaginationem faciunt. Vnde oratio, quæ apud Hippiam est, sophistica est, quod idem sit mendax & verax. Eum namque, qui potest mentiri, accipit vt mendacem. hic vero sapiens & prudens est. item eum, qui sponte prauus est, meliorem ait. hoc autem falsum per inductionem accipit, qui, n. sponte claudicat, melior est eo, qui inuitus, claudicare dicens, pro imitari. nam si claudus sponte, esset peior fortassis, quemadmodum in moribus & hoc.

Falsum dicitur vno modo, sicut aliquod falsum, quoddam, quia est compositum, aut quia est impossibile componi, sicut dicitur, quod diametrum est symetrum colore, aut te sedere. illud enim semper est falsum, hoc autem in aliquo tempore: & ista

non

Metaphysicorum

Non sunt idem. Et quedam, sicut illa, quæ non apparent, sicut sunt in natura, aut apparent quæ non sunt. sicut umbra imaginata, & somniasita enim sunt aliquid, sed non sunt illa, quæ imaginantur. res. n. dicuntur falsæ secundum hunc modum, aut quia non sunt, aut quia imaginatio non est aliquid. Et dicitur sermo falsus ille ex eis, quæ non sunt secundum quod est falsum. & ideo omnis sermo, qui dicitur

H de alio, est falsus præter illum, qui dicitur de eo, cuius est verus. sicut sermo circuli, qui est falsus de triângulo. Et definitio cuiuslibet rei, quæ significat essentiam rei, forte est sicut unum, & forte est sicut plura. sunt enim cum passim idem, & sunt idem quoquo modo. Ut Socrates, & Socrates musicus. sermo autem falsus non est sermo aliquid. Et ideo Antisthenes opinabatur quod non oportet aliquid dicere omnino præter illud, quod dicitur proprio sermone, qui est unus ex uno. & accidit ex hoc ut sermo non sit omnino, neq. falsum etiam possibile. possibile est enim dicere quodlibet esse falsum omnino non secundum suam definitionem tantum, sed secundum definitionem alterius etiam aliquo modo. & alio modo possibile est ipsum dicere verum. & sicut oculo, qui est multiplicatio per definitionem duorum.

Quadam igitur dicto modo, & sunt omni imaginari falsa. Ei quodam sermone quæ veridicus sunt in enim falsum illud, quæ significare, & iste est quem est cognitio. & patet quod faciens melior. & hoc est sapienter accepit hoc ex sermone est quod quæ humilior melior, quam ille, quæ. & dico hoc modo & si non, ille qui bene est peior, sicut illud in moribus.

Id est & falsum dicere convenit descriptior & est opinari aliquid ei, quod est. & hoc dictum possibile ut reuertatur dicimus, quæ Socrates erat est sedens. hoc. redire in verum. aut in mus, quæ diameter est. D. d. & ista non sunt tendit, quæ falsum possibile sunt duæ naturæ D. d. Et quædam, sicut sum dicitur etiam d. gignantur fin. quæ noui non sunt omnino. Et sitis est in intelligere credere. Deinde dicitur imaginatur, & somnialud, quod imaginatur in umbris rerum, si res. Deinde dicitur aliquid, & id est, il

Nationes sunt aliqua existētia in intellectu: sed illud, qd imaginat ex eis, non existit extra animā. D.d. res enim dicunt falsę, &c. i. & falsum dicitur duobus modis. In fide autē est opinari illud, qd non est qd est, aut eōuerso, scilicet falsum, qd est in compositione. Intelligere autē est vt aliquid intelligatur, nō fm qd est, aut intelligatur illud, qd nō est. D.d. Et dicitur sermo falsus, &c. i. & dicitur falsum de sermonibus veris, cū dicunt nō de illis, de quibus veridicant, vt definitio circuli, quę falsat in triangulo, & in omni figura, q̄ est præter circulū. Et quasi intendebat, qd falsum intelligēdo aliquid est duobus modis. vno mō, qui oīno non veridicat, & ē falsus essentialiter: & alio modo, qui veridicat, q̄i prædicatur de illo, cuius est definitio, & si prædicet de alio erit falsum: & hoc est falsum quasi p accidens. D.d. Et definitio cuiuslibet rei, &c. i. & dictiōes, significantes essentā, & substantiā rei, q̄i q; significāt de definito vnā intētiōē, & sunt definitiones substantiarū: & forte significant ex re plures intentiones vna intentione, & sunt definitiones accidentium. In definitionibus. n. accidentium sumūtur subiecta, in quibus existunt. vnde definitiones eorū componūtur ex pluribus natura vna: & ideo dixit: sunt. n. cum passiuus, &c. i. accidentia. n. & eorum receptibilia sunt idē quoquo mō. & ideo habent definitionem aliquam, vt post declarabitur. D.d. vt Socrates, &c. id est vt definitio Socratis musici, quę componitur ex Socrate & musico. D.d. sermo autem falsus, &c. id est & definitiones falsę essentialiter, quę non sunt definitiones omnino ali-

cuius. Deinde d. Et ideo Antisthenes opinabatur, &c. i. & ideo opinabatur, qd non debet aliquid definirī omnino, neq; significari nisi per vnācam dictiōem, quę significet ex eo vnācam intentionē. & opinabatur, qd verum est vnus cum vno. vnde omnino definitiones entium vnūuersalium non veridicant de proprijs. D.d. & accidit ex hoc, &c. i. sed accidit ex hoc vt non innuiatur sermo falsus omnino, neq; verus & dicit hoc, quia sermo, qui est genus veri & falsi, est ex compositione, & cum compositio non fuerit, non erit verum & falsum. D.d. possibile est enim, &c. i. cōtingit. n. fm hunc sermonem vt omnia sint falsa non ex suis definitionibus tantum, sed ex definitionibus aliorum, ex eo qd omnes definitiones componuntur ex pluribus. D.d. & alio mō possibile est, &c. i. & cum dicimus, qd definitiones eorum falsant de aliquo non est verus sermo: sed quoquo modo falsant, & quoquo modo veridicant, vt octo, in cuius definitionē accipitur definitio duorū, cū dicitur, qd sit ex multiplicatione duorū per quatuor: & quoquo modo non veridicant: duo enim aliud est ab octo. D.d. Quędā igitur dicunt falsa, &c. i. quędā igitur eorum, quę dicuntur falsa, dicuntur falsa quia falso intelligitur: & quędā quia falso credūtur. D.d. Et ideo dicit in quodā sermone, &c. i. & ideo quidā homo fecit fallaciā in hoc sermone, & dixit: qd ille, qui veridicat, & falsificat in eodem, est idē homo. Deinde respondit, & d. Accipit enim falsum, &c. id est & causa deceptionis istius hominis est in hoc, quod d. quod verum est idem quod

Cōtra An
tisthenē.

Sermo, qd ē
genus veri
& falsi, est
ex cōpo-
sitiōe. Vide
de Aia. u.

Documen-
ta.

Definitio-
nes acci-
dentis s. signi-
ficant vnā
natura. Vi-

de 7. Met.
27. & 19. ex
philos. 14.

Secundo Me-
ta. 1. c. 12.
14. 17. 18.
& 9.

F

Metaphysicorum

G quod falsum est quia putauit, q̄ verum potentia & actu est idem, & similiter falsum. &, cū accepit actū loco potentia, imaginatus est q̄ falsum in potentia & actu idem est. Deinde d. & iste est intelligens, & c. i. & ille, qui falsificat in potentia, est intelligens & cognoscens: qui autē falsificat in actu, non habet cognitionem. Deinde d. & etiam accepit, & c. i. & si iste homo accepit, q̄ qui facit malum sponte est melior, q̄ q̄ facit malum vi. ergo qui facit malū sponte, est melior q̄ qui facit malū vi. D. d. & ipse accepit hoc, & c. i. & ip

H se ratiocinatur super hoc ex inductione, dicendo, q̄ qui humiliatur sponte, est melior, q̄ qui humiliatur vi. & hoc est falsum. D. d. & dico hoc modo similitudinis, i. q̄ agere malum sponte est peius, quia quod agitur sponte est magis perfectum in similitudine inter ea, quae aguntur sponte, i. q̄ actio eorum perhibetur, siue fuerit bona, siue mala. D. d. & si non, & c. i. & dicere, q̄ omne, quod agit sponte, est melius, est falsum. quod enim agit malum sponte, est peius q̄ q̄ agit vi, ut dictū est in Ethica.

De Accidente. Cap. 30.

I
Vid. Auen.
i. Ep. Tr. l.

Accidens dicitur, qd̄ inest alicui, & qd̄ verū est dicere, nō tñ necē necessario, nec vřpm, vřputa si quis p̄ plāta rodēs tollam, inuenit thesaurum. hoc itaq; accidens fuit foridendi fossam, thesaurum inuenire. nec enim necessario hoc ex hoc, aut post hoc, nec vřpm, si quis plantet, thesaurum inuenit. musicus quoq; fuerit quispiam alib; sed cum nec necessario, nec

vřpm hoc fiat, dicimus. Cūm i. aliquid, & alicui dam etiam alicui vřcunq; existit: propter id hoc; accidens erit. ne determinata accunq; cōtingit. i. minata. vř abire cidit, si non. p. l. luc iret, sed à reu aut à latronibus fuit igitur, & est sed fm se, sed not pestas. n. causa, v nauigabat. hoc a na. Dicitur et ali quæcunq; existit que fm se, non ex stantia. vř triang habere, & hæc q̄ sempiterna esse, i. hil. ratio autem l

Et accidēs ē d ē alienum, & dū sed nō necessario. te. vř si aliquis fossa quā inueniunt, & i nō. n. ē necessariū neq; i maiori parte suū post fossurā ter vř aliquis mus dicitur. n. quod acc ē hoc necessariū, ne ri parte. Ergo, quia cum, & quia q loco, & in aliquo

Aenndum quod sunt, non secundum causam, que est hic primo modo, nunc autem hic, est accidens. Et accidens non habet causam terminatam omnino, nisi casu. Et secundum hoc non est terminatum. Ut dicitur quod accidit ire Athenas casu, i. sed non intendebat ire illuc, sed subito venit ventum fortis; aut latrones occupantes, Et ducentes eos illuc. Et hoc est accidens, Et non est quod est, sed aliud. Venit enim est causa eundi ad illum locum, qui non intendebatur. Et dicitur accidens alio modo, ut omnia, que sunt aliquid per se, et non in substantia. Ut triangulus habet rectum. ista autem possibile est ut sint eterna etiam, ex illis autem nulla, et sermones de hoc sunt in alijs.

35 Idem, Et accidens dicitur de illo, quod existit in aliquo verè, sed non necessario, neque in maiori parte. v.g. ut aliquis fodiat foueam ad plantandum, & inueniat thesaurum. dicitur enim quod accidit fossori. in venire. n. thesaurum per fossuram ad plantandum non est necessarium, neque in maiori parte. D. d. Et sicut, & c. i. & propter hanc intentionem est quod muscus non est albus. differunt tamen hæc due intentiones. prima. n. est de casu, hoc autem de prædicabilibus per accidens. & differunt in hoc, quod prima est causa, & hoc non est causa, sed adiunctum cum causa, hoc fossura est causa inueniendi thesaurum, sed per accens. non albus. n. non est causa musci. neque per se, neque per accidens: sed accidit homini, quod est causa musci, quod fuit niger. & ita dedit dicitur in Secundo Physicorum.

ficorum. D. d. Ergo, quia est aliquid, & c. i. quia oportet, quod est in tempore, & loco, dicitur in omni, quod conuenit loco aut tempori, quod est causa per accens non verè, sed quia tamen conuenit in tempore aut in loco. in loco autem, sicut fossura conuenit thesauro in loco fossuræ: in tempore autem, ut si cum fiat aliqua corruptio, moriatur aliquid animal. D. d. & accidens non habet causam. idem quod dicitur fieri per accidens, non habet causam, nisi casum. casus vero necessarius non est causa. n. terminata est, & non casus, & intendit per hoc, quod dicitur terminatum, terminatum in respectu causati, i. quod causatum non potest fieri nisi per illam. quod. n. sic à pluribus causis, non erit à causa terminata. & hæc est dispositio eius, quod est à casu. & illa duo exempla, quod induxit, sunt intellecta per se. Deinde induxit alium modum de accidente, & d. Et dicitur accens alio modo, & c. i. & hoc nomen accidens dicitur alio modo sic, & est oportet, quod naturaliter predicatur de aliquo, sed non est substantia illius, de quo predicatur sicut dicimus quod triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. D. d. ista autem, & c. i. & istud accidens differt ab accidente prædicto in hoc, quod ex isto inuenitur aliquod necessarium, in prædicto autem nullum est necessarium. & d. hoc, quia accidentia, que dicuntur positione substantie, quedam sunt necessaria, quedam non necessaria, scilicet separabilia. & sermo de hoc est in alijs. i. & loqui de accidentibus, & de modis suis pertinet ad alium tractatum. etenim hic non intendit nisi exponere aptum nomen.

2. Phy. 40. & 50.

E

Tercius modus.

Aristotelis

Metaphysicorum

ARISTOTELIS

METAPHYSICORVM

LIBER SEXTVS,

Cum Auer. Commen.

SYMMAE LIBRI.

In Prima declaratur, de quo ente prima Philosophia consideret, ex distinctione considerationis, & modi definiendi aliarum scientiarum, quarum hic fit diuisio.

In Secunda declaratur quædam entis species, quæ ab hac scientia secluduntur.

H

Principia, & causæ entium quærunt. & patet, qd prout entia sunt. Est enim aliqua sanita

tis, bonæq; habitudinis causa. mathematicorum quoq; principia, elementa, & causæ sunt. & simpliciter omnis intellectualis scientia, siue aliquo modo intellectui participans, circa causas, & principia, aut certiora, aut simpliciora est. Attamen he omnes, circa vnum quid, & quoddam genus circumscribentes, de eo tractant, sed non de ente simpliciter, nec prout ens est, neq; ipsius quid est vllam rationem faciunt: sed ex hoc, quædam sentu illud manifestum facientes, quædam suppositione ipsum quid est accipientes, consequenter ea, quæ per se generi insunt, circa quod sūt, aut magis necessario, aut debilius demonstrant. Quare manifestū est non esse demonstrationem substantiæ, ipsiusue

quid est ex ipsa inductione, sed alium aliquem manifestationis modum. Similiter autem nec si est, aut nō est genus, circa quod tractant, quicquid dicunt, eō qd eiusdē mentis est & ipsum quid est manifestare, & si est hoc. Cū autē Naturalis etiam circa quoddam entis genus scientia sit (etenim circa talem substantiā est, in qua principium est motus, & status, qui in ea est) patet qd nec actiua, nec factiua est. Factuariū etenim in faciente principium est, aut intellectus, aut ars, aut aliqua potētia. actiuarum vero in agente electio. idem enim agibile & eligibile. Quare, si omnis intellectus, aut actiuius, aut factiuius, aut speculatiuius est, Naturalis speculatiua quædam profecto est. sed speculatiua circa tale ens, quod possibile moueri, & circa substantiam secundum rationem vtplurimum inseparabilem solum est.

Manifestū est, quod principia, & causæ entium sunt quæ sita, secundum quod sunt entia simpliciter. Aliqua enim est causa sanitatis, & infirmitatis. & res exercitabiles habent principia, & elementa, & causas. & vniuersaliter omnis scientia cognatiua habet principia, aut secundum finem perscrutationis, aut secundum perscrutationem simplicem. Et quia vnaquæq; istorum continet aliquod ens, & aliquid genus, ideo videtur illo, & nō videri,

A vitur, & querit ens vniuersale, neque secundum est ens, neque aliqua earum perferatur per quod est omnino: sed quedam secundum hanc intentionem affirmat quod est sensu, & quedam affirmat secundum positionem, & secundum hunc modum demonstrant, & declarant quæ sunt per se generis, sub quo continetur, aut necessario, aut facilius. Et ideo manifestum est ex sequentibus, quod substantia non habet demonstrationem, & si non ensus est, sed aliam significationem quoquo modo. Et ideo non narratur omnino, si genus, quo vitur, est, aut si non est, in vna enim cogitatione declaratur quid sit, & vitur sit. Et cum scientia Naturalis est etiam alicuius generis entis (continet enim substantiam, in qua est principium motus, & quietis) manifestum est, quod non est actiuus, neque artificialis. Principium enim rerum actiuatum est in agente, aut intellectus, aut ars, aut aliqua virtus. & principium artis est in artibus, scilicet voluntas, artificiatum enim & voluntatum fuit idem. Omnis igitur cogitatio agens & speculans habet aliquam considerationem. & ipsa perferatur de ente quod impossibile est moueri, & de substantia, quæ in maiori parte est quasi definitio non abstracta.

Via in hoc tractatu inter-
dit perferari inter spe-
cies entis de ente, quod
est per accidentem, cum ens
primo i hæc duo diuidatur, scilicet in ens
quod est per se, & ens, quod est per
accidens, incipit rememorationem
facere de illo, quod declaratum est in
tractatu tertio, scilicet quod ista scientia habet
considerare de omnibus speciebus
entium, scilicet quod sunt entia, & dat sup
hoc testimonia, & d. Manifestum est
quod principia, &c. id est manifestum est,
quod iam declaratur scientiam esse per-
ferantem de ente secundum quod est
ens, & de principijs entium, & causis
eorum, & de ente, non secundum quod
ens est tale ens. Cum enim sint entia
diuersis modis, manifestum est, quod
consideratio de eis est duobus mo-
dis: aut consideratio de vnoquoque
illorum secundum proprios modos
habitos: aut consideratio de eis se-
cundum illud, in quo conueniunt,
scilicet in quantum sunt entia. Et,
cum posuit, quod necesse est ut ens
simpliciter habeat causas simplices,
incipit declarare, hoc, & dicit. Ali-
qua enim causa, &c. id est & per in-
ductionem scientiarum, & per hoc,
quod credimus, quod scire aliquid
constat ex scientia causarum, appa-
ret quod omnis scientia, & omnis
ars habeat causas, de quibus perfer-
tur. sed hæc est scientia perferat
de ente simplici: ergo habet perfer-
tari de causis simplicibus. Et in-
tendit per res exercitabiles scientias
Mathematicas: & perferantem co-
gitatam scientiam speculatiuam:
& per perferantem simplicem,
illam, quæ non est valde certa.
Scientia enim diuersantur in hoc
scilicet diuersitate naturæ subiecte.

Et

ut prima
diuidat ut
ens p se, &
in ens p e
accidens. Vi-
de de opposi-
tione. i. Phy-
c. 6. & 7.
Meta. 1. c. 1.
14. et. 1.
Ph. 1. Vide
c. 1. Zeno.
Scia ista
cōsiderat
entia i pac
uculan.
E
Id est. Hic
11. & 4. ha-
lus p. 1. c.
Cōsiderat
tio de en-
1. b. quod
modis.
Vide in p
c. 1. Phy.
Scia cogi-
tata p. 1. c.
speculati-
ua. Vide
p. 1. c. 1.
14. & 1. de
Aia c. 1.
scilicet di-
uersant i
cundū di-
uersitatē
nāq subie-
Idem. i. de
Aia c. 1.
Vide con-
sile 1. d.
Aia. c. 15

Metaphysicorum

G Et potest intelligi, q̄ quidam sc̄ia perscrutantur de causis respectu alius, & quædā de causis simplr. & ista est intentio expōita magis conueniens. Et, cū declarauit his duabus p̄pōnibus, q̄ scientia considerans de ente simplici, habet considerare causas, incēpit declarare etiam aliquā scientiam esse considerantē de ente simplici: hoc enim positum fuit in prædicta argumentatione, & dicit. Et quia vnāquēq; istarū, &c. idest & quia apparet q̄ nulla scientiarum particularium, s̄quæ p̄prie considerant de aliquo genere, perscrutetur de ente, s̄m q̄ est ens, manifestum est aliquā scientiam esse perscrutantē de ente simplici. D. d. sed quædam, &c. i. sed quædā scientiarum perscrutant de ente, cōcedendo illud esse, vt Arithmeticus, qui ponit vnum esse. D. d. & s̄m hunc modū demonstrant, &c. i. & demonstratione, qua ipsi vtuntur in singulis artibus, est rerū essentialium existitium in illo genere, sub quo continentur: & demō, quæ fit in talibus artibus, cōstat aut ex necessarijs propositionibus, aut in maiori parte. & hoc in tendebat, cū d. aut facilius.

H Et ideo manifestū est, &c. i. & quia demōstrationes non fiunt nisi ad res essentielles existētes in illo genere, de quo considerat illa ars, non ad genus ipsius artis, neq; ad speciem eius. Idem. 2. de Alia. 27. vide th̄ oppositiōe igne. 4. c. 12. Vide con. 212.

Demō h̄ sit ad genus ipsius artis, neq; ad speciem eius. Idem. 2. de Alia. 27. vide th̄ oppositiōe igne. 4. c. 12. Vide con. 212.

D. d. Et ideo manifestū est, &c. i. & quia demōstrationes non fiunt nisi ad res essentielles existētes in illo genere, de quo considerat illa ars, non ad genus ipsius artis, neq; ad speciem eius, v̄sum est q̄ substantia non habet demonstrationem. demō enim est de substantijs ad accidentia: substantia aut non habet substantia: & ideo substantia non habet demōstrationes, quæ sunt definitiones transmutatæ in situ: sed hoc t̄m reperietur in acci-

dentibus. sic autē intelligendū est hoc, quod dixi, q̄ substantia nō habet demōstrationem, neq; illud quod est substantia, i. simplicem demōstrationem, quæ reddit causam, & esse in simul.

D. d. sed aliā significationem quoquo modo, i. sed substantia habet aliā significationē à modo demonstrationis, ex quo significat quid sit aut suum esse. Et forte innuit posteriora in scientijs Naturalibus. & non possunt sciri substantia rerum nisi ex posterioribus. i. ex accētib⁹. & isti modi demōstratiō dicitur signa.

Et forte innuit per aliam significationē viam diuisionis, & cōpōnitionis, aut omnia ista. plures enim definitiones substantiarū sciuntur in his tribus vijs. D. d. Et ideo non narratur omnino, &c. i. & ideo nulla scia potest demonstrare aliquā speciem illius generis, de quo cōsiderat, vtrū sit aut non. * eiusdem enim sc̄ia est scire aliquid esse, & quid sit, quod sit per simplicem demōstrationem. Et, cū declarauit, q̄ aliqua scientia debet esse, quæ perscrutetur de ente simplici, incēpit declarare, q̄ ista scia nō est scia Naturalis, & prius q̄ scia Naturalis non est operatiua, & d. Et, cū scia Naturalis est alicuius generis, &c. i. Er cū scia Naturalis est in omnibus rebus naturalibus mobilibus & quiescentibus, manifestum est, q̄ scia Naturalis est nou operatiua.

D. d. causam in hoc, & d. Principiū enim rerū actiuarum, &c. i. principium rerū factiarum à nobis est in agente, s̄. aut intellectu, aut in arte, aut in alijs potētjs similibus arti: & in nobis non est potentia, aut principium faciens naturalia. D. incēpit exponere hoc, & d. & principium artus, &c. i. & est manifestū, q̄ primum principii

Vide. Anim

L. Plures finis substantiarum sciuntur tribus vijs, & potest & de ne sup. l. d. 4. c. 2. & Alia est * Ensi scia ē aliquid & quæ vide: nam i. Phy. 1. 26. V. cōtr. i. M

A principium rerum artificiarū, qd est in nobis, si in artifice, est voluntas: artificiatū. n. & voluntas idem sunt in forma. Et intendebat ipse per hoc, qd illa, quorum principium est voluntas, sunt alia ab illis, quorum principium est natura, & qd scientiæ istarum sunt diuersæ. D. d. Omnis igitur cogitatio, i. omnes igitur cogitationes agentes & operantes, & qd videntur argumentatione, sunt argumentes in aliquid, non arguentes simpliciter, cum scientia in eis non sit nisi propter opus. & per hunc sermōnem videtur quasi dare differentiam inter scientias speculativas & operarias: & si tūc det exemplum de scientia Naturali. D. d. & ipsa per scrutatur, & c. i. & intendit scientiam Naturalem & intendit per hoc, qd dixit, formam & aſam: sunt. n. immobiles essentialiter: & plures partium eius animæ non sunt abstractæ per definitionē. Et dixit, in maiori parte, propter intellectum. Et si fuerit lectus iste locus, & de substantia, quæ impossibile est moueri, addito illo aduerbio, non, tunc poterimus intelligere ex eo omnia, de quibus considerat scientia Naturalis. sed in omnibus libris, à quibus correximus istum librum, quem glossamus, inuenimus sine non.

Oportet autem vt nō lateat, quomodo ipsum quid erat esse, & ratio sit. nam absq; hoc quæ- rere, nihil est facere. Eorum igit quæ definiuntur, & ipsorū qd est, quædam quidem ita sunt, vt ipsum sumum, quædam, vt ipm concauū. differunt aut hæc, qm simū quidem vnā acceptū est cum materia: est enim sumū

concauū nāsus, concauitas vero absq; materia sensibili. Si cūcūcū igitur naturalia ita, vt simū dicitur, vt nāsus, oculus, facies, caro, os, omnino animal: foliū, radix, cortex, oīno planta (nullius enim eorum ratio absq; motu, sed semper habet materiam) manifestū est quomodo i naturalibus oportet ipsum quid est quærere, & definire. & cure etiā de quadam anima speculari Naturalis est, quæcūq; non sine materia. Quod igitur Naturalis speculatiua est, ex his patet. sed & Mathematica speculatiua est. verum si immobilium & separabilium, adhuc non est manifestum. qd autē aliqua mathematica, prout immobilia, & prout separabilia sunt speculatur, dilucidum est. Quod si quippiā est immobile, & perpetuum, & separabile, patet qd speculatiue est cognoscere, & non Naturalis: de mobilibus namq; quibusdā Naturalis ē, nec Mathematicæ, sed prioris ambabus. etenim circa inseparabilia quidem, sed nō immobilia, ipſius vero Mathematicæ nonnullæ sunt circa immobilia quidem, non tamen separabilia fortasse, sed vt materia. Prima vero etiam circa separabilia & immobilia. Necesse autē est omnes quidē causas perpetuas esse, maxime vero has. hæc etenim causæ manifestē diuinorū sūt. Quare tres vtiq; crunt speculatiue Philosophiæ, Mathematica, Naturalis, Theologia. Mani-

Meta. cū. cō. Auer. T

D
de Ala. j.
& 7. Met.
14.
Videlas
contr. 21.

E

Idem. j.
Met. c. j.
& 7. Met.
c. j. & 1.
Ph. 18. & 1.
de Ala. 17.
& 1. Ph. 71

F

Serariū
seculatiua
rū diuina

Metaphysicorum

Honorabilissimam
scilicet oportet circa
honorabilissimum ge-
nus esse. Idem
i. de Anima
primo.

Gfestum est enim quod, sicut diu-
num existit, in tali natura existit,
& honorabilissimam oportet cir-
ca honorabilissimum genus es-
se. speculatiue itaque alijs scien-
tijs præponenda sunt, hæc vero
speculatiuis.

H Et oportet nos non ignorare il-
lud, quod significat aliquid, quid
sit secundum essentiam & definitio-
nem, qualiter est, quasi querere abs-
que hoc, est facere nihil. Illa autem, quæ
determinant & significant quid,
quæ sunt sicut finis, & quedam si-
cut profundum. & differentia et est,
quia quæ accipiuntur cum materia,
profundum aut non finis. non est pro-
fundum in naso: profunditas autem
est sine materia sensibili. Et omnia
naturalia dicuntur modo simili il-
li, quo dicitur finis, ut manus, &
oculus, & nasus, & caro, & os, et
totum animal. & folia, et radices,
& tota planta. definitio. n. non fit
in aliquo istorum sine motu. mani-
festum est igitur, quod in rebus na-
turalibus queritur quid sit mate-
ria, & determinatur, & quare sit
etiam. Naturalis. n. habet conside-
rare de aliqua forma, scilicet, quæ est
non sine materia. Manifestum est
igitur ex hoc, quod scientia Natu-
ralis est aliqua scientiarum specula-
tiuarum. & est scilicet Mathematica
est scientiarum speculatiuarum, sed ma-
nifestum non est, si scientia rerum,

quæ non mouentur, est abstracta. &
etiam. & si sit manifestum, quod
quedam mathematica non mouen-
tur, & sunt abstracta. Et si ali-
quid sit sempiternum non mobile,
aut abstractum etiam, manifestum
est etiam, quod cognitio eius erit
in aliqua scientia speculatiua alia
a Naturali. scientia. n. Naturalis
est rerum mobilium. neg. Mathe-
matica, sed illa, quæ est ante omnes
istæ, scientia enim Naturalis est
rerum inseparabilium, sed non im-
mobilem. Et Mathematicarum
quedam sunt rerum immobilium,
sed non videtur abstractæ, sed quæ
si in materia. Prima autem scien-
tia erit rerum abstractarum, &
quæ non mouentur. Unde necesse
est omnia sint æterna, & maxime
istæ. quoniam istæ sunt cause re-
rum apparentium ex diuinis. Mo-
di igitur Philosophiæ essentiales
sunt tres, Mathematicum, Natura-
lis, & Diuinum. Nullus enim igno-
rat quod, si diuinum est, quod est in
tali natura. & scientia nobilis de-
bet esse nobilis generis. alia enim
scientia speculatiua sunt valde bo-
næ, sed ista scientia est melior om-
nibus scientijs speculatiuis.

Quia diuersitas artium fit per di-
ueritatem modi terminorum vten-
dorum, incipit declarare hoc, & d. Et
oportet, & c. i. & oportet nos non igno-
rare modum vtiendi definitionibus
signi-

A signiſicatus quid, qualiter eſt ille
modus in vnaqua; arte, & i hac ar
te, quæ rere enim aliquid ſcire, hoc
non determinato, eſt quali non q-
tere. D. d. Illa autem, q̄ determinat,
& c. i. & via ad ſciendum hoc eſt, vt
primò ſciamus, q̄ definitiones ſunt
duobus modis, aut ſicut definitio ſi-
mitatis, aut ſicut definitio profund-
tatis. D. d. & differentia etiam, & c.
j. & iſte duæ definitiones differunt
quia definitio ſimitatis eſt cum ma-
teria ſenſibili: profunditatis autem
eſt ſine materia ſenſibili. dicim⁹. n.
in definitione ſimitatis, q̄ eſt profun-
ditas in naſo: & accipitur naſus, q̄
eſt aliquid ſenſibile, in definitione.
& dicimus, q̄ profunditas eſt demif-
ſio in ſuperficie, in qua non apparet
materia ſenſibilis: ſed, ſi apparuerit,
erit intelligibilis. D. d. Et omnia na-
turalia, & c. i. & in definitionib⁹ om-
nium rerum naturalium apparet ma-
teria, ſicut i definitione ſimitatis, &
hoc eſt in omnib⁹ membris animalium,
ſicut in definitione naſi, & oculi, &
faciei, & carnis, & oſſis, & vñ conſi-
milium, & non conſimilium, & in
oto animalium: & ſiſt in omnibus partib⁹
plantarū, & in tota planta, nullum. n.
iſtorum habet definitionem abſq̄
eo, q̄ illa definitio accipiat aliquod
tranſmutabile. D. d. manifestum eſt
igitur q̄ in rebus naturalibus, & c. i.
& cum definitiones rerū naturalium
non poſſint fieri ſine materia & for-
ma, manifestum eſt q̄ oportet Na-
turalem quaerere de materia rerum
naturalium notificando quid ſit, &
quaerere ſecundum quod eſt illud,
pp quod eſt materia, ſ. forma. D. d.
Naturalis n. habet conſyderare, & c.
j. Naturalis enim habet conſyderare
de aliqua forma, ſ. de illa, quæ im-

poſſibilis eſt reperiri abſq̄ materia. **D**
Et intendebat, q̄ Naturalis hēt cō-
ſyderare in vtroq̄, ſ. de forma, quæ
eſt in materia, & de materia ppter
cōſyderationem de compoſito: ſed
conſyderatio eius de formis natu-
ralibus eſt prima intentione, & de ma-
teria propter formā. Deinde d. Ma-
niſeſtum eſt igitur, & c. i. ex hoc ap-
ret, q̄ ſcientia Naturalis eſt ſpecula-
tiua, non operatiua. & cum in defi-
nitionibus rerum naturalium appa-
ret natura, ſicut in definitionibus re-
rum voluntariarum apparet volun-
tas: & etiam eſt manifestum, q̄ ſcien-
tia Mathematica eſt ſpeculatiua, &
q̄ eſt ſcientia rerum immobilium:
ſed non eſt manifestum per ſe, vt illi
illa immobilia, de quib⁹ Mathema-
ticus conſyderat, ſint abſtracta à ma-
teria, aut ſim in materia. Deinde d.
& ſi ſit manifestum, & c. i. & ſi ſimi-
ter fuerit declaratum, q̄ quedā ma-
thematica ſunt abſtracta ſm defini-
tionem & eſſe, aut alia natura ſit ab-
ſtracta, tunc conſyderatio de eis nō
erit Naturalis ſcē, neq; mathema-
ticæ. Scientia. n. Naturalis conſyde-
rat de rebus mobilibus, Mathematica
aũ de rebus abſtractis ſm defini-
tionem, non ſm eſſe. ſe. i. conſydera-
tio de abſtractis naturis eſt ſcientiæ
altioris iſtis, & hoc intendebat cum d.
ſcientia enim Naturalis, & c. i. & ſcien-
tia rerum abſtractarū eſt alia à ſcien-
tia Naturali, & à Mathematica: ga-
ſcientia Naturalis conſyderat de re-
bus non abſtractis, & cū hoc nō im-
mobilibus. Mathematicarum au-
tem licet quedam conſyderent de
immobilibus, ſicut Geometria, &
Arithmetica, tamen viſum eſt, q̄ il-
la, de quibus conſyderat, non ſunt
abſtracta à materia, imo coexiſtētia

Conſyde-
ratio Na-
turalis eſt
de formis
naturalib⁹.
prima in-
tentione,
& de ma-
teria pp
formam.

E

F

Quare di-
xerit qd d.
Vide. in.
Met. c. 1.
& c. 1. Met.
19. & 2. cor
li. 17. & c.

T ij in

Mem.
Phy. 11.

201

Metaphysicorum

G in materia: et si materia non appareat esse in definitionibus eorum. D. d. Prima autem scientia, &c. i. & cum res abstracte sint priores in esse non abstractis, necesse est ut prima scientia in esse sit scientia rerum abstractarum. D. d. & quæ non mouentur, &c. & intendit, quod res immobiles necesse est ut sint eternæ magis quam quæ sunt mobiles diuinæ, scilicet corpora celestia: sunt enim causæ istorum, scilicet quod substantia abstracta est causa corporum celestium: D. d. Modi igitur Philosophiæ, &c. i. manifestum est igitur ex hoc sermone, quod modi Phi-

Hilosophiæ speculatiuæ sunt tres, scilicet scientia rerum mathematicarum, & naturalium, & diuinarum, scilicet substantiarum, in quarum definitione accipitur Deus. & intendebat quod quæadmodum naturalia sunt illa, in quorum definitione accipitur natura, ita diuina sunt illa, in quorum definitione accipitur Deus: & voluntaria sunt illa, in quorum definitione accipitur voluntas: D. d. Nullus enim ignorat &c. i. non enim latet aliquæ quod, si est scientia Diuina, quoniam sit in tali natura, abstracta. D. d. & scientia nobilis, &c. i. & cum manifestum est per se, quod scientia nobilior est generis nobilioris: & scientia Diuina est scientia nobilior: ergo est nobilioris. Omnes enim scientiæ, licet sint nobiles, tamen scientia Dei est nobilior illius, cuius subiectum est nobilior omnibus subiectis.

Dubitauerit etenim aliquis, utrum prima Philosophia vniuersalis sit, an circa aliquod genus, & vnam naturam. Non enim idem modus est atque in Mathematicis, sed Geometria quidem & Astrologia circa quandam na-

turam sunt, illa vero vniuersali ter omnibus cõis est. Si igitur non est aliqua alia substantia præter eas, quæ natura consistunt, Naturalis pfectio prima scientia est. Quod si est aliqua substantia immobilis, hæc prior, & Philosophia prima, & vltima, quod prima.

Et dignum est querere utrum prima Philosophia sit vniuersalis, aut alicuius generis, aut vnius nature. Non enim est vna species, neque in scientiis Mathematicis est, sed Geometria, & Astrologia sunt alicuius nature, & scientia vniuersalis est communis omnibus. Si igitur non fuerit substantia aliqua alia a substantiis existentibus natura, tunc prima scientia est Naturalis. Et si aliqua substantia immobilis fuerit, illa erit primum, et scientia eius erit prima Philosophia, vniuersalis etiam.

Idem, Et rectum est querere, postquam declarauit talem scientiam esse, quæ dicitur prima Philosophia, utrum ista scientia sit vniuersalis pluribus Mathematicis generibus, aut eiusdem generis, aut eiusdem nature. Deinde d. Non est enim vna species. i. apparet enim, quod Mathematica non est vnius generis, sed diuersorum generum. Geometria enim est nature diuersæ à natura, cuius est Astrologia. & vtraque est Mathematica. Deinde d. & scientia vniuersalis communis est omnibus. sed, si scientia ista fuerit vniuersalis, dignius ut sit cõis omnibus entibus. D. d. Si igitur non fuerit, &c. i. manifestum est, quod si non est

In definitione dicitur autem sumitur Deus: & naturalium & voluntariorum voluntas.

Nisi esset aliqua substantia præter naturam, & naturalis scientia esset prima:

Sci Diu-
tu est po-
terior via
doctrinae
sed e pri-
secudum
naturam.
Vide pro-
hoc. 4. me-
ta. c. 4. &
7. huius
c. 39.

A set hic alia substantia à sensibili, q non esset scientia prior Naturali. D. d. Et si aliqua substantia mobilis, & c. i. & manifestum est q, si aliqua substantia à immobilis est, q ista substantia est prima, & q scientia istius est scientia vniuersalis, & Philosophia prima. Et dixit in esse, quia ordo addiscendi ista scientia est postea n^o, & ideo discim⁹ eā post Physicā.

Et de ente put ens est, ac qd est, & quē ei insunt, prout ens ē, speculari huius est.

SVMMA SECUNDA.

B Declarantur quedam entis species, quae ab hac scientia secluduntur.

Dari ens per accidens, quidq; illud sit.
Cap. 1.

Ed cum ens illud, qd simpliciter dicitur, multipliciter dicatur, quorum vnum quidem erat, quod fm accidēs, aliud vero, quod vt verum, & nō ens vt falsum: prāter hāc autem sunt praedicationis figurae, vt quid, quale, quātum, vbi, qñ, & si qd aliud hoc modo significat: item prāter hāc omnia, quod potentia, & actu: cum itaq; ens multipliciter dicat, primo de eo, qd secundum accidens est, dicēdū, quod nulla circa illud speculatio est. Signum autē, q nulli sciētia curae est illud, neq; actiuae, neq; factiuae, neq; speculatiuae. Nec enim qui facit domum, facit simul quae accidentur domui factae. infinita nāq; sunt. quibusdam enim delectabilem, quibus

dam noxiam, quibuldam valē **D** nihil prohibet factam esse, & vt ita dicam, ob eas res omnes esse aliam, quarū nullius factiua est ædificatiua simili mō. Nec Geōmetra ea, quē ita figuris accidūt speculatur, nec si diuersus triangulus duos rectos habēs. & hoc rationabiliter contingit. nā quā si nomine solum ipsum accidēs est. Quare Plato non male quodam modo circa Sophisticā ipsum non ens applicuit. Sophistarum etenim rationes circa accidēs, vt ita dicam, maxime omnium sunt. Vtrum diuersum an idem musicum & grammaticū, & muscus Coriscus ac Corisc⁹, & si omne, quod est, non autem semp factum est, quare si music⁹ existens grammaticus factus ē, & grammaticus existens musicus, & quaecumq; aliae orationū tales sunt. Videtur etenim accidens propinquum quiddam esse non enti. hoc autem ex his ē orationibus manifestum est. eorum etenim, quae alio modo se habēt, ē generatio & corruptio: **F** eorum autem, quae secundum accidens, non est.

Et quia habet considerationem de ente, secundum quod est ens, & quid sit. Sed cum ens, quod dicitur simpliciter, dicitur multis modis, quorum vnus, vt diximus, dicitur per accidens, & vnus dicitur quā si verum, & non ens quasi falsum: & alijs modis ab istis modis sign-

Metaphysicorum

Trañ prædicamentorum, sicut hoc, & quantum, & ubi, & quando: & etiam præter omnia ista quod dicitur potentia & actus: & cum ens dicatur multis modis, dicamus primo de illo, quod dicitur per accidens, nulla enim scientia speculativa videtur tali modo. Et signum eius est, quod nulla scientia perscrutatur de hoc, neq. actiua, neq. artificialis. Aedificator enim non facit omnia, quæ accidunt cum artificio.

H domus, quæ sunt infinita, non enim facit, ut domus adiunget uni, & noceat alij, & vniuersaliter ut sit alijs modis, qui non sunt facti à nobis. Et similiter Geometria etiam non considerat de rebus, quæ accidunt figuris tali modo, neq. si triangulus alius, & triangulus habet duos rectos angulos alios. et si conueniant in definitione, accidens. n. est quasi aliquod nomen tantum. Et ideo nõ malefecit Plato quoque

Tmodo, quando ordinauit Sophisticum sub eo, quod non est. sermones enim Sophistici in maiori parte sunt in eo quod conueniunt accidenti, sicut illud, quod dicitur quod est omnia, & non est. musicus enim & grammaticus sunt idem, & nauis & musicus sunt idem, & omne, quod est non secundum quod dicitur de eo, sicut ille, qui fuit musicus, et fit grammaticus: aut ille, qui fuit grammaticus, & fit musicus: & omnes alij sermones similes istis. Accidens enim videtur prope illud, quod nõ est quoque modo. & hoc manifestum est exemplaribus. res enim, quæ sunt alio modo, habent generationem & corruptionem: quæ aut sunt modo accidentali, nõ habet hoc.

Id est, & quia declaratum est, quod ista scientia habet considerate de ente fm quod est ens, scilicet quid sit, & quæ sunt res existentes in eo, fm quod est ens, manifestum est, quod dominus huius scientiæ debet primo incipere, & scire de ente. D. d. Sed cum ens, quod dicitur, & c. iam declaratum est, quod ens simpliciter diuiditur in primam diuisionem in ens per accidens, & ens per se. Prima enim diuisio est talis, aut esse, aut non esse, quod est falsum & possibile, aut essentialiter, aut accidentaliter: quod autem est essentialiter diuiditur in decem prædicamenta. Deinde incipit numerare decem genera prædicamentorum, & d. sicut hoc, & c. i. v. g. quod dicitur de substantia, & quanto, & quali, & ubi, & quæ, & alijs prædicamentis. Et intendit quod, quia hoc nomen ens dicitur de omnibus, oportet artificem huius scientiæ considerare de omnibus, & attribui illa ad primum ens, quod est causa in omnibus entibus. D. d. & etiam præter omnia ista, & c. i. & ens etiam diuiditur præter istam diuisionem, in potentiam & actum. D. d. & cum ens dicatur, & c. Deinde d. causam, propter quã incipit considerare de ente, quod est per accidens, & d. nulla enim scientia, & c. i. & incipimus loqui de hoc ente, ad demonstrandum, quod ista scientia non

Dñs huius
scitæ prio
debet eos
siderare
de ente.
Ens prima
sui diuisio
ne diuidit
in ens p se
& c. n. entia p
accidens.
Idem. s.
Meta. ij.

M

con-

Liber Sextus. 148

A confyderat de illo, nisi ne noccat in cognitione entis, quod est essentialiter, & tale debet sponi vt premuniat homo ab illo. D.d. Et signifi-
cat, &c. i. & signum, qd artifex huius
artis non habet confyderare de ente
per accidens, est qd nulla ars confyde-
rat de illo, neque speculatiua, neque
operatiua. Aedificator enim, cū fa-
cit domum, non confyderat facere
in ea omnia accidentia infinita. v. g.
vt sit domus fortunata habitatoris
& vtilis, hæc. n. accidunt casu. nec et
vt sit infortunata & nocens. hæc. n.
accidunt malo casu, & alia similia in
finita, quod enim est infinitum nō
est determinatum. D.d. & vlt, &c. i.
& vlt Aedificator non facit domū
vilem aut nocentem, aut alijs mo-
dis rerum contingentium domui.
Et similiter Geometer nō confyde-
rat de rebus, quæ existūt in figuris
per accidens. non. n. confyderat in fi-
gura habente tres angulos, vtrū acci-
dat ei vt ea sint tres alij anguli, ne-
que etiam confyderat vtrum accidat
illi vt in ea sint anguli, alij à tribus
æqualibus duobus rectis, & tres qua-
les duobus rectis. & hoc accidit tri-
gulis, sū qd sunt ex ligno & cupro,
& alia quæ alia materia. D. d. & si
conueniant in definitione. Potest
intelligi sic: & si anguli accidentes
triangulo conueniant in definitio-
ne cum angulis, qui sunt essentialiter
in triangulo in essendo æquales
duobus rectis. Et potest intelligi sic:
& si illud, quod est per accidens, con-
ueniat cum eo, quod est essentialiter
in definitione. & ideo dixit post:
accidens enim est quasi aliquid non
men tū. i. quod. n. est p accidens in
rei veritate, est nomen ziferæ. i. sine
aliqua significatione. D. d. Erideo

non male fecit, &c. i. cū Plato po-
suit sermonem sophisticum in eo,
quod est non ens, non male fecit, &
non posuit ipsum in ente. & causa
fuit in hoc, qd sermo Sophiste i ma-
iori parte est per accidens. D. d. sicut
illud, quod dicitur, &c. i. qn illud,
quod dicitur esse idem per accidens,
est illud, quod recipit quodlibet, &
suum diuersum vno modo: sicut ac-
cidit homini vt recipiat albedinem
& musicam, & nauigatoria, & alia
infinita. talia. n. dicuntur idem per
accidens, sicut dicimus, qd musicus
est albus, & est nauigator. Et hoc in-
tendebat, cū d. musicus. n. & gram-
maticus. i. v. g. vt aliquis hō sit musi-
cus & grammaticus. dicitur enim,
qd grammaticus & musicus idē sūt,
sed per accidens. & similiter nauiga-
tor & musicus dicitur idem p acci-
dens, qn aliquis homo fuerit nauiga-
tor & musicus, & sūt dī, qd homo,
qui recipit nauigatoriam, est idem
cum nauigatore, sed per accidens.
D. d. & omne, quod est, &c. i. & om-
ne, quod dicitur esse idem per acci-
dens, non dicitur semper neque in ma-
iori parte. sicut dī, qd grammaticus
est musicus, aut efficit musicus, aut
musicus est grammaticus, aut musi-
cus efficit gramaticus. D. d. & oēs alij
sermones, &c. i. & sūt omne pradi-
cabile accidentale. Plato enim po-
suit eum in non ente. quia quod est
propter accidens, propē videtur ei
quod non est, cū raro accidat. &
hoc intendebat, cū d. Accidens. n.
videtur propē, &c. i. illi, quod est nō
ens aliquo modo. D. d. & hoc mani-
festum est, &c. i. & numerare ea, quæ
sunt per accidens sub non ente, ap-
paret ex rebus, quæ inducunt. Exi-
stentes enī res essentialiter sunt illis

Vide. 1.
Phy. 11.
E

Idem. 2.
Phy. 48.

Illud, qd
ē p acci-
dens, vt
ei qd nō ē
ideo Plato
posuit illud
inō ente.
Vide pro
hoc 1. ph.
13, & 16.

T iij quæ

Qd ē fini-
tu non est
determina-
tu. Idē.
1. Phy. 40.
Ac. 10. & 1.
Met. 10. vi
11. 11.

Metaphysicorum

Nulla spēs
inuenit p
accidens. lib
7. Metaph.
22.

G quæ habent aliquam speciem, in quarum indiuiduis existet generatio & corruptio. illa autem, quæ sunt per accidens, nullam habent speciem: unde neq; generationem neq; corruptionem. & intendebat q̄ nulla species inuenitur per accidens.

Attamen dicendū est ampli⁹ de accidente, quoad possibile ē, quæ nū ei⁹ natura sit, & ob quā causam est. simul autē patebit, & cur eius scientia non est. Cū igitur in entibus sint quædam semper similiter se habentia, & **H** ex necessitate, non ea, quæ secundū vim dicitur, sed quā dicim⁹, eō q̄ non contingit aliter, quædam ex necessitate quidē non sunt, nec semper, sed vt plurimū, hoc principiu & hui⁹ causa est, vt accidens sit. Quodcunque. n. non semper, neq; vt plurimum est, hoc dicimus accidēs esse. vt puta, si sub cane tempestas & frigus factū fuerit, hoc dicimus accidisse, non si æst⁹ aut calor. quoniam hoc quidem semper, aut vt plurimū, illud vero non. **I** hominē quoq; alibi ē accidit: nec enim semper, nec vt plurimum. aīal vero non secundū accidens. & Fabrum sanitatē fecisse, accidens est. quoniam nō est aptus ad sanitatē faciendā Faber, sed Medicus, verū accidit Fabrum esse Medicum. Cocus etiā voluptati intentus facit quicquā salubre, sed non secundū pulmētariā. vnde dicimus q̄ accidit, & quodāmodo quidem facit, simpliciter vero minime. Illorū etenim alig

Sed tamen loquamur de accidente, secundum quod possibile est in sua natura, & quæ de causa sit. & videtur quod eum hoc declarabitur quare non habet scientiam fixam. Et cum in rebus sunt quædam, quæ semper sunt in eadē dispositione, & sunt necessaria etiā, non illa, quæ dicuntur violente, sed quæ dicuntur de illis, quæ impossibile est vt sint alio modo, & quædam non sunt necessaria neq; semper

per

A per, sed sunt in maiori parte, & hoc est initium, & causa essendi per accidens. Illud enim, quod non est semper, neque in maiori parte, vocetur accidens. sicut pluuia apud ascensum canis, hoc enim accidit, quia nunquam fuit, neque in maiori parte. & accidit ut homo fuit albus, sed non semper, neque in maiori parte. & Aedificator & Medici curat, non in eo quod edificator, sed per accidens. & Cocus potest facere serculum utile, sed non est scientia coquendi, & ideo dicitur quod accidit. secundum igitur hanc dispositionem forte virtutes agentes erunt alie, & ista non habent artem, neque virtutem terminatam. causa enim eorum, quae sunt aut erunt per accidens, est etiam per accidens. Et cum non omnia sunt necessario semper, sed pluries, & in maiori parte, tunc necesse ut illud, quod est per accidens, sit sicut album. non enim semper est musicus, neque in maiori parte. & cum sit in aliquo tempore, est per accidens. & si non, omnia erunt necessaria, & tunc accidens habebit aliquam causam in maiori parte, & oportet accipere hoc primo possibilitatem alio modo. Et oportet primo, si aliud non fuerit Album in Græco, principium eorum aeternum. de istis per seruatibus post.

Dicitur: & licet illud, quod est per accidens, non contineatur sub cognitione, tamen loquamur de eo secundum quod est possibile in sua natura, & notificemus causam, per quam est. vide. ii. quod ex hoc declarabitur, quare non continetur sub cognitione, & quare nulla ars persecutatur de causa eius. D. incipit loqui in eo & d. & cum in rebus, & c. i. & cum in rebus sint aliqua, quae semper sunt in eadem dispositione, s. necessaria & non necessaria, quod dicitur de rebus patientibus violentiam, sed quae dicitur de rebus, quae impossibile est ut sint alio modo ab eo, quo sunt. D. d. & quaedam non sunt necessaria, & c. i. & cum rerum quaedam non sunt necessaria in esse, & quaedam habent esse in maiori parte temporis, & tunc istud genus est causa eius, quod est per accidens. quoniam enim in eis, quae sunt in maiori parte, non fiet illud, quod innatum est fieri in maiori parte, fiet illud, quod est per accidens. & ideo si omnia essent necessaria, nihil illi esset per accidens. Et cum narrauit, quod causa eius, quod est per accidens, est aliqua esse in maiori parte: quoniam, si aliqua fuerint in maiori parte, aliqua erunt in minori. d. Illud enim, quod non est semper, & c. F. & dicit hoc, quia ex ascensu canissequitur abscessio pluuie essentialiter. & non hoc esset necessarium, si esset pluuia in eo in minori tempore. & ideo qui non concedit aliquid esse per accidens, continget ei ut omnia facta sint necessaria in fiendo. D. d. & accidit ut homo fuit albus, & c. i. & ex hoc accidit homini quod fuit albus, & quod non fuit, & quod album fuit multa in infinita, v. g. musicus & edificator, & medicus, & alia. Deinde dicitur: & Aedificator, & Medicus, & c. i. verbi gratia

Si omnia essent necessaria nihil esset per accidens.

Metaphysicorum

E gratia, q^d accidit Aedificatori medi-
cari nō in eo q^d Aedificator, sed q^d
accidit ei q^d sunt Medic⁹. & similiter
Cocus potest facere ferculum vile,
sed tamen p^{er} accidens. Cocus. n. fa-
cit delectabile ferculum, Medicus at
vtile. D. d. Secundum igitur hanc
dispositionem, &c. i. fm igitur hūc
modum virtutes actiue, & artes ha-
bent alias operationes ab eis, ppter
quas sunt Deinde d. & ista non hnt
artem, &c. i. & ista, quę sunt per acci-
dens, non habent artem agentē, ne-
que virtutem terminatam, à qua p^{er}
ueniant. Causę enim eorum, q^d hnt
per accidens, sunt etiam per accidens,
scilicet; causa sit, immo cause i
fini tē. D. d. Et cū non oīa, &c. i. &
cū manifestum est, q^d non oīa sūt
necessaria: sed plura sint in maiori
parte, necesse est vt illa, q^d hnt p^{er} acci-
dens, sint in maiori parte, ex quo
illa, q^d sunt in maiori parte, sunt ne-
cessaria. & si non, oīa essent necessa-
ria. & ista sunt sicut albū ē mīlicū.
accidit. n. albo q^d fuit mīlicus nō ne-
cessario, ueq; in maiori parte. D. d.
cū sit in aliquo tpe, &c. i. & si illud
qd est p^{er} accidens, non fuerit, tūc oīa
entia erunt necessaria: & tunc quod
sit p^{er} accidens, habebit cām aliam à
cā possibili, qd est in maiori parte.
Et dixit hoc, quia cā eius, qd est per
accidens, est cā possibilis, quod est
in maiori parte. Et dixit hoc, qn ex
ea non provenit aliqua actio haben-
da naturaliter, sed alia actio, vt di-
ctum est in Physicis. D. d. & oportet
accipere hoc primo, &c. i. oportet
accipere, q^d causa eius, quod est p^{er}
accidens, est causa rerum, q^d sunt in
maiore parte. nulla. n. est alia causa,
quę potest accipi pro causa eius, qd
est per accidens, p^{er} tē istam. . .

Quod autē non est accidētis
scientia patet. Oīa. n. scientia ei⁹
est, quod aut semper, aut vt plu-
rimū est. quomodo enī dīceret,
aut alium docebit oportet. n. vt
determinentur, aut per semper,
aut per vt plurimū. vt puta febrī-
canti proficuum melicatum
est vt plurimū. Quod vero p^{er} tē
hoc ē, nō habebit dicere qū
non, vt in nouilunio. nā etiā in
nouilunio aut sēp, aut vt plu-
rimū, accūs vero p^{er} tē hęc est.

Quoniam autem accidens non
habet scientiam p^{er}manētem ma-
nifestum est. Omnis enim scientia
p^{er}manens aut est illius quod est
semper, aut illius, quod est in ma-
iori parte. quomodo enim potest do-
cere, aut addisci, quod non est ita?
quoniam quod determinatur opor-
tet vt sit semper, aut i maiori par-
te. v. g. quod Syrupus talis adiuuat
febricitantes in maiori parte. Et
impossibile est vt aliud dicatur in
alio tempore. vt nouitas mensis, q^d
est semper, aut in maiori parte. **M**
6

Cū declarauit, q^d illud, quod est
per accidens, non habet naturā ter-
minatam, cū non habeat causam
terminatam, incipit declarare, q^d
non habet etiam scientiā, & d. Quo-
niam autem, &c. & d. scientiam per-
manentem, quia illud, quod est per
accidens, scitur qn accidit, sed non
permanenter. quia scientia non est
permanens in scito nisi per causam,
& dicere est permanentiam iudica-
re, q^d cū causa fuerit, erit causatū.

Sciā no
pmane
in scito
si p cau

Cū rerū, q^d
hnt p^{er} acci-
dens, sūt
H
p accidet
tūnt. Idē
2. Phy. 10.
12. & 13.

Cū rerū, q^d
hnt p^{er} acci-
dens est
cū rerū q^d
sunt i ma-
iori parte,
& cū illa
12. Vid. 2.
Ph. 6. 48.

lib. 1. Phil.
2. com. 11

Aut de necessitate, aut in maiori parte & ideo in hoc genere impossibile est aliquam cognitionem esse. Et hoc, quod d. q. scientia permanens non est nisi rerum necessariorum, aut earum, quæ sunt in maiori parte, manifestum est per se. & q. impossibile est addisci, aut sciri qd non est alteriusstarum duarum dispositionum. qm, sicut dixit, oē, qd definit, aut disponit aliqua dispōe, aut illa dispositio erit ei necessaria, aut in maiori parte. sicut dicimus, q. syrupus acetosus adiuvat febricitantes, quia adiuvat eos in maiori parte. & si contingeret adiuvaret eos, aut in minori parte, non haberemus scientiā permanentem in eo. D. d. Et impossibile est ut aliud dicatur, & c. ita accidit Luna. & intendit q. novitas mensis est necessaria non in maiori parte, sed illud, quod est p. accidens, neq. est necessarium, neq. in maiori parte.

Quid itaq. accidens est, & ob quā cām, & qd non est eius scientia, dictum est. Quod autē sint principia & causæ generabiles, & corruptibiles, absq. eo q. generentur, & corrumpantur, manifestum est. Etenim si nō hoc, ex necessitate omnia erunt, si eius, q. generatur, & corrumpit non sūm accidens causam aliquā necesse sit esse. Vtrum. n. erit hoc, an non. Si hoc, fiet. sin vero nō, minime. hoc vero, si aliud. & hoc modo videlicet (tēpore semper de pōto a tēpore finito) devenies vsq. ad nunc. quare hic morietur egritudine, aut vi, si exierit, hoc autē, si aliud. & sic deueniet ad id, quod nunc est, aut ali-

quid eorū, q. facta sunt. v. puta, si situerit. hoc vero, si comederit acia. hoc vero aut ē, aut nō. quare necessario morietur, aut nō morietur. Sil. & si quis ad iam facta ascenderit, eadē ratio est. iā enim hoc in aliquo est, dico aut quod factū est. ex necessitate erunt oīa futura, ut mori viuet. iam. n. aliquid factum est, v. puta contraria in eodē corpore. sed si egritudine aut vi, nondum, sed si hoc factū fuerit. Patet igit q. vsq. ad aliquod vadit principium: hoc vero non amplius ad aliud. erit igit hoc eius, quod vtrūq. cōtingit, causaq. generationis eius nulla. Sed in quale principium, & qualē causam talis reductio est.

Dictū est igitur quid est accidens, & quid cā accidetis. & quod nullū hēt sciām permanentē. Quoniam autē principia, & causæ sunt generabilia & corruptibilia, & absque eo quod generentur aut corrumpantur, manifestū est. Quoniam, si hoc non fuerit, tunc oīa erunt necessaria. quoniam, si illud, quod generatur & corrumpitur, non habuerit aliquā cām modo accidentalī, tūc erit necessarium. Sicut dicimus, utrum erit hoc aut non erit hoc. n. erit, si erit hoc, & si non, nō. & hoc, si fuerit aliquid, & secundū hāc disponet manifestū ē, quod se p. dūmi nūtur tps ex tēpore finito. et sū p. peruenit ad illud, quod est in instanti.

ficut

Metaphysicorum

- G** sicut dicimus, quod si Socrates exierit, morietur aut infirmitate, aut violentia. & hoc erit, si aliud fuerit. et sic pervenietur ad illud, quod est instans, aut ad aliquid eorum, quae fuerint. ut tale comestum inducit sitim. et hoc, si comederis calida. et hoc aut erit aut non. ergo morietur necessario. Et similiter, si aliquis ordinaverit, & dixerit illa, quae iam facta sunt, sermo de eis erit talis, et habent essentiam existentem. dico illi, quae iam fuerint essentia eorum, & cognitio eorum, & generatio eorum. erunt igitur necessario omnia generabilia, sicut mors vini, quae iam praecessit. fit enim idem, sicut contraria sunt eadem, quia sunt eiusdem, sed non sine infirmitate, aut violentia, nisi hoc sit. At manifestum est igitur, quod accedit ad aliquod principium: et hoc non accedit ad aliud. & accedet ad illud, quod comprehenditur casu, et non est causa motus omnino. Sed si quis, qui est talis, erit ad principium habens qualitatem, & causam habentem qualitatem.
- 7** Id est, quoniam aut oportet ex hoc habere causas, quae generantur, deinde corrumpuntur ab aliis; eo quod generent alia, aut alia corrumpant, manifestum est. Deinde dicit. causam in hoc, & d. Quoniam si hoc non fuerit, & c. i. quoniam si fuerit necessarium ut omnis causa generabilis sit generans aut corruptens, continget ut omnia sint necessaria. Deinde dicit: quoniam illud, quod generatur, & c. id est quoniam, si illud, quod est generandum, non habuit causam accidentalem, sed omnem causam sequitur causatum necessario, tunc omnia quae sunt, sunt necessaria; & sic auferetur natura possibilitatis. Deinde dicit: Sicut dicimus, verum erit, & c. i. quoniam si omnia fuerint necessaria, tunc continget ut sermo dicentis, utrum hoc erit in futuro, aut non erit, alterum eorum erit necessarium, & alterum impossibile, & continget ut causa illius generandi sit causa generata necessario, & cum fuerit erit creatum necessario. & hoc intendebat, cum d. quod erit hoc, si fuerit hoc, & si non, non. Deinde dicit: & hoc si fuerit, & secundum hanc dispositionem. i. & continget et ut a causa eius sit causatum necessario, si fuerint generata, ut sit secundum hanc dispositionem. i. & sit necessario a sua causa, & sua causa ab alia, & hoc perveniet necessario ad aliam causam necessarium in esse. tales enim causae non procedunt in infinitum. Deinde dicit: & manifestum est, quod semper diminuitur, & c. i. quod tempus, in quo sit causa rei factae in tempore terminato futuro, diminuitur ex illo tempore, & diminuitur etiam ex tempore residuo tempus, in quo sit causa causae, donec perveniat ad instans praesens, in quo est prima causa eius, quod est hindum. Deinde dicit exemplum in hoc, & d. sicut dicimus quod, si Socrates exierit, & c. i. v. g. quod, si fuerit necessarium quod Socrates moriatur, si vulneretur, ut firmeretur quod moriatur. & si hoc fuerit, infirmabitur necessario, donec perven-

Aperueniatur ad causam existentem in presentia. v.g. q. si patiatu sitim, patietur calorem necessario. & si patiatu calorem, patietur febrem. & si febrem patiet morietur. & si materia exiuerit, patietur sitim necessario. Deinde dicit: vt tale comestum, &c. i. & si patiatu sitim, necessario comedit aliquod calidum. & sic comedere illud calidum erit necessarium, & illa consequentia erunt necessario. continget enim expositione eorum, que sunt in futuro, esse necessario, s. alterum duorum oppositorum, vt fiat et facta necessario. & vt consecutio eorum adinuicem sit necessaria. Deinde dicit: & hoc auterit, aut non. & innuit autem aut catu, s. q. vtutq. erit necessario. D. d. ergo morietur necessario. i. & si ista cause sberint huius dispositionis, necesse est vt exeat, & moriatur necessario. D. d. Et similiter, si aliquis ordinauerit, &c. i. & similiter continget vt omne, qd fit, antequa fiat, q. fuit necessarium vt fieret, ita q. omnia futura, & oia preterita fuerint necessaria. & hoc est contra intellectum & sensum. D. d. & habent essentiam existentem. i. contingit vt oia facta habeant essentiam aliqua existentem, ex quo continget exitus eorum in actu necessario. vt dicitur in exemplis legalibus, quia oia facta sunt scripta in tabula, & qd est scriptu in illa tabula, exhibit in actu, & io exposuit hoc, & d. dico illa, &c. i. continget vt nature reru faciant eas generari necessario, quemadmodum natura generabilia facit ea corrumpi. & io. d. erunt igitur necessatio omnia generabilia, &c. i. continget igitur fm hanc positionem vt nature & substantie reru, ex quibus genera-

bilia generantur, faciant eas generari: quemadmodum cum generantur, faciunt eas corrumpi, vt viuis corrumpitur. D. d. fit. n. idem, &c. i. & est necesse vt generatu corrumpatur necessario. quia antequa corrumpatur, fuit necessarium vt componeretur, & fieret idem contrariis. & fuit idem, quia contraria sunt in eo, scilicet forme. & sic necessario corrumpitur, sed non sine firmitate & violentia, sed corrumpitur si aliqua infirmitas fuerit, aut violentia: quarum altera, si firmitas est naturaliter & de necessitate, & altera per accidens, s. violentia. D. d. dicit. Manifestum est igitur etc. id est, declaratum est igitur ex hoc, q. omne, quod generatur & corrumpitur, habet causas, & q. illa cause perueniunt ad primam causam. sed tamen distetunt, quia corruptio fit de necessitate, generatio autem no. & si hoc esset, omnia essent accidentia necessario. & si hoc esset, tunc generatio esset in substantia rerum, in quibus est generatio, sicut corruptio existit in substantijs eorum. D. d. & accedet ad illud, quod comprehenditur casu. i. quod autem ex istis causis provenit ad illud, quod fit casu, non est causa alicuius motus naturalis omnino, id est q. omne, quod fit casu, non est causa alicuius specientium. Deinde dicit: Sed finis, qui est, &c. id est sed quod fit casu, fit a principio habente naturam terminatam & causam terminatam, quod. n. est accidentaliter, accidit illi, qd est essentialiter.

Corruptio fit de necessitate, no aut generatio.

Vtrum

Metaphysicorum

¶ *Utrum ut ad materiā, an ut ad cuius gratia, an ut ad mouens, maxime considerandum est. De eo itaq, quod secundum accidens est, dimittatur: determinatum enim sufficienter est.*

De ente vero: & falso: omittendum: quæ esse ens per accidens, verumq, ac falsum: ac de ente ut ens est considerandas esse causas, ac principia. Cap. 1.

¶ *Q*uod aut tanquam verū ens, & nō ens vt falsum, qm̄ circa compositionem, & diuisionē est, & omnino circa partitionē contradictionis. verū etenim affirmatio nē in compositis habet, negatio nē vero in diuisis, falsum vero huius partitionis contradictionem. Quo aut modo qđ simul, aut qđ separatim est intelligere accidit, alia ratio est. dico aut qđ simul, & qđ separatim, vt nō cōsequēter, sed vnū qđ fiat. Nō. n. est falsum, & verū in rebus (vt qđ bonū verū, qđ vero malum falsum) sed in mente. qđ vero circa simplicia & circa ea, qđ quid sunt, nō qđ ē sunt in mēte. Quæcūq, igit speculari oportet circa id, qđ ita ens & non ens est, posterius perscrutandū est. Cū aut cōpositio, & diuisio in mente, nō in rebus sit: qđ aut ita ē, diuersum à p̄prie dictis, ens est: aut. n. qđ qđ est, aut qđ quale, aut qđ quantū, aut si qđ aliud copulat, aut diuidit mēs: qđ qđ dē tanquā accidēs, et vt verum

ens, omittendū est. cā. n. illius qđ dē determinata, huius vero, mētis aliqua passio. et ambo circa reliquū entis genus, et nō extrā ostendunt esse aliquā entis naturā. Propter qđ hæc quidē p̄terant, considerāde aut sunt ipsius entis cause, & principia, prout ens est. Manifestū aut est in his, quæ determinauimus de eo, quouies vnumquodq, dicitur, qđ ens multipliciter dicitur.

Et oportet nos perscrutari multum, utrum sit quasi perueniens ad materiam, aut ad aliud propter quid, aut ad illud, cuius ē motus. Dimittamus igitur loqui de ente accidet ali: nā sufficit, quod de terminatū ē de eo. Et loquimur de vero ente, quod nō est sicut falsum, est. n. in cōpositione et diuisione, et vniuersaliter in diuisione cōtradictoriorum, quia habet affirmationē, secundum quod est verum, & secundum quod est compositū habet negationē aliquam, et secundū quod est diuisum habet falsitatem istius diuisionis, quæ est contradictoria. Quomodo autem accidit intelligi simul, & prius, habet alium sermonem. & dico simul & prius, ne aliquid sit post aliquid, sed vt sit idem. Verum enim & falsum non sunt in rebus, sicut bonum & malum vt verum sit sicut bonum, & falsum sicut malum, sed sunt in cogni-

A cognitione. & nulla cognitio est de simplicibus, aut de illo quod est. Omnia igitur perscrutanda de ente, quod est huiusmodi, & de eo, quod non est, dicenda sunt post. Et cum in cognitione est aut compositio, aut diuisio, non in rebus, quod est aliud secundum hunc modum: ex rebus enim, quae sunt in rei veritate, est illud quod significat aut quid, aut quale, aut quantum, aut quod copulatur, cum alio, & compositio diuidit illud.

B dimittamus ergo ens, quod est quasi accidens, & quod est quasi verum. causa enim vnus eorum non habet definitionem, & causa alterius est cognitio. & vtrumque est in genere diminuto generis entis, & non sunt ex eis, quae significant esse entis. Et ideo dimittatur, & perscrutetur. Album in exemplari. iam de clarauimus, vbi diximus quod vnaqueque rerum dicitur multis modis, quodam enim significat quid.

C Album in exemplari.

8 Modo narrat quid perscrutandum est de causa, & quam ascendunt omnes causae, quae sunt accidentales, aut effectuales, & d. Et oportet nos, &c. i. & oportet nos multum perscrutari de causa accidentali, vtrum reducatur ad causam materiale, vel finale, vel agentem. & ipse iam declarauit in Secundo Physico, quod reducitur ad causam agentem. & forte propter hoc dimisit hic loqui de illo. Et cum iam declarauit, quod in hoc ente, quod est per se, non considerat ista ars, d.

Dimittamus igitur, &c. i. quia iam determinauimus de natura eius, quod sufficit. D.d. Et loquamur de vero ente. i. & cum iam locuti fuerimus de ente accidentali, loquamur de ente veridicanti, scilicet quod est veridicans. & hoc est illud, quod est in anima. hec enim entia facta sunt ab intellectu, quod diuidit entia abinuicem, aut componit ea adinuicem. hoc igitur ens est vnum genus generum entium, & est vtrumque ens tantum in affirmatione aut negatione. D.d. quia habet affirmationem, &c. i. vera enim affirmatiua significat compositionem in entibus, & vera negatiua diuisionem. Et quia idem ens impossibile est quod sit compositum & diuisum in simul, ideo, si affirmatiua fuerit vera, negatiua erit falsa. & quasi dicat, affirmatiua autem quia est vera, est ens in compositione, quasi haberet negatiuam, cuius falsitas existit in diuisione. quoniam, cum affirmatiua est vera per compositionem, negatiua est falsa per diuisionem. & sic, quoniam negatiua est vera per diuisionem, affirmatiua est falsa per compositionem.

D.d. Quo autem accidit simul, &c. & intendebat per hunc sermonem declarare diuersitatem duorum entium, scilicet entis, quod est in intellectu, & entis, quod est extra intellectum. Quod enim est in anima, contingit ut recipiat duo opposita in simul, quod autem est extra animam, non. & quasi dicat quoque autem accidit quod anima intelligit duo opposita in simul, quod non potest esse extra animam, quia materia recipit contraria successiue, loquendum est de eo in alio loco, & in vniuersali libro de Anima. D.d. in hoc cauam, & d. Verum enim & falsum, &c. id est, & causa in hoc, quod intellectus comprehendit in simul duo opposita, quia namque primorum oppositorum

D

1. de Ata
tex. c. 21.

Quod est in
aia, & con-
tingit ut reci-
piat duo o-
pposita
simul. Sed hu-
ius opposi-
tum vide. 4.
huius tex. 4.
c. 9. vnde
con. 2um.

F
Verum &
falsum sunt
in cognitione,
et bonum &
malum est
in materia. Vide
oppositum.
1. de Ata
14. vbi di-
citur ens in
intellectu &
bonum firma-
bitur & ens
extra animam
est bonum in
respectu.
Vide con-
trad. 2um

Metaphysicorum

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM

LIBER SEPTIMVS,

cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima proponit de Substantia agendum
esse, eum sit primum entium.
In Secunda agit de ipsa substantia.

SVMMAE PRIMAE

Substantiam multum modis entium omnium
primum esse. Cap. 1.

In isto tractatu perferuntur de speciebus entis, de quibus intendit perferutari in hac scientia. Ista enim scientia diuiditur in tres partes primas. Prima est de diuisione entis in substantiam, & accides. Secunda de diuisione entis in potentiam, & actum. Tertia de diuisione entis in vnu, & multa. Et iste tractatus est primus eorum, in quibus perferutatur de substantia. Et, quia substantia alia est separabilis & abstracta, alia inseparabilis, perferutatur in hoc tractatu, & in sequenti de substantiis inseparabilibus, & non de numero eorum. Deinde in Nono tractatu perferutatur de potentia & actu. Deinde in Decimo de vno & pluribus. Et post in tractatu Vndecimo de substantiis separabilibus, & cuiusmodi esse habet, & quot sunt. Deinde in Duodecimo & Tertiodecimo perferutabitur de eis, quae dixerunt Antiqui de naturis separabilibus substantiarum. Tractatus autem praecedentes hunc tractatum, sunt quasi praeparatorij ad hoc, quod intendit dicere in istis. Et inceptum in hoc tractatu dicere, Ens est multis modis, &c.

Ens

G in intellectu, veri & falsi, non est nisi primorum oppositorum extra animam, scilicet boni & mali verum verum & falsum sunt in cognitione, & bonum & malum sunt in maiori & nullum entium, quod sunt in cognitione, de est simpliciter secundum quod est extra animam. D. d. Oportet igitur perferutanda, &c. i. & oia perferutanda, verum sunt de ente in cognitione, aut de ente extra animam, dicenda sunt ubi perferutabitur de veribus, & numeris, & alijs similibus. D. d. Et cum in cognitione, &c. i. & cum illud, quod est in cognitione ex hoc ente, est compositum aut diuisum, absque eo quod sit extra animam ens, quod differt ab

Illo, quod est in re, est illud, quod significat aut quod, aut quale, aut quantum, aut aliquod continuum cum alio. & haec sunt cetera praedicamenta. D. d. & cogitatio diuidit illud, &c. & forte intendit per hoc illud, quod est per praedicamentum substantiae. & forte intendit praedicamenta, quae reuera habet compositionem. Ista enim existimantur, quod nisi alia esset, non essent. D. d. dimittamus ergo ens, &c. i. dimittamus igitur perferutari perferutatione de ente, quod est per accidens, & de ente, quod est veridicans, scilicet quod est in anima. Ens enim, quod est per accidens, non habet causam terminatam: & quod est veridicans, non habet esse causam nisi animam. & ideo utrunque numeratur in genere entis diminuti. & ideo perferutandum est de ente perfecto, quod est ens extra animam. D. d. iam declarauimus, &c. id est, & determinauimus, ubi locuti fuimus quaedam de eis, quae significant multis modis, quod ens dicitur multis modis. quoddam enim dicitur secundum quid, scilicet de substantia, quoddam de qualitate, quoddam de quantitate, quoddam de copulationibus istorum cum alijs.

Met. ex.
com. 14.

A Ns multipliciter di-
cit, quemadmodū
in his q̄ de * quo-
ties pri⁹ diuisim⁹.
signat. n. aliud qui
dē qd est, & quod quid, aliud
vero quod quale, aut quātum,
aut singula aliorū, q̄ ita p̄dicat.

*Ens dicitur multis modis, ve
prius diximus in sermone, in quo
diximus quos modis dicitur ali-
quid. quoddam enim significat quid
est aliquid, & quod est hoc, &
quoddam significat quod est qua-
le, aut quantum, aut aliud eorum,
quē p̄dicatur in sermone secun-
dum hunc modum.*

Eicit, & cum sit declara-
tum q̄ hoc nomen ens
dī multis modis, vt dīctū
ē intra statū, ī quo decla-
rauimus nōia v̄itata in hac sc̄ia. il-
lic enim distinximus q̄ hoc nōie
ens q̄nq; significat quiditatem sub-
stantiæ demonstratæ, & q̄nq; ipsā
substantiam demonstratā, & q̄nq;
aliquid accidens in istis substantiis,
aut quantitatem, aut qualitatem, aut
aliud eorum, q̄ p̄dicant de substā-
tiis non p̄dicatione declarante sub-
stantias eorum, nec in responsione
ad quid est hęc substantia demon-
strata. Et hoc intendebat, cum d. &
quoddam significat, & c. i. & hoc no-
men ens q̄nq; significat in substā-
tiis qualitatem, aut quātitatem, aut
aliud accidentium p̄dicabilem
de eis: non ita q̄ declarant substan-
tiam, sed p̄dicantur fm quale, aut
quantum, aut vbi, aut quando,
aut alio modo.

Cūm autem ens toties dicat, D
patet primum horū ens esse ip-
sum quid est, quodq; substantiā
significat. cum ens dicimus qua-
le quippiam hoc, aut bonum dī-
cimus, aut malum, sed non tri-
cubitum, aut hominem. cum au-
tem quid est, non album, nec ca-
lidum, nec tricubitum, sed ho-
minem aut deum. Cetera vero
entia dicuntur, cō q̄ v̄ere entis
quædam sunt quantitates, quæ-
dam qualitates, quædam passio-
nes, quædam aliquid aliud tale.

*Vide sup.
4. hūl⁹. c.
c. 1. & infra
l. 14. & c. 12.
l. c. 1. & c. 24.
* a. l. ali-
ter entis.
E*

*Et, cūm ens dicitur multis mo-
dis, manifestum est, quod primum
ens istorum est illud, quod signifi-
cat quid, & hoc est illud, quod si-
gnificat substantiā. quoniam, cum
dicimus de aliquo quale est, dici-
mus aut bonum, aut malum, &
non dicimus homo. & cum inter-
rogatur quid est, non dicimus al-
bum, aut tricubitū, sed homo, aut
deus. Et alia dicuntur entia, quia
sunt entis, quod est huiusmodi, quæ
dam quantitates, & quædam qua-
litates, & quædam passiones, &
quædam aliud tale.*

Cūm declarauit, q̄ hoc nōie ens
significat substantiam, & accidentia
substantiæ, quæ sunt non enim p̄di-
camenta, intendit declarare, q̄ hoc
nomen ens principaliter, & simpli-
citer significat p̄dicamētum sub-
stantiæ, & secundario & determina-
te, & relative ad substantiam, aliā p̄-
dicamenta accidentium, quæ non
dicuntur esse, nisi quia accidunt enti,

Meta. cū. cō. Auer. V

Metaphysicorum

Guod est ens per se, substantia. Et d. Et. cum ens dicitur, & c. i. & cum declaratum est, qd hoc nomen ens dicitur de generibus predicamentorum, manifestum est, qd primum, de quo dicitur hoc nomen simpliciter, & principaliter, est illud, quod dicitur in responsione ad quid est hoc individuum demonstratum per se existens: & ista interrogatio est de substantia. D. in cepit declarare hoc ex modo interrogandi, & respondendi, & d. qm, cum dicimus de aliquo, & c. i. & signum eius, qd illud, de quo interrogatur per hoc nomen quid in individuo substantie, est dignius hoc nomine ens, est, qm, si interrogatur per alia nomina interrogantia de individuo substantie, non respondetur per aliquid determinans quiditatem eius. v. g. qm, qm interrogatur, quale est istud demonstratum, aut eius modi, respondemus bonum aut malum, calidum aut frigidum: & non respondemus ipsum esse bonum aut orem, quod intendebat per deum. Et cum hoc interrogatur quid est illud individuum existens, quod dicitur substantia, non respondemus ad hoc per aliquid extra essentiam eius, v. g. album, aut calidum, aut tricubitu, sed homo, aut orbis. Et intendebat per hoc, qd predicabilia, que declarant quiditatem individui substantie demonstrare, sunt digniora hoc nomine ens, qd predicabilia aliorum accidentium, cum nunquam notificent quiditatem substantie: & ideo quod declarat quiditatem individui substantie est substantia. In hoc ergo caplo intendit declarare, qd quiditas individui substantie est prior in esse gradatibus accidentium: individuum enim substantie prius esse alijs indi-

viduis accidentium manifestum est per se. Et sciendum est, qd ista declaratio est logica, & plures demonstrationes in hac scientia sunt logicæ, & qm propositiones eius sunt acceptæ a Dialectica. Dialectica enim visitatur duobus modis. vno modo, scilicet qd est instrumentum: & sic visitatur in scientijs alijs. & alio modo, ut accipitur illud, quod declaratum est in illa in alijs scientijs, scilicet qd accipitur, & scilicet qd accipitur illud, quod declaratum est in aliqua scientia speculativa ad aliam scientiam, est cum ista considerat de ente simpliciter. & propositiones dialecticæ sunt entis simpliciter, sicut definitiones & descriptiones, & alia dicta in eis.

Vnde dubitaueris aliquis, utrum ipsum ambulare, & sanum esse, ac sedere, & vnumquodque horum ens an non ens est, similiter & de quocunque ceterorum similium, nihil enim horum est per se natura aptum, neque possibile a substantia separari: sed magis, si quidem ambulans entium aliquid: & sedens, & sanum, hæc autem magis entia apparent, quam subiectum eis determinatum est, hoc autem substantia. & singulare est, quod si tali prædicatione apparet, bonum enim, aut sedens absque hoc non dicitur, patet igitur quod propter hanc aliorum quoque singula sunt.

Et ideo queret aliquis utrum ambulatio, & sanitas, & sessio quilibet significet ens, aut non ens, & similiter in vnoquoque talium, quoniam nullum eorum est existens per se, nec potest

Primum documentum.

Individuum substantie prius est alijs individuis accidentibus. Idem infra t. c. 4. & c. 7. Secundum.

Dialectica visitatur duobus modis: vnde videtur de 1. philosophie, & c. 35. & c. 70. & c. Metaphysice c. 1. & c. 1. Et c.

M

M

A potest separari a substantia. sed si ambulans fueris de entibus, & se dens, & sanus, ista sunt digniora, vt sint entia vt videtur, quoniam subiectum eorum est aliquid terminatum. & hoc est de substantijs, q̄ sunt vniuersales, particulariũ, & hæc significans categoria, quæ sunt tales. sedens. n. & stans non dicuntur sine hoc. manifestum est igitur, quod hæc est causa essentie cui inlibet illorum, & illa sunt pro-

pter ista.

I Cum posuit, q̄ ens in rei veritate est substantia, & in hoc conueniunt oēs Antiqui, quorũ plures pp hoc, qd opinabant q̄ substantia est ens in rei veritate, dubitabant vtũ accidentia sint entia, aut non. d. Et ideo quæret, & c. i. & id dignũ est, vt qui opinat hoc de substantia, dubitet in offibus accidentibus, v. g. ambulatione, & sanitate, & sessione, vtũ dicantur esse simplices, aut non. & hoc dignum est dubitare, cum nullũ eorũ existat p se, aut possit separari a substantia,

C & q̄ ens est illud, qd p se est. D. d. sed si ambulans, & c. i. sed, si eocesserim q̄ hoc nomen ens significat ista, tunc substantia est dignior vt significet hoc nomen ens, fm q̄ apparet sensui, s. qm̄ est manifestior apud sensum. D. d. causam in hoc, & d. qm̄ subiectum, & c. i. qm̄ subiecta quiditatũ substantiarum, & vniuersaliorũ earum sunt indiuidua substantiæ, q̄ sunt terminata per se, s. qm̄ sunt terminata a locis & superficiebus: & quiditas est pars istius substantiæ, quæ sunt indiuidua substantiarum particularium, & secundũ hæc duo dē

predicamentum substantiæ, & d. qm̄ subiectum eorum, & c. intendebat a quiditate substantiarũ vniuersaliorum earum. Et cum alii aliquid terminatum, & c. intendebat indiuidua substantiæ, q̄ sunt terminata, quæ sunt corpora existientia per se. D. d. & hoc est de substantijs, & c. innuit p hoc q̄ dicitur. & quasi d. & ista sunt substantiæ, quia sunt partes substantiarum, q̄ sunt substantiæ in rei veritate. s. particularium. D. d. & hæc significant, & c. i. & ista vniuersalia, q̄ sunt substantiæ, significant prædicamentũ substantiæ. D. d. sedens. n. & stans, & c. i. & causa in hoc est, qm̄ accidentia, v. g. stans & sedens, non dicuntur esse entia sine istis. & accipit hoc nomen denominatiuum pro accidentibus tantum. Deinde d. manifestum est igitur, & c. cum hoc declaratũ sit de substantijs, manifestum est, q̄ substantiæ sunt causæ essentie accidentium. & accidentia non sunt nisi propter substantias. & hoc necessarium est, quoniam, cum declaratũ est, q̄ nomen ens dicitur de decem prædicamentis, & dignus de substantijs: & est declaratum q̄, cũ plura communicant in eodem nomine, & quoddam dignius quibuscũq̄

F illud, quod est dignius illo nomine, est causa cæterorum: & dispositio cæterorum ad causalitatem est sicut dispositio illorum cum illo nomine. ex istis igitur propositionibus concluditur, q̄ substantia est causa cæterorum prædicamentorum.

Quare quod primo est ens, & non aliquid ens, sed simpliciter ens substantia. Multis igitur modis primũ dī, aut substantia

V ij &

Cũ plura edicant i vno noie, & quoddã est dignũ quibuscũq̄, dignius ē sp̄ est eorũ. v. de idē. l. met. tex. c. 4. & hic, infra c. c. 7. & 8. met. c. 7. VIJ Auer. I Epi. Tr. l.

Vide pro hoc. l. v. s. 23.

Metaphysicorum

G quod est ens per se, substantia. Et d. Et cum ens dicitur, & c. i. & cum declaratum est, qd hoc nomen ens dicitur de generibus predicamentorum, manifestum est, qd primum, de quo dicitur hoc nomen simpliciter, & principaliter, est illud, quod dicitur in responsione ad quid est hoc individuum demonstratum per se existens: & ista interrogatio est de substantia. D. incipit declarare hoc ex modo interrogandi, & respondendi, & d. qm, cum dicimus de aliquo, & c. i. & signum eius, qd illud, de quo interrogatur per hoc nomen quid in individuo substantie, est dignus hoc nomine ens, est, qm, si interrogatur per alia nomina interrogantia de individuis substantie, non respondetur per aliquid determinans quiditatem eius. v.g. qm, qm interrogatur, quale est istud demonstratum, aut eius modi, respondemus bonum aut malum, calidum aut frigidum: & non respondemus ipsum esse hominem aut orbem, quod intendebat per deum. Et cum hoc interrogatur quid est illud individuum existens, quod dicitur substantia, non respondemus ad hoc per aliquid extra essentiam eius, v.g. album, aut calidum, aut trubiculatum, sed homo, aut orbis. Et intendebat per hoc, qd predicabilia; quare declarant quiditatem individui substantie demonstratae, sunt digniora hoc nomine ens, qd predicabilia aliorum accidentium, cum nunquam notificent illorum quiditatem substantie. & ideo quod declaratur quiditatem in individuo substantie est substantia. In hoc ergo capitulo intendit declarare, qd quiditas individui substantie est prior in esse quod dicitur substantie prius esse alijs indi-

viduis accidentium manifestum est per se. Et sciendum est, qd ista declaratio est logica. & plures demonstrationes in hac scientia sunt logicae, & qm propositiones eius sunt acceptae a Dialectica. Dialectica enim visitatur duobus modis. vno modo, scilicet qd est instrumentum: & sic visitatur in scientijs alijs. & alio modo, ut accipitur illud, quod declaratum est in illa in alijs scientijs, scilicet qd accipitur, & scilicet qd accipitur illud, quod declaratum est in aliqua scientia speculativa ad aliam scientiam, est cum ista considerat de ente simpliciter. & propositiones dialectice sunt entis simpliciter, sicut definitiones & descriptiones, & alia dicta in eis.

Vnde dubitauerit aliquis, utrum ipsum ambulare, & sanum esse, ac sedere, & vnumquodque horum ens an non ens est, similiter & de quocumque rerum similium, nihil enim horum est per se natura aptum, neque possibile a substantia separari: sed magis, si quidem ambulans entium aliquid: & sedens, & sanum. haec autem magis entia apparent, qm subiectum eis determinatum est, hoc autem substantia. & singulare est, quod si tali praedicatione appareat, bonum enim, aut sedens absque hoc non dicitur, patet igitur quod propter hanc illorum quoque singula sunt.

Et ideo queret aliquis, utrum ambulatio, & sanitas, & sessio quolibet significet ens, aut non ens, & similiter in vnoquoque alium, quoniam nullis eorum est existens per se, neque potest

Individuum substantie prius est alijs individuis accidentium. Ideo ista t. c. 4. & 47. Secundo.

M

A potest separari a substantia. sed si ambulans fuerit de entibus, & sedens, & sanus, ista sunt digniora, ut sint entia ut videtur, quoniam subiectum eorum est aliquod terminatum. & hoc est de substantijs, q sunt uniuscuiusq particulariu, & hac significant categoria, quae sunt tales. sedens. n. & stans non dicuntur sine hoc. manifestum est igitur, quod haec est causa essentiae cuiuslibet illorum, & illa sunt pro-

B per istam.

3 Cum posuit, q ens in rei veritate est substantia, & in hoc conveniunt oēs Antiqui, quorū plures pp hoc, qd opinabant q substantia est ens in rei veritate, dubitabant utrū accidentia sint entia, aut non, d. Et ideo quae ret, & c. i. & id dignū est, ut qui opinatur hoc de substantia, dubitet in omnibus accidentibus, v. g. ambulatione, & sanitate, & lesione, utrū dicantur esse simpliciter, aut non. & hoc dignum est dubitare, cum nullū eorū existat p se, aut possit separari a substantia, & q ens est illud, qd p se est. D. d. sed si ambulans, & c. i. sed, si cessassetim.

C qd hoc nomen ens signat ista, tunc substantia est dignior ut significet hoc nomen ens, fin q apparet (sensui, s. qm est manifestior apud sensum. D. d. causam in hoc, & d. qm subiectum, & c. i. qm subiecta quiditatem substantiarum, & vniuersaliorū earum sunt individua substantiae, q sunt terminata per se, qm sunt terminata a locis & superficiebus & quidam est pars istius substantiae, qm sunt individua substantiarum particularium, & secundū hac duo dī

predicamentum substantiae. & d. qm D subiectum eorum, & c. intendebat a quiditate substantiarū vniuersaliorum earum. Et cum d. est aliquod terminatum, & c. intendebat individua substantiae, q sunt terminata, q sunt corpora existentia per se. D. d. & hoc est de substantijs, & c. innuit p hoc qd itates. & quali d. & ista sunt substantiae, quia sunt partes substantiarum, q sunt substantiae in rei veritate. s. particularium. D. d. & hac significant, & c. i. & ista vniuersalia, q sunt substantiae, significant praedicamentū substantiae. D. d. sedens. n. & stans, & c. i. & causa in hoc est, qm acciden-

E tia, v. g. stans & sedens, non dicitur esse entia sine istis & acceptis hoc nomen denominatiuum pro accidentibus tantum. Deinde d. manifestum est igitur, & c. & cum hoc declaratum sit de substantijs, manifestum est, q substantiae sunt causae essentiae accidentium. & accidentia non sunt nisi propter substantias. & hoc necessarium est, quoniam, cum declaratum est, q nomen ens dicitur de decem praedicamentis, & dignius de substantijs: & est declaratum q, cū plura communicant in eodem nomine, & quoddam dignius quibusdā,

F illud, quod est dignius illo nomine, est causa ceterorum: & dispositio ceterorum ad causalitatem est sicut dispositio illorum cum illo nomine. ex istis igitur propositionibus concluditur, q substantia est causa ceterorum praedicamentorum.

Quare quod primo est ens, & non aliquod ens, sed simpliciter ens substantia. Multis igitur modis primū dī, attē substantia

V ij &

Vide pro hoc. l. 1. p. 1. 1. 1.

Cū plura dicantur i vno nomine, & quoddam est dignius quibusdā, dignius ē qd ē ceterorum. v. de idē. l. met.

ret. c. 4. & hic, infra c. 7. & 8. met. cō. 7. Vid. Auer. l. Epī. Tr. 2.

Metaphysicorum

G & ratione, & cognitione, & tempore, & natura omnium primū est. aliorum. n. q̄ prædicant, nullū est separabile, sed hæc sola. Ratione quoq; hoc primū. necesse est. n. in cuiusq; rōne inesse rōnē substantiæ. Scire ēt tūc putam⁹ vnumquodq; magis, cum quid est homo, aut ignis sciamus, q̄ quale, aut quātum, aut vbi nam & horum ipsorum tunc vnumquodq; scim⁹, cum qd ē ipm̄ qle, aut ipsum quantum sciamus.

H *Ens igitur, quod est principale, non illud, quod est aliquod ens, sed ens, quod est simpliciter, est substantia. Et primum dicitur multis modis, sed substantia est prima omnium rerum definitione, & cognitione, & tempore. nullum. n. aliorum prædicamentorum est separabile. & istud solum est separabile. Et est etiam prima secundum definitionem. necessarium est. n. vt de finito substantiæ accipiat in definitione cuiuslibet rei. Et nos videmus etiam, quod scimus quodlibet magis, quando scimus ipsum quid sit. v. g. quando scimus hominem esse ignem magis, quam cum scimus ipsum esse quale, aut quātum, aut vbi. & etiam vnumquodq; istorū non scitur, nisi quando scitur quid est, aut quale, aut quantum.*

4 Et, cum sit declaratum, q̄ quiditates accidentium posteriorant quiditatibus substantiarum, fm̄ q̄ causata posteriorantur causis, manifestum est, q̄ ens, quod est principale & quod est prius & simpliciter, ē substantia, nō illud, qd est aliquod ens, i. non simp̄ nec principaliter. Et hoc intendebat, cum d. Ens igit, qd est, &c. i. ens ergo, quod principaliter & simpliciter est ens, est substantia, non illud, quod est aliquod ens, i. nec principaliter, nec simpliciter. & est in verbis eius ordo posterior. Et, cum narravit, q̄ substantia est prior cæteris prædicamentis. & hoc intendebat per principale, & primū dē multis modis, incipit declarare quorū modis cedat substantia accidentiæ, & d. Et primū dē multis modis. i. & primū, quod est prius, dē modis. & substantia est primum omnium fm̄ definitionem, & cognitionē, & fm̄ tempus.

L D. dedit cū in hoc, & d. nullum. n. prædicamentum, &c. i. & substantia est prior his trib⁹ modis: qm̄ nullū accidentium est separabile, & ipsa sola est separabilis. & hoc intendebat cum d. i. de substantia. Et dixit hoc, quia declaratum est, q̄ vniuersalia accidentium sunt illa, q̄ dñr in subiecto. Et, cum dixit eam esse primā fm̄ definitionem, dedit modum, & d. Et est etiam prima fm̄ definitionem, &c. i. & diximus, q̄ substantia est prior definitione cuiuslibet accidentium: qm̄ necesse est vt substantia accipiat in definitione cuiuslibet accidentium. qm̄ partes definitionum sunt illa, per quæ constructur res: & quia accidentia constitutur per substantias, necesse fuit vt accipiantur in definitionibus eorum? & in definitionibus substantiarū nō accipit aliquid extra suā naturā, cū causæ suæ accipiantur in suis definitionibus, q̄ sunt substantiæ. Et, cum narravit, q̄ substantia est prior alijs

Nullū p
dicamē
ē separa
le p̄et si
scāā. l.
i. ph. 14.

Partes
finitio
sunt ill
q̄ cōstru
tur res.
i. ph. c.
& i. de
com. 5
acci-

Accidentibus cognitione, dedit modum, & d. Et nos videmus, & c. i. & si genus eius, q. substantia apud nos est manifestior accidentibus, si vniuersalia substantie q. vniuersalia accidentium, est f. q. scire indiuiduum substantie per sua vniuersalia substantia est perfectius q. scire illud per vniuersalia accidentium. v.g. q. cu voluerimus scire hominem, & sciuerimus ipsum esse aliquam naturam substantialem, v.g. scire ipsum ignem per hoc predicabile substantiale erit perfectius, q. scire ipsum esse quantum, aut quale, aut ubi, aut aliud pre-

Documen-
tum

Bdicabilius accidentium. Et intendebat, q. non sunt accidentia quæ sita per se, sed fin q. sunt dispositiones substantie demonstratæ, & primum quæ situm est substantia demonstrata. Et quia scire substantiam hanc per suas dispositiones substantiales est perfectius q. scire ea per suas dispositiones accidentales, necesse est vt dispositiones substantiales sint manifestiores dispositionibus accidentibus. D. d. alium modum, ex quo declaratur, q. scire aliquid per quid est, est manifestius q. scire ipsum p. aliquid consequens, siue fuerit substantia, siue accidens, & d. & etiam vniuersum quodq. istorum non scitur, & c. i. & signum eius, q. scire indiuidua substantie per quid est, manifestius est q. scire ipsa per quale, aut quantum, est q. nos videmus quod non scimus vnum quodq. suorum accidentium, donec sciamus illud accidens qd sit, aut quale, aut quantum. Et substantia est prior tempore. quoniam, si accidens sit post corpus, in quo est, manifestum est, quod illud corpus precedit ipsum secundum tempus: & si fuerit ex accidentibus inseparabili-

bus a re, in qua sit, tunc substantia subiecta ad illam rem præcedet illam, & accidentia consequentia ipsam. v.g. qm subiectum, ex quo generatur ignis, est prius forma, & calore ignis.

Quod quoque tam olim, q. nunc, & semper queritur, semperque dubitatur quidnam ipsum ens sit, hoc est quænam substantia est: hoc enim quidam vnum aiunt esse, quidam plura q. vnum: & quidam finita, quidam vero in finita. Quare nobis quoque maxime, & primum, & solum, vt ita dicam, de ente hoc pacto quidnam sit speculandum est.

Que manifestissime videntur esse substantia: & an ea sola substantia sint, vel alia etiam, multorum opinionum. Cap. 2.

Videtur autem substantia existere manifestissime quidem in corporibus, quare aëria, & plantas, & eorum partes substantias esse dicimus, ac naturalia corpora, vt ignem aquam, & terram, cæterorumque singula: & quæcunque aut horum partes, aut ex his sunt, aut partibus, aut omnibus, vt cælum, & eius partes, sydera, Luna, & Sol. Vtrum autem hæc solæ substantiæ sint, an etiam alie, an harum quidem nulla, sed alie quælibet, considerandum est. Vt autem quibusdam corporis terminos, vt figuricem, lineam, punctum, & unitatem substantias esse, & magis q. corpus, & solidum. Itæ præ-

Viñt Auer.
I. Ep. T. L.

habetur
per accidens
non secundum

Metaphysicorum

- C**ensibilia quidā non putant ali-
quid esse tale. quidam plura, &
quæ magis sempiterna sunt, sicut
et Plato, & ipsas formas, & ma-
thematica duas substantias, cer-
tiam vero sensibilibus corporū
substantiā. Speusippus vero et
plures substantias, ab vno inci-
piens, & principia cuiusq; sub-
stantiæ, aliud numerorū, aliud
magnitudinum, deinde animæ.
& hoc modo extendit substan-
tias. Quidā autē formas quidē,
& numeros eandem habere na-
turam aiunt, cætera vero sequē-
tia, lineas, & superficies, usq; ad
celi substantiam, & sensibilia.
- H** Et etiam illud, quod semper fuit
quæsitum a longo tempore, & mo-
do est quæsitum, & semper faciet
errorem in quidditate entis hoc est,
quoniam substantiam quidam di-
xerunt ipsam esse vnam, & qui-
dam plures: & quidam dixerunt
eas esse finitas, & quidam infini-
tas. Et ideo nos primo considerabi-
mus ex eo, quod est huiusmodi ma-
gis, & est primum, & vnum, &
dicemus quid sit. Existimatur. n.
quod esse substantiæ est manifestū
i corporibus. Et ideo dicimus, quod
animalia, & vegetabilia sunt sub-
stantia, & corpora naturalia, ver-
bi gratia ignis, & aqua, & terra,
& aer, & omnes partes istorū: & q̄
sūt ex eis, aut ex suis partibus, aut
ex suis vniuersalibus, v.g. cælum,
& partes eius, & corpora stella-
rū, & Luna, & Sol. Perscrutemur **R**
igitur de istis, vtrum sint substan-
tiæ tantum, aut sint aliæ substan-
tiæ quā ista, aut quedam ista,
aut quedam alia, aut nullum istū-
rum, sed alia. Quidam igitur exi-
stimauerunt, quod vltima corpo-
ris, vt superficies, & linea, & p̄
ētus, & vnum, sunt magis substan-
tiæ quā solidū & corpus, & etiā
magis quā sensibilia. Et quidam
nō opinantur, quod tale sit vno, et
dicunt quidam plura entia esse, et
dicunt quidam plura entia esse, et
eterna, vt Plato, qui dicebat quod
forma, & mathematica sunt dua
substantia, & quod tertia substan-
tiæ sunt corporum sensibiliū. Speu-
sippus autem dicebat plures sub-
stantias esse, & incipit ex vno et
plura principia esse. & vnaquæq;
substantiarum habet primum, &
quod substantia & primum nume-
rorum est aliud, & magnitudinū
aliud, & postea ita. & secundū
hunc modum multiplicantur sub-
stantiæ. Et quidā dicunt, quod for-
mæ & numeri habent eandem na-
turam, & quod alia res sequun-
tur ea, sicut lineæ, & superficies,
quousq; perueniant ad substantiā
cæli, & similiter sensibilia.
- M** Cū declarauit, q̄ quidditates sub-
stantiarum sunt priores alijs entib;
& causæ eorum, incipit quætere q̄
sunt quidditates substantiarū sensibi-
liū, & dixit, q̄ Antiqui semper p̄scruta-
tati

Atati sunt de hoc, & q. q. ad suū tēpus nihil demeritū fuit dictum in hoc, & dixit: Et ē illud, quod sem p, &c. i. & cum declaratum sit, q. sub-stantia est prior alijs accidentibus, scilicet est de substantia illud, qd sem p fuit quæritum vsq; ad hoc tēpus, in quo nullus dixit aliquid demonstratiue, & est, quid est illud, quod est quidditas huius substantiæ. Et augmentauit hanc quæstionem. qm, cum fuerit scitum illud, qd est quidditas istius substantiæ, tunc erit scita prima causa oīum entium. Et, quia ista quæstio semper fuit desy-

Berata ab oībus naturalistis, & est valde difficilis, incepit notificare opinio-nes Antiquorum in ea, & dixit: qm substantiam quidam dixerunt, &c. i. Et istas easdem opiniones dixit, cū perscrutatus fuit de principijs substantiæ mobilis, s. substantiæ naturalis, sed illic, s. in Physico audire fuit per-secutus alio modo ab isto, illic. n. perscrutatus est de principijs corporis fm q. ē naturale, i. fm q. quiescit, aut mouetur: hic autem perscruta-tus est de eis fm q. est substantia tñ. prima. n. diuisio, secundum quā di-uiditur ens, est fm q. est in substan-tiam & accidentis: & ista quæstio dif-ferat ab illa, quæ est in scientia Natu-rali. qm ista quæstio inducit ad sciē-dum primam formā oīum entiu, & vltimum finem: & prima quæstio, quam incepit in scientia Naturali, inducit ad sciēdum primam mate-riam, & formas naturales, & primū motorem. Et dixit: quidā dixerūt, &c. forte innuit Parmenide, & Meli-sium, dicentes vnum esse ens istū enim dicebant, q. illud, quod est p-ter substantiam, nihil est: & dicebāt, q. substantia est simplex non com-

posita. Et forte innuit eos, qui con-cedunt compositionem, & ponunt elemētum esse vnum quatuor, aut medium inter illa. isti enim conce-dunt multitudinem proueniēte ā compositione, & ponūt alia esse ac-cidentia præter illud principiū vñ. Deinde d. & quidam dixerunt plu-ramentia vno. & innuit dicentes, q. principia substantiæ sunt partes in-diuisibiles, & dicentes eas esse partes consimiles, vt Anaxagoras: & dicen-tes ea esse plura vno elemēto, vt Em-pedocles. Et quia istorum quidam dicebant has esse finitas, & quidam infinitas, dixit: & quidam dixerunt eas esse finitas, &c. & videtur mihi, q. * omnes isti, quos narrauit, fuit illi, qui non percipiunt de causis, nisi materiale tantum. D. d. Et ideo nos primo consyderabimus, & c. i. propter hanc diuersitatem acciden-tem inter Antiquos oportet prius nos ponere principium consyderati-onis in principio substantiæ, quā oēs hos concedunt esse primū, & vnum, & dicere quid sit. & innuit principium indiuidui substantiæ. & ideo dixit: Existimatur. n. q. ē sub-stantia, & c. i. & posuimus principii cōsyderationis in principio indiui-dui subz. qm oēs hos conueniūt in hoc, q. indiuidua corporū existēti-ū p se sunt subz, & q. in eis ē prin-cipiū. & hoc intendebat, cum d. exi-stimatur. n. q. ē subz, & c. i. oēs. n. opi-nant, q. natura subz est manifesta l corporibus demonstratis: & ista sub-stantia, de qua dicit se perscrutaturū, est illa, de qua declarabit esse for-mam: & dixit ipsam esse primam, quia est causa subz demonstratæ: & substantiæ demonstratæ nō sunt substantiæ nisi per illā. & dixit ipsam

V iiii esse

D
E

* Oīi isti, quos narrauit, non peperūt nisi cām materiale vide opp. de Anax. i. Ph. 19. & t. d. aia. 80 & 8. Ph. 17. q. 2. ponit intell. & c. i. Ph. 41 & c. i. Ph. 1. Empe. posuit lūe & F amicitia. Vide contra Zam.

Subz de-mōstratū p formā. Idē. 2. de aia. 1. 7. 8. & 9. & 8. Meta. 7. & 1. Ph. 4. & t. de Aia. 90.

i. Ph. & t. cō. 6. vsq. ad 41.

C Dicit cōsyderationis naturalis a consyde-ratione di-uisa. vide pro hoc l. tra cō. 9.

v. d. l. ph. 8. 12. 14.

Metaphysicorum

Gesse nam, quia substantia demonstrata non est vna nisi p hanc substantiam, & per hanc naturam, quæ dē forma. D. d. & ideo dicim⁹, quod aīa lia, &c. i. & quia natura ei⁹ est manifesta p se in indiuiduis existentibus p se, ideo oēs concedūt, quod aīa lia demōstrata per se, & vegetabilia, & fux partes, & vñt composita sunt substantiæ, & corpora naturalia simplicia, vt ignis, & aqua & terra, & aer, ex quibus sunt composita: & oē, qd numerat in istis substantijs, aut in illis, q sunt partes contentæ, aut in illis, q sunt vñā contentia, vt cælum aut ex parvibus istorum, vt stellæ, & Luna, & Sol, & oē quod generat ex istis primo, & sunt consimilium partiū. D. d. Perferutemur igit⁹, &c. i. pferutemur igit⁹, vt rum ista sint substantiæ tñ, l. dispositiones indiuiduorū substantiarum, aut sunt hæc dispositiones substantiarū alix ab istis, aut qdam istarum dispositionū, q dñr in responsione ad quid sint substantiæ, & qdam non sunt substantiæ, aut nulla istarum dispoñum est substantia: & hoc late eos, quod aut indiuidua substantiæ sunt substantiæ, manifestum est, & nullus dubitat hoc. **I** & hoc intendebat, cum d. aut qdam ista, aut qdam alia. D. d. aut nullum istorū, sed alia. i. aut nulla dispositionum existentū in indiuiduis sensibilibus sit substantia, sed substantiæ istorum sunt alix. D. d. Quidam igitur existimauerunt, &c. i. quidā igitur existimauerunt, q vltima corporū, sicut superficies, & linea, & punctus, & vñum, sint substantiæ magis q corpus, quia sunt principia. & ideo contingit, q ista sint substantiæ magis q substantiæ sensibiles demonstratæ. Et dixit hoc, quia quidā opinabant

q puncta sunt priora lineis, & lineæ superficiebus, & superficies corporibus, & dicebant q indiuidua istorū sunt priora indiuiduis corporis sensibilibus, & vñā eorū vñbus corporis, & ideo d. magis q solidum, & corpus, & Et magis q res sensibiles. Et dixit, solidum & corpus, qm isti hñt duas opñones in corpore, quidā. n. dicūt, q tres dimensiones sunt forma substantialis corporis, & isti dicunt corpus. qui autē dicunt, q corpus sit ad cōiunctionem superficieum ad invicem, dignius est dici ab eis corporeū. & fm vt utiq; sermōne sequit⁹, vt superficies, & linea, & puncta sint substantiæ magis q corpora, & priora eis: aut fm q forma est prior cōposito ex materia & forma fm priorē sermōne: aut fm, q partes cōpositi sunt priores cōposito fm scdm sermōne. D. d. Et quidam non opinantur, &c. i. & quidam non opinantur, q aliquod linearum, & superficieum, & punctorum sit substantia, aut vñum numerale. Et quidā non solummodo opinantur q magnitudines, & numeri, l. mathematica sint substantiæ, sed opinantur eum hoc, q formæ rerum sunt sicut substantiæ abstractæ: & opinabant⁹ et hoc tertiam substantiā, l. indiuidua substantiæ sensibiles. Et qui opinabant⁹, q mathematica sunt substantiæ, quidam ponebant ea esse alia a formis, & quidam ponebant numeros & formas esse eiusdem naturæ, vt post dicet. & isti sunt, qui peceperunt causā formalem propriam, & intendebat dare substantias proprias reb⁹ ex formis vñbus, l. quia ponebant ea esse principia substantiarū sensibilibus. D. d. Speusippus autē, &c. i. Speusippus autē dixit plures supas esse, q substantiæ sunt

Vi. l. c. l. l.

Opinio nētiū substantiarū vñū cū mathematicis & principijs

M

Opio Speusippi

Opinio potentū sola mathematica principia. vide. l. me. ca. 10.

Liber Septimus.

157

A sunt diuerſæ, v. g. granitas, & magni-
rudo, & alia, ideo principia ſubſtanti-
arum ſunt diuerſa. Principium, n. nu-
meri, qđ eſt vnũ, & aliud a principio
ragnitudiniſ, & à principio alia: &
ſm hoc multiplicat ſpēs, qđ ſūt poſſi-
ſm numerũ naturarũ diuerſarũ pp
ſuas cās diuerſas & d. v. mihi vñ, &
incepit ex vno, quia videt, qđ nume-
ri ſunt priores in ſubſta alijs, qđ vnũ,
qđ eſt principũ eorũ, eſt pri⁹ pri-
cipijs ſubſtantiarũ diuerſarũ. D.
d. Et quidā dicunt, &c. i. & quidam
hoſes non dicebāt, qđ numeri & for-
mæ ſunt duæ naturæ, ſed dicebant,
qđ formæ, & numeri ſunt eiũſdē natu-
ræ, & qđ iſtæ ſunt cauſæ linearũ
& ſupicietũ, & qđ lineæ & ſupicies
ſunt cauſæ corporũ cœli, & alio-
rum ſenſibilium.

De hijs igitur quid bene, quidue
non bene dicat, & qđ ſubſtantiæ
ſint: & vtrum aliquæ pter ſenſi-
biles ſint, necne: & hæ quō ſint:
& vtrũ eſt aliqua ſeparata ſub-
ſtantia, & cur, & quō, an nulla
præter ſenſibiles, & ſcrutandum
eſt, deſcripta primo ſubſtantia,
quidnam ſit,

C Perſcrutemur igitur de iſtis,
& qui ſermones fuerunt dicti be-
ne, & qui e contrario, & quæ ſub-
ſtantia eſt: et vtrũ ſint hic aliquæ
ſubſtantiæ alia a ſenſibilibus, aut
non: & iſta quō ſint: & vtrum ali-
qua ſubſtantia ſit ſeparabilis, &
quare, & quomodo, aut nulla eſt
præter ſenſibilia.

Cum compleuit numerare opo-
ſes Antiquorum de ſubſtantijs, in-
cepit numerare qđnes, conſyderās

hic de ſubſtantiā, & d Perſcrutemur, **D**
&c. i. pſcrutemur igit de iſtis oibus
opſionibus, & declaremus qđ earum
fuerint dictæ bene, & qđ non fuerint
dictæ bene, cum non oēs fuerint di-
ctæ bene. D. d. & qđ ſubſtantia eſt, &c.
& debemus perſcrutari de qui ditat
ſubſtantiarũ, qđ manifeſtæ ſunt ſub-
ſtantiæ. ſ. indiuidua exiſtentia pſe.
D. d. & vtrũ ſint hic aliquæ ſubſtan-
tiæ, &c. i. & vtrum ſint hic aliqđ ſub-
ſtantiæ ſeparabiles, alia a ſubſtantijs
ſenſibilibus, qđ ſunt cauſæ ſubſtanti-
arũ ſenſibilium, vt dicunt dicentes
formas mathematicas eſſe: aut ni-
hil eſt tale, vt ſi ſint quō ſunt ſubſtan-
tiæ iſtæ ſubſtantiarũ ſenſibilũ. **E**
D. d. & vtrum aliqua ſubſtantia ſit ſe-
parabilis, &c. i. & vtrũ oportet pſcru-
tari, vtrum ſit hic aliqua ſubſtantia
ſeparabilis à ſenſibilib⁹. & ſi eſt, qua-
re eſt & quō, aut nulla ſubſtantia eſt
hic præter ſubſtantiæ ſenſibiles,

SYMMA SECUNDA.

De ipſa ſubſtantia.

*Subſtantia quot modis dicatur: & quæ p-
prie ſubſtantia ſit. Cap. 1.*

Dicunt autem ſubſtantiā,
ſi non pluribus, ſalcē **F**
quatuor modis ma-
xime. etenim quod
quid erat eſſe, & vñ, & genus
ſubſtantia cuiusqđ eſſe vñ: & ge-
tus, ſubiectũ, ſubiectũ aut eſt,
de quo cetera dñr illud vero nō
amplius de alio. Quare primo
de eo determinandũ eſt. maxi-
me nanqđ ſubſtantia ſubiectum
primum eſſe vñ. Tale vero quō-
dam modo quidē materia dñr,
quodam modo vero forma, ter-
tium

Metaphysicorum

Gtium vero, quod ex his est. Dico autem materiam quidem, ut res: formam aut figuram ideæ: quod vero ex his est, totā statuā. Vnde, si forma prior materia ē, & magis ens, illud quoque, quod ex ambobus est, prius erit ob eādem rationem. Nunc itaque quidnam substantia sit, quasi figura dictum est, quod non de subiecto, sed de quo cætera.

Et oportet ante distinguere suā substantiam. quoniam substantia, et si dicitur multis modis, tamen **quatuor existimatur enim, quod est essentia, & vniuersalis etiam, & genus existimatur esse substantia cuiuslibet, & quartum istorum est primum subiectum. & subiectu est illud, de quo dicitur aliud, ipsum autem non dicitur de alio. Et ideo primo perscrutemur de hac substantia. primum enim subiectum existimatur esse substantia magis quam aliud. Et dicitur tale quoquo modo materia, & alio modo forma, & tertio modo illud, quod est ex eis. Et dico materiam, ut cuprum: & formam, ut figurā statuae: & quod est ex eis, statuā. si igitur forma fuerit ante materiam, & magis ens, erit etiam ante illud, quod est ex utroque eadem ratione. Distinctum est igitur modo quid sit substantia, & quod est non illud, quod est de subiecto, sed illud, de quo est aliud.**

Idest, & oportet prius distinguere secundum quatuor modos de substantia, & 7 considerare quis istorum est causa substantiæ quasi sitæ. D. d. quoniam substantia est de se, & c. i. substantia etiam & si de multis modis, tamen concluduntur in quatuor modis famosis. Hoc nomen enim substantia de se de quiditate rei, & dicitur de vniuersali predicabili de aliquo secundum quid, & similiter existimatur, quod genus propinquum predicabile de aliquo sit substantia. Et forte dixit hoc, quia Antiqui diuersabantur in hoc. & quidam dicebant, quod vltimum commune est dignius hoc nomine substantia quam vniuersale propinquum. & ista est sententia Platonis. Deinde d. & quartum istorum est subiectum, i. indiuiduum substantiæ. Et ideo induxit suam definitionem, qua definiuit ipsam in libro Categoriarum, & d. & subiectum est illud, & c. i. & illud, de quo predicantur alia, sed de nihilo predicatur. Deinde d. Et ideo primo perscrutemur de hac substantia, i. & ideo primum perscrutandū est de causa istius substantiæ, quæ est subiectum. quoniam subiectū aliarum rerum conceditur esse substantia magis quam aliud. D. d. Et dicitur tale quoquo modo, & c. i. & substantia de materia quoquo modo, & de forma etiam alio modo, & de composito ex eistertio modo. & d. quoquo modo materiam & alio modo formā: quia materia est substantia, in quoque substantat formæ: & forma est substantia, in quoque constituit & compositum ex eis est substantia, secundum quod compositum est ex eis. Deinde dedit exemplū, & d. Et dico materiam, & c. i. & intelligo per materiam, cuprū subiectum statui: & per formā, figuram statui:

Subiectu
aliarū re
rū conced
tu r est su
stantia ma
gis quam al
ia
M
ideā. ph.
& c. i. l. v.
hic cō. l
quens.

&

A & per compositum, statuam. Deinde dicit: si igitur forma fuerit ante materiam, &c. i. si igitur forma fuerit prior in eo q̄ materia, & magis ens, pp hoc q̄ materia est in potentia, & forma est in actu, erit etiam necessaria prior composito ex ambobus. compositum enim ex ambobus nō est in actu, nisi propter formam, & hoc intendebat cum dixit, eadem ratione, i. q̄ modus, fm quem forma est prior materia, est idem cum eo, secundum quē est prior composito. Et intendebat q̄, cū forma sit prior composito ex materia & forma, & compositum est substantia, sequitur q̄ forma sit magis substantia quā compositum. Deinde dicit: Distinctum est igitur modo, &c. id est iam igitur de scriptimus substantiam primam, de qua loquimur, ita q̄ est illud, quod nō prädicatur de aliquo, & de quo prädicantur omnia alia.

Oportet autem non ita solū. non enim sufficiens est. & hoc nanq̄ ipsum non est manifestū. Et item materia substantia est. nā, si hæc non est substantia, quē alia ē, fugit nos. Deptis etenim ceteris, nihil aliud remanere v̄. cetera nanq̄ passiones corporū & effectiones, & potentie sunt. longitudo vero, latitudo, & profunditas quantitates quædam, sed non substantie sunt. quantitas etenim nō est substantia, sed magis cui hæc ipsa pmo insunt, illud ē substantia. enimvero ablatā longitudine, latitudine, & profunditate, nihil videm⁹ reliquū, nisi siquid est, quod ab eis determinetur, vt ita considerantib⁹,

materia solam necesse sit apparere substantiam. Dico autē materiam, quæ per seipsam, neque quid, neq̄ quantū, nec aliquid aliud quippiā dicit, quibus ens determinatur. est enim quid, de quo singula horū prädicantur: cui esse, ac cuiq̄ prädicationū diuersum est. cetera nāq̄ de substantia prädican⁹, hæc vero de materia. Quare quod vltimū est p se, neq̄ quid, neq̄ quantum, nec aliquid aliud est, neq̄ ē negationes. etenim hæc quocq̄ fm accedens erūt. Ex his itaq̄ speculationibus, accidit substantiā esse materiam. At impossibile est. etenim se parabile, & quod quid vident maxime inesse substantie: pp quod forma, & qd ex ambobus substantia v̄ esse magis, q̄ materia.

Et oportet vt distinctio non sit tali modo tantū. non enim sufficit. quoniam hoc non est manifestum. Et etiam materia est substantia. quoniam, si non fuerit substantia, substantia non erit aliud. & si nō, substantia erit ignorata a nobis. Quoniam, cum alia fuerint abstracta, nihil videmus permanere. & alia passiva corporū, & actiones, & virtutes. & etia longitudo, & latitudo, & profundū sunt quantitates, & nō substantie. quantitas enim est substantia, sed illud cuius sunt ista primo, modo est substantia, sed, cu longitudo, & latitudo, & profundum fuerint abstracta, nihil

vide idē
libet. c. 7
in 1. Physic.
p. 4. & 2.
de Anima
nom. 7.

vide com.
mod. 2im.

Metaphysicorum

G nihil videtur permanere prater illud, si fuerit aliquid, quod est per suam definitione. necessarium est igitur vt solam materiam videant esse substantiam illi, qui perscrutantur hac perscrutatione. Et dico materiam illud, quod per se non dicitur quale, nec quantum, nec aliquid eorum, per quod terminatur ens. est enim aliud, de quo dicitur *ymn* quodq. istorū, & essentia illius est alia ab essentia cuiuslibet predicabilis. alia enim dicitur de substantia, & hoc de materia. Vltimum igitur subiectū, quod est per se, non est illud, quod dicitur quale, aut quantum, aut aliud omnino, neq. negatio. ista enim sunt accidentia. Ex istis igitur accidit vt substantia sit materia. Sed hoc ē impossibile. existimatur enim, quod separabilia, & quae significant essentiam secundum rationem istius rei, sint substantia magis. & ideo existimatur, quod forma, & illud, quod est vtroq., sint substantia, magis quam materia.

Dicit: Et oportet vt non sumus contenti hac distinctione tñ, sine perscrutatione, & diuisione, l. substantiae in mām & formam. qm̄ non sufficit, nec est manifestum p se, l. formam esse substantiam. Etd. hoc, quia mām est manifestior in substantialitate, q̄ forma in primo aspectu. & ideo induxit post sermones, ex quib⁹ apparet, qd sola mām est substantia, & qd

est causa in hoc demonstratū est et substantiam. & dixit: Et etiam materia est substantia, &c. i. materia autem vt esse substantia magis q̄ alia. Potest enim aliquis dicere, qd substantia non ponitur mām, nihil erit hic, quod dicatur substantia, & tunc substantia erit non ens. & hoc intentabat, cum dixit: & si non, substantia erit ignorata. Et forte innuit phoc, quod dixit. Et op⁹ vt distinctio, &c. id est, ad descriptionē substantiae famosam, quae est, qm̄ substantia est illud, de quo p̄dicant alia, & ipsum de nihilo. & tunc dixit hoc, quia ex hac descriptione sequitur, qd mām sit magis substantia q̄ forma. Et ideo incepit inducere post rōnes, ex quibus sequitur, qd materia sola est causa substantiae demonstrat, & dixit: Et ē materia, &c. D. d. Quoniam, cum alia fuerint abstracta, &c. i. & ratio ratio sup hoc, qd materia est causa indiuidui substantiae sensibilis tñ, est, qd, cum abstraxerimus in intellectu ea, quae sunt prater materiam ex rebus abstractis in indiuiduo demonstrato, nihil remanebit nisi materia, l. qm̄ materia non auferetur ablatione illorum, & auferentur illa per ablationem materiae. D. d. & alia passiva, &c. i. & virtutes passivae, & actiuae, & actiones provenientes ab eis videtur, qd cum auferunt, remanet mām. & d. hoc ad declarandum, qd formae conueniunt in hoc cū accidentibus: & ex hoc existimauerunt plures formas esse accidentia. D. d. & et longitudo, & latitudo, & profundū, &c. i. & etiam longitudo, & latitudo, & profundū, quae existimantur esse substantiae corporis, videntur esse quantum, & nō substantiae qm̄ quantum non est substantia.

Et

Prima
ad p̄b̄dū
mām
magis
sub
stantiam.

Scō
q. m
magi
siano

A Et intendebat q, cum concesserimus corpa esse substantias, & q, longitudo & latitudo & profundum, per quæ definimus corpus, sit quærum, & non substantia, nō remanebit in corpore aliud, quod dicat substantia, nisi m̃a. qm̃, cum non fuerit substantia p tres dimensiones, quæ existimant esse substantia magis q̃ alia: qm̃, cum auferuntur à corpore, auferunt alia residua: sequitur, q substantia sit necessario p materiā. necesse est enim vt indiuiduū substantiæ sit substantia p aliquid existens in eo, quod sit substantia, si nō fuerit p oēs partes eius. D.d. sed illud, cuius sunt ista, &c. i. & cum ista, quæ sunt existentia in m̃a, non fuerint substantiæ, necesse erit vtilia, in quibus existunt ista primitus & sine medio, sint substantiæ. & hæc est m̃a.

D.d. sed cum longitudo, & latitudo, &c. i. & cum longitudo, & latitudo, & profundum fuerint abstracta à corporibus, quæ accipiuntur in definitionibus eorū, nihil remanebit ex corpore, nisi illud, quod definitur longitudine & latitudine & profundum, & hæc est m̃a. & ista est alia ratiocinatio à prædicta. Et cum dedit

C ratiocinationes, ex quibus sequitur, q m̃a est substantia, l. dicentem materiam esse substantiam, pp hoc quod ablati alijs nō aufertur, & ipsa ablata auferunt alia, & ratiocinationem dicentē, q corpus est substantia, & nihil aliud est q̃ tres dimensiones in m̃a, & dimensiones non sunt substantiæ rerū, remanet q corpus sit substantia p materiam, & illud, per quod substantia sit substantia, est substantia. Et, cum induxit has duas ratiocinationes, sicut diximus, dixit: necessarium esse igitur, &c. i. & cum

ita sit, necesse est vt illi, qui perscrutantur hac perscrutatione, & concedunt has ppōnes, opinentur q sola m̃a est substantia indiuidui substantiæ demonstratæ. Deinde incipit declarare qualis m̃a est ista, & dixit: Et dico materiam, &c. i. & intelligo per materiā illud, quod est existens p se, quod est nec quale, nec quantū, nec aliquod aliorū prædicamentorum: qm̃ est in potentia oia ista, l. decem prædicamenta, vt declaratum est in Physicis. D.d. est. n. aliud, &c. id est declaratum est enim subiectū esse omnibus prædicamentis decē: & q suum esse est aliud ab esse cuiuslibet eorū. prædicamenta enim accidentium dicunt de prædicamento substantiæ: & prædicamentū substantiæ dicitur de hoc, quod est m̃a.

D.d. vltimū igitur, &c. i. subiectū igitur vltimum, quod est subiectū per se, & primo, nō est illud, in quo dicitur quale, nec aliud prædicamentorum decē, nec privatio istorum entium: quā hoc est ei per accidens, & intendit, subiectum igit vltimum, quod p substantiam suā est aliud ab vnoquoq; prædicamentorū, & à suis privationibus, cum omnia ista sint ei p accidens. Et dixit hoc: qm̃, si aliqua forma, aut aliqua privatio est essentialiter in m̃a, nō recipiet oēs formas. Et, cum induxit ratiocinationes ex quibus sequitur, q m̃a est magis substantia, d. Sed hoc est impossibile, &c. i. sed impossibile vt materia sola sit substantia, cum opinat q intentiones separabiles in intellectu, l. quæ non intelliguntur in respectu aliorum, sicut est in m̃a, sed quæ intelliguntur p se, sunt magis substantiæ: & ideo existimat, q forma sit et substantia, cum sit quidditas, quā significat

L. Phy. 69.

E

Si aliqua forma vel privatio esset essentialiter in materia, non recipiet oēs formas. Idē. i. Phy. 61. & 69. &c. 79. &c. i. ca. de substantia or. bus. Ratio ad oppositū.

Metaphysicorum

G fiat definitio, & congregatū ē ex forma & materia est substantia, & q̄ hæc duo magis sunt substantia q̄ materia. Et isti sermones, quos induxit hic, sunt logici famosi, & ideo induxit eos ad destruendum, & ad confirmandum formam esse substantiam. deinde perscrutabimur de hoc perscrutatione demonstratiua.

Documen
tū Vid in
ha 19. &
4. Ph. 3. &
1. Ph. 12. &
1. Ph. 16. &
1. cor. 13.

At illa substantia, q̄ ex ambob⁹, dico autē quē ex materia & forma est, omittenda est, posterior enim, et manifesta est. manifesta vero quodam mō etiā ipsa materia. At de tertia considerandum est. hæc. n. maxime dubitabilis. Conceditur autē quādam esse substantias sensibiliū. quare in his primum q̄rendum est.

Dimittamus igitur nunc loqui de substantia, quæ ē ex ambobus, scilicet materia, et exemplari, quia est vltima substantia, & manifesta est etiam, & materia quoquo modo. Et perscrutemur igitur de tertia. est. n. in ea maximus error. Et concessum est aliquas substantias esse sensibiles. quæramus ergo de istis.

1 Id est, Dimittamus igitur perscrutationē de substantia composita ex materia & forma, quia ē posterior duabus substantijs, ex quibus componitur: & perscrutari hoc non est nisi de causis, non de causatis. & est etiam manifestū per se ipsam esse substantiam. Deinde dicit: & materia quoquo modo. i. concessum est ab omnibus materiam esse substantiam. & d. quoquo modo, quia An-

tiqui diuerfantur in materia. Quidam n. dicūt partes indiuisibiles esse: & quidam corpora consimiliū partium, & alia numerata in Naturalibus. Et quia omnes Antiqui concedunt materiam esse, sed differūt in ea, dixit, quoquo modo, notandum q̄ conueniunt in ea fm genus estum, & non simpliciter. fortasse dixit, quoquo modo, quia est substantia diminuta, quia est in potentia. D. d. Et perscrutemur igitur de tertia, id est forma. D. d. Et concessum est, &c. & quia manifestum est per se, q̄ indiuidua substantiæ sunt substantiæ, oportet vt primo queramus de substantia, quæ est prima substantia istarū substantiarū, & causa earum, id est sine medio. Et sciendū est, q̄ ista perscrutatio differt ab ea, quæ est in primo Physicorum. qm̄ illic, quia est perscrutatio naturalis, non perscrutatur nisi ad declarandum primā materiam esse, secundum quod est materia, non secundum q̄ est substantia, & ad declarandum formas naturales esse tantum, nō primam formam omnium sensibilibus rerum, nec formam secundum q̄ est substantia. & ideo consideratio de formis naturalibus, secundum q̄ sunt naturales, non inducit ad primam formam. Consideratio enim de forma, inducēs ad primam formam, est consideratio de ea secundum quod est substantia, & scientia Naturalis non considerat de rebus secundum q̄ sunt substantiæ. De prima autem materia considerat vtraque scientia. sed Naturalis considerat de illa, secundum quod est principium transmutationis. Philosophus autem considerat de illa, secundum quod est substantia

Docum
tū, siue
gressio
ostendit
veritas
confide
dionis
naturalis
diuina
entia
confite
Phy. 4.
11. & 12.
12. c. 15.
M
& 4. N
cō. 1. 8
Met. c.
8. Me. 1
& 12. h
1. 3. &c
Idē hic
pra. c.
Vide I
losof
11. Me
1. Est
terū
re. cō
funt
a. d. 10
carū 1

A substantia in potentia. Et, quia Aristoteles, considerauit de illa in Naturalibus, ideo contentus fuit illa consideratione, & non iterauit considerationem in hac scientia: cum illa, ex qua peruenitur ad cognitionem essentiae rerum ignoratur, sint actiones earum propriae: & actio materiae est transmutatio. Formae vero, quia sunt plures, & non habent eandem actionem communem, ideo non potuit declarare de suis actionibus in scientia Naturali primam formam. Sed illud, quod fuit illic declaratum, est ex hoc, quod actiones formarum perueniunt ad actionem primae formae, quae non est in materia, & est primus motor: & non fuit declaratum de actione istius formae, verum est substantia aut non. Et in hac scientia quaerit de principio primae substantiae. & ideo posuit principium persequutionis ex hoc de principijs substantiarum sensibilium. Et, cum fuerit ei hoc declaratum, quod principia substantiarum sensibilium, scilicet formae, sunt substantiae, & est declaratum in scientia Naturali hoc esse corpus sensibile, quod est causa in alijs substantijs sensibilibus, & prius eis, declarabitur, quod forma illius corporis est principium ultimae substantiae, quae est prior alijs substantijs, & quod ipsum est illud, quod datur

alijs substantias, & formas substantiales generabiles
& corruptibiles.

De ipso quod est agendum esse: Et quid ipsum sit. Cap. 2.

Cum autem in principio diuiserimus quot modis substantiam determinamus, ac horum vnum quiddam esse videatur, quod quid erat esse, de eo considerandum est. prodest etenim transcendere ad notius. Ita namque disciplina fit osius, per minus nota naturae ad magis nota, et hoc opus est, ut in actionibus ex eis, quae sunt bona facere, quae simpliciter bona sunt, sint, cuius bona ita ex sibi notioribus, quae naturae nota sunt sibi facere nota. Quae autem singulis nota, & prima, sepe numero parum nota sunt, & parum, aut nihil entis participant. attamen ex eis, quae parum nota, sibi tamen nota sunt, conandum est cognoscere, quae simpliciter nota sunt, per haec ipsa, ut dictum est, transcendentibus.

Et, cum prius distinxerimus secundum quot modos desinitur substantia, inuenimus substantiam, & existimatur, quod una illarum est illud, quod significat essentiam rei, consideremus in eo. ex principijs enim operationum transfertur ad illa, quae sunt manifestiora. Et similiter est doctrina in unaquaque rerum, quae sunt minoris cognitionis ab illa, quae sunt maioris cognitionis. Et similiter est in operatione etiam. operationes enim non sunt nisi ad agendum

Videtur.
1 Epist. 7. 1. 1.
Quia 1.

Metaphysicorum

E dum ex illo, quod est aliquod bonū,
 & bonū singulis rebus ad aliquid,
 quod est bonum vniuersale; &
 bonum cuiuslibet. Et similiter ex
 eis, quæ sunt cognita singulis re-
 bus, ad vniuersalia, quæ sunt co-
 gnita per naturam, & erunt co-
 gnita cuiuslibet. Et illa, quæ sunt
 cognita cuiuslibet, in maiori parte,
 sunt paucae cognitionis, aut parue,
 aut nihil est in eis de cognitione en-
 tis: sed tamen necesse est vt scia-
 H mus ex istis, quæ sunt male cog-
 nitionis, sed habent cognitionem par-
 ticularem, illa quæ cognoscuntur
 modo vniuersali, transferendo, vt
 dictum est, de istis eisdem.

Idem. Et cū diximus prius
 fm quos modos dicitur substantia,
 & dixerimus, qd vna illarū est illud,
 qd inducit in rñsione ad quid est
 hoc indiuiduum demonstratū, con-
 sideremus de hac substantia, quam
 significat definitio quid sit. D. dicit
 causam, p q uam incipit persequi
 tari de hac substantia, quæ est princi-
 I pium istarū substantiarū sensibilū,
 & dixit: consideremus in eo, & c. i.
 qm ita est de cognitione speculati-
 ua in istis rebus, sicut de opatiua. qd
 quædammodū artificia, qd primo facta
 sunt, trāsferunt artifex ab eis ad artifi-
 ciata, qd sunt manifestiora apud arti-
 ficium, cum illa sint manifestiora
 apud nos, ita est de cognitione spe-
 culatiua. Et hoc intendebat cū di-
 xit: & similiter est de doctrina. & si-
 militer est processus doctrinæ in ob-
 iectis scientiis, pter quā in Mathema-
 ticis, qd in eis procedit ex eis, qd sunt

maioris cognitionis apud nos, & mi-
 noris cognitionis apud naturā, ad il-
 la, qd sunt maioris cognitionis apud
 naturā. & ab hoc incipit liberū suū
 in Physicis. D. d. & sūstest in opera-
 tione, & c. i. & substantia in operatio-
 nibus humanis, artificij actiuis, vt
 in arte regiminis ciuitatum, & in ar-
 te medicandi ista. n. non inueniunt
 bonum vñe, nisi ex rebus, quæ sunt
 bonæ vñe; qd hominū, cū ite sunt
 manifestiores apud nos. D. d. Et si-
 militer ex eis, quæ sunt cognita, & c.
 i. & similiter trāsferunt de cog-
 nitione singularium rerum, quæ sunt
 manifestiores apud nos, ad vniuer-
 salia, qd sunt manifestiora apud na-
 turam. D. d. & erunt cognita cuius-
 libet. i. & in postremo erunt vñe co-
 gnita cuiuslibet, qd particularia sunt
 cognita cuiuslibet. D. d. Et illa, qd sunt
 cognita cuiuslibet & c. i. & illa, qd sunt
 cognita cuiuslibet sunt paucae & par-
 uæ cognitionis in respectu eorū, qd
 sunt cognita apud nām. D. d. aut ni-
 hil est in eis de cognitione entis. i.
 & in eis, quæ sunt prima cognita a no-
 bis, aut nihil est de cognitione entis,
 aut modicū, ex eis peruenit ad co-
 gnitionē perfecti entis. D. d. sed ta-
 men necesse est, & c. i. sed tamen, cū
 scire ex eis, quæ sunt male cog-
 nitionis, quia habent cognitionē par-
 ticularem ad illa, quæ cognoscun-
 tur per cognitionē vñem, trāsferen-
 do de cognitione naturaliter istarū
 substantiarum sensibilium ad sub-
 stantiam simplicem, quæ cognoscit-
 tur modo vniuersali, scilicet qd con-
 tinet omnes substantias.

At primo quædam de eo lo-
 gice dicamus, qd illud est, quod
 quid

Singula
sunt no-
ra apud
q. mag.
vñe. V.

oppositi
l. Ph. 4.
t. c. 57
Vide. e
zum.

M

Liber Septimus 161

A quid erat esse vnumquodq, qd secundum se dicitur. Etenim tibi esse non est musico esse. non enim secundum teipsum musicus es. quod ergo fm teipsum. Nec tamē hoc totum. nec enim illud, quod ita fm se est, vt superficies alba. quoniam superficies esse non est albo esse. Quare quoniam hæc inest. In qua ergo rōne ipsum dicente non inest ipsum, hæc ratio ipsius quid erat esse cuiq. quare, si superficies alba esse est superficies læui esse, albo & læui eē vnum & idē est.

Et iam diximus prius hoc in quibusdam nostris sermonibus sermone logico, quid est illud, quod significatur per essentiam rei, et est illud, quod dicitur per se. Aliquid enim esse in loco non est ipsum esse musicum, musicus enim est vbi nō sunt idē per se. Nec etiam hoc est vniuersale, nec illud, quod est per se, est secundum hunc modum, vt album superficies. essentia enim superficies non est essentia albedinis. Et etiam non est illud, quod est ex ambobus, id est superficies alba. et hoc propter additionem, quæ est in sua definitione. Definitio igitur, in qua dicens non habet quid, est definitio, quæ est rei per suam essentiam in quolibet. quoniam, si essentia superficies alba est essentia superficies læui, tunc albedo, & læuitas sunt idem.

Quia sicut diximus perferatur hic in maiori parte de propositionibus dialecticis, quarū vna est, qd substantia rei est illud, quod dicitur in responsione ad quid est, & hoc est indiuiduum substantiæ, ideo dixi: Et ita diximus, &c. i. & iam descripsimus hanc substantiam alibi Dialectica descriptione, qd est illud, qd significat sermo, qui dat essentia rei, qd est definitio. D. d. & est illud, quod dicitur per se. i. quod prædicat essentialiter. & innuit primum modum prædicabilium essentialium, scilicet definitionē. declaratum est. n. qd ista prædicabilia sunt tria, genus, & differentia, & definitio, quæ componitur ex eis: quæ definitio est idem cum substantia rei. & vtr prædicabilia substantia sunt illa, quæ adunantur cum subiecto, & adunantur adinuicem, & accidentia e conuerso. Et cum declarauit, qd ista substantia est illud, quod significant definitiones, & partes definitionum, & qd prædicabilia, ex quibus componuntur definitiones, sunt illa, quæ adunantur cum definito, & adunantur adinuicem, incepit declarare, quare sermones, qui demonstrant aliquid extrinsecum, & non inducunt ad interrogationē de quiditate, qd nec sunt definitiones, nec partes definitionum. D. d. Aliquid enim esse in loco, &c. i. & necesse est, vt illa, quæ demonstrantur per aliquid extrinsecum, id est per aliquod accidens, non sint definitiones. qm, si essent, contingeret vt accidentia prædicabilia de aliquo, essent eiussdē nature. idem enim videtur disponi per plura accidentia. sed illud, quod congregatur ex eis, non est vnum nisi per accidēs: & definitio declarat substantia rei: & illud, quod congregat

D
11
Com. 1. in
hoc. 7.

Prædicabilia
essentia-
E
hæc sunt
tria. Idē 1.
Pos. ca. de
per se.

Metaphysicorum

Ex eis, & vnū essentiali. Si igitur diuer-
sa accidentia ex istentia in aliquo de-
clarant substantiā illius, erunt eiusdem
rei, & naturæ. Et hoc intendebat
cum dixit: Aliquid. n. esse in lo-
co, &c. i. & si aliquis interrogauit qd
est hoc demitū, & responderit qd,
q est hoc in loco pro definitione &
ali^o rñderit, q ē music^o p definitione
ē, tunc ēēt possibile vt natura musi-
ci, & vbi esset idem: quod non est. &
vlt ex hac positione nouem prædi-
camenta essent eiusdem naturæ, i.
naturæ substantiæ: qm fm hoc erit
differentiæ substantiales. & ideo di-
xit: Aliquid. n. esse in loco, &c. D. d.

H Nec etiam hoc est vlt, &c. i. nec ista
prædicabilia, qñ prædicatur de sub-
stantia, sunt prædicabilia vniuersalia,
q describunt in analyticis Poste-
rioribus. aut intendit, q nō sunt vni-
uersalia substantia, vt dictum est
in libro Prædicamentorum. qā ser-
mones cōpositi ex accidentibus cō-
positione ligata quidam sunt coniu-
cti per accides, & quidam per se, s.
per secundum modum essentialiū
prædicabiliū, q enumerata sunt in
Posterioribus, s. in quibus subiectū

I accipitur in substantia prædicati.
Et cum declarauit, q illud signifi-
cant illa, q sunt per accides, nō
est substantia, incepit declarare, q
neq; et sermones compositi ex acci-
dentibus essentialibus signant hoc,
quod est quidditas substantiarum sen-
sibiliū, & dixit: nec illud, quod est
p se, &c. i. nec illud, qd significat de-
finitio substantiæ, & est illud, qd exi-
stet per se, est sicut illud, quod signi-
ficant hæc verba, superficies alba.
Deinde d. essentia enim superficies,
&c. i. albedo enim non est quidditas
superfiei, quando dicim^{us}, q super

ficies est alba, sicut rationabilitas est
quidditas animalis: quoniam dicim^{us}.
animal rationale. Deinde d. Et etiā
non est illud, quod est ex ambobus,
&c. i. nec illud, quod demōstrat iste
sermo, est aliquid compositū vnū
ex ambobus, sicut illud, quod signi-
ficat animal rationale, s. homo. D.
d. & hoc propter additionem, quæ
est in sua definitione. i. quoniam com-
positum ex duobus definitur com-
positæ ex duabus definitionibus il-
lorum duorum. & ideo sequitur, vt
definitio albi sit composita ex defi-
nitione albedinis, & definitione sub-
iecti albedinis. Et, quia in definitio-
ne albedinis accipitur definitio sub-
iecti, contingit q in definitione al-
bi accipiat definitio subiecti big.
ista igitur est additio, quæ accipitur
in definitione albi. & hoc non acci-
dit in compositis ex substantijs. vt
bi gratia quoniam definitio homi-
nis componitur ex animalitate & ra-
tionalitate, & non accidit ex hoc ite-
ratio; quæ accidit in composito ex
substantia & accidente. Dinde dicit:
Definitio igitur, &c. i. definitio per-
fecta est sermo, qui cum cōpletur,)
non remanebit in eo aliquod ens in
actu, de quo interrogat per quid,
cum eo sit data quidditas, quod est
esse illius rei, & non est in eo ens ad
diuū suo enti. & ista est differentia
inter definitiones substantiarum, &
definitiones accidentium. Et quasi
dicat, sermo igitur, in quo non inue-
nitur ens, de quo interrogatur per
quid, est definitio perfecta, quæ dat
causam rei, quæ est quidditas in vna-
quaq; rerum. D. d. post: quāli essen-
tia superficies alba, &c. i. & si aliquis
posuit q quidditas superficies est al-
bedo, aut quidditas albedinis est su-
ficies

Cōpositū
ex duobus
definitis
positū
duabus
finitio-
bus illor-
duo cō-
L

M

Sermones
compositi
ex acci-
dentibus
com-
positione
ligata, qd
da sunt p
se, & qd
per acci-
dentia.
Idē. 4. me.
l. c. 14.

A fies, difpofita per plures difpofes
diuerfas, continget, vt oēs alix difpo
fitiones fint eadem, & q̄ congrega
tum ex eis fit idem. & fic albedo, le
nitas, & alix difpofitiones, quib⁹ di
fponitur fuperficies, effent eadem.
& econtrario in prædicabilibus sub
ftantialibus rationalitas. n. elt diffe
rentia fubftantialis, exiftens in qui
ditate animalis rationalis.

*Quomodo fubftantiarum, acciden
tiorum fit ipfum quid fit,
& definitio. Cap. 3.*

C Vm autem fecundum cē
tera quoq; prædicamen
ta compofita fint (elt ete
nim aliquod fubiectū cuiq; vt
qualitati, & quantitati, & quan
do, & vbi, & motui) perfcutatan
dum elt vtrū elt ratio ipfius qd
erat effe cuiq; horū: & vtrū in
elt etiā his ipfum quid erat. vt
homini albo quid erat albo ho
mini: fit autē nomen eius veltis:
quid elt velti effe. At vero, nec
hoc eorum elt, quæ fm fe dicun
tur. An hoc, non fecundū fe, du
pliciter dī. & huius elt hoc quid
elt ex additione, iftud verō non.
C Hoc enim dicitur, eō q̄ ipfum,
quod definitur, alteri adfcitur.
vtputa, fi albo effe definiens di
cit albi hominis rationem. Iftud
vero, eō q̄ aliud ipfi. vt fi veltis
album hoīem fignificat, ille ve
ro definiat veltē vt albū. qd
autem elt albus homo, elt albū
quidem, non tñ quid erat effe al
bo homini, fed velti effe. Vtrum
elt quod quid erat effe aliquod,
aut fimplr? An non. ipm. n. qd
qd erat effe elt ipfum qd erat ef

fe. cum vero aliud de alio dicat, **D**
nō elt ipm qd qd, vt hō alb⁹ nō
elt qd quid: fi ipfum quidē qd
quid fubftantijs folis ineft.

Et, cum fint cōpofita ex alijs p
dicamentis, et aliquid elt fubiectū
cui libet, v. g. quantitati, & quali
tati, & quido, & vbi, & motui.
perfcutemur igitur, vtrū fit defi
nitio cuiuslibet iftorū. erit igitur
iftis et illud, quod fignificat effen
tiā rei, v. g. hō alb⁹. fit igitur ita,
quod habeat hoc nomen veltis. fi
igitur dicatur quid elt, dicitur ve
ltis. Sed non elt ex eo, quod elt per
fe, nec hoc elt aliquid ex eo, quod elt
per fe, fed mō fimpli. Et quoddā
ex additione, & quoddā nō. Quod
dam. n. definitur per definitionem
alterius. ficut qui definit effentiā
albedinis, & dicit definitionē hoīs
albi. Et quoddam per aliam defi
nitionem. vt veltis, fi fignificat ho
minem album, & ipfe definitur
veltē tanquam album. homo. n.
albus elt album, fed definitio eius
non elt definitio albi. & quia elt
veltis habet definitionem, quæ fign
ificat effentiā eius quod elt. et
definitio rei elt illud, quod fignifi
cat quid elt effentia rei. & cū fue
rit dictum aliud de alio. non elt il
lud, quod elt iftud. Verbi gratia
homo albus, quod non elt iftud.
hoc enim non elt nifi fubftantia
rum tantum.

Metaphysicorum

G Intendit in hoc capitulo declara

12 re, qd composita ex accidentibus & substantijs non habent definitiones, sicut definitiones cōpositorū ex materia & forma, & qd accidentia p hoc nō sunt dispositiones accidentales.

Et dixit: Et, cum composita, & c. i. & cum sint hīc aliqua cōposita ex substantia, & alijs prædicamentis, substantia est subiectum vniuscuiusq; accidentiū, v. g. quantitatis, & qualitatis, perferutemur igit vtrum ista composita habeant definitiones, sicut substantiz compositæ. & sic erit in istis etiam substantia, quæ signifi

H cat definitionem, & est illa, q̄ notat essentiam rei. Et dixit hoc: quia substantiz compositæ manifestum est ipsas habere definitiones, & nomina æqualia suis definitionibus: sed prædicantur de indiuiduis substantiz sū qd, aut definitiones, aut nomina æqualia illis definitionib⁹. Illa, quæ congregatē significant illud, quod definitiones significant distinctē. In hoc igitur capitulo vult perferutari, vtrum cōposita ex substantia & accidentibus habeant tales definitiones, & sic accidentia erūt differentiz substantiarum: aut non habeant definitionem omnino: aut habeant definitiones, quæ dñr secundario in respectu definitionum substantiarum. & ideo induxit exēplū, compositum ex substantia & accidente, & dixit: v. g. homo albus. i. si igitur aliquod istorum compositorū habuerit definitionem, sit igitur, qd homo albus habeat definitionem, quemadmodum homo habet definitionem. D. d. si igitur ita, qd habeat hoc nomen vestis. & si homo alb⁹ habeat definitionem, necesse est vt habeat nomen æquale ei in signifi-

catione: ita qd illud, quod congregatur de homine & albo, sit vnum in actu, & duo in potentia, & homo erit genus, & album differentia, & sit illud nomen vestis. Cum igitur quæritur de aliquibus nominibus compositis ex substantia & accidente, v. g. de homine albo per quid continet respondere cōgregate, est vestis, & distincte per definitionem declarantem quiditatem eius. sicut accidit, cum aliquis interrogauerit per quid de aliquo cōposito ex duabus substantijs, vt de homine, qui componitur ex animalitate & rationalitate. debemus enim respondere ad hoc per definitionem declarantem quiditatem, & essentiam hoīs. D. d.

Sed nō est ex eo, quod est per se, & c. i. sed illud, qd significat hoc nomen vestis, album hominem, nō est ex rebus, quæ existunt per se, sed ex rebus existentibus tantum. & hoc intendebar cum d. sed modo simpliciter. i. qd homo albus, sū qd est albus, nō existit per se, sed est ens tm̄, non ens per se, nec pars entis per se, quod est indiuiduum substantiz. Et cū narravit, qd iste sermo compositus non est definitio, qm̄ non componitur ex prædicabilibus essentialibus, declarantibus substantiam vnius rei simpliciter in actu, sicut significant definitiones, sed significat aliquid cōpositum ex duobus, scilicet homine & albo, ne, narravit etiam, qd hæc duo sunt in hoc sermone ex duob⁹ naturis diuersis, & ptes sermonis definiti sunt eiusdem nature, & d. Et quoddam est ex additione, & quoddam non, i. duæ partes istius sermonis sunt diuersæ. In definitione n. albedinis additur subiectum, secundum qd est acci-

Definitio
vni i a
& duo
potentia
vide o
tota
vbi di
finitū
vnum
pp hie
nū i a
& alia
potentia
L
q̄ ab h
i vide
Vnde o
madit
non ut

Subj com
positū ma
nifestū est
ipsas hie
definitiones
nes. Idei. 8
Met cō. vi.
Sed vide
oppo. hoc
infra. c. 17
Vide cō. 12.
Zun.

I Intendit in hoc capitulo declara

M Intendit in hoc capitulo declara

acci-

A accipitur in hoc sermone tanq̃ genus, nihil additur extra ipsum, cum nō exister in subiecto, sicut albedo. D. incēpit declarare quomodo additio existit i altera duarum partū istius sermonis, & non in reliqua, & dixit: Quoddam enim definit, &c. i. v. gr. q̃ qui vult definire quiditatem albedinis existentis in homine, accipiet definitionem eius definitionem hōis albi, cum albedo existens in homine non constituitur nisi p̃ hōem & album. D. d. Et quoddā per aliam definitionem, &c. i. & necesse ē, q̃ illud, quod significat hoc nomen vestis, definiatur duabus definitionib⁹, s. definitione hominis, & definitione albedinis, cum hoc nomen vestis significet vtrūq̃, s. & hominem & albedinem. D. d. & ipse de finiuit vestem tanq̃ album. i. & necesse est vt definitio vestis sit cōposita ex duabus definitionibus duorū: sicut definitio alicuius albi componitur ex duabus definitionibus duorum, s. albedinis, & sui subiecti. D. d. homo. n. albus, &c. i. & definitio albedinis non predicatur de homine, ita q̃ dicatur q̃ homo est albedo, i. ita q̃ predicatur hoc nomen non sūm definitionem, sicut dixit in Categorijs: & q̃ propter hoc non habet definitionē. D. d. & quia est vestis, &c. i. sed sūm q̃ posuimus, q̃ hoc nomen vestis est nomen hominis albi, omne habens nomen habet sermonem significantem suam essentiam, cum illud, quod significat nomen, est determinatū. D. d. & definitio rei, &c. i. sed istae definitiones non habent vniuersalitatem, i. non est totū vniuersaliter, i. vnum, sed definitio, quae declarat quiditatem rei, est rerum, quae sunt totum, & vnum, i. q̃ alb⁹

non est totum & vnum, sed est con-
gregatum ex homine & albedine.
D. d. & cum fuerit dictum aliud de
alio, &c. i. & cum aliquid commune
fuerit dictum in alio proprio, aut al-
terum fuerit predicatum de altero,
non erit natura alterius naturae secū-
dit: & congregatum erit totum, cum
hoc non inueniatur, nisi in disposi-
tionibus substantialibus. & hoc est
declaratum in Dialectica.

Quare quod quid erat esse il-
lorum est, quorumcūq̃ ratio
est definitio. Definitio autē est,
non si nomē idem, quod oratio
significet (omnes etenim aeterno-
nes definitiones essent, erit nam-
que nomen idē cuiuscūq̃ sermo-
ni. quare & Ilias definitio erit)
sed si primi alicuius sit. talia ve-
ro sunt, quaecūq̃ dñr, nō eō q̃
aliud de alio dicatur. Non ergo
vlli eorū, q̃ non sunt spēs gene-
ris, inerit q̃ quid erat esse, sed
his solum. hęc enim vident non
secundum participationem, &
passionem, nec vt accidēs dici.

Ergo quid est per essentiam est
idem omnibus rebus, quarum ser-
mo est definitio. Et definitio non
est eius, cuius nomen & sermo si-
gnificant eadem. (v. si non, om-
nes sermones essent definitiones:
omnis enim sermo habet nomen.
ergo metrum albedinis erit defini-
tio.) sed cum fuerint alicuius pri-
mo. et talia sunt nomina, quae dī-
tur non per illud, quod dicitur a-
liud. Ergo illud, quod est secundum
essentiam, non est aliqua formatiō

G Intendit in hoc capitulo declara

12 re, q̄ composita ex accidentibus & substantijs non habent definitiones, sicut definitiones cōpositōrū ex materia & forma, & q̄ accidentia pp hoc nō sunt dispositiones accidentales. Et dixit: Et cum composita, &c. i. & cum sint hic aliqua cōposita ex substantia, & alijs pradicamentis, substantia est subiectum vniuscuiusq̄ accidentis, v.g. quantitatis, & qualitatis, perferutemur igit̄ vtrum ista composita habeant definitiones, sicut substantiæ compositæ. & sic erit in istis etiam substantia, quæ signifi

H cat definitionem, & est illa, q̄ notat essentiam rei. Et dixit hoc: quia substantiæ compositæ manifestum est ipsas habere definitiones, & nomina æqualia suis definitionibus: sed prædicantur de indiuiduis substantiæ sicut qd̄ aut definitiones, aut nomina æqualia illis definitionib⁹, illa, quæ congregatē significant illud, quod definitiones significant distincte. In hoc igitur capitulo vult perferutari, vtrum cōposita ex substantia & accidentibus habeant tales definitiones, & sic accidentia erūt differentia substantiarum: aut non habeant definitionem omnino: aut habeant definitiones, quæ dñr secundario in respectu definitionum substantiarum, & ideo induxit exemplū, compositum ex substantia & accidente, & dixit: v.g. homo albus. i. si igitur aliquod istorum compositōrū habuerit definitionem, sit igitur homo albus habeat definitionem, quemadmodum homo habet definitionem. D. d. sit igitur, q̄ habeat hoc nomen vestis. & si homo albus habeat definitionem, necesse est vt habeat nomen æquale ei in signifi-

catione: ita q̄ illud, quod congregatur de homine & albo, sit vnum in actu, & duo in potentia, & homo erit genus, & album differentia, & sit illud nomen vestis. Cū igitur quæritur de aliquibus nominibus compositis ex substantia & accidente, v.g. de homine albo per quid contingit respondere cōgregate, est vestis, & distincte per definitionem declarantem quiditatem eius. sicut accidit, cū aliquis interrogauerit per quid de aliquo cōposito ex duabus substantijs, vt de homine, qui componitur ex animalitate & rationalitate. debemus enim respondere ad hoc per definitionem declarantem quiditatem, & essentiam hoīs. D. d. Sed nō est ex eo, quod est per se, &c. i. est illud, qd̄ significat hoc nomen vestis, sicut album hominem, nō est ex rebus, quæ existunt per se, sed ex rebus existentibus tantum. & hoc in te debet cū d. sed modo simpliciter. q̄ homo albus, sicut q̄ est albus, uō existit per se, sed est ens tñ, non ens per se, nec pars ens per se, quod est indiuiduum substantiæ. Et sic narravit, q̄ iste sermo compositus non est definitio, qm̄ non componitur ex prædicabilibus essentialibus, declarantibus substantiam vni⁹ rei simpliciter in actu, sicut significant definitiones, sed significat aliquod cōpositum ex duobus, scilicet hoīe & albedine, narravit etiam, q̄ hæc duo sunt in hoc sermone ex duab⁹ naturis diuersis, & pres sermonis definiti sunt eiusdem naturæ, & d. Et quoddam est ex additione, & quoddam non, i. duæ partes istius sermonis sunt diuersæ. In definitione. n. albedinis ad dicitur subiectum, secundum q̄ est accidens, in definitione vero hoīs, qui

Su. 1. q. 1. compositum manifestum est ipsas habere definitiones. Idem. 8. Met. cō. vi. Sed vide oppos. hoc infra. c. 17. Vide cōtra. Zuan.

Definitio est vni⁹ in actu & duo in potentia. si vide oppos. infra. 41. vbi dicitur definitio per se vnum esse pp. hanc nō factam, & aliud in potentia: et L. q. 1. nō habet in potentia. Vide contradi. hanc. nes. Zuan.

M

A accipitur in hoc sermone tanq̃ genus, nihil additur extra ipsum, cum nō existat in subiecto, sicut albedo. **D.** incēpit declarare quomodo additio existit altera duarum partū istius sermonis, & non in reliqua, & dixit: Quoddam enim definit, &c. i. v. g. q̃ qui vult definire quiditatem albedinis existentis in homine, accipiet l definitione eius definitionem hoīsalbi, cum albedo existens in homine non constituitur nisi p̃ hoīem & album. **D. d.** Et quoddā per aliam definitionem, &c. i. & necesse ē, q̃ illud, quod significat hoc **B** nomen vestis, definiatur duabus definitionib⁹, s. definitione hominis, & definitione albedinis, cum hoc nomen vestis significet utrūq̃, s. & hominem & albedinem. **D. d.** & ipse de finivit vestem tanq̃ album. i. & necesse est vt definitio vestis sit cōposita ex duabus definitionibus duorū; sicut definitio alicuius albi componitur ex duabus definitionibus duorum, scilicet albedinis, & sui subiecti. **D. d.** homo. n. albus, &c. i. & definitio albedinis non predicatur de homine, ita q̃ dicatur q̃ homo est albedo, i. ita q̃ predicat hoc nomen non fm̃ definitionem, sicut dixit in Categorijs: & q̃ propter hoc non habet definitionē. **D. d.** & quia est vestis, &c. i. sed fm̃ q̃ posuimus, q̃ hoc nomen vestis est nomen hominis albi, omne habens nomen habet sermonem significantem suam essentiam, cum illud, quod significat nomen, est determinatū. **D. d.** & definitio rei, &c. i. sed iste definitiones non habent vniuersalitatem, i. non est totū vniuersaliter, i. vnum, sed definitio, quę declarat quiditatem rei, est terum, quę sunt totum, & vnum, i. q̃ alb⁹

non est totum & vnum, sed est con-
gregatum ex homine & albedine.
D. d. & cum fuerit dictum aliud de alio, &c. i. & cum aliquod commune fuerit dictum in alio proprio, aut alterum fuerit predicatum de altero, non erit natura alterius natura secūdi di: & congregatum erit totum, cum hoc non inueniatur, nisi in dispositionibus substantialibus. & hoc est declaratum in Dialectica.

Quare quod quid erat esse illorum est, quorumcunq̃ ratio est definitio. Definitio autē est, non si nomē idem, quod oratio significet (omnes etenim sermones definitiones essent. erit namque nomen idē cuiuscunq̃ sermoni. quare & illas definitio erit) sed si primi alicuius sit. talia vero sunt, quęcunq̃ dñr, nō ed q̃ aliud de alio dicatur. Non ergo vlli eorū, q̃ non sunt spēs generis, inerit qd̃ quid erat esse, sed his solum. hęc enim vident non secundum participationem, & passionem, nec vt accidēs dici.

Ergo quid est per essentiam est idem omnibus rebus, quarum sermo est definitio. Et definitio non est eius, cuius nomen & sermo significant eadem. (& si non, omnes sermones essent definitiones. omnis enim sermo habet nomen. ergo metrum albedinis erit definitio.) sed cum fuerint alicuius primo. et talia sunt nomina, quę dñr tur non per illud, quod dicitur aliud. Ergo illud, quod est secundum essentiam, non est aliqua formatiō

Definitio-
nes, q̃ de-
clarant qui-
ditatem rei,
sunt rerū,
q̃ sunt vo-
cā, & vni.

Metaphysicorum

*G*arentium genere, sed illarum tantum. existimatur enim quod non dicuntur modo communi, & passivo, neque sicut accidentia.

13 Dicit: Ergo quiditas, quæ dat essentiam rei, est omni rerum, quantum sermo significat eas est definitio: & definitio non est omnis sermo significans illud, quod significat nomen rei, sed necesse est cum hoc, quod sermo convenit nomini, ut significet prædicabilia substantialia, per quæ constituitur. D. d. impossibile contingens ei, qui ponit, quod sufficit i descriptione definitionis ut sit sermo.

Hic compositus, cuius significatio est æqualis significationi nominis alius rei, & dixit: & si non omnes sermones essent definitiones, i. & contingit ponentibus hoc, ut omnes sermones compositi habentes nomina sint definitiones. omnes enim sermones compositi habet, aut possunt habere nomina. D. d. ergo metrum, & c. i. & si hoc fuerit, coniunget ut omnes sermones, quorum sunt nomina, essent definitiones. & d. hoc, quia omnia metra ferè in eius idiomate habuerunt nomina propria. D. d. sed cum fuerint alienius primi, i. sed cum nomina æquipollentia significationi sermonum significant rem, i. essentiam rei. D. exposuit essentiam, & dixit: & talia sunt nomina, quæ dicuntur, & c. i. & talia nomina sunt nomina, quibus dicuntur aliqua, non propter aliqua extrinseca ab ipsis, sicut ea, quæ nominantur à suis accidentibus. nota enim non significat essentias eorum prima significatione, sed, si significant, mediantibus illis accidentibus. & ideo illi sermones non debent esse definitiones. Deinde d. ergo illud

quod est secundum essentiam, & c. **R**. i. ergo definitiones, quæ significant quiditates rerum, non sunt alicuius formarum carentium genere, s. formarum, quarum subiectum est eis genus. & d. hoc: quia subiecta accidentium sunt alia a naturis eorum: & ideo non sunt genera illorum. D. d. existimatur. n. & c. i. & formæ substantiales solummodo habent genus, s. subiectum ex natura illarum, quia existimatur, quod non inveniuntur per communicantiam cum alijs, sicut accidentia. neque sunt passionibus in alijs, in eis, in quibus existunt, & vniuersaliter non sunt de natura accidentium, quorum esse est in alio.

Sed oratio quidem cuiuslibet et aliorum erit quid significat, si nomen sit, quod hoc huic inest: aut per simplicem orationem certior definitio vero non erit, neque quid quid erat esse. An definitio quodque ut & ipsum quid est multipliciter dicitur. Etenim ipsum quid est vno quidem modo substantiam & quod quid significat, alio vero singula eorum, quod prædicatur, quantitatem, qualitatem, et quicquid cætera talia sunt. **Quem** **M** admodum. n. & ipsum est, inest quidem omnibus, non tamen si missi, sed huic quod est prius, illis vero consequenter, ita & quod quid est simpliciter substantiæ, cæteris vero quodam modo. etenim interrogare possumus quod est ipsum quale quare & ipsum quale est eorum, quorum est quod est, non tamen simpliciter. sed licet de nomine logice quidam aiunt esse ipsum non ens, non simpliciter, sed non ens, ita & ipsum quale.

Ergo

A Ergo erit sermo cuiuslibet alio-
rum, qui significant quid sit, aut
nomen, si fuerit, quod significat
quod hoc est: aut loco sermonis sim-
pliciter sermo maioris perscrutatio-
nis definitionē autem simpliciter
non habebunt, nec illud, quod est
per essentiam. Definitio enim dici-
tur multis modis, sicut dicitur qui
dicitur illud enim quod dicitur quo
quo modo significat substantiam, &
hoc, & alio modo vnumquodque.
B predicamentorum, & gr. & quan-
tatem, & qualitatem, & alia
alia. Quoniam, quemadmodum de
substantia interrogatur per quid,
similiter de quantitate. quantitas
igitur, & qualitas sunt eorum, quae
dicuntur per quid, sed non ut mo-
do simplici, sed ut quidam dixerunt
modo logico, in eo quod est non mo-
do simplici, sed illud quod non est
tale, & qualitas etiam.

I Cum declaravit, quod definitio sim-
pliciter non inuenitur nisi in substā-
tijs, non in accidentibus, quia sunt
compositae ex substantia & acciden-
te, vult declarare quantum habent
accidentia de intentione definitio-
nis, & d. Ergo erit sermo. i. cum sit
declaratum, quod in alijs predicamentis
non inuenitur sermo substantiae, i.
definitio eius, dicamus igitur, quod in
vnaquaque rerum, quae sunt non substā-
tiarum, inuenitur sermo, qui significat
illud, quod est in ipso, non definitio sim-
pliciter. Et si sit, si fuerit positum in
eis nomen, illud nomen significat,

quod hoc est huius, i. significabit sermonem **D**
compositum ex duabus intentioni-
bus, subiecto, scilicet & predicato. Et d. hoc.
quoniam si iste sermo, homo albus, habet
nomen, illud nomen significat hominem,
in quo est albedo. D. d. aut loco ser-
monis simpliciter sermo maioris per-
scrutationis, &c. i. aut dicamus loco
eius, quod diximus definitionē simplici-
ter, sermonem maioris declarationis quod
nomen. quoniam, si habuerint sermonem
aut definitionem, non habebunt nisi
si illud, quod est maioris declarationis
quod nomen, non definitionē simplici-
ter. D. d. definitionem aut simplici-
ter non habebunt, &c. i. definitionem simplici-
ter non habebunt, nec quiditatem
simplici-ter, i. dantem esse. & quasi dicit,
& ista non habent definitionē sim-
pliciter, quia non habent quiditatem
simplici-ter. Et, cum declaravit, quod ista ha-
bent definitiones quoquo modo decla-
rauit, quod ista notatio potest poni, quoniam
definitio dicitur multipliciter, non equi-
uoce, & dixit: definitio. n. dicitur,
&c. i. definitio enim dicitur multis
modis secundum numerum eorum, quod dicitur
in interrogatione ad quid. D. nec
potest numerare illos modos diuerse
quiditatis, & d. illud. n. quod dicitur quo
quo modo, &c. i. illud, quod signifi-
cat quiditatem, est modo priori, &
definitio substantiae, & huius demō-
strati, ex istentis per se. D. d. & alio
modo vnumquodque; predicamen-
torum. i. illud, quod significat qui-
ditatem cuiuslibet predicamentorum, si
significat alio modo. & causa in hoc
est, quoniam quiditas in substantia inue-
nitur alio modo ab eo, quo inuenitur
in alijs predicamentis. in substantia
enim inuenitur simplici-ter, & in alijs pre-
dicamentis secundum quid. & ideo talis est di-
spositio definitionum, quae significant

Definitio
de quidi-
tate.

F

Metaphysicorum

Ghas duas quiditates. Proportio enim definitionis ad definitionem debet esse sicut proportio quiditatis ad quiditatem. Et cum dixit, quod habent definitiones aliquas, & quiditates aliquas, id est, ut ratio cinari super hoc, & dixit: *Quoniam*, quemadmodum interrogatur, &c. id est, signum eius, quod alia accidentia habent quiditates, est quod, quemadmodum interrogamus per quid de quiditatibus substantiarum simpliciter, similiter interrogamus per quid quoquo modo de alijs predicamentis, v.g. quid est quantitas, & quid est qualitas. D. d. sed ut quidam dixerunt, &c. id est, quoniam nomen definitio

**Definitio
acciditum**

His in eis non dicitur modo simpliciter, sed definitio est in eis, secundum quod dictum est in definitione privationis, quod est illud, quod non est tale. nec tale, id est, illud, quod est non esse alicuius, non est simpliciter. Et dixit hoc, quoniam hoc non est aliquid, quod non est simpliciter: quoniam non est non esse simpliciter, sicut nec est esse simpliciter, sed non esse in respectu, cum non esse est non esse alicuius. D. d. & qualitas, &c. id est, ita est de predicamento qualitatibus etiam in hoc, sicut de alijs predicamentis. Et appropriavit qualitatem, ut mihi videtur, quoniam hoc nomen

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

Idem

similiter inquit, primo quidem & simpliciter substantia, deinde exterius, sicut & ipsum quid est non simpliciter quid erat esse, sed qualitatibus aut quantitatibus quid erat esse. Oportet etenim aut æquiuoce ista esse, aut cum additione vel ablatione. sicut & quod non scibile, scibile. nam rectius est neque æquiuoce dicere, neque eodem modo. sed quemadmodum medicinale, eodem quod idem quidem & vnum, non autem idem & vnum, non tamen etiam æquiuoce, nullum etenim medicinale corpus, opus, & vas dicitur æquiuoce, neque secundum vnum, sed ad vnum. sed hæc quidem quomodoque dicere quis velit nihil differt.

Oportet igitur ut latius sermo in vnaquaque, verus sit secundum quod oportet, & non sit in sermone magis. Et ideo, si iste sermo, quem modo diximus, fuerit manifestus, erit illud, quod est in essentia tale, & erit primo modo et simpliciter substantia, deinde alterum est, sicut est non illud, quod est per essentiam modo simpliciter. Oportet igitur ut non dicatur entia eodem modo æquiuocationis, sed secundum magis & minus, sicut illud, quod non est notum & verum, etiam de noto & ignoto, sermo. nam verus, qui non est modo æquiuoce, sed secundum similitudinem, sicut Medicina, quod attribuitur alicui, ut a quod sit idem, non quia est idem cum eis vnum, neque

A neq. modo equiuoco etiam. Non. n. dicitur corpus medicinale, et alio medicinalis equiuoce, nec vno modo, sed respectu vni. ista igitur dicantur a dicente quocumq. modo voluerit: quoniam inter eas non est differentia in sermone omnino.

I Oportet igitur, vt sermo de vna quaque re sit fin q. pertinet ad naturam illius rei, & non debet continere magis q. illud, quod pertinet ad suam naturam, nec minus. Et d. hoc

B * quia qui dicit accidentia habere definitiones, dicit ea habere magis q. habent, & similiter qui dicit, q. nō dicitur de eis hoc nomen ens & definitio, dicit ea non habere illud, qd debent habere. Et dixit hoc, vt mihi vñ, qm̃ Antiqui habebant in eis has duas opiniones, & ipse induxit mediam, quæ est vera. & ideo dixit: Et ideo si iste sermo, &c. i. & ideo, si noster sermo de definitionibus est iustus, necesse est vt noster sermo de naturis, quas significant definitiones, sit talis. Et dixit hoc, quia posuit principium persequutionis de istis naturis a definitionibus. D. d.

C & erit primo, &c. i. & si noster sermo de definitionibus fuerit verus, tunc definitiones erunt duobus modis. Quorum vnus primo, & simpliciter est definitio substantiæ, & hoc intendebat, cum dixit: & erit primo modo & simpliciter substantiæ. Secundus non primo modo, & simplici, sed modo convenienti naturæ rei, cui* est definitio. Et hoc intendebat, cū dixit: deinde alterius etiam, sicut. i. definitio erit primo modo substantiæ, quia est ens simpliciter: deinde erit accidentis etiam, sicut est acci-

in suo esse, cum nō sit mō simplici, D. d. d. Oportet igitur vt non dicant entia, &c. i. & cū sit declaratum, q. ens simpliciter est substantia, & q. ista habent aliqua entia, oportet vt hoc nomen ens nō dicat de eis equiuoce pure, sicut nomina, q. dñr de affirmatiua & negatiua, & vñ de oppositis, & hoc intendebat, cum d. fm̃ magis & minus, quod. n. ad dir affirmatiua, diminuit negatiua. & ideo dixit: sicut illud, quod nō est notum, & verum ē. i. sicut illud, quod dixit hoc nomen notum de noto, & ignoto. Et forte intendit per hoc, q. hoc nomen notum dñr de noto scientia vera, & de noto sophistice, & iste modus equiuocationis debet numerari inter modos nominū equiuocorum. & hoc multis iuuenit idiomate Arabico. v.g. Cearam, quod si significat lucem & obscuritatem: & Alum, quod significat magnum & paruum. D. d. sermo. n. verus, &c. i. sermo. n. verus de istis est, q. hoc nomen ens dñr de substantia, & de alijs pdicamentis non modo equiuoco puro, sed fm̃ q. aliqua attribuantur eidem, sicut plura attribunt Medici nā, & non est idem in rebus attributis & hoc intendebat, cum d. non quia est idem cum eis vñ, & c. i. & ista attribuntur eidem, tñ illud idē non est ip. eis idem in omnibus modis, sed in respectu. v.g. qm̃ cum dicimus herba medicinalis, & instrumentum medicinale attribuntur eidem, i. Medici nā, sed non est eadē in rebus Medici nā in instrumento, sicut in herba qm̃, si ita esset, esset sermo in eis ipsa esse medicinalia, sicut sermo in rebus multis vñ ipsa esse aīalia. D. d. neq. mō equiuoco, i. & cū ita sit, hoc nomen ens* non significat

* Hoc nomen ens si significat pdicamenta mō equiuoco, nec vniuoco. vid. 4. me. cō. 2. & c. 1. Ph. 11. 2. d. Alia. 10. 12. Met. 2. 2. 23 & c. Met. pra. 14.

* Qui dicitur acci-
dētia hīc
definitio-
nes, dicit
ea hīc ma-
gis q. hīc
de qui ne-
que defini-
tionē i. ac-
cidentib*,
dicit ea ha-
bere min⁹
q. debent
habere.

Metaphysicorum

G predicamēta mō exquiuoco, neq; vni uoco. D. d. non. n. dī corpus medicinale, &c. i. & hoc nomen ens non dī de eis exquiuoce, nec vniuoce. quia hoc nomen ens dī de accidentibus, sicut dī corpus medicinale, & actio medicinalis. & ista non dī exquiuoce, neq; vniuoce. Et dicit hoc, qm̄ dī eere vnumquodq; predicamētōrū esse ens, eo q̄ derivatur ab esse, sed esse non fm̄ vnam & eandem intentionem, est in vnoquoq; eorū quē ad modū herba, & instrumētū attribuitur Medicinæ, sed Medicina nō inuenitur in eis eadem omnib; mo

H dis, nisi in quantum q̄ inducūt vñ finem, & proueniunt ab eodē agente, sc. Medicina. D. d. ista igit dicant, & c. i. & cum ista intētio fuerit intellecta p̄ hoc nomen ens, tunc homo vocat istos sermones * singentes naturas accidentium quocunq; modo voluerit definitiones. & si voluerit descriptiones, & definitiones, sunt substantiæ tñ. & ideo dixit post.

* s. l. signi-
ficantes.

Quo pacto
subdī, ac
aliorū sit
definitio.

Illud autem manifestum est, q̄ quæ primo & simpliciter definitio, & quod quid erat eē substantiarum est, at ceterorū quo quæ similiter est, non tñ primo. Nō. n. ē necesse, si hoc ponam, huius definitionē esse quodecunq; ore oratione idē significat, sed quod aliqua oratione. hoc autē si vnius sit, non continuatione, sicuti lias, aut q̄cunq; cōiunctio ne, sed si quoties dī vnum. Vñ autem dī sicuti & ens. ens autē, quoddā qd̄ qd̄, quoddā quātū, quoddā quale qd̄ signat. Quare & albi hoīs erit oro & definitio, alio vero mō & albi, & subg

Et hoc manifestum est, quod de finitio primo modo, et simpliciter, & quid est per essentiam, est substantia, & est aliorum similiter. etiam, sed nō primo modo. Non. n. ē necesse, si nos posuerimus aliquid subiectum esse, vt sua definitio, q̄ significat ipsum, sit sicut significatio sermonis, sed aliquis sermo. Et illud etiam, quando fuerit vnum, non ita quod sit cōtinuum, sicut dī clamen Abab, & omnia, quæ cōpulantur per aliquod ligamētū: sed cum fuerit vnum ex eis modo, secundum quos dicitur vnum. Ens vero, quoddam significat hanc substantiam, & quoddam quantitatē, & quoddam qualitatem, & ideo homo albus habebit sermonē & definitionem, sed alio modo, & substantia alio modo.

Cum d. q̄ nulla est dīa inter hoc, q̄ homo vocat sermones singentes quiditates cuiuslibet predicamētū, definitiones autē non, s. qm̄ intellexerit naturā essendi in quolibet eorum, dixit: Et hoc est manifestum, & c. i. declaratū est igitur hoc sermone, q̄ definitio primo modo, & simpliciter, & quiditas simpliciter, quam significat definitio, est substantiarum. & manifestum est, q̄ alia etiā habent definitiones similiter, sed non primo mō, s. simplici, sed secundario. Deinde d. Non enim est necesse, & c. i. non enim est necesse, si posuerimus aliquid esse, vt habeat definitionem significantem ipsum ad modū significationis definitionis sim-

A simplicis: sed tñ est necesse, si non habuerit definitionē simplicem, vt habeat aliquā definitionem. D. hoc n. aliquis dicat qd substantia est vna omnium rerum. Et, cum d. qd illa, qd habent definitiones, debent esse vnum, exceptit ex eis illa, qd dicuntur vnum per ligationē, & contactum, cum ista non habeant definitionē, neq; simpliciter, neq; fm quid. Et d. & illud ē, &c. i. & est necesse vt aliquid habeat definitionem. qm hoc nomen vnū dicitur de eo, non sicut dicitur de aliquo dictamē esse vnū, quia copulatur per conjunctiones, aut quia est eiuldem intentionis, & vlr, quia omnia dicuntur vnū per ligamenta & copulationem: sed cū dicitur vnū aliquo modo verorum, fm quos dicitur hoc nomen vnum, vt dictum est in tractatu; in quo distincta sunt omnia. D. d. Ens vero, quoddam significat, &c. i. & cum hoc nomen ens significat substantiam hanc, & quoddam hanc quantitatem, & quoddam qualitatem, manifestum est qd non eadē intentionē est eis omnibus definitio & nomen. D. d. & ideo albus homo habebit sermonem, &c. i. homo albus habebit nomen, & definitionē, & similiter vnumq; pdicamentorū: sed definitio & nomen est eis alio modo, & substantiæ alio modo.

Dubitationes quædam circa copulatum definitiones, & eorum, quæ ex additione dicuntur: substantiarumq; primo & simpliciter, aliorum vero quodammodo esse definitionem. Cap. 4.

Habet autem dubitationem, si quis non dicat de finitionem esse eam, quæ ex additione fit, rationē, cuius

erit definitio non simplicis, sed copulaturū. Ex additione, n. necesse est manifestare. Dico autē vtputa est nasus, et cōcauitas, et simitas, qd ex ambob⁹ dīr. eo qd hoc, i. hoc et n. fm accūs, neq; cōcauitas, neq; simitas passio nasci, sed fm se. nec vt albū Callig, aut hoī, qm Callias albus, cui accidit hoī esse: sed vt masculū animalī, & æquale quanto, & cuncta, qd se esse dicunt. Hæc autē sunt, in quibus inest, aut rō, aut nomen eius, cuius hæc passio ē: & nō contingit separatim ostēdere, sicuti albū absq; hoīe cōtigit, sed nō forminū absq; aīali. Quā istorū qd erat cē, et de finitio, aut nulli⁹ ē: aut si ē, aliter est, qd quemadmodū diximus.

Si igitur aliquis dixerit, quod sermo, qui recipit additionē, nō est definitio, erit i hoc errori. quoniā, si non fuerit, quid igitur est definitio eorū, quæ non sunt simplicitas, sed cōgregata in simul. Necesse est igitur, vt significetur, ita quod recipiant additionem. V. g. nasus, & cōcauitas, et simitas, quæ dicitur ex vtroq; hoc. n. est in hoc, et cōcauitas non est passio nasci modo accidentali, neque simitas, sed per se, & non sicut Callias, aut hominē, qui est Callias albus: accidit enim ei quid sit hō: sed sicut masculinitas in animalibus, & æqualitas in quantitate, et omnia, quæ dicuntur per se ē. Ieronym.

Et

Metaphysicorum

Et ista sunt omnia, quae sunt in eis, aut definitio, aut nomen, cuius est ista passio: & non potest significare sine ipso alio modo, sicut album potest sine homine, sed femina sine animali non potest. Ergo aut non est habitum ab istis illud, quod est per essentiam, & definitio etiam: aut si fuerit, erit alio modo, sicut diximus.

17 Dixit: Si igitur aliquis dixerit, &c. i. si igitur aliquis dixerit, quod definitiones, in quibus addit natura alia à natura definiti, non sunt definitiones omnino, hoc erit dubitatio. D. d. quoniam, si non fuerit, &c. i. sed huic positioni continget impossibile: & est, ut definitiones sint simplicium, & non compositorum ex substantia & accidente compositione essentiali, non compositione accidentali: ut homo albus. Et ideo d. Necessè est igitur, &c. i. necesse est igitur dicere in definitionibus quod significant res compositas essentialiter ex substantia & accidente, eas recipere additionem. D. d. v. g. nasus. &c. i. v. g. nasus, & concavitas, & simitas, quod significant nasum, & concavitatem. D. d. hoc n. in hoc, &c. i. & est necesse, ut definitio simitatis sit ex ambobus, quia simitas significat nasum & concavitatem, & concavitas non est passio existens in naso per accidens, sed per se. & est simitas non est in naso, sicut albedo in Socrate, aut in hōe, simitas enim est in naso de accidentibus essentialibus: albedo autem est in hōe de accidentibus non essentialibus. & ideo non necesse est ut hō accipiat in definitione albedinis, sicut est necesse ut nasus accipiat in definitione simi-

In definitione accidentis essentialis ponit subiectum, non in definitione accidentis per accidens.

tatis. hoc n. nomen significat ambo, l. K concavitatem, & nasum. D. d. accidit. n. ei, &c. i. accidit. n. albo, quod sit Socr. aut hō. D. d. sed sicut masculinitas, &c. i. sed concavitas in naso est sicut masculinitas in alalibus, & equalitas in quantitate. Et intendit, quod nasus dividit in simum & non simum, sicut alal in masculinum & femininum, & equum in æquale & in inæquale. D. d. Et ista sunt omnia, &c. i. & ista accidentia sunt accidentia & passionibus, in quorum definitione accipiuntur, aut definitioni rei, cuius est ipsa passio, aut nomen eius. D. d. & non potest significare sine ipso, i. & nomen istius passionis, & definitio eius non possunt significare ipsam sine eo, quod significat suum subiectum, sicut est posse in albo & sua definitione, sed non indigent significare hominem: sed quæ admodum femina non potest significari à suo nomine, aut à sua definitione sine alali, ita simitas non potest intelligi sine naso. D. d. ergo aut non est habitum, &c. i. ista ergo aut non habent quidditatem veram & definitionem veram: aut si habent, habent alio modo. i. secundario. Et hoc est ita, quoniam subiecta talium accidentium non sunt sicut genera differentiarum. M sunt. n. diversa secundum genus, & secundum naturam: quod non contingit in genere & differentia differentiarum. neque illud, quod congregatur ex eis & ex subiecto, est unum in actu, sicut illud, quod congregatur ex differentia & genere. & ideo substantiæ sunt digniores definitionibus, & quid dicitur.

Est autem alia quoque de eis dubitatio. Si enim idem simus nasus, & concavus nasus, idem erit simum, & concavum. Quod si non,

▲ non, propterea q̄ impossibile est dicere simū absq̄ ipsa re, cui⁹ p se passio est, et simū erit cōcauitas in naso, nasum simū aut non est dicere, aut his idē erit dictū nasus, nasus cōcauus. nasus nāq̄ simus, nasus nasus cōcauus erit, p̄p̄ quod inconueniens est talibus inesse qd̄ quid erat esse. qd̄ si non, in infinitū progredietur. naso nanq̄ naso simo aliud inerit. Pater igit q̄ solius substantiæ definitio est.

Et in istis rebus est alia dubitatio. Quoniam, si idem est nasus simus, & nasus cōcauus, idem est simus, & cōcauorum crurium. Et si non, impossibile enim est ut dicatur simus per se, sine illo, cuius est passio, et si simitas est cōcauitas in naso, aut impossibile est ut dicatur nasus simus, aut idem dicatur bis, aut erit nasus aut simus. et iō ista nō habent aliquid, quod est per essentia. & si non, proceret in infinitum, ita quod non erit nasus, postquā non erit alius. At anifestum est igitur, quod definitio est substantiarum tantum.

11 Cūm declarauit, q̄ ista definitio vera est substantiarum tm̄, quia habent genera & differētiās, & in suis definitionibus nō inuenitur additio, & q̄ accidentia nō habēt definitiones, qm̄ in suis definitionibus accipiuntur definitiones suorum subiectorum, quē nō sunt genera eis, sed aliz nature, & accidentia sunt in sub-

iectis duobus modis, aut accidentaliter, ut albedo in homine, aut essentialiter, ut simitas in naso, & masculinitas in animalibus, & primus modus istotū duorum non habet definitionē omnino. definitio. n. significat res terminatas in definito & qui considerat ad istum modū accidentium & non ad alium, negat accidentia habere definitiones omnino: & qui considerat ē accidentia habentia subiecta essentialia affirmate habere definitiones simpliciter, ideo incipit declarare, q̄ substantias habere definitiones est manifestum, & q̄ accidentia habēt aliquid de intentione definitionis. & questio contingens in hoc ex accidentibus, quē sunt in subiectis per accidens, soluitur ex hoc, l. qn̄ accipiunt in suis subiectis essentialibus: quia tunc habebunt nomina, quē significant utrunq̄, ut simitas. Et, quia aliquis potest dicere in talibus accidentibus, quia habent definitionem substantiæ: & quē sunt tanq̄ differentia suis subiectis, & sua subiecta tanq̄ genera, incipit et declarare impossibilia contingentia huius positioni, & d. Et in istis rebus, & c. i. & est quomodo est dicere, q̄ simitas est differentia substantialis nasi, & q̄ illud, qd̄ congregatur ex eis, est vnum: sicut est dispositio in differentia cum genere. Continget. n. dici hoc, ut nasus simus, & nasus cōcauus sint idem. qm̄ cōcauitas est dīa substantialis in naso: & sic nasus cōcauus erit idē cū naso simo. & ex hoc contingit, q̄ crura cōcaua, & nasus simus sunt idem, s. eiusdē speciei: qm̄ subiectum cōcauitatis est tanq̄ genus cōcauitatis, & cōcauitas tanquam dīa. & sic oīa,

Accidentia
D
sunt duo-
b⁹ modis.
i. lē sup̄.
c. 17. & c.
Phy. 19.

Accidentia g
accūs n̄ ha-
bēt defini-
tionē oīno
Sed op̄. oī-
tū v̄ dice-
re supra.

E
14 & c.
Vid. c. 24.

Meraphysicorum

G in quibus inuenitur cōcauitas, sunt ei uisdē speciei: quē ad modū oīa, quę constitutuntur per eandē dēiam, sunt ei uisdē speciei. D. d. impoſſe enim eſt ut ſimus ſit pſe. i. & cōtingit hoc, quia impoſſe eſt fingere q̄ ſimitas exiſtat per ſe ſine ſubſiecto.

*Oſa, q̄ con
tinentur p
eisdē dēia,
ſunt ei uisdē
ſpē.*

D. d. & ſi ſimitas eſt cōcauitas in naſo, & c. i. ſi ſimitas ſignificat cōcauitatē in naſo, ſicut nomē ſignificat cōgregatū ex dēia, & genere, ut hō animal rōnale mortale, nec eſſe eſt ut naſus non diſponat per ſimitas, dicendo naſus ſimus. qm̄ tunc aut diceſſidem bis, ſ. q̄ dicere naſus

H ſimus erit tanq̄ dicere naſus naſus, aut dicere aīal homo: aut ſim⁹ ſignificat aliquod oppoſitū ei, qd̄ ſignificat naſus: aut ſimitas erit aliqd̄ exiſtens per ſe ſine naſo. & hoc intēdebat, cum d. aut erit naſus, aut ſimus. Et hoc eſt neceſſe, qm̄ cōcauitas fuerit dēia ſubſtancialis. qm̄ naſus eſt ei tanq̄ genus: & ſic hoc nomen ſimitas cōtinet iplum, ſicut genus cōtinet ſpecie cōpoſitam ex genere & dēia. Et, eū d. naſus eſt ſimus, accedit nugatio, quę nō accedit, ſi cōcauitas eſt accens in naſo. hęc enim ſimitas nō ſignificat naſum, niſi ſi

I continentia. Et ſi d. aperte, non ſequitur impoſſe, ſ. eū dicit naſus ſimus: cum profunditas eſt in eo accedens, erit in potētia: & eū dicit in actu, non ſequitur impoſſe. Si aut̄ profunditas eſſet ſubſtancia in naſo, tūc hoc nomen ſimitas cōſignificaret naſum in actu, & tūc eſſet dicere naſus ſimus, ſicut dicere naſus naſus.

Et ideo d. & ideo iſta non habent aliquiddē, quod eſt peſſentia, & c. i. & manifeſtū eſt igit̄ q̄, ſi illud haberet definitionē verā, cōtingeret ut naſus haberet naſum, & naſus naſum,

& ſic in infinitū, ita q̄ impoſſe eſſet inuenire naſum, poſtq̄ nō cētalius. Et cū declarauit q̄ ſequitur ex his ſermonibus talis nugatio, dixit: Manifeſtū eſt igit̄ q̄ deſinitio eſt ſubſtantiarum tūc a pp̄ impoſſe predictum,

Si enim & ceterorum quoq̄ prædicamentorū, neceſſe ex additione eſſe, ut qualitaris, & imparis. non. n. ſine numero, nec huius, quod eſt ſemininū, ſine aīali. Ex additione aut̄ dico, in quibus accedit bis idē dicere, ſicut in iſtis. Quod ſi hoc verum eſt, neq̄ copulatorū erit, ut pote numeri imparis: ſed later q̄ nūc non accurate dicuntur rationes. Si aut̄ & iſtorum ſunt definitiones, aut alio mō ſunt, aut, ſicuti dictū eſt, multipliciter eſt dicendum definitionē, & quod quid erat eē. quare quodā modo quiddē nullius erit definitionis, nulliq̄ inerit quodq̄ erat eſſe, niſi ſubſtantiis, quodā modo vero erit. Quod igit̄ deſiō eſt ipli⁹ qd̄ erat eſſe oſo, & qd̄ quid erat eſſe, aut ſubſtantiarū ſolū eſt, aut maxime primo & ſimp̄r, manifeſtū eſt.

Et ſi eſt aliorum prædicamentorum, neceſſe eſt ut ſit ex additione. ut definitionis quantitatis, & numeri. quoniam nō eſt ſine numero, nec illa, quę eſt ſemina, eſt ſine animali. Et ſermo, qui eſt ex additione, quę accedit in eis, eſt dicere bis idē, ſicut eſt in iſtis. Et ſi eſt verum, nō erit in cōgregatis in ſimili, ut numerus impar: ſed later, quod deſi-

A definitiones non dicuntur perfectae. Si igitur ista habent definitiones, sunt alio modo, sicut dictum est. dicamus igitur, quod definitio, & illud, quod est per essentiam, dicitur multis modis, ergo quoquo modo nihil omnino habet definitionem, aut illud, quod est per essentiam, nisi substantia, & quoquo modo habent. Quod autem definitio est sermo eius, quod est per essentiam, et illud, quod est per essentiam solummodo substantiarum, aut magis primo modo & simpliciter, manifestum est.

29 Id est, & si alia praedicamenta habent definitionem, necesse est ut in illis definitionibus sit additio supra nomen definiti. D. d. ut definitio quantitatis, & c. i. sicut definitio quantitatis, & imparis. Impar. n. non definit sine numero, nec numerus sine quantitate. Et si frasermina non potest defini sine eo, quod in sua definitione accipitur, scilicet: & ista sunt subiecta eorum. subiecta igitur eorum addunt in definitionibus eorum. D. d. Et sermo, qui est ex additione, & c. i. & accidit definitione, in qua est additio, scilicet definitione accens, quoniam nititur aliquis definire illud, quod componit ex subiecto & accente, dicere idem bis, scilicet subiectum bis in definitione. necesse est. n. definire subiectum per se & accides per se. sed, quia in definitione accides accipit subiectum, continget subiectum dici bis in definitione. & si est verum, quod in definitionibus istorum est additio. i. quod idem dicitur bis in definitione congregari ex duobus, ideo res congregata ex duobus non habet definitionem,

v. g. numerus impar. Et, quia sermo D nes compositi ex substantiis non dicunt esse unum secundum congregationem, cum sint unum in actu, plures in potentia, contrarium ei, quod est in sermonibus compositis ex substantiis & accidentibus, d. d. sed latet, & c. i. sed latet quod definitiones non dicunt eodem ordine, nec quare in eis perfectio eodem modo & ideo, si ista habet definitiones, sunt alio modo definitiones, scilicet accidentium, & definitiones eorum, quae congregantur ex accensibus & substantiis.

D. d. dicamus igitur, quod definitio, & c. id est ponamus igitur secundum quod apparet ex sermone hoc, quod definitio dicitur multis modis: ergo quoquo modo debemus dicere, quod nihil habet definitionem praeter substantiam, & alio modo possumus dicere, quod omnia habent definitionem. Et d. hoc, quoniam quoniam intelligitur per definitionem illud, quod dat quiditatem rei propriam sibi, & convenit nomini sine additione & sine iteratione, tunc definitio non erit nisi in substantiis, & cum fuerint accepta alia, quae sunt praeter substantiam, secundum quod sunt entia, continget ut habeant definitiones. Et, cum fuerint positi quod definitio dicitur multis modis, dissolvetur quaestio, & ista est dispositio demonstrationis cum sermonibus logicis, scilicet quia distinguit partem veram a falsa. Dicere enim accidentia habere definitiones quodammodo est falsum, quia non habet definitiones substantiae: & quodammodo verum est, quia habent aliquas definitiones. D. d. Quod autem definitio, & c. i. declaratum est igitur ex hoc sermone quod definitio simpliciter est sermo, qui significat quiditatem rei, & quod quiditas non invenitur nisi in substantiis tantum, aut magis in substantiis, & modo prioribus & simplicioribus.

Quo

Ista est dispositio demonstrationis cum sermonibus logicis, scilicet quia distinguit partem veram a falsa. Dicere enim accidentia habere definitiones quodammodo est falsum, quia non habet definitiones substantiae: & quodammodo verum est, quia habent aliquas definitiones. D. d. Quod autem definitio, & c. i. declaratum est igitur ex hoc sermone quod definitio simpliciter est sermo, qui significat quiditatem rei, & quod quiditas non invenitur nisi in substantiis tantum, aut magis in substantiis, & modo prioribus & simplicioribus.

Metaphysicorum

G Quo pacto ipsum quidquid est & numerus quodque in primis, & ipsi, quae per se dicuntur, idem sit: in alijs vero, quae per accidens quodammodo. Sophisticarum item redargutionum solutio. Cap. 3.

Vtrum autem idem est, an aliud ipsum quid erat esse, & vnumquodque per se tantum, proderit etenim aliquid ad considerationem de substantia. Nam & vnumquodque non videtur aliud esse a sua substantia: & ipsum quid erat esse dicitur esse vniuscuiusque substantia. De his igitur,

H quae secundum accedens dicuntur, videri possit aliud esse, ut puta albus hō aliud est, & albo homini esse. si enim ipsi homini esse, & albo homini idem idem namque hō, & albus hō, ut aiunt: quare & albo hōi, & homini. An non necesse est quaecumque secundum accedens eadem esse, non enim extrema sunt eadem sunt. sed fortassis illud videatur accedens, extrema eadem secundum accedens fieri, ut puta albo esse, & musico esse, ut autem minime. In his autem, quae per se dicuntur, semper necesse

I est eadem esse, ut si quae substantiae sunt, quibus diuersae substantiae non sunt, nec aliae naturae priores, quales aiunt aliqui esse ideas. Si enim erit aliud ipsum bonum & bonum esse, & animal & animal esse, & entis et ipsum ens, erunt & aliae substantiae, & naturae, ac ideae propter eas, quae dicuntur: & ille priorres substantiae, si ipsum quid erat esse substantiae est. Et, si absolute ad se inuicem, harum quidem non entitatis, illae vero non erunt entia.

Dico autem absolui, si nec ipsi bonum est esse bonum, nec huic esse bonum. Scientia namque cuiusque haec est, quod quid erat illi esse, & de bono, & de ceteris sibi se habet. Vnde, si neque ipsi bono esse bonum, nec ipsi entis ens, nec ipsi vni vnum, sunt autem omnia sunt, certe nihil est quod quid erat esse, quare si nec ipsi entis ens, nec aliorum alicuius, licet, cui non inest bono esse, non bonum est, necesse est igitur vnum esse bonum & bono esse, & honestum & honesto esse, quaecumque non per aliud dicuntur, sed prima & per se. etenim hoc sufficiens est, si existit, et si non sint formae fortassis aut magis, si formae sint.

Sed persequemur, utrum quid est per essentiam, & singulare sint idem, antequam persequemur de substantia. Singulare enim existimatur non esse aliud, quam substantia in qua est, & dicitur, quod quod quid est per essentiam est substantia singularis in eo. illa autem, quae dicuntur per accedens, rectum est existimare esse aliud. **U**t ergo homo albus est aliud, & quid est albi hominis per essentiam est aliud, quoniam, si fuerint idem, tunc essentia hominis, & homo albus idem erunt. homo enim, & hō albus, ut dicunt, sunt idem: ergo homo albus, & homo etiam. Quoniam autem non est necesse, ut sint idem omnia, quae sunt per accedens, quoniam non erunt eadem extrema. sed rectum est existimare hoc accedens

A d eū esse essentia albi et musici.
sed hoc non videtur. in eis autem,
qua dicuntur per se, rectum est ut
sint idem necessarii, sicut dicimus
si aliqua substantia sint prima, et
non sint substantia aliorum, nec
natura aliorum, sicut quidam di-
cunt de formis. Quoniam, si bonum
est illud, quod bonum est, erit et
essentia boni etiam, et animal et
essentia animalis, et essentia en-
tis, et ens, et alia substantia, et
natura, et forma alia ab eis, qua
dicuntur, et illo substantia sunt
prioris, si quid est per essentia sub-
stantia. Et si fuerint absolute ab in-
veniens, quadam non sciuntur per
scientiam, et quadam non erunt
entia. Et dico ea esse absolute, si bo-
num per se non habet essentiam bo-
ni, neque illud, quod dicitur hoc, ha-
bet essentiam boni. Scire enim cu-
m libet res, hoc est scilicet scire
C quid est per essentiam, et similiter
in bono, et de alijs similiter. Si igitur
bonus non habet essentiam bo-
ni, ergo ens non habet esse, neque
vires. et similiter omnia aut
non habent quid est per essentiam,
non habebunt. et si ens non ha-
bet, ergo neque omnino aliud. Et
etiam quod non habet quidditatem
boni non est bonum, ergo necesse est
ut bonum et essentia boni sint idem,
et secundum et essentia secundum sint
idem, et omnia quae non dicuntur

de alijs, sed sunt prima per se etiam. **D**
in istis enim est sufficientia, si fue-
rit forma, et si non fuerit, sed re-
ctum est etiam ut sint forma, et
non est manifestum si sint in similitudinem.

Cum declaravit, quod quidditates sim-
plices non inveniuntur nisi in sub-
stantijs, et quod per illas sunt substanti-
ae, vult hic persequuti verum ista sub-
stantia, quae est quidditas, et substan-
tia singularis, individuum substanti-
ae, sint idem: ita quod quidditas, quae est
substantia eius, sit quidditas singula-
ris, et illud singulare est substantia
per istam quidditatem, aut quidditas rei
sit aliud a rei actu. Et quaesivit hoc
propter formas, quas dicit Plato. quoniam
in illam opinionem erunt quiddita-
tes primarum substantiarum aliae a
primis substantijs: quia sunt etiam
primae substantiae existentes per se.
Et d. Sed persequemur, &c. i. & cum
sit declaratum, quod quidditates sunt sub-
stantiarum singularium, persequere-
mur igitur, verum substantia, quae
est quidditas, et substantia singularis
sunt idem, aut non, autem persequere-
mur de substantia, quam significat
definitio quid sit. **D. d.** Singulare
enim existimatur, &c. i. apparet. n. quod
singulare nihil aliud est quam substan-
tia cuius est. s. quidditas eius. &
apparet etiam e contrario. quod substan-
tia, quae est quidditas, est substantia sin-
gularis v.g. Socrates est animal ra-
tionale. Socrates enim nihil aliud
est quam animalitas et rationalitas, quae
sunt quidditates eius: nec animalitas,
& rationalitas sunt quidditates nisi
Socratis & Platonis. **D. d.** Illa autem
quae dicuntur per accidens, &c. i. co-
posita autem ex substantijs et acci-
dentibus, quae sunt unum per acci-

Socrates
nihil aliud
est quam ani-
malitas, et ra-
tionalitas, quae
sunt quiddita-
tes eius.

Metaph. cū cō. Auer. Y

Metaphysicorum

- G** dens, dignum est existimare, q̄ p̄dicabilia eorum non sunt eadē cum q̄ditatib⁹ eorū, de q̄bus dñr. D. d. v. g. hō albus ē aliud, &c. i. v. g. qm̄ hō alb⁹ ē aliud ab hōie simp̄l. qm̄, si hō simpliciter & homo alb⁹ essent idem, tunc quiditas hōis & quiditas hōis albi essent idem. D. d. homo. n. &c. contingit enim dicentibus hoc, dicere q̄ idem est dicere homo, & dicere homo albus. deinde notificauit etiam q̄ contingit dicere ecōtrario, & d. ergo homo albus & homo, &c. i. & etiam homo alb⁹ erit homo tū D. d. Qm̄ aut̄ nō est necesse, &c.
- H** i. qm̄ autem impossibile est vt p̄dicatum & subiectum sint idē in p̄dicabilibus accidentalibus, manifestum est ex hoc, s. q̄ p̄dicatum & subiectum, q̄ sunt extrema, nō sunt idem per se, v. g. music⁹ albus. Et dedit exemplum de hoc modo accidētis. qm̄ dispositio est manifesta i eo, s. q̄ non est eiusmodi, de quo est dicere, homo alb⁹, vt distinctum fuit prius in eis, quā sunt idem per accidens. & hoc intendebar, cum d. qm̄ non erunt eadē extrema. i. qm̄, cum p̄dicauerimus duo accidentia de aliquo vno, v. g. vnum hominē esse
- I** album, & musicum, non est necesse vt musicum sit album. & p̄ extrema intendebar musicum & album, q̄a sunt extrema propositionis dicentis musicum esse album. D. d. sed rectū est existimare, &c. i. sed rectum est existimare, q̄ ista accidentia sunt cum eis, de quibus p̄dicantur eadem per se: quia sunt eadem per accidens propter hoc, q̄ congregantur in eodem. v. g. q̄, cum album p̄dicatur de aliquo, & musicum de ipso, existimatur, q̄ propter hoc congregantur in eodem, q̄ essentia albi
- & musicī est eadem. sed non est ita. **K** D. d. In eis aut, quā dicuntur per se, &c. i. in eis autem, quā sunt vnum p̄ se, rectum est dicere, q̄ sunt cū suis quiditatibus idem necessario. D. d. sicut dicimus, &c. i. v. g. qm̄, si istæ substantiæ sensibiles sunt primæ substantiæ, manifestum est q̄ ipse sunt eadem cum suis quiditatib⁹. i. cum suis definitionibus & si nō, nō erūt primæ substantiæ, sed erunt substantiæ aliorum, sicut contingit ponentibus q̄ quiditates eorum sunt substantiæ separatae ab eis. & ideo d. nō sint substantiæ aliorum, &c. i. qm̄ ex hoc q̄ posuimus q̄ substantiæ sensibiles sunt substantiæ existentes per se, non per aliud, sequit̄ vt sint cum suis quiditatibus idem. D. d. quoniam, si bonum, &c. i. quoniam, si bonum, quod est bonum, fuerit aliud à quiditate boni, tunc bonū erit aliquid & sua essentia etiam aliud, & animal est aliquid & essentia eius aliud est, & similiter ens & essentia entis. & erunt hic aliæ substantiæ à primis substantijs, & naturæ, & formæ, & erunt illæ substantiæ, & formæ priores primis substantijs, limitatiuis substantiarum. D. d. Et, si fuerint absolutæ, &c. i. & si quiditates rerum non sunt eadem per se cū rebus, sed sunt absolutæ abinuicem, continget vt quædā substantiæ non sint scitæ s. primæ substantiæ, quoniam non sciuntur nisi per quiditates suas: & vt quædam nō sint, s. quiditates separatae. qm̄ quiditates rerum non sunt entes nisi per esse rerum habentium quiditates. Et hoc intendebar, cum d. Et dico ea esse absoluta, &c. i. & dico ea esse absoluta abinuicem, i. vt quiditas boni existens per se sit aliud ab eo, vt dicē

ponen-

Aponentes formas. & similiter de quiditate rerum singularium. D. d. Scire enim, &c. i. & diximus, q. continetur in prima substantia non sunt scitae, quia res non scitur nisi per suas quiditates: & cum suae quiditates fuerint aliae ab eis, quomodo poterunt sciri? D. incipit declarare quod sequitur ut oia habeant quiditates adunatas cum ipsis, & d. Si igitur bonum, &c. i. si igitur bonum existens per se, s. genus vniuersale, non habet quiditatem boni, tunc eius vniuersale non habet quiditatem entis: & vniuersale non habet quiditatem vni.

B & sermo de omnibus in hac intentione debet esse vnius, si autem habent quiditates adunatas cum eis, aut nullam habebunt quiditatem adunatam. D. d. & si ens non habet, &c. i. & si ens non est idem cum sua quiditate, nihil est idem cum sua quiditate. D. d. & etiam quod non habet quiditatem boni, &c. i. & si illa, quae sunt bona, non habent quiditatem boni, non sunt bona, cum illud, quod est bonum, habet essentiam boni. Deinde d. & omnia, quae non dicuntur de alio, &c. & intendebat primas substantias, i. q. etiam ita est de primis

Constantijs, s. q. quiditas & habens quiditatem sunt idem. D. d. in istis enim est sufficientia, si fuerit forma & si non fuerit. i. in quiditatibus rerum, quae sunt eadem cum rebus, est sufficientia in hoc, q. res sciuntur: si ue posuerimus formas separari, ut Plato dicit, siue non. D. d. sed rectum est, &c. i. & rectum est si sunt hic formae, ut Plato dicit, q. in hoc profuit in cognitione hominis. nec est etiam manifestum ex scientia necessaria q. sunt cum formis sensibilibus, sicut fingunt dicentes formas.

Simul autem patet et q. si idem D si sint quales eas quidam aiunt, q. et non erit subiectum substantia, has enim substantias quidem necesse est non de subiecto quidem esse. essent enim secundum participationem. Ex his itaque rationibus vniuersum & idem non secundum accedens ipsum vniuersum quod, & quod quid erat esse: & q. scire vnum quod, hoc est ipsum quid erat esse scire, quare secundum expositionem necesse est vnum quiddam ambo esse. Quod autem secundum accedens dicitur, ut musicum, aut album propterea quod duplex significat, non est verum dicere, quod idem sit quod quid erat esse, & ipsum: etenim, cui accedit album, & accedens. quare quodam modo quidem est, quodam modo vero non est idem quod quid erat esse & ipsum. homini namque, & albo homini non est idem, passione vero idem. Absurdum autem apparet, & si quis vnicuique ipsorum quid erat esse nomen imponat. erit namque etiam praeter illud, aliud, quod quid erat esse equo. At vero quod prohibet nunc quod quod est vestigio esse quendam quod erat esse, si substantia quidem est quod quid erat esse? enimvero non solum vniuersum, sed ratio etiam eorum eadem, ut ex dictis patet. non enim secundum accedens vniuersum vni esse, & ipsum vnum. Item, si aliud erit, in infinitum procedet. etenim hoc quidem erit quid erat esse vni esse, illud vero vniuersum, quare de illis quoque eadem ratio erit.

Metaphysicorum

G Quod igitur de primis, & quæ per se dicuntur, vnicuique esse, & vnumquodque idem, & vnū est, patet. Sophisticæ autem ad hanc positionem redargutiones manifestum est quod eadem solutione solvuntur, & si idē Socrates, & Socrati esse. nihil enim differt, nec ex quibus aliquis interroga uerit, nec ex quibus soluens obtinuerit. Quo igitur modo idē cuique est quod quid erat esse, & quomodo non idem, dictū est.

H Et forma si sint, sicut dicunt quidam, tunc subiectum non erit substantia. quoniam necesse est, ut illæ substantiæ non sint de subiecto, & si non sint modo communicatio nis. Ex hoc igitur sermone quodlibet & quid, est per essentiam idē, & non modo accidentali. & quod scientia cuiuslibet rei est ista, scilicet re quid est per essentiam. per hanc igitur positionem necesse est ut ambo sint idem. Quæ autem dicuntur per accidens ut muscicum, aut albi, quia significant duo, ideo non est necessarium dicere quod sint idem per essentiam. illud etenim, cui accidit album, & accidens est est secundum unum modum idem, & quid est per essentiam, & secundum alium non est idem, secundum autem quod sunt hominis, & hominis albi, non sunt idem: secundum autē quod sunt passionēs, sunt idem. Et, si aliquis existimauerit, quod quodlibet nomen habet quid per essentiam, apparebit contrarium. erit enim apud ipsum quid est per essentiam aliud etiam, verbi gratia, equus est aliud, & quid est per essentiam equi est aliud. Et quid prohibet in quibusdam rebus, ut sit quidem per essentiam statim ut modo sit, si quidem per essentiam est substantia: & etiā non erit idē solum, sed definitio eius erit etiam idem, sicut manifestum est de dictis etiam. essentia enim vnius & vnum non sunt idem modo accidentali. Et si fuerit etiam aliud, procedatur in infinitum. quoddam enim quid est erit per essentiam vnum, & quoddam quod est vnum. isle igitur sermo dicitur de illis etiam. Et manifestum est igitur, quod in rebus primis, quæ dicuntur per se, etiam essentia cuiuslibet rerū singularium, & quodlibet singulare sunt idem, & vni. Et manifestum est, quod redargutio Sophistarum dissolvitur hac solutione, & quod Socrates & essentia Socratis sunt idem. non enim est differentia inter ea, neque ex illo, quod est relictum queri ab aliquo, nec ex illo, cuius dissolutio est difficilis. Dictū est igitur, quomodo quid est, per essentia est singulare, & quo non.

Id est, Ex si formæ sunt, ut dicunt, necesse est ut individua substantia rū nō sunt i. lē. Ista. n. nō sunt substantiæ nisi p formas. & formæ sepeate nō dicuntur.

Liber Septimus.

171

A dicuntur de subiecto, quia essent nō separatae, & communicantes subiecto, & si hoc esset, essent generabiles & corruptibiles, & hoc est cōtra positionem eorū qui dicunt formas esse. D.d. ex hoc igitur sermone, &c. i. ex istis igitur sermonibus, quos diximus, apparet quod quid, & sua quiditas sunt idem, & quod non sunt idē per accidens. v.g. quoniam homo, & sua quiditas, quae est anima rationale, sunt idem non separabiles, & sunt rationalitas & animalitas, quae sunt in eo, sunt idem in actu, & duo in potentia. D.d. & quod scia cuiuslibet rei, &c. i. & manifestum est ex hoc, quod diximus, quod scia cuiuslibet rei est ex sua quiditate. quoniam omnes res idem cum sua quiditate, quoniam illa, quae significant partes definitionum, & definitiones essent separatae a definitis, essent alia, & si essent alia, tunc scientia definitorum non esset a definitione. D.d. per hanc igitur positionem, &c. i. potest intelligi sic, & quia convenimus cum aduersariis in hoc, quod omnes res nō sciuntur nisi per suas definitiones, debent concedere, quod illa, quae significant definitiones, & partes earum, non sunt separatae a definitis, sed sunt idē essentialiter. Et potest intelligi sic: & per has propositiones, quas posuimus, cogitur considerans credere, quod quiditas, & habes quiditatem sunt idem. D.d. Quae autē dicitur per accidens, &c. i. illa autem, quae dicuntur per accidens. v.g. homo albus, & homo musicus, quia iste sermo significat duas naturas diuersas, scilicet albedinem & inusitā, ideo sermo cōpositus ex eis non est idem: & ideo non habent vnā cōmunem definitionem. D.d. illud. n. cui accidit, &c. i. illud. n. cui accidit albedo, est aliud ab albedine: & acci-

dens finis quod potest predicari de suo subiecto, quia est eius passio, est idē: & finis quod natura eius non est natura subiecti, non est idem. & hoc intendebat, cum d. finis autem quod sunt homines, & homines albi, &c. i. finis autē quod accidentia sunt in subiectis, non sunt in subiectis: finis autem quod sunt passionēs subiectorum, sunt idem. v.g. homo albus. Et intendit, quoniam finis quod sunt passionēs substantiarum possunt predicari de substantijs finis quod nomina non finis definitiones: finis enim definitiones non possunt predicari de substantijs, & hoc d. in categorijs. D.d. Et si aliquis existimauerit, &c. i. & si aliquis existimauerit, quod omne habens nomen habet definitionem, finis illud nomen apparebit contrarium, quoniam, si omne nomen haberet definitionem, tunc quiditas rei, i. forma eius haberet definitionem. & si ita esset, contingeret quod quiditas equi esset aliud ab equo finis definitionem. D.d. Et quid prohibet in quibusdam, &c. i. & quid prohibet in substantijs, quod posuerimus quod illud, quod significant definitiones earum, sunt substantia, ut sunt idem cum eis, quae significant definitiones, & non sunt alia? D.d. Et etiam non erit idem solum, i. & definitum non erit vnum tantum: sed definitum & definitio sunt idem, sicut declaratum est superius. v.g. quod homo non est vnum tantum, sed vnus cum sua definitione. D.d. Et, si fuerit etiā aliud, procedetur in infinitum. i. & si illud, quod significat definitio, habet naturam aliam a natura definitionis. i. natura existentē in actu extra naturā definiti, sequitur ut natura, quae signat definitio, habeat scđam definitionem significantē tertiā naturā extrinsecā a natura secūda, & terna-

Y iij quar-

Metaphysicorum

E quartam, & sic in infinitum. D.d. quoddam.n. quid est erit p essentia, &c.i. idē. n. diuidet in duas ptes, quarum utraq; est vnum, i. in formam, & illud, cuius est forma, & intendit, si forma habuerit definitionem, & materia definitionē, cuius quoddā est quiditas & vnū, & quoddam ē illud, cuius est qditas & vnū, aliud habebit aliā definitionē. D.d. iste igit sermo dī de illis ē. i. v. g. qm̄. forma & materia, si hnt definitionē, necesse est vt diuidant in duas partes: quarū utraq; diuiditur i definitionē, & definitū: cū hoc qd congregat

H ex eis, est vnū. D.d. Manifestū ē igit qd in rebus primis, q dnt p se, & esse nā cuiuslibet rerū singularium, & quodlibet singulare sunt idē, & vnū &c. i. manifestum est igit, q qlibet primarū substantiarū est idē cū sua quiditate. D.d. Et manifestū est q redargutio, &c. i. qm̄ Sophistæ qrebant si hō est vnus, si rñdet q ita, dicunt, nonne hō est atal & rōnale: ergo est vnū & nō vnū. & ideo dixit, q p istam eadē solutionē dissoluūt ista qstio, i. q diceat eis q hō & sua definitio sunt vnū in actu, & plura in potentia, & hoc intendebat, cū d.

I & q Soc. & essentia Socratis, &c. Et forte qd Sophistarum est ista. quiditas hoīs aut est eadē cum hoīe, aut aliud. si aliud, tunc hō non habebit quiditatem. si idem, tunc quiditas hoīs est hō: sē hō hēt quiditatē: ergo quiditas habebit quiditatem. & sic in infinitum. Et solutio est. qm̄ quiditas hoīs est hō vno modo: & non est hō alio modo: & est forma hoīs, & non est hō, qui est congregatus ex materia & forma. & hoc intendebat, cum d. neq; ex illo, quod est reētū qti ab aliquo, &c. i. & p istū ser-

monem dissoluunt oēs qōnes quæ sitz in hac intēctione, siue fuerint faciles dissolutionis, siue difficiliis. D. d. Dictum est igit qūo quid est, per essentiam, &c. i. declaratum est igit ex hoc sermone modus, ex quo apparet q substantia sola est definita, & q est vnum, i. qm̄ est vnū i actu, & non vnum in potentia, i. q natura actus non est eadem cum natura potentia. sed Sophistæ accipiebant definitionē, & definitū vnū quodā modo, & non vnum quodāmodo.

Entium alia natura, alia arte, alia casu: omnia vero ab aliquo, ex aliquo, & aliquid fieri. Cap. 6.

Eorum autem, quæ sunt, quædam natura, qdam arte, qdam a casu sunt. Omnia vero, quæ sūt, & ab aliquo, & ex aliquo, ac aliquid sūt. Aliquid vtro dico, secūdū quodq; predicamentum, aut. n. hoc, aut quātum, aut quale, aut vbi. Generationes vero, naturales qdē hē eorum sunt, quorū gñatio ex natura est. ex quo autem fit, ea est, quam materiam dicimus, a quo vero, quippiam eorum est, quæ natura sunt. ipsum autē aliquid, homo, aut plāta, aut quicq; aliud similitum, quæ maxime dicimus substantias esse. Cuncta vero, quæ aut natura, aut arte sunt, habent materiam. possibile. n. est esse, & non esse eorum vnum quodq; hoc autē cuius materia. Vniuersaliter vero & id, ex quo natura, & illud, per qd natura, quod. n. fit, hēt naturā, vt planta, aut atal. Et a quo, natura

*Dubium
Annishe-
nus. p quo
vi d. Me-
ta. 14.
* 2. l. qd.*

*Quiditas
hoīs ē hō
vno mō,
& nō ē hō
alio mō, et
est forma
hoīs. Idē
iffra. 1. 1. 14.
& 41. 12.
Met. c. 14.*

Atura quæ fm formam dicitur, q̄ eiusdem speciei est. hæc autem in alio est. hō nancq̄ hōiem generat. sic igit̄ fiunt, q̄ ob naturam sūt. Cæteræ vero generationes dicuntur effectiōes. Omnes autem effectiōes, aut ab arte, aut à potestate, aut ab intellectu.

Illā autem, quā generantur, q̄dam generantur natura, & quædam artificio, & quædam ex illo, quod est per se. Et oē, quod generatur, est aliquid, & ab aliquo per aliqd. Et dico aliqd, quodlibet prædicabile, aut hoc, aut quātum, aut ubi, aut quale. Generabilia autem quædam sunt, quorum generatio est à natura. & ex eis quoddam est illud, ex quo est generatio, quod est materia: & quoddam illud, per quod fit aliqd, quod fit à natura, aut hoc, aut domus, aut aliqd tale, de quibus dicimus eas esse substantias. Et omnia, quæ generantur aut à natura, aut artificio habent materiam. quodlibet enim eorum habet potentiam ad esse & non esse. & hoc in quolibet est materia. & quod habet naturam, & est generatum habens naturam, ut domus, aut aīal. Et illud, per quod est illa natura, est illud, quod dicitur per formam, aut simile formæ, & est in alio. hō mo. n. generat. illa. n. q̄ sunt per naturam secundum hoc generantur.

Generabilia autem alia dicuntur D actiones. Et omnes actiones, aut sunt à potentia, aut artificio, aut cognitione, aut casu, aut ex se.

Intendit in hoc caplo declarare, 12 q̄ formæ Platonis nihil profunt ad gnationem: qm̄, cū destruxit eas non prodesse in scia, si cōcesserim⁹ eas esse, vult et in hoc cap. destruerē eas non prodesse in generatione. Et d. Illa autem, q̄ generantur, &c. i. & manifestum est, q̄ omne, quod generatur ab aliquo triū, aut à natura, aut ab artificio, aut ex se, f. casu. D. d. Et oē, quod generatur, est aliqd, &c. i. & omne, qd̄ generatur, ē aliqd decem prædicamentorum, & generatur ab aliquo, & est materia: & per aliqd, & est agens. & dico generabile esse aliqd, f. substantiam, & aliqd aliorum prædicamentorum. D. d. Generabilia autem, &c. i. generabilia aūt quædā sunt naturalia, & sunt illa, quæ sunt à natura. Et, cum induxit generabilia per naturam, incēpit narrare, q̄ causa materialis cuiuslibet eorū est sui generis, & d. & ex eis quoddam est illud, &c. i. ex generabilibus per naturam inuenitur causa materialis, & agens generabilia, ut hō, aut aliqd generabile. Et d. aut aliqd tale, inuendo q̄ sermo eius est de generabilibus, quæ sunt in prædicamento substantiæ, quæ dicuntur generari proprie. generabilia autem, quæ sūt in alijs prædicamētis, magis dñr pati, q̄ gnari. Et, cū declarauit, q̄ gnabilia nālia sunt à materia, & ab agēte, j sunt hui⁹ gn̄is, i. gnabiliū naturæ, incēpit narrare, q̄ artificialia conueniunt cū rebus nālibus i istis

Y iij tribus

Metaphysicorum

G tribus, scilicet quod habent materiam, & quod sunt per aliquod, & quod sunt aliquid, & d. Et omnia, quae generantur aut natura, &c. Deinde d. causam, propter quam quodlibet eorum habet materiam, & d. quodlibet enim eorum, &c. i. in quolibet enim eorum inuenitur aliquid, quod potest recipere formam naturalem: aut artificialem: aut non potest recipere, & quod est tale dicitur materia, & est illud, ex quo est natura totius. D. d. & quod habet naturam, &c. i. & conueniunt etiam omnes res generabiles habentes naturam & formam in

H forma & natura generatum. n. habet naturam & formam. vt homo in rebus naturalibus, & domus in rebus artificialibus, & d. aut simile, propter illa, quae generantur a natura communi duabus formis diuersis, vt mulus ab equo, & asino. D. d. Generabilia autem alia dicuntur actiones, i. generabilia autem alia, praeter illa, quae sunt in substantiis, magis dicuntur acta quae generata. Et cum dicta, induxit etiam causas agentes ea, & d. Et omnes actiones, &c. i. & intendit per artificium potentiam artis: & per potentiam virtutem animam & naturalem: & per cognitionem illud, quod homo agit a cognitione & voluntate: & per illud, quod est ex se, casum, qui est a natura, & ab anima: & per casum, qui est voluntarius, vt dictum est in Secundo

Phisic. & non dixit in generabilibus per naturam, scilicet generabilibus in substantia ea generari ab illo, quod est per se, quoniam nulla species inuenitur fieri casu, sed inuenitur aliquid simile ei, quod fit casu, scilicet species, quae hunc ex se, non ex simili, vt post dicit.

Harum autem quaedam etiam a casu sunt, & a fortuna, perinde atque in his, quae a natura sunt, quaedam enim & illic, eadem & ex semine, & absque semine sunt, de his itaque postea considerandum est.

Ab arte autem sunt, quorum forma in anima. formam autem dico ipsum, quod erat esse vniuscuiusque, & primam substantiam. Et enim contrariorum quodam modo eadem forma est. priuationis namque substantia opposita substantia, vt sanitas & aegritudinis. illius, namque abentia ostenditur aegritudo. sanitas vero est ratio, quae in anima & inscientia est. Fit autem sanum, ita intelligitur. cum hoc sanitas sit, necesse est, si sanitas erit, hoc fieri, vt puta aequalitatem. & si hoc caliditatem, & ita semper intelligitur, donec redigat in illud, quod ipse potest vltimum facere. Deinde morbus, qui iam post haec fit, effectio ad sanitatem appellatur.

Quare quodam modo ex sanitate sanitatem accedit fieri, & domum ex domo, quae sine materia, eam, quae habet materiam, Ars enim medendi, & aedificandi est forma sanitatis, & domus, dico autem substantiam absque materia quod quid erat esse. Generationum autem, & motuum, haec quidem intellectio, illa vero effectio vocatur, quae quidem a principio & forma, intellectio: quae vero ab ultimo ipsius intellectio, effectio. Similiter autem & in ceteris medijs vnumquodque fit, dico autem, vt puta, si coqualefecit,

oportet

2. Phisic. 77.
Nulla species
inuenitur fieri
casu, id est
6. Metaph. 4.
& c. 6. & 8.
Phisic. c. 46.
re. com. 1.
Hac non te
peries in
Auer. text.

ut quodlibet
sanitas vt
ro 176, in
th exponit
ex textu
Nicolai.

L
Hic habet
methodos
Resoluitur
ut ac Co
positum.

M

A oportet adæquari. quid igitur ē adæquari hoc autem erit, si calescet. hoc autē quid est hoc qui dem. hoc autem potestate inest, hoc vero iam in ipso est. Facies igitur, & vnde cōualefcendi motus incipit, si ab arte, forma est ī anima. q̄ si ā casu, ab eo, quod est faciendi principium illi, qui ab arte facit, sicuti fortassis & in medendo principiu ā calefaciēdo fit. hoc autē facit fricatione. Calor itaq̄ in corpore, aut pars sanitatis, aut sequitur eum aliquid tale, quod ē pars sanitatis, aut plura. hoc autem vltimum faciens, & quod ita pars est sanitatis, & domus, & aliorum, vt lapides. Quare, quemadmodū dicitur, impossibile est fieri, si nihil præexistat.

C Sanitas vero est definitio, quæ est in aīa, & sciētia etiam. Et erit sanitas eius, qui infirmatur secundum hunc modum. cū illud fuerit sanitas, necesse est, si hoc sanatur, vt habuerit naturam diuersam, et si hoc fuerit, erit calor. & secundū hunc modum dicemus vnum post aliud, donec perueniamus in hoc, quod impossibile est vt post ipsum sit aliud. Deinde motus, qui est ex hoc, est actio eius, quod p̄cessit ad sanitatē: ita quod accidit quoquo modo vt sanitas sit ex sanitatē domus ex domo, q̄ sunt non a materia illa, quæ sunt ex materia. Ars, n. medicina, & ars adificatoria sūt

forma sanitatis, & forma domus. **D** & dico substantiam, & hoc ē tale, & est talis in potentia. Et ē talis causa agens, & illud, ex quo ē principium motus. sanitas, n. si est ab artificio, est ā forma, quæ ē in aīa. et si est ex illo, quod est per se, erit illud, quod est ex hoc. & cum principium actionis est agens ex artificio, vt operari per medicinā, rectum est vt principium sit ex calefactione, & erit hoc per consecrationem. Calor igitur, qui est in corpore, aut est pars sanitatis, aut aliquid tale sequitur ipsum, & est pars sanitatis, aut erit per plura, quorum vnum est agens, & est secundum hunc modum etiam pars sanitatis, & domus.

E Ille sermo non v̄t continuus cū sermone p̄dicto. & in libro Nicolai Peripatetici, & ī eius abbreviatione ex hoc libro dicit: & actiones residue aut erunt ab artificio, aut ā potētia: & pauca generabilia erunt ex se, & casu, quæ admodū in rebus naturalibus est etiam aliquid, qd̄ generat ex seminibus, & aliquid, quod generat ex non seminibus. Debet igitur legi continuum cū hoc, q̄ dixit, q̄ qd̄ erunt ex se & casu, quæ admodū in rebus naturalibus est aliquid, qd̄ generat ex seminib⁹, & aliquid, qd̄ ḡnatur ex non seminibus, i. q̄ illud, qd̄ ḡnatur ex non seminibus, est simile actionibus, q̄ sunt casu. Dein de inuenimus in lib. Nicolai sequi: Et ḡnabilia ab artificio sūt illa, quoru forma, & quiditates sunt existētes

23
Intro-
ductio Nico-
lai.

Metaphysicorum

Etes in aīa, s. in prima substantia. & illar formar sunt quodā modo eadem forma. Multotiens ēt scimus formā p non esse, & non esse p formā: qm non existunt in simul, vt sanitas, & infirmitas, sed corruptio alteri est generatio reliqui. Et sanitas dī duobus modis. dī. n. de forma, q est in aīa, & de habitu, qui est in corpore. & ambo sunt idem: sed sanitas secūdo modo inuenit ab ea, q est fm primum modum. Et, cū ita sit, ē post istā, aut ista est sanitas. & post hunc sermonē inuenimus sermonē Aris. Et Nicolaus intendit per hoc, quod dicit: & generabilia ab artificio, & c. i. & res existentes ab artificio, sunt illa, quorū formar, & quiditates sunt in aīa: & formar contrariar existentes in aīa, sunt quodammodo eadē formas. D. d. cā in hoc, & d. multoties enim & c. i. & signū huius ē, qm multotiens scimus formas per suas formas contrarias, & contraria p suas formas. & hoc erit fm illud, qd est manifestius, non quia congregant ī aīa duar formar contrariar in simul sicut non congregant extra aīam: qm esse alterius est corruptio reliq, & corruptio alterius est generatio reliqui. D. d. & sanitas dī duobus modis, & c. i. & cū ita sit, manifestum est, q forma artis dī duobus modis: quorum vnus est forma, q est in anima, & alius est illa, q est extra aīam, & sunt idem: & q illa, q est extra animam, est ab illa, q est in anima. v. g. qm sanitas dī duobus modis. dicitur enim de intellectu sanitatis, qui est in anima, & dī de sanitare existente in corpore: & q sanitas, quā est in corpore, est ā sanitare, q est in anima. & hoc intendebat in hoc cap. de

clarare, s. q artificio in hoc est sile naturar, s. q in hoc, q illud, quod fit, fit ab eodem in forma, aut a simili. & ideo dicit, q sanitas in aīa est sanitas prima intentione. D. d. & cū ita sit, & c. i. sanitas igit, q est extra animam, est per sanitatem, q est in anima: aut sanitas, quā est in anima, est sanitas simpliciter, & q est extra animam, est posterior. D. incipit dicere quomodo inuenitur sanitas, quā est extra animam, ā sanitare, quā est in anima. & hoc est de verbis Arist. cū dixit. Sanitas vero ē definitio, quā est in anima, & sīa etiam, & c. i. sanitas vero in rei veritate est definitio sanitatis, q est in anima. & scire ipsam non est sanitas, quā est extra animam. D. d. Erit sanitas ei, qui infirmatur fm hunc modū, i. & sanitas, quā est extra animam, est ā sanitare, quā est in anima, fm q dicit. D. d. cū illud fuerit sanitas, necesse est, & c. i. & cū is infirmus est modo sanus, necesse est vt fluxus naturar fuerit: & si fluxus naturar fuerit, necesse est calorem fuisse: & si calor est, necesse est potasse laxatiuū. & hoc intendebat, cū dixit: & si hoc est, iam fuit calor. D. d. & secundum hunc modum dicemus vnum post aliud, & c. i. & sic dicem' vnum post aliud secundum dissolutionem, incipiendo ā posteriori, & perueniendo ad primum principium ī cognitione. D. d. Deinde motus, qui ē hoc, est actio, & c. i. deinde motus, q incipit ab vltimo in dissolutione, & est compositio, dicitur actio procedens ad sanitatem, ita q accidat, q sanitas, quā est extra animam, sit ad sanitatem, q est in anima. Et intendebat, q esse sanitatis, q est in aīa, est in compositione ad esse sanitatis, quā est

Hic exponit textum suum.

L

For contrarie existentes in aīa s. quod dicitur eadē forma. & s. aīa recipit contrarias formas. vi. 6. Met. c. 8.

Sanitas in aīa & extra animam idē dī. vide opposit. 12. huius. c. 23.

Difficili fit incipiendo M a posteriori & perueniendo ad primum principium. Sed opposit. vide 1. Met. c. 11. Vide etiam Zim.

Liber Septimus.

174

A est extra animam. & hoc est illud, quod dicitur, quod principium operationis est huius cognitionis: & principium cognitionis est finis operationis. D. d. q. sunt non a materia, illa, quae sunt a materia, i. & a domo, quae est in aia. & hoc intendebat, cum dixit: non a materia erit domus, quae est extra animam, & est illa, quae est in materia. D. d. Arsenim medicinae, &c. i. & c. eius est, quoniam ars medicinae, quae est in anima, est eadem cum forma medicinae, quae est extra animam. & similiter de arte aedificatoria cum formis aedificatorum. D. d. & dico substantiam, & forte intendit: & dico substantiam, i. formam sine materia, formam quae est in anima: & formam quae est in materia, formam quae est extra animam. Deinde cum hoc copula hoc, quod dicitur: & hoc est tale, &c. i. in sanitate Iuvenij tria, quae inveniuntur in oibus generabilibus. Est n. aliquid, & ex aliquo in potentia, & per aliquid in actu: & est illud quod assimilatur principio motionis. D. incoepit dicere species causarum agentium, & d. sanitas. n. &c. i. sanitas. n. & si fuerit ab arte medicinae, tunc primum agens sanitatem est forma sanitatis, quae in anima: & si fuerit sine arte, tunc agens ipsam est extra sanitatem, quae est in corpore sanabili. Sed est diminutivum, & ideo indiget artificio. Et dicit hoc, quoniam virtutes naturales generantur sunt siles virtutibus artificialibus. D. d. & cum principium actionis, &c. i. v. g. in sanitate, quae fit ab artificio, rectum est igitur, ut sanitas fiat ex calefactione: & calefactio fiat ex confractione, aut a potu vini, & siliabus. Calor igitur, quae est in corpore, qui fit a confractione, aut a potu vini, aut est pars sanitatis, aut

illud, quod sequitur ex eo, est pars sanita-
tis. & hoc autem erit unum, aut plura.
Oia igitur ista erunt partes sanitatis. &
unum eorum erit primum agens. scilicet
calor: & est quodquoque modo pars sani-
tatis. Et intendebat, quod sanitas, quae est
a non artificio, est a sanitate aliqua
aut a parte sanitatis: cum artificio
necessario utatur in inveniendi san-
nitatem. Ista parte sanitatis, scilicet est
re sanabili. Et in libro Nicolai inue-
nitur sequi: domus igitur, & sanitas, &
sphaera cupri, quae est ex eis existens in
materia: quoniam aliqua pars non est cum
materia, quae habet illud, quod est genus
est hoc. n. est vltima materia vero, & il-
lud, ex quo est aliquid, non dicitur semper
sine aequivocationem, cum illo, quod fit
ex ipsa sine quod circulus fit, aut ex cupro,
aut ex lapide hoc. n. non nosatur
a nomine alterius istorum. i. domus au-
tem & sanitas pars eorum, quae est ma-
teria, scilicet forma, quae est extra animam
bene potest praedicari de illa parte
nomen formae: cuius illi parti, & defini-
tio eius, quae est in anima. & ista for-
ma dicitur genus pars autem, quae est mate-
ria domus & sphaerae, non potest praedi-
cari de composito nomen eius, nec
definitio eius. Sphaera. n. cupri dicitur sphae-
ra, sed non dicitur cuprum. sed, si dicatur
dicitur sine denominatione. v. g. cuprea.
& quod in hoc capitulo intendit declarare
naturam generationis. Et hoc inveni-
tur in sermone Aristotelis in capitulo
sequenti, in quo dicitur dicitur in sermone,
&c. i. et declarat diametrum inter formam
& materiam, & dat propositionem in
eo, quod vult declarare, quod forma
nec est generabilis, nec est corruptibilis,
nisi per accedens. & sicut est de mate-
ria, & quod generabile & corruptibile
in rei veritate est individuum com-
positum ex forma & materia.

Quod

Materia
non potest
de eo, cuius
est materia,
nisi
secundum
denotationem
Idem infra.
41. 14. &
41. 16. & 9
Me. 16. 12.
Idem 1. c. 1. c. se
quens. i. 1.
Met. 1. 17.
& 1. 7. Ph.
F
dicitur sine
denotatione. v. g. cuprea.
& quod in hoc capitulo intendit declarare
naturam generationis. Et hoc inveni-
tur in sermone Aristotelis in capitulo
sequenti, in quo dicitur dicitur in sermone,
&c. i. et declarat diametrum inter formam
& materiam, & dat propositionem in
eo, quod vult declarare, quod forma
nec est generabilis, nec est corruptibilis,
nisi per accedens. & sicut est de mate-
ria, & quod generabile & corruptibile
in rei veritate est individuum com-
positum ex forma & materia.

Vol. 4. cor-
104. & 15
Virtutes
naturales
generantur
& sunt
siles vir-
tutibus ar-
tificialibus.
videt. 1. ph.
73.

Metaphysicorum

- G** Quod igitur pars ex necessitate existet, patet. materia namque pars. inest et hoc, & fit. Sed utrum eorum etiam est, quæ in ratione? utroque quidem modo dicimus multos circulos quidnam sint, et materiam dicentes, quod genus, et formam, quod talis figura, et hoc est genus, in quo primo ponitur. æneus autem circulus habet in ipsa ratione materiam. Ex quo vero tanquam materia fiunt, aliqua dicuntur cum sit non illud, sed illiusmodi. ut statua, non lapis, sed lapidea. homo autem conualescens non dicitur illud, ex quo.
- H** Et dicitur in sermone duobus modis, quod in eo sunt plures circuli: et dicimus, quod materia est cuprum, et dicimus, quod forma est talis figura. et hoc est genus, in quo ponitur primum subiectum. cuprum vero in suo sermone est materia. illa autem, quæ sunt ex aliquo, sicut illa, quæ sunt ex materia, quadam dicuntur cum fuerint non illud, quod dicitur illa materia, sed secundum respectum ad illud, verbi gratia quod statua non dicitur lapis, sed lapidea. homo autem sanus non dicitur esse illud, ex quo fit.

I Et dicitur in sermone, & c. iste sermo est præcisus à precedenti. Et intendit per sermonem definitionem. & intendit per duos modos formam & materiam. quod pars composita continet duos modos, scilicet materiam & for-

mam. v. g. circuli si cupri, & ideo de hoc initio continet multos circulos quodammodo, & quodammodo vult. D. d. & dicimus, quod materia est cuprum, & c. i. & dicimus per hoc, quod diximus de differentia inter formam & materiam, quod materia sphaeram demonstrat est cuprum. & dicimus, quod sphaera secundum suam formam est figura talis. Et intendebat per hoc distinguere inter materiam & formam & compositum ex eis, & quod definitio composita est ex ambobus. Et intendebat per hoc, quod dixit talis, rotundum, aut quadratum, aut aliam figurarum. D. d. & hoc est genus, & c. i. & hoc, quod prædicatur de forma, secundum quod est universale de forma, & est illud, in quo prædicatur species, est illud, quod dicitur genus. Et intendebat distinguere per hoc inter materiam & genus. D. d. cuprum veto, & c. illud autem, quod fit ex cupro & figura, inuenitur in sua definitione cuprum, & figura, cum dicitur statua cuprea, & circulus cupreus. D. d. Illa autem, quæ fiunt ex aliquo, & c. i. generabilia autem, quæ generantur ex alio, scilicet materia, quæ componuntur, quædam nuncupantur à nomine eius, ex quo generantur, scilicet materia eius, sed secundum denominationem. v. g. idolum, quod fit ex lapide, quoniam non dicitur lapis, sed lapideum. & hoc plus manifestabit in rebus naturalibus. v. g. quoniam habet dicitur sanguineus & carneus, sed non caro aut sanguis. D. d. homo autem sanus, & c. i. quædam vero, v. g. sancti non denominatur ab illo, ex quo transmutatur, ut in infirmo, ita quod dicitur quod sanum sit laborans, id est quod contrarium est remotius à natura generati quam materia, licet utrumque non vere prædicetur de illo.

Dfñ inter genus et mām vide infra. c. 41. & l. h. 17.

Mā denotative pñcat de materiato M Idem supra. c. 6. 23.

Vide. 2. d. Aia. c. 8.

Causa

A Cā vero est, quia fieri contin-
git ex priuatione, & subiecto, qđ
dicimus materiā. v. rputa & hō,
et egrotus sit sanus, magis tñ dī
ex priuatione fieri, veluti ex egro-
to sanus, qđ ex hōie. quare sanus
egrotus qđ nō dī, sed hō, et hō
sanus. Quorū veropriuatione in-
certa & innominata est, vt ī gre-
cuiuscunq; figurę, aut in lateri-
bus & lignis domus, ex his non
dicentur fieri, sicut illic ex egro-
to. Quare, sicut nec vbi ex quo,
hoc nō dī illud, nec hic statua li-
gnū, s; deriuatiue dī lignea n̄ li-
gnū, et cetera n̄ es, et lapidea et n̄ la-
pis, et domus latericia s; n̄ lateres.

Et cā eū est, quoniam fit ex pri-
uatione, et subiecto, quod dicitur
materia. v. g. quomā homo, et infir-
mus erit sanus. et generatio dici-
tur ex priuatione magis, vt sanus
ex infirmo, aut ex hōie. et iō nō
dicitur sanū esse infirmū, sed dici-
tur hō, et sanus hō et. Illa aut, quo-
rū priuatio nō est manifesta, nec

C habet nomē vt aliqua figura nū-
cupatur, aut domus in lateribus,
et lignis, existimatur quod ex istis
sit, secundū quod dictū est illic ex
infirmo. Et iō, quē admodū nō dici-
tur illic aliquid a nomine eius, ex
quo est, ita hic etiam non dicitur
idolum esse lignum, sed ligneum,
et cupreum non cuprum, & lapi-
deum non lapis, & domus lateri-
cia & non lateres.

Cū narravit, qđ quēdā genera-
bilia denominant ab illis, ex quibus
generatur, & qđ nō, vult dare cau-
sam, pp quā generatum non dicit a
nomine materię, a qua generat, &
d. Et cā illius est ē, qm ex priuatio-
ne fit, & subiecto, & c. i. & cā in hoc
est, qm generatum non generat ex
materia tñ, sed ex materia, & pri-
uatione, qđ est in materia. dicere. n.
hominē esse sanū est dicere homi-
nem infirmū esse sanum. D. d. & ge-
neratio dicitur ex priuatione magis,
i. & generatū magis videt attribui,
qđ fiat ex priuatione, qđ attribui sub-
iecto priuationis. generatio. n. fit ex
priuatione, nō ex esse. & ideo dī in-
firmum fieri sanum, magis qđ dica-
tur hō fieri sanus. & hoc intēdebat,
cū dixit: vt sanitas ex infirmo, aut
ex homine. D. d. Et ideo non dī sa-
num esse infirmum. i. & ideo gene-
ratum nō cōicat eum contratio, ex
quo generatur in nomine. vnde nō
dī qđ sanus est infirmus, sed dicitur,
qđ hō est hō sanus, & qđ homo nō sa-
nus sit sanus. D. d. Illa aut, quorum
priuatio, & c. i. generabilia autem,
quę generantur ex subiecto, quo-
rum priuatio non est manifesta in
subiecto, nec habet nomen, ex illi-
F
mat, qđ dicere in eis ea generari ex
subiecto. est sicut dicere ex lateti-
bus fieri domum, aut ex lignis fieri
scamnum, & sicut est dicere ex infir-
mo fieri sanum. D. d. Et ideo, quē-
admodum. nō dicitur illic, & c. i. &
cū ita sit, quemadmodū n̄m non di-
citur sanum esse infirmum, ita non
dicitur idolum ēē cuprum, nec do-
mum esse lateres aut ligna, sed se-
cundum denominationem cupreū,
& lapideum.

Cū

Quod pri-
uatio po-
teat, non sit
denomia-
ua.

Viā. i. Ph.
s. r. & c. 61.
Generatio
magis vt
attribui

E
priuatiō,
qđ subiecto
priuatiōis
sū oppo-
sitū vid. i.
Ph. cō. 60.
vbi hēc qđ
mā ē illā,
qđ vere ge-
nerat. Vi-
de. c. Zim.
Quorū pri-
uatio la-
tet, deno-
minatio fit.

Metaphysicorum

Cum neq. tanquam ex ligno fit statua, aut ex lateribus domus, si quis accurate inspexerit, profecto simpliciter dicit: propterea quod oporteat fieri, mutato ex quo, sed non permanente. propter hoc igitur sic dicitur.

Formam non fieri, sed compositum ex materia et forma. Cap. 7.

Cum aut. & ab aliquo fiat quod fit, hoc aut dico unde generatiois principium est: et ex aliquo, fit aut hoc non priuatio, sed materia, iam enim determinatum est, quemadmodum hoc dicimus: & quod fit, hoc aut est aut sphaera, aut circulus, aut quodecunque ceterorum euenit, sicuti neq. subiectum facit ipsum es, ita neq. sphaera, nisi fin accens, quia enca sphaera sphaera est. illa aut non facit: hoc aliquid. n. facere ex osino subiecto hoc facere est. Dico aut quod es facere rotundum non est ipsum rotundum, aut sphaeram facere, sed aliquid aliud, ut puta formam hanc in alio. Si. n. facit, ex aliquo alio profecto facit. hoc. n. supponebatur, ut puta facere aenea sphaeram. hoc autem ita, quia ex eo, quod es, hoc facit, quod sphaera est. Si igitur & hoc ipsum facit, patet quod similiter faciet, & generationes in infinitum procedent.

Cum igitur sit sicut idolum fit ex ligno, aut domus ex lateribus,

si aliquis bene consideret, non dicet modo simplici ipsum esse unum. illud enim quod est ex aliquo, debet esse ex aliquo quod transmutatur, non ex aliquo quod remanet in eadem dispositione. & ideo dixit secundum hunc modum. Et, cum illud, quod generatur per aliquid, dicitur hoc, ex quo est principium generationis, est ex aliquo etiam & fit hoc. ergo non priuatio, sed materia. iam igitur distinximus superius, quomodo dicitur hoc, & quod est ex hoc. ex hoc autem sphaera, aut circulus, aut aliud, quod comprehenditur ex alijs. quoniam, quemadmodum non facit cuprum subiectum, similiter etiam neq. sphaera nisi per accidens. quoniam sphaera cupri est sphaera. & ideo facit illam. Dico enim quod hoc facit hoc ex universalis subiecto, scilicet cuprum rotundum, & sphaeram. & hoc non est aliud, sicut ista forma in anima. Quoniam si facit, ex alio facit. & hoc est subiectum, sicut factura sphaera cupri. & est secundum hunc modum, quoniam ex hoc, quod est cuprum, facit hoc, quod est sphaera. Manifestum est igitur quod illud facit etiam similiter. & sic procedunt generationes secundum hoc in infinitum.

Idest,

126. Id est, & cum omne generatum in
A substantia non dicitur generari ab
 hoc, nisi fm qd dicitur, qd idolum sit
 ex ligno, & domus ex lateribus, ma-
 nifestum est qd, si aliquis bene con-
 siderauerit in hoc, qd non est dicen-
 dum qd generatum est vnum sim-
 pliciter, id est forma tantum, sed co-
 positum ex materia & forma & pri-
 uatione precedente. D.d. causam,
 & dixit: illud enim, quod est ex ali-
 quo, &c. id est, quoniam generatio
 erit, qn generans transmutat mate-
 riam, donec faciat in ea formam. &
 dixit, non ex aliquo, quod remanet

B in eadem dispositione: quoniam, si
 materia remaneat in sua dispositio-
 ne, quando generans generat gene-
 ratum, tunc generans nihil facit nisi
 formam tantum. D.d. & ideo dixit
 fm hunc modum, id est, & generatio
 dicitur in hoc demonstrato fm hunc
 modum, non in hac forma demon-
 strata. D.d. Et, cum illud quod ge-
 neratur, &c. i. & cum generatum no
 generetur, nisi p aliquid, ex quo est
 principium generationis, manife-
 stum est, qd generatum generatur
 ex aliquo, quod est materia, non ex
 priuatione accidentis materiae. Et,

C quia hoc distinctum est in natura-
 libus, d. iam igitur distinctimus su-
 perius, quomodo dicitur hoc, scilicet
 quomodo dicitur, qd materia est prin-
 cipium, & priuatio principium, &
 fm quor modos dicitur materia.
 D.d. & quod est ex hoc, i. & cu
 declaratum est, qd generatum compo-
 nitur ex materia & forma, & quod
 est aliud ab eis: illud igitur, quod ge-
 neratur est hoc indiuiduum demon-
 stratum in actu. v.g. hac est sphaera
 demonstrata ex hoc cupro demon-
 strato, aut circulus demonstratus ex

materia demonstrata, aut aliud co-
 prehensum sensu. Deinde dicit: ra-
 tionem super hoc, & dicit, quonia,
 quoadmodum non facit cuprum, &c.
 id est, & agens, cum facit ex cupro,
 non facit ex cupro formam tantum,
 quemadmodum no facit materia.

& hoc intendebat, cum dicit, quem-
 admodum non facit subiectum, si-
 militer non facit sphaeram cupri, si
 formam, nisi per accides. Et dixit
 per accides, quoniam, cum fecerit
 aliquid habens formam, tunc facit
 formam per accides. Deinde dicit:

quonia sphaera cupri est sphaera, &c.
 id est, quonia sphaera cupri est sphae-
 ra cuprea, & non sphaera tantum, nec
 cuprum tantum: & ideo est illud,
 quod facit artifex. Deinde dicit:
 Dico eni qd hoc facit hoc, &c. id est
 & dum declaratum sit hoc, necesse
 est vt artifex sit aliquid demonstra-
 tum, quod facit aliquid demonstra-
 tum, scilicet qd facit cuprum esse ro-
 tundum, aut sanguinem esse homi-
 nem, aut equum. D.d. & hoc non

est aliud, &c. id est, & non facit ali-
 quod vnum in aliquo vno, v.g. for-
 mam in subiecto. quoniam manife-
 stum est qd, si facit, facit ex alio aliud,
 non aliud in alio. facit enim ex ma-
 teria formatum, non in materia for-
 mam. Deinde dicit, & fm hunc mo-
 dum, &c. id est, v.g. qd artifex facit ex
 hoc demonstrato illud, quod est sphae-
 ra, & est res sphaerica, no sphaera sim-
 pliciter, id est, si igitur facit formam,
 tunc facit formam ex forma & ma-
 teria, & illam formam etiam ex for-
 ma & materia, & sic in infinitum. &
 similiter est de materia. Generatur
 igitur est illud necessario, quod con-
 gregatur ex forma & materia, non
 forma nec materia.

Fofa fit p
 accis. Id est
 supra. 2.
 & 1. Phyl.
 com. 5.

E

* Agens fa-
 cit ex alio
 aliud, non
 aliud i alio.
 na facit ex
 ma forma-
 tu, non in
 ma formam.
 Idem in
 fequenti.
 F

Si agens a-
 get formam,
 tunc facit
 formam
 ex forma
 & ma. &
 sic i infini-
 tu. Id est co-
 fequenti. vi-
 de p hoc
 comen. 12.
 12 Met.

Mani-

facit co-
 munit ex
 d & for-
 a, & est
 ud ab
 Id est in-
 27. &c
 co. &c
 et. c. 6.
 3 A Ia
 iuxta
 id est.

Metaphysicorum

- G** Manifestum igitur est, qd neq species sit, aut quodcuncq nominare oportet formā, quā in sensibili est, nec est eius generatio, nec est hęc ipsum quid erat eē. Hoc enim est, quod ī alio sit, aut ab arte, aut ā natura, aut potentia. æneam vero spharā esse facit: facit namq ex ære & sphæra. in hoc enim hanc formā facit: & hoc est sphæra ænea. hoc autem sphæræ esse. Eius vero, quod est sphæræ esse oīno si generatio ē, ex aliquo aliquid erit. oportebit namq diuisibile semp esse quod sit, & esse, hoc quidē hoc, illud vero hoc. dico autē qd hoc quidē materiā, illud vero formā. Si itaq sphæra est figura, quē ā meo equalis est, huius hoc quidē est, in quo erit quod facit: illud autē in illo: totum vero, quod factū est, vtpura ipsa ænea sphæra. Manifestū igit ex dictis est, qd illud quidem, quod vt forma, aut substantia dē, nō fit: copulatio vero, quē fm hanc dē fit, et qd in oī, quod fit, materia inest: & est hoc quidē hoc, illud vero hoc.
- H** hoc quidē hoc, illud vero hoc. Manifestum igitur est, qd neq species sit, aut quodcuncq nominare oportet formā, quā in sensibili est, nec est eius generatio, nec est hęc ipsum quid erat eē. Hoc enim est, quod ī alio sit, aut ab arte, aut ā natura, aut potentia. æneam vero spharā esse facit: facit namq ex ære & sphæra. in hoc enim hanc formā facit: & hoc est sphæra ænea. hoc autem sphæræ esse. Eius vero, quod est sphæræ esse oīno si generatio ē, ex aliquo aliquid erit. oportebit namq diuisibile semp esse quod sit, & esse, hoc quidē hoc, illud vero hoc. dico autē qd hoc quidē materiā, illud vero formā. Si itaq sphæra est figura, quē ā meo equalis est, huius hoc quidē est, in quo erit quod facit: illud autē in illo: totum vero, quod factū est, vtpura ipsa ænea sphæra. Manifestū igit ex dictis est, qd illud quidem, quod vt forma, aut substantia dē, nō fit: copulatio vero, quē fm hanc dē fit, et qd in oī, quod fit, materia inest: & est hoc quidē hoc, illud vero hoc.
- I** hoc quidē hoc, illud vero hoc. Manifestum igitur est, qd neq species sit, aut quodcuncq nominare oportet formā, quā in sensibili est, nec est eius generatio, nec est hęc ipsum quid erat eē. Hoc enim est, quod ī alio sit, aut ab arte, aut ā natura, aut potentia. æneam vero spharā esse facit: facit namq ex ære & sphæra. in hoc enim hanc formā facit: & hoc est sphæra ænea. hoc autem sphæræ esse. Eius vero, quod est sphæræ esse oīno si generatio ē, ex aliquo aliquid erit. oportebit namq diuisibile semp esse quod sit, & esse, hoc quidē hoc, illud vero hoc. dico autē qd hoc quidē materiā, illud vero formā. Si itaq sphæra est figura, quē ā meo equalis est, huius hoc quidē est, in quo erit quod facit: illud autē in illo: totum vero, quod factū est, vtpura ipsa ænea sphæra. Manifestū igit ex dictis est, qd illud quidem, quod vt forma, aut substantia dē, nō fit: copulatio vero, quē fm hanc dē fit, et qd in oī, quod fit, materia inest: & est hoc quidē hoc, illud vero hoc.

Declaratū est igitur, quod forma, & creatio debet dici exemplar, & quod est in sensato nō erit etiā, nec habet generationē, neq habet istud, quod est per essentiā. Hoc n. est illud, & est in alio, aut per artificium, aut per naturā, aut per potentiam. & ipse facit spharā cupri, faciendo ex cupro spharā. & ipse ponit istam formā in hoc: & hac

est sphæra cupri. Si autē est generatio essentia sphæra modo vniuersali, tunc aliquid erit ex nihilo. & tunc necesse est vt sit diuisibile. & quoddā erit hoc, & quoddam hoc. dico quoddā erit forma, & quoddam materia. Et forma, quæ est sphæra, si fuerit figura, quæ est ex medio, in quo est quoddam istius, & est illud, quod facit ex hoc: & quoddam in illo: & quoddam totū generatū, v.g. sphæra cupri. Manifestum est igitur ex dictis, quod substantia, quæ est tanquā forma, non fit: congregatio vero, per quod dicitur generatur. & quod in omni, quod generatur ē materia, quæ est in eo, & quoddam est hoc.

Idest, Declaratū est igitur etiam ex hoc sermone, qd formæ & exemplaria, s. formæ, quæ debent dici exemplaria, qm nō apparet quibus in sensibilibus sunt exemplaria, nec generantur, nec habent vtriditatem.

D.d. Hoc enim est illud, & est in alio, &c. Larificiatū enim & generatum constituit ex actione alicuius ab agente, & est illud, quod dē forma in aliquo, & est illud, quod dē mā. Si igitur forma esset artificiatā, tūc constitueret ex actione alicuius ab agente: & sic formæ esset forma, & sic in infinitū. & sicut quiditas est alicuius: ergo, si forma haberet quiditatem, tūc constitueret ex aliquo, & in aliquo. D.d. & ipse facit spharā cupri, & c. i. & cum dicitur, qd artifex facit sphæram cupri, nō dē hoc, nisi quia facit ex hoc cupro demonstrato sphærā, faciēdo hanc formā demonstratā,

Si igitur
generetur
spiritus
vnde
nunc
generatur
ex
nihilis. id
est de
nihilis.

Astratam, & ex hoc cupro demōstrato. D. d. Si autem est generatio, & c. i. & si agens generaret sphaeram vniuersalem, tunc generatio esset ex nihilo, i. ex non forma. D. d. & necesse est vt sit diuisibile a & cum declaratum sit, qd ex forma simplici nō est generatio, nec materia habet generationem, necesse est vt oē generatum sit diuisibile in duas partes ratione, non actu, in materiā s. & formā. D. d. Et forma, quæ est sphaera, & c. i. & forma, quæ est sphaera, v. g. si generatur, non generatur nisi ab illo, quod est in figura medij, i. congregati ex materia & forma. & hoc intendebat, cum dixit: figura, quæ est ex medio, & est illud, quod fit ex congregatione materiæ & formæ, & in natura hac sunt tria, forma s. & materia, & aliquid quasi medium, id est mixtum inter materiam & formā, i. generans simile medio. & ideo dixit: figura, quæ est ex medio. & hæc tria intendebat, cum dixit: in quo ē quoddam istius, & c. intendebat igitur per hoc, quod dixit, in quo est quoddam istius, & est illud, quod facit ex hoc subiecto, recipiens formā generatā, quia est illud, qd recipit formam demōstratam, & est illud, qd facit ex hoc, i. ex materia. Et intendebat, cum d. & quoddam in illo forma, quæ est in subiecto, s. animā. & intendebat, cum d. & quoddam totum generatum, i. congregatum ex materia & forma. v. g. sphaera cupri, composita ex sphaera & cupro, & hō compositus ex anima & corpore. Et declarauit hoc, vt appareat, qd natura, quam habent species in generabilibus rebus, est aliquod mediū, i. compositū ex materia & forma. Deinde d. Manifestum est igitur ex

dictis, qd substantia, quæ est tanq̄ D forma, non fit, id est non generatur. Deinde d. congregatio vero, & c. i. & manifestum est, qd congregatum, quod fit ex forma & materia, est illud, per quod dicitur i quolibet est ipsum generari. Deinde d. & quod in omni, quod generatur, est materia, & c. id est, & manifestum est, qd omne generatum, quoddā est materia, & quoddam forma: & est illud, quod demonstratur per hoc pronomen hoc.

Non duri aliquam formam a singularibus separant. Cap. 8.

E
Vide contra Zam.

Vtrum igitur est aliq̄ sphaera præter has, aut domus præter lateres? An nec factum fuisset vnquam, si ita esset quod qd. sed qm̄ tale significat. hoc autē & terminatum non est, sed facit, & generat ex hoc tale. & cum generatum est, est hoc tale. totum autem hoc Callias aut Socr. est, sicuti sphaera ænea hæc: hō vero & animal, sicuti sphaera ænea simpliciter. Patet ergo qd fornarum cause (quædam quidam dicere solent formas) si aliquæ sunt præter singularia, ad generationes, & substantias nihil prosunt, nec sunt pp̄ has substantiæ secundum se. In quibusdam etenim etiam manifestum est, qd generans tale est, quale quod generatur: non tñ idem, nec vnum numero, sed vnum specie: vt in naturalibus, homo nanque hominem generat, nisi quid præter naturā fiat, vt equus mulum. & hæc quoq̄

F

Hic sumit multa ex genera in nolata.

Meta. cō. Auer. Z

In natura
hac sunt
tria forma
materie a
cō. qd
quædā
si mediū
id est supra
e. s. & q
d.

C Et intendebat, cum d. & quoddam totum generatum, i. congregatum ex materia & forma. v. g. sphaera cupri, composita ex sphaera & cupro, & hō compositus ex anima & corpore. Et declarauit hoc, vt appareat, qd natura, quam habent species in generabilibus rebus, est aliquod mediū, i. compositū ex materia & forma. Deinde d. Manifestum est igitur ex

Meta.

Metaphysicorum

G similiter. quod enim est commune equo, & asino, non est nominatum propinquissimū genus: fuerint autem ambo fortassis, ut mulus. Quare patet quod non oportet tanquam exemplar formam ponere. in his etenim maxime quaerentur: hæ enim maxime substantiæ sunt. sed generas sufficiens est ut faciat, & causa sit formæ in materia. tota vero iam talis forma in his carnibus, & ossibus Callias, & Socrates, & diuersa quidem propter materiam (diuersa etenim) idem autem specie: indiuisibilis namque forma est.

Quæstio autem querens, utrum aliqua sphaera sit alia ab ista, aut aliqua domus sit alia a lateribus. Quoniam si ista esset, nunquam esset generatio. quoniam, si esset secundum hunc modum, hic non esset generatio, sed significat aliquid tale, & non est aliquid terminatum. sed facit et generat ex hoc tale, & generatio istius est talis, & universalitas istius est Socrates, & Callias. & sicut sphaera cuprea hoc: & homo et animal sicut sphaera cuprea modo universalis. Manifestum est enim quod quidam homines assueverunt dicere, quod forma sunt causa formarum. & si ista sunt alia a particularibus, nihil profuit omnino ad generationem in substantiis. & non erunt substantia per se propter ista. Quoniam

in quibusdam est manifestum, quod si pater similis est filio, non sunt idem, aut unum numero; sed unius forma, sicut est in rebus naturalibus. homo enim generat hominem si non fuerit aliquid extra naturam, ut equa generans mulum. & hoc est simile etiam. nominatur enim per illud, quod est commune equo & asino, quia sunt propinqua in genere. rectum est igitur, ut ambo sint equalia, ut mulus. Manifestum est igitur, quod non oportet. **L** ut aliqua forma sit quasi exemplar. & si non, magis queritur in istis rebus, quoniam hæc magis sunt substantia. sed ut generans possit agere, et ut sit causa formæ in materia, id est ut generet formam, quæ est in istis carnibus, & in istis ossibus, & ut sit Socrates & Callias, & non generet aliud propter materiam, & ut sit idem secundum formam, quoniam forma non diuiditur.

Dicit: Quæstio autem querens, **M** utrum sit hic sphaera separata a materia, existens extra animam alia a materiali, aut domus separata a lateribus, & ut forma separata a materia alia a formis rerum particularium, quæ sit causa sphaeræ compositæ domus factæ, est quæstio impossibilis. D. d. causam in hoc, & d. Quia si ita esset, &c. quoniam, si formæ rerum generabilium essent eadem forma numero, scilicet forma generans & generata non esset hoc al. quid factum omnino. generans enim & generatum sunt duo

A duo numero, & vnum in intentione vñ. D. d. sed significat aliqd, & c. i. sed generatū significat aliquid sile generanti, sed non est idem numero cum generante, neq; generatum est intentio terminata. Et intendit p intentionē terminatam illud, qd est cōe generanti, & generato. D. d. & vniuersalitas istius, & c. i. & intentio vniuersalis est vniuersalis indiuiduis, v. g. hō, qui est vniuersalis indiuiduis hominū. v. g. Socrati & Callix. & sphaera cuprea est vniuersalis etiam isti sphaeræ, & illi. D. d. & hō & animal, & c. i. & homo & animal

B vñ est, sicut sphaera vniuersalis, que non generat neq; generat. Et, cum declarat, qd forma separata à materia neq; generat, neq; generat, d. Manifestū est. n. qd quidam hostes asfueri sunt, & c. i. & cum hoc sit declaratum, est manifestū, qd hoc, qd quidam sunt asfueri dicere, f. formas eē, quæ sunt cause formarum, si intendunt alias à particulibus, nihil p sunt in generatione substantiarum neq; in generatione accidentiū. i. qd si intendunt qd formæ vñ sunt cause agentes formas particulares, nō prolunt in generationibus, sin generatione substantiarum, & accidentiū. oīsenim generatio manifestū est, qd fit per transmutationem materiæ: & materia est indiuiduum generans. Et dixit hoc, quia impossibile est, qd formæ separata transmutent materiam. non enim transmutat materiam, nisi illud, quod est in materia. & ideo contingit dicentibus mundum generari qd transmutans ipsum sit aliquod indiuiduum s. corpus particulare D. d. & nō erūt substantiæ per se propter ista, i. & impossibile est, qd substantiæ sint separata

existentes p se ad generandum substantias particulares. manifestū est enim in pluribus generabilibus, qd pater est similis filio in forma, sed et pp hoc non sunt idem, qm nō est verum dicere, qd pater est filius, aut filius pater, sed vnum fm formam. D. d. sicut est in rebus naturalibus, i. sicut est dispositio in speciebus generabilibus, quatum generatio est naturalis, v. g. homo, qui generatur ab hōe, & equus ab equo. D. d. homo n. generat hominem, & c. i. oīs cuius species generat spēm sibi similem, v. g. homo hominē: nisi generatio sit per accidens, & non fm naturam: vt mulus, qui generatur ab equo & asino. Et induxit hoc exemplum ad verificandam propositionem vñem, dicentem, qd oē, quod generatur, generatur a suo simili i forma. Dubitatur. n. in hac propositione ne ex animalibus propinquarū specietum, quorum congregatione generat aliud aīal in spē, vt ab equo & asino mulus. Et ideo ad verificandū hanc propositionem dicendū est, qd omne generatū generatione actuali, i. generatione non cessabili generatur a suo simili. Et respondet ad hoc per hoc, quod dixit post: & hoc simile est etiam. n. notatur. n. & c. i. & hoc non negat vniuersalitatem propositionis, dicētis, qd omne, quod generatur, generatur a suo simili i forma. mulus. n. generatur a natura sibi simili, & est natura cōmunis equo & asino. D. d. testimonium famosum super hoc, & dixit ex hoc qd nomen muli apud eos significat cōm cōm est igitur, vt ambo sint equalia, i. rectum est igitur vt ex duobus seminib⁹ generetur natura qualis i temperata.

OC ghard
gnatione
actuali ge
nerat a li
bi sibi i spē
nde et p
F
hac ppō.
de cō. 14.
in huius.

Imposse ē
q formæ se
paratae trāsmu
tent materiam
Idē. Idē
ita cō. 31.

Metaphysicorum

C Et innuit hoc, quod d. in libro de Animalibus q. sperma asini est frigidum, & sperma equi calidum, & temperantur apud mixtionem, & firmiter natura media inter equum & asinum. D. d. Manifestum est igitur q. non oportet, & c. i. rerum, quæ generantur inter duas species, i. quæ generantur à putrefactione. D. dedit signum super hoc, & d. & si non, magis quaeritur in istis rebus, & c. i. & si natura indigeret in generatione rerum, quæ non generantur semper exemplari, tunc generabilia magis indigerent illa, quæ sunt definitione & nomine substantiæ digniora. D. d. sed vt generans possit, & c. i. sed sufficit in generatione vt in generante sit potentia ad generandū formam sibi similem in materia, q. est in potentia forma eius, i. q. actio eius nihil aliud ē q. extrahere illud, quod est in potetia, in actum: & erit causa* in multiplicatione generabilium ab vno generante multiplicationis materierum, in quas agit, & vlt ipsum agere in aliud, & vt generans & generatum cum hoc sint idē in forma Et hoc intendebat, cum d. & vt sit Soc. & Callias, & c. i. qm, si generatio esset à formis separatis, nō esset possibile vt istæ formæ essent causæ eius, quod apparet, s. q. generans et generatum sunt duo in numero, et vnū in forma.

Vi. l. Ph.
41.

Actio agē-
tis, nihil
aliud est q.
extrahere
illud, qd ē
in potetia
ad actum.
Idē R. Me.
c. 15. & 12.
Me. cō. 18.
* Cā si mul-
tiplicatio-
ne gēnabi-
liū ab vno

għante est
multipli-
catio ma-
terierū, in
quas agit.
vide. i. me
ta. cō. 40.

Cur quedam ab arte, & à casu fiunt, quæ
dam vero minime. Cap. 9.

Dubitauerit autem aliquis,
cur quedam & arte, &
casu fiūt, vt sanitas: quæ-
dam autē minime, vt domus. Cau-
sa vero est, q. horum quidē ma-

teria, q. principii pñationis est
cōm faciens sit, & factū aliquid
eorum, quæ ab arte sunt, in qua
est aliqua pars rei, qdā talis, vt à
seipsa moueatur, quædam non,
& huius qdā sic possibilis est,
quædam impossibilis, multa nā
quæ possibilia quidem a seipsis
moueri, sed non sic, vt puta salta-
re. Quorūcunq. itaq. talis mate-
ria est, vt lapides, impossibile ē
sic moueri nisi ab alio, sic tñ cer-
te est & ignis, propterea qdā
non erunt absq. eo, qui habet ar-
tem, quædam erūt. ab his enim
mouebuntur, q. non habent qui-
dem artē, moueri vero possunt
ipsamet, aut ab alijs non habenti-
bus artem, aut ex parte.

Et forte quaeret aliquis, quare
qdā fiūt artificio, & ex se etiā,
vt sanitas: et quedam non, vt do-
mus. Et causa istius est, quoniam
in materia quædam rerum, quæ
est principium generationis suarū,
aut in generatione alicuius
ex ea ex artificio, in quo ē aliqua
pars rei eius, quædam pars est
cuius istud potest moueri ex se, &
quædam non, & quædam potest
secundum quod oportet. plura. n.
sunt, quæ possunt moueri per se, sed
non secundum quod oportet, vt sal-
tatio. Omnia igitur, quorum ma-
teria est talis, vt lapides, non pos-
sunt moueri in eo, quod oportet nisi
per aliud, & per speciem motum.
& ideo ignis non generat quoddā
line

A sine illo, cuius est artificium, et generat quoddam mouebuntur. n. ex istis illa, quæ non habent artificium, sed possunt moueri aut ex alijs, q. non habet officium, nisi particulare.

a9 Quia aliquis posset dubitare super hoc, quod posuit, quod generatum sit à conuenienti in nomine, nisi generatio sit non solum cursum naturalem, ut generatio muli ab equo, et asino, et fuit dictum etiam, quod homo quoquo modo est à conuenienti, vult dissoluere etiam questionem in hoc, et

B est quod quedam videntur generari à natura, et ab artificio in similes, et quedam non generantur nisi ab artificio tantum. existimat enim propter hoc aliquid generari à duobus formis, artificiali et naturali. et est dubitatio super hoc, quod generans, et generatum sunt idem in forma. Et d. Et forte quæret aliquis. i. et forte quæret aliquis in hoc, dicendo, quare quedam fiunt ab artificio et à natura, ut sanitas, quæ fit ab arte et à natura: et quedam non fiunt nisi ab artificio tantum, ut domus, quæ non fit nisi ab artificio. D. dedit causam in hoc, et d. et causa istius est, quoniam in materia quorundam eorum quod generantur ab artificio, est pars potentie naturalis similis artificio: et in materia quorundam non est pars potentie naturalis similis artificio: et ista sunt, quæ generantur ab artificio tantum. Illa autem, in quibus est pars potentie naturalis similis artificio, generantur ab utroque. ita. n. est de generabilibus sicut de mobilibus.

C quemadmodum enim eorum, quæ mouentur in loco, quedam mouentur ex se, et quedam ex alio, ita est

de generabilibus. Deinde dicit: et de quoddam potest, sicut oportet, i. et quoddam eorum, in quibus est pars potentie naturalis similis artificio, potest transmutari ex se, donec compleatur sua generatio, secundum quod oportet: et quoddam non potest hoc, donec ars adiuuet. D. d. plura enim etc. i. et sicut hoc inuenitur in natura, ita etiam inuenitur in arte. quedam enim artes non possunt agere suas actiones, nisi alia ars adiuuet. v. g. ars saltandi, quæ non complebitur nisi cum arte Irah, quæ est pars Musica. Deinde d. Omnia igitur, quorum materia, etc. i. et omnia, in quibus non est pars potentie motus ex se, et omnia, quæ non mouentur nisi ab artificio tantum, ut lapides, impossibile est ut moueantur ex se, ad complementum, sed mouentur per alia, et istæ sunt omnes materie artificio, in quibus non est principium naturale, quo possent moueri per se ad finem, quem intendit ars, neque perfectum, neque diminutum, nisi per artem. Illa autem, in quibus est principium naturale, quo ars vtitur, sunt sicut ars Medicinæ, et Cultus, et vltimæ artes, in quibus ars iuuat naturam. F. D. d. et ideo ignis non generat, etc. i. et propter hoc inuenimus quedam, quæ non possunt generare aliquid sine artificio, et possunt generare alia ex se. verbi gratia ignis, qui non potest generare intellus nisi ex arte, et potest generare alium ignem ex se. D. d. mouebuntur. n. etc. i. et, cum ita sit, accidit quibusdam moueri ex se, abfque eo quod indigeant artificio omnino, et sunt illa, quæ non indigent artificio particulari, aut vniuersali adiuuante, ut sanitas, quæ fit præter Medicinam in quibusdam ægritudinibus.

Z iij Omnia

D de 9. Thv. 21. & 32. ita et est 3. generabilibus. Sed h.º positum req. re. 1. phyl. com. 1.

E. In m.º re. d. n.º est principium n.º quo possit moueri p. se ad finem quæ intendit ars. id. 3. de Ala. c. 6. 18. & 4. ibi.

Hic v.º potest 1.º h.º ratione formæ.

Bord. quæ mouentur in loco, quedam mouentur ex se, & quedam ex alio. vi.

Metaphysicorum

¶ Omnia ex vniuoco generari. Cap. 10.

Manifestum autem est ex his, quæ dicta sunt, & quod quodam modo omnia fiunt ex vniuoco, quemadmodum quæ natura sunt: aut ex parte vniuoca, ut domus ex domo: aut ab intellectu, ars enim forma est: aut ex parte, aut habente aliquam partem, si non per accis fiat. Causa enim faciendi, prima secundum se pars. calor. n. in motu calorem in corpore fecit. hic vero, aut sanitas est, aut pars, aut sequitur eam aliqua sanitatis pars, aut ipsa sanitas, quare & dicitur facere, quia illud, quod sequitur & cui accidit calor, sanitatem efficit.

Manifestum est igitur ex dictis quidem, quoquo modo omne quod fit, fit a conuenienti in nomine, sicut illud, quod est per naturam: aut a parte eius, quod est conueniens in nomine, ut domus a domo: aut per actionem, artificium enim est forma: aut a parte, quæ habet partem, si non fuerit generatio per acciden-
Agens enim est per se pars. calor per motum facit calorem in corpore. & hic est sanitas, aut pars, aut sequitur ipsum aliqua pars sanitatis per se. & ideo dicitur, quod con-
frictio & exercitium agit, quia facit sanitatem per illud, quod sequitur ipsum, & accidit ei calor.

30 In hoc sermone facit rememorationem de prædictis, & d. Manifestum est igitur ex prædictis, quod omne, quod ge-

neratur, generatur a conueniente in nomine & ratione: ut illud, quod est per naturam, i. homo ab homine. D. d. aut a parte eius, &c. & intendit per conueniens in nomine generabilia naturalia ex patre & matre, sicut diximus. Et intendebat per hoc quod dicitur a parte eius, quod est conueniens in nomine, illud, quod generatur ab arte. & d. hoc ex parte, quia artificiatum componitur ex materia & forma, & non est in anima artificis ex generatione, nisi forma tantum, quæ est pars generati. & ideo d. artificium enim est forma, i. quod artificium non est nisi forma generati, non congregatum con-

gregatione materiarum & formarum: sicut est dispositio in generabilibus naturalibus. & ideo non d. in istis generari totum a toto. D. d. ut domus a domo, i. ut domus, quæ fit ex lateribus & lapidibus, generatur a domo, quæ est in anima artificis. & intendit per hoc, quod dicitur, aut per actionem, i. aut per actionem aliquam artificis non per omnes actiones. D. d. aut a parte, quæ habet partem, & c. i. aut ars agit in subiecto per aliquam partem ipsius in substantia, s. quod habet partem etiam ex partibus naturæ: & ista ars est earum, quarum actio componitur ex arte & natura. & ideo ars agit partem actionis, quam habet in talibus istis. D. d. & spectat finem actionum naturæ. ista enim est dispositio artis Medicinæ, & Cultus cum virtutibus naturalibus, quæ sunt in corporibus animalibus, & in seminibus, & in plantis. D. d. aut generatur alia pars rei ab aliqua parte conueniente in nomine: & utrunque est conueniens cum generato. D. d. si non fuerit generatio per acciden-

31 aliter duarum partium a reliqua non

Artificium
nec est nisi
forma generati
non congregatum
congregatione
materiarum &
formarum
sicut est dispositio
in generabilibus
naturalibus
D. d. ut domus
a domo, i. ut
domus, quæ fit
ex lateribus &
lapidibus
generatur a domo
quæ est in anima
artificis
& intendit per
hoc, quod dicitur
aut per actionem
i. aut per actionem
aliquam artificis
non per omnes
actiones
D. d. aut a parte
quæ habet partem
& c. i. aut ars
agit in subiecto
per aliquam partem
ipsius in substantia
s. quod habet partem
etiam ex partibus
naturæ
& ista ars
est earum
quarum actio
componitur
ex arte & natura
& ideo ars
agit partem
actionis
quam habet
in talibus
istis
D. d. & spectat
finem actionum
naturæ
ista enim
est dispositio
artis
Medicinæ
& Cultus
cum virtutibus
naturalibus
quæ sunt
in corporibus
animalibus
& in seminibus
& in plantis
D. d. aut
generatur
alia pars
rei ab aliqua
parte conueniente
in nomine
& utrunque
est conueniens
cum generato
D. d. si non
fuerit generatio
per acciden-

a. l. subiecto
D. d.

illa & generatur
ab aliqua parte
conueniente in
nomine
D. d. si non
fuerit generatio
per acciden-

A non fuerit paccidēs. & excepti hoc, qm̄ illa, quæ generantur ab inuicē paccident, non sunt conuenientia. D. d. Agens. n. est per se pars. i. & primum agens, quod est ex artificio, ē existens per partem agentem, q̄ est in natura. calor enim per motū, &c. i. v. g. calor, qui sequitur motum corporis. est. n. sanitas quoquo modo, quia generat in corpore aliquē calorem, & generatio illius caloris est sanitas, aut sequitur eam sanitas. & vlt calor, qui est in corpore, aut est pars sanitatis, aut est sanitas in potentia, quia sequitur ipsum pars sanita

B tis, quæ est quasi vltima perfectio. D. d. & ideo dī, &c. i. & ideo dī, q̄ cōfricatio & exercitium agunt sanitatem, quia agunt illud, quod sequitur sanitas. illud enim, cui accidit calor, facit Medicus,

Quare, sicut in syllogismis omnium principium substantia est (ex ipso enim quid est syllogismi sunt) hic etiam generationes. Similiter se habent & quæ natura constituta sunt. semen nanq̄ facit, sicut ea, quæ ab arte sunt. habet etenim potestate formā.

C & à quo semen est, quodam modo vniuocum (non enim oīa ita oportet quærere, sicuti ex hōe homo. etenim mulier ex viro. vnde mulus non ex mulo) sed si non læsura fuerit. Quęcūq̄ vero, quorum materia potest & à seipsa moueri eo motu, quo semen mouet, à casu, sicut ibi, sūt, quorum autē non, hæc impossibilia sunt aliter fieri, q̄ ex ipsis.

Ergo, sicut dictum est, quod in syllogismo est principium cuiusli-

bet substantia: quoniā syllogismi sūt ex eis q̄ sunt: ita hic generationes. Et illa, per q̄ constituuntur natura simi liter semen. n. facit, sicut illa, quæ sunt ex artificio. forma. n. est in potentia in eo. & istud ex quo est semen, conueniens in nomine, sicut illa quoquo modo. non. n. oportet quærere omnia in ista eadē dispositione, i qua generatur homo ex hōie. mulier enim est ex viro. & ideo mulus non est ex mulo, nisi sit quidam. Omnia. n. quæ sūt ex se, sūt E. sicut illic omnia, quorum materia habet potentiam, vt moueātur ex se hoc motu, quo mouet semen. & omnia. n. quorum materia non pot, hæc sunt alio modo, non ex istis.

Dicit: Ergo sicut dictum est, &c. 31 i. & intendit per substantiam quiditatem rei factæ, quæ est similis syllogismo. Et d. quemadmodum principium cuiuslibet rei factæ est sua quiditas, q̄ est similis, ita est etiam in oībus generabilibus p naturam, s̄ p sunt à quiditate precedenti. Et hoc in F tendebat, cum d. qm̄ syllogismi sūt ex eis, quæ sunt. i. quemadmodum syllogismi, ex quibus sūt artificia, sunt quiditates artificiatorum, ita res generabiles sunt a suis quiditatibus: & indifferenter est in hoc ars, & natura & hoc intendebat, cum d. Et illa, per quæ cōstituuntur, &c. i. & illa, quæ inueniuntur à natura, sunt sicut illa, quæ inueniuntur ab artificio. Deinde d. semen enim facit, &c. i. semen enim generat per potentiam i eo similem artificio, q̄

Metaphysicorum

C est quiditas artificiat, & hoc declaratum est i Sexto decimo lib. de Animalibus. D. d. forma. n. est in potentia, i. forma n. generati est in semine in potentia, quemadmodum forma artificiat est in artifice in potentia. & illud, ex quo est semen, couenit nomine & ratione cum eo, quod sit ex semine quoquo modo. D. d. non. n. oportet querere, &c. i. & dicim⁹ quoquo modo: qm non inuenitur i oibus rebus, qm filius sit sicut pater simpliciter in omnib⁹ modis. v. g. vt homo masculus sit ab hoie masculino, cum mulier inueniatur a masculino,

H & magis. qm mulus inuenitur non a mulo, sed ab aliquo alio a mulo quodam modo. & hoc intendebat, cum d. nisi sit quidam. D. d. Omnia enim, q sunt ex se. i. oia autem, que generantur ex se non a simili, generantur modo simili generationi rerum, in quarum materia est potentia, vt ex eis generetur aliquod simile per potentiam, que est in semine. Et intendit, q generatio accidentis est quodammodo similis generationi substantiarum, que sunt non a suo genere. & modus similitudinis inter ea est, quia generantur non a simili in specie. D. d. & omnia, quorum materia non potest, &c. & inter animalia, que generantur no a suo genere. in materia. n. eoru non est potentia generare simile. & iste mod⁹ est generat alio modo ab eo, quo generantur accidentia, & ab eo, quo generantur illa, que generantur ex se, & ab eis, que generantur ex seminiibus. Hec igitur est summa eorum, que dnt i hoc loco. s. q, si sint forme hic separatae, nihil profunt i generatione: & q generatio est ex rebus conuenientibus fm formam, & diuersis fm numeru. Et in hoc, q dixit, sunt multe qones difficiles, qm, cum fuerit positum, q illud, qd est in potentia, sit in actu ab illo, qd est sui generis, aut sue speciei i actu: & nos videmus hic plura animalia, aut plures plantas exire de potentia in actum sine semine, quod generat a suo simili fm formam: & ex hoc existimat substantias & formas esse diuersas istas formas, p quas sunt animalia & plantae. & hac est maior ratio, q attribuitur Platoni. Et de etiam q, cu forma substantialis in quolibet ente est aliquid additum formis complexionalibus in rebus miscibilib⁹, & primis qualitibus quatuor, vt forma leuitatis in igne, & grauitatis in terra, & maxime aia, qm manifestum est animam esse additam formis complexionalibus. Iste igitur formae additae qualitibus, aut generatur ex se, & tunc generatio erit a no generante: aut generatur ex aliquo extrinseco: & illud extrinsecum aut est aliquod indiuiduum illius spei, aut generis, aut forma separata. Sed quia formae rerum generabilium a semine generantur, neq; a genere, neq; a specie, necesse est formas esse, quae danteis formas. Et hoc non solummodo existimatur in non generabilibus ex semine, sed in generabilibus etiam. In semine enim no est anima in actu, sed potentia: & eo quod est potentia, indiget aliquo in actu. & sicut in habentibus semen: in semine. n. non est anima in actu. & no possumus fingere, q aia sint a complexione, nisi fm optionem dicenti aiam ee complexionem. Propter ista igitur existimat, q necesse est formas separatas esse: & fm posteriores Philosophos Philosophia Arist. est illud quod

Digressio
Argu. 1.

Argu.

L

Constr. secundum
M

Optone
pp arg
menta
data.

A quod vocat intelligentiam agentē.
& existimat, q nō solum modo dat
formas aīatas, & formas substantia-
les, quę sunt consimilium partium,
sed & formas substantiales, q sunt ele-
mentorum: apparet. n. q elementa
non patiantur, neq; agant nisi per
qualitates, non per formas substantia-
les. & vñ apparet, q non sunt hic
potentiz agentes, nisi quatuor qua-
litates: & istę non sunt formę sub-
stantiales. & ideo non dicimus, q le-
uitas & grauitas sunt actiue aut pas-
siue. Et vñ ista quęstio fundat su-
per propositiones. Quarum vna est,
q illud, quod est in potētia, nō exit
in actum, nisi ab aliquo extrahente
sue speciei, aut generis. Et q formę
substantiales materiales, neq; sunt
actiue neq; passiue essentialiter, &
q actiue & passiue sunt prime qua-
litates. & ex istis sequitur, vt agens
istas formas sint principia non natu-
ralia. Et ideo quia Auic. obedit istis
propositionib⁹, credit oēs formas
esse ab intelligentia agente, quam
vocat datorem formarum. Et existi-
mat etia, q Themisti⁹ dicit hoc.
In entibus vero, quę generantur ex
semine, manifestum est de eo, & iā
d. hoc aperte in tractatu libri sue ab-
breuiationis. In oibus vero formis ap-
paret hoc ex hoc, quod dixit in sex-
to sue abbreviationis de aīa, q ani-
ma nō est illud, in quo sunt omnes
formę tantum. Similabile & sen-
sibile, sed est illud, quod ponit oēs
formas in materijs, & creat eas. Et
manifestum est, q ipse intendit per
hanc animam formam separatam.
Alexan. autem videt conuenire ei,
quod dicit hic ab Arist. & ei, quod di-
xit in Sextodecimo de Aīalibus. Et
etiam potest aliquis dicere, q for-

ma elementorum proueniunt a da-
tore formarum, qm̄ videmus a mo-
tu generari ignem in actu, ex eo q
est ignis in potentia: & nō possum⁹
dicere, q motus facit formam sub-
stantialem ignis: sequitur igitur, vt
forma ignis, qui sit a motu, sit a da-
tore formarum. Nos autē dicamus
q, cum considerata fuerit demon-
stratio Arist. in hoc loco super hoc, q
formę materiales sunt generantes
formas materiales, apparebit, q se-
mina sunt illa, quę dant formas re-
rum generatarum a seminibus per
formas, quas dederunt semina gene-
rantia. In generabilibus autem non
ex se, i. casu, apparebit, q corpora
cōlestia sunt illa, quę dant istis ali-
quid loco semini, & virtutū, quę
sunt in seminibus, & in eis quę ge-
nerant ex semine. & q omnia ista
sunt virtutes naturales diuine gene-
rantes sibi similia, secundum q artes
generant sua artificia: & ideo d.
Arist. in libro de Animalibus, q hę
sunt similes intellectui, i. quia agūt
actiones intellectuales. Et istę virtu-
tes assimilant intellectui in hoc, q
non agunt per instrumentum cor-
porale. Et in hoc differunt istę vir-
tutes generatiue, quas Medici vo-
cant formatiua, a virtutibus natu-
ralib⁹, q sunt i corporib⁹ animalib⁹.
Iste enim agunt non actione intel-
lectus operatiui, sed agūt per instru-
menta terminata, & mēbra propria.
Virtus autē informatiua non agit per
membrum propriū. Et ideo dubi-
tat Gal. & dicit, nescio utrū ista vir-
tus sit creator, aut non. sed vñ non
agit nisi per calorem, qui est i semi-
ne: nō ita q sit forma i eis, sicut ani-
ma in calore naturali, sed ita q sit in-
clusa in eis, sicut aīa ē inclusa in cor-
pori

Op. Auer.
& qua ē.
vñ. Met.
cō. 13. & 18

Quo vir⁹
informati-
ua assimila-
tur intelle-
ctui.

F

3. Phys. 17.

In lib. de
sensu & 16
libus.

Auicenna

Them-
isti.

Alexander.

18. p. Auic.

Metaphysicorū

Coribus celestibus. Et ideo Arist. magnificat hanc virtutē, & attribuit illā principiis diuinis, non naturalibus. sed istā virtutē* [esse intelligentiam separatā] est impossibile. Et demonstratio Arist. in hoc est, qd formę nō generant p se. qm, si sic esset, tūc generatio esset non ā materia. & cum

* a. l. intelligere se, ne dum vt separata sit.

vide. 8. ph. c. 15. & 7. ph. 1. c. 10. & 12.

H ita sit, generatum est forma sine generante, qd monet materiam, donec recipiat formā, i. illud, quod extrahit ipsam de potentia ad actum: & illud, quod mouet materiam, necessario est corpus, habens qualitatem actiua, aut potentia, q̄ agit p corpus habens qualitatem actiua. Et, si illud, qd generat subiectū formę, esset aliud ā generante formā, tūc subiectū & sua forma essent duo in actu: qd est impossibile. & quia subiectū formę non habet nisi p formā, ideo actio agentis non pendet ab ipso, nisi fm qd pendet de forma ē: cū actio agentis, non pendet ā forma, neq; de subiecto sine forma. Et cū ita sit, manifestū est, qd actio agentis pendet ex subiecto pp hoc, qd pendet de forma. Illud igit, qd generat subiectū formę, est illud, qd generat formā: imo non generat subiectum nisi qd generat formā. Et, si subiectū formę generaret ab aliquo agente & forma ex alio, tūc vnū actum, fm qd est actum vnū, generaret ā duobus agentibus: qd est impossibile. Secundum hoc igit, debet hō sustinere in hoc loco. Et homines errauerūt in hoc, quia nō intellexerunt demonstrationem Arist. & non est mirum de Auicē. sed de Alfarabio. vñ enim in suo libro de duabus Philosophiis dubitare de hoc. Et omnes homines declināt magis ad opinionē Platonis, quia est similis ei, quod loquētes nō

straz legis opinantur, l. q̄ agens oīa est vnū, & qd non operatur in sead inuicem. Vide enim, qd contingit eis ex creatione eorū adinuicem pcedere in infinitum in causis agentibus: & ideo posuerunt vnū agens nō corpus. Sed illud impossibile est vt transmutet materiam, nisi mediante corpore alio non transmutabili, s. corporibus celestibus. & ideo impossibile est vt intelligentia separatā det aliquam formam formarum mixtarum in materia. Sed mouit Arist. ad ponendum mouens separatū ā materia in fractione virtutū intelligentium, quia virtutes intellectuales apud ipsum sunt non mixte cū materia. Vnde necesse est vt illud, quod est non mixtum cū materia, generet quoquo modo ā non mixto cum materia simpliciter: quēadmodum est necesse vt oī mixtū cū mā gneret ā mixto cum materia.

Formam non generant, non tantum in substantia, sed et in ceteris predicamentis vt verum esse. Cap. 11.

Non āt de substantia solū ostendit rō nō fieri formā, sed de oībus primis sistr cōis rō est, vt puta q̄ntitate, qualitate, & alijs pdicamentis. Fit. n. vt puta genera sphaera, sed non sphaera, nec res. & i gre fit: sp nāq; oportet p̄existere materiā, & formā. ita & i ipso qd ē, & i qlitate, & q̄ntitate, & alijs pdicamentis sistr. nō. n. fit qlitas, sed q̄le lignū: nec q̄ntitas, sed q̄ntū lignū, aut aīal. Ceterū ex his, p̄priū subē accipere ē, qd necesse ē p̄existere sp aliā subā actu existēte, q̄ facit, vt puta aīal si aīal fit: q̄le vero, aut q̄ntū non est necesse, nisi potentia solum.

Rō cōis illius.

Necesse ē vt nō mixtū cū mā gneret quoquo modo ā non mixto cū mā. vñ de consiliis l. m. c. 11.

M

Vide i hoc. l. c. 4. l.

Cū erroris Antiquorum.

Et

Liber Septimus.

182

A Et iste sermo non significat substantiam tantū, quod forma nō generatur, sed est sermo communis omnibus primis rebus, verbi gratia quantitati, & qualitati, & alijs prædicamentis. Est enim sicut sphaera cuprea, sed nō est sphaera, nec cuprum. & si generatur ex cupro, oportet semper ut materia sit ante formam per essentiam, & forma est. & similiter illud, quod est per qualitatem etiam, & quantitatem.

B alia prædicamenta a non enim generatur qualitas, sed lignum habens qualitatem: nec quantitas, sed lignum quantum, aut animal. Sed inuenitur ex istis, quod substantia propria habent semper necessario aliam substantiam, quae est aut in actu, ut animal si est animal: qualitatem aut esse, aut quantitatem nō est necessarium, nisi in potentiā tantū.

32 Dicit, & hoc quod dicim⁹, quod forma non generat, nec corrumpitur, non est proprium substantiae, sed est

cōe prædicamento substantiae, & est alijs prædicamentis. D. d. Est enim sicut sphaera cuprea, & c. i. generatur enim sphaera cuprea demonstrata, & non generatur sphaera, s. figura neque cuprum. D. d. & si generatur ex cupro, & c. i. & si sphaera generat ex materia & forma, oportet ut materia & forma præcedant compositum ex eis, s. generatum. D. d. & similiter illud, quod est, & c. i. & similiter prædicamentum qualitatis, & alia prædicamenta, s. q. generatum ex eis compositum est substantia, &

accidente secundum tempus. D. d. non enim generatur qualitas, & c. id est, non enim generatur qualitas, quae est tanquam forma, sed generatur corpus habens qualitatem aliquam. v. g. hoc lignū demonstratū, in quo est albedo aliqua: & sit in substantia non generat forma. v. g. animal. & hoc intēdebat cum d. aut alal. D. d. Sed inuenit ex istis, & c. & est proprium substantiae inter alia prædicamenta ut ante generatū sit alia substantia agēs ipsum, quod est in actu ex specie: huius, quod aget. ut animal, quod generat alal sibi simile.

D. d. qualitatem autem esse, & c. i. sed non est necesse ut ante qualitatem generatā sit alia qualitas agēs: sed est necesse ut ante qualitatem generatam sit aliquid, quod est in potentia qualitas, id est materia. Et d. hoc quoniam qualitas alia generat a sibi simili qualitate: & alia est, cuius generatio sequitur formam mixtionis primarum qualitarum.

Dubitationum solutio, An partium rationes in totum ratione ponantur. Et omnes partes toto sunt priores.

Cap. 12.

C Vm autem definitio ratio sit, omnis autem ratio partes habeat, ac sicuti ratio ad rem, sit & pars rationis ad partem rei se habeat, dubitatur utrum oportet partium rationem inesse in ratione totius, an nō. In quibusdā enim videntur melle, in quibusdā vero non. circuli enim ratio non habet rationem sectionum: ratio vero syllabae habet rationem elementorum, atqui circulus diuiditur in sectione, sicuti syllaba in elementa.

Item

Propriū ē subter inter alia pēdicamenta, ut aut phatē sit alia substantia agēs
Industria ē de igne generato ex moni ex Meteor. et ex 2. cor. li c. 42. Vi de contra dic. Zina.

Prima dubia. F

Vide. 72. Mea. rec. com. 7. Non phatē qualitas. Vide. 7. My. c. 7.

Metaphysicorum

Secundum
dubium.
Vid. Auer.
I Epit. Tra-
ctatu. 2.

G Item autē, si partes priores sunt toto, recti autē acutus est pars, & digitus animalis, prior erit acutus recto, & digitus homine. Videntur tamen ista esse priora: ratione namque dicuntur ex istis, & eo quod sint absque inuicem, priora sunt. An multis modis dicat pars. Quorum unus modus, quare secundum quantum mensurat.

Ergo definitio est sermo, & omnis sermo habet partes, & quemadmodum est sermo ad rem, ita est pars sermonis ad partem rei: dubitatur ergo in hoc, utrum sermo partium debeat collocari in sermone totius, aut non. Videmus igitur, quod quedam collocantur, & quedam non. In sermone enim circuli non est ille, qui est partium: in sermone autem syllaba est sermo literarum. Et si circulus dividitur in suas partes, sicut syllaba in literas. Et etiam, si pars est ante totum, & acutum est pars recti, & digitum ante hominem. Sed existimantur illa esse priora, quia dicuntur per sermonem, quoniam sunt ex illis, & quia sunt ex alijs ab illis, sunt ante etiam. Aut dicamus quod pars dicitur multis modis. Quorum unus est ille, qui numeratur, per qualitatem, & alium per quantitatem.

33 Cum declarauit, quod definitio est illud, quod significat quidditatem rei, & quod solum modo est substantia, & secundario aliorum predicamentorum, & quod definitio & definitum sunt idem

in actu, & quod multitudo in suis partibus est in potentia, & declarauit ex hoc, quod si res habet quidditatem, & formas existentes per se, quod non sunt ea de eorum rebus, quarum sunt formae, & quod per hoc nihil profunt in substantia illarum rerum, quarum sunt formae, & quod formae & et ideo, si sunt, nihil profunt in generatione rerum, quare sunt substantia sensibiles: ois enim substantia generat a substantia sibi simili, cum generatio non sit forma nec materiae, sed congregatio ex eis, quod est demonstratum. Et cum hoc declarauit, reuersus est ad complementum sermonis de definitionibus, & dixit: Ergo definitio est sermo, & id est, & quia definitio est sermo, & ois sermo habet suas partes significantes partes rei: & apparet, quod sicut est proportio definitionis ad rem, ita est proportio partis definitionis ad partem rei, id est, quoniam, quemadmodum definitio declarat quidditatem rei, ita pars definitionis declarat partem quidditatis rei: ideo accidit quaestio in hoc. Et est quaestio talis, utrum omnes definitiones partium rei debeant esse partes definitionis, ita quod praecedant re, & eius definitionem, ut definitiones partium sint tota definitio, & priores ipsa, aut non omnes definitiones partium definiti sunt partes definitionis, sed sunt posteriores re, & sua definitione.

Et intendebat per hanc persequutionem declarare, quare partes definitionis significant partes quidditatis rei, & non partes suae materiae, & quare non significant partes quidditatis rei. D. d. Videmus igitur quod quedam, & c. i. haec quaestio accidit hoc ex hoc, quod nos videmus quasdam res partium, quarum definitio non collocatur in suis definitionibus. v. g. definitiones partium circuli,

Explicat.

Primum
dubium.

M

Documen-
tum.

R. 6. prius
dubij.

A circuli, quæ non claudunt in definitione circuli, quia tertia, & quarta pars circuli non collocantur in definitione circuli: nec definitio circuli dissoluitur in definitiones earum: sed circulus accipitur in definitione partis. in definitionibus vero syllabarum est definitio literarum: quoniam syllaba est illud, quod componitur ex duabus literis, scilicet consonante & vocali. Si igitur syllaba fuerit brevis, definitur ita, quod est illud, quod componitur ex duabus literis. & sic accipitur in sua definitione definitio literarum, consonantis, scilicet brevis & vocalis. Et si sit syllaba longa, accipitur enim in sua definitione definitio literarum consonantis productæ & vocalis. Sed in definitione circuli non accipitur definitio medietatis, nec quartæ. & hoc manifestum est, immo facimus e contrario. Dicimus enim, quod medietas circuli est arcus circuli, quæ distinguit diametrum: & sic circulus est acceptus in definitione semicirculi, & non e contrario. D. d. & si circulus diuiditur, &c. i. quod cum in hac diuersitate, quæ apparet in istis partibus, videmus totum vtrumque istorum duorum modorum diuidi in partes eodem modo: syllabæ enim diuiduntur in literas, sicut circuli in partes. D. d.

B Et est, si pars est ante totum, &c. i. & sequitur ex hoc sermone etiam in hoc modo, scilicet in eo, quod est si sit circulo, quod pars præcedit totum, aut acutum sit ante rectum, & est e conuerso, scilicet quod definitio recti accipitur in definitione acuti, & in definitione expansi. & si sit definitio circuli præcedat partes, & definitio animalis præcedat digitum.

C D. d. Sed existimatur, &c. i. sed existimatur, quod rectus est ante acutum, quia definitur per rectum. & existimatur, quod acutum est ante rectum, quia iste in-

uenitur sine eo, quod inueniatur rectus. & intendit quod si sunt partes, inueniuntur præcedere in generatione totum. D. d. Aut dicamus, quod pars definitur multis modis. Quorum unus est ille, qui numeratur per quantitatem. i. & ista questio dissoluitur etiam dicendo, quod partes dicuntur duobus modis, dicuntur enim de partibus qualitatis, & partibus quantitatis. definitiones igitur partium quantitatis sunt posteriores definitioni totius & toto: definitiones vero partium qualitatis præcedunt definitionem totius & totum.

Sed hæc quidē prætermittat, ex quibus vero substantia, tanquā ex partibus est, hoc considerandum est. Si igitur hoc quidē materia est, hoc vero forma, hoc vero ex his: & substantia est materia, & forma, & quod ex his: quodam modo quidē materia etiam pars alicuius dicitur, quodā modo vero non. quandoquidē ex quibus ratio formæ, ut puta concavitatis, non est pars caro. hæc enim materia, in qua fit, similitudinis aut pars aliqua est. & totius quidē statuitur pars: eius aut, quod ut forma dicitur statuitur, minime. dicendum enim forma, & quatenus formā habet, vnum quodque materiale vero nunquā si sit dicendum. Quare circuli quidem ratio non habet eā, quæ sectionū ratio est: sed syllabæ eā, quæ elementorū est. quia elementa rationis partes sunt formæ, & non materia: sectiones vero horū sic partes tanquā materia, in quibus adueniunt: propinquiores tamen ipsi formæ, quæ sunt, cum in re totum-

Principium rationis. vide. s. Metaph. cō. 10. Partes quæ sunt qualitatis, & partes quæ sunt quantitatis. dist. 1. vide. s. Phys. 1. & 36. cō.

Secundum autem.

Metaphysicorum

Etorunditas fiat. Quodā mō vero nec elementa cuncta in rōne syllabę incurrunt. vtp̄ta hęc cerea, aut q̄i aere sunt. iam. n. etiā hęc syllabę pars sunt, tanquam materia sensibilis. Etenim linea nō, si cū diuiditur ī medietates, corrumpit̄, aut hō in ossa, et neruos, & carnes, pp̄ hoc & ita ex his sunt, tanquam ex his, q̄ sunt partes substantię, verū tanquā ex materia. & totius quidē sunt ptes, formę vero et cui⁹ rō mini me pp̄ hoc nec in rōnib⁹. Quo-
Rundā itaq̄ inerit talium partiū ratio, quorundā vero non oportet inesse, nisi sint ipsius simul sumpti propter hoc. n. nonnullę ex his, tanquā principijs sunt, in quas corrumpuntur: quędā vero non sunt. Quęcunq̄ igitur simul sumpta, forma & materia sunt, vt simū, aut æneus circulus, illa sanē in hęc corrūpūnt̄, et pars ipsorū est materia. quęcunq̄ vero non simul cum materia sumuntur, sed absq̄ materia, vt rationes formę solū, hęc ī pfecto nō corrūpūnt̄, aut penitus, aut nequaquā ita. Quare illorū quidē principia & ptes, q̄ in eis sunt, formę vero neq̄ partes, neq̄ principia hmōi. & propterea lutea statua in lutum corrūpitur, et sphaera ī es, & Callias in carnē & ossa item & circulus in fictiones, est. n. aliquid, qđ cū materia sumitur. æquiuoce nanque dī circulus, et qui simpliciter dicitur, et singuli, ppterea qđ singulis non sit propriū nomē,

Et dimittamus hoc, & perferu-
 temur de eis, ex quibus est substan-
 tia, et sunt tanquam partes. Si
 igitur quedā est materia, et quę-
 dam forma, et quedam illud, quod
 est ex istis: substantia autem, &
 materia, & forma, et illud quod
 est ex istis: forte dicitur pars rei
 materia etiam, et forte non dicitur,
 sed ex quibus est definitio for-
 mę, vt caro, qua non est pars pro-
 fundi. est enim materia, in qua
 est profundum, & est pars simi-
 latis. & cuprum pars totius ido-
 li, & non est pars idoli, quod di-
 citur forma. forma igitur dicitur
 de illo, quodcunque rerum ha-
 bet formam: materia autem non
 dicitur esse omnino per se. Et ideo
 non dicitur in definitione circuli
 definitio partium: & in defini-
 tione syllabę sunt literę. literę
 enim sunt partes formę, & non
 sunt materia: partes vero circu-
 li sunt partes tanquam materia,
 super quam sunt, & sunt propin-
 quiores formę cupri, cum circu-
 lus est in cupro. Et forte est possi-
 bile vt non sint omnes literę syl-
 labę in sermone. vt ista audibilis,
 aut qua sunt in aere. ista enim
 etiam sunt partes syllabę, quia
 sunt sensibiles per naturam. Li-
 nea enim non corrumpitur, qui-
 semper diuiditur in media, aut ho-
 mo in ossa & neruos & carnes,
 &

* ista
 tant
 Auer.
 ibi Lu

A et ideo sunt ex istis secundum hunc modum, tanquam partes substantia, sed quasi ex materia, totius vero non sunt partes. formae autem, & illius, quod habet definitionem, non sunt partes: & similiter in definitionibus etiam. In quibusdam autem non sunt, neque aliqua definitionum partium, quae sunt tales. & in quibusdam non oportet ut sit unum, nisi sit illud, quod est congregatum. Quoniam ista quadam sunt ex illis, quae sunt principia, & in ea corrumpuntur: et quadam non. Omnia igitur, quorum materia et forma sunt congregatae, ut simus, & circulus cupri, corrumpuntur in ista, et materia est pars eorum. et omnia, quae non congregantur cum materia, sed definitiones formae sunt sine materia, aut corrumpuntur omnino, aut non corrumpuntur, sicut illa corrumpuntur. Ergo in illis illa, quae sunt sub eis, sunt principia & partes earum, forma vero non est istae partes nec principia earum. et ideo corrumpitur idolis terreste in terram, & sphaera in cuprum, et Callias in carnes et ossa, & etiam circulus in partes quodcumque igitur congregatur cum materia, & dicitur a quoque circulus, qui dicitur modo simplici, et ille, qui dicitur particularis. particularia autem non habent proprium nomen.

Id est, sed dimittamus hanc questionem de aequiuocatione, quae est in hoc nomine pars, & ponamus perfratationem de aequiuocatione, quae est in hoc nomine substantia. Deinde dicit. Si igitur quaedam est materia, et cetera. id est, si igitur hoc nomen substantia dicitur simpliciter de materia substantiae compositae ex materia & forma, et de forma eius, & de composito, tunc forma substantiae dicitur esse substantia rei, cum ipsa declaret essentiam illius.

* materia vero dicitur secundum considerationem ad substantiam compositam ex materia & forma esse pars substantiae. secundum considerationem vero ad substantiam declarantem essentiam rei non dicitur esse pars substantiae, sed esse deferens formam in suam definitionem. v. g. simitas, cuius definitio est concauitas in naso, aut in carne nasi. nasus enim est pars substantiae eius, quod significat hoc nomen simitas, quod est congregatio nasi & simitatis. & non est pars de finitionis concauitatis, sed est subiectum ei. Et hoc, quod dicit, non accidit nisi in rebus, quarum nomina significant aliquid existens in subiecto, non aliquid existens per se. & similiter cuprum est pars definitionis idoli facti ex cupro, & non est pars formae idoli. Et, cum dedit differentiam inter partem definitionis, quae est materia, & inter partem, quae est forma, indiget dare differentiam inter materiam & formam, & dixit. forma igitur dicitur, & cetera, id est, & differentia inter formam & materiam est, quoniam forma praedicatur per se de habente formam, secundum quod declarat quidditatem eius substantialem materia

D
34
Idem. 2. de
Aia. t. c. 2.
& hic sit
p. 2. c. 7. &
8. Meth.

* Mā nō ē
ps q d dicitur
ris sed ve
hiculū de
E
ferēs q d
tate vide
idē supra
c. 21. & m
fra. cō. 43.

Metaphysicorum

G materia vero nō predicatur de habente formam vera predicatione, nedum vt predicetur per se. idoli enim non di esse cuprum, nec homocaro, nec simus nasus. D. dicit: Et ideo non dicitur in definitione circuli. i. qm̄, cum in definitionibus quorundam appareat materia, & sunt composita ex materia in actu & forma, ideo definitiones omnes suarum partium non sunt partes definitionis. Et, quia in definitionibus quarundam, & rerū simplicium non apparet materia in actu, & partes definitionis in eis sunt partes formae, contingit in talibus istis, vt definitiones omnium suarum partium sint partes definitionis. & quia definitiones syllabarū sunt ex hoc genere, ideo definitiones literarum sunt partes definitionis syllabae. Et, quia dispositio circuli cum suis partibus est dispositio materię rei cum forma eius, ideo partes circuli non accipiuntur in definitione circuli: qm̄ in definitione circuli non apparet materia. et p hoc intēdebat dissolvere hanc q̄nōnem. Et quia partes circuli non apparet in definitione circuli, sicut materia apparet in definitione rerum habentium materiā, v.g. sicut cuprum apparet in definitione circuli cuprei: & potest aliquis obijcere ei per hoc, deinde d. partes vero circuli, & c. i. & partes circuli, licet non sint materia, quę apparet in definitione circuli, tñ est similis materię, quę apparet in definitionibus rerum, & est propinquior formę, q̄ materia, quę apparet in definitione circuli, qui est ex cupro. Et, quia partes circuli assimilantur materię, quę apparet in definitionibus rerū habentium materiā, ideo defini-

tionē partium non sunt partes definitionis circuli: sicut definitiones literarū sunt partes definitionis syllabarum: D. d. & forte est possibile, & c. & dixit hoc, quia syllaba, cum consideratur cum hoc, qd est motus compositus ex duobus motibus, est de numero rerum, in quarū definitionibus apparet materia, & definitio cuiuslibet partis eius nō est pars definitionis totius. & cum consideratur fm hoc, qd est vox composita ex duabus vocibus, est de numero rerum, in quarum definitione non apparet materia: & definitio cuiuslibet partis eius erit pars definitionis. Deinde inuenimus in libro continuum. Linea. n. non corrumpitur, & c. i. & apparet hoc, qd diminuitur aliquid inter hæc duo capitula, cum quo possit sermo continuari. Sermo. n. est de definitione rerum, in quarū definitione non intrat materia, vt linea, & superficies: & in quarum definitionibus est materia, vt hō, q nūquā inuenitur nisi in carne, neruis, & ossibus. & sunt res, q cū accipiuntur, quodāmodo inueniuntur materia in sua definitione, & quodāmodo nō, vt circulus, qm̄, qñ accipit fm qd est circulus cuprei, inuenitur eū sua definitione materia: & qñ fm qd est circulus, nō inuenit in eo materia: & in quibusdam est dubium. & ideo dixit post: & ideo sunt ex istis fm hūc modū, & c. i. & ideo partes materiales rerū, in quarum definitione inueniuntur materia, sunt quodāmodo partes substantiæ: & quodāmodo non sunt partes substantiæ. in respectu congregati ex m̄a & forma sunt partes substantiæ: in respectu vero eius, quod habet veram definitionem, l. formę,

Solutio in istis idē.

L

M

Q̄lo per circuli asu m̄lā m̄ā

In actu, nō sic syllabarum.

A f. formæ, non sunt substantiæ. D.d. In quibusdam autem, &c. & quia entia inveniuntur his duobus modis, f. forma sine materia, & forma i materia, ideo in definitionibus quorundam non inuenit aliqua definitionum rerum, quæ sunt in materia, & sunt illa, quorum partes sunt partes formæ eius: & non inveniuntur in alijs nisi per accidens, & sunt quædam, in quorum definitione inuenitur materia necessario, & sunt illa, quorum nullum inuenitur nisi sit in te necessario, & essentialiter.

B D.d. qm̄ ista quædam, &c. i. qm̄ illa quædam sunt, in quorum definitione non inuenit materia, quæ est in actu: & quædam quorum definitio est ex materia, quæ est in actu, sicut ex ea, & suis principijs & ideo, cum materia corrumpitur, corrumpuntur ista. D.d. & omnia, quæ nõ congregantur cum materia & c. i. res, autem, in quarum definitione non apparet materia sensibilis, sed apparet in sua definitione partes formæ, aut non corrumpuntur aliquo modo, aut corrumpuntur per accidens.

C D.d. Ergo in illis, & c. i. & ideo illa, quorum esse est in alio, illud aliud est principia, & partes eorum. illa vero, quæ naturaliter non existunt in alijs, sed in sua natura est sua forma, illa alia non sunt partes neq; principia eorum. D.d. & ideo corrumpit idolum terrestre in terra, & c. i. & quædam entia existunt in alijs, vt idolum terrestre in terra, & sphaera cupri in cupro, & Callias in carne & ossibus, & circulus in partibus suis. Et intendit, q; partes eius sunt quasi materia, licet materia sit non sensibilis, sed intelligibilis, vt post dicemus, circulus igitur mathematicus

in respectu partium assimilatur entibus, quæ sunt in alijs. D.d. quodcumque igitur congregatur cum materia, & c. i. & cum ita sit, hoc nomẽ circulus, qñ dñ de circulo simpliciter, & qñ dicitur de circulo, qui magis est proprius isto, & quasi particularis in respectu ipsius, qæ est ex cupro, aut ex terra, hoc nomẽ circulus dicitur æquiuoce. Plura enim, quæ sunt huiusmodi, non habent proprium nomen, s; qm̄ non est nomen proprium, quod significet circulum cupreum aut lapideum.

Dicta itaq; nunc quoq; veritas est, adhuc tñ dilucidius dicamus repetentes. Quæcumq; rationis partes, & in quas diuiditur ratio, hæ priores, aut oēs, aut aliquæ. Ratio vero recti nõ diuiditur in acuti rationem, sed acuti in rectum. vt itur nanq; recto, qui definit acutum. minor etenim recto acutus, si sit aut circulus & semicirculus sese habet: semicirculus nanq; circulo definitur. & digitus tot: talis, n. hominis pars digitus. Quare quæcumq; quidem partes vt materia, & in quas diuiditur vt i materiam, posteriores: quæcumque vero vt rationis, & fm rationẽ substantiæ, priores, aut omnes, aut aliquæ. Qm̄ vero animalis anima (hoc enim substantia animati) secundum rationẽ, & formam substantia, & quod quid erat esse tali corpori: cuiusq; nãque pars, si probe definitur, nõ sine eo opere definitur, quod si ne sensu non existet: sanẽ partes eius priores, aut oēs, aut aliquæ

Meta. cū. cō. Auer. A A

Quid sit
m̄ sensibili
lis, & qñ i
telligibilis
Vide i cō.
sequenti.
& c. Met.
com. j.

Vide con-
tra. Tim.

F

Metaphysicorum

C toto aīali, & de vnoquoq; sūt corpus vero, & ei⁹ partes posterores hac substantia, & diuidetur in eas vti in materiam, nō ipsa substantia, sed totū. Toto itaque quodam modo quidē priores sunt hę, quodam modo vero non, qñ quidem nec esse possunt separatę. non. n. qui quocūque se habet, digitus aīalis ē, sed æquiuocus, qui mortu⁹ ē. Quędam vero simul, quęcūq; principales, & in q̄ priā ratio, & substantia, vtputa si hęc cor, aut cerebrū est. nihil. n. differt, vtra talis sit. Homo vero, & equus, & quę ita se habent in singularib⁹ sunt. vlt vero substantia nō est, sed totum quiddam ex hac rōne, & hac materia tiquā vniuersali. singularē vero ex vltima materia iam Socrates est. & de ceteris similiter. Pars itaq; ē formę est (formam autē dico quod quod erat esse) & ipsius totius, quod ex forma & ipsa materia est. Sed rationis partes, quę formę solum sunt, ratio vero est ipsius vniuersalis: circulo namq; esse & circuli⁹, & animę & animā idem est. Totius vero vt circuli huius, & singulariū alicuius sensibilis, aut intelligibilis (dico autem intelligibiles quidē, vt mathematicos: sensibiles vero, vt gneos & ligneos) horum in quā non est definitio, sed intellectio, ne, aut sensu cognoscuntur. cum vero abeat ab actu, non est manifestum vtrū sint aliquā, an nō sint: tñ semper dñr & cognoscū

tur vniuersali ratione. Materia vero per seipsam incognita. Materia vero, quędam sensibilis, quędam intelligibilis. Sensibilis quidem, vt æs, & lignum, & quęcūque mobilis materia. Intelligibilis vero, quę in sensibilibus existit, non prout sensibilia, vtputa ipsa mathematica.

Iam igitur diximus sermonem latentē modo, sed tamen dicamus magis manifestum. sed prius reuertamur ad quod sunt partes sermonis, & in quā diuiditur etiam sermo. ista n. sunt ante, aut omnia, aut quędam. Definitio autē recte non diuiditur in definitionem acuti, sed quę est acuti in rectum. quę enim definit acutum vtiut recta. acutus enim est minor recto. & circulus & semicirculus sunt similitudinis. semicirculus enim definitur per circulum, & digitus per totū. digitus enim est pars talium partium hominis. Omnes igitur partes, quę sunt tanquam materia, et quę diuiduntur sicut ista, q̄ sunt in materia vltima: & omnes, quę sunt definitionis, & substantię, quām significat definitio, aut omnes, aut quędam. Et etiam animā animalis, (hęc enim est substantia animalis animati) per substantiā, quę est tanquam definitio & forma, & quod est per essentiam talis. & vnaquęq; partium, si definitur bene, non definitur sine definitione

*Metaphysicorum
lib. 1.
cap. 1.
text. 1.
et 2.
et 3.
et 4.
et 5.
et 6.
et 7.
et 8.
et 9.
et 10.
et 11.
et 12.
et 13.
et 14.
et 15.
et 16.
et 17.
et 18.
et 19.
et 20.
et 21.
et 22.
et 23.
et 24.
et 25.
et 26.
et 27.
et 28.
et 29.
et 30.
et 31.
et 32.
et 33.
et 34.
et 35.
et 36.
et 37.
et 38.
et 39.
et 40.
et 41.
et 42.
et 43.
et 44.
et 45.
et 46.
et 47.
et 48.
et 49.
et 50.
et 51.
et 52.
et 53.
et 54.
et 55.
et 56.
et 57.
et 58.
et 59.
et 60.
et 61.
et 62.
et 63.
et 64.
et 65.
et 66.
et 67.
et 68.
et 69.
et 70.
et 71.
et 72.
et 73.
et 74.
et 75.
et 76.
et 77.
et 78.
et 79.
et 80.
et 81.
et 82.
et 83.
et 84.
et 85.
et 86.
et 87.
et 88.
et 89.
et 90.
et 91.
et 92.
et 93.
et 94.
et 95.
et 96.
et 97.
et 98.
et 99.
et 100.*

A recte, quia est rati genere. ergo par-
tes eius sunt ante, aut omnes, aut
quedam, magis quam partes ani-
malis congregati. & similiter in
omnibus particulatibus. corpus ve-
ro, & sua partes sunt post hanc sub-
stantiam, & diuiduntur ista, sicut
illa, quae diuiduntur in materiam,
non ita quod sint substantia, sed
quia sunt inuersionem. ista igitur
sunt ante totum, & forte non, quia
non possunt diuidi. & non erit
illud, quod est aliquo modo in ali-
qua dispositione digitus animalis,
nisi equinoce, ut mortuus. Et ima-
gines eorum, quae sunt in rei verita-
te, & in quo est definitio primo, et
substantia, ut cor, aut cerebrum,
aut illud quod est ex eis. & non est

in hoc diuersitas. Homo vero, &
equus, & quae sunt huiusmodi in
particularibus non sunt modo in-
uersali, sed aliquid totale congre-
gatum ex hac definitione & ma-
teria: sicut duae partes totius vlti-
mi. & est sermo etiam similiter in
alijs rebus. Forma vero est pars di-
co autem formam illud, quod est
per essentiam, & totum congrega-
tum etiam ex materia & forma.

C Sed partes definitionis sunt forma
tantum, definitio vero est totius.
essentia enim circuli & circulus,
& essentia anima & anima sunt
idem. Res autem totalis congrega-
ta, verbi gratia iste circulus, est

aliquid particulatum, aut sensibi-
le, aut intelligibile. & dico intelli-
gibilia ut mathematica, & sensi-
bilia ut cuprea & lignea. ista nō
habent definitionem, sed cognos-
cuntur cum cognitione aut sensu.
& cum recedunt ab intellectu, nō
manifestantur verum sunt, aut nō
sunt. & unum non dicitur, nec co-
gnoscitur sermone inuersionali. Ma-
teria vero per se non cognoscitur.
Et quedam materia est sensibilis,
& quedam intelligibilis. sensibi-
lis ut cuprum & lignum, & om-
nia quae moventur. Materia intel-
ligibilis est illud, quod est in sensi-
bilibus, non secundum quod sunt sen-
sibilia, ut mathematica.

Iam igitur diximus, & cetera, &
d hoc quia ex sermone praedicto de-
clarauit, quod definitiones sunt duobus
modis: modo scilicet cuius altera
pars est materia, & modo, in cuius
definitione non apparet materia.
& illud, in cuius definitione ap-
paret materia, definitio suae par-
tis non est pars definitionis totius.
in eis autem, in quorum defini-
tione nō apparet materia, definitio
cuiuslibet partis est pars definitionis
totius. & ex hoc solummodo appa-
ret quare definitio quarundam par-
tium definitionum est pars defini-
tionis, & quarundam nō: & non ap-
paret ex eo solutio questionis po-
nitae, scilicet quare res totius sunt i
definitione partis, quae est in quantita-
te, & non inuenitur pars i definitio-
ne totius. & ideo d. iam diximus, &c.

AA ij Deinde

35
Praxambu
laad folue
dū secunda
quoniam

artes do-
trinae
ut loir.

Metaphysicorum

¶ Deinde d. Sed pri^o reuertamur, &c. hoc est principium pſcrutatiois de ſolutione quaſtionis, quam nititur ſoluere, & d. iſta enī ſunt ante, &c. i. iſta enim ſunt ante definitionē, aut omnia, aut quædam. qm̄, ſi omnia fuerint partes formæ, omnia erunt ante. & ſi quædam fuerint partes formæ, & quædam materiæ, quædam erūt priora tota definitione, & quædam non. Deinde d. Definitio autem recti, &c. i. & definitio anguli acuti non eſt pars definitionis recti, ſed e conuerſo, ſ. q. definitio recti eſt pars acuti. & ſimiliter eſt de definitione partis circuli cum circulo, vt de homine cum ſua parte, v.g. cum digito. homo enim accipitur in definitione partis, & non pars in definitione hominis. Et iſtæ definitiones, in quibus totum accipitur in definitione partis, ſunt de genere definitionum, in quibus apparet materia, non de eis, in quibus non apparet niſi pars formæ. Deinde d. & omnes, quæ ſunt definitionis, &c. i. & cum ſit declaratum, q. definitio quædam eſt, in qua apparet materia, & quædam non: ergo partes definitionum, & partes rei, quam ſignificat, ſunt partes definiti, aut omnes, ſi in definitionibus, in quibus nō apparet materia: aut quædam, ſi in definitionibus, in quibus apparet materia. Et, cum voluit declarare quæ ſunt illa, in quibus non apparet niſi forma, & partes eius, & quæ ſunt illa, in quibus apparet vtrunq; , dedit exemplum de animali, & d. Et etiā anima animalis, &c. i. & anima eſt exiſtens ſubſtantia i corpore, quod eſt recipiens animā, & ſunt illa, quorum congregatum dicitur animal: & definitiones omnes, quæ ſunt partes formæ, ſunt partes talis ſubſtantię, ſ. animæ & ſimilis. Et intendit, q. definitio animæ, quæ dat quidditatem eius, videtur eſſe ipſum ſuum eſſe: & q. in definitione eius nō apparet materia omnino. illa autem, i. quorum definitione apparet materia, ſunt illa, in quorum definitione apparet aliud, & definitio dicitur in illis principaliter, & in iſtis ſecundario, vt declaratum eſt. Deinde d. & vnaquæq; partium, &c. i. & vnaquæque partium definitionum, ſive fuerit de definitionibus, in quibus apparet aliud a definito, aut de eis, in quibus non apparet niſi definitum, non definitur niſi eo q. in eius definitione appareat genus & differentia. Et intēdebat noſtrare per hoc, q. hoc ſequitur in omnibus definitionibus, & in rebus habentibus definitiones. Deinde d. ergo partes eius ſunt ante, aut omnes, aut quædam &c. i. & cum hoc ſit declaratū, partes cuiuslibet definitionis ſunt ante definitum, magis q. ſunt partes definiti, quæ ſunt ſm̄ quantitatem, ante totum: aut omnes, ſi in partib⁹ definitionis non appareat materia: aut quædam, ſi appareat. Et dixit hoc: quia quaſtio prædicta fuit, quare partes non inveniuntur in definitione totius, ſ. quæ ſunt ſecundum quantitatem, & totum inuenitur in definitione partium. & dixit: quia partes definitionis præcedunt iſtas partes, ſ. quæ ſunt ſm̄ quantitatem: aut omnes, ſi partes definitiōis ſunt formales: aut quædam, ſi quædam ſunt formales, & quædam materiales. Et intēdebat, qm̄ ſi illud, qd eſt prius, debet accipi in definitione reſi poſteriorum, tūc recte accipit⁹ rect⁹, q. eſt totū, in definitione partis, & nō econ-

Solo ad q.
ſtione fe-
cundum
materiā.

M

econ-

A econverso, scilicet secundum quantitatem. Quoniam totum præcedit partem, magis quam pars totum. quoniam prius est totum parti prioritate formæ ad materiam: & pars est prior toto prioritate materię ad formam. scilicet tempore individuali. & ideo partes circuli præcedunt circuli individuale non vitem: & definitio est partium præcedentium speciem: & hoc est vnum eorum, per quod dissolvitur questio prædicta, & est dicens, quare pars non invenitur in definitione totius. Et pars præcedit totum tunc, cum sit existens per se: totum autem constituitur per partes. Deinde dicitur: & sicut in omnibus particularibus. i. & sicut est de omnibus particularibus cum suis vrbibus. scilicet quod partes totius præcedunt in definitione particularia. non definitio particularium definitionem totius: sicut est dispositio generis cum suis speciebus. Et dixit totum hoc, quia ista est dispositio recti cum acuto, & circuli cum suis partibus, & vltimum generum cum partibus, quæ sunt secundum quantitatem. & quasi æquat partes rei secundum qualitatem cum eis, quæ sunt secundum quantitatem. quoniam prioritas qualitatis est prioritas formæ, & prioritas partium quantitatis est prioritas materię, & totum est prius parte prioritate formæ. & ideo dixit: corpus autem, & partes ipsius sunt post hanc substantiam, scilicet formam. Deinde d. & diuiduntur ista, & c. i. & omnia diuiduntur in suas partes secundum quantitatem divisione rerum per suas materias. i. diuisione speciei in diuidua. Deinde incepit diminueri prioritate partium, quæ sunt secundum quantitatem, quia est prioritas materialis, & dixit: ista igitur sunt ante totum, & c. i. & partes, quæ sunt secundum quantitatem,

sunt priores secundum tempus in generatione: & cum hoc ista prioritas non inuenitur in omnibus: & sunt partes quæ non possunt separari a forma: neque præcedere eam in esse, neque sequi eam, ut partes animalis cum animali. quoniam enim anima separatur, non noiaitur a suo nolle vero nisi æquiuoce, v. g. digitus. quoniam, si dicatur digitus in mortuo, de æquiuoce: & similiter, antequam in eo sit sensus: & hoc intendebat, cum dixit. quoniam non possunt diuidi, & c. i. impossibile enim est, ut istæ partes diuidantur a forma, neque mutentur in aliam speciem essendi, quæ species & prima collocantur sub eodem genere, nisi prima species, & alie ad quam mutantur, dicantur æquiuoce: ut hoc nomen manus, quod dicitur de manu viui & mortui. D. d. Et imaginestorum, quæ sunt in rei veritate, & c. i. & omnes partes animalis sunt in hac intentione, sicut vera pars, in qua est principium alie, aut cor, ut quidam dicunt: aut cerebrum, ut alij. Nulla enim est diuersitas quo ad hoc, quod vide. opinantur, quod nomen dicitur de prima parte, quoniam separatur a vita æquiuoce cum eo existente in vita. nullus. n. dubitat quod, quoniam in istis non fuerit forma, quod tunc nomen eius non simpliciter dicitur de eis nisi æquiuoce. & hoc non nocet questionem accedens, utrum sit cor, aut cerebrum. D. d. Homo vero, & equus & c. i. homo autem demonstratus & equus demonstratus & ovis quod est ex particularibus, & non modo vbi, prædicatur non plus quam de vno particulari, sed est totum demonstratum congregatum ex forma demonstrata & materia demonstrata, & est: in sua vltima specie: sicut Socrates in specie hominis, & similiter alia particularia in suis speciebus.

AA iij &

Pars animalis quæ alia separatur, non noiaitur a suo nolle vero, nisi æquiuoce. id est infra. 39. & 4. Meteo. re. cō. vltimi & hic. cō. 17.

phy. cō. 4.

F

Metaphysicorum

G & intendit, licet non habeant noia, sicut Socrates & Plato habent, & intendebat, qd hoc nomen species dicitur de indiuiduo & specie aequiuoce. Deinde d. Forma vero est pars, &c. i. forma vero est pars: sed nomē formæ dicitur de forma vniuersali, quæ declarat quiditatem speciei, & de forma particulari, quæ est forma materiæ demonstratæ. Deinde d.

Sed partes definitionis, &c. i. sed partes vetæ definitionis sunt partes formæ vniuersalis: definitio autem totius, i. speciei, non indiuidui. quiditas enim circuli & circulus sunt idē

H apud intellectum: & similiter anima vniuersalis, & quiditas animæ. D. d. Res autem totalis congregata, sicut iste circulus, &c. i. indiuiduum autē congregatum ex forma & materia demonstrata, v. g. iste circulus, aut aliquod particularium, quæ sunt in materia demonstrata, aut sensibilibus aut comprehensibilibus per intellectū, aut

Prima cō.
quare indi
uidua nō
hnt defini
tionē. Vi
de infra §.

M per se nō cognoscitur, sed cognoscitur per formam. Idē

1. Ph. c. 6.
49. & c. 45.
ph. c. 16.
c. 1. ca. de
subaorbu
c. 12. Met.
c. 14. & 5.
Met. 11.

* Diffinitio de mō sensibilibus & intelligibilibus, pro qua vi de supra c. 14. & 5. Met. c. 1. & 8. Met. l. c. 15. & hoc 7. te. com. § 9.

non sunt in sensibilibus, sicut sunt sensibilia: vt linea demonstrata, & superficies, & corpus. ista. n. sunt materiæ figurarum habentium angulos, & carentium angulis.

De toto igitur & parte, ac priorē & posteriore, quomodo se habeant dictum est. Ad interrogationem vero necesse est occurrere, cum quis interrogaret virtutē rectus, & circulus, & aīa priora, an in quas diuiduntur, & ex quibus sunt, partes, qd non simpliciter. nā etiam si aīa animal ē, aut animatum, aut vnumquodque, aut vniuersaliusq, & circulus circulo esse, & rectus recto esse, & substantia recti, aliquid quidem & aliquo posteriori dicendum est, vtputa his, quæ in ratione, & aliquo recto. Etenim qui cum materia gēus rectus, & qd in singularibus lineis. qui vero absq; materia his quidem, qd in ratione sunt, posteriori partibus vero, quæ i singulari sunt, prior est. simpliciter autem non est dicendum, & si diuersa est, & non est anima animal, scieriam quādam dicendum, quādam nō dicendum, vt dictum est.

Dictum est igitur, quomodo esse de toto & parte, & de ante & post. Sed necesse est vt responsio sit secundum interrogationem, quando aliquis quæsierit utrum rectus & circulus vniuersaliter sint ante, aut partes, in quas diuiduntur, quoniam essentia non est recti simpliciter, neq; aīa simpliciter ē aīa

aut

Aut animatum, neq. vnusquisque
circulorum. & quod hęc quilibet
circulus est circulus, & rectus &
essentia recti est rectus, & substā
tia, quę est recti, illa aut. q. dicun
tur post, & post non, sicut illa, quę
sunt in definitione, sunt ante &
post, i. rectus. Rectus. n. qui est cum
materia cuprea, est rectus, & qui
est in lineis particularibus, qui au
tem est sine materia, est post par
tes, quę sunt in definitione, & an
te partes, quę sunt in particulari
bus. & non dicuntur modo simpli
ci, si vnus fuerit, aut fuerit non si
ent anima, si fuerit animal, secun
dum igitur hunc modum dicitur
quidam esse, & quidam non dici
tur, sicut dictum est.

36 Dicum igitur, qđo est dispo
sicio totius apud partē in prioritate
& posterioritate. D. d. Sed necesse ē,
& c. i. sed oportet vt responsio in in
terrogationib⁹, qđ dñr æquiuoce, sit
distinguedo nota æquiuoca in il
la interrogatione. v. g. q. cum aliq
quis fuerit vtrum angul⁹ rect⁹, aut
circulus, aut animal sunt ante partes
suas, aut e conuerso. oportet enim di
stingere fm quot modos dicitur re
ctus, aut animal, aut circulus : & fm
quot modos dicitur pars aut totum
& ante & post. Deinde incipit nar
rare, qđ ista nomina sunt æquiuoca,
& d. qđ non est essentia recti, & c. i.
qm intentio, quam significat hoc
nomen rectus, non est eadem, neq;
comparatio animę ad animal, aut
animatū est vna. Et intendit, qđ ani
ma attribuitur alicui attributionib⁹

diuersis, quarum sunt quædam ve
rę, & quædam falsę. v. g. vt dicat⁹
ala, aut qđ animatum sit animal. De
inde d. & rectus & essentia recti. i. &
ola ista dñr æquiuoce, & secundū
attributiones diuersas. Quiditas. n.
recti vniuersalis, & est forma, attri
buit recto fm qđ sunt idem. dicim⁹
enim, qđ quiditas recti est rectus : &
dicimus qđq; qđ quiditas recti, & est
forma eius, exiit hęc recto. & fm hoc
forma recti nō erit rectus: sicut ani
ma non est animal. D. d. Illa autem,
quę dicuntur post, & post non. i. &
similiter ante & post, qđ dñr in istis
rebus. Post. n. dñr multis modis. Il
lud enim, quod est post quodā alio mo
do, & non est post quodā alio mo
do, est sicut definitiones est suis par
tibus detinuitis, & partes eius, quę
sunt fm quantitatem cum definitio
ne. D. d. & post i. rectus & c. i. cum
igitur dixerimus, qđ partes recti sūt
post rectum, distinguendum est qđ
rectum intendimus & quam partē.
D. d. Rectus enim, qui est eum ma
teria, & c. i. angulus enim rectus dicit
de illo, qui est in materia, s. parti
culari: & dicitur de illo, qui est non
in materia, s. vniuersali. & similiter
circulus dicitur de his duobus mo
dis. vniuersalia autem ista sunt post
partes suę definitionis, & ante par
tes, qđ sunt in particularibus, & ante
particularia. Deinde d. & non dicitur
vtrum modo simplici, & c. i. & non attri
buitur adinuicem attributione ve
ra quocunque modo attributionis
sit: vt anima ad animal. dicere enim
qđ anima est animal est falsum, & qđ est
animatum est verum. Deinde d. fm
igitur hunc modum, & c. i. fm igit
hūc modum attribuitur verum re
bus, in quibus est definitio rerum,

AA iij in

Oportet
responsio
in interro
gationib⁹
qđ dñr æ
quiuoce, si
linguedo
notā æqui
uoca in il
la materia
omne.
d. i. cee
& i. io. &
qđ. c. 14

Dicere qđ
anima est animal
est falsum, quod
intel
ligeddū sit
videt⁹ supra
com. 11.

Metaphysicorum

G & intendit, licet non habeant noia, sicut Socrates & Plato habent. & intendebat, qd hoc nomen species dicitur de indiuiduo & specie aequiuoce. Deinde d. Forma vero est pars, &c. i. forma vero est pars: sed nomē formæ dicitur de forma vniuersali, quæ declarat quiditatem speciei, & de forma particulari, quæ est forma materiæ demonstratæ. Deinde d.

Nomē formæ dicitur de forma vniuersali & de forma particulari. idem in sequenti.

H Sed partes definitionis, &c. i. sed partes veræ definitionis sunt partes formæ vniuersalis: definitio autem totius, i. speciei, non indiuidui. quiditas enim circuli & circulus sunt idē apud intellectum: & similiter anima vniuersalis, & quiditas animæ. D. d. Res autem totalis congregata, sicut iste circulus, &c. i. indiuiduum autē congregatum ex forma & materia demonstrata, v. g. iste circulus, aut aliquod particularium, quæ sunt in materia demonstrata, aut sensibili aut comprehensa per intellectū, aut

Prima est, quare indiuiduum nō hñt definitionē. Vide infra §§

Mā per se nō cognoscitur, sed eo quod sit per formā. Idē

qd suum esse in sensibili sit comprehensum per intellectum, vt indiuidua, quæ sunt in mathematicis: ista enim non habent definitionē. D. de dicta causā in hoc, & dixit: ista enim non habent definitionem, &c. i. illa, quæ cognoscuntur per definitionem, non mutantur fm substantiam: gñ scientia eorum nō mutatur: ergo sunt alia ab indiuiduis. Deinde d. & vnum non dī, neq; cognoscit, &c. i. & vnum numero non cognoscitur omnino per definitionē, sed cognoscitur sensu. i. & ideo non habet definitionem. Materia autē per se non cognoscitur, sed cognoscitur per formam. D. d. Et quædam materia est sensibilis, &c. i. & intelligibile est illud, quod comprehendit in sensibilibus, & intellectus iudicat, qd

non sunt in sensibilibus, fm qd sunt sensibilia: vt linea demonstrata, & superficies, & corpus. ista. n. sunt materiæ figurarum habentium angulos, & carentium angulis.

De toto igit & parte, ac priorē & posteriore, quomodo se habeant dictum est. Ad interrogationem vero necesse est occurrere, cū quis interrogaret utrū rectus, & circulus, & alia priora, an in quas diuiduntur, & ex quibus sunt, partes, qd non simpliciter. nā etiam si alia animal ē, aut animatum, aut vnumquodque, aut vniuersum usq; & circulus circulo esse, & rectus recto esse, & substantia recti, aliquid quidem & aliquo posterius dicendum est, vtputa his, quæ in ratione, & aliquo recto. Etenim quicū materia genus rectus, & q in singularibus lineis, qui vero absq; materia his quidem, q in ratione sunt, posterior, partibus vero, quæ i singulari sunt, prior est. simpliciter autem non est dicendum. & si diuersa est, & non est anima animal, sicut etiam quædam dicendum, quædam nō dicendum, vt dictum est.

Dictum est igitur, quomodo est de toto & parte, & de ante & post. Sed necesse est vt responsio sit secundum interrogationem, quando aliquis quæsiuerit utrum rectus & circulus vniuersaliter sint ante, aut partes, in quas diuiduntur, quoniam essentia non est recti simpliciter, neq; alia simpliciter ē alia

aut

i. Ph. l. cō. 69. & 43. ph. cō. 16. & c. d. de substantiis orbis. & 12. Met. cō. 14. & 9. Met. 11. * Difficilio de mē sensibilibus, & intelligibili, pro qua vi de supra c. 14. & 5. Met. cō. 1. & 8. Met. c. 15. dicitur hoc 7. te. com. § 9.

Ant animatum, neq. vniuersique
circulorum. & quod huius quilibet
circulus est circulus, & rectus
essentia recti est rectus, & substantia
illa, que est recti, illa autem, que dicitur
post, & post non sicut illa, que
sunt in definitione, sunt ante &
post. i. rectus. Rectus. n. qui est cum
materia cuprea, est rectus, & qui
est in lineis particularibus, qui au-
tem est sine materia, est post par-
tes, que sunt in definitione, & an-
te partes, que sunt in particulari-
bus, & non dicuntur modo simpli-
cis, si vnum fuerit, aut fuerit non si-
cut anima, si fuerit animal, secun-
dum igitur hunc modum dicitur
quidam esse, & quidam non dici-
tur, sicut dictum est.

36 Dictum est igitur, quod est dispo-
sicio totius apud partes in prioritate
& posterioritate. D. d. Sed necesse est,
& c. i. sed oportet ut responsio in in-
terrogationibus, que dicitur acquiuoce, sit
distinguedo nosa acquiuoca in il-
la interrogatione. v. g. q. cum alijs
quibus fuerit vtrum angulus rectus, aut
circulus, aut animal, sint ante partes
suas, aut e conuerso. oportet enim di-
stinguere fm quot modis dicitur re-
ctus, aut animal, aut circulus: & fm
quot modos dicitur pars aut totum
& ante & post. Deinde incipit nar-
rare, quod ista nomina sunt acquiuoca,
& d. qm non est essentia recti, & c. i.
qm intentio, quam significat hoc
nomen rectus, non est eadem, neq;
comparatio animæ ad animal, aut
animæ ut est vna. Et intendit, quod ani-
ma attribuitur aiali attributionibus

diuersis, quarum sunt quedam ve-
re, & quedam false. v. g. ut dicat quod
aia, aut quod animatum sit animal. De
inde d. & rectus & essentia recti. i. &
ista dicitur acquiuoce, & secundum
attributiones diuersas. Quiditas. n.
recti vniuersalis, & est forma, attri-
buitur recto fm quod sunt idem. dicimur
enim, quod quiditas recti est rectus: &
dicimus quoniam quod quiditas recti, & est
forma eius, existit in recto. & fm hoc
forma recti non erit rectus: sicut ani-
ma non est animal. D. d. Illa autem,
quæ dicuntur post, & post non. i. &
similiter ante & post, que dicitur in illis
rebus. Post. n. dicitur multis modis. Il-
lud enim, quod est post quoddam mo-
do, & non est post quoddam alio mo-
do, est sicut definitiones cum suis par-
tibus definitiuis, & partes eius, quæ
sunt fm quantitatem cum definitio-
ne. D. d. & post. i. rectus & c. i. cum
igitur dixerimus, quod partes recti sunt
post rectum, distinguendum est quod
rectum intendimus & quam partem.
D. d. Rectus enim, qui est cum ma-
teria, & c. i. angulus enim rectus dicitur
de illo, qui est in materia, & parti-
culari: & dicitur de illo, qui est non
in materia, sed vniuersali, & similiter
circulus dicitur de his duobus mo-
dis. vniuersalia autem ista sunt post
partes suæ definitionis, & ante par-
tes, que sunt in particularibus, & ante
particularia. Deinde d. & non dicitur
modo simplici, & c. i. & non attri-
buitur adinuicem attributione ve-
ra quocunque modo attributionis
sit: ut anima ad animal. dicitur enim
quod anima est aia est falsum, & quod est
animatum est verum. Deinde d. fm
igitur hunc modum, & c. i. fm igitur
hunc modum attribuitur verum re-
bus, in quibus est definitio rerum,

AA iij in

Dicere quod
aia est aia est
falsum, quod
quod intel-
ligedum sit
vide supra
com. 21.

Metaphysicorum

G in quarum definitione apparet materia & innuit per hoc, quod dixit, sicut dictum est, illud, quod prædixit in prædicto cap. Omnes igitur partes definitionum, q̄ sunt substantiæ, quæ habent definitionem, aut oēs, aut quædam. i. aut vere dicentur simpliciter de definito, & sunt definitiones substantiales: aut quædam vere prædicabuntur, & quædam non, i. q̄ vere prædicatur quodam modo, & alio modo nō. & hoc manifestum est in expositione loci præcedentis.

*Quænam forma, quæque compositi partes
sunt in ipsa definitione. Cap. 13.*

H Erit autem dubitatur etiam quænam formæ sint partes, q̄ vero non sed eius, quod simul sumitur, cū & hoc non existente manifesto, non sit definire vnumquodq̄. Vniuersalis etenim & formæ de finitio est. quæ est igitur partium ut materia sunt, & quæ non, si nō sint manifestæ, nec rō rei manifesta erit. Quæcunq̄ igitur appareat aduenientia in diuersis specie, ut circulus in ære, ligno, & lapide, hæc quidem manifesta esse videntur qm̄ nihil substantiæ circuli æs, neq̄ lapis est: propterea q̄ ab eis separatur. Quæ vero non videntur separari, nihil quidem prohibet similes habere, quemadmodum si circuli omnes viderentur ænei. nihil. minus æs esset ipsius formæ. difficile tamen est hoc mente auferre, ut puta forma hoīs sepe in carnibus & ossibus, & talibus partibus apparet. Vtrum

igitur sint et hæc partes formæ & rationis? An nō, sed materia. verū qm̄ non adueniūt et in alijs, nō possumus separare. Cū autem hoc videat quidem contingere, qm̄ vero, non est manifestum.

*Et rectum est, ut quæras aliquas
quæ sunt partes formæ, & quæ nō
sunt partes eius, sed congrega-
ti. quoniam si hoc nō fuerit mani-
festum, impossibile erit definire
quodcunq̄. Definitio enim est vni-
uersalis, & formæ. quæ igitur ma-
teria est partium, & quæ etiam
cū fuerit non erit res, & sic non
erit definitio, quæ est rei mani-
festa etiam. Omnia igitur, quæ vi-
dentur esse per formam in alio, ut
circulus in cupro, & ligno, & la-
pide, ista existimantur esse cuprū
enim non est aliquid de substan-
tiis circuli, neque lapis, quia sepa-
ratur ab eis. Omnia vero, quæ non
videntur separari, nihil prohibet
ut sint sicut ista, quemadmodum
omnis circulus si videtur cupreus.
quoniam si ita esset, cuprum non
esset sine forma omnino. sed diffi-
le est ut hoc sit separabile in intel-
lectu, ut forma hominis, quæ sem-
per videtur, & in carnibus, & os-
sibus, & i partibus similibus istis.
Vtrum igitur etiam ista sint par-
tes formæ & definitionis, aut non
sed sunt materia. sed, quia non se-
parantur in alio, etiam non possumus*

Vis & for-
mæ est de
finitio.
Vide con-
zim.

mu

¶ nunc cognoscere ea hoc enim existimatur esse possibile, sed non manifestatur in hac hora.

37. Cū declarauit q̄ sunt partes, quarum definitiones præcedunt definitionem totius, & quæ quarum præcedunt definitum tñ, non definitio nem totius, & quæ partes sunt, quas totum præcedit, & sunt illæ, q̄ sunt tm quantitatem, vult modo inquirere quæ sunt partes formæ, & forma, quæ est materia, & dixit: Et rectum est, &c. i. & rectum est, vt aliquis quærat quæ sunt partes forme,

D & quæ non sunt partes eius & intēdit p̄ hoc partes materiales. & cū hoc non fuerit cognitum, tunc definitiones non erunt cognite. qm̄, cū partes, quæ sunt formæ, non fuerint distinctæ apud nos à partibus, quæ sunt congregatæ ex forma & materia, & tunc definitiones latebūt nos, & nō poterim⁹ definire illud apud nos, quod est tale, donec distinguatur partes eius formales à partibus congregatæ ex materia. **D**. dedit causam in hoc, s. q̄ qui nescit formam & suas partes, non poterit definire aliqd, & dixit: * Definitio enim est vniuersalis, & formæ, & c. i. & causa in hoc est, qm̄ definitio est in tētionis vniuersalis & formæ vniuersalis, & proprie non congregatæ ex forma & materia: vt declaratum est in Posterioribus analyticis. Deinde d. quæ igitur materia est partium, & cetera. i. & declarandum est quæ est materia, propter quam inueniuntur partes in congregato ex illa & forma, & quæ est pars rei, quæ cū fuerit, non sequitur vt sit res, scilicet materia. forma enim est pars, quæ cū fuerit, est res. materia vero est

illud, quod cū fuerit, non erit res. **D**

Deinde dicit: & sic non erit definitio rei manifesta. i. & si hoc non fuerit cognitum, definitio non erit cognita. Deinde incipit periclitari de hoc, & dixit: Omnia igitur, quæ videntur, &c. i. & manifestum est, q̄ omnia, quæ videntur existere seū ū dum formas in pluribus subiectis, quoniam formæ earum sunt aliæ à materijs, & hoc manifestum est per se, verbi gr. circulus, qui quandoque est in cupro, & quandoq; in lapide, & in alijs materijs. Et ideo dixit: ista existimantur esse, &c. i. qm̄ manifestum est per se, q̄ cuprum non est pars circuli substantiæ, nec lignum. circulus enim qm̄ existit in cupro, quandoq; in ligno, & si alerūt istorum esset de substantia circuli, tunc circulus non esset circulus, nisi per illud. Deinde d. Omnia vero, quæ non videntur separari, &c. i. omnes vero formæ, quæ non existunt plus q̄ in vna materia, à qua nunquam separantur quoniam hoc non prohibet intellectum intelligere, in eis est aliquid simile materiæ, & aliquid simile formæ. quemadmodum, si circulus nunquam esset nisi in cupro, hoc non prohibet intelligere, quod cuprum non est forma circuli, nec pars formæ.

Deinde dicit: quoniam, si ita esset, tunc cuprum non esset sine forma. quoniam, si forma circuli esset propria cupro, & cuprum proprium ei ad modum, secundum quem est in materijs rerum naturalium cū suis formis, tunc non esset possibile cuprum esse sine forma, nisi diceretur cuprum æquiuoce: quemadmodum est impossibile carnem existere sine sensu, & motu, nisi æquiuoce.

Deinde

Folia 6, q̄ cū fuerit erit res, s. qm̄ cū fuerit, nō erit res.

Definitio
est res
C
It non co
gregat ex
mā & for
ma. vide
appos. &
hic coll. vt
Vide con
tradictio
nem 2am.

Metaphysicorum

G Deinde dicitur: sed difficile est, &c. i. ^{1. confim-}
^{10. 107. fol. 15} sed differentia est inter formas, quæ non habent materias proprias, scilicet mathematicas, & formas naturales, quæ habent subiectum proprium, verbi gratia forma hominis, quæ nunquam est sine carne & ossibus: quoniam istæ formæ naturales difficile abstractantur intellectu a suis materiis, impossibile enim est intelligere hominem sine carne, & ossibus, formæ autem mathematicæ, quæ inveniuntur in pluribus una materia, intelliguntur abstractæ a materiis. Et intendebat quod intellectus comprehendit divisionem inter formas & materias facile, quia abstractat eas in una generatione a materia, in naturalibus vero difficile: quia non potest abstractere eas imaginatione a materia.

H Et ideo accidit quæstio in talibus istis rebus inter partes, quæ sunt per materiam, & inter illas, quæ non sunt per materiam, & ideo dixit. Vtrum igitur etiam ista sint partes formæ, &c. i. & ideo dubitatur in talibus entibus naturalibus, ut in homine & in animali, utrum tota sint materię, aut sint hoc formæ extra ipsam, aut sint composita ex materia & forma, v.g. os & caro, utrum sint partes formæ in animali, aut partes materiæ. Deinde dedit causam hanc quæstioni, & dixit: sed quia non separantur, &c. i. & causa in hoc, quod nos non possumus distinguere inter eam, & formam in istis rebus, est quia forma non est in alijs materiis, sed in una materia. D. d. hoc enim ex ultimâ esse possibile, &c. i. & distinguere formas a materiis est possibile ad sciendum in omnibus istis rebus, licet in aliquâ hora non manifestetur, sed per incipio originis Philicophicæ.

Quidam etiam de circulo, & triangulo dubitant: tanquam non deceat lineis & continuo definiti, sed hæc omnia sibi dici sicuti carnes aut ossa hominis, & quæ & lapis circuli, & cuncta referunt ad numeros: & lineæ rationem, eam, quod duorum esse dicunt. Eorum est, qui ideas dicunt, quidam ipsam lineam dualitatem, quidam lineæ formam, quædam etenim eadem esse formam & cuius forma, ut puta dualitatem & dualitatis formam, in linea vero non est. Accidit itaque & unam multorum formam esse, quorum species videtur diversa: quod etiam Pythagoricis accidebat. & contingit unam omnium facere ipsam formam, cetera vero non formas, ac hoc modo unum omnia erunt.

Et quidam dubitat in circulo, & in triangulo quoniam non debent definiti quod sunt lineæ et ceterum, sed dicuntur omnia ista, sicut caro hominis dicitur, & ossa eius, & cuprum, & lapis circuli sunt quasi membra circuli. & attribuantur omnia ista numeris: & dicunt quod definitio lineæ est definitio duorum. Et quidam eorum, qui dicunt formas, dicunt quod est linea, quoniam linea est prima dimensio, & duo est prima dimensio duorum, & quid est forma lineæ quædam, res sunt eadem forma & habens formam, ut duo est forma duorum. & hoc non est in linea.

Vnde

& vnde accidit, vt vna forma sit plurimum, quorum forma videtur esse partes: & hoc accidens accidit pythagoricis etiam. et quod est possibile vt istud sit forma omnium, & vt alia non sunt forma. et secundum hunc modum omnia erunt vnum.

3 Id est, Et quidam dubitant in circulo, & triangulo, & in alijs figuris. qm vident, q non definiunt per lineas, aut per naturam continuum, sed videt, q res mathematice sunt quas si materie, & q ista non habent formas, que declarant substantias eorum, & q sunt i entibus, quasi os & caro. & hoc intendebat cu d. sed dicitur ista omnia, sicut dicit caro, & c. D. d. & attribuunt omnia numeris. i. & propter hoc posuerunt formas omnium esse numeros, & posuerunt omnia ista contingentia eis in numeris illis. & isti, qui posuerunt numeros formas figurarum, dicunt, q definitio lineæ est definitio duorum. D. d. Et quidam eorum, qui dicunt formas, & c. i. & quidam eorum, qui dicunt formas esse, nō dicūt, q definitio lineæ est pars duorum, sed dicūt, q definitio lineæ est linea, & q in eo est primum & post, & remouo à linea, sicut nos dicimus in definitionibus cum definitis. & similiter dicunt in dualitate, q in ea est primum & post, & remouo à dualitate. i. qm in istis rebus est aliquid finis forme, & materie. & hoc intendebat, cu d. & quidam q est forma lineæ. D. dicit: quædam. n. res, & c. i. & quidam istorum dicunt, q res diuiduntur in formam materialem, & in illud qd habet formam, v. g. tu duo demonstra-

ta, & i formam dualitatis: & qd sunt materia tñ, vt linea. & hoc intendebat, cu dixit: & hoc nō est linea. Et cum notificauit, q isti hoies posuerunt oia quasi materias, & dicitur formas, & numeros esse, d. Vnde accidit, & c. i. & contingit istis vt res plures, que videntur esse diuersæ fm formam, & definitionem, sint vnum: & vt hoc, quod vñ sit fallum: & q oēs species sint vnum fm formam, v. g. q. Si vnitas si vnitas existens in homine & lapide est eadē, necesse est vt forma hominis & lapidis sit eadem. & similiter in vnitatibus. & sic hoc nomen vnum non dicitur æquiuoce, nec multipliciter, sed vniuoce. D. d. & hoc accidens accidit Pythagoricis, & c. d. hoc, quia Pythagorici opinantur et, q nomen sunt principia entium, sed non opinabantur eos esse principia fm formas, sed fm q sunt elementa entium. vtrique sectæ contingit idem, vt formæ rerum, que conueniunt in eadem forma numerabili, sint eadē. vnitas. n. exites in quantitate continua, & discreta, & lapidibus, & animalibus, & cælis facit omnia ista esse eiusdem nature. & sic non erit illis differentia inter entia. Et hoc intendebat, cum d. & quod est possibile vt istud sit forma omnium, & vt alia non sint forma, id est, & secundum hoc contingit vt numerus sit forma omnium rerum, & vt alia, que dicimus esse formas, non sint formæ omnino. & secundum hoc omnia erunt numerus, & nihil erit hic extra naturam numeri.

Quod itaq; habent aliquam durationem ea, que circa definitiones sunt, et quæ ob eam dicta est. Quare cū ea ita reducere, & auferre

Metaphysicorum

Gauferre materiā, superuacaneū
est. quādam nanq; fortasse hoc
in hoc sunt, aut sic habetia.
Et comparatio de aīali, quā iu-
nior Socr. dicere solebat, non be-
ne se habet. abducit. n.ā vero, &
opinari facit, tanquam cōtinge-
ret hōiem sine partibus ēt quē-
admodum absq; are circulum.
Hoc aut non est sīst. etenim sen-
sibile quiddam fortassis aīal ē,
& absq; motu definire non est.
quare neq; sine partibus quodā

NIL non
solū dī
cognosce
oportet,
de ea, q̄
cundū r
nē, & m
gis. Idē
lhy. 21. &
26. & 1. d

Dictum est igitur, quod in defini-
 tionibus est dubitatio, & quod
 est hoc, quia omnia non sunt eius-
 dem dubitationis, & quia mat-
 eria est materia totius. Resum est
 igitur, ut quoddam sit tale in hoc,
 sicut hoc in hoc, aut sicut oportet
 ut sint illa, quae sunt semper. Et ideo
 illae, quae Socrates & minor est af-
 firmare dicere in animalibus non est
 bonum, procedit enim a veritate,
 & existimatur quasi effectus possibi-
 le ut homo sit sine alio, sicut circulus
 sine cypro. Et hoc non est simile.
 res est enim. Ut animal sit aliquod
 habens sensum, & non est sine mo-
 tu: & ideo non est sine partibus, et
 sunt quodam modo, manus enim non
 est pars hominis in modo, sed quan-
 do potest complere actionem. cum
 igitur fuerit animata, & cum non
 est, non est pars. In Mathematicis
 vero, quare non sunt definitiones
 partium definitionum, ut semicir-
 culorum

L
Par. 11
C.P.L.

Non oino
 is hois é
 H
 man°, sed
 q nót qñ°
 pñficere .

I
Idē supra
cc. 3. & 4.
Met. 35.

Aculorum? quia ista sunt insensibilia. Aut in hoc non est differentia. ergo erit materia etiam quibusdam rebus non sensibilibus, & cuiuslibet, quod non est quid est per essentiam. circuli vero uniuersalis non erunt partes, particularium autem erunt ista partes, sicut dictum fuit prius. materia enim alia sensibilis, alia intelligibilis. Manifestum est igitur, quod anima est prima substantia.

B corpus vero materia. homo autem et animal, aut illud quod ex utroque, sicut totale. Socrates vero, & Remus, si fuerit & corpus et anima, est dupliciter. quidam enim est sicut anima, & quidam sicut totum et congregatum. Et, si fuerit modo simplici, tunc ista anima, & illud corpus erit sicut uniuersale, & particulare. Si autem aliqua substantia fuerit sine materia, aut inueniuntur substantia alia a sensibilibus, perscrutandum est postea. Quoniam propter hoc nitimur distinguere suas definitiones in substantiis sensibilibus etiam. quoniam quodam modo Naturalis, & Secunda Philosophia est consideratio de substantiis. oportet enim Naturalem, ut non solummodo habeat cognitionem materiae, sed cognitionem eius, quod est per definitionem, & magis.

Dictum est igitur, & in definitionibus est questio: & dictum est in solutione istius questionis, quod solutio eius est per hoc, quod definitiones rerum non sunt, sicut dicentes formas opinabantur. D.d. & quia materia est materia totius, &c. i. &, quia materia manifestum est quod non potest esse extra formam, manifestum est quod formae naturales, aut plures, aut omnes non sunt extra materiam. D. dicit: & ideo idear, quas Socrates

* minor est assuetus, &c. i. cum declaratum sit, quod impossibile est formam esse sine materia, cum sit impossibile materiam esse sine forma, ergo illud, quod opinatur Socrates minor, & est Plato, si animal abstractum esse, & hominem separatum esse, est falsum, & extra rationem. quoniam, si ita esset, tunc possibile esset hominem esse ante hominem. & hoc intendebat cum d. sine alio. Et d. hoc quoniam, si esset possibile hominem esse separatim, tunc possibile esset hominem esse sine corpore: quod est impossibile. & ideo dixit, sicut circulus sine cupro. i. sermo Socratis facit imaginari, quod in definitione hominis non est necesse ut appareat materia hominis. quemadmodum non est necesse ut materia circuli appareat definitione circuli, ut cuprum & lapis.

Et d. hoc quia illud, quod separatur sermone existimatur separari secundum esse. illud autem quod non separatur sermone, quanto magis non separatur in esse. & ideo sermo obuiuit veto in hac opinione. D.d. Et hoc non est simile. i. & res naturales in hoc sunt e conuerso mathematicis. qui dicitur n. naturalium non possunt intelligi sine motu, & sensu, sicut possunt intelligi quod dicitur mathematicorum.

D
39

* a. l. nou.

E

F

Illud, quod se
parat sermone, existimatur
separari secundum
esse.

D. d.

Metaphysicorum

G D.d. & ideo nō est sine partibus, i.

Quid as
nit les non
offunt in
telligi line
subu &
leolu. Ide
cap. 17.
& quē ibi.

& oportet hanc cām cogentē vt forma alia sit materia: impossibile enim vt alia sit sine eo, quod habet partes materiales. D.d. & sunt quodammodo, & c. i. & partes, cum separantur a sensu, sunt alio modo ab eo, quo sunt, quā habet sensum. v. g. quā manus nō est pars hominis, nisi quā agit actionē manus. D.d. cum igitur fuerit animata, & c. i. & manus, v. g. quā fuerit alata, erit pars animalis: & quā non fuerit animata, non erit pars illius. Et cum d. quod ista naturalia habens partes per quantitatem, quia non

H intelligunt sine materijs, & mathematica in telliguntur sine materia sensibili, existimat, quod sequitur ex hoc, quod mathematica et non habeat partes posteriores definitionē totius, sed, quia habet tales partes, accidit quod in hoc, & ipse vult declarare hoc. Et d. In Mathematicis vero, quare nō sunt definitiones partium definitionum, vt semicirculi partes circuli: quia ista sunt insensibilia. i. potest enim aliquis dicere dubitatio: quia definitiones omnium partium nō sunt ante definitionem totius, quia illa, quod sunt alia, habent materias sensibiles, quare igitur in Mathematicis non sunt definitiones partium ante definitionē totius, vt de finitio semicirculorum: quia ista non habet materias sensibiles. D.d. Aut in hoc non est difficultas, & c. i. & responsio in hoc est dicere, quod ista etiam habent materiam, sicut ista. & quod in hoc non differunt, sed quaedam habent materiam sensibilem, scilicet naturalia, & quaedam intelligibile, sicut mathematica, sicut dictum est. D.d. & cuiuslibet, & c. i. & vtriusque modorum duarum partium, scilicet quae sunt secundum quantitatem in duobus generibus, scilicet mathe-

matico, & naturali, nō habet definitionē. & hoc intendebat, cum d. illud, quod non est quid est per essentiam.

D.d. circuli vero, & c. i. quā partes, quod sunt ante materiam, quae sunt posteriores in definitionē a definitione totius, nō inveniunt in specie intelligibili de circulo, sed inveniunt in particulis, scilicet in indiuiduis imaginatis, sicut est dispositio in rebus naturalibus. D.d. materia enim alia sensibilis, alia intelligibilis. i. vtraque, enim nō indiuiduat, nisi quia est in materia. Et ideo d. post. Manifestum est igitur, quod alia, & c. i. & ideo hoc est manifestum in animalibus, scilicet formam existere in materia. manifestum est enim per se, quod alia in animali est prima forma, & quod corpus est materia.

D.d. homo autem, & animal, & c. id est, homo autem & animal est totum congregatum ex alia, & corpore. D.d. Socrates, & c. i. nomina autem indiuiduorum quā significant corpus & animam, substantiam significant duplicem, scilicet animam & corpus. D.d. Et, si fuerit modo simpliciter, i. sicut significat totum congregatum ex partibus per se, & partes et per se. i. cum significat partes indiuidui significant intentionis simpliciter non compositae ante istam animam & istud corpus, sicut

M significat congregatum & demonstratum, v. g. istud alia, & istud hominem. D.d. sicut vult, & particulare. i. & significat vtrumque istorum duorum modorum simplicium significatione vltima, scilicet speciei, & significatione particularis. & sicut congregatum habet duas significationes, scilicet significationem indiuidualem, verbi gratia Socratem & istum hominem, & significationem vniuersalem, v. g. hominem. Et intendebat, quod est ens eiusdem speciei, scilicet quod esse totum est esse partium.

Et,

A Et est declarauit, qd dñs ista substantia sunt in materijs; & ideo definitiones quarundā parui sunt postteriores definitione totius, & partes earū quæ sunt p quantitatē, non habet definitiones, cum nō sint priora tota. prioritate definitionis, sed prioritate materie ad formā, d. Si autē aliqua substantia fuerit sine materia, &c. i. & qd apparet ex hoc sermone est, s. q substantia, quā significat definitio, est in mā. Vtrum autē sit hic aliqua substantia sine mā, s. istis substantijs, quæ sunt in materijs: aut utrū inueniuntur istis substantijs, q sunt alie ab istis substantijs sensibilibus, vt dicimus de numeris, per scrutandū est postea. D. d. Qm propter hoc ai timur distinguere has definitiones in substantijs sensibilibus etiā. i. nos enim nō percurati sumus de substantijs sensibilibus, neq; distinctim⁹ modos earū hac distinctione, nisi quia intendimus perscrutari de substantia in sensibili. & pp hoc, quod dixit, Philosophus prim⁹ nō considerat de substantijs sensibilibus, fm q sunt sensibiles, sed fm q sunt substantiæ: Naturalis vero fm q sunt substantiæ sensibiles. Et ideo d. qñ quorūdam modo perscrutatio de substantijs sensibilibus, & consideratio de eis ē Philosophiæ Naturalis, quæ est secūda, i. q Philosophia Naturalis nō perscrutat de substantia secundum q est substantia, sicut facit ista ars, sed perscrutat de substantia fm q est sensibilibus, & d. ipsam esse secundam respectu primæ Philosophiæ, quæ dicitur Metaphysica, non fm ordinem doctrinæ, sed esse. D. d. oportet enim Naturale vt nō solūmodo habeat cognitionē materie, sed cognitionem eius, quod est per

definitionem, & magis istam; id est Naturalis enim non debet perscrutari de substantia, quæ est materia, quia materia est propria entibus naturalibus, sed & de substantia, quæ est forma, sed tñ ad terminū notū, & q perscrutat de hac substantia magis q de substantia, q est per materiam. & hoc declarati est in 2. Phys. at. & 16.

In definitionibus Vero, quo modo partes, quæ in rōne sunt, & cur vna ratio definitio (patet etenim q res vna: res autem aliæ quo vna, partes habens) postea considerandum est. Quid igitur est quod quid erat esse, & quomodo ipsum per seipsum, vlt de omni dictum est, & cur quorundam ratio ipsius quid erat esse habet definiti partes, quorundam non. & q in rōne quidem substantiæ, q ita partes sunt vt materia, nō inerunt. nō. n. sunt illi⁹ substantiæ partes, sed totius, hui⁹ vero est quodā modo rō, & non est. cū materia namq non est in definiti etenim. secundū primū aut substantiam est, vt hominis aīe rō. substantia enim est forma, q inest: ex qua & materia, tota dē substantia: vt cōcauitas. ex hac enim & naso, fm⁹ nasus, & similes ē. bis nāq in his inerit nasus.

Et cum partes, quæ sunt in sermone, sunt quoquo modo partes definitionum etiam, & definitio est vnus sermo, quia res ista est vna, & hoc manifestum est, quoniam res res quoquo modo est vna, & habet partes, perscrutandum est postea.

Dictū

Metaphysicorum

C Dictum est igitur, quid est esse per essentiam & quomodo est per essentiam, & quomodo est per se, quoniam est universale de omni. & quare in quibuslibet rebus sermo, qui est quid est per essentiam, & in eo sunt partes definiti, & in quibusdam non. & quod partes, quae sunt per materiam, non sunt in definitione substantiae. quoniam illa substantia non habet partes, sed partes sunt substantiae congregatae. & ista est

Habet quoquo modo definitionem, & non habet etiam. quoniam, cum fuerit cum materia, non habebit: quia non est definitum per primam substantiam, ut sermo anima hominis. substantia enim est forma, quae est in eo. & ex eo etiam dicitur congregatio materiae, & substantiae etiam: ut concavitas. quoniam ex ea, & ex naso est sinus, & similitas. & nasus bis est in istis.

40 Et, cum sit declaratum, quod partes substantiae quoquo modo sunt partes definitionis, & definitio habet unum sermonem, quia res definita est una essentialiter. & post dicemus quod definitio est una, & habet partes. Et dixit, quoquo modo, quia definitio est unum cum definito secundum predicationem: non quia ipsa definitio, quae est forma, est ipsum definitum, quod est habens formam. Et, cum pervenit ad hunc locum, fecit commemorationem de declaratis, & d. Dictum est igitur, &c. id est declaratum est igitur, quid est substantia, quae est quiditas rei, & quo-

modo ista substantia est praedicabilis de illo, quod est substantia per se, & quod hoc est ei secundum quod est versus. Et declaratum est etiam, quare in quibuslibet definitionibus omnes partes sunt partes definiti, & quibuslibet definitionibus non omnes partes sunt partes definitionis, sed ipsius definiti. D. d. & quod partes, quae sunt per materiam, non sunt in sermone substantiae, &c. i. & declaratum est etiam, quod partes rei, quae sunt per materiam, & sunt illae, quae sunt per quantitatem, non accipiunt in definitione substantiae, quae est forma. quoniam ista substantia non habet partes quantitativas, sed istae partes sunt sub-

Lstantiae congregatae ex materia & forma, & est res demonstrata. & intenditur, quod partes circuli, & partes recti. D. d. & ista est habet quoquo modo definitionem, &c. i. declaratum est, quod substantia, quae est forma, habet definitionem quoquo modo. & ponatur ipsam esse veram definitionem: quoniam in definitione istius substantiae apparet aliud, & est subiectum: vera autem definitio, in qua non apparet aliud, non est huiusmodi definitio. D. d. causam in hoc & d. quoniam, cum fuerit cum materia, &c. i. causa enim in hoc est, quoniam res, quae sunt in illis, non sunt definitae per definitiones primarum substantiarum, quae non sunt in alijs.

Manima enim quia existens in alio, non habet perfectam definitionem. D. d. substantia enim est forma, &c. id est quoniam haec substantia, quae est forma in talibus rebus, & ex illo, in quo est, materia, erit definitio congregata ex eis. ut similitas, quae definitur per concavitatem, quae est in hac definitione, quasi forma, & subiecto concavitate, quod est nasus. & ideo accipitur in talibus definitionibus dicere materiam

Definitio est unum cum definito secundum predicationem; non quia definitio, quod est forma, est ipsum definitum, quod est habens formam. Idem in 1a. c. 11. 14. & 16.

* Anima existens in alio, per se habet definitionem. Vide 1. Metaphysicorum c. 16.

A materia bis, necesse est enim vnde definitio congregati componatur ex duabus definitionibus duarum partium, ex quo sequitur materiam dici bis, vt declaratum est in principio istius tractatus.

In tota vero substantia, vt naseo simo, aut Callia, inest et materia. Et quod qd erat esse & vnū quodq; in quibusdam quidem idē est, vt in primis substantiis: vt puta curuitas & curuitati eē, si prima est. dico aut primam, q non dī, eō q aliud in alio sit, & subiecto, vt materia. Quæcūq; vero vt materia, vel vt simul cū materia sumpta sunt, non idem: neq; fm accidens vnum, vt Socrates & musicum. hæc n. fm accidens eadem sunt.

In substantia vero congregata, vt naseo simo, aut Callia, non est materia. Et quod illud, quod est per essentiam, & simplicia in quibusdam sunt rebus, que sunt eadē, sicut sunt in prima substantia, vt reflexio & essentia reflexionis, si fuerit primum. & dico primum illud, per quod non dicitur aliud esse in alio, vt in subiecto. Omnia vero, que sunt sicut materia, aut sicut congregata ex materia, non sunt idem, neq; sunt vnum per accidens, vt Socrates & musicus, quoniam omnia ista sunt per accidens.

41 Dicitur composita vero ex materia & forma in actu, vt congregatū ex naseo & cōcauitate, qd dī limitas substantia, quæ est ex eis tanquam

forma, non prædicatur de materia D fm modū fm quem quiditas rei est ipsa res in prædicatione, & sunt res existentes per se. D. exposuit hoc, & d. & simplicia in quibusdam rebus, & c. i. & res determinatæ in quibusdam vero quiditates sunt ipse. i. q. d. itates earum declarant suas essentias secundū quid: & sunt illa, de quibus dī, q. prædicatum est substantia subiecti, vt inuenitur in primis substantiis: vt g. reflexio, & quiditas reflexionis. sed quia reflexio non est prima substantia in rei veritate, q. a est in alio, sed in qn intellectus abstrahit eam a subiecto, tunc ita habet se ad quiditatem, sicut primæ substantiæ ad suas quiditates, d. si fuerit primum. D. exposuit primum, & d. & dico primum, & c. i. & intelligo p primam substantiam illud, qd non dī in subiecto: & ista sunt vniuersalia substantiarum, vt dictum est in prædicamentis. D. d. Omnia vero, quæ sunt sicut materia, & c. i. composita vero ex materia & forma et sunt illa, quæ inueniuntur in alijs essentialiter: licet quiditates eorū non declarent essentias eorum, fm q. q. d. itates primarum substantiarum declarant essentias earum: qm cōgregatum ex duabus partibus in eis nō est vnum per accidens, sicut est dispositio in rebus, quæ sunt vnum per accidens. vt g. homo musicus, & homo albus. Et intendit, q. differentia inter hominem & musicum & naseum cōcauum, quod dī simitas, est, quia naseus simus est vnum essentialiter, & cōcauitas est inseparabilis ab eo. homo autem albus non est ita: quoniam albedo non est inseparabilis ab eo. & ideo homo albus est vnum per accidens. Et intendit, q.

G natus diuidi in concavum, & non concavum, fm q^o genus diuidi in suas dīas essentielles: & hō non diuidi in album & non albū, nisi p accūs. albedo. n. inuenit in pluribus spēs alijs ab hōe & dīas nasorum, in quibus differunt, non inueniūt nisi in figuris & ideo non est remotū, vt aliquid in pradicamento qualitatis accipiat in definitione eius, quod est in pradicamento substantiæ. & Arist. perferat de hoc tract. sequenti.

Quo pacto ex definitionibus partibus vnum fiat. Vbi de definitionibus secundum diuisionem multa. Cap. 14.

Non ēremotū vt aliquid in pradicamento qualitatis accipiat in definitione eius, quod est in pradicamento substantiæ. & Arist. perferat de hoc tract. sequenti.

H dicam q^o su hāc. vide idē. 8. Me. t. c. 6. & 4. eod. 6. & 26. & 8. ph. 32. & 1 de Aīa. 1. & 5. Phys. com. 10.

Nunc autem primo dicamus quatenus in Analyticis de definitione non est dictum. dubitatio namq^{ue}, q^{ue} in illis dicta est, proderit sermonibus de substantia. Dico autē hanc dubitationem, quare vnū est definitum, cuius rōnem definitionem esse dicimus, vt hōis aīal bipes (sit namq^{ue} eius rō) cur igitur hoc vnum est, non autem multa, animal & bipes? Homo enim & album multa quidem sunt, cōm non inlit alterū alteri.

I vnum vero cū inlit, & subiectum, vt homo, aliquid passum fuerit, tunc. n. albus homo vnū fit, & est, hic vero non est alterū alterius particeps. gen^o etenim non vī particeps esse differentiarum, simul namq^{ue} contrariorum idē participaret. differentie nāque contrariæ, quibus gen^o differt. Quod si ēt participat, eadē rō est, si dīas quidē plures sint: vt pedestre, bipes, iplume. Cur

enim vnum, sed nō multa sunt hæc? non. n. quia in sunt sic. n. ex omnibus erit vnū. oportet autē vnum esse, quæcūq^{ue} in definitione sunt. definitio namq^{ue} ratio quædam vna, & substantia est: quare vnus cuiuspiam oportet ipsam esse rationem. etenim substantia vnū quiddam & quod quid, vt dicimus, significat.

Definitio rō qdā & substantia est vna.

Dicamus igitur nunc primo de definitione, cum non sit dictum in analyticis, quæstio enī difficilis dicta in illis præcedit sermonem de substantia. Et dico hanc quæstionem, quæ de causa est vnum illud, de quo dicimus quod sermo eius est definitio. Vt sermo hominis animal bipes (sit hic sermo eius) quare est vnum, & nō multa, scilicet animal, & bipes. In homine vero & albo est multum. quoniam alterū non est reliquum: vnum vero tūc inest, & cum subiectum fuerit homo, tūc. n. fit vnum, & est albus homo. hic autem alteram non est in reliquo, genus. n. nō existimatur congregare differentias, & si non, tūc idē congregaret contraria in simul, differentia enim, in quibus genus diuiditur, sunt contrariæ. Et si, si vnus sermo congregat differentias, & differentia sunt multa, v. g. ambulans, bipes, nō pennatum, quo ista sunt vnum, & non plura. Non. n. sunt vnum, quia sūt in vno, quoniam secundum hoc erit vnum

Genus nō vī princeps ēē dīarū.

A vnum ex omnibus rebus. & oportet ut sint vnum omnia, quae sunt vnum numero. quoniam definitio est vnum sermo de substantia: ergo debet esse sermo vnum. substantia enim est vna, & significat rem, sicut diximus.

41 Dicit: Dicamus igitur nunc de definitione, quare significat vnum, & hinc partes. hoc. n. non fuit dictum in Posterioribus analyticis. quoniam illic posuit hanc positionem, & non dedit causam. Considerare enim de definitionibus est commune Logico & Philosopho: sed duobus modis duentis. Logicus. n. considerat de definitionibus, sicut quod est instrumentum, quod inducit intellectum ad intelligere quiditates rerum: Philosophus autem, secundum quod significat naturas rerum. & ideo dare causas de hoc magis est proprium huic scientiae. causa enim in hoc est, quoniam vltima differentia data in definitionibus est differentia, quae continet formam, per quam ens est vnum in actu, & ens in actu. differunt. n. quae sunt ante vltimam differentiam, sunt existentes in definitione potentia. & ideo definitum non multiplicatur per multiplicationem partium definitionis. Et cum dixit, quod intentionis eius nunc est loqui de definitione, & dicere quoniam, quam dimisit in Analyticis, dixit: quare. n. difficultas, & c. i. ista enim quaestio debet precedere sermonem de substantia. Ista. n. quaestio est de quaestionibus, super quas fundatur scientia de quiditate substantiarum. D. induxit quaestionem, & dixit: Et dico hanc quaestionem, & c. i. & quaestio est, quare dicimus vnum in re, de qua dicimus?

quod sermo, qui significat illam, est de finitio. v. g. cum dicimus quod homo est animal bipes. D. d. & sit hic sermo eius. i. & cum definitio hominis, v. g. est animal bipes, sit quaestio, quomodo dicimus quod homo est vnum. & non plura, cum accepimus in definitione plura, scilicet animal & bipes. D. d. In homine vero & albo, & c. i. dicere vero homo albus non significat vnum: quoniam alterum istorum non est reliquum essentialiter. & ideo homo & albedo non sunt idem nisi per accidens. D. d. & cum subiectum fuerit homo, & c. i. & homo albus est vnum: quia subiectum albedinis accidet ei quod quia vnum. & ideo est vnum per accens. E. D. d. hic autem, & c. i. & intendit, quod bipes non est in aiali, sicut album in hote: nec definitio dicitur esse vna hoc modo. D. d. causam in hoc & d. genus enim non existimat, & c. i. vna. n. species, aut genus non existimat quod in eo inueniantur contrariae, sicut inueniuntur albedo & nigredo in hote. Deinde d. Et etiam, si vnus sermo congregat differentias, & c. i. & etiam si quod aliquis, & dicitur, si vnus sermo, quod est definitio, quae congregat multas differentias, v. g. animatum, ambulans, bipes, quae existunt in definitione hominis, quod igitur dicitur in istis, quod sunt vnum, & non multa? D. d. Non enim sunt vnum, quia sunt in vno. i. istae enim differentiae non dicitur per accens esse vnum, quia sunt in vno, sed essentialiter. quoniam, si concesserimus, quod omnia, quae sunt in vno, sunt vnum essentialiter, contingeret, quod totus mundus esset vnum essentialiter. omnia enim sunt in vno, quod est vnum. Deinde dicit: & oportet ut sint vnum, & cetera, id est & oportet ut illa, quae sunt vnum per definitionem,

Si ista, quae sunt in vno, sunt vnum essentialiter, totus mundus esset vnum essentialiter

BB ij sunt

Considerat de definitionibus
est esse Logico
co, & prior
philosopho
pho, differenter, & c.

Dicit, quod ista vltima
diximus, sicut
existentes
definitionis
potentia. & c.
iste co. sequens, & c.
met. & c.
om. 6.

Metaphysicorum

C sint vnū numero: quia definitio est sermo vnus, qui signat substantiam vnā. oē. n. qd signat definitionem, est vna substantia: ergo necesse est vt definitio sit sermo vnus, quia signat ire vnā substantiam. Et d. hoc, quia idē dixit quō definitio est multa, & est vnus: & ipse d. contrario, scilicet vna est res, quae hēt vnā definitionem, ad declarandum ex hoc, quod definitio est vna.

Oportet autem primo considerare de his, quae sunt diuisiones sunt, definitionibus. Nihil. n. aliud in definitione est, nisi quod **H** primū dī. genus, dī. cetera vero genera sunt, & ipsum primū, & post hoc, quod comprehendunt dī. cetera. vt puta ipsum primū, est aī. cetera: consequens vero, aī. bipes, & rursus aī. bipes implume. Si multū ēt si per plura dicatur. & oī no nihil differt per multa, an p pauca dicat. neq. vtiq. per pauciora q. duo. duorum vero hoc quidem genus, hoc vero differentia. vt puta huius aī. bipes, animal quidem genus, differentia vero alterum. Si igit genus simpliciter non est praeter eas, quae vt generis species sunt, aut si est quidem, sed tanquā materia est (vox nāq. genus & materia, differentia autem spēs & elementa quorū ex hac faciunt) manifestū est quod definitio est ex differentis ratio. At vero oportet etiam diuidi differentia differentiam. vt puta aī. bipes dī. cetera est pedes habere, rursus aī. bipes pedes habentis dī. cetera scire oportet, put pedes hēt, quare non est dictū pedes

habentis aliud plumiferū, aliud **K** implume, si bene dicat (verū quia non pōt, facit hoc) sed si aliud filios, aliud nō filios pedes hīs, hā. n. pedis dī. cetera sunt. fissio namque pedū aliqua peditas est. & sic sp. procedi vult, donec ad indifferentia deueniat. tum aut tot pedis spēs erunt, quot differentia, & pedes habentia aī. cetera q. lia differentis. Si igit hēc ita se habeant, manifestum est quod vltima dī. cetera, rei substantia erit, & definitio. siquidem nō oportet crebro eadem in definitionibus dice **L** re: superfluum nāq. est. Accidit aut hoc. cum. n. aī. bipes hīs, bipes dicat, nihil aliud dixit, nisi si aī. bipes habens, duos pedes habēs, & si hoc propria diuisione diuidat, crebro & equaliter, ac dī. cetera dicet. Si igit dī. cetera differentia fiat, vna, quae vltima est, erit spēs & substantia. Si aut fm accidens, vt si diuidat habētis pedes, aliud album, aliud nigrum, tot quot sunt sectiones. Quare manifestū est quod definitio est rō, quae ex differentis est, & ex harum **M** vltima secundū rectū. Patet aut hoc, si quis transponat tales definitiones, vt puta hōis, dī. cetera aī. bipes, habens pedes. superfluum enim est habens pedes, dictū bipede. ordo vero nō est in substantia, quo nāq. modo intelligere oportet, hoc quidē prius, illud vero posterius: De his igit definitionibus, quae fm diuisiones sunt, quales quaedam sunt, habentis dicta sunt.

Sed

A Sed per scrutandum primo de de
finitionibus, quæ sunt secundum di
uisionem. Nihil enim est aliud in
definitioe præter genus, quod dicitur
primum & differentia. alia vero
sunt genera, ut primum, & diffe
rentia, quæ existunt cum eo. Ut pri
mum animal, quod recipit animi
bipes, & etiam animal bipes, non
pennatum. Et similiter etiam est,
si dicitur per plura. & vniuersali
ter non est diuersitas, siue dicatur
per multa, siue per pauca. ergo non
est diuersitas inter illa, quæ dicun
tur per pauca, aut illa, quæ dicun
tur per duo, cum dicuntur per duo.
genus vero sicut est illud, quod est
animal, & animal est genus, &
illud differentia albedo & nigre
do. Aut non erit genus modo sum
plici aliud à forma, quæ est sicut
forma generis, aut æris, hoc est sicut
materia, sonus autem est genus et ma
teria, differentia autem faciunt for
mas & literas ex sono. manifestum
est igitur, quod definitio est sermo
ex differentijs. Sed oportet diuide
re differentias differentia. & o
portet diuidere animal habens pedes
secundum quod est bipes, & non
oportet dicere quod bipes quoddam
est pennatum, & quoddam non
pennatum, si intendis bonus sermo
(quoniam hæc non sunt nisi in non
posse diuisionis) & oportet ut diui
sio bipedis sit talis, bipedis, aliud
est scissorum pedum, & aliud non
scissorum. ista enim sunt differentiæ
pedum. quoniam scissura pedum est
aliqua dispositio propria. & sic pro
cedatur semper, donec perueniatur
ad diuersa. tunc igitur erit diuisio
pedis secundum differentiarum nu
merum, & erunt animalia bipe
dia equalia numero differentijs.
Ergo manifestum est, quod ultima
differentia erit substantia solius
rei. & non oportet dicere hos sermo
nes in definitionibus multotiens: **E**
quoniam hoc est superfluum in ope
ratione. Et hoc accidit. quoniam cum
dicitur, animal bipes, de quo prædi
catur duo pedes, nullus dicitur ani
mal præter animal habens duos pe
des. & si diuisit diuisione propria,
tunc dicit multotiens secundum nu
merum differentiarum. Et, si fue
rit differentia differentia, tunc vl
timum additum erit forma, & sub
stantia. Et, si diuiserit per accides,
verbi gratia, si bipes quoddam est
album, & quoddam nigrum, tunc
erit secundum numerum diuisio
num. Cum ergo declaratum est,
quod definitio est sermo, qui est ex
differentijs, & ex suis partibus
etiam, tunc erit manifestum quod
si aliquis mutauerit definitiones
tales, ut est definitio hominis, &
dixerit ipsum esse animal bipes,
de quo prædicatur duo pedes, quod
hoc verbum, de quo prædicantur

Metaphysicorum

G duo pedes, est superfluum. cum enim dicitur bipes, non erit ordo in subsist. antia. quoniam, quomodo est intelligendum, quod quedam est ante, & quedam post? iste igitur sermo primus est in definitionibus, qua sunt secundum distinctionē.

43 Cū quæſiuit quomodo defini-
tio eſt vna & habet multas partes, &
quomodo definitum eſt vnum, &
definitio hēt multas partes, vult po-
nere principium perſcrutationis de
hoc a definitionibus. quæ ſunt ſex

H divisionem, ut ei appareat solutio
questionis. Et d. Sed perferendum
primo, & c. Sed primo perferendum
est de definitionibus, quæ hñt
per veram divisionem. Apparet. n.
ex definitionibus, quæ sunt per ve-
ram divisionem, q non continent
nisi duo, lgenus propinquū, & dif-
ferentiam essentialē illi generi. &
vocatgen^o propinquum primum:
quia in definitione ponitur primū.
Deinde d. alia vero, & c. illa autem
quæ sunt post primum genus, lge-
nera, & differentie illorum gen-
erum, sunt in suo esse de natura ei⁹.
I. quod significat primum genus præ
ter differentiam æqualem⁹ definitio.

Deinde dicitur primum animal, quod recipit, et c. i. et animal, quod primo diuiditur in animal bipes et multipes: deinde bipes diuiditur in pennatum et non pennatum. omnia enim ista sunt tanquam genus. Deinde d. Et similiter etiam est, si dicitur per plura. i. et similiter contingit in determinatibus, quæ continent differentias multas, quoniam non est differentia inter multitudinem differentiarum in hoc, et pau-

ciatrem in hoc, quod sunt quasi ge-
nus & hoc intendebat, cum d. & vlt
non est diuersitas, &c. i. & diuersitas
non est inter definitiones in hoc, q
sunt quasi primum genus, & secun-
dum hoc definitiones erunt compo-
sitae necessario ex duab' naturis,
s. ex genere & differentia: siue sint
in ea multae differentiae, siue gene-
& differentia tantum. quoniam illa,
quae sunt inter primum genus & vlti-
mam differentiam, sunt quasi ge-
nus, & hoc intendebat cum dixit, au-
per illa, quod dicuntur per duo. i. &
per genus & differentiam tantum.
Deinde d. genus vero, &c. i. sumitur
igitur, q omnes definitiones com-
ponuntur ex duabus naturis, s. gene-
re & differentia. Deinde d. post. Au-
non erit genus modo simpliciter, &c. i.
& cum sit declaratur, q omnis defi-
nitio componitur ex genere & dif-
ferentia, & genus componitur ex for-
ma & materia, aut genus, quod dici-
tur simpliciter, non fit aliud d. for-
ma subiecti, forma autem erit for-
ma & subiectum, & quomodo con-
que fuerit erit simile materiae. Et
forte intelligit p. gea*, quod est vnu
ex materia & forma. aut habet hoc
nomen ex parte formae, aut materię
& quomodo conq. fuerit, simile est
materiae. Et intendebat per hoc, q
genus in re non existit in actu sicut
materia, & illud, quod est in actu,
est vltima differentia: quia genera
diuersantur, quaedam enim magis
assimilantur formae, & quaedam
similes materiae. Deinde dedit exem-
plum, & d. sonus autem est genus, &
materia, & genus, quod quodam-
modo est genus, & quodam modo
est materia, est sonus. sonus enim
quodammodo assimilatur materiae
quia mater

A quia est propinquius materiae literarum: & quodammodo affinitatem formae, quae praedicatur de literis secundum quid. * Et materia non praedicatur de re nomine principali. Deinde d. differentiae autem, &c. i. potest intelligi, differentiae autem percussionum faciunt formam literarum ex sono. videtur. n. q. intendit hic per formas literarum syllabas, p. latas: & per literas elementa. Et forte intendit, differentiae autem acceptae in definitionibus literarum, sunt illae, quae faciunt formas literarum, & literas esse ex sono. i. faciunt eas esse ex natura soni. Et intendebat declarare modum, secundum quem genus hoc est materia. Et forte differentia inter sonum in hoc, q. est materia literarum, & inter cuprum in hoc, q. est materia idoli est, quia sonus non denudatur a forma & percutiente, s. ex aliquo simili syllabae longae & brevis. & cuprum denudatur a forma & figura omnino. & ideo cuprum est materia pura, & sonus non est materia pura literarum: sed est similis materiei, secundum q. recipit literas: & est similis generi, secundum q. non est extra modos sonorum. Et cum compleuit hoc, &c.

Cd. manifestum est igitur, q. definitio est sermo ex differentiis. i. & cum declaratum est ex quibus componuntur definitiones, manifestum est, q. definitio est sermo compositus ex differentiis. & non dixit, ex differentiis & genere: quia genus apud ipsum est forma vniuersalis: & differentia est particularis. Et, cum narrauit ea ex quibus componuntur definitiones, incipit declarare, q. diuisio est, quae largit tales sermones, &c. d. Sed oportet diuidere diuisiōē, &c. i. sed sed oportet ponere diuisiōē essen-

tialem, & primam generis diuisiōē, s. d. qua primo diuidat genus in primariam, & suam oppositam, deinde illam differētiam in suam primam differentiam, non ut primo diuidat genus in differentiam suae differentiae. v. g. animal habet pedes. qm primo debet diuidi in suas primas differentias, v. g. in bipes & multipes. deinde bipes diuidatur per differentias essentielles ei, per quas diuidit prima diuisiōe: sicut genus diuiditur in suas primas differentias. & sic fiat se per, donec perueniat ad illud cōgregatum ex differentiis aequale definitio. d. d. & oportet, &c. i. & ideo oportet ut animal habens pedes diuidat in q. est bipes, & non diuidatur in pennatum & non pennatum. & hoc intendebat, cum d. non oportet dicere, q. quoddam bipes est pennatum, & quoddam non pennatum. qui. n. hoc facit, non bene potest diuidere, sed intendit bonam diuisiōē essentialē, q. largit definitionē essentialiter. D. narrauit q. diuisiō est essentialis isti differētiae, & d. & oportet ut diuisio bipedis, &c. i. & intendit per casum pede hominis: & intendit per propriam dispositionem formam propriam. pedis sum. n. est unus. F. corū, p. q. p. f. i. a. t. i. o. n. e. p. e. d. i. s. in q. b. d. a. m. a. l. i. b. u. s. D. d. & sic procedatur semper. i. diuidens semper debet tenere istum modum in diuisiōe diuisiōis, donec perueniat ad illam, q. sū diuersa secundum diuisiōem, v. l. t. i. m. a. s. p. e. c. i. e. s. Deinde dicit: tūc igitur erit diuisio pedis, &c. i. & talis diuisio est, i. quae numerus specierum bipedis est secundum numerum vltimarum differentiarum, ad quas peruenit diuidens. Deinde dicit: Ergo manifestum est, &c. i. & cum diuisio peruenit ad diuisiōē,

BB iiii quarum

* M. non
f. e. c. a. l. d. e.
re n. o. t. e.
p. r. i. n. c. i. p. a. l. i.
V. d. e. i. d. e. j.
s. u. p. r. a. c. 13
& c. q. u. i. b. i.

Gen. apud
huc ē for-
ma v. i. a. &
l. i. u. ē for-
ma p. e. i. u.
u. i. d. e. t.
l. e. c. t. 17
l. i. b. m. e. c.
& c. p. h.
l. i. t. i. m. o.

Metaphysicorum

Guarum numerus est fm numerū specierum bipedis, manifestum est, qd vltima differentia est ex specie, qd est substantia illius speciei solus, & sola definitio eius & quod illud, quod est ante, non est substantia p pria ei, neq; aliquid existens extra animam in actu. Quoniam, cum illud, per quod inuenitur species in actu, sit vnum, manifestum est, qd illud, quod significat definitio, est vnum, & qd definitio est vna. quoniam in ea nō est aliquid in actu nisi vnū & multitudo, quę est in ea, est in potentia & cum ita sit, dissoluetur quę

Hlito. Et cum d. qd, qui diuidit hac diuisione non dimisitaliquid de substantia definiti, & d. qd qui obuiat isti modo non intelligit substantiā definiti, d. etiam qd, si iterauerit eandē differentiam, errabit, ac si diminuerit, & d. & non oportet dicere istos sermones, &c. i. & hoc est præceptū definitionis. Deinde induxit exemplum, in quo accidit hoc in suo idiomate, & dixit: Et hoc accidit, &c. i. quoniam, cum dixerimus in definitione hominis, qd est animal bipes, de quo prædicatur duo pedes, tūc significatio huius nominis bipes est

I sicut significatio istorum aliorum vocabulorum, de quo prædicatur duo pedes. & ideo d. non dicit aliud animal præter animal habens duos pedes, i. qd nihil aliud d. nisi qd ē animal habens duos pedes: quod est negatio. Deinde dicit: & si diuisit diuisione propria, &c. i. & cum diuidens diuiserit rem per suas differentias proprias, & vsus fuerit hac additione, tunc numerus iterationis rei eiusdem erit secundum numerum differentiarum, quas induxit in illa definitione. sed talis iteratio nō vsu-

tatur in idiomate nostro Deinde d. **K** Et si fuerit differentia differentiarum, &c. i. necesse est, si diuiserit differentiam per differentiam essentialem, & illam per aliam, & non iterauerit neq; diminuerit, tunc vltima differentia erit forma, & substantia illius speciei definitæ, & erit vnum necessario. Deinde d. Et si diuiserit per accidentem, &c. i. & si diuiserit differentia diuisione accidentali, v.g. bipes in album & nigrum, & istas differentias accidentales, & illas accidentales in accidentales, tunc istæ differentię erunt infinitę & infinitum non largitur scientiam. Deinde d. Cum ergo declaratum est, &c. i. declaratum est ergo, qd definitio est sermo compositus ex differentijs, & qd definitū est ens per differentiam vltimā: & hoc manifestum est vtrū vera definitio. & hoc posito erit manifestum qd, si aliquis addiderit in definitionibus aliquam differentia iteratam per aliam dictionem, qd nungabitur: vt dicat in definitione hominis qd est animal bipes, de quo prædicatur duo pedes. ista enim differentia est superflua. Deinde dedit causam in hoc, & d. cum enim dicitur bipes, &c. i. & causa in hoc errore est, quia

M posuimus, qd bipes nō significat substantiam similem substantię, quam significat illud, de quo prædicatur duo pedes: ita qd quoddam ponatur ordinatum ante quoddam: sicut debet poni partes definitionum, cum isti duo sermones significant idem. Deinde dicit: Ille igitur sermo primus, &c. i. hic igitur est primum eorum, quę debent dici in definitionibus, quas largitur diuisio & sciendone naturam istarum diuisionū dissoluetur questio prædicta.

Infinitum
nō largit
Le
sciem. Idē
i. phy. 33.

Vultus

A Vniuersalia substantias non esse. Ad hoc autem dubitationem sequi, nullius rei esse definitionem. Ca. 15.

Cum autem de substantia consideratio sit, rursus redeamus. Dicitur autem, si cuti subiectum substantia esse, & quod quid erat esse, & quod ex his, & vlt. De duobus itaq; dictum est. etenim de ipso qd erat esse, & de subiecto, qd dupliciter subiicitur, aut quod quid existens, vt animal passionib; aut, vt materia actui.

subiecta
le quatuor
e modis

B Et cum perscrutatio sit de substantia, reuertamur etiam. Quoniam quemadmodum subiectum dicitur esse substantia, & quid est per essentiam, ita & istud, quod est ex eo, & totum. Et dictum est de duobus, dictum est enim, quod est per essentiam, & dictum est de subiecto. quoniam est subiectum duobus modis: aut e hoc, sicut animal est subiectum passionum: aut sicut materia.

C Cum in hac perscrutatione que- rat de principijs primarum substantiarum, quæ non sunt in subiecto, neq; de subiecto, sed compositarum ex materia & forma, & est manifestum materiam esse substantiam, incipit perscrutari de forma, vtrū sit substantia, aut non, & posuit principium perscrutationis de hoc de eis, quæ significant definitiones. Cum igitur declarauit, qd illa, quæ significant definitiones, sunt substantiæ rerum, & definitiones componuntur ex vñbus, qd pdicant de particulari-

bus, incipit perscrutari de vñbus, vtrū sint substantiæ rerū aut non, sed tū sunt substantiæ particularia, de quibus pdicant illa vñ. & hoc est necessarium in declarando * qd formæ in diuiduorum substantiæ sunt substantiæ: & qd in indiuiduo non est substantia, nisi materia & forma particularis, ex quibus componitur. Et d. Et, cum perscrutatio sit de substantia, & c. i. & cum perscrutatio sit de formis substantiarum, vtrum sint substantiæ, aut non: & ita prædiximus, qd substantia dī famose quatuor modis dī. n. de subiecto, qd est duobus modis, quorum vnus est materia, & alius congregatum ex materia & forma, & de eis, qd significant definitiones, quæ dant quidditates rerum, & de toto. & cum est manifestum, qd subiectum est substantia, & fuit declaratum, qd quidditates rerū sunt substantiæ aut non, dicendum est de vniuersalibus, vtrum sint substantiæ, aut non. Et d. hoc, quia post perscrutationem de istis rebus declarabit, qd substantia, quam significat definitio, est forma rerū particulariū. D. d. Et dictum est de duobus, & d. hoc quia in hoc tractatu est dictum de substantia, qd est qditas, & et dictū ē subiectū esse substantiam. & intendit p subiectū passionū indiuiduū substantiæ, & per passionē accētia

Videtur autem etiam vñ causa quibusdam esse maxime, ac esse principium ipsum vñ. quare de hoc etiam tractemus. Videat nō que impossē substantiam eē qd, cumq; eorum, q vñ dicuntur, Prima namq; substantia vñiū, cuiusq; quæ propria cuiusq; est q alij nō inest, vñ vero cōe. hoc enim 17.

D In indi-
duo non
est sub-
stantia, nisi mī
fora parti-
cularis, ex
quib; co-
ponit. Cui
posi. q. me.
com. 9.
Vide con-
zim.

E

F

Vñ ē qd
plurib; na-
tura apud
ē 1esse. idē
intra te. c.

Metaphysicorum

G enim dicitur esse, quod pluribus natura aptum est in esse. Cuius igitur hoc erit substantia? aut. n. osum, aut nullius: osum vero non est possibile. vni? aut si erit, cetera quod hoc erunt. quorum enim substantia vna, & quid quid erat esse vnum, ipsa quoque vnum sunt.

H Et existimatur etiam, quod vniuersale est causa etiam rerum, & quod magis, quoniam vniuersalia sunt prima cause magis rerum. reuertimur igitur ad hoc dicendum. videtur. n. quod est impossibile ut substantia alicuius sit, que dicuntur vniuersalia. Substantia enim prima, que est cuiuslibet, est propria cuiuslibet, & non est alterius. vniuersale autem est commune. non enim dicitur vniuersale, nisi illud, quod vniuersaliter est plurium rerum. Quorum igitur erit ista substantia? quoniam aut erit omnium rerum: aut si fuerit vniuersi rei, erit alia illius rei. illa enim, quorum substantia est vna, & quid est per se sentiam, erit eis vnum, cum sit vnum per substantiam.

45 Dixit: Et existimatur etiam, quod vniuersale, &c. i. quia existimatur quod vniuersale est causa rerum magis quam cause particulares, & est prima causa causarum particularium: & cause substantiarum existimantur esse substantia: per utandum est, verum vniuersale possit esse substantia, aut non. Et d. tenentur igitur, quoniam locutus fuit in hoc, quod vniuersalia non sunt cause agere particularia;

sed hic dicitur verum sint cause formales. **R** D. d. Vide. n. quod est impossibile, &c. i. dicamus igitur quod impossibile est ut aliquid eorum, quod dicitur vniuersalia, sit substantia alicuius rei, & si declararent substantias rerum. D. d. rationem super hoc, quod vniuersale non est pars substantia: alicuius entium, & dixit: Substantia enim prima, &c. i. & vniuersale non est pars substantia: alicuius eorum, que sunt substantia: existentes per se: quia substantia cuiuslibet rei demonstratur esse ei propria: vniuersale autem est commune pluribus: ergo vniuersale non est substantia propria. **L** D. d. Quorum igitur est ista substantia? &c. i. & si fuerit substantia omnium rerum, erit substantia vniuersi que eorum. ergo si fuerit substantia vniuersi, & cuiuslibet. D. d. causam in hoc, & dixit: illa enim, quorum substantia est vna. i. & cum oia individua conueniunt in vna substantia numero, ergo sunt vnum numero. Et forte intendit, quod oia erunt vnum specie, si dixerimus hoc esse aliquem sermonem vniuersalem continentem ipsa, que sit substantia eorum, v. g. ens, quoniam tunc omnia erunt vnum secundum definitionem: & quod sunt vnum secundum definitionem, sunt vnum secundum speciem. **M** Et forte intendit utrumque.

Item substantia dicitur, quod non de subiecto. vniuersale vero de subiecto aliquo dicitur semper. Sed verum ita quidem non contingit, ut quod quid erat esse in ipso autem inest, ut puta aial in hofe, & equo. patet igitur quod erit aliqua eius ratio. differt autem nihil, si non omnium ratio est eorum, quod in substantia sunt. etenim nihil minus hoc erit substantia alicuius, ut homo homi-

A hominis, i quo existit. quare iterum idem accidit. erit. n. substantia illius substantia, ut animal speciei, in qd vt propriū existit.

Et substantia non dicitur de aliquo subiecto. vniuersale autem dicitur de aliquo subiecto. Et si ita sit impossibile est, vt non sit sicut illud, quod est per essentiam, sed est in hoc ut animal in equo, & homine. ergo declaratum est, quod habet aliquem sermonem. & in hoc non est diuersitas. & si non fuerit sermo omnium eorum, quae sunt in substantia etiam. & si non fuerit, hac est aliqua substantia no minus. Vt homo hominis, in quo est. ergo accidet hoc idem, vt animal, in quo est diffusio, quasi proprium.

46 Id est, vte autem substantiale est illud, quod praedicatur de aliquo fm quid, & substantia in rei veritate est illud, qd non praedicatur de aliquo oino. & cum ita sit, tunc vte non significat substantiam, nisi substantia, quam significat pars, sicut animal significat de substantia equi & hois, i. naturam cōem, & non propriam. D. d. ergo declaratum est, qd hētaliquem, & c. i. ergo declaratum est, qd substantia, quam significat vniuersale, habet aliquam definitionē: ergo definitiones, quae componuntur ex vniuersalibus, nō sunt partes substantiarum sensibilium. Quoniam substantiae sensibiles non diuersantur in suis substantijs, qn definiunt, & qn non definiunt. Qm sunt substantiae, licet non definiant, ēē minus qn definiuntur. sicut est dispositio

in visibilibus. qm ipsa nō sunt minus visibilia, quando videntur, q quando non videntur. D. d. ergo accidit hoc idem, & c. i. ergo definitiones vniuersalium habebunt aliquam dispositionem substantiarū existentium extra animam, & qualitatem accidentem eis, vt aīal, quod est vte animali proprio, f. d. mōstrato in vnoquoque animali.

Item impossibile, ac inconueniens est ipsum quid & substantiam esse, si ex aliquibus non ex substantijs, nec ex ipso quid, sed ex quali. Prius namq non substantia, & quale erit, q substantia, & quod quid: quod impossibile est. nec ratione enim, nec tēpore, nec generatione possibile est passiores priores substantia esse. essent namq separabiles.

Et etiam ex rebus, quae sunt, impossibile, & non bonum vt sit substantia, & si est ex rebus, vt non sit ex substantijs, neq, ex isto, quod est hoc demonstratum, sed ex qualitate. Er. n. ex non substantia substantia, & qualitas ante substantiam: quod est impossibile. impossibile. n. est, neq, secundum definitionem, neq, secundum tempus, neque secundum generationem passiones esse ante substantiam.

Id est, & cum sit declaratum, q vniuersalia intellecta sunt dispositio dispositionum substantiarū, impossibile est vt ista sint partes substantiarum existentes per se impossibile. n. est, & turpe, si posuerimus substantia

D Visibilia nō sūt minus visibilia, qn videntur, q qn non videntur. Vt aīal, hic est aliquā dispositionem substantiarū existentium extra aīal, & qualitate accidentem eis.

E Impossibile est, quod quid, sed ex qualitate, praecedere substantiam, neq, secundum definitionem, neq, secundum tempus, neque secundum generationem passiones esse ante substantiam.

47 14. Vide quō hoc sit intelligendum pī mo ca. ut substantia.

compo- orbis.

Metaphysicorum

E compositam, vt non sit composita ex substantijs, sed ex qualitatibus. D. d. impossibile, quod sequitur ex hoc, & dixit: *Ent. n. ex nō substantia, &c. i. contingunt. n. huic positioni multa impossibilia, q. substantia sit ex non substantia: & vt qualitas præcedat substantiam: quod est impossibile. impossibile. n. est qualitatem precedere substantiam, neq; fm definitionem, neq; fm tēpus, neq; fm generationem: & vniuersaliter impossibile est vt passionēs existentes in substantia præcedant substantiā.*

H Item Socrati substantiæ inerit substantia: quare duobus erit substantia. Et omnino, si homo, & quęcunq; ita dicunt, substantia est, accidit nihil eorū, quę in ratione sunt, alicuius substantiæ eē, nec sine ipsis existere, nec i alio. dico autē vtputa nō esse aliquid animal pter aliqua, nec vllum aliud eorū, quę in rōne sunt. Ex his itaq; cōsiderantibus patet nihil eorum, quę vtr existunt, substantia esse: nihilq; eorū, quę cōiter prædicant, qd quid, sed tale significare. Quod si nō, & alia multa accidūt, ac tertius homo.

Et etiam in Socrate est substantia, cum sit substantia. ergo erit substantia duobus. Et vniuersaliter accidit, si homo est substantia, & oīa, quę dicuntur hoc modo, vt nullum eorum sit aliquid se peratum. v. g. vt nō sit animal ali quod aliud a particularibus, neq; aliud aliorum, quę sunt ex vniuersalibus oīo. Ex istis igitur decla-

rabitur consideranti, quod nullum eorum, quę sunt vniuersalia, est substantia: & quod nullum eorum, quę prædicantur cōiter significat hoc, sed tale. Et si non, accidunt plura alia, et tertius homo.

Id est, si vtr est substantia existēs in indiuiduo demonstrato, & est substantia addita substantiæ, per quam indiuiduum demonstratū est indiuiduū substantiæ: & sicerunt in indiuiduo duæ substantiæ. & quō erit hoc. D. d. Et vtr accidit, si homo est substantia, &c. Forte intelligit. qm substantiæ, q sunt existentes per se: & vtr est in capitulo ad aliquid: ergo vtr non est substantia separata omniū. Separata n. sunt de genere rerum existentium per se, & nō de genere relatiuorum. & fm hoc non erit hæc substantia nisi substantia particularis existens p se, aut in materia, aut non in materia. D. d. neq; aliud aliorū, quę sunt vtribus, &c. i. neq; vtr, q est vtrius eorum, quę sunt rerū sensibilibus, neq; aliud generum collocatōrū sub hoc vniuersali, quorum proportio ad illud est sicut proportio particulariū ad vtr, qd est magis particulare eorum, q inueniuntur in eodem genere. D. d.

Ex istis igitur declarabit, &c. id est, qm nullum vtrium p dicitur fm quid de re demonstrata significat ea fm q est demonstrata & indiuidua, sed fm q in ea est natura similis naturæ, q est in quolibet indiuiduorū illius vtr, s. natura cōis præter naturam propriam vnicuiq; eorū. D. d. accidunt n. &c. i. cōtingunt n. huic sermoni multa impossibilia alia a prædictis. Cōtingit. n. vt sit hic homo

Vtr est ad aliqd & entia 6 data sunt de ghe rerū p se existētiā. vid idē lra. e 17.

Vtr qd p dicat i q de re. h i significat vtr ē iduū dūa, sed i si ea nā mīns nā q ē i quō bet iduū duorū. d. 12. M cō. 4.

Ut autem
dignetur
duobus
unum
componere
recte est
si sit de
natura
componen-
tium.

Amo tertius qm̄, si ex homine intel-
lecto, & ex homine sensibili sit vnū
congregatum, continget vt congre-
garum sit homo tertius: & vlt om-
nis natura cōgregata ex duobus na-
turis conuenientibus, necesse est vt
sit de natura componentium.

ut supra
dicitur.

Item sic quoq; patet. Impossi-
bile. n. est substantiam ex substan-
tijs esse, quæ sic insunt, vt actū.
quæ enim duo sic actū sunt, nū-
quam vnum actū sunt, sed si po-
tentia duo sunt, erunt vnum. vt
duplum ex duobus dimidijs po-
tentia. actus nanq; separat. Qua-
re, si substantia vnum, non erit
ex substantijs inexistētibz, &
fm̄ hunc modum, quæ recte De-
mocritus dicit. impossibile. n.
ait esse ex duobus vnum, aut ex
vno duo fieri. magnitudines nā
que indiuisibiles substantias fa-
ciunt. Patet igitur qd; similiter et de
numero se habebit, si numerus
quidem compositio vnitatū ē,
vt à quibz dā dicitur. aut enim
non est vnum dualitas, aut non
inesit in ea vnitas actū.

C Et etiam hoc est manifestum
hoc modo. impossibile enim est vt
substantia sit ex substantijs, cum
sint vnum, sicut illa, quæ sunt in
actū. duo enim, quæ sunt in actū
secundum hunc modum, non erunt
in aliqua hora vnum in actū, sea
si fuerint duo in potentia, erunt
vnum, sicut est duplex ex duobus
in potentia. actus. n. diuidit. Ergo
substantia non est vnum ex substanti-

ijs, quæ sunt idem in actū. Et se-
cundum hunc modū dixit Demo-
critus sermonem Verum, dixit. n.
quod impossibile est vnum esse ex
duobus, & duo esse ex vno. tunc
enim essent substantia magnitu-
dinum indiuisibilia. Et est mani-
festū, quod similiter erit i nume-
ro et. et si ista sunt vnitates, sicut
quidam dicunt duo, aut illa, in quæ
bus non est vnitas in actū.

Idest, Et manifestū est alio mo-
do declarationis, qd; impossibile est
vt vna substantia actū sit ex dua-
bus substantijs in actū. & intende-
bat, p; hoc sequit, si vlt est pars sub-
stantiæ indiuidui demonstratū p;ter
substantiā ei propriā. D. d. duo
enim, quæ sunt in actū, & c. i. & cau-
sa in hoc est, quia impossibile est, qd;
duo factū sint, ex quibus in aliqua
hora fiat vnum in actū existētibz
eisdē duobus in actū in eo. D. d. sed,
si fuerint duo potentia, & c. i. illud,
qd; est possibile, s. vt vnum in actū
sit compositum ex duobus existēti-
bus in ipso in potentia: vt linea,
quæ est vna in actū, & duplex dua-
bus medietatibus, quæ est in potētia
medietas non in actū. D. d. actus. n.
diuidit, & c. i. & causa in hoc est, qd;
actus facit additum esse diuisum, &
duo. & ideo impossibile est vt vnū
sit ex duobus in actū. vnum enim
est continuum, & actus est discretū.
D. d. Ergo substantia, & c. i. igit; de-
claratum est qd; substantia eius non
est vnum, cum est cōposita ex dua-
bus substantijs existētibz in actū.
D. induxit Democritum testem, &
d. Et fm̄ hunc modum d. Democri-
tus,

Metaphysicorum

Gtus, &c. i. & intendit, qd Democritus concedebat impossibile esse vnam substantiam componi ex duabus substantiis. D. d. causam in hoc, qd sermo eius in hoc est verus, & est quia ipse opinabatur, qd entia composita sunt composita ex corporibus indiuisibilibus, & nō dicebat mixtionē, per quam dicimus possibile esse vt ex pluribus substantiis fiat vna substantia, & opinabatur in substantiis naturalibus esse eas vnum in genere, non in actu, & negabat naturam continui. Et, quia similiter contingit hoc eis, qui componit entia ex numeris, d. Ecce est manifestū, qd similiter est in numero, & c. i. & est si militer manifestū, qd similiter contingit dicentibus qd substantiæ demonstratæ sunt compositæ ex numeris, & quæ sunt vnum tm cont. uationem. Et, cū dixit: & si illa sunt vnitates, innuit entia. i. si illa entia, sicut quidam dicunt, sunt composita ex vnitatibus. D. induxit illud, ex quo fingunt entia componi, & d. licet quidam dicunt, & c. i. sicut fingunt quidam, qd numerus eorum, ex quibus componitur natura entium, in quibus nō est vnitates in actu,

I est duo. Et innuebat per hoc, qd contingit etiam istis hominibus, aut dicere qd entia, quæ sunt sui generis, nō sunt vnū in actu: aut dicere, qd vnitates, ex quibus componuntur, non sunt vnitates in actu: & sic contingit eis vt numeri admisceantur: & tunc generabitur ex eis vnum in actu: quod est impossibile.

Habet autem qd accidit dubitationem. Si enim nec ex vniuersalibus possibile est vltā substantiam esse, ppea quod tale, et

non quod quid significant, nec ex substantiis actu contingit vltam substantiam esse compositā, quicquid incompositū erit profecto oīs substantia. quare neq. rō vltius substantiæ erit. At cunctis vlt. et iā dictū est, aut solius substantiæ, aut maxime definitionē esse: nunc vero nec huius: nullius igit definitio erit. An quodā mō quidē erit, quodā mō vero nō. manifestum autem quod dī magis erit ex posterioribus.

Et in hoc, quod accidit ex hoc, ē error. Quoniam, si est impossibile, vt sit substantia oīno de substantiis in actu, ergo nulla compositio est aliquid substantiæ. Sed oēs existimant ex prædictis, quoniam definitio, aut est substantiæ tantum, aut est es magis: sed secundum illud, quod est nunc, definitio non est substantiæ, nec alterius rei omnino. Nisi dicatur, quod quodam modo est definitio, & quodam modo non. Et iste sermo erit de definitionibus dictis poss.

Dixit: Sed accidit qd in eo, qd dictum fuit, scp impossibile est, qd vna substantia sit ex pluribus substantiis in actu. qm, si ita sit, existimatur qd omnes substantiæ essent simplices, & qd nulla substantia sit composita. D. d. Sed omnes existimant, etc. et. i. sed omnes existimant, quod substantiæ sint compositæ, ex hoc, quod concedunt quod definitiones significant compositum, & qd definitiones aut sunt substantiarum tantum, aut magis. Deinde dicit: sed

A sed fm illud, quod dictū est nūc, &c. id est, & fm q sequitur ex primo sermone, scilicet qm substantia non componitur, nulla substantia habebit de finitionem, nisi dicatur q quodam modo compositionis erunt definitionis, & quodam modo nō. D. d. & iste sermo, &c. i. & post declarabit cuius modi compositorum sunt definitiones, & cuius modi nō. Et intendit q definitiones significat plures substantias in potentia, & vnam in actu. & hoc iā declarauit. sed vult cōplere perscrutacionē de illo post, & sunt composita ex partibus, quæ sunt secundum quantitatem.

Que sequuntur incommoda aduersus asserentes ideam substantias esse, & separatas, & ipsas ex genere & differentijs constare. Cap. 16.

EX his autem iplis id etiam patet, quod accidit illis, q ideas pariter substantias, & separatas esse dicūt: & pariter ex genere & differentijs faciunt formam. Si enim formæ & animal in hōie sunt, & equo, aut vnum & idē numero sunt, aut alterū, ratione namq patet q vnum. Et cande enim exhibebit rationē, qui dicit in vtroq. Si itaq aliquis homo est ipsum per se quod qd, & separatum, necesse est, vt etiā illa, ex quibus (sicuti animal, & bipes) quod quid significant, & separata, ac substantia sint: quare & ipsum animal. Si idem igitur, & vnum quiddam etiam in equo, sicuti tu tibi ipsi, quomodo in separatim existentibus vnū erit: & cur non etiam absque seipso erit animal hoc?

Et ex hoc apparet quid accidit dicentibus formas, si ideas esse substantias, & separatas, & dicentibus cum hoc, quod forma est ex genere, & differentijs. Quoniam, si forma & animal est in hōie & equo, tunc aut sunt vnu numero, aut diuersa: & est manifestū, quod ambo sunt vnum per definitionem. Si igitur aliquid fuerit homo, & est per se hoc, & est separatū etiā necesse est illa, ex quibus est animal, vt significant hoc, & vt separatū sit per substantiam. Ergo & animal etiā, si est idem in equo et sicut non est idem quodam modo, quomodo possunt ponere ipsum esse separatū, & vt sit vnum? & quare nō est separatū ab eo ipsum animal?

Idest, Et ex dictis, & ex eis, quæ modo dicā, apparet quid accidit de impossibili dicentibus spēs esse ideas, & substantias separatas, qui dicunt, q species generant ex generibus & differentijs. D. d. illud impossibile, & d. Qm, si forma, & animal, &c. f. qm, si forma, quæ est genus in speciebus, est sicut aīal in hōie, & equo, tunc aut animalitas, quæ est in eis, est vna numero, aut ea, quæ est in equis, est alia ab ea, quæ est in hōie simpliciter: & vtrunq est impossibile: ergo sequitur vt sit in eis vna fm de finitionē & quiditatem. D. d. Si igitur aliquid fuerit homo, &c. i. si igitur fuerit hic homo separatus vnus in numero, & demonstratur, qui est exemplar hōis generabilis & corruptibilis, necesse ē vt ps hōis separatū, quæ

Metaphysicorum

Guæ est exemplar animalis, quod est
hic, aut sit prædicatiuū de animali,
cuius est exemplar, aut q̄ sit et sepa-
ratum per substantiam ab eo, cuius
est exemplar & vnū numero. D. d.
Ergo & animal, &c. 1. & cū fuerit
concessum, q̄ animal est in hōe, &
equo quodammodo vnū, s. vnū
fm genus, & non est in eis vnū alio
modo, s. fm numerum, quō possunt
ponere illud, quod est fm gen⁹ vnū
separatum, & vnū in numero? &
quare nō est animal separatū, quod
est exemplar idē cū animali, quod
est in seclato? & sic non erit exēplar
ei, sed formæ q̄ sunt in sensibilibus,
sunt separatæ. Et dixit hoc, q̄ iste
sermo potest magis exultimari, s. q̄
formæ, quarū actiones apparent in
materijs, sunt separatæ. & ipse p̄ci-
pali de hoc in alia sc̄ta, & maxime
in anima, & in anima intellectus.

q. de Aia
tex. cō. 4.
& m. a.

Hic etiam, si per cōicationē sunt
bipes et multipes etiā, necesse est,
vt in eis sint contraria in simul
eodem cū hoc etiā. Et, si non, quō
igitur dixit aliquis, quod animal
est ambulans, aut bipes? Et rectū
est, vt sint composita, aut contacta
aut mixta. sed omnia sunt indini-
dua, quæ nō separantur, sed vnū
quodq̄ eorū habet aliud vnū. Ergo
erit sicut sermo dicentis, quod illa,
quorū substantia est animal, sunt
infinita. homo enim est ex animalis
non per accidens, & etiā ipsum
animal erit plura, substantia enim
est animal, quod est in quolibet,
non dicitur ad aliud. si non, erit
homo ex illo, & hoc est genus eius.
Et etiā omnia, ex quibus est homo,
sunt exemplaria. ergo non erit exē-
plar dīcū de alio, & de alia sub-
stantia. hoc enim est impossibile:
ergo erit illud, quod est aia, vnū
quodq̄ eorū, quæ sunt animalia.

Et

¶ Et etiam ex quo erit ex hoc : & quomodo ex illo, quod est animal, aut quomodo possibile est ut aial, quod est substantia, sit aliud ab eo, quod est animal? Et quedam ista sunt impossibilia in sensibilibus, et magis inopinabilia. Et si est impossibile ut sint huiusmodi, manifestum est, quod non sunt exemplaria secundum modum quem dicunt quidam.

12 Idem, Et est, si dicent in vno numero, & est aial bipes & multipes, & oes species diuiduntur per divisiones pedis, ne cesset ut in illo vno congregentur contraria in simul. D. d., si non, quod ergo, & c. i. & si non proprie, quomodo potest aliquis existimare ut vnum numero, v. g. aial, iuueniatur in eo species aialis ambulantis per duos pedes, & ambulantis per plures pedes? D. d. Et rectum est, & c. i. sed rectum est, si existimantur plura esse in vno secundum numerum, quoniam illud recipies fuerit diuisibile secundum quantitatem, ut illa plura sint ex rebus compositis in vno, aut contacta aut mixta. sed cum hoc

Certum non abinuicem distincta : & vnumquodque eorum habebit naturam aliam a natura alterius. D. d. Ergo erit, sicut sermo dicentis, & c. i. et quo contingit ex hoc, ut animal separatum, quod est vnum, sit substantia rerum infinitarum, scilicet specierum compositarum per ipsum. h. o. n. & equus, & alia species animalis, subsistunt per illud, non per accidens : & ipsum est simile materiz. & ideo d. homo. n. est ex animali, non per accidens. D. d. & etiam erit homo, & c. i. & etiam erit homo separatus ex illo animali separato, & illud separatum erit genus.

eius, & similiter contingit in aliis rebus, ex quibus est homo, & non sunt aliud quam genera, ex quibus constituitur. D. d. ergo non erit exemplar, & c. i. ergo animal & alia genera, ex quibus est homo, erit predicatum de pluribus secundum quid. & impossibile est in eo, quod est exemplar existens persone, si vna substantia in numero, predicari de pluribus. D. d. ergo erit illud quod est animal, & c. i. nisi aliquis reputet possibile, quod vnum numero, quod est aial, congreget species animalis existentis in ipso, ita quod omnes sint vnum : quod est impossibile. D. d. Et est ex quo erit ex hoc, & c. i. & eadem species ex quo erit ex animali demonstrato, quod est vnum numero & indiuisibile : & quomodo est possibile vtrum illud, quod est ex animali, sit ex substantia eiusdem speciei, alia a toto animali? i. quod animal non potest diuidi secundum quantitatem : sed, si diuidatur, tunc definitio totius & partis est eadem. D. d. Et quedam ista sunt impossibilia in sensibilibus, & c. i. quoniam ponuntur conuenire cum suis exemplaribus. D. d. Et si est impossibile & c. i. si est impossibile ut sensibilia sint secundum hoc, scilicet composita ex substantiis distractis abinuicem existentibus? **F** in eadem substantia numero, manifestum est, quod non habent exemplaria secundum modum, quem dicit quidam hofes. & intendit illum modum, quem dixit hic, scilicet ut sint hic exemplaria, & quod sic vniuersalia sint.

Singularium non esse definitiones, & propterea nec etiam Idearum. Cap. 17.

Cum autem substantia altera sit ipsum scilicet totum, & ratio dico autem quod illa quidem ita substantia est cum Meta, cum co. Auer. C. C.

C materia simul accepta ratio, hæc vero ratio simpliciter. Quæcumque igitur illo modo dñr, eorū quidem est corruptio: nā & generatio, rationis autem non est ita vt corrumpatur. nec. n. generatio est (non enim fit domui esse, sed huic domui) sed absq̃ generatione, & corruptione sunt, & nō sunt. ostensum est. n. q̃ nullus hæc generat, neq̃ facit. Propterea etiam substantiarum sensibilem singularium neq̃ definitio, neq̃ demonstratio est, eò q̃ habet materiam, cuius natura talis est, vt esse & non esse contingat. quare corruptibilia sunt oīa singularia earum. Si igitur demonstratio, & definitio scientifica necessitiorum est, & non cōtigit, sicuti neq̃ sciam, qñq̃ scietiam, qñq̃ ignorantiam esse, sed quod tale est opinio est, ita neq̃ demonstrationem, neq̃ definitionem, sed opinio est ei⁹, quod contingit & aliter se habere, patet q̃ neq̃ demonstratio, neque definitio eorum est. corruptibilia namq̃ nō sunt manifesta his, qui scientiam habent, cōm ā sensu abscesserint, & rationib⁹ eis. dem in animo seruatis, non erit amplius neq̃ definitio, neq̃ demonstratio. Quare cū quis eorū, quæ ad definitionem quicquam singulariū definiat, oportet non ignorare q̃ semper perimendum est. non. n. contingit definire. Nec vllam ideam est definire, singularium enim, vt aiunt, idea est, & separata.

Nō fit domui esse, si huic domui.

Sensum sensibilibus regulari nō ē definitio neq̃ demonstratio

H

Et cum substantia totalis & definitio aliud, & aliud. s. quod quedam substantia sunt hoc mō, quod definitio congregat materiā, & quodam est unitas definitionis. Oīa igitur, q̃ dicuntur secundum hoc, habent generationem, & corruptionem ei. definitio autē, quæ est hoc modo, non habet corruptionē, quoniam non possibile est generari. essentia. n. domus non generatur, sed generatur essentia, cuius ē domus. Et ista igitur sunt, & non sunt sine generatione & corruptione. Et declarat um est, quod ista neq̃ generant, neq̃ aliud faciunt. Et ideo neq̃ definitio, neq̃ demonstratio est substantiarum sensibilibus particularium. habent enim materiā, quæ quidē habet naturā, q̃ pot esse & non esse. Et ideo corrumpuntur omnia particularia. Et, si demonstratio est ex rebus necessariis, & definitio est vera, quemadmodum est impossibile scire aut ignorare illud, quod potest non esse tale, sed est secundum existimationē, ita nō erit demonstratio, nec definitio eius quod potest esse alio modo, sed est secundum existimationem. manifestum est igitur, quod nō habent definitionem, nec demonstrationem. quæ enim corrumpuntur, non sunt manifesta apud habentes cognitionem, quando recedunt ā sensu, & erit sermo conseruatus in aia.

Et

A Et ideo oportet definiētes scire, cū aliquis definiuerit aliquid particularium, quod est vt remaneat aliud semper, impossibile enim est vt de finiatur, & non definiatur etiam, vt vnum exemplarium. Et quoniam non definitur etiam exemplar, exemplar enim est ex particularibus, sicut dicunt, & est separatum.

B Et intendit per substantiam totalem illud, quod est totū, scilicet congregatum ex materia & forma particulari, & est individuum demonstrati.

B & intendit per definitionem substantiam, quam significat definitio: & est forma, & quasi dicitur substantia, & dicitur de demonstrato, est alia à substantia, q̄ dicitur de forma substantiæ demonstratæ. D. exponit hæc duo, & dīscilicet, q̄ q̄dam, & c. i. q̄n̄ altera dicitur substantia, quæ est congregata ex forma & materia, scilicet materia & forma demonstrata, quæ est in materia: altera autem est forma vniuersalis, quam significat definitio. D. d. Omnia igitur, quæ dicuntur, & c. i. substantia igitur, quæ dicitur de congregato ex materia & forma, habet generationem & corruptionem: substantia vero, quam significat definitio, non habet generationem neq; corruptionem. Deinde d. definitio autem, quæ est, & c. i. definitio autē, quæ significat hoc modo, scilicet quæ significat formam, nō habet corruptionem, quia non habet generationem. Quiditas enim domus simplex non habet generationem, quia generatio non est nisi istius domus demonstratæ. D. d. & ista igitur sunt, & nō sunt, & c. i. q̄ sub

stantiæ particulares sunt existentes. **D**

D. d. & declaratum est, & c. & intendit vniuersalia. D. d. Et ideo neque definitio, & c. i. quia generant & corrumpuntur. D. d. cā m. pp. quam accidit eis generatio & corruptio, in diuiduis, & d. hnt enim materiam, & c. i. & necesse est, vt res demonstratæ hic corrumpant pp hoc, q̄ habet materiam, quæ pōt recipere formā in aliqua hora, & amittere eā talia. D. d. Et, si demonstratio est, & c. i. & si demonstratio est vera, definitio debet esse ex rebus necessarijs eternis & perpetuis quemadmodum n. impossibile est vt scire & nescire sit eius, quod non est necessarium, sed existimare, ita impossibile est vt sit scientia rerum, quæ possunt esse in aliqua dispositione, & in contraria dispositione. Et, cum possint, q̄ scientiæ sunt in reb' necessarijs, incipit declarare, q̄ in rebus transmutabilibus non est scientia necessaria, & d. manifestum est igitur etiam, q̄ nō habebunt, scilicet res transmutabiles generabiles & corruptibiles. D. d. quæ n. corrumpunt, & c. i. particularia n. non sciuntur, nisi dū sunt in sensu: & cū recedū à sensu possunt corrūpi, & tunc non remanebit cognitiō eorū apud sentientes, sed tñ remanebit existimatio. D. d. & erit sermo conseruatus in aīa. & qñ sensatū recesserit a sensu, remanebit sua informatio in aīa, nō ita q̄ sit certus ipm̄ eē, qñ recedit à sensu: & ideo sensibilia nō hnt definitionē, neq; demōstratiōem, q̄ postq̄ recedūt, nō hnt nisi existimationem. D. d. Et ideo oportet definiētes scire q̄ si definitio esset particularium, necesse esset vt particulare esset pmanens. D. d. impossibile n.

Sensibilia nō hnt definitionē, neque demonstratiōem, q̄ postq̄ recedunt, nō hnt nisi existimationem.

Metaphysicorum

G est vt definitur, s. particulare fm qd est particulare. & cum non sit eternum, impossibile est defini. D. d. Et qm non definitur etiā, & c. i. qm particularia, fm qd sunt particularia non habent definitiones: & exemplaria, quæ dicuntur esse, sunt particularia fm qd sunt extra animā: necesse est vt non habeant definitiones. Et dixit hoc, quia definitiones rerum sunt permanentium, & particularia non sunt permanentia: ex quo sequitur vt sint hic res permanentes, & sunt exemplaria & forin-

Definitiones sunt rerum permanentium, sed in qd sic viles, non particularis.

H & ideo vult declarare hoc eis, qd definitiones sunt rerum permanentium, fm qd sunt viles non particulares: & cum posuerint vniuersalia esse separata, sequitur vt sint particularia. & sic nihil profuit in definitione.

Necessarium autem ex nobis rationem esse, nomen vero non facit, qui definit, ignotum enim erit, quæ vero posita sunt, omnibus communia sunt, necesse est igitur & alijs talia inesse. Et si quis te definiat, animal dicitur graue, aut albu, aut aliquid aliud, quod & in alio sit. Quod si quis dicat nihil prohibere separatim quidem omnia multis, simul vero huic soli inesse, primum quidem, qd etiam ambobus, vt aial bipes animali & bipedi, & hoc in sempiternis quidem etiā necesse est eē, cum priores existat, & partes compositi. at vero etiā separabilia, si hoc quidē, quod homo, separabile. nam aut nullum, aut ambo. Si igitur nullum, non erit genus præter species. qd si erit, erit etiam differentia.

deinde, qm priora ipso esse, hæc sanè non vicissim perimuntur.

Et necesse est vt sermo sit ex nominibus. & qui non definit, non ponit nomen, quoniam non erit notum si fecerit nomina autem posita sunt communia omnibus rebus, ergo necesse est vt hoc sit aliud et.

Et si aliquis definiens aliquid, dicit ipsum esse animal, aut materiam, aut aliud quod est alterius etiam. Et si aliquis dixerit, quod nihil prohibet vt omnia ista sint

separata in rebus multis, & vt sint insimul istius solius, tunc primo vero erit duobus, vt animal bipes, animalis, & bipedi, & hoc necesse est vt sit in æternis, quæ sunt ante, & sunt partes compositæ. & vt sint etiam separata, si homo est separatus, aut nullum erit, aut utrunque. Si igitur nullum fuerit, non erit genus aliud à forma. & si fuerit, differentia erit etiam ante essentiam. & ista non destruunt se adinuicem.

Idem, & necesse est, vt de finitioes sint compositæ ex nominibus. & qui nescit re, non ponit ei nomen, nullus enim ponit nomen ei, quod nescit. Deinde d. nomina autem posita, & c. i. nomina autem accepta in definitionibus sunt nomina communia omnibus rebus definitis.

Deinde d. ergo necesse est, & c. i. & cum fuerint hic nomina, quæ significant de entibus dispositiones communes, sed ex na re, necesse est, vt

ista

14. Nullus aut non ponit nomen ei, quod nescit. Idem. 4. 1. 6. 10.

4. ista res disponatur per aliam rem,
& intendit, qd ex hoc modo est pos-
sibile substantiam prædicari de sub-
stantia. Deinde. Et, si aliquis de-
finierit, &c. i. & ex hoc modo, si ali-
quis definierit aliquid, inducet i de-
finitionem eius dispositiones com-
munes. v.g. vt dicat in definitione
alicui qd est album animal, aut ma-
erū, aut alia dispositio. & erit illud,
quod cōgregatur ex illis dispositio-
nibus cum disposito idem i specie,
& eadem natura. & intendit qd tale
esse non inueniunt in exemplarib.
D. d. Et, si aliquis dixerit, qd nihil p-
hibet, &c. i. si igitur aliquis dixerit,
qd non est possibile vt talia prædica-
bilia sint separata abinuicem, & di-
uersa in numero, & erūt omnia exi-
stentia in eodem numero. D. indu-
xit possibile, quod sequitur ex hac
positione, & d. tunc primo vero, &c.
id est & sequitur ex hac positione de
impossibilibus primo, qd quælibet
duæ dispositiones, aut plures sunt
quorum dispositorum, aut pluriū,
aut illa disposita sunt eiusdem dispo-
siti numero. D. d. & hoc necesse est
vt sit in æternis, & c. i. ista positio
in rebus insensibilib' est necessaria
in suis exemplaribus æternis, vt in-
ueniantur ex eis in vno exemplari
numero plus qd vnum exemplar: &
in rebus, quæ sunt partes exemplar-
is. v.g. vt in homine separato sit
animal separatum, & ambulans, &
bipes, & vtr formæ, ex quibus com-
ponitur homo. & hoc intendebat,
cum d. & vt sint etiā separata, si est
homo separatus. i. & continget i his
substantijs, quæ sunt partes hominis
separati, vt sunt etiam separate. D.
d. aut nullum erit, & c. i. aut illæ di-
positiones, quibus disponitur vni

dispositum, sint non diuersa aut di-
uersa v.g. qm non definitur disposi-
tio duobus, s. genere & differentia.
Si igitur istæ duæ dispositiones fue-
rint adunatæ, tunc genus non erit
aliud à differentia. &, si fuerint di-
uersæ, & non vnius rei, apparebit,
qd differentia præcedat genus in es.
D. d. & ista non destruunt se adinuicem.
Et, si hic non fuerit error scri-
ptoris, intendit, qd istæ formæ, & di-
positiones congregatæ in definitio-
ne, non sunt ex rebus, quæ differūt
à se inuicem, s. quæ omnes sunt in
actu, sed sunt ex dispositionib', qua-
rum quædam sunt ad perficiendū.
E. i. quasdam, & ideo possunt prædicari
de se adinuicem: & qd cōgregantur
ex eis sit vnum. & hoc impossibile
est in exemplarib', & in rebus, qua-
rum sunt exemplaria & hoc est so-
lummodo possibile in vniuersalib'
quæ non habent esse: sicut esse rei-
rum, quæ sunt extra animam, neq; sunt
etiam definientes. Sed videt mihi,
qd hic sit error in libro, in quo debe-
ret scribi, & ista non declarant se ad-
inuicem, i. & formæ diuersæ in eis in
exemplarib' non declarant se adinuicem,
s. qd illa, qd est magis particula-
ris, non declarat naturā vniuersalis,
sicut etiam est dispositio differentia
cū genere. qm, si i hoīe separato est
pars ex separatione animalitatis &
rationalitatis, tunc rationalitas non
distinguit animalitatem hominis
ab animalitate simpliciter, sicut acci-
dit hic in definito. Declarabit igitur,
ex hoc, qd vniuersalia imposse est vt
sint substantiæ neq; exemplarium,
neq; sensibilium: & qd et non sunt de-
finientes oīno: qm tunc non eēt scie-
tia: & etiam in rebus non inueniet
identitas, & oppositio.

Metaphysicorum

G Deinde, si ex ideis id est, min⁹ profecto composita sunt, ex quibus. Item de multis oportebit etiam illa prædicari, ex quibus idea, ut animal & bipes. Quod si non, quomodo scietur erit nanque aliqua idea, quam impossibile est de pluribus prædicari quod de uno. non ut autem, sed omnis idea videtur esse participabilis. Quemadmodum igitur dictum est, latet quod impossibile est in perpetuis definire re, maxime vero quæcunque vni ca sunt, ut Sol, aut Luna. Non so-

H lum enim in hoc peccant, quod talia addunt, quibus ablatis, adhuc erit Sol, ut puta, quod circuit terram, aut quod nocte absconditur (si enim steterit, aut apparuerit, non erit amplius Sol) sed inconueniens est, si non. Sol n. substantiam quandam significat. Item quæcunque in alio contingunt, veluti si alter fiat talis, patet quod erit Sol. communis ergo ratio, at Sol singularium erat, sicut Cleon, aut Socrates. Ceterum cur nemo eorum definitionem profert id est: fiet enim profecto manifestum tentantibus, verum esse quod nunc dictum est.

Et etiam exemplaria sunt ex exemplaribus. quæ autem sunt ex eis sunt maioris compositionis. Et etiam oportet prædicari per sermonem illa, ex quibus est exemplar etiam de pluribus, v.g. animal & bicipitum. Et si non, quomodo erit? Et etiam scietur, sicut illud, quod im-

possibile est prædicari per sermonem de pluribus, sed de uno. Et hoc non existimatur, sed existimatur, quod ex exemplar est acquisitum. Quæ admodum igitur dictum est, latet quod impossibile est definitio sit rerum æternarum, & maxime illud, quod est æternum, ut Sol, & Luna. Peccant. n. non solum in hoc, sed quia nituntur in alia, quæ cum recedunt, erit Sol, ut quod in nocte latet sub terra. quoniam, si apparet, & si occidit, erit Sol. sed hoc non sentitur. Sol. n. significat suam substantiam. Et etiam, quod possunt esse in alio, sicut, erit si fuerit aliud tale. manifestum est quod erit Sol. ergo Sol est communis. sed iam fuit ex rebus particularibus, ut Socrates, & Plato. Et si non, quare non apparet alicuius exemplar. quoniam, si esset manifestum illud, quod dictum est hic, esset etiam verum eis, qui hoc nuntiant.

Dixit: Et contingit istis, ut exemplaria etiam sint composita ex exemplaribus. quoniam, si fuerit hic homo separatus, erit etiam hoc alius separatum. D. d. quæ autem sunt ex eis sunt maioris compositionis, i. quæ autem componuntur ex aliquibus, sunt maioris compositionis, quæ componentia. Et d. hoc, quia cum illud, quod est maioris compositionis, est separatum, & exemplar quanto magis erit separatum, & exemplar illud, quod est minoris compositionis, d. d. Et etiam oportet prædicari, & c. i. & contingit dicentibus exemplaria esse dice-

re

Are, q̄ naturæ separatæ, ex quibus cō
ponuntur exemplaria, debent præ-
dicari de pluribus, ita q̄ sint vniuer-
salia, q̄ non possunt esse in vno fm
numero. & si non, q̄o particula
re posset sciri? D. d. v. g. aial & bicu-
bitum, i. v. g. aial & bicubitum. qm̄
homo, si habuerit exemplar extra
animam, & fuerit sciū, necesse est
vt animal, quod est in illo exampla-
ri, & bicubitum p̄dicetur de pluri-
bus. vnum autē numero non prædi-
catur de pluribus. D. d. & etiam scie-
tur, & c. i. & contingit sciri per defini-
tionem illud, quod nō est intentio

Bvis. D. d. & hoc non existimat, & c. i.
nullus exquirat definitionem, & ex-
plar particularis, sed existimatur, q̄
ab omni exemplari acquiritur in-
ticio cōsuetus, cuius est exemplar. D.
d. Quomodo igitur dictum est,
& c. i. sed quidam nituntur dicere in
definitionibus rerum particulariū
æternarum, ex quibus non inueniē-
nisi vnum indiuiduum, quia latet,
esse impossibile vt sit definitio rerū
ex quibus nō inuenitur nisi vnum
tantum indiuiduum, vt Sol, & Lu-
na. apparet. n. q̄ qui laborat in defi-
niendo talia indiuidua, peccat. D. d.

CPeccat enim, & c. i. qui enim nitun-
tur definire Solem, & Lunam esse,
peccant: qm̄ definiunt Solem pres,
quæ, cum auferuntur, non auferunt
Sol. dicebant enim Solem eē astrū
latens de nocte. & hoc iniendebat,
cum d. qm̄, si apparet, & c. i. qm̄ qm̄
latet, & qm̄ apparet, est Sol. & hoc no-
men Sol significat illud, quod signi-
ficat substantia. & ideo oportet eos
definire ipsum per definitionem cō-
uenientem nomini. D. d. Et etiam
ostia, quæ possunt esse, & c. i. & si habe-
ret definitionem, esset ex definitio-

nibus, quæ si essent in aliquo demō D
strato, illud aliud eēt Sol. & fm hoc
nomen Sol significat plures So-
les. & hoc nomē est rei particularis,
v. g. Socrates, & Plato. D. d. Et si nō,
quare non apparet alicuius exem-
plar? i. & si hoc nomen esset nomen
speciei alicuius, tunc essent plura in-
diuidua similia. D. d. qm̄, si esset ma-
nifestum, & c. i. qm̄, si apparet aliud
indiuiduum, tunc sermo eorum, q̄
nituntur definire Solē, esset verus.

*Plura, que videntur substantia, potētia
& partes esse. Cap. 18.*

Manifestum autem est q̄ **E**
etiam eorū, q̄ videntur
esse substantiæ, plures
potentiæ & partes animalium
sunt, nihil. n. eorum separatum
est. cum autē separarentur, tū ē
vt materia omnia, terra, ignis,
et aer. nihil enim eorum vnum
est, sed quali cūmul⁹, anteq̄ cō-
coquantur, & ex eis vnum fiat.
Maxime autem aliquis anima-
torum partes putauerit, & ani-
mæ propinquas ambas fieri, vt
sint & actū, & potētia, cō q̄ pri-
cipia motus ab aliquo in Hexi-
bus habent. quare quedam ani-
malia diuisa viuunt, sed tamen
potentia omnia erūt, cum vnū
& continuum fuerit natura, sed
non vi, aut copulatione. tale nā-
que latet.

*Et est manifestum etiā, quod
plura, q̄ existimantur esse substan-
tiæ, sunt potentia, & similiter par-
tes animalu. quoniam ex eis non ē
distinctū vnu, sed quasi generatū*

CC iii) sunt

Qui labo-
ratur in
definiendo
talium rerū
indiuidua
peccat.

a. l. serū
ex Michae
le Ephre.

¶ *Sunt, antequam adiungantur, & fiat ex eis vnum. Et potest aliquis existimare, quod partes rerum animatarum, & partes anime magis quam aliud, appropinquunt sibi adinuicem in esse in actu, & in potentia, habent enim principia motus ex aliquo in oppositis. & ideo quoddam animal, postquam diuiditur, vivit, sed tamen erit omnis potentia, cum sit vnum & continuum per naturam, non per glutinum, & applicationem, quod n. est tale, est diminutio nature.*

36 Quia dicere exemplaria est propinquum ad dicere formas sensibilibus esse separatas, vult in hoc cap. narrare, quod plura eorum, quod existimantur esse substantie, vident non separata a materia. D. d. Et est manifestum, & c. i. & est manifestum, quod plura eorum, quod existimantur esse substantie, sunt existentes primo in potentia, & postea sunt in actu. & quod est tale, est in materia. D. d. & sunt partes animalis, & c. i. & ideo partes animalis non habent vnum, per quod sunt substantie, cum sint distincte ab animali, sed sunt apud diuisiones, sicut partes, quae sunt in generatione, scilicet, quod esse non perficit, donec adiungantur adinuicem, & fiat ex eis una substantia, quae significat nomen & definitio. Et hoc, quod d. manifestum est, quoniam, cum posuerim quod nomina, quae sunt secundum definitiones, significant substantias, & similiter definitioes, quae sunt secundum ista nomina, & posuerimus, quod partes animalis diuise non significant a nobis, sicut

significantur ab eis, quoniam sunt contrariae nisi equivoce, & manifestum est quod illa, quae significant a nobis, & sunt continua, sunt substantiae materiales. D. d. Et potest aliquis existimare, & c. i. potest aliquis existimare, quod causa in hoc in istis animalibus est, quod partes suorum membrorum, & partes anime appropinquat sibi adinuicem in potentia, & actu: sed, quod quilibet pars recipit omnes potentias anime, & virtutes anime non appropinquat alicui parti sine alia: ideo talia animalia, cum diuiduntur, possunt vivere, & apparent omnes virtutes in qualibet parte. & hoc, quod d. est manifestum in plantis. Et quia si intendebat, quod causa in hoc non est, quia non est in materia, sed causa in hoc est propinquitas virtutum anime adinuicem. Impossibile est ut anima, quae est in hoc animali, sit nobilior anima, quae est in animali perfectiori: ita, quod existimatur quod ista anima sit separata, & animalis perfecti non separata. D. d. habent enim principia motus, & c. i. & virtutes anime appropinquat sibi in hoc animali, quia habet partem parui animalis debilem de principio, per quod animal mouetur motibus diuersis contrariis. D. d. sed tamen, & c. i. & signum, quod anima eius est in materia, est quod actio eius est perfectior, quoniam est vnum naturaliter, non vnum, violenter, & secundum applicationem, & vniuersaliter apparet quod hoc, quod accidit ei est, quia est de actionibus naturae, actio diminuta, scilicet diminutum.

¶ *Ens & vniuersum, sunt ipsum ens & ipsum vniuersum non esse rerum substantias. Ca. 19.*

¶ *Vm autem vnum dicatur, sicuti & ens, & substantia, vnius vna, & quorum vna numero*

L
¶ *Quare
lia alibi
diuisa
vnum, vi
de consi
de Al
t. co. 10.*

M

A numero vnum numero, manifestum est quod nec vnū neque ens contingit substantiam esse rerum, si cuti neque elemento esse, aut principio. sed quaerimus quid ergo principium, vt ad notiora referamus. Magis igitur his substantia est ens & vnū, quod principium, & elementum, & causa. sed necdū ista, si nec aliud quidem esse vltimum substantia est. nulli. n. inest substantia nisi sibi ipsi, & habet carnem, cuius substantia est. Item ipsum vnum in pluribus non erit simul commune vero simul in pluribus est. Quare patet quod nihil vniuersaliū separatim præter singularia est.

Et, cum vnum dicitur sicut dicitur ens etiā, & substantia vnius est vnum, & substantia entis est vnum numero, manifestum est igitur, quod impossibile est vt substantia rerum sit vnum, aut ens, sicut est impossibile, vt principium sit essentia elementum. sed quaeritur quid est principium ad sciendum duo. **C** Et substantia, quæ est istorum magis quam aliud, est ens, & vnum, & principium, & elementum, & causa. sed non videtur ista esse substantia, cum nullum aliud commune omnino sit substantia. substantia enim non est alterius, nisi ipsius, & illius cuius est, & est substantia illius rei. Et etiam in pluribus non erit in simul: & commune in simul erit plurimum. At au-

ferum est igitur quod nullum vniuersaliū est separatim a particularibus.

Quia opinantes vniuersalia esse substantias, dicunt quod illud, quod est magis vltimum, est dignius hoc: & ideo plures opinabantur, quod principium omnium est vnum vltimum: incipit tradicere eis, & dicit: Cum hoc nomen vnum dicitur de omni, de quo dicitur hoc nomen ens, & hoc nomen ens videtur dici multiplex, ergo manifestum est, quod illud, quod significat vnum, impossibile est quod sit principium omnium entium, ita quod sit commune eis sicut est impossibile vt hoc nomen principium sit vnum commune elementis omnibus. Sed attendū est in entibus quid est dignius vnitate, & nomen principium: & illud est, propter quod inuenitur in alijs habentibus hæc nota. apparet. n. quod hæc nota dicantur finis prius & posterius, & hoc intendebat, cum d. manifestum est igitur, quod impossibile est, & c. i. & manifestum est igitur, quod impossibile est vt vnū & ens sint substantia plurium. D. d. sicut est impossibile, & c. i. sicut est impossibile, vt principium dictum de elementis communibus sit prima substantia principiorum. D. d. Et substantia, quæ est, & c. i. & existimatur quod illud, quod est dignius hoc nota substantia, inter ista concessa est substantias, est illud, de quo simpliciter dicitur hoc nomen ens, & hoc nomen vnum, & elementum, & principium, & causa. sed vniuersalia sunt, quæ significant hæc nota, scilicet quia ex illis videtur, quod vniuersalia sint principia rerum, de quibus prædicantur, finis sunt vniuersalia. Deinde d. sed non videntur, & c. i. sed ista vltima impossibile

Metaphysicorum

Gibile est ut sint substantiæ istarū rerum, quarū sunt vniuersalia vniuersalia enim sunt cōia: & nullum cōe est substantia. D. d. substantia. n. nō est alterius, &c. i. & nullum cōe est substantia, quā substantia non ē substantia pluriam, sed est substantia aut simplicius, aut illius cuius est substantia. & ē substantia non est i pluribus in simul: vñ autē est commune: & commune est in pluribus in simul. D. d. Manifestum est igitur, &c. i. ex contingentibus impossibilibus, & ex hoc, q^d vñ & particulare sunt ad aliquid, & principium ei⁹ est, cuius est principium, necesse est ut principium non indigeat in suo esse, cuius est principium.

Nollū dñe
ē subā idē
i. me. c. 41.
& 10. Me.
cō. 6. & 13
Met. 21. Si
oppositi. vi
dicere su-
pra. c. 46.
Vide con-
Zim.
* Vñ & p-
ticulare sūt
ad aliquid
H
idē supra
c. 48.

Sed qui formas dicunt, parti-
te ē dicunt separātes eas, si sub-
stantiæ quidem sunt: partium nō
recte, quoniam vnam in multis
formam dicunt. Causa vero est,
q^d non habent red dere quē nam
tales incorruptæ substantiæ, p-
ter singulares & sensibiles, sint.
Faciunt igitur eadem specie his
quæ sunt corruptibiles (has enī
cognoscimus) ipsum hominem
& ipsum equum, addētes voca-
bulum, ipsum, sensibilibus. At-
tamen etiam si non videremus
astra, nihil min⁹, ut puto, essent
substantiæ perpetuæ præter eas
quas nos sciremus. Quare nūc
quoque, si non habeamus quæ-
nam sint, necesse tamen fortas-
sis fuerit aliquas esse. Quōd igitur
nec eorum quicquam, quæ
vniuersalia dicuntur, substantia
sit, nec vlla sit substantia ex
substantijs, patet.

*Sed dicentes formas esse, quo-
quo modo possunt dicere verum,
cum faciunt eas esse separatas, cum
sint substantia: & quodammodo
non est verum, dicunt enim, quod
eadem forma est in pluribus. Et
causa in hoc est, quod non possunt
narrare quæ sunt substantiæ, quæ
sunt ex talibus, verum sint substantiæ,
quæ non corrumpuntur, alia ā
substantijs particularibus sensibi-
libus. Et illi faciunt eas esse
se easdem per formam, quæ cor-
pitur, & dicunt nos scimus ista esse
se hominem: & hoc additum est
in sensibilibus verbum, quod dici-
tur est. Et si nos non videremus stel-
las, tamen earum essentia non di-
minueretur, & essent substantiæ
eterna. Ergo rectum est ut sint ne-
cessario, licet non sit scientia apud
nos quid sint. Manifestum est igitur,
quod nullum eorum, quæ dicitur
vniuersalia, est substantia, nec
aliqua substantia.*

Intēdit in hoc cap. notificare ve-
ritatē, & falsitatē sermonis dicentis
formas esse, & d. Sed dicentes, &c. i.
quā hoc, quod dicunt, q^d substantiæ
sunt separatae, est verum. Substantiæ
enim debent esse separatae, i. q^d non
sunt in subiecto i actu. sed cum hoc,
q^d dicunt eas esse separatas, ponunt
eas existere in pluribus, i. particula-
ribus. D. demonstrat quō accidit
eis peccatum, & d. Et causa in hoc
est, &c. i. & causa sui erroris est: quo-
niam, cum sint hic scientiæ, quæ nō
corrum-

M

58

A corrumpuntur, non possunt distin-
guere inter naturā, quæ est substan-
tia istarum scientiarū, & inter nām,
quæ est substantia. & pp hoc opinati
sunt hic esse substantias nō corrupti-
biles, & q̄ sunt cū substantijs corru-
pibilibus eadem per formā, quæ nō
corrumpit, & hic est error magnus.

D.d. & hoc additū est in sensibili-
bus, & c. i. qm̄, cū ponunt illud, quod
significat definitio, partē substantia
rum sensibiliū, contingit eis vt eas
esse intellectas sit pars suorum esse,

B intellecta, non erunt. Et est manife-

stum, q̄ sensibilia sunt entia, licet nō
intelligantur, quemadmodum sunt

entia, licet non sentiant. Et ideo d.

Et, si nos nō videremus stellas, & c. i.

& necesse est vt essendi rerum intel-

ligibilium sint existentes, licet non

intelligant. & intendit, q̄ manifestū

est, qm̄ quædam sensibilia non

sunt sensata in actu, donec sentiant,

ita est de intelligibilibus. Et fm̄ hoc

sequi ex opinione * Arist. vt intelli-

gibilia sint noua: & fm̄ opinione di-

centiū formas esse, sunt æterna. sed

q̄o substantia æterna est pars sub-

stantiæ corruptibilis, aut idē illi, &

substantia corruptibilis est vnum nu-

mero. D.d. Ergo rectū, & c. i. & re-

ctum est vt cōtingat dicentibus for-

mas esse, vt sint hęc intellecta neces-

saria in actu, et si non sciant neq; in-

telligant. & sic scia acquisita de no-

uo non erit addiscere, sed rememo-

rari. D.d. Manifestū est igitur, q̄

nullū corū, quæ dicunt, & c. i. & cū

omnia hęc impossibilia contingant

dicentibus substantias vtes esse lepa-

ras, manifestū est, q̄ nullum vni-

uersaliū est substantia, neq; aliqua

Quid proprie substantiam dicere oporteat: D
tamq; non elementum, non compositū,
sed principium esse. Vbi de quæstio-
ne propter quid multus sit
sermo. Cap. 10.

Quid vero, & quale quid
substantiam dicere oportet, rursus aliud q̄si

principiū cū fecerim, dicam.

fortassis enim ex his erit manife-

stū de illa quoq; substantia, quæ

est separata à sensibilibus subitan-

tis. Cū igit substantia principii,

& causa quædā sit, hinc est pro-

cedendum. Quærit vero ipsum

pp quid semp sic, pp quid aliud

aliq alicui inest. quærere namq;

propter quid musicus homo ē,

certe quærere est quod dictum

est, ppter quid homo musicus

est, aut aliud. Quærere igit pro-

pter quid ipsum est ipsum, nihil

ē quærere. oportet enim ipsum

quod, & ipsum esse existere ma-

nifesta entia. dico aut, vt puta q̄

Luna parit eclipsim, ipsius au-

tem quod id ipsum, nō nisi vna

ratio, vnāq; causa in omnibus

(propter quid hō est homo, aut

musicus) nisi quis dicat

q̄ vnū quodq; ad seipsum indi-

uisibile est. hoc aut erat vnū ēē.

sed hoc, & cōe de omnibus, &

breue est. Quærat autē aliquis,

propter quid homo animal tale

quoddā est. hoc igitur manife-

stum est q̄ non quærit propter

quid is, qui est homo, homo est.

aliquid ergo de aliquo quærit,

pp quid inest. q̄ aut inest opor-

tet manifestū ēē. si enim nō ita.

nihil

Memorandum
est intellectus
sensibilis esse
sensibilem, ut
non intelligatur
Oppositum
est differentia
1. Met. c. 1.
Vnde dicitur
2. Met.
3. Et oportet
autem Aristotelem
sensibilem esse
sensibilem
sensibilem

1. Met. c. 1.
2. Met. c. 1.
3. Met. c. 1.
4. Met. c. 1.
5. Met. c. 1.
6. Met. c. 1.
7. Met. c. 1.
8. Met. c. 1.
9. Met. c. 1.
10. Met. c. 1.

Metaphysicorum

G nihil querit. vtrputa, pp quid tonat? quia sonus in nubibus fit. ita nanq aliud de alio est, quod querit. & propter quid hæc, vtrputa lateres & lapides domus sunt? Manifestū itaq est q causam querit. hæc aut est quod qd erat esse, vtrlogice dicam: quæ in quibusdam quidē est cuius gratia, vtrputa fortassis in domo & lectio: in quibusdam vero quod primū mouit. causa nanq etiā hoc, sed talis quidem causa queritur, dum quippiā fit, vel corrūpitur: altera vero etiam, dū est. Latet aut præcipue quod queritur in his, quæ non de alijs dicuntur, vtrputa queritur homo quid est: eo q simpliciter dicit, neq determinatur q hæc vel hoc. Oportet igitur recte disponētes querere. q si non, commune fit eius, quod nihil est querere, & eius, quod aliquid querere.

Et etiā incipiamus alio modo. dicamus igitur quid oportet dici substantiam, & sicut quid. rectū igitur, vtr existis sermōibus de claretur sermo de illa substantia etiam, quæ est separata a substantijs sensibilibus. Et cum substantia habeat principium, & causam aliquam, accipiamus ab eo viam. Et queremus quare secūdm hanc dispositionē semper queritur aliud, & est aliquid. querere enim quare musicus est homo, aut quare homo est musicus, aut aliud, postremo querere quare ē, est querere cuius.

quia oportet vtr esse & essentia de clarentur. v.g. quoniam Luna eclipsatur. sermo enim de istis rebus est vnus, & causa in omnibus est vna, quare homo est homo, & musicus est musicus. nisi aliquis dicat, quod omne vnum ex se non diuiditur: et hæc est essentia vniuersalis. sed hoc est commune, & dicitur de omnibus rebus vere. Et forte queret aliquis, quare homo est animal, sicut hic. manifestū est enim quod non querit quare est homo illud, quod est homo, quod queritur, sicut quidā dicunt, quoniam hoc manifestum est. si igitur interrogatio non fuerit huiusmodi, nihil querit. sicut quare est tonitruus, quia est tinnit in nubibus. quoniam secundum hoc quæsitum erit de alio. & quare hoc, sicut lapides & lateres domus. Manifestum est enim quod querit causam, et hæc est quiditas rei, sicut est homo logico. quoniam in quibusdā rebus non pot inueniri in quibusdā causa, sicut forte inueniuntur in domo, aut scanno. & queritur in quibusdā quid est innot prius. hic enim est causa. sed causa, quæ est talis, queritur apud generationē & corruptionē, & est forma & essentia. Et quæstio latet multum in eis, quæ non dicuntur de alijs, vtr queritur quid est homo: quoniam est modo simplici, & non distinguitur hoc esse in hoc.

Et,

39 **E**t, cum declaratum sit, qd vñ nō
A est substantia, & qd illud, quod signi-
ficat definitio, est substantia, incipia-
mus pscrutari de hac substantia alio
modo. Et d. dicamus igit quid oportet
reddici substantiam, & sicut quid. i.
qd oportet declarare quid sit sub-
stantia per definitionem, & exēplū.

D. d. rectū est igitur vt ex istis ser-
monibus, &c. i. rectum est igitur, vt
ex cognitione substantiæ sensibilis
declaretur substantia quæ sita, & sepa-
rata æterna. D. d. Et, cum substan-
tia habeat principium, &c. i. dicam⁹

Dicitur substantiæ habere causas, & qd
causa substantiæ est substantia, oportet
ponere pscrutationē in substan-
tijs illarum rerum ex pscrutatione
de suis causis. Et, quia pscrutatio
de causis rerum sensibilium non
potest fieri nisi numerando interro-
gationes naturales de causis, hic in-
cipit declarare loca, in quibus quæ-
ritur p quare, & d. Et quærem⁹ qua-
re, &c. i. quia manifestum est per se,

q per hoc ipsum quare quæritur de
causis rerum, manifestum est, qd nō
videtur in re simplici nō cōposita,
sed in rebus compositis, in quib⁹ po-
nitur aliquid esse in aliquo, & aliqd
prædicari de aliquo, aut aliquid esse,

C aut non esse. qm, cum fuerit manife-
stū nobis aliquid esse in aliquo, in-
terrogauim⁹, quare est hoc in hoc,
aut quare est hoc. Et, quia prædica-
tio alia est naturalis, alia non na-
turalis: & ipse nō curat in hoc loco,
q in duobus locis sit interrogatio
vna aut duæ, d. quætere enim quare
musicus est hō, aut quare homo est
musicus, aut aliud. i. & causa quæsi-
ta in aliqua, pponē, & in suo cōuer-
so, aut sunt eadem quæsiuo, aut sunt

duæ: & quocunq; fuerit, subiectum **D**
est compositū, & non simplex. Et,
quia quætere p quate in re simplici
est nugatur: si enim homo simplex
esset, tunc dicere, quare hō est musi-
cus, esset sicut dicere, quare homo ē
homo, ideo d. quia oportet, &c. i. &
quia oportet vt sit cognitum nobis
ante interrogationē hic esse duo di-
uerſa, & qd alterū existit in reliquo.
v.g. q, cum apud nos sit cognitum
q Luna eclipsat, interrogamus qua-
re eclipsat. D. d. sermo enim i istis
rebus, &c. i. quætere enim per quate
de vna re impossibile est. v.g. vt aliquis
quærat quare hō est homo. nisi ali-
quis dicat, q oīa sunt simplicia, qm
quodlibet eorum est vnum p se, &
vnum non diuidit in prædicatū &
subiectū. & sic interrogat de eis per
quare, cum essentia vnitas sit indi-
uisibilis, neq; p qualitatem. D. d. re-
spondendo, sed hoc est cōe, &c. i. &
res existentes habent dispositiones
cōes, quæ prædicantur de omnibus
vera prædicatione: & sic apparet eas
esse compositas, & quærit in eis cau-
sa cōpositionis. D. d. Et forte quæ-
ret aliquis, &c. i. & rectū est, vt inter-
rogatio vera sit, quare homo est ani-
mal, non quare homo est homo. **F**

D. si igitur interrogatio non fuerit
huiusmodi, s. vt aliquis quærat qua-
re tonitruus est in nubibus, & dica-
t, quia in nubibus est sonus. D. d. &
quare hoc, sicut lapides, &c. i. & hoc
est aliud exēplum, i. quare est hoc
domus, quia est compositū ex lapi-
dibus & lateribus. D. d. Manifestū
est enim, q quærit causa, i. qn inter-
rogantur istis interrogationibus.

D. d. & hæc ē quiditas rei, &c. i. ma-
nifestum est enim q in talibus locis
quærit⁹ p quare causa, q est quiditas
rei,

vb. & qd
p quare i
re simplici
qd nō com-
posita, & d.
qd quæritur

prædica-
tio alia
est naturalis,
alia
non naturalis.

Metaphysicorum

Qui,quam descripsimus superius de-
 Quæ sunt
 declaratione
 nes logicæ.
 Vt in p.c.
 l. c. i. r. Ph.
 c. 1. r. & q.
 ibi.
 * a. l. r. c. 1.
 bus.

Hic in rebus generabilibus & cor-
 ruptibilibus, d. d. Et questio latet
 multum, & c. i. & causa, quæ est qui-
 ditæ rei, & formæ eius latet multum,
 quæ interrogatur de rebus, quæ non
 predicantur de aliis, in substantiis.
 & hoc erit per quid, v. g. quid est ho-
 mo. d. dedit causam hoc, & d. qm
 est modo simplici. i. & causa in dif-
 ficultate istius questionis est, quia
 est questio simplex, non composi-
 ta, queritur. n. quid sit homo, & nō
 dicitur quare homo est tale. Et in-
 terdit, q. scire quiditates substantia-
 rum est magis q. scire causas accide-
 ntium. & causa in hoc est simplici-
 tas substantiarum, & compositio,
 quæ est in accidentibus. & ideo il-
 lud, quod est simplex in rei veritate,
 non habet definitionem, neque
 queritur per quare.

Cum autem & habere et exi-
 stere ipsum esse oporteat, mani-
 festum est q. pp. quid est ipsa
 materiam querit. v. r. puta hæc
 sunt domus. propter quid hæc
 hæc existunt, qd erat domus eis-
 se, & homo hoc, aut corpus hoc
 tale habens, quare & causa ma-

teriz queritur. hæc autem est
 forma, quæ aliquid est, hæc au-
 tem est substantia. Pater itaque
 q. de simplicibus non est aliqua
 questio, neq. doctrina, sed alius
 talium questionis modus. Cū
 vero qd ex aliquo compositū,
 ita vt vnum totū sit, non est vt
 cumulus, sed vt syllaba. syllaba
 vero non est ipsa elementa, nec
 idē, qd b, & a. nec caro ignis, et
 terra. dissolutis namq. hæc quæ
 dē amplius non sunt, vt caro &
 syllaba: elementa vero ignis &
 terra sunt. ē ergo syllaba aliqd,
 non solum elementa, vocalis &
 muta, sed ēt aliquid aliud, & ca-
 ro, nō solum ignis & terra, aut ca-
 lidū & frigidum, sed ēt aliquid
 aliud. Si igitur necesse est illud
 quoq. aut elementū, aut ex ele-
 mentis esse: si elementū quidē,
 rursus eadē ratio erit, ex hoc. n.
 & igne & terra erit caro, & itē
 alio: quare in infinitū progre-
 dietur, si vero ex elemento, pa-
 tet q. nō ex vno, sed ex pluribus
 q. id ipsum, erit, quare iterū de
 hoc eandem rōnē dicemus, quā
 de carne, aut syllaba. Videbitur
 autē esse aliqd tale, & nō elemen-
 tū, ac cām, sed hoc carnē, hoc ve-
 ro syllabā esse, sicut & de ceteris,
 substantia vero cuiusq. qd ē hoc,
 hoc namq. prima ipstus esse cau-
 sa est. Cū autē quædā rerum non
 substantię sint, sed quæcūq. sub-
 stantię fm naturā, et natura cō-
 stitute sint, videri possit profe-
 cto aliquibus hæc quoq. natura
 substantia esse, q. non elementum
 sed

A sed principium est. Elementum autem est, in quod existens diuiditur, ut materiam, ut puta syllabæ ipsum A, & B.

Et cum oportet, ut habeas essentia, aut eris essentia, et manifestum est, quod materia queritur quare est. v.g. quare hæc est domus? quia tale est: et tale, cum fuerit essentia domus. et quare hoc est hō? quia hæc hoc, et hoc est corpus. igitur manifestum est, quod queritur ea, quæ est materia, et ista est forma eius, quod hæc aliquid, et est substantia. At manifestum est igitur, quod in simplicibus non queritur, neque consideratur, sed queritur tale alio modo. Ergo compositum est aliquid, quod secundum hunc modum, ita quod totum sit unum, non ita quod sit sicut conseruatio. quæ admodum syllaba non est litera, et B, et A, neque caro est ignis, et terra. quoniam ista cum dissoluntur quædam, non sunt sicut caro, et syllaba: litera vero sunt sicut ignis et terra. ergo syllaba est aliud, quod non est litera, scilicet litera vocales, et consonantes, sed est aliud est. et caro non est ignis et terra, et calidum et frigidum, sed sicut aliud est. Si igitur fuerit, necesse ut illud sit et elementum, aut ex elementis. quod si fuerit elementum, sermo de eo etiam est, sicut dictum est idem. caro enim est istius et ignis, et terra, et etiam alterius, donec procedatur in infinitum. et,

si fuerit ex elementis, manifestum est quod non est ex uno, sed ex pluribus. Et si non, erit illud idem. et etiam iterabimus istum sermonem, quem dicimus de carne et syllaba, et apparebit, quod hoc est aliquid ex elementis, et causa eius, quod est per essentia, et quod est aliquid caro, et aliquid syllaba. et similiter aliud est. et hoc est quodlibet, quoniam hæc est causa primæ essentia. Et, cum quædam non sunt substantia rerum, sed constituuntur insimul, rectum est ut ista natura appareat in aliqua substantia, quæ est non elementum, sed principium. Elementum enim est illud, in quod diuiditur res, et est in re quæ si materia, ut A, et B in syllaba.

Id est, & cum necesse est, ut ista habeant quidditatem, & quidditas est in materia manifestum est, quod queritur in istis rebus per quare causa, quæ est finem materiam, sicut queritur ea, quæ est finem formam. & intendit quod, si in omnibus non esset ista natura, scilicet forma, solummodo materia, nihil esset querere de causa materiali, quoniam esset questio de ipsa re. D. d. v. gratia quare hæc est domus? i. v. g. quare hæc est domus? quia est facta ex hoc, scilicet lateribus & lapidibus, quoniam essentia domus debet esse ex istis, aut quare hoc est homo? quia est generatus ex hoc, & hoc, scilicet ex rebus, ex quibus constituitur corpus proprium homini. Deinde dicitur igitur manifestum est, quod queritur causa, quæ est materia, etcare.

id est

Nam est, cuius quidditas & forma est recte forma. Cōfite primam causam de substantia orbis & 2. Ph. a

Metaphysicorum

G igitur, manifestum est igitur, quod quandoque quæritur causa, quæ est materia per quare, & est forma, propter quâ est materia, & est substantia rei. & ista natura est illa, cuius quidditas, & forma est recipere formam. D. d. Manifestum est igitur, quod in simplicibus, & c. i. & cum hoc sit declaratum, manifestum est, quod in rebus simplicibus non compositis non queritur, neque per quare, neque per quid, sed quæstio in istis erit alio modo. D. d. ergo compositum, & c. i. & cum sit declaratum hic esse aliqua composita, ex quibus congregatur vnum in actu, non sicut composita ex rebus, ex quibus non fit vnum nisi per contactum, ut aeris congregatus ex pluribus granis, sed ex congregato ex eis fiet aliquod additum aliud à componendis, ut

In cōposi-
tus p. te ex
cōgregato
fit aliqd

aditū aliū
d. cōpositū
bus. Idē. i.
Me. c. 6. &
8. Me. i. c.
15. & 3. de
Aia c. 1. &
hic supra.
26. & 27.
Oppositū
regre su-
pra. c. 44.
& 1. Ph. cō.
17. Vide
et c. Zim.

syllaba, quæ fit ex literis. Syllaba. n. non est literæ, ex quibus fit, sed est aliquod additum literis. & similiter caro nō est terra & ignis, ex quibus componitur, sed est aliqd aliud additum. Et signum eius, quod est aliquod additū elementis, est, quoniam, ista, quando dissoluntur, & corrumpuntur, tunc syllaba non re-

I soluitur in syllabas, neque caro in carnes, sicut res solvuntur in illa, ex quibus congregantur, res, in quibus per congregationem non fit aliquod additum. Deinde dicitur literæ vero, sicut ignis & terra, id est, literæ vero ita componunt syllabam, sicut ignis & terra carnem. Deinde dicitur ergo syllaba est aliud, & c. id est ergo syllaba non est literæ, ex quibus componitur. D. d. Si igitur fuerit, necesse est ut illud sit etiam, & c. i. si igitur caro non est aliud ab elementis, necesse est ut sit aut ele-

mentum, aut compositū ex elementis præter prima elementa. Deinde dicitur, quod si fuerit elementum, & c. i. & si hoc additum elementis fuerit elementum aliquod, continget ut hoc elementum, & ignis, & terra habeat aliquod additum eis. & si illud additum fuerit elementum, continget etiam ut illa elementa cum hoc elemento habeant aliquod additū, & si illud additum fuerit etiam elementum, continget in eo illud, quod continget in alijs: & sic proceditur in infinitum & ideo impossibile est ut illud additum sit elementū commune ignis & terre, & istius elementum, cum caro sit nomen congregati ex elementis. Et hoc intendebat, cum d. caro enim est istius, & ignis, & terre, id est, & si dixerimus etiam, quod illud tertium est etiam elementum, contingit ut congregatum ex istis habeat aliquod additum congregato ex elementis. & similiter contingit in quarto. & sic aut procedetur in infinitum, aut erit hoc aliquod additum elementis, quod non est elementum. & hoc intendebat, cum d. & etiam alterius, donec procedatur in infinitum. Et, cum destruxit illud, per quod caro est elementum, destruit etiam ut sit compositum ex elementis, & d. & c. si fuerit ex elementis, & c. i. & cum illud additum elementis fuerit compositum ex elementis, non fiet ex elementis, sed congregatum ex elementis non erit vnum, sed plura, & non fiet ex eis aliquod additum. Deinde d. & si non, erit illud idem; & c. id est, quoniam si fuerit ex elementis, erit in eo aliquod additum eis. & si fuerit elementum, continget ut habeant etiam alia elementa aliquod

In hac vnica Summa agitur de sensibilibus substantiarum principijs Materia, scilicet & Forma.

Dictorum recollectio. Cap. 1.

DX his igitur, quę di-
cta sunt, colligere
oportet, ac congre-
gando summatim
sine imponere. Di-
ctum autem est, q substantiarũ
causę, principia, & elementa q-
runtur. Substantię vero, quędã
ab oibus concessę sunt, de qui-
busdam autem separatim enun-
tiauērunt quidam. Cõcessę qui-
dē, quę naturales sunt. vt ignis,
terra, aqua, & cætera simplicia
corpora: deinde plantę, & par-
tes earũ, animalia, & partes eo-
rum: & tandem cælum, & par-
tes cœli. Separatim aut substantias
quidam esse dicũt formas,
& mathematica.

Oportet nos congregare dicta,
& determinare sermonē, & post
complere. Dictum est igitur, quod
querenda sunt causę substantia-
rum, & principia, & elementa.
Quadam enim substantia sunt cõ-
cessę ab omnibus, & de quibusdã
dicunt quidam sermones proprios.
Meta. cũ. cõ. Auer. DD

Aliquod additum, & est forma. & si
non, non fieret aliquod hic. Deinde
dicit: & apparebit, quod hoc est
aliquod ex elementis, idest, & per
hęc perscrutationem apparebit hic
esse substantiam aliam ab elemen-
tis materialibus, quę etiam est ele-
mentum, & quod est prima causã, &
quod est causã, quę est forma, & q
alicuius est caro, & alterius os, & al-
terius simile, & similiter in omnib⁹
rebus diuersarum substantiarum.

Deinde dicit: quoniam hęc est cau-
sã primę essentię, idest, quoniam
istã substantia est causã, quę est pri-
ma quidditas. Deinde dicit: Et, cum
quædam, & cætera, idest, & cũ quæ-
dam prædicabilia de substantijs nõ
sint substantię, sed sunt existentia
cum substantijs, & naturarum alia-
rum, scilicet accidentia, rectum est
aperire, quod ista natura, quę dicitur
forma, sit substantia addita ele-
mento, cũ sit neque elementum
neque ex elementis: & est aliud ab
eis, quę existunt cum substantijs,
scilicet ab accidentibus, sed est prin-
cipium alterius esse, entis præter ele-
mentum. Elementum enim est il-
lud, in quod resoluitur res, & est in
re quasi materia. hoc autem esse ele-
mentum, quod, cũ res resol-
uitur, non resoluitur in
ipsum. & hic persi-

cit iste tracta-
tus Se-
pti-
mus.

Metaphysicorum

Goncessa igitur sunt substantie natura-
les. Ut ignis, et terra, et aqua,
& aer, & alia corpora simplicia:
deinde plantae, & partes earum,
et animalia, & partes animalium:
& cælum, & partes cæli. Et quidam
dicunt substantiam propriam
esse formas, & mathematica.

Item in hoc tractatu
facere rememorationem
de dictis in prædicto, &
completere sermonem de
substantia, quod de forma. quoniam
omnes, de
quo percuratus est de speciebus substantiarum,
non est nisi propter substantiam,
quod de forma. Dixit: Cum locuti
sumus de speciebus, de quibus
dicitur hoc nomen substantia, oportet
determinare omnia prædicta, &
completere sermonem de substantia
prædicta. D. incipit ponere illud, de
quo intendit percurari in isto tractatu,
& d. Dictum est igitur, quod quærendæ
sunt, & c. i. & iam prædictum
in tractatu præcedenti, quod intentio
nostra est querere causas substantiarum
demonstratarum, & principia,
& elementa earum. Et vocat principium,
illud, quod dicitur de existenti in re,
& de existenti extra rem. causa vero
dicitur maxime de agente & fine,
& quoniam dicitur de quatuor causis. elementa
vero non dicitur nisi de causis
existentibus in re. Et, cum induxit
suam intentionem, quam intendit
in tractatu prædicto, incipit dicere
summarum unamquamque prædictarum
in illo tractatu, & d. quædam
substantiarum, & c. i. & iam prædictum,
quod quædam substantiarum sunt concessæ
apud omnes, & quædam sunt concessæ
apud quosdam propriæ, & non

apud quosdam. D. d. Concessæ igitur
sunt substantiæ naturales, & c. & in-
tendit per alia corpora, ea quæ sunt
communium partium, & vocat ea
simplicia in respectu officiali. Et
cum induxit substantias concessas,
induxit etiam illas, de quibus dicitur
superius, finem quod dixit in illo tractatu.

Alias vero accidit ex rationibus
substantias esse, quod quid
erat esse, & subiectum. Item aliter
genus magis quam species, & uni-
uersale quam singularia. Vniuersali
vero & generi idem quoque con-
sulantur. eadem namque ratione sub-
stantiæ videntur esse. Cum autem
quod quid erat esse substantia,
huius autem ratio definitio, ideo
de definitione, & de ipso per se
determinatum est. Quoniam vero
definitio ratio, ratio autem par-
tes habet, necesse quoque de par-
te erat videre quænam substan-
tiæ partes, & quæ non, & si has
definitionis quoque esse oportet.
Item etiam, nec vniuersale sub-
stantia est, neque genus. De Ideis
vero, & Mathematicis posteri-
us considerandum est. etenim præ-
ter sensibiles substantias, has quo-
dem esse dicunt. Nunc vero de
concessis substantiis tractemus.
has autem sunt, quæ sensibiles sunt.

Et accidit ex sermonibus ut sint
substantia eius, quod est per essen-
tiam. Et si subiectum eius, & ge-
nus magis quam forma, & uni-
uersale magis quam particulare.
Et exemplaria etiam coniungun-
tur cum vniuersalibus per genus.
existi-

Essentia non
dicitur nisi d
causis exis-
tentibus in re
V. d. 4. me.
c. 4. & c. 1.
P. 4. c. 1.

Vide con-
tra. 2. m.

D

M

A existimatur enim esse substantia, quia recipiunt unum sermonem. Ergo quid est per essentiam est substantia, & sermo eius est definitio. *Idcirco dictum est quod dictum est in definitione, & in illo quod est per se. Et, cum definitio est sermo, & omnis sermo habet partes, considerandum etiam est necessario de parte. & cognitio est, quae sunt partes substantiarum, & quae non sunt. & si sunt partes substantiarum, etiam non est substantia neque vniuersale, neque genus. De exemplaribus vero, & de mathematicis perscrutandum est post. quidam enim dicunt ipsa esse substantias alias ab ipsis substantijs sensibilibus.*

² Et accidit nobis dixisse in tractatu praeterito, quod substantia dicitur a modo de quatuor, de definitione, scilicet forma: & de subiecto formae, & de genere magis quam de specie, & de vniuersali magis quam de particulari. & hoc accidit nobis ex hoc, quod omnes dicunt de substantia. & exemplaria etiam apud dicentes ipsa collocantur in vniuersalibus existimatur enim, quod vniuersalia sunt exemplaria. D. d. Ergo quid est per essentiam est substantia. & quia illud, quod est quidditas rei, est substantia: & sermo, qui significat ipsam, est definitio: rectum est ponere principium considerationis in natura substantiae: consideratio ne de definitione. D. d. Et, cum definitio est sermo, & c. i. & quia incipit dum est considerare de definitione, & definitio habet partes, quia sermo compositus, est considerandum

de partibus definitionis, quae earum D est substantia, & quae non. & intendit facere rememorationem de illis, quae declarata sunt de substantia, & dare causam, propter quam locutus fuit de definitionibus, ne exilime loqui de hoc pertinet ad Logicum. D. d. & si sint partes substantiarum, & c. i. & declaratum est cum hoc, quod forma, & partes eius sunt substantia, & quod vltimum non est substantia, neque genus, quia est aliquid vniuersale. D. d. de exemplaribus vero, & c. i. & intendit, quod de hoc non est perscrutatum in tractatu praecedenti, & post perscrutabitur de hoc, quoniam quidam dicunt. **E**t quod sunt substantiae separatae aliis a substantijs sensibilibus.

Substantia diuisio: Materiaeque substantiam esse. Cap. 2.

Sensibiles vero cunctae substantiae materiam habent. Est autem substantia idipsum, quod subiecitur, aliter quidem materia, & aliter ratio. materiam autem dico, quod cum non quod quid actu sit, potentia est quod quid. Aliter autem ratio & forma, quod cum sit quod quid ratione separabile est. Tertium vero, quod ex his est, cuius generatio solius, & corruptio est, & separabile simpliciter earum, substantiarum, quae secundum rationem, quaedam sunt separabiles, quaedam vero non.

Et omnes substantiae sensibiles habent materiam. Et substantia est subiectum, & alio modo est materia. & dico materiam illud, quod non est hoc in actu, & hoc in potentia.

DD ij Et

Viſ. Auer.
I. Epist. Tr. 1.

a. c. non
habet hanc, &
aliter potest.

M

Metaphysicorum

6 Et alio modo est definitio, & forma, quæ est principium rei, & est per definitionem separata. Et tertio modo illud, quod ex istis, cuius solus est generatio & corruptio, & est separatim modo simplici. substantia enim, quæ sunt substantia per definitionem, quedam sunt ista, & quedam non.

3 Hoc, quod dicit, quod omnes substantiæ sensibiles habeant materiam, declaratum est in secunda Naturali. Et, cum d. Et substantia est subiectum, &c. i. & intendit, quod substantia dicitur primo modo de illo, quod est existens per se, quod est subiectum alijs predicamentis, & est compositum ex materia & forma: & dicit alio modo de materia istius substantiæ: & dico materiam illud, quod non est in actu aliquod demonstratum, & est in potentia illius. D. d. Et alio modo est definitio. i. & substantia dicitur secundum modo de illo, quod significat de finitio, s. forma. D. d. & est per definitionem separata i. & substantia, quod est forma, est secundum definitionem separata à materia non inesse. impossibile. n. est separari formam à materia.

Impossibile
est
formam
separari
à
materia:

1

D. d. & tertio modo illud, quod est ex istis, &c. i. & substantia tertia, illud, quod congregatur à materia et forma: et est illud, cuius solus, ut declaratum est, est generatio & corruptio. D. d. & est separatim modo simplici, i. secundum definitionem & secundum esse. D. d. substantiæ. n. quæ sunt substantiæ, &c. i. & substantia, quam definitio significat, est substantia quodammodo, quia per ipsam est substantia existens per se: & quodammodo non est, sicut illud, quod existit per se, quod est in subiecto, & forte intendit, quod

substantia, quam significat definitio, quedam partes eius sunt formæ, & quedam materia, ut declaratum est superius.

Quod autem materia quoque substantia est, patet. In cunctis namque oppositis transmutationibus est aliquod transmutationis subiectum. ut puta secundum locum, quod nunc hic, rursus alibi, & secundum augmentationem, quod nunc tantum, rursus minus aut maius, & secundum alterationem, quod nunc sanum, rursus ægrum. similiter autem & secundum substantiam, quod nunc in generatione, rursus in corruptione. & nunc quidem subiectum, ut quod quid, rursus autem subiectum, ut secundum priuationem. Et sequuntur hanc etiam aliarum transmutationes. cæterarum vero, aut unam, aut duas hæc non sequitur. non. n. est necesse, siquid materiam habet localem, hoc generabilem etiam & corruptibile habere. Verum quæ inter simpliciter fieri, & non simpliciter definitur sit, in Physicis dictum est.

Nō ē
se. siq
mā
localem
hoc gē
le, & i
rupō
habem

M

Et manifestum est, quod materia est substantia. Omnes. n. transmutationes oppositæ in se habent subiectum fixum, sicut est illud, quod est in loco. illud. n. quod est nunc, fiet etiam alius locus. & in re est, quæ est tunc secundum hanc quantitatem, fiet et minor, aut maior. & in transmutatione est aliquid, quod modo est sanum, quod etiam ægrum. & similiter etiam in substantia

K stantia, quæ est nunc in generatio-
ne, fiet etiã in corruptione. & erit
nunc subiectum sicut hoc, quod est
per priuationem. Et aliæ transmu-
tationes sequuntur istam, ista au-
tem non sequitur vnã, aut duas
aliarum. non enim est necesse ut illud,
quod habet materiam localem, et
habeat materiam, quæ generatur
& corrumpitur. Dictum igitur est
in Naturalibus, quæ est differen-
tia inter esse simpliciter, & non
simpliciter.

B Cum posuit, quod vnum eorum, de
quo dicitur hoc nomen substantia, est ma-
teria, inceptit declarare hoc. & in rei
veritate debet declarari in scientia Na-
turali, scilicet materiam esse subiectum; ip-
sam autem esse substantiam est de hac
scientia. Et dicitur manifestum est, quod ma-
teria est substantia. i. & hoc apparet,
quia est subiectum formæ. Dicitur inceptit
declarare hoc secundum rememorationem
per inductionem, sicut fecit in Pri-
mo Physicorum, & dicitur Omnes enim
transmutationes, &c. i. apparet enim
per inductionem, quod necesse est ut om-
nes transmutationes oppositæ per
suam materiam, habeant subiectum fi-
xum. v. g. in transmutationibus in lo-
co, & de loco situm, i. situm locum: quoniam op-
positio primo & essentialiter inueni-
tur in eis, quod opponitur in loco. Et
intendit per opposita hæc quatuor
contraria. Et, quia contrarietas in
rei veritate inuenitur primo in eis, quod
sunt in loco, * ideo accepta est in de-
finitione eorum distantia, cum dicitur cõ-
traria sunt, quod maxime distat. hic au-
tem intendit per opposita, contraria,
quod sunt in quatuor, & in substantia, &

in augmento, & in loco. Et cum di-
xit, quod transmutationes videntur con-
uenire in hoc, quod indigent subiecto,
inceptit declarare quod apparet hoc,
& dicitur illud. n. quod est nunc, &c. i. ap-
paret. n. quoniam quædammodum vnũ & idẽ
numero in loco aliquo est nunc, &
post transferetur in alium. & vnũ &
idem modo est alibi, & post erit ni-
grum in alteratione & vnũ & idẽ
est magnum & parvum in augmento.
sistit etiam vnũ & idẽ quoniam quod; & ge-
neratur, et quoniam quod; corruptum. Sed in
differunt in hoc, quod subiectum, quod est
in transmutatione, quod est substantia,
est in potentia, et est in aliis transmu-
tationibus in actu: et suum esse est,
quod est medium inter esse factum,
et non esse. et hoc intendebat, cum di-
xit, et erit nunc subiectum, sicut hoc, etc.
i. et istud subiectum, quoniam recipiet for-
mam, assimilatur ei, quod est in actu,
et quoniam dimisit eam assimilatur ad non
esse. et totum hoc dictum est in Natu-
ralibus. D. d. Et aliter transmutatio-
nes, etc. i. et aliter transmutationes se-
quuntur illa, quod est in substantia, scilicet quoniam
illud, quod habet transmutationem, quæ est
in substantia, habet alias transmutatio-
nes. transmutationes autem in loco nõ
debet sequi vnã, aut plures aliarum

F transmutationum. et ideo non est ne-
cesse ut omne habens materiam localem
habeat materiam generabilem et cor-
ruptibilem. Et inuinit per hoc, quod de-
claratum est in scientia Naturali, quod
cælum habet materiam localem, et tamen
non habet materiam generabilem et
corruptibilem. et ideo videmus, quod
cælum non componitur ex mate-
ria, quæ est in potentia et forma, quod
est in actu. Deinde dicitur. Et igitur
in Naturalibus, etc. i. declaratum est
enim quæ est differentia inter gene-

D

* Subiectum
transmuta-
tionis sub
stantialis est
in potentia,
acutalis
autem in actu.
Idem. i. phy.
c. 6. i. de
Gha. 1. &
24. 2. d. aia
c. 4. & c. 1.
ca. de sub-
stantia ut
bis.

E

Cælum habet
materiam loca-
lem, & non
materiam ge-
nerabilem & cor-
ruptibilem.
Idem. i. phy.
c. 6. i. & c. 1.
ca. 20. Idem
1. & 2. d. 1.
ca. d. sub
orbis &
hic c. 12.
& 12. Me.
c. 10.

DD iij ratio-

Metaphysicorum

G rationem simpliciter, & nō generationem simplici: & inter generationē & corruptionem, quæ sunt in substantia: & generationē & corruptionem, q̄ non dñr simpliciter, s. q̄ sunt in alijs transmutationibus.

De substantia, quæ forma & actus est. Itē de finitioribus formis & materiis completioribus, potiores esse, quàm quæ alteram tñt.
tum. Cap. 3.

C Vm autem quædā, vt subiecta & vt materia, concedatur substantia, hæc autem est, quæ potentia est, restat illam, quæ vt actus substantia sensibilem est, quænam sit dicere.

Vide in
p. Met.

H Democritus igitur tres differentias esse videtur existimare. subiectū enim corpus, materiā, vnum & idem. differre aut, aut rhyfimo, quod est figura: aut trope, quod est situs: aut diathige, quod est ordo. Videntur autem multæ differentie esse. vt puta quædam compositione dicuntur materię, sicuti quæcunq̄ mistura, quædam modum melicratū.

I quædam clauo, vt arca. quædā ligamine, vt fascis. quædam glutine, vt liber. quædam pluribus ex his. quædam positione, vt limen & superliminare. hæc. n. eo q̄ modo quodam sita sint, differunt. quædam tempore, vt cœna, & prandium. quædam loco, vt ventri. quædā sensibilem passionibus, vt duritie & mollietie, & densitate & raritate, & siccitate & humiditate. & qdā quibusdam ex his, quædā oñibus his, & oñino qdā redundantia, qdā defe-

ctu. Quare patet, quod & ipsum est toties dñr. limen. n. est, qm̄ ita situm est. & esse, sic ipsum poni signat. & glaciē esse, sic densari. Quorundam vero esse & his oñibus definitur: eo q̄ quædā miscentur, quædam temperantur, quædam ligantur, quædā densantur, quædam cæteris differētis vtunt, sicuti manus, aut pes. Accipienda igitur genera dñarum. hæc. n. principia existētiæ erunt. vt quæ in magis & minus, aut densio & raro, & cæteris talibus. cuncta etenim hæc redundantia & defectus sunt. Quod siq̄ figura, aut leuitate, aut asperitate, omnia recto & curuo. his vero esse erit misceri, opposito autem modo, non esse. Manifestum igitur ex his est, q̄ si substantia causa ē, vt vnumquodq̄ sit, in his quærendum est, quænam vt horum singula sint, causa est. Substantia itaq̄ nihil horū est, neque combinatum: attamen, p. portionale in vnoquoq̄.

Cum igitur quædam substantia sint concessa, vt subiectum, & materia etiam, & est illud, quod est in potētia, remanet dicere quæ est substantia sensibilem, quæ est in actū. Demo. vero existimauit, quod differentiarum sunt tres. materia vero, quæ est substantia subiecta, est eadem etiam: & differt, aut secundum ordinem, quæ ē figura: aut secundum transmutationem, q̄ est situs: aut secundum con-

A concauium, qui est compositio. Et ipse videt multas differentias. Ut dicitur quodam per compositionem materiae, ut oia, quod admiscetur, v. g. mel, et aqua. Et quodam per ligamentum, ut lectus. Et quodam per glutinum, ut liber. Et quodam per clauus, ut arca, et quodam per plura istorum. Et quodam secundum situm, ut via et limes. ista. n. differunt secundum motum sitalem. Et quodam secundum tempus, ut prandium et coena. Et quodam secundum locum, ut ventus. Et quodam per passiones, quod sunt sensibiles, ut durities et mollities, et spiritusudo et raritas, et siccitas et humiditas. Et quodam per quaedam, et quodam per oia. Et vniuersaliter quodam magis et quodam minus. Et ideo, cum limes ponitur superius non est limes. Manifestum est ergo, quod ens dicitur secundum numerum istorum modorum, dicitur. n. ens via, quod est secundum hunc situm. Et hoc est significat quod est secundum hunc situm. Et esse grande est significat quod in spissum est illud secundum hunc modum. Et essentia quorundam determinatur per oia ista. quodam. n. sunt mixta, et quodam complexa, et quodam ligata, et quodam videntur alijs differentijs, ut manus et pes. Accipiat igitur genera differentiarum. ista. n. sunt principia essentiae, sicut quod est maioris

et minoris, et spissum et rarum, et partes similes istis. ista. n. noia sunt in additione et diminutione. Et si fuerint alicuius figure, ut leuitas, aut asperitas, et oia sunt in recto, aut tortuoso, et quodam sunt, quorum esse est in mixtione, et secundum modum oppositionis, qui est non essentia. At manifestum est igitur ex istis quod, si substantia sit causa essentiae cuiuslibet, quod quendam est istis, quod est causa essentiae cuiuslibet istorum. Nulla. n. istorum est substantia, neque, quando congregatur cum alijs: sed indiget qualibet earum conueniente.

Cum declaratum sit intrinsecum s. precedenti, quod formae sunt substantiae ex hoc, quod illud, quod signat definitio, est substantia, et quod definitio signat formam per hoc, quia interrogatio per quare est de forma, vult per scrutari hic de primis differentiis substantiarum libus, quibus diuidit forma vltis, & d. F. Cum igitur quod substantiae, & c. i. et cum oes Antiqui conueniunt in hoc, quod materia est substantia, et est illa, quod existit in potentia: et cum sit declaratum, quod forma est substantia, quod est in actu, remanet dicere quod sunt duo illius substantiae, quod est in actu et composito, scilicet prima dicitur, per quas distinguuntur formae entium, scilicet quod sunt entia. D. inducit sermonem. Democriti in hoc, & d. Democriti opinabatur, quod materia est vna natura in specie in omnibus entibus, scilicet partes indiuisibiles: et quod ista materia id est. i. Phy. primo diuiditur in tres differentias. l. c. 41.

maximas, quibus copia differentiarum DD iiii Prima

Metaphysicorum

- G** Prima autem differentia est propter diuersitatem figurarum partium in diuisibili: & hoc vocant ordinē. Secunda autē differentia est ppter diuersitatem partium in situ i quolibet ente: & hoc vocauit transmutationem in situ. Tertia autem differentia est pp diuersitatē earū in ordine: & hoc vocauit contactum. & opinabatur, q̄ entia non differunt abinuicem, nisi per vnā istarum trium dispositionum, aut per plura vno. D.d. Et ipse videt multas differentias, & mirum est de isto hōe, quomodo est contentus istis tribus
- H** differentijs, cum viderit multas differentias alias ab istis tribus, p quas distinguuntur entia abinuicem. Deinde inceptit numerare istas differentias, & d. vt dī quaedam per compositionem materiz, &c. i. sicut illa, q̄ differunt per diuersitatem compositionis elementorum, ex quib⁹ cōponuntur, s̄m magis & minus, & sunt illa, q̄ differunt s̄m complexionem, & ista est dispositio omnium corporum consimilium partium. & dispositio plurium rerum artificialium, vt diuersitas rerum, q̄ componuntur ex melle & aqua. D.d. &
- I** quaedam per ligamentum, &c. i. & sunt quaedam, quorum differentia sunt in copulatione, s̄qm nomina, & actiones rerum copularum diuersantur propter diuersitatem copulationis: quaedā. n. copulantur per ligamentum, & quaedam p glutinū, & quaedam per clauos. D.d. & quaedam per plura, i. & quaedam diuersantur per plures vnā istarum dīarum. v.g. vt sit aliquid, cuius quedā partes copulant p glutinum, & qdā per ligamentum. hoc. n. differt per ista duo ab eo, cui⁹ oēs partes copu-
- lantur p clauos. Et intēdebat p hoc & declarare, q̄ in compositione sunt multae differentiae, aliae ab eis, quas dixit Demo. & q̄ si illae sunt differentiae, istae erunt differentiae. D.d. & quaedam s̄m situm, vt via i. & nomina vix etiam diuersantur s̄m diuersitatem situs. v.g. via ad superius & via ad inferius, & dextrū & sinistrū. & limen etiam differt à limine in alto s̄m situm. qm̄, cum fuerint inferius, dī limen, & superius luna. D.d. & quaedam s̄m tēpus, vt prandium, & cena i. qm̄ prandīū differt à cenā s̄m diuersitatem tēpis tñi. D.d. & quedā s̄m locum, vt venti i. & diuersitas ventorum est p diuersitatem locorum. D.d. & qdā p passionē, &c. i. & quaedam diuersant s̄m noīa, & definitiones per passionē sensibiles. & maxime in rebus naturalib⁹: & praecipue in corporibus consimilium partium, & in simplicibus: & intelligēda sunt cum istis qualitatibus dictis alie passionē & qualitates, numerate in Quarto Meteororum. D.d. & qdā per quēdam, & quēdam p oīa. i. & quaedam entia differunt à quibusdam p quasdam istarum passionū, & qdā differunt à quibusdam p oēs. v.g. aqua & terra p duritiem & molliem, & spissitudinem & raritatem, & humiditatem & siccitatē. D.d. & vlt quaedam magis, & quaedam minus. & intendit per qdā magis & minus, aliquid eōe diuersitatis, q̄ est p qualitatem, & q̄ est p quantitatem. Et, cum declarauit genera istarum dīarum, quas addidit tribus, quas d. Demo. dixit: Manifestū est ergo, &c. a. cūm noīa & definitiones sunt p has dīas: & istae dīae sequuntur formas substantiales entium: manifestū est, q̄ formae substantiales sunt

A fm numeri istarū dīarū. Et d. hoc, quia istae dīae dicā sunt accidētia, sed accipiuntur loco dīarū substantia-
Phil lat
substantia-
larū, h
accidē
defin
me loco
arū. vide
h. o. c. 42.
c. q. ibi.

B Et essentia quorundam, &c. i. & qdam definiuntur p quādam, & qdā definiuntur per oīa ista. quā dā. n. definiuntur p mixtionem, & quā dā p ligationem, & qdam p complexione-
C nem. Et forte intendit per mixtionē aliquid eōe complexioni, est. n. aliquid, quod dī misceri & non complecti: vt genera mixta adinuicem, & sūt partes indiuisibiles apud dicētes eas. D. d. & qdam vtunt alij differētijs. i. & ista differunt abinuicē per actiones. D. d. Accipiuntur igit, &c. i. & cū ista sequant dīas entū qui volunt noscere principia entū, pseruentur de generib' primis differētiarū. ista. n. sunt principia entis, q sunt causae i diuersitate entū, vt quidam dixerunt, q primae dīae sunt magis & minus: & quidā dixerunt rarū & spissum, & alia primorum contrariorum similia istis. D. d. ista. n. nō sunt in additione & diminutione, i. ista. n. nō vidētur reduci in duas differētiās primas, i. in additionem & diminutionē. D. d. Et, si fuerint alicuius figurae, &c. i. & dīae, quae sunt fm figuram, & lenitas & asperitas, collocantur sub recto & tortuoso. & ista est qualitas, q est fm quantitatem & qualitatem. Et quasi intendit declarare, q primae dīae qualitatē passiuae est additio, & diminutio: & qualitatē, quae est

fm quantitatē, rectitudo & tortuositas. D. d. & quādam sunt, quorū esse est in mixtione. D. d. & fm modum oppositionis, &c. & intendit, vt nūhi vī, q qdam sunt, quorum esse est in opposiōne ad esse, i. in priuatione. Et d. hoc, qm differētię quarundam rerum sunt ex priuatione. Et, cū induxit genera istarum differētiarū primarum, dixit: Manifestum est igitur ex istis, &c. i. sed est manifestum q, si formae substantiales sunt causae essendi quodlibet ens naturale demonstratū, q nulla istarum dīarum est causa alicuius eorum, & q querendum est in quolibet eorum, & quid sit causa eius substantialis, quae quærit aliquam istarum dīarum. D. d. causam in hoc, & d. Nulla. n. istarum est substantia, &c. i. nulla. n. istarum dīarum est substantia, neq; in se, neq; in respectu alterius. D. d. sed indiget quolibet earū conueniente. i. sed vnaqueque istarum differētiarū sequitur substantiam sibi conuenientem: & ideo accipiunt in definitionibus loco substantiarū. Sed tū hic est quæstio. Estimāc. n. q qdam qualitates passiuae sunt dīae quibusdam entibus, vt calor igni, & humiditas aëri, & siccitas terrae. qm, si aliqua istarum qualitatū auferat, auferet ludē, qm, si calor auferat ab igne, non remanebit ignis. Et ideo videmus plures expositores dicentes apte, q dīę substantiales istorū elementorū sunt in istis qualitatibus. Sed ex hoc sequit inconveniens, i. q aliquid sit in se qualitas, & in respectu alterius sit substantia: & substantia non dī in respectu alicuius. Dicam' nos igit, q via ad sciendū hoc, ē, via quauit Arist. in psecutione de simplicibus

Dīae quā-
rū dī terd
sē ex priua-
tione.

Digressio,
q qm an
aliqua quali-
tates passi-
uæ sint ali-
quib' en-
tibus sub-
i

Motionem
Alexan.

Impauer.
Prima &

Metaphysicorum

G Prima autem differētia est propter diuersitatem figurarum partiu in diuisibiliu: & hoc vocauit ordinē. Secunda autē differentia est ppter diuersitatem partium in situ i quolibet ente: & hoc vocauit transmutationem in situ. Tertia autem differentia est pp diuersitatē earū in ordine: & hoc vocauit contactum. & opinabatur, q̄ entia non differunt abinuicem, nisi per vnam istarum trium dispositionum, aut per plura vno. D.d. Et ipse videt multas differentias, & mirum est de isto hōe, quomodo est contentus istis tribus

H differentijs, cum viderit multas differentias alias ab istis tribus, p quas distinguūt entia abinuicem. Deinde incepit numerare istas differentias, & d. vt dē quādam per compositionem materiæ, & c. i. sicut illa, q̄ differunt per diuersitatem compositionis elementorum, ex quib⁹ componuntur, s. fm magis & minus, & sunt illa, q̄ differunt fm complexione. & ista est dispositio omnium corporum consimilium partium. & dispositio plurium rerum artificialium, vt diuersitas rerum, q̄ componuntur ex melle & aqua. D.d. &

I quādam per ligamentum, & c. i. & sunt quādam, quorum differentia sunt in copulatione, l. qm nomina, & actiones rerum copulatarum diuersantur propter diuersitatem copulationis: quāda. n. copulātur per ligamentum, & quādam p glutinū, & quādam per clauos. D.d. & quādam per plura, i. & quādam diuersantur per plures vna istarum dñiarum. v. g. vt si aliquid, cuius quēda partes copulant p glutinum, & qdā per ligamentum. hoc. n. differt per ista duo ab eo, cui⁹ oēs partes copu-

lantur p clauos. Et intēdebat p hoc k declarare, q̄ in compositione sunt multæ differentia, alix ab eis, quas dixit Demo. & q̄, si illæ sunt differentia, istæ erunt differentia. D.d. & quādam fm situm, vt via. i. & nomina via eam diuersantur fm diuersitatem situs. v. g. via ad superius & via ad inferius, & dextrū & sinistrū. & limen etiam differt à limine in alto fm situm. qm, cum fuerint inferius, dē limen, & superius luna. D.d. & quādam fm tēpus, vt prandium, & cena. i. qm prandiū differt à cenā fm diuersitatem tēpis un. D.d. & quēda **L** fm locum, vt venti. i. & diuersitas ventorum est p diuersitatem locorum. D.d. & quādam p passiones, & c. i. & quādam diuersantur fm nosā, & definitiones per passiones sensibiles, & maxime in rebus naturalib⁹: & præcipue in corporibus consimilium partiu, & in simplicibus. & intelligēda sunt cum istis qualitatibus dictis alię passionēs & qualitates, numeratæ in Quarto Meteororum. D.d. & qdā per quādam, & quādam p oia. i. & quādam entia differunt à quibuscūdam p quādam istarum passionē, & qdā differunt à quibuscūdam p **M** oēs. v. g. aqua & terra p duritiem & mollietē, & spissitudinem & raritatem, & humiditatem & siccitatē. D.d. & vlt quādam magis, & quādam minus. & intendit per qdā magis & minus, aliquid cōe diuersitatis, q̄ est p qualitatem, & q̄ est p quantitatem. Et, cum declarauit genera istarum dñiarum, quas addidit tribus, quas d. Demo. dixit: Manifestū est ergo, & c. i. cum nosā & definitiones sunt p has dñias: & istę dñia sequuntur formas substantiales entiu: manifestū est, q̄ formæ substantiales sunt fm

A fm numeri istarū dīarū. Et d. hoc, quia istæ dīæ dicte sunt accidentia, sed accipiuntur loco dīarū substantialem propter latentiam dīarum substantialem: & definit, vt dictū est, non ponet nos. D. d. dī. n. ens via, & c. i. dīc. n. via, quia est fm situm proprium. D. d. & esse grando, & c. i. & hoc nomen grādo signat ex eo spīritudinem propriam. D. d. Et essentia quorundam, & c. i. & qdam definiuntur p quædam, & qdā definiuntur per oīa ista. quædā. n. definiuntur p mixtionem, & quædā p ligationem, & qdam p complexione. Et forte intendit permixtionē aliquid cōe complexioni. est. n. aliquid, quod dī miseri & non complecti: vt genera mixta adinuicem, & vtr partes indiuisibiles apud dicte tes. D. d. & qdam vtunt alijs differentijs. i. & ista differunt abinuicē per actiones. D. d. Accipiuntur igit, & c. i. & cum ista sequant dīas entū qui volunt noscere principia entū, pferuntur de generib⁹ primis differentijs. ista. n. sunt principia entū, q sunt cause l diuersitate entū, vt quidam dixerunt, q primæ dīæ sunt magis & minus: & quidā dixerunt rarū & spissum, & alia primo- rum contrariorum similium istis. D. d. ista. n. nosa sunt in additione & diminutione. i. ista. n. nosa videtur reduci in duas differentias primas, scilicet in additionem & diminutionē. D. d. Et, si fuerint alicuius figuræ, & c. i. & dīæ, quæ sunt fm figuram, & lenitas & asperitas, collocantur sub recto & tortuoso. & ista est qualitas, q est fm quantitatem & qualitatem. Et quasi intendit declarare, q primæ dīæ qualitatis passiue est additio, & diminutio: & qualitatis, quæ est

fm quantitatis, rectitudo & tortuosi-
tas. D. d. & quædam sunt, quorū esse
est in mixtione. D. d. & fm modum
oppositionis, & c. & intendit, vt mi-
hi vī, q qdam sunt, quorum esse est
in oppositione ad esse, scilicet in priuatio-
ne. Et d. hoc, qm differentię quarum
dam rerum sunt ex priuatione. Et
cum induxi genera istarum differ-
entiarū primarum, dixit: Manifestum
est igitur ex istis, & c. i. sed est
manifestum q, si formæ substantia-
les sunt cause essendi quodlibet ens
naturale demonstratū, q nulla ista-
rum dīarum est causa alicuius eor-
um, & q querendum est in quoli-
bet eorum, & quid sit causa eius sub-
stantialis, quæ quærit aliquam ista-
rum dīarum. D. d. causam in hoc,
& d. Nulla. n. istarum est substantia,
& c. i. nulla. n. istarum dīarum est
substantia, neq; in se, neq; in respec-
tu alterius. D. d. sed indiget quali-
bet earū conueniente. i. sed vnaque-
que istarum differentiarū sequitur
substantiam sibi conuenientem: &
ideo accipiunt in definitionibus lo-
co substantiarū. Sed tñ hic est quæ-
stio. Existimac. n. q qdam qualita-
tes passiuæ sunt dīæ quibusdam en-
tibus, vt calor igni, & humiditas aer-
is, & siccitas terræ. qm, si aliqua ista-
rum qualitatū auferat, auferet il-
lud ens. qm, si calor auferat ab igne,
non remanebit ignis. Et ideo vide-
mus plures expositores dicentes ap-
te, q dīæ substantiales istorū elemē-
torū sunt in istis qualitatibus. Sed
ex hoc sequit inconveniens, scilicet q ali-
quid sit in se qualitas, & in respectu
alterius sit substantia: & substantia
non dī in respectu alicuius. Dicam⁹
nos igit, q via ad sciendū hoc, ē, via
qua iuit Ariston pferuatione de sim-
plicibus

Dīæ qua-
ritatē reu-
t ex priua-
tione.

E

Digressio,
q hinc an
aliqua quali-
tates passi-
uæ sint ali-
quib⁹ en-
tibus sub-
iectis

Motionem
Alexan.

Imp.auer.
Prima rō

Metaphysicorum

Glicibus & compositis. Quid si calor
 in igne erit diſſia ſubſtancialis, tunc
 composita habebunt definitiones
 ignis. Calidū. n. cōponit ex ſubſtan-
 tia & qualitate, aut componitur ex
 ſubſtancia & accidentibus: & erunt
 vñ in actu, & duo in potētia. & ex
 hoc apparet, q̄ calor non poteſt eſſe
 diſſia ſubſtancialis. Et, cū ignis au-
 fertur p̄ ablationem caloris, non aufer-
 tur primo neq; per ſe, ſed mediante
 ablatione formę ignis: ſicut, qñ au-
 fertur riſibilitas, auferitur homo, ſed
 non primo, ſed mediante ablatione
 H rationabilitatis. Et, ſi eſſet in aliquo
 accidens, & in aliquo ſubſtancia, tūc
 diceret ſequi voce, Leo modo, quo di-
 citur hoc nomen ens de ſubſtancia
 & accidente. Et ſcire debes, q̄ actio
 formę ignis, quę ſequitur formam
 ignis, eſt calor maximus, & motus
 ad ſuperius. calor igitur in igne eſt
 ſicut abſciſſio I cū helio, & actio ma-
 a^o I manu nō quali albatio I albato

Secunda
 ad idem
 Solentia
 motuum
 Alce.
 Tertia
 ad idem
 Documen-
 tum.

Et quemadmodum in ſubſtā-
 tijs, quod de materia p̄dicatur,
 ipſe actus eſt, & in alijs definitio-
 nibus maxime. vrputa, ſi limen
 oportebit definire, lignum, aut
 I lapidem ſic poſitum dicemus.
 & domum, lateres, aut ligna ſic
 poſita. (An etiam & cuius cauſa
 in quibuſdam eſt.) Si vero gla-
 ciem, aquā congelatā, aut ſic dē-
 fatam. conſonantia vero ē acuti
 & grauis miſtio talis. eodem au-
 tem modo & in cæteris. Mani-
 feſtū itaq; ex his eſt, q̄ actus alius
 alterius materię, & ratio. quorū-
 dam. n. compositio, quorundā
 miſtio, quorundā aliquid aliud
 eorū, q̄ dicta ſunt. Quare corū,

qui definiunt, hi quidē, qui di-
 cunt, quid ē dom⁹, q̄ lapides la-
 teres, ligna, potentia domum di-
 cūt. materia. n. hęc ſunt. Qui ve-
 ro vas conſeruatiū rerū & cor-
 porū, aut aliquid aliud tale ad-
 dentes, actum dicunt. Qui por-
 rō hęc ambo cōponunt, terciā,
 & q̄ ex his ē, ſubſtancia. v̄ etenī
 ea quidē, q̄ ex differentijs rō ſit,
 formę & actus eē. q̄ vero ex his
 q̄ in ſunt, materię magis. Si ſc̄, &
 quas Archytas approbat defini-
 tiones. etenī ſimul vtriuſq; ſunt.
 vrputa quid eſt Serenitas? q̄ ſes
 in multitudine aeris: materia q̄-
 dem aeris actus vero & ſubſtā-
 quies. quid eſt Trāquillitas? mā-
 ris planities. ſubiectū quidē, vt
 materia, maris actus vero & for-
 ma, planities. Manifeſtū itaq; ex
 dictis eſt quē nā ſenſibilis ſubſtā-
 tia, & quō ſit. etenim hęc quid ē
 vt materia, hęc autē vt forma,
 qm̄ actus: tertia vero ex his.

Et quē admodū i ſubſtātijs eadē
 actio p̄dicatur de materia, ſimili-
 ter i alijs definitionib. magis. v.g.
 ſi vulerimus definire viā, aut la-
 pidi, dicemus quod eſt illud, cuius
 pars ē tale, & tale. & domus, q̄ ē
 ligna, et lateres, quorū ſitus ē talis.
 Et ē i quibūſda definitionibus cō-
 ſideramus illud propter quod. v.g.
 quod grādo ē aqua cōgelata, et ſp̄s
 ſa aliqua ſp̄ſitudine. & commu-
 tatio vocis in exitu eſt mixtio vo-
 cis acutę cum graui alia mixtio-
 ne. & ſecundum hunc modum in
 alijs

Definitio-
 nes Arch-
 ite.

L

M

Alyis rebus. Et iam apparuit ex istis rebus, quod ois materia actio est ab alia. ab actione alterius materiae, & sermo est, actio. n. cuiusdam est compositio, & cuiusdam mixtio, & cuiusdam aliud dictu. Et ideo illi, qui definiunt, & dicunt, quod domus est lateres, et lapides, et ligna, dicunt domū i potētia: ista. n. sunt materia. Et qui dicunt, quod domus est, quod regit diuitias & corpora, dicunt actionē.

Nam autem coegregant oia ista, & componunt ea, dicunt tertio substantia, q̄ ex istis. videtur. n. quod sermo differentiarum sit forma, & actionis, & illud ex istis rebus, in quo est, sit materia magis. Et ista definitiones videtur illa, quae Archytas accipiebat, q̄ congregantur ex ambobus. Ut dicitur quid est serenitas? et dicitur quies in multitudine aeris. aer igitur est materia, & quies actus et substantia.

Et quid est tranquillitas? & dicitur lenitas est maris. subiectu igitur, quod est quasi materia, est mare, actio vero, & forma, est lenitas. Declaratu est igitur ex dictis quid est substantia sensibilis, et quo. quēdā. n. est quasi materia, et quēdā est quasi forma, q̄ in actu: & tertia, quae est ex istis.

Intendit declarare, q̄ partes compositi sunt partes ipsius definitionis: & q̄ definitiones perfecte sunt illae,

quae continent oēs partes, ex quibus constant compositum, & hęc est forma, & quod est in ente quasi materia. Et d. Et quēdāmodū in substantijs, &c. i. quēdāmodū in substantijs illud, quod existit in eis, est actus, s. forma, quē predicat de materia, & materia existit in ea in potētia, ita vltima differentia in istis definitionibus habet magis materiā definiti. Definitum. n. est ens i actu per vltimā differentia: & alia differentia, quae sunt ante, sunt quasi materia. D. d. exemplū talū definitionum, & d. v. g. si voluerimus, &c. i. v. g. quāsi voluerimus definire viam, aut lignū, inducemus illud, qd est quasi materia, s. genus, & illud, qd est quasi forma, s. illa duo, ex quibus constituitur definitū. v. g. dicitur q̄ via est locus, quā itur. via. n. vna pars ci est locus: & alia pars dispositio in loco, per quē itio est possibilis in ea ad finē intentū. Et similiter ligni quēdā pars est corpus, & quēdā forma addita corpori, per quā lignum dicitur arca, aut scamnū. Et sicut de lapide, & sicut domus, q̄ est cōposita ex lignis & lateribus, pars qdā eius est mā, s. ligna, & lateres, & alia forma eius, p̄ quam dī domus. D. d. Et ē in quibuldā definitionibus, &c. i. & etiā in quibuldā definitionibus inducemus in postremo illud, p̄ qd illud definitū habet nomen, & est forma coniuncta cum materia. v. g. dicere in definitione grandinis, q̄ est aqua cōgelata, aut ipsa propter fugam frigoris a calore in profundum nubium. & istę sunt definitiones perfecte. Et d. hoc, vt mihi videat, qm̄ quēdam non diuerfantur fm̄ nomina propter suas formas, sed propter accidentia propria. & hoc accidit

Definitū ē ens i actu p̄ vltimā differentia. & alia differentia, quae sunt ante, sunt quasi materia. Idē. 7. Met. 43

ex

Metaphysicorum

Ex componentibus nomina. Et forte d. hoc, f. hoc, quod d. q. in quibusdam definitionibus obseruauimus illud propter quod: quia differentie quarundam rerum sunt ex suis materijs, f. vltimæ differentie: & forma est illud, propter quod est generatio, non materia. Deinde d. & commutatio vocis, &c. i. & definitio nemata, ita q. sunt mixtio aliquoties vocem grauem & acutam, i. secundum proportionem terminatam. D. d. & fm huc modum in alijs rebus. i. & inducunt in definitionibus in alijs reb' omnes partes, quæ sunt

H quasi genus, & quasi differentia.

Oportet enim scire, q. definitiones existentes per se, sunt illæ, in quibus genus est quasi materia, & differentia quasi forma. Definitiones autem compositorum ex substantijs & accidentibus, aut definitiones rerum, quæ sunt in subiecto, sunt contrariæ. qm illud, quod est in eis quasi differentia, est materia. & hoc declaratum est in Septimo. Et non debes dubitare in hoc ex hoc, quod dictum est in Nono, f. q. materia non prædicatur de aliquo secundum nomen & fm definitionem, & est dictum

I hic, q. definitiones naturales constituuntur ex formis & materijs. In definitionibus enim compositorum ex substantijs & accidentibus, & in definitionibus rerum, quæ sunt in subiecto, est materia quasi differentia, & forma quasi genus: & sic non attribuitur ei nisi fm aliquam prædicationem. v.g. vt dicatur, q. simitas est concauitas in naso: & idolum terre: & idolum ex terra. In definitionibus vero rerum existentium per se genus est quasi materia, & differentia quasi forma. & sic materia

nō dicitur de e. genusi. Non hæc materia illud, quod prædicatur de men autem materiæ, hoc est actu pars eius, ideo non prædicatur alibi in actu, nisi per importatam huiusmodi: & aruit, q. d. materias & constituitur compse conuenientes substantias illæ, quæ constitutæ & different pariter istis: apparuit de istis est in actu in omnia eius: est aliu actu in illa materia ista de definitis, & dixit: Et i. & dicunt, &c. i. t. apparet. qm illi definitionibus inuunt illud, quæ illud, quod est i. definiunt domposita ex laterilibus. isti enim quæ est in pote. quæ est in actu. domus trñ. D. d. mus, &c. i. & illi. formas sine illis etiam perfecte non inueniunt qui definiunt de illud, quod reg. ulti. n. definiunt

Digressio,
q. ostenditur
inter
definitiones
substantiarum
& accidentium
seu copul
torum ex
subiecto
accidente

A materia. D. d. Qui aut congregant
ola ista, &c. i. qui aut definiunt re
per sua forma, & subiectu suz for
me, definiunt tertia substantia, que
est congregata ex illis. v. g. dicere, q
domus e operatu ex lapidibus & la
teribus & lignis, ad cooperiendum
corpora & census a calore & frigo
re. D. d. v. n. & c. i. v. f. n. q sermo, qui
cōtinet dñas, & materiam ex rebus
materialibus, est definitio perfecta.
D. d. Et istę definitiones vident, & c.
i. & istę definitiones videntur illę,
quas Archyras recepit. & istę fuit ho
mo, qui sciuit extrahere definitiōes
B perfectas, s. definitiones, que com
ponūtur ex formis & materijs. v. g.
quid est Serenitas? quies aeris mul
ti. D. d. aer igitur e materia, & quies
actus, & substantia. i. qm quies est
forma serenitatis & genus, & aer est
materia eius. dñia igitur in hac defi
nitione est materia, & forma est ge
nus, ecōtrario de definitiōibus sub
stantiarū. Deinde dedit aliud exem
plū de definitionibus accidentium,
& d. d. Et quid est Tranquillitas. &
ista definitio est similis predictę. est
.n. definitio accidētis, & lenitas i ea,
sicut dixit, est forma: & mare mate
C ria & hoc intēdebat, cum dixit: sub
iectum: igit, & c. i. igitur subiectum,
qd est sicut materia i hac definitio
ne, est mare: actus vero, qui est sicut
forma, est lenitas. Et, cum declara
uit illa, q intendit declarare, fecit re
memorationē, & d. Declaratū ē igit
tur, & c. i. declaratū est igitur qd sit
substantia sensibilis. i. per qd consti
tuit, cū sit declaratū, q qdā est mā,
& qdā forma, & quedā congrega
tū ex ambobus: & q materia in eo
est subiectū, & forma prædicatū. &
hoc intēdebat cū dixit, quomodo.

*Dubium, verum nomina compositorum, D
formarum signa sint. Cōpositū nō for
mam generari. Aristhenica item dubi
tationis, solutio, definitionem non dari
astruētis.*
Cap. 4.

Oportet aut nō ignorare, Viā Aucr.
I Epi. T. L.
q aliqui latet vtrum no
men cōpositā substantiā
significet, an actum & formam.
vtputa domus vtrū est signum
cōis, qd operimentum est ex la
pidibus, et lateribus sic positis:
an actus & formę, quod est ope
rimentū. & linea, vtrū dualitas
i lōgitudine, an qd dualitas. Et **B**
asā, vtrū asā in corpora, an ani
ma. hæc. n. substantia & actus al
cuius corporis. Erit autē vtiq
in vtriscp animal, non vt vnar
atione dictum, sed vt ad vnum.

*Et oportet nos nō ignorare, quo
nia forte latet quid est illud, quod
significat nomē, vtrum significat
substantiam cōpositam, aut actū,
& formam. v. g. domus, vtrum si
gnificat commune quod est coope
rimentū ex lateribus, & lapidi
bus, compositū tali modo: aut signi
ficat actum et formā, scilicet coo
perimentum. & linea, vtrum si
gnificat duo pñcta. et asā, vtrum
significet animam in corpore, aut
animam. ista. n. est substantia, &
actio corporalis. Et forte animal
dicitur de ambobus, nō sicut illud,
quod dicitur secundum vnam ean
dem definitionem, sed sicut, illud
quod attribuitur eidem.*

Intendit

Metaphysicorum

¶ Intendit hoc capitulo declarare

G quid est dignius nōle, utrū forma, aut compositum ex mā & forma. Et d. Et opz nos non ignorare, &c. i. & oportet nos scire, qm̄ latet utrū nōia rerum significent substantias compositas ex mā & forma, aut formam tū. & hoc est in nominibus, quæ significat essentias rerū, non in nominib⁹, quæ significat res ex accidentib⁹ in eis. Deinde induxit exēplum de hoc, & d. verbi gratia domus, &c. i. verbi grā hoc nomen domus, utrū significet congregatū ex mā & forma. & hoc intēdebat cūm

H d. per cōc. v. g. cooperimentū ex lateribus & lapidib⁹, compositū aliquo modo. cooperimentū enim est in eo quasi forma, & ex lateribus & lapidibus quasi mā. utrū autē hoc nomē domus significet congregatū ex mā & forma, aut solummodo significet formā, quæ est in actu, s. eo opetimentum tū. D. induxit aliud exēplū, d. & linea, utrū, &c. i. & utrū hoc nomē linea significet duo puncta: & illud, qd̄ est inter duo puncta: aut solummodo significet illa duo puncta. Et innuit hoc, quod dictū est in definitione lineæ, s. qd̄ est illud, qd̄

I terminat ad duo puncta duo puncta, igit sunt in ea quasi forma, & illud, qd̄ est inter ea, quasi mā. D. d. Et animal, utrū significet alam in corpore, aut animā, ista enim ē substantia, & actio corporalis, i. anima enim est substantia, & est perfectio corporis. Et, cūm induxit hanc interrogationem, dedit rñtionem, & d. Et forte animal dī de ambobus, &c. i. & nomen significat utrūq;, & cūm dicit de utroq;, verbi gratia animal de cōposito ex materia & forma, & de forma tantum, nō dicitur sicut dicunt

nomina vniuersa, quorū definitio est eadem, sed dicitur principaliter & secundario, s. sicut res, quæ attribuantur eidem, & quædam in illis sunt priora quibusdam. Et intēdebat, qd̄ hoc nomen animal dicitur principaliter de forma, & dicitur de congregato ex materia & forma secundario, s. quia dicitur de forma. Nomen enim non significat rem, nisi secundum qd̄ est in actu: & causa actus in composito est forma. & cū duo fuerint, quorū alterum est causa reliqui, illud, qd̄ est causa, dignius habebit nomen. illud enim nomen est secundi propter primum. v. g. res calidæ, quoniam non habent nomen caloris, nisi propter calorem ignis, qui est in fine. & ideo, cū fuerint plura, quæ habent nomen idē propter aliud, illud aliud est dignius habere illud nomen, & entē illorū.

Sed hæc ad aliud quidem aliud conferūt, ad quæstionē autem substantiæ sensibilis nihil etenim quod qd̄ erat eē formæ & actui ad eē. aia namq; & animal eē idē eē homini vero & hō non idē, nisi & aia homo dicitur. sic autē alicui quidem, alicui vero nō. Non vñ itaq; quærentibus, qd̄ syllaba ex elementis, & cōpositione sit, neq; dom⁹ lateres, & cōpositio. Et hoc recte. Compositio enim & mistio nō est ex his, quorū est compositio, aut mistio. silt nec aliorum, v. puta limen positione, nō ex limite positione, sed magis istud ex illa. nec homo est ipsum aīal & bipes, sed aliqd̄ esse oportet, quod pter hęc est, si hæc materia sunt. sed

Nomē nō
signat rē
nisi scdm
qd̄ ē in actu

Cū fuerit
duo, quorū
aliqd̄
est cā alius
nomen, illud
qd̄ est cā,
dignius ha-
bebit illud
nomen. com-
pō. 1. mē.
t. c. 4. & c.
Poste. tex.
com. 5.

Vide con-
rad. Zim.

M

Ala ē sub-
stantia & p
fectio cor-
poris. Idē
2. de Ala
t. c. 4. & 7.

A sed hec elementū, nec ex elementis, sed substantia, quod materiā auferentes dicūt. Si itaq; hoc ipsius esse causa, & hoc substantia, ipsam substantiam vtiq; non dicerent. Necesse autē est, aut semper iternā hanc esse; aut corruptibilem, absq; eō q; corrumpatur, & factam eīse, absq; eō q; fiat. Ostensum autem est, & declaratum in alijs, q; formā nullus facit, neq; generatur, sed efficitur hoc: fit autem quod ex his. Si vero corruptibiliū substantiā sunt **B** separatæ, nōdum est manifestum: attamen quōd quorundā non contingit, patet, vt ea, quæ nō possunt præter particularia eīse, vt domus, aut vas.

Sed ista in alio nō diuersantur, querere vero substantiam sensibilem non diuersantur oīno. illud. n. quod est per essentia est per formā, & per actū. quoniam anima & anima esse est idem. homo vero & hominis non: nisi dicatur quod anima est homo etiā. & similiter in

C aliquo est, & in aliquo non est. Et non apparet querētib; quod syllaba est ex literis, & cōpone; neq; quod domus est lateres, & cōpositio. & hoc modo videtur. Compositio enim & mixtio est ex eis, & non alteri secundū hōc modū. & vt via, quonia non est ex situ. neq; situs ex via, sed hoc est ex illo. nec homo animal bipes, sed oportet vt sit aliquid aliud a robore mixtur.

D Et etiam materia nō est elementum, neq; ex elemento, sed est substantia, quam dicunt esse illi, qui negant materiam. Si igitur causa essentie est substantia, ergo non dicunt substantiā esse ipsam. Ergo necesse est ut ista sint aut æterna, aut corruptibilia, absq; eo quod corrumpantur, & quod sint sine generatione. Et declaratu est, & demonstratu in istis, quod forma ex nihilo facta est, & non generatur, sed fit hoc, & generatur illud, quod est ex istis. Et nondū est declaratu, si substantia rerū, quæ corrumpitur, sint separatæ, sed tantū declaratu est, quod hoc est impossibile in quibusdā, & sunt oīa, quæ nō possunt esse sine alijs, vt domus, & vas.

Id est, forme vero, cū distinguuntur ab intellectu à materijs, inuenit eas aliud à subiecto, & aliud à composito ex eis & subiecto. cū autem intelligat congregatum ex eis, sensatum, inuenit eas idem in definitione, & non diuersa. Deinde induxit exemplū de hoc, & dixit. illud enim, quod est per essentiam, est per formam, &c. i. illud enim, quod significat animam, & illud, cuius est anima, est idem. illud vero, quod significat hominem, & illud, quod est forma hominis, non est idem: nisi esset verū dicere, q; anima est homo. & similiter est de definito omni cū suis partibus. apparet enim q; sunt idē quodammodo, & nō idem alio modo.

D. d. Et nō apparet querētib; id est & de syllaba cū literæ cōpositæ quia

Metaphysicorum

Quia compositio literarū, & mixtio earum non est sine syllaba. D. d. vt via, &c. i. vt via, qm̄ licet non sit ipse situs, neq; situs ipsa via, tū constituitur p̄ situm. D. d. nec homo animal bipes, &c. i. nec homo ē ipsa animalitas & multitudo pedum, sed est aliquid, quod disponit per animalitatem, & per multitudinē pedum etiā tali modo, q̄ non inuenitur in alio.

D. d. & etiam mā non est elementum, neq; ex elemento. i. & lignum eius, q̄ substantia, quæ est forma, nō est materia, est illud, quod declaratum est prius. s. q̄ non est elementū,

H neq; ex elemento, sed est substantia in rei veritate apud illos, qui negāt materiā, & dicunt formas separatas esse. Et induxit oīa ista, ne obijceret ei aliquis ex dicentibus formas, dicendo, q̄ formæ & materiæ sunt eadem. & p̄ hoc signū, q̄ formæ prædicātur de materijs. D. d. Si igitur causa essētiæ, &c. i. signitur cā quiditatis est substantia alia à substantia sensibili, s. forma, tunc non est ipsa substantia sensibilis, & cum ita sit, necesse est vt substantiæ, quæ sunt formæ, aut sint æternæ non corruptibiles oīno, aut corruptibiles per accidens non essentialr. & hoc intendebat, cū d. ergo necesse est vt ista sint aut æterna, aut corruptibilia, &c.

I D. d. Et declaratum est, & demonstratū in istis, q̄ forma, &c. i. & declaratū est ex dictis, cū forma fuerit hmōi, non generatur nec corrūpitur: sed illud, quod generat, & fit, est substantia demonstrata, & ex ea est generatio. sed non est declaratū adhuc, si iste substantiæ, quæ generant & corrūpunt, habeant formas separatas, aut quō est de hoc, sed est declaratū, q̄ impossibile est in quibuldā

vt formæ eorū sint separatæ, vt in rebus artificialibus. & hoc intēdebat, cū d. si substantiæ rerum, &c.

Fortassis igitur nec substantiæ sunt hæc ipsa, nec aliorum quicquā, quæcunq; non natura consistunt. naturam etenim solā profecto quis ponet cā, quæ in corruptibilibus est, substantiā. Quare dubitatio, quā Antisthenici, & hoc pacto pariter indocti dubitabāt, habet aliquid occasionis vt soluat, q̄ non est ipsum quid est definire (definitionem enim longū esse sermonē) sed quale quid est cōtingit etiā docere, quæadmodum argentū quid est, non: quod autē quale, itanum. Quare substantiæ, est quidē, cuius contingit definitionem et rationē esse, vt puta composita, siue sensibilis, siue intellectualis sit. ex quibus aut hoc primis, nō est: siquidem aliquid de aliquo significat rō definitionis: & oportet hoc quidem vt materiā, illud vero vt formam esse.

Et rectum est vt ista sint neque substantia et neq; aliquid hoc, neq; aliquid omnium partium est, quæ non constituuntur per naturā, rectū est igitur, vt aliquis ponat naturam tantū esse substantiā in rebus, quæ corrumpuntur: et est questio difficilis, quā interrogat Antisthenes in aliqua hora, non secundū curialitatem. impossibile enim est vt sit definitio entis quid sit. definitio enim est sermo lōgus. sed impossibile enim

Forma nō
ghat, sed
cōpositū.
Idē 7. Phys.
21. 26. &
27. 11.

A enim est definire aliquid quale sit, & quale scitur per qualitatem. *ut cyphus, quoniam impossibile est ut sciat quid sit, sed e quasi vai.* Ergo in substantijs est quedam substantia, quae possibile est ut habeat definitionem, & sermonem, ut substantia composita, sine fuerit sensibiles, sine intelligibiles. illa autem, ex quibus est ista substantia prima, impossibile est ut habeat hoc: cum sermo definitionis significet aliquid de aliquo: & oportet ut quaedam sit quasi materia, & quaedam quasi forma.

9 Quia induxit exemplum in materijs & formis de rebus artificialibus intendit declarare, quod nulla forma artificialis est substantia, nedum ut sit separata. & d. Et rectum est, & c. i. rectum est, ut formae artificiales non sint substantiae, neque etiam res demonstratae, ita quod sint unum, sicut est dispositio in substantijs naturalibus. D. d. neque aliud omnium partium est, & c. i. intendit, neque ut maior pars formae naturalis sit separata. & hoc intendebat, cum d. rectum est igitur ponere naturam, & c. D. inaecepit dicere questionem, quam quaerebat quidam famosus apud eos dubitans, & d. Et est questio difficilis, & c. & d. non curialiter, quia ignorabat, quod definitio non est oium rerum. & intendit per curialitatem, Logica, D. d. solutionem illius questionis, & d. impossibile. n. est, & c. i. & questio horum est quod si oia habeant definitionem definitio habebit definitionem, & sic procedetur in infinitum.

tum. & d. dissoluendo. impole. n. est D. ut sit definitio entis, & c. i. impole. n. est, ut formae ultimae in definitionibus habeant definitionem. quoniam formae ultimae sunt simplices, & definitiones sunt compositorum: definitiones. n. recti sunt ex materijs & formis. v. g. cyphus, qui definit per hoc, quod est v. g. talis qualitatis, i. talis formae. D. d. Ergo in substantijs, & c. & intendit composita ex materia & forma. & intendit per intellecta mathematica. D. d. illa autem, ex quibus est ista substantia. & intendit per illa, ex quibus est substantia primo, materia & formam, sed impole est ut forma aut materia habeat definitionem. Definitio. n. est sermo, in quo disponitur aliquid per aliquod: forma vero & materia utraque signat idem: & neutra diuiditur in dispositionem & dispositum. D. d. & oportet ut quaedam sit quasi materia, & quaedam quasi forma. i. & in definitione oportet ut sit aliquid, quod significet formam: & aliud signans, quod est quasi materia.

Quo pacto substantia numeri dici possunt.

Cap. 5.

Manifestum autem hoc etiam est, quod si aliquo modo substantiae numeri sunt, ita sunt: & non, quemadmodum quidam dicunt, unitatum. Nam & definitio numerus quidam est: diuisibilis etenim, & in diuisibilia. non. n. infinitae rationes. numerus vero tale quid est. Et quae admodum de numero, ablato aut addito aliquo, ex quibus numerus est, non est amplius idem numerus, sed diuersus, etiam si minimum auferatur, aut addatur.

Meta. cu. co. Auer. E E

Definitio-
nes sunt co-
positorum
ex mate-
rijs, & for-
mis. conside-
randa c. vi.
& 7. Met.
com. 40.

Quo pacto
substantiae
numeri sint
n.

Metaphysicorum

G sicut dicitur in puncto, scilicet quod nullum habet esse nisi hoc, quod est indiuisibile: immo illud, quod est demonstratum, est vnum pactionem vnam existentem in eo, & vnam naturam: quia est vnum secundum formam. D. induxit tertiam similitudinem inter definitiones, & numeros, & d. Et quod admodum in numero non est magis & minus, ita neque in substantia, quod est quasi forma, &c. i. & quod admodum forma numeri, v. g. trinitas & quaternitas, non recipit magis aut minus, scilicet quod non est trinitas magistrinitas, & alia trinitas, neque dualitas magis, & alia dualitas, ita forma substantialis non recipit magis & minus. non enim est homo maioris humanitatis, & alius homo secundum formam: sed, si fuerit, erit secundum formam forma est in eo in materia. D. d. Si igitur ista distinctio, &c. i. & ista distinctionem oportet scire, & de generatione earum declarare illud, quod est possibile, & illud, quod est impossibile in hoc, & quo assimilantur in hoc numeris, & quomodo differunt ab eis.

H Forā suba
lis nō reci
pit magis
& min⁹. i.
suba de
elementis
; ccc. c. 67
Vide con.
Zim.

De materiali rerum principio, eodem, ac diuerso, agente; etiam, & quo pacto ad quercum causam per omnia causarum genera sit respondendum. Cap. 6.

I M^o osum
vna eōs,
cuiusque
sit propria

De materiali vero substantia oportet non latere, quod etiam ex eodem omnia primam, aut eisdem tamquam primis, & eadem sit materia, ut principium illis, quæ sunt, est tamen quædam cuiusque propria. pituitæ prima materia, ipsa dulcia aut pinguis: bilis vero, amara, aut alia quæ alia. Fortassis autem hæc ex eodem. Sunt autem plures ma-

terix eiusdem, cum alterius altera sit, ut puta pituita ex pingui & dulci, si pingue ex dulci: ex bilis vero esse, ob resolutionem in primam materiam. Dupliciter enim hoc ex hoc, aut quoniam ex eo quod præcedet, aut quoniam ex eo quod resolutum fuerit in principium. Cōtingit autem, vna existente materia, diuersa fieri, propter mouentem causam, ut ex ligno fit arca, & lectus. Quorundam autem diuersa materia necessario, diuersis existentibus, ut puta terra nunquam fiet ex ligno, nec est hoc in causa mouente. non enim faciet ferram ex lana, aut ligno. Si autem idem contingit ex alia materia facere.

Condi
ex vna
diuers
ri pgt
uenit

In substantia vero materiali oportet nos non ignorare, quoniam si omnes sunt ex eodem, tamen ex propriis inuicem. ut phlegma, et cholera. phlegmatis enim sum calidus, & viscosus: cholera autem amara, & alia talia. Et rectum est ut ista sint ex eodem. Et erunt plures materia ex eodem, cum materia vnius fuerit ex altero. ut materia phlegmatis ex viscoso, & viscosus sum ex dulci, si viscosus sum ex dulci: cholera autem, cholera soluitur in primam materiam. Quoniam duobus modis erit hoc ex hoc, aut ut præcedat ad ipsum, aut ut soluiatur & veniat ad primum principium. Et possibile est ut sit materia vna, & ut res diuersa sint causæ mouentes. Verbi gratia

M

A *Ve ex lignis fiat arca, aut scamnum. Et in quibusdā rebus materia est diuersa, & necesse est ve sit diuersa etiam. Serra enim non fit ex lignis, & non est hoc ad causam mouentem. non enim potest facere seram ex lana, aut ex ligno. illud enim est, quod potest facere hoc ex alia materia.*

I *Idest, substantiæ vero materiales diuersæ oportet nos non ignorare, quoniam et si omnes resoluantur in vltimum in vnam materiam, tamen vnaquæque earum habet materiam propriam, per quam. v.g. phlegma, & cholera. materia. n. vtriusque propinqua differt à materia alteri. materia enim phlegmatis est cibus vinctuosus & dulcis: materia vero cholerae est cibus amarus & acutus. & hoc intendebat cum d. vt phlegma, & cholera, &c. Deinde d. Et rectum est vt ista sint ex eodē, scilicet ista cibaria diuersa attribuatur causæ vnius materiæ. D. d. Eterunt plures materiæ, &c. i. & erunt etiam plures materiæ ex eadē materia alio modo. i. q. ex pria materia fiat alia materia, & ex illa alia aliqua, donec perueniant ad vltimam materiam.*

C *Et quod dicat, q. ex vna materia sunt plures materiæ duobus modis: aut quod sint in eodem ordine, sed diuersant secundum magis & minus, v.g. dice re, q. materia liquabilium est aqua: aut quod sint in ordinibus diuersis, vt quoddam sint materia quarundam, & prima secundæ, & secunda tertiæ, & tertia quartæ. Deinde d. vt materia phlegmatis ex vinctuoso. i. & materia si fuerit abin vicem, vt phlegma à cibus vinctuosus, & vinctuosum ex dulci, si vinctuosum sit ex dulci:*

quoniam hoc non est manifestum D in hoc loco. materia vero cholerae est res amara. & res amara est prima materia, quæ est terrestris combusta. & hoc d. proprie de amaro, quoniam existimatur resolui in primum elementum mediante alia materia. & ideo d. q. amara resoluuntur in primum elementum. Deinde d. Quoniam duobus modis erit hoc ex hoc. i. & illud, quod est ex materia, vtrunque generatur à reliquo: sed vltimum ex primo erit. quoniam primum transmutatur in illud: primum autem ex vltimo est, quoniam vltimum resoluitur in illud. v.g. quoniam generatio ligni ex quatuor elementis fit, quando ista elementa transmutatur in lignum: & ista generantur ex ligno, quoniam lignum resoluitur in ipsa apud corruptionem. Deinde d. Et possibile est vt materia sit vna, & c. i. possibile est vt materia sit vna, & vt sit ex rebus pluribus diuersis non propter materiam: quoniam, cum materia fuerit vna, & motor fuerit vnus, & de necessitate generati erit vnus. quemadmodum, si materia fuerit diuersa, & motor diuersus, generata erunt diuersa. Quando autem materia fuerit vna, generata possunt esse diuersa propter diuersitatem mouentium. & hoc non inuenitur nisi in rebus artificialibus. v. g. quoniam arca, & scamnum sunt ex ligno, & differunt propter diuersitatem duarum artium. Et cum narravit, quod diuersitas entium provenit quoniam ex diuersitate motoris, & agentis, & quemadmodum materia recipit formas diuersas, narravit, quod hoc non sequitur in obus, quoniam quædam formæ sunt, quæ non recipiuntur nisi ab vna materia, & d. Et in quibusdam

E E iij rebus

a. l. q. 5.

a. l. q. 6.

E

F

Q. si materia fuerit vna & motor vnus & necessaria - te generant vnum. Vide. 12. Met. c. 11. In artificialibus solido continetur ex vna materia fieri diuersa per diuersitas agentis. Quere c. 13. de Alia com. 18.

Metaphysicorum

G rationem simplicitet, & nō generationem simplici: & inter generationē & corruptionem, quæ sunt in substantia: & generationē & corruptionem, q̄ non dñr simpliciter, s. q̄ sunt in alijs transmutationibus.

*De substantia, quæ forma & actus est. l. 6.
definitionis formam & materiam
complectentes, potiores esse,
quàm quæ alteram iā
tūm. Cap. 3.*

C Vm autem quædā, vt subiecta & vt materia, concedatur substantia, hæc autem est, quæ potentia est, restat illam, quæ vt actus substantia

N sensibilem est, quænam sit dicere. Democritus igitur tres differentias esse videtur existimare, subiectū enim corpus, materiā, vnum & idem, differre autē, aut rhytmo, quod est figura: aut trope, quod est situs: aut diathige, quod est ordo. Videntur autem multæ differentia: esse. Vtputa quædam compositione dicuntur materia: sicuti quæcumq̄ mistura, quemadmodum melicratū.

Vide in
paz. Met.

I quædam clauo, vt arca. quædā ligamine, vt falcis. quædam glutine, vt liber. quædam pluribus ex his. quædam positione, vt limen & superliminum. hæc. n. eo q̄ modo quodam sita sint, differunt. quædam tempore, vt cœna, & prandium. quædam loco, vt venti. quædā sensibilem passionibus, vt duritie & molitie, & densitate & raritate, & siccitate & humiditate. & qdā quibusdam ex his, quædā oībus his. & oīno qdā redundantia, qdā defe-

ctu. Quare patet, quod & ipsūm **K** est toties dī. limen. n. est, qm̄ ita situm est. & esse, sic ipsum poni signat. & glaciē esse, sic densari. Quorundam vero esse & his ofibus definietur: eo q̄ quædā miscentur, quædam temperantur, quædam ligantur, quædā densantur, quædam cæteris differētijs vtunt, sicuti manus, aut pes. Accipienda igitur genera dīarum. hæc. n. principia existētiæ erunt. vt quæ in magis & min⁹, aut denso & raro, & cæteris talibus. cuncta etenim hæc redundantia & defectus sunt. Quod siq̄ figura, aut leuitate, aut asperitate, omnia recto & curuo. his vero esse erit misceri, opposito autem modo, non esse. Manifestum igitur ex his est, q̄ si substantia causa ē, vt vnumquodq̄ sit, in his quærendum est, quænam vt horum singula sint, causa est. Substantia itaq̄ nihil horū est, neque combinatum: attamen, p portionale in vnoquoq̄.

Cum igitur quædam substantia sint concessa, vt subiectum, **M** materia etiam, & est illud, quod est in potētia, remanet dicere quæ est substantia sensibilem, quæ est in actū. Demo. vero existimauit, quod differentia eorum sunt tres, materia vero, quæ est substantia subiecta, est eadem etiam: & differt, aut secundum ordinem, qui ē figura: aut secundum transmutationem, q̄ est situs: aut secundum con-

A concauum, qui est compositio. Et ipse videt multis differentiis. Ut dicitur quodam per compositionem materiarum, ut oia, quae admiscetur, ut gmel, et aqua. Et quaedam per ligamentum, ut lectus. Et quidam per glutinum, ut liber. Et quaedam per clauos, ut arca, et quaedam per plures istorum. Et quaedam secundum situm, ut via et limes. ista. n. differunt secundum motum sitalem. Et quidam secundum tempus, ut prandium, et cena. Et quaedam secundum locum, ut venti. Et quaedam per passiones, quae sunt sensibiles, ut durities et mollities, et spissitudo et raritas, et siccitas et humiditas. Et quaedam per quaedam, et quaedam per oia. Et vniuersaliter quaedam magis et quaedam minus. Et ideo, cum limes ponitur superius, non est limes. Manifestum est ergo, quod ens dicitur secundum numerum istorum modorum. dicitur. n. **C** ens via, quae est secundum hunc situm. Et hoc est significat quod est secundum hunc situm. Et esse grande est significat quod in spissitudo est illud secundum hunc modum. Et essentia quorundam determinatur per oia ista, quidam. n. sunt mixta, et quaedam complexa, et quaedam ligata, et quidam videntur alijs differentiis, ut manus et pes. Accipitur igitur genera differentiarum. ista. n. sunt propriae essentiae, sicut quod est maioris

et minoris, et spissum et rarum, et partes similes istis. ista. n. notia sunt in additione et diminutione. Et si fuerint alicuius figurae, ut leuitas, aut asperitas, et oia sunt in recto, aut tortuoso, et quaedam sunt, quorum esse est in mixtione, et secundum modum oppositionis, qui est non essentia. Manifestum est igitur ex istis quod, si substantia sit causa essentiae cuiuslibet, quod querendum est istis, quae est causa essentiae cuiuslibet istorum. Nulla. n. istorum est substantia, neque, quando congregatur cum alijs: sed indiget qualibet earum conueniente.

Cum declaratum sit in tractatu precedenti, quod formae sunt substantiae ex hoc, quod illud, quod significat definitio, est substantia, et quod definitio significat formam per hoc, quia interrogatio per quare est de forma, vult per se cutari hic de primis differentiis substantiarum, quibus quidam diuidit formam vris, et d. F Cum igitur quidam substantiae, et c. i. & cum oes Antiqui conueniunt in hoc, quod materia est substantia, et est illa, quae existit in potentia: et cum sit declaratum, quod forma est substantia, quae est in actu, remanet dicere quod sunt duo illius substantiae, quae est in actu compositio, scilicet prima diuisio, per quas distinguuntur formae entium, scilicet quod sunt entia. D. inducit sermonem Democriti in hoc, et d. Democ. vero existimauit, et c. i. Democ. opinabatur, quod materia est vna natura in specie in omnibus entibus, scilicet partes indiuisibiles: et quod ista materia id est. Phy. primo diuiditur in tres differentias. c. c. 4. i. maximas, quibus cetera differunt. i.

Metaphysicorum

- G** Prima autem differentia est propter diuersitatem figurarum parum indiuisibili: & hoc vocauit ordinē. Secunda autē differentia est ppter diuersitatem partium in situ quo libet ente: & hoc vocauit transmutationem in situ. Tertia autem differentia est pp diuersitatē earū in ordine: & hoc vocauit contactum. & opinabatur, q̄ entia non differunt abinuicem, nisi per vnam istarum trium dispositionum, aut per plura vno. D.d. Et ipse videt multas differentias, i. & mirum est de isto hōe, quomodo est contentus istis tribus
- H** differentijs, cum viderit multas differentias alias ab istis tribus, p quas distinguuntur entia abinuicem. Deinde incepit numerare istas differentias, & d. vt dī quēdam per compositionem materiæ, & c. i. sicut illa, q̄ differunt per diuersitatem compositionis elementorum, ex quib⁹ componuntur, s. fm magis & minus, & sunt illa, q̄ differunt fm complexionem. & ista est dispositio omnium corporum consimilium partium. & dispositio plurium rerum artificialium, vt diuersitas rerum, q̄ componuntur ex melle & aqua. D.d. &
- I** quēdam per ligamentum, & c. i. & sunt quēdam, quorum differentia sunt in copulatione, qm nomina, & actiones rerum copulatarum diuersantur propter diuersitatem copulationis: quēdā. n. copulantur per ligamentum, & quēdam p glutinū, & quēdam per clauos. D.d. & quēdam per plura, i. & quēdam diuersantur per plures vna istarum dīarum. v.g. vt sit aliquid, cuius quēdā partes copulant p glutinū, & quēdā per ligamentum. hoc. n. differt per ista duo ab eo, cui⁹ oēs partes copu-
- lantur per clauos. Et intēdebat p hoc k declarare, q̄ in compositione sunt multe differentia, alie ab eis, quas dixit Demo. & q̄ si illæ sunt differentia, istæ erunt differentia. D.d. & quēdam fm situm, vt via. i. & nomina via etiam diuersantur fm diuersitatem situs. v.g. via ad superius & via ad inferius, & dextrū & sinistrū. & limen etiam differt ā limine in alto fm situm. qm, cum fuerit inferius, dī limen, & superius luna. D.d. & quēdam fm tēpus, vt prandium, & coena. i. qm prandiū differt ā cœna fm diuersitatem tēpis tū. D.d. & quēdā fm locum, vt ventū. i. & diuersitas vtorum est p diuersitatem locorum. D.d. & quēdam p passionē, & c. i. & quēdam diuersant fm noia, & definitiones per passionē sensibiles. & maxime in rebus naturalib⁹: & præcipue in corporibus consimilium partib⁹, & in simplicibus. & intelligēdæ sunt cum istis qualitatibus dictis alię passionē & qualitates, numeratæ in Quarto Meteororum. D.d. & quēdā per quēdam, & quēdam p oia. i. & quēdam entia differunt ā quibuscūdam p quasdam istarum passionū, & quēdam differunt ā quibuscūdam p oēs. v.g. aqua & terra p duritiem & mollietatem, & spissitudinem & raritatem, & humiditatem & siccitatē. D.d. & vlt quēdam magis, & quēdam minus. & intendit per quēdā magis & minus, aliquid cōe diuersitatis, q̄ est p qualitatem, & q̄ est p quantitātē. Et, cum declarauit genera istarum dīarum, quas addidit tribus, quas d. Demo. dixit: Manifestū est ergo, & c. i. cum noia & definitiones sunt p has dīas: & istę dīæ sequuntur formas substantiales entū: manifestū est, q̄ formę substantiales sunt fm

Ute late
substanti
driarū, lo
re accide
in defini
tione loco
med. vide
7. h. v. c. 4. h.
& q. ubi.

A fm numeri istarū driarū. Et d. hoc, quia istæ dræ dictæ sunt accidentia, sed accipiuntur loco driarū substantiarum propter latentiam driarum substantiarum: & definiens, vt dictū est, non ponit nosa. D. d. dr. n. ens via, & c. i. dicet. n. via, quia est fm situm proprium. D. d. & esse grandio, & c. i. & hoc nomen grādo signat ex eo spissitudinem propriam. D. d. Et essentia quorundam, & c. i. & qdam definiuntur p quædam, & qdam definiuntur per oia ista. quædā. n. definiuntur p mixtionem, & quædā p ligationem, & qdam p complexionem. Et forte intendit p mixtionē aliquid eōe complexioni. est. n. aliquid, quod dr miseri & non completi: vt genera mixta adinuicem, & vlt partes indiuisibiles apud dicētes eas. D. d. & qdam vrunt alijs differentijs. i. & ista differunt abinuicē per actiones. D. d. Accipiuntur igit, & c. i. & cū ista sequant dras entitū qui volunt noscere principia entitū, pferuntur de generib⁹ primis differentiarū. ista. n. sunt principia entitū, q sunt causæ i diuersitate entitū, vt quidam dixerunt, q primæ dræ sunt magis & minus: & quidā dixerunt rarū & spissum, & alia primo contrario rum similia istis. D. d. ista. n. nosa sunt in additione & diminutione. i. ista. n. nosa vidētur reduci in duas differentias primas, scilicet in additionem & diminutionē. D. d. Et, si fuerint alieuius figuræ, & c. i. & dræ, quæ sunt fm figuram, & lenitas & asperitas, collocantur sub recto & tortuoso. & ista est qualitas, q est fm quantitatem & qualitatē. Et quasi intendit declarare, q primæ dræ qualitatē passiuæ est additio, & diminutio: & qualitatē, quæ est

fm quantitatem, rectitudo & tortuositas. D. d. & quædam sunt, quorū esse est in mixtione. D. d. & fm modum oppositionis, & c. & intendit, vt nubi vs, q qdam sunt, quorum esse est in opposiuitone ad esse, scilicet in priuatione. Et d. hoc, qm differentie quarundam rerum sunt ex priuatione. Et, cū induxi, genera istarum differentiarū primarum, dixit: Manifestum est igitur ex istis, & c. i. sed est manifestum q, si formæ substantiales sunt causæ essendi quodlibet ens naturale demonstratū, q nulla istarum driarum est causa alieuius eorum, & q quærendum est in quolibet eorum, & quid sit causa eius substantialis, quæ quærit aliquam substantiarum driarum. D. d. causam in hoc, & d. Nulla. n. istarum est substantia, & c. i. nulla. n. istarum driarum est substantia, neq; in se, neq; in respectu alterius. D. d. sed indiget quolibet earū conueniente. i. sed vnaqueque istarum differentiarū sequitur substantiam sibi conuenientem: & ideo accipiunt in definitionibus: oco substantiarū. Sed tñ hic est quæstio. Existimat. n. q qdam qualitates passiuæ sunt dræ quibusdam entibus, vt calor igni, & humiditas aeri, & siccitas terræ. qm, si aliqua istarum qualitarum auferat, auferet illud ens, qm, si calor auferat ab igne, non remanebit ignis. Et ideo videmus plures expositores dicentes aperte, q dræ substantiales istorū elementorū sunt in istis qualitatibus. Sed ex hoc sequit inconueniens, scilicet q aliquid sit in se qualitas, & in respectu alterius sit substantia: & substantia non dr in respectu alieuius. Dicam⁹ nos igit, q via ad sciendū hoc, ē, via quæ iuit Aristin pferuatione de simplicibus

Dræ quæ
rūda recti
f ex priua
tione.

Digressio,
q qm an
a liq quali
f
rates passi
uz sint ali
quib⁹ en
tibus sub

Motium
Alexan.

Imp. auer.
Prima rē

Metaphysicorum

G plicibus & compositis. Qm, si calor
Secunda rō in igne erit dīa substantialis, tunc
ad idem.

composita habebunt definitiones
ignis. Calidū. n. cōponit ex substan-
tia & qualitate, aut componitur ex
substantia & accidentibus: & erunt
vni in actu, & duo in portis. Ex
hoc apparet, qd calor non potest esse
diu substantialis. Et, cum ignis au-
ferat ablationem caloris, non aufer-
tur primo neq; per se, sed mediante
ablatione formę ignis: sicut qđ au-
feratur in fibilitas, auferitur homo, sed
non primo, sed mediante ablatione

H rationabilis. Et, si effect in aliquo
accidens, & in aliquo substantia, tū
dicere sequi uocem, Leo modo, quo di
citur hoc nomen ens de substantia
& accidente. Et scire debes, q̄ actio
formæ ignis, quæ sequitur formam
ignis, est calor maximus, & motus
ad superius. calor igitur in igne est
sicut absissio I culiculi, & actio ma
xi^a I manūq̄ quasi albatro I albatro

Et quemadmodum in subtili
tate, quod de materia predicatur,
ipsæ actus est, & in alijs definitio
nibus maxime, v. p. ut, si limen
oportebit definire, lignum, aut
lapidem sic positum dicemus.
& domum, iates, aut ligna sic
posita. (An etiam & cuius causa
in quibusdam est.) Si vero gla
ciem, aqua congelata, aut sic de
factam, consonantia vero & acuti
& grauis mistio talis, eodem au
tem modo & in cæteris. Manife
stū itaq; ex his est, qd actus alius
alterius matric, & ratio, quorū
dam, n. compositio, quorūda
m mistio, quorūda aliquid aliud
eorū, dī dicta sunt. Quare eorū

qui definiunt, hi quidem, qui di
cunt, quid est pot^{er}, q^{ui} lapides la-
teres,igna,domum domum di-
cunt. materia. n. hęc fun^t. Qui ve-
ro vas conseruati uⁿⁱ reru^m & cor-
poru^m, aut aliquid aliud tale ad-
dentes, actum dicunt. Qui por-
ro hęc amo cōponunt, tertiā,
& q^{ui} ex his ē, substantiā. v^{er}o et eni
qua quidē, q^{ui} ex differentiu^m sit,
formā & actus ēē^t, q^{ui} vero ex his
q^{ui} n^{on} fun^t, materiē magis. Silr. &
quas Archyus approbat defini-
tiones. etenim simul v^{er}u^m q^{ui} n^{on} fun^t,
v^{er}ipura quid ēst Serenitas & q^{ui}es
in multitudine aeris: materia q^{ui}-
dem aëra^tus aeris: & substantia
quies, quid ēst Trāquillitas: mā-
gis planities, subiectū quidē, vt
materia, marē: actus vero & for-
ma, planities. Manifestū itaq^{ue} ex-
dictis ēst quēnā sensibilib^{us} substā-
tiā, q^{ui} quo sit. etenim hęc quidē
vt materia, hęc autē vt forma,
q^{ui} actus: tertiā vero ex his.

Et quæ admodum si subsistens eadẽ
actio predicatur de materia, simili-
ter et alijs definitionibus. magis. V.g.
si voluerimus definire viã, aut la-
pidẽ, dicemus quod est illud, cuius
pars est talis, et talis, et domus, q̃
est ligna, et latere, quoruñ situs est talis.
Et est i quibusdã definitionibus co-
sideramus illud propter quod. V.g.
quod gradus est aqua congelata, et sp̃s
si aliqua sp̃situdine, et commu-
tatur vocis in existẽ est mixto vo-
ci acutæ cum gravi alia mixtio-
ne. Et secundum hunc modum in-

alijs

Solution of
motion
Alex.

Tertia
ad idem

Document
 100-441101-100

Definition des Arcs L2.

A alijs rebus. Et iam apparuit ex istis rebus, quod ois materie actio est ab alia ab actione alterius materię, & sermo est, actio.n. cuiusdam est compositio, & cuiusdam mixtio, & cuiusdam aliud dictu.

Et ideo illi, qui definiunt, & dicunt, quod domus est lateres, et lapides, et ligna, dicunt domũ i potẽtia: ista.n. sunt materia. Et qui dicunt, quod domus est, quod regit diuitias & corpora, dicunt actionẽ.

Qui aut cõgregant oia ista, & componunt ea, dicunt tertia substantia, q̃ ex istis. Videtur.n. quod sermo differentiarum sit forma, & actionis, & illud ex istis rebus, in quo est, sit materia magis. Et istę definitiones videtur illę, quas Archytas accipiebat, q̃ congregantur ex ambobus. Vt dicitur quid est serenitas? et dicitur quies in multitudine aeris. aer igitur est materia, & quies actus et substantia.

Et quid est Tranquillitas? & dicitur lenitas est maris. subiectu igitur, quod est quasi materia, est mare, actio vero, & forma, est lenitas. Declaratu est igitur ex dictis quid est substantia sensibilis, et quo. quadi.n. est quasi materia, et quada est quasi forma, q̃ in actu: & tertia, quę est ex istis.

Intendit declarare, q̃ partes compositi sunt partes ipsius definitionis: & q̃ definitiones perfectę sunt illę,

quę continent oēs partes, ex quibus consistant compositum, & hec est forma, & quod est in ente quasi materia. Et d. Et quẽadmodu in substantijs, &c.i. quẽadmodu in substantijs illud, quod existit in eis, est actus, s. forma, quę predicat de materia, & materia existit in ea in potẽtia, ita vltima differentia in istis definitionibus habet magis materiã definiti. Definitum.n. est ens i actu per vltimã differentia: & alix differentiar, quę sunt ante, sunt quasi materia. D.d. exemplũ taliũ definitionum, & d. v.g. li voluerimus, &c.i. v.g. q̃nũli voluerimus definire viam, aut lignu, inducemus illud, qd est quali materia, s. genus, & illud, qd est quali forma, s. illa duo, ex quibus constituitur definitu, v.g. dicitur q̃ via est locus, quã itur. via.n. vna pars est locus: & alia pars dispositio in loco, per quẽ itio est possibilis in ea ad finẽ intentu. Et similiter ligni quẽdã pars est corpus, & quẽdã forma addita corpori, per quã lignum dicitur arca, aut scamnu. Et istẽ de lapide. & list domus, q̃ est cõposita ex lignis & lateribus, pars qdã eius est m̃a, s. ligna, & lateres, & alia forma eius, p̃ quam d̃r domus. D.d. Et ẽ in quibusdã definitionibus, &c.i. & etiã in quibusdã definitionibus inducimus in postremo illud, ppqđ illud definitu habet nomen, & est forma coniuncta cum materia. v.g. dicere in definitione grandinis, q̃ est aqua cõgelata, aut ipsa propter fugam frigoris a calore in profundum nubium. & istę sunt definitiones perfectę. Et d. hoc, vt mihi videat, qm quẽdam non diuerfantur fm nomina propter suas formas, sed propter accidentia propria. & hoc accidit

Definitu ẽ ens i actu p̃ vltimã d̃iã, & alq̃ d̃r, q̃ sunt ante, sunt quali materia. Idẽ. 7. Me.c. 41

ex

Metaphysicorum

Ex componentibus nomina. Et forte d. hoc, f. hoc, quod d. q. in quibusdam definitionibus obseruauimus illud propter quid: quia differentiarum quarundam rerum sunt ex suis materijs, f. vltimæ differentiarum: & forma est illud, propter quod est generatio, non materia. Deinde d. & com mutatio vocis, & c. i. & definiunt neu mata, ita q. sunt mixtio aliqua iter vocem grauem & acutam, i. secundum proportionem terminatam.

D. d. & fm huc modum in alijs rebus. i. & inducunt in definitionibus in alijs reb⁹ omnes partes, quæ sunt

H quasi genus, & quasi differentia.

Oportet enim scire, q. definitiones existentes per se, sunt illæ, in quibus genus est quasi materia, & differentia quasi forma. Definitiones autem compositorum ex substantijs & accidentibus, aut definitiones rerum, quæ sunt in subiecto, sunt e contrario, q. m illud, quod est in eis quasi differentia, est materia. & hoc declaratum est in Septimo. Et non debes dubitare in hoc ex hoc, quod dictum est in Nono, f. q. materia non predicatur de aliquo secundum nomen & fm definitionem, & est dictum

I hic, q. definitiones naturales constituuntur ex formis & materijs. In definitionibus enim compositorum ex substantijs & accidentibus, & in definitionibus rerum, quæ sunt in subiecto, est materia quasi differentia, & forma quasi genus: & sic non attribuitur ei nisi fm aliquam prædicationem. v. g. vt dicatur, q. similitas est concavitas in naso: & idolum terre & idolum ex terra. In definitionibus vero rerum existentium per se genus est quasi materia, & differentia quasi forma. & sic materia

nō dicitur de definito nisi fm q. est **K** genus ei. Nomen enim generis significat materiam, fm q. est in potentia illud, quod habet materiā: & sic prædicatur de habente materiā. Nomen autem materiæ significat materiam. hoc est aliquid, quod est in actu pars eius, cuius materia est: & ideo non prædicat de eo, cum non prædicatur aliquid in actu de aliquo in actu, nisi per aliam prædicationem importatam habitudinem. Et, cum declarauit, q. definitiones continent materias & formas, ex quibus constituitur compositum, sicut debent esse convenientes definitis, & declarauit **L** substantias eorum perfecte, & sunt illæ, quæ constituuntur ex generibus & differentijs, dixit: Et iam apparuit ex istis rebus, & c. iam igitur apparuit de istis reb⁹, q. illud, quod est in actu in omni materia, & e forma eius, est aliud ab illo, quod est in actu in illa materia. Et declarauit oia ista de definitionibus, & definitis, & dixit: Et ideo illi, qui definiunt, & dicunt, & c. i. & hoc quod dixim⁹, apparet. q. m illi, qui contenti sunt in definitionibus a materijs tm, definiunt illud, quod est in potentia, nō illud, quod est in actu. ver. gr. illi, q. **M** definiunt domum, dicendo, q. est composita ex lateribus, & lignis, & lapidibus. isti enim definiunt domum, quæ est in potentia, non domum, quæ est in actu. ista. n. sunt materia domus tm. D. d. Et qui dicūt, q. domus, & c. i. & illi, qui definiunt res formas sine illis, in quibus sunt, nō etiam perfecte definiunt formas. n. non inueniuntur sine materijs. v. g. qui definiunt domum, dicendo q. est illud, quod tegit corpora, & celsus: isti. n. definiunt domū, q. est non in

materia.

Digressio,
q. ostenditur
quia inter
definitiones
substantiarum
& accidentium
seu compositorum
ex subiecto
accidente

Qui definiunt
sine materia
nō perfecte
definiunt
Vnde dicitur
de anima
c. 16. & q.
ibid.

A materia. D.d. Qui aut congregant oia ista, &c. i. qui aut definiunt re per sua forma, & subiectu suę forme, definiunt tercia substantia, quę est congregata ex illis. v.g. dicere, qđ domus ē operatū ex lapidibus & lateribus & lignis, ad cooperiendū corpora & census a calore & frigore. D.d. v.f.n. &c. i. v.f.n. qđ sermo, qui cōtinet dīas, & materiam ex rebus materialibus, est definitio perfecta. D.d. Et iste definitiōes vident, &c. i. & iste definitiōes videntur illę, quas Archytas recepit. & iste fuit homo, qui sciuit extrahere definitiōes perfectas, i. definitiōes, quę componūtur ex formis & materijs. v.g. quid est Serenitas? quies aeris multū. D.d. aer igitur ē materia, & quies actus, & substantia. i. qm quies est forma serenitatis & genus, & aer est materia eius. dīa igitur in hac definitiōe est materia, & forma est genus, eōtrario de definitiōibus substantiarū. Deinde dedit aliud exemplū de definitiōibus accidentiū, & d. & Et quid est Tranquillitas. & ista definitiō est similis predictę. est .n. definitiō accidentis. & lenitas ea, sicut dixit, est forma: & mare materia. & hoc intēdebat, cū dixit: subiectum igitur, &c. i. igitur subiectum, qđ est sicut materia i hac definitiōe, est mare: actus vero, qui est sicut forma, est lenitas. Et, cū declarauit illa, qđ intendit declarare, fecit rememorationē, & d. Declaratū ē igitur, &c. i. declaratū est igitur qđ sit substantia sensibilis, i. per qđ constituit, cū sit declaratū, qđ qđā est mā, & qđā forma, & quędā congregatū ex ambobus: & qđ materia in eo est subiectū, & forma predicatū. & hoc intēdebat cū dixit, quomodo.

*Dubium, vtrum nomina compositorum, D
formarumue signa sunt. Cōpositū nō for
mam generari. Antisthenica item dubi
tationis, solutio, definitiōem non dari
astruētiis.* Cap. 4.

OPortet aut nō ignorare, Viā Auc.
qđ aliqui latet vtrum nō. I Epl. L.L.
men cōpositā substantiā
significet, an actum & formam,
vtrū domus vtrū est signum
cōis, qđ operimentum est ex la
pidibus, et lateribus sic positis:
an actus & formę, quod est ope
rimentū. & linea, vtrū dualitas
i lōgitudine, an qđ dualitas. Et
asal, vtrū asa in corpora, an ani
ma. hęc .n. substantia & actus ali
cuius corporis. Erit autē vtiqđ
in vtriusqđ animal, non vt vna ra
tione dictum, sed vt ad vnum.

*Et oportet nos nō ignorare, quo
niā forte latet quid est illud, quod
significat nomē, vtrum significat
substantiam cōpositam, aut actus,
& formam. v.g. domus, vtrum si
gnificat commune quod est coope
rimentū ex lateribus, & lapidi
bus, cōpositū tali modo: aut signi
ficat actum et formā, scilicet coo
perimentum. & linea, vtrum si
gnificat duo puncta. et asa, vtrum
significet animam in corpore, aut
animam. ista .n. est substantia, &
actio corporalis. Et forte animal
dicitur de ambobus, nō sicut illud,
quod dicitur secundum vnam ean
dem definitiōem, sed sicut, illud
quod attribuitur eidem.*

Intendit

Metaphysicorum

Intendit hoc capitulo declarare

G quid est dignius nomine, verum forma, aut compositum ex materia & forma. Et d. Et oportet nos scire, quoniam latet verum nomen rerum significant substantias compositas ex materia & forma, aut formam tantum. & hoc est in nominibus, quae significant essentias rerum, non in nominibus, quae significant res ex accidentibus in eis. Deinde induxit exemplum de hoc, & d. verbi gratia domus, & c. i. verbi gratia hoc nomen domus, verum significet congregatum ex materia & forma. & hoc intendebat cum

H d. per hoc. v. g. cooperimentum ex lateribus & lapidibus, compositum aliquo modo. cooperimentum enim est in eo quasi forma, & ex lateribus & lapidibus quasi materia. Verum autem hoc nomen domus significet congregatum ex materia & forma, aut solummodo significet formam, quae est in actu, scilicet cooperimentum tantum. D. induxit aliud exemplum, d. & linea, verum, & c. i. & verum hoc nomen huius significet duo puncta: & illud, quod est inter duo puncta: aut solummodo significet illa duo puncta. Et innuit hoc, quod dictum est in definitione lineae, scilicet est illud, quod terminatur ad duo puncta. duo puncta igitur sunt in ea quasi forma, & illud, quod est inter ea, quasi materia. D. d. Et animal, verum significet animam in corpore, aut animam. ista enim est substantia, & actio corporalis. i. anima enim est substantia, & est perfectio corporis.

Ala sub-
stantia & p-
fectio cor-
poris. Ide-
e. de Ala
l. c. 4. & 7.

Et cum induxit hanc interrogationem, dedit rationem, & d. Et forte animal dicitur de ambobus, & c. i. & nomen significat utrumque. & cum dicitur de utroque, verbi gratia animal de composito ex materia & forma, & de forma tantum, non dicitur sicut dicuntur

nomena veritosa, quorum definitio est eadem, sed dicitur principaliter & secundario, scilicet res, quae attribuantur eidem, & quaedam in illo sunt priora quibusdam. Et intendebat, quod hoc nomen animal dicitur principaliter de forma, & dicitur de congregato ex materia & forma secundario, scilicet quia dicitur de forma. Nomen enim non significat rem, nisi secundum quod est in actu: & causa actus in composito est forma. & c. duo fuerint, quorum alterum est causa reliqui, illud, quod est causa, dignius habebit nomen. illud enim nomen est secundum propter primum. v. g. res calidae, quoniam non habent nomen caloris, nisi propter calorem ignis, qui est in fine. & ideo, cum fuerint plura, quae habent nomen idem propter aliud, illud aliud est dignius habere illud nomen, & erit causa illorum.

Nomen r-
ligatur i-
nisi scilicet
quod est in actu

Cum fuer-
duo, quod
alter
est causa alt-
rius, illuc
quod est causa
dignius ha-
bebit illi
nomen. com-
positum. Met-
l. c. 4. & c.
Postea ter-
minus.

Vide com-
grad. 2um

Sed haec ad aliud quidem ali-
quid conferunt, ad quaestionem au-
tem substantiae sensibilis nihil.
etenim quod quod erat esse formae
& actui adesse, anima namque & ani-
ma esse idem est homini vero &
homo non idem, nisi & anima homo di-
catur. sic autem alicui quidem, ali-
cui vero non. Non verum itaque quae-
rentibus, quod syllaba ex elementis,
& compositione sit, neque domus la-
teres, & compositio. Et hoc recte.
Compositio enim & mistio non
est ex his, quorum est compositio,
aut mistio. sicut nec aliorum, ut
puta limen positione, non ex limi-
ne positio, sed magis istud ex il-
la. nec homo est ipsum anima & bi-
pes, sed aliquid esse oportet, quod
propter hoc est, si haec materia sunt.
sed

M

Ad hec elementū, nec ex elementis, sed substantia, quod materia auferentes dicūt. Si itaq; hoc ipsius esse causa, & hoc substantia, ipsam substantiam vtiq; non dicerent. Necesse autē est, aut sempiternā hanc esse, aut corruptibilem, absq; eo q; corrumpatur, & factam esse, absq; eo q; fiat. Ostensum autem est, & declaratum in alijs, q; formā nullus facit, neq; generatur, sed efficitur hoc: sit autem quod ex his. Si vero corruptibiliū substantię sunt separatę, nōdum est manifestum: attamen quod quorundā non contingit, patet, vt ea, quę nō possunt pręter particularia esse, vt domum, aut vas.

Sed ista in alio nō diuersantur, quęrere vero substantiam sensibilem non diuersantur oīno. illud n. quod est per essentia est per formā, & per actū. quoniam anima & anima esse est idem. homo vero & hominis non: nisi dicatur quod anima est homo etiā. & similiter in aliquo est, & in aliquo non est. Et non apparet quęrētib; quod syllaba est ex literis, & cōpone: neq; quod domus est lateres, & cōpositio. & hoc modo videtur. Compositio enim & mixtio est ex eis, & non alteri secundū hunc modū. & vt via, quonia non est ex situ. neq; situm ex via, sed hoc est ex illo. nec homo animal bipes, sed oportet vt sit aliquid aliud a rebus mixtis.

Etiam materia nō est elementum, neq; ex elemento, sed est substantia, quā dicunt esse illi, qui negant materiam. Si igitur causa essentia est substantia, ergo non dicunt substantia esse ipsam. Ergo necesse est ut ista sint aut aeterna, aut corruptibilia, absq; eo quod corrumpantur, & quod sint sine generatione. Et declaratū est, & demonstratū in istis, quod forma ex nihilo facta est, & non generatur, sed sit hoc, & generatur illud, quod ē ex istis. Et nōdū est declaratū, si substantia rerū, quę corrumpuntur sint separatę, sed tantū declaratū est, quod hoc est impossibile in quibuscūq; & sunt oīa, quę nō possunt esse sine alijs, vt domus, & vas.

Id est, formę vero, cū distinguuntur ab intellectu a materijs, inuenit eas aliud a subiecto, & aliud a composito ex eis & subiecto. cū autem intelligat congregatum ex eis, sensatum, inuenit eas idem in definitione, & non diuersa. Deinde induxit exemplū de hoc, & dixit illud enim, quod est per essentiam, & est per formam, & c. i. illud enim, quod significat animam, & illud, cuius est anima, est idem. illud vero, quod significat hominem, & illud, quod est forma hominis, non est idem: nisi esset verū dicere, q; anima est homo, & similiter est de definito omni cū suis partibus. apparet enim q; sunt idē quodammodo, & nō idem alio modo.

D. d. Et nō apparet quęrētib; & c. id est & de syllaba cū literę cōpositę quia

Metaphysicorum

Quia compositio literarū, & mixtio earum non est sine syllaba. D. d. ut via, &c. i. ut via. quā, licet non sit ipse situs, neq; situs ipsa via, tū constitui tur p. situm. D. d. nec homo animal bipes, &c. i. nec homo ē ipsa animalitas & multitudo pedum, sed est ali quid, quod disponit per animalitatem, & per multitudinē pedum etiā tali modo, q. non inuenitur in alio.

D. d. & eua. mā non est elementum, neq; ex elemento i. & signum eius, q. substantia, quæ est forma, nō est materia, est illud, quod declaratum est prius, s. q. non est elementū,

H neq; ex elemento, sed est substantia in rei vere, ut apud illos, qui negāt materiā, & dicunt formas separatas esse. Et induit oīa ista, ne obijce ret ei aliquis ex dicentibus formas, dicendo, q. formæ & materiæ sunt eadem, & p. hoc signū, q. formæ præ dicatur de materijs. D. d. Si igitur causa essentis, &c. i. si igitur cā quiditatis est substantia alia à substantia sensibilis, forma, tunc non erit ipsa substantia sensibilis. & cū ita sit, necesse est ut substantiæ, quæ sunt formæ, aut sint æternæ non corruptibiles oīno, aut corruptibiles per acci dens non essentialit. & hoc intendebat, cū, d. ergo necesse est ut ista sint aut æterna, aut corruptibilia, &c.

D. d. Et declaratum est, & demonstratū in istis, q. forma, &c. i. & declaratū est ex dictis q. cū forma fuerit hūmōi, non generatur nec corrū pitur: sed illud, quod generat, & fit, est substantia demonstrata, & ex ea est generatio, sed non est declaratū adhuc, si ista substantiæ, quæ generant, & corrūpūnt, habeant formas separatas, aut qūo est de hoc, sed est declaratū, q. impossibile est in quibuscūq;

ut formæ eorū sint separatæ, ut in rebus artificialibus. & hoc intendebat, cū d. si substantiæ rerum, &c.

Fortassis igitur nec substantiæ sunt hæc ipsa, nec aliorum quæcūq; quæcūq; non natura consistunt, naturam æternam solā profectio quis ponet eā, quæ in corruptibilibus est, substantiā. Quare dubitatio, quā Antisthemoni, & hoc passio pariter indocti dubitabāt, habet aliquid occasionis ut soluat, q. non est ipsum quid est definire (definitio nem enim longū esse sermonē) sed quale quid est cōtingit etiā docere. quæ admodum argentū quid est, non: quod autē quale, stannum. Quare substantiæ, est quicquid, cuius contingit definitio nem et rationē esse, ut puta compositæ, siue sensibilis, siue intellectuales sit, ex quibus autē hoc prius, nō est: siquidem aliquid de aliquo significat rō definitiuæ: & oportet hoc quidem ut materiā, illud vero ut formam esse.

Et rectum est ut ista sint neque substantia et neq; aliquid hoc, neq; aliquid omniū partium est, quæ non constituntur per naturā, rectū est igitur, ut aliquis ponat naturam tantū esse substantiā in rebus, quæ corrumpuntur: & est questio difficilis, quā interrogabat Antisthemon in aliqua hora, non secundū naturam, impossibile enim est ut sit definitio entis quid sit, definitio enī est sermo lōgus, sed impossibile enim

Forma nō
gignat, sed
cōpositū.
Idē 7. Thv.
21. 26. &
27. 32.

A enim est definire aliquid quale sit, & quale scitur per qualitatem. ut cyphus, quoniam impossibile est ut sciatur quid sit, sed e quasi vari. Ergo in substantijs est quada substantia, que possibile est ut habeat definitionem, & sermone, ut substantia composita, sine fuerit sensibilis, siue intelligibilis, illa autem, ex quibus est ista substantia prima, impossibile est ut habeat hoc: cum sermo definitionis significet
B aliquid de aliquo: & oportet ut quaedam sit quasi materia, & quaedam quasi forma.

9 Quia induxit exemplum in materijs & formis de rebus artificialibus in edicte declarare, quod nulla forma artificialis est substantia, nedum ut sit separata. & d. Et rectius est, & c. i. rectius est, ut formae artificiales non sint substantiae, neque etiam res demonstrare, ita quod sint vnum, sicut est dispositio in substantijs naturalibus. D. d. neque aliud omnium partium est, & c. i. & intendit, neque ut maior pars formae naturalis sit separata. & hoc intendebat, cum d. rectum est igitur ponere naturam, & c. D. incepit dicere questionem, quam quaerebat quidam famosus apud eos dubitando, & d. Et est questio difficilis, & c. & d. non curialiter, quia ignorabat, quod definitio non est diu rerum. & intendit per curialitatem, Logica, D. d. solutionem illius questionis, & d. impossibile. n. est, & c. i. & questio horum est quod si oia habeant definitiones definitio habebit definitionem, & sic procedetur in infinitum.

tum. & d. dissoluendo. impossibile. est ut sit definitio entis, & c. i. impossibile. est, ut formae ultimae in definitionibus habeant definitionem. quoniam formae ultimae sunt simplices, & definitiones sunt compositorum: definitiones. n. rerum sunt ex materijs & formis. v. g. cyphus, qui definitur per hoc, quod est vasis talis qualitatis, i. talis formae. D. d. Ergo in substantijs, & c. & intendit composita ex materia & forma. & intendit per intellecta mathematica. D. d. illa autem, ex quibus est ista substantia. & intendit per illa, ex quibus est substantia primo, materia & formam, scilicet quod impossibile est ut forma aut materia habeat definitionem. Definitio. n. est sermo, in quo disponat aliquid per aliquod: forma vero & materia utraque signat idem: & neutra diuiditur in dispositionem & dispositum. D. d. & oportet ut quaedam sit quasi materia, & quaedam quasi forma. i. & in definitione oportet ut sit aliquid, quod significet formam. & aliud signans, quod est quasi materia.

Quo pacto substantiae numeri dici possunt.

Cap. 5.

Manifestum autem hoc etiam est, quod si aliquo modo substantiae numeri sunt, ita sunt: & non, quemadmodum quidam dicunt, vnitatum. Nam & definitio numerus quidam est. diuisibilis etenim, & in diuisibilia. non. n. infinitae rationes. numerus vero tale quid est. Et quae admodum de numero, ablato aut addito aliquo, ex quibus numerus est, non est amplius idem numerus, sed diuersus, etiam si minimum auferatur, aut addatur.

Meta. cu. co. Auer. E E

Definitio. nes sunt co. positio. ex mat. n. & h. m. s. co. h. se. infra c. vi. & 7. Met. com. 40.

Quo pacto substantiae numeri dici possunt. f

Metaphysicorum

Gita nec definitio, nec ipsum quod erat esse erit amplius, ablato aliquo aut addito. Et numerum oportet aliquid esse, quo vnus, quod nunc non habent dicere quo vnus, si vnus est. aut enim non est, sed quasi congeries: aut si est, dicendum est quidnam illud sit. quod vnus ex multis facit. Et definitio vna est. sicut autem nec hanc dicere habent. & hoc merito accidit. eiusdem enim rationis & substantia est, ut vnus: non ut quidam aiunt, ut vnitatis quaedam existens, aut punctum, sed actus & natura quaedam vnicaque. Et quemadmodum nec numerus habet magis & minus, ita neque substantia, quae secundum formam est. sed, si est quidem, ea est quae secundum materiam est. De generatione igitur, ac corruptione dictarum substantiarum, quomodo accidit, quoque modo impossibile est, de quo reductione ad numerum hactenus determinatum sit.

Et manifestum est quod, si substantiae sint etiam numeri, quod sunt huiusmodi, non sunt igitur sicut quidam dixerunt ex vnitatibus. Definitio enim est aliqui numerus, quia diuiditur in res indiuisibiles. definitiones enim non sunt in finitae. & numerus est tale. Et quemadmodum, quando ab aliquo numero diminuitur aliquid, aut ei additur aliquid eorum, ex quibus est numerus, tunc primus numerus non remanebit idem, sed fiet alius nu-

merus licet diminutus, vel additum sit valde modicum, similiter non remanebit definitio, neque illud, quod est per essentiam, postquam diminuitur ab eo aliquid, aut ei additur aliquid. Et oportet ut numerus sit aliquid, quasi illud, quod est nunc: & non possunt dicere per quod est vnus. si igitur fuerit vnus, aut non erit, sed est sicut cumulus: aut si fuerit, dicatur quod facit vnus ex pluribus. Et definitio etiam, si est vna, oportet eos dicere in ea simile dicto, sed non possunt dicere etiam. & recte accidit hoc. vnus enim vnus definitionis sed quod est vnus per substantiam. secundum igitur hunc modum est vnus, & non sicut quidam dicunt, quod aliqua vnitatis, aut aliquis punctus, sed est actio, & est aliqua natura simplex. Et quemadmodum in numero non est magis & minus, & similiter neque in substantia, quae est quasi forma, nisi sit substantia, quae est cum materia. sit igitur ista distinctio in generatione & corruptione substantiarum, quae dicuntur, & quomodo est possibile, & quomodo non, & in attributione earum numero.

Idem, Et est manifestum quod, si substantiae sunt compositae ex numeris, sicut quidam dicunt, necesse est ut numerus, ex quo componunt, sit generis & differentia. & hoc intendebat modo

A modo, cum diximus, eas esse cōpositas ex numeris. D. d. non sunt igitur sicut quidam dicunt ex vnitatibus. i. & cum intelligendū fuerit hic ex numero hoc, hoc non est dicendū, q̄ iste numerus, ex quo componuntur entia, est cōpositus ex vnitatibus, sicut dixerunt fingentes, q̄ natura substantiarū est numerus: sed iste numerus debet componi ex genere & differentia. Et, cum narrauit q̄, si dicatur q̄ principium entium est numerus, oportet intelligere numerum, qui est in definitione, non numerū cōpositū ex vnitatib⁹. in
B cepit dicere similitudinem, q̄ est inter numerum, & inter definitionē, & d. Definitio. n. est aliquis numerus, quia diuidit in res indiuisibiles etia. i. definitio assimilatur numero, quia definitio diuidit in res indiuisibiles, sicut numer⁹ diuidit in res indiuisibiles. sed differunt in hoc: qm̄ illud, quod nō diuidit in numeros, est vnitās, & in definitione est gen⁹ & differentia. D. d. definitiones. n. non sunt infinitæ, & c. i. definitio. n. q̄ diuiditur, non diuiditur in infinitum, sed peruenitur in diuisione ad indiuisibilia, f. ad partes vltimas definitionis. & intendebat per hoc declarare, q̄ definitio magis assimilatur naturæ numeri, q̄ diuidit semper in indiuisibilia. D. d. & numer⁹ est tale. i. quia in diuisione peruenit in eo ad indiuisibilia, f. vnitates. D. i. accipit in dicere alium modum similitudinis, & d. Et, quemadmodū, qn̄ ab aliquo numero, & c. i. & quemadmodum, qn̄ alicui numero addit vnum, aut ab eo diminuit vnū, trās fertur ad aliam naturam numeri, si militer definitiones cōpositæ ex primo genere & plurib⁹ differentijs,

qn̄ ab eis diminuit aliqua dīa, trāsfertur definitio ad definitionē alterius naturæ: & sūt cum additur i eis aliqua dīa. v. g. qm̄, cum dixerim in definitione animalis, q̄ est corp⁹ nutritibile sensibile, si diminuerim vltimam differentiam, remanebit definitio vegetabilium. & si addit alia differentia, scilicet rationabile, fiet definitio hominis. Et sūt quatuor, cū eis addit vnum, sicut quinq;: & cum ab eis diminuit vnum, sūt tres. Et, cum induxit similitudinē inter numerum & definitionem, incepit dare modum, sū quē differunt, & dixit: Et oportet vt numerus sit aliquid & c. i. sed, si entia componantur ex numeris, oportet dicentes hoc dicere, quomodo ex numeris sit vnum, & per quid sit vnum. sed hoc non pos sunt dicere: quia numerus componit ex vnitatib⁹ discens. Deinde d. si igitur fuerit vnum, aut non erit, sed est licet cumulo, & c. i. qm̄ vnū quodque entium, cum non fuerit vnū sicut cumulus cōgregatus, necesse est dicere p quid sit vnum, f. quō illud, qd congregat ex vnitatibus, sit adinatum, hoc. n. nō possunt facere. D. d. **E**st definitio ē, si fuerit vna, oportet eos dicere in ea simile dicto. i. vni hi vñ, & definitio ē, si fuerit cōposita & vna, oportet eos dicere quō sit vna. idem. n. sequitur in hoc. D. d. vnū. n. vnius definitionis, & c. i. nos aut dicimus, q̄ vnum, quod significat definitio vna, est vnum per substantiam, q̄ est forma, f. p vltimā formam & vltimā differentiam; Deinde d. secundum igitur hūc modum est vnum, & c. i. & non dicitur definitum demonstratum esse vnum, sicut dicitur in vno numerali, quod est principium numerorū, &

Metaphysicorum

G sicut dicitur in puncto, scilicet quod nullum habet esse nisi hoc, quod est indivisibile: immo illud, quod est demonstratum, est unum per actionem unam existentem in eo, & unam naturam: quia est unum secundum formam. D. induxit tertiam similitudinem inter definitiones, & numeros, & d. Et quod admodum in numero non est magis & minus, ita neque in substantia, quod est quasi forma, &c. i. & quod admodum forma numeri, v. g. trinitas & quaternitas, non recipit magis aut minus, scilicet quod non est trinitas magis trinitas quam alia trinitas, neque dualitas magis quam alia dualitas, ita forma substantialis non recipit magis & minus: non enim est homo maioris humanitatis quam alius homo secundum formam: sed, si fuerit, erit secundum quod forma est in eo in materia. D. d. Sitigitur ista distinctio, &c. i. & ista distinctionem oportet scire, & de generatione earum declarare illud, quod est possibile, & illud, quod est impossibile in hoc, & quomodo assimilantur in hoc numeris, & quomodo differunt ab eis.

H Forma substantialis non recipit magis & minus, scilicet forma de elementis, 2. cor. c. 67. Vide con. Zim.

De materiali rerum principio, eodem, ac diversis generibus, etiam. Et quo pacto ad quatenus causam per omnia causarum genera sursum ascendit. Cap. 6.

M si osum vna cōis, cuiusque sit optia

I **D**e materiali vero substantia oportet non latere, quod etiam ex eodem omnia primo, aut eidem tamquam primis, & eadem sit materia, ut principium illis, quae fiunt, est tamen quaedam cuiusque propria: pituitae prima materia, ipsa dulcia aut pinguiabilis vero, amara, aut aliqua alia. Fortassis autem haec ex eodem. Fiunt autem plures ma-

teriae eiusdem, cum alterius altera sit. Virputa pituita ex pingui & dulci, si pingue ex dulci: ex bilis vero esse, ob resolutionem in primam materiam. Dupliciter enim hoc ex hoc, aut quoniam ex eo quod praecedat, aut quoniam ex eo quod resolutum fuerit in principium. Contingit autem, una existente materia, diversa fieri propter motum causam. Ut ex ligno fit arca, & lectus. Quorundam autem diversa materia necessario, diversis existentibus, virputa terra nunquam fiet ex ligno, nec est hoc in causa mouente, non enim faciet ferram ex lana, aut ligno. Si autem idem contingit ex alia materia facere.

In substantia vero materiali oportet nos non ignorare, quoniam si omnes sunt ex eodem, tamen ex propriis unicuique. Ut phlegma, et cholera, phlegmatis enim sunt calida, & viscosa: cholera autem amara, & alia talia. Et rectum est ut ista sint ex eodem. Et erunt plures materiae ex eodem, cum materia unus fuerit ex altero. Ut materia phlegmatis ex viscosa, & viscosum ex dulci, si viscosum ex dulci: cholera autem, cholera soluitur in primam materiam. Quoniam duobus modis erit hoc ex hoc, aut ut praecedat ad ipsum, aut ut solvatur. Veniat ad primum principium. Et possibile est ut sit materia una; & res diversa sint causa mouentes. Verbi gratia

Condit ex vna diuersa, ut p p ueniat

M

A *ut ex lignis fiat arca, aut scamnu.*
Et in quibusda rebus materia est
diuersa, & necesse est ut sit diuer
sa etiam. ferra enim non fit ex li
gnis, & non est hoc ad causam mo
uentem. non enim potest facere ser
ram ex lana, aut ex ligno. illud
enim est, quod potest facere hoc ex
alia materia.

I *Idest, substantiæ vero materiales*
diuersæ oportet nos non ignorare,
quoniam erit omnes resoluunt in vltimo
in vnam materiam, tñ vnaquæque
B *earū hēt materiā propriā, ppinquā.*
v.g. phlegma, & cholera. materia. n.
vtiusq; propinqua differt à mate
ria alteri. materia enim phlegma
tis est cibus vntuosus & dulcis: ma
teria vero cholere est cibus amarus
& acutus, & hoc intendebat cum d.
ut phlegma, & cholera, &c. Deinde
d. Et rectum est vti ista sint ex eodē,
s. q. ista cibaria diuersa attribuātur
causæ vnius materiæ. D. d. Et erunt
plures materiæ, &c. i. & erunt etiam
plures materiæ ex eadē materia alio
modo. i. q. ex pñā materia fiat alia
materia, & ex illa alia aliqua, donec
perueniatur ad vltimam materiā.

C *Et qñ dicat, q. ex vna materia sūt*
plures materiæ duobus modis: aut q.
sint in eodem ordine, sed diuersant
secundum magis & minus, v.g. dice
re, q. materiæ liquabilium est aqua:
aut q. sint in ordinibus diuersis, s. vt
quædam sint materia quarundam,
l. prima secundæ, & secunda tertiæ,
& tertia quartæ. Deinde d. ut mate
ria phlegmatis ex vntuoso. i. & ma
teria si fuerit abiniciem, ut phleg
ma à cibus vntuosus, & vntuosum
ex dulci, si vntuosum sit ex dulci:

quoniam hoc non est manifestum **D**
in hoc loco. materia vero cholere
est res amara. & res amara est prima
materia, quæ est ter restris combu
sta. & hoc d. proprie de amaro, qm
existimatur resolui in primum ele
mentum mediante alia materia. &
ideo d. q. amara resoluuntur in pri
mum elementum. Deinde d. Qm
duobus modis erit hoc ex hoc. i. & il
lud, quod est ex materia, vtrunque
generatur à reliquo: sed vltimum
ex primo erit. qm primum trans
mutatur in illud: primum autē ex
vltimo est, quoniam vltimum re
soluitur in illud. v.g. quoniam ge
neratio ligni ex quatuor elementis
fit, quando ista elementa transmutā
tur in lignum: & ista generatur ex
ligno, quoniam lignum resoluunt
in ipsa apud corruptionem. Deinde
d. Et possibile est ut materia sit vna,
& c. i. possibile est ut materia sit vna,
& vt sit ex rebus pluribus diuersis
non propter materiam: quoniam,
cū materia fuerit vna, & motor fue
rit vnus, & de necessitate generatū
erit vnus. quemadmodum, si ma
teria fuerit diuersa, & motor diuer
sus, generata erunt diuersa. Quādo
autem materia fuerit vna, generata
possunt esse diuersa propter diuersi
tatem mouentium. & hoc non inue
nitur nisi in rebus artificialibus. v.
gr. quoniam arca, & scamnum sunt
ex ligno, & differunt propter diuer
sitate duarū artium. Et cū nar
rauit, q. diuersitas entium prouenit
qñq; ex diuersitate motoris, s. agen
tis, & quemadmodū materia recipit
formas diuersas, narrauit, q. hoc nō
sequitur in oibz, qm quædam for
mæ sunt, q. non recipiuntur nisi ab
vna materia, & d. Et in quibusdam

a. l. qñ.

a. l. qñ.

E

F

qñ mate
ria fuerit
vna & mo
tor vnus &
necessita
te gñatur
ent vnus.
Vide. 12.
Met. c. 12.
In archi
tētibz so
lū contin
git ex vna
mā fieri di
uersa pp
diuersita
tē agentis
Quere cā
p. de Aia
com. 18.

E E iij rebus

Metaphysicorum

G rebus, & c. i. & in quibusdam reb⁹ di
uerfis diuerſa materia neceſſario
pp diuerſitatē formæ. D. dedit exē
plū de hoc, & d. ſerra. n. & c. i. qm̄, ſi
ſuerit ex ligno, nō habebit actionē
ſerræ. D. d. & nō eſt hoc ad cām mo
uentē, & c. i. & cā mouens nō poteſt
hoc facere, ſi facere formā i qualibet
materia, ſed i materia propria. Et
hoc, quod d. q. qdā materiæ recipiūt
formas diuerſas, & qdā formæ non
recipiunt niſi vnā materiā, verū eſt
in enubis artificialibus. in enubis
aſit naturalibus qlibet forma habet
materiam propriam. ſed, quia i hoc
loco ſermo eſt vniuerſalis, contētus
eſt hæ diuiſione.

In enubis
nilius q
libet forā
hēt mānū

H
proprium.
Vid idē 8.
ph. cō. 46.

Patet q. principium & ars, q̄
eſt vt mouens, eadem eſt. etenī,
ſi materia diuerſa & mouens, &
ipſum quod factū eſt. Cū ita
que quiſquam quæ nā ſit cauſa
querat, qm̄ multipl^r cauſæ dñr,
omnes contingentes cauſas di
cere oportet. vt puta hominis, q̄
cauſa vt materia ē nempē men
ſtrua, quæ vero vt mouens ē nē
pe ſemen. quæ vero vt forma ē
quod quid erat eſſe. q̄ autem vt
huius cauſæ finis, fortas ſis autē
hæ ambæ idem ſunt. Oportet au
tem proximas cauſas dicere. q̄
materia, nō ignem vel terram,
ſed propriam. In naturalib⁹ igitur
& generabilibus ſubſtantijs
neceſſe eſt ita procedere, ſiquis
recte procedet: ſiquidē hę, totę
cauſæ ſunt, & oportet cauſas co
gnoſcere. De naturalibus autē,
ſed perpetuis ſubſtantijs alia ra
tio eſt, fortas ſis etenim quedam
non habent materiam, aut non

ralem, ſed ſolum quę ſecundum
locum mobilis eſt. Nec quęcum
que natura quidē, non aut ſunt
ſubſtantiæ, his materia eſt, ſed
qđ ſubſcitur ſubſtātia. vt puta
quæ cauſa eclipsiſ ē q̄ materia.
non enim eſt, ſed Luna eſt, quæ
patitur. quæ cauſa vt mouens,
atq; corrumpens lumen terra.

*Maniſeſtum eſt igitur, quod ar
tiſicium eſt principium, quod mo
uet. quoniam, ſi materia fuerit alia
& motor, & ſcilm̄ etiam. Cū
igitur aliquis queſiuerit quæ ē cau
ſa, cū dicitur multipliciter, oportet
dicere omnia, quę poſſunt eſſe
cauſæ, vt cauſa hominis, ſicut ma
teriam, menſtrum. & cauſa, quæ
eſt quaſi motor, ſperma. & cauſa,
quæ eſt quaſi forma: eſt iſtud, quod
eſt per eſſentiam. & cauſa, quæ ē
ſicut illud propter quod, eſt cople
mētum. & ſorte hæ duo ſunt idē.
Et oportet dicere cauſas propin
quas. ſ. materiales, non vt ignē &
terram, ſed materiam propriam.
Neceſſe eſt igitur in ſubſtantijs na
turalibus generabilibus etiam ire
hac via, ſi aliquis voluerit dare de
ſinitionem ſane: cū iſtæ cauſæ
ſint hæ numero: & oportet ſcire
cauſas. In ſubſtantijs vero natura
libus, ſed æternis eſt alius ſermo.
rectum eſt igitur, vt quedam non
habeant, & vt nō ſunt tale: ſed erit
motum in loco tantū. Et non illa q̄
ſunt*

A sunt per naturā. & non habent ali-
quā materiā, sed substantia eorū
est subiectum. vt causa eclipsis nō
est aliqua materiā, sed Luna, qua
patitur est aliqua causa: sicut cau-
sa motus. & causa amittendi lu-
men est terra.

12 Est manifestum, q. artificium
est principium mouens & agens. D.
d. qm si materiā, &c. i. & est manife-
stum q. si materiā fuerit alia ab arti-
ficio, motor erit aliud à materiā, &
similiter artificiatū est aliud à ma-
teriā.

B Teretia & a motore. Et, cum d. q. hæc
tria sunt diuersa, scēpit dicere, quor-
sum modi causarum quærendarū
causarū, & d. Cū igitur aliquis q. si
uerit, &c. i. & quia causæ dicuntur mul-
tipliciter, oportet nos, qm volueri-
mus cognoscere aliquid per suā cau-
sam, scire omnes modos causarum
existentium in illo, & tunc perficere
tur nobis sciētia eius. D. dedit exem-
plū, & d. vt causa hominis, sicut ma-
teriā. i. v. qm nos videmus in ho-
mine quatuor causas, causam, s. ma-
teriale, q. est sanguis menstrans
& causam mouentem, quæ est sper-
ma maris: & causam, quæ est secu-
dum formam, & quæ dat quidditatē
rei per quam est: & causam, propter
quam est generatio, s. finis & com-
plementum. oportet igitur, qm vo-
luerimus scire hominē vere, vt scia-
mus per istas causas quatuor. D. d.
& forte hæc duo, &c. i. & intēdit cau-
sam formalem & finalem. forma. n.
ultima in generatione est illud, pro-
pter quod generatur ens. sunt igitur
vnum in subiecto, & duo secun-
dum modum. & hoc intendebat, cū
d. sunt idem, i. fm subiectum. D. d.

Et oportet dicere causas propinquas, D.
&c. i. & oportet quærere primo re
cognitionem causarum propinqua-
rum non remotarum. v. g. qm, si q.
fuerimus causam hominis, quæ est
causa materialis, non oportet quæ-
rere causam remotam, vt quatuor
elementa, quæ sunt causæ materia-
les remotæ: sed oportet quærere ma-
teriam propriam, & est sanguis me-
struus. D. d. Necessē est igitur i sub-
stantijs, &c. i. & est manifestum, q. i
substantijs naturalibus generabili-
bus & corruptibilibus quærendæ
sunt omnes istæ causæ, si aliquis vo-
luerit re cognitionem earū vera

E via. cū istæ causæ quatuor sunt cau-
sæ omnium generabilium & corru-
ptibilium, & numerus earum sit ille
numerus. & est necessē quærere om-
nes causas rei, cuius est cognitio quæ-
renda. & si non, cognitio eius esset
diminuta. D. d. In substantijs vero
naturalibus, &c. & intendit corpo-
ra cœlestia & cum d. rectum est, vt
quædā non habeant materiā, nō
intēdit quædam corporū cœlestiū:
omnia enim non habent materiā,
sed intendit elementa, quæ sunt eter-
na secundum totū, & generabilia &
corruptibilia secundū partem, vt di-
ctum est in naturalibus. Materiā. n.

in rei veritate, cuius esse est in pote-
tia, non inuenitur nisi in substantijs
generabilibus & corruptibilibus. Sub-
stantiæ vero æternæ, quia in eis nō
est potentia ad corruptionem, non
est in eis materiā, sed materiā eorū
est aliquid existens in actu, s. corpus.
ideo dignius habent hoc nomē sub-
iectum, q. hoc nomen materiā. Et,
cum natura, q. substantiæ natura-
les æternæ non hñt materiā, quæ sit
in potentia, cum non habeant gene-

M Mā cœli ē
in actu, &
rectius dī-
scubum q.
mā. Idem
a. c. de sub-
stantia. oc-
bis. & 9.
Met. 17.

EE iij ratio-

Metaphysicorum

G rationem & corruptionem, incipit dare modum, fm quem dī iltas habere materiam, & d. & vt nō sint, &c. i. & non debet aliquis dicere eas habere materiam pp potentiam, quæ est in eīſi loco. omne. n. motum in loco eſt corpus habens potentiā in vbi: qm̄, quemadmodum transmutatio in ſubſtātia fecit nos ſcire materiam primam eſſe, ita transmutatio in loco fecit uos ſcire, q̄ corpora celeſtia ſunt habentia potentias in vbi. Et, cū narrauit, q̄ iſtæ ſubſtātiæ celeſtes non habent materiam, ſiquia non ſunt compoſitæ ex mate-

Transmutatio i ſubſtātia fecit cognoscere mū: viſ. 4. ph. com. 38.

H a & forma, ſed ex corpore & ſola animata intelligibili, non ita q̄ anima ſit reſaſata, nō ita q̄ illic eſt aliquid, quod animatur per animam, aut viuūt per vitam, ſed ſunt animata per ſe, & viuū per ſe: omne. n. qđ viuūt per vitā, eſt generabile & corruptibile. & ideo d. Themīſtiū, q̄ Sol & Luna & ſtellæ aut ſunt forme ſine materijs, aut habēt materias p̄ æquiuocationem, ſicut eſt diſpoſitio i materia intellectu. Et, cū narrauit hoc de materia corporum celeſtium, incipit narrare ē, q̄ accidentia, q̄ apparent in iſtis, non ſunt qualitates paſſiuæ, quæ ſiunt ſub iectum transmutari, & alterari ex cōterario in contrarium, v. g. corpus alterari ā calido in frigidum. cauſa. n. iſtius alterationis eſt materia, q̄ eſt in potentia. Et d. Et non illa, q̄ ſunt per naturam, & c. i. & accidentia. quæ ſunt naturaliter in iſtis corporibus, quæ non habent materiam, quæ ſit in potentia, non indigent materia tali, ſed indigent materia, quæ ſit ſub iectum tū, in actū, vt cauſa eclipsis materialis. eclipsis enim nō indiget vt ſiat materia in potentia. & hoc in-

Vide ſine primi cap. de ſubſtātia orbis.

tendebat, cū d. non eſt materia ali qua. i. vt cā eclipsis materialis. qm̄ non eſt materia aliqua, i. in potentia, ſed Luna eſt cauſa materialis, nō ita q̄ patiatur in ſua ſubſtātia, vt accidit in qualitatibus paſſiuīs, ſed ita q̄ transmutetur in loco tū. & hoc intendebat, cū d. ſed cauſa, ſicut cauſa motus. i. ſed Luna eſt cauſa materialis eclipsis, ſicut corpus eſt cauſa materialis motus in loco. Eſt enim p̄p̄iū huic materiæ, qm̄ non transmutatur in ſe per ſuam transmutationem in loco: & quia iſta transmutatio eſt abſciſſio luminis ā nobis. **L** D & cauſa amittendi lumen eſt terra: hoc, q̄ terra interponitur inter nos & Solem apud eclipsim. Luna enim, qm̄ transmutatur in loco, donec cadat in vmbra terræ, abſcinditur lumen ab ea.

Cuius vero cauſa forſan non eſt, quæ vero vt forma, ratio: ſed non manifeſta ratio, niſi cū ipſa cauſa ſit. vt puta, qđ eclipsis eſt priuatio luminis. ſi vero addat ā terra in medio interpoſita, hęc eſt cum ipſa cauſa ratio. De ſomno vero non eſt manifeſtū quid **M** eſt primū, quod patitur, ſed nūquid animal ſita. attamen hoc ſecūdum aliquid. & quid primū, cor, an aliquid aliud e deinde, ā quorū deinde quæ paſſio, quæ illius & non totius? quia talis immobilitas, ita. ſed hæc, cō q̄ aliquid patiat ipſum primū.

Et rectum eſt vt non ſit cauſa, quæ eſt propter quid, & cauſa, q̄ eſt quaſi forma & definitio, ſed ſermo, ſi non fuerit cum cauſa, non erit

Aerit manifestus. v.g. quod eclipsis ē
privatio luminis. & si additur ē
ex terra, quia sit in medio, hoc erit
sermo causa. Et similiter in somno
non erit manifestum quid sit pri-
mum patiens, sed est manifestum
ipsum ē animal, sed quare hoc,
& quid sit primum, vtrum cor aut
aliud, deinde per quod, deinde que
sit passio, qua accidit ei, & non est
totus somnus. n. est aliqua quies ta-
lis, sed hæc erit primo passio i. aliqua.

13} Et rectum est, vt causa, q̄ est for-
Bma, & causa pp quam est forma, nō
sint eadem, licet illa, pp quam ē for-
ma, multum intret definitiones per
fectas, quæ dñt transmutataz demō-
strationes in situ. Et innuit hoc, ne
causæ admisceantur. D. d. sed sermo,
& c. i. sed definitio, si non continue-
rit causam, propter quam inuenitur
forma, tunc definitio non erit ma-
nifesta, neq; perfecta. Deinde dedit
exemplum, & d. v.g. q̄ eclipsis ē pri-
uatio luminis. i. cum homo fuerit
contētus i tali definitione in cogni-
tione eclipsis, erit cognitio diminu-

Cta, licet teneat formam, quæ est pri-
uatio luminis possibile. n. est, vt pri-
uatio luminis sit per aliquod cōtin-
gens ipsi in se. Et cum dñt propter in-
teriacentiam terræ ipsi, & Soli, tunc
perficitur cognitio eclipsis. & hoc in-
tendebat cum d. & si additur, & c. i. &
si fuerit additum i hac definitione,
q̄ privatio luminis est ex terra, q̄a
interiacet ipsam, & Solem, tunc in-
ducitur definitio, quæ continet cau-
sam agentem eclipsis, & formā ecli-
psis. Deinde iduxit aliud exemplū
de somno, & d. Et sit in somno, & c.

i. Et sit, si contenti fuerimus in defi-
nitione somni ex hoc, q̄ ē quies ani-
malis, non erit manifestum ex hoc
quid sit primum patiens recipiens
istam quietem, q̄ est somnus: vtrū
sit cor, aut cerebrum, & fm hūc mō-
dum erit definitio diminuta. D. in-
cepit dicere omnia, quæ oportet in-
ducere in hac definitione, & d. sed q̄
rete hoc, & quid sit primum, vtrum
cor, aut aliud. i. sed remanet, postq̄
induxerimus hanc definitionē, no-
tificare quare accidit ista quies sensu-
bus animalis, & dicitur propter pausa-
tionem. & quid sit materia, in qua
accidit ista causa primo, v.g. cum di-
catur q̄ est cor, & ex quo accidit, v.
g. vt dicatur propter cibum, & quid
sit passio, propter quam accidit, v.g.
quia frigus. D. d. & non est totus. i.
qm̄ oportet notificare de somno q̄-
re non est omnis animalis, aut oīs
habentis animam. D. d. somnus. n.
est aliqua quies, & c. i. definitio enī
somni completa & perfecta est, q̄es,
quæ est omnib⁹ his dispositionib⁹.
D. d. sed hæc erit primo passio in ali-
quo. i. est enim quies propria, q̄ ac-
cidit i passione propria in membro
proprio, & i recipiente proprio, &
propter causam propriam.

*Non quia contraria vicissim fieri, nec
omnium esse materia. & quo passio
materie cuiusq; ad contraria
se habeat. Cap. 7.*

Cum autē quædā abq̄ ge-
neratione & corruptione
sint, & non sint, vt puta
puncta si sint quidem, & omni-
no species & formæ (non. n. albe-
do sit, sed lignum albū, si ex ali-
quo & aliquid sit oē, quod sit)
profecto non oīa contraria sūt
vicissim,

Metaphysicorum

G vicissim, sed aliter albus hō ex nigro hōie, & albedo ex nigredi ne. Nec osum materia ē, sed quomuncūq; generatio, & trāsmutatio inuicem sunt. quaecūque vero absq; eō q; trāsmutent sūt, aut non, horum materia nō est. Habet aut dubitationē, quonā modo ad contraria cuiusq; materia se habeat. vtputa, si corpus potentia sanum, contrariū vero sanitati infirmitas, vtrū ambo potentia. & aqua potentia vinū & acetum. An huius quidē fm

H habitum & secundum formam materia est, illius vero fm corruptionē & priuationē pter naturā. At qdā dubitatio est, cur vinū non sit materia aceti, neq; potētia acetū, tamen si fiat ex eo acetum. & viuens potentia mortuus. An nō, sed fm accidēs corruptiones. Ipsa vero aīalis materia fm corruptionē mortui potentia & materia. aqua quoque aceti est. fiunt etenim ex illis, quē admōdū ex die nox. & quicūq; ita inuicē trāsmutant, ad materiā oportet redire. vtputa si ex mortuo aīal, primū ad materiā, deinde animal: & acetum ad aquam, deinde vinum.

Cum igitur quadam res sunt, et non sunt sine generatione & corruptione, ut puncta si fuerint, & modo vniuersali forma (quoniam non ē album, sed lignum album, si oē generatū est ex aliquo, & erit aliquod album) non igitur erunt oīa contraria

ad inuicem, sed alio modo. ut hō ad albus ex homine nigro, & album ex nigro. Neq; materia cuiuslibet rei sed quae habent generationem, & trāsmutationem trāsmutantur ad inuicem. oīa autē, quae sunt absque eo quod trāsmutātur, aut nō sunt horū non est materia. Sed in hoc est quæstio, & est quō materia cuiuslibet rei est ad contraria. ut dicimus, si corpus in potentiā est sanum, & infirmitas est contrariū sanitati, est igitur vtrūq; in potentiā. & aqua in potentiā acetum, & vinum. Et materia in quibusdam est secundū habitū & formā, & etiam in quibusdam secundum priuationē, & corruptionē naturalem. Quæstio vero est cuius sit, & quare vinum non est materia aceti, neq; est acetū in potentiā, et si ex eo fiat acetum. & vtrūq; est vinum in potentiā, mortuum in primo. Sed corruptio erit accidentaliter. Materia vero animalis ē materia corruptionis potētia mortui, & materia eius. & similiter ī acetū. acetum. n. est ex eo, sicut nox ex die. & omnia, quae trāsmutantur ad inuicem, sunt secundum hūc modum. oportet igitur reuerti ad materiam rei. Verbi gr. ut ex mortuo fiat vinum, oportet primo peruenire ad materiam, deinde ad vinū: & acetum primo ad aquam, & post ad vinum.

Et

A Ex, cum quædam sint existētia p
 14 generationem verā, & non existen-
 tia p corruptionem verā, & nō sunt
 generabilia & corruptibilia per acci-
 dens, vt pūcta, & vlt formæ. vni-
 salia enim non generantur. non. n.
 generatur album vlt, sed generatur
 lignum album singulare, aut lapis
 albus. & sic necesse est vt omne ge-
 neratum essentialiter, & ex substan-
 tia, generetur ex aliquo, s. materia;
 & q. ipsum sit etiam in se aliquid. &
 totum hoc dictum est in tractatu p
 cedenti. D. d. non igitur erunt om-
 nia contraria, &c. & cum sit hæc ge-
 neratio essentialis: & generatio sit ex
 contrariis: manifestum est, q. non
 oia generantia sunt ex se inuicem,
 sed ex contrariis terminatis. vt ho-
 mo albus ex nigro, & vlt quæ sunt
 in eodem genere, non quæ sunt in
 generibus diuersis, non enim gene-
 ratur album nisi ex nigro, nō ex ca-
 lido aut frigido, aut humido aut ari-
 do. D. d. Neque materia cuiuslibet
 rei. i. & non inuenitur materia vna
 communis vnicuiq. rerum natura-
 lium, nisi ex rebus habentibus gene-
 rationem & corruptionem. & hoc
 declaratum est in naturalibus. & ex
 hoc verificatur, q. prima materia re-
 rum generabilium & corruptibilium
 est eadē. s. quia omnia generabilia
 & corruptibilia alterātur ad inuicē.
 Deinde o. omnia autem, quæ sunt
 abique eo q. transmutantur, &c. &
 intendit corpora celestia & intēdit
 per transmutationem, illam, quæ est
 in substantia, & qualitatem alterati-
 uam. istæ enim duæ transmutatio-
 nes sunt impossibiles in corporibus
 celestibus. Et, cum d. q. eadem ma-
 teria est vtriq. contrariorum, inopi-
 nit dubitare de hoc, & querere, vtrū

est in eis eodē modo, ita q. cum alte-
 rum duorum contrariorū fuerit in
 actu, erit reliquum in potentia, & ex
 quo contingit vt omnia contraria
 æqualiter transmutentur in inuicem,
 qd dixit in principio huius libri, &
 dixit: Sed hoc est quæstio, &c. i. sed
 in generatione istorum & ex elemē-
 to cōi est quæstio, vtrum ois mate-
 ria accipiat duo contraria, ad quæ
 pōt æqualiter: ita q. cum alterū fue-
 rit in eo in actu, reliquum erit i po-
 tentia. vt dicimus, q. corpus recipi-
 sanitatem recipit ægritudinem, s. q.
 sanum reuertitur in infirmū, & iſt
 mū in sanū, qm, cum alterū fuerit i
 actu, reliquū erit in potentia. & hoc
 intendebat, cum d. vt dicimus, si cor-
 pus in potentia fuerit sanum, &c. i.
 v. gr. si posuerimus aliquid esse i po-
 tentia aliud, & illud aliud habeat cō-
 trarium, i. oppositum, necesse est vt
 illud sit in potentia, sicut duo cōtra-
 ria: & q. cum alterum fuerit in actu
 & reliquum contrarium erit in po-
 tentia. v. gr. vt aliquis ponat q. corp⁹
 asalus recipit ægritudinē, & cū alterū
 fuerit in actu, erit reliquū i potētia.
 & siſt. si posuerit aliquis aquā esse i po-
 tentia acetū & vinū, & posuerit ace-
 tū esse oppositū vino: qm necesse ē
 vt aqua sit in potentia acetū, & vinū
 eodem modo: ex quo contingit ace-
 tum reuerti in vinum, sicut infir-
 mum in sanum. hoc autem non est
 verum nisi in veris contrariis: & nō
 est verū in omnibus formis oppo-
 sitis, scilicet quarum quedam est
 via quarundam per accidens, vt cor-
 pus formæ vini ad formam acetū:
 istæ enim duæ formæ sunt opposi-
 tæ, cum altera sit corruptio reliquæ.
 Et ideo dicit. Et materia in quibus-
 dam est secundum habitū, &c. i. qm
 materia

Ita non
 sunt. idē
 dicit. 166
 167. & 33

Ita oia ē
 in his ha-
 bitib⁹ ge-
 neratio-
 nis. idē
 dicit. 166
 167. & 33

Metaphysicorum

G materia est quibuscumque forma quod est formatum, ut aqua, quoniam non fit materia acceti, donec habeat formam vini. & quidam est materia, non forma quod est formatum, ut prima materia cum formis contrariis, sed forma quod ponitur in formam, scilicet medietate alia forma, ut aqua. & ideo, cum aqua est vinum in actu, est acetum in potentia: & non quoniam fuerit acetum in actu, est vinum in potentia: neque est in eodem termino vinum & acetum in potentia. Accetum enim non reuertitur in vinum, donec resoluatur in elementa, e contrario generationi quatuor elementorum adinuicem. Prima materia est in potentia utrunque contrarium eodem termino, scilicet quoniam alterutrum fuerit in actu, erit reliquum in potentia. Et, cum notificauit istos duos modos generationis, incipit dare modum, ex quo accidit quod in hoc, & d. Questio vero. & questio est talis, quod ex vino fit acetum, & non ex aceto vinum: cum habeant materiam communem, quod est utrunque in potentia eodem termino, & est aqua. v.g. D. d. & utrunque viuum est in potentia, & c. i. & utrunque viuum est in potentia & essentialiter mortuum, aut mortuum non fit ex viuio, nisi accidentaliter non essentia liter: quoniam, si viuum in potentia est mortuum, & mortuum in potentia est viuum. & sic ex mortuo erit viuum, sicut ex viuio erit mortuum. D. d. Materia vero animalis, & c. i. materia vero recipiens vitam habet in se potentiam ad mortem per accidens, scilicet quia in ea est potentia ad corruptionem vite: non quia recipit mortem, forma quod est viuum. quoniam si ita esset, tunc mortuum reciperet vitam, forma quod viuum. D. d. & similiter in aceto. i. & similiter acetum fit ex vino, & mortuum ex viuio, sicut nox ex die. post diem, non ex materia

ista. D. d. & oia, quod transmutantur inuicem, & c. i. & oia, quod transmutantur ad inuicem hoc modo transmutationis, generatio non reuertitur in eis reciproce sine medio, sed generatio reuertitur in eis priusquam ultimum reuertitur in primum: deinde primum transfertur ad media, deinde media transfertur ad ultimum. v.g. quod ex viuio fiat mortuum, tunc ex mortuo non fiet viuum, donec mortuum reuertatur in quatuor elementa: deinde forma, quod sunt inter quatuor elementa & vitam generabunt, & sic generabitur vita necessario.

Dubitationis solutio, quae causa est, ut definitiones et numeri vnum sunt in rebus omnibus: et vnius materiae ac forma. Ca. 8.

DE dubitatione autem dicta et circa definitiones, et circa numeros, quod est ut vnum sint. Omnium namque, quicunque plures partes habent, & non est totum quasi coacturatio, sed ipsum totum est aliquid aliud praeter partes, est aliqua causa. Nam & in corporibus quibuscumque tactus est causa, ut vnum sint: quibuscumque vero viscositas, aut aliqua alia talis passio. definitioni vero oratio est vna, non coniunctio, ut Ilias, sed eodem quod vni est. Quid est igitur quod hominem facit vnum, & cur vnum & non multa sunt animalia & bipes, praesertim si, quemadmodum quidam dicunt, sit quid ipsum animal, et ipsum habes cur. n. non illa homo esset et erunt secundum participationem homines non hominis vnius, sed duorum, animalis & bipedis, & omnino profecto homo

Prima materia est in potentia utrunque contrarium eodem termino. Videtur idem. Philosophia. c. 16. & 82.

A hō nōn erit vnū, sed, iura, aīa, & bipes. Manifestū itaq; ē qd ita quidē tractantibz, vō solent de finire & dicere, non est possibile reddere rationē, & soluere dubitationē. Qd si, quēadmodum dicimus, hoc quidem materia, hoc vero forma est, & hoc quidē potentia, hoc vero actū, profecto non vī amplius dubitatio esse qd qrit. Etenim dubitatio est eadē, ac si definitio vestis esset ac rotundū, esset etenim hoc nomē rōnis signū. quare qd qrit est, qnā cā sit, vt rotundū & aīa vnū sint, amplius vero non apparet dubitatio, qm hoc quidē materia, illud vero forma ē. Quē igit huius cā est, vt qd potentia est actū sit in quibuscunq; que generatio est, pter illud, qd fecit & nulla. n. alia cā est, vt actū sphaera sit, quā potentia sphaera erat: sed hoc erat ipsum qd erat esse vtriq;. Est aut materia, quēdam intelligibilis, quēdā sensibilis. & semper rationis hoc qd ē materia, hoc vero actus est.

C vt circulus figura plana.

In qstione vero dicatur de definitionibus & in numeris, quā est cā in hoc, quod sint vnū. Omnia. n. quā habent plures partes, quorū vnuersum non est sicut cumulus, sed sicut aliquid, quod habet partes, habet causam. In corporibus enim cā quēdā habent cām, quorū essentia est tactus: & quēdā viscofitas, aut alia passio i alius de

fectio vero est sermo vnus non secundum ligationem, vt liberilius, liber. s. Homeri primi, sed quia est vnus. Quid igitur facit hominum vnū, & quare est vnū, & non plura, vt animal, & bipes, et etiam alio mō si fuerit, sicut quidā dicūt, aliquid quod est animal, et bipes. & quare illa nō sunt homines? & sicut hoies secundum modū acquisitionis erunt non ex hoīe vno, sed ex duobus, et similiter ex animali bipede. & vnuerſaliter cū homo non sit vnū, sed magis aīa, & bipes. Manifestum est igitur quod si aliquis inuenit hac viā, sicut est consuetudo eorū i definitionibus, quod impossibile est dissolvere hanc qōnē difficilem. Si aut fuerit, sicut dicitur quod quēdam est materia, & quēdā forma, & quēdā potentia, et quēdā actus, rectū est vt nō existimetur error in qstio. Ista. n. qō erit eadē, et si definitio sphaeræ esset cuprū rotundū. quoniam, cū fuerit, erit signum definitionis hoc nomen. ergo esset quæsitum quid erit cā vt sit rotundum & cuprū. quoniam tunc nō appareret qō. alterū. n. est materia, et reliquum est forma. Et cā illius unitatis est. vt illud, quod est in potentia, in actū fiat ab agente in omnibus, in quibus est generatio. quoniam nō est aliud causari, sed erit illud, quod est in potentia sphaera in actū sphaera.

Sole. l. de
lib. 7.

de 7. Me.
35. & 13.

Metaphysicorum

G sphaera. sed hoc est illud, quod est per essentiam cuiuslibet, et est sicut circulus, qui est figura plana.

15 Sermo vero de quōne dicta in definitionibus & numero, & ē quō definitio signat definitum et definitio hēt plures partes, & q̄ est cā, p p quā est definitio vnū. hoc. n. dictū est in tractatu pcedēt. D. d. Oīa. n. quē habēt plures partes, & c. i. & necesse est quætere cām p p quā definitio est vna. qm̄ oīa, q̄ habēt plures partes, & sunt vnū fin totum, non eo mō, quo dicitur cumulus esse vnus. in hoc. n. est cā, per quā multiitudo sit vnū. Deinde dedit exemplū in hoc, & d. In corporibus. n. & c. i. i corporibus Et cōpositū ex pluribus est cā, propter quā corpus cōpositū est vnū. v. g. qm̄ quedā sunt vnū per contactum, & quedā per cōglutinationē, vt in rebus viscosis: aut per alia ligamenta, vt clauī, & hoc intēdebat, cū d. quorum essentia est tactus, s. q̄ quedam sunt quorū causa vnitatis, & essentia est contactus. D. d. definitio vero, & c. i. definitio vero est sermo vnus, & nō per prēpōnes copulātes, sicut versūs Homeri. qm̄

1 illi versūs sunt vnū p copulā: sed definitio ē vna, quia est vnus, v. g. hominis. Et, cū narravit, q̄ hō dicit esse vnus, inceptit dubitare in hoc, & d. Quid igitur facit hōiem vnū, & c. i. & si concesserimus ipsum esse vnū, q̄rendū est quid sit illud, qd̄ se cit hōiem vnū, & quare est vnū & nō est plura. s. quare dī, q̄ est vnus, est sic cōpositus ex pluribus vno. est. n. animal, & bipes. & hoc existimatur ēē definitio hōis. D. d. & et alio mō. i. & si ē fuerit, sicut qd̄ dicunt, q̄ hō nihil aliud est q̄ congregatio

animalis & bipedis, nihil erit hic i quo
 edicent hęc duo, fatal & multipes, ita q̄ hoc nomen hō significet hoc cōe: sed hoc nomen hō significat animal p se, & bipes p se: ergo quare hō non erit duo hōies? D. d. & similiter ex animali & bipede, & c. i. & similiter contingit eis vt sint ex animalī & bipede, & si nō dicitur ipsum esse animal, siue hō disponat p hęc duo fin hoc verbū esse, aut attributur ei per hęc prēpōnes ex & ideo dixit post: & vtr, & c. i. & vtr cōtingit huic, vt hō nō sit vnū, sed plura vno. animal & bipes. D. d. Manifestum est igitur q̄, si aliquis iuerit hac via, & c. i. manifestū est igitur q̄, si aliquis processerit hac via in definitionē, & concesserit ipsam esse cōpositā simpliciter ex pluribus, & non distinxerit pluralitatē, quē est in potentia ab ea, q̄ est in actu, impossibile est solvere hanc quōnē. D. d. Si autē fuerit, sicut dī, & c. i. si autē distinxerimus dualitatē, quæ est in definitione, & dixerimus, q̄ hęc est materia, & hęc est forma, & hoc existit in potentia in cōposito, s. materia, & hoc existit in actu, s. forma, dissoluetur qd̄. D. d. Ista. n. quēstio erit. id ē qm̄, si nō pcedat hac via, ista qd̄ remanebit. **M** Deinde induxit exemplū, & dixit: & si definitio sphaeræ esset cuprum rotundū, & c. i. v. g. qm̄, cū posuerimus, q̄ definitio sphaeræ est cuprum rotundū, tūc hoc nomē esset æquale huic definitioni. D. d. ergo esset q̄ situm, & c. i. & cū posuerimus, q̄ definitio sphaeræ est cuprum rotundū, & quæsiuerimus in ea hoc, scilicet quomodo definitio est vna, & habet plures partes, tunc quæritur quomodo cuprum & rotundū sunt vnū. D. d. qm̄ tunc non appare-

bit

A hic quæstio. i. & cum definierimus spheram, quoniam est cuprum rotundum, & intellexerimus per cuprum materiam, & per rotundum formam in hac materia, tunc non accedit quæstio.

D. d. Et causa illius unitatis est, & id est, & causa illius unitatis est ut tras mutetur quod est in potentia, donec fiat in actu ab agente, ab extrahente ipsum a potentia in actu.

hic aliquid vnu, quod primo est in potentia, & post transferre de potentia in actum. traslatio enim eius non largit ei multitudinem, sed perfectionem in esse, & in toto. hoc est vnum in actu. & hoc intendebat, cum d. quoniam non est aliud causatum, & c. i. non enim est hoc aliud causatum ab agente ab eo, in quo agit, sed illud idem, scilicet quod est sphaera in potentia, sit sphaera in actu, cum agens extrahit ipsum de potentia in actu.

D. d. sed hoc est illud, quod est per essentiam, & c. i. & hæc duo dant esse rei, quod significat definitionem in omnibus rebus habentibus materiam & formam. vein definitionem circuli dicimus, quod est figura plana. figura enim est quasi materia, & plana quasi forma. Et intendebat declarare per hoc exemplum quod, cum dispositio fuerit talis in dispositionibus tertium mathematicarum, quanto magis ut sit in definitionibus tertium non mathematicarum: ne aliquis dicat, quod omnes definitiones non componuntur ex materia & forma. mathematica enim non sunt in materia, sed declaratum est prius, quod ista habent materiam non sensibilem.

D. d. Et causa illius unitatis est, & id est, & causa illius unitatis est ut tras mutetur quod est in potentia, donec fiat in actu ab agente, ab extrahente ipsum a potentia in actu. Est igitur hic aliquid vnu, quod primo est in potentia, & post transferre de potentia in actum. traslatio enim eius non largit ei multitudinem, sed perfectionem in esse, & in toto. hoc est vnum in actu. & hoc intendebat, cum d. quoniam non est aliud causatum, & c. i. non enim est hoc aliud causatum ab agente ab eo, in quo agit, sed illud idem, scilicet quod est sphaera in potentia, sit sphaera in actu, cum agens extrahit ipsum de potentia in actu.

D. d. sed hoc est illud, quod est per essentiam, & c. i. & hæc duo dant esse rei, quod significat definitionem in omnibus rebus habentibus materiam & formam. vein definitionem circuli dicimus, quod est figura plana. figura enim est quasi materia, & plana quasi forma. Et intendebat declarare per hoc exemplum quod, cum dispositio fuerit talis in dispositionibus tertium mathematicarum, quanto magis ut sit in definitionibus tertium non mathematicarum: ne aliquis dicat, quod omnes definitiones non componuntur ex materia & forma. mathematica enim non sunt in materia, sed declaratum est prius, quod ista habent materiam non sensibilem.

Quæcunque vero neque intelligibilem, neque sensibilem materiam habent, statim vnum quiddam esse vnumquodque est: quæadmodum ipsum ens hoc quiddam, hoc, quale, quantum. quare non inest

in definitionibus nec ens, nec vnum: et ipsum quod erat esse statim vnum quiddam est, quemadmodum & ens quiddam. Propterea non aliqua alia causa vltimorum, ut vnum sint, nec ut ens quiddam sint. statim etenim vnumquodque est ens quiddam, & vnum quiddam, non ut in genere in ente & vno, nec tanquam sint separata præter particularia. Ob hanc autem dubitationem quidam participationem aiunt, & causam quandam participationis: & quidnam sit illud participare dubitant. Quidam copulam animæ, sicuti Lycophron ait, sciam esse ipsius scire & alia. Quidam compositionem, aut coniunctionem animæ cum corpore, ipsum sum vivere. At tamen eadem de omnibus ratio erit. etenim ipsum sanum esse, aut copula, aut compositio, aut coniunctio animæ & sanitatis erit. & æs esse triangulum, compositio æris & trianguli. & album esse, compositio superficie & albedinis. Causa vero est, quam potentia & actus ratione quarunt vniens, & asiam. est autem, ut dictum est, vltima materia & forma idem: & hoc quidem potentia, hoc vero actu. Quare simile est querere quidnam vnius causa sit, & ut vnum sit, vnum enim quiddam vni quodque. & quod potentia, & quod actu vnum quodam modo est. Quare nulla alia causa est, nisi siquid fuit, tanquam ex potentia in actu mouens. Quæcunque vero non habent materiam, cuncta simpliciter entia sunt ipsum quid.

Omnia

Metaphysicorum

G Omnia aut, quæ non habet materiã, neg, intelligibilem, neg, sensibilem, vnumquodq, eorũ statim est vnum illud, quod est per essentia, sicut illud, quod est aliquid ens. Et ideo in definitionibus non est ens neg, vnu: Et illud, quod est per essentiam, est vnu, sicut aliquid ens et. Et ideo non est alia causa, neg, ali-
cuius istorũ, vt sit vnu, neg, vt sit ens et iã. quonia vnumquodq, eorũ statim est aliquid ens, Et aliquid
H vnum, non quia sunt in ente Et in vno, sicut illa, quæ sunt in genere, Et non quasi separata, Et alia à partibus. Et propter hanc difficultatem dixerunt quidã acquisitione, Et dubitauerunt in causa acquisitionis, Et quid sit acquisitio. Et quidã dixerunt congregatione aia, vt aliquis dixit enim, quod cognitio, quæ est per verã scientiam, est per animã etiã. Et quidã dixerunt compositione, Et ligamentũ corpo-
I ru Et animã esse per visũ. Sed sermo in omnibus istis est vnu. sanitas enim in oibus est vna, aut congregatio, aut ligamentũ, aut compositio anima, Et sanitariũ. Et etiã erit cuprum triangulare per compositione cupri, Et trium angulorũ. Et essentia albi est compositio superficiei Et albedinis. Et causa in hoc est, quia querunt vnu, quod est in potentia Et in actũ, quasi diuersum etiã. Et sicut dictũ est, quemad-

modum materia vltima, et forma est idem, Et vnu. Ergo non habent aliquã causã omnino præter motorem quõ de potentia in actum. Omnia vero, quæ non habent materiã, modo simplici, essentia eorũ, per quã sunt entia, non feruntur in quibusdam rebus.

Idest, Omnia vero, q̄ carent m̄a intelligibili & sensibili, sicut m̄a rerum mathematicarũ, vñquodq; eorũ est idem cũ illo, quod dat suũ esse, sc̄ q̄ quiditas, & essentia sunt in eis idẽ. D. d. sicut illud, quod est aliquid ens, & c. i. v. dicam in aliquo, quod habet aliquã essentia, q̄ in eo non est aliquid additũ essentie. i. q̄ ens non est genus illi & hoc intendebat cum dixit aliquid. D. d. & ideo in definitionib, & c. idest. Et dixit hoc, quia ista genera altissima, sunt simplicia, cum nõ habeant genera, definitiones vero sunt cõpositorũ.

D. d. & illud, qd est p essentia, & c. idest, & sicut illud, quod significat definitio, sc̄ forma, non habet definitionem: quẽadmodum aliquid habet ens, sc̄ q̄ ens non est genus ei. D. d. Et ideo non est aliqua cã alia, & c. i. & ideo illa, q̄ non habent materiã, non habent cãm aliã à se in hoc, q̄ sunt vnu, & in hoc q̄ sunt ens, contrario eis, quẽ sunt in materiã p formas enim sunt cõposita ex forma & m̄a vnu, & aliquid ens. D. d. qm̄ vñquodq; eorũ statim, & c. i. qm̄ vñquodq; eorũ ex se est aliquid vnu, & aliquid ens, sc̄ q̄ non est vnu ex alio, neq; ens ex altero. & hoc intendebat, cum dixit, statim, trãsumptue. D. d. nõ quia sunt in ente & in vno, sicut illa, quẽ sunt in genere, idest,

16
M̄a
grati
magi
uati
rum

Idẽ
comu

M

Per
fide
fita
& c
vnu
quid
Idẽ
Aia
7.
Aia
& q
M̄a

A i. nō quā sunt disposita p. vnitate & essentia, ita q. vnitas & essentia sit genusci*, sed essentia ē ipm. D. d. & nō q. si separata. i. neq. esse illi* forē simplicis ē ita, q. i actū sit aliud ā rebus particularibus, quātū ē forā, ita q. res particularis, & forā ei* sunt duo diuersa, & hoc intēdebat, cum d. separata. D. d. Et pp hanc difficultatē, & c. i. & innuit qōnē p̄dictā dicentē qūo est hō vnus, & ē cōpositus ex aīa & corpore, q. sunt exiētia in actū. Oīa n. qui ponit q. aīa & corpus sunt duo diuersa, contingit ei dicere quid sit cā ligamenti aīa cū corpore. Qui āt

Idē. 2. de
lib. 2. c. 7.

B dicit, q. aīa est pfectio corporis, & q. corpus non exiit sine aīa, nō sunt apud ipm duo diuersa, nec accidit ei quēstio hāc. Et intendit p acqui sitonem cōicationē i. q. pp hāc qōnē dixerūt quidā, q. ex aīa & corpore sit vnū p cōicationem, q. est inter illa: & isti dubitauerunt in quo sit cā cōicationis aīa, & corporis, q. sit illa cōicatio. i. cuiusmodi cōicationis sit. D. d. Et quidā dixerunt cōgregationem aīa, & c. i. & vt reputo, q. quidā dixerunt, q. cōicatio, quā est inter aīam & corpus, est, quia non per

C sicitur actio alteri* eorū, nisi cōgregatione, vt quidā Antiquorū dicebant, q. cognitio est p aīam & corpus, sed cā veritatis est aīa, & saluta-
accidentis in ea est corpus. D. d. Et quidam dixerūt compositionē, & c. i. & quidā dixerūt, q. ista cōicatio est cōpositio aīa cum corpore, & q. ligamētū, p qd sit cōpositio, est vita: & ideo, cum dissoluit ligamentum, non erit vita. D. d. Sed sermo in obus istis, & c. i. sed istā causā, quas induxerunt Antiqui in cōpulatione aīa cū corpore, oēs sunt eiūsdē modi. Quidā n. opmabant,

q. sanirasisti* cōpulationis erit pēt illam cōgregationē, c. cōgregatio nē aīa cū corpore: & quidā opmabatur, q. est p ligamētū: & quidā per cōpositionē aīa & corporis, cōpositione sanitatis, non cōpolutione corruptionis. D. d. & c. erit cuprum, & c. i. & non est dīa inter cōpositionē aīa cum corpore, & cōpositionem cupri cū tribus angulis, s. q. dicere cuprū habens tres angulos, est, sicut dicere corpus aīatum, & sicut dicere supiciē albā. Et intendit, q. sermo de oībus qōnibus est vnus: & sicut non accidit eis qō in cōpositione figurā cum cupro, oportebit vt non accidat eis qō in cōpolutione aīa cū corpore. aīa. n. ita se hēt ad corpus, sicut figurā ad cuprū, & albedo ad supiciē: oīa n. sunt pfectiones & forā subiecti. D. d. Et cā in hoc est. i. & cā deceptionis eorū est, quia ponunt idē qn ē in potētia, & qn est in actū esse diuersum. & in rei veritate est vnū illud. illud. n. qd fuit in potentia, ē i actū, & nō sunt hic duo diuersa. D. d. & ē sicut dictū ē, & c. i. & aīa cū corpore sunt vnū, sicut dicimus, q. p̄sa materia & forā sunt vnū. D. d. Ergo non hnt, & c. i. & cū aīa non est nisi esse eius, qd ē in potētia aīatū esse aīatū i actū, tūc exiit eius de potētia i actū nō hēt cām nisi motore extrahente ipm de potētia in actū. D. d. Oīa vero, q. nō hnt materiam simplr, neq. sensibile neq. intelligibilem, ē essentia eorū, per quā sunt entia, non attribuitur in suo esse quibūsdam rebus, quā non sunt perfectio materiā omnino, & attribuitur quibūsdam. Et intendebat per hoc intelligentias abstractas, quā attribuitur corporibus celestibus, sicut q. ani mā attribuitur corpori.

E.

In rei veritate sūc ē in potētia & in actū.

Idē supra com. 13.

* intelligit ē abstrahit attribuitur corpore nō b, sed m gāla atri bui corpore. Vide f hoc primū & secūda ca. de substantia celestibus.

Meta. cū. cō. Auer. FF

Metaphysicōrū
ARISTOTELIS
METAPHYSICORVM

LIBER NONVS,

Cum Auer. Commen.

SYMMAE LIBRI.

In Prima igitur de Potentia.
In Secunda de Actū.

Summa Prime. Dicenda proponuntur.

Cap. 1.

H

E primo itaq; ente,
& ad quod cæteræ
omnes entis prædi-
cationes referūtur,
hoc est de substan-
tia, dictum est. nam s̄m substan-
tiæ rationem cætera dicunt en-
tia, quātum & quale, ac cætera,
quæ ita dicuntur. cūcta et enim
habebunt substantiæ rationem,
vt in primis sermonibus disse-
ruim⁹. Cum autēns dicatur,
hoc quidē quid, aut quantitas,
aut qualitas, hoc vero secūdum
potentiam & actum ac opus, de
terminemus etiam de potentia
& actū. Et primo de potentia, ea
quidem, quæ dicitur maxime
proprie, nō sanē est vtilis ad qđ
nunc volumus. potentia nanq;
& actus in plus est, q̄ illa, q̄ s̄m
motum solum dñr. Sed, cum de
ea dixerimus in determinatio-
nibus de actū, declarabimus
etiam de alijs.

Potentia &
actus in
plus ē, q̄ il-
la, & s̄m
motū solum
dñr dicunt

Dictum est de ente, cui attri-
buuntur alia prædicamenta entis,
Vbi dictum est de substantia, dicū-

tur enim
quod habet
vt quantitas
q̄ dicuntur
definitioni
in primis /
dicitur, an-
tum, aut q̄
tentia, &
etiam disti-
de potenti-
de potenti-
gis vere, p-
le in hoc, q̄
tia enim e-
pliciter m-
tur secund-
sed, cum a-
in actū, tu

te simpli, &
tjs, in quas
incōpit hi-
tiæ & actus
eorum, & c-
tentiam nē-
ctum est, &
prædicame-
buuntur al-
sunt prædi-
Septimo is
est de subst-
de principi-
Deinde d-
ta secundū
substantiæ,

Arum apparet substantia, D.d. Et, cū eis dicitur, &c. i. & cū declaratum sit q̄ ens diuiditur in substantiam & alia prædicamenta, & diuidit̄ et in potentiam & actum, qm̄ ens qd̄dam est in potentia, & quoddam in actu & complemento, & iam locuti sumus de substantia, oportet etiam nos loqui de potentia & actu, cum in ista diuidatur ens fm̄ q̄ est ens. Et primo incipiamus distinguere secundum quos modos distinguuntur potentia & actus, & declarare q̄s eorum dicitur vere, & quis trāsumptiue. D.d. causam in hoc, & d. potē

prout aliud est. Aliqua. n. est pa- tiendi potentia, q̄ in ipso patien- te principiū est trāsmutationis pas- sū ab alio, prout aliud ē: ali- q̄ vero habet̄ impossibilitatis, q̄ in deterius ē, & corruptionis, q̄ est ab alio, prout aliud est, p̄cipio trāsmutatio. in his. n. oīb̄ de finitionibus inest primæ poten- tiæ ratio. Rursus aut̄ hæc potēti- g dñr, aut ipsius faciendi solū, aut patiendi, aut ipsius bene. quare E in harū quoq̄ rōnib̄ quodam mō insunt priorū potentialium rōnes. Manifestū igitur ē q̄ quo dā mō quidē vna est ipsius face- re & pati potentia (potēs. n. est, & eo q̄ ipsum habeat patiēdi po- tentiā, & eo q̄ aliud ab eo) quo- dā mō vero alia. Hæc. n. in patiē- te est. p̄p̄ea. n. qd̄ hēt aliq̄d prin- cipiū, & qd̄ materia aliq̄d prin- cipium est, patiē quod patiē, & aliud ab alio. pingue nanq̄ com- bustibile est. cedēs vero sit pres- sibile. & similiter de ceteris. Hęc vero in faciente, vtputa calidū, & ædificatiua. hoc quidem in calefactiuo, hæc vero in ædifica- tiuo. Propter quod nullum, pro- ut cōnnaturale factum, ipsum a seipso patitur. vnum etenim, & non aliud est. At impotentia quoque, & impotens, atq̄ quæ tali potentie cōtraria est, priua- tio est. quare eiisdē & fm̄ idem potentia, impotentiaq̄ omnis.

Quoniam autē potentia & age- re per potentia dicitur multis mo- dis, determinatum est i alijs locis.

FF ij Et

Potētia enim & actus, &c. i. hoc enim no- men potentia dicitur pluribus mo- dis eis, fm̄ quos dicuntur potentia & actus in rebus trāsmutabilibus. D.d. Sed, cū dixerimus, &c. i. & in- tentio nostra est in hoc. qm̄, cū lo- cuti fuimus de differentijs rerum existētium in actu, & quomodo or- dinātur in hoc, declarabitur nobis, natura vltimæ differentiæ, de qua intendimus p̄scrutari.

Diuiditur potentia in sua significata.

Cap. 1.

Quod igitur multiplex po- tentia & posse dicatur, determinatum est a nobis in alijs. Harum vero quæ- cunq̄ quidem æquiuoce dicun- tur potentie, prætermittantur. Quædam etenim similitudine quadam dicuntur, vt in geome- tria & possibilia ac impossibi- lia dicimus, eō q̄ quodam mo- do sint aut non sint. Quæcunq̄ vero ad eādem formam oēs, ali- qua principia sunt, & ad vnam primam dicuntur, quæ est prin- cipium trāsmutationis in alio,

a. l. cōm- mū

Metaphysicoru

G Et que istarum potentiarum dicitur equiuoce, dimittatur. Quædam enim dicuntur per aliquam similitudinem, sicut dicitur in Geometria potentia, & non potentia esse quoquo modo, aut aliqua attributione. Omnia aut, que dicuntur per attributionem ad eandem formam, sunt aliqua principia, & attribuntur potētia ad vnum principium, & est illud, quod est principium transformationis in aliud, secundum quod

H est aliud. Potentia enim passionis est in ipso passivo principium transformationis passim ab alio, secundum quod est aliud. habitus vero est potentia, que non patitur ad illud, quod est peius, aut ad corruptionem ex alio, secundum quod est aliud, ex prima transmutante. omnes. n. istæ definitiones habent definitionem primæ potentia. Et etiam dicuntur ista potētia, aut quia agunt tantum, aut quia patiuntur, aut modo bonitatis: ita quod in definitionibus istarum etiam sunt definitiones primarum potentiarum quoquo modo. Et manifestum est igitur, quod forte possibile ē ut actio & passio sint vna potentia. (dicitur n. quod potentia est eius, cuius est potentia passionis, & alterius per illud) & forte erit sicut alia. Quædam. n. est in passivo. passiuū. n. patitur, quia habet aliquod principium, & quia materia est princi-

pium, & ex alio. Vnde obediens soluitur. a dam sunt in c. ficatore. nihil pat. & non e. non est p. tentiam tali potētia est. Dicit: tentia ad aliquo et quid dñr est vbi di dñr potēt. Quinto i rerum, & dñ de eis l sumptiu tudinem lis linea f q diame rum late quadrati drata. & l nea est q de poten mutatio d. esse qu nex, & si aut non potētij s tribuunt cum d. n men poi

A modum, fm quē dī in rei veritate,
& d. Oīa aut, & c. i. oīa vero, de quib⁹
dī hoc nomē potētia, quia attributū
tōr ei potētiz, qđ ē causā in alijs, istē
potētiz sūt principia entium ge
nerabiliū, & corruptibiliū, & sūt
attributū eidem potētiz, qđ ē prin
cipium oīum entiu. Et, cū distin
xit potētiā, qđ dī vere ab ea, quē
dī transumptiue, descripsit potētā
actionis & passionis, & dixit: & est il
lud, quod est principium trāsmuta
tionis, & c. i. potētiā agens est illud,
quod est principium trāsmutatio
nis in aliud, fm qđ est aliud, nō in se,
cū sit manifestum, qđ nihil agit in
seipsum. D. d. Potētiā. n. passionis,
& c. i. & ideo potētia passiua ē illud,
quod recipit trāsmutationē in se ex
alio, fm qđ est aliud, cū ē sit mani
festum, qđ nihil patitur a seipso. Et,
cū descripsit potētiā actiua, quē
est ex forma, & potētiā pas
siua, quē est per materiam, dixit:
habitus vero est potētiā, & c. & intē
dit p potētiā, formā. i. qđ forma
nō patit fm qđ est forma a primo
trāsmutante essentialiter, sed pau

tione enim omnis potentie passiuę accipitur potentia primę materie : & similiter in definitione ois potentie actiuę accipit definitio actiōis primę forme, q̄ est definitio prię forme, q̄ est absoluta à materia. Et, quia definitiuę potentias actiuas & passiuas, dixit: Et est dñr ille potentie, &c. i. d. hoc nomen potentia dñr de potentijs actiuis & de potentijs passiuis, & dñr de actiuis, quę sunt bonę actionis, & de passiuis, quę sunt bonę passiōis. D. d. Manifestũ ē igitur, qđ forte, &c. i. & forte est possibile, vt potentie actiuę & passiuę ab eis sunt in eodem. existimat enim, qđ potentia, qđ est alterius, s. potentia, quę est in agente, est eius, cuius est potentia passionis. v. g. illud, qđ mouetur in loco per se. alteratio autem & generatio existimant esse vere, vt principium actionis sit in eisin subiecto aliquo alio à subiecto potetie passiuę. D. d. & forte erit sicut alia, &c. i. & forte potentia agentis erit in alio ab eo, in quo est potetia passionis. in quibusdam enim reb⁹, potentia actiua erit in ipso passiuo, & in quibusdam in alio. D. d. passiuum enim patit̃, &c. i. passiuum. n. patit̃, fm qđ habet principium, quod differt ab ipso, quod extrahit ipm de potentia ad actum. Et intendit, qđ non est necesse vt hoc principiu sit in subiecto diuerso à subiecto, in quo est potentia passionis in loco. D. d. & quia materia, &c. i. &, qđ materia est etiam principium passionis est necesse vt aliquid sit ab aliquo : vt generatio ignis ab oleo, & rebus vñctuosis est dissolutio partium rei obediens in illa, in qua dissoluit̃. Deinde d. Et quædam sunt in agente, &c. i. & potentia actiua alia est in

FF iij 'iplo

manifesto
i q. n. h. l.
gr i scip.

am. Idē 3
b. 40. & 3
le. Aia cō.
le. Am lib.
le. fructu
di. dispu
tatione pri
ma. i. solu
tione pri
mi dubij.
k in. 1. ca.
l. su. ba. or
is & 5.
l. f. c. 8.
om. x. q.
nō sunt in
nō. nō pa

iunt esse
 uir, neq
 cuncta i
 ntantiā.
 die. 3. de
 lia. de in
 electu
 ois. c. 4.
 ide con
 tion.
 Foza nō
 pnt effen
 uir sed p
 cōis. Vi
 e. 3. Ph. c.
 & 2. de
 fia. 3. &
 . cor. 12.
 In defini
 one ois

potentiz
passiux ac
cipit potē
tia primæ
materiæ :
& i defini
tione ois
potētiæ a
ctiue acci
pit defini
tio actiue
primæ for
mæ q̄ ē ab
soluta a
mā. Vide
cām istius
12. Met. c.
12. in fil.
E.

E

B

Metaphysicorum

G ipso patiente, & alia in agente, ut carpentaria in carpentario, & edificatoria in edificatore. D.d. & dam.n. sunt in carpentario, &c. i. actio. n. artis carpentariæ est in carpentario, & actio artis edificatoriæ est in edificando.

D.d. Et ideo sunt in simul. & quia quædam potentiarum actiuarum sunt in agente, ideo necesse est ut agens nihil agat, donec sit in simul cum patiente, i. eodem loco. D.d. & nihil patitur per se, &c. i. & nihil patitur per se, fm qd est vnũ, & nõ est illic aliud, ex quo transmutat. quia, si esset, tunc

H aliquid esset in potentia fm qd est in actu. & intendebat declarare, qd in simplici non est potentia oino, & qd illud, in quo est potetia, est compositum. D.d. Illud. n. quod non est potentia, &c. i. dicere enim, qd non habere potentiam non est simpliciter. qm dicere non potetia, est alicuius, quod caret illa potentia. & hoc, qd est contrarium potetia, est priuatio. D.d. ergo potentia est eiusdem, &c. i. ergo potentia, & non potentia sunt alicuius compositi.

Priuatio autem multifariam dicitur. etenim quod nõ habet, & quod natura aptum est si nõ habet, aut omnino, aut cum natura aptum sit, aut sic, ut puta os, aut quomodocumq; in quibusdã aut si natura apta habere, vi non habeat, priuari ea dicimus.

Distinguuntur potentia per earum subiecta. Cap. 3.

Cum autem quædam in inanimatis talia principia insint, quædam vero in animatis, & in anima, & in animæ ea parte, quæ rationem hêt, patet qd potetiarum quoq; quædam

irracionales, quædã cū ratione erunt. Quare omnes artes & facultates scientiæ potetia sunt. principia enim transmutatiua in alio, prout aliud est. Et quæ quidem cum ratione omnes, eadem contrariorum sunt: irracionales vero, vna vnus. ut calidũ, ipsi celerit facienda solius: medicandi vero potentia, infirmitatis & sanitatis. Causa vero est, quia scientia ratio est, ratio autem eadem manifestat & rem, & priuationem, nisi qd non similiter. & quodam modo quidem amborum est, quodam modo vero ei magis, quod existit. Quare necesse est tales etiã scientias esse quidẽ contrariorum: esse vero huius quidem per se ipsas, illius vero non per se ipsas. etenim ratio huius quidẽ fm se ipsam; huius vero quodam modo fm accidens. negatione enim & sublatiõe manifestat contrarium. prima namq; priuatio contrarium est: hæc autẽ alterius demptio est.

Priuatio autem dicitur multipliciter. dicitur enim illius, quod non habet, & istius, quod hêt naturam habendi, aut vniuersaliter, aut in tempore, in quo habet, & secundum quod oportet, ut illud quod non est omnino, aut erit quoquo modo: in quibusdam vero rebus, quæ habent naturam habendi, si nõ habent, dicemus, quod ista carent violentè. Sed, cum quædam istorum principiorum sint in carentibus anima, &

In simplici nõ est potetia oino & illud, in quo est potetia, est compositum.

Videtur Auer. I. Epi. Tr. 3. Vide contra. Zim.

A & quadā in aīatīs, & anima est in habente rationem anima, manifestum est igitur, quod quadā potentia non habent definitionem, et quadam sunt cum definitione. Et ideo omnia artificia, & scientia sunt potentia, quia sunt principia transmutantia in aliud, secundum quod est aliud. Et oīa, q̄ sunt cū definitione, sunt contrariorum, sed nō sicut vnum vniū. vt calidum calefacere, medicamina vero est sanā
B tis & infirmitatis. Et causa in hoc est, quia habet rationem scientia. ratio vero eadem significat rem, & suam priuationem, sed non eodem modo. & forte erit possibile vt sit duorum, & forte erit illius, quod est magis. Ergo necesse est vt sint illa, quae sunt talia, contrariorum, & vt sint quorundam per se, & quorundam non per se. ratio. n. est quorundam per se, & quorundam quoquo modo. per accidēs igitur significat contrarium, per negationem & per remotionem: nāque prima priuatio est cōtrarium. & haec est remotio alterius. contraria enim non appropinquant eīdem ex eodem.

3 Quia dicere in potentia significat aliquem modū priuationis, & dicere ēt aliquid habere potētiā ad hoc ē fm q̄ caret illo, ad quod pōt, & primus Philosophus habet confyderare de modis priuationis, & est proprium loqui de priuatione, vbi

fit sermo de potentia, incēpit declarare modos priuationis, & d. Priuatio aīi, &c. i. ista. n. est prima diuisio secundum quam diuidit priuatio. omne. n. quod caret aliquo, aut caret illo, qđ nō innatum est habere, aut caret illo, quod innatū est habere. & hoc intendebat, cū d. illius, qđ non hēt, &c. D. d. aut vtr, aut in tpe, in quo hēt. i. & illud, qđ caret illo, quod naturaliter debet habere, aut caret illo, quod innatum est habere simpliciter, aut illo, quod innatum est habere aliquo tempore, vt barbā in tpe, i. quo debet eā habere. D. d. & fm q̄ oportet, & c. i. & priuatio, q̄ est fm q̄ oportet, s. quae dicitur principaliter, est carere illo, qđ non habet oīno: aut illo, quod hēt raro, & hoc intendebat, cū dixit: aut erunt quoquo modo. Et hoc inuenitur sic in alia trāslatione, & priuatio dicitur multipliciter: dicitur enim illud, quod non habet, & illud quod innatum est habere etiam, aut vniuersaliter, aut in aliquo tempore, & sic sicut illud, quod non est oīno, aut in paucioribus: & si innatū est habere, cum non habet, dī carere violente. i. & cū aliquid caret illo, qđ innatū est habere in tpe, in quo innatum est habere, dī q̄ illud est priuatio violenta. D. d. Sed, cū qđam istorum p̄cipiorū, & c. i. & intendit p̄ principia potentias agētes. istarū. n. potētiarū sunt qđam in habente aīam, & qđam, sicut dixit, in non habente animā. vt calefacere in corpore calido, & infrigidare in corpore frigido. D. d. & aīa est in habente rationem aīe. i. & anima existit i eo, quod habet definitionē animae, s. ratiocinari & comprehendere. D. d. manifestū ē igitur, & c. i.

FF iiii &

Metaphysicorum

G & cum sit manifestum, quod quidam potentia actiua sunt potentia in rebus non animatis, & quaedam sunt potentia in rebus animatis, scilicet in habentibus comprehensionem & rationem, manifestum est, quod potentiarum quidam sunt cum definitione & ratione, & quidam sine definitione & ratione. D. d. Et ideo omnia artificia, &c. i. & quia potentia actiua sunt rationales, ideo omnia artificia & scientia non sunt potentia, quia agunt in alia, scilicet quod sunt alia. Et d. hoc, quia haec est definitio potentiarum actiuarum simpliciter. D. d. Et omnia, quae sunt cum definitione, &c. i. & omnes potentia

H quae sunt cum ratione, agunt duo contraria. D. d. sed non sicut unum unius, &c. i. & istae potentia, quae habent rationem, non agunt alterum contrariorum terminum, sicut est dispositio in potentia scarrentibus ratione. calidum. n. agit calorem, & non agit alterum contrarium, scilicet frigus. Potentia. n. rationales agunt duo contraria in simul, v. g. ars Medici, quae agit sanitatem, & infirmitatem. D. d. Et causa in hoc est, &c. i. & causa in hoc est, quia istae potentia agunt per scientiam, & scientia est duorum contrariorum scilicet imaginatio & definitionem, & definitio alteri contrariorum intelligitur in respectu reliqui contrarii. sed hoc non habet eodem modo. D. d. & forte erit possibile, &c. i. quoniam forte est possibile ut potentia agant duo contraria, & forte agunt alterum contrarium in maiori parte. D. d. ergo necesse est, &c. i. quoniam, cum istae potentia agunt ab intellectu & scientia: & scientia est contrariorum: ergo necesse est ut agant contraria. D. d. & ut sint quorundam per se, &c. i. & ut agere contraria sit quorundam per se, & quorundam per accidens, & quorundam

alterum contrariorum erit essentia liter, & alterum per accidens. D. d. per accidentem significatur, &c. i. & cum aliquis artifex non intellexerit de priuatione nisi negatione terminum, tunc non intelliget alterum contrariorum nisi per accidens, & ideo qui talem habet dispositionem, non intelliget naturam contrarii. verum. n. contrarium est priuatio. & hoc intendebat, cum dixit: priuatio enim prima est contrarium.

Sed, quoniam contraria non fiunt in eodem, scientia vero potentia, cum quod habet rationem, anima quoque motus principium habet (salubre quidem sanitatem solum facit, & calefactuum caliditatem, & refrigeratum frigiditatem, scientes autem ambo. ratio. n. amborum quidem est, non tamen sicut, & in anima, quae motus principium habet) ambo profecto ex eodem mouebit principio, ad idem coniungens. Quare quod scilicet rationem potentia sunt contraria his faciunt, quae absque ratione potentia sunt. vnum namque principium continetur ratione. Manifestum autem est quod & ipse bene potentiam sequitur solius facit di aut patiens potentia: haec vero illa non semper. qui. n. bene facit, necesse est ut etiam faciat: quod vero solum facit, non necessario & bene facit.

Et scientia est potentia, secundum quod habet rationem. & anima habet principium motus etiam, quoniam anima sanans facit sanitatem, & calefaciens calorem, et infrigidans frigus. scientia vero facit

Potentia ratio
nales agunt
duo contra-
ria in simul
Id est ista te.
c. 10. & 11.
com. 4.

A cit vtrunq, quia vtrunq, habet de finitionem, sed non eodem modo. et habet in anima etiam principium motus, ergo mouebit vtrunq, ex vno principio, & congregabit ea in idem. Agit enim contraria, quādo agit possibilia sine definitione possibilia per definitionem. est. n. proprium per vnum principiu, per definitionem. Et hoc etiam est manifestum, quod sequitur bonitatis potentiam, quā est actionis tātum aut passionis: illa aut non sequitur istam in omni tempore. necesse est. n. vt illud, quod est bona actionis, sit agens etiam: agens vero tantum, non de necessitate erit bona actionis.

4 Et scientia est potētia ad iua, fm q, habet rationē, i. fm q, habet formā. D.d. & animā habet principiu motus, &c. i. & in aīa etiam sunt pīcipia motuum pter motum à scientia. & illud principium non agit nisi alterum cōtrariorū tñ. v.g. q, potentia sanans animata solummodo agit sanitatem, vt calor calorem, & frigus frigus. D.d. scia vero, &c. scies aut agit duo contraria, qm contraria apud ipsum sunt intentiones in intellectu: & ideo non inuenit in aīa principium motus, qm mouet ab intellectu in actu, aut mouet à ratione eodem modo. Et intendit qm, qm mouetur à ratione, agit duo contraria: & qm mouetur non à potentia, agit alterum contrariorū tñ. & hoc est manifestius in alia translatione, in qua d & non eodem modo inueniuntur in eis motus. D.d. ergo moue-

bit vtrunq, &c. i. ergo anima, quando mouet contraria duo à ratione, mouet vtrūq; ab eodem principio, cum congregat duo contraria in intellectu in eodem, s. q, scientia eorū est eadem. Et in alia translatione est: & ideo mouet, & congregat ad ipsum vtrunq; ex eodem principio. D.d. Agit enim contraria, &c. i. & scies agit contraria, quia agit illa, q, sunt possibilia sine ratione, & etiam possibilia cum ratione. v.g. qm facit sanitatem, quā est possibilis à natura, possibilem à ratione, & fm artē Medicinæ. D.d. est enim proprium per vnum principium, p definitionem i. scies enim mouet contrariū, qd vult facere, p principium propriū, & est definitio propria. D.d. Et hoc est etiam manifestū, q, sequit, &c. i. & est manifestum, q, actionē & passionem sequitur bonitas actionis & passionis, s. q, omne bonæ actionis est agens, & omne bonæ passionis est patiens: & non conuertitur, s. q, omne agens sit bonæ actionis, & omne patiens sit bonæ passionis, & hoc intēdebat cum d necesse est. n. vt illud quod est bonæ actionis, &c.

Contraneantes potentiam, nisi cum res sit in actu. Cap. 4.

Sunt autem quidam, vt Mesgarici, qui dicunt tunc solum posse, cum agat: cum vero non agat, non posse. vtrputa eum, qui non ædificat, ædificare non posse, sed edificante, cum ædificat. similiter quoq; & de ceteris. Quibus quæ inconuenientia accidunt, non est difficile videre. Patet nanque, q, nec ædificator erit, si non ædificat. ædificatori

Viñ Auer.
I Epī Tr. j.

Metaphysicorum

Generatori enim esse ipsum posse edificare est. sicut autem & de alijs artibus. Si igitur impossibile ē huicemodi artes habere, nisi quāque discat, & accipiat, & non habere, nisi amittat aliquā (aut enim obliuione, aut quadam passione, aut tempore. non. n. re corrupta. semper nanque est) cum cessa uerit, non habebit artem. rursus autem statim edificabit, quō accipiens. Et inanimata etiā sicut. nec enim frigidum, neque calidū, neque dulce, nec omnino ullum sensibile erit non sentientibus.

Hquare Protagoræ opinionē accidet eis dicere. Atqui nec sensum aliquid habebit, si non sentiat, aut operetur. si igitur cecum ē, quod non habet visum, natura tamen aptum, & quando aptum, & item prout natura aptum est habere, idem sapiens in eodem die cæci, & surdi erunt.

Et quidam, ut Megarici, dicunt quod potentia est apud actionē tantum. ut edificator cum non edificat non habet potentiam edificatoriam, sed qui edificat, quando edificat. & similiter in alijs rebus. Et non est difficile scire quid accidit istis de impossibili. Manifestū est enim quod non erit edificator, quādo non erit edificans. essentia enim edificatoria est essentia impossibilitatis edificatoria. & similiter in alijs artificijs. Quoniam, si impossibile est ut ista artificia sint in aliquo tempore in eo, qui non

ignorat in aliquo tempore, aut per obliuionem, aut per actionem, aut per tempus, non recedet artificij, quando destruitur apud finem rei, sed est semper. & si accipiat in eo aliquo modo, quomodo ē statim? Et erit simile huic sermoni in rebus inanimatis. non enim est calidum, aut frigidum, aut dulce, aut sensibile sine habentibus sensus. accidet enim eis dicere sermonē Protagoræ. Et etiam nihil habebit sensum omnino, nisi sentiat, aut intel- ligat. si igitur cæcus est illud, quod non habet visum in tempore, i quo debet habere visum, & habet ē naturam & esse, tunc illi ipsi erunt cæci multotiens in vna die, & surdi etiam.

Cum d. secundum quot modos dñr potentia, s. de actiua & passiua, & descripsit & numerauit ea, & dedit differentias inter rationalem earum, & irrationale, vult loqui nunc cum negatibus potētiæ scilicet, & sunt illi, qui negant posse esse. Primus. n. Philosophus debet loqui de hoc cum istis, cum ista opinio sit sophistica. Et d. Et quidam, ut Megarici, & c. i. & quidam negant potentiam præcedere secundum tempus illud, ad quod potest, dicendo, quod potentia, & illud, ad quod potest, sunt in simul, ex quo contingit nullam potētiā esse. potētia enim opponitur actui, & impossibile est ut existant in simul. & iste sermo existimat nunc à quibusdam loquentium, & est sermo contrarius naturæ hominis. Deinde dedit exemplum de hoc, &

d. ut

M
Phim
Ioseph
bet dis
tare et
negant
potent

Potentia
posita
Chia. v
i. de A
corn. 6

A dicit, vñ edificator. i. opínatur, q̄ po-
tentia ad edificare est cū edificare:
& q̄ edificator, qñ non edificat, nō
habet potentiam ad edificare, quia
non habet potetiam edificandi, dū
nondum edificat. D. d. & similiter
in alijs reb⁹. i. & similiter dicebat in
alijs potentijs, qñ non præcedunt
illa, in quæ possunt secundū tēpus.
Deinde incēpit dicere impossibilia
contingentia eis, & d. Manifestū est
enim, & c. i. contingit enim eis q̄ edi-
ficator non vere dicitur edificator,
nisi quando edificat. & hoc est quasi
impossibile. D. d. essentia enim, & c.
B id est, & cū edificator, qñ non edi-
ficat, non habet posse edificādi, tūc
forma edificatoriz, quæ est ars edi-
ficatoriz, non est posse edificare, s.
qñ contingit, q̄ edificator non di-
citur edificator qñ non edificat, nisi
per illud, quod est in eo de nō posse
edificatoriz, & sic non est dñia inter
istud, quod habet artem edificato-
riz, qñ non edificat, & inter illud,
quod nō habet. D. d. & sñt in alijs
artificijs. i. & similiter contingit in
alijs artificijs, vt substantia artij
sit non posse (sux actionis: quod est
valde impoſe. D. declarauit hoc &
C dicit. Qm̄, si impoſe est, & c. i. qñ, si
ista ars non existit in eis, qui habent
industrias, qñ non agunt, absq; eo q̄
accidit eis aliquid, quod corruptat
artem, aut obliuio, aut longa egritu-
do, continget necessario vt corrūpa-
tur, qñ actio finitur. & est manife-
stum, q̄ ars non destruitur, neq; cor-
rumpitur, quando perficitur edifi-
catum. sed ipse Arist. dimisit conse-
quens, & destruxit ipsum. D. d. Et
erit sñt huic sermoni, & c. i. & sñt cō-
tingit in rebus inanimatis, cū posue-
rimus, q̄ nō est in eis potetia anteq̄

agant, s. qñ cōtingit, vt non sit hoc **D**
frigidū, aut calidū, & vñ tangibile
anteq̄ tangat, neq; dulce, neq; ama-
rū anteq̄ gustetur, & vñ nullū sen-
sibile anteq̄ sentiat. & sic nullum isto-
rum inueni, nisi aīal inuenias, neq;
in potentia, neq; in actu. & sic acci-
det eis opinari opinionē Protagore
Sophistæ. D. d. vñ illud impossi-
bile, & d. Et ē nihil habebit sensum
oīno, & c. & d. hoc, quia sentiens, qñ nō
sentit, est sentiens in potentia. & si
potetia non fuerit, sequit̄ vt aīal nō
sit aīal, nisi qñ sentit. D. d. si igitur
cēcū, & c. i. si igit̄ cēcū est illud, **E**
quod non habet visum in tēpore, in
quo naturaliter debet habere, & qui
non inspicit aliquid non habet vi-
sum in tpe, in quo naturaliter debet
habere, quia caret illo, quod innatū
est habere in illo tpe, tunc hō
erit cēcus, qñ non inspicit aliquid:
& sic homo potest esse cēcus & vidēs
multotiens in vna die. D. d. & habet
etiam naturam & esse. i. & qui non
videt apud eos caret illo, quod natu-
raliter debet habere in tempore, in
quo non videt, & illa priuatio est in
eo, sicut dispositio est in cēcō: quia
caret illo, quod naturaliter debet ha-
bere in tempore, in quo innatū est **F**
habere. Sed est differentia inter cē-
cum & videns, quando non videt:
quia cēcus non habet potentiam vi-
dendi, & clausi oculi habent poten-
tiam videndi. & ideo, cū auferim⁹
potentiam ab illo, qui non videt, in
tempore, in quo non videt, contin-
git q̄ in illa dispositione sit cēcus.

Itē, si impossibile id est, quod
priuatur potetia, quod non sit,
impoſe est fieri. qđ vero impossi-
bile est fieri, qui dicit esse aut fu-
turū

F
Dñia ē iter
cedē & c.
videns, qñ
nō videt.

Metaphysicorū

Q turum esse, mentietur. impossibile enim hoc significabat. Vnde illę orationes & motū, & generatio nem perimunt. semp̄ etenim & quod stat stabit, & quod sedet sedebit. si enim sedet, nō surget. imposse nanq̄ erit surgere, quod non est possibile surgere. Quod, si nō est possibile ista dicere, manifestum est q̄ potētia & actus aliud & aliud est. illę vero orationes idem faciunt potentiam & actum. propter quod non parum quiddā quærūt perimere.

H Et etiam, si illud, quod caret potentia, non habet potentiam, illud, quod non erit, non habet potētiā ut sit. & qui dicit, quod illud, quod non habet potentia ut sit aut erit, mentitur. quoniam non habere potentiam significat hoc. isti igitur sermones negant motū etiam, & generari. & stans erit semper stans, & sedens semper erit sedens. quoniam, si fuerit sedens non surget, quia non habet potētiā ut moueatur. Si igitur impossibile est dicere hos sermones, manifestū est potentiam esse aliud ab actu. isti vero sermones faciunt potentiam & actum esse idem, & sic volunt aliquid negare non paruum.

6 Id est, si igitur illud, quod caret potentia, non habet potentia, manifestum est etiā, q̄ illud, quod erit, non habet potentia: & illud, quod non erit, manifestum est etiā, q̄ non habebit potentia: ex quo sequitur, q̄

illud, quod erit, non erit. **D. d. & E.** qui. & c. i. & qui d. q̄ illud, quod non habet potentia, non sic est aut erit, fallit necessario. cum enim dicimus aliquid non habere potentia, intendimus in hoc, q̄ nō habere potentia ad esse. **D. d.** Isti igitur sermones negant motū, & c. id est, & d. hoc, quia motus est perfectio eius, quod est in potentia: & cum non fuerit potentia, nō erit motus. Deinde dicit: & stans erit semper stans, & c. & hoc est intellectum per se. qm̄ illud, quod non habet potentia ad aliquid, nunquam ex illo erit illud, dum non habet potentiam. Deinde posuit omnia ista impossibilia quasi antecedens, & positionē quasi consequens: & d. Si igitur impossibile est, & c. i. si igitur est impossibile, ut omnia ista impossibilia sint, quę cōtingunt nob̄ gantibus potētiā precedere actū; manifestum est, q̄ potētia est aliud ab actu, & ante actū. Deinde dicit: Isti vero sermones, & c. & d. hoc, q̄, quando aliquid ex it in actum, iam fuit in potentia, antequam exisset in actum. cum igitur aliquis negauerit potētiā precedere secundum tempus, & est imposse ut sit in actu, cum potentia & actus sint contraria, continget eis facere potentiam & actum idem. Et hoc est, quod d. q̄ potentia est cum actu, est sermo quasi nihil. & d. & sic volunt negare aliquid non paruum. quia hoc esse, quod est in potētia, est quasi in medio entis simpliciter: & qui negant potentiam, negant primam materiam, & oēs motus, & generationē, & corruptionē, & omnes artes, quę agunt per cogitationem, & voluntatem ad expellendum nocumentū, & ducendum iuumentum.

Quare

Id est, si
ex. cū

Potentia
aliud al
actu & c.
actum.

M

Qui neq̄
potētiā
gāt pri
mā, &
oēs me
& ob
res, q̄ ag
p̄ cogi
tationem

A Quare contingit posse quidē esse aliquid, non esse autē: & possibile non esse, esse vero. sicut autē in cæteris quoque prædicamentis, quicquā posse ambulare, non autē ambulare: & possibile non ambulare, ambulare. Hoc autē possibile ē, cui si illius insit act⁹, cuius potentiā habere dicitur, nihil impossibile erit. dico autē, ut si possibile sedere est, ut sedere contingit, huic si extiterit ipsum sedere, nil impossibile erit. et si moueri quicquā, aut mouere, aut stare, aut sibi, aut esse, aut fieri, aut nō esse, aut nō fieri, sicut. Nomen vero actus, qui ad perfectionē annectitur, aduenit ē in alijs, maxime ex motibus. vñ etenim maxime motus act⁹ esse. Quare nō entibus nō attribuūt ipsum moueri, sed alias quasdam prædicationes, ut puta intelligibilia, & desiderabilia esse ipsa nō entia, nō autē mota. hoc autē, quia cum nō sint actu, erūt actu. nō entium enim quædā potētia sunt, nō autem sunt, qm̄ actu non sunt.

C Ergo possibile est, ut aliquid habeat potentiā ad esse, sed non est: et ut non sit illud, quod non habet potentiā. & similiter in alijs prædicamentis illud, quod non habet potentiā ad ambulare, non ambulabit, & illud, quod ambulat habet potentiā ad ambulationē. Potens enim est illud, quod, cum habet illud, agit in quod dicitur posse: & nihil erit quod non habet potētiā.

D Verbi gratia si potest sedere cum venit ad hoc sedere, nihil erit ad quod nō potest. & si moueatur aut mouebit, aut erigatur, aut erigat, aliud autē est, aut erit, aut non est, aut non erit, similiter etiā magis. Et hoc nomen actio non venit, nisi illius, quod cū potentiā cōplemēto, & cum alijs ēt magis ex motibus. existimatur enī magis quod actio ē motus. Et similiter nō attribuunt motum eis, quæ non sunt, sed attribuunt illud prædicamentis alijs, ut dicuntur quæ non sunt esse cogitabilia, aut appetibilia, mobilia vero non. & illud est, ne sint in actu, cum non sint in actu. quædā enim non sunt in potentiā, & non sunt, quia non sunt in complemento.

Idest, sequitur igitur ex hoc, quod possibile est ut aliquid habeat potentiā, ut sit ens demonstratū, sed in tpe, in quo habet potentiā, est non ens.

D. d. & ut non sit illud, quod nō habet potentiā, & c. i. & ut non fiat illud, quod nō habet potentiā. Et in alia translatione: Ergo posse est ut aliquid sit, cum non sit ens, & impossibile est ut non sit & sit. i. ergo posse est in re, q̄ non est, ut sit, cum fuerit nō ens, sed est posse ut non sit, & erit posse. D. d. & sicut est in alijs prædicamentis, & c. i. & sicut est in vnoquoque prædicamentorum, scilicet quod illud, quod nō habet potentiā ad aliquod eorū, nō disponitur p̄ illud, ad quod non pot. v. g. in prædicamento actionis: qm̄ quod non pot ambulare, impossibile est ut in aliqua hora ambulet. D. d. & illud,

Metaphysicorum

Q illud, qđ ambulat, habet potentiam ad ambulationē. i. & oē, qđ est ad aliquid, habet potentiā ad illud. D. d. nihil erit, qđ non habet potentiā, i. manifestū est igitur, qđ nulla actio prouenit ab aliquo, qđ non habet potentiā ad illam actionē. D. d. exemplum, & d. v. g. & c. i. v. g. qđ, si aliquis habet potentiā ad sedendū, illud est possibile vt sedeat. & hoc, qđ sedet, non agit actionē, ad quam nō habet potentiā, sed agit illud, ad qđ habebat potentiā. Et intendit, qđ querendū est a negantibus potentiam pcedere actionem, scp, qđ aliquis agit

H aliquam actionem, vtrū agat illud, ad qđ habebat potentiā ante actionem, aut ad qđ non habebat potentiam: si ad qđ nō habebat potentiā, ergo agit impossibile sibi, & illud, ad qđ potest: ergo concedunt potentiā pcedere actionē. Moderni autē ponunt vnum agēs oīa entia sine medio, sc. Deum & cōtingit istis, vt nullum ens habeat actionē propriam naturaliter. & cū entia nō habuerint actiones proprias, non habebunt essentias proprias, actiones in. non diuersant nisi per essentias diuersas. Et ista opinio est valde extranea a natura hominis: & qui recipiunt hmōi, non habent cerebrū habilitatum naturaliter ad bonū. D. d. Et si moueatur, & c. i. & si quicquid mouetur, aut mouet, aut eleuet, aut eleuetur, aut est, aut erit, nō disponit per aliqd istorū, nisi illud, qđ habet potentiā ad illud, sc. qđ nō dicitur aliquid moueri, nisi qđ habet et potentiam ad illud: & similiter non dicitur eleuari aut eleuari, nisi illud, qđ potest hec: & similiter non dicitur esse, aut fore, nisi illud, qđ potest ee, aut fore. D. d. aut nō erit, & c.

Digressio contra loquentes in sua lege. Si entia nō habuerint actiones proprias, nō habebunt essentias proprias, actiones in. non diuersant nisi per essentias diuersas. Et ista opinio est valde extranea a natura hominis: & qui recipiunt hmōi, non habent cerebrū habilitatum naturaliter ad bonū.

D. d. Et si moueatur, & c. i. & si quicquid mouetur, aut mouet, aut eleuet, aut eleuetur, aut est, aut erit, nō disponit per aliqd istorū, nisi illud, qđ habet potentiā ad illud, sc. qđ nō dicitur aliquid moueri, nisi qđ habet et potentiam ad illud: & similiter non dicitur eleuari aut eleuari, nisi illud, qđ potest hec: & similiter non dicitur esse, aut fore, nisi illud, qđ potest ee, aut fore. D. d. aut nō erit, & c.

i. & similiter cūm dī aliquid nō esse, aut nō facere aliquid, dicitur qđ nō habet potentiam ad illud. D. d. Et hoc nomen actio, & c. i. & illa, quæ sunt composita ex complemento, et potentia, non dicuntur esse actio, qđ mouentur. Existimatur. n. qđ illud, qđ est in actu, est mobile, & qđ motus est actio. illa autē, quæ nō mouentur, nō dicuntur esse actus: vt intelligibilia, & voluntabilia. non n. dicuntur esse simpliciter, sed esse in anima, & in cognitione. Et hoc intendebat, cūm d. Et similiter non attribuit, & c. i. v. g. qđ entia, quæ nō sunt extra animā, non dicuntur esse simpliciter, sed dicuntur esse in anima cogitativa, aut aia appetitiua: sed non dicuntur entia, sicut dicuntur res mobiles. D. d. & illud est, ne sint in actu, & c. i. & illud, qđ est in potētia, nō dī esse, quia entia in aspectu primo sunt illa, quæ mouentur in actu. Et induxit hoc ad declarandū causam latentiz, propter quam hoc nomen ens non dicitur simpliciter apud vulgus de eo, quod est in potentia, & sit in anima in actu.

Contra ponentes oīa possibilis. C. 4. 5.

S I autem possibile est quod dictum est, quatenus sequitur, manifestum, est qđ non potest verum esse dicere, qđ possibile quidē est hoc, non tñ erit. alioq quænā impossibilia sint, hoc modo fugiunt nos. dico autem, vt si quis dicat posse diametrum commensurari, non tamen commensurabitur, non cogitās quidnam impossibile sit: quia nihil prohibet aliqd, possibile existens aut esse aut fieri, non

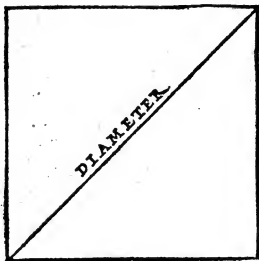
Entia qđ sunt extra animā, nō dicuntur esse simpliciter, sed dicuntur esse in anima cogitativa, aut appetitiua. vid. Met. c. 15. 10. Met.

A non esse nec futurum esse. Attamen ex his, q̄ posita sunt, illud necessario sequitur. quia, si supponamus esse, aut factum esse, quod non quidem est, possibile autē est, nihil impossibile erit. at accidet quidem. commensurari enim impossibile est. Enim uero non est idem falsum, & impossibile. te nanq; nunc stare falsum quidem, sed nō impossibile est.

Si igitur hoc, quod dictum est, sit possibile, aut necessarium, manifestum est, quod impossibile, est ut sit verus sermo, dicens hoc esse possibile ut sit, sed nō erit, ita quod sequitur ex hoc sermōe ut sint res, quæ impossibile est ut sint. v.g. si al-

quis dixerit, quod diameter mensura, quod impossibile est mēsurare. non. n. cogitat hoc esse impossibile. nihil. n. prohibet, cū fuerit aliquid, quod possibile est ut sit, aut ut generetur, ut non sit, neq; generetur. Sed hoc est necessarium ex positis, si fuerit, et posuerimus ipsum esse, aut fuisse illud, quod nō est, sed impossibile est ut sit: et accidit, quod aliquid, quod non habet potentiā, ex dicere, quod non habet potentiā secundum mensuram. Nam falsum, & non habere potentiā est idem. sermo enim dicentis to esse modo surgentē, est falsus, sed nō habet ipotentiā, cū sit possibile,

LATVS

Metaphysicorum

G Si igitur illud, quod dictum est, sit possibile, aut necessarium, scilicet potest et posse precedunt actionem, manifestum est, quoniam impossibile est, ut aliquid possibile nunquam exeat in actum. D. d. ita quod sequitur ex hoc sermone, i. quoniam, cum fuerit positum, quod aliquid possibile non erit, & est opinio Platonis, sequitur impossibile ex positione istorum, scilicet, ut sit illud, quod impossibile est ut sit. D. d. v. g. si aliquis posuerit quod diameter impossibile est ut sit symeter costarum, & quod est symeter ei. D. d. non enim cogitat, & c. i. istarum. duarum opiniones non congregantur in una cogitatione, qui non opinantur.

*.al. Philo
nus.

H diameter impossibile est ut sit symeter, non cogitat de demonstratione super hoc, quod sit symeter. D. d. nihil enim prohibet. & c. i. & cum aliquid fuerit possibile ut sit, forte erit, & forte non erit. D. d. Sed hoc est necessarium expositis, i. & cum sit impossibile illud, quod potest esse non esse, continget hanc positioni, quod aliquid fuerit, quod ante fuit impossibile ut esset. Et intendebat notificare, quod ista consecutio, quae est necessario vera, est e contrario ei, quod ponunt negantes naturam esse potestate, contingit

I .n. ponentibus aliquid esse, quod ante non fuit possibile, hoc scilicet quod illud, quod est possibile, non erit omnino. D. d. & accidit, quod aliquid, quod non habet potentiam, & c. i. & sequitur hanc positionem, ut illud, quod non habet potentiam, v. g. latus, quod non habet potentiam ad mensuram ut sit. D. d. Nam falsum, & c. i. & contingit dicentibus, quod erit illud, quod est impossibile ut sit hoc, quod falsum possibile, & falsum impossibile sint idem. Nulla enim est differentia inter haec duo falsa, nisi hoc, quod alterum pre recipere verum,

& reliquum non potest. & cum non fuerit illic posse, quod precedat esse rei, tunc ponere ipsum esse, antequam sit, est falsum impossibile, non falsum possibile. D. d. exemplum, & d. sermo. n. dicentis, & c. i. & differentia inter haec duo falsa, scilicet impossibile & non impossibile, est quia non impossibile habet potentiam ad verum, impossibile autem non habet potentiam ad illud. v. g. quoniam dicere te esse surgentem, dum sedes, est dicere falsum, sed potest tamen esse verum in aliquo tempore. dicere vero, quod diameter est symeter costarum est dicere falsum, quod nunquam erit verum.

Simul autem manifestum est quod, si a existente, necesse est b esse, ita etiam a existere possibile esse, necesse est b quoque possibile esse. Nam, si non necesse est possibile esse, nihil prohibet non esse possibile esse, sit itaque a possibile. cum igitur a possibile fuerit esse, si ponetur ipsum a, nihil impossibile esse accidit. at tunc ipsum b necesse est esse. at tunc impossibile erat. Sit igitur impossibile, quod si impossibile, necesse est a esse, necesse est et b esse. sed erat a posse, ergo et b. Si igitur a posse sit, b et posse erit: si ita quidem se habebant, ut a existeret, necesse sit et b esse. Si itaque sic se habentibus a b, non ita posse sit b, nec ipsum a b se habebunt, ut positum est. et si a posset existeret, necesse est b posse esse, si a est, necesse est b et esse. possibile namque esse necessario b esse, si a posse, hoc significat, si a sit, & quoniam, & sicuti erat possibile esse, illud quoque tunc, et ita necesse est.

Et

Quae edria
iter falsu;
posse, & in-
ter falsum
imposse.

A Et cum hoc manifestum est quod si A fuerit, necesse erit B. & similiter, si possibile fuerit ut sit A, necesse est ut B sit etiam possibile. Si igitur non fuerit possibile, nihil prohibet ut non sit possibile. si igitur A est possibile, cum igitur fuerit possibile A, si fuerit positum, accidet ut sit alicuius impossibile. & si A fuerit positum necessario erit B. sed non est possibile. Cum igitur fuerit A, & B erit possibile. **B** Le, cum fuerint in hac dispositione, ita quod sicut A, necesse est ut sit B. Si autem A, & B fuerint in hac dispositione, & si non fuerit B possibile in hac dispositione, neque A, & B erunt, sicut est positum. & si A fuerit possibile, necesse est ut sit B possibile. & si A fuerit, etiam necessario erit B. quoniam possibilitas essendi B est necessaria esse, cum sit impossibile aliquid loco istius, si A fuerit. & cum fuerit illud quod est impossibile ut non sit, ergo & illa necesse est ut sint cum fuerint, & ut sint in hac dispo.

9 Quia dicentibus, quod aliquid erit, quod est impossibile ut sit, & sunt negantes, potestiam precedere actum, contingit quod illud, quod est possibile ut sit, non erit omnino, incipit destruere hoc ad destruendum potentiam eorum, scilicet dicentem aliquid esse possibile, quod nunquam exit in actu. & incipit in hoc capitulo proponere ad destruendum hanc positionem il-

la, quæ debent proponi, scilicet quod falsum est impossibile non sequitur ex falso possibile. Alio modo vero videtur hac propositione, quam intendit in hoc capitulo declarare hoc, quod nihil habet potentiam ad corruptionem quin corrumpatur, aut ad generationem quin generetur, & quod nihil quod non habet potentiam ad generationem generabitur, aut quod non habet potentiam ad corruptionem corrumpitur. Sic declarabit, ponendo, quod in A est potentia ad corruptionem, & nunquam corrumpetur: deinde ponatur, quod A corrumpitur: & ista positio erit falsum possibile, non impossibile. quod enim habet potentiam ad aliquid, si fuerit positum in actu erit falsum, sed non impossibile. falsum. n. impossibile est illud, in quo non est potentia. Cum enim posuerimus A corrumpi & non corrumpi, sequitur in tertia figura, quod quiddam, quod non corrumpitur, corrumpitur. Et, cum fuerit positum, quod hoc falsum impossibile non sequitur ex propositione possibile, erit scilicet, quod propositio, ex qua sequitur impossibile, est dicens, quod illud, in quo est potentia ad corruptionem, non corrumpitur. & proponit ad declarandum hoc, quod ex possibili non sequitur impossibile. & hoc fecit in Prioribus analyticis, & in Caelo, & mundo Et d. Et cum hoc, &c. **E** Expō text. i. & est manifestum quod, cum fuerint duo, quorum alteri sequitur reliquus, v.g. quod A sequitur B, si A fuerit necessarium, B erit necessarium: & si possibile, possibile: & si A fuerit, B erit. Et, quia syllogismus & conclusio sunt consequentia, est necessarium quod, cum syllogismus fuerit ex propositionibus necessariis, conclusio erit necessaria: & si ex possibilibus, pos-

Metaph. cum cō. Auer. GG

Metaphysicorum

G bilis. D. incēpit dicere hoc, & d. Si igitur non fuerit posse, &c. i. si ergo conclusio, quæ est a, non fuerit possibilis, & est cōclusio syllogismi possibilis, f. a, ponatur q b sit non possibile, f. falsum impossibile. D. d. si igitur a est possibile. i. ponatur igitur, q a est possibile, & b impossibile. D. d. cum igitur fuerit possibile, &c. i. si a fuerit possibile, & fuerit positum esse in actu, contingeret vt conclusio, quæ sequitur ex ipso, sit impossibilis: ergo a est impossibile nō possibile: sed positum fuit a eē possibile. & hoc est inōueniens. qm b,

H cum non fuerit, non erit a. qm positum fuit q, cū a fuerit, erit b. D. d. Cum igitur fuerit a, & b, &c. i. necesse est igitur, si a fuerit possibile, vt b sit possibile, cum fuerint in hac dispositione, f. q b sequat ex a, erūt a & b possibilis, f. syllogismus & cōclusio, cum fuerint posita in hac dispositione, f. q b sequat ex a. D. d. Si autem a, & b fuerint i hac dispositione, &c. i. si autem a, & b fuerint fm q positum est de consecutione, & b nō fuerit posse, a ēt non erit, si eut est positum. i. non erit possibile.

I D. d. & si a fuerit possibile, &c. i. manifestum est igit ex hoc q, cum a fuerit possibile, b necessario erit possibile. & cum a fuerit, b necessario erit. D. d. qm possibilitas essendi b, &c. i. qm possibilitas essendi b est necessaria p possibilitatem essendi a. D. d. cum sit impossibile, &c. i. cum sit impossibile aliquid in loco isti, f. cum a fuerit vt sit b: & similiter si a fuerit in alia dispositione, b impossibile est vt sit, nisi in illa dispositione. D. d. ergo necesse est vt sit b, cum fuerit a, & vt sit in illa dispositione essendi, in qua est a.

*Quæ potentia præcedente opere in se signi-
ficatur, quæ vero non, eo quo pa-
tetur potentia ad actum deduc-
antur. Cap. 6.*

Cum autem oīum potētia-
rum qdam natura nobis
insitæ sint, vt sensuum: q-
dam consuetudine, vt tibis ca-
nendi: qdam doctrina vt artiū,
has quidem necesse est eos, qui
primo operati sunt, habere, quæ
cunq. f. consuetudine & ratio-
ne. qcunq. vero nō tales, & q pa-
tiendi potētia sunt, non est ne-
cesse. Qm vero qd pōt, aliquid
pōt, & aliqn, & aliquo modo, et
qcunq. alia necesse est adesse in
definitione: & qdam quidē rō-
ne possunt mouere, & potētia
eorum cum rōne, qdam vero ir-
rationalia, & potētia irrōnales,
& illas quidem necesse est in aīa
to esse, ha s vero in ambob⁹: hu-
iuscemodi quidem potētias ne-
cesse est, vt cum quoad possint
actiuum & passiuum approxi-
ment, hoc quidē faciat, illud ve-
ro patiat, illas vero nō est neces-
se. hæ. n. oēs, vna vnus factiua, m
illæ vero contrariorum. Quare,
simul ne faciat cōtraria hoc ve-
ro imposse est. Necesse est igitur
aliud quiddam esse, quod dñet,
dico autem, siue appetitum, si-
ue electionē. quodcunq. n. appe-
tat, principaliter hoc faciet, cū
quoad possit pximet passiuo.
Quare oē fm rōnem potens ne-
cesse est vt, cum appetat id, cui⁹
potentiam hēt, & vti hēt, hoc fa-
ciat, hēt aut passiuo præsentē, et
sic

A sic se habente, facere. sin minus, facere nō poterit. nullo. n. intrinsecus prohibente, separationem faciendo, nihilo op^o amplius ē: potentiam. n. hēt, vt eius qđ est potestate faciendi. at non quocumq; sed aliquo modo se habētibus, a quibus separabunt etiā extrinsecus prohibentia. remouentur. n. hęc eorum quædā, qđ in definitione assunt. Quare nec si simul velit aut desyderet duo, aut cōtraria facere, faciet. nō. n. ita potētiā eorum simul hēt, nec est potentia simul faciendi. at quorum est, ita faciet.

Et cum fuerint oēs potentia, et qđam habent vnum genus, vt sensus: et qđam per additamentum, vt musica: et quadam per doctrinam: vt artificiorum: ergo necesse est vt quadam sint in eis, quorum actio precedit, et sunt omnia, quæ sunt per consuetudinem, et locutionem. quæ autem non sunt talia, sūt ista, quæ sunt per passionem, et nō est necesse vt sint sic. Et cum possibile est aliquid, possibile est in aliquo tempore, et quodammodo, et per omnia, qđ debent distingui necessario: et illa, quæ possunt ad motum, sunt secundum rationē, et potentia eorum et sunt cum ratione etiā: ergo qđ non habent rationē potentia, eorum non habent rationē etiā. et est necesse illa esse ī animato, ista vero in vtroq; potentia

aut, qđ sunt tales, quando appropinquatur, secundum quod est possibile eis, de actiōe et passiuo, necesse est vt qđam agant, et quadam patiantur, alia vero non est necesse. Vnaqueque enim omnium istarum agit aliam, illa vero agunt contraria. Ergo agit contraria in similitudine: quod est impossibile. Ergo necesse est, vt dominus dicens sit aliud. et hoc est appetitus, et voluntas. quoniam non ager nisi illud, quod appetit in rei veritate, cum fuerit secundū suam potentiam, et fuerit propinquum passiuo. Ergo oēs, quod habet potentiam secundum rationem, necesse est cum fuerit appetens illud, quod habet potentiam, vt agat illud, et secundū quod habet de appetitu etiā semper erit, cum passiuum fuerit propinquum, et habuerit potentiam actionis in hac dispositione: et si actio potest ad hoc, et non indiget addere in sermone, nisi fuerit aliquod extrinsecum, quia potentia est in eo, et quasi hoc in potentia actionis est additamentum. et hoc non est omni modo, nisi in eis, quæ sunt quadam modo: et in hoc erit diuisione, et additio, et per res extrinsecas prohibentes, et quia ista diminunt quadam in diuisione. Et ideo, si volueris et appetieris agere contraria in similitudine, non ager: quia non habet

Metaphysicorum

G potentiam ad illa secundum hanc dispositionem, & etiam non habet aliquam potentiam, qua agat cum illo, quod potest agere hoc modo.

10 Id est. Et cum potentie modi sunt diuersi, quedam existunt per naturam, & collocantur sub vno genere, scilicet natura, scilicet conueniunt in hoc, quod existunt per naturam, v. g. sensus: & quedam existunt per assuetudinem, & quedam per disciplinam, v. g. vt plures artes agentes, v. g. vt ars Medicinæ, & alie artes operariæ, quæ vtuntur ratione. Et d. hoc, quia artes operariæ, quædam acquirunt per assuetudinem, & quedam per rationem, & quedam per rationem & assuetudinem. Et, cum narrauit modos potentiarum, d. ergo necesse est, &c. i. ergo necesse est, vt potentie & habitus præcedant actiones illarum potentiarum & habituum. qui. n. tangit cietharam, non acquireret habitum tangendi cietharam, donec tangat illam. D. d. quæ autem non sunt &c. i. potentie autem naturales præcedunt suas actiones in esse. qui enim habet potentiam visibilem, non est necessarium in hoc quod acquirat

I hanc potentiam hoc, scilicet ante videat. D. d. Et cum potest est, &c. i. & cum potest est aliquid, est potest in aliquo tempore & in aliquo modo positus, & vix omnes dispositiones, quæ debent distinguere necessarium in quolibet possibili. D. d. & illa, quæ possunt ad mortem, &c. i. & cum illa, quæ possunt aliquam actionem, sue sint rationalia, potentie eorum agentes erunt coniunctæ cum ratione. & intendit, quod ratio est primus motor in eis. D. ergo quæ non habent rationem, &c. i. ergo omnis potentia, cuius actio non provenit à ratione, est absoluta à ratione. D. d. & est necesse, &c. i.

& est necesse vtilitas, quæ sunt cum ratione, sunt in animato: & quæ non sunt cum ratione sunt in vtroque, scilicet in animato & in inanimato. D. d. potentie autem, quæ sunt tales, &c. i. potentie vero, quæ sunt sine ratione, quoniam agens appropinquat actui, & non est illic aliquid impediens extrinsecum, necesse est vt agens agat, & pariatur patiens. v. g. quod, quando ignis appropinquat alicui combustibili, & non fuerit illic aliquid impediens, necessario comburet. D. d. alie autem, &c. i. alie vero potentie, scilicet quæ sunt cum ratione, non est necesse, quoniam appropinquant suis agendis, vt agant. quoniam vnaqueque illarum agit alterum contrariorum terminum, quæ autem sunt cum ratione, agunt duo contraria. Scientia enim est scientia contrariorum. D. d. ergo agit contraria in simul: quod est impossibile. i. sed, si agit duo contraria per se & primo, continget ex hoc vt agat duo contraria in simul: quod est impossibile. D. d. Ergo necesse est, vt dominus dicat sit aliquid. i. ergo necesse est vt in istis sit principium prius potentij mouentibus, quæ sit causa in hoc, quod agunt alterum contrariorum quoadquod, & alterum quoniam. & vniuersaliter necesse est vt aliquid sit, quod faciat magis agere alterum contrarium quod alterum: & hoc est verum principium. D. d. & hoc est appetitus, & voluntas. i. & hoc principium, quod facit magis agere alterum contrariorum, est appetitus, & voluntas, quæ est ab intellectu. appetitus. n. cum fuerit alterius contrariorum, tunc actio agentis pendet ex illo contrario, & sistit à voluntate. D. d. quoniam non ager, &c. i. & istæ potentie non agunt de contrariis, nisi illud, quod magis appropinquant

Ab actio
nā debi-
te appropi-
maro pas-
so, & nō i-
pedito, ne-
cessario p-
uenit actio

Potentie rō-
nates agunt
duo contra-
ria. Idē su-
pra. cō. 1.

M

Artes opa-
tiue quot
H
modis ac-
quirantur

Apetunt, aut appetitu intellectus, aut appetitu imaginatiois. Et d. fm suā potentiam: quia qñq; appetit, quod non pōt acquiri. Et d. qñ fuerint, p-pinqua, quia propinquitas est necessaria, & est cōis duabus potentijs, scilicet rōnali & irrationali. D. d. Ergo omne, quod habet potentiam, &c. i. ergo necesse est, cum ratiocinatus habuerit magnum appetitū ad illud, quod potest agere, ut agat illud fm suum appetitum & suum posse: sed non agat, nisi qñ patiens fuerit propinquum ei, & habuerit in tempore actionis istam dispositionē, quā dicimus, scilicet appetitum, & potentiam **A**d agere. D. d. & si actio potest, & c. i. & non indigemus cum hoc, q potētia possit agere, & addere, nisi aliqd extrinsecum impediatur. qm̄ sufficit i hoc, quod dicimus, q potētia possit agere: qñ, cum fuerit illic impediens, tunc potētia non poterit. & hoc intendebat, cum d. quia potētia est in eo. & ideo impedimenta in qbusdam virtutib; sunt per accidēs. D. d. & quasi hoc in potētia actionis est additamentum. i. & dicere hoc in potētia actionis est superfluum. D. d. & hoc nō est omni modo, & c. **C**i. & non excipiunt impedimenta extrinseca in omni potētia, sed in aliquo modo possibili. & in istis, quādo distinguūt potētia actionis, dī q potētia ad actionem dominatur super agendum, & impedimenta extrinseca auferūtur. D. d. & quia ista diminuant quādam in diuisione, i. qm̄ in istis, qñ non distinguūt potētia agentis his duobus modis, tūc intellectus erit diminutus. D. d. Et ideo, si voluerit, & c. i. & necesse est ut potētia agentis ad actionem sit cū appetitu, & tunc inueniet actio, qm̄, si

appetuerit agere cōtraria in simul, **D** non potest, quia non habet potētiā ad illa in simul. D. d. & etiā nō habet aliquā potētiā, & c. i. & ideo non habet aliquā potētiā, quā agat illud, quod potest agere secundum hunc modum, agere duo contraria in simul.

S Y M M A S E C V N D A.

De Actū.

Quid, & quale sit id, quod actū dicitur, Cap. 1.

Vm autem de potētia, q fm motum dī, dictum sit, de actu de terminemus quidnā actus, & quale quid sit. etenim post quoq; simul manifestū erit si diuiserimus, q non solum hoc dicim; post, qd natura aprū sit aliud mouere, aut moueri ab alio, aut simplr, aut qdā mō, sed ēt aliter. propter quod cum inquiramus, de his etiam tractabimus. Est aut actus, rem existere, nō ita quemadmodum dicim; potestate. Dicimus autem potestate, ut in ligno Mercuriū, & in tota dimidiam, eo q auferri possit. & scientem ēt illum, qui non speculatur, modo speculari possit. est autem hoc actū. Manifestum aut quod dicere volumus per inductionem i singularib;. & non oportet omniū definitio nē querere, sed ēt quod proportionale est conspiciere. qm̄ ut ēdificans ad ēdificatiuum, & vigilans ad dormiens, & videns ad conuiuens habens tñ visum, &

GG iij segre-

vi. Auer.
i. l. p. Tr. j.
E

Metaphysicorum

G segregatū à materia ad materiā, & elaboratū ad inelaboratū. huius autē dīx alteri parti act⁹ applicat⁹ sit, alteri vero posse. Dñr autē actu non oīa sist, sed proportionālī. vt hoc ī hoc, aut ad hoc, ita illud ī illo, aut ad illud ī illo, aut ad illud. qđā. n. vt motus ad potentiā, qđā, vt suba ad aliquā materiā. Alī autē infinitū & vacuū, & q̄cūq; huiusmodi, q̄ pleraq; entīū potentia & actu

dñr, vt q̄ videns, ambulans, & R visum. etenim hæc quidē cōtin gunt, & simp̄r, & q̄nq; vera eē. visum enim hoc quidem quoniam videtur, hoc vero quoniā videri possibile est. infinitum vero non ita potentia est, vt actu futurū separatū, sed cognitione. etenim potentia esse hunc actum attribuunt diuisioni, ne deficiat, non autem vt separē.

H Sequens textus, quamuis reperiatur in Græco exemplari, tñ a nullo vnq; ex Latinis fuit cōsideratus, præterq; à Dño Chiriacō Suozza Florentino nobili & eruditissimo viro gr̄carum literarum peritissimo, qui, cum in Pisano Gymnasio gr̄cas literas doceret, nō solum hoc animaduersione dignum putauit, sed & transtulit, verum etiam doctissime ipsum publice interpretatus est.

L

Quoniam vero actionum, quarum est terminus, nulla finis est, sed ex his, q̄ circa finē, vt extenuandi tenuitas ipse est, ipsa autē q̄ extenuauerit sic sunt in motu nō existentia ea quorū causa est motus, non sunt hæc actio, aut saltē non perfecta, non. n. finis, sed illi inest finis & actio: vt videt. verum etiā sapit & intelligit, & intellexit, sed non discit, & didicit, nec conualescit & cōualuit, bene **I** viuit & bene vixit, sed etiam felicitate fruitur & fructus **M** est. sin oportebat aliquādo cessare, vt q̄ extenuauerit; num autem non, sed viuit & vixit, harum quidem alias motus dicere, alias autem operationes. Omnis motus imperfectus extenuatio, disciplinatio, itio, edificatio. Hæ enim sunt motus & imperfecti profecto. nō. n. simul it, & iuit, nec edificat & edificauit, nec fit & factū est, aut mouetur & mouit, sed diuersum, & mouet & mouet. vidit autē & videt simul idem, & intelligit, & itellexit. Huiusmodi igitur appello operationē, illā autem motum.

Et

A Et, cum dictum est de potentia, cum etiam, & omnia, quae sunt **D**
 quae est secundum modum motus, talia in potentia & actu plurimum
 distinguemus actum. & questio est prae dicamentorum, ut dicitur in
 quid sit actus, quoniam haec distinctio visu, & edificato & inspecto. quo
 manifestabit etiam possibile. non enim in istis possibile est ut actus
 dicimus hic tantum esse possibile sit verus, & simpliciter etiam. il-
 mouere aliud, aut moueri ab alio lud autem, quod afficitur, quia vi-
 simpliciter, aut aliquo modo sed et detur, & aliud, quod habet poten-
 secundum alium modum est. & ideo tiam ut videatur. infinitum autem
 apud nostram questionem dicimus non est in potentia aliquo modo, si-
 ista etiam. Quod est igitur in actu cut illud, quod est separatum in
 est ut sit res non in dispositione, in actu, sed secundum cognitionem.
B qua dicitur esse potentia. Et hoc, necesse est enim ut iste actus sit **E**
 quod intendimus dicere, declarabi in potentia, ne diuisio finiatur, et
 tur per sermonem & rationem se- non ut sit separatum.

Id est, & cum omnia ista diximus **I**
 de potentia, quae in mobilibus, loque-
 mur de distinctione illius, quod si-
 gnificat hoc nomen actus. & questio
 primo est quid sit actus. D. d. & que-
 stio est, & c. i. & questio, I qua est er-
 ror, est scire primo quid sit actus, &
 quae sint differentiae eius. quoniam
 distinguendo illum per definitio-
 nem, distinguetur possibile etiam
 secundum definitionem eius: cum
 posse est non intelligat, nisi in respec- **F**
 tu actus. D. d. non enim dicimus, & c. i.
 & c. a. pp quam indigemus definire
 actum in sciendo posse, est, quoniam
 dicimus, quod aliquid potest mouere ali-
 quid, & moueri ab aliquo, non dici-
 mus hoc simpliciter, sed in respectu, quoniam
 vnaquaeque istarum potentiarum non
 intelligitur nisi in respectu actus. **V**
 incipit describere actum, & d. Quod
 est igitur in actu, & c. & iste sermo
 est intellectus per se. D. d. Et hoc,
 quod intendimus dicere, & c. i. & hoc,
 quod diximus in descriptione actus,
 GG iij decla-

Vnaque-
 que poten-
 tia non in-
 telligitur
 nisi in respec-
 tu actus.
 Idem infra
 te. c. 10.

Metaphysicorum

G declarabitur ex inductione. & hoc intendebat p sermonem sequentē, cū dixit, q̄ ista descriptio apparebit, q̄n considerauerim quid significat actus in vnaqua; rerum, quæ dñr esse in actu. nihil n. aliud intendimus q̄ hoc, s. quod est i dispositio ne, in qua non est, cū fuerit in potentia. & s̄lt̄ aliquid esse in potentia significat, q̄ est in dispositione opposita dispositioni, in qua est in actu. & quia actus & potentia sunt relatiua contraria: & vtrunq; relatiuorum accipitur in definitione alterius: & non accidit inde malum.

Actus & potentia sūt relatiue contraria.

H Et d. & non oportet querere definitionem omni modo, i. & non oportet querere definitionem in omnibus rebus eodem modo. definitiones. n. rerum non relatiuarū debēt esse alio modo à definitionibus rerum relatiuarum. D. d. sed consyderatio est de rebus, quæ dñr fm convenientiam. i. sed definitio, quā querimus hic est alio modo: cū consyderatio hic est in rebus, quæ dicunt fm comparationē adinuicem, s. in reb⁹ relatiuis. D. d. exemplum, & d. qm̄, sicut proportio, &c. i. qm̄ sicut ædificans dicitur in respectu ædificati, & ædificatum in respectu ædificatis: & dormiens in respectu vigilantis, & vigilans in respectu dormientis: & videns in respectu clausi oculorum, & econuerso: & forma in respectu materiæ, & econuerso: & artifex in respectu artificiatī, & econuerso, & s̄lt̄ est in suis definitionib⁹, cū significatio definitionis debeat esse æqualis significationi nominum.

Relatiua sensuicem a. s̄iunt, & non accidunt inde malū. Idē i porphyrio cap. de specie.

D. d. sint igitur alterius, &c. i. sint igitur hæ duæ definitiones actus vniuersalis, quod autem significat vtrūque istorum in vnaqua; specie est

diuersum, non confusū. D. d. sed dñr aut fm convenientiam, &c. i. qm̄ quidam de quibusdam dñr fm convenientiam & proportionalitatem, sicut dñr hoc nomen potentia de duobus fm proportionalitatem eorū. & hoc intendebat, cū d. vt sit. i. vt hoc nomen potentia dñr de duobus, quorū proportio alterius ad illud, ad quod comparatur, est sicut proportio reliqui ad illud: & hoc per hanc præpositionem ad, aut alias præpositiones, D. d. exemplum, & d. quædam enim sunt sicut motus ad potentiam, &c. i. v. g. in eis, quæ dicuntur fm proportionalitatem, est dicere potentia ad motum, & potētia, q̄ est in materia ad formam: proportio. n. potētiæ, q̄ est in moto ad motum, est proportio potētiæ, q̄ est in materia ad formam. D. d. Et alio modo, &c. i. & potentia dicitur alio modo ab eo, qui dñr fm convenientiam. v. g. dicere, q̄ infinitum est in potētia. & intendit, q̄ non intelligitur hic p potētiā potentia, quæ dñr respectu actus. ista enim est finita, sed intelligi cū dicitur infinitum est in potentia, i. q̄ semper potentia associatur ei, vt dictum est in Physicis. D. d. & vacuū.

L

i. & sicut sermo dicentis, q̄ vacuum est in potentia in corporibus non actu, & sermo dicentis, q̄ in materia est potentia ad formas infinitas est de hoc genere. D. d. & omnia, q̄ sunt talia in potentia, &c. i. & omnia, quæ dñr in potentia & actu fm convenientiam, inueniuntur in plurib⁹ speciebus entium. vt dī, q̄ in visu & in ædificato, & inspecto. i. qm̄ dicitur q̄ visus quidam est in potentia, & quidā in actu. & s̄lt̄ visum quoddam est in actu, & quoddam in potentia. & s̄lt̄ de ædificante & ædificato Et, cū indu-

Proportio q̄ est in moto ad motū, est proportio potētiæ q̄ est in materia ad formam.

M

A induxit istos duos modos potentie, s qui dicitur fm convenientiam, & qui nō dī, incēpit distinguere eos, & d. qm in istis possibile est vt actus sit verus, &c. i. potentie autem, quæ dñr in rei veritate, possunt exire in actum in aliquo tpe, ita q in eis nō remaneat potentia aliquo modo: & tunc erit verum dicere eas exire in actum simplr, non in actum incōpletum. D. induxit exemplum prædictum, & d. illud autem, quod aspicitur, quia videt. i. illud autem, qd est visum in potentia, potest exire in actum, qñ in aliqua hora aspexerit aliquis ad ipsum, qm in illa hora erit visum in actu. & similiter aspiciens illud in potentia potest aspice re illud in actu, quia habet potentia ad hoc. D. induxit fm modum, & d. infinitum autem, &c. i. dicere autē, q infinitum est in potentia, non in tendimus potentia, quæ ex it in actū, ita q non remaneat in eo potētia oī no. & hoc dixit, q declaratum est in Physicis, q si ista potentia exiret in actum, tunc infinitum esset in actu; qd est impossibile. qm signū istius potentie est non cessare, neq; separari ab illo, ad quod potest. & ipsum nō potest, nisi ad singulas partes ei⁹, quod ex it in actum rei, cuius exitus est infinit⁹. Et de hoc genere est potentia accepta in definitione mot⁹. quoniam, si ista potentia exiret in actum, destrueretur motus. Et d. q ista potentia non potest esse separata, sed fm cognitionem: qm illud, quod est separatum ab ea est illud, quod intellectus intelligit in actu. & iste modus potentie inuenitur in tē pore, & in motu, & in diuisione quā titatum, vt dictum est in Physicis. Deinde d. necesse enim est, &c. i. &

necesse est vt ista potētia sit in istis D rebus non separata definens, neque res infinita reuertatur finita. v. g. qñ potentia, qua diuidit mensura, si finiretur, tūc finiretur diuisio: quod est impossibile.

Quidnam igitur, & quale qd sit, quod actu est, & his & huius modi manifestum nobis sit.

Quando aliquid dicendum est potentia esse, & quando non. Cap. 2.

Q Vado aut potentia vnū quodq est, & qñ nō, de terminandū est. Nō

Viā Aver. I EpI. C. 3.

enim qñcunq, vtputa terra ne hō est potentia? An non, sed magis cū iā fuerit semen, nec hoc adhuc fortassis. quēadmodum nec a Medicina quodcunq vti que sanet, nec a fortuna: sed aliquid est, qd potest est, & hoc potētia sanum. Definitio vero eius, qd a mente actu sit, ex potentia ente est, qñ qd vult fiat, nullo eorū q extrinsec⁹ sunt, prohibēte. ibi. n. in eo qui sanat est, cū nihil eorū q in eo sunt, prohibeat. sūt aut potentia & domus, si nihil eorum, q in ea re & in materia sunt, vt dom⁹ fiat, phibeat, nec est, quod aut addat, aut tol lat, aut mutet, hoc ē potentia domus. Similiter autem in ceteris, quorum extrinsecus generatio nis principiū, & quorū in habē te ipso, qcunq nullo exteriori p hibente p seipsa erunt: quale semen nondū est, oportet nāq in alio esse, & transmutari. cū autem iam p suum principium tale fuerit, hoc iam potentia est, illud,

Quæ potē
taponitur
I definitio
ne motus.

Metaphysicorum

G lud vero altero principio Idiget. quemadmodū terra nondū est potentia statua: transmutata nā que as erit. Vt autē esse quod dicimus, non hoc, sed illiusmodi. Vt arca non lignū, sed lignea: neque lignum terra, sed terreū. rursus terra, si sic non aliud, sed qđ illiusmodi, ipsum semp potētia simp̄r posterius est. Vt arca, neque terrea, neq; terra, sed lignea. hoc. n. potentia arca, & materia arcæ hæc. simpliciter quidē ei⁹, quod simpliciter est, huius autē hoc lignum. Quod si est aliquid primū, quod non secūdū aliud dī illiusmodi, hoc prima materia. vtp̄ta, si terra aerea, aer vero non ignis, sed igne⁹, ignis prima materia est, tanq̄ quodquid & substātia. hoc. n. vlt. & subiectū differt, eo qđ est qđ quid aut non est. vtp̄ta quod sub̄icitur passionibus, homo, corpus, & aīa: passio vero musicū & albū. dī autē, musica adueniente illud nō musica, sed musicū: & hō, nō albedo, sed album: nec ambulatio, aut motus, sed ambulās, aut motum, sicut ipsum illiusmodi. Quæcunq; igitē ita vltimū substantia est. quæcunq; autē nō ita, sed forma aliqua, & qđ quid est quod prædicat, vltimum materia & substantia materialis est. Et recte sanē accidit illiusmodi dici fm materiā, & passiōes.ambo etenim indeterminata sunt.

Declaratū ē igitur quid sit actus, & qualis ē, ex istis sermonibus, et

similibus. Distinguemus igitur in vnoquoq; particulariū, quādo ē in potētia, & quādo nō. Quiniā, neq; erit semper, neq; simile. nō. n. hō est ī potētia illud, ex quo ē, sed sperma quādo perficitur sua generatio, & quādo nō fuerit tale. & rectū ē vt sit, sicut nō sunt illa, q̄ sunt oīum, q̄ sunt in Medicina, neq; casus etiā: sed aliquid est, quod habet potētiā, & hoc est virtus vel potentia sanans. Et definitio eius, quod est in actu, est secūdum perfectionem ex illo, quod est in potentia, quādo voluerit vt sit, & nullū prohibet extrinsecum. illud vero in eo agit sanitatem, quando non prohibet aliquid in eo. & similiter etiā domus in potentia, si nō prohibet aliquid, ex quibus est vt sit domus: illud. n. quod est possibile vt sit additio talis, & diminutio & transmutatio est in eo. hæc igitur est domus ī potētia. Et similiter in alijs rebus, quarum principium generationis est ab extrinseco. & etiam omnia, quorum principium generationis est in illo, cuius est omnia, per quæ nullum erit eorum, qui sentiuntur ex extrinseco, ut sperma. quoniam, non quando fuerit in alio, transmutatur, sed quando fuerit sicut hoc per principium quod habet, tunc erit in potentia, illud autem indiget alio principio. Vt terra, quæ nō adhuc est idolum in potentia: & si trans-

A si transmutatur, erit cuprum. Et videtur ut sit illud, quod dicitur, non hoc, sed de quo. V.g. arca, quae non est lignum, sed lignea: neq; lignum terra, sed terrenum. Et et terra, si dicitur hoc modo, nō alterius, sed de quo semper, et ē illud, quod est in potentia simpliciter, et est aliud. Ut arca, q̄ nō terrea, neq; terra, sed lignea. et ideo hoc est in potētia arca, et est materia arca, simpliciter vero illud quod est simpli-

B citer, istius vero istud lignum. Et si aliquod primum non dicitur de alio solo, haec est prima materia. V.g. si terra fuerit aerea, et aer non est ignis, sed igneus, ignis erit prima materia, cum non sit hoc. est enim differentia inter vniuersale et subiectum passionum. Ut homo, et corpus, et anima: et passio, ut musicus, et albus. illud autem, in quo est musica, non dicitur musica, sed musicus: neque homo dicitur albedo, sed albus, neq; ambulatio, neq; motus, sed ambulans et motus sic dicitur de quo. Omnia igitur, quae sunt secundū hunc modum vltimū eorum est substantia. et oīa, quae non sunt talia, sed sunt alia forma, et hoc predicabile, vltimū eorū est materia, et substantia materialis. Et accidit. superfluum in hoc, quod dicitur de materia et de passionibus: quoniam utrunque est indefinitum.

Declaratū ē igitur, &c. i. declaratum est igitur quid sit actus, & q̄ est 12
dīa eius, & quid sit potentia, & quā est dīa ei⁹ ex istis sermonibus p̄dictis, & potest declarari et per alia similia. D. d. Distinguemus igit, &c. i. dicamus igitur qm̄ erit vnumq; dīq; particularium in potentia, & quando non, i. dicemus subiectum propinquū, qd̄ pōt esse: & describamus ipsum p̄ descriptionē, qua distingui-mus ipsum ab alijs. D. d. qm̄ neque .n. erit, semper neq; simile. i. non .n. erit subiectū in potentia semp, neq; simile recepto: sed hoc erit in aliqua hora, & alicuius subiecti, neq; in qualibet hora neq; in quolibet subiecto. D. d. nō .n. homo est in potētia, &c. i. hō .n. nō ē in potētia in illo, ex quo generatur, v.g. patre. aut quatuor elemētis, sed in spermate, qm̄ perficietur eius generatio. D. d. qm̄ non fuerit tale. i. nō fuerit in dispositiōe diminuta, sed in dispōne, per quā est generatū. Et hoc est manifestius in alia translatione, in qua dī. & non qm̄ inuenitur hō est homo in potentia, sed quando fuerit sperma proprie: & forte neq; tunc ē. D. d. & rectum est ut sit, sicut, &c. i. & forte quēadmodū casus non est agens oīa existētia in arte medicandi, s. sanitatē, sed aliquid, qd̄ habet potētiā ut agat sanitatē essentialiter, & hec est virtus sanans, ita est in oībus actis, sc̄p̄ agens illa nō est casus, sed potētia aliqua, q̄ est ex eis, sicut potentia sanās de arte Medicinæ. D. d. Et definitio eius, &c. i. & terminus sanitatis, qui est per potētiā statim propinquā, est ex ratione in actū & completēto, i. ex forma sanitatis rationali ex illo, quod est in potentia, quando aliquis artifex voluerit

* a. l. quae est pot.

Metaphysicorum

- G** voluerit ut sit, & nullum extrinsecū impedit. & ista definitio, licet induxerit eam in sanitatem, est vltis oibus rebus factis ab artificio. D.d. illud vero, &c. i. homo vero, qui recipit sanitatem, agit i ipsum faciēs, sanitatem, qñ nullum impedit extrinsecum, aut intrinsecum ad recipiendā sanitatem. D.d. & similiter dom⁹ in potentia. i. & similiter illa ē, ex quibus est domus, sunt domus in potētia, qñ artifex fuerit præsens, & voluerit facere domum, & non fuerit aliquid impediens. D.d. illud. n. qđ est possibile, &c. i. illud enim, quod
- H** est generatū in potentia, recipit additionem, & diminutionem, & trāsmutationem. Et d. hoc quia generatio perficitur per hęc tria. necesse est enim, quando aliquid generatur, ut aliquid superfluum, quod non conuenit ad recipiendū formam, diuidatur à sua materia: & necesse est etiam ut aliquid addatur ei, s. forma, per quam dicitur generari: & additio & diminutio non erunt sine trāsmutatione. D.d. hęc igitur est domus in potentia, &c. i. & illud, quod est domus in potētia, est illud, in quo ponit esse hęc tria.
- I** & hoc est in omnibus rebus, quarū generatio extrinseca est. D.d. & etiā omnia, quorum principium, &c. i. generabilia autem ex se illarum, quæ sunt in potentia, sunt omnia in quibus non est aliquid, quod idiget primo motore extrinseco, ita, qđ sit in potētia illud. D.d. ut sperma, &c. i. ut sperma. & qñ non qñ fuerit in alio, in quo indiget trāsmutante à quo trāsmutetur, & tunc erit sperma: qñ tunc non dī esse in potētia, v.g. qñ est sanguis in venis: sed cum fuerit sperma i actu, & habuerit virtutē, p quā est sperma. D.d. illud autē indiget. &c. i. materia autem remota non est in potentia illud, cuius est materia: quia indiget i hoc, qđ exeat in actum alio motore ab eo, qđ generat illud, qđ est in potentia. v.g. qñ terra non est idolū in potentia, sed est cuprū potētia. qñ, cum trāsmutat à corpore cœlesti, erit cuprū & cuprū est idolū in potentia: qñ ē illud, qđ ab vno motore fit idolū, s. à faciente idola. Et intendebat declarare hoc, qđ materia, qđ pot simpliciter non indiget in hoc, qđ exeat i actū, nisi vno motore tñ. Materia autē, qđ non dī posse simpliciter, sed p potētiā remotā, exit in actum per plures vno motore fm remotionē, aut propinquitatem. D.d. Et videt ut sit illud, quod dicitur, nō hoc, sed de quo. i. videtur qđ illud, quod defert potentiam propinquā ei, est illud, per cuius nomē principale nō disponitur illud, ad quod potest, sed per nomen denominatiuū. v.g. qñ idolū nō dicitur esse cuprum, sed cupreum: neque qñ demonstratur idolū, & cuprum dicitur hoc, sed hoc cum hoc. & hoc est propriū idiomati Græcorum. D.d. exemplum, & d. ver gra. arca, &c. i. hoc, quod d. manifestum est in nostris idiomatibus in reb⁹ naturalibus, et in artificialibus non est manifestū. Deinde d. & etiam terra, si dicitur, &c. i. & etiam terra, si habet materiam, de qua prædicatur, non dicitur qđ est illud, quod est materia illius, sed illud, quo. D.d. & est illud, quod est in potentia simpliciter. i. & illud, à quo denominatur nomē generati, est illud, quod est in potentia illud, quod potest simpliciter. D.d. ut arca, quæ non est terrea, &c. i. v.g. arca,

Offia in
mām p
pinquā,
remota
L

M

Arca, qm̄ matēria ē remota, v.g. terra non dicitur principaliter de arca, neq; sūm denominationē. non n. dī q̄ arca ē terrea, aut terra, sed dī arca esse lignea, quia est potentialiter arca, & est materia arcae. D. d. simpliciter vero &c. i. & illud, qd̄ est in potentia simpliciter, est illud, qd̄ est materia simpliciter. & hec ē materia propinqua. remota autē non dī materia simpliciter, neq; in potentia simpliciter. D. d. Et si aliqd̄ primum, &c. i. & si fuerit hic aliqd̄ prīmū subiectū, qd̄ nō p̄dicat de alio, hoc solū erit materia p̄tīa. D. d. v.g. si terra fuerit aerea, i. v.g. si terra non vere dicat aer, sed aerea, tunc aer erit materia terrae. & similiter si aer non vere dicat ignis, sed igneus, tunc ignis erit materia aeris. & si ignis nō denominatur ab alio, tunc ignis erit prima materia. D. d. cū non sit hoc. i. cū non p̄dicatur de alio. D. d. est. n. dīa, &c. i. est. n. dīa inter totale, qd̄ est cōgregatū ex materia & forma, vt hō, q̄ est cōgregatus ex anima & corpore: & inter animā & corpus, & inter subiectū & passiōes, vt albus & music⁹.

C non n. dī q̄ homo est albedo, sed albus: neq; dī q̄ hō ē musica, sed music⁹: sicut est dispositio in oī re cū sua materia, s. q̄ materia nō p̄dicatur de illo nōse principali, sed denominationis: v. lē autē p̄dicat de re sūm q̄ est, vt dī q̄ hō est animal. D. d. Omnia igit, quae sunt, &c. i. oīa igit illa, quae sunt composita ex accidentibus, vltimū corū est substantia deferens illa. illa autē, quae sunt cōposita ex formis, vltimū corū est materia. D. d. Et accidit superfluum in hoc, &c. i. & accidit additio in definitionibus rerum, quae dñr sūm nomina denominationia, & nomina at-

tributiva. neutrum. n. habet definitionem & in rei veritate, vt declarationem est in tractatu de substantia.

Quādo igitur dicendū est potentia, & qm̄ non, dictum est.

Actum priorem esse potentia, generatione, & tempore. Cap. 3.

QVoniā autē quot modis dicat prius determinatum est, manifestū ē q̄ actus prius potētia est. Dico autē non solum illa potētia definita, quae dī principii transmutatoriū in alio prout aliud est, sed prorsus oī motiuo, et statuario principio. etenim natura in eodē sit, in eodē. n. genere cū ip̄sa potētia. principii. n. motiuū: non tñ in alio, sed in ipso, prout ipsum. Oī itaq; tali prior ē act⁹, & rōne, & substantia: tpe vero quodā modo quidē est, quodā modo vero nō. Quod autē rōne prior, patet. potens. n. est, qd̄ primo pōt, p̄p̄ea q̄ contingit operari. vt puta ēdificatiū, qd̄ pōt aedificare: & visiū, qd̄ pōt videre: et visibile, qd̄ pōt videri. eadē autē de ceteris quoq; ratio est. quare necesse vt rō p̄cedat, & notitia notitiā. Tēpore autē prius sic. qd̄ idē specie agit pri⁹, numero vero nō. dico autē hoc, q̄ eo quidē hōe, qui actu iā est, & frumēto, & vidente prior tēpore materia, & semē, & visuū est, q̄ potētia qd̄ ē hō, & frumentū, et videns sunt, actu vero nō dū: sed hic alia tpe priora actu exiētia, ē qbus haec facta fuerūt, semper

Mī sū p̄dicat de re mīa nōse principali, sed denominationis. Idē 7. Me. 33. & q̄

Metaphysicorum

Semp etenim ex eo, quod potentia est, fit actu ens ab actu existēte: ut hō ex hoīe, musicus ex musico, semp actu primo mouente, mouens autē actu iam est.

Dictū est igitur, quādo oportet dicere potentiam, & quando non. Et, cum distinctum sit secundum quot modos dicitur actus, manifestum est quod actus est ante potentiam. Et dico potentia non definitum, quod est principium transmutationis in aliud secundū quod est aliud, sed vniuersaliter omne principium habens motū, aut quietē. natura enim est in genere, quod est potentia, quia est principium habens motū: sed nō in alio, sed in se, secundum quod est ipsum. Actus igitur est ante oīa, q̄ sunt talia secundum definitionē & substantiā: tempore vero forte est, & forte non. Manifestū est igitur, quod est ante, sicut diximus. primū enim in potētia est illud, quod habet potētia in potestate actus. v.g. edificator, quoniā est illud, quod pot̄ edificare: & visus est illud, quod hēt potētia vī videat: & visum est illud, quod habet potētia vī videatur. & iste sermo est de alijs ēt. ergo necesse est vī in definitione sit ante non esse. Et vī sit ante tēpus tempore illud, quod agit rem, numero vero non. v.g. quoniā in homine, qui est in actu, & triticum, & videns, ma-

teria est ante secundū tempus, & semen etiā, & visum, quod est in potentia homo, & triticum, & vīdens, in actu vero non est ante: sed quia est ante secundū tempus per alium actum, & ex eo generatur ista. semper enim ex illo, quod est in potentia, erit istud, quod est in actu, vī homo ex hoīe, & musico ex musico, semper ex alio primo motore. & motor est in actu ante.

Idest, Declaratum igitur est qñ aliud erit in potentia, & qñ nō erit. Et, quia incēpit in hoc tractatu dicere fm quot modos dicitur potentia, & actus, deinde definiuit potētiā actiua & passiua, & disputauit contra negantes potētiā p̄cedere actum fm tempus, deinde definiuit quid sit potētia & actus simplr, vīl quēre qd̄ eorū, scilicet potētiā & actus, sit prior reliquo, & d. Et, cum distinctū sit, &c. i. & cum distinctū sit in Quinto fm quot modos dī prius & posterius, manifestū est, q̄ actus est ante potentiam fm substantiā, & de finitionē. & quia potētiā dicunt de artificialibus & naturalib⁹, d. q̄ ista prioritas inuenit in vtrūq̄. Et d. & dico potētiā, &c. i. & nō intelligo hic per potētiā, potētiā, quā definiuimus in principio istius tractat⁹, in quo diximus, q̄ potētiā actiua ē principium transmutationis in aliud, fm q̄ est aliud, & passiua principium transmutationis ex alio, fm q̄ est aliud nō ex se: sed intelligo hic p potētiā. oē, quod est principium motus omnis habentis motū, & principium quietis oīs habentis quietem. Et est intelligendum hic p motū trans-

A transmutatione, & per quietem priuatione transmutationis. D.d. natura enim, &c. i. natura enim collocat in genere, quod est in potentia. natura enim est principium: & oē principii est potentia: & potētia est genus eorū, quia cōtinet artificialia & naturalia. D.d. sed nō in alio, &c. idest sed nā non est principium in alio, sed in essentia rei, fm q̄ est essētia illius rei: quod nō est in reb⁹ artificialibus. D.d. Actus igit, &c. i. & actus in oībus rebus naturalibus & nō naturalibus est ante potentiam fm definitionē & fm substantiam, i.

B fm formam: fm vero tempus forte actus pcedit potētiā in quibusdam rebus, & forte in quibusdā rebus nō pcedit. D.d. Manifestū est, &c. i. & manifestum est, q̄ actus est ante potētiā fm definitionē & substantiam, vt declarātū est prius de definitione eius, quod est in potentia illud enim quod est principii potētiæ, est illud, quod innatū est esse in actu ab aliquo, quod ē in actu. ergo actus pcedit in esse potētiā, aut apud naturā, aut apud artificium. illud enim quod pōt ædificare, est illud, quod habet formā ædificati. &

C similiter illud, quod videt, est illud, in quo est præparatio ad recipiendum rem visam. & vñ, quia potētia est non esse, & actus esse, necesse est vt esse pcedat non esse, & agēs pcedat tempore actum. D.d. numero vero, &c. i. generatum autem vnum in numero, & iste homo generatus demonstratus non est anteq̄ generetur, sed est post suā materiā fm tempus. & agens aliquid est etiā: actum fm tempus, actum autē non est ante materiam fm tempus, neque ante agens, sed agens est ante

actum fm tempus. & quia materia **D** est, et sñt potest facere aliud sibi simile ex illa materia pcedenti. Quod. n. generat, generat a suo simili in potentia, & ab agente sibi simili in specie. homo enim generat ex eo, qđ est homo in potētia, & ab eo, quod est hō in actu. oē enim generatum mouet: & oē, quod mouetur, mouetur a motore in actu ante ipsum.

D.d. in actu vero nō est ante, idest actus vero in hoc demonstrato nō est ante potētiā secundū tempus.

D.d. sed quia est ante, &c. i. qm̄ illud, quod est in potētia, nō fit actu, nisi per illud, quod est in actu illius speciei. vt hō ex homine, & musicus ex musico: oē enim generatū mouetur a motore priore ipso in actu.

Idē 8. hui⁹
cō. 14. & 8.
Phys. 14.
E.

Dictum est autē in sermonib⁹ de substantia, q̄ omne, quod fit ex aliquo, aliquid, & ab aliquo fit. & hoc specie idem. Quare videtur impossibile esse ædificatorem, qui nihil ædificauerit, aut citharcedū, qui nihil citharizauerit. q̄ enim discit citharizare, citharizando discit citharizare. sñt et alij. Vnde redargutio sophistici oriebatur, q̄ aliquis non habens sciam, faciet id, cuius scia. qui nanq̄ discit non habet. sed qm̄ eius, quod fit, aliquid factū est, & eius, quod aliquo modo mouet, aliquid motum est (hoc autē in de motu manifestū est) discētem quoq̄ necesse fortasse est aliquid scientiæ habere.

Et dictum est in sermonibus de substantia, quod omne, quod generatur, ē ex aliquo, & per aliquod, & q̄

Metaphysicorum

E & quod hoc est secundū formam
idē. & ideo existimatur, quod im-
possibile sit ut sit edificator, qui
non edificet oīno, & ut sit cithari-
sta, qui non citharizet omnino. qui
enim addiscit citharizare cithari-
zat et addiscit. et similiter de alijs
etiā. Et ex hoc fuit causa sermonis
Sophistarū, quod possibile est ut co-
gnitio non sit in vno, & ut agat il-
lud, quod habet dominus cognitionis.
non igitur habet addiscens, nisi
H ut sit aliquid ex eo, quod habet ge-
neratum, & ut moveatur aliquo
motu eorum, quae universaliter ha-
bet motor. & est manifestū in ser-
monibus de motu, quoniam est ne-
cesse ut hoc & addiscens habeant
aliquid de cognitione.

14 Intendit p sermonē de substantia
Septimū istius libri, in quo locutus
est de principijs substantiæ sensibilis.
Et cum d. ex aliquo intēdit mām.
& p aliquid, intēdit agens. & q agēs
& actū sunt idem in forma. totum
enim hoc declaratum est in illo tra-
I ctatu, & intēdebat declarare p hoc,
q actus est ante potentiā fm temp⁹,
& fm substantiā. D.d. & ideo existi-
mat, q impossibile sit ut sit edificator, q
nō edificet oīno. i. & quia actus pce-
dit potentiā tpe, existimat, q im-
possibile est ut acquirat artē edifica-
torie qui nō edificat, neq; artē ci-
tharizandi, qui nunq citharizavit.
D.d. qui enim addiscit cithariza-
re, &c. i. qui enim addiscit cithariza-
re citharizat ut addiscat, & sic acqui-
rit artē citharizandi. & sicut in alijs ar-

tificijs, q addiscuntur p exercitium. **K**
D.d. Et ex hoc fuit cā, &c. i. & ex
hoc, q actus pcedit potentiā, fuit cā.
qōnis Sophistarū famose attributę
Mennonī, p quā destruit scire & ad-
discere. dicebat. n. q impossibile est ali-
quid addisci. qm addiscere aut erit
sine aliqua actiōe scē addiscere, aut
p aliquā actiōne. si igit sine aliqua
actiōne, nō erit illic addiscere oīno,
& si p actiōnes illius scē, tūc addi-
scens erit sciēs, & nō indigebit addi-
scere. v.g. q si nō addiscit cithariza-
re nisi qui citharizat: & non cithari-
zat nisi qui scit citharizare: ergo
impossible est addiscere citharizare. Se-
quitur enim ex hac qōne ut qui nescit
citharizare agat citharizāte actiōne.
& hoc intēdebat, cum d. & ut agat il-
lud, quod hēt dñs cognitionis i. v.
addiscēs agat actiōne sciens: dicen-
do q qui addiscit hēt sciām, & qui
habet sciām est sciens: ergo addiscēs
est sciens. D.d. non igit habet, &c. i.
qm oē quod generatur & fit aliqd,
impossible est hoc fieri, nisi ut habeat
nātū illud aliquid ex eo, quod habe-
bit in postremo. v.g. qm impossible est
ut citharizet, nisi ille, qui habet ali-
quid de arte citharizandi. & ideo asi-
nus non addiscit citharizare, neque
hō, qui non est innatus citharizare.
& hoc intēdebat eūm dicit, & ut mo-
ueatur, &c. i. & omne, quod move-
tur in aliquo motu, impossibile est ut mo-
ueatur illo motu, nisi habeat aliqd
eorū, quæ habet motor: & si nō ha-
bet eodem modo, secundum q ha-
bet motor. D.d. & est manifestū ex
sermonibus de motu, &c.

At ex hoc quoq; patet quod
actus prior potentia, & genera-
tione, & tempore est,

Actum

Agens &
actū sunt
idē i. forma.
Idem. 7.
Met. 18.

6. Phy
com. j

A Actum substantia priorem esse potentia.
Cap. 4.

AT vero substantia etiam. Primo quidē, quia quæ generatione posteriora, forma & substantia priora sunt: ut vir puero, & homo semine. illud enim iam habet formā, hoc vero nō. Et quā omne, quod fit, ad principium & finem progreditur. etenim cuius causa principium ē. generatio vero finis gratia. finis vero actus, & huius gratia potentia sumitur. non. n. ut visum habeant animalia vident, sed ut videant visum habēt. similiter ēt ædificatiua ut ædificēt, & speculatiua ut speculentur, non ut speculatiua habeant speculantur, nisi qui exercitantur. hi vero non speculantur, sed aut sic, aut quia nō indigent speculari.

Et etiam est rectum ut sit manifestum, quod actus hoc modo est ante potentiam secundum generationem, & tempus, & substantiam etiam. Primo vero, quia quod in generatione est post, est ante secundum formam, & substantiam etiam. v. g. ut qui est ante puer, et homo est ante utrumque, in quibusdam enim forma precedit, & in quibusdam non. Et, si aliquid generatur, inquit ad principium, & complementum per quod est, & generatio est propter complementum. actus vero est via. & propter hoc inuenitur potentia. animal enim nō videt ut

habeat visum, sed ut videant illud habent. & similiter scientia edificatoria est ut edificet, & scientia considerationis est ut consideret. sed non considerant quando generatio est in eis prater illos, qui consulunt. & isti non quia considerant, sed quia hoc fuit, quia non indigent considerare aliquid omnino.

Idest, & rectū est ut appareat, id est quod actus est ante potentiam, non solum modo tpe & generatione, sed et substantia hoc modo. D. d. Primo vero, & c. i. primo vero, quia oēs, cui generatio est post in tēpore, est ante secundum formam & substantiam. ut vir, qui secundum formam est ante puerum, & in generatione est post illud, & homo precedit utrumque secundum formam. D. d. in quibusdam. n. & c. i. & causa hoc est, quā illa, quæ sunt posteriora in generatione, habet formā, & priora non hnt formam, quæ est complementum. Et in alia translatione d. illud. n. habet formā, & hoc non habet. vir. n. habet formam completam, & puer non habet: & ideo precedit ipsum secundum formam. D. d. Et, si aliquid generatur, & c. i. & apparet etiam, quod actus precedit potentiam in esse, secundum quod apparet, quod finis precedit illud, cuius est finis. omne enim quod generatur, fit per suam generationem ad complementum. D. d. actus vero est via, i. actus vero ē via, & finis, ad quē fit generatum. D. d. & propter hoc inuenitur potentia. i. propter actum inuenitur potentia ante actum. D. d. animal. n. non videt, & c. i. animal enim non videt ut acquirat virtutem visibilem, sed habet virtutem visibilem ut videat per

Meta. cū. cō. Auer. HH

Metaphysicorum

G illam. & similiter scientia ædificandi est vt ædificet, & confyderandi vt confyderet, non econuerſo. Deïde d. ſed non confyderant, &c. i. ſed nō confyderant, qñ confyderatio generatur in eis, ſed quando generatio ſcientiæ ſpeculatiuæ perficitur i eis. D. d. præter illos, &c. i. & iſti enim confyderant vt acquirant illud, per quod eſt confyderatio, & vninerſaliter agunt vt acquirant illud, p quod eſt actio. ſed iſti non habent veram confyderationē, quæ eſt ex ſcientia. illi enim, qui habent confyderatio-

H nem, non indigent confyderare vt acquirant confyderationē. & hoc intendebat, cum d. & iſti non quia confyderant, &c. i. & illi, qui confyderant confyderatione diſciplinæ cōfyderant, non quia ſunt de numero confyderantium, ſed confyderant, vt ſint in tali diſpoſitione, i qua nō indigent confyderare de aliquo omnino. Et in alia translatione, d. & illa non cōfyderant, ſed ita accidit vt non indigeant confyderare de aliquo oīno. i. & iſti non ſunt vere cōfyderantes, ſed per iſtam actionem accidit eis vt ſint i tali diſpoſitione, i in qua non indigent tali confyderatione, quia acquirēt cōfyderationē.

Item materia eſt potentia, quæ progredi pōt ad formā, cum vero actū ſit, tunc in forma eſt. ſiſt etiam de cæteris, & quorū motio finis. Quare quēmadmodū docentes, cum diſcipulum oſtēdant operantem, putant impoſuiſſe finem, ſimiliter etiam natura. Si enim nō ita ſit, erit Mercurius Paſonis. non enī erit manifeſtum, an intra vel extra ſit ſcia, quēadmodū ē ille, opus. d.

finis, operatio vero opus. vnde **K** nomen operatio dī ab opere, & tēdit ad perfectionem. Cum autem quorundam quidē vltimū ſit vſus, vt viſus viſio, & nihil præter hanc aliud à viſu fiat opus, à quibuſdam vero fiat aliud, vt ab ædificatiua domus præter ædificationem, nihilominus tñ illic quidem finis, hic vero magis finis potentiæ eſt. ædificatio namque in ædificato ſimul & ſit, & eſt cum domo. Quorūcūq; ita que aliud quiddā præter vſum eſt id, quod ſit, horum actus in eo, quod ſit, eſt: vt ædificatio in eo, quod ædificatur, & cōtexio, in eo, quod cōtextitur. ſimiliter & de alijs, & omnino motus in moto. Quorū vero nō eſt aliud quoddam opus præter actionē, in ipſiſmet actio eſt. vt viſio in vidente, & ſpeculatio in ſpeculāte, & vita in anima, quare felicitas etiam, vita namq; qdam eſt.

Et etiam, quia materia eſt in potentia, impoſſibile eſt vt veniat ad formam. & cum materia fuerit in actū, tunc erit in forma. & ſi militer in alijs etiā, & in eis quorum complementum eſt motus. & ideo quēmadmodū quando ſciunt, & faciunt addiſcentem agētem, vident quod iam veniunt ad perfectionē, ſimiliter eſt de natura eī. Quoniam ſi non fuerit in hac diſpoſitione, tunc Mercurius erit diſſimilis. & erit ſcia non manifeſta; ſi fuerit intrinſecus; & ſi fuerit extrin-

Astinsecus, sicut Mercurius. operatio enim est complementum, & actio est operatio. & ideo hoc nomen actus etiam dicitur de operatione in Græco, & habet quasi complementum. Ergo erit in usu rerum, quæ sunt magis propria, ut consideratio visus, & non erit alia operatio considerationis præter hæc omnino, & erit operatio ex quibusdam rebus aliquid, sicut est domus ex arte edificatoria. & est aliud ab

B arte edificatoria, sed est potentia quasi aliquod complementum in aliquo, aut est in aliquo non complementum. edificatoria enim est in illo, quod edificatur, & textoria in illo, quod textitur. & similiter in alijs rebus, & uniuersaliter motus in moto. Omnia vero, quæ non habent aliam operationem præter actum, actus est in eis. ut consideratio in considerante, & vita in anima. & ideo fortuna est in anima.

C quia est qualitas alienius vite.

16 Id est, Et etiam materia, dum est in potentia, non est perfecta per formam, neque habet esse, quod habet forma. & cum venit ad actum, tunc perficitur per formam, & habet esse, quia habet formam. Et potentia istius declarationis est talis. quia forma præcedit substantiam, & esse materiam, & materia perficitur per illud, quod est perfectum finis actum, non finis potentiam, & ideo necesse est ut actio sit perfectior potentia, & prior in ea in esse. D. d. & similiter in alijs. i. &

similiter est de alijs potentijs, nisi potentia, quæ est in prima materia. D. d. & in eis, quorum complementum est motus. i. & similiter est in eis, quorum perfectio est in motu, scilicet quod perfectio non erit in eis, nisi per actum, non per potentiam: & illud, propter quod acquiritur perfectio, est perfectius. D. d. & ideo quemadmodum, quando sciunt, &c. i. & quemadmodum magistri, quando faciunt addiscentem esse scientem, vident se peruenire ad complementum & perfectionem, ita est de natura, quia non cessat mouere rem, donec perueniat ad suam ultimam perfectionem, & tunc cessat. & declarat per istam, quod ars & natura intendunt actum, non potentiam. D. d. Quoniam, si non fuerit, &c. i. quoniam, si esse rei non fuerit, secundum quod est in actu, sed secundum quod est in potentia, tunc ignoras & sciens erunt idem. ver. g. Mercurius, qui fuit valde sciens, & Onofrius, qui fuit valde turpis. & tunc scientiam existere in anima est sicut existere extra animam, scilicet quod anima non habet proprium de scientia aliquid, quod non est extra animam. anima enim non proprie disponitur per scientiam, nisi quando fuerit sciens in actu: & maxime quando fuerit in sua ultima perfectione, scilicet quando virtus scientia. Deinde d. sicut Mercurius. ita quod accidit hoc in Mercurio, scilicet ut disponatur per scientiam, quando sit in potentia, sicut disponit illud, quod non habet scientiam. Deinde d. operatio enim, & c. i. & signum eius, quod actus est complementum, & perfectio, est, quoniam actus est operatio, & operatio eius est complementum, & perfectio operantis. & ideo hoc

Illud, per quod acquiritur perfectio est perfectius.

Nam non cessat mouere rem, donec perueniat ad ultimam perfectionem.

F

Operatio est complementum, & perfectio operantis.

HH ij nomē tu.

Metaphysicorum

G nomen actus est dicitur de operatione in lingua Græca. & ideo significat illud, quod significat complementum, & perfectio. Et cum d. q. actus & operatio est finis, incipit definire operationem, & actum, quæ sunt huiusmodi in vnoquoque ente. D. d. Ergo erit aut per visum rerum, & c. i. ista operatio est, quoniam vnumquodque entium utitur actione sibi propria, v. g. visum uti inspectione, quæ est sua operatio propria, in qua non convenit cum alio. & ideo ista operatio est finis visus. D. d. & erit operatio, & c. i. ista operatio in quibusdam rebus est in

H hoc, quod faciat aliquod proprium, ut ars ædificatoria, quoniam operatio eius propria est facere domum. Et d. hoc, quoniam quædam res sunt, quarum finis est agere utrum, & quædam sunt, quarum finis est aliquod actum. omnia igitur entia conveniunt in hoc, quod complementum & perfectio eorum est in operatione propria. & hoc duobus modis: quoniam aut finis est agere ut in visu, aut aliquod actum ut in ædificatoria. D. d. sed est potentia, & c. i. quoniam actus est perfectio potentia, & omni modo materia, siue fuerit complementum in re, in qua est complementum, aut in alio etiam. D. d. ædificatoria. n. est in edificato, & textoria in textu. similiter in alijs rebus etiam vbi motus in moto, & hæc est pars, in qua est actus D. d. Omnia vero, quæ non habent aliam operationem, & c. i. omnia vero, quæ non habent acta, sed finis eorum est actio, actiones eorum existunt in eis, ut videre in visu, & vita in anima & fortuna in ea: quoniam fortuna est qualitas alicuius vite, & est vite nobilis.

Vnde patet quod substantia, & forma, actus est. Et secundum hæc igitur ratio

nem manifestum est quod prior substantia actus, quam potentia. Et, quæ admodum diximus, tempore semper præcedit actus, alius autem alium usque ad eum, qui est primo moventis. Veruntamen etiam magis principaliter. æterna enim priora corruptibilibus substantia sunt: nihil vero potentia æternum est. Ratio autem hæc. omnis potentia simul contradictionis est. quod enim non est possibile esse, non inest alicui. omne vero possibile, contingit non agere. quod igitur est possibile esse, contingit esse. **L** se & non esse. quod vero est possibile non esse, contingit non esse, quod autem contingit non esse, corruptibile est, aut simpliciter, aut hoc ipsum, quod dicitur contingere non esse, siue secundum locum, siue secundum quantum, siue secundum quale: simpliciter vero quod secundum substantiam. Nihil igitur simpliciter incorruptibile simpliciter potentia est: secundum aliquid autem nihil prohibet, ut quale, aut ubi. actu ergo omnia. Nec eorum, quæ necessario sunt, licet hæc prima. si enim ipsa non essent, nihil esset profecto. Nec igitur motus, si quis æternus est, neque si quid quod movetur æternum, non secundum potentiam movetur, nisi vnde, quod. huius autem materia nihil prohibet esse. Quare semper agit Sol, & stellæ, totumque cælum. Neque timendum ne quicquam stet: quod metaphysici quidam Naturales. non enim intignantur, cum hoc faciunt, eo quod motus eis non est circa contradictionem.

Ois potentia sit contradictio- nis est.

Non est timendum, ne quicquam stet

Quædam res se quarum finis est agere utrum, & quædam sunt, quarum finis est aliquod actum.

Fortuna est qualitas vite nobilis. Videtur Averrois. I. Epist. 12. 1.

A dictionis potentiam, quæadmodum corruptibilibus, ita ut laboriosa eis sit motus continuatio. substantia namque, materia & potentia existens non actu, huius causa est.

Manifestum est igitur, quod substantia, & forma est actus. Et secundum hunc sermonem manifestum est, quod substantia, & actus sunt ante potentiam. Et sicut diximus, semper precedit tempore: ergo

B go precedit actus, qui est ante illud, quod semper mouetur primo modo. Et alio modo etiam dicens Verum. æterna. n. sunt secundum substantiam ante illa, quæ corrumpuntur, & nullum est æternum in potentia. Et omne verbum, & omnis potentia est contradictoriis insimul. illud enim, quod non habet potentiam ut sit, non erit: quia non est aliquid. & omne quod habet potentiam, possibile est ut non agat. ergo

C illud, quod habet potentiam ut sit, possibile est ut sit, & ut non sit. ergo illud habet potentiam ut sit, & non sit. & illud, quod habet potentiam ut sit, possibile est ut non sit. & illud, quod habet potentiam ut non sit, corrumpetur, aut modo simplici, aut hoc modo. quod igitur dicitur quod est possibile ut non sit, aut quantitate, aut qualitate, aut modo simplici per substantiam. ergo nullum eorum, quæ non cor-

rumpuntur modo simplici, est in potentia modo simplici. aliquo vero modo nihil prohibet, ut qualitas, aut ubi. sed omnes sunt in actu. Et non sunt ex eis, quæ sunt necessario. quoniam, si ista prima fuerint ita, ergo nihil omnino est in potentia. Neque, si motus fuerit æternus, neque, si aliquid motum æternum, non est motum in potentia, nisi sit de ubi in ubi. & nihil prohibet ut hic sit materia. Et ideo Sol semper agit, & stella, & totum cælum. Et non est timendum quod quiescant in aliqua hora, sicut est timendum de duabus materiis, ne habeant fatigationem de hac actione. quoniam non est eis magis quam potentia contradictoria, sicut est motus in eis, quæ corrumpuntur, ut motus continuus sit compositus. quoniam, si sit materia, & sit in potentia non in actu, hac est causa eius.

Et, cum sit declaratum, quod actus ¹⁷ est forma, & quod forma est ante potentiam secundum definitionem, manifestum est, quod definitio, & illud, quod est in actu, est ante illud, quod est in potentia secundum definitionem, & quiditatem. Deinde d. Et, sicut diximus, &c. i. & actus etiam, qui est motor, inuenitur precedere tempore rem motam. & ascendit hoc ad primum motum, & ad primum motum rem, in quo non est potentia omnino. Et intendit illud, quod declaratum est in Physicis, scilicet quod omnia mota reducuntur ad primum motorem;

HH iij qui

8. Phy. 78. & 79.

Metaphysicorum

Gui est actus, in quo non est potentia omnino. Deinde d. Et alio modo etiam dicens verum, &c. i. & in alia translatione. Sed illud, quod est magis verum, est dicere, qd aeterna sunt priora substantiis sensibilibus. & nullum aeternorum est in potentia. i. & illud, quod est manifestius, & magis verum est dicere, qd res aeternae sunt priores rebus generabilibus & corruptibilibus. & in aeternis potentia non est: potentia enim non est nisi in generabilibus & corruptibilibus.

non corrumpuntur fm substantiis, habent potentiam qd substantiis eorum corrumpatur. Et hoc d. in hoc loco, quasi vagando, & declaratio eius perfecta est in Primo Coeli & mundi. illic enim declarauit, qd impossibile est vt in eterno sit potentia ad corruptionem. D. d. aliquo vero modo, &c. i. sed est possibile vt in quibusdam aeternis sit potentia aliquo modo modorum potentia. v. g. vt partes eorum sint in potentia in aliquo loco, non in alio, aut in aliqua qualitate. hoc enim non est prohiberi. i. istae qualitates, quae possunt esse & non esse in corporibus caelestibus, sunt aliae ab eis, quae attribuitur alterationi, vt obscuritas Lunae, & illuminatio, & similia. Deinde d. sed omnes sunt in actu, i. sed omnes transmutationes, quae apparent in caelo, sunt secundum genus in actu, scilicet qd in eis non inuenitur aliquod genus transmutationum in potentia, postquam non sint. sed illud, quod inuenitur ex eis potentia ante actum, est sicut singulae partes illarum transmutationum. Deinde d. Et non sunt ex eis, quae sunt necessario. i. & non omne, quod apparet in caelo, est in actu semper sine potentia, & sine motu. qm, si ita esset, inueniretur in potentia, scilicet factum de nouo. & hoc intendebat, cum d. qm si ista prima fuerint ita, nihil omnino erit in potentia. Deinde d. Neq, si motus fuerit aeternus, &c. i. & similiter, si fuerit motus aeternus, impossibile est vt suum totum sit ante in potentia, scilicet secundum genus, sed secundum partes & totum hoc declaratum est in Physicis. Deinde d. & nihil prohibet vt hoc sit materia. i. & hoc, qd corpus caeleste non denudatur a potentia

10 & infra.

In eternis
nō ē potē-
tia. vide. 2.
Coel. 32. &

34. & 12.
Met. 30.

H Deinde d. & omnes potentiae, & omne possibile est potentia ad esse, & ad non esse, non potentia ad alterum contradictorium. quoniam, si habuerit potentiam ad alterum contradictorium, non habebit ad alterum: & illud, ad quod non est potentia, non erit: & qd non erit, est impossibile. & si alterum contradictorium est impossibile, reliquum est necessarium: & sic non erit possibile. & hoc intendebat, cum d. illud. n. quod non habet potentiam vt sit, non erit: quia non est aliquid, i. quia est non esse impossibile. Deinde d. & omnia, quae habent potentiam vt agant, possibile est vt non agant cum potentia possibilis in duo contradictoria. D. d. ergo illud, quod habet potentiam, &c. & hoc est manifestum per se. Deinde d. & illud, quod habet potentiam vt non sit, corrumpetur &c. i. & omne corruptum aut dicitur esse corruptum simpliciter, & est corruptum secundum substantiam: aut dicitur esse corruptum per aliquod eorum existentium in eo, vt qualitas aut quantitas. Deinde d. Ergo nullum eorum, quae non corrumpuntur, &c. i. declaratum est in scientia Naturali, qd nullum eorum, quae

L

M

in

A in vbi, non prohibet vt sit materia. Nihil phi
bet vt cor-
lū sit mī,
sed prohi-
bet vt sit
fora. vide
2. cap. de
sub ioribz
& 8. Met.
c. 12. & 1.
Coel. 10. &
quæ ibi.

Idē 8. phy.
79. & 2. c.
de substantiā
ma orbis.

hæc enim est dispositio materiæ, scilicet non denudati à potentia, sed prohibet vt sit forma. Deinde d. Et ideo Sol semper agit, &c. i. quoniam non est in eis potentia ad fatigationem magis q̃ potentia ad corruptionem: sicut est dispositio in motib⁹ & ī motis ex se generabilibus & corruptibilibus, scilicet q̃ potentia fatigationis in eis est maior potentia ad corruptionem. Et, cum in corporibus cœlestib⁹ nō est potentia ad corruptionem, quæ est minor potētia fatigationis, quāto magis non erit in eis potentia ad fatigationem. & natura aufert à corporibus cœlestibus potētiā ad corruptionem, vt motus sit continuus & æternus. Deinde d. qm̃, si sit materia, &c. i. qm̃, si materia est in generabilibus & corruptibilibus, & est in potentia, ista potētia, quæ in eis est, est cā fatigationis & corruptionis.

B Imitantur autem incorruptibilia & illa entia, quæ in transmutatiōe sunt, vt terra, & ignis, etenim semper hæc agunt, per se enim, & in seipsis habent motū. Cæteræ vero omnes potētiæ, vt determinatum est contradictionis sunt (q̃ enim potest sic mouere, potest etiam non sic) q̃cūq; scilicet secundum rationem. Irrationales vero, eo ipso q̃ adsūt & absunt, contradictionis erūt eadem. Si igitur aliquæ naturæ, siue substantiæ tales sunt, quales dicunt in sermonib⁹ ideas, multo magis sciens aliquid erit, q̃ ipsa scientia, & motum, quam motus. illa enim magis act⁹, hæc vero horum potētiæ. Quod

igitur actus prior & potentia et omni transmutatiōe principio est, patet.

*Et illa, quæ transmutantur, assimilantur illis, quæ non corrumpuntur, vt terra & ignis, ista. n. sunt agentia, quia habent motum per se, & in eis. Alia vero potētia, ex quibus agūtur, omnes sunt cōtradictoriorum. illud enim, quod habet potētiā mouere, hoc habet potētiā mouere non hoc ē, vt omnia quæ habent verbum. illa autem, quæ nō habent definitio-
E nes, erunt contradictoriorum, cum sint præsentēs primo. Si igitur ista fuerint nature aliquæ, aut vt substantia tales, sicut illa, quæ dicuntur faciunt exemplaria in verbis, tunc erunt illa, quæ sunt cognitio magis multum aliqua cognitione, & motus etiam motus. ista enim sunt magis actū, illa vero sunt potētia istorū. Manifestum est igitur, quod actus est ante potētiā, et ante oē principii transmutationis.*

F Et illa, q̃ transmutatur, &c. i. & illa, quæ corrumpuntur fm̃ partes, scilicet elementa, assimilantur in hoc, quod agunt perpetue similiter eis, quæ non corrumpuntur, neq; secundū totum neq; fm̃ partes, scilicet corporibus cœlestibus. Deinde d. quia habent motum, &c. id est, quia in natura eorum est vt moueantur ex se, scilicet vt assimilantur moti ex se, scilicet moti per principium in eis, non ex extrinseco. D. d. Aliæ vero potētiæ, &c. i. HH iij &

Metaphysicorum

G & intendit per potentia corpora celestia. qm̄ in corporibus celestibus est potentia ad generationem & corruptionem istorum, & ad generationem contrariorum apud propinquitatem & remotionem. D. d. illud. n. quod habet potentia, & c. i. illud. n. de corporibus celestibus, quod habet potentiam ut sit aliquid, hēt potentiam ut sit non illud, sed contrarium: sicut est dispositio in oibus, q̄ sunt cum ratione, s. quia agunt contraria in dineris: sicut dictum est superius. D. d. Illa autem, quæ non habent definitiones, & c. sic inueniunt in exemplari. s. q̄ sunt contradictoriorum, sine non. & debet esse q̄ non sunt contradictoriorum: quia hoc declaratum est in principio istius tractatus. Et demonstrat hoc, quia in alia translatione sic est: Illa aut, quæ sunt sine ratione, quia sunt presentia, & non sunt contradictoriorum generationis istorum, i. q̄ autē sunt sine ratione, non agunt contraria primo & essentialiter, qm̄ ē presens illud, in quod agūt & est necesse ut sit presens: quia agunt, qm̄ actum intelligunt. D. d. Si igitur ista fuerint naturæ, & c. & in alia translatione sic inuenitur: si autem inuenitur aliqua

H natura sicut ista, aut substantia, sicut dicunt illi qui verificant exemplaria per sermones. dicunt. n. q̄ homo est sciens magis multum q̄ scientia, & motus mobilis magis q̄ motus. ista. n. sunt magis actus, illa vero sunt potentia. i. qm̄ si fuerint hic formæ, & substantia separata, quæ largiuntur sensibilibus cognitionē & esse, tunc homo, qui est ex talibus formis sciens, est perfectioris scientie illis: & formæ motus ex eis sunt etiam perfectioris in motu, q̄ motus q̄ est

in illis formis. Istæ enim formæ sunt potentia, quæ agunt quandoq̄, & non agunt quādoq̄, & acta eorum sunt perfectio & completum actus. & si sint similia, intrans magis capitulum actus, q̄ separata: quod est impossibile.

Actum priorem esse studiosa potentia.

Cap. 5.

Quod autē melior ac præstantior q̄ ipsa studiosa potentia actus sit, ex his patebit. Quæcūq̄. n. fm̄ posse dñr, idem est potens contraria. ut quod dñr posse sanum eē, idē est etiam ægrotans, & simul. eadem. n. potentia est sanū & ægrotum eē, & quiescere & moueri, & extruere & destruere domū, & extrui domū & destrui. Posse itaq̄ contraria simul est: contraria vero simul esse impossibile est, ut sanum & ægrotū esse. quare necesse est vnū eorū bonum esse. ipsum autē posse vtrūque simul, aut neutrū. actus igitur melior. Necesse autem est et in malis finem & actum deteriorē potentia esse. etenim potens est idem ambo contraria. Patet igitur q̄ malum non est præter res. malum namq̄ natura posterius potentia est. Non igitur quicūq̄ in his, quæ à principio, & quæ perpetua sunt, malū est neq̄ corruptū. etenim corruptio de malis ē.

Quoniam autem actus est melior, & nobilior potentia nobili, manifestum est ex istis sermonibus vnumquodque enim eorum, quod dicitur.

M In malis actus ē deterior potentia.

A dicuntur in potentia, est in potentia contraria. v.g. illud, quod dicitur habere potentiam sanitatis, est infirmus etiam, & erunt insimul etiam. potentia. n. sanitatis, & infirmitatis est idem. Similiter & potentia quietis & motus, & motus, & edificare & diruere, & edificari & dirui. Contraria igitur secundum quod sunt in potentia sunt insimul: secundum autem quod sunt contraria est impossibi-

B le. & actiones etiam impossibile est ut sint insimul, ut sanare & debilitare. ergo necesse est ut alterum sit bonum. potentia vero similiter, aut neutrum. ergo actus est melior. Et necesse est etiam in rebus malis ut actus, & complementum sit peius potentia. idem enim, quod potest esse utrumque contrarium. ergo manifestum est, quod non est malum absolutum à rebus. malum. n. naturaliter est post potentiam. Non igitur in rebus, quæ sunt ex principio, & in rebus quæ sunt æterna, non est aliquid malum omnino, neque error, neque corruptio. corruptio enim est ex rebus malis.

C 19. Cum declarauit, quod actus præcedit potentiam in omnibus modis prædictis, vult etiam declarare illud præcedere eam in nobilitate, & d. Quoniam autem actus, &c. i. quoniam autem actus, quod est bonum, est melior potentia ad illud, manifestum est ex hoc, quod dicitur, scilicet quod potentia est potentia ad re-

& ad suum contrarium: & alterum contrariorum necessario est malum potentia & admiscetur cum malo: cum actu vero bono non admiscetur malum omnino, & est actus, inter quem fecit comparisonem, & potentiam, quod est bonum. Et cum d. quod potentia est potentia ad duo contraria insimul, dedit exemplum, & d. v.g. illud, quod dicitur habere potentiam sanitatis, &c. i. v.g. quod illud, quod recipit sanitatem, recipit infirmitatem, v.g. quatuor humores. D. d. & erunt insimul, &c. i. & actus, quod est bonum, est melior potentia ad illud quia cum potentia ad bonum admiscetur potentia ad malum: & cum bono, quod est in actu, non admiscetur malum. Et hoc intendebat, cum d. ergo necesse est, &c. i. ergo necesse est ut, cum bonum exiuerit in actu, sit bonum tamen: cum autem fuerit in potentia, sit, scilicet quod potentia ad bonum erit bona. sed cum ista potentia admiscetur potentia ad malum: quoniam illud, quod est in potentia ad aliquid malum aut habebit potentiam ad duo contraria insimul, aut ad neutrum. D. induxit conclusionem, & d. ergo actus est melior. i. quod potentia ad illud. D. Et necesse est etiam in rebus malis, &c. **E**

Potentia ad sanitatem & agilitudinem est eadem. Oppositum. 3. ph. c. 10. Vide con. 21m.

1. & apparet ex hoc sermone, quod necesse est ut actus malus sit peior potentia ad illud. illud. n. quod potest illud, potest illud, & contrarium eius, quod est bonum, & actus malus est malum simpliciter. D. d. ergo manifestum est, quod non est malum, &c. i. manifestum est igitur, quod malum non est distinctum à rebus, quæ sunt in potentia. malum. n. non inuenitur nisi post potentiam. D. d. Non igitur in rebus, &c. i. manifestum est igitur, quod in rebus, quæ non sunt post potentiam, & sunt illa, quæ sunt æterna, sed esse eorum est principium corruptio.

In sempiternis non est malum, neque error neque corruptio.

Metaphysicorum

G principium, nō est malum oīno, neque error, neque corruptio. corruptio enim est ex rebus malis. Et ex hoc cognoscitur hoc, quod dicunt Astrologi, quod quedam stellæ sunt fortunatæ, & quedam infortunatæ. sed tū impossibile ē scire de eis, quod quedam sunt meliores quibusdam. hoc enim inuenitur in absolutis à motu, nedū in mobilibus.

In absolutis a motu respicit bonū, & melius, oppositum. Me. t. c. 3. Vide contradicō. mes. Zim.

Quo pacto Designationes Geometricæ actū inueniuntur. Cap. 6.

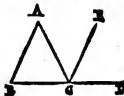
* Designationes quodque geometricæ.

Figuræ quoque actū inueniuntur. diuidentes namque inueniunt, quod si diuisæ essent, manifestæ essent. nunc autem insunt potentia. Cur triangulus duo recti? quia qui circa vnum punctum anguli duobus rectis æquales sunt, si igitur qui circa latus est, educeret, videnti mox esset manifestū. Cur in semicirculo vñ rectus? quia si tres æquales, & quod basis est duo, & qui ex medio super prastat rectus, videnti manifestū erit ei, quod illud sciat. Quare pater quod quod potentia sunt, redacta in actū inueniunt. Cā autem est quod intellectio ē actus, quare ex actu, potentia, & ob hoc agendo cognoscunt, postea

rrior namque generatione est, qui secundum numerum actus est.

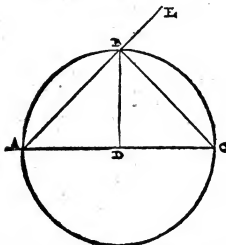
Et figura linearum inueniuntur etiam in actu. quoniam, cum diuidunt inueniunt eas. sed sunt diuisa manifeste. sed modo est in eis in potentia. Quare triangulus habet duos rectos, hoc ē manifestū, quia duo anguli, qui sunt in lateribus vñ puncti, sunt æquales duobus rectis. igitur, si extrahatur vñ vel alterū trianguli, declaratur, quod duo anguli, qui sunt ex duobus partibus lateris tangentis, erunt æquales duobus rectis. Et similiter quare in quolibet semicirculo ē vnus rectus in circūferentia, siue crura sint æqualia, aut non. Et cū basis fuerit diametri, siue cecideris in medio circūferentia, aut in alio. Ergo manifestū ē, quod illa, quæ sunt in potentia, cū sint in actu, sunt existētia. Et cā hoc ē, quod actus erit per itelligere in eo quod potentia erit ex actu. et propter hoc, quādo agunt, sciunt. actus enim numero est post generationē.

Figura, per quam demonstratur trianguli angulos duobus rectis æquales esse.

Figura

Figura, per quam demonstratur angulum, qui est in semicirculo, rectum esse.

Intendit declarare, q̄ res non inueniuntur, & sciunt, nisi qñ sunt in actu. & dat exēplū in Mathematicis quia nō inueniunt̄ ī actu, aut sciunt, nisi qñ Geometer ponit ea in suū intellectum, & extrahit ea d̄ potētia ī actu. & intendit p hoc declarare, q̄ act⁹ est nobilior potētia, cū eē sit nobilior nō esse, & scīa ignorantia. Et d. Et si guræ linearū, &c. i. & figuræ, q̄ sunt in lineis, nō inueniunt, & sciunt, nisi qñ sunt ī actu. D. d. qm̄ cū diuidunt, inueniūt eas. i. Geometer. n. qñ diuidit figuras, inuenit, & scit eas. v. g. cū d. q̄ figurarū qdā cōstāt ex lineis rectis, & qdā ex nō rectis: & rectorū qdā cōstāt ex tribus lineis rectis, & qdā ex q̄tuor. qm̄, cū p̄ficiūt diuisionē, tūc inueniunt & sciunt ī actu, aūt nō diuidunt, nō sciunt q̄ sunt. D. d. sed sunt diuise manifeste. i. sed illud existit ī actu, & scit ī actu, qñ diuidunt suæ spēs: p̄pria ve

ro earū inueniūt̄ eis post diuisionē ī potētia, ita q̄, cū in actu exiuerint eā, q̄ faciunt vella p̄pria existit̄ eis ī actu, tūc exhibent̄ ī actu, & sciūt̄ in actu: an vero neq; erunt exītes ī actu, neq; sciunt. v. g. q̄ triāgulus p diuisionē existit in actu, & erit scit⁹ qñ vero anguli ei⁹ sūt duo recti, erit scit⁹ in potētia ī eo. D. d. q̄a duo anguli, &c. i. sed cū alterū laterū extrahetur, & apparebit q̄ duo anguli, q̄ sunt in duob⁹ partibus lineæ triāguli t̄gētis lineā extractā, sunt æquales duob⁹ rectis, statim appēbit̄ actu q̄ tres anguli triāguli sunt æquales duob⁹ rectis. qñ ē extrahit̄ a p̄fecto, ī quo triāgulus t̄git latus extractū, lineā æquidistantē lineæ tertie triāguli, tūc fiet ibi tres āguli æq̄les duobus rectis: quorū vn⁹ ē cōtinu⁹ triāgulo, & duo reliq̄ sc̄q̄les duob⁹ reliq̄ triāgulis. ille vero, q̄ approp̄q̄t lateri triāguli t̄gētis lineā extractā, erit

Metaphysicorum

Quod erit equalis alternato triaguli, & reliquus reliquo: quia alter est extrinsecus, & alter intrinsecus. D. induxit ēt aliud exemplū, & d. Et similiter, quare in oī semicirculo, &c. & similiter ēt erit scitū ī potētia, & ex nō ēt in potētia ī triagulo, qui cadit in semicirculo, quare angulus, q ē ī circūferētia, semp est rectus, siue duo latera triaguli exeuntia ad duo extrema diametri sint equalia, aut inē qualia. etenim hoc nō scit in actu, nisi qn in actu diuidit in media, & cōplet figuratio. D. d. ergo manifestū est, & c. i. ego declaratū ē ex hoc

H illud, qd est in potētia, nō erit scitū, neq; ens, cū exiuerit ī actū. D. d. Et cā in hoc est, & c. i. & cā in hoc ē, qā intelligere, qd est in potētia, nō venit ad actū, nisi p̄telligere aliud, qd est ī actu. D. d. & pp hoc, qn agūt, sciunt. i. & iō qn cōsiderans cōsiderat ī sciētijs scit. D. d. actus n. numero est post generationē. i. qm, cū cōparatur inter potētiā & actū illius potētię, inuenit q illa potētia p̄cedit tpe actum. cū aut cōparat īter potētiā, q est in generato, & inter actū, qd est extrahēs illud, qd est in potētia in actu, inuenit q actus p̄cedet tempore potētiā, & esse.

Intelligē,
qd ē ī potē
tia si venit
ad actū ni
si p̄ intelli
gere, aliud
qd ē ī actu

Quo pacto ex veritate, & falsitate, actus
potētia sit p̄stantior. Cap. 7.

Viā Auer.
ī Epl. Tr. 3.

Cum autē ens et nō ens dicatur, qddam quidē fm figuras p̄dicamentorū: quoddā aut fm potētiā, aut actū horum, aut cōtraria: quoddam vero maxime proprię ens verum aut falsum: hoc autē in rebus est cōpositiōne vel diuisione: quamobrem verum di-

cit, qui diuisum diuidi, & cōpositum componi putat. falsum autē qui contra q̄ res se habeāt, aut qn sunt, aut non sunt: quare qd verū aut falsum dī, quid, p̄fecto hoc dicimus, cōsiderandū est. Nō. n. propterea qd nos te vere putamus album cē, tu albus es: sed p̄p̄ea qd tu albus es, nos, qui dicimus, verum dicimus. Si quēdam itaq; semp cōposita & impossibilia diuidi: quēdam vero semper diuisa & impossibilia cōponi sunt: quēdā vero contingit contraria esse, esse qd. L. 5. dem est cōponi, & vnum esse: non esse vero non componi, sed plura esse. Ergo circa contingētia quidē eadē fit falsa & vera opinio, & eadem oratio, & contingit qnq; veram, qnq; falsam esse: circa vero impossibilia aliter se habere non fit quandoq; verum, quādoq; falsum, sed hęc semper vera, & falsa sunt.

Et cū dicitur ens et non ens, alterum vero secundū figuras p̄dicamentorum, et alterū secundū potētiā et actū, quę sunt istorum, aut secundū contraria. et dicuntur in rei veritate, aut mō vero, aut modo falso. & hoc est in rebus, aut per cōpositiōnē, aut per diuisionem, ergo qui videt, quod diuisum diuiditur, verum dicit, et qui videt quod congregatū congregatur aliquid. Ablatio in Græco. scilicet. falsum etiam oportet. n. ponere aliquid, cū dicitur, quod illud, quod existit.

A existimatur, est malum. Qui igitur dicit hoc, dicit verum. Et in alia translatione loco istius, & istud, quod est valde verum, aut verum dicit, aut est fallax: et hoc est in rebus componi, aut diuidi. et ideo qui existimat quòd illud, quod est diuisum, est diuisum, verum: et qui existimat compositum esse diuisum, existimat falsum. Deinde sequitur in duabus translationibus hoc, quod dicit modo. Si igitur quedam sunt
B semper composita, et non possunt diuidi: et quedam semper diuisa, et non possunt componi: et in quibusdam possunt esse contraria entia: igitur et compositio & essentia vnius, & non essentia est non compositum, sed ut sunt plura. In rebus igitur possibilibus erit vna existimatio, quæ est falsa & vera. sermo. n. idem est, & potest esse verus in aliquo tempore, & falsus in alio. in illis autem, quæ non habent potentiam
C ut sint alio modo, non erit hoc. & non erunt quandoque vera et quandoque falsa, sed semper vera aut falsa.
21 Intendit declarare, quod actus est nobilior. quoniam cognitio rei, in qua non est potentia ad mutationem in falsis, est nobilior illa, in qua est posse ut reuertatur falsa, postquam fuerit vera: quemadmodum illud, quod semper est, nobilius est corruptibili. Deinde dicit: & cum dicitur ens, &c. i. & cum hoc nomen ens dicitur de vnoquoque prædicamentorum,

& similiter non ens: & vtrumque istorum diuiditur in potetiam & actum, aut in contraria. Deinde dicit: & dicuntur in rei veritate, &c. id est, & etiam quælibet diuisio entis dicitur aut vere, aut falso, & etiam affirmatio significat compositionem eorum adinuicem, & negatio significat diuisionem, manifestum est quod, qui opinatur compositum esse compositum, affirmatio eius est vera: & qui opinatur diuisum esse diuisum, negatio eius est vera: & qui opinatur e conuerso, fallitur in affirmatione & negatione, scilicet qui opinatur compositum esse diuisum, & diuisum esse compositum. & forte hic diminutum est à libro. D. d. Si igitur quedam sunt composita semper, &c. i. si igitur quedam sunt composita semper, & quedam semper sunt diuisa: & quedam quæque composita sunt, quæque diuisa, tunc quiditas rerum, & vnitas, & veritas earum est in compositione & diuisione. Quedam igitur sunt, quorum veritas est semper, & nunquam mutantur: & similiter sunt, quedam, quorum falsitas est semper, & nunquam mutantur: & quedam mutantur de vero in falsum, & de falso in verum. scire igitur illa dicitur scire, scire autem essentiam mutabilem dicitur existimare. D. d. in rebus igitur possibilibus, &c. i. & cum sit licet narrauimus, manifestum est, quod in rebus possibilibus erit eadem existimatio quandoque vera & quandoque falsa. & nos non percipimus. In rebus vero possibilibus, quæ non mutantur à compositione in diuisione, nec e conuerso, non est possibile, sed verum in eis semper est verum, & falsum semper est falsum. Et intendit quoniam, cum

In reb* possibilib* eadẽ existimatio erit qñq; vera & qñq; falsa: nec aut in necessarijs. Idem i sequenti.

Metaphysicorū

Ecū scientia non transmutabilis sit nobilior trāsmutabili: & nō trāsmutatio est rerum existētium in actu, & transmutatio est rerum, quę sunt in potentia: sequitur qđ actus sit nobilior potentia necessario.

Circa incompressa vero quid esse, aut non esse, & verū & falsum? Non .n. est compositum, vt sit quidē si componatur, nō sit autem, si diuisum sit, sicuti album lignum, aut diametrum incommensurabilem esse, nec verum, & falsum similiter ē in illis erit. An, quēadmodū neq; verum est, idem in his, ita nec ipsum esse: sed illud quidē verū, hoc vero falsum ē Attingere nāque ac dicere verum est: non .n. est idem affirmatio & dictio: nō attingere vero est ignorare. Nō est enim decipi circa qđ qđ est, nisi sū accidens. similiter autē est circa nō cōpositas substantias, non .n. est decipi. Et cunctę sunt actu, non potentia. generantur etenim profecto, ac corrumpent. nunc autē ipsum ens non fit, neq; corrūpit: ex aliquo .n. vtiq; generaretur. Quęcūq; itaq; sunt verę ipsum eē quid et actu, circa hęc non est decipi, sed aut intelligere, aut non. verum qđ quid est de eis quęrit, si talia sint, an non. esse vero vt verum est, et nō eē vt falsum. vnū quidē si componitur, verum: si vero non componitur, falsum. vnum vero si est quidē ens sic: est: sin vero non ita, non est. verum autem intelligere hęc. fal-

sum vero nō ē deceptio, sed ignorantia. non qualis cęcitas est: etenim cęcitas qđē, sicuti si omnino non haberet aliquis intelligendi potentiam. Manifestū autē est qđ neq; de immobilibus deceptio est sū qñ, si quis immobilia putet. vtputa si triangulū non putet mutari, non opinabitur mō duos rectos habere, modo non: mutaretur etenim. verū aliqd quidē, aliqd vero non. vtputa parē numerū primum nullū esse: aut quosdā quidem, quosdā vero nō. quō ad numerū autē circa vnū, nec hoc. n. amplius enim quędam quidem, quędam vero non putabit, sed verum dicet, aut falsum, tanquam ita semper se habeat.

illa autem, in quibus non est compositio, vt aliquid sit, aut non sit verum, & falsum non est ita. Non enim est compositū, vt sit si fuerit compositum, & non sit si fuerit diuisum, vt album lignū, aut symetrum diametrum: et non essentia veri & falsi in hoc est, sicut in illis etiam. Quoniam, sicut verum in istis non est idem, similiter essentia: sed est aut verum, aut falsum. Et quoddam est verum, non quia dicitur: quia affirmatiua & terminus non sunt idem: & ignorantia est, quę non tangit rem. Non est enim de pto in eo quod est, nisi per accidens, & similiter in substantiis.

A compositis, quoniam in eis est deceptio. Et sunt omnes in actu, non in potentia. Et si non generantur et corrumpentur, ens enim per se non generatur, neq. corrumpitur. Et si non, esset aliquid ex nihilo. Omnia igitur, quae sunt in suis essentibus aliquid et sunt in actu, etiam non est in eis deceptio, nisi per intelligere. sed queritur in eis quid sint, verum sint hoc, aut non: aut erit sicut verum, aut non erit sicut falsum. Vnde

B enim si fuerit compositum, est verum: Et si non fuerit compositum, est falsum. Vnum autem si fuerit secundum quod est in hac dispositione, est. Et si non fuerit secundum hanc dispositionem, tunc intelligere eas non est verum. Et hoc non est falsum, neq. deceptio, sed ignorantia, non sicut cecitas. ista enim ignorantia est si cut cecitas intellectus, cum nullus eorum habuerit intellectum oino.

C Manifestum est igitur, quod in rebus, quae non moventur, non est deceptio, etiam si attribuatur alicui tempore. V. g. si aliquis existimet quod triangulus est non verum, quia non transmutatur nonnunquam, existimas semper quod possibile est ut in aliquo tempore habeat duos angulos rectos, et in alio non: quoniam si fuerit, transmutabitur. sed aut aliquid quod erit, aut per aliquid quod non erit. V. g. ut non sit neq. vnus numerorum numerus per-

fectus, aut non: aut quidam sit aut non: aut ut sit secundum numerum in vno, non, quoniam non est hoc aliquid et aliquid non est. Et in hoc non est existimatio, sed aut est verum aut falsum, quia semper est in hac dispositione.

Illa autem, in quibus non est compositio, &c. i. res autem simplices, quarum esse, aut non esse non attenditur ut ex eis sit aliquid, aut non sit, sicut est dispositio in compositis, verum & falsum contingentia in eis non sunt in eis sicut verum & falsum in compositis. **E**

D. d. causam & d. non enim est compositum, &c. i. quia verum & falsum in simplicibus non assimilantur compositioni aut diuisioni existentibus extra animam. D. d. ut albu lignu. v. g. quia dicere hoc esse albu, cum sit verum, cum in hoc est, quia albedo est composita extra animam cum ligno: & dicere, quod diameter est sy meter coeque falsum, & ca falsitatis est, quia sunt diuisa extra animam. D. d. & non essentia veri & falsi, &c. i. & quiditas veri & falsi in simplicibus non est sicut in compositis: & intendit in quone quod est. D. d. cam, & d. quoniam, sicut verum in istis, &c. i. quoniam, sicut verum in compositis in quone verum sit non est idem, ita verum non est in eis idem in quone quod sit. **F** in simplicibus & compositis. D. d. sed est aut verum, aut falsum, &c. i. sermo, qui significat verum; quod sit, est aut verus aut falsus: sed in quibusdam, sicut in compositis, quia aliquid predicat de aliquo, et in simplicibus, non quia aliquid predicat de aliquo.

D. d. quia affirmatiua, et terminus, &c. i. et causa in hoc est, quia deceptio, quae accidit in quiditate compositorum, est similis deceptioni accidenti

Metaphysicorum

Sermo de
finitio⁹, &
affirmati-
uus nō sūt
idē. Cōsist
1. Post. 12.
com. 5.

G accidenti in affirmatiua, & q̄ accidit
intelligere simplicia. E de modo de-
ceptionis accidit in definitionib⁹
fm q̄ sunt definitiones, & non sunt
idē sermo definitiuus, & sermo affir-
matiuus. D. d. & ignorantia est, quæ
nō tangit, i. & ignorantia, qua acci-
dit vnū intelligere simplicia, est vt
intellectus nihil intelligat de eis. est
igitur fm ignorantia, quæ est priua-
tio sciz. D. d. Non est enim, & c. i.
& causa in hoc est, quia non accidit
deceptio in quid est, nisi p̄ accides.
in cōpositis quidē per deceptionem

H in affirmatiua, q̄ est ignorantia fm
habitū: in simplicibus vero p̄ priua-
tionē intelligendi, q̄ est ignorantia
fm priuationē. D. d. & sūt in sub-
stantijs, & c. i. & in substantijs non cō-
positis nō accidit deceptio ex suis na-
turis, & sūt in substantijs cōposi-
tis, cū quibus non admisceat potētia
& sunt in actu: sed deceptio in hoc
est nobis. & si i eis acciderit deceptio
ex suis naturis, tunc generarent, &
corrūperent. & si quiditates & for-
mæ ēi generarent & corrumpen-
tur, tūc generarent ex nihilo. & hoc
intendebat, cū d. ens enim p̄ se, & c. i.
& innuit hoc, quod declarātū est in

Si i sub-
stantijs nō cō-
positis ac-
cideret de-
ceptio ex
suis natu-
ris, tūc ge-
nerarent
& corrū-
perentur.
Vide cō. 1.
2. huius.

I tractatu de substantia. D. d. Omnia
igitur, q̄ sunt, & c. i. & oēs substantiæ,
quæ sunt compositz, non accidit in
eis q̄ sit deceptio essentialit, sed per
accidens. quærit enim, qñ sunt igno-
rati esse, expositio nominū suorum
p̄ sermonē compositū. si ergo cō-
positio fuerit vera, tunc esse & intel-
ligentia erit verū. & si non fuerit ve-
ra, tunc esse erit falsum. v. g. vt si ali-
quis quærat quid sit vacuum, & di-
cetur ei quid intendis p̄ hoc nomen
vacuum. si igit dixerit dimensionē
separatā, cōsyderabitur si fuerit im-

possibile dimensionē separatā esse, **K**
tunc vacuum nō erit, ex sermone iu-
dicante, non ex sermone exponēte,
fm q̄ est exponēs. D. d. & si nō, & c.
idest substantiæ vero simplices, si in-
telligunt, tunc intelligere earū erit
fm illud, quod sunt. & si non intelli-
gant, tunc nihil ex eis intelligitur,
quod sit verū, nisi fm q̄ non esse in
telligendi ea nō est verū, non fm q̄
accidit in eis intelligere falsum. fal-
sum enim intelligere non est nisi p̄
compositionē. Et hoc intendebat,
cū dicit: intelligere eas non est ve-
rum. i. & cū dicimus, q̄ apud nos
nō est verū de substantijs simplicib⁹, **L**
nō intendimus q̄ accidit nobis er-
ror, qui est ignorantia fm habitum,
sed accidit priuatio veritatis, quæ est
ignorantia tū. & hoc est in virtute
rationali, sicut cecitas in oculo. Et
innuit p̄ hoc, q̄ nō intelligere res se-
paratas p̄ intellectū humanū est in
intellectu nostro in primo sise cecita-
ti in oculo, antequā perficiat in-
tellectus. Hoc enim nō solum modo
reperit in hac virtute in suo primo
esse, sed in suo esse vltimo. & hoc iā
declarauimus in alio loco. Et decla-
rabimus, q̄ fortunitas maxima, quæ
est inspicere intellectū separatū, est
p̄ potētiā, quæ sit in intellectu spe-
culatiuo apud suā vltimā perfectionē,
sise potētiæ, quæ fuit in vfu
apud aspectū ad colores, non p̄ po-
tētiā de modo potētiarū cogita-
tiuarū, quæ acquirunt per cognitio-
nem. qñ non est sicut existimauit
Auempac, q̄ hoc acquirat per *co-
gnitionem. D. d. Manifestū est igitur,
& c. i. declarātū est igitur ex hoc
in rebus necessarijs nō trāsmuta-
lib⁹ nō decipitur hō ex nā rei, ita q̄
scia de aliquo reuertat existimatio
in

M Vide:
Aia. of
Forum
maxia
currit
potēti
cogita-
rū vt e
mauit
pace.
idem.
Aia. o
* a. l. i
tationi

In prima agitur de Vno, secundum se
considerato. In secunda de vno respectu
multitudinis: vbi de Contrarietibus multa
pertractantur.

Quot modis vnum dicatur: & aliud esse
querere quae vnum dicuntur, &
vni esse, ac eius rationem.

Cap. I.

E

Vòd vnum multis
dicatur modis in di
uisione de quoties,
dictū est prius. Cū
autē multipl^r dicat,
primorū, & eorum, q̄ fm se, non
fm accidēs dñt vnum, quatuor
in summa modi sunt. Et ipsum
nanq̄ continuum aut simplici
ter, aut maxime quod natura, et
non tactu, neq̄ ligatione. & ho
rum illud magis vnum, & pri⁹,
cuius motus indiuisibilior, &
magis simplex est. Item tale etiā
magis est, quod totum est, ali
quamq̄ formam & spēm hñs;
& maxime quodcunq̄ natura
tale sit, & non vi: quemadmodū
quæcūq̄ aut glutine, aut clauo,
aut cōiunctione, at habeat in se,
quod causa ei sit, vt continuum
sit. tale vero est, cui vnus motus
loco, & tpe indiuisibilis sit. Quā
re manifestum est, q̄ si quid na

Við Auer.
[Epi. Tr. j.]

R

Metaph. cū cō. Auer. 11

In aliquo tpe. Et d. hoc: quia, qñ sen
satum recedit à sensu, statim certitu
do sui esse mutatur in existimatio
nē, absq; eo q̄ in nobis accidit error.
D. d. v. g. si aliquis existimet, &c. i.
v. g. q̄ scire trianguli hñe tres angu
los equales duobus rectis nō mutat
de certitudine in existimatiōē, cū
nō sit timēdū in hac hora si sit trian
gulus, cuius anguli non sunt æqua
les duobus rectis. D. d. cū in hoc, &
d. quia non transmutat, &c. i. & cau
sa in hoc est, quia non est timendū,
vt natura trianguli transmutet. &
ideo null⁹ existimet esse posse vtali

Qua hora veniat, in qua sint anguli
equales duorum rectis, & alia hora
non. D. d. qm̄, si fuerit, transmutabi
tur. i. si hoc acciderit in scia triangu
li, tunc natura trianguli transmuta
ret. sed consequens non est verū, ne
que antecedens. D. d. sed aut per ali
quid qd̄ erit, aut p̄ aliquid quod nō
erit. i. sed res necessariz, aut disponū
tur p̄ aliquid, qd̄ est in eis semp, aut
p̄ aliquid, qd̄ nunq̄ est in eis. D. d.
exēplū. & d. v. g. vt nō sit, &c. i. v. g.
qm̄ aut sp̄ erit verū, q̄ nullus nume

Corū erit pfect⁹, aut ois numerus p
fectus est, aut quidā est pfect⁹ & q
dam non. D. d. aut vt sit fm numerū
in vno, &c. i. vt aut sit hoc ī vno fm
numerū, ita q̄ qñq; sit ī eo, & qñq;
non sit, est impolē ē vt qñq; sit ī re
bus: & illæ res sunt eadem in specie.
D. d. & in hoc non est existimatio,
i. & ideo non accidit in tali gñe exi
stimatio, sed iudicium in ipso, aut
semp̄ erit verum, aut semp̄ erit fal
sum, quia ista semp̄ sunt eodē mō.
Et intendebat p̄ oia ista, q̄ scire ea, q̄
sunt in actu, est nobilius q̄ scire ea,
q̄ sunt in potentia. Et illud, cui⁹ est
scia nobilius, est nobilius.

Illud, cui⁹
ē scia no
bilio^r ē no
bilio^r. Ideo
6. Met.
2. &c. de
1. 2. h. c. 1.

Metaphysicorum

Genera motionis primæ principū
hēt primū (dico aut lationis cir-
culationē) id prima magnitudo
vna. Quædam itaq̃ ita vnum,
aut continuum, aut totum sunt.
Quædam aut, quorum vna rō
est. talia vero, quorū intellectio
vnā. talia aut, quorū indiuisibi-
lis. indiuisibilis vero eius est, qd
aut specie, aut numero indiuisi-
bile est. Numero igitur indiuisi-
bile ē singulare. Specie vero co-
gnoscibili & scientia, quare vnū
vtiq̃ erit primum, quod substā-
tijs, vt vnū sint, causa est. Toties
igitur dī vnum, & quod natura
continuum est, & totum, & sin-
gulare, & vñ. hæc autē oīa vnū
sunt, eo q̃ quorundam motus,
quorundam intellectio aut ra-
tio indiuisibilis est.

Dictum est prius, quod vnum
dicitur multipliciter in distinc-
tionibus, in quibus narratur secundū
quem modum dicitur res. Dicitur
enim multis modis, qui cum capi-
rulantur, sunt quatuor modi rerū,
quæ dicuntur per se vnum, non per
Haccidens. Est enim continuum, aut
simpliciter, aut magis illud, quod
est naturaliter, non per cōtactum,
neq̃ per ligamentum. & magis
quam hoc vnum, & est ante, &
magis quod non diuiditur motus
actionis, & est magis simplex. Et
etiam est tale, aut magis, totum,
quod habet aliquam naturam et,
& formam, & maxime quod est

tale naturaliter, non violentē: vt
illud, quod est vñ per glutinū, aut
per clauos, aut per ligamenta, sed
hēt aliquid ī se. quod est causa sue
continuationis. & tale est, vt mo-
tus sit vñus, & non diuidatur se-
cundum locū & tempus. Et hoc est
manifestum, si fuerit aliquod pri-
mum principium primi motus na-
turaliter, vt motus circularis &
motus simplex, quod hæc ē prima
magnitudo. Quædam igitur sunt
vñus & secundū hunc modū, aut
quia sunt continua, aut quia sunt
totū. Et q̃dam sunt talia secundū
conuenientiā. sicut ista quorum in-
telligere est vñus, & sicut ista, q̃
non diuiduntur, neq̃ diuiduntur in
indiuisibilia, vt definitiones indi-
uisibilium. sicut definitio puncti,
quæ non diuiditur. Si autem fueris
numero singulare, nō diuiditur nu-
mero. Vñus autem secundum for-
mam est illud, quod non habet di-
uisionem secundum cognitionem, **M**
vñus igitur primū est illud, quod
est substantiarum causa vñus. Er-
go vñus dicitur secundum nume-
rum istorum modorum, sicut il-
lud, quod est continuum naturali-
ter, & totum etiam, & singulare,
& vniuersale. omnia enī ista sunt
vñus, quia non diuiduntur, quæ-
dam vero secundum motum, quæ-
dam secundum intellectum & ra-
tionem.

Intendit

A **I**ntendit per distinctiones
Quintum librum, i quo
distinctione sunt significa-
tiones nominũ. D. d. Df
enim, &c. i. qm̃, & si illic numeriui-
mus plura, de quibus df hoc nomẽ
vnum, videtur cõcludi in quatuor
generibus primis: & sunt illa, quẽ di-
cuntur vnum per se, non per accñs.
D. inceptum numerare illa, & d. Est
enim continuum, &c. i. & vnum isto
rum modorũ, de quibus df vnũ, est
continuum, aut simplex, aut secun-
dum prius, & hoc est continuũ p na-
turam, non continuum per conta-
ctum, aut ligamentũ, & vtr per arti-
ficium. D. d. & magis q̃ hoc, &c. i.
hoc nomen vnum df magis de con-
tinuis per naturam de illo cõtinuo,
quod habet vnum motum indiuisi-
bilem: & hoc est continuum rectũ:
qm̃ continuum tortuosũ, qd̃ ha-
bet angulos non mouet fm̃ oēs suas
partes motu æquali qm̃ mouetur se-
cundum totum. & hoc intendebat
cũ d. & est magis simplex. Deinde
induxit secundũ modum illorum
quatuor, & d. Et etiam est tale, aut
magis, &c. i. & hoc nomen vnum di-
citur, sicut de cõtinuo, aut magis de
toto, quod est totum, & continuũ p
formam existentem in ipso. & hæc
est dispositio indiuiduorum habentium
formas, & d. aut magis, quia
causa in hoc, q̃ indiuiduum sit con-
tinuum, est forma eius. ergo forma
dignius dicitur vnum q̃ continua-
tio. Et quia totum, aliud est totũ
naturaliter, aliud artificio, & maxi-
mẽ quod est naturaliter non violẽ-
te. quia indiuiduum artificiale est
vnum per violentiam, deinde dicitur
sed habet aliquid in se, &c. i. sed vnũ

Continuũ
tortuosũ
nõ mouet
secundũ
oēs suas p-
tes motu
æquali.

Cũ in hoc
q̃ indiui-
duũ sit v-
nũ & con-
tinuũ est
fora eius.
Idem. i. de
aia. 90.

indiuiduum i rei veritate est illud, **D**
quod habet in se causam continua-
tionis, s. formam. & intendit indiui-
duũ naturale, quod est vnũ per con-
tinuationem secundum suã formã.
Deinde d. & tale ẽ, vt motus sit vnũ,
&c. i. vnum in rei veritate in hoc ge-
nere est illud, cuius motus est vnus,
& indiuisibilis secundum tempus, &
secundum locum. & tu bene scis q̃s
sit ille motus vnus ex Quinto Phy. **Tacõ 34.**
Deinde d. Et hoc est manifestũ, &c.
i. & est manifestum q̃, si fuerit ali-
quid hic, quod mouetur p̃ p̃cipiũ
in eo primo motu naturaliter, scilicet
circulari simplici, & istud motũ **E**
est primum corpus, & quod mouetur
vno motu, qui nõ diuidit, neq;
secundum locum, neq; secundũ tẽ-
pus. Deinde d. Quẽdam igitur sunt
vnum, &c. i. declaratum est igitur,
q̃ omnia ista redeuntur ad vnum
secundum continuationem, & vnũ
secundum totum. Deinde d. Et quẽ-
dam sunt talia secundum conueniẽ-
tiam, &c. i. & vnum dicitur etiã de
illis, quorum proportio ad intelle-
ctum est sicut proportio istorum
ad sensum: & sunt illa, quẽ non diui-
duntur, quando intelligũtur. & isto-
rum quẽdam sunt, quẽ non diuidũt
in intellectu, neq; diuiduntur in
aliquod indiuisibile: vt punctus, &
vnum in numero, & vtr quod non
diuiditur secundum definitionẽ in
illo genere: vt definitio puncti, quẽ
non diuidit in magnitudine, & defi-
nitio vnus in numero, q̃ non diui-
ditur fm̃ numerum. Deinde dicitur
Vnum autem fm̃ formam est illud
quod non diuidit fm̃ cognitionem,
& diuiditur in esse. & hoc est vnum
diuisibile e contrario de vno secũ-
dum definitionẽ in vnoquoq; gñe.

Indiuidu-
um arifi-
cale ẽ vnũ
p violẽtiã,
Idẽ ifr. c. ii

Tacõ 34.

E

F

*a. l. indiui-
librie.

Metaphysicorum

Idē 7. me.
ver. cō. 4.

G D. d. vnum igitur primum, & c. i. & cum primum in vnoquoq; genere est illud, quod non diuiditur fm definitionem in illo genere: & substantia est primum omnium entiu fm definitionem, manifestu est, qd vnu primum, quod nō diuiditur fm definitionem in substantiam, est causa vnius in omnibus generibus entium. D. d. Ergo vnum dicitur, & c. i. declaratu est igitur ex hoc, qd nō, de quibus dicitur hoc nomen vnu, concluduntur in quatuor. Primum vero est continuum per naturam.

H Secundum illud, quod est totum & perfectum: & est vnum indiuiduū naturale. Tertium autem est illud, quod est simplex in vnoquoq; genere decem predicamentorū. Quartum est vnum fm formam, & vlt. vlt. & istorum, duo, scilicet continuū per naturam, & indiuiduum, quod est totum, & completum dicuntur vnu, quia sunt duo indiuidua, quorum vtrunq; mouetur vno motu. duo autem alia dñr vnum, quia nō diuiduntur in intellectu; alterum vero in definitione, reliquū aut in natura continui vna pluribus vno.

I Oportet autem considerare, qd non est eodem modo accipiendum, cum dicatur, quæ vnu dicuntur, & quid est vni esse, quæ ratio eius est. Vnum etenim toties dicitur, & vnumquodq; eorum, cui aliquis horum modorum insit, vnum erit. Esse autem, qñq; quidē alicui horū erit qñq; vero alteri, quod & magis propinquum nomini est. illa vero, potentia. quemadmodum si de elemento, & causa oporteat dicere, & de ipsis rebus, determi-

nando, & nominis definitionē reddendo. ignis etenim quodā modo quidem est elementū (for-
tas si vero fm se etiam ipsum in finitum, aut aliquid aliud tale) quodam modo vero minime ē. non. n. est idem igni, & elementū esse, sed tanquam res. quādā, & natura ignis elementum est. nomen autem significat qd hoc ei competat, quod ex eo, tāquā ex primo inexistēte aliquid sit. ita & de causa, & vno, & cūctis huiusmodi. Propter qd vnu esse est īdiuisibile esse, ipsum re vera ens & inseparabile, aut loco, aut specie, aut mente, aut toto atque determinato.

*Vnius esse, ac naturam maxime in hoc cō-
sistere, quod prima oīum mensura
sit: propriissime vero ipsius quā-
ti, & ab ipso in alijs men-
suram dici. Cap. 2.*

M Axime autem mensurā vidē. esse cuiusq; generis pri-
mam, & maxime pro-
prie quāti. hinc enim & ad alia
aduenit. Mensura enim. i. quo
quantum cognoscitur: cognosci-
tur autem quātum vt quantū,
aut vno, aut numero: omnis ve-
ro numerus vnosquare oē quā-
tum, prout quantum, vno co-
gnoscitur, & quo primo hoc co-
gnoscit, ipm vnum. pp qd vnu
picipiū ē nūeri, put nūerus ē.

*Et oportet existimare per cogni-
tionem, quoniam non oportet exi-
stimare, quod dicitur. eodem modo
illud,*

A illud, quod videtur vnum per quale, & quod est per essentiam vnu. Vnum enim dicitur secundum numerum istorum modorum, & quod libet istorum erit vnum, quando habuerit aliquem istorum modorum. Secundum autem quod est vnu, forte erit alterius istorum, & forte erit aliud, quod est propinquum secundum nomen, magis quam ista. Illa autem in potentia, ut si esset necesse loqui de elemento & causa, **B** & distinguere ea a rebus, & inducere definitionem nominis. ignis enim est sicut elementum. & relictum est ut sit infinitum per se, aut per aliud tale. & quod non est ita. essentia enim ignis & elementi non sunt idem, sed ignis est elementum sicut natura alicuius. & hoc nomen aut accidit sicut accidit ei per complementum, quia est aliquid ex hoc, sicut est ex primo, quod est in re. et similiter essentia etiam & vnum, **C** & omnia, que sunt in talibus istis. Et ideo essentia vniuersalis est ut non dividatur. & est quia ista res est, & est non separata per locum, aut formam, aut cognitionem, & est totum & terminatum. Et ideo est magis quam aliud prima mensura cuiuslibet generis, & quantitates valde domina. & ex hoc est in alijs rebus. Mensura enim est illud, per quod cognoscitur quantitas: & quantitas cognoscitur secun-

dum quod est quantitas, aut per **D** vnum, aut per numerum: & omnes numeri cognoscuntur per vnum: ergo omnis quantitas, secundum quod est quantitas, cognoscitur per vnum. & illud, per quod primo cognoscitur, est vnum. & ideo vnum est principium numeri, & non numerus.

Id est, Et non est existimandum, quod illud, quod significat hoc nomen vnum in eis, de quibus dictum est idem dictum vni voce. scilicet secundum nomen & definitionem. Deinde d. Vnum enim dicitur, & c. i. apparet enim quod hoc nomen vnum dicitur de istis modis diuersis, quos numerauimus, & quod omne ens non simpliciter habet hoc nomen, nisi habuerit aliquam istarum intentionum, quas numerauimus. Deinde d. Secundum autem quod est vnum, forte est alteri, & c. i. illud autem, quod significat hoc nomen vnum, secundum quod est vnum, forte est primum in hoc genere: & forte inuenitur ei aliquid, quod appropinquat significato huius nominis, in quod est vnum magis quam aliud. Illud autem, quod est prater vnum primum, inuenitur ei de significato huius nominis vnum, secundum quod est vnum, aliquid simile illi primæ intentioni. & hoc in tendebat, cum d. illa autem in potentia. quoniam simile rei dicitur esse res in potentia. Deinde dedit exemplum & d. ut si esset necesse loqui, & c. i. & dispositio debet esse, quando volumus loqui de vno, sicut dispositio debet esse, quando volumus loqui de elemento & causa, & de alijs, quæ dicuntur primo & secundo. scilicet ut primo incipiamus ab eo, quod significat de finitio illius nominis, scilicet

Res in potentia est si mile rei. vi de. 9. Met. c. 7. & q. ibi.

Metaphysicorum

Quest illud nomen, deinde distinguemus illa significati, si inuenitur aliquod, quod conuenit definitioni illius nominis, dicemus, quod illud est primum in illo genere: & si non inuenimus tale, accipiemus illud, quod est magis propinquum, & dicemus ipsum esse primum in illo genere. v. g. cum si uerimus quid sit elementum, & inuenimus, quod illud, quod signat definitionem elementi, est aliud ab eo, quod significat hoc nomen ignis, & ideo non dicemus quod ignis sit primum elementum. & si inueniremus definitionem elementi, in quo est magis propinquum quam ignis, dicemus ipsum esse primum elementum, ut quidam Antiqui dicebant, quod infinitum est primum elementum. D. d. & quod non est ita, & c. i. & illud, in quo non inuenitur essentia elementi, scilicet quod est elementum, non dicitur esse primum in illo genere, ut ignis. quoniam quiditas & definitio eius non est definitio elementi, sed dicitur hoc nomine, quia in eis est aliquid de natura significati istius nominis elementum. & sic accidit eis hoc nomen, sicut accidit hoc nomen verum ei, quod habet hanc intentionem complete, ut prima materia in compositis, quatuor. n. elementa sunt elementa compositorum, sed non primo: quia sunt composita ex prima materia & formis simplicibus.

H Deinde d. & similiter essentia etiam, & unum, & c. i. & similiter hoc nomen unum, secundum quod est unum, quia illud, quod non diuiditur aliquo modo, neque secundum locum, neque secundum formam, neque secundum cognitionem, & est totum & terminatum, ideo necesse est ut unum in unoquoque genere, secundum quod est indiuisibile, sit prima mensura illorum, quod sunt in illo genere. i. quod natura

unius est natura mensura, & precipue in generibus habentibus mensuram primo, & essentialiter, scilicet in quantitate discreta. hoc. n. est in eis prius alijs rebus, quibus accidit mensurari. D. d. & ex hoc est in alijs rebus. i. & de quantitate discreta, & uno numerabili transmutatur hoc nomen mensura ad alia genera, quae utuntur mensura. D. d. mensura enim est illud, & c. i. & definitio mensurae est illud, per quod mensuratur quantitas discreta, i. cognoscitur: & quantitas cognoscitur, aut per unum, aut per numerum, i. quod numerus cognoscitur & mensuratur per unum: ergo omnis quantitas discreta cognoscitur per unum. & ideo unum est principium numeri, non numerus. nam, si esset numerus, cognosceret per unum: quod est impossibile.

Hinc autem & in alijs id dicitur mensura, quo primo unum quodque cognoscitur, & uniuscuiusque mensura unum est, in longitudo, in latitudine, in profunditate, in grauitate, in celeritate. Grauitas. n. & celeritas communis est contrarijs. duplex enim & unum quodque horum est. ut grauitas, & quantumcunque ponderis habet, & celeritas, quae quantumcunque motum habet, & quae excedit in motu, etenim est aliqua tardi celeritas, & leuis grauitas. In his itaque omnibus mensura, & principium unum quiddam & indiuisibile est. nam & in illius utuntur pedali tanquam indiuisibili. ubique etenim mensuram unum quiddam & indiuisibile quaerunt. hoc autem simplex, aut quali, aut quanto. Vbi itaque

Prima materia
verissime
essentia dicitur.
vide in 3.
Metaphysicorum. 4. &
1. de Generatione
& corruptione. c. 6

A itaq; vñ non esse aut auferendū, aut addēdum, illa certa mēsurā ēst. Quare numeri certissima ē. Vnitatem etenim ponunt, quæ oño indiuisibilis est. in cæteris vero imitanē huiuscemodi. ex stadio nanq; & talento, ac semp̃ a maiore magis p̃fecto latebit, & additum aliquid & dēptum, q̃ ex minore. Quare a quo primo fm̃ sensum non contingit, hoc oēs mensuram, & humidorū, & siccorū, & grauis, & leuis faciūt: & tūc putāt cognoscere q̃ rū, cūm p̃ hanc mēsurā sciant.

Et ex hoc dicitur mēsurā in alyis, per quā scitur primo quodlibet eorum, & actio cuiuslibet eorum est vna, in longitudine, & in latitudine, & profundo, & velocitate. Grauitas enim, & velocitas sunt communes in contrariis. & vtraq; earum ē duplex. Vt graue, quod ēst illud ex declinatione ēst in re, & etiam illud, quod habet additionem declinationis. & velocitas, quæ habet aliquē motū eius, quod habet per quantitatem, & quod habet additionem motus etiā. graue enim habet velocitatem, & leue tarditatem. In omnibus igitur istis ēst mēsurā, & principium, quod non diuiditur. in lineis enim aly vtuntur mēsurā aquali mēsurā, sicut illud, quod non diuiditur. quia querunt mēsuram in omnibus rebus aliquid indi-

nibile. & hoc ēst simplex, aut qualitas, aut quātitas. Vbi igitur existimatur quod non ēst diminutio, aut additio, illud ēst mēsurā vera, quia numeri sunt certi. Et p̃positio eorum ēst, quod vnū non diuiditur. & i alyis rebus assimilatur ei, quod ēst tale. quoniā ex linea, & ex tali, quod ēst cētum libra, semper a maiori magis latet, & si diminuitur, aut additur i eo aliquid quā latet in minori. Ergo illud, in quo ēst impossibile vñ hoc sit in eo sensibile, accipitur in omnibus pro mēsurā in rebus humidis, & in grauitate, & in magnitudine: & tunc existimant, quod sciunt quantitatem, quando sciunt illam per hanc mēsuram.

Et ex hoc dī, & c. i. ex vno nūtera-
li fuit trāsūptū hoc nomen mēsurā ad q̃libet eorū, q̃ dñr mēsurare ex eis, q̃ sūt i gñe q̃titatis: sicut fuit trāsūptū ad aliud gen⁹ hoc nomē q̃titas a q̃titate nūerali. D. d. & actio cuiuslibet earū, & c. i. & cā i trāsūptiōe isti nōis ad illa, q̃ sūt p̃ter nūeros ē, quæ actio eorū ē vnū in oībus qm̃, si fuerit vnū i lōgitudine, erit i lōgitudine, & si fuerit vnū i latitudine erit vnū i latitudine, & si i profundo erit i profundo, & si fuerit vnū i velocitate mot⁹ cui⁹ cā ē grauitas & lenitas, actio ei⁹ erit vna i mēsurā grauitatis. D. d. grauitas. n. & velocitas, & c. i. & cā i hoc, q̃ actio mēsuræ in vnoquoq; istorū generū, est vna actio, ē q̃ vnūq; q̃ istorū generū diuiditur in duo contraria, & sunt quasi

Metaphysicorum

G duplicia. v. g. qm graue diuiditur in illud, quod est magis graue, & in illud, quod est minus graue. & similiter velocitas. cuius causa est, quia quantitas grauis diuiditur in illud, quod est minoris velocitatis & maioris velocitatis, cum sit rei grauis & leuis, illud quod e minoris grauitatis: grauis vero est velocitas, leuis vero tarditas. Et hoc est manifestius in alia translatione, in qua dicitur. Grauitas enim & velocitas est complementum coe in contrarijs: quoniam vtrunq; corru est duplex. graue enim est illud, quod habet paucam declinationem, & quod habet

H multam declinationem. & velox est fm hunc modum est illud, quod habet paruum motum & magnu motum. velocitas. n. inuenitur i tardo, & tarditas in veloci. i. qm velox dicitur ad illud, quod est velocius: & tardum dicitur velox ad illud, quod est tardius. & intendit q similiter est in quantitate continua. Et intendit declarare, q in ista non inuenit aliquod vnum, s. indiuisibile p naturam: sed, cum homines voluerint mensurare in istis rebus, posuerunt vnum per institutionem, & inspexerunt, q esset valde simile vni numerali. Et intendebat per hoc q, cum

I fuit necesse vti pondere per graua, acceperunt illud, quod non recipit magis & minus in sensu: sicut fecerunt in ponderibus, quae fundantur super grana ordei. Et hoc intendebat, cum d. In omnibus igit istis est mensura. i. in omnibus istis rebus mensurabilibus & ponderosis metibilibus accipiunt vnam mensuram indiuisibilem, aut fm institutione, aut fm sensum simile mensurae* naturalis, s. vno numerali. In pondero-

sis. n. ponit aliquod indiuisibile fm sensum. vt grana ordei. & in spacijs continuis aliquod aequale minori mensurae, q est naturaliter: vt mensura pedis & cubiti. & notificant cubitos per palmas, & palmas per digitos. D. d. in lineis. n. & c. i. qm, qm mensurant lineas, ponit mensuras equales alicui quantitati lineae mensurabilis, & ponunt illam mensura quasi indiuisibilem, ver. g. cubitum aut palmam. D. dedit causam in hoc, & d. quia quaerunt mensuram, & c. i. & cum inueniunt illud in illo genere, ponunt ipsum indiuisibile fm institutionem. Deinde d. & hoc est simplex, & c. i. & mensura, cui assimilatur alias mensuras, est illud, quod non diuiditur in qualitate autem est illud quod non diuiditur in qualitate: in quantitate vero est illud, quod non diuiditur in quantitate. D. d. Vbi igitur existimatur, & c. i. & cum accidit eis aliquo genere inuenire mensuram, in qua non est additio, nec diminutio, illa mensura est apud nos mensura certa, quia est similis mensurae numeri certae simpliciter, quae est vnum. D. d. Et positio eorum, & c. i. quoniam opinabantur, q unitas est prima mensura, ideo quaerunt simile ei in alijs reb*. Deinde d. quoniam ex linea, & ex tali, & c. i. & cum fuerint duae mensurae diuersae, cum de maiori diminuitur aliquid, aut addit aliquid, latet diminutio & additio, magis q lateat additio, & diminutio in mensura minori. & quanto magis mensura fuerit minor, tanto magis apparebit additio & diminutio. & ideo mensurare p minorem mensuram semper est certius. D. d. ergo illud, in quo est impossibile, & c. i. ergo illud, in quo additio aut diminutio

* a. l. numerali.

Alio non est sensibilis, accipit ab oib' hoibus p mensuram in mensuratione rerum humidarū, & in mensura grauitatis, & in mensuratione magnitudinum: & cum mensurant p talem mensuram, sunt certū in cognitione quantitatis.

Ac etiam motū simplici & velociſſimo motu. minimū. n. tps hic hēt. Quapropter in Astrologia tale vnum, principii & mensura est. motum. n. equalē & velociſſimum cœli supponunt, ad quē cæteros iudicant. & in Musica

Blica primus sensibilis ton⁹, q̃a minimum. & in voce elemētū. & hæc omnia ita vnū quiddā non ita commune quiddam vnum, sed vt prædictum est.

Mensuram vnā esse, & indiuisibilem quo pacto sit intelligendum: Eamq; semper eiusdem generis esse. Et quo pacto scētia, ac tēpus mensura rerū esse dicantur. C. 3.

Non semper autem mensura numero vnum est, verum aliquā plura. vt puta primi sensibilis toni duo, qui non secundum auditū, sed in rationibus sunt, & voces plures, quibus mensuramus, & diameter duobus mensuratur, & latus, & omnes magnitudines. Sic igitur mensura omniū vnū est, quia cognoscimus ex quib⁹ substantia est, aut secundū quātum, aut secundum formam diuidentes. Et propterea vnū indiuisibile est, quia primum singulorum indiuisibile est. nō tamen oīa similiter indiuisibilia sunt, vt pes, & vnitas, sed hoc q̃

dem osno, illud vero vult in indiuisibilia ad sensum, vt iā dictū est. fortassis etenim oē cōtinuū diuisibile est. Semper autē mensura eiusdem generis est. magnitudinum namq; magnitudo, & vnumquodq; longitudinis longitudo, latitudinis latitudo, vox cum vox, grauitatis grauitas, vnitas vnitatum. ita. n. accipere oportet, & non q̃ numerorum numer⁹. At oportet, si similiter non tñ similiter cenſet, sed ac si vnitatum vnitates, & non vnitatem cenſeret esse mensurā. numerus. n. vnitatu ē multitudo. E

Et vtuntur hoc in motu simplici, & veloci propter paucitatē tēporis. Et ideo in computatione stellarum vnū, quod est tale, est principium in mensura. est. n. possumus apud eos, quod motus cœli est eodem modo, & valde uelox etiam, & per illum motum iudicant de alijs motibus. & in Musica dies, quod est neuima duorum punctōrū: quod non diuiditur, quia est valde breuis. & in voce litera. vnum. n. in omnibus istis est hoc modo. unū enim non est commune, sed sicut dictum est. Et non semper mensura est vnum numero, sed forte magis. vt dies, quoniam sunt duo, quæ non sunt auditu, sed in sermone & vocibus, per quas mensurāt, sunt multæ. & diameter mensuratur per duo, & latus etiam. & sunt aliqua magnitudines, & habent

*Mensura
semper est
eiusdem
generis.*

E

Metaphysicorum

G bent oēs magnitudines. Vnum igitur non est mensura omnium rerum, neq; omnium magnitudinum, quae cognoscuntur. Et ex istis est substantia, cum diuidimus eam, aut per quantitatem, aut per formam: Et ideo vnum non diuiditur, quia est primum omnium rerum, quae non diuiduntur. Et non omne vnum est indiuisibile eodem modo, ut pes et vnitas, sed quadam non diuiditur omnino, et quadam volumus.

H ut sint indiuisibilia per sensum, ut dictum est. quoniam omne continuum est diuisibile. Et mensura semper est vni generis. v.g. quoniam mensura magnitudinum est magnitudo, et similiter in vnoquoque simplicium. longitudinis ergo longitudo, et latitudinis latitudo, et vocis vox, et grauitatis grauitas, et vnitatum vnitas. oportet enim accipi hoc modo, non ut numerorum numerus. Et si oportet ut sit ita, sed non est necesse ut sit sicut hoc, sed est necesse ut sint mensurae unitates. numerus autem est multitudo unitatum.

4 Et vtuntur hoc, &c. i. & ponunt motum simplicem, qui est velocissimus osium motuum, mensuram, per quam mensurant oēs motus. & ille motus est motus caeli diurnus. tempus enim istius motus est minimū omnium temporum. D.d. Et ideo in computatione, &c. i. & ideo mensurant motum orbium stellarum per istum motum, qui est principium omnium

motuum. D.d. eam in hoc, &c. d. est enim possum apud eos, &c. i. & faciunt hoc proprie de motu caeli diurno, quia opinantur, quod motus caeli non additur, neq; diminuitur, & quod est valde velocis. & ista sunt necessaria in mensura, scilicet quod est mensura in vno quoque genere. D.d. & in Musica diebus. & intendit totum. D.d. & in voce litera. i. quae sunt mensura dictionum. D.d. vnum enim in omnibus istis est hoc modo. i. est minimum in illo genere: & non est in eo additio nec diminutio. D.d. vnum enim, non est commune. i. & vnum in vnoquoque genere est proprium illi generi, quia non est vnum commune, sicut dictum est. Et, cum declarauit, quod vnum numero est prima mensura in vno quoque genere, declarauit, quod non vsutatur in quolibet genere vna mensura, sed quicquid; duabus. sed tamen, quia maior notificatur per minorem, deinde d. Et non semper vna mensura, &c. i. & mensura in quolibet genere non est vna, sed inuenitur in vno genere plusquam vna mensura, sed maior mensuratur per minorem. ut neumata composita, quae mensurantur per plus vno neumate. & hoc non est in audibilibus tamen, sed in dictionibus, ut syllabae pedes. Deinde d. Et diameter mensuratur per duo. i. & diameter circuli mensuratur per latus exagoni, & per alia latera cadentia in circulo. & similiter latera per plus mensurantur vna quantitate diametri. Deinde d. Vnum igitur non est mensura omnium rerum. i. & non est hoc vnum, quod in sua natura sit vnum, quod sit mensura omnium rerum, nisi omnia haberent eandem naturam. Deinde dicit: neque omnium magnitudinum. i. neque oēs

ma-

A magnitudines habent vnum, quod mensurat oēs, & præcipue corpus: & maxime quādo mēsuramus ipsum qñq; per quantitatem, & qñq; partes eius, quæ sunt fm qualitatem. D.d. Et ideo vnū non diuidit, &c. idest & in vnoquoq; est vnū quod non diuidit: quia primum in quolibet genere debet esse indiuisibile. & si nō, non esset primum. D.d. & non oē vnū est indiuisibile eodem modo, &c. i. & non oēs vnitates, quæ accipiunt ad mēsurandū, sunt indiuisibiles eodē modo: sed quædā sunt indiuisibiles simplt, & vnum in numero: & quædā per institutionē, vt pes & palma: & quædā quia sunt res indiuisibiles in genere fm pondus, vt grana ordei. D.d. qm omne cōtinuum est diuisibile. i. & diximus, q quædam mēsuræ non diuidunt in sensum, quia naturales mēsuræ sunt de natura continui: & oē continuum est diuisibile. D.d. Et mēsuræ semper est vnigenæ, &c. & hoc, quod dixit, est manifestū, s. q vnū, quod mensurat in quolibet genere, est de nā illius generis. quia numeri non mensurant per magnitudinē, neque magnitudines per vnitatem.

C D.d. oportet enim accipi hoc modo. i. vnum mensurat numerū fm q est cōpositus ex vnitatibus, non fm q est numerus. numerus enim non mensuratur fm q est numerus nisi per numerum. D.d. Et si oportet vt sit, &c. i. & si numerus mensuratur per numerum, tamen non est necesse vt ille numerus mensurans mensuretur à numero, sed oportet vt mēsuratio perueniat ad numerum, qui mensuratur per vnū, quoniam numerus est multitudo vnitatum. Et d. q mēsurā numerorum

est vna, non vnitās, ad notificandū, D q mēsurā cuiuslibet rei est sui generis, adeo q mēsurā numerorum non est vnitās, sed vnum est mēsurā numerorū. Et intēdit, vt reputo, q cū sit ita in vno & vnitatē, licet vnum denominet ab vnitatē, quanto magis in eis, quæ sunt diuersā in specie, vt vnum & numerus.

At scientiā quoq; & sensum mēsurā rerū dicimus esse, propterea quia p ea aliquid cognoscimus. atqui mēsurantur magis q mēsurent. sed accidit nobis, ac si alio nos mēsurante, E: cognosceremus quanti nam sumus, eoq; toties nobis cubitalis mēsurā admota est. Protagoras aut hominem ait mēsuram esse cunctorū, perinde ac si scientē, aut sentiētē diceret. istos aut, quia habent, ille quidē scientiā, hic vero sensum, quæ dicimus obiectorum mēsuras esse. nihil itaq; dicentes egregiū, aliquid dicere vidētur. Quod itaq; vni esse (maxime fm nomen, quod determinant) mēsurā quædam est, maxime proprie quātitatē, & deinde qualitatis, manifestū est. tale autē erit, si hoc quidem fm quantitatem, hoc vero secundū qualitatem indiuisibile sit. Quare vnū, aut simpliciter, aut prout est vnum, indiuisibile est.

Protagoras
ait mēsurā
esse cū dō
rum.

Et dicimus ē, quod scia est mēsurā rerū, & sensus propter eandē causam. scimus enim per istā aliquid. & si non magis dignū est vt mēsurentur, quam vt mēsurent: sed

stura &
jonea.
4. l. hy
. 119.

Metaphysicorū

Sed accidit nobis, quasi si aliquis
mēsuraret nos, sciremus cuius men-
sura sumus per mensurā cubiti po-
sitā super nos. Et Protagoras dice-
bat, quod homo est mensura omnium
rerum, s. per sciens & sentiens, quia
alter istorū habet sensum, & alter
scientiam. ideo dicimus, quod sunt
mensura rerū positarum. & quia
nihil dicebant distinctū, nedum ut
aliquid dixissent. Manifestum est
igitur, quod essentia vnius magis
H est, & nomen, quod ponunt perfe-
ctis, est principaliter quantitatis,
deinde qualitatis. & erit tale, alte-
rum vero si fuerit indissibile se-
cundum quantitatem, & alterum
si fuerit secundum qualitatem. Et
ideo vnum est indissibile, aut mo-
do simplici, aut quia est vnum.

S Et dicitur, q̄ intellectus & sensus
sunt mensuræ. intellectus vero rerū
intelligibiliū & sensus sensibiliū,
quia p̄ ista cognoscunt entia, & il-
lud, p̄ quod cognoscunt, est mensu-
Ra. & hæc est causa cōis sensui & in-
tellectui & vni. & si nō dignius ē ut
entia mensurent sciam & sensum,
q̄ ut mensurent entia. non enim est
mensura, nisi si entia sequerentur il-
lud, quod est in anima, ut d. Prota-
goras. cū aut illud, quod est in aīa,
sequat entia, necesse ē ut entia men-
surent animā. & nos apprehendim⁹
quātitatē eius, q̄ existit in anima ex
hoc. sicut si aliquis mēsuraret nos
p̄ cubitum, tunc cōprehenderemus
quot cubiti sunt in nos. Et hoc in-
tendebat, cū d. sed accidit nobis, &c.

D.d. Et Protagoras dicebat, &c. i. **E**
quia opinabatur, q̄ verum est illud;
quod oēs opinabant, adeo q̄ si duo
homines opinant duo opposita in
aliquo, q̄ vtrūq; erit verū. opina-
batur enim q̄ verū sequitur opinio
nem. Deinde dicit. s. per sciens, &
sentiens. i. & diximus, q̄ hō est men-
sura, quia est sciens & sentiens. i. & di-
cimus hoc de sciente & sentiente, q̄
ista pars animæ hēt sensum, & ista
alia habet sciam. **D.**d. & quia nihil
dicebant, &c. i. & innuit illos, qui lo-
cuti sunt de definitione vnius, absq;
eo q̄ distinxerunt fm̄ quot modos
dī vnum. sicut enim existimant dice-
re aliquid de definitione eius, & ipsi
nihil dicunt. Et ideo dicit post: Ma-
nifestū est igit, q̄ essentia vnius, &c.
id est, & cū cōsideratū fuerit de
vno, fm̄ q̄ distinximus, manifestū
erit, q̄ essentia vnius, & intētio illi⁹,
quod est significatum à noīe perfe-
cto in hoc genere, inuenitur modo
priori, & simplici in vno, quod est in
quantitate, deinde in vno, quod est
in qualitate, & q̄ vnū nō habet vnū
in omnibus reb⁹, neq; principium,
sicut existimauerunt. Et hoc inueni-
Mtur in alia translatione sic: Illi autē,
qui dicunt, q̄ sunt mensuræ positæ,
opinant aliquid dicere distinctum,
ut sit magis p̄ nomen vnius, p̄ quod
distinguunt, mensura primo verē
quantitatis, & sicut qualitatis. i. & illi,
qui definiunt vnitates, q̄ a sunt men-
suræ rerū mensurandarū, existimāt
aliquod rectū dicere cū distinguūt
illa, quæ significat hoc nomen. & cū
distinguunt, vident q̄ p̄ hoc nomē
mensura & vnum metri significat
quantitatē existentē in vera quanti-
tate, s. discreta, deinde in qualitate,
& sic apparebit, q̄ illud, qd̄ dixerūt
est

A est falsum. D.d. & erit tale, &c. i. & vnum in prima mensura. quod autem existit in quantitate, est illud, quod non diuiditur secundum quantitatem. & quod existit in qualitate, est illud, quod non diuiditur in qualitate, & precipue substantiali. D.d. Et ideo vnum est indiuisibile, &c. i. aut secundum quod est vnum in diuisibile in substantia, aut secundum quod est vnum in diuisibile in quantitate. Et in alia translatione: & ideo vnum est indiuisibile, secundum quod est simpliciter, & secundum quod est vnum. Et interdebat declarare, quod dimittere distinctionem huius nominis vnum, fuit causa in opinione

B opinantium, quod vnum, quod est in quantitate discreta, est substantia, & quod est principium entium, & quod numeri per hoc sunt substantie. Et hoc est fuit causa in opinione Auct. quod vnum, quod est principium numerorum, est genus decem entium, ita quod significat accidens ceteris: quia ignorauit deum inter hoc nomen vnum, quod significat principium numerorum, quod. scilicet in quantitate, & hoc nomen vnum, quod est synonymum huic nomini ens.

Dubitationis solutio, an vnum sit rei substantia, ipsiusque ad ipsum ens comparatio. Cap. 4.

Secundum substantiam autem et naturam quoniam modo se habeat querendum est, quemadmodum in dubitationibus tractauimus, quidnam vnum sit, & quomodo deo opinari oporteat. vtrum ut ipsum vnum substantia sit, quemadmodum Pythagorici dixerunt prius, & Plato posterius: an magis aliqua subijcitur natura. & quo modo oporteat notum dici. & an magis, sicut Naturales,

illorum enim quidam amicitiam ipsum. **D** sum vnum ait esse, quidam aerem, quidam infinitum. Si autem nihil vniuersalium posse est substantiam esse, quemadmodum in sermonibus de substantia, & de ente dictum est, nec hoc ipsum, ut vnum quid preter multa, substantiam esse possibile est (ceterum namque) sed ut predicatio solus, patet, quod nec ipsum vnum. ens enim, & vnum vltimae maxime de omnibus praedicantur. Quare neque genera naturae quaedam, & substantiae a ceteris separabiles sunt: nec ipsum vnum genus contingit esse, propter eandem causas, propter quas nec ens. adhuc autem similiter in omnibus necesse est se habere.

Secundum autem substantiam et naturam perscrutemur quomodo est, quemadmodum perscrutati sumus de qua questionibus difficillimis. et difficultas est quid sit vnum, et vtrum oportet existimare ipsum esse vnum, sicut substantia alicuius, sicut dixerunt Pythagorici, et Plato post: aut est alia natura posita. et oportet cum hoc dicere sermonem magis clarum, ut dixerunt Naturales. quidam enim dixerunt quod vna est amicitia, et quidam finitum, et quidam infinitum. Sed, si sit impossibile, ut aliquod vniuersalius sit substantia, sicut dictum est in sermonibus de substantia, et qui dicti sunt de ente, ergo hoc non est substantia etiam. impossibile enim est ut aliquid sit

Solutio.

B

hic. gno
tur. q
ad. qd
incipit
lerorū,
ad ab
io quod
synonym
ū eni.
ē. 4. Me
cō. j. &
c. intra
m. 2.

C
abitatio
d. Auer.
per. Tra
m. j.

Metaphysicorum

G sit prater multitudinem, quia est commune, sed quia est dictum tantum. manifestum est igitur, quod non est substantia, sicut non est vnum etiam. Vnum enim et ens sunt predicamenta vniuersalia magis, & dicuntur de omnibus. Ergo neque genera naturaliter, neque substantia abstracta ab alijs. & impossibile est etiam, ut vnum sit genus propter illas causas, neque ens, neque substantia sunt genera. & etiam necesse est ut omnia sint similiter.

6 Et cum sit declaratum, quod in vnoquoque genere est vnum, quod est primum in illo genere, persequemur de natura vnius in substantia, quid sit, sicut persequuti sumus de quonibus difficultibus. D.d. & difficultas est quod sit vnum, &c. i. & difficultas est in hac quaestione scire, utrum vnum existit per se aliud a substantijs sensibilibus, ut Pythagorici dicebant de numero, & Plato de formis: aut significat aliquam substantiam sensibilem, ut dicunt Naturales esse ipsum ignem, aut aerem, aut aliquid medium. D.d. & oportet cum hoc dicere, &c. i. & oportet ponere nostram persequutionem secundum sermonem manifestiorem in sermonibus Antiquorum de principijs: quoniam sunt entia singularia, non vnum, ut fecerunt Naturales. Quidam. n. dixerunt quod principium substantiae est amicitia: & quidam dixerunt corpus finitum, v.g. aerem, aut aquam: & quidam dixerunt corpus infinitum. D.d. Sed, si sit impossibile, &c. i. & cum declaratum est in tractatu de substantia,

& de generibus entis, quod impossibile est ut aliquod vnum sit substantia, manifestum est quod vnum vniuersale non est substantia. D.d. impossibile enim est ut aliquid sit propter multitudinem, &c. i. quia impossibile est ut aliquid commune pluribus sit substantia, nisi secundum quod est in anima tantum. D.d. manifestum est igitur, quod non est substantia, sicut non est vnum. i. & cum vnum non sint substantiae, manifestum est, quod ens commune non est substantia existens extra animam, quemadmodum vnum commune non est substantia. D.d. vnum enim & ens, &c. i. quoniam vnum & ens predicamenta sunt vniuersalia, quae non habent esse nisi in anima. Et dixit magis: quia hoc nomen ens dicitur de pluribus eis, de quibus dicitur hoc nomen vnum, ut cum dicitur de significato rei. D.d. Ergo neque genera, &c. i. & cum vniuersalia non sunt substantiae: ergo neque genera sunt etiam substantiae. D.d. & impossibile est ut vnum sit genus propter illas causas. i. propter illas causas, per quas fuit impossibile ut vniuersalia essent substantiae. D.d. neque substantiae sunt genera, &c. i. quia genera sunt vniuersalia. Deinde d. & etiam necesse est ut omnia sint similiter. i. omnia vniuersalia, siue fuerint vniuersalia substantiarum, aut vniuersalia accidentium.

Dicuntur autem aequaliter ens et vnum. Quare, cum in qualitatibus sit aliquid ipsum vnum & aliqua natura, similiter autem & in quantitativis, manifestum est quod omnino querendum est quidnam vnum sit, sicuti quid ens: tanquam non sufficiens sit quod hoc ipsum

I vnum, & sunt vnum
habet esse
nisi in anima
Idem. 7. 1
17. & 4
* Hoc
me ens
de pluribus
eis, de quibus
dicitur hoc
nomen vnum
Oppositum
4. Met.
Ista habet
sequi
Vide etiam
Zi
M

A ipsum eius natura sit. at vero in coloribus est vnus color, vtpu-
ta album: deinde alij ex hoc ex
nigro fieri videntur. nigrum au-
tem priuatio albi est, sicuti tene-
bræ lucis. hæc autem lucis priua-
tio sunt. Quare, si entia colores
essent, aliquis profecto numerus
entia essent. sed quorum? patet
quod colorum. & ipsum vnū esse vti-
que aliquid vnū, vtpu-
ta album. Similiter, si entia modulationes
essent, numerus essent profecto.
attamen primorum sensibiliū to-
norū, sed nō numerus esset sub-
stantia ipsorum. & ipsum vnū
vtrique esset aliquid, cuius substan-
tia non ipsum vnū, sed primus
sensibilis tonus. Similiter autē &
in sonis elementorū essent entia
profecto numerus, & ipsum vnū
elementum vocale. Et si figuræ
linearum rectorum, figurarum
profecto numerus essent, & ip-
sum vnū triangulū. eadē vero rō
& in ceteris generibus ē. Qua-
re, si cum in passionibus, quali-
tatibus, quātitatibus, ac in mo-
tu numeri sint, & vnum quiddā
in omnibus, & ipse numerus ali-
quorū sit, et ipsum vnū aliquid
vnum, non autē hoc ipsum sub-
stantia eius sit, necesse est vt etiā
in substantijs sic se habeat. simili-
ter namque in oībus se hēt. Quod
igitur i oī genere ipsum vnū aliq-
natura est, et quod nullius hoc ipsū
vnū natura est, patet. quēadmo-
dū. n. incoloribus ipsum vnum
vnus color. quēdus ē, ita et i sub-
stantia vna substantia ipsum vnū.

Et ens dicitur modis aequalibus
modis vnus. Cū igitur vnum est
in qualitatibus, et est alia natura,
et hoc est in quantitatibus ē, mani-
festum est, quod oportet vniuersali-
ter querere quid sit vnum, sicut
ens: cū in cognitione quod est hoc
nō est sufficietia. sed i coloribus est
vnus color, vt album: alij autē viden-
tur generari ex hoc & ex nigro.
et nigrū est priuatio albi, sicut ob-
scuritas priuatio lucis. hæc igitur
priuatio lucis. Ergo, si entia essent
colores, tunc entia haberēt nume-
rū, sed aliquorum. manifestū est
igitur quod essent colores, & vnū
et, secundū quod est vnū, si fuerit
vnū, vt album. Et similiter, si entia
essent neumatæ, tūc diesis esset nu-
merus. sed non cōponeretur ea sub-
stantia et vnū, ergo quodlibet est
aliquid habens substantiam, non
vnū, sed diesis. Et similiter in neu-
matibus ē, si entia essent litteræ,
numerus eorū esset vna littera vo-
calis. Et, si essent figuræ rectorū li-
nearū, tunc numerus figurarū es-
set figuræ, & vnum triangulus.
& idē est sermo de alijs generibus
et. Ergo, si in passionibus, & in
qualitatibus, & quantitatibus, et
in motu est numerus, & in omni-
bus vnum aliquod, & numerus
est alicuius vnus etiam, et non est
hoc in substantia, necesse est vt si-
militer sit in substantia etiam.

est

Metaphysicorum

Est enim cōsimile in omnibus. Manifestum est igitur, quod vnum in quolibet genere est natura, et non est hoc vnum natura alicuius eorum. sed sicut in coloribus querere vnum colorem est vnum, similiter in substantia etiam querere vnam substantiam est vnum.

7 Et cum dicitur vnū modis æqualibus eis, quibus dicitur hoc nomen ens, sed differunt secundum modum: & in qualitate est vnum indiuisibile per naturam, & similiter in quantitate: manifestum est, quoniam iam oportet querere quid sit vnū in ente. & hoc declarando quid sit vnum primum in substantia, quod est indiuisibile in ea. D. d. cū in cognitione, &c. i. cū non sufficit scire quod in substantia est aliquid tale, sed & scire quid est illud, quod est vnū in substantia. D. d. sed in coloribus est, &c. i. apparet. n. quod in substantia est dispositio sicut dispositio in coloribus. quemadmodum igitur in coloribus est vnum indiuisibile secundum qualitatem, & est illud, ex quo componuntur alij colores, scilicet album,

H manifestum est, quoniam iam oportet querere quid sit vnū in ente. & hoc declarando quid sit vnum primum in substantia, quod est indiuisibile in ea. D. d. cū in cognitione, &c. i. cū non sufficit scire quod in substantia est aliquid tale, sed & scire quid est illud, quod est vnū in substantia. D. d. sed in coloribus est, &c. i. apparet. n. quod in substantia est dispositio sicut dispositio in coloribus. quemadmodum igitur in coloribus est vnum indiuisibile secundum qualitatem, & est illud, ex quo componuntur alij colores, scilicet album,

Ita in substantiis dicitur esse aliquid tale. Et non debet aliquis dicere, quod colores componuntur ex duobus, scilicet albo & nigro. quoniam nigrum est priuatio albi, sicut obscuritas est priuatio lucis. ergo in coloribus non est principium, & mensura nisi vnum, D. declarauit hoc & d. Ergo, si entia essent colores, &c. i. v. g. quod, si omnia entia essent colores haberent aliquem numerum, qui esset numerus colorum, & non numerus aliorum, & haberent vnum numerans, scilicet vnū colorem. v. g. album. Et cum d. sed aliorum, intendit, sed est album quod

merus colorum, non numerus simpliciter, sed neque numerus alterius naturæ. D. induxit aliud exemplum, & d. Et similiter, si entia essent neumatæ, &c. i. & tunc numerus esset numerus neumatum tantum, & dies esset vnus numerans in eis. D. d. sed non componuntur, &c. i. sed tunc entia non fierent ab vno, quod est substantia, neque ab vno, quod est principium quantitatis, sed ab vno, quod est dies. D. d. ergo quodlibet, &c. i. entia fierent ab aliquo, quod habet naturam, & substantiam, non nam vnus, secundum quod est vnum, sed vnum, quod est dies. D. induxit et aliud exemplum, & d. Et similiter in neumatibus, &c. i. & si entia essent dictiones, tunc vnus numerans esset litera vocalis: & illa litera esset principium entium. Et similiter, si entia essent figure, tunc vnum numerans esset triangulus, & similiter contingit in alijs generibus entium. D. d. ergo in passionibus, &c. & cū sit verificatum, quod in passionum predicamentis, & qualitatum, & quantitatum, & motus sunt numeri, & in omnibus est vnus; quod est principium illius numeri, & est illud, quod non diuiditur in illa natura, & hoc non apparet sensui in substantia, neque vna istarum vnitatum est apta ut sit principium numerorum substantiarum, necesse est secundum hoc ut similiter sit in substantiis, scilicet ut in eis sit vnum, quod est principium numeri eorum, & principium sui esse. omni. n. quod est principium esse, est principium numeri: & quod est principium numeri, est principium essendi. idem enim contingit ex hoc in omnibus generibus. Et hoc intendebat cum d. est n. cōsimile in omnibus. D. d. Manifestum est igitur, quod vnū in quolibet

L & d. Et similiter in neumatibus, &c. i. & si entia essent dictiones, tunc vnus numerans esset litera vocalis: & illa litera esset principium entium. Et similiter, si entia essent figure, tunc vnum numerans esset triangulus, & similiter contingit in alijs generibus entium. D. d. ergo in passionibus, &c. & cū sit verificatum, quod in passionum predicamentis, & qualitatum, & quantitatum, & motus sunt numeri, & in omnibus est vnus; quod est principium illius numeri, & est illud, quod non diuiditur in illa natura, & hoc non apparet sensui in substantia, neque vna istarum vnitatum est apta ut sit principium numerorum substantiarum, necesse est secundum hoc ut similiter sit in substantiis, scilicet ut in eis sit vnum, quod est principium numeri eorum, & principium sui esse. omni. n. quod est principium esse, est principium numeri: & quod est principium numeri, est principium essendi. idem enim contingit ex hoc in omnibus generibus. Et hoc intendebat cum d. est n. cōsimile in omnibus. D. d. Manifestum est igitur, quod vnū in quolibet

M generis, & hoc non apparet sensui in substantia, neque vna istarum vnitatum est apta ut sit principium numerorum substantiarum, necesse est secundum hoc ut similiter sit in substantiis, scilicet ut in eis sit vnum, quod est principium numeri eorum, & principium sui esse. omni. n. quod est principium esse, est principium numeri: & quod est principium numeri, est principium essendi. idem enim contingit ex hoc in omnibus generibus. Et hoc intendebat cum d. est n. cōsimile in omnibus. D. d. Manifestum est igitur, quod vnū in quolibet

Documentum. Nō dicitur aliquis dicere quod colores componuntur ex duobus, scilicet albo & nigro. Vide oppositum. 1. Ph. c. 16. & 1. Ph. 6. 19. & 12. c. Vide contrarium. Zam.

A genere, &c. i. & cum hoc sit ita, sicut apparet fm inductionem, manifestum est, qd vnum in quolibet genere est alia natura simpliciter naturę illius generis: & vnum non est natura alicuius eorum, s. vnum vniuersale. Deinde d. sed sicut in colorib⁹, &c. i. quod est principium esse substantiarum est principium numeri eorum, quę existunt in substantia.

Et intendit qd, cum huic fuerit iunctum quod declaratum est in Physi- cis, s. hoc esse primum motorę eternum, & absolutum ab omni materia, & declarauit post, qd hoc non solummodo est principium tãquam motor, sed tanquam forma & finis, declarabitur, qd illud est vnum, de quo declaratum fuit hoc, qd est principium substantiæ: sicut est declaratum, qd est actus vltimus, cui non admiscetur potentia omnino.

C Quod autem idem quodam modo significat vnũ & ens patet etiam ex eo, qd æqualiter sequitur prædicamenta, & in nullo est, nec in ipso quid est, nec in ipso quale, sed similiter se habet sicuti ens. Et ex eo, qd in prædicatione vnus homo non addit aliquid aliud qm homo, sicut nec ipsum eę, præter quid est, aut quale, aut quantum, & vni esse est vnicuique esse.

Quoniam autem intentio vniũ est eadem quoquo modo cum intentione entis manifestum est, quoniã modi consecutionis istorum ad prædicamenta sunt æquales, & quia essentia eorum non est vna, neque alterum solum, sicut est vnum in

prædicamento, quod dicitur quid, & in qualitate non est vnum, sed simile sicut ens. Et quia non additur prædicamento aliud, & vnus homo hominũ, sicut neg, per essentiam, præter quale, aut vbi, aut quantum, & illud, quod est essentia vnum, et e essentia cuiuslibet.

Quoniam autẽ hoc nomen vnũ, & ens sunt synonyma, manifestum est ex hoc, qd æqualiter diuiduntur prædicamenta secundum ea. quoniam, sicut dicim⁹, qd ens diuiditur in substantiam, & quantum, & quale, & alia, ita dicimus qd vnum aliud est substantia, & vnum quale, & sic de alijs. & hoc intendebat, cũ d. quoniam modi consecutionis, &c. Et Auicenna d. qd ens & vnum significat intentionem additam essentię rei. Non enim opinatur, qd res est ens per se, sed per dispositionem additã ei: vt dicimus aliquid esse album. vnũ igitur & ens apud ipsum significat accedens in re. Et iam diximus impossibilia contingentia huic positioni in alijs locis, & post cõtinget ei hoc, s. qd illa dispositio, aut illud accedens per vnum est vnum & ens. Ens autem est etiam vnum, & ens per aliquid additum, aut per se: si per additum, procedetur in infinitum: si per se, ergo concessum est aliquid esse vnũ & ens per se. Sed deceperunt eũ duo, s. quia opinabatur qd vnum, qd est principium quantitatis, est vnũ, quod est synonymum enti. & quia hoc vnum numeratur in accidentibus, existimauit qd vnũ, quod significat omnia prædicamenta, est accedens. Et etiam fuit decept⁹, qd igno-

Digressio contra Auic. d vno require in 4. Me. c. 3. Impugnatio.

Cũ prima erroris Auicenna.

Cũ secũda

Meta. cũ cõ. Auer. K K

ph. 78. c. 79. vnum mo or e prin B ipiũ tãq motor, & inquam vna & nis. Idem 4. Me. cõ. & 6. & 6. p. 41. 4. & c. 1. & c. de substantia or na

Metaphysicorū

Gens, qđ signat gen^o, & qđ signat verū. Qđ. n. significat verū, est act^o, & quod significat gen^o, significat vnū quodq; decem prädicamentorum multipst. D. d. & quia essentia eorū, & c. i. & quia essentia, & quiditates pädicamentorum sunt diuersæ, & nō est i eis aliqd cōe, ita qđ vnum & ens sint tanq̃ genus: qm̃ si ita esset, tunc hoc nomen vnū non significaret illud, quod signat in pädicamento substantiæ, aut qualitatis, aut quantitatis prima significatione, & sine medio, sed significaret quemadmodū

Hoc nomen genus significat species mediante aliquo cōi. D. d. neq; alterum solum. i. neq; substantia vnus ex eis, qđ sunt in quolibet pädicamento, est substantia. D. d. sicut est vnū in pädicamento, quod dī quid, & c. i. sicut non inuenit aliquid, quod sit vnum cōe pädicamento substantiæ & qualitatis, & aliorum pädicamentorum: sed dicitur de eis pīncipaliter & secundario, sicut dicitur hoc nomē ens. Et, cum induxit has duas rationes super hoc, qđ hęc nomina vnum & ens significāt vnā essentiam, sed differūt fm̃ modum, induxit tertiam rationem, & dixit: Et quia nō additur, & cetera, id est, & signum eius est quod, cū aliquis dixerit de aliquo homine demonstrato esse vnum hominem, & esse hominem, nihil aliud induxit diuersum ab eo, nisi liget hoc nomen vnum per aliquod pädicamentum, verbi gratia vt dicat, quod est vnus in vbi, aut vnus substantia, aut vnus in quanto. & hoc intendebat, cum d. & illud, quod est essentia vnus essentia cuiuslibet. Et non intendit, quod ista nomina vnum & ens sunt idem omnibus modis, sed

intendit, qđ significant idem secundum subiectum & diuersa secundū modum. & ideo deceptus fuit Aui-cen. cum d. si hęc nomina vnum & ens essent synonyma cum hoc nomine res, non esset verum dicere res esse vnā, verbi gratia, & si vn^o homo significaret hominem, tunc dicere istum hominem demonstratū esse vnum, non esset enuntiabile cōpositum ex pädicato & subiecto; sed dicere hominem esse vnum, ēēt sicut dicere hominem ēē hominē.

Hic sunt
tur pädica-
tionē eu-
de de seq-
so et nup-
toriā. Vi-
idē. 4. m-
com. j.

SYMMAS E C Y N D A .

De Vno respectu multitudinis con-
trarij de Contrarietibus quamplura.

De Vno, & Multitudine, ac qđ, qua
ad ipsa consequantur.
Cap. I.

Pponuntur autē vnū & multa multis modis. quorum vno vnum & multitudo, vt indiuisibile & diuisibile. quod enim aut diuisum, aut diuisibile est, multitudo quædam dicitur. quod vērō indiuisibile, aut non diuisum, vnum. Cū autem oppositiones quatuor sint modis, & horum alius secundū priuationem dicatur, contraria erunt profecto, & neque vt contradictio, nec vt ea, quæ ad aliquid dicuntur. Dicitur autem ex contrario ipsum vnum, & significatur ex diuisibili indiuisibile, eo qđ magis multitudo, & indiuisibile sensibile est. Quare multitudo ratione prior qđ indiuisibile propter sensum est.

Et

In dēno
signat de
et pädica-
menta si-
ne medio.
Vide con-
fess. 12. me-
taph. 19. &
10. c.

Documē-
ti. 11.

Vitā autē
I Epā. 12.

- A** Et etiam vnum & multum op-
ponuntur sibi secundum situm mul-
tis modis. & vnus eorum est vnu
& multum, vt diuisum & nō di-
uisum. vnum enim eorum secun-
dum quod diuiditur, dicitur mul-
tum. illud enim, quod non diuidi-
tur, dicitur vnum secundum quod
non diuiditur. Ergo opposita secun-
dum situm sunt quatuor modis. &
vnus eorum dicitur secundum pri-
uationem. sunt igitur contraria, et
B non dicuntur de contrario esse, si-
cut contradictoria, neque sicut re-
latiua. Et scitur vnum indiuisibi-
le per vnum diuisibile. multum. n.
est magis sensibile, & quod diuidi-
tur est magis sensibile quam illud,
quod non diuiditur. Ergo sermo de
multo est ante sermonem de indi-
uisibili propter sensum.
- 9** Intendit per opposita secundum
situm quatuor opposita, & vnū op-
ponitur pluri, magis q̄ secundū vnū
modum modorū oppositorū qua-
C tuor. Deinde d. & vnus eorum est
vnum & multum, vt diuisum & nō
diuisum. vnum enim est indiuisibi-
le, multum autem diuisibile est. &
hoc intendebat, cum dixit: vnum
enim eorum, & c. i. multum enim
dicitur illud, quod diuiditur. vnum
autem, secundum q̄ est vnum, est
illud, quod non diuiditur. Ergo op-
posita secundum situm, & c. i. &
qm̄ dictum est in alijs locis, quod
opposita sunt quatuor modis affir-
matiua & negatiua, & c. manifestū
est, quod vnum opponitur pluri se-

cundum hunc modum, scilicet ha-
bitum & priuationem. indiuisibili-
tas enim est priuatio diuisibilitatis.
Deinde d. sunt igitur contraria, & c.
id est, multum igitur & vnum sunt
contraria ea contrarietate, secundū
quam sunt contraria priuatio & ha-
bitus. Et vocauit priuationem & ha-
bitum contraria, quia contraria ve-
ra reducuntur ad hoc genus. Deinde
d. & non dicitur de contrario, & c.
id est, & vnum & multum non dicū-
tur opponi, secundum q̄ opponun-
tur sibi contradictoria, scilicet affir-
matiua & negatiua, neque secundū
q̄ opponuntur sibi relatiua. Deinde
d. Et scitur vnum indiuisibile, &
c. i. & vnum opponitur pluri, secun-
dū q̄ priuatio opponitur habitui: &
quia indiuisibilitas est priuatio diui-
sibilitatis, & diuisibilitas est quasi ha-
bitus. Deinde dedit causam in hoc,
q̄ diuisibilitas est manifestior indi-
uisibilitate, & dixit: multum enim
est magis sensibile, & c. i. & causa in
hoc est, quia diuisibile est multum,
& manifestius singulari, & etiam di-
uisibile est maius indiuisibile, & ma-
ius est manifestius minori: ergo cō-
cedere multum est, ante concedere
indiuisibile. & dixit hoc, ne aliquis
dicat q̄ multū est priuatio unitatis.

Item vnus quidem est (quē
admodum & indiuisione cōtra-
riorum descripsimus) idem, si-
mile, & ēquale: multitudinis ve-
ro diuersum, dissimile, & īqua-
le est. Cum autem idem multi-
pliciter dicat, vno qdē mō fm̄
numerū, qd̄ qnq̄ dicimus ipm̄.
Hoc vero si & rōe & nūero vnū
sit, vt puta tu tibi ipsi & sōa, &
materia vnū. Itē si primæ sub-
stantiæ ratio

Metaphysicorum

Gratio vna sit . vt æquales lineæ rectæ eadē, & æqualia, & æqualium angulorum quadrata, tametsi plura sint, & qualitas tamē in eis est vnitas.

Et, sicut descripsimus in diuisione contrariorum, vnum habet idē, & simile, & æquale: & multum habet diuersum, & dissimile, & inæquale. Cū igitur dicitur idē multis modis, quorum vnus est numerus, quem forte dicimus idem.

H & etiam si fuerit vnum per definitionem & numerum, aut illud, quod dicitur idem secundum formam & numerum etiam. Et ē, si definitio, quæ est substantiæ, fuerit vna, ut dicitur quod lineæ æquales sunt lineæ rectæ idem. & similiter figura quadrāgula æquales, quoniam anguli earum sunt æquales. quoniam & si sint plures, sed tamen æqualitas in istis est vna.

10 Et iam numeramus, cū diximus propria oppositorum, & diximus, q̄ idem & simile, i. in quo non est diuersitas secundum qualitatem, & æquale, in quo non est additio neque diminutio sunt propria vni, & q̄ opposita istis s. diuersum, & dissimile & inæquale sunt propria pluri. vnum igitur opponitur pluri secundum istos modos. Deinde d. Cū igitur dicitur idem multis modis. i. & quia iam prædiximus, q̄ idem dicitur multis modis, necesse ē vt vnū opponatur pluri omnibus istis modis. Quorum vnus est, vt existimāt quidam, s. q̄ entia non distinguuntur

adinuicem, nisi propter hoc, q̄ sunt numerus. & secundum hoc demonstratum est vnum, quia distinguitur per vnitatem numeralē, quæ est ipsum. & similiter multum demonstratum non est multum nisi per multitudinem numeralem, ita q̄ hæc dictio duo demonstrata nō sunt duo nisi propter dualitatem numeralem. & ratiocinabantur ad hoc ex hoc, q̄ alij dixerunt, s. q̄ numerus est prior naturaliter numeratis, & vnitas numeralis vno. Continuum autem videtur esse vnum per vltima terminantia, quoniam corpus terminatur à superficiebus, & superficies à lineis, & lineæ à punctis. Deinde d. & etiam, si fuerit vnum secundum definitionem, & c. i. & dicitur vnum illud, quod est vnum secundum formam & materiam, vt Calias demonstratus. quoniam forma eius est vna, s. indiuisibilis: & similiter materia ei. Deinde d. Et etiam si definitio, quæ est substantiæ, & c. i. & etiam illa, quæ conveniunt in definitione substantiāli, dicunt vnū. vt dicitur, q̄ lineæ rectæ sunt æquales econtrario de lineis non rectis, aut de rectis cum nō rectis. lineæ n. arcualis non potest æquare lineæ rectæ, neque non recta non rectæ. Deinde d. & similiter qui definit figuras rectorum angulorum, quia sunt illæ, quæ habent quatuor angulos æquales. Deinde d. quoniā etiam sint plures, & c. i. quoniam figure habentes quatuor angulos rectos, & si habent plures species, tamen cōueniunt in hoc, q̄ anguli earum sunt æquales. & similiter lineæ rectæ, & si habent plures species, tamen cōueniunt in hoc, quod recipiunt æqualitatem.

Similia

M Linea arcualis nō potest æquare lineæ rectæ neque non rectæ. Vnde oppositi in prædicamentis vel dī quadraturæ etiam hī subiles nondum tñ scitatur. Vide econtrario dīc

nes Zim

A Similia vero, si cum non sint eadem simpliciter, nec secundum substantiam subiectam in differentia, secundum formam eadem sint quemadmodum maius quadratum minori simile est, & lineæ inæquales. hæ enim similes quidem, verum non eadem simpliciter sunt. Quædam vero, si cum eandem formam habeant, in quibus magis & minus sit, neque magis neque minus sit. Quædam autem, si eadem & una specie passio sit, ut valde album & minus, similia esse aiunt, quia una species eorum est. Quædam vero si plura habet eadem quam diuersa, aut simpliciter, aut quæ proportionu sunt, ut stannum argento quæ auro: aurum vero igni, prout flavus & rufus est. Quare manifestum est quod diuersum, & dissimile multipliciter dicuntur. Aliudque & idem oppositæ. Vnde omne ad omne, aut idem, aut aliud est. hoc vero, nisi sit & materia & ratio una (quare tu & propter quod diuersum) tertium autem, sicuti illa, quæ in mathematicis sunt. Diuersum igitur aut idem ideo omne ad omne dicitur, quod quæquæ unum & ens dicuntur, non est enim contradictio ipsius eiusdem. Quare non dicitur de non entibus (at non idem dicitur) sed de omnibus entibus. aut. n. unum, aut non unum natura aptum ens, & unum esse. Diuersum igitur & idem ita opponuntur.

Et dicuntur consimilia, cum non fuerint idem simpliciter, & non fue-

rint diuersa per lineam compositam secundum formam, & fuerint idem. Verbi gratia, quod quadrangulus maior est consimilis quadrangulo minori, & lineæ, quæ sunt inæquales, etiam sunt consimiles. Quædam autem sunt eadem non simpliciter, sed habent formam, quæ est eadem, & est in eis magis & minus, cum non fuerint magis & minus. Et quædam, quando passio fuerit eadem in forma. ut album valde, & minus dicuntur consimilia, quia forma eorum semper est una. Et quædam, quando in eis fuerint idem magis, quam diuersa, aut simpliciter, aut facilius esse. ut stannum argento & auro, quia est rufum & igneum. Ergo manifestum est, quod diuersum etiam & dissimile dicitur multis modis. Et aliud autem & idem dicuntur secundum opinionem in situ. Et ideo omne dicitur aut idem aut aliud. & quædam, cum materia & definitio non fuerint unum (& ideo oppositum etiam est diuersum) & tertium est sicut illud, quod est in mathematicis. Diuersum enim aut idem propter hoc verumque in respectu uniuscuiusque aliorum, & est omne, quod dicitur unum & ens. non enim contradictorie est idem. Et ideo non dicitur in eis, quæ non sunt (non idem autem dicitur) in omnibus vero entibus dicitur. quoniam unum aut

Metaphysicorum

G est unum naturaliter, aut multum: unum enim dicitur de ente naturaliter, & de ente per accidens, i. unum artificiatum, sicut scammum; aut erit unum naturaliter, aut non erit, & ens unum. Et diuersum et idem secundum hoc opponuntur sibi in situ.

I Cum declarauit, qd unum, & multum opponuntur fm oppositione eiusdem, & diuersi, & similis & dissimilis, & declarauit fm quot modos opponuntur simile & dissimile, idē

H & diuersum, vult etiam declarare secundum quot modos opponitur, & d. Et dicuntur consimilia, &c. i. & dicuntur consimilia, cum non fuerint idem secundum formam, neq; etiam fuerint diuersa, fm formas p diuersitatem linearum, ex quib⁹ componuntur. vt diuersitas trianguli a quadrato. Deinde dedit exemplum & d. verbi gratia, qd quadrangulus maior, & minor, qui sunt consimiles in forma. Et in alia translatione: verbi gratia, quoniam quadrangulus magnus est similis quadrangu-

I lo paruo. i. quoniam figurae proportionales non sunt eadem, v.g. quoniam duo quadranguli aequales dicuntur esse idem, & non dicuntur esse consimiles. & similiter non dicit, qd quadrangulus, & figura oblonga rectorum angulorum & aequalium laterum sunt consimiles. D. d. & lineae, quae sunt inaequales. i. & lineae rectae non aequales in istis figuris consimilibus, sunt etiam consimiles, i. proportionales. D. d. Quaedam autem sunt eadem non simpliciter, &c. i. & dicitur proportionalia illa, quae conueniunt in forma non simpliciter, sed

conueniunt in forma secundum magis & minus. Deinde d. Et quaedam quando passio, &c. i. & dicuntur consimilia illa, quorum passionēs, i. qualitates sunt eadem in forma, sed diuersantur secundum magis & minus. v.g. illa, quae conueniunt in albedine, sed diuersantur secundum magis & minus. Dicuntur enim consimilia alio modo a primo: quoniam subiecta diuersantur secundum magis & minus secundum accidentia, & illa diuersantur secundum magis & minus in hoc, qd sunt decem praedicamenta. Deinde d. & quaedam, qn in eis, &c. i. & dicuntur consimilia illa, in quibus dispositiones conuenientes sunt magis qd diuersae, aut simpliciter, aut quia possunt esse per artificium conuenientia, in pluribus dispositionibus leuiter, & facile. vt stannum & argentum: quoniam per artificium possunt esse conuenientia in pluribus dispositionibus, ita qd existimabitur stannum esse argenteum. & similiter cuprum cum auro. Deinde d. Ergo manifestum est, qd diuersum, &c. i. & cum diuersum opponitur eidem, & idem dicitur multipliciter, manifestum est etiam, qd diuersum de multiplici. & similiter a consimile dicitur multiplici, manifestum est qd dissimile dicitur multipliciter. D. d. Et aliud autem, & idē, &c. i. & diuersum autem & idē sunt opposita secundum positionem, s. qd, cum alterum ponitur, aufertur reliquum. D. d. & quaedam cum materia, & definitio non fuerit eadem. i. & quaedam dicuntur diuersa, quando diuersantur in materia & forma & hoc est oppositum eidem, s. vno in materia & forma. D. d. & ideo oppositum etiam est diuersum, id est,

A & ideo oppositum huic modo vni⁹ est non vnius. Et intēdit, q̄ iste modus non diuiditur in verum & falsum, nisi inter duo existentia. Deinde d. & tertium est sicut illud, quod est in mathematicis. & tertius modus, in quo inuenitur iste mod⁹ positus, scilicet idem & diuersum, est illud, quod est in mathematicis vt dicimus simile, aut dissimile. Deinde d. Diuersum autem, & idem propter hoc, &c. i. & ideo diuersum & idē non opponuntur, nisi inter duō existentia, quādo comparatur vni ad alterum. Deinde d. & est omne, **B** quod dicitur vnum & ens. i. vnum autem, quod est synonymum cum ente, non opponitur ei, quod est nō vnum: quoniā diuersum est illud, quod dicitur in respectu vnius ad vnum: & ideo non opponitur vni hoc, quod dicitur hoc nomen ens, cum dicimus autē ens, aut nō est ens, sed opponitur omne, quod est prāter illud de entibus, vt dicimus, aut est vnum, aut multum. Et cū d. q̄ vnum, quod est synonymum cum ente, opponitur multo, deinde dedit causam in hoc, & d. quoniam vnum, aut est vñ naturaliter, aut **C** multum, &c. i. & est necesse, vt omne ens sit, aut vnum naturaliter, aut multum. quoniā omne vnum, aut est vnum naturaliter, aut multum. vnum enim per artificium, vt scānum est multum, quia est vnum p accidens: & vnum per accidens est multum. & ideo diuidit verum & falsum de omni dictione secundum hoc significatum huius nominis vñ. aut est vnum aut multum. scānum enim est multum, non vnum naturaliter. Deinde d. & ens vnum, i. naturaliter. D. d. Et diuersum, &

scānum ē multū, nō vñ nāturaliter. Vide supra cōs.

idē, &c. i. & idē, & diuersum fm hoc **D** opponunt sibi pfecta oppositione, econtrario de eodē & diuerso, q̄ dñr in respectu alicuius ad aliud vnum.

Diuersum & differēs differunt.

Differētia vero & diuersitas aliud ē. diuersum nāq̄, & illud, a quo diuersum, nō ē necesse ali quo ēē diuersum. oē etenim, qd cūq̄ fit ens, aut idē, aut diuersum est: differēs vero ab aliquo, aliquo differens est: quare necesse est aliquid idē esse, q̄ differūt. hoc vero idē, aut genus, aut spēs est. oē nāq̄ differens, aut genere, aut specie differt. genere quidem, quorū non est cōis materia, neq̄ mutua generatio, vt putata, quorū alia p̄dicationis figura est: specie vero, quorum idē genus. dicitur autem gen⁹, quo ambo quæ differunt, secundum substantiam idem dicuntur.

Diuerſitas autē ē alietas alio mō. diuerſum. n. ē illud, cuius est diuerſum, non ē necesse vt sit diuerſum ā re. oē. n. ens aut ē diuerſum, aut idē: quod aut differt ab aliquo per aliquid differt: ergo est necesse vt sit aliquid idē, per quod non differt. & hoc est genus, aut forma. oē. n. differēs differt per genus, aut formam. secundū genus aut illa, q̄ non habent materiā cōem, neq̄ generantur ex inuicē, vt oīa, quorum figura p̄dicamenti est alia: per formā vero illa, quorū est genus idē. & dicitur genus illud, quod est idē per substantiam omnia diuerſa.

E

F

Metaphysicorum

G Diuersa autem, & nō diuersa op
 12 ponuntur sibi alio modo ab eo, scē
 dum quem opponitur idem. Deinde
 incēpit dare differentiam, & d.
 diuersum enim, &c. i. diuersum, qđ
 opponitur eidem, non est de capitu
 lo ad aliquid, ita qđ sit diuersum ab
 aliquo, vt differens est differens ab
 aliquo, & conueniens alicui conuen
 iens. Deinde d. omne enim ens, &c.
 i. omnia enim duo entia aut sunt di
 uersa, aut idem. Deinde d. illud au
 tem, quod differt, &c. i. & quia diffe
 rens differt per aliquid, necesse est
 vt illud, quod nō differt, conueniat

H cum illo, per quod fuit differentia :
 & vt illud, in quo conuenit, sit illud,
 per quod differt. Si igitur aliqua cō
 uenientia conueniunt secundū ge
 nus, aut secundum formam, necesse
 est vt illa, quæ differunt, & differant
 aut secundum genus aut secundum
 formam. Deinde d. secundum autē
 genus illa, quæ non habent, &c. i. &
 illa, quæ differunt secundum gen^o,
 sunt illa, quæ non habent materiam
 communem, neque trāsmutantur
 adinuicem. Deinde d. hoc, quia illa,
 quæ transmutantur adinuicem, ha
 bent materiam communem. Deinde
 d. vt omnia, quorum figura præ
 dicamenti est alia. i. vt omnia, quæ
 sunt sub diuersis prædicamentis. vt
 linea, & album. ista enim non con
 ueniunt in aliquo genere, quia vnū
 & ens non sunt genera vera, & ideo
 non transmutantur adinuicem. De
 inde d. per formam vero, &c. i. illa
 enim, quæ differunt per differentias
 formales, sunt illa, quorum genus
 est vnum. Deinde dedit descripsit
 ipsum genus, & d. & dicitur genus,
 &c. cætera, id est, & dicitur genus il
 lud, quod est prædicabile de diuer-

sis, sicut quod est vnumquodq; eorum. **E**
 ista enim est dispositio prædicabi
 lis substantialis.

Contraria vero differentia
 sunt, & contrarietas quædā dif
 ferentia est. Quod autem recte
 hoc supponimus ex inductione
 patet. Cuncta enim differre vi
 dentur, & non solum diuersa es
 se, sed quædam secundum gen^o
 diuersa, quædam in eadem præ
 dicationis coordinatione. quæ
 re & quæ eadem specie in eodē
 genere sunt. determinatum au
 tem in alijs est. quæ eadem, aut
 diuersa genere sunt.

*Contrarietatem differentiam esse perfe
 ctam: & quomodo differant ipsa
 contraria. Cap. 2.*

Cum autem contingit inui
 cem differre, quæ differunt,
 & plus & minus, est etiā
 quædam maxima differentia. et
 hanc dico cōtrarietatem. Quod
 autem maxima differentia est,
 manifestum est ex inductione,
 Quæ enim genere differunt, nō
 habent ad se mutuo viam, sed
 plus distant, & non cōueniunt. **M**
 illis vero, quæ specie differunt,
 generationes ex contrarijs tan
 quam ex vltimis sunt. distantia
 vero vltimorum maxima est, &
 etiam contrariorum. Atqui qđ
 maximum est i quoque genere
 perfectum est. etenim Maximū
 est, cuius non est excessus. Perfe
 ctum vero, extra quod non est
 possibile aliquid habere. finem
 namq; habet pfecta differentia,
 quemadmodum cætera pfecta
 dicun-

Hinc sumi
 solet dehi
 nitio con
 trariorū.
 Videtur Auer.
 I Ept. Tr. 3.

Maximu
 quid.
 Perfectu
 quid.

illa quæ
 trāsmutā
 tur adinu
 icem, habent
 mām cōm
 Idem. i. de
 Gñat. 43.
 &c. 53.

A dicuntur, eo q̄ habeant finem. extra finem autem nihil est. vltimum enim in re omni est, & cōtinet. quare nihil extra finē est, nec indiget aliquo qđ p̄fectū ē.

Quoniam autem & contrarietas est aliqua diuersitas, manifestum est ex sequentibus, quod bene fuit hoc positum. omnia enim videtur esse differentia, & non illa, q̄ sunt diuersa tantum. sed quedam sunt diuersa secundum genus, &

B quedam per ordinem vnius pradicamenti. ergo sunt in eodem genere, & sunt eadem secundum genus. & determinatum est ī alijs locis, quæ sunt secundum genus idē, aut diuersa. Cum igitur possibile est ut differant ab inuicem differentia maiori et minori, manifestum est, quod aliqua differentia maxima est. Quoniam illa, quæ differunt secundum genus, impossibile est vt sint ex inuicem, sed distant magis,

C & non cōueniunt. illa autem, quæ differunt secundum formam, generantur ex contrarijs, quia sunt maiora: & distantia aliarum rerum est maxima distantia: ergo distantia contrariorum est. Sed maximum in quolibet genere est perfectum. Maximum enim est illud, cui non est additio. Perfectum vero, extra quod nihil est. diuersitas enim habet perfectionem. sicut alia etiam dicuntur perfecta, quæ habent cō-

plementum. & complementū est, extra quod nihil est. Vltimū enim est in ente, & est cōtinens. & ideo nihil est extra complementum, & complementum nullo indiget oīno.

Quoniam autem bene posuim⁹, **13** q̄ contraria & contrarietas est aliqua differētia, manifestū est ex sermone sequenti, scilicet inductione. D. d. omnia enim videntur, & c. i. apparet enim, q̄ omnia, quæ dicuntur esse differentia, & non conuenientia, nō dicitur hoc ī illis, quæ sunt diuersa simpliciter, sed ī eis, quæ sunt diuersa fm gen⁹, aut diuersa fm formam tantum, sed quedam fm genus, quædam fm formam. D. d. ergo sunt in eodem genere, & c. i. ergo illa, q̄ sunt differentia, sunt quæ non cōueniunt in eodem genere, & quæ sunt conuenientia conueniunt in eodē genere. D. d. & determinatū est ī alijs, i. distincti sunt superius modi rerū, quæ sunt eadem secundum genus, aut diuersæ secundum genus. Deinde d. Cum igitur possibile est, & c. i. & cū possibile est vt res differant ab inuicem magna differētia & parua, manifestum est, q̄ differentia, q̄ est in fine, est maxima differentia. Deinde d. qm̄ illa, quæ differunt secundum genus, & c. i. illa vero, quæ differunt in genere, nō agunt in se inuicem, neq; sunt contraria, sed distant ab inuicem, & in rei veritate non sunt differentia. differentia. n. agunt in se inuicem, illa vero, quæ differunt fm formam, aut sunt contraria, aut sunt illa, quorum generatio est ex contrarijs, & sunt contraria, quæ contraria sunt maioris distantie in esse, quemadmodū illa, q̄ sunt

Metaphysicorum

G sunt differentia prima in loco, sunt illa, quorum distantia est maxima. Et debes scire, qd hęc definitio est cōtrariorum propter contrarietatem, quæ est in loco. distantia. n. in loco est maxima, s. centri ad circumferentiam, & ista distantia est causa in cōtrarietate substantiarū corporum propriorum istis locis. & ideo dictū est in definitione contrariorū simpliciter, qd sunt illa, inter q est distantia in esse maxima. D.d. Sed maximum, &c. i. si distantia maxima I quo libet genere, s. distantia in loco, & distantia in qualitate, & forma est perfecta. D.d. Maximum. n. est illud, cui

H non est additio. i. & illud, cui nō est additio. i. & illud, cui nō pōt fieri additio, est complementū. D.d. & complementum est, extra quod nihil ē, i. & illud, extra qd nihil est, est complementū. ergo distantia, q est inter res contrarias & differētes, est distantia completa. D.d. & est continens, s. complementum. & ideo nihil est extra cōplementum. i. quia est continens, & complementum nullo indiget omnino, i. nullo addito.

Quod igitur contrarietas est differētia perfecta, ex his patet.

I Cum autem multipliciter dicatur contraria, ita perfectū sequitur, sicuti eis inest esse cōtrarijs. His autem existētibus, patet qd non contingit vni plura contraria esse. nec. n. vltimo vlteri⁹ aliquid erit, nec vnus distātię plura, qd duo vltima. & omnino si contrarietas differentia est, differentia vero duorum est, ergo & ipsa pfecta. Necesse aut alias cōtrariorum definitiōes veras eē. etenim plurimū differt perfecta

dfia. Namq nō est aliquid sumē dum extra ea, q & genere differunt, & specie. ostēsum est. n. qd ad ea, q extra genus sunt, nō est differentia. horum aut hęc maxima est. Et q in eodem genere plurimum differunt. contraria sunt. maxima enim horū differētia est, q perfecta est. Et quæ I eodem susceptiuo plurimū differunt, cōtraria sunt. materia. n. eadem contrarijs. Et quæ sub eadem potentia plurimum differunt. etenim sciētia circa vnū eorum genus vna, in quib⁹ perfecta differentia, maxima est.

Quod igitur differentia cōpleta cōtrarietas est, manifestum est ex istis. Et, cum cōtraria dicuntur multis modis, accidit eis vt sint cōpleta hoc modo, secundū quod est eis essentia, vt sint contraria etiā. Et cum ita sit, manifestū est, quod impossibile est, ut unū habeat multa contraria. nullū. n. est magis posterius quā postremum. & vna dimensio nō hēt plus quā duo vltima. & vniuersaliter, si diuersitas ē differentia, & diuersitas est duorū, ergo & cōplementū ē. Et necesse est ē, vt definitiones cōtrariorū postremae sint verae. diuersitas. n. cōpleta hēt diuersitatē maximā. impossibile est. n. vt aliquid sit magis distans I diuersis secundū gēnus & formā. Declaratū ē igitur, quod diuersitas non ē in eis, q sunt extra

Documentum.
Idē, 8. Me.
com. 4.
Contrarietas I locis ē cā scōtrarietate substantiarū corporū, propriorū istis locis.
Oppositū. 5. phi. c. 10.
Vbi nō eō cedit contrarietates; aliquā in substantijs. Vide con. 2um.

A extra genus, et quod hoc in eis est maximum. Et quod maxime diuersa in vno genere sunt contraria. diuersitas. n. maxima in istis est diuersitas completa. Et est differentia maxima diuersitate, quæ sunt in eodem genere. materia enim est eadem contrariorum, et quæ sunt in eadem potentia sunt diuersitate maxima diuersa. eadem enim scientia est in eodem genere, et in eis est completa diuersitas, et ma-

B xima.

14 Manifestum est igitur ex sermonibus prædictis, scilicet quod diuersitas, quæ est in contrarietate, est diuersitas, cui impossibile est addere in illo genere, neque ut aliquid illius generis sit extra illud. & quod est tale, est completum in distantia: ergo contrarietas est diuersitas completa. D. d. Et cum contraria dicuntur, &c. i. &, cum sit declaratum, quod contrarietas est diuersitas completa, secundum quod est contrarietas: contraria autem dicuntur multis modis, ut dictum est superius: manifestum est, quod diuersitas inter modos eorum debet esse completa secundum essentiam contrarij, secundum quod est contrarij. quoniam, si fuerit in loco, tunc diuersitas in loco erit perfecta. &, si fuerit in forma, tunc diuersitas in forma erit completa. &, si sunt in qualitate et erit completa. Et, cum declarauit hoc, incipit declarare, quod contrarij vnu habent contrarij. & hoc videtur in celo & mundo itaquam sumpto, & d. Et, cum ita sit, manifestum, &c. & hoc intellectum est per se. D. d. demum non, & d. quoniam non aliquid erit, &c. i. quoniam positum est, quod contrarij est in extremo vltimæ distantie:

& vltimū non est nisi vnu, quæ admodum & primū: & id d. & distantia non habet plura quæ duo, scilicet duo vltima, scilicet principium & finis. D. d. & videtur, &c. i. & videtur, si contrarietas est diuersitas, & diuersitas est duorum, manifestum est, quod diuersitas eorum est completa. D. d. Et necesse est et, &c. i. manifestum est ex hoc sermone, quod definitio contrariorum conuenit diuersis, maxime in eodem genere. contraria enim sunt illa, quorum diuersitas est completa: & diuersitas completa est postquam non est maior: & nulla diuersitas est maior quam illa, quæ sunt in eodem genere: quoniam inter illa, quæ sunt diuersa secundum genus & formam, non inuenitur magis distans & magis propinquum. scilicet quoniam inter illa non accidit comparatio, sicut non accidit mensura inter diuersas magnitudines in genere. D. d. Declaratum est igitur, &c. i. declaratum est igitur, quod non inuenitur diuersitas completa in eis, quæ non sunt in eodem genere. quoniam diuersitas, quæ est inter illa, est maxima. Et declaratum est, quod illa, quæ maxime differunt in eodem genere, sunt contraria. & est e contrario sermoni dicti, quod contraria sunt in eodem genere, & quod sunt maxime differentia in illo genere. D. d. Et etiam differentia, &c. i. & etiam est declaratum, quod illa, quæ maxime differunt, sunt in eodem genere, & quod differentia eorum est completa. Deinde dicit: materia enim eorum contrarij, &c. i. & significat quod illa, quæ sunt in eodem genere, sunt contraria, hoc, quod materia recipit contraria, & quod illa, quæ sunt in potentia in eodem loco sunt diuersa maxima diuersitate. & ideo eadem est scientia contrariorum.

Inter illa, quæ sunt diuersiorum generum, non accidit comparatio. Idem. 7. Ph. 11. c. 37.

Primum

Metaphysicorum

G Primum contrariorum esse priuationem
 & habitum: omnemque contrarietatem
 priuationem esse, & non
 e contra. Cap. 3.

Viñ Auer.
 1. 2. l. 1. 3.

Prima vero cōtrarietas ha-
 bitus & priuatio est. non
 tamē omnis priuatio (mul-
 tipliciter enim priuatio dicitur)
 sed quæcunque perfecta sit. Cæ-
 tera vero contraria secundum
 hæc dicuntur, quædam, eò q̃
 habeant: quædam, eò q̃ faciāt,
 aut factiua sint: quædam, eò q̃
 accipiant, abijciāt hæc, aut alia
 contraria. Si opponuntur ita-
 que contradictio, priuatio, con-
 trarietas, & ad aliquid: horum
 autem primum contradictio:
 contradictionis vero nihil me-
 dium est, contrariorum autem
 contingit: patet q̃ non idem est
 contradictio & contraria. Pri-
 uatio vero quædam contradi-
 ctio est, aut enim quod omnino
 impossibile est habere, aut qđ,
 cū natura aptum habere sit,
 non habeat priuatum est, aut to-
 taliter, aut modo quodam deter-
 minatum. multipliciter enim
 hoc, vt in alijs diuifum à nobis
 est, dicimus. quare priuatio quæ-
 dam contradictio est, aut im-
 possibilis determinata, siue si
 mul accepta cum susceptiuo.
 Ideo contradictionis quidē non
 est medium, sed priuationis ali-
 cui⁹ est, omne enim, aut æquale,
 aut non æquale. æquale vero, aut
 inæquale non omne, nisi solum
 in susceptiuo æqualitatis,

Et prima contrarietas est habi-
 tus & priuatio. & non omnis pri-
 uatio (quoniā priuatio dicitur mul-
 tis modis) sed illa, quæ est perfecta.
 Alia vero contraria dicuntur de
 talibus istis: quædam enim, quia
 habent: & quædam, quia agunt,
 & quia habent agentia: & quæ-
 dam, quia sunt diminutio, & etiā
 ista & alia contraria. Et si oppo-
 nuntur secundum oppositionem cō-
 tradictoria, & contraria, & pri-
 uatiua, & relatiua: & contradi-
 ctoria sunt prima istorum: & non
 est medium contradictoriorum.
 contraria vero possunt habere me-
 dium: manifestum est igitur, quod
 contradictoria & contraria non
 sunt idem. Priuatio autem est con-
 tradictio quoquo modo. quoniam, si
 illud, quod nō habet potentiam ve-
 omnino sit, & illud, quod nō habet
 istud, quod naturaliter debet ha-
 bere, est priuatio, aut vniuersali-
 ter, aut aliquo modo singulari. quo-
 niā hoc dicitur multis modis, si-
 cut diximus in alijs locis. ergo pri-
 uatio est contradictoria, quæ di-
 stincta est sine potentia accepta
 cum recipiente. Et ideo non est
 medium inter contradictoria, alia
 autem priuatio habet medium.
 quoniam æquale illud, quod nō
 est æquale. æquale vero totum,
 & inæquale, si fuerit in receptio-
 ne æqualis.

Et

A Et prima contrarietas, &c. & d. hoc, quia opposita fm habitum & priuatione precedunt naturaliter opposita fm contrarietatem. Omnia. n. contraria opponuntur fm priuationem & habitum: quia vilius cōtrariorum accidit ei vt sit perfectioris priuatio: & declaratum est in Phisicis, q̄ prima contrarietas est priuatio & forma. D. d. & non omnis priuatio, &c. i. sed non omnis priuatio & habitus precedunt contraria, sed priuatio, quæ est puta priuatio, & non coniuncta cum esse omnino. D. d. Alia vero contraria, &c. i. alia vero contraria dicuntur contraria, quia pendentes ex istis contrarijs descriptis. quoniam quædam dicuntur contraria, quia habent aliquid de intentione verorum contrariorum q̄dā dicuntur contraria, quia sunt acta à contrarijs: & quædam, quia sunt agentia contraria. D. d. & quædam, quia est diminutio. i. & quædam dicuntur contraria, quia alterū eorum est completus habitus, & alterū diminutus. D. d. & etiam ista, & alia contraria. i. ista igitur est dispositio contrariorum, de quibus induxi mus exemplū superius, & alia contraria sunt, quæ non diximus. D. d. Et si opponuntur fm oppositionem, &c. i. & cum opposita completa sint quatuor, vt descriptū est in alijs locis, contradictoria illorum sunt magis opposita, & prima in hoc. & hoc declaratum est in vltimo capitulo Perihermenias. D. incipit dare differentiam in hoc, & d. & non est mediū contradictoriorum. i. affirmatiua & negatiua differunt à contrarijs: quia affirmatiua & negatiua nō habent mediū, & q̄dā contraria hnt ergo manifestū est, q̄ cōtradietoria

& cōtraria nō sunt eadē. D. d. Priuatio autē est contradictoria quoquo mō. & d. hoc, quia priuatio & habitus nō diuidunt verū & falsum, nisi qñ subiectū eorū fuerit ens, aut terminatū. contradictoria vero diuidunt verū & falsū, siue subiectū fuerit siue nō, vt declaratū est in Logica. D. incipit dare dñam inter illā & contradictoriā, & d. qm̄, si illud, qd non habet potentia, &c. i. & priuatio est cōtradietio quoquo mō. quia qñq; priuatur ab aliquo illud, qd non habet potētiā vt sit in eo, vt rationalitas ab asino: & qñq; priuatur ab aliquo illud, qd naturaliter hēt aut simp̄r, & in oī tpe, vt cecitas in hōie à principio natiuitatis, aut ī aliquo tēpore, vt barba in puero. priuatio. n. dñ multis modis, & necesse est in oībus recipiens esse. & ideo d. ergo priuatio est contradictoria, &c. ergo priuatio ē negatio, in qua nō est potētia ad affirmationē, cum fuerit accepta cum proprio accipiente. D. d. Et iō nō est mediū, &c. i. & ideo cā in hoc, q̄ cōtradietoria nō habēt mediū, est, quia cōtradietio est priuatio nō in recipiente proprio. Priuatio autē & habitus hnt simile medio, qñ p̄dicant de alio à proprio recipiente, qm̄ tunc falsant ambo. Deinde d. exemplum, & d. quoniam æquale, &c. v. g. æquale & inæquale. in albo. n. falsant ambo; s. æquale & inæquale. D. d. æquale vero totum, & c. id est, æquale vero & inæquale, quando p̄dicantur de subiecto proprio, scilicet magnitudinibus, diuidunt verum & falsum, quando accipitur oppositum æquale & inæquale. diuiditur enim verum & falsum dicitur. n. q̄ ista linea est aut æqualis illi, aut inæqua-

D Priuatio & habitus hnt diuidunt verū & falsum, nisi qñ subiectū eorū fuerit terminatū: scilicet d cōtradietiois. Idē in l. vlt. p̄dicamētis. & 5. Metaph. 12. & 1. cor. 12. & 3. Phisic. 24. & 4. E Phys. 109. Idē hic in cā. sequē.

15
Oū cōtraria
opponunt
sed
priuationē
& habitū,
q̄ vilius cōtrariōrū ē
licet priuatio p̄fectioris. Idē super. c. 9. & c. 7. & 1. Phisic. 12. & 3. Phisic. 5. & 1. de Generatione. c. 6. & 2. cor. 12. & 4. Metaph. 12. & 1. de hie n. sequē.

F

Metaphysicorum

G inæqualis. sed si fuerit declaratum, qd est non æqualis, diuiditur etiam in magnū & paruum. diuisio enim perfecta ē dicere, quōd ista linea est æqualis, aut maior, aut minor.

Si itaq; generationes ipsi materiæ ex contrarijs: fiunt autem aut ex forma, & habitu formæ, aut ex aliqua priuatione speciei & formæ: patet qd omnis quidē contrarietas priuatio est, priuatio vero non omnis fortasse contrarietas est. Causa vero ē, quia multipliciter priuari contingit quod priuātū est. à quib⁹ enim vltimis trāsmutationes, hæc cōtraria sunt. Hoc autem & per inductionem manifestum est. omnis namq; contrarietas habet alterius cōtrariorum priuationē: verum non omnia similiter, inæqualitas enim æqualitatis, dissimilitudo vero similitudinis, vitium autem virtutis. Dissert autem, vt dictū est. etenim hoc quidem, si solum priuatum sit: hoc vero, si sit, aut quando, aut in aliquo. vtputa in aliqua ætate, aut in principali, aut omnino. Ideo horum quidem est aliquid mediū, & est nec bonus homo, nec malus: illorum vero nō est, sed necesse est esse parem, vel imparem. Præterea, quædam habent subiectum determinatum, quædam non. Quare manifestū est, qd semper alterum cōtrariorum fin priuationem dicitur.

Et si generationes in materia sunt ex contrarijs: & generantur

*aut ex forma, et e
aut ex aliqua pr
manifestū est, quē
nia erunt, priuat
neq; omnia contra
hoc est, quia possib
priuari multis mo
traria sunt ex alij
transmutationes.
est ex sermone seq
contraria habent
terum contrariorū
mule in omnibus.
litatis est æqualis.
dinis similitudo, e
dispositis. Et diff
est. Vnum enim q
uatum tantum, c
in aliquo tempore
sicut est alicuius in
etatis, aut modo d
tura totius. Et ideo
mediū, & est hom
malus. sed & in q
sed impar, aut par
busdam est subiect
& in quibusdam.
festum est, quōd
contrariorum est.
& quōd hoc necess*

*Idest, si generati
contraria: & ois ge
ma cōpleta in form
e conuersio, & gene
rijs: manifestū est,
riorum est priuati
in quo est priuatio,*

A D.d. priuatio vero, &c. i. sed nō de necessitate oīs priuatio est cōtrariū. qm̄ quādam priuationes sunt, in quibus nō est contrarietas, sic cōpletæ priuationes. Et cā in hoc est, qm̄ in oī priuatione nō est cōtrariū: qm̄ priuatio, aut ē priuatio fin totū, aut est priuatio, qā caret pfectione tñ.

D.d. ista enim, &c. i. & causa ī hoc, qd cū contrarijs admiscet aliqua priuatio, est, quia sunt ex principijs cōtrarietatis, ex qua fit generatio simpliciter, s. quē sunt forma & priuatio. & hoc est manifestū ē ex inductione, s. qd alterū omniū cōtrariū est priuatio. nigrū enim quoquo mō est priuatio albi, & sūt calidum & frigidum, & leue & graue.

D.d. sed non est sile in oībus, &c. i. sed habitus & priuatio, qd est in altero cōtrariorū, non est sile in oībus modis cōtrariorū. etenim inaequalitas opponit equalitati, & dissimilitudo similitudini, & qd opponit prauitatis est studiositas. & cū ista sint diuersa fm̄ cōtraria: ergo & priuationes cōiunctæ in eis sunt diuersæ. D.d. Et differūt, sicut dictū ē, &c. id est & istæ priuationes diuersant, qm̄ quādam sunt, in quibus est priuatio simplr: & quādam sunt, in quibus est priuatio fm̄ aliquod tps, v. g. fm̄ aliquod tps etatis, vt priuatio barbe ante pubertatē: & quādam habēt de priuatione intentionē dictā principis & vere. D.d. Et ideo quādam habent mediū, &c. i. & pp diuersitatē naturæ cōtrariorū & nāq priuatio

num accidit, vt quādam habeant mediū. v. g. qm̄ hō eremita, qui nō est pags ciuitatis, non est bonus aut malus, & ē mediū. Et quādam nō habēt mediū: vt par & impar. & c. quādam priuationes habent subiectū termi-

natum, & quādam nō. & intendit priuationē, quā significat hæc particula non. D.d. Ergo manifestū est, &c. id est ex pdictis manifestū est, qd necesse est ex hoc vt priuatio & habitus sint illa, ad quē reducunt contraria.

Sufficit vero etiam, si prima & genera contrariorum, vtputa vnum & multa. cætera enim ad hæc reducuntur.

Quo pacto lequale magno & paruo opponatur. Cap. 4.

C Vm aut vnum vni contra rium sit, dubitauerit quis piā quonā modo vnū & multa opponunt, & æquale magno & paruo. ipsum enim vtrū, semp in oppositione dicim⁹, vtputa, vtrū albū, an nigrū? vtrū albū, an nōn albū? vtrum vero homo, an album, non dicimus, nisi ex suppositione, & quæren res. vtputa, vtrum Cleon venit, an Socrætes. sed hoc in nullo genere necesse est. Verū hoc quoq illinc aduenit. sola namq opposita nō contingūt simul esse, quo & hic vtitur, in eo qd est vter veniit. nā, si simul, contingeret, ridicula esset interrogatio: qd si etiā ita, sūt etiam in oppositionē cadit, ad vnum, aut multa. vtputa vtrum ambo venerūt, an alter.

Et si principia contrariorū & generā eorum sunt, sicut vnū & multum, vnum attribuitur istis. Sed, cum vnum est contrariū vni, res est vt aliquis quærat questionem difficile, quō opponitur secundum oppositionem vnū & multū

et

ita, qd
est pars
etatis, fm̄
aut
mōs. Idē
metā.
et. 17.

Viā Auen.
I. Epī. Tr. 4

Metaphysicorum

G & aequale magno & paruo. quoniam, si opposita secundum oppositionem dicuntur semper per verum, scilicet verum album aut nigrum, & verum album & non album. & non dicimus verum homo aut non album, nisi per accidens. & questio est, ille veniens est Cleon, aut Socrates. quoniam hac non est necesse in aliquo genere omnino. Sed iste deinde fuit deceptus. opposita enim secundum positionem non possunt existere in se. **H** mul. & ipse videtur hoc etiam cum dicit, verum veniens est alter. quoniam, si essent in simul, tunc questio esset derisibilis. et, si fuerit hoc modo etiam, tunc caderet sub oppositione in uno aut multo, sicut verum veniunt ambo, aut alter.

17 Et si principia & genera contrariorum sunt unum & multum, quia unum accipitur in definitione contrariorum. Sed, si unum & multum sunt contraria, & est dictum, quod contrarium non habet nisi unum contrarium, & multum non est unum: & si aequale, quod est proprium uni, opponitur magno & paruo: & cum oppositum & contrarium in istis non est unum, sed plura uno, quod igitur dicitur, quod unum est contrarium uni? D. incipit declarare diversitatem inter opposita, & non opposita, & dicit: quoniam, si opposita sunt oppositionem, &c. i. quoniam si illa, quae sunt opposita sunt oppositionem, sunt illa, de quibus quaeritur per hanc particulam verum, v.g. verum iste color est albus, aut niger, aut medius, aut iste color sit albus, aut non albus. D.d. & non

dicimus verum hominem per hanc partem quae non sunt opposita accidat in eis per aliquis quaeritur verum, aut Plato, non sit oppositio in aliquo quoniam possibile est verum simul. D. incipit e quem hofes quaerunt, & d. Sed iste prae. i. sed qui hoc ceptus ex hoc: quoniam quaestione credit, e simul: & tunc quaeritur eorum debet venire. posita per accidens, hoc finem quaerentem scit, quod illi non veni quia alter eorum debet rat quis. D.d. causam opposita enim finem haec particula verum per cum oppositis, quoniam possunt esse in simulum super hoc, quoniam scit quod non veniunt in se videtur hoc, &c. i. quaestio est sicut verum veniens e

Et d. hoc, quia, si positionis non est potest interrogationis, tunc ociosa. D.d. & si fuit idem, & cum declaratur interrogatio, scilicet verum aut Plato, est sicut i est, an venit alter eo est, quod ista interrogatio ad interrogationem, sitis: sicut interrogatio positione, quae est in paucum, & intendit in interrogationem est

A Sit itaq; ipsi⁹ vtrum quæstio
semper in oppositis sit: dñ autē
vtrum maius, an minus, an æq-
le: quenam equalis ad hæc oppo-
sicio est? Nec alteri soli cōtrariū
nec ambobus est, cur. n. magis
maiori, q̄ minori. Præterea ineq̄
li æquale contrariū, quare in plu-
ribus q̄ vno erit, qđ si inæquale
idē ambobus simul signat, erit
quidem ambobus oppositum.

*Et si semper in oppositis est in-
terrogatio per vtrum, & dicitur*

B vtrum est magis, aut minus, aut
æquale: quid igitur opponitur secū-
dum oppositionē equali. quoniā nō
est contrarium, neq; alteri tantū,
neq; vtriq; quoniā erit maius mino-
ri. Et ē æquale est contrarium non
equali, ergo erit aut multitudinis
aut vnitatis. & si non æquale si-
gnificat idem vtriq; ergo erit op-
positum in oppositione vtriq;.

11 Cum declarauit, qđ interrogare
per vtrum est ī quatuor oppositis,
querit nunc qđo æquale, & magnū,
& paruum opponuntur, cum in eis
vritur ista particula vtrum. Et d.
Et si semp, &c. i. qđ si interrogare p
vtrum est in quatuor modis: & mul-
tociens interrogamus in magnitudi-
nibus vtrū sit maius, aut minus, aut
æquale, quomodo eorū opponitur
æquale, minori, aut maiori? D. d.
qm̄ non est contrarium, &c. i. qm̄, si
fuerit contrarium, aut erit cōtrariū
alteri, aut vtriq; & impossibile ē vt
sit contrarium alteri, verbi gratia
minori, inueniatur enim maius mi-
nori, & minus maiori. D. d. Et etiā

æquale, &c. i. &c, cum dicimus, quod **D**
æquale est contrariū inæquali, tūc
dicere nō æquale, aut significat vnā
naturam, aut plures. si igitur inæqua-
le significat vnā naturam opposi-
tam naturaliter æquali, cōtinget vt
illud, quod non est non æquale, sit
æquale: quod est falsum.

Et dubitatio iuuat illos, qđ di-
cunt inæquale dualitatē esse, ve-
rum accidit vnū duobus cōtra-
rium esse: quod impossibile est.
Itē æquale quidē mediū magni
& parui vtriusq; cōtrarietas vtro ne-
que media vtriusq; neq; ex definitio. **E**
ne possibile est, non. n. esset per-
fecta, si alicuius media esset, sed
magis semp aliquid iūspit⁹ me-
dium habet. Restat itaq; aut vt
negationē opponi, aut vt priua-
tionē. Alterius igit non contin-
git (cur. n. magis magni q̄ par-
ui) amborū ergo priuatiua ne-
gatio, ideo ipm̄ vtrū ad ambo-
rum non ad alterum solum dñ. vtrū
ta, vtrum maius an æquale, vel
vtrum æquale an min⁹, sed tria
semp. Nō autem priuatio neces-
sario, etenim non oē. quod non
maius, aut min⁹, æquale est, sed
in quibus apta natura sunt illa
esse. Est igit æquale, quod, cum
nec magnū, nec parū sit, natu-
ra tñ aptū est magnū, aut parū
esse, & ambobus, tanquā priua-
tiua negatio opponitur, ideo &
mediū est, & qđ nec bonū, nec
malū est, ambobus opponit, ve-
rum innotatū est, multiplū nan-
que vtrūq; dñ, & susceptrium
non est vnum, sed magis, quod
Metaph. cū cō. Auer. LL

Metaphysicorum

G nec album, neq; nigrū. neq; tñ hoc dī vnum, sed determinati quodāmodo colores sunt; de q^b priuatiue hæc negatio dī. ne cesse est. n. aut fuscum, aut pallidum, aut huiusce modi aliquid aliud determinatū esse. Quare non recte reprehēdunt, qui sūt putant oīa dici. vt calcei & manus mediū sit, qđ neq; calceus, neq; manus est: qñquidē & qđ nec bonū, nec malū est boni & mali, ac si oīum eēt aliquod mediū. Verū non est necesse, vt hoc accidat. etenim hæc negatio simul oppositorum est, & quorum aliquod mediū, ac aliqua distantia natura apta est esse. illorū aut non est dīa. in alio. n. genere ea sunt. quorū simul erāt negationes. quare quod subijci-
tur, non est vnum.

Et questio difficilis accidit dicentibus, quod inæquale solum est inter. sed accidit vt vnum contrarium sit duobus: quod est impossibile. Et etiā æquale videtur inter magnum & paruum. contrariū. n. nō videtur inter. & impossibile est hoc de definitione etiam quoniam, sic, non est completa si fuerit inter, sed habet semper aliquid inter. Remanet igitur vt opponantur secundum oppositionem. sicut negationem, aut sicut priuationē. Sed impossibile est alteri. non enim est negatio magni magis quā parui. ergo est utriq; negatiua priuatiua.

Et ideo dicitur, vtrum de vtroq; & non dicitur de altero vtrum est maius aut æquale, aut vtrum est æquale, aut minus: ergo sunt tria. Priuatio autem necessario: quoniā non omne, quod non est maius aut minus, est æquale, sed illa, que sūt in eis, est æquale. Æquale enim est illud, quod non est magnū aut paruum, & naturaliter est magnū aut paruum. sed non habet nomen. & opponitur ambobus secundum oppositionem, quoniā vtrūque dicitur multis modis. & recipiens non est vnum, sed plura. & non est album aut nigrum. neque hoc est vnum, sed terminatur aliquo modo illud, de quo dicitur hæc negatiua modo priuatiua. quoniā necesse est vt sit aut rubei coloris, aut alterius. Ergo non est vtrum sermo existimantium, quod sermones omnium rerum sunt consimiles. ergo erit inter manū & vestimentū manus, quod est neg. vestimentū aut manus, cum non sit bonū aut malū etiam inter bonum & malū. est enim mediū inter oīa. Et non accedit, vt hoc sit de necessitate negatiua. Vero congregata, q̄ opponitur secundum oppositionem, est mediū, & hēs naturā vt sit aliqua distantia. qđ aut non habent diuersitatem, quorum negatiua congregata sunt in eodem genere. ergo subiectum non est vnum.

Ai Et questio diffidit accidit dicentibus, quod inaequale solum ita inuenitur in exemplari, & si non est error, intendit, quod dicentes, quod inaequale significat unam intentionem, & est inter aequale & non aequale, accidit et eis questio ista, & est quod inter affirmationem & negationem est medium. D. d. Et etiam aequale videtur, & c. i. & etiam aequale dicitur esse medium inter magnum & paruum: & neutrum contrariorum est medium inter duo extrema. D. d. nec est possibile hoc esse ex definitione, & c. i. & etiam hoc impossibile est ex definitione contrariorum, scilicet quod maxime distant, ut aequale sit contrarium magno & paruo. Quod, si non est contrarium non est medium inter duo contraria: sed contraria sunt illa, inter quae est medium, & ex hoc apparet quod magnum non est contrarium paruo, neque aequale medium inter illa: magnum enim & paruum non maxime distat, id est perfecte, cum inueniatur maius magno, & minus paruo. D. d. Remanet igitur, & c. i. cum aequale non opponatur magno & paruo secundum contrarietatem, remanet ut sint opposita aut secundum affirmationem aut negationem, aut secundum priuationem & habitum. D. d. Sed impossibile est, & c. i. sed impossibile est, ut aequale sit oppositum alteri illorum secundum negationem: quoniam non magis opponitur magno secundum negationem, quam paruo. Et idem hoc: quia, si esset negatio, esset negatio unius terminum: cum sit impossibile unam negationem esse duorum: quod non est in priuatione. D. d. ergo est utriusque, & c. i. & cum inaequale non opponitur aequali secundum negationem, ergo opponitur secundum priuationem. Et cum d. quod est utriusque, negatiua priuatiua, illud, quod signat

inaequale, incipit de datate, quod apparet quod non est priuatiua unius, & d. & ideo dicitur utrum, & c. i. & inaequale, quod significat alterum, scilicet aut magnum aut paruum, non opponitur aequali, quia non quicquid utrum hoc sit maius aut aequale, aut utrum hoc sit minus aut aequale. D. d. ergo sunt tria & c. i. ergo querere per utrum est de tribus, scilicet utrum sit aut maius, aut minus, aut aequale. D. d. Priuatio autem necessario, & c. i. aequale autem esse oppositum magno & paruo secundum oppositionem priuationis & habitus sequitur necessario non secundum negationem & affirmationem, inaequale autem non est negatiuum aequalis: quoniam non oportet, quod est maius aut minus, est aequale, v. g. quoniam color nec est minus, nec maius, in non est aequale, sed aequale inuenitur in natura, in qua inuenitur magis & minus: & ideo non significat maius nec minus. D. d. Aequale, si non est illud, quod, & c. i. inaequale, si non est negatio aequalis: quoniam aequale & inaequale non diuidunt verum & falsum inter se, nisi in natura terminata, scilicet in natura, quae recipit magis & minus, non in omnibus entibus, sicut est dispositio de affirmatione & negatione. & ideo aequale & inaequale non diuidunt verum & falsum in colore. D. d. sed non habet nomen, & c. i. sed in aequale, secundum quod significat maius & minus, non habet nomen, quod significat aliquod finitum. maius, si non est maius respectu plurimum, & similiter minus, ita quod hoc procedit in infinitum. unde sequitur, ut priuatio eorum dicatur de intentionibus infinitis: ideo non fuit positum terminatum. Et quia est fuit in hoc, scilicet quod negatiua priuatiua, quae negat extrema opposita, non signat unam naturam. v. g. non maius non minus,

Vide cum istius sup. c. 15. & q. ibi.

LL ij non

G non album nō nigrum, s. in hoc, q̄
imponeret eis nomina, incipit de-
clarare hoc, & d. & recipiens nō est
vnum, & c. i. & illud, quod significat
hæc duo negatiua priuatiua, s. non
album, non nigrum non est vna na-
tura: quæadmodū illud, quod signi-
ficat non maius & nō minus; nō est
vna natura, cum maius & min⁹ sint
relatiua. D. d. neq; hoc est vñ, & c.
i. & illud, quod significat nō albū &
nō nigrum, non est vnum signifi-
catum, sed plura terminata, s. colo-
res medij inter album & nigrum. &
cū d. illud, de quo dicit hæc nega-
tiua modo priuatiua, intendit non
album & non nigrū, & vocauit hæc
duo priuatiua, quia non sunt nega-
tiua simpliciter, quia significant na-
turam existentē & terminatā. D. d.
qm̄ necesse est, & c. i. necesse est enī
illud, quod significat nō albū & nō
nigrum, sit color rubē, aut viridis,
aut ali⁹ color inter album & nigrū.
D. d. ergo non est verus sermo, & c.
i. ergo non est verus sermo fingē-
nium, q̄ sermones oīum rerum sū
affirmationem & negationem om-
nīū sunt similes, qm̄, si negatio esset
quorūlibet duorū diuersorū abin-
uicē, sicut negatio duorū opposito-
rum a medijs amborum, tunc esset
inter vestimenta manus, & man⁹ ali-
quid, quod esset nec vestimenta ma-
nus, nec manus: sed est imposse, qm̄
non est medium inter manū & ve-
stimenta manus; neq; inter pedem
& manū, neq; inter asinū & equū
sicut inter bonū & malū, s. vir
neq; bonus neq; malus. Duo autē ne-
gatiua, q̄ negant sū priuationē ex-
trema opposita, quæ sunt in eodem
genere, sicut nant naturas medias. &
hoc inter debet, cū d. negatiua ve-

no congregata, & c. i.
ua congregata ex r-
rum extremorū op-
illa, q̄ significant ali-
teritiam naturam.
euram, & c. i. & illud
naturam, per quam
terminatam a duob⁹
per tunc naturæ me-
a d. negata abinui-
hanc naturam, quæ
posita, s. quæ sunt in
s. q̄ negatio duorū
eius vere dicitur de n
Quo pacto vnum, & n
Cap. 11

Similiter autē
tis quispiam
sit. Et enī, si r-
pliciter opponun-
dā impossibilia, v-
cum, aut pauca ei
paucis opponuni
sunt multa (siqui-
plex) d. autem c-
bus: quare ipsum
erit ad quid. n. ip-
tur multa, nisi ad
cū nihil nanq; ef-
rea, si vt in lōgitu-
breue, ita in mult-
& paucū. & quo-
tū & multa, & r-
ēt multū, nisi erg-
cile terminabili c-
cum est q̄dam r-
q̄re ipsum vñ n-
est, siquidē & pa-
eē est, si ipsa duo-
rum fortassis mu-
dem, sicuti & mu-
ferēs: veluti aqua

Vide su-
pra cō. 16.

A Verò minime, sed quæcunq; di-
uisibilia sunt in his dñr, vno q-
dem modo, si qua multitudo sit
excessum aut simplr, aut ad ali-
quid habēs: paucumq; sifr, mul-
titude defectum habens. alio ve-
ro, vt numerus, qui solum vni
opponit. ita, n. dicimus vñ, aut
multa, quemadmodum si quis
dicat vnum & ipsa vna, aut al-
bū & ipsa alba, & mensurata ad
mensuram & mensuratum, sic
& multiplicia dñr, multa nanq;
vñusquisq; numer⁹, quia vñ⁹;
B & quia vnusquisq; mensurabi-
lis, & tanq; vni, nō paucō oppo-
situs. Hoc itaq; modo multa sūt
& ipsa duo: tanq; vero multitu-
do, aut ad aliqd, aut simplr ex-
cessum hñs nō sunt, sed prima,
simplr vero sūt pauca ipsa duo;
multitudo nanq; est prima defe-
ctum hñs. Quare non recte fue-
rit dicens Anaxag. q; simul cun-
ctæ res erāt, multitudine & par-
uitate infinitæ. oportebat nanq;
pro paruitate dicere, & paucita-
te, non, n. infinitæ, cum paucum
C non propter vnum, vt quidam
aiunt, sed propter duo.

Querenda est q̄stio hac de vno
etiam & multo. Quoniam, si mul-
tum opponitur vni, modo simplici,
accident quædam impossibilia. tunc
enim erit vnum paucum aut pau-
ca, multa enim paucis opponuntur.
Et etiam duo erūt multa: cum du-
plum est de magnis multiplicibus
& opponitur duobus etiam: ergo

vnum est paucum, & sifr non fue-
rit ita, quomodo igitur opponitur
duo, & erunt multa, nisi vni aut
paucō: nihil enim est minus de no-
mero. Et etiam, si quemadmodum
est in longitudine longum & bre-
ue, ita in multitudine multum &
paucum, ergo quod est multum est
multa, & quod multa est multū.
nisi igitur hoc differat aliquo mo-
do in continuo facilis determinatio
nis, tunc erit paucum aliqua mul-
titude, ergo vnum erit multitudo, **E**
& si sit paucum etiam, & simili-
ter necesse est vt duo sit multitu-
do. sed rectū est, vt quædam mul-
ta dicantur multitudo etiam, quia
ē diuersum: & quedā nō. vt aqua
est multum, non multitudo. sed si-
cut illa, quæ nō diuiduntur in ista.
quoniam ista dicuntur vno modo,
si fuerit multitudo quædam, quæ
habet partes quasdam. i. & sua q̄-
dā sunt sicut numerus, & opponi-
tur vni tantum. & similiter oppo-
nitur vnum multitudini, sicut cū
aliquis dicit vnum & vnum sem-
per, aut album & album, & mē-
surata in respectu mensuræ, & mē-
suratum est vnum, & oē vnum est
mensuratum ab vno. sed quemad-
modum oppositum est vnum, non
paucum, similiter duo sunt multa
etiam addita aut alicui, aut sim-
pliciter, sed duo sunt pauca simpli-
citer, quia est prima multitudo,

E qua habet quadam. Et ideo nō bene dixit Anax. in hoc, quod dicit; quod oīa erant infimul infinita in multitudine. Et paruit ate. debet enim dicere in loco paruitatis paucitatem. quoniam non sunt finita in paucitate vnius, sicut dixerunt quidam, sed propter duo. *

* Co. Græ.
hæc addit
opponunt
itaq; & sic

20

Cū induxit questionēs continentes in hoc, q̄ quale opponit magno & paruo, & declarauit, q̄ de necessitate opponitur fm habitum & priuationem, incēpit p̄seruari de vno & multo quomodo opponunt sibi, & d. Querenda est, &c. i. & quærendum est hoc sist de vno & multo, s. vtrum opponant sūmul fm contrarietatem, aut alio modo. D. d. Qm̄, si multum, &c. i. qm̄, si vñū opponitur multo simpliciter fm contrarietatem, accident plura impossibilia. D. incēpit dicere impossibilia, & d. tunc enim erit vnum paucum, &c. i. qm̄, si fuerit positum, q̄ vnum est cōtrarium multo: & illud, quod est cōtrarium multo est paucum: accidet vt vnum sit paucum. D. incēpit declarare quæstionem, & d.

I Et etiam duo erunt multum, &c. & etiam duo sunt multa, quia sunt duplum, & duplum est multitudo, q̄a dicitur in respectu paucitatis, sicut multiplex dicit in respectu submultiplicis. D. d. conclusionem ex hoc, & d. ergo vnum est paucū, &c. i. qm̄, cū duo fuerit duplum: & duplum est multitudo respectu eius, cui est duplum: sequitur, q̄ illud, cui duo sunt duplum, s. vnum sit paucū. qm̄, si vnum non fuerit paucum, cui igitur comparatur duo, cum dicant esse multa? & q̄ omne multum cō-

paratur paucū, si nō ad vnum, aut ad aliquod sed nihil est minus vt cessitate * comparant vnum est illud paucū paratur multitudo m̄ duo. D. d. aliam quæ Et ēt, si quemadmodū ne, &c. i. & etiam debere, qm̄ quemadmodū longum & breue: lōgū breuioris, & breui longioris: & omne m̄ cum in respectu pluri in respectu paucioris fuerit paucum i respectu continget vt sit multi paucioris: sicut cōtingit pauca in respectu pluri est in hoc sermone, q̄ multū, est multitudo non est verum in liquit illa. & hoc non nō intendit concludere. non est de liquabilib; dī de numeris, & de liuoce. & hoc intendeb igitur hoc differat, & pleui hanc dubitationem ab impossibili diuidi, incēpit soluerare, quomodo vnū ponuntur sibi, & dixi est vt & quædam multum est, vt quædam multa, vere dicantur i natura eorum diuersi non vere dicantur m̄ re dicantur multa: vt re dicitur multa; & ne multitudo. Multitudo unitates non diuidun modo, cū partes eī partes, s. de quantitate

A tendit, q̄ non oīs multitudo est multitudo eius quod est paucioris, neq; oīs paucitas est multitudo ei⁹ quod est paucioris. & hoc manifestū est de multitudine & paucitate in numeris. & ideo non est necesse vt ex numero vnum opponatur duobus fm paucitatem & multitudinē. D.d. & opponunt vni tm̄, &c.i. & mod⁹, quo vnum opponitur multitudini, & multitudo vni, ē modus, quo vnu opponitur multo, quod est de specie illius vnus. & vnum albu oppo nit pluribus albis, & vnum plurib⁹ vnis. & ista oppositio nulla alia ē ni

B si oppositio mensurantis ad mensuratum, & numerantis ad numeratū. Omnis enim multitudo mensurat per vnum suæ speciei. & ideo nō opponitur sibi fm contrarietatem, sed fm numerans & numeratum. Et de claratum est in principio istius tractatus, q̄ vnum, fm q̄ est vnū & simplex, est mensura eius, qd componitur ex illo. D.d. sed quemadmodū oppositum, &c.i. & quemadmodū illud, quod opponitur multitudini, est vnum fm mensuram & proportionem mēsurantis ad mensuratū, non fm paucum & multum, ita est

C de vno & duobus. D.d. qm̄ autē hēt multitudinē, &c.i. duo vero, q̄ sunt multitudo, dicuntur multa, quia addunt supra paucius illis: aut q̄a sunt multa simpliciter, dñr in respectu eius, ad quod dē multitudo simplr, s. paucitas: & nō est ita. D.d. sed duo sunt pauca, &c.i. sed duo sunt prim⁹ numer⁹ numerorum paucorū. sunt igitur pauca simplr, cum non inueniuntur pauciora. & ideo non sunt prima multitudo. D.d. Et ideo non bene dixit Anaxag. &c.i. qm̄ illud, quod opponitur multitudini, est

paucitas, & illud, quod opponitur paruo, est magnum. Si igitur dixerit, q̄ oīa sunt infinita propter paruitatē & magnitudinem, nō est sermo falsus. & si dixerit infinita in paucitate & multitudine, esset falsus quodam modo, & verus alio modo. falsus vero, quia quod disponitur per multitudinem & paucitatem, non procedit in infinitum: verus autem, quia paucitas opponitur multitudini. D.d. deberet enim dicere, &c.i. si aliquis dixerit, q̄ illa, quæ disponuntur per multitudinem, sunt finita in paucitate, & perueniunt ad vnum, non diceret verū: sed verum est dicere, E q̄ sunt finita in paucitate, quia pueniūt ad duo, q̄ sūt pauciora paucorū.

Opponunt autē vnū & multa, q̄ in numeris, vt mensura mēsurato: hæc vero, vt ea, q̄ ad aliqd, q̄cunq; eorum, quæ ad aliquid non fm se. distinctum autē à nobis in alijs est, q̄ ea, quæ ad aliquid, dupliciter dñr. quædā vt contraria, quædam vt scientia ad scibile, eō q̄ aliquid aliud dicatur ad ipsum. Vnum vero aliquo minus esse, vt puta duobus nihil prohibet. nō enim si min⁹ F est, ēt paucum est. Multitudo autem quasi genus numeri est. numer⁹ etenim est multitudo vno mēsurabilis. Et quodam modo vnū & numer⁹ opponunt, non vt cōtraria, sed quæadmodū dictū est, vt quædā eorū, q̄ ad aliquid. quaten⁹. n. hoc quidē mēsurā, illud vero mēsurabile, eatenus opponunt. Ideo non oē, quod vnum sit, numerus est. vt puta, si qd indiuisibile sit. Cū ñt

LL iij simili-

Oī multitudo mensurat per vnum suæ speciei.

Metaphysicorum

G similiter dicatur scia ad scibile, non sicut assignatur. videri namque possit scientia quidem mensura esse, scibile vero quod mensuratur. accidit autem omnem quidem scientiam scibile esse, scibile non, quod scientiam esse, eo quod modo quodam scientia scibili mensuratur. Multitudo autem neque paucitas contraria est, sed huic multum, tanquam excedens multitudo excessum multitudini. nec vni omnino, sed hoc quidem, ut dictum est, quod diuisibile, hoc indiuisibile, tanquam ad aliquid, quemadmodum scia scibili, si fuerit numerus, vnum vero mensura est.

Et vnum opponitur multo, ut mensura mensurato: illa autem, quae opponuntur secundum relationem, sunt omnia, quae non sunt per se de capitulo relationis. Et iam distinximus in alio libro, quod relatiuum dicitur multis modis. Vno modo sicut contraria, et alio modo sicut scientia ad scitum. dicitur enim istud in respectu illius. Vnum autem nihil prohibet ut sit minus aliquo, ut, g. duobus. quoniam non si est minus, est paucum etiam. Multitudo vero est tanquam genus numeri. numerus enim est multitudo mensurata per vnum. Et opponuntur vnum et numerus quoquo modo, non sicut contrarium, sed sicut dictum est in quibusdam relatiuis, quae opponuntur sibi. opponuntur

enim sicut mensuratum. Et ideo non est numerus etiam quod diuiditur. Et tali modo in respectu conuertitur. recte scientia sit mensuratum, sed acc. scientia sit scitum tum est scientia.) quo modo mensuratur multitudo vero. paucitas etiam, sed est sicut multitudo multitudinis, et est multitudo non est contramodo, sed euidam quia diuiditur. illi diuiditur, est sicut scientia scito, si fuerit, vnum vero est

Et vnum oppositum est oppositum mutationem contrariae, sed secundum relationem contrarietatis, ut in raturum. Et d. hoc, quod relatione praedicta, et multo, secundum quod multum. D. d. illa autem, &c. i. illa, quae sunt relationem tantum, sunt illi relatiua in se. Deed in tractatu, in quo relatiuum est duorum vnum est illud, et per se, & alius relatiui quia aliud comparat sensatum & intellectum

- A** & intellectum sunt relatiua, quia in intellectu & sensus, q sunt relatiua nō per se, comparantur ad ipsum, & p se non sunt relatiua. D.d. & iam distinximus in alio libro, &c.i. & iam distinximus in alio tractatu, q relatiuum est duobus modis. Vnus autē modus est, relatiua per se: & sunt illa, quorum vtrunq; non habet esse, nisi fm q refertur ad secundū, & isti relationi accidit cōtrarietas, vt paucum & multum. Secundus autē illa, quæ non sunt relatiua per se: & sunt illa, in quibus non accidit contrarietas, vt scientia & scitum. D.d. dicitur
- B** enim istud, &c.i. scitū. n. dī relatiuū, non quia est relatiuum p se, sed quia aliud comparat p se ad ipsum, s. scientia. D.d. Vnum autē nihil prohibet, &c.i. Et d. hoc ad dissoluendum quæstionē prædictā, dicentē q, si duo sunt multa, sequitur, q vnū sit paucum, quia est paucius. & d. respondēdo q non sequitur omne, quod est minus aliquo, sit diuisibile, sed pōt esse indiuisibile omnino. & hæc est dispositio vniuscum duobus. & ideo vnum non est paucum. D.d. Multitudo vero est tanq̃ genus numeri. i. multitudo vero opposita vni ē multitudo, quæ est tanquam genus numeri. & innuit per hoc illud, qd dictum est in definitione numeri, s. q est multitudo composita ex vnitatibus. & ideo d. numerus. n. est multitudo mensurata, i. numerata p vnū. D.d. Et opponuntur vnum, & numerus, &c.i. & forte non opponitur numero fm oppositionē contrarij, sed fm oppositionē modi relatiui, qd non est relatiuū p se. Et d. hoc, quia posuit in quæstione prædicta, q multitudo opponitur vni, fm q opponitur paucis, & est oppositio fm cōtra-
- rietatē. & ideo sequitur ex illo sermone vt vnum sit paucum. Et cum dixit, q multitudo opponitur vni modo relatiuo, dedit exēplū, & d. opponunt, n. sicut opponunt mensura, & mensuratū. D.d. Et ideo nō oē, &c. i. & ideo non sequitur vt illud, qd est vnum, & mensurat multitudinem, vt sit sicut paucum. vnum. n. mensurans potest esse indiuisibile oīno. D.d. Et scientia dī, &c.i. & scitū cognoscitur per scientiam, sicut mensuratum p mensuram. & scientia dictum hoc modo fm relationem ad scitum: sed non conuertitur, s. vt sit, sicut omnis scientia habet scitum, vt oē scitum habeat scientiam. Et interdit sicut conuertitur, dicere oīs mensura est mensura mensurati, & oē mensuratum est mensuratum p mensuram. D.d. rectum est igitur, &c.i. rectum est igitur, vt scientia sit mensura, & scitum sit mensuratum. sed accidit vt omnis scientia sit scitum, s. vt omne mensurans sit mensuratum, & non oē scitum sit scientia, i. cognoscitur per scientiam. scientia enim quoquo modo cognoscitur p scitum. D.d. Multitudo vero, &c. i. multitudo vero non opponitur paucitati simpliciter, sed opponitur paucitū multitudini, quæ dī fm additionem supra aliam multitudinem. D. d. Multitudo vero nō est contraria omni vni, &c.i. & multitudo nō est cōtraria omni vni fm paucitatem, sed quibusdam vnīs, s. vni, quod diuiditur. illud. n. quod nō diuiditur de vnitatib⁹, opponitur multitudini, sicut scientia opponitur scito. & hoc intendebat, cum d. illud vero, quod non diuiditur, est sicut relatiuum, &c. i. illud vero, quod non opponitur, si scitū scientia scito opponitur, si scitū fuerit

Metaphysicorum

G fuerit numerus, & mensura sciti. D. d. vnum vero est mensura. i. qm̄ nō accidit in eo vt sit mensurātū fm̄ qd est vnum, sicut accidit sciētūq vt sit mensurata per scitum.

*Media contrariorum in eodem genere cum
ipsis contrarijs esse, ac ex ipsis com-
poni.* Cap. 6.

Viñ Auer.
l. Epī. T. 3.

Cum vero contrariorū cō-
tingat aliquid mediū eē,
& quorūdam sit, necesse
ex contrarijs media esse. Omnia
enim media, & illa, quorum me-
dia sunt, in eodem genere sunt.
Media nanq̄ illa dicimus, in q̄
H necesse est primo transmutari,
quod transmutet. vt puta si ab
ultima ad primā paulatim per-
transeat, prius ad medios sonos
veniet. & i coloribus, si ex albo
ad nigrum veniat, prius ad pu-
nicetū, & fuscum, q̄ ad nigrū ve-
niet. sicut autem & in alijs. Trans-
mutari vero ex alio genere in
aliud genus non est nisi fm̄ acci-
dens, vt ex colore in figuram. ne-
cesse igitur vt media & sibī nui-
cem, & quorum media sunt, in
eodem genere sint. At vero oīa
I aliquorū oppositorum sunt. ex
his nanq̄ solis p se transmutari ē.
Quare impossibile est media esse nō
oppositorū, esset nanq̄ profecto
transmutatio ēt ex non opposi-
tis. Oppositorū vero contradi-
ctionis quidē nullū est mediū.
Hoc. n. est contradictio, opposi-
tio, cuius cum nihil habeat me-
dium, cuiuscūq̄ altera pars adest.
Cæterorum vero q̄dam ad ali-
quid, q̄dā priuatiua, q̄dam cōtra-

ria sunt. Eorū ve-
quid, quæcūq̄
ria, non habent n-
ro, quia nō in eoc
quid nanq̄ sciētū
dium. Verū magi

*Cum vero conti-
se mediata, in quib
se vt sit medium in
oīa. n. mediata sur-
nere, & illa, quæ h-
etiam. Et dico med
primo transmutat
tur necessario prim
motus fueris de nei-
tum, primo veniet
minus conuenienti-
ter se. & similiter
fueris motus de alb
mo veniet ad ruber
& similiter de ali
tio vero de vno gen-
est nisi per acciden-
figura. ergo de nece-
& illa, quæ habent
eodem genere. Sea
sunt rerum opposita
ex istis solummodo
tio per se. & ideo im-
mutari illa, quæ noi-
ergo transmutatio e-
ratio eris de opposi-
rum contradictoria
dium. Contradictio
opposita, quorum ali-
per est, & nullum t.*

A omnino. Alia vero opposita quaedam sunt relativa, & quedam priuatiua. Relatiuorum vero omnia, quae non sunt contraria, non habent medium. & causa in hoc est, quia non sunt in eodem genere. & non erit medium inter sciam & scitum: sed inter magnum & paruum.

11 Id est, & proprium est contrarij inter alia opposita, quod in quibusdam eorum est medium. Et causa in hoc est quod in quibusdam generibus, in quibus sunt, necesse est ut sit medium

B inter contraria. quoniam media, & illa, inter quae sunt media, sunt in eodem genere: & contraria sunt in eodem genere: ergo sequitur per conuersionem maioris propositionis, ut media sint in contrariis. D. descripsit medium. Et d. & dico media, &c. & intelligit per medium illud, ad quod transmutabile transmutatur primo & essentialiter, scilicet quoniam transmutatur de contrario in contrarium. D. d. exemplum, & d. v. g. & c. i. v. g. quoniam transmutatio, quae est a neumate grauissimo ad acutissimum erit per transmutationem supra neumata. quae sunt inter graue & acutum. & sicut motus de albo in nigrum sic per motum supra colores medios primo, & post peruenitur ad nigredinem. Et causa in hoc est, quia transmutatio est de contrario in contrarium, & contraria sunt in eodem genere, & media in genere, in quo sunt contraria, sunt illa, in quibus primo cadit transmutatio. Transmutatio vero de genere in genus, scilicet quod non est in eodem genere, non est nisi per acciden- s, v. g. de colore in figuram. D. d. ergo de necessitate, & c. i. & cum transmutatio fuerit de

contrario in medium primum, deinde in sui contrarium, & contraria sunt in eodem genere sicut dictum est: ergo necesse est ut media & contraria sint in eodem genere. D. d. Sed omnia media, & c. i. & quia media sunt contraria, ideo etiam transmutatio ex eis adinuicem erit per se, sicut erit inter extrema mediantibus illis. D. d. & ideo impossibile est, & c. i. & propter hoc, quod transmutatio debet esse de contrario in contrarium, non transmutantur illa, quae non opponunt sibi adinuicem essentialiter. ergo transmutatio erit de illis, quae sunt opposita. Et quasi iste sermo est conuersus primus. in primo. n. posuit quod transmutatio est de contrario in contrarium, & declarauit ex hoc, quod transmutatio erit primo ad media in hoc autem posuit quod transmutatio est ad media, & declarauit ex hoc, quod transmutatio est de contrariis. ista. n. videntur conueniri. D. d. Et oppositorium, & c. i. & contradictoria inter opposita non habent medium. & hoc manifestum est. D. d. Alia vero opposita, & c. i. & illa, quae sunt opposita apud interrogationem per utrum, sunt quatuor, contradictoria, & relatiua, & priuatiua, & contraria. Relatiuorum autem illa, quae non sunt contraria, non habent medium. D. d. & causa in hoc, scilicet quod quaedam relatiua non habent medium, est quod unum relatiuorum potest esse in alio quo genere, & suum correlatiuum in altero. ut scia & scitum. scia. n. est in qualitate, & scitum in substantia. Et ideo d. & non erit medium inter sciam & scitum. D. d. sed inter magnum & paruum. i. & medium non inuenitur in relatiuis, nisi in quibus est contrarietas, ut magnum & paruum, inter quae est aequale.

Quod

Scia est in qualitate, & scitum est in substantia. Oppositum 7. phy. 20. Vnde contra habetur. nec 2. id.

Vide idem, 8. eccl. 33.

Metaphysicorum

- G** Quod si media in eodē genere sunt, vt ostensum est, et cōtrariorum media necesse ē ipsa ex his cōtrarijs cōponi. Aut. n. erit aliqđ genus eorū, aut nullū. et si genus quidē ita erit, vt aliquid prius contrarijs sit, dīgē priores contrarij erunt, q̄ faciunt contrarias species, tanq̄ generis. ex genere nanq̄ & differentia species sunt. vt puta si album & nigrū contraria sunt: est autem illud segregatiuus color, hoc vero congregatiuus: hęc differentia cōgregatiuū & segregatiuū priores. quare priora inuicē cōtraria sunt. at vero quę contrarie dīa sunt, magis contraria sunt. cætera quoq̄ & media ex genere & differentijs erunt. vt puta quicunq̄ colores medij inter album & nigrum sunt, hos opz vt & ex genere dicantur (est aut genus color) et ex quibuscūq̄ differentijs. hęc vero non erunt prima cōtraria. qđ si sec⁹, vnūquodq̄ aut albū, aut nigrū erit, ergo aliq. medij igit primorum contrariorū hęc erunt. primę vero dīgē segregatiuum & cōgregatiuū. Quare hęc primū quęrendū est, quæcunq̄ contraria non in genere, ex quo media eorum. Quæ. n. in eodem genere sunt, necesse est vt, aut ex incompōsitis genere componant, aut incompōsita sint. & quidē contraria inuicem incompōsita, ppter ea q̄ principia sunt. media vero, aut omnia, aut nullum. ex contrarijs vero aliquid fit.
- quare erit in ho
ante quam in il
et magis et mini
igitur cōtrarior
Ergo cætera qu
sita sunt. id. n. q̄
altero magis est
illis quodam m
vno minus, alt
tur esse. Cūm v
alia priora eiufd
sint, omnia me
contrarijs erun
nia inferiora, tū
media, ex primi
- si igitur medi
nere, sicut declar.
traria habēt mea
sint compōsita ex
Quonia aut habe
nus, aut non habe
ergo erunt secūda
quasi aliquod rec
traria, & erunt
differentias, q̄ sec
forma. n. sunt ex g
tys. vt album et n
traria, et alterum
& alterum color
igitur differentia
gregans sunt ant
contraria ante. si
runt secundū con
magis contraria
media ex genere i
omnes colores; qu
& nigrum. opor
dicantur ex differ*

A est color, & quod ista sunt ex ali-
quibus differentiis, sed non erunt
contraria prima. & si non, erit
quodlibet aut albu, aut nigrū, aut
aliud mediū. ergo erunt ista inter
prima contraria, & primas diffe-
rentias, quæ sunt tales, et quæ con-
tinent. Ergo quærēda sunt ista pri-
ma, & omnia contraria, quæ non
sunt ex aliquo medio ī genere. Ne-
cesse est. n. v. illa, quæ sunt in vno
genere, sunt composita ex illis, quæ
B non sunt composita secundū genus,
aut sunt non composita: Quoniam
contraria non sunt cōposita ex inui-
cem, ergo sunt principia media ve-
ro aut omnia, aut nulla. et erit ali-
quod ex contrariis. ergo erit trans-
mutatio in hoc, antequam perue-
niat ad ista: erit. n. v. trunq, eorum
minus, aut maius. Ergo & hoc
etiam est inter contraria. & ideo
omnes partes composita sunt me-
dia. compositum. n. ex altero ma-
Cgis quā ex altero minus, dicitur
quoquo mō, quod est ex altero ma-
gis, & ex alio minus. Et cum non
sint diuersa oīa contraria, ergo me-
dia sunt ex contrariis. ergo omnia,
quæ sunt sub, & contraria et me-
dia erunt ex primis contrariis.

23 Si igitur media & contraria sunt
in eodem genere, vt dictum est, &
media sunt media inter contraria,
necesse ē, vt media sint cōposita ex
illis contrariis. D. d. Quoniā aut ha-

bebunt genus, & c. i. cōtraria autem **D**
aut habebūt idē genus, aut nō: sed,
si nō habebūt idē genus, nō erūt cō-
traria: & si habuerint, cōtinget, vt
idē genus recipiat contraria. i. & sic
illud genus recipiet cōtraria, & illa,
quæ sunt inter cōtraria. & cōtinget,
vt sint contraria ante dīas, ex qui-
bus constituunt contraria. D. d. for-
mē. n. & c. i. species. n. cōponit ex ge-
neribus & differentiis. v. g. albu & ni-
grū, q̄ sunt cōtraria: & albedo est co-
lor disgregans visum, & nigredo co-
lor cōgregās visum, & istę dīæ sunt
priorēs dīis, q̄ bus cōstituunt me-
dia. segregās. n. & cōgregās sunt an- **E**
te in cōtrarietate albo & nigro, cū
pilla sint cōtraria albu & nigru. D.
d. sed illa, q̄ differūt, & c. i. & spēs cō-
trariorū, vt albu & nigru, sunt ma-
ioris contrarietatis, q̄ dīę. & d. hoc,
q̄a disgregatio & congregatio acci-
dit eis magis & min⁹. D. d. ergo erūt
ista media, & c. i. & cū hęc cōtraria
fuerint cōposita ex genere & primis
dīis, & media illius generis sint in-
ter illa, necesse est vt ista media sine
cōposita ex genere & illis duab⁹ dif-
ferētiis oppositis fm mixtionē: qm̄
illę dīæ recipiūt magis & minus. v. **Dīę colo-
rū recipi-**
g colores medij inter albu & nigru; **F**
quę cōponunt ex colore & segrega-
tione & cōgregatiōe; sed differunt
fm magis & minus. D. d. op; igitur,
& c. i. op; igit fm hoc, vt media sint
in eodē genere, & vt habeāt aliquas
dīas contrarias, sed nō erūt prima
cōtraria. D. d. & si nō, erit qdlibet;
& c. qm̄ dīę mediōrū aut erūt eodē
cū differentiis primorū contrario-
rum, aut mediæ inter cōtraria: sed
differentię eorum non sunt primo-
rum contrariorū: ergo sunt me-
dia inter differentias primorū con-
trariorū.

**Dīę colo-
rū recipi-
unt magis
& minus.**

Metaphysicorum

Gratiorum. v.g. qm̄ mediū inter al-
bū & nigrū, aut est albū aut nigrū,
aut mediū inter illa. D.d. ergo erūt
illa, &c. i. ergo legitur, v. illa media
sint inter contraria, quæ continent
oīa media, & v. frīg. eorū sint inter
differentes primorū contrariorū.
D.d. Ergo querēda sunt, &c. i. ergo
op. j. q̄re se semper ista media, & cō-
traria, quæ non habet aliqd̄ mediū
i vno genere. qm̄ illa, q̄ sunt in vno
ḡnē, necesse est v̄ sint cōposita ex il-
lis, q̄ non sunt cōposita ex illis, quæ
sunt i illo ḡnē, aut v̄ n̄ sint cōposita,
saut sint cōposita ex simplicib⁹, aut
H v̄ sint simplicia. D.d. Qm̄ cōtraria,
&c. i. qm̄ cōtraria, cū nō sint cōposi-
ta ex illo genere, sequit̄ v̄ sint prin-
cipia compositorū ex illo genere, i.
mediorū. D.d. media vero necesse
est, aut v̄ oīa sint ex contrarijs, aut
nullū eorū sit ex contrarijs. Et intē-
debat declarare, q̄ est impossibile opina-
ri, q̄ quedā sint ex contrarijs, & q̄-
dā non: & tacuit destructionē par-
tis, dicens q̄ nullū eorū cōponitur
ex partibus cōtrarijs, q̄a est manife-
stū ex hoc, q̄ sunt media, & q̄a pri-
mo ad illa transmutant̄ contraria,
& ideo, & ergo erūt transmutatio, &c.
I. transmutatio ergo de cōtrario erit
ad illud, qd̄ est mediū, anteq̄ veniat
ad finē contrariū. & si essent alterius
naturæ, tunc transmutatio de cōtrario
in contrariū mediū tribus illis cōt̄
paccidens. D.d. erit. n. vtrūq̄ eorū
magis aut minus. i. cū in hoc, q̄
transmutatio de cōtrario erit ad me-
diū, est, quia contraria recipit̄ ma-
gis & minus. aut intendit cōtrario,
i. q̄ cū fuerit positū, quia transmu-
tatio est primo de contrario in me-
diū, sequitur v̄ contrarium reci-
piat̄ magis & minus. Illud. n. quod

non recipit̄ magis aut minus nō ha-
bet transmutationem. & ideo, si me-
dia differunt in specie ab extremis;
non esset illic inter, qd̄ est necessa-
rium in motu, v̄ declaratum est i
naturalibus: nec esset illic transmu-
tatio omnino. & ideo d. post. Ergo
& hoc est inter contraria. Ergo
transmutatio est necessario inter cō-
traria. D.d. & ideo & oēs partes, &c.
i. & non solum modo est verū dice-
re, q̄ oīa media sunt composita ex
contrarijs, sed e contrario, i. q̄ om-
nia composita ex cōtrarijs sunt me-
dia, composita. n. ex duobus debent
habere ex altero illorum minus, & l.
ex altero magis. * Et hoc demon-
strat ex suo sermone: qm̄ impos-
sibile est, q̄ in composito ex contra-
rijs sint duæ partes æquales, sed alte-
ra debet esse dominans, cui attribua-
tor forma. Et hoc demonstrat, q̄ im-
possibile est inueniri complexionē
mediū in extremis contrarijs, v̄ di-
xit Gal. possibile est. Qm̄, si esset pos-
sibile, tunc esset possibile inuenire
cōpositum ex ipsis extremis, absq̄
eo q̄ accideret eis transmutatio, aut
diminutio. Etiam fecimus sermo-
nem cōtradictentem Gal. D.d. cōpo-
sitiū. n. & cū qm̄ in cōposito inueni-
t̄ ex altero. contrariorū magis, & ex
altero minus, nō simpliciter, sed aliquo
modo, i. in potentia. ¶ partes enim
compositi sunt in composito in po-
tentia, non in actu. & ideo cōposi-
tum est vñ in actu, & forma per
partem dominantē. & si non, nō est
vñ in actu. D.d. Et, cum nō sint
diuersa omnia contraria, ergo me-
dia sunt ex contrarijs. & cū media
sint inter res diuersas: & diuersitas
earum non differt à diuersitate cō-
trariorū: ergo media necessario
sunt

K Si media
differunt
spē ab ex-
tremis, ut
est illic in-
ter, neque
motui.

* Digressi-
o, quia ostē-
dit posse ad
i. quæ
ad pōm
nec cōpli-
nē tēpera-
tam, qual-
posuit Ga-
vid. i. co-
c. 7. & l.
Collige-
cap. i.

¶ Partes
possi sunt
i. cōposi-
i. poten-
ex hoc
extremis
et actu
mediū.
de 5. P.
19. 32. 2.
de Aia.
& 2. d.
ne. cō.
vbi d.
positū
de c. 2.

A sunt inter contraria: ergo oīa, quæ sunt sub medijs, & cōtraria nō p̄sūa, & media sunt ex primis contrarijs

Et quidem q̄ cuncta media in eodem genere, & contrariorum media sint, ac ex contrarijs componantur, patet.

Differentiam secundum speciem contrarietatem esse. Cap. 7.

Diuersum autē specie ab aliquo diuersum aliquid ē, & hoc ambobus inesse oportet. Vt si aīa specie diuer-

B sum, ambo aīalia. necesse est igit in eodē genere esse, quæ specie diuersa sunt. Huiusmodi enī appello genus, quo vnū & idē ambo dicunt, non s̄m accidens dīam habens, siue vt materia existēs, siue vt aliter. etenim nō solum cōe oportet existere, vt ambo aīalia, verum etiā vtriq̄ diuersum hoc ipsum aīa: ut hoc quidem equum, hoc vero hominem. quare hoc cōe diuersum specie vicissim est. erit itaq̄ s̄m se hoc quidē tale quid animal,

C hoc vero tale qd: vt hoc quidē equus, hoc vero hō. Necesse igit hanc dīam generis diuersitatē esse. dico nāq̄ dīam generis diuersitatē, quæ diuersum hoc ipsum facit. Contrarietas igit hęc erit. Patet autem ex inductione. cūcta namq̄ oppositis diuidunt. & q̄ contraria in eodem genere sint ostēsūm est. contrarietas. n. perfecta dīa erat: omnis vero specie dīa est alicuius aliquid: quare hoc & idē, & genus in am-

bobus. ideo in eadem cōordinatione prædicamēti sunt oīa contraria, quæcūq̄ nō genere differunt, & inuicē maxime diuersa. p̄fecta namq̄ dīa, & simul inuicem nō fiunt. Dīa ergo contrarietas est. Hoc enī est diuersa specie esse, q̄, cū in eodē genere sint, contrarietate habēt, indiuidua existētia. Eadem autē specie, quæcūq̄ contrarietate non habēt, indiuidua existētia. in diuisione nāq̄, & in medijs fiunt contrarietates, anteq̄ ad indiuidua deueniāt. Quare manifestum est, q̄ ad id, quod vocat genus, nec eadem, neq̄ diuersa specie, vlla, q̄ vt generis spēs, cōueniunt. materia namq̄ negatione ostendit: genus vero materia ei⁹ est, cuius genus dī, nō vt quod Heraclidarū, sed vt qd est in natura. Nec ad ea, q̄ non in eodē genere sunt, sed ab illis genere differēt, specie vero ab his, q̄ in eodem genere sunt. etenim dīam necesse est esse cōtrarietate ei⁹, a quo specie differt: hæc autē his solis inest, q̄ in eodē genere sunt.

Declaratū est igitur, quod oīa media sunt in eodem genere, & quod sunt inter cōtraria, & quod oīa sunt cōposita ex cōtrarijs. illud autē, quod est aliud per formam, est aliud alicuius, & oportet vt hoc insit vtriq̄, quonia, si aīa est aliud secundum formam, necesse est vt vtrūq̄, sit aīa, & vt illud, quod est aliud secundū formā, sit in eodem.

Illud

Vide cōu. Zina.

Metaphysicorum

E illud, enim, quod est tale, bene dicitur, quod ambo sunt ex eodem, cum differunt non per accidens, sed secundum naturam, siue alio modo. oportet enim ut habeant illud, quod est eorum tantum, ut animal utriusque, sed ut quodlibet eorum habeat aliud, & etiam idem animal. v.g. ut sit equus, & aliud homo. Necessesse est igitur, ut ista diuersitas sit alietas in genere dico. n. quod diuersitas generis est alietas, & alietas est illud, quod facit hoc aliud. Contrarietas igitur, quae est inter, est eadem. Et hoc manifestum est ex sermone sequenti. oia enim diuiduntur secundum oppositionem. & iam declarauimus, quod contraria sunt in eodem genere. contrarietas enim est perfectio diuersitas, & diuersitas secundum formam. omne enim aliquid est aliquid genus hoc: ergo illud, quod est tale, & genus et dicitur de utroque. & ideo omnia contraria conueniunt in eodem predicamento, quae differunt secundum formam, non secundum genus. et ista quaedam a quibusdam alijs magis diuersitas enim est completa, & non est infirma utriusque. Ergo diuersitas est contrarietas. Et dicuntur idem secundum formam omnia, quae non habent contrarietatem. & sunt illa, quae non diuiduntur, contrarietas enim est in diuisione, et in eis, quae sunt media, antequam perueniat ad illa, quae non

diuiduntur. Ergo manifestum est, quod nihil est in rei veritate et apud illud, quod dicitur genus, neque idem, neque aliud in forma omnino in illa, quae est sicut forma generis, materia enim cognoscitur per negationem. genus autem est materia illius, quod dicitur genus non sicut genus. Et eruleorum, sed sicut illud, quod est in illis, quae sunt naturaliter. Neque in illis, quae non sunt in eodem genere, sed differunt ab istis secundum genus, et differunt secundum formam ab illis, quae sunt in eodem genere. contrarietas enim est diuersitas eius, quod differt secundum formam: & ista est in illis, quae sunt in eodem genere. tantum.

Cum declarauit, quod contraria sunt in eodem genere, & quod media componit ex contrarijs, & quod media sunt inter contraria, fecit rememorationem de hoc. Deinde incepit declarare, quod illa, quae differunt secundum formas & formas, conueniunt in genere, & dicit. Illud autem, quod est aliud, & c. i. illud autem, quod est aliud secundum formam, inuenit in alio, & non sunt diuersa existentia in eodem subiecto, sed in genere, in quo conueniunt. & hoc intendebat, cum d. & oportet ut hoc insit utriusque. D. d. quoniam si aial, & c. i. necesse est enim si aial diuiditur in duo diuersa secundum formam, s. in duas species, ut aial sit in utroque, s. utrumque sit animal. D. d. & ut illud, & c. i. & utriusque saliter necesse est ut illa, quae differunt secundum formam, s. species, sint in eodem genere. D. d. illud enim quod est tale, & c. i. illa enim quae differunt tali diuersitate, scilicet secundum formam, sunt

A sunt in eodē gñe, cūm non differant
p accidens, sicut illa, q̄ conueniunt
in formā, & differunt fm materiam.
v.g. duo annuli, alter de auro, & al-
ter de argento. D.d. oportet. n. vt ha-
beant, &c. i. oportet vt nō cōueniāt
nisi in re cōi tū, & vt differant in il-
lo, p qd̄ vtrunq; est aliud. Et intēdie
p hoc distinguere inter res diuersas,
q̄ faciunt illa, in quibus inueniunt
diuersa in spē, & res diuersas, q̄ cōgre-
gant in eodē subiecto, & non faciūt
illa, in quibus inueniunt diuersa fm
colorē & sapore: in istis. n. nō est cō-
trarietas. illa aut, q̄ faciunt res existē-
B res diuersas, faciunt hoc p contrarie-
tatem, q̄ est eis, cūm dictū sit, q̄ con-
traria sunt illa, q̄ non congregant
eodem subiecto eodem modo. D.d.
Necesse ē igit, vt ista diuersitas, &c.
i. ergo necesse est, vt iste modus di-
uersitatis, q̄ facit contrarietate, sit il-
lud, p quod differt intra se idē gen⁹
in sua substantia. D.d. dico. n. &c. i. &
ideo dico, q̄ illud, p qd̄ differt idem
gen⁹, est aliud: & ista alietas facit ge-
nus diuidi p duas contrarias. D.d.
Contrarietas igit, &c. i. & cū ista sit
contrarietas, q̄ existit in forma, est
illa, q̄ facit vt habeat idem gen⁹. D.
C d. Et hoc manifestū est, &c. i. & hoc,
q̄ forma, p quam diuidit genus pri-
mo & essentialiter, hēt in se contra-
rietatem, manifestum aut est ex in-
ductione. i. qū, cūm cōsiderata fue-
rint oīa genera, inueniunt ita. D.d.
oīa. n. diuidunt, &c. i. quæ non con-
gregant in eodem. Et, cūm posuit
propositionē dicentem, q̄ differen-
tiæ, quibus genus diuiditur, sunt cō-
trariæ, posuit q̄ contraria sunt i eo-
dem genere, ad concludendum, q̄
formæ, quib⁹ diuiditur aliquid, sunt
in eodem genere, & d. & iam decla-

rauimus, &c. i. & iam declarauimus **D**
superius, q̄ cōtraria sunt in eodem
genere. Cōtrarietas. n. est cōpleta di-
uersitas: & cōpleta diuersitas non in-
telligitur, nisi inter duo, q̄ sunt eiuf-
dem nature, v.g. inter duas extremi-
tates longissimæ lineæ, & in qualita-
te inter duas formas remotissimas.
D.d. & diuersitas, quæ est secūdm
formam, &c. i. & diuersitas, quæ est
fm formam, est contrarietas, quæ fa-
cit vt illa quæ diuersantur secundū
ipsam, non congregantur. D. d. er-
go illud, quod est idem, & genus, i. il-
lud ergo, in quo cōueniunt duæ for-
mæ diuersæ, est idē, & genus, de quo
prædicantur. D.d. & ideo omnia cō-
traria, &c. i. & propter hæc omnia
contraria, quæ sunt in eodem præ-
dicamento fm formam, diuersant
non fm genus. vt album & nigrum,
dulce & amarum, quæ sunt in quali-
tate. D.d. & ista quædam à quibus-
dā alijs magis. i. & ista differunt ab-
inuiem magis q̄ alia differentia, C
quæ inueniuntur in eodem subie-
cto. D.d. diuersitas. n. est cōpleta, &c.
i. & intendit, q̄ duo diuersa non in-
ueniunt in simul. Et in alia transla-
tione d. diuersitas. n. cōpleta nō erit,
cūm quædam fuerint cum quibus-
dam in simul. i. diuersitas. n. cōpleta
non inuenit in diuersis, quæ sunt in
simul in eodem, vt color, & albedo,
& rationalitas. & ideo ista inueniun-
tur in generib⁹ diuersis. illa autem,
quæ differunt perfecta differentia,
s. quæ non inueniuntur in eodē, ne-
cessario sunt in eodem genere. D.d.
Ergo diuersitas, &c. i. ergo diuersi-
tas fm formam, est diuersitas fm cō-
trarietatem. diuersitas. n. fm formā
est illa, fm quam diuiditur idem ge-
nus, & non congregant in eodē. & c.

Meta. cū cō. Auer. M M

Metaphysicorum

G ista est dispositio contrariorum. D. d. Et dñr idem, &c. i. illa, quæ sunt idē fm formam, sunt oia, quæ non habent contrarietatem, s. particularia, quæ non diuiduntur. vt Socrates & Plato. D. d. contrarietas. n. &c. i. contrarietas. n. est in forma, p quam diuiduntur prima genera, & media genera, donec pueniat ad illa, quæ non diuiduntur fm formam, & sunt vltimæ spēs, quæ diuidunt in indiuidua. D. d. ergo manifestum est, &c. i. ergo in genere nō inueni aliquid, quod in rei veritate sit idem cū forma, q̄ est in genere, aut aliud, qm̄ ge

H autem est materia. & materia cognoscitur p negatiuā, cum dñr q materia est priuatio formæ. & intendebat declarare, q in genere nihil est ī actu, ita q dicere aut est idem cū forma existente in eo, aut aliud. D. d. gen^o aut est materia, &c. i. gen^o aut significat materiā, s. gen^o, quod dñr in rei veritate, non genus, qd dñr de oībus attributis eidē^o parti. v. g. gen^o Herculeorū. D. d. sed illud, quod est, &c. i. sed genus, quod p̄dicat de reb^o existentibus fm naturam, qd ita definitur, s. q est p̄dicabile de pluribus spēsibus in eo q quid. D. d. Neq; in illis, q non sunt in eodē genere. i. neq; diuersitas fm formam inueni iter illa, q non sunt in eodem genere. D. d. & differūt fm formā, &c. i. & illa, p quæ differt forma, sunt in eodem genere. & causa in hoc est: quia contrarietas fm formam est diuersitas, & diuersitas fm formam est diuersitas fm contrarietatem: & contraria sunt sem p in eodē genere: ergo diuersa fm formam sunt in eodem genere. & hoc intendebat, cum d. & erunt ista, quæ sunt in eodem genere, s. diuersa secundum formam.

*Dubitationis solutio, c
rietat diuersa spec
vero nō. Et an
sa specie faci
Cap.*

Dabitabitur mulierie differa
fœmina contrari
ferentia vero con
que diuersum spe
lus, & fœmina, cū
p se aialis sit, & n
aut nigredo, sed q
masculus, & fœr
Hec aut dubitati
& cur hec quidē
uerfa spē faciat, ha
gresibile, & volu
ro & nigredo nō.
dem propriæ pas
sunt, hæc vero mi
illud quidē ratio,
teria sit, q̄cunq; ir
rietates sunt, spē d
q̄cunq; vero in ce
teria, minime fac
hoīs albedo, vel
cit, nec hoīs albi
grū fm spēm dñi:
nomē ponat. hom
teria est. materia v
dñam. non: n. hoī
mines. Quare & si
sa, ex quibus hic, &
sa sint. attamē totū
quidē, spē vero nē
qm̄ in rōne non est
hoc aut est vltimū
Callias vero rō cū
& albus hō, qm̄ C.

Genus si
gnat mās
vide oppo
sitū. i. me
ta. c. 17.
Vide con
tradictio
nes Zim.
* a. l. patri.

Accidens igitur hō est alb⁹. Nec
gñeus, & ligneus circulus, siue
triangulus æneus, & circulus li
gneus ob materiam spē differūt
sed qm̄ in rōne contrarietas in
est. Vtrum autē materia non fa
ciat diuersa spē, cū quodā mo
do diuersa sit? An aliquo modo
facit. Cur. n. hic equ⁹ ab hoc ho
mine diuersus spē, cū rōes eo
rum cū materia sint? An, qm̄ in
rōne contrarietas inest. etenim
hoīs albi, & equi nigri specie di
uersitas est, nō tñ prout hic qui
B dem albus, hic vero niger: si qui
dem & si ambo albi essent, nihil
minus spē diuersi essent. Mascu
lus autē & fœmina propriæ qui
dē afalis passiones sunt, sed non
fm̄ substantiā, verū in materia,
& corpore, quare idem semē ali
quam passionē passum, aut fœ
mina, aut mas fit.

*Et querendum est, quare mul
lier non differt à viro secundū for
mam, cū masculus sit contrarius
fœmina, & diuersitas est contra
rietas. & quare animal masculū
non est aliud à fœmina secundum
formam. ista enim diuersitas est
per se animalis, & non est sicut al
bedo & nigredo, sed fœmina, &
masculus sunt secundum quod ani
mal. ista enim questio appropin
quat qōm, dicenti, quare quadam
contraria faciunt alia secundū for
mam, & quadam non. Vt ambu
lans & pennatum, albedo vero et*

*nigredo non. Quādā. n. sunt passio
nes propria generi, & quadā non.
ergo quadam sunt verbum & q
dam materia. ergo omnia contra
ria, qua sunt in definitione, faciūt
diuersitatem secundum formā: &
omnia, qua sunt in re cū materia,
non faciunt. Et ideo albedo non fa
cit hominem neq, nigredo: neq, ho
mo albus differt secundum formā
in respectu hominis nigri, neque si
fuerit positum vnum nomen. homo
enim est sicut materia, & mate
ria non facit diuersitatē. quoniam
homines non habent formas idea.
Ideo & si carnes & ossa sunt alia
et alia, ex quibus sunt hac & hoc,
sed tamen totum congregatum est
aliud: secundum vero formam non
est aliud, quoniam in verbo non est
contrarietas. & hoc est vltimum,
quod non diuiditur. Callias vero est
sermo cum materia, & albus est
homo, quoniam Callias est albus, &
hō est albus per accidens. Nec cir
culus cupri & ligni, neque trian
gulus cupreus, & circulus ligneus
differunt secundum formam pro
pter materiā, & non sunt diuersa
secundū contrarietate, sed quia in
verbo est contrarietas. Sed verum
materia non facit aliud secundum
formā nūm sit diuersa aliquo mo
do? Et forte possibile est vt faciat.
Et quare est equus alius secundū
formam ab hoc hoīe, cum verba*

G eorum sunt cū mater
in verbo est contrari-
nis albi & equi nig-
formas sed non quia
alter niger. quoniam
albi, & forma eorum
dispositione. ad asculu-
mina & si sint passi-
animali, cum non sin-
stantiam, sed sunt in
corpore. & ideo idem
aut femina aut mas

H passitur aliquam passi-

23 Et quærendum est.
lus nō differat a femin-
cū sint duo contraria
fin contrarietatem est
formam. & quare ani-
non est contrarium an-
nino, ita q. sit substant
videt his duabus differ-
ne specifica. Et dixit he-
sectum est per se, q. mal-
mina sunt in of genere
eiusdem speciei. D. d. ca-
tem hanc quætionem,
enim diuersitas, & c. i. an

I uidetur his duabus differ-
ualiter, non accidentaliter
uidet in album & nigru
debat qm, si diuidit esse
cesse est vt masculus sit
& femina alia spēs. D. c.
na, & c. i, & est necesse, vt
sit essentialis, qm diuisi-
masculum & feminam
animal, quod non est ita
nigro. D. d. l. sta. n. quæsti-
milis est isti quæstioni q
eens quare quædam cōtr-
species, v.g. ambulatio &

A in homine fm materiā, et si carnes & ossa, ex quibus componitur hoc demonstratum, sint alia à carnibus & ossibus, ex quibus componit hoc aliud, scilicet diuersa cōplexionis. & ideo totum congregatum ex istis ossib⁹ & carnibus non est aliud à toto congregato ex istis ossibus & carnibus. & homo est vn⁹ fm formam, & alias nō inueni⁹, nisi qm in forma sint contrarietates. D. d. qm in verbo nō est contrarietas. i. & causa in hoc, qd hō est vn⁹ in sua forma, est, quia in sua definitione non accipiunt diffrentiā contrariā. Illa n. in quorum definitionibus accipiuntur diffrentiā contrariā, sunt contraria. D. d. & hoc est vltimum, quod non diuiditur. i. & illud, quod fm formā est vnum, est vltima species, quæ nō diuiditur nisi in indiuidua. D. d. Callias vero, & c. i. indiuiduū vero, v. g. Callias, est compositum ex forma & materia. D. d. & albus est hō, & c. i. qm albedo & nigredo insunt homini per accidens: & istæ diffrentiæ non faciunt in eo specialitatem. albedo enim non est in homine, nisi quia est in quibusdā indiuiduis hominis, vt Socrate & Platone. est igitur in homine nō fm ipsum, sed fm sua indiuidua. est igitur in specie per accidens. Et ideo dicit: Nec circulus cupri, & c. i. nec etiam diuersant res in specie propter diuersitatem suarum materierum in specie, cum forma sit vna, vt circulus factus ex cupro aut ligno, & triangulus fact⁹ ex cupro aut ligno. D. d. & non sunt diuersa fm contrarietatem. i. & ideo illa, quæ diuersant fm speciem, nō diuersantur fm diuersitatem suarum materierum, sed quia in suis formis est cōtrarietas. D. d. Sed vtrum ma-

teria, & c. i. & queritur vtrum sit possibile vt materia faciat aliud in specie, quando materia fuerit diuersa quoquo modo. D. d. Et forte, & c. i. & forte existimatur possibile esse vt ista diuersitas fm materiā faciat diuersitatem in specie, qm duæ diuersitates fuerint congregatæ, in specie & forma in simul. D. d. Et quare est equus alius, & c. i. v. g. vt aliquis querat quare equus & homo sunt alia fm speciem, vtrum per diuersitatē formarum, aut materierum, quia sunt diuersa in ambobus. Et intendit, qm potest aliquis fingere in talibus, qd diuersitas earum in specie est propter diuersitatem eorum in materia. D. dedit exemplum, & dicit: vt hominis albi, & c. i. v. g. homo albus & equus niger. hæc enim duo sunt diuersa fm materiā & formā, diuersa enim secundum materiam, quia alter est albus, & alter est niger secundum formam vero, quia hoc rationale, hoc autem hinnibile. Deinde d. sed non, quia alter albus, & c. i. sed manifestū est per se, qd homo albus non differt ab equo nigro in hoc, qd homo albus, & equus niger. Deinde dedit causam in hoc, & dicit: qm, si ambo essent albi, & c. id est, quoniam, si ambo conuenirent in albedine, essent in forma diuersi, & propter hoc non conuenirent in forma. & intendit qd sic est in intelligentia in diuersitate hominis & equi in materia, scilicet quod ista diuersitas non facit diuersitatem in forma, sicut est dispositio in homine albo & homine nigro. Et, quia questio, à qua incepit in masculo & femina non est dissoluta dissolutione propria, incepit dicere hoc, & dicit: Masculus vero & femina, & c. i.

MM iij i. quæ-

Ma. I. quod
rū definitio
nomb⁹ a c
apud d. d.

Ma. I. quod
rū definitio
nomb⁹ a c
apud d. d.

Ma. I. quod
rū definitio
nomb⁹ a c
apud d. d.

rū, sed quia
I suis formis
est contrarietas.
Idem. i. de
Aia cō. 55.

E.

F.

Metaphysicorum

Gi. quæstio aut dicta de mare & spermæ
na existētibus in aīali sic dissoluit.
qm masculinitas & fœmininitas, li-
cet sint passiones essēntiales aīali &
proprie ei, tñ non sunt de numero
differentiarum essēntialiū substan-
tialiū, sed sunt accidentia essēntialia
materiæ, & corporis aīalis: sed aīal
accipit in definitione earū, non aut
illa in definitione aīalis. D. d. & ideo
idē sperma, &c. i. & ideo materia ma-
ris & fœminæ vtr est vna. Idem. n.
sperma, qm patit aliqua passione, sit
ex eo masculus: & qm patit passione
contraria, sit ex eo fœmina. Et dixit

H hoc, qā passio ē in p̄dicamēto q̄lita-
tis, non in p̄dicamēto substantiæ:
& sperma est in genere substantiæ.
Et forte intendit p passionem illud,
quod accidit ei de caliditate & frigi-
ditate, illud quod declaratum est in
generatione animalium.

Quid igitur sit specie diuer-
sum esse, & cur quædam specie
differant, quædā non, dictū est.

*Quæ sint contraria, quæ genericam faciūt
differentiam, Cap. 9.*

ICum vero contraria specie
diuersa sint, corruptibile
autem & incorruptibile
contraria sunt (priuatio nāq de
terminata impotentia) necesse ē
diuersum genere esse corrupti-
bile & incorruptibile. Nūc qui-
dem in ipsis vniuersalibus nos-
tris diximus, quare videbit vti-
que non esse necesse quodcunq
corruptibile & incorruptibile
diuersa specie esse, quemadmo-
dum nec album, & nigrum. Idē
enim contingit & simul eē, mō

vniuersalium sit
ēto esse possit &
& singularium si
simul) & albus, &
album nigro con-
trariorum q
quibusdam insui
dicta sunt, ac alia
impossibile est, c
ruptibile, & inco-
hil. n. fm accider
est. accidens nam
esse: corruptibile
quæ necessario in
bus insunt. aut v
ruptibile, & inco-
si contingit non
ptibile. Aut subst
aut in substantia
bilium necesse e
esse. Eadem aut r
ruptibili est. eorū
quæ necessario ir-
tur & fm q̄ priu
corruptibile, illu-
ptibile, oppositi
quare necesse est
esse. Manifestum
contingit tales fo-
les quidam aiunt
ipse hōmo hic qu-
bilis, ille vero inci-
uis formæ eadē s-
cularibus esse dic-
quocq. q̄ vero gñ
plus distāt, q̄ qu

*Dictum est igitur
alia in forma, &
sunt diuersa in for-
non. Et cum contr.*

A forma: & corruptibile & incorruptibile sunt contraria: alia magis est necessarium ut sint genere corruptibile & incorruptibile ex privatione per differentia sine potentia. Et ideo diximus nunc in notis. ergo possibile est existimare, quod non est necesse ut incorruptibile & corruptibile sint alia in forma, quemadmodum neq. nigrum neq. album. Quaedam. n. possunt esse idē in simul, cum fuerint ex universalitate, ut homo, quoniam potest esse albus & niger. & possibile est ut hoc sit in rebus simplicibus, & ut sit unum, & non in simul album & nigrum, & si album est contrarium nigro. Sed quedam contraria in quibusdam rebus sunt per accidens. dicta nunc, & alia multa, et quedam non possunt esse alicuius. & similiter corruptibile, & non corruptibile. quoniam nihil corrumpitur per accidens. accidens. n. possibile est ut non sit: corruptibile autem & incorruptibile sunt rerum, quae sunt necessario in his, in quibus sunt. cum idem fuerit corruptibile etiam, & si fuerit possibile ut non habeat corruptionem, similiter. Ergo necesse ē ut corruptio sit substantia, aut in substantia cuiuslibet eorum, quae corrumpuntur. Et iste sermo est possibilis etiam in eis, quae non corrumpuntur. Vtrumque enim est ex illis, quae sunt necessa-

rio, quoniam sunt superius etiā prius modo modo, per quem sunt opposita. alterum. n. est corruptibile, & alterum incorruptibile. ergo necesse est ut sint alia secundum genus. Et est manifestum, quod impossibile est ut sint formae tales, ut quidam dicunt. & si non, tunc homines quidam corrumpuntur, & quidam non, et si istae formae dicantur quod secundum formam sunt eadem cum singularibus, non equivoce. illa vero, quae sunt alia in genere, magis distant, quam illa, quae sunt alia secundum formam.

Dictum est igitur de causa, propter quam dicitur aliud esse aliud in specie. D. d. & quare quaedam, & c. i. & quare quaedam eorum, quae diuiduntur secundum contraria, diuersantur in specie, & quaedam non diuersantur in specie. Et, cum posuit hanc questionem, incipit perscrutari de corruptibili & incorruptibili, quomodo diuiditur in ipsa: utrum secundum quod genus diuiditur per differentias contrarias substantiales, aut secundum quod materia diuiditur per accidentia opposita: aut corruptibile & incorruptibile diuersantur secundum genus & formam, contraria enim non fugiunt ab ista trina diuisione. D. d. Et cum contraria sint alia, & c. i. & cum contraria faciant species diuersas: & corruptibile & incorruptibile sunt contraria: ergo corruptibile & incorruptibile sunt species diuersae. Quod enim est tale, non collocatur sub uno genere. illud enim, per quod differt corruptibile ab incorruptibili, est differentia priuationis diuersarum potentiarum

MM iiiij duarum

Metaphysicorum

Edearum, s. q. corruptibile differt ab incorruptibili, quia alterum hēt ad corruptionem potentiam, & alterū non habet potentiam ad corruptionem. Contraria vero, q. sunt in eodem genere, d.fferunt, quoniam in genere cōi eis sunt duæ potentiz diuersæ: quarum vna recipit alterum contrariorum, & altera alterum. & ideo corruptibile & incorruptibile sunt diuersa nō fm formam tñ, sed fm formam & genus. D. d. Et ideo diximus nūc in noībus & dixit hoc, quia corruptibile & incorruptibile sunt duæ differentiz contrariæ: & il

Hud, quod congregat illa, est nomen equiuocum: & qui loquitur de tali natura, v. g. qui loquitur de corpore simplici, non loquitur nisi de nominibus. qm hoc nomē corpus, v. g. quod dicitur de corruptibili & incorruptibili, est nomen equiuocum. & ideo necesse est, si corpus corruptibile est compositum ex materia & forma, vt non corruptibile sit non compositū, & vt materia & forma dicantur equiuoce, cū materia & forma sit generabilis & corruptibilis. D. d. ergo possibile ē existimare, &c. i. ergo est possibile existimare de corruptibili & incorruptibili, q.

I quædam talium contrariorum possibile est vt inueniantur in eadē natura in simul, quādo illa natura fuerit vniversalis. vt homo, possibile. n. est vt quidam sit albus, & quidā niger, & hoc in simul. Deinde d. & possibile est vt hoc sit in rebus simplicibus, &c. i. & possibile est in talibus istis contrariis, vt inueniantur in re singulari, ita q. vnum sit album & nigrum, sed nō in simul, sed album in aliquo tempore, & nigrum in alio. Deinde d. & si album est contra

rium, &c. i. sed ista q. cedatur in ea, q. contrarium incorruptil accidunt illi contrariæ & quædam impossit eodem genere. Et contraria sunt tribu duo sunt destructi i corruptibilis & incorruptet tertius, s. contrariæ quæ non sunt in eod inde d. & similiter corruptibile, &c. i. q. contrariis existentiliter, non accidentalilabile est dicere in alibili, q. est corruptibil illud enim, quod corruptitur nisi in illud, quod videtur pliciter. Deinde d. possibile est vt nō si ferentia inter contrariæ & accidentalia: qm sunt esse in illo, in quæ: essentialia vero si et corruptibile et incorrupte rebus necessariis sponuntur per illa. idem fuerit, etc. i. quæ fuerit corruptibile, necessario. et similin corruptibile, semper tur per incorruptibilio. Deinde d. Ergo id est, et cū corrup necessariis rebus cor go necesse est vt constantia cuiuslibet e quid existens in subbet eorum, s. aut est l sequitur substantian Et ille sermo, etc. i. e citur de rebus, quæ n

Corp^o di
ctū de cor
ruptibili
& eterno
ē nomē eq
uocū. Idē
i. cor. cō. f.

In Prima reassumuntur dubitationes, de quibus in Terno libro habitus est sermo.

In Secunda narrantur ea, quae a d huius scientiae considerationem pertinent: de quibus in Quarto libro. ex his autem nonnullarum questionum supradictarum solutiones eliciuntur.

In Tertia ex ratione considerandi ac de finiendi modo annotatur huiusce scientiae ad alias differentia: quarum hic fit diuisio. Item ens per accidens a scientiarum consideratione abijciuntur: de quibus sibus i Sexto.

In Quarta agitur de Motu, de Infinito, de Diuisionibus motus, & de Nonnullarum de finitionibus: de quibus omnibus in Tercio, & Quinto Physicorum.

Mouentur dubitationes circa Sapientiam considerationem. Cap. I.

Vòd quidē Sapientia scientia quaedam circa principia est, patet ex primis, in quibus

ad ea, quae ab alijs, de principijs dicta fuerunt, dubitatu est. Ambigat aut quispiam, utrū ipsam Sapientiam par sit vnam eē scientiam, an plures. si. n. vnam, vna certe semper contrariorum est. at principia contraria non sunt. q̄ si nō vnam, quales has ponere oportet. Item demonstratiua principia speculatiua vtrum vni⁹ est, an pluriū. nā si vnius, cur huius magis q̄ cuiuscunq̄. q̄ si pluriū, quales has ponere oportet.

Præterea

Aut, quoniam priuatio corruptio- nis, aut est substantia eorum, aut se quitur substantiam. Deinde. d. quo- niam sunt superius, etc. i. magis enī differunt q̄ illa, quae opponūtur pri- mo modo: et sunt illa, quae sunt op- posita, quorum genus est idem. De- inde d. ergo necesse est, etc. i. et cū magis differant q̄ opposita in gene- re, ergo necesse est vt sint diuersa se- cundum genus. Deinde d. Et est ma- nifestum, etc. i. et manifestum est ex hoc, q̄ impossibile est vt sit hic ea- dem forma in specie æterna et non æterna, sicut quidam dicunt. quo-

B niam, si ita esset, esset possibile vt quidam homines essent æterni, et quidam generabiles et corruptibiles: quoniam et generatio et corru- ptio tunc esset in eis per accidens, vt albedo et nigredo. Deinde d. et si istae formae, etc. i. et impossibile sequitur, quoniam formae separatae ponūtur eadem cum singularibus in natu- ra: ita q̄ nomē homo dicatur de se- parato et sensibili vniuocē et non æqui uocē. Et dixit hoc, quia iste ser- mo est ponentium formas. dicunt enim, q̄ formae separatae sunt substā- tiae formarum sensibilium. Qui au-

C tem ponit formas æqui uocas cū istis formis sensibilibus, non est loquen- dum cum eo. Deinde d. illa vero, quae sunt alia in genere, etc. i. et illa, quae distant secundum genus, magis distant q̄ illa, quae distant sūm for- mam: quoniam illa, quae distant in forma, sunt in eodem genere, et il- la, quae distant sūm genus, non conueniunt in vna natu-

ra omnino ppter causam præ- dictam.

la. q̄ di-
st. sed m
mox, nō
hūmide
vna nō
vna vide
h. sup. c. 9

Metaphysicorum

C Præterea, vtrum oſum ſubſtan-
tiarum, an non. nam ſi oſum, dif-
ficile erit qualium nã ſit redde-
re. ſi aut non oſum vna, incertũ
eſt quonã modo contingit plu-
rium. eandem ſciẽtiã eſſe. Præ-
terea, vtrum circa ſubſtãtias ſol-
um, an et circa accidentia . ſi. n.
circa accidentia demonſtratio-ẽ,
circa ſubſtantias non eſt. q̃ ſi al-
tera, quænam vtraq̃, & vtra ſa-
pientia ſit. demonſtratiua. n. ſa-
pientia, quæ circa accidentia eſt:
quæ vero circa ipſa prima, quæ
H ſubſtantiarum eſt . At nec circa
cauſas, q̃ in Phyſicis dictæ ſunt,
quam quærimus, ſcientia ponẽ
da eſt. neq̃. n. circa ipſum cuius
cauſa. tale. n. eſt bonum. hoc ve-
ro in agendis, & his, quæ ſunt in
motu, exiſtit. & hoc primũ mo-
uet. tale nanq̃ ſinis eſt. in immo-
bilibus vero primũ mouẽs nõ
eſt. Et oſino dubitationem hẽt,
vtrum circa ſenſibiles ſubſtan-
tias eſt, q̃ nunc quæritur, ſcĩa, an
non, ſed circa alias quãdam. ete-
nim ſi circa alias, aut circa for-
mas erit proſecto, aut circa ma-
thematica. q̃ aut formę nõ ſint,
manifeſtũ eſt. Attamen et, ſi q̃s
eas ponat eſſe, dubitationẽ hẽt,
cur non ita ſe hẽt de ceteris, quo-
rum formæ ſunt, quemadmodũ
de mathematicis: dico autẽ, q̃
mathematica quidẽ, media po-
nunt formarum, & ſenſibilium
eſſe, quali tertia q̃dã præter for-
mas, & ea, q̃ hic ſunt. at tertius
hõ non eſt, nec equus, ſicut ipſi,
& particulares. Quod ſi, vt aiunt,

non ſunt, circa q̃
eſt, q̃d Mathematica
enim circa ea, q̃
horũ tale eſt, quæ
cũ ſcĩa q̃runt. A
mathematica eſt
ſcĩa. nihil. n. horũ
rum nec ſenſibil
corruptibiles na
nino dubitare al
liſnã ſcĩa ſit, de ð
materia dubitar
lis, eò q̃ circa ea,
motus & quietis
turalis intentio
de demonſtrati
ctat. circa nanq̃
conſiderationẽ
que Philoſophi:
de hiſce rebus tr
uerit aut quĩpi
hec, q̃ q̃ritur, ſcĩa
ca præcipia, q̃ a c
ta vocantur. ha
compoſitis poni
deat vniuerſaliu
re eſſe, quæ quæ
tio, oĩsq̃ ſcĩa vn
vltimorũ eſt. qu
primorũ generu
fuerint ens, & v
maxime putabi
tia continere, &
pijs aſſimilari, t
ma ſint. corrupt
tera quoq̃ pere
vnum. Quaten
eſt, vt differenti
ſiquis hæc gene
vero differentiã
re, hoc pacto ne

A genera ponere, neque principia. Item, si magis principium est, quod simplicius, quam quod minus tale sit, ultima vero eorum, quae ex genere sunt simpliciora, quam genera sint (hæc enim individua sunt: genera vero in plures species, & differentes diuiduntur) magis species, quam genera videantur principium esse. quatenus vero species simul cum generibus pereunt, genera magis assimilantur principijs. principium namque est, quod cointerimit. Hæc utique & huiusmodi alia sunt, quæ dubitationem habent.

Propomuntur dubitationes de rebus istis, quæ ab hac scientia considerari dicuntur. Cap. 2.

Item, utrum ponendum est quicquid præter particularia, an non, sed horum est, quæ queritur, scilicet. at hæc infinita sunt, quæ vero præter singularia sunt, aut genera, aut species sunt. neutrius autem horum, quæ queritur, scientia est. cur enim hoc impossibile sit, dictum est. Etenim omnino hæsitacionem habet, utrum arbitrandum sit aliquam separatam substantiam præter sensibiles substantias, & has quæ hic sunt, an non, sed illa esse entia, & circa illa Sapientiam versari, querere namque videmur aliam quædam, & hoc est nobis propositum. dico autem videre si quid per se separabile sit, & in nullo sensibili existens. Item, si præter sensibiles substantias est aliqua alia substantia, præter quales sensibiles ea ponenda esset, cur enim magis præter

hostes, quam præter equos, aut alia animalia, aut omnino est inanimata ponenda sit: at his sensibilibus, & corruptibilibus substantijs alias se piternas æquales ponere profecto extra rationem cadere videtur. Quod si id, quod nunc queritur, principium non est à corporibus separabile, quod aliud magis, quam materiâ quis poneret: at hæc actu quidem non est, potentia vero est. Magis itaque, ac principalius ea videatur esse principium, species & forma. verum hæc quoque corruptibilis est. quare omnino non est perpetua substantia, & per se separabilis. Sed hoc inconueniens est, videtur namque esse, ac ab ipsis maxime gratia præditi queritur, tanquam sit tale principium, ac talis substantia. Quo namque pacto ordo erit, non existente aliquo perpetuo separato, ac permanente. Item, si est aliqua substantia, & principium naturale, quale nunc querimus, & hoc omnino vnum, & idem perpetuis, atque corruptibilibus, dubitationem habet, cur cum idem principium sit, quædam, quæ sub illo principio sunt, æterna sunt, quædam non, hoc enim inconueniens est. Et si aliud quidem corruptibili principium, aliud æternorum est, si etiam corruptibile æternum est, similiter dubitabimus. Cur enim principio æterno existente, non æterna, quæ sub æterno sunt: corruptibili vero existente, aliud quoddam huius principium sit, & illius aliud, & hoc in infinitum procedet. Quod si quis

Elegantissimus.

rursus

Metaphysicorum

G rursus (quæ maxime videntur im-
mobilia principia esse) ens & vñū
ponat, primo quidem nisi quod
quid & substantiā vtrunq; eorū
significet, quō separabilia: & p
seipsa erunt: talia namq; prima,
& æterna principia quærimus.
Quod si substantiā, & quod qd
vtrunq; eorū significet, omnia
entia substantiæ sunt, cū de om-
nib⁹ ens prædicetur, de quibus-
dam vero etiam vñū. cuncta
vero entia substantiā esse falsum
est. Itē illis, qui primū principiū
H ipsum vñū aiunt, & hoc substan-
tiā esse, ex vno vero, & materia
primo numerū generant, & hūc
substantiā esse dicūt, quomodo
contingit verū esse quod dicūt:
Dualitatem namq; & cæterorū
compositorum numerorū vñū
quenq; quonam modo vñū in-
telligere oportet: & de hoc enim
nec dicunt aliquid, nec vt dicāt
facile est. Si quis vero lineas, aut
quæ has sequuntur (dico autem
primas superficies) principia eē
ponat, hæc non sunt substantiæ
I separabiles, verū sectiones & di-
uisiones, illæ quidem superficiei-
rum, hæc vero corporū. puncta
vero linearū sunt, & ēt ipsarum
earundem termini. hæc autē oīa
in alijs sunt, et nihil separabile ē.
Itē, quonā modo arbitrari oportet
vñus & puncti substantiam
esse: omnis namq; substantiæ ge-
neratio est, pūcti vero minimē.
punctū enim diuisio est. præbet
autē dubitationem hoc etiam, qd
omnis quidem scientia vniuer-

salium est; & ei
substantiā vere
salū, sed magis
& separabile. c
circa principia
arbitrari oportet
stantiā esse: Itē,
præter ipsum te
autē materiam, ē
Nam si non est,
sunt, omnia cor-
quod si est aliq-
ma profecto sue
quibus est, in qu-
difficile determ-
busdā enim ma-
esse formā separ-
mo. Item princi-
an numero eadē
mero vñū, omni

S V M M A S

Narrantur ea, quæ ad
derationē pertinent,
to libro. Ex ijs autē
quæstionum sup-
lutiones el-

*Primam Philosophiam
ens, speculari: qu-
vno, vel ad vñū
Cap.*

Vm at
sciētia
ens, v-
non se-
ens vero multipl-
cundum vñū i
stæquiuoce, & r
aliquid commun
est sub vna sciēti-
non est vñū ge-
dum aliquid cōe

A vna scientia. Videtur autem prædicto modo dici, quemadmodum medicatiuum, & salubre. etenim vtrūq; horum multipliciter dicitur. dicitur namq; hoc modo vnumquodq; eorum, eo qd hoc quidem ad medicandi scientiam quodā modo referatur, hoc vero ad sanitatem, hoc vero aliter, vnumquodq; vero ad idem. medicatiuus namq; sermo, & cunctus dicitur, eo qd ille quidē ad medicandi scientia, hic vero ei utilis, similiter & salubre. hoc enī, quia sanitatis significatiuum: hoc vero, quoniam factiuum, idem autem modus, & de cæteris est. Eodem autē modo & omne ens dicitur. eo namq; qd entis, prout ens est, passio, aut habitus, aut dispositio, aut motus, aut aliquid huiuscemodi sit, dicitur ens vnumquodq; eorum. Cum autem omnis entis ad vnum quid & commune reductio fiat, contrarietatum quoq; singulæ ad primas differentias, & contrarietates entis reducuntur, siue multitudo & vnū, siue similitudo & dissimilitudo primæ sunt entis differentia, siue aliquæ aliæ, sint autē hæ speculatione perceptæ. Nihil autem interit ad ens, vel ad vnū entis reductionē fieri. etenim si non idē, sed aliud sit, attamen cōuertitur. & ipsum enim vnum quodā modo ens, & ipsum ens vnū est. Cum autē vnus & eiusdem scientiæ sit cuncta contraria speculari, vnumquodq; autē horum fm priuationē dicatur,

quorum aliquid intermedium **D** est, quēadmodū iusti & iniusti, dubitauerit quispiā quonā modo fm priuationem dicantur. Circa omnia talia sanē priuatio ponenda nō totius rationis, sed vltimę speciei. vtpota si iustus est fm habitum quendam legibus obtemperans, iniustus nō erit omnino tota ratione priuatus. circa vero obedientiā legū deficiens, aliquo pacto, & ob hoc ei priuatio inerit. eodē autē modo & de alijs. Quēadmodum autē Mathematicus circa abstracta speculatur: tollēdo namq; oīa sensibilia, ita speculatur, vtpota grauitatē & leuitatē, duritiē & contrariū, item autē caliditatē & frigiditatem, & ceteras sensibiles contrarietates: solū vero dimittit quantum & continuū, horum quidē ad vnū, horū vero ad duo, horū autē ad tria, & passiones eorum prout quanta, & continua sunt, nō prout aliquid aliud speculatur, & horū quidē situs adinuicem cōsiderat, & ea quæ eis insunt, horū vero cōmensurationes & incōmensurationes, horū autē rationes, attamen vnā omnium, & eandem scientiā ponimus geometriā: eodem modo ēt circa ens se habet. Quæ enim ei prout ens est accidunt, & eius prout ens contrarietates, nō est alterius scientiæ, qm Philosophiæ speculari. Naturali namq; speculationem de eis, nō prout entia, sed prout motu participāt, attrituere queat quispiā. Dialectica

vero

Metaphysicorum

C vero, & Sophistica de his, q̄ acci-
dunt quidem entibus sunt, ve-
rū non prout entia sunt, nec cir-
ca ipsum ens, put ens est. vnde
restat Philosophū esse circa p̄di-
cta speculatiuū, put entia sunt.
Cum vero & omne ens secun-
dum vnum quid & commune
dicatur, multipliciter dictum,
contraria quoq; eodem mō (ad
primas nanq; contrarietates, et
differentias entis reducunt) hu-
iusmodi vero possibile sit sub
vna scientia, esse soluetur profe-
Hcto dubitatio à principio dicta.
dico aut in qua dubitatur, quo-
nam mō multorū et genere dif-
ferentiū vna quedam scia erit.

*Primum Philosophum versari circa
communis principia in vni-
uersum. Cap. 2.*

Vide. 12.
Met. cō. 5.

Cum autem etiā Mathema-
ticus proprie specialiter
communibus vtaf, horū
quoq; p̄cipia speculari primē
Philosophie profecto erit. q̄d, n.
ab equalib⁹ demptis æqualib⁹,
equalia sunt que restant, cōmu-
Ine quidem in oib⁹ quātis est.
Mathematica vero accipiēs, cir-
ca quandam suæ materiæ partē
speculatur, vt circa lineas, aut
angulos, aut numeros, aut aliqd
cæterorum quantorū: non tñ
prout entia, sed prout vnūq̄dq;
horum ad vnū, vel duo, vel tria
continuum est. Philosophia ve-
ro de particularibus quidē, pro
ut vnicuiq; horū aliqd accidit,
non confyderat: circa vero ens
prout ens, vnumq̄dq; horū spe-

culatur. Eodem:
ca etiam Natural
bet, quo Matheti-
lis nanq; accidēt
entium prout m
prout entia sunt,
mam vero scian-
mus esse, prout i-
tia sunt, & mode-
aliud. Propter q̄
thematicā scient
partes esse pone-
*Quod circa primum f
tingat falsum dicit
illo, qui aliter sen*

Est autem al-
principium
re falsum n-
cesse est semper
re. dico aut veru-
ta q̄ non conting
& idem tempus
& cetera eodem
sita. & de his tali-
quidem demon-
ad aliquem autē
certiore princip
ipsum eiusdem fi-
oportere, si sim-
strare eēt. Ad illū
locutiones oppo-
dum est ab eo, q
falsum esse, aliq
erit quidem ei, c
secundum vnun
idem esse, & noi
appareat idem e-
lummodo dem-
qui dicat oppos
de eodē verificat
monē inuicem.

A oportet vt aliquatenus inuicem intelligant, hoc enim non facto, quomodo erit eis inuicē sermōnis communicatio. Oportet igitur nominum vnumquodq; notum esse, & aliquid significare, nec multa, sed vnum. q; si plura significet, manifestare ad quod eorum nomen fert. Qui igitur dicit esse hoc & non esse hoc, qd omnino esse dicit, non dicit. quare id, quod nomen significat, id ipsum non significare dicit. hoc aut impossibile est. vnde si quidem significat aliquid, hoc scilicet esse hoc, impossibile est contradictionem de eodem verificari. Item, si nomē aliquid significat, & hoc verificatur, oportet hoc necessario eē. quod vero necessario est nō cōtingit tunc nō esse. oppositas ergo non est possibile locutiones de eodem verificari. Item, si nihil magis affirmatio, quā negatio verificatur, qui dicit hominē, vel non hominē, nihil magis verū dicit. attamen videri potest, q; si hominē non equum esse dicat, aut magis, aut nō minus verū dicere, q; si non hominē. vnde ēt, si eundem dicit equum esse, verum dicet. oppositas enim sist. erit veras esse, accedit igit eundē, & hominē, & equum esse, aut ceterorum animalū aliquod. Horū sanē nulla est simpliciter demonstratio: verum ad eum, qui hæc ponit, demonstratio est. Facile aut & ipsum Heraclitum quispiam hoc modo interrogans cōcedere co-

geret nunquā possibile esse oppositas locutiones de eodē verificari. nunc vero, cum seipsum quidnā diceret, nō intelligeret, hanc opinionē habuit. Omnino aut si hoc, quod ab eo dī. verū est, nec hoc ipsum verum erit, si inquam, q; conringit idem fm vnū & idem tempus esse. Quē admodum enim & ipsis diuissis nihil magis affirmatio, q; negatio verificatur, eodem modo simul vtroq; ac complexio, ac si vna quædam affirmatio esset, nihil, magis negatio, quam totum E tanquam in affirmatione positum verificabitur. Item, si nihil est vere asserere, id etiam ipsum falsum erit dicere, asseritionem nullam veram esse. q; si aliquid sit, soluetur profecto, quod ab illis dicitur, qui ad huiuscemodi instāt, & qui totaliter ipsum disputare perimunt.

Redarguitur Protagora opinio falsa, assertis omne, quod opinatur verum esse assignaturq; deceptionis ipsius causa. Cap. 4.

Simile aut dictis est & quod a Protagora dictum est. & ille nanq; omniū rerū mensuram hominē aiebat esse: nihil aliud dicens, nisi quod id, quod vnicuiq; apparet, hoc ēt indubitato esse. hoc aut posito, idem accedit esse, & non esse, & malū & bonum esse, & cetera, quæ se cundū oppositas locutiones dicunt: propterea q; plerunq; his quidem hoc apparet, istis vero contrarium esse bonū: men surā autem

F Protagoras aiebat hominē omniū rerū esse mensurā. Idē. 10. Metaph. 12. 5.

Metaphysicorum!

G autē esse, qđ vnicuiq̃ appareat. Soluatur autē hæc dubitatio, viso vnde huius opinionis principiu venit. Vt etenim quibusdā quidem ex Naturalium opinione sumpsisse principiu, quibusdam vero ex eō qđ nō omnes eadem de eisdem cognoscant, sed quibusdam hoc apparere delectabile, quibusdā contrarium.

Nihil ex ente, oē vero ex ente fieri eō ē Nāliū de-

si
cretū. Idē.
l. Ph. l. 14.

nihil. n. ex nō ente fieri, oē vero ex ente ferē osum Naturaliū est decretū. Cū igitur non albū ex perfecte albo fiat, & minimē ex non albo, nunc vero factū nō albū, si fieret ex non ente albo, qđ sit nō albū, fieret profecto ex nō ente fm illos, si nō erat idē albū & non albū. Non est autē difficile hanc dubitationē soluere, dictum est. n. in Naturalibus, quō ex non ente, & quō ex ente fiāt quæ fiunt. At similiter vtrisque opinionibus, ac imaginationibus eorum, qui sibi ex aduerso addubitat, attēdere stolidū est. manifestum est enim, qđ alteros eorum necesse est falsum dicere.

I Hoc etiam ex illis patet, quæ fm sensum fiunt. nūquam. n. idem quibusdam dulce, quibusdam contrarium apparet, non corruptis, & ipsis alteris organo sensus, & iudicatio prædictorum saporum, hoc autem ita se habet, alteros quidem putandum mensuram esse, alteros vero minime. Similiter autem & de bono, & malo, & turpi, & alijs huiuscemodi dico, nam non ponere esse, nisi ea quæ apparent,

nihil differt ab huiusvisi supponere apparere faciunt tant, ppea qđ torursus vnum, illisum non mouenquod vnum est, tē inconueniens sentia videntur nunquam in eis ex hoc de veritate etenim ex eis, quoliter se habent, rtionem faciunt, rri. talia vero sunt hæc enim non qalia rursus auteverum semp eadtionis participamotus, & aliquine vero ex aliquitur, opz igit qđ r in eo, ex qđ mouet & ad hoc mouet aut contradictio ri fm eos. At si f sentia fluunt et r aliqs ponat, quā cur fm quale nō tur at haud minitradictiones sunri, ex eo, qđ putaporibus non ma qđ idem & quat est, & non est. l fm quale. hoc er tæ naturæ, quant terminatq̃ est. Itcibum præcipimunt qđ quid na panis qđ non pai

Nihil differt comedere, vel non comedere. nunc vero tanq̃ verum dicente circa idipsum, & hoc cibo existente, qui p̃cept⁹ fuit, sumunt illum, at non oportebat, cum nulla natura in sensibilibus firmiter maneat, sed omnes semper fluant, ac moueantur. Item, si semper quidem alteremur, & nunquam h̃dem permaneamus, quid mirum, si nunquam nobis eadem apparent, quemadmodum etiam egrotis: etenim his eò q̃ non similiter dispositus habitus eorum sit, vt cum sani erant, non ea apparent similia, quæ secundum sensus, cum ipsa quidem sensibilia nullam mutationem propter hoc participent, diuersas tamē egrotis, & non easdem sensationes faciunt. Eodem igitur modo fortasse necesse ē se habere, si dicta mutatio sit. Quod si non mutamur, sed h̃dem permaneamus, sit aliquid profecto permanēs.

Quibus supradicta opinantibus cum difficultate, facile ne sis occurrere. Item locutiones omnes nec veras, nec falsas esse possibile esse. Cap. 5.

AD eos igitur, qui ex rōne prædictas dubitationes habent, non ē facile dissolueri, si nihil ponant, nec hui⁹ rationem quærant. hoc enim modo omnis ratio, omnisq̃ demonstratio fit. si enim nihil ponunt, ipsum disputare, & omnino rationem perimunt. quare ad eos quidem non est sermo. Ad illos

vero qui hæsitant, facile est ex iam traditis dubitationibus obuiare, & ea dissoluere, quæ faciūt in eis dubitationem: vt ex p̃dictis patet. Quare manifestū est ex his, q̃ non est possibile locutiones oppositas de eodem, vno & eodē tempore verificari: nec ipsa contraria, cum omnis contrarietas secundum priuationē dicatur. hoc autem patebit, resoluentibus ad principium rationes contrariorum. Similiter nec mediorum quicq̃ possibile est de vno & eodem prædicari. si. n. album sit aliquod subiectū, dicentes illud, nec nigrū, nec album falsum dicimus. accidet. n. illud album esse, & non esse. alterum enim complexorum de eo verificabitur. hoc autem est alibi contradictio. Neq̃ igitur s̃m Heraclitum dicentibus, vera dicere possibile est, neq̃ s̃m Anaxagoram. aliter accidet contraria de eodem prædicari. cum. n. in omni re dicat omnis rei partem esse, non magis dicit eē dulce, q̃ amarū, aut quācunq̃ ceterarum cōtrarietatum, si omnia quidem non solum in oī potentia, verum etiā actu, & sciūctim insunt. Similiter autem nec omnes locutiones falsas, nec veras possibile est eē: tū propter alias multas difficultates, quæ ob hāc positionem euenirent: tum etiā, qm̃ si cunctæ falsæ sint, nec cū hoc ipsum aliquis dicet, verum dicet. si autē veræ, cum oēs falsas dicet, non falsum dicet.

Meta. cū cō. Auer. N N

*Sensibilia
ita semp
mutant.*

C

G

SYNMA TERTIA.

Annotatur Primæ Philosophiæ ad alias scientias differencia. Item ens per accidentia a scientiarum consideratione abijciunt: de quibus omnibus supra in Sexto.

*Primam Philosophiā ab alijs differre sciē-
tijs, quoniam huius sit diuisio, ex consi-
derandi ratione, ac definiendi
modo. Cap. i.*

Mnis autē scientia cir-
ca vnumquodq; eo-
rum, quæ sub ea scibi-
lia sunt, principia que-
dam & causas querit, vt Medi-

H catiua, & Exercitativa, ac singu-
larē Effectiuarum, vel Mathema-
ticarum. harū etenim vnaquæ-
que circa quoddā circūscriptū
genus, tanquam existēs, & ens,
non tñ prout ens est, tractat, sed
hæc alia quædam scia præter il-
las scientias est. dictarum verō
scientiarum vnaquæq; accipiens
aliquo modo ipsum quid est in
vnoquoq; genere, cætera vel de-
bilius, vel exactius conatur ostē-
der. Accipiūt autem ipsum qd
est quædam per sensum, quædā

I supponentes. Vnde ex hac indu-
ctione patet substantiæ, & ipsi⁹
quid est demonstrationem non
esse. Cum autem sit aliqua de na-
tura scientia, patet qd & ab acti-
ua, & ab effectiua diuersa erit.
Effectiua namq; in faciente, non
in eo quod sit, motus principiū
est, & hoc, aut ars quædam, aut
alia vis est. Similiter & actiua,
non in eo qd agitur, sed magis in
agentibus motus est. Naturalis
vero scientia circa ea, quæ in se-

ipsis habent motus principium K
est. Quodd itaq; neq; actiuam, ne-
que effectiuam, sed speculatiuā
esse Naturalem scientiam neces-
se sit, ex his patet: in vnum nan-
que horum genus eā cadere ne-
cesse ē. Cum vero vnicuiq; scien-
tiarum necesse sit aliquo modo
ipsum quid est scire, & hoc vt
principio vti, oportet non late-
re quoniam modo definiendum
Naturali sit, quove mō substan-
tiæ ratio sumenda sit, vtum vt
simum, an magis vt concauum.
horum, n. simi quidē ratio vnā
cum materia rei dicitur, conca-
ui vero absq; materia. simitas
nanque in naso fit. & ideo ratio
quoq; ei⁹ cum eo dī. simum. n.
est nasus concauus. manifestum
est igitur etiam carnis, & oculi,
cæterarumq; partiū rationē cū
materia reddendam esse. Cū
autem quædam sit entis sciētia,
prout ens & separabile est, con-
siderandum est vtrum eam eā-
dem cum Naturali ponendum
sit, an magis aliam. Naturalis sa-
nē circa ea est, quæ motus prin-
cipium in seipsis habent. Mathe-
matica vero speculatiua quidē
est, & hæc quædam circa manē-
tia, non tñ separabilia. Circa se-
parabile igitur ens, & immobi-
le alia præter has ambas sciētia
est, si aliqua quidem talis substā-
tia est. dico autem separabilis, et
imobilis, quod tentabim⁹ ostē-
dere, & si qua talis in entib⁹ na-
tura sit, illic profecto diuinitas
erit, & hoc erit primum & prin-
cipale

A cipale principium. Patet igitur tria genera speculatiuarum esse scientiarum, Naturalem Mathematicam, Theologiam. Optimum igitur speculatiuarum quidem scientiarum genus, harum sanè ipsarum ea, quæ ultimo dicta est, circa nanq̃ honorabilissimum entium est. Vnaqueq̃ verò melior, aut deterior dicet̃ fm̃ proprium scibile. Dubitauerit autem quispiam, vtrum entis, prout ens est, scientiam vniuersalem ponere oportet, an non.

B Mathematicarum etenim vnaqueq̃ circa vnum quoddā determinatum genus est, vniuersalis vero communis de omnibus est. Si itaq̃ naturales substantiæ primæ sint entium, ipsa quoq̃ Naturalis scientia prima scientiarum erit. q̃ si alia natura, atque substantia separabilis, & immobilis est, necesse ē vt scientia quoque ei⁹ alia sit, & Naturali prior & vniuersalis prior.

Enus per accidens à nulla considerari scientia. Principiumq̃ non habere causas nec principia. Nec etiam de ente vero querenda esse principia. Item de Fortuna causa per accidens existente. Cap. 2.

C Vm autē simpliciter ens pluribus esse modis dicitur, quorum vnus est, qui secundum accidens dicitur esse, primo de ente hoc pacto considerandum est. Quod igitur nulla scientiarum, quæ traditæ sūt, circa accidens versetur, patet. Nec enim ars ædificatoria, quid

nam illis, qui vñuri sunt domo, accidit considerat: vtputa, si anxie, vel ē contrario habitabunt, neq̃ textura, neq̃ futura. quod vero proprium sibi ipsi est, solū vnaqueq̃ istarum scientiarum considerat. hoc autem finis proprius est, neq̃ quatenus musicū & grammaticum. nec quod is, qui musicus est, factus grammaticus simul ambo erit, cū pri⁹ non esset. quod autem cū non semper esset, est, hoc fiebat. quare simul musicus, & grammaticus fiebat. Hoc autem nulla earum, quæ certę scientiæ sunt, q̃rit, præter Sophisticam, hæc, n̄ sola circa accidēs versatur. Quare non male Plato ait, cū dixit Sophisticam circa non ens immorari. Quod autem nec sit possibile accidentis scientiam esse, manifestum erit, si videre conabimur quidnā accidens sit. omne itaq̃ dicimus quoddam quidem semper, & ex necessitate esse (ex necessitate autē non ea dico, quæ secundum violentiam dicitur, sed qua in demonstratōnibus vtimur) quoddam vero vt plurimum, quoddā autem, nec vt plurimum, nec semper & ex necessitate, sed vt contingit. vtputa sub cane fiat frigus: sed hoc nec vt semper ex necessitate, nec vt plurimum fit, quandoque tamen accidet. accidens ergo est, quod fit quidem, nō semper tamen, nec ex necessitate, nec vt plurimū. Quid itaq̃ accidēs sit dictū est. Cur vero nō sit

Sophisticę circa accidens versatur.

E huiusmodi scientia, patet, ois
 namq. scientia eius est, qd semp,
 aut plurimū est. accidens vero
 in neutro horum est. quod autē
 entis secundū accidens non sint
 causæ, & principia talia, qualia
 per se entis, manifestū est. essent
 enim oia ex necessitate. nam si
 hoc existeret, hoc erit, & hoc, hoc
 (atq. id non vt contingit, sed ex
 necessitate) illud quoq. ex neces-
 sitate erit, cuius hoc causa erat,
 vsq. ad vltimū dictū causatum.
 hoc vero fm accidens erat. qua-
 re ex necessitate oia erunt, & de
 entibus auferetur, tum quod ad
 vtrūlibet se habet, tū ipsum con-
 tingere & fieri & non fieri. At et
 si causā nō vt ens, sed vt ea, que
 fit, supponatur, eadē accidēt. oē
 namq. ex necessitate fiet. etenim
 crastina eclipsis fiet, si hoc fiat.
 hoc vero, si aliud quiddā, & hoc
 si aliud, & hoc itaq. modo, si ab
 eo tempore finito, quod à nunc
 est vsq. cras, demat tempus, de-
 ueniet aliquā ad existens. quare
 cūm hoc sit, cuncta, quæ sequun-
 tur, ex necessitate profecto fiēt.
 vnde ex necessitate oia fient.
 Quoddā autē vt verum & non
 fm accidens est ens, quod est in
 mentis complexione, & passio
 in ea, quare circa illud, quod ita
 est ens, non quærunē principia,
 verū circa id, quod extra & se-
 parabile ens est. Quoddam ve-
 ro non necessariū, sed infinitū.
 dico autem quod fm accidens
 est, huius vero inordinatæ & in-
 finitæ causæ sunt. Ipsum vero ali-
 cuius gratia in eis est, quæ, à na-
 tura, aut à mente sunt. Fortuna
 vero est, cūm aliquid horū fm
 accidens fiat, quemadmodū. n.
 & ens quoddam per se, quoddā
 fm accidens est, ita & causa. for-
 tuna vero fm accidens causa est
 in eis, quæ fm electionē alicuius
 gratia sunt, quare circa idē for-
 tuna & mens. electio namq. ab-
 sente mente non est. Causæ ve-
 ro, quibus ea fiant, quæ a fortu-
 na sunt, id determinatæ sunt, qua-
 re humanæ cogitationi incertæ
 sunt. & causa per accidens est.
 simpliciter vero nullius. Bona
 vero fortuna & mala dicitur, cū
 bonū aliquod, aut malū eueni-
 rit. Fors fortuna vero & infortu-
 niū circa magnitudines horū.
 Cūm aut nihil fm accidēs pri-
 his sit, quæ fm se sunt, nec igitur
 causæ. Si itaq. fortuna aut casus
 coeli causa est, prior, mens & na-
 tura causa erit.

SUMMA QVARTA.

De Motu, de Infinito, de diuisionibus mo-
 tus, & nonnullorum terminorum de
 diuisionibus, de quib. in Terio,
 & Quinto Physicorum.

De Motu. Cap. I.

St aut hoc qd ē actu
 solum, illud vero po-
 tentia: hoc aut poten-
 tia & actu. hoc quidē
 ens: illud vero quantum: hoc au-
 tē cæterorū aliquid. Non est au-
 tē motus præter res, mutatur, n.
 semper fm entis prædicationes.
 cōmune autē nihil in his in vlla
 præ-

A prædicatione. Vnū quodq; vero dupliciter omnibus inest, velut hoc, nā hoc vt forma, hoc vero vt priuatio. ac fm qualitātē hoc albū, illud nigrū, fm quantitātē hoc perfectū, illud imperfectū. eodem modo & secundū latitudinem: nā hoc sursum, illud deorsum, aut leue aut graue: quare mot⁹ & mutationis tot sunt species, quot entis. Cū autē vnū quodq; genus in actum & potētiā diuidatur, actū eius, qđ potētia est, prout tale est, dico eē motum. **B** Quod autē vera dicimus, hinc constat. cū enim edificabile prout tale, ipsum dicim⁹ esse actū quatenus edificatur, & hoc est ædificatio. similiter eruditio, curatio, voluptatio, ambulatio, saltatio, senescētia, ac in crescentia. Accidit autē moueri cū actus ipse fuerit, & neq; pri⁹, neq; posterius, actus autē ei⁹, qđ est potentia, cū actu ens agat, non prout ipsum, sed prout mobile, motus est. dico autē prout sic: nā æs potentia est statua, nō tñ actus æris, prout æs, mot⁹ est. non enim idem est æri esse, & ali cui potentia. Quod si idē esset simpliciter, ac fm rationes, esset profecto æris actus motus quidā, at non est idē quod & in contrarijs patet, siquidē posse sanari, posseq; ægrotare, non est idē: alioqui & sanari & ægrotare idē foret. subiectū vero, quod sanabile, aut ægrotabile est, siue humor, siue sanguis, vnū idēq; est. Cū nō sit igit idē, sicut nec co

lor, ac visibile idē est, cōstat motū esse actum rei possibilibis, put possibilibis est. Quod igit ipse est, & qđ tunc contingit moueri, cū actus ipse sit, & qđ nec ante nec post, manifestū est. nā contingit vnū quodq; aliqñ quidē operari, aliqñ minime, velut edificabile, prout edificabile: & edificabilis, prout edificabilis actus, edificatio est. aut. n. hoc, ædificatio ē edificabili actus, aut domus. at vbi domus sit, non vltra edificabile erit. edificatio vero eius est, qđ edificabile est. necesse itaq; ædificationē actū eē. ædificatio vero motus quidā est. eadēq; in cæteris motib⁹ ratio est. Quod vero hæc sint recte dicta; ex his quoq; cōstat, quæ aliq; de ipso referunt, tum ex eo qđ nō facile est ipsum aliter definire. nec. n. licebit cuiquā in alio genere eū collocare. Et patet ex his ēt, quæ aliq; protulerunt, quidā. n. alteritatē, inæqualitatē, & ipsum non ens, quorum nullū necesse est moueri. at neq; mutatio hæc, neq; ex his potius q̃ ex oppositis ē. Causa vero, propter quā in his motum statuerunt, ea est, qđ indefinitum quidā videtur esse motus: alterius verū coordinatiōis principia, vtpote priuatiua, in definita sūt. nā nec quod quid, nec tale, nec aliorū prædicamentorū vllum ipsorum est. Quod vero motus indefinitus esse videatur, ea est causa, qđ neq; inter ea, quæ sunt potentia entia, nec quæ fm actū, ponere ipsum est.

NN iij nec

Metaphysicorum

G nec enim quod potest quantū esse, moueri necessariū ē, nec actu quantū. At motus actus quidā esse vī, quanquā imperfect⁹. cā vero est, q̄ imperfectū est posse, cuius actus est, quamobrē difficile ipsum cōprehendere, quidnā sit. nā aut ī priuationē necessario reponetur, aut in potētiam, aut in actū simplicē. horū autē nullū videtur contingere posse. superest igitur quod dictū est, esse & actū, & non actū qui dict⁹ est, qui etsi difficilis cognitu sit, tñ contingit esse. **H** Simul & illud perspicuū est, motū esse in moto. actus. n. eius est à motiuo. Neque aliud est motiui act⁹: oportet enim vtriusq; actū esse, nam motiuū est, eo q̄ possit mouens vero, eo q̄ operet. verū actiuū ē ipsius mobilis: quare eodē modo vnus vtriusq; actus. quēadmodum eadem distācia ad duos vnus, & ad vnū duorū, ascēsus quoq; ac descensus, at esse non est vnum, ita etiam in mouente, & in moto.

De Infinito. Cap. 1.

Infinitū vero est, aut qđ iposibile est pertransire, eoq; nō sit aptū permeari, quēadmodū vox inuisibilis: aut qđ transitū hēt in consummabilē: aut qđ vix: aut quod natura aptū ē habere, nequaquā tñ transitū, aut finē habet. Itē fm appositionē, aut ablationē, aut ambo. Separabile sane ipsum quicquā esse impossibile est. nā si nec magnitudo, nec multitudo est, sed infinitus

tū substantia eius eiciens. indiuisibile diuisibile, aut magis multitudo est. q̄ si nō est infinitū, nisi vox inuisibilis est. aiunt nec nos si q̄ri impermeabile. Præmodo cōtinget esse infinitū, si nec numerus sit, quorū sit est: Præterea, si ī non esset sanē rerū ut infinitū est: sicut locutionis, tameñibilis est. Quod autē potētē actu, patet. et pars eius finita, q̄ infinitū esse, atq; in quidē infinitū subiecto sit. aut le, aut p infinita diuisibile est. verū multū esse impossibile est. quæris aer pars, ita & niti, si substantia, & sit. īpartibile igit, & est. verū hoc impossibile: necessariū esse. fm accēsus igit: modo dictū est nō īpiū esse, verū īd potest numerū, vel partem fore inquisicio vvero in sensibilibus constat. nā si ē corpore esse superficie definitur infinitū corpore ligibile, nec sensibile nec numerus ita est ratur, atq; infinitus

Quid sit infinitū.

Vide con. Zim.

A numerus, aut quod habeat numerum, numerabile sit. Quod si naturaliter potius contemplerur, ex his patet, neque enim compositorum, neque simplex poterit esse. Compositum namque non erit corpus, si finita quidem sunt multitudo elementa. oportet namque contraria æquari, nec esse unum eorum infinitum. nam et si quantumvis inferior sit alterius corporis virtus, corrumpet finitum ab infinito. nec potest esse unumquodque esse infinitum, si corpus quidem est, quod vnde cumque habet dimensionem: infinitum vero, quod infinite distat. quare infinitum corpus vnde cumque infinitum erit. Nec vero unum & simplex contingit infinitum esse corpus. nec, ut quidam aiunt, præter elementa, vnde hæc generant. tale namque corpus præter elementa non est, nam cuncta, ex quibus sunt, in ea et resoluuntur. hoc vero non vnde præter simplicia corpora, neque ignis, neque aliud vllum elementorum. etenim absque eo quod aliquod horum infinitum sit, impossibile est vniuersum;

C & si finitum sit, aut esse, aut fieri aliquid eorum unum, ut Heraclitus dicit, omnia quoniam ignem fieri. Eadem ratio & de vno est, quod faciunt præter elementa Naturales, omne enim ex contrario in contrarium, velut ex calido in frigidum transit. Item corpus sensibile alicubi est, id est quod partis ac totius locus, velut terræ. quare, si vniforme sit, aut immobile erit, aut semper pellet hoc vero impossibile est, quid enim deorsum potius quam sursum,

aut vsquam velut si gleba sit, quod mouebitur, aut vbi manebit? locus enim eiusdem generis corporis illius infinitus est, continebit igitur totum locum. At quomodo? Quare igitur mansio, motusque eius? An vbique manebit non mouebitur ergo. An vbique mouebitur? non ergo stabit. Quod si vniuersum dissiat sit, loca quoque dissoluta erunt. Ac primum quidem non unum vniuersi corpus, nisi tactu. Deinde aut finita erunt hæc, aut infinita specie. finita quidem impossibile. nam quædam infinita erunt, quædam minime, si totum infinitum sit, velut ignis aut aqua. at hoc erit contrariis corruptio, quod si infinita, ac simplicia, loca quoque infinita, & elementa infinita erunt. quod si est impossibile, loca quoque finita sint, totum item necessario finitum erit. Et omnino impossibile infinitum esse corpus, & locum corporibus, si oë quidem corpus sensibile, aut gravitate habet, aut leuitate. aut enim ad medium, aut sursum mouebitur. uerum impossibile infinitum, aut totum, aut medium, aut quodcumque passum esse. quod enim modo diuides, aut quo pacto infiniti hoc quidem sursum fuerit. hoc uero deorsum, aut extremum, aut medium? Omne item corpus sensibile in loco: loci uero species sex. in corpore uero infinito hæc esse non possunt. Omnino autem, si impossibile est locum infinitum esse, corpus quoque impossibile est. quod enim in loco est, id alicubi est. hoc uero, aut sursum, aut deorsum, aut aliquid ceterorum significat, quorum

Metaphysicorum

G vnūquodq; terminus quidā est. Infinitū vero non idē in magnitudine, motu, & tpe, tanq; vna quædā natura, sed ipsum posterius fm prius dī. Velut motus fm magnitudinē, sup quam fit motus, aut alteratio, aut augmē ratio: tēpus vero pp motum.

*Distinguitur motus per se à motu per acci-
dens, & secundum partem. Quot mo-
dis aliquid in aliud mutari dicatur.
In quot, & quibus predicamentis sit
motus. Immobile item quot dicatur mo-
dis. Cap. 3.*

H Transmutatur vero quod transmutat, hoc quidem fm acci- dens, veluti cū di- cim⁹ muscū ambulare: illud ve- ro, cō q; eius quippiā mutet, sim- pliciter dicitur mutari, vt q; fm partē dicuntur. sanatur nanque corpus, qm ocul⁹. Est p̄terea, qd per se primū mouetur, & hoc ē per se mobile. Est itē de mouēte quoq; eodē modo. mouet nanq; quoddā per acci- dens, quoddam fm partem, quoddā per se. Est rursus aliquid, quod primo mo- uet: & est aliquid, quod mouet. Itē tēpus, in quo, ac p̄terea ex quo, demum, & ad quod. forme vero, passionē, ac locus, ad q; mouētur mota, ea smota sunt. Veluti scientia & calor. est vero motus, non caliditas, sed calefa- ctio. Mutatio aut non per acci- dens haud quaquā in oībus est, sed i contrarijs ac medijs, atq; ēt in contradictione, cui⁹ rei fides in inductione est. Mutatur autē quod mutatur, aut ex subiecto i

subiectū, aut ex no-
non subiectū, aut e-
non subiectum, au-
iecto in subiectum
iectū, quod affirma-
natur. Quare necel-
lationes eīe, illa ei
non subiecto in non
non est mutatio, n-
traria, neq; cōtradi-
neq; oppositio. Mu-
non subiecto in sub-
tradictionē, genera-
dē simpliciter simp-
ro cuiusdam, quæd
subiecto in non sub-
ptio: quæ simplici-
cuiusdam, qdā. Si i
multifariā dicitur,
fm compositione
nē, dicitur moueri.
item quod fm pote
oppositū est ei qui
pliciter est (nō albi
nō bonum conting-
nus fm acci- dens m
que homo potest n
vero simpliciter ne
quaquam. nā impe-
ens moueri. si igitu
rationem motum i
non ens. nam et si
acci- dens sit, attame-
dicere de eō, qd si
quod est non ens. E-
igitur & quiescere,
omnia accidunt ab
quid mouetur, in l
ens vero in loco no
vsquam. Nec cor-
motus, siquidem n

Aut quies cōtrariū est. corruptio vero generationi est contraria. At cū oīs mot⁹ mutatio quēdā sit: mutationes vero tres, quę dictę sunt, harū vero, quę secūdū generationē & corruptionē minime sit motus (sunt aut illę secundū cōtradictionē) necesse ex subiecto in subiectū mutatio nē solā motū esse, subiecta vero, aut contraria, aut media, nā & priuatio cōtrariū esse ponatur, quandoquidē & affirmatio declaratur, veluti nudū, cæcū, & nigrū. Si igitur prædicamenta, substantia, qualitate, loco, facie, pati, ad aliquid & quantitate diuidantur, tres esse mot⁹ necesse est, qualis, quanti, & loci. Secundū vero substantiā minime: propterea q̃ substantiæ nihil contrariū est. Nec eius quod ad aliquid, etenim altero mutato, verificatur alterū nullatenus mutatū. quare secundū accidēs horū motus erit. Nec præterea agentis aut patientis, neque oīno moti ac mouentis: cū non sit motionis motus, nec generationis generatio, nec deniq; mutationis mutatio. Bisariā. n. cōtingit motionis motum esse. nām aut tanquam subiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mouetur. quare sic etiā motus, aut calefit, aut frigeft, aut loco transfertur, aut crescit. id vero impossibile est, cū mot⁹ non sit aliquid subiectorū. Aut eō q̃ aliud quoddā subiectū ex mutatione in aliā speciē mutet.

vt homo ex morbo in sanitatē. **D** At nec hoc possibile, præterq; p accidēs (oīs nāq; motus in aliud ex alio mutatio est, & generatio itē ac corruptio eodē modo. veruntū quę ex oppositis sic aut sic, non sunt motus) alioqui simul ex sanitate in morbū mutatur, atq; ex ea ipsa mutatione in aliā. constat itaq; q̃, cū ægrotauerit, in quāuis mutatus erit. cōtinget enim quiescere. ac præterea non sēper in quācunq; & illa quoq; ex aliquo in aliud quiddā erit. quare opposita erit conualeſcentia, verū ex accidēti, vt ex reminiscētia in obliuionem mutatur, quia id, cui inest quandoq; in scientiā, quandoq; in sanitatē mutatur. In infinitū præterea procedet, si mutatiōis mutatio, & generationis generatio fuerit. necesse igitur & priorem fore, si posterior fuerit. vt si simplex aliqui fiebat gñatio, illud q̃ que, quod fiebat, simplr fiebat: quare nondū erat quod simplr fiebat, sed quod sit aliquid, aut quod iā fiebat. si igitur hoc etiā aliqui, fiebat cur nondū erat, qđ tunc fiebat: cū vero in infinitis non sit aliquid primū, non erit primū: quāobrē neq; consequēs erit. nec fieri igitur, nec moueri, nec mutari quicq; posse est. Eiusdē præterea motus contrarius atq; quies, generatioq; & corruptio. quare quod sit, cū factū fuerit, quod sit tūc corrumpi. nec. n. statim, cū fiat, nec post. nā esse opus est qđ corrumpitur.

Item

- E** item necesse materiā subesse ei, quod sit, & mutatur. q̄ igit erit velut alterabile quiddā, aut corpus, aut aīa. ita quiddam etiam eius, quod sit, aut motus, aut generatio, & aliquid item ad hoc mouetur. nā op⁹ est aliquid huius ex hoc in hoc, qđ motus non est, esse motum. Quonā igit modo? Non erit doctrina doctrinę, quare neq̄ generatio generatio nis. Cū vero neq̄ substantiæ, nec ad aliquid, neq̄ faciendi, ac patiendi, superest s̄m quale, & quātū, & vbi morū duntaxat esse. qñ quidem in horū singulis contrarietas est. Quale aut dico, nō quod in substantia (si quidē differentia quale est) verū passiuū quale, quo d̄ res, aut pati, aut īpassibilis ē. Immobile aut est, & quod oīno impoī est moueri: & quod in multo tpe vix mouetur, aut quod tarde incipit, et quod natum quidem est moueri, non possit autem, qñ natum est, & vbi, & quō: quod sane inter immobilia solum voco quiescere, contraria. n. quies motui. quare priuatio erit suscepiui.

Nonnullorum terminorum assignantur definitiones. Cap. 4.

Simul s̄m locū esse dñr, quæ in vno loco primo sunt. Et separata, quæ in diuerso. Tāgi autem, quorū extrema sunt simul. Medium, in quod natū est prius venire quod mutat, qđ ad quod vltimū mutat, s̄m naturā continue mutatū. Contrarium s̄m locū, quod s̄ plm distat. Consequens principium sequi situ, aut forma, adam modo definiti cuius est consequendum eorū, q̄ ī eo velut linea lineę, tatis, aut domus ī aliquid vero medium habet. Consequens consequens, īsterius est. non. v quens duorum, r consequens securū vero, quod consequens cū oīpositis sit, hæc v ac contradictio, vero nihil medium qđ medium in continuo sane, quod aut tangens est. continuum, cū idem vtriusq̄ termini, & se continuant. his esse continuum quiddam natum cū fieri. Et quod primum sit, consequens non tangit sequens ē. & si eo qđ si tangit, nō dicitur in quibus vtriusq̄ in his non est coherere non est punctum illorum est īro minime, sed ex illorum quidē est medium, harū v

A V E R R O I S

IN DVODECIMVM METAPHYSICORVM
P R O O E M I V M,

*Paulo Israelita, & Iacob Mantino Hebrais
interpretibus.*

I S R A E L I T A E

Qvoniā nec Alexandri, nec Posteriorum in aliquā huius scientiæ dictionem glossa, expositionē reperta ē,

nisi in hanc dictionem, cuius quasi duæ tertiæ partes glossæ Alexandri, & completa Themistij paraphrasis mihi ablata est, ideo in singulis articulis Alexandri sententiam recensere ratum fore censui, & quod Themistius, & nos apposuimus, aut dubitamus, adijcere.

Alexander igitur in hanc dictionem exorsus, inquit, quod hæc dicitio, descripta per litteram Lamech, scilicet duodecima littera alphabeti, continet, & est ultimum huius scientiæ & finis. In alijs enim dictionibus dubitationes, & earundem solutiones tradidit: quod ipse in his, quæ deinceps sunt, duabus dictionibus adimpleuit. In quibusdam vero tractat de rebus consequentibus ipsum ens, secundum quod ens in hac autem dictione de fine entium secundum quod entia: qui quidem principium est & prima substantia, cuius secundum ultimum veritatis existētia est. ostendit enim talis conditionis dari substantiam, quidque hæc ipsa substantia sit explanat. Et hoc est, quod demum in hac arte deposcitur.

duæ

M A N T I N I

Dico, quod non inveni in libris huius scientiæ, nisi in hoc Duodecimo libro expositionē Alexandri. neque aliorum posteriorum. & in hoc libro non nisi super duas ferè partes triū parvum ipsius libri, idemque, ferè & Themist. mihi autem visum est melius esse me exponere in singulo capite id, quod dixit Alexand. clariori & breviori oratione quam potero. & siquid videbitur in Themist. superfluum, vel dubium, de illo mentionem faciemus: idemque, agemus de eo, quod videbitur nobis superfluum, & dubium.

Dicamus ergo, quod Alex. primo incipit narrare, quod id, quod Arist. inquit in hoc libro Duodecimo, qui est finis huius artis, est quid necessarium. Nam inter alia, quæ dicta sunt in hac scientia, quædam habent nonnullas dubitationes, quæ debet in hac scientia animadverti, aliqua vero habet solutiones illarum dubitationum, de quibus in duobus libris huic subsequētibz sermonem facit. in quibusdam vero eorum tractavit de rebus, quæ insunt ipsi enti, vel est ens, & de principiis substantiæ primæ, quæ est maxime vera. & hoc, quia probabit reperiri substantiam ita se habentem, & quid sit talis substantia. Et notificatio huius substantiæ est finis intētus in hac Arte.

quā

Metaphysicorum

ISRAELITAE

MANT

G duē nāq; sequētes dictiōes nihil pri-
maria intētiōe nuntiāt, nec quicq;
pprijs rōnibus demonstrant: sed nil
aliud q̄ eorū, qui entū p̄cipia for-
mas, numerosq; statuunt, insim re-
sellere molunt. licet. n. idem facere
aggressus ē in dictiōe signata. p̄ lite-
rā Aleph maiore, de hoc tñ in dua-
b^o hic dictiōib^o sermonē cōsumat.
Insup hāc vltimā esse dictiōē, qb^o
huius sciē cōsideratio fit ei^o, in prin-
cipio dictiōis tertie, necnō & alijs in
locis verborum series insinuat. Hęc
summa est eorū, quibus Alexander
H præsentem hanc dictiōē aperuit.

Nec absōnū est huc quoq; asserre
ea, qd ad summariā aliarū huius sciē
dictiōis intelligentiā Alexā. p̄po-
suit. Dicamus igit, qm̄ præsens eru-
ditio specular de ente fm̄ q̄ ens: spe-
culari aut̄ hmōi exigie. cōsideratio-
nē de principijs entis fm̄ qd̄ ens,
deq; dispositionibus cōsequentibus
ipsum: hęc siquidē duo sciēdi gene-
ra oīs speculatiua ars cōplectitur: id
circo & hoc, cui insistimus, negotiū
primō duo pariri necesse ē. At q̄
Prisci de rerū primordijs falsā qdā
enūtriant, cōdecēs quoq; erat hęc ip-
sa illorum dicta obruere. quo fit vt
tertia hui^o sciē portio emergat. Tres
itaq; hui^o artis p̄tes collige, vnā de
primis p̄cipijs entis, fm̄ q̄ ens: aliā
de consequentibus entis, secundū q̄
ens: tertiam de falsis sermonib^o, qui
de entum principijs traduntur.

Rursus, ex quo omnis speculatiua
facultas in duo absoluit, quorū vnū
cōtinet modū cōsiderandi illius ar-
tis, & quas cās, & vn̄ sumēdū sit exor-
diū, & quousq; p̄cedendū, q̄ sic lege
fabricā de sunt dictiōes, q̄ oīa p̄pria
hui^o artis cōsiderationē cōcernunt:

Secundū

quoniam in duob^o l
sequuntur, nihil ex
supposito exponet,
sua p̄pria opinione
in eis continet contr
ponentiū principia
& numeros. Inquit.
locut^o est in secūdo
ris: at nunc perfecit
re in his duobus. In
qua probat hunc lil
rum, q̄ in hac scia tra
dixit in principio lib
Hęc inquā est sum
præsatus est Alexan

Id vero, qd dixit, p
eorū, quē in alijs libi
scia continent, pōt:
forte huic loco mag
tuo, q̄ alibi. Dicam u
ars cōsideret de ente
cogit hāc artē tract
entis, vt est ens, & de
bus ipsum: cū quēlil
tua hęc duo gener
plectet: bifaria igit
uidat. Et, quia anti
entis falsas p̄tulerū
refellere oportebat,
te huius artis hoc e
fuit. Et sic partes hu
Prima de ente, vt e
de consequentibus
Tertia de falsis sent
cipijs entis prodit
Præterea, cū oī
ua diuidat in duo g
tionis, quorū prim
qd̄ cōtinet modū c
artis, & quicqd̄ pr
vnde incipiat, & qu
mod^o, quo dictiōe:
vocat propria tradi

A Secundum genus depromit & prosequitur quicquid in hac arte comprehendit: quocirca primo in duo hanc artē proscindi voluit, quorū vnū exprimit partem logicā huic arti propriā, alterum ea, quorū hic sciām petimus, & sic duæ ampliōres sunt partes, quarū vna rursus in artiores scindit partes tres, vnde quatuor huius sciz portiones resultant.

Quā vero in hoc præsens in dago alijs artibus præter, q̄ ipsa suimet principia porrigit, ideo vbi hoc ipsum peragit, quasi quinta huius sciz

B portio excipit. Insuper, ex quo hæc scia partes entis cōsiderat, vna autē partium est ipsum ens intelligibile, opportunū erat de huius generis entium principijs speculari, & falsis circa hæc cogitationibus resistere. Arist. igit in lingulis his generibus cōsiderando, exactiorē qui fieri potuit doctrinæ ordinē exercuit: ita q̄ in prima dictione designata p̄ litteram Aleph minōrē cōmemorat quāvis difficultatis, facilitatisq̄; hæc scia cōtineat, asserēs id, quod singuli hoīum in hac scia referūt, tamen si pusillū quoddā

C sit, nihilominus, cū oīa illorū dicta in cumulū redacta fuerint, erit qd colligitur quantitas haud modica. Cūq̄; ad huius sciz opificē spectet cōsiderationē causarū attingere, siquidē harū gratia cetera entia psequimur, ideo & ipse in eadē dictione sermonē terminat ad causas, postq̄ cōmemorauerit formas, deniq̄; finē facit i entriādo potiores cās errorū cōtingētū in speculabilib⁹, p̄sertim circa principia, quales errorū causas sunt falsæ hominum existimatio nes pullulantes, quas inde in speculabilibus ipsi fide accipiendas statuūt.

Cūmq̄;

Secundum vero est scientia rei, quæ ab illa arte continetur: diuiditur ergo hæc scientia primo bifariā, nempe in eius proprium dicendi modum, & in partem in se continentem huius scientiæ propositū. sunt ergo duæ magnæ partes, quarum vna in tres diuiditur, & sic erunt partes huius scientiæ quatuor.

Sed, quia hæc scientia quoq̄; studet respondere cōtra auferentes speculationem, & negantes eius principia, ideo hæc pars erit, veluti quinta pars eius. Et, quia tractat de partibus entium, quorum vna eius pars est de entib⁹ rationalibus, ideo oportuit eam tractare etiam de principijs huius generis entium, & destruere falsas sententias, quæ de eo dictæ sunt. Et, quia Aristoteles tractauit de his generibus, in eorum doctrina elegit ordinem ceteris præstantiorem. & incepit à primo libro, cui titulus est A paruum, vbi notificauit quanta sit difficultas, & facilitas, quæ in hac scientia reperit: & q̄ id, quod ex ea cognitum est, & si parum sit, tamen si accumulatur totum, erit res alicuius momenti.

Et cum professores huius scientiæ cogantur credere contemplationem de causis esse finitam, cum de entibus hæc inuestigetur, ideo in illo libro probauit post præfationē prædictam causas esse finitas. mox in calce eius concludendo notificauit quæ nam sit potissima causarū, ob quam accidunt errores in rebus speculabilibus, & præsertim in ipsis causis: & est videlicet ipsa educatio in falsis opinionibus impositis eis, ac si essent veluti lex rerum speculabilium.

Sed,

D Cumq; cōsideratio de causis ex postulet p̄noscere quot sint prima illarū genera, quidue de eis tradunt priores, ideo in dictione, cui ascribitur lra A'eph, maior, cōmemorat quid de causis quatuor cognouerit Antiquitas: ostenditq; harū genera esse quatuor, asserens q̄, si p̄p̄c̄ta fuerint aliorū dicta de causis, iudicabitur eadē ipsa quatuor causarū genera innuere. Deinde illorum rōnes de rerū naturalīū, diuinarū, que causis asserit, & earū nonnullas destruit, præteritū illorū, qui tractāt diuina, nō autē qui tractāt naturalia, quorū cōfutatō attinet ad negatiuū de Natura. quos autē ex illis redarguit sunt qui principia ponūt entia mathematica & numeros. nec ipsos quidē tractantes diuina admissim ibi refellit, sed ex parte. reliquū autē redargutiōis cōplet i dictionibus duab', q̄ hāc ipsam sequūtur, descriptis per literā Lamed, & Mem. Qm̄ vero cuiusq; examinis sciam p̄fecte assequi, qm̄ p̄rio sciuerimus, p̄babiles sermones, q̄ & asstruunt, & destruit, eō q̄ nisi p̄dubitatū sit de re, nequaquā, q̄ tū de sc̄ia rei post eius ignoratiā attingit, q̄ tū vt de eadē p̄scitū fuerit dijudicari poterit, idcirco iustū erat in ordine doctrinæ seorsum dictionē facere, qua p̄rio topicis rōcinij singula hui' sc̄ie q̄sita examinarē: residuū vero in alijs hui' libri dictionib' absoluerē. hoc itaq; agit in Tertia huius libri dictione descripta p̄ literam Beth. Cōdecēs autē erat hāc dictionē posteriorē eē dictionē p̄ia, & sc̄da & priorē alijs dictionib', q̄ eā sequūtur, q̄ a i duab' dictionibus primis et topice tractat hic dari causas, & nul-

Sed, q̄ cōsideratio
git cōsiderare quot
nera p̄ia, & q̄ d de ho
res ante Aris. ideo in
cui titulus est a magn
q̄ d attigerit Antiqui
cārū primarū: & p̄bat
tuor, & ostendit q̄ id, q̄
causis, si recte cōsideret
grediē quatuor causas
opiniones de causis en
tim Diuinarū Philōs
aīr Naturaliū: nā de
Naturali determinauit
sunt illi, q̄ dicunt prin
thematicalia, & num
hoc tñ aliquantisper a
eos in hoc libro, & disti
tū sermonis contra ex
bros, qui sunt post Dr
ius Titulus ē lra L. & l
decimus (qui est M) &
cimus (qui est N.)

Verū, quia oē questio
fecte acquiri, si quis
rit rōnes topicales affi
destruēt: nā si qs nō
aliqua re, nō posset sci
rit assecutus de notitiis
ignoratiā, neq; quant
cultū de noticia rei an
ideo putauit nihil p̄st
doctrinē, q̄ declarare
sitorū huius sc̄ie, & in
nibus topicis & p̄babi
lis q̄sitiue seorsum, &
ctatiōe. mox incipit p̄
liquis libris hui' operi
bia, q̄ accidit in hac
in tertio libro huius
titulus est litera B. Is a
bet sequi primū, & sc̄e
re reliquos. sequitur i

tum caufarū genus abire in infinitum, ideo hanc prima & ſcda poſteriorē eſſe licuit. priorē autem alijs huius libri diſtinctionibus hāc eſſe oportuit, eo qd id, qd aliq diſtinctiones oſtendunt, alteram duarū diſpoſitionū continet, ſ. aut ipſas dubitationes, quæ in hac diſtinctione recenſent, aut notitiā earū rerum, quas dubitationum ſolutio depoſcit.

Quā vero biformes eiufcemodi dubitationes ſunt: nā qdam de mō conſyderandi huius ſciæ dubitant, & quedā de queſitis, & hæc ipſa ſcda examināt ideo q modū cōſyderandi in hac ſcda oñdere nititur, primo dubitationū attinētū ad modum conſyderandi ſolutionē concipiat neceſſe ē. ex hoc n. facile modus cōſyderandi huius ſciæ eliquēſcit, per quem ſane modum hæc ars, vocata Sapientia, ab alijs artibus ſcernit. quapropter dubitationes de modo conſyderandi huius ſcientiæ primo ſolvere oportuit.

At, quia conſyderandi modus reuincit ex notitia habita de ppōnibus maximis, operē precium fuit in primis contendere cū eo, qui eiufce modi propōnes perimit. quò fit vt duo hæc in Quarta huius diſtinctione designata per litteram Ghimel enodari voluerit: ſ. vnum, quo peculia rē huius ſciæ conſyderandi legē explanet: alterū, quo primū principiorum, quæ nobis conſtant natura, inſinuat, videlicet quòd affirmatio vel negatio de quacunq; re vna affirmāda eſt. hæc. n. propositio cuiusq; conſyderationis principium extat. & qui hanc renuit, nullū prorsus, nec aſſerentem, nec deſtruentem ſermonem cōprobare poeſt.

Cūmq;

priorēs, qā in illis duobus continet. Et id, qd ad artē topicā attinet. nēpe qd dantur quatuor cāſe, & qd nullū genus earū pcedit i infinitū. anteponiſ vero reliq; libris ſequētib⁹, qā i illis id, qd cōtinet, alterū duorū cōtinet, nēpe vel ſolutionē dubiorū p dictorū in hoc lib. vel cognitionē rerum, quæ ſunt neceſſariē p ſolutionē dubiorū pdictorū i hoc lib.

Et, qā dubiorū, q in hoc lib. narrantur, genera ſunt duo, alterū qdē de modo cōtēplatiōis huius ſciæ, alterū vero de qſitis, de quibus tractat, iō neceſſe eſt vt ille, qui incipit cōtēplationē demōſtratiuā huius ſciæ, pſciat ſolutionē horū dubiorū. quā pillorū notitiā dirigat modus cōtēplatiōis demōſtratiuæ huius ſciæ: & hoc mō cōtēplatiōis dignoſcet ar tē, q vocat Sapientia. & iō dignū putauit debere prius incipere a ſolutione dubiorum, quæ ſunt in modo contemplationis huius artis.

Sed, quia cōtēplatio quoq; debet ſciri p propōnes principaliffimas, idcirco iudicauit debere primū loq cū his, q has deſtruit ppōnes, negatq; cōtēplationē. q duo in vnico libro, q ſequit librum b (& eſt liber Quartus, q eſt c) declarare voluit: alterū, qd de propria huius ſciæ tractatiōe loquit: alterū vero eſt, qd repetit illud primū principii, qd ineſt nobis natura, qd ſcætera pæcedit principia, nempe cū dicimus affirmationem & negationē nō poſſe ſimul coniungi, quia hoc eſt principium contemplationis. & ob id quicunque negat hoc principium, nulla debet ab eo acceptari ratio, neque propositio affirmatiua vel deſtructiua.

Et,

D Cumq; cōsideratio de causis ex postulet p̄noscere quorū sint prima illarū genera, quidue de eis tradunt priores, ideo in dictione, cui ascribitur l̄sa Aleph, maior, cōmemorat quid de causis quatuor cognoverit Antiquitas: ostenditq; harū genera esse quatuor, asserens q; si p̄specta fuerint aliorū dicta de causis, iudicabitur eadē ipsa quatuor causarū genera inuere. Deinde illorum rōnes de rerū naturalī, diuinarū, que causis asserit, & earū nonnullas destruit, praesertim illorū, qui tractāt diuina, nō autē qui tractāt naturalia, quorū cōsuetudo attinet ad negotiū de Natura. quos autē ex illis redarguit sunt qui principia ponūt entia mathematica & numeros nec ipsos quidē tractantes diuina adamulsum ibi resellit, sed ex parte. reliquū autē redargutiōis cōplet dictionibus duab; q̄ hāc ipsam sequuntur, descriptis per literā Lamed, & Mem. Qm̄ vero cuiusq; examinis sciam p̄fecte assequimur, qm̄ p̄rio sciuerimus, p̄bables sermones, q̄ & astruunt, & destruit, eō q̄ nisi p̄du b̄tātū sit de re, nequa q̄, q̄rū de scia rei post eius ignorantiā attingit, q̄rū vt de eadē p̄c̄itū fuerit diiudicari poterit, idcirco iustū erat in ordine doctrinae seorsum dictionē facere, qua p̄rio topicis rōcinij singula hui' sc̄ie q̄sita examinarēt: residuū vero in alijs hui' libri dictionib; absolueret. hoc itaq; agit in Tertia huius libri dictionē descripta p̄ literam Beth. Cōdecēs autē erat hāc dictionē posteriorē eē dictionē p̄ria, & sc̄da & priorē alijs dictionib; q̄ eā sequuntur, q̄a i duab; dictionibus primis ēē topice tractat hic dari causas, & nullum

Sed, q̄a cōsideratio git cōsiderare quorū n̄ra p̄ria, & q̄d de horesante Aristideo incui titulus est a magn q̄d attigerit Antiqui carū primarū: & p̄bat tuor, & oñdit q̄ id, q̄i causis, si recte cōsideri gredit quatuor causas opinioniones de causis enim Diuinorū Philo asit Naturaliū: nā de Naturali determinau sunt illi, q̄ dicunt p̄r thematicalia, & num hoc tñ aliquantisper eos in hoc libro, & distū sermonis contra etros, qui sunt post Dius Titulus ē l̄sa t) & decimus (qui est n.) Verū, quia oē quēsi fecte acquiri ē, si quis rit rōnes topicales affi destruetes: nā si q̄ nē aliqua re, nō posset sciri affectus de notiti: ignorantiā, neq; quant cultū de notitia rei an ideo putauit nihil p̄st doctrinae, q̄ declarare l̄storū huius sc̄ie, & in nibus topicis & p̄babilis q̄siti ē seorsum, & etatiōe. mox incipit p̄liquis libris hui' operi bia, q̄ accidit in hac c in tertio libro huius titulus est litera β. Isabet sequi primū, & scire reliquos. sequitur.

Tum caufarū genus abire in infinitum, ideo hanc prima & ſcda poſtiorē cōſiderandū. priorē autem alijs huius libri dictionibus hāc eē oportuit, eo qd id, qd alię dictiones oſtendunt, alteram duarū diſpoſitionū continet, ſ. aut ipſas dubitationes, quę in hac dictione recenſent, aut notitiam earū rerum, quas dubitationum ſolutio depoſcit.

Quā vero biſformes eiufcemodi dubitationes ſunt: nā qdam de mō cōſiderandi huius ſcīę dubitant, & quędā de quęſitis, & hęc ipſa ſcīa examinari ideo q modū cōſiderandi in hac ſcīa cōndere nititur, primo dubitationū attinētū ad modum cōſiderandi ſolutionē concipiat neceſſe ē. ex hoc n. facile modus cōſiderandi huius ſcīę eliquēſcit, per quem ſane modum hęc ars, vocata Sapientia, ab alijs artibus ſecernit. Quapropter dubitationes de modo cōſiderandi huius ſcientię primo ſolvere oportuit.

At, quia cōſiderandi modus reuincit ex notitia habita de, ppōnibus maximis, opere precium fuit in primis contendere cū eo, qui eiufce modi propōnes perimit. quō fit vt duo hęc in Quarta huius dictione designata per literam Ghimel enodari voluerit: ſ. vnum, quo peculia rē huic ſcīę cōſiderandi legē explanet: alterū, quo primū principiorum, quę nobis conſtant natura, inſinuat, videlicet quōd affirmatio vel negatio de quacunq; re vna affirmāda eſt hęc. n. propoſitio cuiusq; cōſiderationis principium extat. & qui hanc renuit, nullū prorsus, nec aſſerentem, nec deſtruentem ſermonem cōprobare poteſt.

Cūmq;

priorē, qā in illis duobus continet ē id, qd ad artē topicā attinet. nepe qd dant quatuor cāę, & qd nullū genus earū pcedit ī infinitū. antepōnit vero reliq; ſlibris ſequētib; qā illis id, qd cōtinet, alterū duorū cōtinet, nepe vel ſolutionē dubiorū p dictorū in hoc lib. vel cognitionē rerum, quę ſunt neceſſarię p ſolutionē dubiorū pdictorū ī hoc lib.

Et, qā dubiorū, q in hoc lib. narrantur, genera ſunt duo, alterū qdē de modo cōtēplatiōis huius ſcīę, alterū vero de quęſitis, de quibus tractat, id neceſſe eſt vt ille, qui incipit cōtēplationē demonſtratiuā huius ſcīę, pſciat ſolutionē horū dubiorū. quā pillorū notitiā dirigit modus cōtēplatiōis demonſtratiuę huius ſcīę: & hoc mō cōtēplatiōis dignoſcet artem, q vocat Sapientia. & id dignū putauit debere prius incipere a ſolutione dubiorum, quę ſunt in modo cōtēplationis huius artis.

Sed, quia cōtēplatio quoq; debet ſciri p propōnes principaliffimas, idcirco iudicauit debere primū loq cū his, q has deſtruit ppōnes, negatq; cōtēplationē. q duo in vnico libro, q ſequit librum b (& eſt liber Quartus, q eſt c) declarare voluit: alterū, qd de propria huius ſcīę tractatiōe loquit: alterū vero eſt, qd repetit illud primū principiū, qd ineſt nobis natura, qd ſcētera pcedit principia, nempe cū dicimus affirmationem & negationē nō poſſe ſimul coniungi, quia hoc eſt principium cōtēplationis. & ob id quicunq; negat hoc principium, nulla debet ab eo acceptari ratio, neque propoſitio affirmatiua vel deſtructiua.

Et,

D Cūq; hanc in illa dictione intentione expleuerit, iustum erat varietatem dispositionum, quas in hac scientia nomina designant, statim subnectere. cui negotio Quintā huius libri dictione destinavit, eamq; priorem alijs dictionibus collocavit. quia qd in ea ostenditur ad singulorum quæstionum demonstrationem præconcipi necesse est, qñ quidem cuiusq; quæsti nomē multiplex significatum porrigit, qd ad accommodatam huius scientiæ intentionem distinguere necesse est.

E Cūq; & hæc in hac dictione absoluerit, condecens erat de rebus in hac scientia comprehēsis, videlicet de causis entium perquirere. & quæ entium genera sunt tria, scilicet quæ per accidens, quæ in anima, quæ extra animam, opportunum erat eni si ipsa entium genera præcognoscere, & quod ex entium generibus potiori intentione perquiritur esse ipsum, cui extra animā inventio est. hæc omnia examinat Sexta dictione, quæ continuo quintam dictionem sequitur. Et quia in hac ipsa dictione intentio est ens per accidens, & ens in anima discernere ab eo, qd vere ens est, qd utiq; innotescere nō potuit, nisi ei, qui pñoverit hanc artē speculati de omni ente, sū q ens, ideo in eiusdē dictionis capite recolligit ea, q̄ iā in Quarta huius libri dictione ipse exposuit, videlicet hanc artē speculati de ente sū q ens, eamq; aliā à Mathematica, Naturaliq; facultate sciam existere. quæ quidem non reiterationis, sed commemorationis cā, & aliter q̄ prius resumere statuit. & hæc quoq; in ipsa Sexta dictione designata per literā H.

Cūq;

Et, q̄a cōplevit hoc libro, iudicavit esse hūc librū sequat dictionem quartā nōla veniūt scia. iudicavitq; cōdoctrina, ut seorsu tractaret, qd quide n, q sequit librū c, nā q est aptus demētū, debet pñio incipit lud nomē, qd dī dei bet plura significatū p analogiā, ut sunt priahuc scīe: cū n analogice, ut ipsen hac scia. Et postq̄ ei in hoc libro, fuit e de rebus requisitis in cāe entū. & cū ger tria, nepe ens p acci & ens extra animā, iteū eē pñotificare rū entū, & pñefao primo inuelligare aiam: de quo tracta post qntū, q diceb hoc lib. tractavit de tis, qd ē p acci, & d ab ente vero, qd nō nisi sciuerit hanc artē rat de oib⁹ generib⁹ tia, iō in initio huius tionē de his, q̄ iā de Quarto, i. c nepe q tractat de ente, ut ē scia Nālis, neq; Mat id egit p modū repēdū memorię. sed id uuit modis qbusdā d bus: qd totū in lib. S q̄ post n, vbi deno catur liber e, qui se ter, & antecedit sul

A Cumq; explanauerit ens per acci-
dens, & ens in anima eẽsẽtia imper-
fecta; & q̃ scrutandi intentio est de
ente vero extra animam existente,
mox ad hui⁹ entis examen accingit.
Et, quia huius entis principium est
substantia, ideo conatur ostendere,
quæ sint principia substantiæ, & pri-
mo de principijs substantiæ, quæ ge-
nerationẽ corruptionemq; patitur,
docendo horũ principia esse m̃am,
& formã: formam autẽ esse substan-
tiam via definitionis patefieri cen-
suit, videlicet, quia apparuit sensibi-
li definitiones innuere id, quod ip-
sũ sensibiliũ substantia est. cũ igitur
ipsæ eẽdem definitiones formas
insinuent, conuincitur & formas eẽ
substantiã: quodq; eiuscemodi for-
mæ, & id, cuius hæ formæ sunt, vnũ
& idem existunt, & q̃ secundũ hoc
non erunt accidentia substantia, nec
opus esse separatas formas, quæ sub-
stantiæ sint sensibilibium, quæue scien-
tiam rerum conferant effingere.
Ostendit insuper eiuscemodi gene-
rables corruptibilesq; substantias
generari a substantia corruptibili si-
bi specie & genere vniuoca, q̃ & rei
generã est, atq; corruptens: ipsum
vero generabile & corruptibile cõ-
pactũ esse ex materia & forma: for-
mas autẽ nec generationi, nec corrup-
tioni esse obnoxias, nisi fm acci-
dens: quo conuincitur, q̃ Platonis
formæ, tametsi extiterint, ad gene-
rationẽ tñ nullam præstent opem.
Ostendit præterea vniuersalia non
esse substantias existentes extra ani-
mam, licet de substantijs significet:
formas vero esse substantias, non
quod compactæ sint ex elemento,
sed tercia substantia censentur. &
inter

Et, quia non latebat eum ens per
accidens, & ens in mente inter sese
opponi, & q̃ hæc sc̃la intẽdit inuesti-
gare de vero ente, quod eẽ extra ani-
mam, ideo incœpit post hoc inqui-
rere de hoc ente. Sed, quia substantia
est principiu huius entis, ideo incœ-
pit inuestigare, quæ nam sint princi-
pia substantiæ, & sic incipit primo tra-
ctare de principijs substantiæ genera-
bilis & corruptibilis, & pbauit ea eẽ
formã & materiã: & tã adidit viã ad
sciendũ, q̃ formæ sint substantiæ ex
ipsis definitionib⁹, hoc est q̃, cũ ipse
pbauerit q̃ definitiones indicet ali-
quid substantiarũ sensibiliũ, quod
est illarũ substantia, & q̃ significant
formas, cõcludit ex hoc, q̃ ipsæ for-
mæ sunt substantiæ, & q̃ ipsæ, & id,
cuius sunt formæ, sunt idẽ in se, & q̃
pp hoc accidentia nõ sunt substan-
tia, & q̃ nõ oportet pro cognitione
rerũ ponere formas separatas, quæ
nõ sint formæ sensibiles, qm̃ id, qđ
significat definitio rerum, sunt ipsæ
res. Ostendit etiã hanc substantiam
generabilem & corruptibile gigni
ex substantia generabili & corrupti-
bili sibi simili specie & genere: & q̃
generabile & corruptibile est quid
aggregatũ ex forma & m̃a: & q̃ for-
mæ nõ sunt generabiles & corrupti-
biles, nisi per accidens: & q̃ pp hoc
ideæ Platonis, si reperiunt in re, non
sunt necessariæ ad generationẽ. &
intelligo per ideas illas formas sepa-
ratas, quas ponit Plato. Præterea pro-
bat Arist. q̃ vñia non sunt substantiæ,
extra animã existentes, licet signifi-
cent substantias: etiã dicimus, q̃ for-
mæ sunt substantiæ, non quia sint
elementũ, neq; quia cõsistent ex ele-
mento, sed q̃a sint substantia tercia.
Metaph. cũ cõ. Auer. OO et

G inter eiusdemodi substantias dñam assignat primarum quoq; substantiarum differentiam enuntiat, & partes formales distinguit à partib; materiæ. quæ omnia examinatur in dictione Septima signata litera Vau, & Octaua signata litera Zain.

Cumq; in duab; his dictionibus explanata sint principia substantiæ sensibilis, quæ generatione & corruptione subire apta nata est, exinde vsa entis, sed q; ens cõcomitãtia, speculati iultu erat. & primo ingrit de potentia & actu, eas I primarias ptes **H** scindẽdo, mōstratq; priorẽ esse actũ potentia. & hoc in Nona huius libri dictione, signata per litteram Heth.

Ex inde in decima dictione, cui ascribit Teth, tractat de vno & multo, de eodem, de simili, de contrario & id genus vniuersaliũ, quæ consequuntur entia, secundum q; entia.

Deinde in Vndecima huius dictione speculat de motu, de infinito, alia ex parte q; de his considerat Nãlis. Et, quia intendit post hanc vndecimam, dictione descriptã litera Iod, cõsiderare de primo principio subẽ

I sensibilis, quod potissimũ finaleq; huius sciẽe propositum erat, ideo in huius dictionis principio coaceruatim repetit dubitationes cõmemoratas Iertia dictione signata lfa Beth: sic & eas solones, q; priores dictione insinuat, mutilatim quoq; enũuat, & sermones, q; sequunt ad auferẽtes principia sciẽdi, hæc oĩa tractant, ab soluunturq; in dictionib; pcedẽtib; dictioni descriptæ litera Caph, supple q; numerari deberet dictione duodecima. Dictione aut signata p litterã Iod, supple q; vndecimæ dictionis locũ tenet, nondum peruenit ad nos.

At

& perfecit adhuc of quæ est inter illas d mox declarauit, lris stantiarũ, & distin x rũ à partibus mater cit in libro littere F, mo & Octauo. Et, duobus libris princ sensibilis generabili lis, iudicauit debere gare primo, de cõse ipsi entis, vt est ens. uit de potentia & a principia refert, & priorẽ potentia. & hõ titulus est H, i, Non uum locauit. Dein libro sequẽti, cui tit Decimo, de vno, & i dem, & de lili, & de quẽcõsequẽtib; v vtẽ ens. Deinde tr in libro littere K, i, V tu, & de infinito, q; sciẽ tractat de eis al licus. Sed, quia erat post hũc librũ de pr tiæ sensibilis primæ propositũ primũ hu esset fin: ab ea intẽ mentionẽ in initio licet vndecimi, om quorum meminit i citq; memonã de bi pcellerat breui serr densibus: in quo ad minit dubiorũ, q; in gantes principia sciẽ est, qd inuenim; in qui puenerunt ad n duodecimã, i. litterã nimus secundum o: librũ litteræ K, neq;

ISRAELITICA

MANTINI

D

A At dictio, cui deputata est litera Caph, & cui nunc insistimus, potissimum de primo sensibilis substantię principio nititur. Primum autem osum substantiarum principia declarat, initium faciendo de principio substantię generabilis & corruptibilis, & ea, quę circa hoc septima, & octaua dictio exposuit, breui sermone resumit. exinde ostendit principium substantię primę, & id ipsum substantiam esse, & quot modi principij ei congruant demonstrat.

B Cumq; de vñ principio examen absoluerit, reuertitur ad reluctandum contra falsa opinantes de principio vniuersi, & hoc in duobus dictionibus signatis littera Lamed, & Mem.

Ex his denique quicquid omnes huius Aristotelis scientię dictiones complectuntur ad nutum intueri licet: quoddq; nihil in eis inordinatum repperit, ut falso opinatus est Nicolaus Damascenus, qui se ex actius hanc tradidisse scientiam, quam Aristoteles in quodam suo volumine pręsumpt.

C Nos autē summa indagine, atq; amore prosecuti sumus hanc scientiam, & iam ante huius viri in hac scientia dictiones compendio perstrinximus, in eruditionem eorum, qui non ad amussim Aristoteli verbis studuerint, & ad epilogi instar his, qui eius verba penetrauerint.

Ab ipso deniq; Altissimo, qui solus scientiam tribuit, & intellectū, opem deposcimus, ut nobis virtutē elargiatur ad huius dictionis expositionem, iuxta verborum seriem perficiendam: quemadmodum Dei patrocinio in pręhabitis dictionibus id ipsum adimpleuimus.

Verum libri literę L. i. Duodecimi, cuius expositionē incēpimus, primū ppositū est notificare principia substantię sensibilis primę. Sed incēpit in ei⁹ initio notificare principia omnium entium absolute. & incēpit a principijs substantię generabilis & corruptibilis, & meminit quicquid fuit declaratum de hoc in libro Septimo, & octauo. deinde declarauit principia primę substantię, & pbaui id esse substantiam, & quot modis sit principium.

Et postq; perfecit suā sententiā de principijs vniuersi, reuertitur ad oppugnandum cōtra id, quod dixerūt de principijs substantię prędecessores eius, & id fecit in duobus libris, scilicet M, & N, hoc est Decimo tertio, & Decimo quarto. Ex his igitur dictis patet quidnam cōtineat vnusquisq; liber huius scientię ex libris, qui Aristotelis ascribunt: & q; procedūt ordine per optimo, & q; nihil in eis cōtingit pter ordinē, quemadmodū inuenimus Nicolaum Damascenū esse opinatum in libro suo, propterea q; ipse declarauit, ut opinatus est, hanc scientiam debere doceri pstantiori ordine.

F Nos vero, quia hanc scientiam diligimus, eiusq; doctrinę, & disciplinę curiosi sumus, ideo iā exposuimus librum huius viri de hac scientia, ut facilius possit capere qui nondum perfecit suū studiū in libris Aristotelis. erit enim hoc veluti memoria quedam his, qui libris Aristotelis studuerūt.

Et sic incipiamus sperantes in Deo, qui pręstat intellectū, & scientiam, ut ad votū deducat id, quod intendimus, expositionē huius libri iuxta literā: postquā Dei gratia in pręcedentibus libris pro viri nostra iā assecuti sumus hoc idem propositum.

OO ij ARIST.

Metaphysicorum

ARISTOTELIS

METAPHYSICORVM

LIBER XII.

cum Auct. Commen.

SVMMAE LIBRI:

In Prima agitur de substantia Sensibili.
In Secunda de substantia Immobili.
In Tertia de Vniuersi bonitate.

SVMMAE PRIMAE.

De substantia speculationem esse oportere,
ex Antiquorum etiam opinioibus.

H

Cap. I.

Peculatio de substantia est, siquidem substantiarum principia, & causae quaeruntur.

Consideratio quidē de substantia est, quae sita enim sunt causae & principia substantiae.

Continuatio.

7. Met. te. com. 4. & c. 6. 2.

Expositio.

Dixit Alexander. Quia sua intentio in hac arte fuit loqui de ente in eo quod est ens, & de causis & principijs eius, cum prima Philosophia de istis duobus consideret, & iam declaratum est, quod substantia principaliter est ens, & est causa ceterorum, incipit in hoc tractatu quaerere de principijs entis, quod est substantia. Et dixit: Et intendit per hoc, quod dixit: consideratio est de substantia. quod consideratio in hoc tractatu est de substantia, id est de principijs eius. Et potest intelligi, quod consideratio in hac scientia principaliter est de substantia, & de principijs eius: sed melius est

dicere, quod incipit intentione eius. Et dum est substantia corruptibilis, & actio in hoc tractatu qui de principijs de principijs autem generabilis & corruptibilis, & est in tractatu Secundo et declaratum est in alio modo. Consideratio principijs eius, in e alia est a consyderatione quantu sunt causae: & ideo incipit prius de principijs subtilis & corruptibilis, & ratione de hoc, quo Naturalibus, & in hunc. Et ideo istud diuidi in duo, scilicet in de principijs subtilis & corruptibilis, &

Etenim, si vniuersum est, pars est. & si ex quoque modo primu deinde quale, po

Quoniam, si l. quasi aliquid vniuersa est pars primi. dum quod aliquid quid successe, tua hoc modo est pr quale, & quantum

Dixit Alexander. In ens. & quasi dicat, deratio est de substantia si aliquis fuerit opinio quasi vniuersu dendum est, quod substantia

A&. si opinatus fuerit, q quiddā prius est quodā in esse, & q ex eo hoc est primum, hoc autem fm, dignius est credere, q substantia principis est ens. & iste modus prioritatis est, quē intendit Arist. & est quod prius declarauit. Et cum de ente quiddam est primū, substantia, & quiddam scdm, necesse est ei, q considerauit de principijs entis, in cō q est ens, vt cōsideret de principijs substantiæ.

Soia expō
Alexan.

hæc igit est intētio Alex. & est expositio vera. D. & pōt intelligi p hoc, quod dixit, quasi vniuersum, gen^o: & p hoc quod dixit, pars primi, species, & quasi dicat, qm, si ens est q si gen^o, tūc sua prima spēs est substantia. deinde debilitauit hanc expōnē: quia verū genus nō habet spēs prioris se adinuicē, sed oēs sunt fm vnū ordinē. Dico ergo, q intendebat Arist. dicere apud me, q ens aut demonstrat vnū genus & vnā nām, aut genera diuersa. & quocunq; sit, manifestū est, q substantia est prior ceteris. multa enim, q sunt eiusdē generis, sunt priora adinuicē, vt sunt substantiæ se priores adinuicē. Prioritas enim inuenit in eodē genere, & in diuersis generibus, q dicunt in respectu eiusdē rei, vt dē ens de decō prædicamentis. secundū hoc igit intelligēdū est de hoc, quod dixit, vniuersum, totū collectū, scilicet indiuiduū, & vñ collectum ex speciebus, in quibus inuenitur prioritas & posterioritas. Themistius aut exponit sic, dicendo: Torum enim, siue fuerit adunatū, sicut est coadunatio membrorum in corpore humano, & partium in corpore plantæ: aut fuerit cōpositum ex rebus cōtingentib⁹ se adinuicem, sicut dom⁹ & nauis: aut fuerit cōpositū ex rebus segregatis,

Auer. secū
dū Alex.
suscinet.

Prioritas
inuenit in
eodē gēre,
et in diuer
sis gēribus,
q dnt re
spectu eius
dem rei.

Expositio
Themistij

sicut ciuitas & exercitus: necesse est vt prima suarū partiū sit substantia, & q locus eius sit de toto, sicut loc⁹ cordis de corpore animalis. Si autē nō fuerit hmōi, sed sicut vnū inuenitur in numero, deinde duo, deinde tria: aut sicut in figuris rectarum linearum primo inuenit⁹ triangulus, deinde quadratū, etiam fm hoc substantia inuenit⁹ prima, deinde quantitas, & qualitas. substantia enim prior est istis, sicut vnum alio numero, & triagulus alijs figuris. hoc igit dixit Themistius in sua abbreviatione.

Impugna
uq Them.
E.

Sed ipse intellexit de vniuerso tres modos. aut vniuersum cōpositū ex paribus cōsimilibus adunatis adinuicē: aut cōtingentibus se, vt corpora artificialia: aut segregatis, vt partes ciuitatis & exercitus. & hæc additio est superflua. nullus enim existimat, q partes entis, q sunt decē prædicamenta, sint cōtingentes se, aut segregatæ in loco. Sed sua expō ad hoc, quod dixit de particula secūda, scilicet hoc, q dixit: & si fuerit fm q aliquid conficit aliquid, vt numerus, & superficies cōsequunt se adinuicē, est mala expositio. Prioritas enim in numeris & superficiebus est in eodē genere: sed prioritas substantiæ alijs prædicamentis nō est in eodē genere, sed sicut prioritas rei ad res, q attribuntur ei. Expositio igit Alexan. in hac particula est vera. Sed querendū est, & dicēdū, iā declarauit superius modum, quo substantia pcedit alia prædicamenta: sed tñ Aristō nō intendebat ponere istos duos modos prioritatis nisi ad cōfirmandū suum sermonē contra aduersarium: cum aduersarius non possit ponere, q substantia antecedit alia prædicamenta nisi his duobus modis, in quibus necesse

Opinio
Auer.

OO iij est

Metaphysicorum

G est vt substantia sit prior. Et, cum dixerimus, qd intentio Aristo. est ista, qd o reputat aliqz qd dispositio substantiæ cum alijs prædicamentis est sicut dispo continui ex partibus con similibus? nisi intelligat qd prioritas rerum hmoi sit prioritas reru, quæ sunt eiusdẽ generis. membra enim corporis sunt in eodem genere: sed cor antecedit ea. & fm hoc nulla dif ferentia est inter hanc prioritatem, & prioritatem numerorũ, & superfi cietum: sed hoc in continuo, & hoc in discreto. Et cum ita sit, substantia non vñ antecedit alia prædicamen

H ta, nisi altero istorũ duorum modo rum: aut sicut ea, quæ sunt in eodẽ genere, pcedunt se adinuicẽ apud re putates qd hoc nomen ens dẽ de eis, sicut numerus de duobus & tribus: aut sicut res antecedit res, quæ attri buunt ei, & non sunt in eodẽ gene re, vt sanitas antecedit sanabilia, & Medicina antecedit res attributas Medicinæ. & ista cõparatio est vera cõparatio. Et est intelligẽda p hoc, quod dixit: Qm, si hoc totum fuerit quasi aliquod vniuersum. i. res, quæ antecedit sibi inuicẽ, & sunt in eodẽ

I genere fm expositionẽ, quã debilita uit Alexan. & accepit Aristo. in hoc loco vniuersum loco generis, ne accideret ei dubitatio, qd accidit Alex. cõm genus dicatur qnq; vniuoce, & qnq; secundum prius & posterius. & ideo omisit hoc nomẽ genus, & acce pit vniuersum in suo loco. & ideo, si huiusmodi genus fuerit intellm per vniuersum, erit vera expositio. The mistius vero nõ intellexit hunc lo cum, & trãsmutauit expositionem. posuit enim intẽtionem primę par ticulæ in secunda, & exposuit primã in modum, quẽ non habet substan

tia cum alijs prædicar sit verã comparationẽ substantia cum alijs. Expositione igitur Alei nõ compleuit. Themis rus error. Et causa in nutio, quæ accidit in e Themistius enim nõ nisi expositionem Ale

At simul (vt ita di sunt ista simpliciter litates, & motus, qu non albũ, & non re nanq; hæc quoq; ei non albũ. Præterea nullũ separabile est opere testant Antiq pe qui principia, ele sas substantiæ quæ

Et cum hoc non su pliciter præter illa, si motus: quia neg, alba dicitur vere, quod su similiter inuenitur na etiam nullum alioru elum. Antiqui etian hoc quod faciunt. illi elementa, & causas

Hæc est alia causa, derandum est de substi Nullum enim inueni pliciter neq; motus, sei v. g. quia qualitas non pliciter, neq; motus, se litas, & esse motus. M. motus alicuius, & qua tas alicuius: substantia substantia alicuius. en cipaliter & simpliciter Et, qd aliquis potest prædicamenta dimini

In quo duf fert ab Alexan.

Genº qñq; dicit vni uoce, & qñq; secũdũ priº & posterius. Idem. i. de Aia cõ. 7. & 2. d. Aia 30. & 3. de Anima. 4. 4. Met. c. 2. & 5. Meta. com. 4.

Astantia tantum, & hoc nomen ens dicitur de omnibus, dixit respondendo: sicut inuenitur non albi. i. & hoc nomen ens, quamuis dicatur de eis, tamen dicitur quod hoc est albi, & hoc est mobile. tamen hoc non datur ut perfecte habeant esse: quoniam hoc etiam dicitur ens in negando esse, cum dixit, quod hoc est non albi, & non rectum. Et, cum dixit, quod substantia dicitur ens simpliciter, & alia predicamenta secundum comparationem, dedit causam in hoc, & dixit: Et etiam nulli aliorum est abstractum. i. & causa in hoc est, quod substantia est constans & ens per se, & alia sunt in substantia.

Deinde dedit testimonium, & dixit: Antiqui testantur, &c. i. & Antiqui testantur nostrae opinioni per hoc, quod fecerunt, quoniam quaerebant de principijs entium. tunc enim quaerebant elementa, & causas substantiarum.

Recentiores vero vniuersalia magis ponunt esse substantias. genera namque vniuersalia sunt, quae asserunt magis principia, atque substantias esse, propterea quod Logice quaerunt. Antiquiores vero singularia, ut ignem et terram, non autem corpus commune.

Qui vero modo sunt, ponunt substantiam esse vniuersalia. vniuersalia enim, de quibus dicunt esse proprie principia substantiae, sunt genera, quia reputatio eorum fuit secundum Logicam. Antiqui vero particularia, ut ignem et terram, sed non corpus vniuersale.

4 Cum narrauit, quod Antiqui quaerebant principia substantiarum & iam praedixit opiniones eorum de hoc, & cit

hic rememorationem de eis, & d. **D** Qui vero modo sunt. i. iuniores. & intendebat Platonem, qui opinabatur, quod vniuersalia sunt substantiarum, & principia substantiarum sensibilis. opinabatur enim, quod genera sunt naturarum abstractarum, & non sunt existentia in particularibus, ita quod in eis coniungantur. Vniuersalia enim apud Aristotelem sunt collecta ex particularibus in intellectu, qui accipit inter ea communem multitudinem, & facit ea unam intentionem. Plato vero ponebat vniuersalia existentia extra animam perfecte. Et verificabat suam opinionem ex hoc, quod scientiarum & definitiones sunt de vniuersalibus. unde videntur esse perfectiora particularibus & priora eis. vniuersalia enim, cum non fuerint, non erunt particularia: sed e converso non. & ideo ponebat vniuersalia esse principia & formas substantiarum sensibilis sed destructum est hoc iam in tractatu* Secundo. Et intendit per Logicam hic considerationem, quae fit ex propositionibus non conuenientibus. Propositiones enim falsae quaedam sunt conuenientes, & quaedam non. & vbi qui semper est in disputatione multotiens accidit ei videre extranea remota a natura rei.

Deinde dicit: Antiqui vero particularia, ut ignem & terram, sed non corpus vniuersale. id est Antiqui vero opinabantur, quod corpus particulare est principium substantiarum, ut ignis & terra, & non opinabantur, quod principium est corpus vniuersale, ut Moderni. Et cum narrauit, quod consideratio de principijs entis datur ut consideratio sit de substantia, & quod principia quaerenda substantiarum non sunt res vniuersales, incepit dividere modos substantiarum.

Op. Plato.

Idem. de
Alia est. 9.
& quae ibi
Dicitur inter
Aristotelem. 3.
Plato de vni
uersalibus.
Fundam. 3.
et opinio-
nis Pla.
E

Infra tr. 7.
* a. l. sec. 1.
mo. Quod
p. Logicam.

F Alia opinio
Antiquo-
rum, de qua
l. Ph. c. 48

Continua
tio ad te.
sequen.

Metaphysicorum?

G Diuiditur substantia in sensibilem & im-
mobilem: illaq; in sempiternam, & cor-
ruptibilem. Item ostenditur in sensibi-
libus substantijs materiam ne-
cessariam esse: tria; ipsarum
esse principia. Cap. 2.

V Erū substantiæ tres sunt.
Vna sensibilis: cuius que-
dam sempiterna, quedā
corruptibilis, quā omnes conce-
dunt, veluti plātæ, & animalia.
Sempiterna vero, cuius elemen-
ta, siue vnū, siue multa sint, acci-
pere necesse est. Alia immobilis,
quā aliqui separabilē aiunt esse,
quidā in duo diuidentes, quidā
in vnā ponētes naturam tam
formas q̄ mathematica, quidā
ex his mathematica solum.

Substantia aut sunt tres. Quarum vna est sensibilis. & istius quedam est aeterna, & quedam corruptibilis, quam oēs concedunt, vt plantæ, & animalia. cum elementa necesse ē accipere, aut vnū, aut plura. Alia autem est immobilis. & ideo dicunt quidam, quod est abstracta, & quidā eorū diuidunt eam in duo, & quidam eorū posuerūt formas mathematicas in eadem natura, & quidam mathematicas tantum ex istis.

S Dicit, q substantiæ sunt tres, sensi-
bilis, & insensibilis. sensibilis autē
diuidit̄ in duo, in substantiā eternā,
quod est corp⁹ quintū, & in substan-
tiam generabilem & corruptibile,
quā oēs concedunt, vt plantæ & ani-
malia. & dixit: cuius elementa neces-
se est accipere. Alexā. dixit in p hoc,

q non est intelligi-
stantia generabilis
sed vtraq; generab-
rabilis. Et Alexan-
re enim p̄cipia en-
primi Philosophi-
turalis, est quia no-
quia ponit ea. Subi-
mobilis est principij
naturalium, de que
principaliter: illa a-
sunt tm Naturalis, i
quæ sunt. dixit & l
postq dixit substan-
nerabilem & corru-
dixit, cuius elemen-
pere. ita inuenit̄ in
expō est, sicut dixi
scriptura inuenit̄ si-
num, cuius elemēta
pere, &c. D. Alexar
hanc literam, & nec
principia, & elemēti-
næ. Causa enim pri-
arte loquimur, est ci-
corpi diuini. & dixi
prura ē melior: qm
intētio est loqui de
lis substantiæ, in qua si-
les ē: & ipse ita facie-
bit de cōsideratione
formas abstractas
Alexan. Sed habet q
dixit, q demonstrare
est primi Philosophi
& q Nālis ponit ea
intēdebat, q principi-
bus Philosophus cōl-
Nālis concedit esse
substantiæ sensibilis
subā abstracta, & q
bus cōsiderat Natu-
ra esse, sunt principij
corruptibilis, erū sei

Mul. on.
nō habet
hæc vba.
Sempiterna;
vō, hæc ē
stius scri-
pturas vi-
dit Auer.
ex Alexā.

A Substantia enim æterna declarata est in nãlibus in fine Octauĩ Physi. sicut declarata sunt principia subltãtã generabilis & corruptibilis i Pri mo istius libri. Quomodo igitur dicĩt, q̃ naturalis ponit hãc positionẽ, cũ imposse sit vt declareĩ nisi in naturalibus? & quĩo est rectũ dicere, q̃ Naturalis nõ declarat nisi principia substantiẽ generabilis & corruptibilis, cũ non solummodo consyderet de subltãtia generabili & corruptibili, sed et de non generabili & non corruptibili? consyderat. n. de ente mobili siue generabili siue non. fm igitur hunc intellectũ iste sermo est falsus. Si igitur aliquis dixerit q̃ dictũ est in Logica, q̃ nulla scĩa habet pbare sua principia: sed subiectum sciẽ Naturalis est corpus mobile, & eius principĩ est subltãtia abstracta. Dicemus, q̃ hoc verũ est. sed illud, qd dictum est in Logica, est q̃ nulla facultas habet probare sua principia, s. pp quid. qm hoc non sit, nisi per principia illorum principiorũ, & per principia principiorũ generis, cũ illa principia habuerint principia. Sũt igit̃ alterius generis necessario superioris illo. Ille. n. qui cõsiderat de illis principijs, habet consyderare de hoc. & iõ facultas inferior non habet cõsiderare principia sui generis fm simplicem demõstratĩõẽ: fm vero demõstratĩõẽ, quẽ vocant signa, possibile est. & iõ principia subiecti Naturalis nõ demõstrant nisi per res posteriores in scĩa Naturali. Et ideo impossibile est declarare aliquid abstractum esse, nisi ex motu. & oĩs viã, q̃ reputant esse ducentes ad primũ motore esse præter viã motus æqualiter, sunt insufficientes. & si essent verẽ,

essent numeratẽ in prima Philosophia. prima. n. principia impossibilia est vt demõstrant. Iste. n. sermo Alexan. non est intelligendus secundũ suũ intentum. Et in Auic. reputauit hunc sermonẽ esse verum, l. q̃ nulla facultas habet probare sua principia. Et Auic. hoc absolute dixit, q̃ primũ Philosophus habet declarare priã principia sensibilis substantiẽ siue æternã, siue nõ: & Naturalis ponit positionẽ naturã esse: & q̃ primus Philosophus demõstrat eã esse, et nõ distinxit inter duas subltãcias. Si igit̃ aliquis dixerit, q̃ Philosophus consyderat de principijs sentis, in eo q̃ est ens: ergo cõsiderat de principijs subltãtiẽ sicut dictũ fuit in principio istius tractatus: & principia subltãtiẽ sunt principia naturalis subiecti. Diuinus igitur hẽt probare principia naturalis subiecti: & Naturalis ponere ea positiõẽ. Et dicemus nos quidẽ, q̃ Philosophus inquit quẽ sunt principia substantiẽ fm q̃ substantiẽ, & declarat, q̃ subltãtia abstracta est principium substantiẽ naturalis: sed hoc ponẽdo accepit pro constanti, hoc qd declaratũ est in naturalibus de principijs substantiẽ generabilis & corruptibilis, l. quod declaratũ est i priõ Physi. l. qd est cõpositũ ex materia & forma: & qd declaratum est in Octauo, l. qd est cõpositũ ex materia & forma: & qd declaratũ est i Octauo. l. q̃ mouẽs æternã substantiã est abstractũ a materia. † D. declarat, q̃ principia subltãtiẽ generabilis & corruptibilis sunt substantiẽ istorũ, & q̃ substantiẽ istorũ nõ sunt vĩa, neq; vnũ, & vfr neq; formẽ, neq; mathematica. * & hoc, qd declarauit in tractatu 1. & 3. decla-

Errat Aut. de quo et Viã. i. Ph. c. vlti. & i. Ph. c. 12. 16. & 8. Ph. c. 6. j.

E Obiectio bona, q̃ dicitur q̃d ubi dicitur principia Naturalis. Nota, quod Diuinus pbat principia scĩe nãlis. p quo vnde et. 4. Me. c. 1. & 1. Me. c. 15. & 18. & 7. Me. 5. 9. & 39. & 6. Me. c. 1. & 8. Me. c. 4. & F

hic c. 1. & lra c. 6. & 2. Ph. 4. & 21. Octauo Ph. 78. & 79. Priõ Me. de numeris a 19. ad 25. & a 25. vlti. i. finẽ de formis. Secũdũ Me. 4. et. 3. et. 1. Me. 1. 7. & 15. i. mouet q̃dener.

rat

Obiectio
Nãlis h
oc demõ
rare sub
stãcias ab
tractas es
t. luso.
Nulla scĩa
hẽt pbare
sua principia
demõ
strat qd.
l. 2. Ph.
c. 12. &
Ph. c. vlt.
l. 2. d. Ala

C
posse e
mfrare
qd ab
tracto eẽ
via mo

Metaphysicorum

Grat ē in hoc tractatu, q̄ principium primæ subltatiē abstractę etiam est subltatia, & forma, & finis, & quod mouet vtroq; modo. & hoc intēdit primo declarare ī hoc tractatu. Sed, quia modus cōsiderandi in hac scia est de principijs substantiæ, in eo q̄ est substantia, siue æterna siue uō, incēpit declarare in hoc tractatu de principijs subltatię nō eterne, & fecit rememorationē de hoc, quod declaratum est ex eis in naturalibus, & in pcedentibus tractatibus. Deinde post hoc incēpit declarare principia æternę subltatię, & posuit ē hoc, quod declaratū est

H in naturalibus, & cōsiderauit de eis cōsideratione ppria huic scie. v.g. q̄ est substantia & prima forma, & q̄ est principium & finis. D. cōsiderat de hac subltatia immobili, vtrum sit vna, aut plures, & si plures vtrum reducātur ad vnum, & quomodo ordinantur ab eo. Sic igitur intelligenda est communicatio istarum duarum scientiarū in cōsideratiōe de principijs subltatię, s. q̄ Naturalis declarat ea eē fm q̄ sunt principia substantiæ mobilis. Philosophus autem cōsiderat

I de eis fm q̄ sunt principia subltatię in eo qd̄ est substantia, nō substantia mobilis. & etiā Philosophus declarat abstractū esse, quod est principii subltatię sensibilis: sed postq̄ accepit pro concessō à Naturali huiusmodi esse substantiam. Et forte hunc modū intendebat Alex. dicere, cū dixit, q̄ Philosophus cōsiderat quæ principia subltatię æternę: sed hac via cōsiderationis nō indiget Naturalis, neq; necesse est ei ponere ipsum. & forte etiam intendebat dicere, q̄ Naturalis cōsiderat

quæ sunt principia substantię **K** generabilis & corruptibilis fm modū proprium ei, s. per principia propinqua. & hæc scientia cōsiderat de multis principijs, cum declarat, q̄ substantia immobilis est principii substantiæ mobilis. & hoc est intelligendū de hoc sermone. & sic non erit dubitabilis. & hoc fecit Auicē. errare. Quod autē Alexan. dicit, q̄ prima scriptura est melior secūda, forte est econuerso. quia hæc est sua prima intentio in hoc tractatu. Et, cū posuit tres substantias esse, & q̄ vna earum est abstracta, induxit testimonium, & dixit: & ideo dicunt

L quidam, q̄ est abstracta, & c. i. quia opinabantur, sicut nos. Et quia istorum hominum quidam diuidunt hoc abstractum in duo, & quidā reducunt hæc duo in vnum, & quidā ponunt tantum vnum, d. & quidam eorum diuidūt ipsam in duo, & quidam ponunt formas mathematicas tantum ex istis. i. quod hæc substantia quidam ponunt eam duplicis naturæ, scilicet formas, & mathematicas, quæ ponunt inter formas abstractas & subltatias sensibiles. & quidā ponunt formas & mathematicas vnā naturam. & quidam

M ponunt substantiam abstractā sola mathematica, & nō dicunt formas esse. Et primus sermo est Platonis. Secundus autem, vt dixit: Alexan. est alterius, & secundum expolitionem quorundam discipulorum Platonis est Platonis. Tertius est Pythagorę, & aliorum: quāuis variet de istis, qui non dicunt numerum esse abstractum. & in tractatu sequenti cum istis loquitur de hac substantia.

Illæ

edificatio
scie Nelli
& Diuine.

Glosæ ver
ba Alex.

A Ma itaq Naturalis. cum motu nanq sunt. ista autem alterius est. si nullum eis commune principium est. Sensibilis vero substantia mutabilis est. Si itaq ex oppositis, aut medijs mutatio sit, oppositis vero nō oībus (non album enim ipsa vox, verum ex contrario) necesse est aliquid subesse, quod in contrarietate mutetur. non. n. cōtraria transmutantur. Præterea hoc quidem permanet, contrariū vero non pmanet. est igitur aliqd tertium pter cōtraria, ipsa materia.

B Et sermo de istis modis duobus est Naturalis. ista enim sunt cum motu. Et ista alterius est, cū non habeant neq. vnum principium commune. Substantia autem sensibilis est transmutabilis. Si igitur transmutatio est ex oppositis in situ, aut ex medio, non est ex omnibus oppositis in situ (vox enim non album, sed ex contrario) necesse esse ut subiectum sit ei, quod transmutatur ad contrarietatem. contraria enim non transmutantur.

C Amplius hic permanet, contrarium autem non permanet. materia enim tertia est à contrarijs.

D Dixit Alex. Et, cū locutus fuit de substantia mobili, d. q. Naturalis debet loqui de istis duabus substantijs, scilicet æterna & corruptibili. Consideratio enim Naturalis est de substantijs mobilibus, sicut q. accipit principia istorū à primo Philosopho: substantia autem immobilis est propria

primæ Philosophiæ. Alexan. autē in hoc loco aperte vñ dicere, q. Naturalis considerat de substantia mobili, querendo principia eius à Philosopho, & q. Philosophus declarat hæc principia esse. sed iā declarauimus, q. iste sermo nō est verus: & q. Naturalis considerat de substantia mobili, querendo principia eius, pueniēdo à posterioribus ad priora, vt declarātū est illic. D. d. ista. n. sunt cū motu. i. & cōsideratio de substantia mobili est alterius scilicet, istius. et cā in hoc est, quia illæ duę substantiæ sunt mobiles, hæc autem est alia ab eis & immobilis, cū mobile & immobile nō habeant principium sibi cōc. D. d. Substantia autem sensibilis, &c. Alex. i. cū dixit, q. sermo de substantia sensibili ē Naturalis, cū sit in motu, & iā prædixit, q. necesse est accipere elementa substantiæ sensibilis, si vnū, & si plura. Cōsideratio. n. i hoc & in inueniēdo principia naturalium est primi Philosophi. & ideo increpuit suū sermonem in hoc, & declarauit quę sunt elementa naturali substantiæ. & ad hoc accepit propositiōnem manifestam, scilicet q. omnis sensibilis substantia est transmutabilis. Omnis enim huiusmodi substantia, aut est transmutabilis in loco tantū, vt substantia æterna: aut in qualitate & magnitudine: aut in substantia, vt in generatione. D. coniungit et alia proponē manifestā, & est, q. illud, quod transmutatur, ex contrario, aut ex medio inter contraria transmutat: sed ea, q. sunt inter contraria, non dicunt esse contraria: media. n. ex quibus fit transmutatio ad extrema, non simpliciter sunt contraria ex extremis: vnde vñ nō ex contrarijs. quomodo autē transmutatio,

Mobile, & Immobile s. hinc principium cōc. vñ de. 10. Met. t. c. vi. & c. c. c. f. E

F
s. Ph. 5. & 1. Ph. 4. vñ 43. 1. cor. 10. 1. de Generatione. 50. 10. Met. 23. & 2. de Anima 44. i.

Phil. Alex. de cōsideratione Naturalis circa principia

Metaphysicorum

10. Met. c.
23.

¶ quæ est in istis, & ex istis, & est ex cōtrarijs: quia illa, q̄ sunt inter cōtraria, fiunt ex mixtione contrariorū: in tractatu decimo declaratū est. Et cū d. q̄ transmutatio, quæ est inter cōtraria, d. & accepit in hoc loco opposita loco contrariorū, & ponit, q̄ oīs transmutatio fit ex cōtrarijs, aut ex medijs, quæ sunt inter contraria. D. d. vox. n. non est alba, sed ecōtrario. Alex. i. quis possumus dicere, q̄ vox non est alba, tñ non pp hoc fit album ex voce, q̄ vox nō est albū. oportet. n. q̄ illud, qd̄ transmutat, fiat contrarium ei, ex quo transmutat. D. Alex. an. forte non intendebat hoc. sed cū dixit vtr̄, q̄ trāsmutatio fit ex oppositis & ex medijs: opposita aut̄ multipliciter dicūtur: declarauit, q̄ trāsmutationes non fiūt ex quibuslibet oppositis. Qm̄ bene possumus dicere, q̄ vox opposita est alba, cū dicendū sit, q̄ vox nō est albū: sed tñ non pp hoc est dicendū, q̄ album fit ex voce, & q̄ vox transmutatur in album. non. n. ex omnibus, de quibus dicitur non albū, fit album: qm̄ non ex omnibus oppositis fit transmutatio, sed ex contrarijs. Et, cū declarauit, q̄ necesse ē in oīs naturalibus, vt in principijs sit aliqua contrarietas, cōiungit hoc, q̄ necesse est, vt in oīs transmutabilibus sit aliqd̄ subiectum, qd̄ transmutetur ad contrarietate, qua fit transmutatio: & q̄ in aliqua hora sit in aliqua parte eius, & in alia hora in alia parte. Impossibile. n. ē, vt contraria recipiant sua contraria permanentibus illis. & hoc iam declaratū est in primo Phy. & coniungit Et hoc, qd̄ declaratum est in illis tractatibus, q̄ illud, quod transmutat, cū transmutatur, permanet: cō-

traria aut̄, ex quibus transmutatio fit, non permanent. & ex hoc apparet, q̄ necesse est in om̄ibus transmutationibus vt sit tertium permanent aliud à contrarijs. hæc sunt verba Alex. & est pfecta expositio. Sed hoc, qd̄ d. q̄ cōsideratio ī hoc, & in inueniendo principia naturalī est Philosophi, non est intelligendum fm suū modū, s. q̄ demonstrare principia naturalis substātiæ esse est primi Philosophi. sed e contrario. Naturalis. n. habet dare causas mobilis substātiæ materiales & mouentes: formales autē & finales non pōt. sed Philosophus dat eas demonstrando, q̄ primū mouēs, qd̄ iā declaratū est esse in sc̄ia Naturali, est principium substātiæ sensibilis fm formā & finem. Secundū igitur hunc modum quærit Philosophus elemēta substātiæ sensibilis, i. elementa entis, in eo q̄ ē ens. Declarat igitur in hac sc̄ia, q̄ ens non materiale, qd̄ iam declaratum est esse mouens substātiā sensibilē, est substantia antecedens substantiā sensibilē: & q̄ est principū eius fm formā & finē. Secundū hoc igitur intelligendū est, q̄ Philosophus q̄rit de principijs substātiæ naturalis, s. de prima forma & fine. de causa aut̄ mouente & materiali est Naturalis. Et in hac sc̄ia ponit has duas causas esse principū persequutionis de duabus alijs causis. Et ideo incēpit ponere has duas causas, & primo materiale, & declarat illam per propositiones illas caldē, quibus vsus fuit ī sc̄ia Naturali. Et ideo vtr̄, q̄ hæc cōsideratio nō est propria huic sc̄iæ, sed est pars sc̄iæ Naturalis. sed, quia vicinæ sunt hæc duæ cōsiderationes, & necesse est vna earū vtī in altera quasi principio, fecit reme-

no cōside-
rat princi-
pia sensibi-
lis suūq̄ d
quæst ex
pō Alex. n
rificari p
Nō illis hē
dare eis
mobilis
suūq̄ mū
les & mo
uētes for
malerite e
finales o
pō. Oppō
tū. 1. Ph. 1
1.
c. 70. Vid
contra. 21

H
Alia expō
Alex. qua-
red. ex op-
ponit.

1. Ph. 10. 11
12 & 13. &
1. Ph. 11. 12.
Digressio ī
qua ingrit
quæst diui

M

A rememorationem de hoc, qđ declaratum est in scia Naturali. Sed tñ hic magis generaliter pscrutatur in naturalibus. v. g. qđ, cū declarat qđ principia substantię sensibilis est materia & forma, quærit vtrū principia substantię sint principia aliorū pdicamentorū aut non. & sicut pscrutatus est in pdictis tractatibus de forma, vtrū sit substantia aut nō, & de vñ & particulari, & ideo fecit rememorationē in hoc loco de eo, qđ declaratum est de principiis substantię sensibilis in scia Naturali, & in tractatibus prædictis istius scię. Istę autem

B rem duę scię vicinæ sunt, scia, quæ cōsiderat de pncipiis substantię mobilis in eo qđ est mobilis, & quæ cōsiderat de eis in eo qđ substantiæ. & iō posse est vti his propōnibus magis generalibus qđ in scia Naturali, non in eo qđ est substantia simpliciter. Et fm hoc verificabitur sermo Alex. cū d. qđ cōsideratio Naturalis est de substantiis, quę sunt in motu, fm qđ accedit principia istorum à primo Philosopho, s. qđ intelligenda sunt ex hoc causa formalis & finalis, nō materialis & mouens, quę sunt vna fm subiectū. Et similiter verificabitur sermo eius prædictus, cū d. qđ demonstrare principia entium est primi Philosophi, & qđ Naturalis ponit ea positione, s. qđ intelligenda est cā formalis & finalis, nō mouens & materialis. Et similiter verificabitur Et sermo eius, cū d. illa aut alia principia sunt Naturalis tantum, cū fuerint intellecta ex istis hęc duotm principia, s. materia prima & primū mouens. Et cecidit dubitatio in hoc, qđ principii formale, & finale, & mouens non sunt tria numero, sed vnū in subiecto & tria in ra-

tione. fm aut qđ est mouens, declaratur esse in scia Naturali, & qđ nō est in materia: & fm qđ cōcedit hęc scia qđ hoc mouens non est in materia, declarat qđ est forma & finis istius sensibilis substantię, non in eo qđ est sensibilis, sed in eo qđ est ens. fm igitur hoc est intelligēdū qđ principia vtriūq; scię sunt diuersa in mō tantum, non in esse. & ideo sermo Alex. est valde dubitabilis, nisi determinetur sic. Ex quo errauit Auic. sicut dixit. & oportebat Alex. si hoc intendebat, sicut est famosus in hac scia, distinguere & determinare hoc. Et ideo videmus Themistium dimittere hanc intentionē vniuersaliter.

Si itaq; transmutationes sunt quatuor, aut fm ipsum quid, aut fm quale, aut quantum, aut vbi: ac generatio simplex et corruptio, quę fm qđ quid sit, augmentatio & diminutio, quę fm quantū, alteratio, quę fm passionem, latio vero, quę fm locum: profecto in contrarietates quę fm singulorum mutationes erunt, necesse est igitur mutari materiam, quę ambo possit.

Si igitur transmutationes sunt quatuor, aut in quid, aut in quale, aut in quantum, aut in vbi: generatio aut simpliciter ē in hoc, augmentum vero in quantum, alteratio autem in passiones, translatio autē in locum: videtur quod transmutationes non inueniantur, nisi in eis, quę sunt in vnoquoque. Et necesse est. vt materia transmutetur, quia potest vtrumque.

Cūm

Qđ expō
Ale. pñ hñc
remem.

h forma
h. & fina
h. & mo
h. sūt idē
h. sūt idē
h. sūt idē
h. sūt idē

Metaphysicorum

G Cū declarauit, q̄ transmutatio
7 fit ex contrarijs, aut ex his, quæ sunt
inter contraria, quæ et sunt contra-
ria, & declarauit, q̄ contraria habet
tertium subiectum, & est materia
coniuncti, vult declarare quod sunt
modi contrarietatis, qui sunt in trā-
smutationibus, & d. Si transmutatio
nes sunt quatuor, aut in substantia,
& dicit generatio et corruptio sim-
pliciter: aut in qualitate passiuā, &
dī alteratio: aut in quantitate, & di-
citur augmentum & diminutio: aut
in vbi, & dicitur translatio, necesse
est vt omne, qd̄ transmutatur, trā-
smuteretur ex contrarijs, quæ sunt in
vnoquoq; istorum modorum qua-
tuor. Eriam declarātū est in *Quinto*
Phy. qui sunt modi diuersitatis
inter has transmutationes, & diuer-
sitate quæ est inter hæc contraria.
Cōtrarietas autem in substantia est
forma & priuatio: in qualitate au-
tē, vt calor & frigus in tactu, & dul-
ce & amarum in gustu, & albū & ni-
grū in visu, & omnia ista reducun-
tur ad sensum tactus, vt declarātū ē
in libro *Peri Gene.* I quātitate aug-
mentū & diminutio. Et, cū posuit,
q̄ hæc quatuor sunt modi transmu-
tationum, d. & necesse est vt mate-
ria transmutetur, quia pōt vtrūq;
i. & si necesse est, sicut declaratum
est, vnumquodq; istorum contra-
riorum habere naturam, sup̄ quā
succedunt sibi contraria, necesse est
vt non sit materia nisi fm̄ q̄ recipit
vtrūque contrariorum, non quia
habet alterū contrariorum, in sub-
stantia sua: & vt non sit materia,
nisi quia transmutatur ex contrar-
io in contrarium illo permanēte.
& totum hoc perfecte declaratum
est in *Phy.*

Cū autem duplex sit ens, **K**
omne mutatur ex potentia ente
in actu ens, vt ex potentia albo
in actu albū. eodē autē modo &
de augmentatione & diminu-
tione. Quare non solum per ac-
cidents ex non ente fieri contin-
git, sed etiā ex ente omnia fiunt:
verum potentia quidem ente,
actu vero ex non ente.

Et, quia ens est duobus modis, omne transmutabile transmutatur ex eo, quod est ens in potentia, ad illud, quod est ens in actu. v.g. ex albo in potentia ad album in actu. & similiter in generatione & corruptione. Ergo non tantum est possibile vt sit accidentaliter ex non ente, sed ex ente, idest vt sint omnia ex ente in potentia, & non ente in actu.

Cū declarauit, q̄ principia sunt
substantiæ contrariorum, vult de-
clarare cuiusmodi esse sit esse mate-
riæ: & præponit huic q̄ ens diuidi-
tur in potentia & actū in oībus p̄di-
camentis & Alex. dixit q̄ hoc decla-
ratum est in tractatu *Nono*, in quo
loquit de potentia, & actu. & intēde-
bat p̄ hoc, q̄ in tractatu demonstrat
potentiā esse p̄cedentē ad actū, & d.
impossibilia cōtingētia ad negātes
potentiā eē, & ponētes eā cū actu. &
hoc nō fecit in illo tractatu, nisi ad
confirmandū. potentiā. n. esse nō in-
diget demōstr. Et, cū posuit, q̄ in-
ueniens duobus modis, aut poten-
tia, aut in actu: d. q̄ trāsmutatio est
ex ente ī potentiā ad ens in actu in oī
spē transmutandi. v.g. q̄ trāsmuta-
tio

Poste-
rius
nō
idē
demon-
strat

1. Phy. 10.

1. de Gene.
6. & 7.

2. 1. m. m.

Ph. 10. &
7.

A tio ad albū est ex albo in potētia ad albū in actu : & trāsmutatio ad hāc substantiā est ex illa substantia in potentia : & si se corruptū est ex illo, qd est in potentia corruptū. & hoc intendebat, cū dixit : & similiter in generatione & corruptione. & intēdebat, qd oēs trāsmutabile sit ex illo, qd est in potentia in illo mō prādicamenti. Et, quia hoc ignorauerūt Aniqui errauerunt in generatiōe, & dixerunt, qd nulla generatio est oīno, sed entia fuerunt prācedētia in esse in actu, sed reputatur pp sensum esse generata, & nō sunt in rei

B veritate, sed ex eūtabinūicē. & vnus eorum, qui hoc opinati sunt, est sicut Anaxa. & mouit eos ad hoc credendū, qd ens non sit ex non ente. non esse. n. non transfert in eē, neq; ē ex ente : quia illud, qd sit, tūc eēt prius ens, qd esset. Et, cū posuit qd generatio sit ex ente in potentia, vt declaratum est in primo Phy.d. Ergo non tm possibile est, &c. & innuit p hoc modum, quo dissoluit qōnem dictam in Primo Phy. de generatiōe. Dictum est n. illic qd, si generatio est, aut est ex non esse, aut ex eē. si ex nō esse, ergo non esse transfert in esse. si ex esse, contingit vt sit ens, antequam sit, & dissoluit hanc qōnē in illo tractatu, dicendo qd generatio sit ex non ente accidentaliter, quia est ex ente potentialiter, l. materia, cui accidit priuatio, qd est non ens simpst : & ē est ex non ente in actu accidentaliter. accidit. n. materiae, ex qua est generatio essentialiter, qd fuit nō ens in actu & ens i potētia. Facit igitur hic reuētiōem de eo, qd declaratum est illic, qd generabile non generatur ex ente accidentaliter, sed ē essentialiter, l. ex

ente in potētia. i. qd non sufficit dicē tū in solutione istius qōnis qd generabile impossibile est qd generet ex non esse, dicere qd generatur ex nō esse essentialiter, sed accidentaliter : sed oportet ēt dicere ei cū hoc qd generatur ex ente essentialiter, l. ex ente in potentia. Et Alex. dixit, qd non compleuit sermonē in hoc loco de materia, quoniam trāsmisit nos ad Physicam. Et hoc demonstrat ipsum videre qd sermo in probando primam materiam esse est naturalis, econtrario Auicē.

Cōtra Auicē.
Vide ē. c.
vlt. i. Ph. &
11. 2. Ph.

Et hoc est Anaxagoræ vnū. **E** melius nanq; qm cuncta simul, & qm mistura Empedoclis, ac Anaximandri. &, vt Democritus quoq; ait, simul omnia potentia erant, actu vero minime. Quare materiam tetigerunt.

Et hoc est vnum, quod Anaxagoras ignorauit. & est melius quā quod omnia sint in simul. et est et mistio Empedocli, et hoc Anaximandri. & sicut dicit Democritus, omnia fuerunt nobis in potentia, in actu autem non, quousq; inueniantur admixta cum materia.

Vult declarare, qd oēs Antiqui, cū voluerunt dissoluere illam qūstionem de generatiōe, speculabantur naturam materię debiliter, & non potuerunt scire veritatem illius materię : sed tm oēs intendebat, quasi veritas induceret eos ad illam. Et dixit : & hoc est vnum, &c. id est, & istam naturam, quę declarata est esse, reputabat Anaxag. esse misturam suam. Materia enim assimilatur mistioni : quia res admixtę propinquę

Vi. l. Ph.
3.

l. Phy. 71.
mouet qd
solum aut
ibid. l. 74
& 75.

Prinario ē
mō ens sim
p. Vide. l.
Ph. 78.

Metaphysicorum

G pinquæ sunt ut sint in potentia, sed tñ in simul sunt in actu. & ideo d. & est melius q̄ q̄ oīa sint in simul. i. & ponere, q̄ materia ē in potentia omnia in dissolutione illius quæstionis melius est q̄ dicere, q̄ oīa existunt in actu in missione in simul. Nō. n. potest euadere p positionē mixtionis ex hoc, q̄ generatio fit ex ente in actu: & sic remanet q̄stio destruens generationem. D. d. & est et missio Empe. i. & ista materia est, quā Empe. inspiciebat, cum posuit, q̄ mundus est admixtus aliqñ per amicitia: & aliqñ segregatus p litem. D. d. &

H hoc Anaximandri. i. & qd ponebat iste hō, habet aliquam similitudinem cū materia. Ponebat. n. q̄ elementū omnium rerū est infinitum, & medium inter aerem & ignē, aut inter aquā & aerem, sicut alius faciebat. isti. n. inspiciebant potentiā existentem in materia. & iō posuerūt ipsum medium inter ea, quæ sunt entia in actu. & inspiciebant etiā naturā materiæ. cum posuerūt ipsum infinitum, ne generatio secetur. esse enim eius in potentia omnia est cā, propter quā generatio non absconditur. D. d. sicut dixit Democr. omnia fuerūt nobis in potētia, in actu autem non. i. & de propinquantibus istis in aspiciendo materiā fuit Democritus, cum d. partes esse indiuisibiles, quæ sunt apud ipsum elementū omniū d. n. q̄ iste fuerūt in potentia omnia, anteqnā conglutinentur ad inuicē, & q̄ nunquā fuerunt in actu. D. Alex. & forte iste sermo, quem d. oīa fuerūt nobis in potentia, in actu autē non, est totus Democriti: sed sermo Democriti est, omnia fuerunt nobis in potentia, i. æterna, quia assimilantur materiæ

in hac intentione, & erit sermo eius, **R** oīa sunt in potentia, in actu autem non prius Arist. & quia corripit sermonem Democriti, dicēdo & Democ. quasi d. q̄ partes indiuisibiles semper fuerunt æternæ, bene inspicxit naturā materiæ: & maxime esse eius in potentia omnia facta ex eis, non in actu. D. d. quousq; inueniantur admixtæ cum materia. i. & natura veritatis iduxit omnes antiquos vicinari materiæ. Et d. hoc, quasi q̄ fuit testimonium super hoc, quod probauit de materia. Nullus. n. sciuit materiam in rei veritate ante ipsum, sed inspiciebant ipsam a lōge.

Nullus sciuit mām a Arist. L. inspiciebant eā a long Idē. i. Ph. cō. 78.

Cuncta vero quæcunq; mutantur, materiam habent, sed diuersam. nam & ipsoꝝ sempiternorum quæcunq; non sunt generalia, sed latione mobilia, attē nō generabilem, sed vnde, quō.

Et omnia, quæ transmutantur, habent materiam, sed diuersam. Omnia igitur æterna, somnia, quæ sunt ingenerabilia, & mouentur secundum translationem, habent materiam, sed non generatam, sed ex vbi, aut ad vbi.

Et si omnia, quæ transmutantur, habēt materiam, sicut diximus, sed naturæ materiæ diuersantur secundum modos naturæ transmutationis. materia autem generabilem est in potentia, translatoris autē est in actu, cū translātum sit aliquid in actu, & ideo qd ex translatis fuerit nobis generabile neq; corruptibile, non habebit materiam, quam habet generabile & corruptibile, & est quæ est in potentia. & quasi dicat, & omnia

æterna,

De ppin
q̄oribus in
aspiciēdo
mām fuit
Demo. op.
positū. i.
Ph. c. 79. d
Plat. Vide
d. Zim.

10
Nāq; ma
teriarū diu
sant scd
modos
naturæ trā
mutatiō
Idē. c. 1. h
c. 8. & i. l
63. Vide
3. de Aīa
s. iuxta
cipium
grestidīs

Aeterna quæ sunt non generabilia, sed mouentur motu fm translationem, habent materiam, sed non habent materiam generabiliū, sed materiam eorū, q̄ mouentur de vbi in vbi. Et ex hoc videt corpus coeleste non habere potentiam diuisibilem fm diuisione corporis, l. formā materiale. nam si ita esset, esset i eo materia, q̄ est in potentia: & iā declarātū est, q̄ nullū æternū habet potentiam vt corrumpat, & in primo cœli & mundi. Aui. aut errauit in hoc, cū d. q̄ materia, quæ est in potentia, existit in oībus corporibus.

B Dubitare vero quispian pos sit, ex q̄ non ente generatio fiat, tripliciter enim non ens dī. Si igitur quispian est potētia, vt rūtamen non ex quocunq̄, sed cū alterum ex altero. Nec id sufficit, q̄ simul omnes res erāt, quia differunt materia. cur enī infinita facta fuisset & non vnū, cū intellectus vnus sit? quare si materia vna, illud actū fuisset factū, cui⁹ materia potētia erat.

C Et dubitandum est in hoc & dicendum ex quo non ente fit generatio, non ens enim tripliciter dicitur. Si igitur fuerit in potētia, sed non ex qualibet potentia, sed alterum ex altero. Et non sufficit etiā, vt omnia sint insimul, nam sunt diuersa secundum materiam. & si non, qua de causa sunt infinita, nō vnū intelligentia enim vna est? si autem materia fuerit vna, & illud erit in actu, cuius materia fuit in potentia.

Vult narrare, q̄ quamuis materia prima sit vna, tū multa est in potentia, & habilitate, & q̄ quodlibet ens cum materia cōi habet naturā propriam. & incēpit ponere quæstionem, quam dissoluit, & est q̄ ens nō fit ex ente, sed ex non ente, & d. & si aliquis posuerit, q̄ generatio fit ex non ente, habet dubitare & dicere ex quo non ente fit generatio. Non ens enim dī tripliciter. Et intendit, quorum vnū est nō ens simpliciter, quod non hēt esse, neq; imaginationē. Secundum est non esse, quod est i materia, l. priuatio formarum. Tertiū est ens in potentia. Ens enim in potentia dī non ens, l. non ens in actu. Et, cū posuit hæc tria, incēpit breuiter ponere intentionem, qua dissoluitur quæstio, & d. Si igitur fuerit in potentia, & c. i. & si quæstio dissoluitur, ponendo q̄ ens fit ex non ente i actu, & ente in potentia, non. n. qdlibet ens fit ex qualibet potētia, sed vnumquodq; entium fit ex eo qd est in potētia illud, quod fit i. ex potentia propria, ita q̄ numerus potētiarum sit sicut numerus specierum entium generabilium. Et d. hoc, q̄ opinatur, q̄ prima materia est vnū secundū subiectum, & multa fm habilitates. Primo. n. habet habilitates ad recipiendum primas contrarietates, l. formas oīum quatuor elementorū. Secundo vero habet potētiās consimilium partium mediantib⁹ formis quatuor elementorum. & istæ potentie diuersant fm diuersitatem mixtionis quatuor elementorum, ita q̄ ex hoc diuersant formæ generabilium. Et, quia Antiqui fm positionem suā in materia non possunt dare causam in multitudine entium ex materia, d. Et nō sufficit et,

Met. cū cō. Auer. P P

D
I I
Mā ē vna, tū ē multa potētia & habilitate. vide. l. de Gēa. cō. 12. & c. c. 29. & 4. ph. l. c. 84

E

Numerus potētiarū ē sicut numerus specierū entium generabilium. Primo. n. habet habilitates ad recipiendum primas contrarietates, l. formas oīum quatuor elementorū. Secundo vero habet potētiās consimilium partium mediantib⁹ formis quatuor elementorum. & istæ potentie diuersant fm diuersitatem mixtionis quatuor elementorum, ita q̄ ex hoc diuersant formæ generabilium. Et, quia Antiqui fm positionem suā in materia non possunt dare causam in multitudine entium ex materia, d. Et nō sufficit et,

Corpus coeleste non habet materiam. l. de infra. 36. 41. 48. & 49. & c. c. 29. & c. 10. 22. 91. & c. in 2. c. 2. 19. 31. 32. 36. 38. 64. & c. l. phy. 63 & 73. & 8.

Met. c. 12. & 9. Met. 100. 17.

Metaphysicorum

G q̄ omnia fuerint infimul. i. & ideo non sufficit in dando causam multitudinis entium dicere, q̄ ea, ex quibus fit generatio, fuerunt entia infimul in actu, neq; entia in potentia, cum potentia non fuerint multæ. Et ista quæstio consequit̄ Anaxagoram dicentem mixturā, & oēs Antiquos. contingit. n. eis vt quodlibet fiat ex quolibet, eo q̄ non sint materiz propinque propriæ vnicuiq; entis. albū igit̄ nō fit ex non albo qd̄, & nigrū, sed ex quolibet nō albo, v. g. ex linea. non albū enim dī de linea. Et sicut contingit Democrito & Empedocli, cum elementa distinguant̄

H apud ipsum ex vno, quod fecit amicitiam apud corruptionem mundi. Et cum d. q̄ non sufficit in positione eius, ex quo est generatio, dicere q̄ ea, ex quibus fit generatio, fuerūt entia ante generationem, dedit causam in hoc, & d. nam sunt diuersa fin materiam, &c. i. & sermo Anaxagoræ proprie non sufficit, quia multitudo entium prouenit ex multitudine materiz aut formæ agentis. & si non, quæ de eā diuersant̄ entia in infinitū diuersitate infinita, & non sunt vnū, cum agens est vnū apud ipsum, qd̄ est intelligentia. Et intentēbat, cum materia sit vna & agens sit vnū, necesse est vt non sit multitudo. multitudo. n. est aut ex multitudine materiz, aut ex multitudine agentis, si fuerit posse, vt formæ diuersæ habeant eandē materiam, aut ex multitudine duarū cāssū. D. d. si autē mā fuerit vna, &c. si autē materia fuerit vna, & generans vnū, & potentia vna: tūc illud qd̄ sit, erit vnū. subiectū. n. cum fuerit vnū, & potentia existēs ī eo fuerit vna, & agens vnū, tunc nulla erit causa multitudinis.

Multitudo entium prouenit ex multitudine materiz aut formæ agentis vide. 7. meta. cō. 18.

Tres itaq; causæ, & tria principia, duo quidem ipsa contrarietas, cuius hoc quidem ratio & forma, hoc vero priuatio: tertium vero materia.

Nec materiam, nec formam generari. Item quo pacto formas dari non male dixerit Plato: & cur et non cogamur nos eas ponere. Cap. 3.

Post hæc q̄ neq; materia fit, neq; forma. dico autē extrema. Omne. n. quod transmutatur, aliquid est, & ab aliquo in aliquod transmutat̄. L. ab aliquo quidem, primo mouēte: in quo vero, materia: ī qd̄ autem, formam. in infinitū itaque procedet, si non solum rotundum fit, verum ipsum rotundū, aut æs. quare necesse ē stare.

Causa igitur sunt tres, & principia tria. quorum duo sunt contraria, quorum vnum est forma, & alterum priuatio, & tertium materia. Et post ista neq; materia fit, neq; forma, sed illa duo alia, omne enim, quod transmutatur, transmutatur ex aliquo ī aliquod. illud autem, a quo transmutatur, ē motor: transmutabile autem est materia: illud autem, ad quod transmutatur, est forma. & processus erit in infinitum, si cuprum nō tantum fuerit rotundum, sed rotundum etiam, & cuprum necesse est vt precedant.

Cum declarauit in principio istius tractatus, q̄ ipse non sit nisi principia

A pia & elementa substantię, & posuit q substantię sunt tres, mobilis & Imobilis, & mobilis diuidit in duo, in æternā & nō æternā, & fecit remembrance de eo, qd declarātū est in scientia Naturali, & etiam in tractatibus præcedentibus, & declarauit quantum comprehenderunt Antiqui de principio materiali, & q nullus eorū dixit in hoc sermone conuenientē generationi & corruptioni, & hoc qd dicunt, q principia sunt contraria, non sufficit, & q necessarium est dicere subiectū esse, & q nullus eorū dixit sermone rectum, vnde non potuerunt dissolvere quæstionem dictā in dissolutione generationis, neq; potuerunt reddere causā, pp quā generabilia sunt multa, materia aut sit vnum, & agēs sūt. & cum oīa ista fuerint declarata ab eo, dixit q causæ sunt tres, &c.

B D. d. q forma nō generat, neq; materia, sed illud, quod congregat ex eis. Omne. n. transmutabile ab aliquo, & ad aliquid, & ex aliquo transmutat. illud autem, a quo transmutat, est motor: & illud, ex quo transmutat, est materia: & illud, ad quod transmutat, est forma. *

C Si igitur forma generaretur, esset composita ex materia & forma, quia transmutare tur ab aliquo, & ex aliquo, & ad aliquid: & forma tunc haberet formā: & coningeret sic in ista vt haberet essentiam: & sic in infinitū. forma igitur, in eo q est forma, non generat. Et sic est de materia, si esset generata, esset composita. & sic inuenirent ex parte materiæ species infinitæ in composito, aut generatio esset ex nihilo. & hoc est declarātū in tractatibus præcedentibus istius scē. D. d. & processus erit in infinitum. i. for-

mæ & materiæ. i. q, si fuerint genera biles, continget vt in eodē sint formæ & materiæ infinitæ. D. d. si cuprū tm non fuerit rotundū. i. necesse est vt formæ & materiæ sint infinitæ, si posuerimus, q generatū nō est cōpositū tm, sed et forma & materia. v. g. q generatum non est cuprū rotundū, sed rotunditas & cuprū. qm, si ita fuerit, continget vt ante rotunditatem sit rotunditas, & recipiens rotunditatem, & sūt cuprum indiget recipiente & forma. Et hoc, quod dixi, non est impossibile in cōpositis materijs, vt in cupro: sed est impossibile in prima materia, & in simplicibus formis, & accepit cuprū rotundū loco cōpositi, & cuprū loco materiæ, & rotundū loco formæ. D. d. sed rotundū et & cuprū necesse est vt pcedāt. i. sed forma & materia necesse est vt pcedant cōpositū. aut in tendit, sed si posuerimus formā esse generabile, & materiā esse gñabilem sicut est cōpositū ex eis, necesse ē vt præcedant eas forma & materia. ver. gr. q, si rotundum fuerit generabile, necesse est vt sit cōpositū ex rotundo & cupro.

Deinde q quælibet substantia ab vniuoco sit. Quæ enim natura, substantiæ sunt, & alia. aut enim natura, aut arte, aut fortuna, aut casu fiunt. Ars igitur principium in alio, natura vero principium in ipso. homo nanq hominē generat. ceteræ vero causæ priuationes horum sunt.

Et post ista, quia in quacūq substantiarum sit ex eo, quod est conueniens ei in natura. naturalia. n. sunt substantia, et ista alia residua.

PP ij quo-

Documentum.
Vide i. ph.
tex. c. 82.

positio.
et forma
mā ge
mā, sed
i cōgre
it ex eis.
et 7. me.
16. &
17. vide
18. ph.
19. de
20. materia.
de cōt.
21. m.
22. i forma
23. aret. 66
24. polita
25. mā &
26. m. a. 106
27. det. cō.
28. & 27.

Metaphysicorum

¶ quoniam aut sunt artificialiter, aut naturaliter, aut casu. Ars igitur principium est in altero, natura vero est principium per se. homo enim generat hominem. causa autem residua sunt priuationes istorum alterorum.

13 Cum declarauit principia substantiarum generabilis & corruptibilis existentia in ea. scilicet formam & materiam, vult etiam declarare principia agentia ad veniendum ad prima principia. & incipit facere rememoratio-

H nem de eo, quod declaratum est in tractatibus substantiarum, & dixit, quod vnaquaque substantiarum fit ex eo, quod conuenit ei in nobis: ut homo ex homine, & equus ex equo. Et dixit Alex. quod debet homo coniungere huic, & querere de alibus generatis a putrefactione, quomodo sint generata a conuenienti in nobis. Ista enim videntur generari natura, non voluntarie, aut casu. neque, & mulus fit ex conueniente ei, cum non generetur a mulo. Quod autem coniungit est quod ponit maiores dubitationes. quoniam, cum d. quod ea, quae sunt secundum naturam, sunt ex conuenientibus, addit in suo sermone, quod & illa alia residua aut erunt artificialiter, aut naturaliter, aut casu. Reputatur enim, quod iste sermo non est quod tamen substantiarum sint ex conuenientibus, sed & omnia alia, quae sunt ex non substantia sunt etiam ex conuenientibus. Ea autem, quae sunt artificialiter, possibile est ut sit verum, cum ars est forma illius, quod fit, quam facit artifex in materia: sicut d. in sermone precedenti, quod ratio cuiuslibet est forma. In eis autem, quae sunt casu, quorum agens non est terminatum, quomodo est intelligendum, quod ista sunt ex con-

uenientibus. Et forte non d. in istis, neque, quod sunt, neque quod sunt a simili. quoniam cum d. de rebus, quae sunt naturaliter, & quae artificialiter, sequitur post, & d. causae autem residuae sunt priuationes istorum: & priuationes non sunt generationes secundum primam intentionem, sed secundum errorem ex accidentibus positis: quoniam neque, in artificijs est ea, quae sunt secundum errorem, sunt in rei veritate. id est, quod est credendum, quod Arist. opinabatur quod ea, quae sunt casu, sunt ex conuenientibus, cum non sit rectum vocare ea generabilia, sed priuationes generabilium. sunt enim. **L** in natura, sicut ea, quae sunt in artificio errores. & sicut ista non est rectum ut vocentur generabilia artificialia, ita illa, quae sunt casu in rebus naturalibus. & hoc intendebat cum d. causae autem residuae sunt priuationes istorum. D. d. Alex. iam locutus fuit de hoc multum in tractatu Septimo, & declarauit, quomodo sit vnaquaque rerum, quae sunt ex conuenientibus: & etiam locutus fuit Arist. de rebus, quae sunt ex putrefactione in Physicis. quoniam ista, quamuis

non sint ex conuenientibus simpliciter, tamen sunt ex aliqua operatione. calor enim existens in substantijs est causa in generatione huiusmodi. D. et, & quid intelligebant per suum sermonem ex conuenientibus ita est, quod ea, quae sunt naturaliter, naturaliter sunt: & quod nullum eorum, quae sunt naturaliter, sit ab artificio, sed ex natura. & similiter artificialia ab artificio, sed ex natura. & sicut casualia. nullum enim istorum sit ex natura, aut artificio. & quod omnia ista declarata sunt hic. D. d. Ars igitur principium est in altero. id est, quod ars est principium mouens in alterum, in eo quod est alterum: natura

Alex. qd-
nes de ge-
nitis ex pu-
tredine, &
de mulo
quo fiant
a sub-
limi
li

7. Met. 13.

Alia et
Alexan.

2. ph. 8. 1.
84-
M

A rursum autem est motiens aliquid per se, id est quia existit in re per se, non accidentally. & hoc declaratum est in Secundo Physico. Et cum non dixit in hoc sermone ea, quod sunt voluntarie, dixit Alex. quod postea est ordinare ea, quod sunt voluntarie, etiam cum eis, quod generantur secundum artem. Voluntas enim est etiam principium in alterum. D. Alex. & cum dixit hoc, d. postea, homo enim generat hominem. & iste sermo significat, quod non intendebat per hoc, quod d. de eis, quod generantur quod sunt ex convenientibus, nisi primam intentionem intentionum convenientium.

B Oportet enim quod sunt naturaliter, aut artificialiter, non habent dispositionem talem. inveniunt enim per se, aut per casum, cum vocat ea, quod sunt huiusmodi priuata, non generata. Et intendit Alex. per hunc sermonem, quod ea, de quibus d. Aristoteles, quod ea, quod sunt ex convenientibus, & ex arte sunt secundum primam intentionem. Oportet enim quod sunt a natura & artificio, sunt talia, cum iam per scrutatus est de casu in alio loco: & ipse dat rationem ex hoc, quod Aristoteles non vocat ista generata. D. Alex. & forte sunt casu, & non per se a natura, quod generantur ex putrefactione. quoniam autem ea, quod sunt ex artificio, sunt ex convenientibus, iam declaratum est in primis tractatibus. quoniam vero mulus fit ex conveniente, declaratum est in primis tractatibus. fit enim ex asino & equa: & sunt ea quod sunt vna intentio, & habet vnum nomen positum. id est quod intentio conueniens, ex qua fit mulus, est natura vna communis asino & equa. Et hoc, quod dicit Alex. in expositione istius loci est totum bonum, sed non vnde ex verbis Aristotelis. quod ponit propter substantias aliquas generari ex convenientibus,

sicut ipse dicit, quod apparet ex sermone eius. quoniam cum dicit, & illa alia residua, non respondent ad illud, quod dicit, quod sunt ex convenientibus, sed est principium sermonis, & suum appositum est aut artificialiter, aut naturaliter, aut casu. Et in alia translatione ab ea, quam exposuit Alex. cecidit, aut artificialiter. & secundum hoc, quod si dicat, quod generalia, quod sunt substantia, sunt ea, quod sunt ex convenientibus: illa autem alia sunt naturaliter, aut casu. & secundum hoc non accidit dubitatio in hoc sermone. & hoc idem declarauit in tractatu septimo. Et inuenimus hunc sermonem copulari in alia translatione cum eo, quod dictum est prius hic sic. D. d. necesse est ut hoc sit post hoc. oportet enim substantia fit ex conueniente in nomine & definitione: ea autem, quod sunt natura, sunt substantia, alia autem aut sunt naturaliter aut per se. Et reputo, quod hoc, quod cecidit in translatione Alex. & illa alia residua, quoniam sunt aut casu, aut per se, hoc, quod addidit hanc particulam, quoniam: quia secundum hoc quod dicit, & illa alia residua, respondendum ad hoc, quod dicit ex convenientibus. Et hoc inuenimus ex translatione Ioannis, sicut dicit, & cum processus fuerit in infinitum, si cuprum non fuerit tamen rotundum, sed rotundum, aut cuprum, necesse est ut iterum deinde post hoc, quoniam vnaquodque substantiarum fit ex conueniente in nomine, & ea, quod in natura substantia, & illa alia residua, quoniam sunt aut artificialiter, aut naturaliter, aut casu, aut per se. & hoc facit ex ista materia, quod oportet sunt ex convenientibus, secundum quod dicit Alex. & quod plus ponit dubitationem in hoc est, quia ponit in eis ea, quod sunt artificialiter. iam enim dicit Aristoteles, quod ea, quod sunt artificialiter,

7. Met. 11. translatione cum eo, quod dictum est E

prius hic sic. D. d. necesse est ut hoc sit post hoc. oportet enim substantia fit ex conueniente in nomine & definitione: ea autem, quod sunt natura, sunt substantia, alia autem aut sunt naturaliter aut per se. Et reputo, quod hoc, quod cecidit in translatione Alex. & illa alia residua, quoniam sunt aut casu, aut per se, hoc, quod addidit hanc particulam, quoniam: quia secundum hoc quod dicit, & illa alia residua, respondendum ad hoc, quod dicit ex convenientibus. Et hoc inuenimus ex translatione Ioannis, sicut dicit, & cum processus fuerit in infinitum, si cuprum non fuerit tamen rotundum, sed rotundum, aut cuprum, necesse est ut iterum deinde post hoc, quoniam vnaquodque substantiarum fit ex conueniente in nomine, & ea, quod in natura substantia, & illa alia residua, quoniam sunt aut artificialiter, aut naturaliter, aut casu, aut per se. & hoc facit ex ista materia, quod oportet sunt ex convenientibus, secundum quod dicit Alex. & quod plus ponit dubitationem in hoc est, quia ponit in eis ea, quod sunt artificialiter. iam enim dicit Aristoteles, quod ea, quod sunt artificialiter,

C quoniam autem ea, quod sunt ex artificio, sunt ex convenientibus, iam declaratum est in primis tractatibus. quoniam vero mulus fit ex conveniente, declaratum est in primis tractatibus. fit enim ex asino & equa: & sunt ea quod sunt vna intentio, & habet vnum nomen positum. id est quod intentio conueniens, ex qua fit mulus, est natura vna communis asino & equa. Et hoc, quod dicit Alex. in expositione istius loci est totum bonum, sed non vnde ex verbis Aristotelis. quod ponit propter substantias aliquas generari ex convenientibus,

non A-
cora
ia ex-
tione
adri.

Metaphysicorum

Sunt ex cōuenientibus. sed vñ mihi
q̄ int̄debat per alia residua, alia ac-
cidentia prater substantiā. & ideo po-
suit inter ea, q̄ sunt accidentaliter.

Prima rō.
Ea, q̄ sūt
casu, non
hnt ordi-
nē, neq; sūt
spēs intē-
tiā nā. Vi-
de idē infra
cō. 18. & 7.
met. cō. 31.
Scūda rō.
Vide. 2.
phy. 83.

Et sū hoc substantiæ, q̄ sunt ex pu-
trefactione, collocant in eis, q̄ sunt
ex cōuenientibus, non in eis, quæ
sunt ex casu. Ea. n. q̄ sunt ex casu,
non habent ordinem, neq; sunt spe-
cies intente à natura. istæ aut̄ viden-
tur eē species à natura, sed tñ dimi-
nuuntur à spēsū gñatis à patre &
matre. Et plura eorū sunt in tēpori-
bus determinatis. nihil est igit̄ istis
dicere q̄ sunt casu. Hoc aut̄, quod
dicit q̄ Arist. dicit ista in Physicis,
errauit p obliuionem. & forte dicit
ea in tractatu secundo. & iste tracta-
tus est diminutus in quibusdam lo-
cis, sū quod peruenit ad nos. Et, cū
dixim⁹ q̄ illud, qd̄ gñatur ex putre-
factione, generat̄ ex cōueniente, nō
volumus dicere q̄ gñatur ex calore
innato rñi, sicut dicit Alex. sū alte-
ram suarū expositionū: sed est dice-
re, q̄ putrefactio, ex qua generatur,
est sicut semē in aīalibus gñantib⁹,
Equia sicut in seminibus est virt⁹ ge-
neratina spēs habentis illud semē, q̄
Arist. assimilauit artificio: ita virt⁹,

Hic dicit q̄ Arist. dicit ista in Physicis,
errauit p obliuionem. & forte dicit
ea in tractatu secundo. & iste tracta-
tus est diminutus in quibusdam lo-
cis, sū quod peruenit ad nos. Et, cū
dixim⁹ q̄ illud, qd̄ gñatur ex putre-
factione, generat̄ ex cōueniente, nō
volumus dicere q̄ gñatur ex calore
innato rñi, sicut dicit Alex. sū alte-
ram suarū expositionū: sed est dice-
re, q̄ putrefactio, ex qua generatur,
est sicut semē in aīalibus gñantib⁹,
Equia sicut in seminibus est virt⁹ ge-
neratina spēs habentis illud semē, q̄
Arist. assimilauit artificio: ita virt⁹,

Iq̄ est in putrefactione propria alicu-
ius aīalis, est similis artificio, qd̄ est
in semine. & cū ea, q̄ sunt ex arti-
ficio, sunt ex cōueniente, necesse
est vt ea, quæ sunt ex virtute, q̄ est
in putrefactione propria alicui⁹ aīa-
lis, fiant à cōueniente. Et nulla dif-
ferentia est inter virtutem, q̄ est in
putrefactione, quæ assimilatur artifi-
cio, & eam, quæ est in semine. sed ea,
quæ est in semine, fuit ex habente se-
mine & Sole: illa aut̄, q̄ est ex putre-
factione, à Sole tñ. & ideo dicit Ari-
stot. q̄ homo generatur ab homine

& Sole. Et ideo nullo modo indige-
mus ponere formas, quas existima-
uit Themistius ponere ex necessita-
te in aīalibus, q̄ sūt ex putrefactioe.

Substantiæ vero tres. quēdā
materia, quæ quōd quid est, eo
ipso q̄ apparet, quæcūq; n. ta-
ctu non coadherentia sunt, ma-
teria & subiectum sunt. Quēdā
vero natura, & q̄ quid, & qui-
dam habitus ad quē. Tertia itē,
quæ ex his, quæ singularis est, vt
Socrates, aut Callias. In quibus
igit̄ quod quid nō est pter com-
positam substantiam (vt dom⁹
forma non nisi ab ipsa arte) nec
est generatio aut corruptio eo-
rum: verum alio modo sunt, &
non sunt, tum dom⁹, quæ absq;
materia, tum sanitas, & omne,
quod sū artem est. sed siquidē
sunt, ī his sunt, q̄ natura sunt.

*Substantia autem sunt tres.
Vna autem est materia, & hoc,
secundum quod videtur. quoniam
quod est secundum contactum, non
secundum ordinem, est materia et
subiectum. Et quadam natura est
hoc, ad quod est aliquis habitus in
esse. Et etiam est Tertia, qua est
vniuersusq; vt Socratis, & Cal-
liae. Quoniam in qualibet re inten-
tio huius rei non est aliud à substā-
tia composita: vt forma domus, ni-
si ars esset. non esset etiam genera-
tio & corruptio istorum, nisi alio
modo sint entia, & non entia, do-
mus sine materia, & sanitas, &
omne,*

Diffia inter
virtutē pu-
tredinalē
& feminis

2. phy. 126.

A omne, quod est secundum artē, aut alio modo, aut non, nisi quæ sunt secundum naturam.

14 Cū dixit principia substantiæ sensibilis, quorū principia sunt substantiæ, intendit dicere in hoc capitulo quot sunt substantiæ. & ipse facit rememorationē de eo, quod declaratum est in tractatibus substantiæ, & in scientia Naturali, & declarat, q̄ sunt tres, materia, & forma, & illud, quod ex eis congregat: vt veniat ex hoc ad cognoscendū primā formam, & primum finem. D. Alexan. & primo Arist. dicit de materia hunc sermonem. Vna autē est materia, & est hoc, fm quod vī. Etiam in hoc sermone est difficultas. & intentio est, q̄ substantiæ sunt tres. Vna igit̄ earum est materia. & hoc est, qm recipit formam, & adunat, quia tunc est cum forma. forma. n. est in actu, & vī illic: illa autē per se non videt̄. D. auterit intentio sic, & est q̄ materia est hoc fm q̄ videtur. qm materia p se & in rei veritate nō est hoc, sed reputat̄ esse hoc: qm ī quolibet inuenitur materia. & hæc sunt quæ sunt subiecti. Intentio autē primæ expositionis Alex. est, quia materia est illa, q̄ videtur, aut sentitur pp̄ formam, & deberet dicere, q̄ materia est illa, quæ vī, fm quod ē hoc, loco eius quod dicit, q̄ est hoc, fm quod vī. Intentio vero secundæ expositionis est, q̄ materia est hoc in sensu. i. q̄ sensus nō cōprehendit differentiam inter ipsam, & hoc fm intellectum. & ideo Antiqui reputauerunt substantias rerum esse materias earum, & q̄ formæ non sunt substantiæ. formæ enim sunt insensibiles, sed intelligibiles. & habet ter

tiam & quartam expositionē, quas D. nos post dicemus. D. Alex. & hoc, quod dicit post, quoniam illud, qd est fm contactum, & nō est fm ordinem, est materia & subiectum, addidit ipsum ei, quod dicit: & est fm quod videtur, in quantum demonstrat, q̄ materia videtur hoc ī reb⁹, in quibus existit, cū fuerint contingentes se adinuicem, & adhuc nō ordinatæ, aut cōpositæ, sicut est res generata, & est illud, quod componitur ex eis, ista enim reputat̄ esse materia ei⁹, quod sit ex ea, fm quod est hoc. non enim contingerent se adinuicem, nisi essent hoc in actu. E & fm hunc modum lapides & lateres sunt materia domus, & ligna & tabulæ sunt materia navis. Sed forte intendebat, cum dicit: & est hoc, secundum q̄ videtur, demonstrare, q̄ materia, quæ videtur est hoc. materia autē, quæ videtur, est materia propinqua, hæc autem est in re. Et forte dicit fm q̄ videtur, ad declarandum materiæ naturam. Quod. n. dicit de ea in alio loco, q̄ ipsa materia est cognita fm similitudinem, conuenit huic, quod dicit modo, fm q̄ videtur. ibimus enim ad intelligendum naturam eius ex reb⁹, quæ videntur. & forte hoc est illud, qd declarauit per exemplum, cum dicit: quoniam illud, quod est fm contactum, non fm ordinem, est materia & subiectum. quoniam, si in reb⁹, quæ videtur, s. compositis, fuerit aliquid non secundum ordinem, vt in domo materia videtur vicina reb⁹, ex quibus fit domus: lapides enim & lateres habent talem dispositionem & proportionē, sicut materia habet in alijs reb⁹. & forte dicit hoc in loco eius, quod diceret,

PP iij q̄

Præ expō
Alexan.

B

Secunda
expō eius-
dem.

3ma præ
expōnis.

C

4ma se-
cundæ ex-
positionis.

Tertia ex-
positio.

4 expō.

P

Metaphysicorum

G q est aliqua substantia hæc igitur sunt verba Alex. Intentio aut primi sermonis est, quia, cum dicit, q materia reputat esse hoc secundum sensum, declaravit quod existimatur hoc, & dicit, & hoc erit, cum materia rei, ex quibus componitur, fuerint contingentes se adinuicem, sicut dispositio lapidum & laterum in domo. domus. n. non reputat esse nisi lapides & lateres. cum enim materia rei fuerint admixte, tunc non reputant esse illa res. & secundum hoc intendebar, cum dicit per ordinem mixtionem. & confirmat hanc expositionem illud, quod inuenitur in alia translatione. Intentio autem tertie expositionis, quam dicit super hoc, q materia est hoc, secundum quod videtur, quia intendebar materiam propinquam. & quasi dicit, & materia propinqua rei est materia huius rei visibilis & secundum hoc erit intentio sermonis eius, quoniam quod est secundum contactum non secundum ordinem est materia & subiectum: quia materia propinqua sunt illa, que tangunt se adinuicem. Quare. n. admiscetur & adunantur sunt materia propinqua. v. g. quia caro & os & manus, ex quibus manus componitur est materia propinqua manus, & sunt contingencia se adinuicem, quatuor autem elementa, que sunt admixta adinuicem, sunt materie remotæ. Intentio autem quartæ expositionis est, quod dicit in primo physice. i. q prima materia non intelligitur nisi secundum comparisonem, scilicet illa, cuius comparatio ad omnia entia in actu, est sicut comparatio materiae sensibilis ad illud, cuius est materia, ut comparatio ligni ad nauem. & secundum hoc erit intentio eius, quod dicit, q materia est hoc secundum quod videtur. i. q prima materia non intelligitur esse materia huius rei, nisi secundum materias, quæ videntur materie

enim contingentes non adunatae sunt

ciunt intelligere hanc intentionem.

Et omnia ista, que iste dixit, nihil faciunt nos acquirere, quæ ante non sciui-

mus de materia. Si igitur potuerimus exponere hunc sermonem tali modo, quo potuerimus scire rem nouam de materia, & convenienter litterarum, erit aliquid. Et videatur mihi quod intendebar dare differentiam inter naturam materiae in esse, & naturam formæ vniuersalis, & maxime illi, quod est genus. Reputatur. n. q prima materia, quia est composita, habet naturam rei vniuersalis, prædicabilis de pluribus. Unde quidam existimant primam materiam esse corpus. Et, si ita esset, haberet formam, & non esset vna secundum numerum, sed secundum formam. sed iam dictum est in alijs locis ipsam esse vnam secundum numerum. Demonstrandum est igitur, quomodo vnum numero potest inueniri in pluribus. Hoc quidem non intelligitur in eo, quod est in actu: in eo autem, quod est in potentia dicere est quod est vnum in numero, & commune pluribus, & non habet differentias, quibus differunt in singulis indiuiduis adinuicem. & quia differentie indiuisibiles absunt, & carent formis, quibus inuenitur pluralitas in numero, dicuntur esse vnum. & quia carent forma, qua res dicitur esse vna numero, dicuntur esse compositæ rebus pluribus in numero: non quia habent formam compositam, sicut est in igne. Secundum igitur, quod carent differentijs formarum indiuidualium est vna numero, non quia habeat formam indiuidualem, que sit vna numero. & secundum hoc etiam quod caret forma in actu indiuiduali, est composita pluribus rebus. Formæ enim communes, in quibus inveniuntur vniuersalia, sunt entia

Expositio
Auerrois.

L
Intell. p-
positionis,
gliter m-
e vna n-
ro & plu-
bus cōis.

M

Inde colligitur per for-
mā & esse
vna nūero
videtur esse
2. de Aū
cō. 7. & 8.
& 7. Met
c. 49. & 50.
6. phy.

Expositio
tertiæ:

Expositio
quartæ.

⁹ Cōitas, q̄
intelligit in
formis cōis
cū hēt eē
cū aīa;
I potentia
Idē. i. me.
45. &c. 7.
ne. 57. vi.
de hūc c. 4
& iē cō. 18

Aentia in potentia cōicatione: & se-
re ideo aliquid fm q̄ est vñ est scire
in potentia: * cōitas igit, q̄ intelli-
gitur in formis cōis, hēt eē extra
animam in potentia. Ista aut com-
munitas, q̄ intelligit in materia, est
pura priuatio, cum non intelligat
nisi fm ablationem formarū indiu-
dualitū ab ea. Materia igit non hēt
esse extra aīam fm hunc intellectū,
s. quia est cōis oībus generabilibus
& corruptibilibus, cum non intelli-
gat sic nisi fm priuationē. Et, cū ita
sit, illud igit, quo differt a non esse,
& est aliquid ens extra animā, est,

Bquia est subiectum indiuidui sensi-
bilis, quod vñ, non illud, quod intel-
ligit ex ea. & hoc est perfecta imagi-
natio materiz. & hoc nunquam di-
cit Arist. in aliquo loco, sed inuenit
ex eius verbis. Si igit iste sermo est
conueniens huic expositioni, tunc
iste sermo facit intelligere, q̄ eē est
esse materiz, & est propri⁹ huic scie-
tiz, & non de scientia Naturali. &
nullus potest intelligere esse mate-
riz in rei veritate nisi sic. & cum in
spexeris verba Arist. videbis, q̄ hęc
expositio non remota est ab eis pl⁹
illis quatuor expositionibus, & est
multo melior eis. Et fm hoc erit in-
tentio eius, quod dixit, est hoc, fm q̄

Cvñ. i. & est illa, cuius esse non est nisi
fm q̄ sentitur. i. propter illud, quo
fit sensibilis: & hęc est forma. Mate-
ria. n. non est sensibilis per se, sed p
aliud, i. per formam. & non habet es-
se, nisi quia sentit per aliud, non per
se. est. n. ens per illud, quod sentitur.
Et, quia esse materiz est esse in cō-
paratione ad hoc esse, quo sentitur,
& est forma, dicit: qm̄ quod est fm
contactum, &c. i. & causa, quod suū
esse est per illud, quod sentit, est, q̄a

oē cuius natura est in contactu & cō-
tinueatione cum alio, vt perficiat p
ipsum (non cuius natura est in ordi-
ne intellecto ab eo, & est forma in-
telligibilis) est materia & subiectū.

Ista enim natura, quia nō habet for-
mam, non habet esse in intentione
intellecta ab ea, & fuit suū esse in
comparatione ad formā. Et quasi
intendebat demonstrare, q̄ sua
natura est in comparatione, & q̄ non
hēt naturam propriā. & accepit con-
tactum loco cōparationis. Oē. n. cui-
us esse est p contactum & per conti-
nuationem cum alio, non p naturā
intellectam ab ea, qua fit ens per se,
est materia. Et forte intendit inten-
tionem manifestiorem oībus predi-
ctis fm verba, & est q̄ materia est il-
lud, ad quod innuitur fm sensum.
Forma. n. non comprehendit fm sen-
sum, sed fm suam actionem. & ideo
non comprehenditur nisi ab intel-
lectu. Et dicit, qm̄ quod est fm con-
tactum, non fm ordinem, est subie-
ctum & materia. i. & ideo elementa
sunt ea, q̄ tangunt se, non fm ordi-
nem, qui fit a rebus tangibilibus. &
intendebat p ordinem formam. &
iste sermo fm intellectum hunc est
propri⁹ materijs propinquis. Et di-
cit fm contactū, non mixtionē, q̄a
hoc est cōmune elementis admixtis
& non admixtis, s. quia admixta pri-
mo tangunt se, deinde admiscetur.

FEt, cum dicit hoc, scēpit dicere for-
mam, & dicit: Et quēdam natura
est hoc, ad quod est aliquis habitus
in esse, i. & secunda substantia est na-
tura, ad quam transmutatur substā-
tia, quę est in materia, & est habit⁹,
s. forma. D d. Et etiam est tertia, &c.
i. & tertia substantia composita ex
istis, quę est vñ quodq; indiuiduo
rum.

Idē. i. phy.
69. & c. ca.
d suā or
bis. & . 4.
ph. 66. 16.

EAlia expō
Cōmēta.
Fofa non
cōprehē-
dit idē aī
sum, s. se-
cūddū suā
actionem.
Oppo. i. d
ala cō. 63.
Vide cōd.
Zim.

Auer. ap-
plicat suā
expositio-
nē auctui.

...

Metaphysicorum

Grum. D. Qm̃ in qualibet re intentio huius rei non est aliud à substantia composita: vt forma dom⁹, nisi ars, i. manifestum est, q̃ intentio rei, q̃ existit in ea in actu, & est forma ei⁹, non est separata a materia, q̃ est in eo, nisi in artificijs. forma. n. eius qd̃ sit, est in aia, & est aliud ab eo, quod est extra aiam. Et hoc ē manifest⁹ in alia trāslatione. dicit. n. loco ist⁹ sermonis. qm̃ intentio istius est, q̃ non est extra substantiam compositam. Et, cum induxit hūc sermonē, quasi proponēdo ipsum ad perscrutandū, vtrum forma abstracta inueniatur, aut non, dicit: non esset ēt generatio aut corruptio. i. sed formæ artificiales non hnt generationem, neq; corruptionē, cum sint accidentia. Et hoc ēt inueniē manifest⁹ in alia translatione. D. d. neq; etiam inueniē istis generatione & corruptio. & dicit hoc, ne aliquis dicat, q̃ sicut formæ artificialiū inueniunt alio a materia eorum, sorte sic est de formis naturalibus: sed quocunq; sint, formæ artificiales non sunt abstractæ, quia aut sunt in aia, aut in materia. D. d. nisi alio modo sint entia, & non entia, domus sine materia, & sanitas, &c. i. sed forte aliquis queret vtrum sit possibile vt aliqua forma sit abstracta. Sed manifestū est, q̃ non de artificialibus: de naturalib⁹ aut dubium est, de artificialibus autem nō est dubium, quia forma domus, aut est in lateribus, aut in aia ædificatoris. & sūt forma sanitatis, aut est in anima Medici, aut in humoribus. Et inueniē in alia translatione post hoc, quod dicit, neq; inuenitur in istis generatio & corruptio sic, sed domus, quæ est sine materia, & sanitas. Et intendit, sed do-

mus, q̃ est sine materia, & sanitas, q̃ est in aliquo sine materia, est in aliqua materia. i. aia. & forte intendit, sed domus, & aliz artificialium formarum sunt ea, quæ sunt possibilis inueniri in materia alia à materia, i. qua existūt in rei veritate. D. d. An. in hac translatione: & oē, quod est fm̃ artem, & alio modo, aut nō nisi quæ sunt fm̃ naturam. i. & ideo querendum est, vtrum sit possibile inuenire aliquod abstractū in formis artificialibus, aut non, nisi in formis naturalibus.

Propter quod non male Plato dixit, q̃ formæ eorum sunt, q̃ natura sunt. siquidē formæ sunt aliq̃ ab his: vt sunt ignis, caro, caput. cuncta namq; materia sunt: & maxime eius substantiæ, quæ est vltima.

Et ideo non fecerunt male illi, qui posuerunt formas. quia forme, si fuerint aliquo modo, sunt omnia, quæ existunt secundum naturam. sed ex istis ignis, caro, os, caput, omnia sunt materia. & hac substantia est illud, quod est maius valde & illud postremū & indivisibile.

Dicit Alex. Innuat in hoc sermōe Platonē, et nō dixit, bñ fecerūt, sed dicit nō male. & iste sermo erit manifestior, si legatur ita. & ideo non male fecerūt ponētes formas, si habent eē aliquo modo, affirmando oē, qd̃ ex eis sit p̃ naturā. D. & pōt intelligi sic: et iō nō male fecerūt ponētes formas istorū oia, q̃ sūt fm̃ nām, si forma hēt eē aliquo mō. Dicit: & erit manifestior iste sermo, si mutauerit in hac pticulā ista, hac pticulā forme, &

Forma ar
tis in aia ē
alia ab ea,
q̃ est extra
animam.
vide infra
cōm. 23

Idē. 1. phy.
& cōm. 13

1

2

Forma sa
nitatis aut
ē i aia me
dici, aut i
humorib⁹
Idē 7. met.
c. 23, & hic
infra cō. 36

25
i. explic.
Alexandri
1. exp. eius

Simā ista
ri expō-
sitiōem.

A & fuerit posita est hac pericula sunt:
ita q̄ sic legatur, & ideo non male fe-
cerunt ponentes formas, quia ista
sunt omnia, quæ sunt fm naturam,
si formæ habēt esse. Et omnes istæ
expositiones reducunt in duas. Qua-
rum vna est, q̄ intendebat q̄ nō ma-
le fecerunt ponentes formas abstra-
ctas formarum rerum naturalium,
quia non posuerunt istas formas re-
rum artificialium, si aliquo modo
esse habent formæ abstractæ. Aut
intendit, q̄ ideo non male fecerunt,
dicentes q̄ formæ rerū naturalium
sunt abstractæ, cū non dixerūt hoc
in formis artificialibus. Duo enim
hi sermones propinqui sunt, scilicet
dicere, q̄ formæ naturales sensibiles ha-
bent formas abstractas, quod dicit
Plato, aut dicere q̄ formæ naturale
sunt formæ abstractæ. Et perscruta-
tio de hoc, i. vtrum est aliqua forma
abstracta, est perscrutatio naturalis,
sicut ipse post facit. perscrutatio vero
de hoc, vtrum formæ abstractæ sint
aliæ à formis sensibilibus, q̄ sunt for-
mæ rerū sensibiliū, non est natura-
lis, cum nāq̄ desiderat: sed est per-
scrutatio necessaria, fm q̄ aliquis di-
cit. & hoc fm aliquā rationē. D. d.

Prā expō
Alexan.

C sed ex his ignis, caro, os, caput, oīa
sunt m̄a. Sunt intelligenda ex hoc
fm Alexan. duo, quorū vnum est, q̄
hoc nō apparet in omnibus formis
naturalibus, sed quædā formæ ma-
teriales videntur non separari à ma-
teria, vt forma ignis, & ossis, & capi-
tis, & carnis. Et quasi dicat fm hāc
expōnē, sed quod fuerit ex istis for-
mis, sicut ignis, & caro, & os, habent
communem materiam, & impossi-
bile est vt sit abstractum ab eis. Et
potest intelligi etiam, q̄ impossibile
est credere in omnibus formis hoc.

quia formarū rerum naturalid quæ
dam sunt formæ rerū, quæ sunt ma-
teriæ aliorum, vt ignis & aliorū ele-
mentorum, quæ sunt materię alio-
rum: & sūt carnis et ossis, quæ sunt
materię capitis. et hoc manifestus
est fm hoc, quod dicit, oīa sunt m̄a.

D. d. de substantia est illud, quod
est maius valde, et illud postremū
est indiuisibile. Intelligenda ē sunt
fm Alex. duo. intendit enim p̄ illud,
quod est magis substantia, compo-
situm ex materia et forma, et p̄ po-
stremum et indiuisibile materiam.
et quasi dicat: et substantia congre-
gata dignior est vt sit substantia, q̄
postrema substantia, quæ est cōis om-
nibus, et est corpus. Aut intēdebat
per substantiā, quæ est maioris sub-
stantialitatis, substantiam compo-
sitam ex elementis, et per postremum
elementa. et fm hoc erūt omnia ista
scilicet formæ et materia eorum ma-
teria postremæ substantiæ. D. Alex.
et hoc inuenitur manifestius in alia
scriptura sic: et ideo non male fece-
runt ponētes formas, quia sunt oīa,
quæ sunt fm naturā, si formæ sunt
aliquo modo, sed istorum. Ignis. n.
et caro, et os, et caput omnia sunt
materia postrema eius, quod est di-
gnius vt sit ens. Dicit Alexander. et
non intendebat substantiam postre-
mam hic materiam. Dico ego. et di-
cit hoc, vt reputo: quia Aristoteles
non fecit hic comparationem, nisi
inter substantias, quæ sunt in actu.

Ibi vt fecit
dū Alexā.
cōpositū
et nobilio-
rē substantiā
q̄ formā.

Scdā expō
euidēt.

Causæ itaq̄ mouentes, tan-
quam antea ortæ, existunt, quæ
vero vt ratio, simul sunt. cum
enim sanus sit homo, tūc etiam
sanitas est. & forma æneæ sphæ-
ræ simul atq̄ æneæ sphæra.

Et

Metaphysicorum

8 Et causa mouentes sunt, quia
præcedit tantum. ea aut, quæ sunt
vniuersaliter sunt insimul. si enim
homo est sanus, tunc sanitas, & homo
sunt insimul. & figura sphaera cu-
pree, et sphaera cupri sunt insimul.

16 Cum declarauit causas esse duas,
materiam, scilicet & formam, vult distin-
guere inter eas, & causam mouentem
& agentem, dicendo, quod causa agens dis-
fert a forma, quia agens & mouens
præcedit illud, quod agitur & mouetur
ab eo. formalis autem & materialis est

His generatione. Et hoc intendebat
cum dicit: ea aut, quæ sunt vtriusque, sunt
insimul. causæ autem, per quas res fit
ens, & vtriusque, sunt cum eo, quod prius
fit totum insimul, cum talis dispo-
sitionem habeant in congregato, si-
cut partes in toto. D. dedit exem-
plum, & dicit: si enim homo est sa-
nus, &c. i. quod sanitas non præcedit ho-
minem sanum, cum sanitas in sano
est quasi forma. sanus autem necesse est
ut præcedat sanitatem, & si figura
sphaeræ, quæ est quasi forma sphaeræ,
non præcedat sphaeram.

I Si autem aliquid posterius per-
manet, considerandum est. in
quibusdam enim nihil prohibet,
veluti si anima tale sit, non om-
nis, sed intellectus. omnem nanque
fortassis impossibile est.

Si autem aliquid remanet in po-
stremo, querendum est de hoc. in
quibusdam enim non est impossibile.
Verbi gratia, si anima est talis di-
spositionis, non tota, sed intellectus.
tota enim forte impossibile.

Dicit Alex. querendum est, si ali-
qua istarum formarum remanet, postquam
compositum corrumpitur, deinde nar-
rauit unde veniat ad hanc questionem.
quoniam, quia anima hominis est for-
ma eius, & intellectus est aliqua for-
ma, & virtus animæ remanet postquam
homo corrumpitur, possibile est ut ali-
qua forma materialis remaneat, postquam
compositum corrumpitur, sed non tota
anima remanet. Quædam enim virtu-
tes animæ non habent esse nisi cum materia
ut cibabilis, & sensibilis, & imaginati-
ua, & desideratiua. Neque; et iste in-
tellectus, qui est virtus animæ, & existi-
matur, quod est pars eius, post est ut re-
maneat. Intellectus enim quem dicit
in lib. de Anima, scilicet quod remanet, scilicet intel-
lectus adeptus, non est intellectus iste,
neque; et est pars animæ, neque; est etiam
forma materialis, ut declaratum est
illic. Et d. forte, quia deinde super
hoc non est istius artis, sed libri de
Anima. Et hoc, quod dicit Alex.
est sua opinio de intellectu, scilicet quod nul-
lus intellectus remanet nisi adeptus
intellectus. Intellectus autem ut in habitu,
& materialis corrumpitur apud ipsum.
& hunc intellectum intendebat, cum
dicit: neque; et iste intellectus, qui est
virtus animæ, & reputatur et esse pars
eius, post est ut remaneat. & ideo est,
quod intellectus, quem dicit in lib. de Anima
remanere, scilicet adeptus, non est iste, scilicet
qui est habitus animæ, neque; pars eius.
Sed non est talis sententia Theophrasti,
neque; aliorum Peripateticorum, neque;
Themistii: sed reputabant plures eor-
um, quod intellectus materialis remanet,
& quod intelligentia agens abstracta, est
quasi forma in intellectu materiali,
ut compositum ex materia & forma: &
quod ipsa creat intellecta vno modo, &
recipit ea alio modo. agit enim eas
inquantum

Hic vñ di-
cere mām
præcedere
formā: cu-
ius opposi-
tū vide. 9.
Meta. 15.
Vide eōrū.
Zimare.

scus dy
cith muf

In quantum est forma, & recipi eas
fm intellectum materiale. Nos au-
tem iam percurati sumus de istis dua-
bus opinionibus in lib. de Anima,
& diximus, qd intelligentia agens est
quasi forma in intellectu materiali,
& qd ipsa agit intellecta, & recipit ea
fm intellectum materiale: & qd intelle-
ctus materialis nō est generabilis &
corruptibilis. & declarauimus illic,
qd hęc est sententia Arist. & qd intel-
lectus in habitu habet partē genera-
bilem & partē corruptibilem. Illud
autē, quod corrumpit, est actio eius
in se, aut non corrumpit, & qd ex
trinfeco intrat nos. Si enim eēt ge-
nerabilis, consequeret trāsmutatio-
nem, vt declarātū est supra in tracta-
tibus substantiæ, scilicet cū declarauit qd,
si aliquid fieret sine trāsmutatione,
tunc aliquid fieret ex nihilo. & ideo
intellectus, qui est in potentia, est quasi
locus istius intellectus, non quasi mā.
Et si actio istius intellectus, fm qd co-
pulari cū intellectu materiali, esset
nō generabilis, tunc actio eius esset
substantia eius, & nō haberet neces-
sitatē in hac actione, vt copularetur
cū intellectu materiali. Sed, cū fue-
rit copulatus cū intellectu materiali,
erit actio eius, fm qd copulatur cum
eo actio alia à substantia eius: & fuit
aliud, quod agit substantia, & est alij
non sibi. & ideo posse est vt aliquod
æternū intelligat aliquod generabi-
le & corruptibile. Si igitur iste intel-
lectus denudetur apud perfectionem
humanam à potentia, necesse est vt
destruat ab eo hęc actio, quę est alia
ab eo. & tunc aut non intelligemus
omnino p hunc intellectū, aut intel-
ligemus fm qd actio ei est substan-
tia ei, & impossibile est vt in aliqua
hora non intelligamus per ipsum.

Relinquitur igitur, est iste intellectus fue-
rit denudatus à potentia, vt intelligamus
per ipsum, fm qd actio est sub-
stantia eius, & est vltima prosperitas.

Manifestū itaq; est, qd p hęc
non oportet ideas esse. hō nanq;
hominem generat, singularis ali-
quē. Similiter ē in artibus. Me-
dendi enim ars rō sanitatis est.

*Manifestū est igitur, quod nul-
lo modo indigemus propter hoc vt
forma sint. homo enim generat ho-
minem, quod est vnu: vnde homo
ex hominibus. Et secundum hoc in
artificijs. ars enim Medicina est
ratio sanitatis.*

Cū declarauit, qd causarū quorū-
dam sunt agentes, & sunt præceden-
tes ad esse, & quædā sunt partes rei,
& sunt cum ea, dicit, qd manifestum
est qd nihil cogit nos dicere formas
Platonis. quoniam, cū illud, quod
fiet, fiat ex conuenienti in nomine;
nulla est indigentia vt formæ sint:
homo enim generatur ex homine,
& equus ex equo; & vnum ex vno,
& particulare ex particulari, nō par-
ticulare ex vniuersali, sicut dicit di-
cens formas esse. ita enim est de na-
tura, sicut de arte: Ars enim agens sa-
nitatem est forma sanitatis existens
in anima Medici. & sicut artifex, cū
agit, nō indiget exemplari, ad quod
respiciat cū agit, cū illud, quod
habet de forma illius quod fit, suffi-
ciat ei in actione, ita est de nā agen-
te, scilicet qd non agit, nisi fm qd habet for-
mam illius, qd fit. & ideo necesse est
vt conueniens fiat ex conuenienti. The-
mistius autē dicit hunc sermonē esse
sufficiētē, sed dicit ipsum oblitū fuisse
æalia, quę sunt ex non similibus.

Vespe

Ch. p. tertij
de Anima.
li. com. 10

Digressio
in qua pri-
inducunt
vba Theo-
philij, con-
tra Aristote-
negantes
ideas.

Metaphysicorum

- G** Vesp̄ n. videntur fieri ex corporibusequorum mortuorū, & apes ex corporibus vaccarū mortuarum, & ranę ex putrefactiōe aquę, & muscilioes ex vino corrupto. natura .n. non facit ista ex similibus in forma. & nos beneficimus, q̄ in spermate cuiuslibet animalis & plantę sunt proportionēs proprię, & rōnes quibus, ea quę generant ex eis sunt animalia propria, aut plāte proptiē: ita q̄ ex sp̄mate hōis non fit equus, neq; equi homo: neq; ex semine alius plantę alia planta, neq; sunt reſpondentia istis proportionibus in eis, ex quibus generantur ista animalia, nisi in natura fuerint positę prius. p̄portiones habiles ad faciendū quācūq; speciē possibile in speciebus animalis, cū inuenerint naturam convenientē, vt aliq̄d animal fiat ex ea. D. & non decipiatte vilitas animalū talū. & cogita q̄ maius mirū est de scientia operantis aliq̄d de luto, q̄ de sc̄ia eius in faciēdo aliq̄d ex auro, & si tu bene consideraueris de animalibus maioribus istis, inuenies, q̄ processus naturę in eis est talis processus. Necesse. n. est vt proportionēs & formę eius sint in natura, fm quas facit id, qd facit. Hō. n. quamuis generet ab homine, tñ pater nihil facit in compositione eius, quia est impossibile vt sit melior: sed oportet vt sit talis dispōis per illud qd positum est in natura cuiuslibet substantiarū ex proportionibus & formis. Ats aut nihil facit in corpore, nisi in extremitatibus unū, natura vero in ipso corpore toto. & nō est mirum, quamuis natura nō intelligat aliquid de hōi, & tñ facit hoc inducendo aliquam intentionem. & hoc demonstrat q̄ aliquid rememorat ipsam de causis nobilioribus, vt anima, quę est in terra: de quo Plato dicit, q̄ fit ex Dijs secundis, & Arist. ex Sole & orbe declin. & ideo facit illud, qd facit, inducendo se paulatim ad intentionem, quę agitur, & ipsa non intelligit intentionem: sicut videmus homines loquentes futura, & nihil intelligunt de eo, quod dicunt. & vlt̄ necesse est vt in natura sint proportionēs, & formę, cū in generatione rei indigeatur suo simili. sed oīa, q̄ generantur, non habent simile, ex quo generantur: sed cū indiguerimus aliqua forma, tunc aliqua actio est, & sciēmus, q̄ non fit per ipsam solā: & sic fiet ipsa forma, quali esset latens in aliqua re. & in rei veritate latet in natura generante hæc igitur sunt verba Themistij. Et apparet, q̄ iste nō intelligit quō fit generatio, & quid est dicere, q̄ generatum fit a conuenienti in definitione & substantia. Cū. n. intellexit, q̄ generatum fit de nouo a cōuenienti, i. q̄ creat formā eius, & ponit eā in materia, quasi esset aliud in materia, fuit necesse apud ipsum, vt n. rebus nālibus sint formę creantes animalia, & plantas, & generata ex putrefactione, i. formę dantes animato creationē, & lineationem, & animā. Et contingit in istis formis, si agens fuerit cōueniēs, vt sint animę, aut abstractę, aut nō abstractę. sed, si animę fuerit nō abstractę, & fuerint in instrumentis propriis (& in istis formis generationibus formas animalū generatorū ex putrefactione non apparet) neq; subiecta propria sunt abstracta. aut aliq̄s dicit, q̄ sint nō abstractę, & nō habent de instrumentis, nisi principū, i. calorem animale. & si istę fuerint

Nota de
Prophetis.

Reprobatio
Themistij.

M

A fuerint hmoi, erunt factæ. A quo igitur fiunt tales formæ? & omne factum a conueniente fit. & ideo putatur, qd iste sermo coget formas dicere esse. Et hoc non tantum contingit in animalibus, qd fiunt ex putrefactione, sed in seminibus. Cum.n. dixerimus, qd necesse est in seminibus vt sint virtutes, & formæ similes rebus artificialibus, quæ agunt ea, qd habent semina, & posuerimus eas factas, continget vt habeant alias formas, a quibus fiant. quapropter necesse est formas abstractas esse. Vnde quidam dicunt, qd omnes formæ substantiales fiunt a forma abstracta extrinseca, quæ dicitur a quibusdam dator formari. & dicitur, qd hæc est intelligentia agens. & rōcinatur sup hoc, qd virtutes actiue sunt quatuor qualitates, calor, frigus, humidum, siccū: & qd nihil est in materia agens, nisi ista, quæ agunt sua similia. Formæ autem substantiales nō agunt in quibusdā. ignis.n. cum fecerit alium ignem similem sibi ex corpore graui, tunc forma substantialis, quæ est in eo, v.g. leuitas, non agit in illo corpore graui, qd fecit ignem, aliā leuitatē similem sibi, cum aperte fuerit dictum in lib. peri Geneseos, qd nulla ē in igne virtus agēs, nisi calor. Et, cum ita sit, cū forma ignis sit in corpore cōbusto ab alio igne, necesse est, qd hæc fiat altero duorum modorum: aut vt forma ignis fiat in corpore cōbusto consequens factionē caloris ignei in eo, sicut actiua consequunt formas, & hoc est inconueniens. & contingit fm hoc vt fiat forma ex non forma. & hoc nō dicunt in anima & in omnibus formis substantialibus. & dicitur, qd nō videmus aliam fieri ex alia,

sed ex non alia Si igitur factio fit ex conuenienti, necesse est animā abstractam esse, ex qua fiunt istæ animæ. Et hoc iam aperte dicit Them. in suo lib. de Anima, cū locutus fuit de intellectu, sicut dicit, cū dicit qd ista anima est illa, quam Plato dicit fieri a Dijs secundis, & Arist. a Sole, & orbe decliui. Et ista quæstio est valde difficilis. Et nos dicemus in hoc fm nostrū posse, & fm propōnes, quas habemus de snia ipsius Arist. quæ est vt dicit Alex. minoris dubitationis osium sniari, & magis conueniens vt sit vera. Dicamus igitur, qd omnes dicentes agēs aliqd esse & generationem esse vñt, sunt bipartiti & valde cōtrarij, & habent medios, & quidā eorū sunt dicentes latitationē, & contrarij eorū sunt dicentes creationē. Dicentes.n. latitationem dicunt, qd qdlibet est in quolibet: & qd generatio est exitus rerum abinuicē: & qd agens nō est, nisi extrahens & distinguēs eas abinuicem. qd autē agens apud istos non est nisi mouens, manifestū est. Dicentes autē creationem, dicunt, qd agēs creat totum ens de nouo ex nihilo, quod non habet necesse ad hoc vt sit materia, in quam agat, sed creat totum. & hæc est opinio Loquentium in nostra lege, & lege Christianorum: de qua Ioannes Christianus opinabatur, qd possibilitas non est nisi in agente, vt Alpharabius narrauit in libro de pñibus transmutatis. Opiniōes autē mediæ inter istas duas videntur reduci in duas: quarum vna diuidit in duas, & sunt tres. Istæ quidem tres conueniunt in hoc, qd ponunt generationem esse transmutationem in substantia, & qd nihil generat ex nihilo,

Snia Arist. minoris dubitationis osium sniari, & magis conueniens vt sit vera. idē. l. conl. cō. l.

F Opio Christianorū, & Saracēnorū, & in deorum.

Lq

Oratio Aui. potiuscol. B. edē, seu. autē for. natura.

Metaphysicorum

G *ſc*q̄ neceſſariū eſt in generationē ſub-
iectum eſſe, & q̄ generatum nō ſit
niſi ab eo, qđ eſt ſui generis in for-
ma. Vna autem iſtarum opinio ū
eſt, q̄ agens creat formam, & ponit
eam in materia. Et iſtorum quidā
dicunt, q̄ illud agens non eſt in ma-
teria omnino, & vocant ipſum da-
torem formarum: & Auic. eſt de il-
lis. Quidam dicunt, q̄ illud agens
inuenitur duobus modis, aut abſtra-
ctum à materia, aut non. illud autē,
quod eſt nō abſtractum apud eos,
eſt ſicut ignis, qui facit ignem, & ho-
mo generat hominē. Abſtractum

H vero eſt illud, quod generat anima-
lia & plantas, quæ hunt non à ſimi-
li. Et hæc eſt ſententia Themiftij, &
forte Alpharabij, ſm q̄ apparet ex
ſuis verbis in duabus philoſophijs:
quamvis dubitet in ponendo hoc
agens in animalibus generatis à pa-
tre & matre. Tertia autē eſt opinio
Ariſt. & eſt, q̄ agens non facit niſi
compoſitum ex materia & forma.
& hoc fit mouendo materiā, & traſ-
mutando eam, donec exeat de ea il-
lud, quod eſt de potentia in ea, ad il-
lam formam in actū. Et in iſta opi-
nionē eſt quædam ſimilitudo dicen-

I tis, q̄ agens non agit niſi ordinādo
ſegregata, & eſt ſententia Empedo-
clis. & nos dimiſimus hanc ſniam
de agente, cū dicimus ſententias
hominum. ſed agens apud Ariſto.
non eſt congregans inter duo in rei
veritate, ſed extrahens illud, qđ eſt
in potentia ad actum, & quali con-
gregat inter potentiam & actū, ſin-
ter materiā & formam, ſm q̄ extra-
hit potentiā ad actum, nō deſtruen-
do ſubiectum recipiens potentiā: &
tunc efficiunt in compoſito duo, ſc
materia & forma. Et etiā aſſimila-

tur creationi, in quantum illud, qđ **K**
eſt in potentia, ſit in actū: ſed diſ-
fert à creatione, quia non conuenit
per formam ex nō forma. & ſimili-
ter aſſimilatur latitationi aliquātū-
lum. & oēs dicentes creationē, aut
latentiam, aut congregationem &
ſegregationē, hoc intendebāt, & nō
potuerunt pertingere ad illud. In-
tentio igitur ſermonis Ariſt. q̄ con-
ueniens ſit à cōueniente, aut prope
conueniente, non eſt q̄ conueniens
agit per ſe & per ſuam formā, for-
mā ſibi conuenientis: ſed eſt dicere,
q̄ extrahit formam ſibi conuenien-
tis ex potentia in actum, & non eſt **L**
agens, quia adducit in illam materi-
ā aliquid extrinſecū. Et ſic eſt in
hoc de ſubſtantia, ſicut in alijs acci-
dentibus. calidum. n. non inducit in
corpus calidū calorem extrinſecū,
ſed facit calidum in potentia eſſe ca-
lidum in actū. Et ſic eſt de magni-
tudine conſequentē generationē,
ſc q̄ magnitudo, cū fuerit tranſmu-
tata apud generationem ex quanti-
tate in quantitātē aliam non tranſ-
mutabitur ex quantitate aduenien-
te ex extrinſeco. Et ſimiliter motus
localis non eſt veniens ab extrinſeco
à motore. & ideo non eſt neceſ-
ſe, vt agens omnino ſit conueniens **M**
ſm omnes modos. Generans igitur
animam nō eſt dicere, q̄ ponit ani-
mā in materia, ſed q̄ extrahit illud,
quod eſt anima potētia, ad eſſe ani-
mā in actū. Vnde ignis generatur à
motu, ſicut ab igne. Et intentio p- **Vide. 2. ec**
portioū & formarum exiſtētium **4. cō. 42.**
in generantibus animalia eſt, quia
extrahunt proportionē & formas,
quæ ſunt in materia ex potentia in
actum: & omne extrahens aliquid ex
potentia in actum, neceſſe eſt vt in.

co

Opio Aui.
de qua dicit
ipſum l. 9.
Meta. ſup.
cap. 4.
Opio The.

Opio Ariſt.

Agens apud
Ariſt. nō eſt
cōgregans i-
ter duo in
rei verita-
te: ſed ex-
trahens illud,
qđ eſt in po-
tentia ad
actū. Vide
com. 11. R.
Metaphy.

Virtutes
quæ sunt in se-
minibus, si-
sunt actu
animarum.
Vide Idem.
A. Me. c. 31.

A eo sit aliquo modo illud, quod extra-
hit, non quod sit ipsum secundum omnes modos.
Virtutes igitur, quæ sunt in semini-
bus, quæ faciunt animata, non sunt
animatæ in actu, sed in potentia: si-
cut domus, quæ est in anima. Aedifi-
catoris, est domus in potentia non in
actu. Et ideo Aristoteles fecit assimilationem
de istis virtutibus ad virtutes
artificiales, & dicit in libro de Anima-
libus, quod istæ virtutes diuinæ sunt, cum
habeant potentiam dandi vitam, & sunt
similes virtutibus, quæ dicuntur in-
telligentiæ, quia adducunt ad finem.
B Et, quia ista semina non faciunt hoc,
nisi per calorem, qui est in eis, & ca-
lor ignis non facit nisi calefactionem
aut desiccationem, non figuram, neque
formam animatam, dicit Aristoteles in libro
de Animalibus, quod iste calor non est
ignis, neque igneus. Ignis enim corrumpit
animalia, non generat, iste autem ca-
lor generat. & ideo versus similis calori
artificiali, quæ ars mensurat ad ali-
quam operationem. & iste calor ha-
bet formam, qua conservatur in sua me-
sura, & ista forma non est anima in
actu, sed in potentia: & est quam
Aristoteles assimilavit arti & intellectui. &
ideo vocat calorem istum calorem
animæ non animatum. & iste calor est
in seminibus, & fit ab habente semine
& à Sole. Unde Aristoteles dicit, quod homo
generatur ex homine & Sole: & factus
est ille calor ex terra, & aqua ex ca-
lore Solis admixto cum calore alia-
rum stellarum. Et ideo Sol & aliæ stel-
læ sunt principium vitæ cuiuslibet
vivi in natura. Calor igitur Solis &
stellarum diffusus in aqua & terra,
generat animalia ex putrefactione
nata, & versus omnia, quæ fiunt ex non
semine: non quod illic sit anima in actu
inuicta in orbe declivi & à Sole, si-

Dia inter
calore ele-
mentalē &
coelestē. p
quo vide
1. de Gene-
alibus. ca. 3
& 1. ca. de
substantia
orbis. & 4.
Co. c. 31.
Sed videtur
positum 1. 7.
Physicorum
c. 19. Vide
contra. Zi.

* a. Linus
da ex.

cut narrat Themistius. & omnia ista de
clarata sunt in libro de Animalibus.
ergo calores generati ex caloribus
stellarum generantes quamlibet speci-
em specierum animalium, habet
mensuras proprias illius caloris ex
quantitatibus motuum stellarum, &
dispositionibus earum adinuicem in
propinquitate & remotiōe. Et ista
mensura provenit ab arte diuina in-
tellectuali, quæ est similis uni for-
mæ unius artis principalis, sub qua
sunt artes plures. Secundum hoc igitur
est intelligendum, quod natura fa-
cit aliquid perfecte, & ordinate, quā-
vis non intelligat, quasi esset reme-
morata ex virtutibus agentibus no-
bilibus ea, quæ dicuntur intelli-
gentiæ. Istæ autem proportionem, & vir-
tutes quæ fiunt in elementis à moti-
bus Solis & aliarum stellarum, sunt
hæ, quas reputat Plato esse formas,
& eas intendit: sed longe respiciebat
eas, quapropter dicit formas esse.
Aristoteles autem sustentat super hoc, scilicet quod agens
non inuenit formam, creando eam.
quod, si creasset eam, tunc aliquid fie-
ret ex nihilo. & ideo forma apud ip-
sum non habet generationem, neque
corruptionem, nisi accidentaliter, scilicet per
generationem & corruptionem com-
positi. & cum homo conservauerit hoc
fundamentum, nullus error accideret.
Imaginatio ergo super creationes
formarum induxit homines dice-
re formas esse & datorem esse for-
marum: & induxit Loquentes triū
legum, quæ hodie quidē sunt, dice-
re aliquid fieri ex nihilo. & cum Lo-
quentes nostræ legis opinabatur quod
agens agit creando formam ex nihi-
lo, & nullum hominū agens viderunt
hic, dixerunt unum agens omnia
enim sine medio, & quod actio istius
Meta. cum co. Auer. QQ

E

Rō & fun-
damentum
F
opinionis
Aristo.

Contra lo-
ges.

Vide cōtra
mille 9.
Me. c. 7

Metaphysicorum

G agētistrāsit in vno instāti in actiones contrarias & conuenientes & in finitas: ita q̄ negant ignē comburere & aquam humectare, & dicunt oīa ista indigere creatione. Sed corpus non creat corpus, neq; facit venire in corpore aliquā dispositionē adeo q̄ dicunt q̄ homo, cū mouet lapidem expellendo, nō est mouēs, sed illud agens creat motū. & negauerunt pp̄ hoc potentiā esse. & error istorum est manifestus. Istis et hominibus accidit mirabile. Dicūt enim q̄ agens non pōt priuare aliquid: actio. n. agentis nō est nisi in

H inueniendo, non in priuando. Considera igitur, quō reputant esse impossibile, q̄ agens trāsmutet ens ex esse in non esse, & nō reputant esse impossibile ex non esse aliquid esse. Si igitur aliquis dixerit quō agens facit priuationes? Dicemus sicut facit inuenire, & est extrahere illud, qđ est in potentia in actum. Generatum enim in actu est corruptū in potentia. & oīs potentia non exit in actum, nisi pp̄ extrahens, qđ est in actu. Si igitur potentia nō esset ens, non esset agens omnino. & si agens non esset, nihil esset hic omnino in actu. Et ideo dī, q̄ omnes proportionēs, & formæ sunt in potentia in prima materia, & in actu in primo motore: & assimilatur aliquo modo esse eius, quod sit in anima artificis. Reuertamur igitur ad nostrum locum.

Quot, quibuscunq; modis sensibilibus rerum principia eadē dici possint, & quibus minime. Cap. 4.

Causæ vero, atq; p̄cipia quodam quidem mō alia aliorū sunt, quodam vero

mō non, siquis vlt̄ dicat, & fm̄ proportionem omnium eadē. dubitare nāq; quispiam possit, vtrum alia, an eadē principia et elementa substantiarum sint, & eorū, q̄ ad aliquid sunt. & eodē modo in quolibet p̄dicamento. At absurdū est, si omnīū eadē sunt. ex eisdē. n. erit ad aliqd et substantia. Quid igitur hoc erit? p̄ter. n. substantiam, & alia, q̄ p̄dicantur, nihil cōq̄ est. prius aut̄ elementum est, q̄ ea, quorū est elementum. At vero nec substantia eorum, quæ ad aliquid sunt, elementū est, nec aliquid horum substantiæ.

Et principia sunt rerum diuersarum, & causa, & sunt sicut hō debet dicere vniuersaliter omnia eadem proportionaliter. Et debet homo dubitare, vtrum materia & elementa substantiarum, & relationū, et omnium p̄dicamentorum sint similiter eadē. Sed est inconueniens, si principia sint eadem, substantia autem & relatio erunt ex eisdem, ex eo quod hoc non erit ens, quoniam inuenitur extra substantiam, et illa alia aliquod vniuersale, & elementum quā illud, quod est elementum eis. Et substantia non est elementum rerum relatiuarum, neque istæ etiam substantiæ.

Ista q̄stio iam inducta est in principio istius artis, & modo iteratā ad dissoluendū eā. & est qđ, verum prin-

A principia & elemēta decē p̄dicamētorū sint eadē, aut diuersa. Et primo ponit fm quē modū sunt eadē, & dicit, q̄ causā, & principia p̄dicamentorū, quāuis sint rerū diuersarū, bene pōt hō ponere ea eadem fm proportionalitatē. Et quia hoc non apparet, nisi cū fuerit declaratum, q̄ non sunt eadē simp̄r, neq; diuersa simp̄r, incēpit declarare hoc, & dicit: Et debet hō dubitare, &c. i. & sunt eadē fm proportionalitatē, non fm definitionē: quia hō debet dubitare, utrū elemēta substantiē sint elemēta relationis & aliorū, aut non. Sed est inconueniens, vt sint eadem, tunc enim substantia & relatio erunt sub eodem genere. Et dicit p̄prie relationem: quia est debilioris esse alijs p̄dicamentis: ita q̄ quidā reputauerūt ipsam esse ex secundis intellectis. D. incēpit dicere impossibile consequens hanc positionē, & dicit: ex eo q̄ hoc non erit ens, qm̄ inuenit̄ extra substantiam &c. i. & sequit̄ ex positione eorū, vt sub vno genere sit natura v̄s alia a quolibet decē p̄dicamentorū, & est nā cōis. Et quia aliquis pōt dicere, q̄ si ista natura nō fuerit decē p̄dicamenta, possibile est vt sit vnū eorū, s. substantia, cū existimārū est, q̄ substantia est principium, & elemētū aliorū: & cū oīa existant in substantia, & substantia antecedit ea in definitione & alijs modis, dicit: Et ē substantia nō est elemētū rerū relatiuarū, neq; ista ē substantiā. i. & imposse est ponere, q̄ substantia sit elemētū relatiōis & aliorū, & tacuit impossibile, qm̄ manifestū est. Manifestū est n. q̄ elemēta substantiæ sunt substantiæ, & elemēta relationis relatio. Et, si substantia

esset elemētū relationis & aliorū, D. cōtingeret vt oīa essent substantia. omne. n. cuius elemētū est substantia, est substantia. Et similiter est imposse ponere vnum aliorū esse elemētū oīum, v. g. relationē. contineret. n. omnia esse relatiua: & cōtingeret, vt in aliqua hora dissolueretur substantia in relationē, aut relatio in substantiā. & hoc contingit in genere, quod est in materia, non in eo, quod est in forma.

Idem. 2. de
Ala. cō. 2.

Item, quo modo continget oīum eadem esse elemēta: nulum enim elementorum idem potest esse ei, quod ex elementis componitur. veluti ipsi B A, ipsum B, aut ipsum A.

E

Et etiam, quomodo est possibile vt omnia elementa sint eadem? nullum enim elementorum possibile est vt sit illud, quod est compositum ex elementis, vnum. Verbi gratia, vt A sit B quoddam.

Manifestatio istius sermonis est, 2. q̄ elemēta decem p̄dicamentorum imposse est vt sint eadē. contingit. n. vt elemēta & compositum ex elemento sint idē. Et Alex. dicit, q̄ ista ratio est probabilis. non n. contingit ex nō illius, cuius est elemētū vt sit cū eo idē. elemētū. n. cū eo, cuius est elemētū, est eiusdē naturæ: sed tamen elemētum in illa natura est simplex, & elementarum compositum. hoc igitur non contingit, nisi ponendo elemētum esse vnum illotum, & esse elemētum omnium tunc. enim contingit vt elemētum, & elementarum sint idem. & hoc non videtur ex suis verbis. Et ideo dicit Alex. forte inten-

Expō Ale.

QQ ij debet

Metaphysicorum

Gdebat q, si elementū omnium prædicamentorum fuerit aliquod ens aliud à prædicamentis, necesse est vt habeat etiā elementum. Omne n. habet elementum: aut igitur illud elementū habebit elementum, aut elementum & elementatum erunt idē. Et hoc, qđ dicit Alex. est et probabile. non. n. contingit, vt quidlibet sit ex elemento, cū oē ens aut sit elementum, aut ex elemento: nisi ponatur, q, oē ens i actu necesse est vt sit ex elementis. Si igitur omnia elementa sunt in actu, continget, vt oē elementatum habeat elementū. &

Hoc aut procedat in infinitum, aut elementum & elementatum erunt idē. Et hoc dissoluetur ponēdo, q, eorum, quæ sunt in actu, quedā habent elementa in actu, & quedā in potentia. & hæc dispositio est corporū simplicium, quæ sunt elementa cōpositorum. Themistius autem aliter exposuit, dicēdo q, si decē prædicamenta habeant elementū vnū aliud ab eis, necesse est aut vt sit extrinsecum ab eis, i. prædicatū de eis, aut intrinsecum in eis, i. q, oīa prædicantur de ea. Si extrinsecum, contingit vt aliquid præcedat substantiam & alia prædicamenta. Si autē intrinsecum, continget, vt compositum prædicetur de simplici, ex quo componitur: & tunc res prædicatur de suo elemento. Quapropter erunt idem hoc modo: ita q, vere prædicabitur syllaba de consonante & non consonante, quæ sunt elementa syllabæ. & vt runq; eorum est vna pars syllabæ. & hoc intendebat, cū dicit: vt a sit quoddam s. i. v. g. q, a non est consonans. & similiter est de dictionibus cū syllabis. Et inuenimus Alexan. post exponen-

tē hunc sermonē hac expositione. Et **K** in quadā scriptura inuenimus sic: Et est, quō est possibile dicere eadē esse elementa osum: i. cū hoc nomen ens demonstrat eis elementum cōe, i. cū hoc nomen ens demonstrat eis elementū in aliqua nā cōi: & demonstrat vnumquodque eorū: ergo ipsa sunt vera elementa.

Nec sanē vllum intelligibiliū, vt vnum vel ens, elementū est. hæc enim vnicuiq; compositorum insunt. nullum igitur eorū neq; substantia, nec ad aliquid erit. at necessarium est.

Nec, et ex elementis intellectus, ut de vno, aut de ente. hæc. n. duo existunt in omni composito. nullum enim eorum est substantia, aut relatio. sed necessarium.

Cū declarauit, q, impossibile est vdecem prædicamenta habere vnum elementum sensibile, vult declarare, q, neq; etiam erit ex intellectibus vlibus vnum & ens. i. q, nō potest aliquis dicere, q, vnum & ens sunt genera & elementa istorū, & q, sunt extrinseca ab eis. & hoc intendebat, cū dicit: Neq; et ex elementis, &c. D. d. hæc. n. duo existunt in omni composito. Et Alex. exposuit hunc sermonem duobus modis sic.

Ens. n. & vnum demonstrat simplicia sicut composita. si igitur elementum est vnum & ens, tunc simplex non est magis elementū compositi q, compositum simplicis: vt runq; n. est vnum & ens. Aut sic: Contingit enim vt compositum & simplex sit idem, cū hoc nomen vnū eodem modo dicatur de eis. D. d. & nullum eorum est substantia aut relatio,

Themistij
expositio.

Item & alia prædicamenta. Si autē intrinsecum, continget, vt compositum prædicetur de simplici, ex quo componitur: & tunc res prædicatur de suo elemento. Quapropter erunt idem hoc modo: ita q, vere prædicabitur syllaba de consonante & non consonante, quæ sunt elementa syllabæ. & vt runq; eorum est vna pars syllabæ. & hoc intendebat, cū dicit: vt a sit quoddam s. i. v. g. q, a non est consonans. & similiter est de dictionibus cū syllabis. Et inuenimus Alexan. post exponen-

Pria ex
suo Al

Secda ex
eiusdem
Pria e
sup vno
nullum

A relatio, sed necessarium, & Alex. dicit, qd oportet coniungere istū sermonem ad illud, qd dixit prius, & Et quomodo est possibile dicere eadem esse elementa omnium: nullum .n. elementorum, &c. i. dicit, qm hoc, quod dicit, nullum .n. eorū est substantia aut relatio, cōsequitur hunc sermonē: qm sermo eius est de elementis. Et dicit, & intendit per hoc quod dixit, nullum .n. eorū est substantia aut relatio. sed necessarium, q, si vnum & ens fuerint elementū substantiæ & relationis: elementū autem non est idem cū suo elemen-

tato: tunc substantia & relatio, & alia prædicamenta non erunt vnū, neq; ens, & si nulli eorū fuerit aut vnum aut ens, nullum eorum erit neq; substantia, neq; relatio, neque alia, qd .n. est non ens, non est. sed necessarium est, vt hoc nomen vnum dicatur de omnibus. Dixit: Et possibile est vt hoc, qd dicit, nullum enim eorum est substantia aut relatio, si de vno & de ente, si aliquis dixerit, qd aliqd istorum duorū est elementum compositorum, hæc .n. duo indigent ad hoc vt non sint eadem cū eis, quæ sunt ex eis, vt non sint in

C aliquo istorum generum. sed vni-quodq; istorum generum est vnū & ens. & ideo neq; vnum erit talis dispositionis sicut vnum, qd est in istis, neq; ens. sed est impossibile, vt vnum & ens sint extrinseca à decē generibus: sed necesse est q, si aliqd fuerit ens & vnū, vt sit in istis. qm, si elementata sunt substantia & quantitas & qualitas aut aliud aliorū: elementa autem sunt animalia: tunc nullum istorum erit ens, neq; substantia, neq; quantitas, neq; qualitas, neq; aliquod aliorum. sed hoc

est necessarium. necesse est, .n. vt elementa sint ex entibus. Si igitur aliqd istorum fuerit ens, & vnum, necesse est vt intret sub vno prædicamentorum. hæc sunt verba Alexā. Et abbreviatio eius, qd dicit in hoc capitulo, & in prædicto est, q, si decē prædicamenta communicent in aliquo, qd est elementum eorum, v.g. in vno & in ente: vnum autē & ens non dicuntur nisi de decem prædicamentis: necesse est, vt elementa sint hic prædicamenta. & hoc est in conueniens. continget .n. vt elementum & compositum sint idem. Et etiā vnum & ens sunt ex rebus vniuersalibus, & quæ non habent esse extra animā. & vniuersaliter vnū, & ens non demonstrat quodlibet compositorum, sed decem prædicamentorum. Quodlibet igitur prædicamentorum est non ens. de quo enim ens dicitur non ens dicitur. & sic nulla erit substantia, aut quantitas, aut qualitas, sed necesse est vt sint: ergo vnum, & ens non sunt vna natura communis alia ab eis.

Non sunt ergo omnium eadem elementa. An (vt diximus) quodam modo quidē sunt, quodam modo vero non. veluti fortassis corporum sensibilibus calidum, tanquam forma, & alio modo frigidū, vt priuatio. materia vero, qd primo per se potentia hæc erat, substantiæ vero, tum hæc, tum ea ex his, quorū hæc principia sunt: aut si quid ex frigido, & calido fit vnū, vt caro, aut os, necesse profecto est aliud ab his esse illud, qd factū est, horum itaq; eadem elemen-

E
Idē 10. Me
ta. c. 6. Ens,
& vnū nō
sunt vna
nā cōis a-
lia à decē
p̄dicamen-
tis. Idē su-
pra. c. 19. &
10. & 10.
Meta. 8.

Metaphysicorum

Cra, atque principia sunt, alia vero aliorum. Omnium vero ita quidem dicere non est, sed analogice. quæadmodum si quis dicat, quod principia sunt tria. forma, privatio, & materia. verum unumquodque horum circa unumquodque genus aliud est, ut in coloribus album, nigrum, superficies, lumen, tenebræ. aer: ex his vero dies, & nox.

Elementa igitur omnium non sunt eadem. Et sunt, sicut diximus, eadem uno modo, & alio modo non sunt, ut elementa corporum. quod autem est sicut forma calidum, alio autem modo frigidum privatio. materia autem illud, quod est in potentia hæc duo, primum per se. Substantia vero est illa, et quæ sunt ex istis, quorum sunt hæc principia: & si aliquid sit unum ex calido & frigido, ut caro & os. quod enim sit, necesse est ut sit aliud ab eis. istorum autem hæc sunt elementa, & principia, aliorum autem alia. Quod autem sic dicatur de omnibus, non est eis, sed oportet æquare comparationem. Ut si aliquis dixerit, quod principia sunt tria, scilicet forma, privatio, & materia. sed quodlibet istorum est diversum in unoquoque genere, in colore album, nigrum, superficies, planities, obscuritas, lumen, aer: & ex istis dies, & nox.

Cum induxit impossibilia cōtinentia, si principia decem prædicamentorum fuerint eadē natura, dicit: Elementa igitur oīum nō sunt eadem, i. iam igitur declaratum est, quod elementa decem prædicamentorum non sunt eadē, ita quod hoc nō ē ens dicatur de eis vniuoce. Et, cum declarauit, quod impossibile est quod elementa eorū sint eadem simpliciter: & etiā fuit manifestum per se, quod principia eorū non sunt diuersa simpliciter, sed quia prædicamēta accidentiū cōstituunt per substantiā, & quoddā eorū antecedit quoddam, dedit tertium modum verū, & est quia principia eorū sunt eadem proportionaliter. & dicit: Et sunt, sicut diximus, eadē vno mō, & alio modo nō sunt. & cū non sunt eadem simpliciter neq; diuersa simpliciter, necesse ē ut sint eadē vno mō, & diuersa alio. Dedit exemplum ad declarandū quod elementa sunt substantiarū. quæ dicunt proportionaliter in oībus prædicamētis, & d. ut elementa corporū &c. i. v. g. quod principia in substantia declaratiū est quod sunt tria, duo cōtraria, & subiectū: ut unum contrariorū est quasi forma & habitus, & aliud quasi privatio. quod autem est quasi forma, est sicut calor, qui est forma quorundā elementorū, s. ignis & aeris. illud vero, quod est quasi privatio est sicut frigidum, quod est forma terræ & aque. subiectū autem est illud, quod est in potentia hæc duo contraria, primo & per se. Et Alexander dicit, quod hic posuit priuationē, alioquo modo sub substantia, cum frigidum est illud, quod caret calore, & frigiditas in corporibus frigidis facit substantiam eorū. quapropter sunt in eis substantiæ contrariæ rebus,

Frigiditas
secundum
Alex. facit
substantiā
corpore
frigiditas
idē ē. Pl.
s. &c. s. l.
c. 10. &
Me. cō.

A rebus, in quibus sunt accidentia, scilicet frigidas & calidas non sunt substantię in rebus, quarum species non faciunt caliditas & frigiditas, sed alię virtutes, ut anima in animatis. D. d. substantia vero est illa, & quę sunt ex istis, quorū ista sunt principia. i. & cum ista sint principia substantię: & principia substantię sunt substantię: necesse est ut substantia dicatur de istis rebus, scilicet de contrariis, & materia, & de compositis ex eis, quorū ista tria sunt principia. D. d. & si aliquid sit unū ex calido & frigido, ut caro, & os. i. & si alię substantię fiunt ex istis corporibus simplicibus, necesse est ut formę earū sint alię a formis istorum. Generatū. n. aliud debet esse ab eo, ex quo generatur, quia habet aliam formā. Et intendebat demonstrare, quod principia propinqua in omnibus substantiis non sunt eadē, sed formę* simplicium alię sunt a formis compositorum, & materię eorū propinque alię a materiis istorum, sed tamen eadē sunt proportionaliter. In simplicibus autē sunt prima materia & formę contrarię substantiales, & in composito ex simplicibus virtus, quę est in simplicibus ad recipiendū formas compositas ex formis finalibus, & istis formis. scilicet igitur hunc modū possibile est dicere, quod principia substantiarū sensibilibus sunt eadem. Et, quia etiam inuenitur in alijs predicamentis quod assimilatur istis principiis, quę sunt in substantia, sed non sunt eadem. d. istorū autem hæc sunt elementa & principia, aliorū autē alia. id est substantiarum autē ista, quę diximus, sunt elementa & principia, alia autem præter substantias habent alia elementa sibi si-

milia. D. d. Quod autem sic dicatur de omnibus, & c. i. quod autem dicatur de omnibus, scilicet hæc tria, quę sunt in substantia, sunt principia aliorum predicamentorum, scilicet propinqua, non est sic: sed habent ista principia secundum comparationē & proportionem. i. quod in unoquoque predicamentorum accidentium inueniuntur principia, quorum proportio ad illa est, sicut proportio principiorum substantię ad substantiam, non quod habeant illam eandem materiā. D. d. exemplum, quomodo est ista comparatio vniuersalis in omnibus, & dicit: ut si aliquis dixerit, quod principia sunt tria, & c. i. & dicere est quod principia sunt eadem proportionaliter, ut dicimus, quod forma, & materia, & priuatio sunt principia decē predicamentorum, sed quę in substantia differunt ab eis, quę sunt cuiuslibet predicamenti. & similiter ea, quę sunt vniuersaliusque predicamenti, differunt ab alijs. Deinde dedit exemplum istorum principiorum in qualitate, & dicit: in colore album, nigrum, & c. i. v. g. quod principia colorum secundum formam & priuationem sunt album & nigrum, secundum autem materiam recipientem est superficies, quę est in potentia omnes colores. & principia noctis & diei secundum formam & priuationem sunt, lux & obscuritas, secundum autem materiam recipientem est aer, qui est in potentia luminosus & obscurus. Et intelligendum est hoc in principiis propinquis: in remotis vero possibile est ut principia substantię sint principia omnium.

QQ iiii Cum

* Formę simplicium sunt alię a formis compositorum. Vnde dicitur 7. Metaph. c. 60. b. i. Metaph. c. 12. & c. 1. de Gener. 84. & 3. cor. 67.

Metaphysicorum

G Cūm vero illæ non solum, q̄ insunt, causæ sint, verum et ex his, q̄ extrinseca sunt, illud qd̄ mouet, patet q̄ aliud est principium, aliud elementū, ambo vero causæ sunt, & principium in hæc diuiditur. quod autē vt mouens, vel sistense est, principium quoddā, & substantia est. Quare elementa qd̄ analogice tria: causæ vero, atq; principia quatuor. aliud vero in alio: & prima cā, vt mouens, in alio alia. sanitas, morbus, corpus: mouēs, ars Medendi. forma, inordinatio talis, lateres: mouens AEdificatiua. & nimirum in hæc diuiditur principium.

Et quia cause non tantum sunt in eis, quæ fiunt, sed ea, quæ sunt extrinsecus, manifestum est quod principium, et elementum diuersa sunt. quod autē mouet, aut sistit, est quasi aliquod principium. Elementa vero secundum aequalitatem, quæ est secundū convenientiā, sunt tria, causæ autē et principia sunt quatuor. et aliud alij est causa: prima etiam secundum quod est mouens aliud. sanitas, infirmitas, corpus: quod mouet, Medicina. forma. n. non ordinatur, sicut illud, quod mouet artem adificationis.

13 Cūm locutus fuerit de p̄cipijs, quæ sunt partes rei, scilicet forma & materia, vult loqui de extrinseco, scilicet motore, & dicit: Et quia causæ non sunt, &c. i. & quia causæ non omnes sunt partes rei cōpositæ, sed

etiam sunt aliæ causæ extrinsece, **K** quarum vna est mouens: & hoc nomen principium dignius est conuenire motori, & elementū conuenire intrinsecis: manifestū est, q̄ elementum & principium differūt inter se. Et d. hoc, quia causa dī de oībus: principium autē de extrinsecis: elementū vero de intrinsecis. Et iō d. in Phisicis, q̄ dispositio scientiæ in omnibus artibus habētibus principia & causas & elementa: quia intendebat per p̄cipia causas mouētes: & per causas, illud, quod est cōmune illis quatuor: & per elementa, ea quæ sunt in re. Et quia agens proprium est motori: agens. n. est mouens & faciens passionem, vt declaratum est in lib. peri Geneseos: mouens autē proprie nullam facit passionem: quapropter omne agēs est mouens, sed non omne mouēs est agens. D. quod autē mouet, &c. i. q̄ si de mouente & elemento dicatur principium, cum principij proprie dicatur de motore, Et in alia translatione inuenimus loco huius. manifestū est, q̄ principij & elementū sunt alia, & cāc vtriusq; manifestū est, q̄ principij differt ab elementō, & q̄ hoc nomen cā dī de vtroq; Et inuenit loco eius, qd̄ d. qd̄ autē mouet, &c. sic. & principij diuidit in duo, sicut illud qd̄ mouet & constituit, cū sit quasi aliqd̄ principij. Et in tertia translatione. & dicitur principium in istis. qd̄ autem mouet est principij. & manifestū est, q̄ intendebat demonstrare per hunc sermonē, q̄ hoc nomen principij cōe est eis. D. d. elementa verō fm aequalitatem, &c. & in alia translatione: Causæ autē et principia sunt quatuor, sed aliud alij: & p̄ia cā est quasi

Principij dī
gnū dī de
motore, &
elementū d
causis in-
trinsecis. l. dī
1. Met. c. 4.
& 1. Ph. c. 1.
Expō dī dī
1. cō. & c. 1.
primi. Ph.
Cōradier:
libi de cā
hic. & c. 1.
Phy. cō. 1.
Vidē cōtra
dictio. 26.
1. de Gene.
1. c. 41. &
1. Ph. cō. 3.
L

M

A quasi motor alius alij, sicut sanitas, & infirmitas, & corpus: & Medicina quod mouet, quāuis sit sine ordine, sicut ista sanitas, illud quod mouet ædificationem. i. Et iā declarātū est, q̄ principia & causæ sunt quatuor: & illud, quod est principiu & finis, est aliud ab eo, cuius est principiu, & q̄ mouens est aliud ab eo, quod mouet ab eo. D. d. exemplū causæ extrinsecæ, & d. sanitas, infirmitas, corpus: quod mouet, Medicina. i. & exemplū causæ, quæ est alia à causa, est Medicina, quæ mouet ad sanitatem, aut ad infirmitatē. Medicina **B** enim alia est à sanitate, & ab infirmitate. & quia forma sanitatis non est in aīa Medici materia, sicut est forma sanitatis, ideo forma sanitatis, quæ est in aīa Medici, non facit sanitatis actionē. qm̄, si ita esset, tunc Medicus esset sanus. D. & si sine ordine ista sanitas mouens ædificationem. i. q̄, si sanitas mouens non habet ordinationē sanitatis, quæ est in corpore, neq; forma ædificationis habet ordinē formæ domus. i. q̄ forma sanitatis, quæ est in aīa, non hēt actionē sanitatis, sicut habet formā sanitatis, quæ est in corpore. Et hoc intendebat, cū dicit in alia trāslatione: forma enim nō ordinatur, sicut illud, qd̄ mouet artē ædificationis. i. q̄ forma, quæ ē in aīa sine ordine, i. sine actione eius, quod est extra animam, vt forma ædificationis, q̄ mouet ad formam ædificati, quia non habet actionem formæ domus.

Cū autē mouens, in naturalibus quidē homo, in his vero, quæ à mētē fiunt ipsa forma, vel contrarium sit, modo quodam tres profecto causæ erūt, alio ve

ro modo quatuor: sanitas nanq; **D** quodammodo est ars Medendi, & Aedificatiua forma domus, & homo hominem generat. præter hæc item cuncta mouēs, tanquam omnium primum.

*Mouens autem in rebus naturalibus homo hominis, in eis autē, quæ sunt ex cognitione forma, & suum contrarium. quapropter causæ aliquo modo sunt tres, sicut & quatuor. Medicina enim est aliquo modo sanitas, & ars ædificandi forma domus, & hō generat hominē. **E** & ē illud, quod est extrinsecū ab istis, quod est principium omnium.*

Cū declarauit causas esse quatuor, vult declarare, q̄ aliquo modo reducunt in tres. & dicit q̄, cū quidlibet non sit, nisi à sibi conuenienti: vt homo generat hominē in rebus naturalibus, & forma artificialis facit aliā formā sibi similem, aut contrariā in rebus artificialibus: manifestum est, q̄ causæ reducuntur in tres, cū agēs & finis idem sint forma. Medicina enim aliquo modo ē sanitas, & forma domus aliquo modo est domus, & semen hoīs homo. & quia dispō vltimis mouentis omnia aliquo modo est sicut dispō mouentis propinqui, & primū mouēs mouet ad oēs formas: manifestum est, q̄ forma primi mouētis aliquo modo est oēs formæ: & hoc intendebat, cū dicit: & ē illud, quod ē extrinsecum ab istis, quod est primū. Alexander autē dicit, q̄ addidit hoc ad demonstrandū aliud principiu esse extrinsecum à motis, & cōe omnib; mouētibus. hoc enim principium,

fin

Forma primi mouētis aliquo modo est vltimis mouētis. videt̄ idē sup̄. c. 18. i. finis

Metaphysicorum

¶ secundum quod est commune & remotum, non est necessarium ut sit conueniens. & quia etiam primus motor, sicut declaratum est, non mouet nisi ad perfectionem. & quod est sic, non est necesse ut sit conueniens.

Et veritas est, quod primum principium non debet esse conueniens secundum modum, quo est principium proprium: & debet esse conueniens aliquo modo vniuersali. Et Themistius dicit, quod dicit primum motorem, ad inueniendum quod est aliud ab istis mouentibus propinquis, & quod illud est quæsitum in hoc sermone. & ita videtur mihi. Et Alexander dicit, quod dicere conueniens non verificatur, nisi in causis agentibus propinquis & essentialiter, non casu, scilicet in eis, quæ sunt ex causis agentibus, quæ fuerint propter aliquid. & iam prædixit, quod animalia, quæ fiunt ex putrefactione, sunt apud ipsum istius generis. & in sermone eius est quæstio, quæ per se est perferenda. Deinde & dubitandum est in hac propositione dicente, quod conueniens sit essentialiter ex conueniente: quia in corrigia nihil est tale quale illud, quod relinquitur

I ab ea in dorso. & est simile sermoni quod in setra non est signum abscissionis, quæ est in ligno. talia autem sunt instrumenta, non causæ agentes. & sermo eius non est nisi in causis agentibus. & ideo dicit quod abscissio, quæ facit setra, est in anima ferantis: & dolor, quæ facit corrigia, est in anima percutientis. Dicitur igitur quod ista propositio verificatur tribus conditionibus, scilicet ut sit in agente non in instrumento, & in propinquo non in remoto, & in agente essentialiter non accidentaliter.

Cum autem quædam separabilia, quædam inseparabilia sint, illa sunt substantiæ, propter quod hæc omniū causæ sunt: siquidem absque substantiis passionibus, & motus non sunt. deinde hæc erunt, anima fortassis, & corpus: aut intellectus, appetitus, & corpus.

Et quia quædam res sunt abstractæ, & quædam non abstractæ, illæ sunt substantiæ, & propter hoc inueniuntur ista causæ: quia extra substantias non inueniuntur passionibus eorum, neque motus. & post hoc erunt ista, anima forte, & corpus, aut intellectus, aut desiderium in corpore.

Cum declarauit, quod possibile est dicere causas prædicamentorum esse easdem proportionaliter, vult declarare, quod substantia aliquo modo est causa omnium. Materia enim, quæ est in substantia, est materia omnium prædicamentorum, & causa eorum. contraria enim similiter, quæ sunt in substantia, sunt causæ contrariorum aliorum prædicamentorum. & hoc iam declaratum est in tractationibus substantiæ. & hic facit rememorationem. Et intendit per abstracta substantias, quæ sunt subiecta nouæ prædicamentorum: & per non abstracta nouem prædicamenta. quasi diceret, quia prædicamentorum quædam sunt abstracta, & quædam non, abstracta sunt substantiæ, & non abstracta accidentia substantiæ. & hoc declaratum est. declaratum est enim, quod substantia accipitur in definitione eorum, & non econuerso. unde substantia videtur causa eorum.

Deinde

Documentum.

Quot conclusiones requiruntur ut veritatem propter falsam. quod conueniens sit à conueniente. vide est. 1. Caeli. 42. & 7. Metaphysicorum. 28.

A Deinde dedit causam, & d. & propter hoc, &c. i. & quia accidentia non separantur a substantia, videntur substantiæ causæ eorum, nullum enim accidens existit extra substantiam. sunt enim in rei veritate passionēs, & motus substantiarū. & hoc intendebat, cum dicit: quia extra substantias non inveniuntur passionēs, & motus eorum. i. quia ista non sunt nisi disponentes substantiæ, non sui ipsorum.

Et hoc intendebat in secunda translatione, cum dicit: & per hanc causam causæ omnium sunt ista: quia passionēs & motus non sunt extra substantias. i. & per hoc, quod diximus, causæ omnium sunt substantiæ, quia passionēs & motus impossibile est extra substantias.

B Er sciendum est, quod substantiæ sunt duobus modis: modus unus, in quo possibile est fugere accidentia: & alius sine aliquo accidente. primus autem est sensibilis: secundus autem intelligibilis. D. d. & post hoc erūt ista anima, &c. & dicit hoc, quia substantiarū quædam sunt naturales & quædam animatæ. animatæ autem videntur esse principia substantiarū naturalium. & quasi dicat. & post hunc sermonem dicamus, quod principia omnium substantiarū forte est anima, & corpus: aut intellectus ex anima, & desiderium unum. & innuit corpora cælestia. quia enim sunt principia animatarū & non animatarū, fuit necesse ut essent animatæ, & ut principia eorum sint corpus & anima.

C Et dicit forte, quia adhuc non est perfecte declaratum. Alexander autem dicit quod, cum narravit causas substantiæ, quæ est causa omnium, coniungit huic corpus & animam: aut quia ista sunt causæ animalium, aut quia opatur, quod hæc duo propriæ sunt sub-

stantiæ abstractæ. & ideo non dicit materiam, neque naturam, quia istæ sunt substantiæ non abstractæ. & ideo dicit forte, quia quidam existimaverūt animam esse abstractam, quæ anima apud ipsum non est abstracta, sed prima forma est abstracta. & intendit per omnia ista, corpora cælestia. D. & similiter intendit per intellectum primum movens corpora cælestia, & per desiderium animam, quæ est in corporibus cælestibus. & utrunque istorum est alteri propinquum. Er vniuersaliter apparet ex hoc sermone quod, cum dicit, quod substantia est principium aliorum entium, dicit quod principium substantiæ est anima, & corpus: aut intellectus & desiderium & corpus. & dimittit formas naturales & primam materiam, cum videntur esse causatæ a substantiis animatis: quia substantiæ animatæ sunt priores eis in esse: aut quia non sunt substantiæ in actu, sicut anima & corpus.

Itē alio modo analogice principia sunt eadē, ut actus, & potentia. verum hæc etiam in alijs alia, et alio modo sunt. In quibusdam enim idem quod actus, quod potentia est: ut vinum, aut caro, aut homo. Cadunt autem hæc in prædictas causas. actus namque est forma, si separabilis sit, & quod ex ambobus. priuatio etiam, ut tenebræ, aut ægrotans, potentia autem materia. hoc namque est, quod ambo fieri potest. Aliter autem actu, potentiaque differunt, quorum non eadem materia est, quorum non eadem forma: sed diuersa est, veluti huius causa, elementa, ignis, & terra, & materia:

Prima forma est abstracta apud Alex.

E

et

Metaphysicorum

¶ & propria forma, & si qd aliud extrinsecus est, vt pater, & pter hæc Sol, & obliquus circulus, quæ nec materia, nec forma, nec priuatio, nec eiusdē speciei sunt, verum mouentia.

Et etiā alio modo principia proportionaliter sunt eadem, vt potentia, & actus. sed hæc sunt rerū diuersarū diuersa, & modis diuersis. In quolibet enim inuenitur idem quandoq; in actu, quandoq; in potentia: vt vinum, aut caro, aut homo. Et cadunt ista et in causis prædictis. forma enim est in actu, cuius fuerit abstracta, & quod ē ex vitroq; est priuatio, vt obscuritas, aut infirmus. & in potentia materia. & hoc est possibile vt sit vtrunq;. Et alio modo est diuersum in actu & in potentia, in qua non est materia vna, & cuius forma non est eadē, sed diuersa. vt sunt elementa cause hominis, scilicet ignis, & terra, sicut materia: & forma propria: & aliud ex extrinseco, vt pater, & extra ista Sol, & orbis declinans, cum non sunt materia, neq; forma, neq; priuatio, neq; æquale in specie etiā, sed motor. in alia translatione loco istius capituli dicitur etiam idem.

16 Cum declarauit, qd possibile ē dicere qd oīa prædicamenta habēt eandem causam fm proportionalitatem, & sunt causæ, quas habent de forma, & m̃a, & priuatione, vult et declarare,

q hoc et habent de actu & potētia, ita qd principia omniū sunt actus, & potentia, & qd hæc et reducuntur ad formam, & ad m̃am. Et dicit: Et etiā alio modo, &c. i. & et possumus dicere, qd principia omniū prædicamentorū sunt eadem proportionaliter, alio modo à prædicto, sicut dicim' de materia, & forma, & priuatione.

D. d. sed hæc duo sunt rerū diuersarū diuersa, & modis diuersis. i. sed potentia & actus, fm qd inueniuntur in rebus diuersis, sunt diuersa, & habent respectū ad entia modis diuersis. i. quia potentia & actus, quæ sunt principia substantiarū, sunt alia à potentia & actus, qd sunt principia qualitatū. & sic de alijs. hæc autem sunt principia omniū, quia quilibet est aliqui in potentia, & aliqui in actu. & hoc intendebat cum dicit: In quolibet enim inuenit idem, &c. i. & hæc duo sunt vñ omnibus: quia quilibet ens aliqui est in potentia, aliqui in actu, v. g. vinum qñ est in actu, qñq; in potentia: & sicut caro, & hō.

D. d. Et cadunt ista et in causis prædictis, &c. i. actus enim reducit ad formam, qd est abstracta, aut ad illud, quod congregat ex m̃a & forma, & priuatione. vt obscuritas, quæ est in aere, ex priuatione lucis, & infirmitas, quæ est in corpore, ex priuatione sanitatis. D. d. & in potentia m̃a. & hoc posse est. vt sit vtrunq;. i. potētia aut reducitur ad materiam, de qua est possibile vt fiat congregatum ex ea & ex forma, s. compositum. potētia enim, quæ est in materia, est super indiuiduum compositū ex ea & ex forma. D. d. Et alio modo est diuersum in actu, &c. i. & etiam accidentia diuersa ab inuicem fm potentiam & actum pp suam diuersitatem

Nota qd o
act' & po
tētia sunt
principia
oīum p'di-
cament' op.

M

Actum in materia & forma, alio modo ab eo, ſm̄ quem diuerſantur paſſiua. D.d. vt elementa, &c. i. verbi gratia, q̄ mā hominis ſunt quatuor elementa, & motor propinquus pater, & remotus Sol & orbis decliuiſ. mā aut̄ hominis & patris, & formæ eorum ſunt eadem: Sol aut̄ & orbis decliuiſ non. Et intendebat quali per hoc declarare, q̄ ſicut actiua diuerſant in potētia & actu per diuerſitatem formarum & materierum eorum, ita et̄ actiua differunt à paſſiuiſ in potentia & actu p̄ diuerſitatem materierum & formarū eorū.

B Et, quia cauſæ actiuarū diſſerunt à cauſiſ et̄ paſſiuarum, ſ. quæ ſunt patreſ rei, & dicit: & Sol & orbis decliuiſ, cū nō ſunt, &c. i. cū nō ſunt forma hominiſ neq; materia eiꝛ. & dicit: neq; æquale in ſpecie: quia motor propinquꝛ ē æqualiſ in ſpecie, ſcilicet pater.

Præterea videre oportet, q̄ quædam eſt vlt̄ dicere, quædā minime. Omnium itaq; prima principia, quod actu primū, & aliud, quod potētia. At illa, quæ vlt̄a dicimus, nō ſunt. ſingulare.

C nanq; principium eorū eſt, quæ ſingularia ſunt. homo enim hominiſ vlt̄. ſed nulluſ eſt. verum Pelleuſ Achilliſ, cui autē pater. & hoc B ipſiuſ B A, ipſum vero B omnino ipſiꝛ B A ſimpliciter. Deinde formæ hæ, quæ ſubſtantiarū ſunt. verū aliorū alię cauſæ, ac elemēta, vt dictum eſt, eorum, quæ non in eodem genere ſunt colorū, ſonorū, ſubſtantiarum, quantitatiſ, niſi proportionaliſ. Eorū quoq; quę in eadē

D ſpecie ſunt diuerſa, non ſpecie, ſed qm̄ quæ ſingularium aliud, & tua materia, & forma, & qd̄ mouit, & forma, ac mea materia. Vniuerſali vero rōne eadē.

Et etiā conſiderandum eſt, quod quædam ſunt, quæ poſſumus dicere vniuerſaliſ, & quædam, quæ poſſumus dicere particulariter. Et prima principia habēt naturam, quæ eſt in actu. & hoc ē primꝛ. & aliud in potentia. Et illa vniuerſalia non ſunt, quoniam quod eſt indiuiduū, eſt iſtuſ indiuidui. homo enim eſt hominiſ vniuerſaliſ. ſed nulluſ. Sed Achilles Pelleuſ, & te pater tuuſ. & hoc B ad hoc B, vniuerſaliſ aut̄ B ad B ſimpliciter. Forma enim ſubſtantiarum alia ſunt cauſa aliorum, & elementa, ſicut dictum eſt ea, quæ nō ſunt in eodem genere, ex coloribꝛ, & contrarijſ, & ſubſtantiſ, & quantitate. Præterea quæ cōueniunt, & ea, quæ ſunt in eadē forma, & diſſerunt ſecunduſ formas, ſed quodlibet ſingulare ē aliud, & materia, & forma, & quod mouet, quāniſ non ſunt idem vniuerſaliſ.

Cū determinauit, q̄ principia ſunt eadem proportionaliter in omnibꝛ p̄dicamentis vult declarare, q̄ principia duobꝛ modis habent reſpectū ad reſ, vlt̄, & particulariter. & demonſtrat, q̄ veruſ reſpectuſ ē particulariſ, cū vlt̄a non habeant eſſe extra animā. Et dicit: Et et̄ conſiderandum, &c. i. & ſciendum eſt in hac

27
Vlt̄a non
hnt̄ eſ
extra anim.
Idē ſupra
ed. 4. et̄ 11.
& 14. Idē
3. Met.
ed. 10. &
1. Met. c. 6.
26. & 27.

Metaphysicorum

Hac cōsideratione, q̄ istę causę dan-
dę sunt in suis causatis v̄r, & parti-
culariter. v.g. q̄ sanguis menstruus
est materia hominis, & q̄ homo ge-
nerat hominem, & possumus etiam
dicere, q̄ Socrates generat Platonē,
& q̄ sanguis istius mulieris est ma-
teria istius individui. Deinde de-
monstrauit, q̄ verus modus est par-
ticularis, & dicit: Et prima p̄cipia
habent nām, &c. i. & p̄cipia prin-
cipalia sunt ea, quorū substantia est
aliquod ens in actū extra animam,
alia autē sunt ea, quę sunt in potentia
particularia. & primum p̄cedit hoc.

Et iste processus est, sicut dicit Ale-
xander in esse, * non in intellectu.
V̄sa autē sunt priora in intellectu
particularibus, quę, cū auferūtur,
auferunt particularia. vnde existi-
mantur v̄sa esse substantiæ. D. d.
post: Et illa v̄sa non sunt, &c. id est
& p̄cipia vniuersalia non existūt
extra animam, sed individuale hoc.

hoc enim indiuiduum ab alio indi-
uiduo generat. homo enim v̄r non
generatur ab hoīe vniuersali. D. d.
homo enim est hominis v̄r, &c. id
est, dicitur enim v̄r, q̄ homo gene-
rat hominem, sed nullum v̄r genera-
rat aut generatur, sed Socratem Pla-
to, & te tuus pater, & hoc B ad hoc

B, quamuis dicatur, q̄ B simpliciter
generat B simpliciter. Et q̄ residuū
est de hoc capitulo inueni diminutū
in expositione Alexan. & est:
Formę enim substantiarū aliz, &c.
id est, & cū cōsiderandę fuerint
causę & causata, v̄r inueniuntur for-
mę substantiarū diuersę in genere
esse causę rerum diuersarum in ge-
nere: & elementa diuersa in genere
rerum diuersarū in genere, v̄r cau-
sę rerum, quę sunt in diuersis gene-

ribus, v̄r causę elementorū contra-
riorum, & aliarum substantiarum,
quę sunt diuersę in genere. Et di-
cit hoc, quia causę aut erunt conue-
niētes in specie, & diuersę in nume-
ro, v̄r causa Socratis & Platonis: ab
cōuenientes in genere & diuersę in
specie, v̄r causa hominis & equi: aut
cōuenientes in genere, quod est v̄rū
proportionaliter, & diuersę in v̄ro
genere, sicut causę substantiarū dif-
ferunt a causis quātitatis & qualita-
tis. Et in alia translatione: & post
hoc, quia actiones substantiarū sunt
aliz causę aliorū, & elementa alio-
rum: sicut dictū est de eis, quę non
nō sunt in eodem genere colorū cō-
trariarū substantiarum quantitates.

Et hoc, quod dicit. Præterea q̄ con-
ueniūt, & ea quę sunt in eadem for-
ma, & differunt fm formā, dicit ip-
sum ad extrahendū ex substantiis
substantias, quarū causę sunt diuersę
in specie: & sunt ea, quorū causę sūt
diuersę in specie, & sunt in eodē ge-
nerē. causę enim istorū sunt eodē
in forma generali, & diuersę in for-
ma speciali. Et intēdit p hoc, quod
dicit in eadē forma, formā gene-
ralē. Intēdit p hoc, quod, dicit: &
differunt fm formā, formas specia-
lissimas, & intendebat, q̄ causę sub-
stantiarū, & substantię, quę differūt,
quędā differūt fm genus modo pro-
pinquo diuersitati causarū decem
p̄dicamentorū, & non dicunt esse
eodē, nisi proportionaliter, & nō v̄r
ea, quę sunt conuenientia in eodem
genere & in eadē forma. istę. n. sunt
conuenientes in forma generali, &
diuersę in forma speciali. D. d. sed
quodlibet singulare est aliud. i. sed
ea, quorū causę eodē sunt in specie,
sunt etiā diuersa in numero, & sunt
singula-

* Singula-
ria in eē p̄
cedūt v̄sa
sed v̄sa p̄-
cedūt sin-
gularia in
intellectu.
vide. 1. de
Alia 1. c. 8.

A singularia indiuidua, quodlibet enim istorum aliud est à suo compari in numero. & ex hoc intelligitur aliqua esse convenientia in suis causis in specie.

D.d.& materia,& forma, & quod mouet,&c.i.&cùm dicamus, quod materia,& forma, & motor sunt principia omnium rerum, non sunt eadem, eadem sunt sermone vlti. Et in alia translatione est: materia enim tua, & sanitas, & quod mouet hoc in sermone vniuersali sunt principia omnium entium. quoniam quamuis cum dicantur esse principia non eisdem modis, sed diuersis, tamen eadem sunt omnibus rebus vlti & proportionaliter. & quasi dicat: quoniam quamuis non sunt eadem secundum naturam, tamen sunt eadem sermone vniuersali, per quem describitur principium & causa.

C Quærare autem quænam principia, siue elementa substantiarum, ad aliquid, & qualitatum sint, utrum eadem an diuersa, patet quod, cum multipliciter dicant, vniuius cuiusque sunt, ac si diuidant, non eadem, sed diuersa, nisi quod aliquo modo eadem. analogice namque eadem: quia materia, forma, priuatio, mouens, ac illo modo substantiarum causæ, quasi omnium causæ sunt: quia peremptis, perimunt. Præterea quod primum actu est, illo vero modo alia prima, quæcunque contraria, quæ nec vlti genera, neque multipliciter dicunt, item & materiæ.

Quoniam autem questio nostra, quæ sunt principia, & elementa substantiæ, relationis, & quantitatis, utrum sint eadem aut diuersa,

manifestum est, quod sunt quæ dicuntur multis modis in quolibet. et cum diuidatur, non sunt eadem, sed diuersa, præter hoc quod sunt omnium etiam. sic autem sunt eadem secundum aequalitatem comparationis forma mouens. & sic etiam causæ substantiarum, sicut similia eorum omnium, quæ auferuntur cum illa auferuntur. Et etiam primum in perfectione. & sic aliud, & prima omnia, quæ sunt contraria, quoniam ista non sicut genera dicuntur, neque multis modis, & etiam materia eorum.

Cum quæ sint principia prædicamentorum an sint eadem, aut diuersa, & declarauit modum, quo sunt eadem, & quo sunt diuersa: amplius, & quod principia substantiæ sunt aliquæ, sicut principia aliorum prædicamentorum, vult colligere hæc dicendo: Questio autem nostra, utrum principia substantiæ sint eadem aut diuersa, manifestum est, quod sunt diuersa, cum multipliciter dicat hoc nomen principium de vnoquoque istorum. sed tamen non est intelligendum ex hoc, quod secundum æquiuocationem puram dicatur, & hoc intendebat, cum dicit multis modis. Et in secunda translatione dicit: manifestum est, quod dicitur multis modis vniuersalibus. & addit vltibus, cum sit talis dispositio significationum nominum, scilicet quod significant intentiones vlti in quæstis. De particulari enim non fit demonstratio: quamuis ipsi tamen sit ens in rei veritate. Deinde confirmauit hoc, & dicit: & cum diuidatur, &c. Id est

F De particulari non est demonstratio. Id est 7. Metaphysicæ. 11. Solus particularis ens in rei veritate. Id est supra cō. præcedenti. Id est 2. de Genesi com 19.

Metaphysicorum

G igitur et apparet quod, cum hoc nomen principium diuidatur, scilicet in formam, et priuationem, et materiam, et mouens, non videbitur significare idem in quolibet eorum sed diuersum. Forma enim in substantia differt a se in alijs predicamentis. et sic priuatio, et materia, et mouens. Et, quia non perfecte differunt, scilicet quia non pura æquiuocatione dicuntur hæc principia de eis, dicitur propter hoc, quod sunt omnium, etc. id est propter hoc quod vident eadem secundum comparationem et respectum, v. g. quod respectus forme substantiæ ad substantiam est sicut respectus forme qualitatatis ad qualitatem, et quantitatis ad quantitatem: quauis non idem significet forma in vnoquoque eorum. et sicut de priuatione, et materia, et motore. ista igitur principia de eis dicuntur in respectu. Et puto, quod sermo eius fuit diminutus, cum dicitur forma mouens. debebat igitur dicere forma, priuatio, materia, mouens. D. d. et sic etiam causæ substantiarum etc. id est et etiam causæ substantiarum videntur esse causæ causarum aliorum predicamentorum, similitudinem casualis substantiarum. et signum eius est quod, cum causæ substantiarum auferentur, auferentur et causæ aliorum predicamentorum. materia igitur est casualis materiam ceterorum predicamentorum. et sicut de forma, et priuatione, quæ est in substantia, et in mouente. Et hoc intendebat, cum dicitur in secunda translatione: et iste modus, qui est in substantijs, est quasi causæ omnium, quia corrumpuntur, cum illa destruantur. et sic secundum istum modum possumus dicere, quod causæ substantiæ sunt causæ omnium predicamentorum. Et hoc est, quod intendebat declarare de prima materia. cum enim declaratum fuerit, quod causæ substantiæ

sunt causæ omnium entium, et fuerit declaratum quæ sunt causæ generum substantiæ corruptibiliū et incorruptibiliū, tunc declarabuntur causæ vltimæ entium, in eo quod sunt entia. et hoc intendebat declarare in hoc tractatu. et ideo perscrutatus est primo de principijs substantiæ. D. d. Et est primum in perfectione. et intendit per primum in perfectione causam propinquam, quæ respicitur in esse: et est causa agens causæ, quæ est ei propinqua. et intendit, quod est ista causa de omnibus proportionate. D. d. et sic aliud, et prima omnia, quæ sunt contraria. id est et alio modo dicitur de eis, quod contraria præcedunt omnia, id est quod sunt principia omnium alio modo ab eo, secundum quem dicuntur genera, quorum nomina sunt vniuoca, et ab eo, secundum quem dicuntur nomina equiuoca. id est quod, cum dicimus, quod principia omnium sunt contraria duo, et materia, non est dictum æquiuoce nec vniuoce, sed secundum assimilationem. Et hoc, quasi manifestius est in secunda translatione, quæ talis est: et est primum in perfectione, et alio modo prima omnia contraria, quæ non dicuntur sicut genera, neque multis modis, sed eadem.

Et Alexander dixit, quod forte intellexit per hoc, quod dixit, et ista non sicut genera dicuntur, neque multis modis, causas indiuiduales, quæ sunt veræ causæ causatorum indiuidualium, quæ sunt vere causata. id est quod ista differunt in numero, et non in genere, neque in specie. Causæ enim eorum, quæ differunt in genere, differunt in genere, et quæ in specie in specie, et quæ in numero in numero. Et secundum hoc intendebat cum dixit: et alio modo, prima omnia contraria. prioritas enim indiuidualis alia est a prioritate vltimæ.

Quæ

A Quæ itaq; sensibilibus principi-
pia sunt, & quot, quoue modo
eadem, & diuersa, dictum est.

SUMMA SECUNDA.

De substantia Immobili.

Necessarium esse dari substantiam aliquā
immobilem, perpetuam, semperq; actu
existentem. Item actum potentia
esse priorem. Cap. 1.

Vide Aut.
Epist. 4

Vm vero tres sint sub-
stantiæ, duæ quidem
naturales, alia aut im-
mobilis, de hac est di-

B cendum q; necesse est perpetuā
aliquā, & immobilem substan-
tiam esse. Etenim substantiæ, pri-
mæ entium sunt, & si cunctæ cor-
ruptibiles, omnia corruptibilia
sunt. at impossibile est aut gene-
rari motum, aut corrumpi: nam
semper erat. neq; tempus, cum
non sit possibile prius & poste-
rius esse, tempore nō existente.
& motus sanè ita continuus est,
sicuti & tempus. aut enim idē,
aut quædā ipsius motus passio
est. mot⁹ vero nō est cōtinuus,
C præter hunc, qui secundū locū,
& hunc, qui circularis est.

*Quæ autem sunt principia sen-
sibilium, & quot, & quomodo sunt
eadem, & diuersa dictum est. Et,
quia substantiæ sunt tres, quarum
duæ sunt naturales, & una est im-
mobilis, loquendum est de ista, &
parrandum est quod necesse est ali-
quam substantiam æternā & non
mobilem esse. Substantia enim præ-*

*cedunt omnia entia. si igitur om-
nes substantiæ fuerint corruptæ,
omnia entia erunt corrupta. sed est
impossibile quod motus fiat, aut
corrumpatur: semper enim erat.
neq; tempus etiam, cum impossi-
bile sit prius & posterius esse, si
tempus non fuerit. & motus igitur
secundum hunc modum continuus
est, sicut tempus. aut enim erit idē,
aut passio motus. sed non inuenitur
motus continuus, nisi in loco, & ex
istis circularis.*

E Per hoc, quod dixit, q; sunt prin-
cipia sensibilibus, innuit materiam,
29 & formam, & priuationem, & mo-
torem, & q; sunt tria vno modo, &
quatuor alio modo. Et hoc, quod
dixit, & quomodo, innuit illud, qd
prædixit, q; sunt eadem per assim-
ilationem, & diuersa secundum na-
turam. Considerandum autem est,
vtrum hoc intendebat per sensibi-
lia, de quorum principiis loqueba-
tur, generabilia, & corruptibilia tan-
tum, aut etiam æterna. Alexāder au-
tem dixit, q; quāuis sermo eius præ-
dictus sit de substantiis non æternis,
tamen de vtraq; substantia loquitur, **F**
scilicet æterna, & nō æterna. In sub-
stantia enim æterna inueniuntur et
causæ, quæ per similitudinem dicun-
tur cum causis generabilibus & cor-
ruptibilibus. inuenitur enim in ea
potentia, cum mouetur in loco. sed
tamen potētia in vbi non est poten-
tia in substantiā. Deinde dicit: hoc
enim, quod inuenitur in vbi, simile
est cōtrarietati, aliquando enim est
in vbi in potentia, aliquādo in actu.
Et signum huius est, quia Aristot.

Metaphy cū cō. Auer. R.R.

Metaphysicorum

G posuit diuisionem in hoc sermone in substantiam mobilem & immobilem, ita q̄ dixit: Et, quia substantiæ sunt tres, quarum duæ sunt naturales, &c. i. Sed hoc, qđ dixit: & narrantum est, q̄ necesse est aliquam substantiam æternam & non mobilem esse, est signum q̄ posuit hanc substantiā esse in diuisione potetia, vbi dixit, & vna est immobilis: nisi posuerit hoc in diuisione, secundū q̄ oēs Antiqui opinabantur, scilicet hoc esse substantiam immobilem. simile enim huic fecit i^o primo isti^o tractatus. Et illud, super quod debemus sustentari in imaginatione est, q̄ substantia est duobus modis, modo æterno & non æterno, vt declaratum est in scientia Naturali. & q̄ sua intentio in hoc tractatu est perscrutari de substantia, quæ est principium substantiæ æternæ: cū declarata sint principia substantiæ generabilis & corruptibilis in naturalibus. sed, quia sermo ei⁹ in hac scientia est de principiis substantiæ simpliciter, necesse fuit exponere considerationē bipartitā, scilicet in principiis substantiæ nō æternæ, & principiis substantiæ æternæ. Et ideo diuisit hunc tractatum primo in duo.

H Quorum primum est de principiis substantiæ non æternæ, quæ habet communicationem cum æterna: & posuit hoc de naturalibus. Secundū autem est de principiis æternæ proprijs. Et, quia principia substantiæ sunt substantiæ, necesse fuit loqui de substantia, quæ est principium æternæ substantiæ mobilis, & declarauit eam esse immobilem & æternam. Sed tamen Arist. voluit ponere doctrinam manifestiorē, & magis simplicem. fecit enim sicut homines po-

nunt substantiam immobilem esse principium mobilis. Deinde inceptit declarare hanc substantiam esse ex p̄pōnibus vtriusq; scientiæ, & dicit: Substantiæ enim præcedunt omnia entia. idest vt declaratū est pri^o.

D. d. si igitur omnes substantiæ fuerint corruptæ, omnia entia erūt corrupta. idest q̄, cū posuerimus, q̄ causæ omniū entium sunt substantiæ, & q̄ substantiæ sunt generabiles & corruptibiles, continget necessario, vt omnia entia sint generabilia & corruptibilia. Omne enim, cuius causa ē generabilis & corruptibilis, est generabile & corruptibile. Et, cū posuit q̄, si oēs substantiæ fuerint generabiles & corruptibiles, oīa entia erunt generabilia & corruptibilia, destruxit consequens, & dixit: sed est impossibile, q̄ motus fiat, aut corrumpatur. i. sed est impossibile vt omnia entia sint generata, postq̄ nihil fuit omnino, & corrupta, ita q̄ nihil erit. impossibile enim est intelligere motum factū, postq̄ nullus motus fuit: aut corruptum, ita q̄ nullus motus erit. D. d. semper enim erat, idest vt declaratum est in Naturalibus.

D. d. neq; etiam tempus, i. neq; ē tempus est ex entibus talibus, sc̄ quæ possunt imaginari generata aut corrupta, postquā fuit tempus, & postq̄ non erit tēpus. D. d. causam in hoc, & dicit: cū impossibile sit prius & posterius esse, si tempus non fuerit, idest, cū impossibile sit intelligere generatū & corruptum, nisi intelligant^r prius & posterius, quæ impossibilia sunt imaginari, nisi cum præterito & futuro, quæ sunt partes temporis. factum enim est illud, quod est post non esse, & cuius nō esse est anteq̄ suum esse. sed ante & post sunt dñæ

nib⁹ cōst⁹
vtriq; sc̄i⁹
Oppositū
require in
cōmē. vlt.
primi phy.
Vide cōm.
Zam.

Idē cō. pri
mo huius.

Substantia
æternā ē
declarari
pōt p̄pō.

A differentie temporis. Si igitur tempus ponatur esse factum, necesse est fieri in tempore. quapropter tempus erit ante tempus, & sic in infinitum.

Tempus & motus autem sunt idem, ut quod est aliqua pars motus, non simile. Phys. c. 10. idem prolocuti. Phys. c. 6. & c. 10.

D. d. & motus igitur secundum hunc modum continuus, & c. i. & cum tempus est continuum, & æternum, & unum, necesse est ut motus æternus sit continuus, & unus. Tempus enim & motus aut sunt idem: aut tempus est aliqua passio eius. * sine enim tempore impossibile est imaginari motum.

D. d. sed non inuenitur motus continuus, nisi in loco, & ex istis circularis, id est & impossibile est ut iste motus sit, nisi localis & circularis, ut declaratum est in Physicis.

B Sine tempore impossibile est imaginari motum. Vnde oppositum. 4. Phys. c. 9. idem c. 10.

At vero, si motuum aut effectuum est, non autem operans aliquid, non est motus. possibile namque est non operari, quod potentiam habeat. nulla igitur utilitas erit, ne quidem si perpetuas substantias faciamus, quemadmodum qui faciunt formas, nisi aliquod principium insit, quod mutare possit. Non igitur sufficit illa, nec alia substantia præter formas.

C Nam, si non operabitur, motus non erit. nec item si operabitur, substantia vero eius potentia sit. non enim erit perpetuus motus, quod enim potentia est, contingit non esse. oportet igitur esse tale principium, cuius substantia actus sit. Item has oportet esse substantias absque materia. sempiternas enim esse oportet, si aliquid quidem æternum est, actum igitur sunt. Atqui dubium est, Nam omne quidem agens posse quoque videtur, potens vero non omne, agere. quare potentia erit prior.

Ratio

Verum, si hoc ita sit, nihil entium **D** erit. contingit enim posse quidem **Solutio.** esse, nondum vero esse. At si, ut Theologi, qui ex nocte cuncta generant, siue, ut Naturales dicunt, omnes res simul erant, idem impossibile erit. Quo namque modo mouebunt, si nulla erit actus causas non enim ipsa materia seipsam mouebit, verum opifex virtus. neque menstrua neque terra, verum semina atque humanum semen. Propter quod quidam faciunt semper actum, veluti Leucippus & Plato, cum semper esse motum dicant. **E** cur vero, vel quæ, non aiunt. nec cur sic, nec causam. nihil enim susque deque mouetur, sed oportet ut semper aliquid præexistat. sicuti nunc. natura quidem hoc modo, vi etiam, aut ab intellectu, aut ab aliquo alio, hoc modo. Deinde, quisnam primus sit, differt enim quammaxime.

Sed, si fuerit substantia mouens, aut agens, & nihil agit, non erit motio. possibile est enim, ut illud, quod est in potentia, non agat. & si non, nihil prodest cum posuerimus substantias æternas, aut dicentes formas, nisi in eis sit principium, quod potest transmutare. Sed hoc non sufficit, neque aliud extra formam. Si enim non fuerit, non erit motus. neque si egerit, & substantia eius fuerit in potentia, non enim erit motio æterna. possibile est enim, ut quod est in potentia, non sit ens.

RR ij necesse

Metaphysicorum

G necesse est igitur ut tale principium sit substantia, qua est actio. Et oportet etiam ut ista substantia sint existentes extra materiam, cum necesse est ut sint aeterna. si etiam aliud fuerit aeternum, actio est. Quamuis hic sit questio. Existimatum est enim, quod omne agens habet potentiam, qua potest, & non omne, quod potest per potentiam, agit. Unde potentia videtur prior. Sed quamuis ita sit, nullum quidem entium

H erit ens, cum sit possibile ut sit, & non sit ens. Sed si secundum Loquentes in Divinis generantes mundum ex nocte dicunt, & Naturales dicentes, quod omnia fuerunt insimul, impossibile est ut sint eadem omnibus. Et si non, quomodo moventur, si non habent in actu causam? materia enim substantia carpentarii impossibile est ut moveatur per se, sed carpentarius. neque, sanguis menstruus neque, terra, sed semina & sperma. Et ideo quidam ponunt separationem, ut Plato, & Leucippus. dicunt enim motum semper esse aliquid. sed quare, non dicunt causam. nihil enim movetur, sed oportet ut semper sit aliquid. sicut modo est, aut naturaliter, aut violente, aut ex alio & post, qui est primus, multum enim differt.

30 Sed, si fuerit substantia, &c. id est, quod, cum motus aeternus sit, & omnis motus habet motorem, ut determi-

natum est, necesse est, ut iste motus habeat motorem, qui est actio pura sine aliqua potentia, id est, quia in nulla hora est motor in potentia. Si enim non fuerit actio pura, sed cum potentia, aliqua hora erit, in qua non erit motio ab ea. Deinde dedit causam, & dicit: posse enim est, &c. id est, quia omnis motor, cuius substantia admisceatur potentia, possibile est ut in aliqua hora non moveatur. non enim movetur, nisi per alium motorem extrahentem ipsum ex potentia in actum, qui est impossibilis ut non sit praesens. D. d. & si non, nihil prodest, cum posuerimus, &c. i. declaratum est igitur substantiam esse aeternam, & semper moventem. & ideo nihil prodest ponere substantiam aeternam, in qua non sit principium movendi: ut dicunt dicentes formas. Deinde dicit: Sed hoc non sufficit, neque aliud. id est, non enim sufficit ponere principium mobilium formas, neque aliud extrinsecum a formis, cum motus non auferatur ab ablatione illius. Et hoc intendebat, cum dixit: Si enim non fuerit. i. si enim non fuerit, non erit motus. i. si non fuerit positum aliquod tale, id est aliquod, quod si non esset, non esset motus. Deinde dicit: neque si egerit, & substantia eius fuerit in potentia. id est & non sufficit in hoc ponere aliquid, quod si non fuerit tale, non erit motus, sed etiam si non fuerit tale, id est quod si auferatur, auferetur motus, & substantia eius non erit in potentia. sed utrumque necessarium est, in eo scilicet, quod cum auferatur, auferatur motus, & quod substantia non admisceatur potentia. Alexander autem dixit, quod necesse est tertium esse, cum hoc sit aeternum & movens in actu, scilicet

Ofs motor, cuius substantia admisceatur potentia, possibile est ut in aliqua hora non moveatur. Idem 8. Phys. 4. & 8. 15. c. 6.

L

M

ut

A ut si illud, ad quod secundum desyderiũ mouet hoc corpus, quod est nobilissimꝛ corporum, scilicet celeste. Illud autem, ad quod sũ desyderiũ mouetur hoc corpus, nõ est homo, neq; aliquod entium, quæ sunt hic: cũ nobilius desyderio non tendat in vilius. Deinde dedit causam in hoc, & dixit: non enim erit motio æterna, idest, si in substantia huius motoris fuerit substantia, quæ est in potetia, scilicet in materia. Deinde dicit: possibile enim est, vt quod est in potentia, non sit ens. & hoc quod dixit, si fuerit in potetia substantia,

B possibile est, vt non sit ens simpliciter. idest, quia corruẽtur in aliqua hora. Et hoc quidem determinatũ est in Naturalibus, qd oẽ, cuius substantiæ admisceatur potentia, est generabile & corruptibile. & si fuerit in potentia motor in loco, impossibile est vt nõ moueat. Vnde necesse est, vt isti motori non admisceatur potentia omnino, neq; in substantia, neq; in loco, neq; in aliquo modorum potentia. Et hoc intẽdebat, cũ dixit: necesse est igitur vt tale principium sit substantia, quæ est actio. quia causa potentia in rebus, in quibus est potetia, est materia, vt dictũ est in Naturalibꝛ.

C Et dicit: Et oportet et vt ista substantia sint existentes, &c. i. & quia ista substantia sunt mouentes sine aliqua potentia, necesse est vt sint sine omni materia, etiam necesse est vt sint æternæ. omne enim æternum est actio pura: & oẽ, quod est actio pura, nõ habet potentiam. D. d. Quæuis hic sit qstio, &c. idest, & si isti sermões dicat vt actio sit ante potentia, est tamen hic questio. Existimatum enim est, qd potentia est ante actum, quia existima-

rum est, qd omne agẽs fuit in potentia, & non omne, qd est in potentia aget: vnde & potentia videtur prior actu. Deinde dicit: Sed quæuis ita sit, nullum entium, &c. i. & hoc est impossibile, qm, si motor omnis, & agens haberet potentiam mouendi & agendi, possibile esset vt in aliqua hora nihil esset: & tunc possibile esset quodlibet esse & non esse. qm, si possibile est, vt primus motor non sit vt non moueat, possibile erit vt nihil sit omnino: quod est impossibile, vt dictum est prius, vbi locutus est qd actus est ante potetiam. D. d. Sed si secũdum quod Loquentes in Diuinis, &c. i. nisi esset verum, quod Loquentes in Diuinis & Naturalibus dicũt, scilicet, qd omnia facta sunt ex se sine motore. vt dicentes mundum generari ex obscuritate, & vt ponentes causam generationis omnium materia tantum, aut vnũ elementum quatuor, aut partes infinitas: quod est impofe, s. vt aliquid moueatur sine motore. verbi grã, qd lignum, quod est subiectum carpentarij, impossibile est vt moueat per se absq; carpentario. & si fr sanguis mẽstruus impossibile est vt ab eo fiat homo, nisi moueatur a spermate: neq; terra planta, nisi moueatur a semine. D. d. Et ideo ponunt quidam, &c. i. & cũ quidam perceperunt, qd nihil mouetur, nisi ante sit motus, posuerunt motũ ante generationem mũdi. nulla enim dĩa est inter ponentẽ materia esse mobilem ex se, & ponentẽ, qd oẽs causæ fuerunt in quiete, & qd demum incorperunt moueri. & ideo posuerũt istante generationem mundi motum æternũ, vt Plato dixit, qd prius fuit motus inordinatꝛ, deinde Deus

RR. iij indu-

De eterni
tacho pu
ta. Idẽ in
sta. 35. 41.
& 44. Idẽ
3. Met. te.
c. 17. & 2.
Caz. 33. &
34. Opposi
tum. 3. de
dia cõ. 9.
in solo ne
teric. q6.
p. & c. 14.
ide eõer.
marz.

Metaphysicorum

G induxit eum ad ordinem: & sicut dicunt dicentes partes esse indiuisibiles de motu in vacuo. D. d. qui dicunt, q̄ omnia fuerunt insimul. Et Alexander dicit, q̄ non innuit Anaxagorā. iste enim ponit causam agētem, s. intellectum. sed, quia istis contingit q̄, cū aliquid inceperit mouere, vt sit prius in potētia * mouēs, deinde i actu sine motore, in nullo differunt ab eis, qui non perceperūt eam esse mouentē. & hoc modo nō est remotū vt Anaxagoras sit de eis, vt oīs generans mundū, siue cōcesserit causam esse mouentem, aut nō.

H : Et forte dixit de his, qui non receperunt causam mouentē in substantia: quia oīa apud eos fuerunt insimul. quia, cū illic nō fuerit generatio, nō erit illic aliquid in potētia, & aliquid in actu, sed oīa in actu insimul semp, cū impossibile est vt oīa sint priuata vt aliqd sit qnq; ens, & qnq; nō ens. Et, quia Plato, Leucippus, & Democritus dicebāt motū esse ante generationē mundi, Leucippus aut motū spaciū in vacuo, necesse est eis dicere quis motus est iste motus æternus: impossibile enim est motū æternū esse nisi circularem. & necesse est eis dicere et quare est semp. Et dixit, vt mihi vs, q̄ illi dicunt motum aliquid esse: quia aliqui Antiquorum ordinabāt motū in nō ente: & istis ē contingit ponere motū violentū esse æternum & priorem naturali. & hoc manifestū est ex sermone Platonis, qui vocat eum motum inordinatum. D. d. nihil enim mouetur, & c. id est impossibile enim ē ponere aliquid moueri, si nō ponatur aliquis modorū motuum, qui sunt hic, & aliquis modorum mouentiū. motus enim, qui sunt hic, aut sunt

naturaliter, aut violenter. & motor etiam aut est motor primus, aut qui ab alio mouetur. i. q̄ necesse est dicentibus motū esse ante generationem mundi, dicere quis modus fuerit motuū, & quis modus fuerit mouentiū, & vtum fuerit motor vnus aut plures: quod nō fecerunt, neque possunt facere: sed contingit dicēti motū inordinatum esse dicere motum violentū esse ante naturalem: quod est valde in cōueniens, & impossibile. & hoc intēdebat, cū dicit: & post, qui est prius. multū enim differt dicere, q̄ motus naturalis est primus, aut q̄ motus violentus.

At neq̄ Platoni possibile est dicere id, quod quandoq̄ putat principium esse, quod seipsum mouet. posterior enim pariter cœlo est anima, vt ait.

Neq̄ etiā possibile est Platoni dicere quod multotiens existimabat, quod principiu est illud, quod mouet se. anima enim, sicut dixit, est in postrema cum cœlo.

Quia aliquis defendendo Platonem potest dicere q̄ ea, quæ mouebantur æternæ ante mundum, et aut principia, quæ se mouebant, cū Plato opinabatur aliquid mouere se, d. respondendo propter hoc, q̄ nō potest dicere hoc. Anima enim apud ipsum est mouēs se: sed apud ipsum anima non fuit nisi post cum generatione cœli. apud eum illū motum æternum non ordinatum non fuit anima apud ipsum.

Arbitrari itaq; potentiā actū priorē, quodammodo quidem bene est. quodāmodo vero minime, dictum autē est quomodo.

Quod

a. l. moue
ri.
a. l. motū

Aliq̄ ordi-
nabāt mo-
tū in non
ente.

A Quod aut actus sit prior, Anaxagoras testatur. intellectus namque actus est. Et Empedocles, amicitia & contentione ponens, & qui semper esse motu aiunt, ut Leucippus. Quare non erat tunc infinito Chaos, aut nox, verum semper eadem circuitione, aut aliter, si actus quidem prior potentia.

Quoniam aut potentia est prior actu, in existimatione quodammodo reuera, & quodammodo non reuera, dictum est quomodo. Quoniam autem actus est prior, testatur Anaxagoras. intellectus enim est actus. & etiam Empedocles, qui ponit amicitiam & litem. & etiam ponentes motum esse semper, ut Leucippus. Fouea autem & nox non sunt infinita, sed eade semper sunt, aut secundum reciproca actionem, aut alio modo, si actus est prior potentia.

32 Cum declarauit actum esse priorem potentia propter hoc, quod motori motus circularis nulla potentia admiscet omnino, facit nunc rememorationem istius questionis in tractatu primo, & dicit: Quoniam autem, &c. idest, iam praediximus modum, secundum quem possibile est dicere potentiam priorem esse actu,

& modum, secundum quem non determinatum enim est in alijs, quod potentia praecedat tempore individuum generatum: actus autem praecedat simpliciter potentiam, cum nihil exeat de potentia in actum, nisi per aliquid in actu.* Vnde propositio dicens quod omne, quod est in actu, prius fuit in potentia, non est vera.

nam si ita esset, tunc potentia praecederet actum simpliciter. & si ita esset, tunc res mouerentur ex se sine motore. Et ideo dixit: Quoniam autem actus est prior, testatur Anaxagoras, idest, quoniam autem est prior potentia simpliciter, testatur omnis ponens causam mouentem. ut Anaxagoras ponens intellectum facientem generationem. & Empedocles faciens litem & amicitiam. & etiam testatur ponens motum semper aeternum, quia ponit actionem aeternam, ut Leucippus. Deinde dicit: Fouea autem & nox, &c. idest, & cum declaratum est, quod actus praecedat potentiam, si etiam fuerit ex nocte & fouea: fouea tamen & nox non dicuntur esse fixae tempore infinito, sed necesse est quod generatio & corruptio eorum sit reciproca: aut in toto, ut dicit Empedocles de toto mundo, quod quandoque generatur, quandoque corrumpitur: aut secundum partes, sicut est de generatione & corruptione elementorum. & hoc intrebatur, cum d. aut alio modo, Et ideo videtur quod, si quaedam fuerint permanentia in specie, & de eis alia permanentia in numero, quae sunt causae permanentiae illorum in specie, necesse est ut potentia praecedat indiuiduum secundum tempus, & quod actus praecedat potentiam simpliciter: & quod hoc conuertatur, scilicet, si necesse fuerit ut actus praecedat potentiam simpliciter, & potentia generatum secundum tempus, necesse erit ut entia sint duobus modis, modo remanente in numero, & modo remanente in specie.

Si vero semper idem circuitione, oportet ut aliquid semper similiter operando permaneat.

RR iij Si

* Prop. 6 di-
citur quod omne
quod est in
actu, prius
fuit in pote-
ntia, non est
vera, vide
p. Meta.
p. 17. & p.
Ara tex.
p. 17.

Metaphysicorum

C Si igitur idem est semper & circulariter, necesse est ut agat sic per se, & sic per alterum. cælum igitur primum æternum.

33 Dixit Alexander, qd facit hic rememorationem breuiter de eo, quod dictū est in libro de Genera. & corruptio p. l. qd, si generatio est semper, necesse est aliquid generare semper, & est corp⁹, quod circulariter mouet. & si non erit generas semper, impossibile est qd generatio & corruptio sint semp. & si non, consumet materia, & tunc necesse est ut corrūpens

H semp sit aliud a generate semp, aut idē faciat duas diuersitates duab⁹ dispositionib⁹ diuersis. immo necesse est aliquod æternū vnū esse, quod sit causa actionis æternæ, quia non agit nisi vnā actionē, & aliquod æternum, quod agat actiōes diuersas, ut ab eo semp sint acta diuersa. & hæc est dispositio primi cœli i suo motu diurno. Æternitas enī actionis prouenit ex eo, qd ipse facit vnā actionē semp. Quæ aut faciunt actiones diuersas, sunt quæ mouent in orbib⁹ decliui⁹: & maximus eorū est Sol. remotus. n. & propinquus facit contraria. v. g. qd, cum fuerit remot⁹, erit causa corruptionis pluriū entiu⁹, & cū fuerit propinquus, erit causa generationis pluriū: & aliquā remotus generat aliqua, & propinquus generat alia. Et oīa ista innuit mirabilē & breuiter p hoc, quod dixit: Si igit idē, & c. i. si igit necesse est motum vnū, & continuum æternum esse ut agat p se vnā actionem continuā, & ut agat per aliud actiones diuersas, ut semp sint duæ actiones: & nihil ē tale, nisi cœlū: necesse est ut cœlū sit æternum. Et in alia translatione.

K Quod si futura est generatio & corruptio, aliud operas aliter & aliter eē oportet. Necesse igit est hoc quidē modo illud fm se operari, hoc vero fm aliud. aut igitur fm diuersum, aut fm primum. necesse aut est ut fm hoc. namq; rursus, & sibi & illi causa est. Dignius ergo est, quod primum est, hoc nāq; ut semp sit se habeat, causa erat: ut vero aliter, aliud. ut aut semper aliter, ambo scilicet. Patet igit qd mot⁹ quoq; ita se habent. Cur igit alia quærere oportet principia? Cū vero & ita contingat (& si non sic, ex nocte, & simul omnibus, & ex non ente erunt) hæc profecto soluentur. Et est aliquid, qd semp incessabili motu mouet. hic vero circularis est, & hoc nō solum ratione, verum etiam opere patet. Quare æternū est profecto primum cælum.

M Principium sequentis textus Auerrois vsq; ibi. Et si generatio, idem est cum textu supetion Trigésimotertio, sed secundum aliam translationem. quod etiam per ea vltima antecedentis cōmentū verba, Et in alia translatione, satis patet.

Si igitur idē semper fuerit circulariter, oportet aliquid semper esse permanens, quod agat vnā actionē consimile. Et, si generatio & corruptio sit, oportet aliquid eē, quod agat multis modis. Necesse ē igitur, ut agat per se secundū hūc modū, & alio modo secundū aliu modū. & necesse est ut illud sit

aut

Vide idē
1. de Gen.
l. c. 56.

Aut alio modo, aut primo modo. & illud est causa sui ipsius, & alterius. Primum igitur est melius. Illud enim fuit causa ut semper fiat secundum eandem dispositionem con- similem: cur autem sint plures modi, iam fuit alia. quod autem semper fuit, & plures modi, utrunque. Et hoc est manifestum, quod motus non sunt sic. Quomodo igitur querenda sunt principia? & si non secundum hunc modum, secundum autem alium modum possibile est ut omnia sint ex nocte, et ut etiam sint infimul, & non exente etiam. ista igitur non desistunt. Aliquid enim semper mouetur motu non quiescenti, scilicet quia secundum circulationem. & hoc declaratur non tantum potestate, sed etiam actu. Primum igitur celum est aeternum.

B Per hoc igitur, quod dixit: Si igitur idem, &c. intendit si igitur est hic una actio aeterna consimilis, & est motus circularis, oportet ut illud, quod agit ipsam, sit circulare & unum, sicut est de orbe, quod mouetur motu diurno. & ista una actio est causa continuationis & permanentie transmutationis, scilicet quod ista actio est causa, quod transmutatio non deficit, & quod omnia sunt semper infimul, quae non consequuntur se adinuicem, nisi per istum motum. quod igitur dat iste orbis primo & per se, est continuatio, & aeternitas. D. d. Et, si generatio & corruptio est, &c. i. & si hic fuerint duae actiones contrariae; ut generatio &

corruptio aeternae & secundum reciproca- tionem, oportet ut illud circulare, quod facit has duas actiones contra- rias, moueatur duobus motibus oppositis in loco, aut pluribus, sicut est de septem planetis. & plus quod apparet de actionibus istorum est Sol. & ideo Antiqui vocabant istum diem vitæ. D. d. Necessè est igitur ut agat per se, & c. necessè est igitur ut hoc corpus unum, quod circulariter mouetur & continue, primo & per se agat continuationem & aeternitatem, per aliud autem & secundo generationem & corruptionem aeternas. D. d. & necessè est ut illud sit aut alio modo, aut primo. i. necessè est igitur, ut sit alius modus actionis alij, & pri- mus primo. Et in alia translatione: igitur aut per aliud, aut per primum necessè est ut continuetur. i. actio, i. diuersa sit per aliud à primo. eternitas autem necessè est ut sit ex primo. D. d. & illud etiam est causa sui ipsius, & alterius. i. & erit primum causa sui ipsius & aliorum. Et intelligendum est per primum, primum celum, aut totum celum, aut octauam sphaeram. De- inde d. Primum igitur est melius, & c. i. primum igitur est perfectioris actionis & melioris. Primum. n. fecit ea, quae sunt diuersarum actionum aeterna, & continua: & illud, quod est post primum, est causa actionum diuersarum. D. d. quod autem semper fuit, & plures modi, utrunque. i. quod primum & secundum congregata sunt causa, quod actiones sunt aeternae & plures: eternae autem per primum, diuersae autem propter illud, quod est post primum. D. d. Et hoc est manifestum, quod motus non sunt sic. i. & manifestum est, quod motus apparentes non conueniunt principijs, quae posue- runt

Metaphysicorum

G runt alij. Aut intendit, qd est manifestum, quod motus consequentes illa principia, quæ dicebant Antiqui, non sunt sicut isti motus. Deinde dicit: Quomodo igitur sunt querenda principia. & si non secundum hunc modum. i. quomodo igitur possibile est ponere alia principia convenientia ei, quod apparet. Sed, si hoc fuerit impossibile secundum hunc modum, possibile est ut ponatur. D. d. fm autem alium modum possibile est ut omnia sint ex nocte, &c. i. & cum principia fuerint posita alio modo ab isto, possibile est, ut omnia sint ex nocte, sicut d. * Dinodes faciens leges, & qd entia sunt subito inuenta in simul, & ex non ente omnino. Deinde dicit: ista igitur non desistunt, &c. i. ista igitur generabilia, & corruptibilia non desiciunt in aliqua hora generari. Est. n. corpus, quod mouetur motu nunquam quiescente. & hoc non inuenitur nisi in corpore circulari, in eo quod est circulare. Deinde dicit: & hoc declaratur non tantum potestate, sed etiam actu. i. non tantum ratione, sed sensu. Apparet. n. motum talem esse, scilicet qui nunquam deficit nec deficit, & quod semper est circularis, & quod alij motus reducuntur ad ipsum. Deinde dicit: Primum igitur cælum est æternum, id est ex omnibus igitur apparet, quod primum cælum est æternum, & quod per ipsum perficiuntur alij motus corporum cælestium. Et in alia translatione: & hoc non apparet sermone tantum, sed operatione. & intendit per sermonem definitionem, & per operationem. illud, quod apparet sensu.

Estq; aliquid, quod mouetur. **K**
Cū vero id, quod mouetur, & mouet, mediū sit, est et aliquid, quod non motū mouet, qd æternum, & substantia, & actus est.

Inuenitur igitur aliquod mouens, cum non mouetur. Et, quia etiam est motum, et etiam est motor, & medium aliquod est mouens, cum non mouetur.

Dixit Alexander. Ista est ratio, 33
qd aliquid mouens nō mouetur, & est dicta breuiter, & rememoratio eius qd dictum est in ult. Phis. Et est fundata super duas propositiones quarū una est, qd omne compositum ex duobus, quorum alterum potest esse per se, possibile erit etiam alterū esse per se, nisi compositio sit substantiæ & accidentis. v.g. qd hydromel, quia componitur ex aqua & melle, & mel inuenitur per se, necesse est ergo ut aqua inueniatur per se. Et, quia inuenimus aliqd motum & mouens, quasi compositum ex mouente & moto: & inuenimus aliqd motum per se & non mouens: manifestum est, qd est necesse aliqd mouens esse & non motū. hoc igitur mouens immune est a potestate, & in nulla materia existit. Et d. Inuenit igitur aliqd mouens, cū nō mouetur i. inuenitur igitur aliqd mouens & non motum. Sunt. n. tria in intellectu, motum vltimum, & mouens primū, & medium, & mouens & motum. Quapropter necesse est, ut primum mouens nō moueatur omnino. medium enim erit nō primum, si mouebitur. Aut si dicamus qd, si extremum vltimū, si motū tū inuenitur simplex, tū necesse est ut suum

H
* 2. l. Heli-
od.

8. Ph. 37.
Abbrenua
tio Oe co-
positū ex
duobus,
quorū al-
terū p se
p se, posse
erit et alio
rū eē p se,
nisi sit co-
pō suū &
accētū. vi
de Idē. 8.
Phy. c. 37.

M

Tex. expō
prima.

Mouēs pri-
mū immu-
ne ē ā potē-
tia, & i nū-
la existit
mā. Idē. 8.
Ph. 78. 79
& lib. di-
suba orb
& totum.

Epist.
Epist.
Epist.

Asum oppositum inueniatur simplex. Omne enim compositum ex duobus oppositis, quorum alterum inuenitur per se, de necessitate & reliquum. Secundum igitur has duas intentiones intelligitur apud me hæc ratio: sed secundum primam magis videntur verba eius. Secunda autem est Alex. & oportet conditionare, quod compositum sit ex duobus extremis oppositis. tunc enim propositio erit manifestior, & nulla conditione indiget, nisi ut vnum eorum non sit accidens in reliquo, ut d. Alex. Potest enim dicere quod, cum

Balterum extremorum & medium fuerit, & reliquum extremorum erit. potest etiam dicere quod, cum duo extrema & medium fuerint, necesse est ut alterum extremorum non sit medium, scilicet, quod, si vnum extremum fuerit mobile tantum non motor, necesse est ut reliquum extremum sit motor non mobile. ex his apparet, quod primus motor non est necessario motus. Et in alia translatione: Est igitur aliquid mouens est, quia est motum et mouens: est igitur medium. Est igitur aliquid mouens non motum eternum, sub

Cstantia, & actus. Et ex hoc quod accepit medium, videmus quod sustentatus est in hac propositione super duo extrema opposita. Cum enim alterum duorum extremorum separatum fuerit a medio, necesse est ut reliquum separaretur ab alio. intentio enim eius, quod dixit: in hac translatione est quod, cum est mouens & motum, necesse est ut medium sit. & cum sit medium & alterum extremorum, necesse est ut sit reliquum extremum.

Quo pacto delecta substantia, quæ primum D
est principium, immobilis moueat. Cap. 2.

Mouet autem hoc modo. concupiscibile & intelligibile mouet, non motum. horum autem prima eadem sunt. desiderabile namque, quod apparet bonum. primum vero voluntate affectabile, quod est bonum. magis vero appetimus, quia videtur, quam videtur, quia appetimus.

Við Auer.
i Epi Tr. 4
in duobus
locis.
Við cō. Zi.

* volibilis.

Et mouet, sicut mouet desideratum & intellectum, cum non mouetur. et principia istorum eadem sunt. et desiderium est sensus, qui distinguit, et primum affectatum est sensus. & primo affectatum est bonum, & desideratum magis, quia existimatur proprie esse maius, & non existimatur, quia desideramus.

Et cum primum mouens mouet, & non mouetur, neque secundum accidens, neque secundum seipsum, sicut mouetur anima, quæ est in corpore, necesse est ut iste motor moueat, quemadmodum desideratum, & affectatum mouent nos. quare actio videtur esse bonum. Et, quia modi desiderabilium mouentium sunt apud nos alij a modis intelligibilium, quæ mouent nos, adeo quod iste dux motiones contrariantur sibi: quoniam motio in alterum desideratum differt a motione in alterum intellectum. Et videtur de istis principijs, quæ

Metaphysicorum

G quæ sunt in corporibus celestibus, q̄ desideratum in eis idem est cum intellectu. Desideratū enim apud nos differt ab intellectu : quia potētia, qua comprehendit desideratū, differt ab ea, qua comprehenditur intellectum. Desideratum .n. comprehenditur sensu, & est voluptatū intellectum aut intellectū, & est cuius actio v̄ bona. Corpora igit̄ celestia, quia non sentiunt: sensus autem nō est in animalibus nisi ad salutem : ideo desideratum in eis nō differt ab intellectu. intellectum .n. mouens ab eo, qd̄ est bonum, est in simul voluptuosum . hoc igitur est

H dicere, q̄ voluptuosum & intellectu est idē in eis. Et ex hoc quidem apparet bene hæc corpora * esse animata, & q̄ nō habent de virtutibus animæ nisi intellectum & virtutem desideratiuam, quæ mouet in loco. Et hoc declarabitur ex his. Dictum est .n. in Octauo Physicorū, q̄ mouens hæc corpora celestia in nulla existit materia, & q̄ est forma abstracta. Amplius in libro de Anima formas abstractas esse intellectus, quapropter mouens est intellectus, & est mouens, quia agit motum, & quia est finis motus. Hæc autē differt in nobis, scilicet illud, qd̄ mouet nos in loco fm̄ q̄ est agens, & qd̄ mouet nos in loco fm̄ q̄ est finis. Et habet duplex esse, in anima, & extra animā. qd̄ autē est in anima, est agens motum. scd̄ m̄ vero, qd̄ est extra animā, est mouēs fm̄ finem. V.g.* qm̄ balneum duplicem habet formam, in anima, & extra animā : & pp̄ illam formā, quæ est in anima, desideramus aliam formam, quæ est extra animā. forma igitur animæ balneij inquantū est in anima, est agēs

desiderium & motum : fm̄ autem **K** q̄ est extra animā ē finis motus, nō agens. Si igitur forma balnei nō esset in materia, tunc moueret & scd̄ dum agens & fm̄ finem sine aliqua monone contingente. Et sic est intelligendū de mouentibus corpora celestia . fm̄ igitur q̄ illa intellecta sunt formæ eorum, sunt mouentia fm̄ agentis : fm̄ autem q̄ sunt fines eorum, mouentur ab illis fm̄ desiderium. Quæret autē aliquis, si illud, qd̄ imaginatur ex illis formis, est ē illorum corporum, quid igitur indigeret motu ? si igitur forma arcis, quæ est in anima artificis esset esse arcis, non moueretur ad agendam arcam . Dicamus igit̄, q̄ non mouentur, nisi quia intelligunt ex se q̄ p̄fectio & substantia eorū est in motu : sicut facit illud, qd̄ mouetur ad conservandā suam sanitatē, quia scit q̄ sua sanitas non conservatur nisi motu. Et ē intelligit q̄ motus eorum est cā exitus eius, qd̄ est in potētia in illis formis abstractis ad actū, scd̄ formas materiales. Istæ .n. formæ forte vident̄ habere duplex esse, scilicet in actu . scilicet materiale esse, qd̄ habet, & esse in potētia, scilicet qd̄ habent in illa forma.* Et dico in potētia, quē admodū dicimus, q̄ ↑ formæ artificiales habent ēē in actu in materia, & in potentia in anima artificis. Vnde hæc formæ vident̄ habere duplex esse abstractum, & materiale.* Et hoc quidem est q̄ facientes formas volunt dicere, sed non perueniunt ad ipsum. Sed illi motus eorum nō est p̄p̄exitum istarum formarum à potētia in actū, ita q̄ illud sit p̄fectio prima eorū, sed ita q̄ illud est cōsequēs primā p̄fectionē eorū. V.g. q̄ qui exercitatur ad cōseruandū sani-

ria orbis.
* Ralhed i
alam mouet
v̄ agēs, &
v̄ ē extra
alam mouet
v̄ si-
nis.

Dubitatio

Solutio.

* Idē supra
14. & 7.
c. 17. s. 23.
↑ Formæ
māles ac-
tu hāt ēē i
nū, potēn
M
tia sūt sunt
i p̄rio mo-
tore. Op-
positū vid̄
supra. c. 18
Vide con-
tra. Zim.
* Idē supra
cō. 18.

Intelligen-
tiæ p̄ia in
tētiōe nō
agunt pp̄
iferiōra si
consecuti-
uæ. Vide
Idē. 2. cō.
17. & 22.

alia. 15. &
32. & 2. ca.
de substā-
tia orb. ac
4.
† Quinō su-
mū a nālī
termas ēē
abstrāctas
& cas ēē i-
rell gētes.
Idē m. 1. de
nia. c. 2. &
c. 61. scd̄
de cō. &
mū. vi. ca.
e substā.

A sanitatem per aliquam operationē alicuius artis, primo intendit ad conseruandū sanitatem suam, secundo autem intendit illam operationem. D. d. & desyderiū est sensus, qui distinguit, & primum affectatū ē sensus. i. qm̄ desyderium ī animalibus est pp̄ sensum, qui distinguit, & cōprehendit voluptuosum. & hoc desideratum est appetitus. volūtas autem est pp̄ intellectum. D. d. & primo affectatum est bonū, & desyderatum. i. qd̄ primo est affectatū, est bonum simpliciter, versus qd̄ mouent corpora simpliciter. Et pōt intelligi, q̄ primo affectatū apud intellectū, in eo q̄ est intellectus, est bonū & ideo dicit: & desyderatū magis, quia existimatur pp̄rie esse maius, & non existimatur, quia desyderamus i. & cū quanto magis aliqd̄ existimatum fuerit maius bonum, tanto desyderium erit maius. Desyderium. n. ē pp̄ existimationē eius, qd̄ est aliquid esse bonum: & non existimamus aliquid esse bonum, pp̄ qd̄ desyderamus ipsum. necessesse est igitur vt illud. qd̄ est in se maius bonum, sit magis desideratum. Et intendebat, q̄ si motor corporū cœlestium est magis bonus oībus, necesse est vt sit desyderatus magis bonis omnibus. Et intendebat, cū d. d. & nō existimatur, quia desyderamus, distinguere inter desyderium intellectus & sensus. In quo. n. appetitus sensuum non dominatur sup̄ intellectū, reputatur desyderatū ēē bonū, quia est desyderabile. Et omnia ista d. ad declarandū, q̄ corpora cœlestia cū habent appetitum pp̄ intellectum: intellectus aut̄ maius bonum ip̄s appetit: contingit necessārio, q̄ corpora cœlestia appe-

tunt in hoc motu, aliqd̄ magis bonum ip̄s. & cū illa sunt nobilissima corpora sensibilia & meliora, necesse est vt illud bonum, quod appetunt, sit nobilissimum entū, & maxime quod appetit totum cœlum in motu diurno.

Principiū. n. intellectio. Ac intellectus ab intelligibili mouet. Intelligibile vero alter ordo est, q̄ p̄ se ipsum est. et hui⁹ substantia prima, atq; huiusce quæ simplex, & fm̄ actum est. Est autē vnum, & simplex non idem. siquidē vnum significat mensurā, simplex vero quo mō se habeat ipsum. At vero bonū quodque, et quod p̄ se eligibile est in eodem ordine sunt. & semper primū est optimū, aut proportionale. Quod vero cui⁹ gratia in immobilibus sit, ipsa diuisio manifestat. est. n. id cuius gratia alicui eorum, quorum hoc quidem est, hoc vero non est. mouet itaq; vt qd̄ amatur. qd̄ mouetur autem, cætera mouet.

Principium autē est imaginatio per intellectum. Intellectus vero est ex intellectu. Intellecta aut̄ sunt allastogia vltima per se, & singulariter. et ex istis substantia est prima, et ex hoc simplex, & q̄ est in actu. Et vnū, et simplex non sunt idem. hoc. n. significat mensuram. simplex autē significat quomodo. Et etiam illud, quod eligitur per se in vnitatem elementorū, & est valde nobile, cū acquiritur

E
vnum &
simplex n
idē.

F

ritur

Metaphysicorum

Gritur primò. Quoniam autem in non mobilibus inuenitur propter quid, hac demonstrat diuifio. propter quid enim inuenitur alicui, & huic. & horum quidem est hoc ens, hoc autem non. mouet igitur sicut amatum. propter motum autem mouet illa alia.

37 Cùm declarauit primū motore esse æternum & substantiam, principium sine materia, & motore absq; qd mouetur, & qd mouet sicut desideratū & voluptuosum: principium

H aut cuiuslibet motiōis est ex aliquo & ad aliqd: vult narrare principium istius motionis in moto quid est: & quid est illud, ad qd est motus. Et d. Principium aut est imaginatio p̄ intellectu. i. principium aut istius motus existētis in corpore celesti est imaginatio per intellectu. Et d. hoc ad demonstrādū, qd principium istius motus nō est phantasia neq; sensus, sed imaginatio per intellectu & desiderium, & qd hoc corpus mouet in loco, est ab imaginatione in actu. Et, quia imaginatio per intellectu, quæ est actio intellectus, est ipse intellectus: intellectus aut est ipsum intellectu, vt dictū est in lib. de Anima: deinde d. Intellectus vero est ex intellectu. i. essentia aut & substantia intellectus est ex intellectu. Et, quia intellecta sunt pluriū rerum, incorpore demonstrare, qd intellectu est illud intellectu, qd mouet totum celum motu diurno, qui est maximus & velocissimus motuū, & dicit: Intellecta aut sunt allastogia vlti. & c. i.

1. Expō. Et Ale. d. qd ex hoc intelligēda sunt multa: quorū vnū ē, qd vna allastogia p se est intellecta de genere al-

lastogie, quam posuerat Pythagoræ ci, cū quærebant de principijs. qm̄, cū posuerunt contraria esse principia osum entium, ordinauerunt contraria decē, quæ ponebāt principia, & ordinauerunt primum sub genere, qd est bonum, & vltimū in malo. & quæ ex istis sunt intellecta p se, sunt allastogia boni: quæ autem mali, per accidens sunt intellecta, s. p. priuationem boni, & quasi dicat: & hoc intellectum collocatur sub genere boni, i. est bonum: quia bonū est intellectu per se. D. & forte est rememoratio de allastogia, quā dicit in diuisione elementorū. & loquitur ex istis de contrarijs, q sunt in vnoquoq; generis, quæ sunt principia transmutationis osum transmutabilium, quorū vnum est quasi forma, & aliud quasi priuatio. Allastogia autē, quæ est quasi forma, est intellectu per se: quæ aut est quasi priuatio est intellectu, sed nō per se. priuatio. n. non intelligitur nisi in respectu sui habitus, qui est forma. & quasi dicat, qd hoc intellectu est de genere formæ, quæ est habitus, non quæ est priuatio, cū habitus intelligitur per se. Vel aliter. & est qd intendit p allastogiā vltimas formas perfectas, quibus priuatio non admiscetur. & q. d. qd hoc intellectu est ordinatum in intellectu, quibus non admiscetur priuatio, nō in contradiatorijs, quibus admiscet priuatio. Aut intendebat per allastogiam, vltimam formā, non materiam. hoc. n. principium non intelligitur per se, sed per assimilationem: forma autem intelligitur per se. Et quasi dicat, qd hoc intellectu est ordinatum in intellectu formarum, non in intellectu materie. Allastogia

Priuatio nō intelligitur nisi in respectu sui habitus. Idem. 3. de Anima. c. 15. M. & c. 13. Alma. 8. et 4. Ph. 118. & 120. Tertia.

Quarta.

Principium motus celi ē Phantasia neq; sensus, s. imaginatio per intellectu & desiderium. Idem. c. pcedēti & quæ ibi.

Agia enim, quæ est forma, est per se & simpliciter: intellecta autē materiarum decem entium sunt per assimilationem. & ideo dixit post: & ex istis substantia est prima. & hoc magis sonat ex suis verbis. Et q. d. & hoc intellectum est collocatū in intellectis formarum, quæ intelliguntur per se & non p assimilationē, & sunt intellecta materiæ: & collocantur de hoc genere in specie formarum substantialium, & ex istis in eis; quæ sunt simplices. Formarum. n. quædam sunt substantiales, quædā nō. substantialiū autē qdā materia bes, & quædam non: in quo genere collocatur hoc primum intellectū. & hoc intendebat, cū d. simplex, & quæ est in actu. intendebat enim p simplex formam, cui non admiscetur materia. cōpositū enim est omne, cui potentia admiscetur. & quia potentia p aliud intelligit, actus autē per se, magis intelligitur illud, cui nulla potentia admiscetur. D. d. Er vnum & simplex non sunt idē, & c. i. qm vnū, quod dē de continuo, non significat idem et simpliciter absolute. Vnum. n. quod dicitur de continuo, significat aliqd, qd est multū in potentia, & vnum in actu. continuum. n. diuisibile est: simplex autem absolute indiuisibile significat, potentia & actu. Et vniuersaliter simplex, & vnum dupliciter dicuntur, aut absolute, aut in comparatione. Absolutum autē vtriusq; est illud, cui nō admiscetur materia, neq; est indiuisibile oīno. Et fecit hic differentiam inter vnū & simplex, quia famosior intentio, quam significat hoc nomen vnū, est illud, qd dē de continuo: & famosior intentio, quā significat hoc nomen simplex, est

simplex absolutū. & pp hoc timuit, D ne accideret error in hoc nosē simplex, pp hoc nomen vnum famosum, dū vnū ponatur pro alio. D. d. & ē illud, qd eligitur pp se in vnitāte elementorum istorū, est nobile valde. i. & etiā illud, qd eligitur pp se. & desyderatur iter hęc principia abstracta, quorū vnumqdq; est aliquid vnū simplex, & elementū corporis, qd mouet, est illud, qd est ex eis in fine nobilitatis, & simplicitatis & vnitatis. Et intendit per hunc sermonē distinguere inter primū principium & alia principia abstracta. Alia. n. videntur esse electa, & desyderata, pp alia, s. principia aliorum motuum cœlestiū præter motum diurnū. quod aut hunc motū facit videtur esse electum per se, cū versus ipsum mouetur oē motu velociori & maiori motibus proprijs vnicuiq; eorū, est. n. electum per se & amatum omnibus: tale autē est perfectum fm finem. D. d. cū acquiritur primo. i. cū illud, quod est valde nobile, est illud, qd acquiritur per se: & omnia, quæ acquiruntur, propter ipsum acquiritur. D. d. Quoniam autem in non mobilibus inuenitur propter quid, hęc demonstrat diuisio. Et Alexan. d. quod dixit hoc, ne aliquis existimet, quod intendebat perfectionē, quæ est accidens in perfecto. Perfectionum enim, propter quas mouetur perfectum. quædā sunt qualitates, quibus perficitur illud, quod mouetur, vt illud, qd mouetur ppter sanitatem. & quædam sunt substantiæ extrinsecæ à re, quæ mouentur ad eas, vt assimilent eis. vt inueniuntur omnes actiones feruorū, quoniam sunt erga genera intentionū domini

Ex hoc patet Deum mouere effectiue. E

F

* a. l. intentionem.

hæc intellectus p assimilationem. Idē. i. p. 49. et h. d. i. ca. de substantia or h. d. h. d. 14.

hæc intellectus p assimilationem. Idē. i. p. 49. et h. d. i. ca. de substantia or h. d. h. d. 14.

Metaphysicorum

E domini sui. igitur serui dicunt esse
pp dñm. & similiter omnia entia
cum hoc primo principio. D. d. pro
pter quid. n. inuenit alicui, & huic.
i. propter quid. n. qd non existens p
se, inuenit alicui, vt bonitas in ani
ma & sanitas in corpore. quod autē
est existens per se, est huius hoc idē,
i. existens per se. D. d. & horum qui
dē est hoc ens, hoc autē non. i. illud
autem, qd est substantia ex his duobus
finibus est ens per se, vt rector
hominibus ciuitatis: alius autē mo
dus est non per se, sed in alio. D. d.
mouet igitur sicut amari. propter

H motū autē mouet ista alia. i. hoc autē
primū mouens mouet primū mo
tum ab eo, sicut mouet amatum pri
mū amans abq; qd amari mouea
tur, ea autē quæ sunt sub primo mo
to, mouent mediante isto primo.
Et intendit per primū motum cor
pus cœleste: & per alia mota, ea, q
sunt sub primo corpore, s. alias sphe
ras, & ea, quæ sunt in generatione &
corruptione. Primū. n. cœlum mo
uetur ab isto motore fm desyderiū
vt assimiletur ei fm suum posse, si
cut amans mouetur vt assimiletur
suo amato. alia autē corpora cœle
44.

I ista mouentur fm desyderium ad
motum primi corporis. & ideo pla
netæ habent motū duplicem. Ea au
tem, quæ sunt sub istis, mouent me
diantibus istis motibus. generatio
nē autem & corruptionē faciūt mo
tus oppositi duplices, continuatio
nem vero vnus motus æternus. & ex
hoc vñ Deum habere curam circa
oīa entia. Dicentes autē qd Deus sol
licitus est circa vnumquodq; indi
uiduum, aliquid aliter est verū, & ali
qualiter non est quidē verum, quia
nullum indiuiduum habet dispo

ppriā, nisi illa dispo inueniatur in
aliquo modo illius speciei. hoc igitur
modo verū est Deum sollicita
ri circa indiuidua. sollicitudo autē cir
ca indiuiduum tali modo, qd nullus
habeat communicationē cum eo,
hoc non est fas bonitati diuinæ.

At si quid mouetur, cōtingit
etiam aliter se habere. Quare, si
latio prima ēt actus est, quo mo
uetur, hoc mō sanē cōtingit ali
ter se habere fm locum, quam
uis non fm substantiam. Cū
autem aliquid sit mouēs, ipsum
immobile existēs, actu ens hoc,
nullo modo contingit aliter se
habere. latio namq; prima muta
tionum est. huius autē, quæ circu
laris est. hanc autē illud mouet.
ex necessitate itaq; est ens. & p
ut necessitas, bene est. et sic prin
cipiū. Necessariū nāq; toties dñ,
quoddam vi, quia præter incli
nationem: quoddam, sine quo
nō bene esset: quoddam qd nō
aliter cōtingit se habere, sed sim
pliciter est. a tali ergo principio
tū cœlum, tū natura dependet.

*Si igitur aliquid mouetur, pos
sibile est vt sit diuersarum dispo
sitionum. Si igitur allatio & pri
ma actio, quæ mouetur, fuerit pos
sibile est vt locus sit diuersis dispo
sitionibus, et quod in substantia nō
sit diuersitas. Et, quia illud, quod
mouet ipsum, est non motum, cū
sit in actu, impossibile est omnino
vt sit secundum aliam dispositio
nem. et trāslatio est prima trans
muta*

Primū cœ
lū mouet
à prio mo
tore scdm
desyderiū.
vt assimi
let ei secū
dū suum
posse sicut
amans mo
uet vt assi
milet suo
amato. Vi
de infra. c.

Quo De
sollicitudi
nē hēat cir
ca indiui
dua secun
dū Auer.
de Ec. l.

de Aia. c.
34. & hie f
tra. c. 31. &
2. Ph. c. 7.
S3 op. huius
Vide 10.
Echi. c. 10.
Vid cōtra
di. Zim.

A mutationum, & est quæ est secundum circularitatem, & hic est motor istorum. Ex necessitate igitur inuenitur principium etiam, quod de necessitate sit principium. Et necessitas dicitur secundum hos modos. quædam igitur est violente, quia est extra naturam: & quædam impossibile est, vt sit simpliciter alio modo quam sic. cælum igitur, & natura continua sunt sic per principium.

B Vult declarare modum colligationis nientium transmutabilium cum prima substantia. est. n. in hoc magna questio iam prædicta, C. quomodo æternum est principium generabilis & corruptibilis. Et d. Si igitur aliquid mouetur, potest esse vt sit diuersarum dispositionum. & hæc propositio est vera in modis transmutationis. quod enim transmutatur in substantia, inuenitur diuersarum dispositionum in substantia, & sicut in qualitate, & in loco. D. d. Si igitur allatio, & c. i. si igitur motus transmutationis, quo mouetur primum motum, fuerit potest esse vt hoc motus habeat diuersitatem in loco, non habendo diuersitatem in substantia, C. quod potest esse inuenire aliquod æternum non transmutabile in substantia, & transmutabile in loco: & est quasi medium inter primum, in quo nulla transmutatio est, & inter transmutabilia in substantijs suis. Et hoc intendebat cum d. Et quia illud, quod mouet ipsum, est non motus, cum sit in actu, impossibile est omnino vt sit sine alia dispositionem. i. quod illud, quod mouet primum motus, cum sit non motus, quia est actus purus sine aliqua

potentia, impossibile est vt habeat aliam dispositionem ab ea, quam habet. Deinde d. & translatio est prima transmutationum, & c. i. & translatio est primus motuum, sicut dictum est in Naturalibus: & ex istis circularis. D. d. & hic est in motor istorum. i. & primus motor mouet istum motum tamen sine medio. D. d. Ex necessitate igitur & c. i. declaratum est igitur, quod necesse est tale principium esse de necessitate.

D. d. Et necessitas dicitur secundum hos modos. i. duobus modis, quorum vnus est violente, & est illud, quod est extrinsecum a natura rei. & dicitur etiam de eo, quod est impossibile, vt in aliqua hora sit contra suum esse. & hoc intellexit, cum dixit: hoc est de necessitate principium. D. d. in alia translatione, cum tali principio continuus est cælum, & natura, sicut in nobis bona dispositio paruo tempore. i. id igitur declaratum est quod cælum & naturalia continuant cum primo, quod est intellectus, qui est in fine gaudij & voluptatis, sicut nostra dispositio in continuatione cum intellectu, quod est principium paruo tempore. D. d. Ista igitur dispositio in illo est semper, nobis vero est impossibile. i. sed

continuatio cæli cum hoc principio semper est, nostra autem continuatio cum principio, quod est in nobis, impossibile est vt sit semper. illud autem, quod continuatur de nobis, est generabile & corruptibile, in corpore vero cælesti est æternum. Et ex hoc quidem apparet bene quod Aristoteles opinatur quod forma hominum, in eo quod sunt homines, non est nisi per continuationem eorum cum intellectu, quod declaratur in libro de Anima esse principium agens & mouens nos. Intellegitur enim abstracte, in eo quod sunt

Metaph. cum cō. Auer. S S

Necessitas dupl. dicitur. Vid. s. meta cap. de necessitate

E

Expō principij textus sequens. Digressio, quod ostendit intellectum esse formam hoīs, 1 eo quod habet. Vid. oppos. 3. de Anima. c. 5. & 2. de anima. 7 & c. ii. com. Vide cōt. Zam.

Intelligentie abstracte, in quibus sunt abstracte

Metaphysicorum

G abstracte debent esse principia eorum, quorum sunt principia duobus modis, scilicet quod sunt mouentes, & scilicet quod sunt finis. Intelligentia. n. agens, in quantum est abstracta & est principium nobis, necesse est ut moueat nos scilicet quod amatum amans. & si omnis motus necesse est ut continueetur cum eo, a quo fit scilicet finem, necesse est ut postremo continueetur cum hoc intellectu abstracto: ita quod erimus dependentes a tali principio, a quo ceterum dependet: quod uis hoc fit in nobis modico tempore, sicut dixit Aristoteles.

H De vita, essentia, perfectioneque primi principii. Et contra nonnullos dicentes in ipso non esse optimum, ac pulcherrimum. Cap. 3.

* vita.
Principium
habetur textus. quod
non est textus.
Aue. exponit
ipse in fine
c. 6. p. cedentis.

Degentia vero, qualis nobis pauco tempore, optima illi est. siquidem ita se. Per illud est. nobis autem profecto id impossibile est: quoniam & delectatio actus huius est. Et ob hoc uigilatio, sensus, intellectio maxime delectabile est. spes autem, ac memoria propter hanc. Ipsa uero intellectio scilicet se eius est, quod scilicet se optimum est. & quare maxime est, eius quod maxime est. seipsum uero intellectus intelligit assumptione intelligibilis. in intelligibilis namque fit attingens & intelligens, ita ut idem intellectus & intelligibile sit. susceptiuum enim intelligibilis & substantie intellectus est, operatur autem, habens. Quare istud magis, quam illud est id diuinum, quod intellectus uidetur habere. & speculatio optimum, & maxime de-

lectabile est. Si igitur ita bene se habet. Deo semper, ut nos aliquando, admirabile est. quod si magis, adhuc admirabilius est. at ita se habet. Ceterum, uita quoque profecto inexistit. siquidem intellectus operatio uita est. ille uero est actus. actus uero per se illius uita optima, & perpetua est. Dicimus ita. Deo quid. que Deum, sempiternum, optimumque uiuens esse. Quare uita, & æuum continuū, & eternum Deo inest. hoc enim est Deus.

Voluptas enim est actio illius. etiam. Et ideo uigilia, & sensus, & intellectus sunt uoluptuosi. spes autem, & rememoratio sunt propter ista. intellectus autem per se est eius, quod est nobilissimus per se. et quod est magis, est illius, quod est magis. & quod intelligit se, est intellectus per acquisitionem intellectus. fit enim intellectus, quando admiscetur, & intelligit. intellectus igitur, & intellectus sunt idem. recipiens enim intellectus, & substantiam eius est intellectus, & non intelligitur, nisi cum habet. intellectus igitur ille diuinus est maior isto. desideratio autem est aliquid valde nobile, & uoluptuosum. Si igitur Deus semper est, sicut nos in aliqua hora, hoc est mirum. & si magis, magis est mirum. est autem sic. Et habet uita, quia actio intellectus est uita. & ille est intellectus per se, & habet uita nobilem.

*A*ibilem, & semper eternam. Deus igitur est unus, eternus, in fine nobilitatis. Ergo est vita, & est consuetudo eternum. hoc quid est Deus.

- 19 Dixit Arist. Voluptas. n. & actio, &c. i. primi principij. D. dedit cam, & dixit: Et ideo vigilia, &c. i. quia ca voluptatis est comprehensio, & quasi dicat: & delectat, quia comprehendit. Et signum, qd comprehendit est causa voluptatis, est, quia vigilia, & sensus & intellectus sunt in nobis voluptuosi. D. d. spes aut, &c. i. spes aut, & rememoratio, quis sint voluptuosi, in sunt in rebus non existentibus in actu. & sunt voluptuosi, quia speras imaginat ea esse comprehensa in actu, & sicut memorans. & in nuit, qd comprehendit voluptuosa non est nisi illius, qd est in actu, non in potentia, & qd desiderium precedens comprehensionem magis vult dolor qd voluptas. D. intellectus aut per se est eius, quod est nobilius per se. i. & quod intelligit per se non per aliud est nobilius eo, qd intelligit per intellectum existentem in eo. D. d. & quod est magis, est illius, qd est magis. i. qd voluptas, qd est maior, est illius, quod est maioris intellectus. D. d. & quod intelligit se, est intellectus per acquisitionem intellectus. i. qd intelligit se delectat per se. & hoc est verum delectans, & tale est intellectus. Eum. n. acquisiuit intellectum & intellexit ipsum intelligens se, qm ipse non est nisi intellectu, quod intelligit. intellectus igitur est illud, qd delectatur per se. D. d. fit enim intellectum, qm admiscetur, & intelligit i. & intellectus in nobis non intelligit se. donec admiscetur cum intellectu, & imaginetur, & intelligat ipsum in actu, non quando est in po-

tentia antequam intelligat ipsum in intellectu: quia intellectum cum intelligit, fit idem cum eo, scilicet intellectu. Et intendebat per hoc distinguere inter voluptatem, quae est in intellectu, quae quandoq; est in potentia quandoq; in actu, & quae est semper in actu. & hic est, qui non est in materia. Deinde d. intellectus igitur, & intellectum sunt idem, &c. i. intellectus autem, & intellectus sunt idem, cum intellexerit. quia recipiens & receptum de intellectu utrunque est intellectus. & ideo intellectus, & in intellectu, & intelligens reducitur in unum, & non differunt nisi secundum respectum dispositionum. Intellectus enim, in quantum intelligit intellectum, dicitur intelligens: & in quantum intelligit per se, dicitur qd intelligens per se est ipse intellectus, e contrario illi, quod intelligit per aliud: & in quantum quidem intellectus est illud, quod intelligitur, dicitur qd intellectus est res intellecta. Deinde dicit: Intellectus igitur ille diuinus est maior isto. i. & cum intellectus in nobis quandoq; est potentia. quandoq; actus: ille autem intellectus diuinus semper est actus: manifestum est nobiliore esse isto intellectu, qui est in nobis. D. d. desideratio autem est aliquid valde nobile, i. & manifestum est, qd intelligere per intellectum, qui est in nobis, est valde voluptuosum, & nobilius omnibus rebus existentibus in nobis. Deinde d. Si igitur Deus, &c. i. & ideo videmus qd, si voluptas Dei per comprehensionem sui ipse est aequalis voluptati, quam nos habemus cum intellectus in nobis comprehendit se, & est quando denudatur a potentia: hoc autem in nobis paruo tempore

D
Intell., ed
intelligit.
sic idem est
intellectus.

Vide hoc
quo dicitur in
telm esse
rem intel
lectam.

Metaphysicorum

Existit, in Deo autē semp; valde ē mirabile, & si illa voluptas, q̄ semp est in eo, est nobilis multo magis q̄ in nobis est, magis & magis est mirabile. Et Alexā. dixit, q̄ non est intelligendū p̄ voluptatem, voluptatē cōsequētem passionem, q̄ o pponitur tristitiæ. Voluptas autē, q̄ est in Intellectu, non est passio, neq; hēt oppositum: cum ista comprehensio nō opponat ignorantia. Voluptas. n. cōsequitur comprehensionē, sicut vmbra corpus. Si igitur aliqua cōprehensio est, quæ nullum oppositum hēt, nunquā est in potentia, cū com-

Hprehendenti nunq̄ accidit dolor p̄ defectū comprehensionis. D. d. Et hēt vitam, quia actio intellectus est vita. i. & dī de eo vita. hoc. n. nomen. Vita dī de comprehensione. & cū actio intellectus est comprehensio: ergo actio intellectus est vita. D. d. & ille est intellectus p̄ se, & hēt vitā nobilem. i. & cum intellect⁹ est vn⁹, & cum actio eius est vita, illud igit, quod intelligens est, quia intelligit se, nō quia intelligit aliud, illud est viuū, quod hēt vitam in fine nobilitatis. & ideo vita, & scientia proprie dīr de eo. Est igit vnus, De⁹,

Digestio.

Isapiens. & hoc putauerunt Antiqui trinitatem esse in Deo in substantia, & voluerunt euadere p̄ hoc, & dicere quia fuit trinus, & vnus Deus, & nesciuerunt euadere: quia, cū substantia fuerit numerata, congregatum erit vnū p̄ vnā intentionē additam congregato. Et d. Alexā. & hoc sūt contingit loquentib⁹ in lege Maurorum, ponentibus has dispositiones additas essentia. quappositione ite is vt sit vnus per vnā intentionem additam essentia materiar & dispositionibus. Et vtriq; di-

spositioni dabitatur accidere cōpositio. & oē cōpositum est nouum, nisi dicant aliqua componi p̄ se. & si aliqua essent, quæ componerentur p̄ se, tunc exirent de potentia actū p̄ se, & mouerentur sine motore p̄ se. Et sic est intelligendum, cū dicimus ipsū esse vnū, & habentē vitam, s. idem in subiecto, & duo fm modum: non quia significant idē oībus modis, sicut significāt nosa synonyma, neq; sicut significant nomina, neq; sicut principale & sumptum, quia sumptū significāt idē, quod significāt principale, & magis.

Vita enim significāt aliquid non in subiecto: viuū autē significāt aliqd in subiecto: scilicet formam in materia, & habitum in subiecto. hē igitur sunt dispositiones significationum noīum in eis, q̄ sunt forma in materia. In eis autē, q̄ sunt forma nō in materia, dispositio & dispositum reducunt ad vnū in esse, & duo in consideratione. Ista enim essentia, cū fuerit accepta fm q̄ est posita, & fuerit disposita in aliqua dispositione, tunc dispositio & dispositum vnū erit in prædicatione, & duo in intēione. quia p̄dicatum differt à subiecto: sed tñ non sicut prædicatum differt à subiecto in propositionibus categoricis substantialib⁹. Dispositio enim idem est & dispositū, sicut in rebus abstractis: sed in potentia duo, qñ intellectus diuiserit vnū ab altero. intellectus enim natus est diuidere adunata in esse in ea, ex quibus componuntur, quāuis non diuidantur in esse: sicut diuidit materiā à forma, & formā a cōposito ex materia & forma. Hæc igit est dispositio intellect⁹ in rebus cōpositis ex materia & forma, cū disponit cōpositum

Intellect⁹ natus ē diuidere ea, s. adunata in esse, & diuidit mā; a forma, oppo videt m. 1. p. h. 69. 4. ph. c. 1. Vide cōtum Zim.

A tum p formam, aut cum disposuit
cōpositū habentē formā p formā.
intelligit. n. vtrāq; esse adunata ali-
quo modo, & dīa aliquo mō. v.g.
quia, cum disposuit hōiem p ratio-
nabilitatem, intelligit, q subiectum
rōnabilitatis & rōnabilitas idē sunt
in adunatione: & intelligit, q defe-
rens ex eis est aliud à delato. Cū au-
tem fuerit cōsiderata dispositio &
dispositum in eis, q non sunt in ma-
teria, tunc reducunt ad vnā inten-
tionem oībus modis: & nullus mo-
duserit, quo p dīcatū distinguatur
a subiecto, & dispositio extra intel-
B lectum, s. in essentia rei. Sed, cū Intel-
lectus componit aliquam proposi-
tionē ex dispositione & disposito in
talibus rebus, tunc non intelligit ex
eis nōia synonyma, ita q ppositio
sit fm nomen, non fm intētionem,
sed intelligit ea esse dīa fm assimu-
lationem, s. q in talib⁹ accipit duo,
quorum proportio adinuicem alte-
rius ad alterum est sicut proportio
prædicati ad subiectum. & ex eis cō-
ponit propositionem categoricā, &
nullam intelligit dīam inter ea eē
omnino, nisi fm acceptionem, s. q a
idem accipit dispositum & dispo-
C sitionem. Intellectus enim potest in-
telligere idem his duob⁹ modis fm
similitudinem ad propositionē ca-
tegoricā in rebus compositis, si-
cut intelligit multa fm similitudi-
nem. & si intellectus non accepisset
in istis dispositionem & dispositū,
non posset intelligere naturas eorū
neq; declarare eas. & magna differe-
tia est inter ea, q differunt in esse &
in intellectu, & q differunt in intel-
lectu tm̄. Multiplicitas igit in Deo
non est nisi in intellectu dīa, nō in
esse. Sed Alex. d. q non est intelligē

dū p hoc, qā dicimus non intellēct⁹
intelligit se, fm alterationē. videm⁹
enim virtutem visibilem videre se
in speculo. & cū hoc posse est dice-
re in eo, magis est possibile in intel-
lectu. D. d. Deus igit est vnus, &c. i.
& fm hoc, quod sonat hoc nomen,
est vnum æternum valde nobile. &
declaratum est ratione aliquod ta-
le esse: & est illud, quod mouet om-
ne. hoc igitur est Deus.

Quicunq; vero (vt Pythago-
rici & Pseusippus) putant opti-
mum & pulcherrimum non eē
in principio, eō q plantari quo-
que ac animalū principia cau-
se quidem sunt, bonum vero &
perfectum in his esse, que ex his
sunt, non recte putant. semen nā
que ex alijs prioribus perfectū
est, neq; semen primum est, sed
quod perfectū est. veluti homi-
nem dicere quispiā possit prio-
rem semine esse, non illum, qui
eo generatur, sed alium, ex quo
ipsum semen est.

Omnes autem, qui existimabāt
existimatiq; vt Pythagorici &
Leucippici, quod bonum & nobile
non est in primo, quia causa plan-
tarum & animalium sunt princi-
pia, & quod bonum & perfectū
sunt in eis, quæ sunt ex istis, non ve-
rum reputant. Semina enim sunt
ex alijs præcedentibus perfectis.
primum autem non est semen, sed
aliquid perfectum. Verbi gratia,
quod hominem oportet esse ante
sperma, non illud, quod fit ex hoc,
sed aliud, ex quo fit semen.

SS iij Et

D Multipli-
casatib⁹
torū i Deo
ē scdm rō-
nē, non se-
cū dū esse

E

I

Metaphysicorum

G Et Antiqui dicentes, q̄ perfectio
40 non est in principijs, sed in eis, quæ
sunt ex principijs: animalia enim &
plantæ perfectiora sunt principijs,
s. feminibus, & spermate, non vere
dicunt. semina enim fiunt ex rebus
perfectis generantibus semina. ver-
bi gratia, quoniam semen hominis
fit ex hoīe. semina igitur non sunt
principia, sed est principium illud, à
quo generantur, & est in perfectione
sicut generatur, si fuerit de spe-
ciebus generatis ex similibus: aut p-
fectius, si fuerit ex non generatis ex
suis similibus. Principium enim eo-
rum, quæ non generantur ex simi-
li, est Sol & orbis decliuis: & eorū, q̄
generantur ex simili, non tantū est
principium simile in specie, sed cū
Sole & orbe decliui. Vnde* Arist. d.
homo generat hominem, & Sol.

Quod itaq̄ est quædam æter-
na, immobilisq̄ substantia, & à
sensibilibus separata, constat ex
dictis. Ostēsum autē est q̄ nec vl-
lam magnitudinē possibile est
hanc substantiam habere, verū
impartibilis, indiuisibilisq̄ est.

I nam finito tempore mouet. ni-
hil vero finitum infinitā poten-
tiā hēt. cū vero oīs magnitu-
do aut infinita, aut finita sit, fini-
tam quidem pp hoc non habe-
ret magnitudinem: infinitā ve-
ro, qm̄ omnino nulla est infini-
ta magnitudo. At vero & q̄ im-
passibilis, & inalterabilis est.
omnes nanque reliqui motus
posteriores eo sunt, qui secun-
dum locum est. Et quidem hæc
propter quid hoc se habeāt mo-
do, dilucida sunt.

*Quoniam autem aliam substan-
tiam eternam non mobilem ab-
stractam à sensibilibus esse mani-
festum est hoc modo. Et iam decla-
ratum est hanc substantiam habe-
re magnitudinem aliquam nō pos-
se, sed neq̄ partem, neq̄ diuisionem
habet. mouet enim in tempore infi-
nito. & nullum finitum habet po-
tentiam infinitam. omnis igitur
magnitudo aut infinita, aut finita.
propter hoc igitur non erit in ma-
gnitudine finita: neq̄ infinita, quia
magnitudo infinita est nulla. Et et
manifestum est, quod non patitur,
neq̄ trāsmutatur. omnes enim mo-
tus post locales sunt. Hæc igitur
manifesta sunt esse talia.*

Facit rememorationē de hoc, qd̄
declaratum est prius, s. substantiam
æternam esse, non mobile & abstra-
ctam ab oībus materijs, & d. Et iam
declaratum est hanc substantiam,
& c. i. & iā declaratū est in naturali-
bus, q̄ impossibile est ut iste motor
sit potentia in corpore, neq̄ corp⁹,
qm̄ non habet partem, neq̄ diuisi-
bilis est, neq̄ essentialiter, neq̄ acci-
dentaliter. omne autem corpus hēt
partes, & est diuisibile. D. dedit cau-
sam in hoc, & d. mouet enim in tē-
pore infinito, quapropter debet ha-
bere potentiam infinitam. D. d. &
nullum finitum habet potentia in-
finitam. i. & necesse est ut habens po-
tentiam infinitam non sit corp⁹, q̄
primus motor habet potentiam in-
finitam: & oē corpus, aut potentia
in corpore, est finitum: ergo in se-
cunda

Principiū
eorū, q̄ nō

H
giant ex
sibi, ē Sol,
& orbis d
cliuis. vid
idē supra
13. & 18. et
7. Me. 31. et
8. phy. 46.
& 47. cō.
* 1. ph. 1. c.
26.

8. phy. 72.
& 73.

M

A cunda figura, primus motor nō est corpus, neq; potētia in corpore. Et, quia necesse est vt oē corpus habeat potētiā finitā, quia oē corp^o est finitum, & potētiæ corporales sunt diuisibiles fm diuisionem ei^o, d. oīs igit^r magnitudo aut infinita, aut finita. i. & necesse est vt oīs potētia i corpore sit finita si enim nō, aut ergo in corpore finito, aut i finito: sed corpus infinitum impossibile est esse. & si in corpore finito fuerit potētia infinita, continget corpus illud moueri i instanti, vt declaratum est in Octauo Phisic. Et hoc intendebar,

B cū d. propter hoc igitur non erit i magnitudine finita, &c. i. causā rem, pp quam potētia infinita nō est in corpore, est quia in corpore finito non est, quia corpus infinitū non est. in corpore autem finito nō est, quia diuiditur p diuisionem finiti: & quod diuidit^r per diuisionē finiti, est finitum. Ioannes aut^r Grāmaticus mouit magnā quēstionē & difficilem Peripateticorū. D. n. si omne corpus habet potētiā finitā, & cōelum est corpus: ergo habet finitam potētiā. & oē finitum est corruptibile: ergo cōelum est corruptibile. Si igitur aliquis dixerit, q priuatio corruptionis est acquisita in cōelo de potētia æterna abstracta, continget vt aliquid possibilis corruptionis sit æternum. q aut^r est impossibile hoc, declaratum est in fine primi Cœli & Mundi. Dicam^r igitur nos, q mirum est de hoc, qd d. q oē corpus habere potētiā finitam est verū. Potētia n. multiplex d. est. n. potētia in substantia, & alteratione, & vbi. & iam declaratum est, q de istis virtutib^o nulla existit in corpore cœlesti, nisi potētia in

loco. ista igitur ppositio non est cōis oī corpori, nisi cum per potētiā intelligatur potētia in vbi, s. cum dicimus, q oē corpus hēt potētiā finitā. Cum. n. dicimus, oēs potētiās in corpore esse finitas, est verū quæcunq; potētia fuerit. & cū dicimus, quæcunq; potētia fuerit in corpore, est finita, est verum. sed nō consequitur ex hoc, q oē corp^o habeat omnem potētiā: quia corp^o cœleste non habet potētiā, nisi tm in vbi. Si igitur potētia, qua mouetur hoc motu æterno, fuerit in eo, aut est finita aut infinita. si infinita, continget moueri in instanti. si finita, possibile est quiescere: qd im probatum est. ergo non mouet^r per potētiā existentē in eo, immo p potētiā nō in subiecto omnino. Sed aliquis quæret, si mouetur à potētia, cuius actio est infinita, necesse est vt moueat ipsum non in tempore: sicut continget, cum fuerit exi tens in eo. Et dissolutio est, q iste motus componitur, vt declaratum est ex duobus motoribus, quorum vnus est finitæ motionis, & est aīa existens in eo; & alter est i finitæ motionis, & est potētia, quæ nō est in materia. Secundum igit^r q mouet^r à potētia finita, mouetur in tēpore: cum dicere finitatem est habere proportionem terminatā ad motū rem, & in sua substantia æterna, quemadmodum eius subiectum est æternum, s. q in neutro eorum est possibilitas in substantia, & tñ est possibilitas in subiecto eorum in recipiendo motum in eis, aut non nisi in mouere tantum. Et p diuersitā tēstius proportionis in corporib^o cœlestibus, s. quæ est inter corpora eorum, & animas, diuersantur in

SS iiii velocitate

Digressio,
squa Idu
at qd Ios
nis Grāma
tica cōtra
Peripateti
cos p qua
vid cō. 79.

C
l. 8. ph. & i
fine ca. 5.
libri d sub
stantia or
bis.

Auerrois
Solutio
Potētia
multiplex
d. Vide. l.
ph. 63. & 8
me. c. 4. &
n. & ch. c. 1.
110. & c. 2.
12. r. d sub
stantia or
bis.

Dubium.

Solutio.

Metaphysicorum

G velocitate & tarditate, & in hoc in quo conveniunt, quia mouentia potentia non in materia habent eternitatem motus, & continuitatem motus. Et ex hoc modo et verum est dicere corp^o celeste habere potentiam finitam. Et hæc est intentio eius, quod d. Arist. esse in cælo. quoniam, si in primo cælo essent plures stellæ, aut maiores, aut tardius mouerentur, aut omnino non: non quia lassitudo accideret ei, sed propter defectum proportionis, quæ est inter motorem in eis, & motum: Motor. u. non mouet, nisi quia potentia eius est maior potentia moti. &

H quanto mai^o fuerit, tanto maior potentia eius: & cum potentia motoris non superabundauerit, non poterit mouere ipsum. & si modicum superabundauerit, mouebit tardius.

* In corpore quidem cælesti non est potentia, ut corrumpatur, quia non habet contrarium. est igitur remanens per se & per suam substantiam. * motus autem impossibile est ut sit remanens per suam substantiam, cum habeat contrarium, i. quietem. scilicet igitur permanentiam motus oportet nos ponere aliam intentionem remanentem in se, e contrario permanentiæ, quæ est in substantia. * ideoque non est in cælo possibilitas, nisi ut quiescat. sed hoc iam probatum est esse impossibile: ergo necesse est ut hoc sit propter motorem, in quo nulla potentia est omnino, neque essentialiter, neque accidentaliter. sed tale non est in materia. Et ideo dixit Arist. quod non est timendum cælum quiescere in aliqua hora, & non d. corrupti corruptio enim non est in eo possibilis, sicut quies. Et ideo non est verum dicere aliquid posse esse ex se, eternum autem & necessarium ex alio: eo

quod necessarium quoddam esse necessarium per se, & quoddam per aliud, non est nisi in motu cæli tantum. Ut autem aliquid sit possibile in sua substantia, & per aliud sit necessarium in esse, impossibile est. Impossibile enim est ut idem sit posse in esse ex sua substantia, & recipiat ex alio necessarium esse: nisi esset posse ut natura eius transmutaretur. Motus autem possibile est ut sit necessarius ex alio, & possit ex se. & causa in hoc est, quia esse habet ex alio, scilicet motore. Si igitur motus iste fuerit æternus, necesse est ut fiat ex motore non moto omnino, neque essentialiter, neque accidentaliter. Permanentia igitur motus est ex alio, substantia autem ex se. & ideo impossibile est inuenire substantiam possibilem ex se, necessariam ex alio, quod est posse in motu. Omnis igitur potentia mouens existens in corpore, necessario mouet accidentaliter & non essentialiter: & omne motum accidentaliter aut essentialiter possibile est ut quiescat ex se, & est motum ab alio. Si igitur est aliqua potentia in corpore, qua posse est quiescere a motione in aliqua hora, necessario mouetur a motore, in quo nulla potentia est omnino, neque essentialiter, neque accidentaliter, sicut est de corpore cælesti. Hæc igitur est intentio eius, quod dixit Arist. quod omnis potentia in corpore est finita. i. quod actio eius posse est ut sit finita in quo autem ex corporibus est potentia ad esse, necesse est ut transmutetur eius substantia. & impossibile est ut acquirat permanentiam & eternitatem ex alio, nisi substantia eius transmutetur. in quo vero ex corporibus est potentia tantum in vbi, posse est dicere hanc potentiam esse possibilem ex se, necessariam ex alio. Et est quoniam corpus cælestis ex se

mo-

1. cor. 7.4

* in corpore cælesti non est potentia ut corrumpatur, quia non habet contrarium. id est 1. cor. 7. 10. & quod ibi. † motus impossibile est ut sit remanens

nes secundum suam substantiam, cum habeat contrarium. * Non est in cælo possibilitas, nisi ut quiescat. Vide oppositum. 6. ph. 15. & 7. ph. 60. 2. Vide contra. Zim. † 9. Met. 1. 60. 17.

2. 12. 22. 27

Mouetur: & omne, quod ex se mouetur, posse est vt quiescat ex se: & dicere est motum ex se hic ostendit, quod per desiderium & voluptatem mouetur: sed iam declaratum est, quod corpus celeste quiescere impossibile est: quapropter æternitas motus eius est per motorem, in quo nulla potentia existit ad aliquem modum transmutationis, neque essentialiter, neque accidentaliter. Motor igitur corporis celestis est potentia non materialis necessario. ideo credendum est quod omne habet motum in loco æternum; necesse est vt sit substantia æterna.

Si vero substantia æterna sit, non erit necessarium vt motus eius in vbi sit æternus, sed, si motus eius in vbi fuerit æternus, necesse est vt motor ei sit a motore non corporeo, neque potentia in corpore, neque æterno, neque non æterno. Hoc quidem est valde difficile, & clausum: & ideo iste locus fuit lapsus sapientum. Cum enim declaratum est hoc corpus esse æternum, posse est existimare quod non indigeat in hoc esse ponere principium aliud nobilius eo. Existimatum est enim quod, cum dicimus omnis potentia in corpore est finita, non est verum nisi in corporibus

Cmaterialibus generabilibus & corruptibilibus. Si autem aliquod æternum est in sua substantia, existimatum erit, quod necesse est potentiam ei maiorem esse æternæ motionis. & in hoc loco errauerunt Zabij, & sapientes eorum. Et Aristoteles sustentatus est in hoc super duas propositiones: quarum vna est, quod omnis potentia in materia finita est: secunda autem est, quod potentia infinita non fit ex potentia finita: unde prouenit quod faciens motum in finitum est potentia non in materia. Et ipse laborabat in declaratione

ne istarum duarum propositionum. **O**ctauo Physicorum. Et contradicentes huic dicunt quod propositio dicens quod, si in stellis sunt potentie finitæ, tunc non esset vera, nisi stellæ essent compositæ ex materia & forma. & dicunt, quod impossibile est vt sint in eis potentie finitæ, & vt sint infinitæ actionis. dicunt enim quod finitas actionis, & motionis non accidit nisi per alterationem motoris a moto, quapropter accidet ei fessitudo. Quod autem non alteratur in sua substantia, neque accidet ei fessitudo, non est impossibile vt agar actionem infinitam. Themistius autem in hoc loco dicit quod non rectum dicit, dicens Solem & alias stellæ esse finitas, & habere potentias infinitas. Potentia enim, quæ est in stellis, quæ est infinita, non est naturalis in eis, neque secundum quod sunt corpora: sed aut pendet a prima causa, aut ex anima existente in eis ab illa potentia, quæ non est corpus. Prima causa est, quod reuoluit eos in tempore infinito. quantum habent illud, quod habent in potentia, vt corpus & magnitudo habent, & non essent semper in actu, tunc necessarium esset eis laborare, & lassari. Corpora enim stellarum, quia existit in eis aliquid in potentia, secundum hoc potentie eorum sunt finitæ: in qualibet enim hora existunt in alio loco. Quoniam igitur sunt hic, quantumque illic. & ista loca sunt quasi vltima motus. & impossibile est in aliquo existente in potentia, cum post peruenit ad actum, quem intendit, vt non sit ei vltimum, & extremum. Causa autem, in qua nulla potentia existit, sed semper est in actu, & nunquam diuersatur in aliqua hora post aliam. Quomodo igitur possibile est imaginari magnitudinem & corpus, vt ista alia

Sententia
Themistij
E.

F

Metaphysicorum

Galia, in quibus sem p exiſtit potētia, ſive corruptibilia ſint ſive non. Et vſt, ſi actio ſingularis p ſe poſſe ē remanere in infinitum cū æternitate tpis: actus vero, qui exit ab eo, q eſt in potentia, eſt complementū illius, quod eſt in potentia: & impoſſibile eſt in tali actu ipſum pmanere in infinitum, cū præcedat ipſum potentia: quapropter neceſſe eſt vt potentia mouens, quæ eſt in ſtellis, ſit infinita: qm ſtellæ acquirunt hac potentia non modo potenciali. Motus autem eorum in loco eſt finitus. potētia enim nō eſt in ſtellis, niſi ſm has diſpoſitiones. Hæc igitur ſunt verba Themistij. Et abbreviatio ei⁹ eſt q omnis motor in loco, motio eius eſt ad aliquid in potentia: & omne, quod mouet ad aliquid, quod eſt in potentia, motus eius eſt finitus, cū illud, quod eſt in potentia, neceſſe ē vt exeat ad actū: oē igit, qd mouet motu æterno, motus eius ad aliquid ſp in actū: & qd eſt ſp in actū nō eſt corpus, neq; in corpore. oē. n. i quo eſt potentia, aut eſt corpus, aut potētia in corpore. in quo igit nō eſt potentia, neq; eſt corpus, ueq; potētia in corpore. Et illud, ſup quod Ariſt.

H abbreviatio ſententia: Themistij. Abbreviatio ei⁹ eſt q omnis motor in loco, motio eius eſt ad aliquid in potentia: & omne, quod mouet ad aliquid, quod eſt in potentia, motus eius eſt finitus, cū illud, quod eſt in potentia, neceſſe ē vt exeat ad actū: oē igit, qd mouet motu æterno, motus eius ad aliquid ſp in actū: & qd eſt ſp in actū nō eſt corpus, neq; in corpore. oē. n. i quo eſt potentia, aut eſt corpus, aut potētia in corpore. in quo igit nō eſt potentia, neq; eſt corpus, ueq; potētia in corpore. Et illud, ſup quod Ariſt.

Ieſt ſuſtentatus in hac intentione, eſt q ois actio ſqualis infinita ſp æterna neceſſario ſit a potentia, cuius actio eſt infinita, cui nulla tranſmutatio accidit, pp quā deficiat actio. & ois potentia mouens in loco i corpore, cui accidit tranſmutatio, neceſſe eſt vt eius actio non ſit ſp æterna, quia ab alio mouet. hoc igit eſt intelligendū de eo, qd eſt infinitæ motionis in alterū. Et, cū ita ſit, potētia mouentes, q ſunt in corporibus, ſunt duobus modis. aut potētiæ in corporibus giabilibus & corruptibi-

libus. hæc igit impoſſe ē, vt ſp moueat ſe pp tranſmutationem eorū, & pp tranſmutationem ſubiecti eorū. & ideo accidit talibus neceſſario feſſitudo. aut potētiæ mouentes in corporibus æternis. hæc igit poſſe eſt vt moueant ſp, & vt non moueant ſp. Poſſunt. n. non ſemp mouere, ſi poſuerimus illud, ad quod mouent, ſ. primum motorem, receptibile tranſmutationis cuiuſcunq; modi. Poſſunt aut ſemp mouere, qn illud, ad qd mouent, fuerit non tranſmutabile aliquo modo tranſmutationis. & hoc eſt, cū nō fuerit corpus oſno. Si igit motum æternū eſt, neceſſe ē vt moueat p potentiam exiſtente in eo a motore, cui nullus mod⁹ tranſmutationis accidit: & tale i nulla materia exiſtit. Hæc igitur eſt intentio Ariſt. cū d. q omnis actio infinita prouenit a potentia infinita, i. infinitæ actionis. hoc ēt mō proprio magis apparer. corpus. n. cœleſte alarū eſt neceſſario. Reuertamur igit ad noſtrum locum. Et dicit Ariſt. Et eſt manifeſtum eſt, q non patitur &c. i. & manifeſtum eſt ēt, q in motore qui ſemper mouet & eadem diſpoſitione, q non patit neq; alterat. quoniam, cū mouetur i loco, nullum aliorum motuum recipit. motus. n. in loco præcedit oēs motus: & cū nobiliorem nō hēt, non hēt viliorem. Corpus enim cœleſte, quia eſt nobilius oſbus corporibus hēt nobiliſſimum motum, ſ. localē. Et quia iſte motor eſt nobilior corpore cœleſti ſuit cauſa permanentiæ eius in nobiliori diſpoſitione, ſ. in motu. Deinde dicit: Hæc igitur manifeſta ſunt eē talia. & innuit omnia, quæ declarauit de hoc primo motore, qui non eſt in materia.

Quot

Abbreviatio ſententia: Themistij.

Oē, quod mouet motu æterno, motus ei⁹ eſt ad aliquid ſp in actū.

Moc⁹ i loco præcedit oēs motus Idē. 8. phy. 55. vſq; ad 64.

A Quot sunt numero substantia immobiles, ac sphaera, quae ab eis mouentur, opinio nes tum aliorum, tum propria: ac per ad modum Antiquos de ipsis loquentes cō firmatio. Cap. 4.

VRADIC.
lib. 1. c. 4

Vtrum autē vna sit pone n da talis substantia an plu res, & quot, non oportet nos latere, sed meminisse quoq; aliorū snās, quod de pluralita te nihil, quod dictū perspicuum sit, dixerunt. De ideis nanq; opi nio nullam accommodatā cōsy derationem habet. Numeros nā que dicunt ideas, q dicunt ideas esse: de numeris vero qñq; vt de infinitis aiunt, qñq; tanquā vs que ad denarium determinatis, qua vero de causa tāta numero rū pluralitas sit, nihil cū diligē tia demonstratiua dicitur.

Vtrum autem ponēda est talis substantia vna, aut plures, & quot sunt, & non debemus occultare ser mones aliorum, sed dicere iudicia eorum, nihil enim manifeste dixe runt in multitudine. Sententia, n. de exemplaribus nō habet perscru tationem propriam omnino. Dicē tes enim exemplaria dicunt ea esse numeros. & de numeris quando que dicunt eas esse infinitos, & quandoque vsque ad decem. quare uero multitudo numerorum est sic, nihil dixerunt demonstratione.

42 Cūm autem declarauit vnā sub stantiam aeternam esse non in mate ria omnino, incēpit quzrere, vtrū

hæc substantia esset vna aut plures. **D** & si plures, quot sunt. Et, quia An ti qui quidā dicebant substantias esse abstractas, s. formas, sed de numero earū Antiqui nihil sufficienter dixe runt, incēpit demonstrare imposse eorum ad declarandū hoc i illis sub stantijs positis. **D. d.** & non debemus occultare sermones aliorum, & c. i. & oportet inspicientē in nostro sermo ne videre in quantum differt a ser mone aliorū. dicentes. n. substantias abstractas esse, nihil dixerunt i mul titudine. **D. d.** Sententia autē est de exemplaribus i. opinātes aut sub stā tias esse exemplaria, & formas rerū, **E** nihil proprie dixerūt de numero eo rum fm q sunt formæ. sed, si aliq dixerunt, dixerunt fm q sunt nume ri. & hoc intendebat, cum d. Dicētes enim exemplaria dicunt ea esse nu meros. i. qm inquantū sunt numeri, dicunt aliquid i multitudine eorū. **D. d.** opiniones dicētiū numeros. formales abstractos in multitudine, & d. & de numeris qñq; dicunt, & c. i. & dicentes numeros esse formales bipartiti sunt. quidam dicunt eos ee infinitos, & quidā peruenire ad de cē. **D. d.** quare vero multitudo, & c. i. **F** & dicentes illos esse decem, nihil dixe runt super hoc demonstratione.

Nobis vero ex p̄suppositis at que determinatis dicēdū ē, Prin cipiū. n. ac primū entiū, tū p se, tū p accēs immobile est: mouēs aut, primo, sempiterno, & vno motu. Cum vero qd mouet ne cesse sit ab aliq moueri, primūq; mouens immobile p se esse, ac mo tu eterno ab eterno moueri, & vnū ab vno, videmusq; p̄ter sim plicem lationē totius, q̄ dicim⁹ primam

Metaphysicorum

E primam substantiam & immobilē mouere, ceteras ēt lationes, quæ errantium sunt, sempiternas esse (sempiternum nanque & irrequiescibile circulare corpus est. monstratum autē est de his in Phisicis) necesse est harū quoq; lationum vnamquāq; à per se immobili, & æterna substantia moueri. nā & stellarum natura perpetua substantia quæ dā existens, et quod mouet perpetuū, & prius est moto, & qđ prius substantia est, substantia sit necesse est. Constat itaq; necesse esse tot substantias esse natura perpetuas, & per se immobiles, ac absque magnitudine, ob causam prius dictam.

H non mouetur per se, & per substantiam æternam. natura enim stellarum est etiam æterna. & cum motor est æternus et ante motum necesse est vt illud, quod est ante substantiam, sit etiam in substantia. Manifestum est igitur, quod necesse est vt substantia sint secundum numerum illorum, & quod substantia sint æterna naturaliter, & immobiles per se, & quod sint sine magnitudine propter causam prædictam.

Nos autem possumus declarare bene multitudinem istarū substantiarum ex rebus dictis, & inducere ad viam, qua quis pōt scire numerum eorum. Principium autem illius est hoc, quod prius declarauimus, scilicet quod primum & principū entium est aliquid immobile omnino: & qđ hoc facit primum motū æternum, & vnum, & continuum, & diuinum. D.d. Si igitur motum necesse est vt moueatur, & c. i. si igitur positum est nobis, qđ omne motū habet motore, & motum primum habet motorem æternum, qui non mouet per se, & omnis motus æternus habet motorem æternum, qui non mouetur per se, & vnum (necesse ē enim, vt vnus motus habeat motorem vnum. & si non, tunc nō esset continuus, neq; vnus) sed nos videmus in cælo plures motus præter motum totius cæli, quē dicimus fieri à prima substantia immobili, scilicet motus stellarum erraticarū, & manifestum est istos motus esse æternos, sunt. n. partes corporis æterni: necesse est igitur, vt vnusquisq; motuum

A tum istorum habeat motorem, q non moueatur per se, & cuius substantia est æterna. natura. n. stellarum est æterna. D. d. & cum motor est æternus, & ante motū, & c. i. & cū motū vniuscuiusq; istorū motū prior ē illis motis: & illa mota sūt substantiæ: necesse est, vt omnes isti motores sint substantiæ. D. d. Manifestū est igitur, q necesse est, & c. i. manifestum est igitur, q numerus substantiarum mouentium est secundum numerum motuum propter causas dictas, & q istæ causæ sūt æternæ per se naturaliter, & nō motæ per se, neque corruptibiles propter causas prædictas.

Quod igitur substantiæ sūt, & harum quænam prima, quæue secūda, sū eum ordinē, quē & lationes syderum habent, patet. Pluralitatem vero lationū ex peculiarissima Philosophia Mathematicarum sc̄arum, videlicet ex Astrologia, considerandū est. hæc. n. de substantia sensibili quidem, at sempiterna speculatur. cæterę vero de nulla quidē substantia, veluti quæ circa numeros, atq; quæ circa Geometriā. Et quidē q plures sint eorū, quæ feruntur lationes, manifestum ē t est his, qui parū attigerūt. pluribus. n. q̄ vna, errantiū astrorū vnūquodq; ferūt.

Quoniam autem substantias esse, et earum hæc est prima, hæc autem secunda secundum ordinē motuum stellarum, manifestū est. Multitudo autem motuum scientia est à propria Philosophia Ma-

thematicorum. ista enim videtur scientia de substantia sensibili, sed æterna. illa autē non videtur scientia de substantia omnino, sicut de numeris, & mensura omnino. Quoniam autem motus erraticarum plures sūt, manifestum est eis etiam, qui parum considerant. Vnaquęq; .n. stellarum erraticarū videtur moueri plus vno motu.

Idest, Qm̄ declaratum est ex hoc sermone substantias æternas esse plures vna, & q in eis est prima, s. illa, quæ omnia mouet, & secunda, & tertia secundū ordinē orbium manifestum est. Qm̄ autem illa, quæ omnia mouet, præcedit omne, manifestum est valde & præcise. omnes enim istum motum maximum intendunt. quapropter prior est omnibus naturaliter & etiam sū locū, & etiā sū magnitudinem, s. q̄ ista substantia videt esse prior propter prioritatem eius, quod mouetur ab ea sū locum, & secundum magnitudinē in multitudine stellarum & velocitate motus. & omnia ista faciunt eam priorē nobilitate & substantia. Quoniam vero ordinatio istorum mouentium à primo motore oportet vt sit secundum ordinē stellarum orbium in loco, manifestū est & c. prioritas enim in loco eorum, & in magnitudine facit eos priores in nobilitate. sed videmus quoq; eos in velocitate motus eōuerſo, s. q̄ illi, qui sūt propinquo res terrę, sūt velociores. & hoc forte prouenit propter nobilitatē motoris, & forte propter paruitatē corporis. Sol autem videtur propter magni-

Metaphysicorum

G magnitudine eius & actiones eius in entibus, & pp hoc quod apparet, qd motus aliaru erraticu ordinantur fm motu Solis, & consequetur ipsum habere motore priorem obus erraticis. sed velocitas, quæ est in istis, sicut diximus, forte est pp nobilitate substantiarum mouentiu, & forte pp paruitatem corporum. Ordinatio quidem eoru adinuicem fm nobilitatem possibile est scire ex dictis ab Antiquis habentibus curam de actionibus earu in entibus. v.g. qm dant Soli vitam, & Saturno res fixas. ordinatio igitur earu a primo

H est præcisa, ordinatio vero earu abinuicem nõ est præcisa. Et forte melius est illud, qd Arist. intendebat, scilicet qd ordo eorum sit fm ordinem eoru in loco. Quod aut Moderni dicunt substantia primam esse priorem motore totius, falsum est. quælibet enim substantia istarum est principiu substantiarum sensibilis fm motore, & fm finem. Et ideo dicit Arist. qd, si aliquæ substantiarum essent non mouentes, essent ociose. Qd autem mouit eos ad hoc dicendum est ratio, quæ potest dissolui a quolibet exercitato in hac scia. dicunt. n. qd apparet

I ex istis intelligentijs, qd quedam earu consequitur quædam, sicut causatu causam. prima aut substantia debet esse vna & simplex in fine: ab vno autem & simplici non prouenit nisi vnus: & a motore primi cæli prouenit anima primi cæli, & motor orbis consequentis: necesse est igitur vt sit non simplex. habet ergo causam priorem eo. † Iste autem sermo est imaginabilis. non. n. est illic prouentus, neq; consecutio, neq; actio, ita qd dicamus qd vna actio consequitur agentem tantum. est. n. est illic

causa & causarum, fm qd dicimus qd intellectum est causa intelligentis. Ecceum ita sit, non est impossibile vt illud, qd est per se intelligentia & intellectum sit causa plurium entium, secundum qd ex eo intelliguntur multi modi. illud igitur, quod intelligit motor corporis cæli de primo motore, & est cæ in anima cæli, aliud est ab eo, qd intelligit ex eo motor orbis Saturni. & similiter de vnoquoq; eorum, scilicet qd perfectio vniuscuiusq; eorum est intellectum intelligendo causam primam & propriam. & secundum hoc omnes motus eorum idem intendunt, s. ordine totius. & sic est intelligendum de multitudine motuum cuiuslibet stellæ, scilicet qd omnes sunt colligatæ per motum illius stellæ: & quilibet motor in eis perficitur per formam primi motoris proprii illi stellæ. & ideo motus cuiuslibet stellæ earum intendunt motum ipsius stellæ. Et sic est intelligendum, qd motus alioru orbium intendunt motu orbis stellati, & qd perfectio vniuscuiusq; mouetium vnumq; eoru, i. orbium, s. primoru perficitur per primum motorem omnium. Et ideo omnes intendunt hunc motu diurnum, qui est primi motoris actio, & principium aliarum actionum. apparet. n. qd alij motus proprii sunt propter istum motum & consequentes eum, & adunantes in ordine, quem intendunt, & est principiu actionu earu. Sed queret aliquis, qm, si motus omnium orbium intendant eandem actionem, & eundem ordinem communem omnibus, necesse est vt habeant eandem formam intellectam extrinsecam a formis, quas intendit vnusquisq; per se, s. for-

Ordinatio intelligentiaru a primo est præcisa, s. ordinatio earu adinuicem nõ est præcisa. Digressio contra Aui. Si alij substantiarum essent ociose.

† Solum mouit Aui. In intelligentijs h. est prouentus neq; actio, sed vnus est illic cæ & cælu, scdm qd intellectus est cæ intelligentis.

Dubium

Solutio.

A scilicet formis proprijs, erit igitur forma quasi finis addita super formam propriam, erga quam mouetur vniuersus quis orbis aliorum orbium. Dicamus ergo, quod nulla forma est quasi finis & ceteris & vniuersis, nisi illa ex eis, quae habet actionem ceteris. & haec est dispositio formarum mouentis primum caelum motu diurno. Dispositio enim iuuamentum corporum caelestium adinuicem in creando entia, quae sunt hic, & conservando ea, est sicut dispositio regentium bonorum, qui iuuant se adinuicem in regendo bonam ciuitatem. Quoniam omnes actiones eorum sunt erga actiones primi principis. ponunt enim actiones suas seruientes & consequentes actioni primi principis. Quae admodum igitur primus princeps in ciuitatibus necesse est ut habeat actionem propriam, quae est nobilissima actionum. (& si non, esset ociosus) quam actionem intendit per suam actionem omnes, qui sunt sub primo principe. quemadmodum igitur necesse est in istis principibus ut primus principatus sit, sicut est necesse in actionibus principum ut prima actio sit: & sic accidit in artificijs, qui iuuant se adinuicem erga vnum artificiale, & sunt illa, quorum quaedam sunt principia aliorum, & omnia reducuntur ad vnum artificium, v.g. quoniam plura artificia seruiunt artificij sequenti: sic igitur est intelligendum de istis corporibus cum suis formis, a quibus mouentur, & de istis formis adinuicem, multum enim assimulantur artificijs, qui seruiunt sibi adinuicem, & quae intelliguntur adinuicem sunt principia eorum, ex quibus accipiunt intellectum proprium. v.g. quia artificij frenificandi accipiunt sua principia ab artifice artis aequitandi, & sicut alia artificia seruiunt huius artificio.

D Differentia autem inter ista & artificia haec est, quia formarum artificij mouentes artifices sunt in materijs, istae autem non. Mos autem, qui iam est inter Modernos in dicendo, quod a tali motore prouenit talis motor, aut consequitur, aut praecedit, aut talia verba, non vere intelligunt de istis principiis abstractis, omnia enim ista sunt dispositiones agentium superfluentes, non vere. ab agente enim nihil prouenit, ut praediximus, nisi extrahere illud, quod est in potentia ad actum. sed illic non est potentia, unde neque agens. tamen enim est illic intellectus & intellectus, & perfectum & perfectius. quemadmodum artificia perficiuntur ab inuicem in hoc, quod accipiunt principia ab inuicem, & omnia reducuntur ad accipiendum omnia sua principia ab artificio vniuersi continentia ea. Et ideo videmus, quod scientia magis propria primi Dei, scilicet illud, quod continetur sub prima Philosophia: & scientia propria proprijs, quae sunt sub eo, est similis scientiis particulis, quae sunt sub prima Philosophia, sicut d. Nicolaus Peripateticus in sua prima Philosophia. Et ideo videmus, quod per acquisitionem istius scientiae ab homine inuenitur homo in sua perfectione essendi. Hoc autem, quod Plato dixit in suis verbis obsecris, quod Creator creauit Angelos manu, deinde praecipit eis creare alia mortalia, & remansit ipse in quiete sine labore, non est intelligendum ad litteram. Et forte existimare hoc in Deo fuit causa sabbati positi in lege filiorum Israel. Et hoc, quod diximus de mouentibus omnium orbium, est etiam in mouentibus, quae iuuant se adinuicem ad mouendum quamlibet stellam stellarum erraticarum, scilicet quod omnes illic reducuntur ad illum primum motorem,

Contra
Auiic.
Ab agente
nihil prouenit nisi
extrahere
illud, quod est
in potentia
ad actum.

E

F

Metaphysicorum

G motorem, & q̄ oēs intendunt motū illius primi motoris. Et cū hoc declaratū est, reuertamur & dicam⁹

Conuertit
se ad tex-
tum.

q̄, cū Philosophus accepit numerum motuum ab Astrologo, sicut principia esse à Naturali, fecit rememorationē de hoc, & dixit: Multitudo aut motuū scienda est, & c. id est, numerus aut motuum considerandus est p Astrologos. Deinde dedit causam in hoc, & dixit: Ista enim videtur scia, & c. i. ista aut ars propria est huic intēioni inter alias Mathematicas, quia considerat de substantijs æternis sensibilibus. alia aut sciētiæ

Sola Astro-
logia de
Mathema-
ticis cōsy-
derat de
substantia.

H Mathematicæ considerant de accidentibus, vt ars Arithmetica, & Geometria. D. d. Quoniam aut motus erraticarum sunt plures, & c. id est, qm̄ aut cōprehensum sensu est, q̄ istæ stellæ habent plures motus. qui enim aliquantulum ingressus est in Mathematicā, videt q̄ quolibet stellarum erraticarū habet plures motus vno. Et sciendum est, q̄ isti motus, quos ponunt Astrologi, sunt tribus modis. Est enim modus cōprehensus à vulgo visu. Est et alius modus, cuius motus non comprehenditur nisi in instrumentis & considerationibus. & horum modorū quidam comprehenduntur in longissimis temporibus, & quidā in paruis. Est et tertius, cuius motus sunt declarati rōne. plures enim istorū motuum videtur visu simplices. secundum aut rationem & naturalia opinandum est illos esse compositos ex pluribus vno. v. g. quia stellæ erraticæ videtur qnq; velociores & qnq; tardiores, & modo progredi & modo retrogredi. & hoc nō potest esse verum fm naturas corporum celestium. Declaratū est enim in natu-

Documen-
tum.

Mot⁹ quos
ponunt
Astrologi
sunt tri b⁹
modis.

I talibus, q̄ oēs motus sunt æquales, & q̄ impossibilis est in eis velocitas & tarditas, aut progressus aut retrogradatio. Vñ necessariū fuit Astrologo ponere Astrologiā, ex qua cōsequeretur hæc dispōnes sine aliquo impossibili in naturalibus. Et hoc duob⁹ modis accidit: aut vt ille motus, qui qnq; videtur velocior qnq; tardior sit cōpositus ex pluribus motibus: aut vt sint illic orbes eccentrici & epicycli, vt dicunt Moderni Mathematici. Propter hoc igit differūt Astrologi de numero motuū & stellarum, & multotiens inueniunt per considerationē temporum motuū stellarum, & fm computationem inueniunt eas in locis terminatis zodiaci. & cū cōsiderant eas in instrumentis, inueniūt eas in alijs ab illis locis, & tunc addunt motū nouum illi stellæ. Et hoc mō posuit Ptole. plures motus Lunæ & alijs stellis, quos nullus de Antiquioribus posuit. v. g. motus, quē Ptolemæus vocat motū respectuum Lunæ, & motum polarū epicyclorum. Istorum aut motuum nō potuit iste homo facere Astrologiam. & sicut hoc quidem apparuit ei, q̄ motus stellarū erraticarum in suis orbibus eccentricis sunt fm centra alia à centris eccentricorū, & nō potuit ponere Astrologiam secundum sua fundamenta. & omnia ista manifesta sunt parū exercitatis in Astrologia.

K Quod vero hæc sint, nunc quidem nos ea, quæ quidā Mathematicorū aiunt, intelligēdi gratia dicimus, vt aliquā determinatā mente pluralitatē percipiamus. Deinceps quædā quidem nos ipsos quærere decet, quædā autem

M

Solis & Lu
nar latio.

A autem à quærentibus sciscitari,
si quid præter ea, quæ nunc di
cta sunt, his videat, q̄ circa hæc
versant, diligere quidē vtrosq̄,
adhærere vero certioribus. Eud
oxus igit̃ Solis, & Lunæ vtriꝛ
que lationē in tribꝛ posuit sphæ
ris esse, quarum Primam quidē
eam esse, quæ non errantiũ stella
rum. Secundam vero sc̃cũdum
id, quod per medium zodiacũ.
Tertiã porro fm̃ eum, qui in la
titudine zodiaci obliquatur, in
maiori autē latitudine obliqua
ri eum, secundum quem Luna
fertur, q̄ fm̃ quem Sol.

*Quot autem sunt dicamus, secũ
dum quod dixerunt quidam Ma
thematicorũ, vt aliquo modo ima
ginemur aliquam multitudinem
terminatam. Quod autem relinqui
tur, querendum est à nobis perscr
utantibus de hoc, aut ab eis, qui in
quisierunt, si aliquid apparuerit
ab eo, quod dictum est modo: quã
uis sit perscrutandum de duabus
sectis, & concedendum sermonem
illius, qui magis perfecte perscru
tatus est. Eudoxus vero ponit mo
tum vtriꝛq̄, Solis, & Luna i tri
bus sphæris. quarũ Prima est stella
rum non erraticarum. Secunda, q̄
est in medio signorum. Tertia aut̃,
qua declinat i latitudine signorũ.
& illa, in qua magis Luna moue
tur, magis declinat in latitudine si
gnorum, quam in qua existit Sol.*

Quia Philosophus accipit pro cõ
stãti numerum motuum, Astrolo
gi aut̃ diuersi sunt in hoc, fecit reme
morationem de hoc, quod fuit ma
gis famosum in suo tempore. & ta
lia principia in maiori parte tm̃ sũt
famosa, cum ferè oĩa sint fundata, sc̃
in sensu quãtitatũ motuũ stellarũ,
quod no. potest perfici in vita hu
mana. ideo necesse est in consydera
tionibus credere consyderationibꝛ
prædictis, & tunc verificatur quanti
tas motuum. Et pp̃ difficultatē ista
rum rerũ impossibile est vti propositio
nibus necessariis: sed famosus in hoc
loco magis vtmur q̄ necessarijs,
sed qñ in eis non fuerit diuersitas. si
aut̃ i eis fuerit diuersitas, nihil erit,
sup̃ quod sustentet. Sed quocunq̄
modo sit, melius est scire sermones
hoĩum in hoc, q̄ nihil. Et ideo di
xit: Dicamus secũdũ q̄ dixerunt
quidam Mathematicorũ, &c. i. D. d.
Quod aut̃ relinquit̃, quærendũ est
à nobis p̃scrutantibus de hoc. i. qm̃
autem sunt motꝛ additi super istos,
quos computo, perscrutandũ est in
alia scientia. Et, cũ dixit hoc, fecit
rememorationē de hoc, quod dix
erunt Mathematici in suo tempore,
& posuit de eis duos homines famo
sos in hac scientia. Et dixit, q̄ Eudo
xus ponebat Soli & Lunæ tres or
bes. Vnum quo mouet̃ ab oriente
ad occidentem in vnadie. Secundũ
ad motum longitudinis. Tertium
ad motũ latitudinis. Et hoc est ma
nifestum de eis, qm̃ motus longitu
dinis & latitudinis sunt duo nume
rati. Mathematici autē huius tẽpo
ris ponunt eundem motũ, & est mo
tus stellæ in suo orbe declui: pp̃ qđ
accidit ei in respectu zodiaci motus
in longitudine & motus latitudine.

Metaph. cũ cõ. Auer. T T

45
Intentio
& causa.

E

Melius est
scire ser
mones ho
minum i
hoc, quã
nihil.
Expõ tex.

F

Metaphysicorum

G Quod autem sint duo motus à duobus corporibus, non indiget. quod enim potest natura facere vno instrumento, non facit duobus. & secundum hoc Sol non habebit nisi duos motus tñ, & nisi sit necesse ponere tertium motum, propter hoc, quod apparet de velocitate & tarditate. Ecētricum enim aut epicyclum dicere est extra naturam: epicyclus autem impossibile est vt sit omnino. Corp^o enim, quod circulariter mouetur, non mouetur nisi in circuitu centri totius, cum ipsum faciat centrum. & si esset motus circularis extra hunc centrum, contingeret aliud centrum extra hunc: centrum esse: quapropter & alia terra extra ista est. & hoc impossibile est, vt dictum est in Naturalibus. Et similiter forte est de ecētrico, quem ponit Ptolemæus. Si enim essent plura cētra, essent plura corpora grauiora extra locum terræ: & tunc medium non esset vnum, & haberet latitudinem, & esset diuisum. & omnia ista sunt impossibilia. Amplius, si essent ecētrici, necesse esset inuenire in corporibus cœlestibus corpora superflua sine aliqua vtilitate, nisi ad implendum locum vacuum, sicut in corporibus animalium. Sed nihil de eis, quæ apparent in motibus stellarum, cogit necessario dicere epicyclum esse, aut ecētricum. Et forte excusant vtrunq; mot^o leniab, quos ponit Arist. & sicut Ptolemæus d. i. suo libro, qui dicitur liber Narrationis, in quo d. q. Arist. & Antiqui ponebant loco istorum motuum motum gyrationis, & d. q. secundum hoc apud eos oportet crescere motus secundum numerum. Qui autē post

venerunt, inuenerunt viam simpliciorē ista, & potuerūt ponere ea, quæ apparent in paucioribus corporibus, & innuit epicyclum & ecētricum. & d. q. ista via est nobilior, quia concessum est, q. natura nihil facit superflue, & q. cum poterit mouere aliquid instrumentis paucis, non mouebit pluribus. Ptolemæus autē ignorauit quid cogit Antiquos ponere motum gyrationis, & est quoniam epicyclus & ecētricus sunt impossibiles. necesse est igitur rursus perscrutari de ista Astrologia vera, q. est super fundamenta naturalia: & est apud me fundata super motum eiusdē orbis, & polos diuersos duos, aut plures, secundum q. conuenit apparentibus. Possibile est enim accidere stellis ex talibus motibus velocitatem & tarditatem, & progressum & retrogradationem, & alios mot^o, quibus non potuit Ptolem. ponere Astrologiam. & apparet ex hoc propinquitas & remotio, vt accidit in Luna. In iuuentute autem mea speravi, vt hæc perscrutatio completur per me: in senectute autem iam despeto. sed forte iste sermo inducet aliquem ad perscrutandum de hoc. Astrologia enim hui^o temporis nihil est in esse, sed est conueniens computationi, non esse. Lunæ autem inuenerunt Antiqui post Arist. vnū motum, scilicet motum draconis. Ptolemæus autem inuenit ei in respectu Solis quartum motum, & in respectu centri, secundum quem reuoluitur luna equaliter, motū quatum, quem vocat motum respectuum diametri epicycli, cui non potuit secundum suum fundamentū ponere Astrologiam.

Designa-

Nā nihil agit superflue. Idem 1. cor. 32. & 3. de Aia. 45. et 1. phy. 50.

L

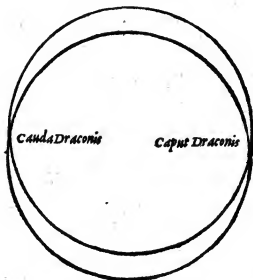
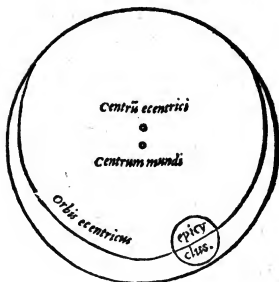
M

Qd nā potest facere vno istro non facit duob^o cōsimile. 1. Physic. 50. Qd nō dētur ecētrici, nec epicycli. vide 2. cor. c. 35.

H

I

*Designationes orbium, ac motuum, qui
ab Anserroe confutantur.*

TT ij . Errantium

Metaphysicorum

G Errantiū vero stellarū vniūf cuiusq; in quatuor sphæris. quarum Primam quidē & Secūdā eandem illis esse. etenim q̄ non errantium est, eam illam esse, q̄ oēs fert. at eam, q̄ sub ipsa ordinata est, ac q̄ fm zodiacū lationem habet, communem oīb⁹ esse. Tertiæ vero oīum polos ī eo, quod per medium zodiacū eē. Quartę autem lationē, fm cū, q̄ obliquatus ad medium eius est. esse vero tertiæ sphæræ polos aliarum quidem pprios, Veneris autem & Mercurij eisdem.

Stellarum autem erraticarum unaqueq; est in quatuor sphaeris. et earum Prima & Secunda sunt illis eadem. illa autem, qua non est erraticarū, qua defert omnes per suum motum, & illa, qua est ordinata sub ista, cuius motus est in medio signorum, communes sunt omnibus. Tertia autem, qua est cōmunis omnibus, poli eius sunt in illa, qua est in medio signorum, sphaera.

3 *ra. Motus autē quartus mouetur ad medium istarum. & poli tertia sphaera aliarum quidē stellarum sunt proprii, Veneris autem & Mercurij vniūf.*

46 Cū narravit, q̄ Eudoxus ponebat vtriq; Soli & Lunæ tres orbes, incōp̄it dicere, q̄ ponebat etiā vni cuiq; erraticarū quatuor orbes, tres s̄orbes, quos posuit Soli & Lunæ, & quartū additū & forte iste quartus est pp̄ progressum & retrogradatiōnē, q̄ apparent in istis quinq; stellis.

D. d. & earū Prima & Secunda sunt illz eadē. i. prima autē sphæra erraticarū, & secunda sunt s̄ifes primæ & secundæ Solis & Lunæ, s̄. orbis, qui mouet eas motu diurno, & orbis p̄ priæ stellæ, qui mouet eas econuerso, s̄. ab occidente in orientē, qui est in medio orbis signorū. D. illa autē, q̄ non est erraticarum, & c. i. prima enim sphæra cuiuslibet stellæ similis est primæ sphæræ totius cœli, q̄ defert oēs orbes ab oriente in occidente in vna die. D. d. & illa, q̄ est ordinata sub ista, & c. i. & secundus orbis eōis est oībus, qui ita transit per medium zodiaci, i. quia decliuus est à primo orbe. Iste. n. etiam cōis est oībus, cū in hoc orbe videant̄ moueri. Et, quia apparet ēt eis latitudo in hoc orbe, posuerunt Antiqui eis orbem decliuem ab isto orbe. & hęc erat opinio Antiquorū de Sole, q̄ habebat latitudinem à zodiaco, p̄pter latitudinem, quam habebat ex æquinoctiali, & ideo posuerunt Soli tres orbes, sicut alijs stellis. Ptolemæus autē non posuit Soli latitudinem, nisi in respectu æquinoctialis. D. d. Tertia autē, q̄ est cōis omnibus, & c. i. & ista tertia, q̄ facit declinatiōnē à medio signorum in omnibus stellis. D. d. poli eius sunt in illa, quę est medijs signorum. i. qm̄, cum posuerunt orbem, in quo mouetur p̄ medium signorū alium ab orbe, in quo mouetur obliquū à medio signorum, fuit necessarium vt poli istius orbis sint in circulo zodiaci. Stella. n. cum mouet̄ in orbe, cuius maximus circulus transit p̄ zodiacum, & mouet̄ ab orbe, cuius poli sunt in hoc circulo, necessario videt̄ declinans stella à circulo medio, q̄ ē ī zodiaco. D. d. mot⁹ autē q̄rtus, & c.

A &c. i. qm̄ iste orbis est declinans a medio istius tertij. D.d. & poli tertiz sphaeræ, &c. i. et mihi videtur intendit orbes declines, qui sunt communes omnibus stellis.

B At Calippus sitū quidē sphærarū eūdem Eudoxo ponebat, hoc est distantiarum ordinem. pluralitatem autē stellæ qdē Iouis ac Saturni eandem illi attribuebat, Soli vero & Lunæ duas adhuc putabat sphæras addendas esse, si quis eorum, q̄ sensibilibiter apparent, causas assignare debeat: cæteris vero errantium unicuiq; vnā. necesse vero esse, si debent oēs simul positæ, q̄ apparent reddere, s̄m vnāquamque errantium alteras sphæras vna pauciores eē, quæ reuoluāt, & ad idem positione semp̄ primam eius astri sphæra, quod inferius ordinatum est, cōstituāt. hoc. n. modo solum contingit errantium lationem oīa facere. Cūm igit̄ in quibus ipsa quidē ferunt sphæris, hæ quidē octo, hæ vero viginti quinque sint, horū sane illas solas nō oportet reuolui, in quibus fert̄, quod infirme ordinatū est. q̄ quidē duarū primarū sphæras reuoluunt, sex erunt. quæ vero posteriorū quatuor sexdecim. cūctarū vero numerus, tum earum quæ ferunt, tū quæ reuoluunt eas, quinquaginta quinque. q̄ si Lunæ & Soli non addat aliquis, quos dixim⁹ **C** motus, omnes sphære erunt septem & quadraginta. Pluralitas itaq; sphærarum tanta sit,

Calippus autem in positione quidē **D** dem sphærarum eandem posuit cū Eudoxo. in multitudine autem in Ioue quidem & Saturno conuenit, in Sole autem & Luna videtur ponere duas sphæras additas, si aliquis voluerit dare apparentia: aliarum autem erraticarum, aut vniuscuiusq; vnā. necesse igitur, quoniam stella non mouetur per suum corpus, sed mouetur in sphæra, si omnes congregentur secundū quod dant apparentia in vnaquaque erraticarum, vt sint alie sphæra pauciores eis, quæ reuoluuntur **E** gratiue, & reuertunt primam sphæram ad suum situm super eūdem, quæ est stella ordinata sub ea. hæc enim tantummodo possunt esse motus omnium erraticarum. Sphæra igitur, in quibus mouetur, quedam sunt octo, & quedam viginti quinque, & ex istis non oportet moueri in eis motu gratiue, quæ mouentur in eis faciliore earum. Quæ igitur mouentur motu gratiue duarum primarum sunt sex, & quatuor postremarum erunt. **F** xvi. Numerus igitur omnium, quæ mouentur, & quæ mouēt istas motu gratiue, sūt quinquaginta quinque. Si autem nullus addat, quæ diximus Luna, & Soli, omnes sphæra erunt quadraginta septem. Multitudo autem motuum sit tanta.

TT iij Dixit:

errant
uerus.

Metaphysicorum

G Dixit: Calippus aut ponebat orbes in ordine, quem ponebat Eudoxus. numerum vero orbium maiorem nisi in Ioue & Saturno, quam conueniebat Eudoxo. D.d. in Sole autem & Luna videtur ponere, &c. i. quam iste homo addit ei, quod dixit Eudoxus de numero orbium utriusque, Solis, & Lunae duos orbes, ut per haec conueniat apparentibus de motibus eorum. Et reputo quod addit hoc, ut det ex eis causas velocitatis & tarditatis, cum sit impossibile ut motus eiusdem stellarum sit velox & tardus in simul, nisi compositus ex motibus. D.d. aliarum autem erraticarum vniuscuiusque, vnam. i. addit in numero orbium stellarum erraticarum in qualibet stella vnum orbem. Ponebat igitur quinque orbes vniuscuiusque erraticarum. D.d. necesse est igitur, quam stella non mouetur per suum corpus, & ponebat istum orbem additum, quia opinabatur, quod impossibile est ut stella moueatur motibus diuersis, sed quod mouetur per se, sicut quod est pars orbis. D.d. si omnes congregentur, &c. i. & omnes conueniunt in hoc, quod omnis stella habet de sphaeris minus quam sphaerae primae vna. Oportet enim sphaera ex hoc circulo reuoluit vnamquamque primarum sphaerarum ad contrariam partem, ad quam mouetur primae sphaerae, ita quod ex hoc fit, ut stella videatur retrograda ad suum primum locum zodiaci, deinde progressa. & quasi intendit, quod ex motibus istorum orbium contrariis sit ut stella videatur retrograda & progressa. Et sicut quod Alex. dixit, ponebant omnes orbibus stellarum praeter orbem signorum, orbem, qui mouet illum orbem super vnum polum ad partem contrariam, ad quam mouetur primus orbis. & ponebant istos orbes mouentes ad con-

trarium. Quorum quidem sub quarto, & super eundem polum reuoluit. Sextum autem ponebat sub tertio, & super eundem polum cum eo. Septimum vero sub secundo, & super eundem polum cum eo. & dicebant, quod hoc modo motuum compositorum possunt conuenire apparentibus. Et ista Astrologia non est manifesta nobis ex hoc sermone secundum motus istarum stellarum, quae ponuntur in hoc tempore. & sicut etiam hoc non est manifestum quomodo fiunt motus gyrationi ex istis motibus contrariis, nisi ponantur super polos diuersos. Motus enim contrarij, qui sunt super eosdem polos, sunt destruentes se adinuicem, sicut quod impossibile est, quod duo motus contrarij sint super eundem polum. Super autem polos diuersos possibile est, & similiter super centra diuersa. Nisi aliquis dicat, quod orbis, in quo est stella, cum posuerimus ipsum inter duos orbes, qui mouentur ad contrarium, adinuicem, accidit ex hoc, ut orbis, in quo est stella, moueatur motu gyrationis. sed talis motus est violentus, qui non accidit corporibus celestibus: ideo melius est reputare, quod motus isti gyrationi fiant ex motibus contrariis, & super polos diuersos. secundum hoc enim accidit ut stella videatur aliquando velox, & aliquando tarda, & aliquando retrograda, & aliquando progressa, ut diuersetur sua latitudo a zodiaco. Ponatur igitur hoc fundamentum. est enim fundamentum, ex cuius positione non accidit impossibile, & potest conuenire omnibus apparentibus. & iste motus gyrationis inuenitur in caelo secundum conuenientiam inter motum diurnum, & motum stellarum in suis orbibus declinibus, sicut quod omnes Astrologi conueniunt in

Motus
trarij,
L
sunt fu
eorsde
los, &
struent
se ad
ce. Vid
cor. co.
Morus
ramus
violent
vide, 7.
t. co. 10.

M

A in hoc, quod poli orbis declinatus reuoluntur in motu diurno in circuitu polarum totius. & iste motus, ut Mathematici Hispaniae dicunt, existit in orbe stellato, & vocatur ipsum motum processum, & reuersionis. D. d. Sphaerae igitur, in quibus mouentur, quidam sunt octo, & quidam viginti quinque. & intendit per viginti quinque, sphaeras, per quas mouentur stellae erraticae motu proprio. Iste. n. homo ponebat unicuique stellarum erraticarum quinque orbis: & stellae erraticae sunt quinque: erunt igitur orbis viginti quinque, & intendit per octo orbis quatuor, quos addidit in Sole, & Luna. & sunt illae, quae mouentur orbis eorum primos gyratione, s. orbis, quos ponant Soli, & Lunae, & quatuor, qui reuoluntur orbem Saturni gyratione. D. d. & ex istis non oportet moueri in eis motu gyratione, qui mouentur in eis faciliores earum. i. & ex istis orbibus, qui est facilis motus, & est ultimus motus orbis, in quo sunt stellae, non habet orbem, in quo reuoluantur gyratione: & ideo reuoluentes diminuuntur a ceteris in uno tantum. Et dixit hoc, ut reputo, quia Sol & Luna non habent, ut apparet, retrogradationem & progressionem, sed tantum velocitatem & tarditatem. D. d. Quae igitur mouentur motu gyratione, & c. i. intendit per sex primos orbis, qui sunt Solis, & Lunae, s. deferentes non reuoluentes. & intendit per sexdecim reuoluentes, quatuor stellae erraticae. Erit igitur, si cut dicitur numerus orbium quinquaginta quinque. & eorum triginta & unus sunt deferentes, & viginti quatuor reuoluentes D. d. si autem nullus aliquis addat, & c. i. si autem diminuuntur quatuor reuoluentes Solis, & Lunae secundum Eudoxum, & quatuor de

ferentes erraticarum, secundum Eudoxum D. erit numerus orbium quadraginta septem. Et secundum quod apparet ex suo sermone debet esse numerus orbium secundum Eudoxum quadraginta sex. addebat enim in reuoluentibus quatuor, quos ponebat Soli, & Lunae: & addebat in deferentibus erraticarum quinque.

Quare substantias quoque & principia, tum immobilia, tum sensibilia, tot rationabiliter arbitramur esse, quod. n. necessarium est, relinquatur potentioribus dicendum. Quod si nullam rationem posse est esse, quam non ordinem ad lationem stellae, omnem item naturam, omnemque substantiam ipsam sibilem & per se arbitrari oportet optimum sortitam finem esse, nulla profecto praeter has alia natura erit, sed hunc necesse est numerum substantiarum esse. si etenim aliae sunt, utique mouebunt, cum lationis finis sint. Sed esse alias lationes praeter dictas impossibile est. hoc autem ex his, qui feruntur, rationabile est accipere. si enim omne, quod fertur, eius gratia, quod fertur, suapte natura est: omnisque latio alicuius, quod fertur est: nulla latio sui gratia erit profecto, nec alterius lationis, verum stellarum causa. Si namque latio lationis causa erit, illam quoque oportebit aliarum gratia esse. quare cum non sit processus in infinitum, finis omnis lationis erit diuinorum corporum aliquod, quae in caelo feruntur.

Necesse est igitur reputare, quod principia immobilia et sensibilia sunt

TT iij huius

Ois latio
nus huius

Metaphysicorum

G eius numeri, quod autem est necessarium dimittendum est fortioribus. Si autem non existimatur quod motus omnino non est conueniens motui stellæ, & ratio est dat quod existimandum est, quod omnis natura & omnis substantia, in qua passio non existit et est per se, inuenit dispositionem meliorem, non igitur erit alia natura omnino nisi ista, immo necesse est, quod numerus substantiarum sit iste. quoniam, si essent alia, mouebunt

H igitur quia sunt perfectio motus. Sed impossibile est ut sint alij motus à predictis. & necesse est ut hoc sit à motis, quoniam, si omnis motus est propter rem motam, & omnis motus est per aliquem motorem: nullus motus est omnino propter se; neque propter alium motum, sed propter stellas. Quoniam, si motus erit propter motum, necesse erit ut ille sit propter alium. sed impossibile est ut illud, quod est in perfectione, sit infinitum, & omnis motus corporis diuini est corporum, quæ mouentur in cælo.

48 Cum posuit quod numerus motuum aut sunt quinquagintaquinque, aut quadraginta & septem, & iam declarauit, quod numerus substantiarum mouentium oportet esse finem numerum corporum celestium motorum, dixit quod oportet existimare, quod numerus substantiarum mouentium non naturalium, & numerus substantiarum sensibilibus motorum est iste numerus, & quod hoc sufficit nobis in hoc tempore. quod autem

est verum et necessarium, dimittendum est habentibus sollicitudinem in illa arte. Et sciendum est, quod numerus motuum, in quo conueniunt Moderni, est Solis quidem duo, & Lunæ quinq; Mercurij autem septem, vniuscuiusque autem cæterarum erraticarum octo. orbis autem stellati duo, motus diurnus, & motus processus & reuersionis, quem Ptolemæus existimauit motum esse perfectum istius orbis ex oriente in occidentem, & sicut est dispositio de erraticis. omnes igitur erunt quinquaginta & vnus motus, & augis Solis dubitabilis. isti. n. sunt huiusmodi numeri, ita quod ponantur simpliciter, & quod situs eorum sint illi, quos posuit Ptolemæus. Si autem motus eorum fuerit compositi ex pluribus vno motu, ut in Astrologia antiqua, ferè duplicabatur iste numerus. D. d. Si autem non existimat, quod motus omnino, & c. i. si autem posuerimus quod impossibile est ut sit corpus celeste, quod non habet iuuamentum in motione stellarum alius cuius, & posuerimus quod principia mouentia impossibile est ut sint nisi in dispositione meliori, quod non accidit eis passio materiarum, cum sint entia per se non in materia, & esse eorum in dispositione meliori est ut sint mouentia, necesse est ut via numerandi ista principia sit via ista, scilicet ex numeratione motuum stellarum. cum enim posuerimus, quod nulla substantia abstracta est, quæ non moueat, quæ tunc inueniret in dispositione diminuta: & cum posuerimus quod omnis orbis est propter stellam, & si non, est ociosum, manifestum est, quod via numerandi istas substantias abstractas est via numerandi motum stellarum. Deinde confirmauit hoc, & d. quoniam si essent alia, & c. i. quoniam necesse, si aliter sub-

Docum.
tum.

L

M

sub-

A substantiæ sint ab istis substantijs ,
 vt sint corpora mouentia cœlestia
 alia ab istis corporibus: qm̃ vnaque
 que illarũ substantiarũ est perfectio
 & finis motus. D.d. Sed impossibile
 est vt sint alij mot⁹ à prædictis. i. sed
 imposse est vt alij motus sint ab eis,
 qui comprehensi sunt , aut possunt
 comprehendi. imposse est igit̃ vt sint
 substantiæ mouentes, nisi illæ, quæ
 sunt fm̃ numerũ motuum. D.d. &
 necesse est vt hoc sit à motis. i. neces
 se est vt non sint alij motus à prædi
 ctis, quia non sunt alia mota à prædi
 ctis. D. incœpit declarare hoc, & dixit:
 qm̃, si oīs motus est pp̃ rem mo
 tam, &c. i. & necesse est vt numerus
 motuum sit fm̃ numerũ rerum mo
 uentium & motarum. qm̃, si oīs mo
 tus est pp̃ esse in aliquo moto, & pp̃
 aliquem motorẽ: & nullus mot⁹ est
 pp̃ se, neq; pp̃ aliũ motum, sed oīs
 mot⁹ est propter stellas: necesse est
 vt idem sit numerus motuũ, & mo
 torum, & mouentium. & dixit hoc,
 quia forte aliquis pōt dicere, forte
 sunt alij motus præter istos dictos.
 D. incœpit declarare hoc, & dixit:
 qm̃, si motuserit propter aliud, &c.
 i. qm̃, si motus fuerit pp̃ alium mo
 tum, continget vt ille etiam sit pro
 pter alium, & sic in infinitum. sed im
 possibile est vt habens finem & cō
 plementum sit infinitum: infinitũ
 enim non habet finem: necesse est
 igitur, vt omnis motus sit pp̃ corp⁹
 diuinum corporum, quæ mouerur
 in cœlo, s. stellarum. & hic complet
 sermo Alex. expositiuus.

Quod autem cœlum sit vnũ,
 manifestum est. si enim plures
 sint cœli, vt homines, principiũ
 vniuscuiusq; erit specie vnum,

numero multa. at quæcũq; mul
 ta numero, materiam habent. D
 Vna etenim & eadem multorũ
 ratio est, veluti hoīs. Socr. vero
 vnus, ipsum vero quid erat esse
 primum non habet materiã, cū
 actus sit. vnum ergo, tũ ratione,
 tum numero primum mouens
 immobile ens est. & id igit̃, qđ
 semp̃ continuoq; mouetur. vnũ
 ergo tantum cœlum est.

Quoniam autem cœlũ est vnũ,
 manifestum est. quod, si plures cœ
 li fuerint, erũt sicut homines. si au
 tem principium hominis vnius est
 vnum, & fuerit vnum in nume
 ro, & plura, & aliud numero mul
 tum, habet materiam. Vnus enim
 sermo, qui est idem, est etiam plu
 res, vt sermo hominis. Socratus au
 tem vnus, quod autem est per pri
 mam essentiam non habet mate
 riam, quia est perfectio. primus igitur
 motor, qui non mouetur, est v
 nus ratione, & numero. oportet igitur
 vt motum semper continuo mo
 tu sit vnum tantum. ergo cœlum
 est vnum tantum.

Qm̃ autem vnum est cœlum, ma
 nifestum est. & innuit, q̃ mundus
 est vnus, non plures. quoniam, sicut
 d. si cœli essent plures, essent sicut in
 diuidua hominum, s. vnum defini
 tiõe, & plures numero: sicut homo,
 qui est vnus definitione, & plures se
 cundum numerum. Et hoc inten
 debat cū d. si autem principium
 hominis vnius, &c. i. si autem plu
 res cœli essent, contingeret vt prin
 cipium

Quæcunq;
 multa nu
 merio, ma
 teriã hãt.

E

F

49

Metaphysicorum

G cipium cuiuslibet cœli esset vnū numero. erit igitur principium cœlorū vnum in specie, plura i numero. Et hoc magis manifestū est in alia translatione, & est. d. enim. & erit principium, quod est vnum in specie, & plura in numero. Et potest intelligi sic: & erit principium, qđ posuimus, vnum in specie, & plura in numero. D. d. vnum in numero, & plura, hēt materiam. i. & omne, qđ est vnum, & plura in numero, i. vnū in specie, & plura in numero, habet materiam. sed iam declaratū est, qđ principium cœli non habet materiam. D. d. Vnus n. sermo, & c. i. ea autem, quæ sunt vnum in ratione, i. de finitione, sunt plura in numero. vt homo, qui est vnus in numero, & plura in potentia, vt Socrates & Plato. D. d. quod autē est per primam essentiam, non habet materiā, qā est perfectio. i. & hoc fuit ita, qđ prima essentia, q̄ significat esse rei, oportet vt non habeat materiam. qm̄, si haberet materiam, haberet aliā essentiam, & sic in infinitum. & ideo necesse est vt prima forma, quæ perfectio est, & finis, non habeat materiā. erit ergo simplex. & omne simplex

Idē. i. Me.
cō. 40.

H est non in materia. D. d. primus igitur motor, qui non mouet, est vnus de finitione & numero. D. d. oportet igitur, vt motum semper motu continuo sit vnum tantum. ergo cœlū est vnum tantum. i. & si motor est vnus numero, ergo ipsum primum motum ab eo, si mouetur motu continuo, est vnum etiam numero. & si cœlum est tale, vt declaratum est, ergo cœlum est vnū numero. mouetur enim vno motu continuo ab vno motore numero, & de finitione.

Tradita autē sunt qđā a maioribus nostris, & admodū Antiquis, ac in fabulæ figura posterioribus relicta, qđ hi Dī sunt vniuersamq; naturam diuinū continent. Cætera vero fabulose ad multitudinis p̄suationē, & ad legū, ac eius qđ conferat opportunitatē, iā allata sunt. hoīformes namq; ac aliorū aīalium nōnullis siles eos dicunt, ac alia consequētia, & sī hā his, q̄ dicta sunt. quorū si quis ipsum solū primū separando accipiat, qđ Deos arbitrantur primas substantias esse, diuine profecto dictum putabit: & (vt verisimile est) sapius quaq; arte & Philosophia, quod ad postē fuit, inuēta, corruptaq; rursus, has illorum opiniones, quasi quasdam reliquias, nunc vsq; saluatas esse.

Et accepta sunt ab Antiquissimis valde aliqua, q̄ sunt in posterioribus, sicut fabulose, quod ista sunt Dy, & quod Deus cōtinet oīa naturalia. Alia autē sunt similia fabulis propter vsum legū, et illud quod est bonū hoībus. & ideo dicitur quod ista sunt similia quibusdam aīalibus. & alia similia istis, non conueniētia dictis. si igitur aliquis distinxerit ex istis, & acciperit primū tantū, opinabatur, quod primæ substantiæ sunt Dy: & secundū quod oportet, cum iā dictū sit multotiens in eo quod possibile ē cuilibet artificio & Philosophia &

A & etiam corrumpuntur, & ista sententia eorum remanent vsque modo, quasi reliquia.

30 Cū Arist. fuerit primus, qui sciuit in suo tēpore hoc principium, vult dare testimonium de sermonibus Antiquis acceptis à Chaldeis, i quibus fuit scia perfecta fm illud, qd remanet de sermonibus eorū & est quasi apolog⁹. Et d. & accepta sunt ab Antiquissimis valde. i. & accepta sunt ab antiquissimis, quæ sunt hodie quasi apologus. i. q. corpora cælestia sunt Dij: & q. Dij continent omnia naturalia. D. d. Alia autem sunt, & c. i. Alij autē sermones, & apolo- gi in corporibus præter illos, qui accepti sunt à Chaldeis, veræ sunt fabulæ sine aliqua veritate: & non fuerunt scriptæ, nisi ad corrigendū mores hominū ad illud, qd est bonum eis. D. d. & ideo dicunt, q. ista sunt similia quibusdam alijs aialibus. i. & isti apolo- gi sunt hoc, qd dicunt, q. hæc corpora sunt similia modis animalium. Et innuit p hoc formas cælestes, quas dicūt si- milis esse formis, quæ sunt hic & q.

B formas, quæ sunt hic, sunt obedien- tes illis, sicut dicūt Astrologi. D. d. & alia similia istis, & c. i. & alij apo- logi non convenientes ei, qd declaratum est de his principijs, neq. fm remotā expositionem. D. d. si igitur aliquis distinxerit, & c. i. & si aliquis hō exposuerit sermonem eorū, q. intendebāt per Deos primas substā- tias, quæ sunt principia corporum cælestiū, tunc expō erit vera, & tūc apologus erit conueniens veritati. Et signum eius, q. Antiqui inten- debāt per deos illas substantias, est quia iam Philosophia inuēta fuit,

Astrologi dicunt q. formæ quæ sunt hic obediunt formis cælestibus.

Philoso- phia inuē- ta fuit & corrupta

& corrupta infinities, sicut alia arti- ficialia. & hoc intendebat, cū d. cū iam dictū est multotiens, & c. i. & cū iā hoc dictū fuit, & scitum multo- tiens, cū hoc possibile est in of arti- ficio, & in Philosophia. Oē. enim generabile est corruptibile, & oē ge- rabile & corruptibile recipiatur infinities. D. d. & q. istę suę eorū re- manserunt quasi reliquię vsq. mō. & ideo opinandum est q. isti apolo- gi sunt reliquię opinionum eorū, quæ corruptæ sunt, & destructæ.

Paterna itaq. ac priorū opi- nio in tm nobis manifesta sit.

Examinantur nonnullæ dubitationes cir- ca primi intellectus intel- lectionem, Cap. 4.

EA vero, q. circa nictē sunt, quasdā dubitationes hñt. Vñ. n. eorū, q. apparēt, qd diuinissimū esse. quo vero mō se habēs, talis erit, difficultates quasdā hēt. Siue. n. nihil intelli- gat, sed ita se hēat, vt dormiēs. qd nā pcellens erit? siue intelli- gat, huius vero aliud sit pñcipa- le (nō. n. id, qd ē ei⁹ substātia, in- tellectio erit, sed potētia). pfecto nō erit optīa substātia. siq. dē eo qd itelligit, ei honorabilitas in- est. Præterea, siue mēs, siue itelle- ctio ei⁹ subā sit, qd itelligit: aut .n. ipsa seipsam, aut aliqd aliud, qd si aliud, aut idē sp, aut aliud. Vtrū autē differt aliqd, an nihil intelligere bonū, vel qdcunq. An vero de quibusdā ipsam et er cogitat absurdū ē. Manifestū itaq. ē, q. illud itelligit, qd diui- nissimū, honorabilissimūq. est. Neq.

D in infinities. idē. i. Me- teororū. & c. de aia cō. s. Oē genera- bile ē cor- ruptibile, & oē gene- rabile & corruptibi- le recipro- cas inhiui- ues.

E.

F

Metaphysicorum

G Neq̃ mutat̃ in deterius nanque mutatio fieret, ac motus, quod hmōi iam esset. Primo igit̃, si nō est intellectio, sed potentia, rōnabile est laboriosam ei continuationē intelligēdi esse. Deinde dilucidum, q̃ aliquid aliud honorabilius esset q̃ mens, id ē. quod intelligit̃. Et intelligere profecto, ac intellectio, & quod pessimū intelligenti i nerit. Quare fugiēdum hoc est. etenim q̃dā melius est non videre q̃ videre. alioqui non fuerit quod optimū intel-

Non videre q̃dam digni⁹ est q̃ videre.

H ctio. Scipsam ergo intelligit, si est quidem, quod optimum est, & est intellectio intellectionis intellectio. At ṽr̃ semp̃ alterius eē, tū sciētia, tū sensus, & opinio, ac cogitatio: sui vero ipsi⁹ p̃t̃er necessitatē. Si aliud p̃t̃erea intelligere, aliud intelligi sit, s̃m q̃d horum inest ei bene esset q̃nquidē nō est idem intellectioni esse & intellecto. An in quibusdā scia est ipsa res. in effectiuis quidē absque materia substantia, & ipsum qd erat esse: in speculatiuis verō, ratio, res, & intellectio. Cū igit̃ non sit diuersum id q̃d intelligitur & intellectus, q̃cunq̃ nō habent materiā, idem erunt, ac intellectio vna ei⁹, quod intelligitur. Item restat dubitatio, utrū cōpositum sit, quod intelligitur.

* accessorie.

I mutare etenim in partibus totius. An oē non habens materiā indiuisibile est, quemadmodū humanus intellectus, aut q̃ compositorum in aliquo tpe se hēt. nam nō bene esse hēt in hoc, aut

Oē nō hās mām indiuisibile ē.

in hoc, verum in toto quoddā, & quod optimum est, aliud ab eo existēs. sic aut̃ ipsa sui ipsius intellectio p̃ totum aternū se habet.

Sententia autem patrum precedens omnia est hac, & quantum declaratu est nobis ex illa, & est de intellectu tantum. Et in eo sunt plures dubitationes. Videtur enim esse ex apparentibus quod est valde diuinum. quomodo autem est tale, est valde difficile. Quoniam si nihil intelligit, quid est illud nobile, quod est ei? non. n. est ei, nisi sicut dormienti. & si intelligit, habet alium dominum, quoniam substantia eius non est hoc intelligere, sed potentia in eo. ergo non erit substantia nobilissima omnium entium, quia nobilitas non inest ei, nisi si quia intelligit. Et etiam, si substantia eius est intellecta, est igitur aut sui ipsius, aut alterius: & si alterius, quid est illud, quod semper est vnu, & non aliud? Et utrū non est differentia omnino intelligere bonum, aut quodcūq̃? Aut impossibile est ut intelligat in diuersis. Manifestum est enim, quod ipse intelligit intellectum valde diuinū, & valde nobilem. Et nō transmutatur. trāsmutatio enim est ad malum. & quod est tale, est aliquis motus. Et primo, si non intelligit, sed est potentia, necesse est ut consecutio intelligendi inducat ei lassitudinem.

A tudinem. Et postea manifestum est, quod nobile valde erit aliud ab intellectu & intellecto. Intelligere enim tunc erit eius, quod habet intelligere vilium. Si igitur necesse est fugere hoc, non videre. n. quadā est melius, & nobilius quā videre. nobilius igitur nō intelligit. Ergo intelligit se, cū est sortius, et ipse intelligit intelligere. Sed semper videmus quod alterius est scientia, & sensus, & existimatio: et.

B intelligere sui ipsius, aut accidentaliter. Aut etiam, si intelligere & passio sint aliud & aliud, ex quo igitur erit bonitas? quoniam essentia intelligendi nō est eadem. Et sicut in quibusdam rebus scientia est scitum, quoniam in rebus intellectus substantia est sine materia, & quod est per essentiam. in rebus autem essentialibus res est ratio, & intellectus. intellectum enim non est aliud ab intellectu.

C lectu. Omne igitur, quod non habet materiam, est idem. intelligere enim et passio est etiā idem. Relinquitur autem dubitatio, si intellectum est compositum. quoniam hic tunc transmutaretur in partibus totius. Et non dividitur omne, quod non habet materiam, ut intellectus humanus. & quod est compositum ex bonitate in hoc, est secundum hunc modum: sed nobile in aliquo est omne, & est

aliud. & secundum hanc dispositionem intelligere est per se in toto seculo.

Quia ista questio est nobilissima osum, quæ sunt de Deo, scire quid intelligit, & est desiderata ab omnibus naturaliter: & quia Chaldei valde sunt perscrutati de ea, vocavit eā insam patrum. & dedit primo dubitationē in hoc, quid intelligit Deus, & dicit: Videtur. n. ex apparētibus, quod est valde diuinum. i. videtur. n. quod manifestum est, & apparens nobis, quod necesse est ut sit nobilissimū omnium entium, ita quod nihil sit nobilius eo. D. d. quō autem est tale, est valde difficile. i. & quod nō est in hoc, quod Deus debet esse perfectissimū & nobilissimum osum: sed questio est quō erit, hoc quod est in fine perfectionis in se, tū quod est talis dispositionis. D. d. Quā, si nihil intelligit, & c. i. quā necesse est, si est intellectus, ut semper sit secundum alterū istorū duorum: aut secundum dispositionem, in qua sciens nō vitur scientia sua, aut in qua vitur. Si igitur fuerit in dispositione, in qua sciens non vitur sua scientia, tunc est quasi dormiens, & nō inuenitur in eo dispositio nobilis: & hoc est incōueniens. & si igitur est secundum dispositionem, in qua sciens vitur sua scientia, quid igitur est illud, quod intelligit in illa hora? oportet quidem ut sit valde nobile in fine, quapropter erit aliud ens nobilius isto. Intellectum enim est perfectio intelligentis. & hoc intendebat, cū dicit: & si intelligit habet alium dominum. D. d. quoniam substantia eius non est hoc in intelligere, sed potentia in eo, id est & causa in hoc est, quia, si intelligit

S I Nobilissima osum quoniam quæ sunt de Deo, & scire quod intelligit.

E.

F

Intellectus est perfectio intelligentis.

Metaphysicorum

Gigit aliud, tūc substantia eius nō erit actio eius, sed substantia eius erit potentia, qua sit ista actio. quapropter perficitur necessārio per hanc actio nem, sicut intellectus perficitur in nobis per illud, quod intelligit. D.d. ergo nō erit substantia nobilissima omnium entium, quia nobilitas nō est ei, nisi quia intelligit. i. ergo substantia eius non erit ei nobilissima omnium entium, quia nobilitas nō est ei, nisi quia perficitur per aliud, quod aliud necesse ē vt sit nobilius eo. quia intellectum est perfectio in intellectus. D.d. Et etiam, si substantia

H eius est intellectus, & intelligere est sui ipsius, aut alterius. i. &, si substantia eius est in hoc, q̄ intelligat, necesse ē aut vt intelligat se, aut vt intelligat aliud extra se. D.d. & si alterius, quid igit est quod semper est vnū, & nō aliud. i. & si suū esse semper est in hoc, q̄ intelligat aliud, quid est igit illud, qd semper est vnū per se sine alio? hoc. n. non est, quia est per se esse alterius e contrario illi, quod posuit est de primo principio, s. q̄ primū principium est illud, quod semper est sine hoc, quod indiget altero. D.d. Et vt nō est dīa, & c. i. & contingit, vt nulla dīa

I sit in ponendo primū principium intelligere, & in ponendo intelligere quodcūq; sit, siue bonū, siue malū.

D.d. Aut impossibile est vt intelligat in diuersis, & c. i. aut dicamus, q̄ impossibile est vt intellectus eius perficiatur per aliud, quodcūq; sit. Illud enim, quod intelligit quodcūq; in intellectu eius cōsequitur illud, quod intelligit. i. quoniam semper est sub eo in ordine. sed manifestum est & notū nobis, q̄ intellectus diuinus necesse est vt sit valde nobile, & valde perfectum. Et etiam quod intelli-

git aliud, transmutatur in sua substantia in aliud. & omne, quod transmutatur in aliud, possibile est vt transmutetur in aliud, q̄n transmutatur in vilius eo. i. q̄, cum primū intelligat quodlibet, necesse est vt transmutetur in vilius. D.d. & quod est tale, est aliquis motus. i. & cuius intellectus est talis, vel talis intellectus, s. exiens de potentia in actum, sicut est de motu intellectu. intellectus eius est motus: & omnis motus est a motore: quā p̄ primū patet, & mouetur ab alio.

D.d. Et primo si non intelligit, & c. id est, & si transmutetur in suo intellectu ex aliquo in aliquid, i. quia non intelligit aliquid, & post aliud, sicut intelligit intellectus in nobis nō subito, necesse est vt successio intellectus faciat ei lassitudinem, q̄n vult intelligere eas, & numerare eas in simul.

Et hoc nō contingit, nisi cū posuerimus ipsum intelligere oīa successiue. cum aut posuerimus ipsum intelligere subito, nō contingit hoc: sed cōtingit vt in eo sit multitudo, & q̄ p̄ficiat p̄ vilius. D.d. Et postea manifestū ē, q̄ nobile valde erit aliud, & c. id est manifestū est q̄ principium nobilissimū nō acquirit nobilitatem, nisi p̄ suam actionē: quemadmodū

M intellectus in eis, qui intelligunt, s. q̄n non acquirunt nobilitatem, nisi per actionē intellectus. Si igitur primū intelligit vilia, contingit vt sua nobilitas sit intelligēdo vilia: quapropter & sua actio erit vilissima actio actio num. D.d. Si igitur necesse est fugere hoc, & c. i. si igitur oportet nobile fugere actionē vile, necesse ē enim apud nos nō videre quādam esse melius q̄ videre, & nō est necesse, quamuis videre nobilius est q̄ nō videre, vt sit simplex. sed in rebus nobilioribus

Aribus dixit hoc, scilicet ne aliquis dicat, quod continget ex hoc ut primum ignoret plura, & quasi dicat respondendo, quod ignorare vilius est melius quam scire.

Ignorare
vilius est
magis quam
scire.

D. d. nobilius igitur non intelligit, scilicet viliore, vel sic, nobiliore non intelligit.

D. d. Ergo intelligit se, id est & cum impossibile est ipsum intelligere vilius aut nobilius, cum non est nobilius quam intelligat, ergo intelligit se.

Intell^{us} in
nobis non
intelligit se
nisi accid^{ens}
ut. Vide
de Anima
m. c. b.

D. d. cum est fortius, & c. i. cum sit nobilioris intellectus omnibus rebus, & dicit hoc, quia intellectus in nobis non intelligit se, nisi accendatur.

D. d. & ipse intelligit intelligere, id est & intelligit suam actionem, quae est intelligere, sua enim substantia est sua actio.

D. d. Sed semper videmus, quod alterius est scientia, & sensus, & c. i. sed videmus cognoscere, & sentire, & existimare, & intelligere esse aliud ab eo, cuius sunt, id est ab intellectu, cognito, & sensato, & existimato in nobis, haec enim actiones ex istis virtutibus sunt aliorum, non sui ipsorum, nisi per accidens, scilicet quia sensus, & existimatio, & intellectus sunt intellectui, & sensati, & existimati non per se, sed per accidens, id est quod intellectus in nobis non intelligit se nisi per accidens, scilicet quia accidit intellectui quod sit forma intellectus, & sicut accidit existimato quod sit existimatio, & sensato sicut quod fuit sensus sentire, & hoc fuit, quia intellectus non est in nobis intellectui omnibus modis, & magis remotum hoc est, quod sensus sit sensatum. D. d. Aut etiam, si intelligere, & passio sint aliud, & aliud, id est quod si iste intellectus intelligit aliud, tunc erit patiens & faciens, & passio, ex quo igitur erit nobilitas in patiente, utrum ex passione, aut essentia patiente, aut ex eo, a quo sit passio? ista enim tria sunt consimilia, & dissimilia in omni, quod intelligit aliud, & ideo sicut essentia intel

lectus non est eadem cum intelligere, quod est actio intellectus in nobis, & intellectus in nobis intelligere non est idem omnibus modis. Et causa in hoc est, quia intellectum in nobis est aliud ab intelligere, in eis autem, quae sunt non in materia, contingit ut intellectum, & intellectus, & actio intellectus sint idem.

In abstractis
a materia
idem est intel
lectus & in
tellectio.

Et hoc intendebat cum dicit: Et sicut in quibusdam rebus scientia, & c. i. & sicut videmus, quod vere possumus dicere quod scientia est res scita, & res scita est scientia, quae est in materia, sicut de artificio & artificiali: dicimus enim quod forma artificialis, quae est in materia, & quae est in anima artificis est eadem: quanto

E

magis debet esse in rebus intelligentibus, quibus materia non admisceatur, & non sunt nisi forma & essentia signans esse rei. D. d. in rebus autem essentialibus, & c. i. in rebus autem speculativis definitum est definitio, & intellectum intellectus. D. d. intellectum enim non est aliud ab intellectu, id est intellectum igitur in rebus abstractis a materia dignius est ut non sit aliud ab intellectu. D. d.

Omne igitur, quod non habet materiam, & c. i. declaratum est igitur, quod omne carens materia, & intellectum, & intellectus in eo idem est. patiens enim & passio idem est. Et, cum declaravit, quod nihil intelligit extra se, incipit quaerere utrum illud, quod intelligit ex se, est unum simplex aut multa composita. & dicit:

F

Relinquitur autem dubitatio, si intellectum est compositum. quoniam hic tunc transmutaretur in partibus totius, id est remanet igitur dubitatio in intellectu ab eo, utrum sit simplex aut compositum ex multis intellectibus, sed, si fuerit compositum ex multis intellectibus, necesse est ipsum esse diversarum partium non consimilium, quia tale multa intelligit: & quod intelli

git

Metaphysicorum

Ggit multa, intelligit aliqua extra se, quæ aliqua sunt causæ ipsius. D.d. Et non diuiditur oē, quod non hēt materiam, vt intellectus humanus. Potest intelligi, qd oē intellectū intellectus, cuius intell's non habet materiam, & est illud, quod idē est in eo intellectus & intell'm, imposse est vt diuidatur: sicut est possibile vt diuidat in intellectu humano, si causa diuisionis in intellectu humano est, quia intell'm aliquo modo est aliud ab intellectu. qm, si intellectus & intellectum in eo essent vnū omnibus modis, non contingeret ei vt in intellectu eius essent plura. causa

Hca multi- tudinis in intellectu ē alietas inter intell'm, & rem intellectā in nobis. Et potest intelligi, qd signū ei' est, qd oē carens materia non diuiditur in eo intell's ab intellectu, est intellectus humanus. Videm' enim ipsum liberatum à materia in se. & quāuis non sit liberatus simp'r, intellectus & intell'm in eo idē est. Et cū ita sit illud, quod est liberatū à materia simp'r, intellectum & intellectus in eo idē est simp'r. D. d. & quod est

IRes cōpo- sitæ nō ad- dunt i no- bilitate si- bi adinuicē nisi in paucitate cōpōnis et propinqui- tate eorū ē simpli- ci in illo genere.

compositum de bonitate in hoc est fm hunc modum. i. & res composi- tæ non addunt sibi in nobilitate ad- inuicem nisi in paucitate composi- tionis, & propinquitate eorū primo simplici in illo genere: & cū fuerit aliquod genus intelligentiarū, quæ diuersantur adinuicē in cōpositione, si in alietate intellecti in eis ab in- tellectu, nobilius eorū est illud, qd est minoris cōpositionis in illo ge- nere, immo illud est simplex in illo genere. D. d. sed nobile aliquo est oē, & est aliud. i. immo necesse ē vt nobile in omni genere sit oē, & sim- plex indiuisibile, & singulare, & per

se extra compositum, s. qd substantia K eius non est in compositione. v.g. qd calida non semp abundant adinuicem, nisi in paucitate & multitudine caloris. & ideo calidū simp'r est, in quo non est compositio ignis, cū non admisceatur ei aliud corpus, pp quod fiat modici caloris. & sit pri- mus intell's necesse est vt sit simplex, & vnum simp'r. D. d. & fm hanc di- spositionē intelligere est p se in toto seculo. i. & quia nihil intelligit ex- tra se, cū sit simplex, tunc, cū in- telligit se, non accidit ei transmuta- tio neq; lassitudo in omni seculo, si- cut accidit intellectui in nobis. Et sic debet esse in alijs intelligentijs ab- stractis. Sed primus est simplicior eorū: & ideo est vnus simp'r sine ali- qua multiplicitate, neq; pp alietatē intellectus & intellecti, neq; pp mul- titudinem intellectōrū. Multitudo enim intellectōrū in eodem intelle- ctu, sicut ē in intellectu in nobis, cō- sequit alietatem, quæ inuenit in eo, scilicet alietatē intellectus & intelle- cti in nobis. qm, cū intellectus & intell'm fuerint adunata pfecta adu- natione, contingit vt intellecta mul- ta plura, quæ sunt intell's illius, adu- nentur & fiant vnū & simplex om- nibus modis, qm, si remanerent illa intellecta, quæ sunt i vno intellectu, plura, & non adunarent cū m essen- tia intell's, tūc essentia eius aliud erit ab eis. Et cū hoc ignorauit The- mistius d. qd posse est qd intell's intel- ligat multa intellecta subito. hoc n. contradicit sermoni nostro, cū di- ximus, qd intelligit se, & nihil aliud extrinsecus. & qd intell's & intellectū in eo sunt idem omnibus modis. di- cit enim, qd intelligit oīa, ex quo in- telligit se esse principium eorum.

LDigressio qua ostendit quod oīa intel- primus e- simplici m', & v- num in- telligit.

M

Senten- Themi

Et

Impugna-
tio.

Quo scilicet
dum oia
scit sciam
Auer.

Huic nomē
scia x quo
ce dē dē sci
entia Dei,
& de scia
ntia. Scia
Dei non ē
vltis, neq;
particula-
ris. Idē lib.
destructio
detrue. d.
sp. 13. In so
lutione pri-
mi dubij.

A Et omnia ista sunt eius, qui non intelligit demones Arist. sed tñ huic contingit inconueniens in hoc loco & est vt sit ignorans ea; q̄ sunt hic. & ideo dixerunt quidam, q̄ ipse scit oia, q̄ sunt hic, scia vñ, non sciētia particulari. Et veritas est, q̄ primū scit oia, fm q̄ scit se tñ scia in esse, quod est causa eorum esse. v g. qui scit calorem ignis tñ, non dē nescire naturam caloris existentis in reliquis calidis: sed iste est ille, qui scit naturam caloris, fm q̄ est calor. Et similiter primus scit naturam vnita- tis sed q̄ est ens simpliciter, quod est ipsum. Et ideo hoc nomē scientia eq̄- uoce dē de scientia sua & nostra. sua enim scia est causa entis: ens autem est causa nostrę scientiæ. Scientia igit̃ eius non dē esse vniuersalis, neque particularis. ille. n. cui⁹ scientia est vniuersalis, scit particularia, quę sunt in actu in potentia scita. ei⁹ igitur scientia necessario est scientia ī potentia, cum vñ non est nisi scientia rerum particulariū. Et, cum vñ est scientia in potentia: & nulla potentia est in scientia eius: ergo scia eius non est vniuersalis. Et magis manifestum est, quoniam scientia eius non est particularis. particularia enim sunt infinita, & non determinantur a scientia. Ille igitur primus non disponitur per scientiam, quę est in nobis, nec per ignorantiam, quę est ei opposita: sicut non disponitur per istas illud, quod non est innatum habere alterum.

Declaratū est igitur ali-
quod ens esse sciēs,
de quo nō erit
fas dice-
re si-
bi.

Quo pacto vniuersi natura ipsum bonum ipsumq; optimum habeat, opinio propria, aliarumq; impugnavo.

Erscrutandum autem etiā hoc, quonam modo natura vniuersi habeat ipsum bonū, & ipsum optimum: vtrum separatū quiddam, & ipsum, an per se, an ipso ordine. An vtroq; modo, quemadmodum exercitus. etenim bene esse eius, in ordine, & dux ipse est, ac magis ipse. nō enim ipse pp ordinem, verum ordo pp ipsum est. Cuncta autē coordinata quodā modo sunt, verum non similiter & natātia, & volatilia, & plantę. nec ita se habent, vt sit vllum alteri ad alterum, sed sunt ad quippiam: ad vnum nāq; coordinata sunt omnia. Verum, quēadmodū in domo liberis quidē minime licet quodcūq; facere, sed ea omnia, aut plurima, quę ordinata sunt: mancipijs vero & bestijs parū, quod ad commune cōferat, sed vt plurimum quodcūq; contingit (tale nanq; principiū cuiusq; eorum natura est.)

Viā Auer.
1 Epī. Tr. 4

Ad ymum
oia coordi-
nata sūt.

Et perscrutemur etiā quomodo in natura totius bonum & nobile, vtrum sit aliquid distinctum per se, aut per ordinem, aut vtroq; modo, vt in exercitu. in ordine. n. est bonum, & in duce exercitus, sed in duce magis. iste enim non est propter ordinem, sed ille propter iustum. Ordinata. n. sunt infansul Meta. cū cō. Auer. V V

Omnia aliquo modo, sed non ordine
consimili sunt nascentia, & volati-
lia, & plantæ. sed tamen non sunt
in tali dispositione, in qua non com-
paratur adinuicem omnino, immo
aliquid: omnia enim ordinata sunt
in respectu alicuius. Sed sicut libe-
ri domus raro non licentiantur ad
faciendum quicquid comprehen-
dunt, sed omnes actiones eorum, aut
plures sunt ordinatæ: seruientes au-
tem, & lupi in paucis communi-

Recant illi in actione, & pars maior
actionum istorum est quocunque,
quomodolibet, & qualibet: prin-
cipium enim cuiuslibet eorum est
tale natura.

52. **I**sta est tertia pars istius tractatus.
& intendit in ea perferuari, utrum
entia sint per se entia adinuicem, &
omnia sint propter primum, sicut est
de membris hominis cum primo prin-
cipio, quo sit homo: aut nulla liga-
tio est inter ea, sed esse eorum adin-
uicem est à casu, & omnia sunt pro-
pter aliquod extrinsecum ab eis. &
quia manifestum est per se, quod hñt
aliquod bonum & aliquem finem,
propter quem fiunt, perferuari est
utrum bonum, quod est in entibus,
est extrinsecum, & distinctum ab eis:
sed nullum bonum habent existens
in ordine, id est quoniam non sunt ordinata
propter se adinuicem. ordinata enim
propter se adinuicem, illud bonum,
quod existit in eis, existit in ordine:
aut bonum existens in eis non est ni-
si in ordine tantum. & nullum bo-
num habent distinctum à toto, aut
est in utroque. Verbi gratia utrum bonum

existens in quolibet modo modo-
rum hominum existentium in una ci-
uitate, scilicet finis, quem intendunt per
actiones eorum, est aliquod distinctum
& extrinsecum ab eis, v. g. primum prin-
ceps: aut bonum, quod est in eis non
est, nisi propter prioritatem eorum
adinuicem: aut in utroque, scilicet propter
primum principem, & propter prio-
ritatem eorum adinuicem. Et hoc
intendebat, cum dicit: Et perferuemur
&c. i. & perferuendum est, utrum bonum
quod est in istis entibus, scilicet illud, per
quod sunt, sit extrinsecum & distin-
ctum ab eis: aut est in ordine eorum
adinuicem, scilicet in esse quorundam per
quædam: aut est in utroque, sicut est
in exercitu. Bonum enim existit in
exercitu propter ducem in exercitu
& propter ordinem eius. sed bonum,
quod est in duce, maius est bono,
quod est in ordine. Ordo. n. est per
ducem, sed dux non est per ordinem
cum dux sit causa ordinis, sed non
est ordo causa ducis. Et hoc intēde-
bat cum dicit: In ordine. n. est bonum,
& in duce exercitus, sed in duce ma-
gis. i. bonum. n. existit in utroque, sed
magis in duce. D. d. causam in hoc,
& dicit: iste. n. non est per ordinem, sed
ille propter istum. i. dux non est per
ordinem, sed ordo propter du-
cem. & quia bonum existit in hoc
toto utroque modo, scilicet propter ordinem
& propter illud, propter quod est or-
do, scilicet primum principium. & omnia,
quæ sunt sub primo principio non
æqualiter habent ordinem. hæc. n.
quidem perfectum habent ordinem,
ita quod nihil admiscetur eis per acci-
dens, sicut est de corporibus celesti-
bus: hæc autem, inuenitur in eis pri-
uatio ordinis per accedens, & sunt
ea, quæ sunt sub corporibus celestibus.

Quædam
scilicet sub pri-
mo princi-
pio non e-
quale habent
ordinem. Cō-
siste. 8. me-
te. com. 10.
E. l. c. c. t.
c. 100. & c. 1.
ph. 8. l. & c. 2.
de Alia. 14.
Vide hæc
supra. 44.

Et

A Et hoc valde simile est ei, quod continetur in vno domo continente seruos, & liberos. Liberi. n. nullā actionem faciunt, nisi propter regimen domus: seruientes autem multoties faciunt actiones non convenientes regimini domus. Et ideo dicit: Ordinata enim sunt isimul oīa aliquo modo, &c. i. & cum considerata fuerint omnia entia, quæ sunt in mundo, inuenientur nō eodem ordine, sed quædam eorū magis in hoc quibusdam, sicut est de lupis, & animalibus, & volatilibus, & plantis. D. d. sed tñ non sunt in tali dispositione &c. i. & cum consideratur, non inueniuntur carere ordine omnino, s. in dispositione, in qua nullum eorum est per aliquod, immo in eis videtur aliquis ordo. D. d. omnia. n. ordinata sunt in respectu alicuius. i. apparet enim, qd hoc commune est oībus entibus, s. qd omnia sunt ppter vnum, & qd actiones eorum sunt erga illud vnum, & est prima causa: quemadmodū oīa, quæ sunt in domo, propter dominum dom⁹ sunt. D. d. Sed sicut liberi domus raro nō licentiantur ad faciendum quicquid comprehendunt, &c. i. qm actiones corporum cœlestium in communi catione eorum adinuicem in cōstitutione mundi, est sicut actio liberorum in cōstitutione domus. Quē admodum enim liberi non licentiātur ad faciendum omnia, quæ apperunt de actionibus, sed omnes actiones eorum sunt propter iuamentum eorū adinuicem, ita est de corporibus cœlestib⁹. ea autem, q̄ sunt sub istis de entibus, sunt sicut seruientes, & lupi conseruantes domos. Quē admodū. n. actiones seruientū cōitantes cum liberis paucæ sunt, & pau-

ciores luporum, ita sunt in eis, quæ sunt sub corporibus cœlestibus. D. d. causam, propter quam modicus est ordo existens in actionibus rerū * naturalium, & dicit: p̄cipium. n. cuiuslibet eorum est tale natura. i. & est ita, qm p̄cipium cuiuslibet istorum impossibile est vt habeat naturaliter prius. Et potest intelligi qm p̄cipium vtriusq; istorū modorū, s. voluntarij & naturalis, oportet vt habeat talem intentionē accidentis. Et sciendū est, qd hæc est sententia Arist. in sollicitudine: & p̄ istā dissoluuntur oēs questiones contingentes sollicitudini. Sunt enim quidam, qui dicūt qm nihil est, de quo Deus non habeat sollicitudinē. Dicunt enim, qd non licet sapiēti dimittere aliquid sine sollicitudine, neq; vt faciat malum: & qd oēs actiones eiusdem sunt iustæ. Et alij, qui cōtraxerūt huic sermoni de hoc, quod inueniunt, quoniam multa mala sunt, & debet sapiēs dimittere ea. Isti igitur sunt in extremo contradictorio, scilicet quod nulla sollicitudo est in eo omnino. Et veritas est in hoc, quod sollicitudo est, & qd, si aliqua sunt sine sollicitudine, proueniunt ex necessitate materiæ, non ex diminutione agentis: ita qd hoc excitat quosdam ad dicendum duos Deos esse, quorum vnus creat bona, & alius non bona.

Dico autē pariformiter qd necesse est oīa ī discriminē venire, & alia ita sunt, quibus oīa cōicant ad vniuersum. Quæcunq; vero impossibilia, siue absurda aliter dicentibus accidunt, quæ ve dicunt elegantius dicētes, ac in quibus minime dubitationes

* a. l. materialium.

Deum est.

Vide cōsimile sup. com. 17.

* segregacionem.

Metaphysicorum

E sunt, non decet nos latere. Omnes nāq; ex cōtrarijs oīa faciūt. At nō recte id, oīa, neq; id, ex cōtrarijs. quibus autem contraria insunt, quonam modo ex cōtrarijs erunt, non dicunt: qñquidē contraria impassibilia sunt a se inuicem. A nobis autem rationi cōsentaneē hoc soluitur, cū aliquid tertium sit. Quidam vero alterum contrariorum materiam faciunt, quemadmodum qui in æqle æquali, aut vni multa. Soluitur autem etiam hoc eodem modo. nā materia vna nulli contrarium est.

Et ego dico eis, quod coguntur omnes ad diuidendum iudicium. & alia huius dispositionis sunt, in quibus communicant omnia in toto. Et oportet nos non ignorare omnia impossibilia contingentia, & quæ impossibilia sunt de sermonibus aliorum, & quod illud, quod dixerunt, non ridiculose dixerunt, & in quibus est pauca dubitatio. Omnes enim faciunt omnia ex cōtrarijs. Sed nō recte faciunt, neque in omnibus, neque in quibus sunt ex contrarijs: quia contraria non patiuntur abinuicem. Nos autem dissoluamus hanc quæstionem sermone necessario ad aliquod tertium esse. Et si posuerunt alterum contrariorum esse materiam, sicut possunt non æquale æqualis, & vnum multitudinis. Hoc enim dis-

solvamus tali modo. vna. n. materia nullo modo est contraria.

Cū compleuit notificare opinionem suam in istis rebus, vult demonstrare, q; sua sententia est, a qua separantur omnes obiectiones, & dissoluntur omnes quæstiones cōtingentes Antiquis in principijs. Cogitur enim concedere, q; in reb; voluntarijs, quæ communicantur in vna actione, inveniuntur similia his duobus modis actionū. & cū hoc fuerit in rebus voluntarijs, nō est quærenda alia causa in rebus naturalibus. Et hoc intēdebat cum dicit: coguntur enim omnes ad diuidendū iudicium, &c. i. omnis enim, qui locutus fuit de hoc, coactus fuit iudicare hanc diuersitatem existentem in natura, & distinguere, & determinare eam, & cum hoc confessus fuit q; tale inuenitur in reb; omnib; in omni actione, s. in rebus voluntarijs. & quasi induxit hoc modo castigandi, cum oporteret eos dissolvere hanc quæstionem tali dissolutione & dicere in principijs totius talē sermonem, & non inducere impossibilia, quæ induxerunt, cum laborauerunt in dando principia entium, & causas apparentium in eis. Et ideo dicit post: Et oportet nos nō ignorare, &c. i. & ideo oportet eum, qui sciuerit sermones nostros, nō ignorare differētiā inter sermones nostros & sermones aliorum, cogitando impossibilia cōsequētia sermoneseorum. D. d. & q; illud, quod dixerunt, nō ridiculose &c. i. nō ignorare debent, q; illud, quod dixerunt de hoc, non ridiculose dixerunt, & q; in opinionibus eorum nulla opinio ē, cui accidat modica dubitatio.

D.in

A **D.** incipit dicere opiniones eorum corruptas de principijs, & dicit: Oēs enim faciunt omnia ex contrarijs, &c. i. error, in quo conveniunt oēs, est, quia faciunt principia omnium entium tantum contraria. & peccāt in duobus. Quorum alterum est, q̄ principia omnium non sunt cōtraria, cū in principijs corporum cōlestium non est contrarietas. Et secundum est, q̄ impossibile est q̄ sola contraria sint principia. Deinde d. quia contraria non patiunt abinuicem. i. contraria autem non sufficiunt esse principia generabilium, quia contrarium non recipit suum contrarium, cum transmutatens in generatione & corruptiōe de cōtrario ad contrarium. & hoc declaratum est primo Physic. hic autem est dictum ad rememorandum. **D.** d. Nos autem dissoluam⁹, &c. i. nos autem iam dissoluimus hanc questionem, addentes contrarij tertium, & materiam recipientem contraria successiue. **D.** d. Et si posuerunt alterum contrarium, &c. i. & nō possunt euadere ex hoc alterum cōtrarium ponendo, quasi materiam alterius. Materia enim oportet ut non sit contraria alicui, quia si esset non reciperet illud, cuius est materia: ut ponentes non æquale materiam esse æqualis; & vnum materiam multitudinis.

C Itē cuncta participabunt malo prāter ipsum vnum. alterum namq̄ elementorum ipsum malum est. Et alij neq̄ principia bonum & malum, quāquam in oīs bus maxime ipsum principium ipsum bonum sit. Quidam autē hoc quidem recte, q̄ principiu:

quo vero modo ipsum bonum **D** principium sit, vtrum ut finis, an ut mouens, an ut forma, non dicunt. Empedocles quoq̄ absurdē amicitiam facit bonum, cum hæc principium sit, & ut mouens, si quidem congregat: & ut materia, nā misti pars est. At si etiam eidem accadat, & ut materię principio esse & ut mouenti, ipsum tamen esse non idē est. secundum q̄ igitur horum amicitia est inconueniens item est contentionem incorruptibile eē, cū hæc ipsa mali natura sit. **E**

Et etiam mendacium erit acquisitum in omnibus, praterquam in vno. malum enim per se est alterum elementorum. Alij autem non dixerunt malum & bonum esse principia, quamvis in maiori parte in omnibus bonum est principium. Et quidam eorum dicunt, quod hoc principium est bonum: sed non simpliciter dicunt quod bonum est principium, quasi perfectio, aut quasi mouens, aut quasi forma. Empedocles etiam dicit modo impossibili. facit enim bonum amicitiam, & malum litem. & hæc sunt principia: quia est quasi mouens, & quia aggregat: & est quasi materia, qua est pars admixti. Quoniam, si accidit alicui vni, ut habeat principium quasi materiam, & etiam quasi mouens, sed tamen essentia non est vna. secūdo

VV iij quod

ip. e. cō.
p. v. q̄. ad
q̄.

Metaphysicorum

G quod est igitur amicitia? Et impossibile est ut lis sit, quæ non corrumpatur omnino, cum talis sit natura mali, & cum habeat naturam mali.

54 Et etiam mendaciū, &c. i. & quidam ponunt omnibus duo principia, malum. l. & bonum, quæ sunt materia & forma. & si ita sit, tunc malum existit in omnibus, præterquam in uno, l. forma. necesse est autem ut omnia composita sint mala, quia alterum elementorum eorū, quod est materia, est malum. & hoc

H intendebat cum dicit: malum enim per se est alterum elementorum. Deinde d. Alij autem non dixerunt bonum & malum esse principia. i. Alij vero non dixerunt bonum & malum esse principia, cum bonum videatur esse principium in omnib⁹, & pluribus dispositionibus. D. d. Et quidam eorum dicunt, q̄ hoc principium est bonum. i. & quidam Anaxagoræ opinantur, q̄ primū principium est bonum, sed non dixerūt quomodo est principium, utrū fm finem, aut fm formam, aut fm mouens: neq; determinauerūt hoc, sed

I dixerunt hoc vniuersaliter, nō modo determinato. D. d. Et Empedocles etiam dicit: modo impossibili. facit enim bonū amicitiam, & malum litem. & hæc sunt principia, &c. l. & quod dicit Empedocles de principijs, est etiam impossibile. facit. n. principium, quod est bonum, esse amicitiam, & principium, quod est malum, litem. Sed in quantum amicitia cōgregat res, est principij quasi mouens, & in quantum est pars rei admixtæ, est principij quasi elementum. quapropter contingit ei pone

re causam mouentem extrinsecam esse quasi elementum rei motæ, l. ut motum sit admixtum cum motore. Deinde d. Quoniam, si accidit alij cui vni, &c. i. sed, si accidat alicui vni ut habeat principij quasi materiā & elementum, & principij quasi mouens, tamen non est possibile ut essentia motoris sit essentia materiæ. fm igitur quem modum facit his duobus modis amicitia esse principij, utrum fm mouentem aut fm materiam? impossibile enim est ut idem sit causa eiusdem utroque modo. D. d. & impossibile est etiam ut lis, &c. i. & impossibile, quod contingit Empedocli in suo sermone, est q̄ lis secundum q̄ est principij non corrumpetur, quamuis sit mala, & male naturæ, & violenta. violentum aut non est mansuum.

Violentus non ē mā suū. Idē. a. Cael. l. c. i. 8

Anaxagoras autem bonū ponit principij, ut mouens, mens enim mouet. verum alicui⁹ gratia mouet. quare alterū, nisi sit, ut nos dicimus. ars. n. medendi quodam modo sanitas est. In eo ueniens ē et est q̄ non fecerit aliquid bono, menti⁹ contrariū. **M**

Anaxagoras autem bonū principij dicit esse quasi mouens. intellectus enī mouet, sed mouet propter aliquid. dixit igitur alius sermonem, nō sicut dicitur. medicina enim est aliqua materia sanitatis. & impossibile est etiam non ponere contrarium boni, & intellectus.

Anaxagoras autē dicit, q̄ bonū est principij mouens, cum iā posuit, quod intellectus est mouens oīa: sed non dicit, quā de causa mouet. om-

A necnim, quod mouet ppter aliqd mouet: & illud, ppter quod mouet, magis est bonum, q̃ illud bonū mouens. Dixit igitur sermonem dimi-
nūtū, quia cōtingitei ponere aliud principium, non sicut dicimus, q̃ principium mouens mouet fm p-
fectionem & complementum, vt vi-
demus medicinam mouere ad se.
mouet. n. ad sanitatem, & medicina
est forma sanitatis. si igitur sanitas
non esset in subiecto, sicut est de pri-
mo principio, tūc medicina moue-
ret utroq; modo, s. fm q̃ est agens
motum, & finis.

Vid. supra
36 & 38,

Porro nulli eorum, qui ponunt contraria, vtuntur contrarijs, si quę inquirere nō pigeat. & cur quędam corruptibilia, quędam incorruptibilia nemo dicit, omnia nāq; entia ex eisde principijs faciunt. Pręterea, quidam ex non ente faciunt entia. quidam vt hoc non cogantur, vnum cuncta faciunt. cur item semper generatio erit, quidq; generationis causa sit, dicit nemo. At tum illis, qui duo principia faciunt, aliud principalius principium necesse est esse: tum illis, qui formas, quia aliud principalius principiu est, cur enim participauit, aut participat. Et alijs quidem necesse est Sapientię, ac nobilissimę scientię aliquid cōtrarium ponere esse, nobis vero minime. nihil enī est primo contrarium. quandoquidem cuncta contraria materiam habent, & potentia hæc sunt. contraria vero ignorantia ad cōtrarium, primo autem nihil contrarium

* *Inter-*
dictum ad-
uenditiam

VV üij Arift.

Metaphysicorum

ARISTOTELIS

METAPHYSICORVM

L. B. TERTIVSDECIMVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima, de Mathematicarum rerum essentia pertractatur.

In Secunda, disputatur contra Ideas.

In Tertia, probatur Numeros non esse substantias separatas.

SVMMAE PRIMAE.

De quibus agendum sit in subsequentibus libris. Cap. I.

DE sensibilibus itaque substantia, quae nō sit, dictum est: in traditione quidē naturalium, de materia, posterius vero de actu. Cum autem haec consideratio sit, vtrum praeter sensibiles substantias aliqua sit immobilis & aeterna nec ne, & si sit, quænam sit, quæ ab alijs dñr, primo speculandum est: utrum siquid non recte dicant,

In finem eisdem cōscij: tum si quod nobis & illis cōmune decretum sit, hoc separatim nō cōtra nos grauitur feramus. sufficiens enim erit, si quis quædam melius dicat, quædam non deterius. Dux autē de his opiniones sunt. Quidam etenim ipsa Mathematica substantias esse aiūt, vt numeros, lineas, & quæ his eiusdem generis sunt. Et rursus Ideas. Cum autē quidam ideas, numerosq; mathematicos duo

genera faciant, quidam vnā am-
borum naturam, quidam autē
alijs mathematicas tm substantias
esse dicant: primum quidem de
mathematicis considerandum
est, nullam aliam eis addēdo na-
turam. veluti vtrum ideas sint
necne, & vtrum principia, substā-
tiæq; entium, an non: verum tm,
vt de mathematicis, vtrum sint
an non sint: & si sint, quonā mo-
do sint. Deinde postea seorsum
de ipsis ideis simpliciter, & ali-
quantulum legis grā. diuulgata
namq; plurima sunt et in exte-
rius rationibus. Præterea ad il-
lam considerationem oportet
maiorē sermonis partē atten-
dere, cum de his considerem⁹,
vtrum substantiæ, principiaq;
entium numeri ac ideas sint. post
enim ideas hæc tertia conside-
ratio restat. Necesse autē, si ma-
thematica sunt, aut in sensibili-
bus ea esse, quemadmodum ali-
qui dicunt, aut à sensibilibus se-
parata (& hoc etiam modo qui-
dam aiunt) aut si neutro modo
sunt, aut alio modo sunt. Quare
dubitatio nobis non de ipso esse
erit, verum de modo.

*Mathematica substantias non esse magis
quàm corpora, nec eis priora insira-
tione, nec ab eis separata esse
posse. Cap. 2.*

ET quidem quod in sensibi-
libus ea esse impossibile ē,
quodq; simul fictitia ratio
est, dictum sane in dubitationi-
bus est, qd simul duo solida esse
impossibile est. Item qd eiusdem
rationis

A rationis est ceteras quoque potē-
tias & naturas in sensibilibus ef-
se, ac nullam separatam. hæc ita
que pri⁹ dicta sunt. Verū ad hæc
et constat, q^d impossibile esset quod-
cunque corpus diuidi. diuideret
enim s^m superficiē, & hæc s^m li-
neā, & ista s^m punctum. quare
si punctum impossibile est diuidere,
et lineā, q^d si hanc, cetera quoque.
Quid igit differt aut has esse ta-
les naturas, aut non esse quidem
in eis tales naturas? idem nanq^{ue}
accidet. diuisis enim sensibilib⁹,
B diuidentur, aut nec ipsæ sensibi-
les. At nec separatas esse tales na-
turas possibile est. Nam, si erūt
præter sensibilia solida separata
ab his diuersa, prioraq^{ue} sensibili-
bus, patet, q^d etiam præter super-
ficies alias necesse est esse superfi-
cies separatas, puncta quoque, &
lineas: q^{uoniam} quidem eadē ratio est.
Quod si hæc rursus præter ma-
thematici solidi superficies, lineas
& puncta, alia separata, siquidē
incomposita, priora compositis
sunt, & si sensibilibus priora sūt
C corpora non sensibilia, eadē rō-
ne superficiebus et, quæ in soli-
dis immobilibus sunt, priores
sunt h^{is}, q^{uod} p seipsas existūt. Qua-
re aliæ sunt hæc, tum superficies,
tum lineæ, ab his, quæ simul cū
separatis solidis sunt. hæc nanq^{ue}
simul cū mathematicis solidis,
illæ vero eis priores sunt. Rur-
sus illarum superficierum lineæ
erunt, quib⁹ priores alias oport-
tebit eadem ratione lineas, pun-
ctaq^{ue} esse, & eorum, quæ in prio-

ribus lineis, alia puncta priora, **D**
quibus non erunt amplius alia
priora. At absurda sane coacer-
uatio fit. accidit nanque solida
quidem vnica præter sensibilia
esse. superficies vero triplices, s^{cilicet}
ter sensibiles: illæ scilicet præter
sensibiles, quæ in mathematicis
sunt solidis, quæq^{ue} præter eas, q^{uod}
in his sunt. lineæ autem quadru-
plices, puncta autē quincupla.
Quare circa qualia horum ma-
thematicæ scientiæ erunt & non
enim circa superficies, lineas, et
puncta, quæ in immobili solido
sunt: quandoquidem semp sciē-
tia circa priora est. Eadem ratio
de numeris quoque. præter enim
quælibet puncta aliæ vnitates
erunt, ac præter quælibet entia
sensibilia, deinde præter intelli-
gibilia. quare numerorum ma-
thematicorum infinita genera
erunt. Item quonam modo quæ
in dubitationibus enumeravi-
mus solui possunt: et enī ea, cir-
ca quæ Astrologia est, simili mo-
do præter sensibilia sunt, ac cir-
ca quæ Geometria, esse vero coe-
lum, & partes eius, quonam mo-
do possibile est, aut aliud quod-
cunque motum habens: similiter
autem Perspectiue & Harmo-
nicæ obiecta: erit nanq^{ue} vox, &
visus præter sensibilia & parti-
cularia. Quare patet, q^d ali^{us} sen-
sus etiam, aliaq^{ue} sensibilia sunt.
cur enim magis illa q^{uam} ista & q^{uod} si
hæc sunt, animalia quoque erunt,
siquidem & sensus. Item quædā
a Mathematicis vniuersal^{iter} præ-
ter

ter has substantias scribuntur. erit igitur hæc quoque alia quædam substantia separata, ac media inter ideas, ac media, quæ nec numerus, nec puncta, nec magnitudo, nec tempus sit. quod si hoc impossibile est, constat quoque illa impossibile esse à sensibilibus separata. Et omnino contrarium, tum vero, nisi ei, quod existimari solitum est, accidit, si quis ita eam mathematica ponat, ut quædam naturas separatas. necesse enim est propterea quidem, quod ita se habeant, priores sensibilibus magnitudinibus esse, secundum autem veritatem posteriores: si quidem imperfecta magnitudo generatione prior, substantia posterior sit, ut inanimatum animato. Item quo, & quando magnitudines mathematicæ vnum erunt: quæ quidem interdum animæ, aut parti animæ, aut alicui, quæ particeps est rationis, insunt: quod si non, multa erunt, ac dissoluentur. Illis vero (cùm diuisibiles, quantæque sint) quidnam causæ est, ut vnum sint, coniunctæque maneat? Item ipsæ etiam generationes hoc manifestant. quandoquidem, quod primum est, ad longitudinem, deinde ad latitudinem, & tandem ad profunditatem sit, ac finem nactum est. Si itaque substantia prius, quod generatione posterius est, corpus profecto, tum superficie, tum longitudine prius erit. & hac ratione perfectum magis, atque totum, quia sit aiatum. Linea vero, siue

superficies, quoniam modo aiatata erit: supra namque nostros sensus hæc certe dignitas erit. Item corpus quidem substantia quidam sit, quippe quod iam perfectionem quodam modo habet, lineæ vero quoniam modo substantiæ erit: nec enim ut species, & forma quidam, veluti si anima sit, quod tale est. nec ut materia, veluti corpus. nihil. nam ex lineis, neque ex superficiebus, neque punctis videri consistere posse. Atqui si quæ materialis substantia esset, hoc pati posse profecto videretur. Ratio ne itaque prior sit. non tamen omnia, quæcunque ratione priora, substantia quoque priora sunt. substantia namque priora, quæcunque separata ipso esse excedunt. ratione vero his, quorum rationes ex rationibus: hæc autem non sunt simul. si enim passionem non sint præter substantias, veluti quiddam motum vel album, homine albo secundum rationem albedo prior est, non secundum substantiam. non enim potest separata esse, verum semper vna cum toto est. dico autem totum hominem album. Quare manifestum est, neque prius eam, quod ex ablatione est, neque posterius, quod ex appositione est: ex appositione namque, ipsa albedine albus homo dicitur. Quod igitur nec substantiæ sint magis quam corpora, nec essentia sensibilibus priora sint, verum sola ratione, nec vltiusquam esse separata possibile esse, satis dictum est.

Non oia,
quæcunque ratio
ne substantia
priora.

Mathe-

A Mathematica quæ entia esse, & quo pacto:
 & quo modo non priora, & quo
 modo priora. Vbi de Abstra-
 ctione multa. Cap. 3.

Cum vero nec in sensibili-
 bus ea esse contingat, ma-
 nifestum est quod aut omni-
 no non sunt, aut modo quodam
 sunt, & ob hoc non simpliciter sunt.
 multiplex namque ipsum esse dici-
 mus. Quemadmodum enim vni-
 uersalia in Mathematicis non sunt
 de separatatis præter magnitudi-
 nes, numerosque, verum de his,
 quanquam non quatenus talia, ut
 magnitudinem habeant, aut diui-
 sibilia sint, patet quod etiam de ma-
 gnitudinibus sensibilibus ratio-
 nes & demonstrationes sunt: ve-
 rum non prout sensibiles, sed, put
 tales sunt. quemadmodum enim
 prout mota solum multæ ratio-
 nes sunt, absque eo quod quid sit vnus
 quodque eorum, ac eis accidentium
 consideretur, & non est necesse
 propterea idem aliquid motum à
 sensibilibus separatum esse, vel
 in eis aliquam naturam segrega-
 tam efficiat de his, quæ mouen-
 tur etiam erunt rationes, atque
 scientiæ, non tamen quatenus
 mota, verum quatenus corpo-
 ra tantum, & rursus prout sup-
 facies tantum, & prout longitu-
 dines tantum, & quatenus diui-
 sibilia, & quatenus indiuisibilia
 situm habentia, & prout indiui-
 sibilia tantum. Quare cum sim-
 pliciter verum sit dicere, non so-
 lum separabilia, sed & non sepa-
 rabilia esse, veluti ea quæ moue-

tur, & mathematica (quia etiam
 qualia dicunt verum est simpli-
 citer dicere, & talia esse) & quæ-
 admodum ceteras scientias sim-
 pliciter verum est dicere huius
 esse, non eius, quod ei accidat, ve-
 luti quod albi (si salubre album sit)
 verum prout salubre est, ac illi
 cuius vnaquæque est, si salubris
 salubre, si vero hominis prout
 homo est, ita & Geometriæ, non
 si accidit sensibilia esse quorum
 est, non est autem eorum, prout
 sensibilia sunt: non erunt sensibi-
 lium Mathematicæ scientiæ, ne
 que profecto circa hæc, alijs se-
 paratis. Multa vero per se reb-
 accidit, prout vnumquodque ta-
 lium est. quoniam & quatenus scemi-
 na animal, & quatenus mas, p-
 priæ sunt passionibus: etsi non est
 quicquam scemina, neque mas se-
 paratus ab animalibus. Quare
 etiam prout longitudines solum,
 & prout superficies, & quanto
 de prioribus ratione, ac simplicio-
 ribus, tanto magis id certitudi-
 nem habet. hoc autem simplex est. qua-
 re absque magnitudine magis quæ
 cum magnitudine, & maxime abs-
 que motu. quod si habet motum,
 primum maxime: siquidem hic sim-
 plicissimus est, & huius qui re-
 gularis est. Eadem ratio de Harmo-
 nica, & Perspectiva est. neutra nam-
 que, put visus, vel, put vox spe-
 culari, verum, put lineæ, & numeri. at
 hæc, propriæ illorum passionibus sunt.
 Mechanica quoque sistit. Quare si
 quis ab accidentibus separet, ac de
 eis aliquid, quatenus talia sunt,
 consy-

De quibus
 sunt ipsa
 Mathema-
 tica, & eo
 non demon-
 strationes.

Quo pacto
 fiat abstra-
 ctio.

Instantie
 solutio.

consy-

Metaphysicorum

Idē primo
Priorū. c.
25. & 1. Po
st. c. 1. com.
Eo. Instan-
tiā solutio.

Confyderet, minime pp hoc mē-
tietur. quemadmodū nec cūm
in terra de scribat, aceam, quæ
pedalis non est, pedalē dicat. nō
enim in propositiōibus falsi-
tas inest. Optime vero ita vnū-
quodq; profecto confyderabit,
si quis separans ponat qđ non
est separatum: quod Arithme-
ticus, Geometraq; facit. Vnum
etenim & idiuisibile est homo,
put homo. ille vero posuit vnū
indiuisibile: deinde specularis
est, si quid homini prout indi-

Hiuisibile est, accidit, at Geome-
tra nec prout hō, nec prout indi-
uisibilis, verum prout solida.
quę. n. ēt tamen nullibi erat indi-
uisibilis, inerant ei, patet qđ ēt
absq; his contingit ei posse in-
esse. Quare propter hoc nō ma-
le Geometrę dicunt, & de enti-
bus differunt, & entia sunt. du-
plex. n. est ens, hoc quidē actu,
hoc vero materialiter. Cū autē
bonū & pulchrum differāt (si
quidē illud semper in operatio-

Ens du-
plex.
Bōi et pul-
chri diffri-
men.

I Quo pacto
Mathema-
ticę scilq; bo-
nū & pul-
chrū obfy-
derent.

Pulchrū
dicit.

ne, pulchrum vero ēt in immo-
bilibus est) qui dicunt Mathe-
maticas scientias nihil de bono
vel pulchro dicere, falsū dicūt.
Dicunt etenim & maxime ostē-
dunt, nam et si non nomināt, cū
tñ opera & rationes ostendunt,
nonne dicūt de eis? pulchri nā-
que maxime species sunt, ordo,
commensuratio, & definitum,
quę maxime ostendunt Mathe-
maticę scīæ. Et, cūm hęc mul-
torum causę esse appareant) di-
co autem veluti ordo & defini-

tum) patet qđ etiam similē cau-
sam, quę vt bonū causa est, quo-
dam mō dicant. magis autem
aperte in alijs dicemus. De ma-
thematicis igit, & qđ entia sunt,
& quomodo entia, & quo mo-
do nō priora, & quomodo prio-
ra, tot dicta sint.

SUMMA SECUNDA.

Disceptatio contra Ideas.

Que mouerint Idearum assertores ad eas
ponendas. Cap. 1.

Ideis autē primo ip-
sam, qđ de idea est, opi-
nionem confyderan-
dū, ad numerorū na-
turā nihil cōfortij habētēm. sed
quemadmodum opinati sunt a
principio, qui primi ideas esse
dixere. Accidit vero de ideis
opinio illis, qui dixerūt, propte-
rea qđ de veritate adhęserāt He-
racliti rōnibus, tanquā oīa sen-
sibilia semper fluant. Quare, si
qua cuiuspiā scientia, prudenti-
atq; erit, oportet alias quasdā
naturas permanentes esse, pter
sensibiles. non. n. fluentium esse
scīam. Cū vero Socrates circa
morales virtutes vacaret, & de
his vñr definire primus quære-
ret, naturaliz. n. parumper De-
mocritus tetigerat solum, & ali-
quatenus calidū & frigidū de-
finierat. Pythagorici ēt pri^o de
quibuscūq; paucis, quorū ratio-
nes ad numeros reducebant, ve-
luti quid est tēpus, aut iustum,
aut nuptię) ille sane rationabili-

al. h. h. m.

M

*Syllorum
principiū ē
quid qd ē*

*Quid So-
crati i dis-
tinctio pe-
culiar fuit*

ter querebat ipsum quid est, syllo-
gizare. n. querebat. syllo-
ro principiū est ipsum quid est.
nondū. n. tunc erat vis dialecti-
ca, vnde et possent absq; eo ipso
quid est cōtraria considerare,
vtrū contrariorū eadē scia cēt.
Duo namq; sunt, quę Socrati iu-
re proprio attribuat quispiā, in-
ductiuas orationes, & definitio-
nē vhs. hęc. n. ambo circa prin-
cipium scientię sunt. At Socra-
tes quidem vhs non ponebat se
parata, nec definitiones. quidā
vero separarunt, ac talia entiū
ideas appellarunt. quare ferē ac-
cidebat eis eadem ratione om-
nium, quę vniuersaliter dicun-
tur, ideas esse.

*Deservuntur fundamenta eorum, qui
ideas ponunt. Cap. 2.*

A T simile est, sicuti si quis
numerare volens, cū qui-
dem pauciora existāt, ar-
bitretur non posse: cū vero plu-
ra faciat, numeret. plures etenī
(vt ita dicam) formę sunt, q̄ sen-
sibilia particularia. de quibus
cū causas querebant, ex his ad il-
las processerunt. nā & fm vnū-
quodq; eiusdē nominis sunt, &
præter substantias, ceterorum
quoq; in multis est vnum, & in
his, & sempiternis. Ceterū qui-
bus modis ostenditur, q̄ formę
sunt, fm nullum horum appa-
ret: ē quibusdam namq; nō est
necesse fieri syllo-: ē quibusdā
vero, et quorū non putāt, horū
formę sunt. Secundum namq;
rationes, quę ex scientiis, for-

me erunt omnium, quorū scien-
tię sunt. fm vero vnum in mul-
tis, & negationum. & fm q̄ in-
telligimus aliquid eius, qd cor-
ruptum est, & corruptibilem:
siquidem horum aliqua conce-
ptio est. Insuper quędā rationū,
eorum etiā quę ad aliquid sunt
(quippe cū exactissimę sint)
ideas faciunt, quorum nō dici-
mus eē per se genus. Quędā ē
tertium hosē dicūt. Et simpli-
citer hęc de formis rōnes, illa pe-
rimunt, q̄ magis q̄ ipsas ideas
esse volunt, qui formas dicunt.
Accidit. n. non esse prius duali-
tatem, sed numerum: & huius
qd est ad aliquid eo, qd est p se:
& cuncta, quęcunq; cū quibus-
dam sequerentur de ideis opi-
niōes, aduersa facere principiis.
Item fm existimationē, fm quā
dicunt ideas esse, non solum sub-
stantiarum, verum etiā multo-
rum aliorū formę erūt. etenim
vnus conceptus nō solū de sub-
stantiis, sed de non substantiis
ē est. Et scīq; nō solū substantię
erunt, & alia id genus accidunt
infinita. Secundum vero neces-
sitate & opiniōes de eis, si for-
mę participabiles sunt, necesse
est substantiarū solum eē ideas.
nō. n. fm accidens participatio
earū est, sed catenus vnaquaq;
participare est, quatenus dicūt
non de subiecto. dico aut, vt si
quid ipso duplo participat, hoc
ē gterno picipat, sed fm accūs
accidit. n. duplo æternū eē. qua-
re formę substantia erunt. hęc
autem

Metaphysicorum

G autem hic et ibi substantiam significant. An aliquid est dicere esse præter hæc ipsum quod unum in multis? etsi eadē quidē forma ē idearū, & participantū, erit ali quid cōe. cur. n. magis de corru ptibilibus dualitatibus, & plu ribus quidē, sed æternis dualitas unū & idem sit, quæ de hac & ali qua? quæ si nō est eadem forma, qui uoca erit profecto: & simi le, ac si quis Calliam, & lignum hoīes appellarit, nullā inspiciēs cōmunicationē eorum. Si autē cetera quidem, cōmunes vide licet rationes formis conuenire ponemus, veluti ad ipsum cir culum figurā planam, et ceteras rationis partes, & quod ei, cuius est, apponat, considerandū est, ne omnino vanū hoc sit, cui nā que apponet? medio, an plano, an cunctis? Omnia. n. quæ in sub stātia sunt, ideæ sunt, ut animal & bipes. Itē patet, quod ipsum quo que necesse est quod eē veluti pla nū naturā quādam, quæ oībus speciebus ut genus inerit.

*Ideas ipsas neque rebus, neque scientiis
prodesse. Cap. 3.*

Possimū vero quispiā du bitabit, quid nā formæ cō ferāt, aut sempiternis sen sibiliū, aut illis, quæ fiunt, & corrū puntur. nec. n. motus, nec alicu ius transmutatiōis, eis ipsis cau sæ sunt. At nec ad sciām aliorū profunt. nec. n. horū illæ substā tiæ sunt: in his etenim essent. Nec ad esse, quippe cū nō insint participantibus, Ita etenim for

tas sis causæ putabuntur esse, ut **R** albū mistū albo. Sed ista ratio facile redargui pōt, quam Ana xagoras prior, Eudoxus vero posterior dubitans, & alij quā dixerūt, facile. n. est multa et im possible ad hanc opinionē cō gerere. At nec ex formis cætera sunt sūm vllum illorū modorū, qui dici solēt. Dicere vero exē plaria eas esse, & cætera eis par ticipare, vana & segmenta poe tica est dicere. Quid. n. est, quod agit, ad ideas inspiciens? Possi bile enim est & esse, & fieri quā cunq; etiā nō ex imagine. quā re, & existente Socrate, & non existente, fiet utiq; quale Socra tes est. Similiter etiā dilucidū, si Socrates sempiternus esset, & eiusdē erunt plura exemplaria. quare & forma, ut puta homi nis, animal, & bipes: simul autē & idealis hō. Item nō solū sensi bilium exemplaria forma erūt, verum et ipsarū: ut puta genus formæ, quæ i generib⁹ sunt. quare idē erit exēplar & imago. Item videret impossibile esse separa tā substantiā, & id, cuius substā tia. Quamobrē, quō ideæ, cūm rerum substantiæ sint, separatæ erūt? In Phædone vero hoc mō dū, quod tū ipseus eē, tū ipseus fieri formæ causæ sunt. attamen quā uis formæ existant, nō fiunt, si non sit, quod moueat. & multa alia sūnt, ut dom⁹, & annulus, quo rū nō dicūt formas esse. Quare patet cætera quoq; quorū aiūt ideas eē, posse et esse et fieri pro pter

Apter tales causas, quales eorum sunt, quæ nunc dicta sunt, & nō pp formas, sed de ideis quidē, & hoc modo, & per alias tum magis dialecticas, tum certiores rationes, multa iam consideratis, similia congregari possunt.

S Y M M A T E R T I A .

Opinionum numeros substantias separatas.
ponentium destructio.

Quot modis possibile sit dicere numeros
substantias esse separatas: qui mo-
di illis videntur. Cap. 1.

Vm autē de his deter-
minatū sit, decet rur-
sus, quæ circa nume-
ros illis accidunt, qui
eos substantias separatas dicūt,
accentiū causas primas specula-
ri. Necesse vero est, si numerus
quædā natura est, nec ē alia quæ-
dam eius substantia, sed hoc ip-
sum, vt quidā aiūt, aut quoddā
eius primū esse, quoddam conse-
quens, quod sit fm, quodq; spe-
cie diuersum. & hoc aut in vni-
tate confestim existit, & est
quæcunq; vnitas cuiq; vnitati
incombinabilis: aut sunt conse-
stim consequenter oēs, & quæ-
cunq; quibuscunq; combinabiles,
qualē aiūt mathematicū nume-
rū esse, (in mathematico enim
nulla vnitas alia ab alia differt)
aut quasdā combinabiles, quasdā
non: veluti si post vnū est prima
dualitas, deinde trinitas, & sic
alius numerus. Snt autē vnita-
tes in vnoquoq; numero: veluti

quæ in prima dualitate sunt, in-
uicē combinabiles, & quæ in pri-
ma trinitate sunt, inuicē: & ita
in cæteris numeris. Quæ vero
in ipsa dualitate incombinabiles
eis, quæ in ipsa trinitate sunt. &
similiter de alijs consequentib;
numeris. Ideo mathematicus q-
dem numeratur, post vnū duo,
cū anteriori vno aliud vnum.
tria quoq; cū his duobus aliud
vnum, & reliquus quidē simili-
ter. iste vero post vnū, duo alia,
absq; primo vno. & trinitas
absq; dualitate. similiter autē &
reliquus numerus. Aut igitur
quendā numerorū esse oportet
qualis primus dictus est, quen-
dam autē qualē Mathematici di-
cunt, tertiū vero qualis vltimū
dictus est. Itē istos numeros aut
separatos à rebus esse, aut non
separatos, sed in ipsis sensibilib;
bus. non autē ita vt prius consy-
derabamus, sed vt ex numeris
inexistentibus ipsis sensibilib;
aut quēdā eorū esse, quendā nō,
aut oēs esse. Modi quidē, secun-
dum quos contingit eos esse, hi
sunt necessario soli. At hi etiam,
qui dicunt ipsum vnum princi-
pium substantiā, ac elementum
omniū esse, & ex hoc & alio quo-
dam numerum esse, ferē singulū
horū aliquē modorū dixerunt,
præterquam q; omnes vnitates
incombinabiles sint. & rationali-
ter accidit. non enim contingit
aliū modū esse, præter eos qui di-
cti sunt. Quidā itaq; ambōs nu-
meros esse aiunt. illum quidem,
qui

Metaphysicorum

E qui prius & posterius habeat ideas: mathematicū vero, præter ideas & sensibilia: ac ambos à sensibilibus separatos. Quidā mathematicū solum numerum esse primū entū, ac à sensibilibus separatū. Pythagorici quoque vnū ipsum mathematicū, verū non separatū, sed ex eo sensibiles substantias constare dicunt, totū enim cōlū ex numeris construunt, præter id, quod non ex monadicis, sed vnitates existi-

Pythagorici
corū opi-
nionē sen-
sibiles sub-
stantias nu-
mero ma-
thematico
constare.

H māt habere magnitudinē. Quo autē modo primū vnū consistit magnitudinē habens, dubitare videntur. Alius autē quidā primum numerū, ipsum formarū vnū esse: alij vero & ipsum mathematicū, hunc eundem esse. Simili modo etiā circa longitūdines, & plana, & solida. quidā enim alia esse mathematica, & alia, quæ post ideas. Eorū vero, qui aliter dicunt, quidā mathematica, & mathematice dicunt: quicumque ideas non faciunt numeros, nec esse ideas aiunt. quidam mathematica, non mathematice. non enim secari omnem magnitudinē in magnitudines, neque quascūque vnitates dualitatem esse. monadicis autē numeros esse ponunt oēs, præter Pythagoricos, quicumque vnum, elementū, atque principium entium aiunt esse. illi enim habentia magnitudinē aiunt, vt prius dictū est. Quot igitur modis cōtingat de eis dici, quodque omnes modi dicti sint, ex his manifestum est,

Sunt autem cuncta quidem impossibilia, magis vero fortassis altera alteris.

Disputatio contra ponentes Ideas numeros esse. Cap. 2.

Primo itaque considerandū est, vtrū cōbinabiles sint vnitates, an incombinabiles. Quod si incombinabiles, quonā modo, vt diuissimas. est enim quācūque cuiusque vnitati incombinabile esse. est autē & eas, quæ in ipsa dualitate sunt, ad eas quæ in ipsa trinitate, & sic eas, quæ in vnoquoque numero primo sunt, incombinabiles inuicē esse. Si oēs igitur vnitates cōbinabiles, & indifferētes sint, mathematicus numerus sit, & vnus solus, neque cōtingit ideas numeros esse. quales namque numerus idealis homo, aut animal, aut aliqua alia species erit: Idea namque vna vniū cuiusque veluti ipsius hoīs vna, & ipsius animalis alia vna. hi vero similes et indifferētes infiniti. Quare nihil magis hæc trinitas ipse idealis homo erit, quā quācūque. Quod si ideæ nō sunt numeri, nec oīno posse eas esse, ex quibus namque principiis ideæ erunt & numeris enim ex vno & dualitate indeterminata est, ac principia & elementa ipsius numeri dicunt, neque ea contingit, aut priora, aut posteriora numeris ordinare. Si vero vnitates incombinabiles sunt, & ita incombinabiles, vt quæcūque cuiusque, nec mathematicū hunc contingit esse numerū, mathematicus namque

Ananq̄ ex indifferentibus est. & q̄ de eo ostenduntur, tanquā in tali conueniunt. Nec hunc esse formarū. nō. n. erit dualitas prima ex vno & ideterminata dualitate. Deinde consequentes numeri, vt dī, dualitas, trinitas, q̄ternitas. simul etenim q̄ sunt in prima dualitate vnitates generant: siue quemadmodum qui prius dixit, ex inaequalibus (factis nanq̄ aequalibus fiebant) siue aliter. Deinde, si altera vnitas prior altera erit, dualitate etiā, quae ex his sit, prior erit. cū. n. aliquid sit, quoddam prius, q̄dam posterius, & quod ex his, hoc quidē prius, illo vero posterius est. Item, cū primum quidē ipsum vnū sit, deinde ceterorū est aliquod primū vnū, secūdu vero post illud, & rursus tertū, secūdu quidē post secundum, tertū vero post primū, vnum. Quare priores profecto erunt vnitates, q̄ numeri, qui eas cōplectunt. veluti in dualitate erit tertia vnitas, anteq̄ tria sint: & in trinitate, quarta & quinta, anteq̄ hi numeri sint. At nemo eorū hoc modo dixit vnitates in combinabiles. verum secūdu quidem principia eorū ita eē rationabile est: fm autem veritatem impossibile est, etenim vnitates priores & posteriores esse rationabile est, si & quaedā quidem prima vnitas est, vnumq̄ primum. & dualitates similiter, si & prima quidem dualitas est, post nāq̄ primū rationabile &

necessarium est secūdu quid. **D** dā esse: & si secūdu, tertium, & ita cetera consequenter. Simul vero vtrunq̄ dicere, vnitatēq̄ primam post vnam esse, atque secundam & primam dualitatē, impossibile est. hi vero vnitatē quidē & vnum primum faciunt, secūdu vero, & tertium nequaquā. ac dualitatē primā, secundam vero, & tertiam minime. Constat autem, q̄ si omnes vnitates in combinabiles sunt, non cōtingit dualitatē ipsam esse, ac trinitatē, & sic ceteros numeros. siue nanq̄ sint vnitates indifferentes, siue differentes singulā singulis, necesse est numerum numerari per additionem. veluti binarium, ad vnum vno alio addito. ternarium quoque, alio ad duo appposito. & simili modo quaternariū. Quare cū ita sint, impossibile est numerum esse generationem, quemadmodū ex dualitate & vnitate generant. binarius nāq̄ pars ternarij sit, & hic quaternarij. eodē autē modo & in consequentib⁹ **F** accidit. At ex primo binario, in determinatoq̄ binario fiebat q̄ternarius, duo binarij prater ipsum binarium. quod si nō, pars erit ipse binarius. alter vero adhuc erit vnus binarius. & binari⁹ erit ex ipso vno & alio vno. Quodd si est, non est possibile alterum elementū esse indeterminatū binariū. vnā. n. vnitatē generat, sed nō determinatū binariū. Itē pter ipsum ternarium, Meta. cū cō. Auer. XX

G ipsūm binariū, quō erant alij ternarij & binarij: quoue modo ex prioribus & posterioribus vnitatibus componuntur: hæc enim omnia & ficticia sunt, & impossibile esset esse primū binarium, deinde ipsum ternariū, at necesse est, postquā vnū quidem & indeterminatus binari⁹ elementa erunt. q̄ si quæ accidūt impossibilia sunt, hæc quoque principia imposse est esse. si itaq; vnitates, quæcunq; a quibuscunq; differant, hæc & alia huiuscemōi necessario accidūt. Si aut quæ quidem in alio differentes sunt, quæ vero in eodem numero indifferentes inuicē solæ, non pauciora difficultatē ingerentia, hoc quoq; modo accidunt, veluti in ipso denario decē vnitates sunt. cōponitur aut denarius, tū ex his, tū ex duob⁹ quinarijs. Cum vero ipse denarius non sit quicunq; numerus, nec ex quibuscunq; quinarijs cōponatur, sicuti nec vnitatib⁹, necesse est vnitates, quæ in hoc denario sunt, differre. nā, si non differant, nec quinarij differēt, ex quibus denarius est. cum vero differant, vnitates quoq; differant. Si igitur differāt, vtrum nō erūt quinarij alij, sed hi duo tm̄, an erūt siue igitur nō erūt, inconueniens est: siue erūt, qualis ex eis denarius erit: non est enim in denario alius denarius præter ipsum, at vero ē necesse est, vt non ex quibuscunq; binarijs quaternari⁹ componatur, inde-

terminatus namq; binarius (vt **K** aiunt) determinatū accipiens binariū, duos binarios efficit: eo enim, quod cepit, binarij fuit efficiens. Itē, quonā modo contingit binarium præter duas vnitates, ac ternarium præter tres vnitates, aliquā esse naturā. aut enim certe alterū altero participabit, quemadmodū albus homo præter albū & hominē (his enim participat) aut cū alterum quædam alterius differentia sit, quemadmodum homo præter animal & bipes. Item quædam tactū, quædā misionē, quædam positionē sunt vnū, quorū nihil vnitatibus, ex quibus binarius atq; ternarius sit, competit: sed quæadmodū duo homines non sunt vnū quid præter verunq;, ita de vnitatibus quoq; necesse est. Et non, quoniā indiuisibile, idcirco different. etenim pūcta quoq; indiuisibilia sunt: verumtamen dualitas eorū nihil aliud est præter duo. At vero nec hoc latere decet, quod accidit priores, posterioresq; dualitates eē, **M** similiter autē & alios numeros. Binarij enim, qui in quaternario sunt, sint inuicē simul: sed ip si his, qui octonario insunt, priores sunt & genuerunt (quemadmodum binarius ipso) ipsi quaternarios, qui in ipso octonario sunt. Quare si & primus binari⁹ idea, hi quoque quædam ideæ erūt. Eadem ratio de vnitatib⁹ etiam est, quæ enī in prima dualitate sunt vnitates, generāt quatuor

A ruor, quæ in quaternario sunt. Quare oēs vnitates ideæ fiunt, & cōponetur idea ex ideis, Quā obrẽ patet, q̃ etiā illa, quorum hæ sunt ideæ, composita erunt. veluti si quis animalia dicat ex animalibus cōponi, & horum ideæ sunt, ex animalibus ideæ erunt. Et omnino facere vnitates quomocunq; differentes, absurdū & fictitiū est. Dico aut̃ fictitiū, quod ad suppositionem coactum est. nec enim secundū
B quantū, nec secundū quale videmus differre vnitatē ab vnitate, necesseq; est aut æqualē, aut inequalē esse omnē quidem numerū, sed præcipue monadicū. quare si nec maior neq; minor, equalis. equalia vero & omnino indifferentia, eadē putamus esse in numeris. Quod si non ita sit, nec dualitates, quæ in hoc denario sunt, indifferentes erunt, cū æquales sint. quā. n. causam dicturus est, qui dicit indifferentes esse. Itē, si oīs vnitas & vni-
C tas alia, duo: vnitas quoq; quæ ex ipsa dualitate, & quæ ex ipsa trinitate dualitas erit & ex indifferentibus. Et vtrum trinitate prior, an posterior? Magis nāq; videt̃ necessariū priorē esse. hæc nāq; vnitatum simul trinitati, illa vero simul dualitati. Et nos quidē omnino putamus vnum & vnū, siue equalia, siue inequalia sint, duo esse, veluti bonum & malum, & hoīem & equum. qui vero ita dicūt, nec ipsas vnitates, Siue aut̃ non est maior nu-

merus ipsi⁹ trinitatis q̃ dualita-
D tis, mirū est, siue est maior, constat q̃ equalis ēt dualitati inest. quare ipse idifferēs ab ipsa dualitate, verū non contingit, si primus aliquis numerus est, & secundus. Nec erunt ideæ numeri. hoc. n. ipsum recte aiunt, qui vnitates differentes debere esse arbitrantur. si quidē erunt ideæ (vt pri⁹ dictū est) vna profecto erit species. Si vero vnitates indifferentes, dualitates quoque, ac trinitates indifferentes erūt. quare necesse ē eis dicere ita numerandū esse, vnū, duo, non superaddito iam præexistenti. nec enim gñatio ex indeterminata dualitate erit, nec ideā esse contingit. inerit nāq; altera idea in altera, cunctæq; formæ vni⁹ partes. quare fm suppositionē quidē recte dicunt, simplr̃ vero nō recte. multa nanque perimunt. Cū aut̃ hoc ipsum habet̃ quādam profecto dicant dubitationē, vtrum cū numeremus & dicamus vnū, duo, tria, assumētes numeramus, an fm particu-
F las. vtroq; aut̃ modo facimus: quapropter ridiculū est hāc ad tantam substantiæ differentiam reducere. Ante aut̃ omnia probe se habet determinare quānā numeri, & vnitatis differentia est, si est. Necesse aut̃ est. aut fm quantum, aut secundū quale differre. neutrum aut̃ horum videtur posse esse: verū prout numerus, secundum quantum. Si itaq; etiam vnitates quātitate differ-

Metaphysicorum

Grent, numerus quoq; à numero differret, qui equalis est, plenitudine vnitatū. Item vtrū primæ maiores, an minores, & postea crescant, an econuerso: hæc enī oīa absurda sunt. At vero nec secundū qualitātē differre contingit. nullā. n. inesse passiōē possibile est. etenim numeris quoq; posterius aiunt inesse qualitātē q̃ quantitatem. Itē nec ab vno hoc ipse patientur, nec à dualitate. hoc. n. non est quale, illa vero quātum, quale. nā vt entia multa sint, hæc natura causa est. Si igitur aliter quoquo mō se hēt, dicendum hoc maxime in principio est, & de differentiā vnitatis determinandū, maxime quidem & propter quid necesse est existere. q̃ si non, quam dicunt. Et quidem, si idē numeri sunt, dilucidū est, q̃ neutro modorū contingit, nec combinabiles cū etas vnitates esse, nec inuicem incombinabiles.

Destruuntur opiniones: Et ea, quæ numeros mathematicos rerum principia ponit: Et ea, quæ eundem esse numerum & mathematicum, & idealem dicit: Et ea, quæ Pythagoricorum est, dicentium numeros quidem separatos non esse, sed ex ipsis constare corpora. Reddunturq; earum erroris causa. Cap. 3.

AT nec, vt aliū quidem de numeris dicunt, recte dicit. sunt autē hi, quicunq; ideas quidem esse non putant, nec simpliciter, nec vt numeros quosdam existentes: mathematica vero esse, & numeros entium

primos, ac eorū principium esse ipsum vnū. Absurdū namq; est, vnū quidem esse quid primum vnorū, vt illi aiunt, dualitatem vero non esse dualitātū, neq; trinitatem trinitatū. eiusdem enī rationis oīa sunt. Si igitur ita se habeāt quæ circa numerū sunt, & solū mathematicū quis eē ponat, ipsum vnum non est principium. necesse enim esset, vt tale vnū differret ab alijs vnitatib⁹. q̃ si hoc, dualitatem quoq; primā à dualitatibus. similiter autē cæteros quoq; consequētes numeros, si autē ipsum vnū est principium, necesse magis ē quæ circa nūeros sunt se habere (vt Plato aiebat) ac esse dualitatem primā & trinitatem, nec esse numeros ad se inuicem cōbinabiles. si quis vero rursus hæc ponat, dictū est q̃ multa impossibilia accidūt. At necesse est aut hoc, aut illo modo se habere. quare si neutro modo, non est possibile ipsum numerū esse separatum. Constat autē ex his, q̃ tertius mod⁹ pessime dicitur, eundē videlicet esse mathematicū & formarū numerū. Necesse est enim i vnam opinionem duos errores conuenire, nec enim mathematicum numerū contingit hoc modo esse, sed proprias suppositiones supponentem necesse est prolixum esse. Et insuper quæcunq; accidunt eis, qui vt formas numerum dicunt, hæc etiam necesse est dicere. Modus vero Pythagoricorū partim pauciores habet

Abet difficultates, q̄ prius dictæ sunt, partim alias proprias. Nā non separatim facere numerū, aufert multa impossibilia. Corpora vero ex numeris esse composita, & hunc numerū mathematicum esse, impossibile est. nec enim indiuiduas magnitudines dicere verum est. Deinde, quia hoc modo maxime se habent, vnitates vero non habent magnitudinē, magnitudinē vero ex indiuisibilibus componi, quonā modo possibile est? At

B vero numerus arithmetic⁹ monadicus est. illi vero numerū entia dicunt. speculationes enim adaptant corporibus, tanquam existentibus ex ipsis numeris. Si igitur necesse quidem est horū horum aliquo dictorū modorū esse, numerus quidē aliquid per se entiuū est, nullo autē horū esse contingit, constat non esse aliquā talē numeri naturā, qualē asserunt, qui eū separatū faciūt. Itē utrū vnaquæque vnitas ex magno & paruo adæquatis sit, aut hæc quidē ē paruo, illa vero ex magno? Si itaque sic, nec ex omnibus elementis vnumquodque est, nec vnitates sunt indifferentes, in hac quidē magnū, in hac vero paruum inest, suapte natura contrariū existēs. Itē quæ in ipsa trinitate quonā modo sunt? vna enim superflua est. sed propterea fortassis ipsum in impare mediū faciunt. Quod si vtraque vnitatum ex ambobus est adæquatis, quo-

nā modo dualitas vna quædam existens natura, ex magno & paruo erit? aut qd ab vnitate differet? Itē vnitas prior dualitate, perempta nanque, perimitur dualitas. idē igitur idē necesse est eā esse, cum prior idea sit, ac priorē factā fuisse. ex aliquo igitur, indeterminata enī dualitas dualitatis efficiens erat. Itē aut finitum, aut infinitū necesse est numerū esse, numerum. n. separatim faciunt. quare non est possibile non esse horū alterū. Et quidē quod infinitū esse non contingit, patet. infinitus enim, nec par nec impar est. generatio vero numerorū, aut imparis numeri, aut paris semper est, cū enim vnū hoc non cadat in parē, impar efficitur. cū vero hoc modo dualitas incidat, qui ab vno duplicatur. sic autē imparibus, alius par. Itē, si omnis idea alicuius est, numeri vero idæ sunt, infinitus quoque numer⁹ erit alicuius vel sensibilem, vel alicuius alterius idea. quamuis nec secundū positionē, neque secundū rationē contingit, ita tamen ordinant idæ. Quod si finitus, vsquequo? hoc enim dici oportet, non solū quod est, vtrumetia propter quid est. A vero, si numerus ad denariū vsq; ut quidā aiunt, primo quidem cito deficient formæ. puta si trinitas est homo idealis, quis numerus erit idealis equus? etenim ad denariū vsque numerus est idealis, ideo necesse est quosdā

E

Gñatio numerorū.

Georum numerorū in eis esse. hi enim substantiæ, idēq; sunt. at tamen deficient, si formæ quidē animalis excedent. Simul autē constat, qđ si hoc modo trinitas idealis homo sit, & ceteræ quoq; trinitates, cū similes sint, qui in eisdē numeris sunt. quare infiniti homines erunt, aut vnusq; idealis homo, si vnusquisq; trinitas idea est, aut si nō, saltē homines. Et si minor pars sit maioris, qui ex his combinabilibus vnitatibus est, quę f eodē sunt numero, si alicuius idea sit ipsa quaternitas, veluti equi aut albi, homo erit pars equi, si homo dualitas sit. Absurdū itē est denariū quidem ideā esse, vn denariū autē non, neq; sequentiū numerorū. Item & sunt & fiūt quædam, quorū formę nō sunt, vnde qua de causa non sunt illorū formę? non sunt ergo formę causę. Inconueniens est, si numerus vsq; ad denarium magis qđ ens, & ipsius denarij species, tamen si huius quidē non sit generatio tanquā vnus, illius tamē sit. tentant autē tanquā si is, qui ad denarium vsq; ad profectus numerus sit, generant porro q sequuntur, veluti vacuum, proportionē, abundās, ceteraq; huiusmodi. infra denariū quędā quidem principijs attribuant, puta motū, stationē, bonū, malū, alia vero numeris. ideo vnū impar est. si enim in trinitate, quomodo quinaris impar? Magnitudines item, & quęcun

que similia, quousq; quantavē luti prima linea indiuisibilis, de inde dualitas, deinde hæc etiam ad denariū vsq;. Itē, si numerus separatus est, dubitauerit quispiā vtrum vnū prius, an trinitas & dualitas. quatenus enim numerus compositus est, vnū est. quatenus vero vniuersale et forma, prior numerus est. vnaquęq; enim unitatum pars numeri, ut materia est: ille uero, ut forma, ac quodam quidē modo rectus prior acuto, quia & in ratione definiente positus est: quodā uero modo acutus, quia pars est, ac in hunc diuiditur. tanquā igitur materia acutus, elementū. & unitas, prius. at uero secundum formā, & eam, quę secundū rationē est, substantiā, rect⁹, ac totū, quod ex materia & forma. quod enim ambo est, ppinquius est formę, & ei cuius ratio est: generatione uero posterius. Quo igitur modo ipsum unū principium est? quia non est diuisibile, aiunt, sed indiuisibile, tū vniuersale, tū particulare, & elementū. uerum alio modo, illud quidē fm rationem, hoc vero fm tēpus. Vtroq; itaq; modo ipsum vnū est principium? vt enim dictū est, & rectus acuto, & ille illo prior esse videtur, & vterq; vnus. Vtroq; igitur modo ipsum vnū faciunt principium. At impossibile. hoc enim vt forma, & substantia: hoc vero vt pars & materia. Est namq; quodammodo vnū vtrūq; fm veri-

Principiū
quō vnū.

M

A veritatē quidē potentia: si quidē
vnum quid est numerus, & nō
aceru⁹, sed alius ex alijs (vt aiūte)
vnitatibus: actu uero non est
utraq; unitas. Causa uero erro-
ris, qui accidit, qā simul ex ma-
thematicis & uniuersalibus ra-
tionibus uenabantur, ita ut ex
illis quidē tanquā pūctū posue-
rint ipm vnū, & principiū. uni-
tas enim punctum sine positio-
ne est, quemadmodū igitur qui-
dam ex minimo entia compo-
suerunt, ita & isti, quare unitas
B efficitur numerorū materia, si-
mulq; dualitate prior. rursusq;
posterior, tanquā dualitate exi-
stente toto quodam, & uno, &
forma, ex eo uero, quod uniuersa-
le querebant prædicatū unū,
& ita ut partem dixerunt, at si-
mul hæc eidem inesse impossibi-
le est. Quod si ipsum unum so-
lum sine positione esse oportet
(in nullo enim differt, nisi quod
principium est, & dualitas qui-
dem diuisibilis, unitas uero nō)
similior erit, pfecto ipsi uni uni-
C tas. si autem unitas, illud quoq;
unitati q̄ dualitati, ea quoq; de
re utraque unitas prior dualita-
te erit, at non dicunt: generant
sanē dualitatem primo. Item, si
dualitas ipsa unū quid est, ac ip-
sa trinitas, ambo dualitas, ex q̄
igitur hæc dualitas? Dubitabit
autem quispiam, q̄ cū tactus
quidem in numeris minime sit,
consequentibus quidē his, qua-
rumcunq; non est aliquid me-
dium, unitatib⁹, ueluti his, quæ
in duali tate, trinitatē uē sunt, u-
trū consequentes sint ipsi uni,
an non. & utrum dualitas prior
est his, quæ cōsequuntur, an qua-
cunq; unitatum. Simili modo
hæc difficultates de posteriorib⁹
etiam numero generibus, linea,
plano, & corpore accidunt. Qui-
dā enim ex magni & parui spe-
ciebus faciunt, ueluti ex longo
quidam & breui longitudes,
ex lato uero & stricto plana, ex
profundo autem & humili mo-
les. hæc autē magni & parui spe-
cies sunt, p̄cipium uero, quod
secundum ipsum unum est. Alij
ea, quæ eorum sunt, aliter posue-
runt. At etiam in his infinita ui-
dentur impossibilia, & fictitia,
& omnibus rationabilibus con-
traria, absoluta nanque abinui-
cem accidit ea esse, si principia
etiam non consequuntur, ut sit
latum & strictū, lōgū & breue.
at si hoc erit, planū erit linea, &
solidū planū. Anguli item & fi-
guræ & huiusmodi, quonā mō
assignabuntur, idemq; accidunt,
quod eis, quæ circa numerū. hæc
nāq; magnitudinis sunt passio-
nes, non ex his magnitudo: quæ
admodū nec ex recto & curuo
longitudo, nec ex leui & aspero
solida. His autē omnibus cōmu-
ne, quod in speciebus, q̄ sunt ut
generis, dubitare accidunt, cū q̄s
uniuersalia ponat: utrum aīal
ipsum in animali, an alterū ab
ipso animali. Hoc nāq; si sit nō
separatum, nullam dubitationē
faciet. si uero sit, quemadmo-

G dum qui hęc dicunt separatim ab vno & numeris, non est facile soluere: si non facile dicere oportet, quod impossibile est. cum enim vnū quis in dualitate intelligat, & omnino in numero, vtrū ipsū quid, an aliud intelligit? Quidā itaque ex tali materia magnitudines generāt, quidā ex puncto (punctū autē eis non vnū, sed quale vnū esse videtur) & altera materia qualis est multitudo, sed non multitudine. de quibus nihil minus eadē accidit dubitare. Nam si materia vna est, idē linea, planū & solidum sunt. ex eisdē enim vnū & idē erit. Quod si materiae plures, & altera quidē lineę, altera plani, altera solidi, aut sequuntur inuicē, aut non. quare hoc etiā modo eadem accident. planū etenim aut non habebit lineā, aut linea erit. Itē quo quidē modo contingit ex vno & multitudine numerū esse, nihil dicere conantur. quomodoque autē dicant, eadē difficultates accidunt, quæ illis quoque, qui ex vno, & indeterminata dualitate dicebant. Quidā namque ex eo, quod vniuersaliter prædicatur, & nulla multitudine numerū generat. quidam ex aliqua multitudine, prima tamen. dualitatē nāque primam aliquā multitudine esse. Quare (vt ita dicam) nihil differunt, sed eadē dubitationes sequuntur, siue mistio sit, aut positio, aut temperamentū, aut genera-

tiō, & quæcunque alia similia. **E** Maxime autē aliquis inquirat, si una sit quæque unitas, ex quo nā est, non enim erit vnaqueque ipsum unū. necesse autē est, aut ex ipso vno, & multitudine esse, aut ex parte multitudinis. atqui multitudinē dicere unitatē esse: impossibile est, cum indiuisibilis sit. Quod autē ex parte sit, alias habet multas difficultates. vnamquāque enim partū, aut indiuisibilē, aut multitudinē necesse est esse, ac vnitatē diuisibilē, & ipsum vnū, ac multitudinē non esse elementū. quandoquidē vnaqueque vnitatis nō est multitudo, ac vno. Itē qui hoc dicit, nihil aliud quā aliū numerū facit. multitudo namque indiuisibiliū numerus est. Item querendū etiā ab eis, qui sic dicunt, utrum numerus infinitus an finitus sit. erat namque, ut apparet, multitudo quoque finita, ex qua & vno sunt unitates finitæ. aliudquē ē ipsa multitudo, multitudoque infinita. qualis itaque multitudo, & unū est elementū? Similiter autē de puncto quoque aliquis quereretur, ac elemento, ex quo faciunt magnitudines. non enim unū solum punctū hoc est. ex quo namque unū quodque aliorū punctōrū: non enim ex quadā dimensionē, ipsosque puncto. At vero nec partes diuisibiles esse contingit partes dimensionis, quæadmodum multitudinis, ex quibus unitates, numerus namque ex indiui-

sibi

Affibilibus cōponitur, magnitudi-
nes uero minime. Hæc itaque
oīa, cæteraq; similia manifestāt
q̄ impossibile sit numerum ac
magnitudines separatas eē. Præ-
terea quod ipsi primi de nume-
ris discordāt, signū est ipsas res,
cū non sint ueræ, ipsis præbe-
re confusionē. Quidā, n. qui ma-
thematica tm̄ faciunt præter sē
sibilia, cū uiderent difficulta-
tē atq; fictionē circa formas, de-
stitērunt a numero ideali, ac ma-
thematicū fecerunt. Quidā ue-
Bro, cū formas simul & nume-
ros facere uellent, neque uiderēt
quonā modo si quis hæc princi-
pia ponat, mathematic⁹ nume-
rus præter ideālē esset, eundem
ideālē ac mathematicū numerū
fecerunt ratione. quia autē ope-
re sublat⁹ est mathematicus, p-
prias profecto & non mathema-
ticas suppositiones dicunt. Qui
uero prim⁹ formas & numeros
esse posuit, formas & mathema-
Cticas esse rationābiliter separa-
uit. quare accidit oēs secundum
quid recte dicere, oīno uero nō
recte. ac ipsi etiā fatentur nō ea-
dē, sed contraria dicentes. Cau-
sa uero est, q̄ suppositiones atq;
principia falsa sunt. difficile autē
est (ut ait Epicharmus) ex non
bene præsuppositis, bene dice-
re, cū primū enim aliquid di-
citur, confestim apparet non be-
ne dictū. Sed de numeris quidē
sufficiant, quæ dubitata & quæ
determinata sunt, cuiusq; nan-
que persuasum est, magis ei ex

pluribus persuasum fuerit, ut sit **B**
illi persuadeatur, cui non est per-
suasum, nihil magis.

*Considerandum esse quid & quomodo di-
cuntur Ideas, Numerosue. sse rerum
principia. Ostenditur autem
quod Idea principia eē
nō possunt. c. 4.*

DE primis uero principiis,
primisq; causis & elemē-
tis, quæcūq; quidē di-
cunt, qui de sola sensibili substā-
tia determinant, quædā in Na-
turalibus dicta sunt, quædā non
sunt præsentis scientiæ. Quæcū-
que uero aiunt, qui dicunt præ-
ter sensibiles eē alias substā-
tias, consequens est dictis speculari.
Cū igitur quidā ideas, ac nu-
meros tales esse dicant, elemen-
taq; eorū elementa, principiaq;
entiū esse, considerandū de his,
quid & quonā modo dicunt.
Verū qui numeros tantū & hos
mathematicos faciunt, posteri⁹
examinandi sunt. Eorū autem,
qui ponunt ideas, simul quispiā
& modū profecto uiderit, & du-
bitationē, quæ de eis sit. simul
nanq; uniuersales substantias fa-
ciunt ideas, & rursus ut separa-
tas & singulariū. hæc uero, q̄ nō
contingant, dubitatū est prius.
Causa uero eis, qui uniuersales
ideas dicunt, ut eas in idē coniu-
gant, fuit, quia sensibilibus non
faciebant easdem substā-
tias, sin-
gularia etenim, quæ in sensibili-
bus, fluere putabant, nec aliqd
horum manere. uniuersale au-
tem præter hæc, tū eē, tum aliud
quid

Ex supposi-
tionibus
bonis dis-
tincte ē be-
ne dicere.

Metaphysicorum

Quid esse. Hoc autem (vt antea dicebamus) mouit quidem Socrates propter definitiones, non tamen à singularibus separauit. & hoc recte intellexit, non separans. constat autem ex operib⁹. etenim absq^{ue} vniuersalibus quidem non est accipere sciētiam: separare autem causa difficultatum, quæ circa ideas accidunt, est. Quidam vero tanquam necessarium sit, si substantiæ quædam præter sensibiles, & fluentes erunt, separatas esse (alias quidem non habebant) eas sane, q^{ui} vniuersales dicuntur, attulerūt: vt ferè accidat eandem naturas vniuersales, ac particulares esse. at hæc ipsa p^{er} seipsam erit difficultas eorum, de quibus dictū est.

Difficultatis determinatio, quo pacto vniuersalis dicatur esse scientia, si substantia separata non sunt.

Cap. 5.

Quod vero & his qui dicunt ideas, & his qui nō dicunt, aliquā dubitationem habet, quod & à principio in dubitationem dictū est prius, modo dicamus. Nam si quis substantias non ponat esse separatas. & hoc modo sicuti entium singularia dicuntur, perimet substantiam, quemadmodū dicere volumus. Quod si qs substantias separatas ponat, quomodo principia earum & elemēta ponet: si singulare nanq^{ue} & vniuersale, tot erunt entia, quot elemēta. neq^{ue} scibilia elemēta. sint etenim syllabæ quidē, quæ i vo

ce sunt, substantiæ. elementa vero earū elementa substantiarū. necesse autem est b a, & vnamquaq^{ue} syllabarū vnam esse, si nō vniuersaliter quidem & specie eadem, sed vna numero vna quæq^{ue}, & quod quid, nec æquiuocū. Item ipsum quod est vnū quodq^{ue} vnum ponunt, qd si syllabæ, ita illa quoq^{ue}, ex quib⁹ sūt, non erunt igitur plura a, q^{uam} vnū nec aliorum elementorum vllū fm eandem rationem, fm quā nec aliarum syllabarū eadem altera & altera. At vero si hoc, p^{rius}. I ter elementa non erunt alia entia, sed solum elementa. nec item erunt scibilia elementa, cum nō sint vniuersalia, sciētia vero vniuersalium sit. constat vero ex demonstrationibus, ac definitionibus. non. n. fit syllogism⁹, q^{uia} hic triangulus duob⁹ rectis, nisi omnis duo recti. nec q^{uia} hic homo animal, nisi oīs homo animal. At vero, si principia vniuersalia sunt, aut etiam substantiæ, q^{ui} ex his fiunt, vniuersales sunt, erit non substantia prior substantia. vniuersale nanque non est substantia. elementum vero & principium vniuersale est. est autem elementum & principii prius his, quibus principium et elementum est. Hæc itaque omnia rationabiliter accidunt, tum cum ex elementis ideas faciunt, tum cum præter eas ideas, substantiasq^{ue}, quæ eandem formā habent, vnum quid separatum esse censent, quod si nihil prohibet,

In hoc libro disputat contra eos, qui mathematica, vel ideas numeros entium principia ponebant.

Circa Immobiles substantias non posse principia contraria existere. Cap. 1.

E hac itaque substantia tot dicta sint. omnes vero, quemadmodum in naturalibus, similiter et circa immobiles substantias principia contraria faciunt. Si autem nullis principijs possit prius aliquid esse, impossibile erit, perfectio principium, aliquid aliud existens, principium esse. veluti si quis dicat album esse principium, non prout aliud, sed prout album, esse tamen de subiecto, & aliquid aliud existens album esse, illud sane prius erit. at vero cuncta ex contrarijs fiunt, tanquam cuiusdam subiecti. necesse ergo est maxime hoc contrarijs inesse. semper igitur cuncta contraria de subiecto sunt; & nullum est separabile. Ceterum, quemadmodum apparet, ratioque testatur, nihil substantiae contrarium est. nullum ergo contrariorum omnium proprium principium est, sed alterum. Narrantur

Ahibet, quemadmodum in vocis elementis multa, multaque esse, nihilque praeter multa ipsa; ipsaque esse, erunt ob hoc infinitae similes syllabae. Quod autem omnis scientia vniuersaliū sit, quamobrem necesse sit, eorum enim principia vbi esse, eorum non esse separatas substantias, hoc plusquam alia praedicta, maxime dubitationem habet.

Quoniam scio sit & h sit ipsum vbiū scientia.

Bria namque, sicut & ipsum scire, duplex est: quorum aliud potentia, aliud actu est. Potentia igitur, cum sit tanquam materia ipsius vniuersalis, ac indefinita, vniuersalis, indefinitusque est. actus vero determinatus & determinati, cum quod quid, huiusque alicuius sit. Verum per accidens videt visus colorem vniuersalem, eo quod hic color, quem videt, color est, & quod Grammaticus hoc a speculatur, a est. Nam, si necesse est principia vniuersalia esse, necesse est illa quodque ex his vniuersalia esse, quemadmodum in demonstrationibus est. quod quidem si ita est, nihil erit separatum, ne substantia quidem. sed constat,

C quodam modo quidem scia vniuersalis est, quodam modo vero minime.

Metaphysicorum

G Narrantur opiniones multe Antiquorū
de principiis. Cap. 2.

Quidā vero alterum con-
trariorū materiā faciūt.

quidam vni ſ. equa-
li inæquale, q̄ſi hoc natura mul-
titudinis ſit. quidam vni multi-
tudinem. generant enim nume-
ri à quibuſdā ex dualitate inæ-
qualis, magno ac paruo, à quo-
dā ex multitudine, amboꝝ tñ
ab ſubſtantia vnus. etenim qui
inæquale & vnū dicit elemēta,

H inæquale vero ex magno & par-
uo dualitatem, tanquā vnū ſint
inæquale & magnū & paruum
dicit. nec determinat q̄ ratione,
numero vero minime. At vero
principia ēt, quæ elementa vo-
cant, non bene aſſignant. Cū
autem quidā magnū & parū
pariter cum vno hæc tria nume-
rorū elementa dicunt, duo qui-
dem materiam, vnum vero for-
mā. Quidam vero multū & pau-
cum, quia magnum & paruum
magnitudini magis ſm naturā
peculiaria ſunt. Alij autē quod
I magis vniuerſale i his, excedēs
& exceſſum. At nullum iſtorū
aliquid diſſert (vt ita dicā) quo-
ad quædam, quæ accidunt, niſi
ad logicas tantum difficultates,
à quibus cauent, propterea q̄
alij quoq̄ logicas aſſerūt demō-
ſtrationes. eiꝝdem tñ rationis
eſt excedens & exceſſum at non
magnū & paruum principia eſ-
ſe, ac numerum dualitate prio-
rem ex elementis ponere. ambo
nanq̄ magis vniuerſalia ſunt. at

illud quidem dicunt, hoc vero
minime. Quidam vero alterum
& aliud ad vnum opponūt. ali-
j autem multitudinem & vnum.

Narrantur opiniones conſutantes. Cap. 3.

S Igitur entia (vt volunt) ex
cōtrarijs ſunt: vni vero aut
nihil contrarium, aut ſi eſt,
multitudo eſt, & inæquale equa-
li, & alterum eidē, etiam aliud ei-
dem: maxime quidē qui vnum
opponunt multitudini, aliqua
opinione nitunt, nec hi tñ ſuffi-
cienter. vnū etenim erit paucū,
quandoquidē multitudo pauci
tati, multum vero paucio oppo-
nitur. Vnū vero, q̄ meſuram ſi-
gnificet, manifeſtū eſt. ac in cun-
ctis eſt aliquid aliud ſuppoſitū,
veluti in harmonia primus ſen-
ſibilis tonus, in magnitudine di-
gitus, aut pes, aut aliquid ſimi-
le. & in rhythmis grad⁹, aut ſyl-
laba. ſimiliter in grauitate pon-
dus aliquod determinatū eſt, ac
eodē modo de omnibus. in qua-
litatibus quale quid, in quanti-
tatibus quantum quid. meſu-
ra enim indiuiſibile, quædam
ſecundum formam, quædam ſe-
cū dū ſenſum, tāquā vnū, nō ſit
aliqua p ſe ſubſtātia. & hoc rō-
nabiſt. vnū nāq̄ ſignat, q̄ meſu-
ra cuiuſdā multitudinis eſt: ac
numerus multitudo meſurata,
& multitudo meſurātū. Quare
rōnabiliter vnū nō eſt numer⁹.
neque enim meſura meſuræ. Ve-
rum tam meſura q̄ vnū, princi-
pium eſt. Oportet autē vt meſu-
ra ſemper idem cū omnibus ſit.
veluti

A veluti si equus mensura equis,
& si hō hominibus. q̄ si homo,
& equus, ac Deus animal, nu-
merus quoq; eorū fortassis ani-
malia erit. si autem hō, & albū,
ac ambulans, minime quidem
horū numerus est, eō q̄ eidem
vniq; s̄m numerum omnia in-
sunt. attamen numerus horum
generum erit, aut alicuius alte-
rius similis appellationis. Qui
vero inæquale v̄t vnum quid,
dualitatem aut indeterminatā
ex magno, paruoq; faciunt, ve-
B hementer longe, tum ab appa-
rentibus, tum à possibilibus di-
cunt. passionēs nāq; magis hęc,
& accidentia, q̄ subiecta nume-
ris & magnitudinib⁹ sunt. mul-
tum nanq; & paucum numeri,
ac magnum & parū magnitu-
dinis, sicuti par & impar, læue
& asperū, rectum & curuū. Prę-
terea ad hunc quoq; errorem ē
necesse est magnum, & parū,
& quęcūq; similia ab aliquo eē.
Ad aliquid vero minime prædi-
camentorū omniū natura quę-
C dā, aut substantia ē: ac posterior,
tū quali, tū quanto, & quędā
quanti passio (v̄t dictū est) sed
non materia, aut aliquid aliud
q̄ omnino commune ad aliqd,
partibusq; eius, & speciebus. ni-
hil. n. est, nec magnum nec par-
ū, nec multum nec paucū, nec
omnino ad aliquid, quod nō ali-
quid aliud existens, multū aut
paucum, aut magnum aut par-
ū, aut qd ad aliquid est. Quod
autē ad aliquid minime aliqua

substantia, aut ens aliquod sit, si-
D gnum est, q̄ eius solum non est
generatio, neq; corruptio, neq;
motus: quemadmodum secun-
dum quantum augmētatio &
diminutio, s̄m quale alteratio,
s̄m locum latio, s̄m substantiam
simplex generatio et corruptio.
At s̄m ad aliqd minime. absq;
enim q̄ moueatur, q̄nq; maius,
quandoque minus, aut æquale
erit, altero s̄m quantum moto.
Necesse item est cuiusque mate-
riā esse, quod potentia tale est.
quare ē substantiā est, ad aliqd **E**
vero, neq; potentia, neq; actus
substantia est, inconueniens ita
que est, immo impossibile sub-
stantiā elementū facere non sub-
stantiā, ac prius, posteriora nan-
que omnia prædicamenta sunt.
Item elementa non prædicantur
de his, quorum elementa
sunt. multum vero & paucum
seorsum, & simul prædicatur de
numero. ac longum & breue de
linea, planumq; latū & strictū
ē. q̄ si qua multitudo est, cuius
semper ipsum paucum sit, v̄t **F**
dualitas (nam si eius multū sit,
vnum profecto paucum erit) et
si multum simpliciter, nimirū
erit veluti denarius multum, et
si hoc pacto non est) plus quā
dena milia. Quo igitur modo
iste ex paucis, multoq; numerus
erit? aut. n. ambo prædicari opor-
tebat, aut neutrum. nunc vero al-
terum tm prædicat. Simpliciter aut
considerandum est vtrū possi-
bile sit eterna ex elementis eō
poni.

Poni materiam namq̃ habebūt. omne namq̃, quod ex elementis est, cōpositum est. Si itaq̃ necesse sit, ex quo quid est (siue semper sit, siue factum sit) ex eo fieri, oē vero fiat ex eo, quod potētia est id, quod fit (nec enim ex impossibili factū fuisset, nec eēt) quod vero possibile est, cōtingit vt & quis agat, & nō, numerū quoq̃ (& si q̃ maxime semper sit) aut quodcūq̃ aliud materiam habens, cōtingat profecto non esse haud secus, & quod vnū diem

Habet, & q̃ annos quodcūq̃. si vero sic, & tempus cū tantum sit, vt cuius nō est terminus, nō erūt ergo æterna: siquidē quod contingit nō esse, nō est æternū, quemadmodum in alijs tractatum est. Quod si verum vniuersaliter est, quod nūc dicitur, nullam substantiam eternā esse, si nō sit actu, elementa vero materia substantiæ sint, nullius profecto æternæ substantiæ elementa erūt, ex quibus inexistētibz sit.

I Sunt autem quidam, qui dualitatem quidem indeterminatam vna cum vno faciūt elemētum, inæquale vero haud ab respuunt, propter impossibilia, quæ accidunt. à quibus tot solū de difficultatibz ademptæ sunt, quocūq̃ necesse est illis accidere, q̃ inæquale & ad aliquid faciunt elemētum. quodcūq̃ vero præter hanc opinionē sunt, has illis quoque necesse est accidere, siue i dealem numerum, siue mathematicum ex eis faciant.

Multis de causis antiquas in hac causa lapsos fuisse: precipue vero ob Parmenidem dicentem ipsum ens vnu esse: quod ab Aristotele redarguitur. Cap. 4.

Multæ igitur causæ sunt, quare i has causas lapsi sunt. maxime vero ea, quæ ob antiquitatē dubitatio ē. videbatur namq̃ eis oīa entia fore vnū, s. ipsum ens. nisi quis soluat, & consentaneæ Parmenidis rationi incedat. nunquam enim hoc vllō modo esse nō ens. verū necesse eē ostēdere, q̃ nō ens sit. hoc namq̃ modo ex ente & aliquo alio entia fore, si multa sūt. Profecto in primis quidē, si ens multipliciter dicatur: quoddam enim, quia substantiā significat, quoddam, quia quale, quoddā, quia quantū, & reliqua quoq̃ prædicamēta: quale igitur vnū omnia entia erūt, si nō erit non ens: vtrū substantiæ, an passiōes, & alia quoq̃ similiter, an cūctæ & erit vnū hoc, & tale, & tantū, & alia quæcūq̃ vnum quid significant? At inconueniens est, immo vero impossibile vnā aliquam naturam factam causam, & huius entis, & eiusdem entis sit quoddam hoc, quoddā tale, quoddā tm̃, quoddā vero vbi. Deinde ex quali nō ente, ac ente entia? Multipliciter enim, & q̃ nō ens, sicuti etiam ens. etenim quod non hominem significat, nō esse hoc: quod non rectū autem, non esse tale: quod non tricubitum vero, non esse tantum.

- A** ex quali igitur ente, & non ente multa entia erunt? Vult itaq; falsum, & hanc naturā nō ens dicere, ex quo & ente multa entia. qua de re dicebat q; oportebat aliquod falsum supponere, quē admodū Geometre pedalē esse, quæ non sit pedalis. At impossibile est hæc ita se habere. nec enī Geometre vllum supponūt falsum. non enim id in syllo propo sitio est. neq; entia sūt ex ita nō ente, neq; corrumpūtur. verum qm non ens, quod secundum ca
- B** sus dicitur, & que ac prædicamen ta dicitur, præter hæc autem nō ens dicit, quod vt falsum, ac id, quod fm potentiam, ex hoc ge neratio est. ex nō homine, poten tia vero homine, homo, & ex nō albo, potētia vero albo, album, similiter, siue vnum quid, siue multa fiant. Videtur autem que stio, quomodo ens, quod secun dum substantias dicitur, multa sit, cum profecto numeri, longi tudines, & corpora, ea sint, quæ generantur. Inconueniens itaq; est, quomodo quidē ens, quod
- C** quid est multa sit quærere, non autē quo modo, aut qualia, aut quāta. non enim indeterminata dualitas, nec magnū & paruum causa est, vt duo alba, aut multi colores, aut sapes, aut figuræ sint. numeri nāq; hæc etiā erunt, ac vnitates. At vero, si hæc cō y derassent, vidiissent profecto qd ēt in eis causæ, est eadem enim et proportionalis causa est. ipsa enī trāscensio causa, & id quod quæ rebāt, enti & vni oppositum, ex
- D** quo & his entia facerent, causa fuit, vt ad aliquid & inæquale supponerēt, quod neq; contrā riū, neq; negatio illorum est, sed vna natura entiu, quē admodū quid & quale. Oportebat igitur hoc etiā quærere, quonā modo ad aliqd multa esset, & nō vnū. Nunc vero quo quidem modo multæ vnitates præter primum vnū quæritur, quo modo vero multa inæqualia, minime. Quæ uis vrūtur & dicūt magnū par uum, multū paucum, ex quibus
- E** numeri, longū breue, ex quibus longitudo, latum strictū, ex qui bus planū, profundū humile, ex quibus moles, etiam adhuc plures spēs eius dicūt, quod ad ali quid est. quid igit his causæ est, vt multa sint? Necessē itaq; est (quemadmodum dicimus) vni cuiq; supponere potētia ens. nā & ille, q; hæc dixerat, hoc quoq; commonstrauit, q; aliquid potē tia sit ens, hocq; substantia, non ens autē per seipsum, videlicet quia ad aliquid. ac si diceret, tale
- F** quod neq; potētia est vnum, aut ens, neq; vni⁹, aut entis negatio est, verū vnum quid entiu est. at multo magis (vt dictum est) si quæsiuisset, quonā modo entia multa sunt, nō quæ in eodē præ dicamēto, quomodo multæ sub stantie, aut multa qualia quæren do, verū quo modo multa entia. quædam nanq; substantiæ, quædā passiōes, quædā ad aliqd sunt. In alijs igit prædicamentis hæc
- aliam

G aliam etiam quandam cōsyderationem, quonam modo multa sint. Etenim, ppter ea q nō sunt separabilia, eō q subiectū multa fit, & est, qualia quoq multa sunt, & quāta. & quamuis oportet vnicuiq generi aliquam esse materiam, separabilem tamen à substantiis impossibile est. In his aut, quæ quod quid sunt, habet quandā rationem quō multa ipsum quid sunt, si nō quid erunt & quod quid, & quædā talis natura. hæc vero dubitatio illinc magis est, quō multæ actū substantiæ, & nō vna. At vero si nō idem sit hoc, & quātum, nō dicitur quō, & cur entia multa sunt, sed quomodo, & quare multa quanta. Omnis namq numerus quātum quid significat, & unitas nō est nisi nienfura, quia ea, quæ secundum quātum, indiuisibilis est. si igitur quātum, & qd quid est alterū nō dicitur, quod quid est, ex quo neq quō multa, si autē idem, multas sustinet cōtradictiones, qui hæc dicit.

I Examīnantur opīones variæ ponentium numeros rerum principia: eademq improbantur. Cap. 5.

S vgerere autē quispiam de numeris etiam cōsyderationem possit, vnde nā sit accipiēda fides q sint, apud eū nāq, qui ponit ideas, præbēt quandā entibus causam. siquidem vnus quisq numerorum idea quædā est, idea sane ceteris vt sint, quo modocunq causa est. Sit enim hoc eis suppositū. Illi vero, qui

hoc quidem modo non putet, K ppter ea q videat difficultates, quæ circa ideas existunt, ita vt propter hæc eas nō faciat numeros, faciat vero numerū mathematicum, vnde credendum est, quod talis numerus sit, ac quod quicquam ceteris vtilis: nullius namq, nec ille ait, qui dicit eum esse, verum vt quandam ipsam p se existentē naturā esse dicit: nec apparet eū causam esse, qn quidem omnia. Arithmeticonū theorematā etiam de sensibilib⁹ (vt dictum est) erūt. Qui igitur ponūt ideas esse dicere tentant, quomodo, & qua de causa sint: eō q secūdum expositionem cuiusq vnum quid præter multa accipiūt vnumquodq. At vero quoniam hæc, neq necessaria, neq possibilialia sunt, neq numerum propter hæc esse asserēdum est. Pythagorici vero, eō q multas numerorum passiones sensibilibus inesse corporibus videbant, numeros quidē esse entia fecerūt, non tamen separatos, vt rum ex numeris entia. Cur autē, M quoniam numerorū passiones in harmonia sunt, & in coelo, ceterisq multis. Illis vero, qui mathematicum solum numerū esse dicunt, nihil tale secundum suppositiones dicere contingit: verum q nō erunt de eis scientiæ, dicebāt. nos autem dicim⁹ esse, quemadmodum dixim⁹ prius. Et patet q mathematica nō sūt separata, si enim separata essent, non inessent corporibus. passiones

Affiones eorū. Pythagorici vero fm tale nullius culpabiles existunt. At secundū quod natura lia corpora ex numeris faciunt ex non habentibus grauitatem vel leuitatē grauitatem & leuitatē habentia videntur de alio cōlo corporibusq; alijs, non autē de sensibilibus dicere. Qui vero faciunt separatim, eō qd dignitates non sunt in sensibilibus, qd que vera sunt quæ dicūtur, & animæ adblandiuntur, & eē existimant, & separata esse, similiter quoq; & magnitudines mathematicas. At dilucidum est, qd oratio quoq; contraria dicit contraria, & quod iā dubitatū est, soluitur ab illis hoc pacto sci sciātibus, quam ob causam, si nullatenus ea sensibilibus insit, passiones eorū in ipsis sensibilibus sint. Sunt autē quidā, qui ex hoc, qd termini, extremaq; sunt, punctum lineæ, hæc superficiē, ista solidi, putāt debere tales naturas ex necessitate eē. Oportet igitur & hanc rationem considerare, nonne nimiū debilis sit. **C** Nec enim substantiæ sunt extrema, immo omnia hæc termini. Cū & ambulationis, & omnino motus aliquis terminus sit, is ne igitur est quod quid, & substantia quædam. at absurdum est. At vero etsi sunt, sensibilia sane omnia erunt. in his nanq; esse ratio dixit. cur igitur separata erunt? Item inquireret quispiam, qui nō admodū facilis sit ad credendū, de omni quidē numero,

& mathematicis hoc ipsum, qd **D** nihil conferant inuicem priora posterioribus. nam & numero non existente, nihil minus magnitudines erūt illis, qui mathematica solū esse aiunt: & his nō existentibus, anima, & corpora sensibilia. Ex his vero, quæ apparent, non videtur natura inconnexa, quēadmodum vitiosa Tragedia. Qui vero ponunt ideas, hoc quidem eos fugit. ex materia nāq; & numero faciūt magnitudines. ex dualitate quidē longitudines, ex trinitate **E** vero fortassis plana, ex quaternitate solida, aut ex alijs numeris. nihil enim iterest. Sed vtrum hæc erunt ideæ? aut quis modus earū est, quidue cōferunt entib;? Nihil profecto, quēadmodū neque mathematica, nec istæ conferunt. At vero nec vllū theorema de eis est, nisi quis velit mathematica motum efficere, ac proprias quasdā opiniones facere. nō est autē difficile eos, qui quascunq; suppositiones sumunt, p^olixū quippiā facere. atq; **F** connectere. hi quidem hoc modo mathematica ideis annectētes, peccant. Primi autē duos numeros facientes, tum idealē, tū mathematicum, nullo modo dixerūt, nec dicere habeant, quomodo, vel ex quo mathematicus erit: faciunt enim eū mediū iter idealē, & sensibile. Si enim ex magno & paruo, idē erit illi, qui idearū est, verū ex alio quodā magno & paruo magnitudines sanē facit. Metaph. cū cō. Auer. YY

Metaphysicorum

Gcit. si aut aliud quiddam diceret, plura elementa diceret. Et si principium utriusque unum quid est, eorum quid in his id unum erit. at quarendum est quo haec multa unum sint. Et simul secundum eum aliter quam ex uno, & indeterminata dualitate numerum fieri impossibile est. Haec itaque omnia irrationalia sunt, ac ipsa sibi ipsis, & bene ratione utentibus compugnant. videturque in eis esse logos. Simonidis sermo. fit namque longus sermo, quemadmodum is, qui feruorum est, cum nihil sanum dicant. Ipsa quoque elementa magnum, & paruum videntur conqueri, quod trahuntur. non possunt. nam. villo modo generare numerum, nisi eum, qui ab uno duplicatur. Inconueniens etiam est, immo impossibile generationem quoque eorum facere, cum perpetui sint. utrum autem Pythagorici faciant, an non faciant generationem, nihil dubitandum est. manifeste namque dicunt, quod uno constituto, siue ex planis, siue ex colore, siue ex semine, siue

I ex quibus egent dicere, confestim infinito propinquisimum trahere, terminabaturque a termino. Verum quoniam de mundi factura, ac naturaliter haec dicere voluit, de cetera aliquid eos de natura inuestigare, a presenti vero via discedere. Querimus namque principia, quae in immobilibus sunt. quare talium numerorum generationem considerare oportet. Imparis itaque generationem non dicunt, quasi videlicet paris gene

ratio sit. Par vero primo ex inaequalibus, magno & paruo equalitatis, quidem constituunt. necesse itaque est prius esse ipsis inaequalitatem, quam ipsum aequari. si autem semper equalita fuissent, non fuissent inaequalia prius. ipso. nam. semper nihil est prius. quare patet quod non contemplandi gratia faciunt generationem numerorum.

Dubitatio, quo pacto bonum in ipsis principijs insit: de qua re diuersa Aristoteli quorum redarguuntur opinionones. Cap. 6.

Habet autem dubitationem, & a bene dubitatione reprehensionem, quoniam modo ad bonum, atque pulchrum elementa, principiaque se habent. dubitatio nam quidem hanc utrum aliquid isto rati tale sit, quale volumus ipsum ideale bonum, & optimum dicere, an non, sed posterius genita sint. A quibusdam. nam. recentioribus Theologis concessum esse videtur, qui non aiunt, nisi quod entium natura praecedente, bonum quoque ac pulchrum apparet. hoc vero faciunt veram veritatis difficultatem, quae accidit dicentibus, quemadmodum quiddam ipsum unum, principium. Difficultas autem est, non quoniam principium bonum tanquam insitum attribuerunt, verum propterea quod ipsum posuerunt principium, & principium, ut elementum. numerum quoque ex uno. Poetae vero antiqui similiter quomodo regnare, eo & principia esse aiunt. non enim primos, veluti noctem, & coelum, aut chaos, aut et oceanum, sed

Co. Co
ita legit
Poetae
to An
hac
qua reg
re & di
aiunt,
primos
&c.

Liber Quartusdecimus 354

A sed Iouem. At vero his quidē, eo q̄ mutant entiū principes, talia dicere accidit. quia hi quidē eorū, qui misti fuerunt, nec oīa fabulose dicūt (vt Pherecydes, & alij quidam) primū generans optimū ponunt, ac ēt Magi, & posteriorū quoq; Sapientū, vt Empedocles, & Anaxagoras, cum hic quidem amicitiam, ille vero intellectum principium fecerit. eorum vero, qui immobiles substantias esse dicunt, quidam ipsum vnū ipsum bonum esse aiunt. substantiā tamē eius ipsum vnum maxime putabāt esse. Dubitatio quidem hęc est, vtro modo dicendū est. Mirabile autē est, si primo, & perpetuo, ac sibi ipsi sufficientissimo hoc ipsum primū, per se sufficiētia, & salus non sit tanquā bonum. enimvero propter nihil aliud f. corruptibile, vel sibi sufficiens est, nisi qm̄ bene se habet. Quare dicere quidē principiū tale esse rationi consentaneum est verū esse: hoc vero ēē ipsum vnū. **C** Aut si non hoc, elementū, & numerorū elementū esse impossibile est. Accidit enim multa difficultas, quā cum qdā fugerent, qui vnum quidem fatebantur primū principiū esse, ac elementū ipsius, tñ mathematici numeri abnegarunt. cunctę namq; vnitates re vera frunt aliqd bonū, & magna bonorū erit abundantia. Itē, si formę numeri, oēs formę ipsum bonū aliqd. At vero cuiuscunq; velit, ponat q̄ ideas

esse, si quidē bonorū sōlū ideas, non erunt substantię. Quod si ēt substantiarū, cūcta animalia, & plantę bona sunt, & participantia. Hęc itaq; inconuenientia accidunt. Et ad hęc contrariū elementū (siue multitudo, inæquale, & magnum & paruum sit) ipsum malum erit. Quare quidam fugiebāt bonū vni copulare, tanquā necesse sit, cum generatio sit ex contrarijs, naturam multitudinis malū ēē. quidam inæquale mali naturā dicunt. accidit igitur omnia entia, præter vnū, quod est ipsum vnū, malo participare. & numeros eo magis puro participare, q̄ magnitudines. & malū locū esse boni; ac participare, & appetere corruptiuū. contrariū namq; corruptiuū contrarij est. At si, quemadmodū dicebamus q̄ materia est id, quod potentia unū quodque, veluti ipsius actu ignis, qd est potentia ignis, malū erit ipsum potentia bonū. Hęc igitur omnia accidunt, quoddam qui dem, quia omne principium faciunt elementū, quoddam, quia contraria principia, quoddam, quia ipsum vnum, principium: qdā, q̄a numeros primas substantias, & separabiles, ac foras. Si igit tū non ponere bonū iter principia, tū ita ponere impossibile est, cōstat q̄ non recte assignantur principia, neq; primę substantię. At etiam nec is recte putat, qui vniuersi principia, animalū, plantarumq; principio as

Metaphysicorum

Emilat, quia ex indeterminatis, ac imperfectis semp̄ perfectiora: & ideo ē in primis ita se h̄re aiūt, vt nec ens aliqd̄ sit ipsum vnū. Verū etiam hic perfectia principia sunt, ex quibus hæc sunt. homo enim hominē generat, nec semen primum est.

Contra ponentes locum simul cum magnitudinibus fieri. Item contra dicentes ex numeris, vt ex elementis entia fieri, ipsum autem aliud ex alio esse, quot modis dicatur non diuidentibus. Cap. 7.

HAbsurdū item est locū simul cū solidis mathematicis facere. locus nanq; singulariū proprius. quare loco separabilia sunt. mathematica vero non sunt alicubi. At insup̄ dicere quidē, q̄ alicubi erunt, quid vero locus sit, non absurdū est. Oportebat vero eos, qui entia dicebant esse ex elementis, primaq; entium numeros, diuidere qualiter aliud ex alio sit: & ita dicere quonam modo numerus ex principijs sit. Verum inuestigatione: At non est omne miscibile, & quod sit alterū, non erit separabile vnū ipsum, nec altera natura, neq; volunt. At compositione dicent, vt syllabā? Sed si rē necesse est esse. & qui intelligit, seorsum intelliget vnum, & multitudinē. hoc igitur numer⁹ erit, vnitas & multitudo, aut vnū & inæquale. Et cū id, qd̄ est ex aliquib⁹ esse, est quidē, vt ex his, q̄ insunt, est vero, vt non, vtrōnā mō numerus est? Sic. n.

vt ex his, q̄ insunt, non sunt nisi ea, quorū generatio est. Sed tanquā à semine erit? At non possibile ab indiuisibili aliquid abire. Verū fortassis tanquā vt ex contrario non pmanente? At q̄cunq; ita sunt, ex alio quoq; quodā permanente sunt. Cū autē vnū, quidā quidē vt contrariū multitudini, quidā vero inæquali ponat, vno vt æquali vtens, tā quā ex contrarijs erit numerus profecto. est igit quippiā aliud, ex quo pmanente, & altero est, aut factus est. Præterea, cur cetera

Numerum non esse causam aliquam ipsarum rerum. Cap. 8.

Nihil aut determinatū ē, qualiter numeri substantiarū, & existentiae causæ sunt: vtrū vt termini, veluti puncta magnitudinū, & vt Eurytus ordinabat, hæc numerus huius: puta, hic quidē hoīs, hic vero equi: quæadmodū illi, qui numeros ad figuras, triangulū, & quadratū reducunt, ita planetarū formas supputationū calculis asfimilans. An, qm̄ ratio, & consonantia numerorū, sūt ēt homo, & aliorū vnū quoq;? At passiones, qualiter sunt numeri,

album

A album, dulce, & calidū? Quod in quo d. e, z. q̄re eodē ofa. erit **D** vero numeri veri non sint substantia, neq; causę formę, patet: substantia nanq; ratio est, numerus vero materia. veluti carnis, aut osis numerus substantia sic, tria ipsi⁹ ignis, terrę vero duo. & semper numerus, quicumque fuerit, aliquorum est, vel igne⁹, vel terrenus, vel monadicus. verū substantia tm̄ ad tm̄ esse secū dum mīstionē hoc sanē non est numerus, sed ratio mīstionis numerorum corporaliū, aut quorūcūq;. Nec igitur eō q̄ faciat, causa numerus est: nec omnino numerus monadicus, aut materia, aut ratio, & forma rerū ē: sed nec qdē vt id, quod cui⁹ causa.

Contra ponentes bonum, quod est hic, omne a numeris provenire. Contra etiam nonnullos, Homeri expōitores, fatua quādam in numeris dicentes. Et quo pacto in numeris ponendum est ipsum bonum. Cap. 9.

C **D** Vbitauerit autem aliqua, quidnam sit illud bene, quod a numeris, si mīsti in numero rationali, aut impari sit, nunc etenim nihil salubrius, ter tria, si melicratum sit mīstū, sed magis proderit fortassis, si ī nulla proportionē sit, & aquosum, aut si in numero sit purū. Item rationes mīstionū in additione numerorū, non in numeris sunt, veluti tria ad duo, non ter duo, idem, n. genus esse oportet in multiplicationibus. Quare ipso a mensurare oportet ordinē, in quo A, B, C, & ipso d cū,

in quo d. e, z. q̄re eodē ofa. erit **D** igitur ipsi⁹ ignis e, z. & aque numerus bis tria. Si autē necesse ē ofa numero participare, necesse est multa eadem accidere, & numerū eundem huic, & ali⁹ esse. Vtrum igitur hoc est causa, & ppter hoc res est? An id immanifestū. veluti est qdā Solis, ac rursus Lunę lationum numerus, & vitę vniuscuiusq; animalium. Quid igitur prohibet quosdam eorum quadratos eē, quosdam cubos & æquales, alios duplos? Nihil enim prohibet, sed necesse est in hos cōverti, si omnia numero participabant, & quę differunt contingebat sub eodem numero cadere. Quare, si qbusdam idem accidens acciderit, eadem inuicē illa erunt, eandē habentia numeri sp̄ciē, puta Sol & Luna, eadem. Sed pp qd causę eadem⁹ septē quidem vocales, septē autē chordę, aut harmoniæ, septē vero pleiades, in septē autē quędam emittunt dentes, quędam vero non, septem etiā, qui ad Thebas. Vtrum igitur qm̄ talis quidā numerus suapte natura apt⁹ est, ideo aut illi fuerūt septem, aut pleias septenariū stel larū est? An hi quidem propter portas, aut aliā quandā causam. Illam vero nos ita numeramus, vrsā autē duodecim, quidā autē plures, nam 34 consonantias aiunt esse. & qm̄ illę tres, hęc quoq; tria, quod autem mille talia sint, nemo curat. ipsi enim, & esse possit vnū signū. Si autē

YY iij qm̄

Metaphysicorum

G qm̄ duplū aliorū vñū quodq; aliud vero minime, causa quidē est, quia cū tria loca sint, vñū in vno quoq; inferi ipsi⁹, ppter rea tria tñ sunt, sed non qm̄ consonantiæ tres: nam plures consonantiæ sunt. hic vero nō ampli⁹ possunt. Similes vero hi quoq; sunt Antiquis homericis, q paruas similitudines vident, magnas vero non vident. Dicunt autē quidam, q multa talia sunt, veluti ipsæ mediæ, quædam no uem, quædam octo, & carmen. **N** decem & septē his esse æquale numero. ascendit autē in dextro quidem nouem syllabis, in synistro vero octo. & q æqualis distātia, tam in literis ab "ad", q; i tibijs à grauisimo bombo ad acutissimā neten, cuius numer⁹ æqualitas est omnimodæ coeli melodix. Videri autē non decet talia, nā null⁹ dubitaret neq; dicere, nec inuenire in perpetuis, qm̄ & in corruptibilibus. Vtrū q i numeris naturæ laudatæ, & q his contraria, ac omnino, que in Mathematicis, vt quidā dicunt, & causas naturæ faciunt, videntur hoc modo considerātes fugere. fm̄ nullum. n. modū eorum, qui circa p̄cipia determinati sunt, vlla eorum causa ē. Vt tñ manifestum faciūt, quod ipsum bene est, & quod de coordinatione ipsi⁹ boni est impar, rectum, æquale, q quorundam numerorum sunt potentix (si mul nanq; anni tempora, & talis numerus) & cætera, quæcunq; colligunt, ex theorematib⁹ mathematicis hanc potentiam omnia habent. Quare assimilat⁹ casualibus accidētibus. sunt enim accidentia quidem, sed cōuenientia inuicem ofa. vñū autem, quod proportionale est. In vnaquaq; enim entis prædicatione est, quod p̄portionale est vt rectum in longitudine, ita in latitudine æquale: i numero vero fortassis impar, in colore aut album. Præterea harmonicorū, atq; similium non sunt causa numeri, qui in formis sunt. Illi nanq; æquales ab inuicem specie differūt. etenim ipsæ quoq; unitates. quare, ppter hæc non sunt faciendæ formæ. Quæ igit accidunt, hæc, & alia etiam his plura, si colligerentur. Videtur autē id idicio esse multis male affici circa generationem eorū, & nullo modo posse cōnecti, eo q; mathematica non sit à sensibilibus (vt quidam dicūt) separata, nec ipsa quidem sint principia.

Librorum Quatuordecim Metaphysicorum finis.

Auerrois

A V E R R O I S

C O R D V B E N S I S

E P I T O M E I N L I B R V M

[M E T A P H I S I C Æ A R I S T O T E L I S,

Iacob Martino Hebraeo Medico interprete.

T R A C T A T V S P R I M V S.

Dixit Averrois.

Intentio nostra in hoc libro est colligere dicta scientialia vsia ex dictis Arist.

posita in scien-

tia Metaphysice, iuxta nram consuetudinem in libris præcedentibus. Et primo incipiamus narrare intentionem huius scie, & eius utilitatē, partesq; ipsius, atq; gradum, & proportionē: tandem exordiemur de reb⁹,

quarum præcognitio iuuat in initio huius artis. Et dicamus q; iam alibi fuit dictū, q; artium, & scientiarum genera sunt tria: vel sc. artes speculatiue, & sunt illæ, quarum finis

est scire tm: vel artes practice, & sūt

quarum scia habetur propter opus: aut sunt artes auxiliantes his, & dirigentes ad istas, & sunt sc. artes logicæ. In libro etiam Posteriorum fuit dictū, q; artes speculatiue sunt due, vniuersalis sc. & particularis. vniuersalis quidem contemplat de ente absolute, & de concomitantibus ipsum essentialibus, cuius species sunt tres, scilicet ars Topicorum, ars Elenchorum, & hæc ars. Partialis vero est, quæ speculatur de ente quoquo modo

do: vbi adhuc fuit dictum q; ipsius particularis genera sunt tantū duo, sc.

Naturalis scientia, quæ tractat de

ente transmutabili, & scientia Ma-

thematica, quæ de quantitate denu-

data à materia contemplatur. quod

totum in libro Posteriorū fuit sup-

positum modo suppositi & est notum.

Hic autem cōuenit inuestigare de hoc. & dicamus q; diuisio harū

artium speculatiuarū in has tres

partes tm fuit quid accidens de necessitate, cū ipsa entia diuidantur

in hæc tria genera. Nam si entia per

quirantur, reperientur aliqua eorū

esse in materia. & huius generis entium

speculatio, eorundemq; accidentium

consequentium posita est p se in vna

scientia. & hoc est manifestū apud illum, qui in scia Naturali

studuit. Sunt & aliqua alia entia, in

quorum definitione non apparet

materia, licet habeant esse in materia. & hoc est manifestū speculari in

Mathematicis: & de oībus horū generibus atq; consequentibus ea sit

speculatio de per se. Et, quia in scia

Naturali ostenduntur alia principia, q; non sunt in materia, neq; i ali

qua re, sed habent esse absolutum: ideo fuit necessarium horū specula

tionem

YY iiii

Scientiarū
& artium
diuisio.

1

C

Epitomes in libros Metaphy.

Gtionem fieri in arte vniuersali; quæ speculatur de ente absolute. Reperiuntur adhuc hic quedam res cōes, in quibus communicantur sensibilia & insensibilia, vt vnum & multa, potētia & actus, & reliqua consequentia vniuersalia, & tandem ea, quæ concomitantur rebus sensibilibus inquantū sunt entia: & est modus, quo appropriantur res separatæ, vt post hoc ostendemus. De huiusmodi igitur rebus impossibile est aliquā artem speculari præter illam, cuius subiectū est ens absolutum. Cū ergo ita sit, & fuerit propalatum quod scientiæ specu-

Hlatiuz bifariam diuiduntur, scilicet in partialem & vniuersalem, & de ipsa particulari iam præterijt sermo: quod igitur restat modo nobis est tractare de hac scientia: cuius intentio, vt declaratum fuit, est contemplari de ente inquantū ens, & de omnibus generibus eius, donec perueniat ad subiecta artium particularibus, & de consequentibus essentialibus ipsius, & complere totū hoc vsque ad suas causas primas, quæ sunt res separatæ. Hinc est quod hæc scientia non præstat de causis, nisi formam & finem, & aliquo modo agens: videlicet non

In eo modo, quo dicitur agens in rebus transmutabilibus: quia conditio agentis in hoc loco non est quod præcedat passum præcessionem temporali, sicut fit in rebus naturalibus. Et quemadmodum in scientia naturali, quā redduntur causæ cuiuscunque rei, redduntur ratione naturæ & rerum naturalium, sic etiam in hoc loco, si conatur reddere causas rerum, quæ sunt entia, illæ redduntur ratione diuinitatis, & rerum diuinarum, quæ scilicet sunt entia non existentia in materia. Tandem eius prima intentio in hac scientia est da-

re id, quod restauit apud ipsum de scientia circa noticiam causarum vltimarum rerum sensibilibum. Nam in scientia naturali fuerunt declaratæ de hoc duæ causæ vltimæ tantum, scilicet materia & mouens. hic igitur restauit sibi declarare causam formalem ipsarum, & finalem, & agentem. Nā arbitrari potest esse differentiam inter agens & mouens: quia mouens præstat mobili motum tantum, agens vero formam, per quam fit motus. Huiusmodi autem notitia fuit propria huic scientiæ, propterea quia res, quibus habetur esse harum causarum, sunt res vniuersales. & hoc etiam, postquam fuit receptum hic id, quod in scientia naturali propalatum fuit de esse motoris, qui non est in materia. De causa autem materiali, & de vltimo motore dantur ibi, cum scientia naturali propositiones, per quas possunt haberi, non tamen possunt perfecte declarari per aliam, præsertim causa mouens. Declarationes vero, quas fecit Auicenna ad ostendendum primum principium in hac scientia, sunt dicta topica non omnino vera, neque dant aliquid perfecte & tu percipies hoc ex contradictionibus adductis ab Algazel contra eas in libro Destructionis. **M** Similiter etiam recipit perfectior huius scientiæ, vt diximus à scientia naturali illius esse, & dat modum, quod est motor: quemadmodum Mathematica recipit numerum motorum ab arte Astronomica. Neque est quid superfluum in hac scientia id, quod in scientia fuit propalatum de esse principiorum separatorum, vt dicit Auicenna. immo est necessarium, cum hæc scientia faciat hoc per modum radicis suppositæ, & est vna ex partibus subiectorum eius. Ex dictis igitur patet quid

Quæ sit intentio in hac scientia, et eius subiectum.

Dulcisio h
vencia.

A quid sit intentio huius scientiæ, & eius subiectum. Partes vero ipsius inueniuntur disseminatæ in dictis attributis ipsi Aristoteli tamen continentur partibus. Prima pars speculatur de rebus sensibilibus in quibus sunt entia, & de omnibus generibus earum, quæ sunt decem prædicamenta, & de omnibus consequentibus eas: & refert eas ad prima illorum, quantum potest fieri in hac parte. Secunda autem contempletur de principijs substantiæ, quæ sunt res separatæ, & notificat quale habeant esse, quæ etiam refert ad suum primum principium, quod est ipse Deus gloriosus, & notificabit attributa & operationes, quæ appropriantur ei, & de clarabit etiam proportionem aliorum entium ad ipsum, & quod ipse est vltima perfectio & prima forma atque primum agens, & de reliquis rebus, quæ appropriantur unicuique separatim, & de communibus pluribus vno ipsorum. Tertia vero speculat de subiectis scientiarum particularium, & remouet eorum errores, in quos inciderunt Antiqui: & hoc scilicet in scientia Logica, & in duabus scientijs particularibus, scilicet in Naturali, & in Mathematica. Quod ita fuit, propterea quia non est scientiæ particularis verificatio sua principia, neque remouere errores cadentem in ipsis ut in libro Posteriorum fuit ostensum. Sed hoc est artis vniuersalis, scilicet vel huius artis, vel Topicæ. verumtamen ars Topica remouet illas opiniones per dicta famosa (seu apparentia:) quare non erimus tuti quin accadat in eis falsum. ista vero per dicta vera: et si accadat et ipsa esse apparentia (seu famosa.) & ideo artes particulares sunt de necessitate huius scientiæ veræ.

Pater ergo ex hoc, quod partes necessariæ huius scientiæ sunt illæ duæ primæ tantum, sed tertia est melioris notæ gratia, cum esse plurium subiectorum scientiarum particularium, & modus ipsius esse eorum sit ex rebus per se nouis. sed cecidit in eis error apud Antiquos, & de perfectione scientiæ est soluere illos errores per viam, qua solutio dubiorum cadentium in re sit ex perfectione scientiæ eius vna cum acquisitione scientiæ per se. Nobis autem visum est diuidere hunc librum in quinque tractatus. In primo tractatu faciemus prologos, in quorum via nos sumus, & declarabimus rationes, quæ fiunt in hac arte. In secundo tractatu memorabimur res, quæ se habent respectu primæ partis huius artis, veluti species. In tertio narrabimus consequentia communia ipsi. In quarto tractatur de eo, quod continet secunda pars huius scientiæ. Quintus tractatus continet id, quod in tertia parte huius scientiæ reperitur. Et dicamus quod utilitas huius scientiæ est de genere utilitatis scientiarum speculatiuarum. & hoc iam in libro de Anima fuit declaratum, ubi fuit dictum quod earum intentum est perfectio animæ rationalis, donec perueniat homo ad vltimam perfectionem suam. Verumtamen licet utilitas huius scientiæ sit de genere utilitatis scientiarum speculatiuarum, nihilominus adhuc est in nobiliiori gradu in hoc. nam eius proportio ad illas est proportio finis & perfectionis, cum per eius scientiam habeat scientia entium per finem suarum causarum, quod est intentum humanæ cognitionis. Scilicet quoque particulares acquiruntur perfectione per hanc scientiam, cum ipsa verificet sua principia & remoueat errorem cadentem in eis, ut diximus.

Utilitas.

F

Ordo

Epitomes in librōs Metaphy.

G Ordo vero doctrinæ eius est ut lo-
cetur post scientiam Naturalem, nam
ut diximus ipsa videtur tanquam radi-
ce supposita eo, quod declaratum fuit
ibi de esse virtutū, quæ non sunt in ma-
teria. Et verisimile videtur quod hæc scien-
tia noscitur Metaphysica, per ordinem
eius in doctrina, est tamen prior in esse:
& ideo appellatur Philosophia prima.
Ex dictis igitur apparet quid sit in-
tentio huius scientiæ, & partes eius,
& utilitas, & proportio ipsius, atque
ordo, & quid significat nomen eius.

Nomen.

Via doctri-
næ.

Vix autem doctrinæ, quæ in ea fiunt,
sunt illæ, quæ in alijs fiunt scientijs.
H Maior quoque pars generum demō-
strationis, quæ in ea fiunt, sunt si-
gna, nam semper accipimus signū a
rebus notioribus apud nos ad res no-
tiores apud naturam. sed ut diximus
maior pars rerum, quæ sunt in hac
scientia, sunt res per se manifestæ,
vel prope dixerim ut sint per se ma-
nifestæ, vel res, quæ fuerunt declara-
tæ in scientia Naturali.

De nomen
significa-
tionibus.

Postquam ergo iam declaratum
fuit quicquid intendebamus a
principio rei, expedit modo tracta-
re de vnaquaque re primæ partis hu-
ius scientiæ: postquam dinumerimus
quot modis dominum nomina significā-
tia subiecta huius scientiæ, & partes
subiectorum eius, ut sint propria apud
nos in scrutatione vniuscuiusque rei
in ea requisitæ. Et dicamus.

De Ente.
5. Met. l. c.
13. & 14.

Ens dicitur multis modis. Vno mo-
do de quolibet decem prædica-
mentorum: & est de nominibus, quæ
dominus secundum ordinem & proportionem,
non quæ dominus secundum meram æquivoca-
tionem, neque vniucationem. Secun-
do dicitur de vero, quod citra se habet in in-
tellectu, quemadmodum extra in-
tellectum: ut si diceremus si natura est,

& si vacuum non est. Dicitur de quiditate
te cuiuslibet rei habentis quiditatem,
& essentiam extra animam, siue apprehen-
dat huiusmodi essentia, siue non. In decem
autem prædicamentis aggregantur hæc, scilicet
quod dicitur de eis nomen entis his duobus
modis. Vno modo, inquantum habent
esse extra animam. Secundo, inquantum
significant quiditates illarum essen-
tiarum. & ideo nomen entis reuertitur
ad hæc duo terminum, scilicet ad verum, & ad id,
quod est extra intellectum. Et hoc est dupli-
citer, quia vel ad species, vel ad formas.
intelligo formas specierum, & earum
quiditates. Sed ens per accidens non potest
imaginari in ente separato, quia essen-
tia rei & eius quiditas non potest esse per
accidens. Bene tamen imaginatur, quando referuntur
entia ad se inuicem. nam si nos faci-
mus comparationem inter duo entia, de
qua comparatione iudicatur quod vnum eorum
sit de quiditate alterius, ut ostendit
ad circulum, vel æqualitas duorum
angulorum rectorum ad angulos triangu-
li: aut quod vnum eorum sit de quiditate alte-
rius, ut filius & pater, tunc dicitur de eis quod
sunt per se. Sed si non fuerit de quidi-
tate vnius eorum quod reperitur in alio,
dicitur quod hoc est per accidens: ut cum dici-
mus ædificatorem peuter elignum, &
medicum esse album. Significatur etiam per
nomen entis illa habitudo, quæ co-
pulat prædicatum cum subiecto in intel-
lectu, & dictiones signantes tale pro-
portionem: siue fuerit talis copula af-
firmatio vel negatio, vel fuerit ve-
ra vel falsa, per se vel per accidens. Iste ergo
sunt famosiores res, de quibus dicitur
nomen entis in Philosophia, & est
de nominibus transumptiuis. quia id,
quod a vulgo significatur per ipsum,
est aliud quam id, quod significatur in hoc lo-
co. nam plebs indicat aliquid ineffe ali-
cui rei, cum dicit inuenitur prædicatum
tandem

K
L
M

Contra
Auc.

A tandem apud eos significatur aliqd inesse subiecto, licet non declarau-
erint ipsum. Hinc est qd aliqui existi-
mauerunt ipsum significare accidēs
in aliqua re existēs, nō eius essentiā,
quia illud apud plebem est de nomi-
nibus denominatiuis. sed nos nō de-
bemus respicere hoc, immo oportet
vt intelligamus ex ipso hic, qn vo-
lueramus qd ipsum significet aliquam
essentiā, qd intelligatur p id, quod di-
cimus aliquid, & essentiā, & tandem
id, quod intelligit ex nominibus ab-
stractis. Hinc est qd aliqui eorū exi-
stimāt qd nomen entis, quod est tran-
Bscendens ad verū, est ipsum mer tran-
scendēs ad esse. & ideo illi ē, qui pu-
tant ipsum esse accidens, dicūt si ista
dictio ens significaret esse, tūc cum
dicitur de substantia qd est, esset con-
trariū dicti, & ipsi nesciunt qd ens dī
in hoc loco de alia re, qd dicatur ibi.
Si significaret etiā accidens in re, vt
pluries repetit Auc. sequerē de ne-
cessitate vnum duorum, scilicet vel qd il-
lud accidens est de secundis intelli-
gibilibus seu intencionibus, vel de pri-
mis. Si de primis, tūc de necessitate
etiā vnū ex nouem prædicamentis,
neq; transcendēt nomen entis ad sub-
Cstantiā, neq; ad alia p̄dicamēta acci-
densis, nisi ex eo qd accidit eis illud
p̄dicamentū: vel dabit hic vnū gen^o
accidentis cōe ipsis decē p̄dicamen-
tis. & hoc totū ē falsum vituperabile.
& ideo nō est cōueniens qd fiat respō-
sio p ipsum in eo quod quid est de
quolibet indiuiduo decē p̄dicamen-
torum. & hoc totū est de se manife-
stum. Si fuerit aut ex secundis intelli-
gibilibus, quorū esse est in intel-
lectu tūc, hoc nō est imposse. nā vna
ex reb^o, de quibus diximus, nomen
entis trāsumi, ē hec, & est synonymū

ad verū. sed hoc & illud, quo signifi-
cat esse separatū, ē valde diuersum.
qd totū est manifestū modica specu-
latione. sed ista ē via hui^o viri in plu-
ribus rebus, quas de seipso adducit.

Ipsū quod est, quod in arabico
Alhauia appellat dicitur synony-
me de rebus, de quibus nomē entis
dī, sed nō est transcendens ad verū.
Est ē de dictionibus trāsumptiuus.
nā apud vulgus est verbū, & hic est
nomen. & ideo recipit instm pro-
prium nominū, i. articulum, scilicet
He notificatiuā, a quo ēt deriuat
infinitiuum quod est agens, aut for-
ma, a quo deriuatur actio. Et dī ab
ipso est esse. i. ab hoc quod dico, ip-
sum quod est, dicimur esse. quemad-
modum denominat humanitas ab
hoīe, & indiuidualitas ab indiuiduo.
quo quidem vñ sunt aliqui expōsi-
tores, quia viderūt ē minoris erroris,
q̄ sit nomen entis, quia videtur
nomini denominatiuo assimilari.

Substātia, quæ Arabice Giahhar
nominatur, dī primo de re p se
existente. & qd est de ipsa famosius
est ipsum indiuiduū, quod neq; est
in subiecto, neq; dī de subiecto vllō
pacto. Dicitur secundo de omni prædi-
cato vñ notificante quiditatem indi-
uidui vt genus, vel species, vel dīa.
Tertio dicitur de omni eo, quod si-
gnificat ipsa definitio: siue notificet
id, qd est quiditas substantiæ, siue no-
tificet oē id, quod est quiditas alicu-
ius rei, qualiscunq; fuerit ex decem
prædicamentis. Hinc dicitur qd defi-
nitiones notificant quiditates rerū.
hoc autem dicitur substantia respec-
tiue, non absolute. Et quia manife-
stius de ipsa substantia est ipsum indi-
uiduū, quod nō est in subiecto, neq;
dī de subiecto, quia illud indicant
oēs

De ipso
quod est
s. Met. um.
co m. 14.

De Substā-
tia. s. Me-
ta. c. 15.

Epitomes in Libros Metaphy.

G omnes Philosophi esse substantiam, ideo apud ipsos id, qđ notificat quiditatē huius rei indiuiduæ, debet de nominari magis substantia. Et qui putant vñia huius indiuidui notificare quiditatē eius, dicūt ipsa magis debere denominari substantia. Sed qui existimant corporeitatē notificare huius indiuidui quiditatē, & qđ ipsa corporeitas cōstat longitudine, latitudine, & profunditate, appellāt istas dimensiones substantias. Et sūt qui credit essentiā indiuidui constare ex partibus indiuisibilibus, appellat eas substantias; vt audiui mus loquentes nostri xui appellare atomū substantiā indiuisibilem. Et sic etiā qui imaginat indiuiduum cōponi ex mā & forma, credit materiam & formā conuenientius debere appellari nomine substantiæ, qđ ipsum indiuiduum. & hoc ē iuxta id, quod opinatur de mā cuiuslibet rei, & ei⁹ forma. Conueniunt autē omnes hoc iudicio, s. qđ id, quod notificat quiditatem indiuidui, potius debet appellari noīe substantiæ, qđ ipsum indiuiduum. quia videtur absurdum & falsum, qđ principia substantiæ & eius elementa nō sint substantia. quia pp quod vnumquodq; tale & illud magis exempli gratia, res, quæ est de se causa rerū calidarū, potius debet appellari calida. & ideo nemo ipsoꝝ posuit accidens, inquantū est accēs esse partē substantiæ, sed inquātum existimat ipsum notificare essentiā substantiæ indiuidui: vt qui posuit dimensiones esse substantias. His ergo sic se habētibus, cū fuerit ostēsum qđ datur ens separatū, quod est causa, vt substantia indiuidui habeat esse, plus cōuenit sibi nomē substantiæ. hinc est qđ Arist. nominat intel-

ligentias separatas substantias. Et hoc nomen ē Philosophoꝝ i. Giauhar in Arabo est transumptum à lapide præcioso, sic nominato apud vulg⁹, qui lapis est magni pretij & valoris. & modus similitudinis iter hec duo est, quia isti lapides præciosi, cū ita appellent respectu alioꝝ bonorum substantiæ pp suam nobilitatem, & pretium apud eos. & quia prædicamentum ē substantiæ est nobili⁹ qđ teris prædicamētis, appellat substantia Arabica lingua Giaubar.

A ccidens dicit de eo, quod nō notificat de indiuiduo, quod quidē non est in subiecto, quiditatē suam. Et est duplex. Primum, quod nō notificat de aliqua re essentiam suā, & est suū indiuiduum. Secundū est, qđ notificat de indiuiduo essentiam suam, & est, s. suum vñe. Et nomen accidentis est transumptum ab eo, quod significatur p ipsum apud vulgus. & est, scilicet id, qđ cito aufertur. Et vniuersaliter diuiditur in nouē prædicamenta, quæ sunt quantitas, qualitas, relatio, vbi, quando, situs, habere, agere, pati.

Etiā notificaui in libro Prædicamentorū significatum harum dictionum, s. qđ quantitas dicitur de eo, quod mensurat sua parte. & dicitur primo secundum verū genus de numero, & postea de reliquis generibus, quæ ibi enumerauimus. Et ipsius quātitatē alia est p se, alia vero p accidens. & quæ p se, vt numerus, & reliquæ spēs ibi numeratæ. p accidens vero quantitas est, vt nigredo & albedo, quæ mensurant ex eo qđ sunt in magnitudine & paruitate. Sed p se est illud, quod inest primo illi rei, vt mensura & magnitudo inest numero. qñq; tñ inest secundo,

& p

De Accidente. s. Ma
q. c. 15
L

De Quantitate.
s. Metaph.
com. 18.
M

A & per aliquid aliud, vt temp⁹, quod in quantitate collocatur rōne mot⁹, & motus rōne magnitudinis. Immo hoc remotius v⁹, q^{uod} ingreditur ipsa leuitas & grauitas quantitatē, cum sint qualitates, quæ tñ patiūt^{ur} mensuram rōne, quæ sunt in magnitudinibus. Aliæ ē^t qualitates, quæ in magnitudinibus inueniunt^{ur}, vt magnū & paruum, strictum & latum, breue & profundum, appropinquant magis illi. hæ enim licet sint qualitates, connumerantur tñ in quātitate.

B quia insunt primo magnitudinib⁹.

De Qualitate s. Me
2. c. 19.

Qualitas vero dicit^{ur} de communiori re, quæ dicit^{ur} in libro Prædicamentorū. & hoc, quia d^{icitur} de quatuor generib⁹ ibi iā enumeratis. Et quandoq^{ue}, etiam dicit^{ur} de formis specificis, vt de humanitate & animalitate. Et quædā eius inest substantiæ p se, vt habitus & dispositio. & alia inest per aliquod aliud prædicamentum vt figura, quæ quidem inest substantiæ mediante quantitate.

De Relatione s. Me
2. c. 20.

C Relatio autē est cōis omnibus decem prædicamentis. nam inueni^{untur} in substantia, vt verbi grā pater & fili⁹: & in quantitate, vt duplum & dimidium & æquale: & in qualitate vt simile & scīa scitum: & in vbi, vt qui in loco esse circumscribit^{ur} & locus: & in qñ, vt prius & posterius: & ī situ, vt dextrum & sinistrum: in agere & pati, vt agens & passum. Extat tamē dīa inrer hæc quinq^{ue} prædicamenta, quæ relatione consistunt, & inter relationē ipsam, cuius essentia est p proportionē. Nā habitudo seu proportio accepta in ipsa relatione est proportio inter duas res, quarū duarum quiditas d^{icitur} de qualibet ipsarū in respectu ad aliā, vt paternitas & filiatio. Sed in proportionē assum-

pta in vbi, & qñ, & reliquis alijs dicit^{ur} D tur quiditas vnius duorū tantū ad aliud. v. g. quia vbi, vt diximus, est proportio corporis ad locū, & in de finitione loci assumi^{tur} de necessitate corpus, sed non est necessariū q^{uod} in definitione corporis inueniat^{ur} locus, neq^{ue} est relatiuum. sed, si definiam^{us} corpus p hoc, q^{uod} in loco circumscribit^{ur}, tunc relationē patitur. & sic alio quo modo hoc prædicamentum ingreditur sub prædicamento relationis, & sic de alijs prædicamentis relationis. Tandem prædicamentū relationis vel consequit^{ur} res relatas p se, non aliud prædicamentū, vt pater & filius, dextrū & sinistrum: vel per aliud prædicamentū, vt agens & passum, quæ relatione afficiuntur p prædicamentum agere & pati: & quinq^{ue} relatio consequit^{ur} cetera cōcomitantia ipsorū prædicamentorū, vt contradictorium, & contrariū, & priuationem & habitū. Tandem ipsa relatio quandoq^{ue} est de primis intelligibilibus, & de secundis, vt relatio, quæ est inter genus & speciem.

Essentia, quæ Arabicè Dath nominatur, d^{icitur} absolute de indiuiduo, quod non est in subiecto, neq^{ue} dicitur de subiecto, & est scilicet indiuiduum substantiæ. Dicitur et de indiuiduo, quod est in subiecto, & ē indiuiduum accidentis: & de quolibet notificante quiditatem: & sunt scilicet nouē prædicamenta, eorūq^{ue} species. Et, quia hæc dictio dicit^{ur} primo de indiuiduo, quod non est in subiecto, ideo cōuenientius erat trāsfere ipsum ad id, quod non est in subiecto, neq^{ue} ipsum est subiectū alius cuius rei omnino, si sciatur demonstratiue q^{uod} inueniat^{ur} huiusmodi res sic se habens. Sed, si essentia rei ita capiatur,

De Essentia.
12.

F

Epitomes in Libros Metaphy.

Epiatur, significat quiditatem eius, vel pattem quiditatis.

s. Metaph.
24

Illud vero, qd dicitur per essentiam suam, (seu fm qd ipsum) dicitur multis modis. Primo de indiuiduo non existente in subiecto, & est indiuiduum substantie. Dicitur et de eo, qd notificat quiditatem alicuius qd dicitis, & summam de omni eo, qd dicitur substantia absolute. Et quandoq; aliq; dicitur per se, cui contrariatur per accidens. & hoc iam in lib. Posterioru fuit declaratum, ubi fuit dictum, qd hoc fit in propositionibus predicabilibus duobus modis. Primo scilicet qn predicatum est de substantia subiecti, ut rationalitas, quae est de essentia hominis. Secundo, qn subiectum est in definitione predicati, ut sunt anguli æquales duobus rectis in triangulo. Dicitur. et qnq; per se de predicatis, quæ primo insunt suis subiectis, ut color superficiei, & vita in anima. color. n. inest corpori mediante superficie, & vita corpori mediante anima. & hoc est vnum significatum, de quo dñ nomen primi predicati in propositionibus demonstratiuis. Et qnq; dicitur per se (vel fm qd ipsum) de ente, qd non habet causam precedentem sibi, neq; agentem, neq; formalem, neq; materialem, neq; finalem : & est scilicet primus motor, ut in scientia Naturali fuit declaratum, & in futuro adhuc declarabitur.

De Re.

Hæc dictio res arabice alfiai dicitur de omni eo, qd dicitur dictio entis. Et qnq; dicitur de comuniore, scilicet de omni re concepta in anima, siue ita se habeat extra animam, siue non. ut hircoceruus, chimæra. & ideo debemus dicere hæc

res vel est, vel non est. & ideo nomen rei transmutatur ad falsas propositiones: quod tñ non facit nomen entis.

VNum dicitur fm quendam modum nominu analogoru. Et ex eis est vnum numerale, quod primo dicitur. & famosius illo est, qd dicitur de continuo: ut cum dicimus vnam lineam, vna superficiem, vnum corpus. Quod tñ conuenientius debet dici vnum inter hæc, est illud, quod est perfectu, in quo impossibile est quicquam addere, aut minuere, ut linea circularis, & corpus sphericum. & continuum qnq; est per se continuum, ut linea & superficies: & qnq; per aliquid in eo existens, ut sunt corpora homogenea. & sic dicit de indiuiduo aquæ, qd est vna aqua. Nonnunquam et dicitur vnũ de colligatis contiguis, quorum motus est vnus. & qd maxime debet dici vnum de his est id, qd est natura colligatu, & sunt res, quæ sunt vnite, & coniunctæ, ut manus vna, & pes, & de hoc id, qd non habet nisi vnum tñ motum. & minus hoc dicitur de colligato per artem, ut domus vna & arca. Et qnque dicitur vnum de ipso particula ri, quod est vnũ forma, ut Socrates & Plato. Hæc inquam sunt famosiores res, de quibus dicitur vnũ numero: quæ tandẽ significantur à vulgo, inquantũ sunt ab alijs rebus capte, & sunt per se separate. Ex his aut denudat intellectus ipsum vnũ indiuisibile, qd est principium numeri. Intellectus. n. non intelligit aliquid esse indiuisibile per aliquã re eius, nisi perciperit ipsum habere aliquid indiuisibile absolute. quæ admodũ nõ intelligit diuam vnus rei ab alia, nisi postquam intellexerit

De Vno.
s. Metaph.
7. vsq; ad 13.

rit

Aritmetiam absolutam & cum intellectu iterat ipsum vnum absolutum, generat quantitatem discretam absolute, & est ipse numerus. & quicquid connumeratur, patitur numerum, mediante numero absoluto, cum non concipiatur de ipsa unitate & vno nisi hæc, quia non comprehenditur in prima cogitatione de ipsa unitate præter hæc, quæ ab alijs rebus capiuntur, & de se sunt separatæ. & ideo dicitur in definitione unitatis numeralis quod ipsa est, qua dicitur de vnaquaque re quod est vna. Et de his rebus aliquæ continentur per locum suum circūdantem eas, & est famosior vniu: aliquæ aliæ vniuntur per sua extrema tantum, & sunt contigua ipsa: aliæ vero conceptu tantum, & hoc modo continuum patitur numerum. Vnum igitur numero in his rebus significat res, quæ sunt extra essentiam suam, & vltima accidentia consequentia eas in imaginatione inquantum sunt indiuisibiles, & per hunc modum generatur in conceptu ipsum vnum, quod est principium numeri. Nam, cum intellectus denudat ab his particularibus istam rem indiuisibilem in duo particularia, vel

Cplura, illud erit illud vnum, quod est principium numeri. & quoniam iterat ipsum ipse cogitans, generatur numerus. Et per hunc modum ingreditur numerus ex omnibus decem prædicamentis genus quantitatis, & vnum erit eius principium. est n. Numerus aggregatio unitatum sic se habentium, & mensuratio. quoniam numerus mensuratur per vnum, propter quod est ipsa mensura consequitur res, in quibus inuenitur principio & naturaliter, scilicet eius indiuisibile, & est primum in genere qualitatis, & ge-

nere quantitatum, sed vulgus non cognoscit de ipso vno, plus quam istud. In hac tamen arte fit vnum synonymum ad ipsum ens. & ex hoc est ipsum vnum numero, per quod quicquid significatur indiuiduum, quod non potest diuidi inquantum est indiuiduum, ut cum dicimus vnum hominem, & vnum equum. Et ferè propinquum huic rei dicitur aliquod temperatum ex pluribus rebus esse vnum, ut oxymel compositum ex aceto & melle. Neque hoc est simile unitati, per quam dicitur continuum esse vnum, quia continuum non diuiditur in partes terminatas numero naturaliter, quæ admodum oxymel. separatio quoque magnitudinum continuarum est quid egrediens ex ipsismet. quod tamen non ita euenit in separatione temperati ex eo, a quo fuit temperatum. Neque iste modus est intrinsecus in rebus compositis ex pluribus vna re. nam partes compositi reperiuntur actu in ipso composito, sed non est sic de partibus oxymelis. & est manifestum quod quoniam hic per vnum, intelligimus vnum indiuiduum, quod significatur per ipsum separatio indiuidui in essentia sua & quiditate, non separatio alicuius rei extra essentiam suam. ut si dicimus quod ista aqua demonstrata est vna numero, quia separatio in hoc exemplo est per accidens in aqua. & ideo remanet eadem aqua tam separata quam non separata, eo modo, quo accidentia solent accidere vnum post aliud alicui subiecto præter hoc, quod transmutetur in se.

Et hinc fuit imaginatus Auicenna quod vnum numero significat accidentem in substantia, et reliquis rebus separatis: & quod ipsum non potest significare sub-

meri
initio.

Auicenna
dictum.

sub-

Epitomes in Libros Metaphy.

G substantiam alicuius rei, i. separationem, quæ non sit addita ipsi substantiæ. & hoc, quia ipse credit q, si concederet vnum numero significare separationem, quæ est accides in accidente, & substantia in substantia, tunc numerus esset compositus ex accidentibus & substantijs, & nõ intraret sub vno predicamento, longe minus q, ingreditur sub predicamento quantitatis. & hoc est falsum. Dixit. Et adhuc, si ponamus ipsum significare substantiam tñ, sequeretur ex hoc aliud falsu, videlicet q, substantiæ quiescerent

H super accidentibus. Sin autẽ, quomodo dicemus q, indiuiduum accidentis sit vnum numero? Errauit tñ in hoc, quia ipse admiscuit accidentia in sequentia rem fm intellectum cū accidentibus in sequentibus ipsam fm esse: & putauit vnũ dici vniuoce de omnibus decẽ prædicamentis non fm prius & posterius, & q, est vnum numerale. Hoc autẽ melius declarabimus, qñ de vno & multis faciemus sermonem. Quandoq; dñ vnũ numero in hac arte de substantijs separatis. & tandem plus conueniteis dici vnum numero q

I alijs: quia sunt indiuisibiles fm qualitatem, quemadmodũ diuiditur indiuiduũ in materiam & formã: neq; et fm quantitatem, quemadmodum diuiditur continuum. Et iste modus vnitatis videbitur manifeste in fine q, similatur partim ipsi vni indiuiduali partim vni specifico. indiuiduali quidem, quia non predicatur de multis, neque dicitur vltro pacto de subiecto. similatur autem specifico, quia est vna res per se intelligibilis. Isti ergo sunt oēs modi, de quibus dñ vnum numero.

Dicitur autem vnũ de pluribus **K** numero, quinque, modis. Primo modo de vno specie, vt cū dicimus Socratem & Platonem esse vnum in humanitate. Secundo modo de vno genere, vt cū dicimus aliquod particulare hoĩs, & equi esse vnum in animalitate. Generis autem aliquod est propinquum, aliud vero remotum. & quotienscũq; est vnũ specie est vnum genere, sed non cõuertitur: & ipsum vnum genere appellatur vnum materia. Tercio modo dicitur vnum subiecto, plura definitione, vt perfectum & imperfectum. Quarto modo dicitur vnũ **L** proportionem, vt cū dicimus q, portio naturæ ad nauẽ, & regis ad ciuitatem est vna portio. Quinto modo dicitur vnum in accidenti, vt cū dicimus niuem & camphoram esse vnum albedine. Hæc igitur sunt omnia ea, de quibus dicitur vnum per se. Dicitur quoque vnum per accidens, cui opponitur per se dictum, vt cum dicimus, q, Medicus & Ædificator sunt vnum & idem, cū contingit vnum Ædificatorem esse Medicum. Sed hoc concipitur in rebus compositis, nõ autem in compositis: quando illud, quod est essenziale indiuiduo, nõ peruenit per accidens. Et postquam est ostensum quot modis dñ vnum in hac arte, non ergo latet te vnũ esse synonymum enti: & q, nõ refert in hac arte, vtrum queratur primum ens in quolibet genere entiu, & præsertim in genere substantiæ, siue queratur vnũ primum in aliquo genere: sed q, percipiat principium, in quantum est vnum, præter hoc, qd percipiat ipsum in quantum est ens. Et ideo istud nomen

vnum

spugnatio

A vñum dicitur analogice de ipso pri-
mo indivisibili in quolibet genere.
Convenientius autem est ipsum ef-
se primum, ex eo qd est causa, ad vñu
in substantia: & in quantum mēsu-
rat, vñum in quāitate numerali &
vñum numero. & siue fuerit indivi-
sibile fm formam & diuisibile secū-
dum quantitatem, vt homo vnus &
equus: siue fuerit indivisibile quan-
titate & forma. & hoc est duplex,
quia vel habet positionem, & est pū-
ctū: vel non habet positionē, & est
ipsum vñum vniuersale, quod est
principiū numeri, prolatū naturali-
ter in oib⁹ numeratis. nā quodlibet
aliud præter ipsum profert per simi-
litudinem, sicut sunt ipsæ mensuræ,
& lapides ponderum librarū, & cæ-
tera alia. Scire autē debes qd istud no-
men vñum quatuor complectit⁹ ge-
neribus, s. vñum cōtinuitate, & vñū
quod est totum & perfectum, & pri-
mum simplex i vnoquoq; genere,
& vñum vniuersale dictum fm pri⁹
& posterius, vel analogice de omni
eo, quod numeratur hic de hac re.

De eodem
s. me. r. ca-
pit. com.

Idem dicitur tot modis, quod dē
vñum. Nam aliquod est idē nu-
mero, vt in habentibus duo nomi-
na. sicut cūm dicimus Iacob est Is-
rael, & tandem quando vna res per
duo signa significat. Aliquod aliud
dicitur idem proportionē, & subie-
cto, & accidente, quorum omnium
exempla iam præterierunt. & totū
hoc est ex diuisione rei, quæ dicitur
per se: quod quidem intenditur in
hac arte & in alijs. Aliud vero est p
accidens, de quo fiet mentio, vbi de
terminabit de eo, quod est idem p
modum cōseruationis, vel deter-
minationis. Est & aliud idem spe-
cie, vt cūm dicimus tu es nos in hu-

manitate. Datur & idem genere, vt
cūm dicimus, qd iste equus est iste
afinus in animalitate. Idem etiam
est per accidens, vt cūm dicimus qd
ficatorem esse medicum, quādo ac-
cidit ipsum esse medicum. Idem au-
tem specie, quando est in substantia
dicitur, sicut & in qualitate dicitur
simile, & in quantitate dicit⁹ æquale.

Simile vero dicit⁹ multis modis.
Vno modo de superficie⁹, qua-
rum quilibet anguli sunt æquales,
& earum costæ sunt proportiona-
tæ. Dicitur & de corporibus homo-
geneis habentibus figuras similes:
& sunt quorū superficies sunt æqua-
les numero, & similes in figuris. Di-
citur quoque de rebus, quarum for-
mæ secundum possibilitatem earū
sunt idem: vt duo rubea æqualia in
rubedine. Dicitur etiam de illis re-
bus, quarum vna duarum est mino-
ris passibilitatis, q̄ alia: vt duo rubea
quorum vñum sit minoris rubedi-
nis. Nonnunquam etiam dicitur
de rebus, quæ communicant in mul-
tis affectibus: vt cūm dicim⁹ stāgnū
esse simile argento, & plumbo.

De Simili.
4. me. r. ca-
pit. cō.

Per opposita significātur illæ
quatuor species enumeratæ in
libro prædicamentorum, quas iam
sciuisti per suas descriptiones ibi,
quæ scilicet sunt affirmatiuum & ne-
gatiuum, & contraria, & relatiua, &
habitus & priuatio. Veruntamē no-
men contrarij quandoque dicitur
communi⁹, q̄ fiat ibi. Nam iā fuit
dictum ibi quod contraria in illo lo-
co sunt verē sub eodem genere. Di-
cuntur tamē contraria per modū
similitudinis ea, quæ non coniun-
guntur in eodem subiecto simul, li-
cet differant genere. Quandoque
etiam dicuntur contraria largo mo-
Metaph. cū cō. Auer. 22 do

De Opposi-
tis. s. me.
F
g. carere cō
men.

Epitomes in libros Metaphy.

Gdo de his, quorum vnum est causa alterius, quæ habent inter se proportionem, vt quod sint agentia coru, vel patientia ab ipsis, tandem proportionata illis.

De Priuatione, s. me.
te com. 27

Priuationis quoq; nomen dicitur pluribus modis, q ibi numerentur. Nam tres tantum species earum ibi connumerantur. Vna est q non inueniatur in ea re, in qua solet inueniri,

in ea, præter hoc q possit inueniri in futuro, vt caluities & cæcitas. Secunda, q cum hoc possit inueniri in futuro, vt nudus & pauper. Tertia, q non reperitur in subiecto, in quo solet reperiri eo modo, quo solet in eo reperiri, vt tortuositas oculi, & depriuatione membrorum. Aliorum vero modorum, quos nomen priuationis significat præter istos, quidam est q nõ reperitur in reali qua id, quod solet inueniri in ente absolute: vt cum dicimus de Deo q est immortalis, & incorruptibilis.

H Quidam alius est q non reperitur in aliqua re id, quod solet inueniri in suo genere: vt cum dicimus q alius non est rationalis. Aliquis alius est, q non inuenitur in re, in cuius specie solet inueniri: vt cum dicimus q feminam non esse marem. Est & aliud modus, scilicet q non reperitur in ea re, in qua solet inueniri in alio tempore: vt cum dicimus puerum non esse doctum.

De Diuersitate, s. Met.
car. 26.

Diuersum dicitur modis oppositis illis modis, de quibus dicitur ipsum idem. nam aliquod est diuersum numero. Aliud est diuersum specie. Aliquod aliud est diuersum genere. Quoddam vero est diuersum proportionem, & diuersum etiam subiecto.

Differens autem discrepat ab ipso diuerso. qm aliquid est diuersum per essentiam suam, sed est differens p aliquid in eo existens. & ideo oportet vt differens differat p aliquid, & transmutet p aliquid.

De Differentiis, s. Met.
car. 26.

Quoniam ens diuiditur in potentiam & actum, consentaneum igitur est vt contemplerur quomodo dicitur potentia & actus. Et dicamus q potentia dicitur multis modis. Vno modo dicitur de potentijs rerum mouentium aliud, in quantum sunt mouentes aliud, siue fuerint huiusmodi potentie naturalis, aut intellectuales. vt calor, qui calefacit & medicus sanat, & vniuersaliter omnes artes actiue. Alio modo dicitur de potentijs, quæ ab alijs solent moueri, quæ potentijs mouentibus opponuntur. Et dicitur de omni eo, quod habet in se principium motus. & in hoc distinguitur naturalis ab arte. Nonnunquam dicitur potentia de bona actione. & sic dicit q aliquis habet potentiam ad loquendum & ambulandum, & cætera alia quibus aliquis homo denominatur potens ad aliquid. Quandoq; etiam dicitur de omni eo, quod difficile patitur, agit tamen facile, vt in prædicamento qualitatis dictum fuit. Et nonnunquam vtuntur Geometrie nomine potentie alijs modis præter istos. dicunt enim ipsi q talis linea est potens super talem lineam, quando mensuratur eius quadratum super quadratum illius. De omnibus autem his dicitur nomen potentie modo similitudinis. Sed nomen potentie, quod plurimum fit in scijs, & manifestius apud Philosophos, est illud, quod est aptum inueniri post hoc in actu, & talis est potentia,

De Potentia, & Actu & Impossibilitate, s. Met.
te. com. 27

L

M

ria,

Atia, quæ dicitur de materia. &, ut diximus, convenientius dicitur de ea nonien potentia. nam quicquid numeramus de rebus, de quibus dicitur nomen potentia, si animadueras, inuenies eas dici secundum huiusmodi similitudinem. Nam dicimus habitus & formas esse potentias, propterea quia quandoque agunt, quandoque vero non, ac si sint similes rei, quæ in potentia. Sic etiam cum dicimus aliquid habere potentiam ad aliquid, intelligimus dispositionem bonam: & sic videtur res se habere in omnibus. Et quandoque dicitur quod

B partes rei sunt in re in potentia. & hoc dupliciter, quia vel partes, quæ sunt ratione qualitatis, & sunt materia & forma: vel propter quantitatem, & istæ quando sunt partes continuæ, sunt pura potentia, sed, quando sunt in actu in ipsa re, tamē sunt inuicem alligatæ vel coniunctæ, tunc nomen potentia dicitur de eis secundum posterius. Et propinquum huic est, quod partes indiuisibiles sunt in composito iuxta opinionem tenentem hoc. Et istius veræ potentia, aliqua habet impediens extra prohibens ipsam: & hæc potest exire ad actum, & non exire, ut indumentum, quod comburetur. alia est quæ non habet prohibitentia extra: & hæc de necessitate exire ad actum, ut situs celestis, qui reperitur quandoque in potentia, quandoque in actu.

Ens autem.

Ens autem in actu est illud, quod non est in potentia. & eius genera sunt tot, quot sunt rei, quæ in potentia, & utraq; sunt iuxta numerum generum prædicamentorum. Potentia quoque: est aliquo modo priuatio: sed est de speciebus priuationis, quæ id, quod priuatur ea, solet habere.

Et postquam fuit declaratum quod **D** modis dicuntur potentia & actus, Impotentia ergo dicitur tot modis, quot dicitur potentia. Impotentia quoque, diuiditur, iuxta diuisionem specierum priuationis. Aliqua tamen est quoddam necessarium, ut cum dicimus diametrum quadrati esse impotentem ad costam. Alia vero est quoddam possibile, ut cum dicimus puerum esse impotentem ad ambulandum.

Perfectum dicitur multipliciter. Primo, extra quod impossibile est aliquid accipere, ut cum dicimus mundum esse perfectum. & prope hoc dicitur de circulo, quod est perfectus: quia impossibile est quicquam addi, & minui in eo. Dicimus tamen lineam rectam esse imperfectam, quia potest ei addi & minui, ipsa existente adhuc linea. Et similiter etiam dicimus corpus esse perfectum, quia nihil inuenitur diuisibile in plures dimensiones quam corpus. & dicimus lineam & superficiem esse imperfectas, quoniam linea diuiditur in tantum dimensionem, & superficies in duas. Dicitur quoque, quod tria sunt numeri perfecti, quia habent principium & finem & medium. & hoc est propinquum primo. Et dicitur perfectum de omni eo, quod est nobile in suo genere. ut cum dicimus Medicum perfectum & Musicum perfectum. & hoc modo dicitur de entibus, quando nihil sue perfectionis deest, quod ipsa sunt perfecta. Et quandoque transumitur hoc per modum metaphora ad mala, & dicimus latronem perfectum, & mendacem perfectum. Dicitur quoque perfectum de rebus, quæ cum hoc, quod perueniunt ad suam perfectionem;

De Perfecto. 4. Me. 1. com. 22. E

Epitomes in libros Metaphy.

Gest etiam illud perfectum de se nobi-
le. & hoc modo dicimus res separa-
tas etiam perfectas, & omnia causa-
ta esse imperfecta. Et cui maxime
conuenit hoc nomen perfecti secun-
dum hunc modum est ipsum pri-
mum principium, quoniam ipsum
est causa vniuersi, & non causatum
ab aliquo. nam, cum ipsum habeat
suam perfectionem de se, illa vero
acquisierunt eorum perfectionem
ab ipso, ipsum ergo est magis in vl-
tima perfectione. Et dicitur perfectio
largo modo de aliquo habente pro-
portionem ad vnamquamq; re, cui
H attribuitur perfectio.

Per totum significant id, quod
continet omnes partes, extra qd
nihil inuenitur, & vniuersaliter est
synonymum ad id, quod significat
nomen perfecti in primo modo sua-
rum significationum. & per hoc di-
cimus corp⁹ diuidi in omnes dime-
siones. Et nomen totius dicitur
vniuersaliter duobus modis. vel de
continuo, & est id, quod non habet
partes in actu: vel de discreto. Et hoc
etiam dupliciter, vno modo de eo,
cuius partes habent positionem ad
se inuicem, sicut sunt membra orga-
nica. Secundo, de eo, cuius partes non
habent ad se inuicem positionem, si-
cut numerus & literę. Nisi qd ipsi ap-
propriant primum modum, qui di-
citur continuatio nomine totius, &
secundum nomen aggregati, quod
dicitur de discreto.

Partes dicuntur dupliciter. Vno
modo ex parte quantitatis tan-
tum, ex quibus aliquę mensurant
rem, aliquę vero non. quędam etiā
sunt in re in actu, quędam vero non.
nonnullę etiam sunt similes, aliquę
vero dissimiles. Secundo modo si-

gnificat nomen partis id, in quod di-
uiditur res ratione qualitatis & for-
mę. & hoc modo dicimus corpora
constare ex materia & forma, & de-
finitionem ex genere & differētia.

Imperfectum autem dicitur ratio-
ne qualitatis multis modis. Scili-
cet de illo, quod non est perfectum,
vt cum dicimus Musicum imperfec-
tum. Et dicitur de eo, cuius perfec-
tio in se non est nobilis, licet fuerit
perfectus in suo genere. & hoc mo-
do dicimus cętera entia esse imper-
fecta respectu primi principij. Sed
imperfectum ratione quętitatis non
dicitur quomodocunq; acciderit:
immortalis res debet esse de his, quę
habent partes alligatas inuicem, &
q non sit ex similibus partibus, &
q cum hoc etiam habeat naturali-
ter id, quo caret, & quod non aufe-
rat substantia illius rei per defectū
eius, nam per id, quo ablato aufert
substantia rei, non debet dici aliquid
imperfectum. & fm hunc modum
dicit metaphorice imperfectū de re-
bus artificialibus. Superfluum vero
(seu additum) dicitur opposito mo-
do ipsius imperfecti.

Prius & Posterius dicitur quin-
que modis. Primo prius tempo-
re. Secundo pri⁹ ordine a principio
determinato. & hoc siue in oratiōe,
siue in loco. Tertio prius dignitate.
Quarto prius natura. Quinto mo-
do prius causa. & iā notificaui in li-
bro pdicamentorū id, quod signat
quęlibet harum partiū, & non est
repetendum illud. Et qnq; dī prius.
Sexto modo, ē prius nouitia: qā nō
quodcunq; est prius cognitione, est
prius secundum esse.

Hęc sunt duo nōsa synonyma
q dnr de quatuor causis, quę
sunt,

De Imper-
fecto. s. m.
t. com. 12.

De Priori
& Postie-
riore. s. m.
t. com. 16.

De Parte.
s. m. t. c. 30

Quid ē
causā, q dnr

Cl. q. Hy-
lu Arabic
di, & sunt
synonyma
s. Met. 1. c.
24. j.

A sunt, scilicet materia, & forma, agens, atq;
finis. Et quoniamque dicitur per modum simili-
tudinis de rebus proportionatis his
causis, ut alibi iam diximus. Sunt & ip-
sarum causarum aliquae propinquae,
aliquae remotae: aliquae per se, quae-
dam vero per accidens: & nonnullae par-
ticulares, aliae vero universales: quaedam com-
positae, aliquae simplices. Et de una-
quaque harum partium aliquae sunt actus,
aliquae vero potentia. Causarum ad-
huc, quaedam sunt in ipsa re, scilicet materia, &
forma, quaedam vero extra, ut effici-
ciens, & finis.

De Mate-
ria.

Materia autem dicitur diuersimode.
Nam quaedam est materia prima, quae est
imperceptibilis. Quaedam vero habet
formam, scilicet elementa quatuor, quae
sunt materia corporum compositorum.
Et hoc genus materiae est duplex.
Unum est hoc, quod diximus, de cu-
ius proprietate est quod non corrumpitur
eius forma totali corruptione adue-
niens alia forma, immo inest ei for-
ma materiae mediocri quodammodo, ut
fuit declaratum hoc in libro de Ge-
neratione & corruptione. Secundum
est illud genus, in quo remanet for-
ma materiae, adueniens alia forma:
ut est dispositio, quae inuenitur in quibus-
dam corporibus simularum par-
tium ad recipiendam animam. hoc tamen ap-
propriat nomine subiecti. Nonnun-
quam etiam dicitur quod partes compositi ratio-
ne quantitatis sunt materia compo-
siti, & secundum hunc modum ponentes par-
tes indivisibiles appellant eas nomine
materiae. Isti ergo sunt modi, quibus
dicitur materia in Philosophia.

De Forma

Forma est dicitur multifarie. Vno mo-
do de forma corporum simplicium non
organicorum. Secundo modo de formis
corporum organicorum, & sunt ipsae
animae. Tercio modo de formis corpo-

rum coelestium, quae quidem simulant partem
simplicibus, eo quod sunt non organi-
ca, & simulant organicis, ex eo quod sunt
mobilia ratione illarum. & hoc totum
fuit declaratum in secunda Naturali. Quoniamque
etiam dicitur forma de qualitate, & quan-
titate aduenientibus ipsi mixto, in-
quantum est mixtum. & per hunc mo-
dum discrepant inter se formae cor-
porum simularum partium, & acqui-
runt suas proprietates. Vt est diffi-
cile corrumpi, quod quidem inest ip-
si auro, & aliae proprietates praeter istas.

Prinzipium dicitur de omni eo, quod dicitur
causa. Et quoniamque dicitur de eo, vnde
de incipit res moveri, ut aliqua via,
quae est principium ambulationis. Et non
nunquam dicitur principium id, ex quo se-
quitur generatio rei: ut doctrina exem-
pli gratia, in qua quoniamque non incipit a
prioribus secundum naturam, sed a facilio-
ribus. Et quicquid dicitur principium prae-
ter dictos modos dicitur per viam simili-
tudinis alicuius horum modorum:
ut cum dicimus praemissas esse prin-
cipia conclusionis, quoniam hoc transfer-
tur ad illud, vel ex eo quod sunt efficien-
tes conclusionis vel materiae.

De princi-
pio. s. Met.
1. com. 1.
g

Elementum dicitur primo de eo, ad quod res
resolvitur ratione
formae. & per hunc modum quatuor
corpora, scilicet Ignis, Aer, Aqua, & Ter-
ra, dicitur esse elementa ceterorum cor-
porum compositorum. Et quoniamque dicitur
elementum de eo, quod creditur esse mi-
nima pars rei, ut credunt ponentes
atomos. Aliquando etiam dicitur quod vniuersa-
lia sunt elementa particularium, iux-
ta opinionem credentium ipsa esse
principia rerum. & quod est vniuersa-
lius debet esse magis elementum.

De Ele-
mento. s. m.
1. c. 4.

Necessarium dicitur illud, sine quo
impossibile est ut res sit. & hoc
ratione materiae, ut cum dicimus quod

De Neces-
sario. s. m.
te. com. 6.

Epitomes in libros Metaphy.

A V E R R O I S

EPITOMES IN LIB.

M E T A P H I S I C A E

A R I S T O T E L I S

T R A C T A T V S I I.

De Natu-
ra. s. Met.
com. s.

C animal sanguineū necessario respi-
rat. Qñq; etiam dicitur necessariū
de violentia, quod quidem est con-
trariū electioni. & ideo poeta Græ-
ci referunt ipsum esse obnoxium,
& contristans. Et aliqñ dicitur ne-
cessarium de eo, quod impossibile
est aliter se habere. & fm hunc mo-
dum dicimus corpora cœlestia ne-
cessario esse æterna.

Natura dñ de quolibet genere
quatuor transmutationum, s.
generationis & corruptionis, & mo-
tus translationis, & augmenti, & al-
terationis. Dicitur adhuc de formis

H quæ sunt principia horum motuū,
q̄ quidem verius nomen naturę as-
sumunt, & præcipue q̄ ex his est sim-
plicior: nam organica potius debet
appellari anima, sicut est principii
incrementi. Et fm hunc modū au-
dies Medicos dicētes iam naturam
fecisse aliquid. intelligunt virtutem
regiūnam corporum, quæ est nutri-
tiua, quæ quidem licet sit organica,
est tñ apud eos simplicior, q̄ alię vir-
tutes, & ideo non possunt transferre
nomen naturæ ad virtutem cordis.
& iuxta hunc modum dicimus op⁹
naturale opponi rationali. Et qñq;

I transfertur nomen naturæ ad ele-
menta, ex quibus cōstat aliquid. &
sic dicimus naturam corporum si-
milarium partium esse ex aqua, &
igne, & cæteris simplicibus. Trans-
fertur quoq; natura ad oīa genera ma-
teriæ. Ipsa tandē dñ de oībus generi-
bus formarum, & materierum, &
transmutationum consequentium
ea. Postquā ergo puenimus ad id,
qd primo intendebamus, s. declarā-
tionem significationum noīum, de
cet modo procedere ad vnūquodq;
quæstionum huius scientiæ.

Am ostendimus q̄ ens Quopāsto
dñ multiplex: sed quod ī- Ens multi-
tēditur de eo hic, est id, pñt dicit.
quod significat decem 4. Met.

prædicamenta, quæ se habent velu-
ti spēs generis subiecti huius artis.

Manifestum autē est q̄ ens nō signi-
ficat ipsa fm purā equinocationem.
quia, si ita esset, non esset genus sub-
iectum huius artis, quæ est hæc: ne-
que darent hic prædicata essentia-
lia, in quæ diuidat diuisione prima,
vt cūm dicimus ens aliqd est factū,
aliquid vero in potentia, & reliqua
prædicata essentialia, q̄ hēt. Et appo-
sitio, cuius subiectū est nomen æq̄-
uocum, non hēt subiectū essentialē,
& hoc totum est manifestum apud
illum, qui in arte Logicali exercita-
tus est. Neq; etiam nomen entis si-
gnificat ipsa significatione vniuo-
ca quia, si ita esset, tunc decem præ-
dicamenta essent vnum genus, aut
sub vno genere, cūm tamen sensus
testetur ipsa esse diuersa & plura, li-
cet nonnulli Antiquorum fuerint
opinati ens esse vnum: sed fuerunt
ad hoc ducti, propterea quia dimise-
runt eorum contemplationem sen-
sui, & audierunt dicta sophistica,
i. fallentia, contra quos iam obiecit
Aristoteles in Primo libro Physico-
rum: & nos reuertemur ad ipsos qñ
de subiectis artium particulariū fa-
ciemus tractatum. Si ergo ita est to-
tum

5. diu. 1.

M

Atum hoc, vt diximus, & nomen entis non significat decem prædicamenta pura æquiuocatione, neq; vniuocem: non restat igitur qd significet ea, nisi aliquo modorum analogiæ, & sunt scilicet significationes nominum significantium plures res, quæ tñ referuntur ad vnā rem fm pri^o & posterius, vt ex ipsis apparet: vt cū dicimus aliqua, quæ Medicinæ attribuantur, esse medicinalia, & bello bellica. Et cum huius scientiæ (vt prædiximus) sit referre genera entium inuicem, ex eo qd aliqua earum est causa alterius, donec referant oēs ad

B suas causas vltimas, contemplari igitur debemus hoc in omnibus prædicamentis, & videre quomodo ad se inuicem referantur secundū esse, & quod ipsum præcedat aliud, & si detur aliquod prædicamentum, quo reliqua extent prædicamenta q̄le sit illud, & quo etiā substantet illud tale prædicamentum. Mox procedemus ad reddendas causas consequentium vniuersalium ipsorum, ex eo qd sunt entia, vt est potentia & actus & huiusmodi, & hoc totū vt possumus dare in ista prima parte huius scientiæ. Et id, quod restabit

C nobis de vltimis causis harum rerū differemus sermonem, donec declaratur hoc in secunda parte huius scientiæ. Et declarationes, quæ sunt de his rebus, sunt vltimum Logicalium, exercens dupliciter, vt diximus alibi dupliciter, vel scilicet ex eo qd sūt instrumenta, & methodi, & regulæ dirigentes intellectum, & custodientes ipsum ab errore, & hoc est proprium officium illorum: vel ex eo qd accipiuntur illæ res, quæ ibi fuerunt declaratae tanquam pars artis

demonstratiuæ, & vtuntur illis in alia arte tanquam præsupposito, & radice supposita, eo modo, quo solent artes demonstratiuæ communicari in hoc, qd aliqua earum vtunt eo, quod in alia scitur per demonstrationē. sicut exempli gratia assumit Astronomus Mathematic^o à Geometra qd semidiameter sit æqualis costæ sexagonæ.

Postquam ergo declarauimus in attentionem huius partis huiusmodi speculationis, & modum propositionum, q̄ sunt in ea, incipiam^{us} loqui de ea. Dicam^{us} q̄ iam in libro prædicamentorū fuit dictum qd prædicamentorū vniuersalium sunt duo genera. Vnū est, quod notificat de indiuiduo substantiæ quiditatem, & essentiam eius, & qd vniuersale, qd est communis in hoc, est prædicamentum, quod dicitur substantia. Aliud vero est, qd non notificat de indiuiduo substantiæ quiditatem & essentiam eius: sed, si notificat aliquid, illud non est substantia, & vniuersaliter quidem est in subiecto. & ideo in ei^{us} definitione dicit^{ur} qd est illud, quod dicit^{ur} in subiecto. de substantia vero dicitur, qd ipsa est, quæ dicitur de subiecto. Et id, quod est cōius in hoc inter vniuersalia, sunt nouem genera accidentium, q̄ ibi numerant^{ur}, scilicet quantitas, qualitas, relatio, vbi, qñ, situs, habere, agere, pati. His igitur sic stantibus videtur vniuersaliter qd prædicamentum substantiæ sit p se stans, & qd non indiget, ad eius esse aliquo prædicamento accidentis, & qd prædicamenta accētis indigent ad eorū esse ipsa substantia, & sunt causata ab ipsa. Cōsentaneū ergo est indagare quomodo res se habeat in quolibet prædicamento.

Subas om
niū enū
aut. et p
mā. 7. me.
et. & ide.

Res, q̄ de
clarant^{ur} in
arte Logi
cali, exer
cent duplici

Epitomes in libros Metaphy.

G Et dicamus, q̄ apparebit paulopost q̄ substantia assumitur in definitione trium prädicatorum, quæ sunt Vbi, Situs, & Habere, & hoc patet ex eorum definitionibus. nã in definitionibus omnium istorũ apparet corpus, vt cum dicimus q̄ ipsum vbi, est proportio corporis ad locũ. & simili modo res se habet de situ, & de habere. Prädicamenti vero ipsius Agere & Pati, illud quidẽ, quod est in substantia manifeste patet. illud vero, quod est in quantitate & qualitate, res se habet veluti de ipsismet prädicamenti quantitatibus

H & qualitatibus, & præcipue prädicamentum pati. quia pati in quantitate est semper substantia nutrimenti augẽtis, & corpus mouet aliud corpus in loco. in qualitate vero est accidẽs sicut corpus calefieri. In definitionibus vero ipsorum quatuor prädicatorum, videlicet Quantitatis, Qualitatis, Relationis, & Quando, licet non appareat prädicamentum substantiæ, nihilominus iã fuit ostẽsum ipsa indigere pro esse suo ipsa substantia. De prädicamento nãq; relationis res manifeste patet q̄ nõ potest separari à substantia. Neque

I est eius subiectum tantũ, sed facit sibi subiectum reliqua prädicamenta. vt duplum & dimidium existẽs in quantitate, & sursum & deorsum quod est in vbi. Sicut et de proximo apparebit, q̄ est accidens, & q̄ non potest separari à materia, præsertim à substantia. Aliter enim inueniret passio absq; patiente, vel figura sine figurato, aut habitus sine habẽte habitũ, vel dispositio sine disposito. & hæc quidẽ sunt quatuor genera famosa ipsius qualitatis. De prädicamento vero quantitatibus non vñ dari rõ

manifesta, q̄ indigent substantia, & præsertim discreta, itidẽ & continua quantitas, licet videamus q̄ vna species eius est corpus, in cuius definitione fuit dictũ q̄ diuidit in tres dimensiones. Et p̄p̄ea fuerunt opinati aliqui q̄ dimensiones essent substantiæ, & q̄ notificant de indiuiduo substantiæ quid est. & iã indu-

Cõtra ostendentes dimensiones esse substantias

xit hmoi speculatio aliquos hões credere quãtatem separari, & sunt illi, qui dicunt subiectũ Mathematicæ separari. Et nos dicimus q̄ de se primo apparet q̄ dimensiones non notificant de indiuiduo substantiæ quiditatem suã, & q̄ qñ p̄ eas denominat aliquod indiuiduum substantiæ denotatione essentiali, tũc sp̄s illius indiuidui, vel eius genus sumitur in ei⁹ definitione eo modo, quo capiunt subiecta, scilicet accidẽtium, vel genera subiectorum eorũ in suis definitionibus & hmoi denominatio non erit accepta in definitione illi⁹ indiuidui eo modo, quo accipiunt prædicari, quæ sunt causæ subiectorum in suis definitionibus: vt si, exẽpli gratia, dicamus hõem, atq; multa alia animalia esse quãtum aliqd, quia vnumquodq; istorũ habet de terminatã magnitudinem. & tandẽ

M est manifestum q̄ dimensiones sunt posteriores ipsò animato, & q̄ anima & animatum præcedunt eas: & sicut etiam vident alia entia naturalia præcedere dimensiones, quas existimamus ea habere. Hæc autẽ sunt oĩa in diuidua substantiæ, quia quodlibet indiuiduũ substantiæ, vel est aiatũ, vel naturale. Sed sermo de genere communiori, quĩueniat in substantia qd sit, & utrũ illud sit ipsummet corp⁹, vel aliquid cui accidat corp⁹, & si aliquid sibi acciderit, quidnam sit

A sit illud, cui corporeitas accidit, ostēdetur qñ declarabimus quā nā sint principia substantiæ sensibilis, & quale sit esse ipsarū specierum, & generum, & demum vniuersaliū. Illi autem, qui dicunt q̄ datur quātitas separata, si intelligunt quantitātē existentem in sensibilib⁹, iam fuit ostēsum in scientia Naturali q̄ impossibile est materiā primā denudari ab ipsa, quemadmodum est impossibile ipsam denudari à forma. nam, si ita esset, tunc daretur aliquod indiuiduum substantiæ nō habens quātitatem. quod est falsum. fuit quoq; **B** ostensum in scientia Naturali, vbi de vacuo tractat⁹, q̄ impossibile est dimensionem esse separatā. vbi etiā fuit declaratum q̄ tempus est ī subiecto, quod est, s. corp⁹ cœleste. Hīc habetur q̄ prædicamentum Vbi, cōsistit in substantia. nā res attribuit tempori ex eò, q̄ est trāsmutabilis, vel quia existimatur esse transmutabilis, & ipsum trāsmutabile est de necessitate corpus, vt in scientia Naturali fuit declaratum. Numerus vero, qui est de quantitate discreta, cū nihil aliud sit q̄ aggregatio vniatū vt solet definiri, & diximus in præteritis q̄ significat vnitates primo de re vniuersali, quam intellectus accipit ex rebus prouenientibus à distinctione rerum, & loco earum, & extremitatibus illarum, & demum ex rebus, quæ sunt extra essentiam rerum, & ideo est de necessitate accidens. Nos autem ostendemus in futurum q̄ rectius debet dici q̄ sit operatio animæ, q̄ sit aliquid existē. Ex his igitur patet q̄ impossibile est aliquod nōem prædicamentorū posse separari à substantia. Ipsa tamen substantia præcedit ipsa prio-

ritate causæ ad causatum suū. Neq; habet istam prioritatem tñ super accidentia, immo & prioritatē temporis & notitię. substantia enim notior est accidente. Iam autem fuit dictum quor modis dī prius & posterius. Sed vtrum detur præter hāc quantitatem sensibilem aliqua quātitas separata, quæ sit subiectū artis Mathematicæ, vt imaginatus fuit Anaxagoras, de hoc inuestigabitur, qñ de verificatione artium particulinum tractabit⁹. Sed quomodo se habeant hæc nouem prædicamenta in ipsa substantia, vtrum ordinatim, ita q̄ aliqua eorum sint veluti causæ, ob quas alia insunt substantiæ, aut eodem modo insint ipsi, ita q̄ aliqua eorum non præcedant alia, hoc est manifestum, s. q̄ vnū præcedit aliud in substantia: vt quantitas, quæ quidem videtur esse prima inter cætera, quæ præcedit in substantia, cum non reperiatur quantitas nisi in corpore. Neq; etiam locus, nisi in aliquo corpore, in quantum est corpus. Neq; situs, nisi in locato. Neq; actio vel passio, nisi mediante situ & vbi. & hoc totū apparet ex dictis in scientia Naturali. Similiter etiā ipsum habere non inuenitur in aliqua re, nisi postquam fuerit corpus & habens vbi, & situm. Non tñ est impossibile q̄ reperiant⁹ duo eorū obtinere eundem gradum, vt qualitas, & vbi, quia non vñ vnum istorum præcedere aliud iuxta suum esse in substantia.

C Vm ergo ex mō dictis appareat q̄ nouē prædicamenta insunt substantiæ, & cū hoc ēt fuit declaratum q̄ aliqua ipsorū pcedunt aliqua alia in substantia, cōsentaneū ēt scrutari nunc de elementis substantiæ, & de

D ad cætera prædicamentā. 7. Met. te. 4.

De ordine prædicamentorum r. spec. su. substantiæ.

E

F

De seipso substantiæ significatione. 7. meta. 5. & inde.

De prioritate substantiæ

Epitomes in libros Metaphy.

G de eius principijs: & tandē verū den-
tur principia existentia in substantia
sensibili, quæ præcedant ipsam. & si
dant, quænam sint, quia in hoc ma-
gna existit difficultas, & disceptatio
inter Antiquos. Hoc quoq; quæsitū
præcedit quæsitum illud, in quo quæ-
ritur verum detur substantia separa-
ta, quæ sit principium huius substan-
tiæ sensibilis vel ne. & si datur, quod
nam esse habeat. Dicamus ergo, ut
iam prædiximus, quod nomen substan-
tiæ ad plura se extendit. quod autē
est manifestius, & ab omnibus con-
cessum, est ipsum indiuiduū, quod
H non est in subiecto, neq; dē de subie-
cto, ut sunt singularia hoīs, & aia-
lium, & plantarum, & syderum, atq;
lapidum. & ideo conuenit nos inue-
stigare de principijs huius substan-
tiæ sensibilis. Opinio autē Antiquo-
rum, ut iam diximus, de eo quo con-
stat hæc substantia, sensibilis, & de
eius partibus quænam sint, est varia.
Nam quidam existimant ipsam esse
compositam ex partibus indiui-
sibilibus, siue finitis, siue infinitis.
Aliqui alij opinantur quod constet cor-
poreitate. & cum ipsa corporeitas
sit diuisibilis in dimensiones, ideo pu-
I tarunt dimensiones verius nomina-
ri substantiam. & quia cum dimen-
siones imaginantur resoluentur in
ipsasmet superficies, & hæc in lineas,
quæ etiam in puncta, ideo fuerunt
opinati quod puncta essent substantia.
Alij vero crediderunt quod ei⁹ vñia, q̄
de ipsa prædicantur, sunt eius principia,
& quod sunt res persistentes. Omnes deniq;
asserunt eam materiale. nonnul-
li tñ eorū dixerunt ipsam esse ato-
mos. alij vero dicebant ipsam esse
ignē, aut aerē, aut aliquid aliud, qđ
visum fuerat alicui Antiquorū. De

structio autē omnium harū opinio-
X num corruptarum iā fuit declarata
in scientia Naturali, vbi fuit propa-
latum quod oīa entia sensibilia constāt
ex materia & forma, ibidemq; fuit
ostensum quot sunt genera mate-
riæ & formæ. Ibi tñ tractabat de ip-
sistāquam de substantia transmu-
tabili, & tādē ex eo quod sunt principia
transmutationum. & propterea illæ
opinionēs corruptæ ibi adductæ sūt
hunc modum ibi impugnantur, qñ
sit sermo de partibus indiuisibilib⁹,
& aliarū opinionēs, quas Aristoteles
conat̄ destruere in ea scientia. Sed
in hoc loco speculatur de ipsis, ex eo **L**
quod sunt principia substantiæ, inquan-
tum est substantia, & similiter quod
habent de opinionibus corruptis se-
cundum hanc modum refellit hic,
ut qui putat quod vniuersalia substan-
tiæ sunt sua principia. aut qui credi-
dit substantiam sustentari dimen-
sionibus: licet de huiusmodi opinio-
ne possimus tractare duob⁹ modis,
scilicet in hac scientia, & in Physica, ut
fecit Aristoteles in Tertio de Cœlo.
Auicēna vero errauit in hoc valde, Auicēne
error.
cum putet Physicum nō posse ostē-
dere corpora constare ex materia &
forma, & quod Metaphysicus debet co-
nari declarare illud. Sed totius hui⁹ **M**
rei falsitas est p se manifesta apud
illum, qui vtranq; scientiam didicit,
scilicet Naturalem, & istam.

C Vni ergo ita sit, & fuerit decla-
ratum qualis sit consyderatio
huius scēæ de hoc quæsito, nostrum
igitur est contēplari de hoc a notio-
ri apud nos, quod scēt definitio. nā vnū
ex his, ad quæ se extendit nomē sub-
stantiæ, est ipsa definitio. Hinc est
quod audies quāq; aliquos dicere quod defi-
nitio notificat substantiā rei. proce-
dimus

Tractata
de definiti-
ōe. 7. me.
c. 10. & ista

Adimus quoque, semper à notiori apud nos ad notius apud naturā, ut in pluribus locis diximus. Et dicamus quod definitio, ut dixit, est oratio notificans quiditatem rei per essentialia, quibus consistit. Nam in arte Logicali fuit iam declaratum quod predicata sunt duplicia, scilicet vel per se, vel per accidens. Et quod illud, quod est per se, est etiam duplex. Vnum scilicet illud, in quo ipsa predicata sunt partes substantiæ subiecti, & ex his tamen conficitur definitio. Aliud vero est, ubi subiecta sunt de substantia predicatorum. ex his tamen non componitur definitio, cum sint res posteriores substantiis definiti. Et ideo, si consideremus hoc tamen hunc modum, apparebit ex minima consideratione quod indiuidua singularia habent partes priores seipsis, quibus extant. Quod quidem non inuenitur nisi substantiæ tamen. nam in definitione indiuiduorum accidentium inuenitur substantia, qua extant, & est præter ipsam. ideo non habent veram definitionem. neque etiam aggregatum ex substantia & accidente habet definitionem, quemadmodum habet aggregatum ex materia & forma, ut in futurum apparebit. Et ex hoc apparet manifeste quod in nullo prædicato ipsorum prædicamentorum substantia aliquod indiuiduum substantiæ: quia non notificat quiditatem indiuidui substantiæ, aut partem quiditatis, quæ sit quale, vel quantum, aut habens relationem, vel ubi, aut agere, vel pati, vel sic, aut habere. Hinc apparet differentia inter formas substantiales, & accidentia, licet utraq; sint in subiecto. Si ergo ita est, & fuerit propterea quod dantur partes substantiæ, quæ sunt priores ipsa, intelligemus igitur qualiter sunt hu-

iusmodi partes in ipsa substantia, & utrum versus accidunt ipsis, aut sint priora illis, ut putant qui ponunt ideas. Tandem considerabimus de omnibus consequentibus illorum, in quibus sunt indiuidua sensibilia aut partes rerum sensibiliū, & ex eo quod sunt intelligibilia & vniuersalia. quia iter hæc duo esse magna inest distantia. Et cum ipsa definitio quoque; habuerit plures partes, quale nam esse habeant huiusmodi partes in ipso composito, utrum in potentia vel in actu. Demum quoniam pacto dicimus definitum esse unum, cum habear plures partes in definitione. & notificabimus qualis sit proportio definitionum ad ipsa definita, & partium definitionum. Et huiusmodi consideratio est ferè cõis accidentibus & substantiis, si concedamus accidentia habere aliquas definitiones: licet tamen primum intentum huius negotii sit notitia substantiæ. Et ideo cõuenit nos primo tractare de definitionibus. Et dicamus quod definitio versus est primo, & in specie, vel per se prior in ipsa substantia, & quod, si inuenitur in alijs prædicamentis, est secundum posterius. Quia, si in reliquis prædicamentis reperiuntur predicata essentialia, ex quibus conficiuntur definitiones eorum, quæ admodum fit in substantia, nihilominus oportet et quod in eorum definitio ne reperiatur definitio substantiæ, quia non stant per se: & hoc siue in potentia propinqua, siue in actu. Ut in potentia, in illis prædicamentis, in quorum definitione non apparet eorum relatio ad substantiam, ut in præterito diximus: & preferimus si accipiantur abstracta per intellectum, & significetur per nomina in abstracto. ut albedo exempli gratia, quæ accipitur abstracta per intel-

Epitomes in Libros Metaphy.

G intellectum, dicimus ipsam esse colorem segregarium visus: & hoc magis de ipsa magnitudine & figura, sed si accipiantur per eorum nomina concreta, quæ quidem magis significant super ipsis, apparebit equidem substantia in eorum definitione. Et substantia apparet te vera in definitione accidentium in actu, in illis prædicamentis, in quorum definitione reperitur substantia, & tandem in accidentibus essentialibus, in quorum definitionibus inveniuntur sua subiecta, aut genera subiectorum suorum, ut similitas in

H naso, & risibilitas in homine. Hinc est quod huiusmodi nomina significant rem compositam ex accidente & substantia, & abstracta horum compositorum, ut dicit Aristoteles, vel non habebunt definitiones per additionem assumptam in definitione eorum & iterationem: nam qui definit similitudinem nasi, accipit in eius definitione definitionem nasi, & in definitione concavitatis assumptæ in ipso accipitur etiam nasus, ergo nasus accipitur bis. vel si quid habent hæc definitiones, illud erit modo posteriori substantiæ composi-

I tæ ex materia & forma, quoniam definitiones sunt compositorum.

Quopaso
dent vñ.

ET, postquam fuit declaratum quod omnia prædicamenta habent definitiones significantes quidditates eorum, & quod substantia habet veram definitionem & quidditatem, quæ est substantia. scrutandum igitur est, utrum quidditates rerum, & earum intelligibilia vñ sint ipsæ res separatæ eo modo, quo dicimus exemplar rei esse ipsam rem, & quod forma rei sensata est ipsum sensatum, aut aliquid aliud aliquo modo, scilicet

habeant esse extra animam, ut dicunt quæ ponunt ideas. Et dicamus quod vñ essentialia. quæ notificant essentialitatem rei singularis sunt idem cum tali singulari eo modo, quo diximus, scilicet a notificare substantiam ipsius singularis. Prædicata vero per accidentia non sunt idem. Nam quando contingit medicum esse ædificatorem, tunc quidditas medicinæ non est in ædificatore. neque; homo est homo albus. immo homini prædicatum est aliud à subiecto, contra quod fit in prædicatis essentialibus. Et, si ipsa vñ essentialia rerum non essent idem cum ipso singulari, id est ipsa subiecta, tunc quidditas rei non esset ipsa res, neque; quidditas ipsius animalis, exempli gratia, esset ipsum animal individuum. & sic tolleretur scientia, adeo quod non daretur aliud quidditabile. Sed qui ponunt huiusmodi vñ per se stare, & esse separata, oportet ut ponant ipsa esse aliquid aliud à rebus singularibus aliquo modo. Quod si ita esset, tunc sequeretur unum duorum, scilicet vel quod illa vñ non erunt harum rerum singularium intelligibilia, & sic non erit sufficiens apprehensio horum singularium, quod est contra id, quod dicunt, quia ipsi ponunt vñ separata, & dicunt quod sunt per scientiam: vel quod concedatur eis quod homini vñ notificant essentialitatem horum singularium, & per ipsa intelliguntur quidditates ipsorum. & si sic esset, tunc oporteret homini vñ separata, inquantum sunt extra animam, alio modo se habere quam quæ transmutantur ad se invicem extra animam. & oportebit etiam intelligere alia vñ: quia si res, quæ est extra animam, indigeret ad sui intellectum alia re extra animam, tunc sequeretur idem quod prius, & sic fieret processus

Accessus in infinitum. Vt tñ q nos nō indigemus ad intelligēdas quiditates rerum ponere vñā separata, siue sint, siue non sint. sed si sunt, nō valent ad intelligēdas quiditates rerum, neq; tādem ad esse sensibilibū. Sed vtrum talia vñā, ex quibus cōstat definitum, sint eterna, & intrāsmutabilia, & q si ipsa existerēt per se extra animam, vt dicunt, qui ponunt ideas, non valerent ad esse sensibilem, declarabimus hoc modo. Cum oē, qd generatur, sit aliquid, i. creatura & forma, & ex aliquo, i. materia, & ab aliquo, siue p aliqd, i.

Agens, & apparet et q in oībus generatis, siue à natura, siue ab arte ipsum agēs sit de necessitate aliud numero à passio, & q ipsum & passum sint idem quiditate & definitione, vel q sint proportionata. In pluribus autē rebus naturalibus & cōpositis res est manifesta: vt in animali gignituo & stirpe fructifera. nā ipsum generans prolificū, vel generat sibi simile in specie, vt hō generat hominem, & equus equum: vel erit sibi simile, & proportionatum, vt asinus, qui generat mulum. simili-
Cliter etiam apparet in simplicibus: nā ignis i actu generat ignē i actu.

Poterit tñ aliquis dubitare de animali generato spōte, atq; stirpe sic etiā orta, ignis quoq; qñ sit ex incēssione ferri, aut ex collisione lapidū. & tandem ex motu: Sic et apparet q dantur quēdā mouentia, quę nō sunt de genere mobilem. vt sperma, qd mouet sanguinē menstruū, donec conuertatur in embryonē, & calor accubatiōis mouet ouum, donec conuertatur in auem. Et dicamus q in pluribus horū generatorū apparet q perficiunt pluribus

vno mouente, vt pater, qui mouet sperma, & hoc mouet sanguinem menstruū. Illud ergo mouens, qd oportet necessario ēē ipsum & mobile idem quiditate, aut ēē proportionatum, & simile, erit vltimū mouens, cū ipsum det propinquo mouenti virtutē, qua moueat. vltimū autem mouens spermaris est pater: & ipse ouī auis: licet fuerit iam ostensum q non sufficiūt hęc sine principio extrinseco, sc. quę sunt corpora cōlestia, vt puta Arist. & est ipsa veritas: aut intellectus agens, vt imaginati sunt plurimi Philosophorū posteriorum, vt in scia Naturali fuit declaratū. Animalis vero spōte orti & stirpis, licet eorum generatio fuerit à motu syderum, calor quidē nō est mouēs vltimum in generatione. sed iā fuit ostensum q dat mouēs proportionatū sibi, qd pręstat sibi suā formā essentiālem. Verumtñ hmoi mouēs & mobile nō sunt idē quiditatiue, imo est immateriale, vt declarabit. In aīalibus vero & plātis sponte genitis vltimū mouēs est ipsa corpora cōlestia p virtutes aīaras influxas ab eis fm opinionē Arist. aut est intellectus agēs fm opinionē posteriorū. Putat. n. Arist. q trāsmutans & generās nō est nisi corpus, aut in corpore, i. virtus i corpore: & q actio, q est finis trāsmutationis, nō puenit nisi cū agente trāsmutationis: & q est imposse, vt agens trāsmutationis sit aliquid aliud ab agēte ipso finis trāsmutatiōis. Motus vero, qui generat ignē, agēs ipse nō est ipse motus. At agens vtriusq; illorū est idē genere, sc. calor diffusus in elementa à calore stellarū, & est ipsemet aer. Verumtñ ipse motus pręstat

De varijs
mouētib;
i rerū di-
uersarū ge-
nerationi-
bus.

E.

An vñā
sint quę-
rā.

Dubium.

Solutio.

Epitomes in Libros Metaphy.

- G** præstat prædispositionem, qua recipit subiectum formam ignis. Et tu potes experiri hoc cum bombyce, qui igitur à Sole per radiū cōuersum à vitro. nam non vñ q̃ radius habeat talem operationem nisi remotam cum motu. radius vero præparat aerem ad recipiendum calorem, quo bombyx igitur. nam aer non est ignis, vt fuit declaratū. Motus quoq; est quedā vita rebus naturalibus, & est velum extrahēs partes ignis existentis in aere in potentia propinqua ad actū perfectū. Hinc est q̃ euentatio auget substantiam
- H** ignis. Et per hoc potest persuaderi q̃ conseruans formā ignis existens in actū in concauo orbis Lunæ, sit quoquo mō ipse motus corporis cœlestis, vt in sc̃a Naturali fuit declaratū. Nam ibi fuit ostensum q̃ elementa respectu corporis cœlestis se habent veluti materia: & ideo non possunt stare sine ipso, quemadmodum est impossibile materiā primā esse denudatā à forma. corpus quoq; cœleste indiget aliquo modo ipsis, eo mō, quo indigēt formę ipsis materiēbus. Cū autem diximus rē generari à sibi simili specie & quiditate, vñ magis apparet in artificialibus q̃ in naturalibus. nā sanitas adepta ab arte medicinali in corporibus hoīum sit à formis sanitatis, q̃ est in anima. Similiter etiā forma domus facta ab edificatore in lapidibus & lateribus est forma habitā à forma existente in anima. Sed, quia hmōi forma de necessitate perficit̃ à pluribus q̃ ab vno agente. nā si est sanitas, oportet q̃ ibi sit euacuatio, ergo erit ibi portio medicine solutiuę: sequit̃ ergo de necessitate q̃ id, qd̃ est pri^o i sto-
- rū in aīa artificis, sit posterius tēpore in generatione. Hinc dñ q̃ principium cogitationis est finis operationis, & initium operationis est finis cogitationis. In rebus quoq; naturalibus vñ res ita se habere, & q̃ earū principia vltima sit concepcio p̃ intellectum. Aliter. n. vnde euenit eis q̃ sint ex sui natura aptę vt intelligant̃ à nobis? nā hoc est sibi quid essentiale & inherens naturæ carū. id autē, quod est essentiale alicui, puenit quidem ipsi enti à cā efficiēti de necessitate. Nihil autē dat, quo sensibile euadat intelligibile in potentia, i. qd̃ de sui natura est vt intelligatur, nisi ei^o generatio fiat ex intellectuali apprehensione: licet suū esse sensibile sit cōceptū à suis principijs sensibilibus, quemadmodū in artificialibus contingit. nā accidit rebus per artē confectis q̃ intelligantur ab illo, qui non operat̃ eas, p̃ p̃ea quia sunt ordinate ab intellectu, q̃ est ipsa forma existens in anima artificis: aliter. n. essent intellectę per accidens, & similiter et res se habet in natura, & in rebus nālibus. Hinc apparet generationem q̃ dant̃ formę separātę, q̃ sunt cā, ob quā ipsa substantia sensibilis est intelligibilis. **F** Præstant autem ipsi sensibili formā substantialem, qua sit intelligibile potentia per ipsam naturam, & p̃ corpora cœlestia, & tales formę sunt formę corporum cœlestium. & hoc est, qd̃ quærebant ponentes ideas, & non attigerunt ipsum.
- R** Euertamur autem vnde digressi sumus, & dicamus q̃, cū appareret vt diximus, q̃ id, qd̃ generatur, generatur ab eo, quod est idem specie, & quiditate, manifestum igitur est quod quiditas,

Cōpositū
nō formā
nec māt
generat.
7. Me. 11
& infra.

A ut quiditas est ingenerabilis & incorruptibilis. Si sit etiam & ipsa materia, non generatur ab agente. Generabile igitur & corruptibile est ipsum individuum compositum ex illis duobus, & est illud, quod est numero aliud a generante, sed sunt idem forma. Patet igitur quod forma & materia, in quantum sunt forma & materia, non sunt generabiles, neque corruptibiles nisi per accidentem. sed, quia quiditates rerum sensibilium nihil aliud sunt quam sua forma & sua materia, ut in futuro apparebit, manifestum ergo est quod forma & materia, ut sunt forma & materia, non sunt generabiles neque corruptibiles nisi per accidentem. Corruptur forma, & tandem transmutantur ex eo quod sunt pars ipsius generabilis & corruptibilis per se: quod quidem est individuum compositum ex materia & forma, in quantum est forma rei singularis. Et si res se habet de materia, quae quidem patitur transmutationem, ex eo quod est pars rei transmutabilis, id est individui, sed non in quantum est materia, & cum materia sit causa transmutationis sic advenientis ipsis formis, convenientius ergo est dicere formas ita se habere. Quod autem materia sit intelligibilis, hoc non habet ex eo quod est materia: nam res ideo est intelligibilis, quia est in actu, sed, si intelligimus ipsam, continuo illud sit per attributionem, & hoc de materia prima: vel accidit sibi habere actum, & hoc de materiis propriis unicuique entium. Et quod ad modum ut quod artifex non facit materiam simpliciter, sic etiam neque formam simpliciter, facit tamen aggregatum ex materia & forma. nam ipse facit formam transmutando materiam, donec praestet formam sibi, ut de arca, exempli gratia. nam ipse non facit lignum, quem-

admodum neque formam arcae, sed facit quandam arcam ex aliquo ligno. Si vero formae ut formae, & materiae et generarentur & corruperentur, tunc generatio fieret ex nihilo absolute, & corruptio ad nihil absolute. v. g. si ponamus corpus, ut corpus, generari, sequeretur de necessitate quod fieret ex non corpore omnino. sed generatio & corruptio est ipsius compositi ex utrisque, scilicet ex materia & forma. Hinc ostenditur quod generatur individuum est individuum: quia quod transmutatur in aliam, est individuum. Apparet etiam quod definitiones sunt ingenerabiles & incorruptibiles, licet res de finitae sint generabiles & corruptibiles.

Sed quo pacto accidat eis hoc, non est necessarium propterea nos ponere ideas. nam hoc est, quod fecit ponentes ideas affirmare eas, sed non est necessarium. Qui enim fuerunt ante Platonem, putabant quod scientia erat de sensibilibus: sed quia viderunt quod sensibilia sunt transmutabilia & instabilia, abstulerunt scientiam penitus: adeo quod suis aliquis Antiquorum, cum interrogabatur de aliqua re, indicabat digito suo. significabat enim esse instabile & inquietum, & quod res sunt in continua transmutatione, & quod non datur hic ulla verificatio alicuius rei. & ex hoc perueniunt utraque opiniones erroneae. Adveniunt vero aetate Socratis videntur quod dantur hic intelligibilia aeterna & vera, ideo dixerunt ipsa esse extra animam eo modo, quo sunt in anima. & cum hoc etiam viderent quod sunt principia substantiae sensibilis, & ex hoc, quod diximus, patet quod licet inveniuntur, ut ipsi putant, adhuc non iuuant ad esse generabilium ullo pacto. quia generans particulare est unum particulare, ut ipsum in specie, aut sibi simile, ut diximus.

Themi-

E-
Ideo non
sunt po-
nenda.

F

Epitomes in Libros Metaphy.

C Themistius vero reddit rationē pro Platone, q̄ dant formæ agentes ad esse animalū ortum habentium ex putredine. Et putari pōt q̄ h̄mōi principium concedat apud Aristō. & q̄ non vñ necessariū intrōmittere ipsas in causam generationis h̄mōi generis tū animalium, sed etiā animalum prolificantiū, vt potest intelligi ex libro de Animalibus. Verū tamen principii propinquum istorum apud Arist. est virtus animata: & remotū sunt formæ corporū celestīū. totum aut hoc fm viā Aristō. indiget speculatione. Quod autem

H Aristō. credat has formas separatas habere operationem vñem in omni gñato abiq; medio, vt putat Auicē. videt esse remotum. In quibusdam tñ entibus naturalibus potest existimari q̄ necessitas cogit ponere formas separatas in generatione inditūdi, vt in animali persuaderi pōt, & p̄sertim in non gignitiuō. In quibusdam tñ non vñ hoc, neq; videt indigere ipso, inquantū sunt generabilia. Verū tamen, si considerent formæ generatæ, inquantū accidunt eis q̄ sint intelligibiles, & tandē habentes ordinē, apparebit necessariū

I intrōmittere hanc formā cunctis rebus, vt prius diximus. Sed huiusmodi principii alio modo se habet, q̄ ponitur a ponētib; ideas. Dicebāt enim q̄ intelligibile ipsius equi & eius quidditas, vt est in mā, est idem extra animā. & sic sequi de necessitate q̄ de equo hinnibilis sine materia, & ignis comburens & si intelligunt hoc, oīno errāt. Et si velint id, quod Arist. intendit de esse rerū separatarū, vt existimauit eorum fautor, errauerunt tandem: quia transulerūt dicta sciētificā in dicta poe-

tica, quæ nō sunt vera, & sunt ad docendum populum. hoc aut in futuro ostendemus. Ex dictis ergo patet q̄ & si dantur vñia per se stantia extra animā, non sufficiunt ad sciētiā & generationē. nam generatio p se est rei particularis & indiuiduæ, sed de rebus cōib; quæ videntur generari p accidens, quasi dicas ex eo q̄ sunt indiuiduum, vñ q̄ causa generationis earū sit ipsa natura: & causa, ob quam inuenit̄ natura faciens h̄mōi operationē, est ipse mor⁹ corporum celestīū. & causa, ob quam motus corporū celestīum præstat huic naturæ talem virtutē, sunt ipse L formæ separatæ intelligibiles. Arist. aut opponit Platoni, quia posuit id, quod est principii & agens rei generatæ p accidens, principii & agens rei generatæ p se. quasi dicat q̄ sic debemus intelligere dīam inter istas duas vias: non q̄ Arist. neget hic, q̄ formæ separatæ sint aliquo modo principia agentis, sed iuxta illū modum, quē diximus. & sic nō est opus intrōmittere in rebus naturalib⁹ formas separatas ad aliquā generationem p̄ter intellectum humanum. & hæc ē veritas iuxta viā Arist., & ideo incēpit declarare q̄ formæ vñes nō M sunt generabiles, neque corruptibiles, nisi p accidens. Nos autem iam declarauimus hoc in expositione nostra super libris eius huius sciētiæ.

Post hoc ergo cōuenit nos inuestigare de ipsis vñib; vtrū hoc sit possibile in eis aut non, videlicet vtrū possint p se stare extra animā, ita q̄ verius appellētur noīe substantiæ, q̄ sua subiecta sensibilia. Et dicamus q̄, si ponantur hæc vñia esse extra animā eo modo, quo sunt in anima, poterit hoc considerari vno duorū

Vtrū v possint se stare extra animā

Aduorum modorum, scilicet vel quod stent per se, & nullam habeant attributionem ad indiuidua sensibilia. & hoc est contra id, quod ponitur in eorum definitione. nam vñ, ut fuit dictum, est illud, quod solet predicari de pluribus. sequetur ergo ex hac positione quod intelligibile alicuius rei non erit illa res: quod totum est impossibile, vel quod ipsum vniuersale est quid per se existens extra animam in indiuiduo. Sed si res ita ponatur, facile apparebit quod ex huiusmodi positione sequentur falsitates vituperosæ. Nam, si ponamus ipsum esse in suis indiuiduis extra animam, non euadet quin talis cōicatio cum indiuiduo sit vno duorum modorū, scilicet vel quod parseius sit in vnoquoque indiuiduo, ita quod talis habeat de humanitate quandam partem, & Plato aliam partem: & sic humanitas non predicabitur de quolibet: istorum duorum predicatione essentiali in eo quod quid, quia illud, quod hēt partem hominis, nō est homo, quod est de se manifeste falsum. aut quod ipsum vñ in sua vniuersalitate erit in quolibet indiuiduo eius. Hæc tñ positio contradicit sibi ipsi. quia oportet de necessitate vel quod vñ multiplicetur in se, ita quod vñ, quod notificat quiditatem Socratis, sit aliud, quod notificat quiditatem Platonis, & sic nō erit eorum intelligibile idem, & hoc est falsum: vel quod vna & eadem res in sua vniuersalitate sit in pluribus, imo non in pluribus solum, verum etiā in infinitis, quorum aliqua generentur, aliqua corrumpantur, ita quod vnum generabile & corruptibile erit multa secundum eundem modum: quod est falsum. Sequetur etiam ex hoc quod habebit simul contraria: quia mul-

ta vniuersalia diuiduntur per differentias oppositas, & inueniuntur in locis oppositis. Et, si ponamus quod ipsum inueniat in multis eo modo, quo potest considerari vnum inesse pluribus, videlicet quod sit vnum numero indiuiduū existens in pluribus, ut forma totius in partibus, sequetur tūc ex hoc, quod homo erit compositus ex asino & equo, & oībus alijs speciebus diuidentibus ipsum, adeo quod erunt inuicem alligatæ, siue sint cōtinuæ, siue contiguæ. Et, si ponam⁹ adhuc hæc vniuersalia esse extra animam, oportebit ipsa habere alia vniuersalia extra animam, quibus illud vñ primum sit intelligibile: & sic de secundo tertium, & sic in infinitum. Sed nō accidet nobis hoc dubium, si ponam⁹ quod esse ipsum vñ est esse in intellectu. quia id, quo vñ est vniuersale, iam fuit declaratū in libro de Anima, quod est vna & eadem substantia separata, id est intelligibile intelligibiliū. Præterea, quomodo vniuersale est substantia per se stans iuxta opinionem eorū, cum sit de his, quæ dicuntur in subiecto non de subiecto. & hoc patet ex eius definitione, & id, quod ita se habet, est accidens de necessitate. Si cōcedamus quoque hoc, tunc non inuenietur hic substantia propria alicuius rei: sed substantiæ rerum erunt communes, & substantia propria erit subiectum substantiæ communis, & omnes istæ falsitates sequentur, si ponamus hæc vniuersalia per se stare extra animam. Sed, etsi non ponim⁹ ea ita se habere, potest adhuc aliquis dicere quod nō sunt veræ, sed falsæ, & chimericæ. nā verū, ut in libro Posteriorū fuit definitum, est illud, quod ita se habet in intellectu, quemadmodum extra.

Meta. cū cō. Auer. AAA &

Epiromes in libros Metaphy.

G & tali modo poteris facere obmutere plures loquentium nostri t'pis. & hæcmet dicta transferunt ad destruendū esse ipsorū vniuersalinum. Neq; ex hoc sequit' id, quod putant s. tollere sciam, quia ipsi nihil dicūt de syllis, qui constant ex duabus p'missis, neq; de prædicatis per se. sed de hoc fiet sermo cum eis, & cū alijs vbi tractatur de verificatione principiorū artis Logicæ, & aliarū artū particularium. Sed hoc dubiū, qd accidit circa v'ia, paulopost soluet.

Et dicamus q, si falsum sit id, qd est in intellectu alio modo q̄ est extra (vt intelligi potest) ex opposito definitionis veri, hoc quidē potest considerari varijs modis (scilicet q res sit in intellectu, aliter q̄ extra in tel'm.) Vno modo, q res habeat esse in quantum est in intellectu tū, præter hoc q habeat esse penitus extra intel'm. & hoc manifeste v' subingredi definitionem falsi, & contineri sub eo. Secūdo, q talis res habeat esse extra intel'm, sed accipiat in intellectu alio modo q̄ sit extra intellectum. Et hoc ē potest considerari dupliciter. Vno modo q id, quod ponitur esse in intellectu, sit fm compositionem illorū subiectorū, quæ extra intellectum & attributionem vnius ad aliud, sed non eo mō, quo se habent in se. Huius aut rei falsitas nulli dubia est, & quod continetur sub definitione falsi, vt hircoceru°, & conceptus vacui, & reliqua, quæ intellectus intelligit, & cōponit ab eo, quod non inuenit extra animā, in tali modo compositionis. Secundo modo, q extra animam inueniatur res diuersarum essentiarū, quæ sibi inuicem habent esse, & sunt immixtæ simul, & intellectus separat

illas essentias ab inuicem, & aggregat illas, quæ inter se sunt similes, & admiscet eas, & separat eas à rebus, quæ inter se differunt, adeo q̄ intelligit naturas rerum separatarū iuxta veritatem suā. Hoc autem neque est v'lo pacto falsum, neq; continet sub definitione falsi. & iuxta hunc modū abstrahit pūctū à linea, & intelligit ipsum, licet non inueniatur nisi in linea, & ipsam lineā quoq; à superficie, & superficiē à corpore. Et tandem iste est modus, quo nos possumus intelligere et omnes res, existentes in alijs fm vniouem, siue fuerint accidentia, siue formæ. Verūtamen, q̄ intellectus abstrahit plures harum substantiarum, & distinguit vnā ab alia, & accipit q̄ sint res, quæ habent primum esse suū i alijs, tunc intelligit eas cum illis rebus, q̄ sunt subiecta earū, vt in formis materialibus euenire solet, quas quidē intelligit, ex eo q̄ sunt materiales. Sed, si huius essentia fuerint de his, quæ non iusunt primo alijs, immo ex eo q̄ sunt ex consequentibus earum, vt linea, quæ intelligit' abstracta de se, h'mōi quidem actio est propria virtuti rationali, vt in libro de Anima fuit declaratum. Nā sensus percipit formas, inquā sunt singulares, & tandē ex eo q̄ sunt i materia indiuiduali: licet nou recipiat eas receptione materiali, eo modo, quo sunt extra aīam, sed spiritualiori modo, vt ibi ostensum fuit. Ipsū nanq; intellectus officiū est abstrahere formā à materia indiuiduata, & apprehendere ipsam separatā fm eius certitudinē. & hoc est manifestum ex re ipsius, & p hoc verificatur q̄ intelligit quiditates rerū. aliter enim non darentur scī pœnit°. **Quan-**

Re esse i intellectu aliter q̄ extra Intel'm varijs modis considerari posse.

I

M

A Quando ergo accipitur definitio-
ne falsi, q̄ est id, cuius esse extra in-
tellectum est aliud, q̄ quod in intel-
lectu, non comprehendit hoc. & sic
definitio veri non prohibet vñ ha-
bere illud esse: quia illarū dictiones, q̄
accipiunt in illis definitionib⁹, sunt
de nominibus æquiuocis, videlicet
cūm dicimus in definitione falsi, q̄
est extra intellectum, alio modo, q̄
i intellectu, & in definitione veri, q̄
hēt ēē i intellectu, eo mō, quo extra.

**Sed de vniuersali iuxta hunc mo-
dum poterit aliquis dubitare, & di-
cere q̄, cūm nos ponamus ista vñ
esse* abstrahibilia, ergo de necessi-
tate sunt accidentia, & si sunt accide-
tia, quomodo ergo poterunt notifi-
care substantias rerum singularium
per se stātiū, cūm iam sūt dictū, q̄
id, quo notificat quiditates substan-
tiarū, est substantia.**

**Sed hoc dubium facile soluit. vi-
delicet, quia, qñ intellectus abstra-
hit illas formas à materia, & intelli-
git essentias earum fm suam verita-
tem, siue sint formæ substantiales, si-
ue accidentales, tūc accidit eis in in-
tellectu ipsa vniuersalitas: nō q̄ vñ
sit essentia formæ illarū substantia-
rum, & ideo vniuersalia sint de se-
cundis intentionibus. sed quib⁹ ac-
cidunt vniuersalia, sunt de primis.
& iam fuit latissime tractatum in ar-
te Logicali de differentia, quę est in-
ter primas & secundas intentiones.
& hoc de se patet apud exercitatum
in ea arte.**

ET postquā fuit ostensum q̄ vni-
uersalia non sunt substantiarū re-
rū sensibiliū, contemlemur modo
quidnā sit earū substantia. Et dica-
mus manifestū esse q̄ res sensibiles,
i. indiuidua sub̄ sunt cōposita ex

pluribus q̄ vna res, cūm faciamus de
ipsis interrogationē pp quid. quod
quidē q̄ sūtū non fit de simplicibus.
nā nō dī pp quid homo est homo,
cūm idē sit subiectū & p̄dicatū, sed
bene conuenit qd pp quid de cō-
positis. vt si dicam⁹, pp quid homo
est medicus, & dicat quia est intelli-
gens, & sit responsio p formā rei. &
qnq; p materiam eius, vt si dicam⁹,
pp quid hoc est sensitiuum, & dici-
tur, quia est cōpositum ex carne &
osse. & tandem ad qñem pp quid
pōt fieri responsio p vnamquāq;
quatuor causarum. Manifeste igit
patet q̄ indiuidua substantiarū sunt
cōposita, & q̄, si sunt vnum actū,
inest tñ eis quēdam pluralitas in po-
tentia. nam non sunt vna p colligā-
tiā, & contactū, quemadmodū acci-
dit in pluribus rebus artificialibus.
quia impossibile est quod inueniā-
tur elementa alicuius rei in eadem
re in actu. aliter enim ipset cō-
positum ex elementis esset essentia
elementorū. vt, exempli gratia oxy-
mel, quod quidem constat ex aceto
& melle: &, si essent in eo in actu,
tunc nihil aliud esse oxymel, q̄ ace-
tum & mel. & similiter non reperit
ipsamet aqua, & aer, & ignis, & terra
in carne & osse. aliter enim caro &
os esset aqua, & ignis, & aer, & terra.
Hinc potest haberi q̄ in generato
est aliquid aliud prater elemētum,
quo est id, quod est. aliter enim eēt
ipsamet res, ex qua cōpositū fuit.
vel dicemus in igne & aere & aqua
atq; terra esse carnem & os in actu,
& tandem res in finitas, & sic reuer-
teretur ad sermonē de immixtione.
Neque adhuc euadet res, qua distia-
guitur cōpositum ab ipsis elemē-
tis (cūm sit quid sibi additū) quin

AAA ij fit,

uid pro-
fessit sub
stantia. Et
e qñe
p quid. 7
ita. 19.
infra.

Epitomes in libros Metaphy.

Est aut elementum, aut ex elemento. sed, si fuerit elementum, tunc sequeretur idē, quod i priori, videlicet q differret a composito ex ipso, & ab elementis prioribus illi per elementum, & sic in infinitum: adeo q inueniuntur in vna rein actu elementa infinita. & si esset et ex elemento, tunc daretur quoq; aliquid, quo differret, & distingueret elementū, ex quo compositum fuit. & si iterum hoc esset ex elemento, fieret in reb⁹ processus in infinitum. Ex dictis igitur apparet q in composito est quedam substantia, præter elementa, q

H forma nuncupatur. Et, quia vt in arte Logicali fuit declararū definitiones constant ex genere & differentia: & iam in præcedētib⁹ fuit ostensum, q in quantum sunt vniuersalia, non habent esse extra intellectū, neq; sunt vilo pacto causæ definitorum: patet ergo q gen⁹ nihil aliud est q̄ conceptus formarum vniuersalium ipsius definiti, q se habent veluti materia, & forma vniuersalis. nam materię est communicari, & vtr est quid accidens forme vniuersali rei eo modo, quo accidit vtr ipsi intelligibili alicuius rei. & si s^r appa

Iret de ipsa differentia, quæ est quodam consequens, quod insequit^r intelligibile forme propriæ alicuius rei, ex eo q est in intellectu: & eadē ipsa representat formam, quemadmodum genus materiam. Et hinc apparet proportio definitionum ad definita: & solvunt multa dubia, q possunt fieri in eis, vt id, de quo dubitauerunt Antiqui, qui dicūt quomodo animal, v. g. quod accipit in definitione hominis est vniuersali⁹ hōis, cum sit pars ipsius. Si s^r et dubi

* a. l. genus tant quonā pacto pōt p̄dicari * pars

de specie, & in eo q quid. Et totum hoc accidit eis, quia non distinguit^r inter esse intelligibile, & esse extra intellectum. & accidunt eis hæc dubia, quemadmodum accidit in reb⁹ quæ accipiunt simp⁹ s^r q sunt ali quid vnum, & sunt plura. si ergo ita est, & cum hoc fuerit iā propalarū; qualis sit proportio generis, & differentię ad partes definiti: manifestū ergo est q partes substantię indiuiduæ nihil aliud sunt q̄ materia sensibilis, & forma sensibilis. & hoc est, quod intendebamus declarare a principio rei.

Scrutemur modo de formis rerū sensibiliū absolute, i. de differentijs materię primæ, & quid est earum materia. nā ostensum ē oīa hæc habere definitiones, & definitiones constare ex generibus & differentijs, quæ representant formas & materias, siue sint substantię, siue accidentia. Et dicamus q materia est id, quod est in potentia ad rē, q est futura esse in actu, & definitione, & forma. ipsa vero forma est actus & quiditas. indiuiduum aut^r sensibile est compositum ex his duob⁹. Et ipsam materiam concedunt oēs Antiqui: & apparebit etiā paulopost ex his, quæ in scia Naturali fuit dictū, s. q quælibet quatuor transmutatio nū, q sunt s. generatio & corruptio, incrementum & decrementū, translatio, & alteratio, habent subiectū; super quod fit transmutatio. Manifestum eqim est q transmutatio ex eo q est accidens, indiget subiecto. & ideo non reperitur transmutatio sine transmutabili. Atamen res, q habent transmutationē in substantia, oportet de necessitate q habeant reliquas transmutationes. sed q habent

Subst. di
so & M
teriā ei
substan.
Met. 10.
& 4

Abent reliquas transmutationes, non est necessarium q̄ habeant trāsmutationē, quā est in substantia, vt quę habent motum locale, quemadmodum in scientia Naturali fuit ostensum de corpore celesti. Sed, vt diximus, omnes asserunt materiam primam esse substantiam, quamuis disceptent in eius quiditate, scilicet materię primę. & iam fuit declaratū hoc in scientia Naturali. Post hoc autem declarabimus eius differentias.

De Forma
L. Met. 10.
14. 6.

Conueniēs quoq; est facere sermonem de forma, q̄ est dñia, & dare differentias vñes, quibus diuiditur, in quantum est forma. Et dicamus, q̄ Arist. narrauit q̄ quidā Antiquorum, inter quos Democritus, dicebant differentias rerum contineri tribus generibus, videlicet figura, situ, ordine. & hñōi dictum licet non complectat formas rerum sensibilibus, scilicet quę accipiuntur in definitionib⁹ earum, adhuc proiecerūt ab eo id, quod verius nōse differentiarum dici debet, videlicet differentias essentielles, quarū gradus ī scientia Naturali fuerunt declarati. immo apparet vñ q̄ differentię rerū essentialium sūt multę, ex quibus quędam sūt in substantia, quędam alię in quantitate, & qualitate, & tandem in vnoquoq; decem prædicamentorum. Veruntñ, quia in multis accidit q̄ latent differentię substantiarum, ponuntur accidētia propria earum vice differentiarum, vt figura, & situs, atq; ordo, & cetera accidentia. Et ideo, si Democritus intendebat hoc, qñ ponebat differentias substantię esse istas tres, nequaquam poterit excusari a culpa, cum manifeste dētur multę substantię, quarum differentię sūt pter istas

res: vt sūt substantię, quarum differentię sūt p calidum & frigidum, & alia accidentia præter hæc. artificialium vero differentię sūt accidentia. Et, cum res consent ex materia, & forma, ideo qñ definitiones aggregant hæc duo, sūt perfectissimę. Nam qui definit domū, q̄ est ex lateribus & lignis, tunc dicit domum in potentia. & qui definit ipsam q̄ continet, & protegit contentum in ea, & q̄ est in tali figura, tūc affert formam tñ, sed nō eo modo, quo vere est, cum non habeat esse, nisi in materia. tandem ipse definit per partem definitionis domus, nō per omnes eius partes, quibus constat. sed qui amplectit oīa hæc duo simul in hac definitione, dicit q̄ domus est lateres & lapides, qui fuerūt compositi tali compositione, & est aptus ad talem & talem rem, ita q̄ deueniat ad omnia illa, quibus contentum in ea conseruat, & quomodo ster in ea. Accidit tñ circa hoc dubitare. quia dato q̄ cōcedamus hoc de definitionibus rerum habentiū materias sensibiles, quo pacto res se habebit in his, in quarum definitionibus non apparent materię sensibiles, vt est definitio trianguli & circuli. Hoc aut dubium soluitur p hoc, q̄ licet huiusmodi res non habeant materias sensibiles, (& ideo dicit q̄ consideratio de ipsis non est Iquantum sūt in materia) nihilominus habēt res, quarum proportio ad ipsas, est proportio materię sensibilis ad formā naturāle: vt cūm dicimus q̄ circulus est figura, quā continet vna linea, intra quam est punctus, a quo oēs lineę egredientes ad lineā circundantē sūt æquales. nā, cūm dicim⁹ in hac definitione figurā, &

AAA iij dici-

Epitomes in libros Metaphy.

G dicimus in qua circūdat vnalinea, est veluti gen^o, & reliquum dicti veluti differētia. Et proportio existēs inter istas materias fictas, & materias sensibiles est q̄ istas fictas reperiunt in circulo in potentia, quemadmodum materiæ rerum sensibiliū in rebus sensibilibus. Hoc autē declarabimus post hoc, q̄ ostendemus quo pacto insunt partes definitionis ipsi definito, & qualiter definitū sit vnū, & definitio habeat plures partes.

Quid pro
men sub
stantiæ se
nsibilis si

significetur
8. Met. re.
7. & inde

Cum ergo hoc totum ita se habeat, vt narraui^o, & fuerit declaratū q̄ substantiæ sensibiles sunt tres, scilicet materia, & forma, & aggregatum ex his duobus, tunc poterit aliquis querere, si substantiæ sensibiles cōstant ex materia & forma, qd̄ nam ipsorū significatur per nomen ei^o, vtrum scilicet materia, vel forma, vel aggregatum ex ambobus. Vide^o autem nomen famosius significare aggregatum ex his duobus: licet dicatur q̄nq; de forma, & q̄nq; de aggregato ex illis duobus. Tamen dicitur hoc secundum prius & poster^o, q̄a compositum habet esse ex eo, quod est compositum ex forma, & est id, cui verius applicat nomen. Et ideo, si fiat comparatio inter has duas significationes, tunc significatio de composito erit prior tempore, & posterior fm̄ esse: & eius significatio de forma est posterior tempore, & prior fm̄ esse: quia nō est moris plerisque distinguere inter indiuidua substantiæ tali dīa. Neq; debemus tradere obliuioni id, qd̄ sapissime diximus, qd̄ istas res habent duplex esse, scilicet sensibile, & intelligibile: & q̄ esse intelligibile est sensibile, ex eo q̄ notificat ipsum, & facit intelligere qd̄ dicitur ei^o. hinc dī q̄ intelligi-

bile ipsius rei est ipsa res. Sed q̄ esse intelligibile sit sensibile, ita q̄ sensibile sit cōpositū ex intelligibili, aut generatū ab eo p se, vt putant ponētes ideas, vel q̄ sit ipsummet ex omni parte, ē falsum. quia, cū nos ponimus intelligibile rei esse ipsam re oībus modis, tunc forma compositi in intellectu est ipsummet cōpositū ita q̄ homo erit ala. Sicut ē, si ponamus substantiam sensibilem esse cōpositam ex substantia intelligibili, sequeretur q̄ res sensibiles non essent generabiles, neq; corruptibiles. nā iam fuit declaratū hoc in supradictis de forma absoluta, & de materia absoluta, i. q̄ sunt ingenerabiles & incorruptibiles. & ideo sequitur de necessitate q̄ elementa substantiarum transmutabiliū sint necessario transmutabilia p accidens, & nō p se. Nam formæ naturales, v.g. sunt generabiles & corruptibiles non p se, sed ex eo q̄ sūt pars generabilis corruptibilis p se, i. ipsius indiuidui, vt prius fuit ostensum. Vtrum autē detur formæ naturales separatæ, iā in scia Naturali fuit declaratū. De eo vero, quod de definitione fuit dictū scilicet q̄ est enunciatio habens partes, dicendū q̄ definitiones sunt ipsius cōpositi: & q̄ forma & materia & tandem oīa simplicia non habent definitiones nisi p modū similitudinis: & q̄ qui dixerunt definitiones formarū separatarū eē easdē definitiones, q̄ in materia, errauerunt. Sicut ē qui dicunt substantias rerū esse numeros. nā fm̄ istos sequeretur q̄ numeri non essent compositi ex unitatibus, cū res habeant definitiones, & definitio habeat partes plures * non sunt vna, aut dices res sensibiles esse puras unitates, & non dabit sic

vlla

Aulla definitio. Vide tñ de necessitate q numer⁹ est in materia, & q vni-
tas eius est à forma, pluralitas vero
pp materiam. hoc aut postea decla-
rabimus. & summam apparet de
ipsis in diuiduis sensibilibus q sunt
cōposita, quia habent duas res inter
se maxime differentes, videlicet ef-
fe sensibile, & esse intelligibile. Impos-
sibile. n. est ipsa habere hæc duo ex
eadē parte: immo forma est causa,
vt ipsa res sit intelligibilis, & mate-
ria est causa q sit sensibilis.

B *De dijs
sub m-
li. & m. e.
u. & infra*
E postquā fuit declaratū quot
sunt modi formarū sensibiliū
primarum, contentaueū est nūc tra-
ctare de differentiis substantiæ ma-
terialis, & de eius speciebus. Et dica-
mus q, cū genera transmutationū
sint quatuor, videlicet transmuta-
tio in substantia, in quantitate, & in
qualitate, & vbi: & nō sit necessariū
ad, quod habet transmutationē fm
vbi habere transmutationē in sub-
stantia, aut in quantitate, aut i qua-
litate: manifestū ergo ē q subiectū
transmutationis in substantia qñq;
erit pter subiectū aliarum trāsmu-
tationū, & p ticipue trāsmutationis
localis. Patet ergo q, cum dicat ma-
teria de corporibus cœlestibus, &
corporibus generabilibus & corru-
ptibilibus, de quodam æquiucatio-
nis modo. Duo ergo sunt genera
materierum, vnum s. quod est sub-
iectum transmutationis substantiæ,
& proprie nominat materia. Aliud
vero est subiectum aliarum trans-
mutationū, & notatur proprie, vt
plurimum, subiectum. Oportet au-
tem corpora cœlestia habere mate-
rias simplices nō compositas ex ma-
teria & forma, cum non habeant ni-
si transmutationem fm vbi tñ. Sed

transmutatio in substantia bene co-
git rem esse compositam ex mate-
ria & forma. Transmutatio vero in
quantum transmutatio, vt fuit di-
ctū in dictis vniuersalibus scientiæ
Naturalis, est de necessitate in re di-
uisibili. Diuisio autem rei fit ex eō
q est materialis, non ex eō q habet
formam: diuisio nanq; inest formę
per accides. Rerum aut, q transmu-
tantur in substantiis, quædam hñt
vnam materiam communē, quem
admodū cōicant corpora simplicia
in materia prima: & horum oīa ha-
bent hoc propriū, q vnumquodq;
ipsum pōt transmutari ad suum
contrarium, eo modo, quo aliud cō-
trarium habet potentiam, vt trans-
mutet in hoc: vt aer, exempli gfa,
qui habet potentiam, vt transmute-
tur in aquam, eo modo, quo i aqua
est potentia, vt transmutet in aerē.
Sunt & quædam aliæ res transmuta-
biles, quarum materiæ sunt diuer-
sæ: vt flegmatis materia est vñctuo-
sitas, & cholæræ ruber materia sunt
res amaræ. Proprium autem huius
generis est q de nullo horū duorū
dicitur q sit in potentia suā opposi-
tum, quemadmodum dñ de alio. vt
pinguedo est in potētia flegma, sed
flegma non est pinguedo in poten-
tia, ita q transmutet in materiam
pinguedinis. similiter etiam viuens
est mortuum in potentia, sed mor-
tuū non est viuū in potentia, ita
q transmutet ad materiam vitæ, &
ideo non fit quodlibet ex quocūq;
contigerit, sed ex contrario pprio
existenti in materia conuenienti.
Hinc fit q res non distinguunt ab-
inuiç p formas tñ, sed ēt per mate-
rias: neque his duobus tantum, sed
per causas efficientes & finales.

AAA iij Hinc

Epitomes in libros Metaphy

G Hinc apparet manifeste qd, cum inuestigare intendimus vnâquâq; rerû naturalium, oportet nos perquirere de ipsis quatuor causis, & qd non simus in hoc diminuti, ita qd contemur causis remotis, immo nos conuenit reddere eas propinquas. Iste ergo est sermo de principio corporû sensibilium per suas differentias.

Quo pacto
definitionis
partes
sint plures
& definitio
vnu. 8. me
ta. 2. 15. &
16.

Quo aut pacto definitiones habeant plures partes, & tñ definitum sit vnu, hoc apparet ex eo, qd indiuiduum non est compositum ex materia & forma, ita qd vnumquodque ipsorum inueniat in actu; quædam modum sit in rebus compositis atque enim ipsa materia inuenit in composito in potentia, & forma in actu: & dicere qd inuenitur in indiuiduo in potentia, est aliud qd dicere, qd est potentiale ad aliquid tale. Sed, cum dicimus ipsa inesse indiuiduo in potentia, intelligimus qd separabitur forma ab ea per corruptionem illius in diuidui: & sic inueniet transmutari in actu, postquam fuit in potentia. Et, quia genera representant materias, ideo sunt in potentia in ipso definito. & ideo non reperitur animalitas abstracta in actu, sed animalitas aliqua, ac si dicas habens differentiam. Et, quanto magis elongantur genera à formis sensibilibus, tanto conuenientius habebunt tale esse, videlicet esse in potentia, vt qd indiuiduum hõis sit corpus. & ideo nõ est opus ponere in definitione nisi genus propinquum tñ, quia omnia genera rei (si est ex habentibus plura genera) includunt in eo in potentia. Sed, si ponat in definitione gen^o remotum, & non propinquum, tunc non continebitur propinquum in ipso, quare hõis definitiones erunt

diminutæ. Et huiusmodi esse, quod representant genera, est medium inter formam, qd est in actu, & materiam primam, quæ non habet formam: quæ res, vt diximus, diuersimode se habet. quod quidem ita fuit, propterea quia genera nihil aliud sunt qd representatio vel exemplar materiarum compositarum, qd sunt partim actus, partim potentia. & ideo genera habent definitiones, quemadmodum & species, vt homo, exempli gratia, constat rationalitate & animalitate, & animalitas ex sensu & nutritione, & sic donec perueniat ad primum genus, quo nihil propinquius ipsi materię primæ. Et propterea huiusmodi genus non habet definitionem: sicut neq; ipsa forma vltima, nisi per modum similitudinis & manifestum est qd vnumquodque horum generum de vniuoce: quia id, quod representat per illud genus, inuenit in habente illud genus, perfectius qd ea, qd representant per genera analogæ, vt ens & res: & ideo impossibile est hæc genera esse, nisi æquiuoce. & harum materiarum, quas representant genera, quedam sunt sensibiles, sicut materię rerum naturalium, & hæc verius nominantur materię: quædam vero sunt sicut intentionales, vt sunt materię rerum mathematicarum. Licet. n. in harum definitionibus non appareant materię sensibiles, habent tñ quid simile materiębus: vt de circulo apparet, cuius genus est figura, in qua circulat vna linea, & sic est possibile res mathematicas habere definitiones. Et hæc apparet qd mathematica non sunt separata. nam, si triangulus esset separatus, figura quoq; esset separata, & sic linea et esset separata. & si linea esset

M

A esset separata, pñctū esset separatū. hoc autē declarabimus post hoc. Si ergo dñt aliquæ res, q̄ non habeāt materias sensibiles, neq; intelligibiles, non erunt equidem compositæ, neq; habebunt definitionem, neq; esse in potētia, immo ipsæ sunt act⁹ purus. & causa vnitatis earum nihil aliud est q̄ sua essentia, & tandē quiditas in eis est ipsum esse. Hinc apparet error ponentium ideas, cū dicant ipsas & sensibilia esse vnum quiditate & definitione.

Quæ prius
definitio
huius sunt pri
ores defini
tione, & q̄
posteriori
res, ymet.
e. y. & id e.

Sed quæ partiū definiti sint priores definitione, & quiditate, & q̄ posteriores ipso, i. cuius partiū definiti definitiones ingrediant definitionem definiti, dico q̄ sunt partes, q̄ se tenent ex parte formæ, i. formæ vniuersalis, q̄ est gen⁹, & proprium, quod est differentia. Nam necessarium est definitum sustentari definitionib⁹ harum rerū. vt definitio hoīs, exempli gratia, est animal rationale, & sic definitio aīalis rationalis, q̄ sunt partes hoīs, præcedunt ipsam, videlicet si rationalitas habeat definitionem. & si sit figura, quæ est pars circuli præcedit ipsum. Sed partes

C rei, quæ se tenent ex parte quantitatis existentis in individuo ratione materiæ, sunt quidem posteriores definitione ipso definito: vt definitio portionis circuli, quæ est posterior definitione circuli. Similiter et definitio anguli acuti est posterior definitione anguli recti, & definitiones man⁹, & pedis hominis sunt posteriores definitione hoīs. Hinc apparet error dicentium corpora sensibilia existere ex partibus indiuisibilibus, siue fuerint finitæ, siue nō. & vt q̄ definitionū materierū accidentalium proportio ad re materia

lem sit proportio definitionū partiū, q̄ se tenent ex parte quantitatis. exempli causa æs, & lignum, & lapis qñq; sunt materiæ trianguli, & circuli, & tandem eorum partes, & tñ horum definitiones non præcedūt triangulum. materierum vero substantialiū definitiones necessario præcedunt definitū. Dixim⁹ ergo quod pacto definitum sit vnum, & definitio habeat plures partes, & quarum definitionum partes definitōrū præcedant definitum, & q̄ non. Manifestum autē est q̄ qui dicunt vniuersalia hæc esse extra intellectū non possunt soluere hanc difficultatem. nā apud eos oportet q̄ homo sit cōpositus ex pluribus rebus, immo contrariis inter se. Similiter et non possunt ipsi distinguere, & dicere, quare quædā partes definitionū præcedant definita, & quædā aliæ sint posteriores. Illud quoq; quod summo pereperquisierunt Antiqui, i. cām colligationis animæ & corporis, & tandē materiæ & formæ ostendetur ex hoc, videlicet, quia nulla maior ratio est, q̄ conuenientia, quæ est inter potentiam & actum. Causa autē efficiens, ob quam potentia efficiat actus, est mouens. & ideo quicquid non habet elementum, non habet compositionem istam, neque vllū habet mouens.

REstat modo inuestigare q̄ sitū qd polliciti fuimus perquirere, videlicet contemplari quodnā genus sit cōius in ipsa substantia, de quo consuetum fuit dicere esse corpus, siue corporeum. Et dicamus q̄ quidā dixerunt q̄ id, quod primo inest materiæ primæ nō informatæ, sunt tres dimēiones, & q̄ ipsæ sunt principii rei, quæ informat materia pri

Qd sit ge-
n⁹ cōius p
dicamentū
substæ, qd
corpus ap-
pellamus.

ma:

Epitomes in libros Metaphy.

Gma: & putant qd nomē corporis primo competere rei, quia substantię signantur in abstracto, cum non sint in subiecto. & hoc est dictū Porphyrij, qui putauit hanc fuisse Antiquorum sententiam, vt Platonis, & aliorum. Dixit. Sed discrepauerunt inter se: quia quidam eorū ponunt materiam primam non esse informatam p se: alij vero alij dicunt esse informatam p dimensiones tres, & isti sunt habitantes in tentorijs. Nonnulli tñ hoies putant ipsas tres dimensiones insequi formam simplicem, repetā in materia prima, & qd per hanc formam debet recipere corpus diuisione & continuatione, & putant ipsam esse vnam, eōdem omnibus rebus sensibilibus, quemadmodum materia prima. & vt qd Auicē. si huius opinionis. ponit tñ corporeum magis indicare hoc, cū sit demonstrariū (sive concretū) & cōcretū plus significat accidentia. Et dicamus qd fm illos, qui tenent primum dictū, & sunt illi, qui putant dimensiones esse principij rei, quia substantiat materia, sequet de necessitate qd dimensiones erunt substantię cum sint primū, quo cōstitit materia prima, & notificent de indiuiduo substantię quid est. Manifestū tñ est qd dimensiones, inquantū dimensiones, sunt remotę ab hoc, qd notificet de indiuiduo substantię quid est. quia indiuidua substantię vt scētia Naturali fuit ostensum, sunt duplicia, & vel habentia formas simplices, qd sunt formę quatuor elementorum, vel habentia formas compositas. & hęc iterū duplicia, quia vel talia cōposita erunt ex gñe simplicij, sicut formę corporū similitudinē partū, vel erūt aiata. Videat autē dimensiones esse posteriores predicatione quolibet horū generū. Imo ipsa accipiunt in definitionibus dimensionū eo mō, quo accipiunt subiecta in definitionibus accidentij. & hoc est manifestū illi, qui exercitatus est in arte Logicali. Neq; pōt imaginari qd primū, qd ponit in materia prima, sint dimensiones, & cū hoc sint accidentia in actu, qd accidentia in actu indigent subiecto, contra id, quo indiget forma. qm accidentia indigent subiecto habenti formam in actu, sed forma indiget subiecto, non ex eo qd sit in actu. & p p ea indiuiduū existit p formā, & non p ipm accidens. Tandem differentia, quę est inter habitudinē formę ad subiectum, & habitudinē accidentis, est de se manifesta apud prouectum in his rebus. Sed dimensiones, qd adueniunt primo materię, sunt eadē in potentia, cōia omnibus corporib⁹. sunt tñ dimensiones in potentia, qd non sunt terminatę p terminos, quibus corpora terminantur ante aduentū formę ad ea: & cū puenierint formę ad ipsa, tunc efficiunt terminatę in actu iuxta quantitatem propriā illis formis: qd formę gñabiles & corruptibiles habent quantitatem terminatā ex materia prima, a quibus tñ dimensionibus non denudat materia prima: suscipiunt tñ excessum & defectum per generationē & corruptionē. & istę tres dimensiones, qd sunt in materia prima fm istū modum essendi, sunt illę, de quib⁹ Antiqui conueniunt, qd sunt illę tres, qd primo adueniunt materię primę & ipsa forma per istas tres dimensiones. Impossibile autē est tales dimensiones, sint substantia. nā, si essent substantia, tunc qñ exirent ad actum rei

A recipiendo terminos suos, essent substantia nō quantitas. qd est falsum.

In scia tandē Naturali fuit iā declarata falsitas ponentiū materiam primam esse informatam p se, & q dimensiones sunt eius forma. nā, si res ita se haberet, vt imaginati sunt ipsi tūc corporeitas esset vna & eadē in indiuiduo, permanēs formis generatōrū. Et causa erroris eorū fuit, qā viderūt corporeitatē permanere in gne, & imaginati sunt ipsam esse in corruptibile, aut pmanētē ex eo q est accūs, cū putent ipsam esse substantiā. Et iuxta hanc opinionē non

B oportebit mām primā habere formam p dimēfiones, immo p multa accidētia inseparabilia ā mām primā, q sunt cōia corporibus simplicibus.

Secunda verō opinio, si intendit q datur forma simplex in actu, prætet formam corporum simplicium, quæ est leuitas & grauitas, & tandē ipsa inclinatio, vt ex verbis Auicennæ potest hoc colligi: & q coniunctio huius formæ cū materia prima est illa substantia, cui accidit corporeitas, i. cui accidunt illæ tres dimēfiones, quod significat per nomen corporis (siue corporei) cū nomen con-

C cretū, vt dixit, prius significet illud, est equidem falsa. sequeretur namq; ex hoc, q generatio elementorum esset alteratio. Sed, si intendit p hoc, ipsam naturā inclinationis, aduenientis materię primæ, quæ est veluti genus ipsis formis elementorū, tunc dictum est verum. ita me Dijament. & fin hoc dicitur q corpus, aut corpusculum est cōius genus, quod repetitur in indiuiduis substantiæ: & sic inquit cōpositis, sicut in sunt genera speciebus, i. quoddā esse medio inter actū & potentiam. Sed corporei

tas, quæ cōmunicant corpora simplicia, nō est forma inclinationis, ex eo q acciderūt sibi dimensiones. etenim dimensiones, quibus cōficiant corpora simplicia, sunt eedem numero eodem modo, quo diximus ipsas primo in esse materię. Neque sunt corpus, neq; accipiuntur in definitione vice formæ vñs. & ideo corpus positum vice elementi nominis habet aliud intellectum, q corpus positum vice formæ vñs. fuit autem iam alibi dictum, quæ nam sit differentia inter corpus & elementum. Et, quia propriū materię cōlestiū corporū est q non insunt ei dimēfiones elementales, i. cōes, quæ exenat de potentia ad actū adueniēte sibi forma, cū sint æterna, ideo manifeste apparet q, cum dicim⁹ corpus, aut corpusculum de substantia cōlesti, & de corporibus mobilibus motu recto, q illud dicitur æqui uoce, nam natura inclinationis est valde diuersa in eis cum inclinatione, quæ est in simplicibus. si inuentio formarum contrariarum in materia prima per inuentionem dimensionum cōiū, ideo & formæ eorum sunt diuisibiles ad diuisionem materię. Sed inclinatio in corpore cōlesti est inuentione formæ non cōtrariæ in materia & indiuisibilis per dimēfiones: neq; de ei⁹ natura est, s. corporis cōlestis deuari a sua forma, neq; habet talem possibilitatem, neq; ita existit in materia, vt diuidatur ad eius diuisionem, quæ admodum in sciētia Naturali fuit declaratū. Omnibus ergo his sic stantibus, vt diximus, videtur q corpus, de quo contemplant Mathematici, est aliud ā Naturali, quoniam Mathematici considerat dimēfiones abstractas ā materia:

Naturalis

Epitomes in Libros Metaphy.

Naturalis vero corpus compositū ex materia & forma, ex eo q̄ accidunt sibi dimensiones, & de ipsis dimensionibus tractat, inquantū sunt in tali corpore, iuxta id, de quo solēt speculari istæ duæ sciētiz in eo, quo communicant, vt in libro Posteriorum fuit declaratum. Et hic explentur quæ sita huius libri, & continet ex libris attributis Arist. id, quod in Septimo, & Octauo ipsius habetur.

A V E R R O I S EPITOMES IN LIB.

H M E T A P H Y S I C A E ARISTOTELIS

TRACTATVS III.

Postquam locuti sum^m particularim de speciebus entis sensibilis, & de principijs earum, quibus sunt sensibiles, & notificauimus qualis sit earum habitudo inter se in vicem quo ad esse, cōsentaneum est nunc sermone habere de rebus, quæ se habent, veluti consequentia earū. Et licet non lateat nos q̄ cōsideratio de vno, & de suis speciebus (quāuis ponatur in hac parte à nobis) pertinet tñ ad primam partem, cū ipsum vnum accipiat in hac arte, vt transcendens ad ens: quia tamē vni opponitur multitudo, & ipsam multitudinem insequuntur aliqua consequentia, ideo habet ingressum in hac parte quoquo modo. & ideo posuimus hic cōsiderationem de ipso cum inuestigatione de eius cōsequentibus, & iā fecit hoc Arist. in lib. 10. videlicet q̄ singularim inquisiuit de ipso, & de suis consequentibus.

Incipiamus ergo tractare de potētia & actu: & notificabimus quid est vera potentia. Et dicamus q̄ nomen potentiz multifariam dicitur, vt in præcedentibus distinximus. Id autem, de quo nomen potentiz dicitur æqui uoce, dignum est animaduerti: vt cū dicimus talem lineam esse in potētia ad talem lineam. Illa vero, quæ non sunt mere æqui uoce, sed sunt analogæ ad vnū principium, debet hic quoq; cōsiderari. Is enim modus, quo plures res sunt subiecta huius scientiz, vt iā diximus in præteritis, & vna ex rebus, de quibus significat ipsa potētia iuxta hunc modum, est duplex, scilicet potētiæ actiue, quæ quidem agunt in aliud, inquantum sunt potētiæ agentes in aliud, & sic accidat huiusmodi potētiæ agere in seipsas, illud est per accidens, vt accidit medico sanare se ipsum. sed in natura & potētijs naturalibus res opposito modo se habet, scilicet q̄ ipsorum operatio est in se. Secundo modo sunt potētiæ passivæ, & sunt illæ, quæ pati solent ab alio inquantum est aliud: non q̄ res patiatur à seipsa sicut natura, sed q̄ nullam potētiā passibilem à seipsa, sed ab alio inquantum est aliud, & extra substantiam suam: cū passum non possit pati à seipso, sed ab alio, inquantum est aliud & extra ipsum. Cū autē dicimus passum non habere potētiā q̄ patiatur à seipso, significat inter generā priuationis, scilicet naturalis priuatio, quæ est ablatio rei ab eo, quod solet inueniri in alio, nō illa priuatio necessaria, q̄ est ablatio rei ab eo, in quo solet inueniri. & nos iā diuisimus quod modis de priuatio in his, quæ dicta sunt.

Potest autē aliquis quærere, cur aliquæ

De potētijs
significatis.
9. Met. 1. 1.

A aliquæ potentia, quæ sunt aptæ natæ pati ab alijs, qñq; pariat̃ur à seipsis, vt sanitas, quæ pronenit à medicina, & à seipsa: in quibusdā vero hoc est impossibile, vt domus, quæ non fit nisi ex arte ipsi⁹ ædificatoris. Huius autem causa est, quia esse sanitatis perficit̃ per artē & naturam. hinc est qd officiū harum artium est tantū operari, & postea expectare aduentum finis à mouēte, quod nō mouet per electionē. in edibus vero, & sibi similibus quicquid innouat, est ab arte, & reuertitur ad electionem.

De distinctione potentiarū p earū subiecta. 9. Met. 1. et 4.

Et quia harum potentiarū agentium, quædā sunt in animatis, quædā vero in inanimatis, aliquæ ergo earū agunt p naturā, & aliquæ alia p desideriu & electionem. & harū adhuc quædā habēt intellectū, quædam vero nō. & quæ nō habēt intellectū, neq; desideriu, proprium est sibi operari p se vnū contrariorum tm̃, vt calori calefacere & frigori infrigidare. neq; habent potentia nisi ad vnū ipsorū tantū. cum autē dico nō habere potentia, intelligo priuationē, quæ est ablatio rei ab eo, quod est aptū natū, vt reperiatur in alio.

C Illud vero, quod operat̃ per appetitum & electionē, habet potentia ad faciendū quodcūq; ipsorū voluerit. & ideo in attrib⁹ factiuis operatiuis cognitio contrariorū est vna & eadē notitia. vt ars medicinalis, exempli gratia, q̃ habet notitiā de sanitate, & ægritudine. Attamen scia vnus contrariorū est eius intentū per se, alterius vero est p quendā modum accidentis: qm̃ non est intentū harum artium facere duo cōtraria. vt ars medicina, exēpli gratia, q̃ quidē nō discit ægritudine, vt faciat ipsam: discit tñ sanitatē, vt eam agat & custodiat.

Est quoq; proprium potentiarum naturalium, vt cum obuiat̃ suis passibilibus, de necessitate agant: vt cū ignis obuiat ligno, comburit ipsū proculdubio. Sed in rebus, quæ desideriu & electione operant̃, nō oportet vt oīno operentur, qñ obuiant suis passibilibus. nam, si ita esset, tñc agerent duo cōtraria simul, cum ex natura sua habeant facere vtrūq;: vel prohibebuntur, & nihil facient omnino. Hinc apparet qd id, quod inducit, siue cogit actū vnus contrariorum, est vna virtus, quæ appellat̃ desideriu & voluntas vel electio, qñ coniungitur illi potentia virt⁹ copulatiua, vt ī libro de Anima fuit declaratum. Cum ergo hæc fuerint geneta potentiarum actiuarum & passiuarū, manifeste igitur patet qd bonitas actiōis & passiōis, & vtriusq; malitia insequitur hæc duo qm̃ id, quod est bonæ actionis, & passiōis erit agēs, & passum, sed hoc nō cōuertit̃, adeo qd id, quod est agens & passum, sit bonæ actionis & passiōis.

E. 2. 1. 6. cor. dia.

Et postq̃ est declaratum quid est illa potentia, quæ dicitur de mouentib⁹ & mobilibus, loquamur nūc de eo, de quo dicit̃ nomen potentia. **F**sm prius, & est illud, quod significat̃ per hoc, quod dicim⁹ possibile. Hoc autem non cognoscitur ab alijs rebus, de quibus dicitur nomen potentia, nisi per definitionem actus. qm̃ actus & potentia, licet sint opposita, sunt tñ ex relatiuis. vnūquodq; autem correlatiuorum concipitur per cōparationē ad suū correlatiuum. Non enim debemus omnium rerū quætere definitionem fm eundem modum, cum nō omnia habeant genera & differentias: immo quædam definiuntur p sua opposita, quædam

De Acti. 9. Met. 1. 11

alia

Epitomes in Libros Metaphy.

De defini-
tione corre-
lationis,
contra Aui-
cennam.

Calia per sua passia; nonnulla vero per suam actionem & passionem, & tandem per ea quæ insequuntur ipsa. Circulatio vero, quam ponit Auicenna sequi definitionem harum rerum, nihil est: quia de natura correlationum est ut de necessitate capiatur vnum in alterius formatione. Neque quoniam accipitur vnum correlationum in formatione alterius, videtur vnum eorum precedere aliud eo modo, quo videntur causæ rei in sua formatione quia nullum correlationum est cum alterius, vtraque sunt simul. & ideo in conceptu, siue formatione vnius eorum applicatur conceptus, siue apprehensio alterius. Sed bene sequeretur dictum Auicennæ, si vnumquodque ipsorum inueniretur in conceptu alterius, in quantum esset prius secundum esse, notiusque secundum apprehensionem (siue formationem): & sic oporteret rem ipsam inueniri in suis ipsius conceptu, sed non est ita, immo vtraque ipsorum sunt simul secundum esse, & notitiam. Cuius rei causa est, quia homini prædicamentum est quid fabricatum ab anima in ipsis entibus, & si non esset anima, non esset relatio: sicut si non esset anima, non esset proportio, siue comparatio. & quoniam in huiusmodi comparatione concipitur vnum subiectorum eius, oportet necessario illam rem concipi per conceptum alterius subiecti, cum habeat existentiam per illa duo subiecta. His sic verificatis, sequitur quod actus est, quoniam res existit non eo modo, quo dicitur quod est in potentia. Et ista privatio intelligitur dupliciter. Vno modo, ut est ablatio rei ab eo quod est aptum natum reperiri in eo in alio tempore, & iam habuit illam rem. & hoc fit in rebus, quæ quoniamque sunt potes-

ta, quoniamque actus. Secundo modo est ablatio rei, ab eo quod est aptum natum reperiri in alio: & secundum talem privationem comprehenditur actus in rebus æternis: & potentia est aptitudo, quæ est in re, & possibilitas existens in ea, ut inueniatur in actu. Et hoc, quod dicimus de potentia, non est sicut illud, quod dicimus infinitum esse in potentia: ut dicitur de motu quod est infinitus in potentia, & de tempore: quia infinitum non exit ad actum ex eo quod est infinitum, donec auferatur ab eo potentia. sed res ita se habet, si quod eius actus est coniunctus cum potentia semper. Et hoc iam fuit declaratum in libro. Physiologiam multa declarantur in illo libro, quæ in hac scientia sunt propositiones. Et si ita est, & fuerit iam propalatum quid potentia, quodque actus, videtur ergo quod vtrumque ipsorum reperitur prius in substantia, & secundo in reliquis prædicamentis, quæ sunt quantitas, qualitas, relatio, ubi, quoniam, habere, agere, pati: siue homini passio rei sit in se ipsa, ut in rebus naturalibus, siue extra, ut in potentijs prænominatis. Similiter et intelligitur, quoniam agit quodcunque, agens in se, vel in aliud. Nam potentia, quæ est in sanguine menstruo ad hoc, ut fiat ex eo homo, magis prior potentia eius ad hoc ut fiat grammaticam, quoniam aptitudo propinqua ad recipiendum grammaticam est, postquam iam peruenit forma hominis.

Etiam fuerunt aliqui homines temporibus præteritis ante hanc nostram repositam, qui negabant possibilitatem præcedentem rem possibilem, et ponebant possibile cum ipso actu. quare, cum tollerent penitus naturam possibilem, sequitur secundum ipsos quod possibile sit necessarium, & necessarium possibile.

Contra negantes possibilitatem, nisi quoniam res est in actu. 9. Metaph. text. 1.

A possibile. Homines tñ huius nostre ætatis ponebant possibilitatem pp. actū. Nos autē narrabimus falsitates sequentes positionē illorū, qñ sciamus tractatum de principiis artium particulatū. Hoc. n. est vnū ex magnis principiis artium speculatiuarū. & vnus error in eis est cā multorū errorū, & tandem est pousimā cā, quæ inducet nos ad errandū. Et isti contemptoranei nostri negant hōsem habere voluntatē, & posse. Et fm hanc opinionē solletur scia practica, & tollentur et voluntates & electiōes, & oēs artes factiue. Sed isti hoīes, vt scipis sime diximus, si proferunt hęc, nō id faciunt ppea qd cōtēplatio duxit eos ad illud: sed vt p ea verificent res, quas intēdūt primo, & erigant & decreuerant in mente sua, & querunt falsificare, siue destruere id; quod est sibi oppositum, & confirmare quod sibi opitulatur. Et iam egressi sumus, vnde eramus.

si aliqd
scdū est
viciū est
: qñ nō.
Met. 12.

Reuertamur ergo, & dicamus qd cū iam propalatum fuerit, quid sit potentia & actus, dicamus nunc, quando est vnumquodq; particulare in potentia, & quando non, cum non quodcūq; acciderit, sit in potentia ad quodcūque. Manifestum autem est quod potentiarum, quædam sunt propinquæ, quædam vero remotæ. subiecta ergo quædā erunt propinquæ, & quædā alia remotæ. Potentiæ vero remotæ non exeunt ad actū, nisi postq̃ puenierint propinquæ, adueniēte subiecto vltimo. Cum dicimus ergo, quod aliquid est in aliquo in potentia, & illa potentia est remota, tunc illud dicitur largo modo: vt si dicamus hominem esse in fru-

mentō, immo remotius in clementis, sed hō profecto est in sanguine menstruo & spermate. & hęc est potentia propinqua, qñ est in subiecto vltimo propinquo. Neq; huiusmodi potentia aduenit huic subiecto, quomodocūq; acciderit, sed eo mō, quo possit exire ad actum: vt si dicamus genituram esse hominem in potentia, quæ est projecta in vulua, quam nō offēdit aer extrinsecus, ita qd refrigeretur & alteretur. & simili modo de aptitudine artificiali. non. n. quilibet æger est sanus in potentia, nisi fuerit in tali dispōne, qd eius sanitas sit possibilis. **E** Necessario igitur potentia propinqua indiget qualibet harum duarum rerum, & tunc inuenietur, vt esse ipsius subiecti propinqui, & illa dispositione, qua est potentialis in aduentu nanq; harum duarū rerum, & perfectione causarum efficientium, & remotione impediturum, res de necessitate exit ad actū. Proprium autem huius potentie propinquæ est, quod extraheas ipsam ad actum, atque mouens, semper est eiusdem speciei, & idem mouens numero, & præcipue in rebus naturalibus. vt potentia, quæ est in sanguine, exempli gratia, ad hoc vt conuertatur in carnem extrahitur ad actum, ab vno tantum mouente, quod est ipsa virtus nutritiua membrorum. sed potentia existens in pane, vt fiat ex eo caro, indiget prorsus pluribus mouentibus quā vno, vt ore, & stomacho, & hepate, & venis. & remotior potentia hac est, quæ existit in elementis, ad hoc vt conuertantur in carnem, quia cum hoc indigent adhuc corporibus celestibus, multa.

Epitomes in Libros Metaphy.

G multa nanq; nutrimenta indigent adhuc, cū mouenribus naturalibus, mouentibus artificialibus pluribus q̄ vno: vt panis, qui pluribus quā vnā arte idiget. Et q̄h̄q; percipitur subiectū propinquū alicuius rei, in quo est potētia ad illam rē, ita q̄ appelletur generatū ex eo nomine de nominatiuo ab ipso, non p̄idēmet nomen, vt Grēcorū cōsuetudo abolenit. ipsi nanq; non dicunt arcam esse lignū, sed lignēa. est aut lignū. arca in potentia propinqua. A subiecto vero remoto non denomināt nomē rei, neq; dicunt arca esse ter-

Hream, aut aqueā: sed apprehensio subiecti propinqui tali mō notificationis, & doctrinæ cadit hac nostra tēpestate. h̄mōi nanq; significationes non reperiuntur in lingua nostra, sed in accidētibus & differētijs bene apparet hoc in lingua Araba. nā non dicerent ipsi aliqua aīalia esse intellectū, sed intellectiua hinc ostendit q̄ forma est aliud à subiecto. similiter ēt non dicerēt corpus esse albedinem, sed albū: p̄edicantur tñ genera de speciebus, q̄ significant ipsam p̄ nos in abstracto, & dicunt hō est aīalitas, & arca

I est lignū. Et si ita est, q̄ particularia consent ex aliquo in potentia, & aliquo in actu, & qd̄ potētię plurimū rerū sunt plures q̄ vna, sequitur ergo q̄ habent plura subiecta q̄ vnū. & quia subiecta habent esse ex eo q̄ sunt in actu, ī vna ergo re erūt plures actus q̄ vnus. Sed, quia īpossibile est q̄ res procedat in vtroq; extremorū in infinitū, vt post hoc ostenderetur, & in scīa Naturali fuit propalatū: manifeste igitur patet q̄ vltimū subiectum est in pura potētia, & est causa vt alia subiecta acq-

rant potētiā. ita nanq; se habent ea, quæ fm prius & posterius dicuntur cum illa re, ad quā referuntur. Sic ēt vltimus actus in vnoquoq; ente est causa vt inueniantur in eo plures actus q̄ vnus. Et ideo illud, qd̄ est inter hæc duo extrema, non dicimus esse purā potētiā, neq; purum actū. Materia nanq; prima, exēpli ḡra, est vltia cā ad hoc, q̄ alia subiecta hoīs sunt ī potētia ad ipsū: vt potētia q̄ ē in elemētis ad ipsum, mox in frumento, deinde in sanguine, postea vero in carne, demum in vnaqua; partiū aīz: & pari modo actus vltimus cuiusq; entis est causa, vt reliqua, quæ in ipso reperiuntur, sint in actu. exēpli cā rōnālitās, q̄ est vna ex causis, ob quā inuenitur aīalitas. nā non reperit animalitas simpliciter, siue abso lute, s; qdā animalitas. & sic ēt aīalitas est vna causarū ipsius nutritibilis, cū nō inueniatur nutritibile absolute, sed aliqd̄ nutritibile. tandē inueniet inter oēs has duas operationes quēdā proportio formę simplicis ad materiā primā, & quē admodū materia non inuenitur, nisi cū forma. nā si sine forma reperiret, tunc id, qd̄ non esset, esset, & sic se habebunt q̄libet duæ actiones, inter quas reperietur talis proportio. Hinc apparet q̄ potētia est quoddā consequens ipsius materiæ, eiusq; vmbra, licet dicat fm prius & posterius. itidem & actus est consequens formæ, & vmbra insequens ipsam, licet dicatur fm prius & posterius. & cū fuerit declaratū q̄ datur forma ex illis in puro actu, absq; admixtione alicuius potētiæ in ipsa, manifestum igitur est, qd̄ ipsa erit causa, ob quā sunt res in quarum operatiōe admiscetur

A scilicet potentia, qualiscūq; fuerit illa, videlicet siue sit potentia transmutationis in substantia, vel in alijs transmutationibus. Et huius rei causa est, quia actus in huius rebus reperitur secundum quandam dispositionem, & nomen simpliciter, id namque, quod in aliquo inuenitur genere absoluto, est causa, ut in eo reperiat aliquid secundum dispositionem aliquam, ut sepius diximus, nam ignis, exempli causa, dicitur simpliciter calidus, & est causa, ut caliditas inueniatur in quolibet ente. Huiusmodi autem propositio frequentissime affertur in hac scientia, & est vnum magni principium ex principiis per se notis.

B De forma quidem par est ita etiam nostratate, & exercere, ut habeat de ea veritas. & ideo in ea elaborauit Aristoteles. Quod posuit ipsam tanquam positum in primo libro huius operis. Et postquam ostensum fuit quid sit potentia, & actus, & quoniam est quodlibet singulariter in potentia, & quoniam non est fuit quoque, declaratum qualis sit, proportio potentiarum ad se inuicem, & proportio actus: consentaneum est inuestigare de ipsis, quodnam istorum precedat aliud, videlicet utrum potentia precedat actum, aut actus potentiam. Nos autem iam in praecedentibus diximus, quod ipsum prius dicitur multis modis, primo, prius tempore, secundo vero prius causa. de his igitur duobus, de quibus dicitur ipsum prius, est hic sermo principaliter, quoniam de potentia & actu tractatur.

C Et dicamus quod plures Antiquorum ante Aristotelem omnes fuerunt opinati quod potentia precedat actum tempore, & causa. & ideo aliqui posuerunt immixtionem illam, siue chaos & atomos: aliqui alij motum inordinatum, & fuerunt ad id ducti, quia

de principiis non preceperunt nisi prius materiam principii materiale, & ut verisimile quod, cum ipsi viderint potentias rerum particularium praecedere utroque modo, & tempore & causa, iudicauerunt idem iudicio vniuersali de partibus vniuersi. sed si recte res consideret, & in quantum talia sunt naturalia, apparebit manifeste quod actus praecedit potentiam illis duobus modis. quoniam in scientia Naturali fuit iam ostensum quod, quod transmutatur ab aliquo transmutatur. & hoc in quatuor speciebus transmutationum. Nam ipsa potentia non potest sufficiens exire ad actum de se: quod quidem patet in tribus transmutationibus, videlicet quae in substantia, & in quantitate, & qualitate. nam in his mouens & agens est extra. Sed de transmutatione locali extat ambiguitas. de hoc tamen iam satis innotuit in Septimo & Octauo Physicorum. & hoc est, quod rectius ut dicimus, quod actus praecedit potentiam causa & tempore. Ex ipsis quoque potentiis particularibus id ostendi videtur. nam licet ipsae potentiae praecedant actum tempore, sunt tamen posteriores causa, cum ipse actus sit perfectio potentiae, gratia cuius talis potentia habet esse, & est causa finalis eius. Perfectiones autem non possunt procedere in infinitum, ut post hoc ostendetur. Actus ergo est prior potentia, eo quia est causa efficiens & finalis. Finis autem est causa carum, cum aliae reperiantur gratia ipsius: haec quidem praecessio est, quod debet considerari. Nam prioritas temporalis, siue fuerit in potentia, siue in actu, inest ipsi priori per accidens. quod, si causa rei praecedunt ipsam rem tempore, illud est quid accidens rebus particularibus generabilibus & corruptibili

Metaph. cum co. Auer. BBB li

Adū prio
riū ē potē-
tia. 2. Met.
613.

Epitomes in libros Metaphy

- G** libos. nam si per se inesset ipsis causis efficientibus, tunc nulla daretur pe-
nitus causa eterna. & si non daretur
eternum, neq; etiam generabile &
corruptibile inueniretur de necessi-
tate, vt in scia Naturali declaratum
fuit. Item est manifestum qd causae
dant per se, & primo essentiam cau-
sae. Si enim hoc esset sibi necessarium,
videlicet praecedere tempore ipsum
causatum, hoc non apparet in eis, vt
putant plures loquentium: immo ex
hmo positione sequuntur illae falsi-
tates, quas narrauimus, scilicet nihil ge-
neraretur, & praesertim ex ipso eter-
no. nam, si concederemus hoc ita se
habere, tunc causae possent in infini-
tum procedere, & non daretur aliq;
prima causa. & si non daretur pri-
mum, neq; vltimum daretur. Posi-
to igitur qd causae totius vniuersi p-
cedant ipsum vniuersum tempore,
quemadmodum praecedunt causae
partiu vniuersi generabiliu & cor-
ruptibilium ipsa necessario, seque-
retur qd iste mundus esset vna partiu
alterius seculi, & sic fieret processus
in infinitum: vel qd ponamus hunc
mundum esse corruptibilem solum par-
tem, non solum totum. & ideo sequent
istae falsitates, & multae aliae ipsos po-
nentes hmo positionem. quod to-
tum ideo sequitur ipsos, quia putant
actum omnino praecedere tempore. Et
ideo, qm interrogant quo fiat prio-
ritas actus ad ipsum tempus, mouet
caput, quia, si ipsi dicerent sine tem-
pore, tunc iam concederent inueniri
aliquid agens non praecedere suu
passum tempore. si autem dicerent
cum tempore, tunc reuenteret quae
suo aduersus ipsos de hmo tem-
pore: vel dicerent qd tempus est per se
stans, & qd non est causatum, & hoc
non diceret. Totum autem hoc p-
conuenit tertiae parti huius scientiae.
Reuertamur ergo nunc ad id, vnde
digressi sumus, & dicam qd adhuc
apparet potentiam non praecedere
tempore actum ratione ipsius pote-
tiae, videlicet, quia ipsa potentia non
potest denudari ab actu, vt de mate-
ria prima ostensum fuit. Item quia
in multis rebus inuenitur potentia
ad aliquas alias res, ex eo qd habent ali-
quem actum illius rei, ad quam sunt
in potentia: vt discipulus, ex epli gra-
tia, qui est in potentia sciens. nam de-
ueniet ad vltimu gradu, propterea
quia habet aliquam scientiam. aliter
enim sequeretur error Meannonis,
narratus in primo libro Posterioru.
Ad haec, cum res aeternae, in quibus
nulla admisceatur potentia, praecedant
corruptibiles, in quibus admisceatur
potentia, sequitur manifeste qd a-
est prior potentia. Quod autem in re-
bus aeternis non admisceatur potestas
simpliciter, id quae fit in substantia,
manifeste ostensum est in libro de
Coelo & mundo. & sicut potentia ad
nutritionem & augmentum, & ad
alterationem passibilem. De poten-
tia vero in loco & transmutatione
sistat non fuit ostensum esse impos-
sibile, immo fuit declaratum esse ne-
cessarium illud. verumtamen fuit ibi de-
claratum de ipsa potentia in loco qd
extat ibi actus praecedens, nulla om-
nino hns potentiam. Iste inquam est
sermo de his rebus per declarationes
proprias. multa. n. quae sunt huius scien-
tiae, immo maior pars eorum decla-
rata sunt, cum opponitur per modum
proximij ad ipsa id, quod declaratum
est ibi in scia Naturali, & soluuntur
dubia vniuersalia eorum ex hoc loco.
At possumus hic facere declara-
tionem

Ationem vsem. & ideo dicamus qd quicquid est in potentia ad aliquid, siue illud fuerit mouens, siue mobile, possibile est ipsum esse & non esse, cum hoc sit de natura possibilis & potentiz. & dicimus aliquid esse necessarium, cum non cessat esse, neq; cessabit, & est impossibile omnino qd non inueniatur, neq; habet potentiam ad hoc. nullus namq; arbitratur triangulum habere potentiam, vt eius anguli sint equales quatuor angulis rectis. Naturæ igitur inter se maxime differunt. & qui dicit necessarium esse posse, dicit transmutationē diuersitatem veritatis, & isert fm hanc suam opinionem qd nō est necessarium. Si ergo ita est totū hoc, vt diximus, sequitur qd actus de necessitate præcedit potētiam fm omnes modos prioritatis. Dubitare tñ contingit hic, scilicet quonam pacto res semipiternæ sunt principia rerū corruptibilium, cum ea, q̄ sunt in continuo actu, necessario eorū actio debet esse continua: aliter. n. haberent esse in potentia, & sic eorū causata habebunt continuum esse. Nam rerum, quæ qñq; sunt, qñq; non sunt, oportet necessario qd earum motor ita se habeat, videlicet qd moueat & nō moueat. Soluitñ hoc dubium per id, quod in scia Naturali fuit declaratum de motu locali continuo, videlicet qd huiusmodi es, quod ipse motus habet, est veluti medium inter purum actum, & res, quæ sunt partim actu, partim potētia. assimilata namq; rebus existentibus i actu, propter æternitatem, quam habet per se, & qd nullam habet potentiam ad corruptionem: sed similatur rebus quæ partim in actu, partim in potentia reperiuntur, propter varie

tatem situum, quæ sibi accedit, & tñ dem ratione motus localis. Et animaduerte quo pacto cura diuinæ ingeniata colligare illa duo es, vnū scilicet cum alio, & posuit inter puram potentiam & purum actū huiusmodi potentiam, videlicet potentiam, q̄ est in loco, adeo qd p hoc perficit colligantia inter esse æternum & corruptibile. Quapropter non est timendum hunc motū corrumper aliquo tpe, aut quiescere, vt aliqui sunt opinati: qm eius motus vel motor nullam habet potentiam ad hoc. Et qui non posuerunt motum continuum, non poterunt reddere causam, quare Deus gloriosus, cum sit semipiternus, semper agat, postq̄ non fuerit agens, sequitur nāq; de necessitate fm ipsos, qd sit agēs in potentia, anteq̄ operet: & qcqd est in potētia, reducit in actū p mouens, tandem per agens prius ipso, cum exiit de potentia ad actum sit quædam transmutatio: quolibet autem transmutatio sit a transmutante. & hoc totum patebit tibi, si eris memor radicum naturalium.

Cum ergo iam ostensum sit qd actus præcedit potentiam, causa contemplari decet quoddam horum duorum præcedat aliud nobilitate & bonitate. Et dicamus quod malum de necessitate sit per priuationem, aut per vnum contrariorum, cui acciderit priuatio sui contrarij. vt ægrotudo, quæ quidem licet sit quoddam esse, nihilominus est malum, ex eo quod est priuatio sanitatis: & quia potentia est ad contraria simul, ideo ex hoc quod potentia, non potest esse bonum simplex, sed mixtum. Potentia quoque dicitur bona, vel mala in

Ad præcedere potētiam nobilitate, & bonitate. 9. Me. 16. 19

ubium, no pacto impteer a sunt incipia corruptibi 6. 9. Me. 17. & 18.

Epitomes in libros Metaphy.

Comparatione ad actum. Actus ergo est nobilior potentia de necessitate. & cum potentia sit cā privationis, q̄ est ipsum malum, sequitur ergo q̄ res, q̄ non habent potentiam; nullū habent malū, cum non habeant privationē, neq; contrariū, & huiusmodi res sunt illæ, in quibus ipsum bonū, quod quidē est ipsa veritas, vñdīq; perdurat, i. q̄ verum in eis non variat, ita q̄ in aliquo tpe euadat falsum: quemadmodū solet accidere rebus, quæ q̄nq; potentia, quæ deoq; actu inueniuntur.

Quo pacto
inueniuntur
veritas & falsitas
si tas i o f o
nibus. 9.
Meta. L. 11.
& 22.

Ambigere tñ cōtingit circa hoc: nam si ipsum verum perseuerat, inuenietur in rebus existentib⁹ sēper in actu. nulla ergo demonstratio fiet de rebus, quæ q̄nq; potentia quæque actu inueniuntur. & si de his nō erit demonstratio, nequaquam poterimus habere viam ad sciendum esse entium: & sic nulla erit demonstratio de rebus existentibus contra actum, cum scientia necessaria acquirat⁹ per se ex rebus necessarijs, & nos ex his ascedim⁹ ad sciam earū.

Et dicamus q̄ oratio vera necessario est, aut affirmatiua, aut negatiua. Affirmatio autē nihil aliud est q̄ compositio alicuius cum aliquo: & negatio nihil aliud est q̄ eorundē diuisiō. Et si dantur aliqua, quæ non possunt componi, tunc negatio est semper vera in eis. Sed, si dantur aliqua composita, quæ videlicet non possunt inueniri absq; tali compositione, tunc affirmatio est semper necessaria in eis. Si vero dentur aliqua, in quibus sit possibile ut utiq; simul, & q̄nq; componant⁹, & q̄nq; diuidant⁹, tunc veritas in his non semper perdurat. manifestum autem est q̄ in hac re reperiuntur hi duo modi.

Ea autem, quæ q̄nq; componunt⁹, & q̄nq; diuidunt⁹, sunt res particulares. nam iste triangulus singularis quandoq; componitur, & habebit angulos æquales duobus rectis: & q̄nq; diuidet⁹, & verum in eis euadet falsum per se. & ideo dicitur q̄ oppositum veri in his dum verificat⁹, est falsum possibile. Ea vero, quorū compositio est continua & diuisio continua, sunt res vniuersales, ex eo q̄ ad seinuicem comparantur. Ex hac ergo parte inest necessitas reb⁹ transmutabilibus. exempli gratia, q̄ Anguli æquales duobus rectis in quantum sunt æquales duobus rectis, semper inueniuntur compositi cum triangulo, & triangulus cū figura. & sicut rationalitas reperitur de necessitate cū animalitate, & animalitas cum nutritione, & nutritio cum corpore. sed anguli æquales tribus rectis semper inueniuntur diuisi à triangulo. & eodem pacto rationalitas semper est diuisa ab asino & equo. In his ergo non accidet falsū nisi ex errore, videlicet ut opinet⁹ id qd est cōpositū, esse diuisū, aut diuisū compositū. Inest autē actus & ppetuitas his, ex eo q̄ sunt intelligibilia, nō ex eo q̄ sunt aliter. n. vniuersalia essent separata. & hoc non cognouerunt ponentes ideas. sed, si tribuitur eis istud ec̄ extra intellm; illud fir, ex eo q̄ habent potentiā ad hoc. nam, si non haberent aptitudinē ad hoc, tunc id, quod intelligeret⁹ de eis, esset inane. & propterea verū dī de rebus, q̄ sunt extra intellm; in actu continuo, & de his fm prius & posterius. & quia illa sunt vera, ideo hæc sunt vera, ut est de proprietate rerum, quæ dicuntur secundū pri⁹ & posterius. & fm hunc modum a fertur

A fertur malum, quod est falsum, a rebus sensibilibus, & acquirerunt ipsum bonum, quod est verum.

Quocumque
dicat vnu
tam. t. i.

ET postquam locuti fuimus de potentia & actu, & de eorum consequentibus, nunc loquemur de vno & multis, & de eorum consequentibus. Et dicamus quod vnum dicitur illis modis, quos narrauimus in praedictis: & ipsum ma reducunt ad duo, scilicet ad vnum numero, & vnum per aliquid vltimum. & hoc, ut iam dictum fuit, diuiditur in vnum specie, & vnum genere, & reliqua, quae antea enumerauimus. Sicut et unum numero dicitur primo de continuo, & postea secundario & secundum similitudinem de coniuncto, postea vero de composito, deinde de colligato. Nonnunquam tamen dicitur vnum numero de indiuiduo singulari: quod quidem non diuiditur ex hoc, quod est indiuiduum alicuius speciei, ut Socrates & Plato. Quoniam vero dicitur de eo, quod est indiuiduum quantitate, & illud est illud vnum, quod est principium numeri. Dicitur quoque, de indiuisibili qualitate & definitione, hoc est diuidi multitudine & compositione. & his duobus maxime conue-

Cnit dicere vnum numero. Denique dicitur vnum numero de omnibus eo, quod est de se distinctum, & separatum ab alio, siue sensu, siue intellectu, siue per se. Manifestior autem distinctio est sensitiua, & hanc est distinctio rerum per sua loca, mox per cortices earum. Distinctiones vero rationales sunt manifestae, & per hoc mensurantur longitudo, & demum quantitas continua. At distinctiones rerum indiuidualium secundum earum essentias est quid remotum a fama, & remotius adhuc est distinctio rerum per suas

quiditates intelligibiles, & est id, de quo dicitur vnum forma. Et quoniam dicitur vnum de aliquo vero simplici (vel communi) & est ipsum primum indiuisibile in vnoquoque genere, ut color albus inter colores, & mensura citharistica in melodijs, & littera vocalis & non vocalis in dictionibus, ut vnum in quantitate, quod non diuiditur per ipsam. Et quemadmodum in omnibus his generibus est vnum primo, sic etiam est & numerus. Sed de numero, qui est in quantitate, considerat mathematicus. Et hinc apparet quod vnum dicitur de decem praedicationibus, & sicut numerus. Vnum vero, quod est principium quantitatis discretae, non est illud vnum, quod dicitur secundum prius & posterius de omnibus generibus. Neque etiam ille numerus, qui est in quantitate, est numerus, qui reperitur in vnoquoque genere, ut post hoc videbitur. Et definitio ipsius vnus absoluti est quod est mensura numeri, & quod est indiuisibile aliquo modo diuisionum. Et vnus numero est indiuiduum in intellectu & indiuisibile in quantitate, & quod est synonymum ad nomen entis. Differunt tamen in modo tantum. Nam cum capitur quiditas ei, ex eo quod est indiuisibilis, est vnum: sed si sumitur in quantum est quiditas tamen, tunc occupatur essentia & ens.

Et si ergo totum hoc est, ut diximus, nescio quid sit istud vnum, quod est principium numeri, & quod esse habeat. nam cognito quid est principium numeri cognoscitur quiditas numeri, cum numerus resultet ex eius iteratione. Et dicamus quod vnus numerale est illud indiuiduale, quod est in intellectu indiuisibile in quantitate, neque qualitatem, neque possi-

quid sit. vnu quod est principium numeri.

Epitomes in libros Metaphy.

- G**tionem. Addidimus autem in definitione neq; positionem, quia punctum est indivisibile quantitate & qualitate, sed habet positionem: & hoc est principium numeri, & non est numerus. & propter mensurationem huius unius existentis in quantitate dicitur quodcūq; aliud unum: quemadmodum propter multitudinem numeralem dicitur multitudo de reliquis rebus. vel quia istud unum, quod est in quantitate, mensurat numerum, ideo mensurat in unoquoque genere aliorum numerum illius generis. Quod autem illud unum, quod est principium numeri, sit de his, quæ sunt in subiecto, est manifestum. & ideo dicitur in definitione unitatis, quod est id, quod dicitur de rebus quod sunt unum. & quod Mathematicus abstrahat hoc à subiecto individuali, consideret tamen ipsum, quemadmodum abstrahit lineam & superficiem & corpus, est etiam per se manifestum. & hæc est definitio inter considerationem professoris huius scientiæ, & Mathematicum. Nam huius scientiæ professor considerat de ipso, ex eo quod est unum quantitate, aut unum substantia: Mathematicus vero consideratur de eo, secundum quod est unum tantum abstractum à subiecto. quemadmodum Philosophus considerat lineam & superficiem, ex eo quod sunt extrema corporis physici: sed Mathematicus considerat utrumque, in quantum sunt linea & superficies tantum. Utrumque ergo, unum & multa considerantur à professore huius scientiæ, & à Mathematico: nisi quod consideratio utriusque ipsorum de hoc est secundum duos modos diversos, quemadmodum considerant variaz scientiæ idem subiectum. & quia unum numero, si accipiat
- in quantum est unum, non videtur in digere subiecto, & ingreditur prædicamentum quantitatis hoc tantum modo, & hæc est una ex rebus ipsis in dividui denudati à divisione in quantitate & qualitate & situ: ideo est principium multitudinis numeralis, & multitudo numeralis subigreditur etiam prædicamentum quantitatis. sed, cum dividit ad res, de quibus dicitur per ipsum, quod sunt una absolute, tunc comprehendit omnia decem prædicamenta. & sic pluralitas etiam erit ex consequentibus decem prædicamentorum. & hoc scilicet si ponamus subiectum ipsis unius absoluti nihil aliud esse quam decem prædicamenta, id est unitates in decem prædicamentis existentes, quas numeravimus: quemadmodum linea, quam considerat Mathematicus nihil aliud est quam linea, quod est in corporibus. Si ergo ita est, non evadet quin subiectum ipsis unius absoluti sit vel aliquid commune omnibus decem prædicamentis, ut dicit Avicenna. vel quod sit synonymum ad nomen entis, id est quod dicatur secundum prius & posterius: non quod significetur per ipsum aliquid accidens (ut opinatur Avicenna.) vel quod sit aliquid separatum, ut imaginari sunt de natura unius quamplures Antiquorum, quod sit quedam res separata. Aristoteles tamen conabitur destruere hanc opinionem in futurum. Illud vero quod dicit Avicenna, subiectum ipsis unitatis esse quid additum prædicamentis, & quod semper significat hoc & omnino accidens commune prædicamentis omnibus, est falsum. Nam si semper significaret illud, & omni no res egredientes essentiam rerum, de quibus dicitur, tunc non daretur unum per se, neque in individuo, neque in universali, id est secundum formam, & sic

Quid sit
subiectum
ipsis unius
absolutum.

A sic de oibus prædicamentis. & tunc vnum erit accidens ipsius de cem prædicamentis per hoc, quod est quid aliud præter ipsa, commune tñ omnibus ipsis. Ille equidem sermo est de se manifeste falsus. & hoc apparebit ex his, quæ modo dicam, videlicet qd, si vnum fm vniuersalitatē dicatur significare accidens cōe decē prædicamentis, oportebit ergo ipsū significare illud accidens inherens vnicuiq; ipsorum, vel fm significationem vniuocam, vel fm cōcationem, i. quæ dicitur fm prius & posterius, vel fm puram æquiuocationē.

B Quod autem ipsum vnū non significat res, de quibus dē fm significationem æquiuocam, est manifestū: cum æquiuoca non habeant subiectum essentiale, neq; vnā definitionē. Neq; etiam habebit significationem vniuocam. falsum. n. est inueniri in prædicamento substantiæ, & prædicamentis accidentium aliquod genus, quod dicatur de eis vniuocē, cum sint in vltimo differētiæ. & si ita est, sequeretur qd indiuiduū illius accidentis sensu perciperet, si cut sit in alijs prædicamentis accidentium habentiū esse. Nihil ergo aliud

C restat, nisi qd significet fm prius & posterius. quō sit, vt nihil aliud significet qd essentias prædicamentorum, cum huiusmodi significatio sit cōparatio eorum inter se inuicem: vel oportebit inueniri in prædicamentis alia prædicamenta, & sic in infinitum: quod est falsum. Ergo nihil aliud restat esse subiectū ipsius vni⁹ absoluti, qd vnum existens in quolibet prædicamento.

Contra hoc tñ contingit dubitare, quonā pacto dicimus vnū, & numerum esse in prædicamento quā-

titatis, & in quolibet prædicamentorū, ita qd sit de ipsismet prædicamentis, & non quid additum eis. & hic putauit Auic. qd oportet eius subiectum inesse oibus prædicamentis. Sed res non ita se habet, vt imaginarius est. qm vnum numero non est idē natura cum alijs, cum vnum numerale sit ipsa indiuidualitas abstracta à quantitate & qualitate, i. quā indiuiduum est sdiuiduum. nā est indiuiduū paliquid indiuisibile. intell⁹ at est qui abstrahit ipsum à materijs, & determinat ipsum, & accipit ipm distinctū: quia vnū numero, & vnitas numeralis est quid fabricatū ab aīa in ipsis indiuiduis entium. & si non esset aīa, neq; etiam vnitas numeralis inueniret, neq; numerus penitus: cuius tñ rei contrariū accidit in linea & superficie, & demū ī quantitate continua. & ideo numerus est immaterialior. Auicē. tñ admisit secum naturā ipsius vnus, quod est principū numeri cū vno absoluto, qd est commune oibus prædicamentis. sed quia illud vnum, qd est principium numeri, est accidens, ideo putauit, qd vnum absolutū, qd est synonymum ipsi enti, sit accidens. & cum hoc conat⁹ ponere numerū, ita se habere, vt se hēt linea & superficies, videlicet qd habeat quandam naturā, & si nō reperiat⁹ anima: adeo qd fuit coactus ponere in prædicamentis quādam esse additum eis.

Si ergo natura vnus numero, & ipsius numeri talis est, sequit⁹ qd primū metri natura inest ipsi numero: quod quidem est ipsum vnum. aliorū vero generum metra sūt ex positione: & ideo computus, & mensura inest eis mediante numero. & secundum hunc modum accipiunt⁹

BBB iij. alia

D ro qd sit de
& in quolibet
prædicamento.

E

F

Ex vnus
mēsurā a-
liā mēsurā
rari. x. me.
c. 2. & ideo.

Quo pacto
mēsurā & nu-
merus sint
ipædicamē

Epitomes in libros Metaphy.

Motus diu-
nus meſu-
ra ē oīum
motuum
apud oīa
gentes. 10.
Met. 4.

Alia metra, aſſimilando ipſi vni ve-
plurimum, i. q̄ lueniat in tali gene-
re indiuiſibilia. vel difficile diuiſibi-
lia. Hinc ſit q̄ oēs gentes meſurāt
oēs motus per motum diurnum, cū
ſit velocior ceteris motibus. i. q̄ ipſi
meſurāt alios motus, tpe huius mo-
tus. & ſi ſit quies ceterorum mobiliū
p̄ tempus huius motus meſuratur.
& ob hoc etiam capiunt de ponderi-
bus & meſuris id minimum, quod
poſſunt. Sed ſi alijs rebus præter præ-
dicamentum quantitatis addit meſu-
ra, illud quidē fuit p̄ accideſ & rō-
ne huius prædicamēti, ſicut eſt meſu-
ſurare leuitatem & grauitatem: im-
mo qđ plus eſt meſurare nigredi-
nem, & albedinem. Ex hijs igit̄ patet
quid ſit vnum, quod eſt principiū
numeri; & cuius ſit naturæ, & q̄ nu-
merus eſt congregatio harū vnita-
rum, & multitudo conſtans ex ipſis.
Obijcit tñ Auic. contra hmoi defini-
tionem numeri, dicens quoniam
pacto multitudo pōt eſſe genus ad
numerus, cūm ſit ipſemet nume-
rus, cū ipſa multitudo, vt multitudo
diuidatur in talem & talem multi-
tudinem, quemadmodum numerus
in talia & talia numerata, i. in reſſe-
ſibiles. Hoc tñ eſt erroneū, q̄a mul-
titudo abſoluta cōior eſt multitudi-
ne numerali: quemadmodum & ip-
ſum vnum abſolute eſt cōius vno
numerali, quod eſt principium nu-
meri. & dato q̄ eſſet, vt ipſe dicit, ad
huc poteſt imaginari numerus, ac
ſi ſit ſpēs ex ſpēbus rerum numera-
tarum: & tunc ipſa multitudo erit
genus ſibi, & alijs rebus multis. &
hoc non eſt impoſſe officium ipſius
animæ accidit nanq; hoc ipſi nume-
ro, quia eſt operatio animæ in nu-
merari. Si ſc̄t dubitauit de defini-

tionē vnius, & numeri, hoc modo. **V**
videlicet dicit ipſe q̄ cū vnū accipia-
tur in definitione multitudinis, quæ
eſt ipſe numerus: & ipſum vnū con-
cipiat p̄ priuationē multitudinis in
eo exiſtenti: ergo vtrumq; ipſorum
accipitur in ratione alterius: & hoc
eſt petitio circularis. Ego autē dico
ad hoc id, quod iam prius dixi deſi-
nitione relatiuorum. Et nos egreſ-
ſi ſumus, vnde eramus.

Reuertamur ergo ad illud, & di-
camus q̄ iā fuit oſtenſum hoc
q̄ p̄ vnum ſignificantur oīa prædi-
camēta, & q̄ eſt ſynonymū ad ens.
eſt igitur manifeſtum q̄ conſydera-
tio de eo in hac ſc̄ſa ſit ex hac parte.
Et quia de ipſo vno tractauerūt An-
tiqui hoc, ſc̄p eſt tranſcendens ad ip-
ſum ens, ex eo q̄ ſubiectum ambo-
rū eſt idem: Differunt tñ eo modo,
quo diſcrepant eorū opiniones de
vno primo, quod eſt principiū vni-
uerſi, & cauſa, ob quam cetera alia
entia hñt eſſe, & in meſurando ea,
in quantum ſunt entia, in duas ſopi-
niones. Sed priores Naturales, quia
putabant res ſenſibiles particulares
præcedere vſes earum: & propterea
quia ſic ſunt opinati: & cū hoc etiā
putant oportere in quolibet gñe da-
ri vnum primū, quod eſt cauſa, ob
quam vnaquæq; ſpecies eſt in gene-
re: & cauſa ē, pp̄ quam reliquæ ſpēs
meſurent, & cognoscant, cūm de
illis ſpēbus dicat illud genus ſim pri-
& poſteri, quemadmodū res ſe ha-
ber in dec: prædicamentis: vt exempli
gr̄a calor, qui dī de igne, & de alijs re-
bus attributis igni, ſim prius & poſte-
rius, & ignis eſt cā, ob quā reliq; ca-
lida hñant eſſe, & ſint meſurata &
numerata: & ideo impoſſe eſt q̄ nu-
merent res calidas p̄ vnū, qđ ſit albe-

De vno ſy-
nonymo
ad ipſum
ens. 10. m.
c. 6. & ideo.

do,

Alio, aut nigredo: quoniam mensura in quo
libet genere oportet de necessitate, ut sit
proportionata, & similis: & hoc ha-
bent ipsa entia in quantum sunt entia,
videlicet quod dicitur secundum prius & posterius
ideo putarunt oportere inueniri unum
primum ens, quod est causa ut alia
entia sint entia, & numerata & sci-
ta: quemadmodum unum in numeris
est causa ut reliquae species numeri sint, &
numerentur. sed, quia ipsi non cogno-
uerunt de causis nisi materiale, ideo
fuerunt imaginati quod homo unum,
est ista causa. & hoc est iuxta varias
eorum opiniones de causa materia-
li ultima. nam quidam eorum putant esse
se aquam, alij vero ignem, & nonnul-
li infinitum. Posteriores vero, quia pce-
perunt causam formalem, aliter tamen quam est,
putant ipsi quod ipsum intelligibile ali-
cuius rei existit extra intellectum: quodque
ipsi convenit magis esse quam suo sensi-
bili: & dicunt quod unum universale, cui plus
conuenit ipsum esse quam quod sensibili suo,
quod continet quicquid dicitur unum, est
causa ut sint reliqua entia, & dicunt
una, & causa est mensurationis eorum.
Hanc igitur est summam considerationis,
quam habuerunt predecessores
Arist. circa hoc quaesitum. Arist. ve-
ro cum distincte cognouerit esse for-
marum intelligibilium ab esse earum
sensibilium, & quod intelligibile non ha-
bet esse extra intellectum, in quan-
tum est intelligibile: habent tamen esse
extra intellectum, in quantum sunt
sensibiles: & non latuit ipsum, quod in-
ter res sensibiles nihil est communius
decem predicamentis: & est quoque
manifestum, quod in quolibet genere praedica-
mentorum accidentium datur quod-
dam unum, quod est causa, ut reliquae
species existentes in illo genere habeant esse
& mensurentur: ut inter colores, ex

pli gratia albedo, quae quidem est causa
ut aliae species sint & mensurentur: nam
nigredo potius debet esse priuatio
albedinis, quam quid per se: & sicut in ser-
monibus syllabae & pedes, quibus
mensurantur tales dictiones, & neu-
ma in musica: ideo est opinatus quod
in predicamento substantiarum oportet
dare aliquid ita se habens, cum ipsae
substantiae sint plures: videlicet quod de-
tur in eis unum, quod sit causa ut
aliae substantiae sint, & non solum
aliae substantiae, sed & alia entia.
Nam reliqua entia mensurantur qui-
dem in quantum sunt entia per sub-
stantiam, cum eorum esse consistat
in ea, ut in principio huius scientiae
fuit declaratum. & homo unum, si re-
peritur separatum a materia, plus
conuenit sibi nomen unitatis, cum
plus conueniat sibi hoc nomen esse.
Et ideo hoc quaesitum reuertitur ad il-
ludmet quaesitum, quod a principio
rei non desinit inquirere. Et praepo-
suit huiusmodi res, ut deueniret po-
stea ad ipsum: videlicet, utrum deest
substantia separata, quae sit principium
substantiae sensibilis, aut sufficiat ip-
samet substantia sensibilis ad suum
esse. Hae autem duo quaesita sunt unum
subiectiue, & duo in modo. & ideo
habita notitia unius eorum, aliud
quoque notescet. Sicut etiam, si mani-
festabitur quod dantur plures substantiae se-
parate quam una, oportebit etiam inue-
niri in eis unum, quod sit causa, ob quam
sint multae, & numeratae. & hoc totum
apparebit in secunda parte huius scientiae.
quia considerare in hoc loco de
homo rebus est quidem veluti prae-
ludium ad illam partem, quae est de
finis huius. & propter eius nobilitatem sue
runt imaginati aliqui quod scientia
Diuina consideraret de rebus sepa-
ratis

Epitomes in libros Metaphy.

Gratissimum. Iste ergo est sermo de vno in quantum est synonymum ad ens.

De opposi-
tione &
multitudi-
nis. x. met.
l. 9. & inde

Consentaneū autē est querere quō comparet ad ipsum vnum primum. & quia vnum opponit multitudini, contemplandū est quot modis opponit ei. Et dicamus quod vnum opponit multitudini pluribus modis. Vno quidem modo per diuisibile & indiuisibile. & hoc est fere sile oppositioni, quæ est inter habitū & priuationē, quia vnum est priuarum diuisione existenti in multitudine. Vnum adhuc opponit multitudini

H ratione suarū proprietatū. nam ipsum vnum hēt quādam proprietates vt esse idem in substantia, & sile in qualitate, & æquale in quantitate. nā vnum in substantia est in qualitate sile, & in quantitate æquale. Multitudo vero hēt proprietates oppositas illis proprietatibus vnus, q̄ sunt, aliud, & diuersum, & oppositū. Veruntū id, quod opponit ex his ipsi vni, in quantum dicitur idem, & diuersum: quia idem & diuersum sūt opposita: & ideo necessario quicquid est in substantia, vel est idem vel diuersum. & hoc etiā iuxta suos modos, de quibus dī idem & diuersum esse opposita. Nos autem iam diximus quod dī idem genere & forma & indiuiduo, vt qn̄ hēt duo noīa, aut cum comparat significatio noīis ipsius ad signationē definitionis. Et quia qn̄ vnum est in substantia dī sicut ipsum, & qn̄ in quantitate dicitur æquale, & in qualitate sile, & hoc etiam dī iuxta illos modos, de quibus iā diximus ipsum sile dici: quare oportet vt res sit sicut alia, vel nō sicut illa, aut æqualis vel inæqualis, aut similis vel dissimilis. & oīa hæc

concurrūt in hoc, quod aliquid vel est idem, vel diuersum, siue absolute, siue cum colligantia. Aliud autem & differens inter se consequuntur. Distinguunt tñ: qm̄ aliud est in se diuersum, sed differens est differēs cū alio per aliud, & qn̄ differt ab aliquo conuenit cum eo quod est idem: & differens suscipit magis & minus, sed diuersum non.

Quæ autē sunt diuersa, non possunt aggregari in vno subiecto sñ vnum modum & vno tēpore. & talia sunt opposita, q̄ vñ sunt quatuor, scilicet contraria, & habitus & priuatio, & affirmatio & negatio, & relationalia. In præteritis autē iam dictum fuit quot modis dī contrariū, & habitus & priuatio. Veruntū duo contraria re vera sunt, q̄ inueniunt in eodem gñe, quæ maxime differunt & distant: sed q̄ sunt diuersa in gñe, licet distent, tñ non suscipiunt magis & minus in distantia: & ideo eorum distantia nō est ex hoc, quod sunt contraria. nam quādoque possunt plura congregari in vno subiecto, vt decem prædicamenta, quæ sunt distincta in suis generibus. sed si dicimus hæc inter se distare, illud est, quia non generantur mutuo ex se inuicem, neque aggregantur penitus in aliquo genere: & non propterea quod eorum distantia proueniat a contrarietate. Contraria vero sunt eadem genere, & maxime differunt & distant forma. & ideo non possunt conuenire in vno subiecto, & vnum eorum corrumpit aliud de necessitate. & quæ ita se habent, videlicet quod vnum corrumpat reliquum, distant eorum esse in vltimo distantia. & propterea dicitur in definitione contrariorū quod

De opposi-
tis. x. met.
l. 11. & idē

L

M

habent

A habet vnū subiectū, & vtraq; maxime distant fm esse. Hinc apparet qd vni cōtratio vnū t m contrariatur. qd si illud, qd est pfectū i suo genere, est illud, extra qd nihil est vel supra ipsum, ergo pfectū in distantia nō habebit aliqd remoti ipso. Nā si reperiat aliqd aliud sibi contrariū, tūc vel erit maioris cōtrarietatis eius fm esse quā primū, aut minoris. si minoris, tūc se habebit veluti mediū inter duo contraria, & nō est in extremo. & si maioris, ergo qn ponitur in vltio, nō est in vltimo, sed est mediū. Imposse aut ē qd reperiant duces in eodē gradu cōtrarietatis ad vnā rē, q̄ sunt in vltio distantie: qd vltima distātia reperitur inter duo extrema: & duo tū sunt in vltimo distantie. & ideo impossibile est qd inter duo extrema cadat plusq; vna linea recta. Et quia in definitione contrariorū apparet distātia: & nomen distantie dī primo & fm prius de quāitate: oportuit cōtrariū primū esse in loco, & qd sit cā vt alia opposita sint p se & fm eē simul. nā, si nō esset magnitudo, nō possent inueniri contraria fm eē simul, vt calidū & frigidū, & reliqua.

C & pp hoc inhaerentia distātie materiae primae est cā vt contraria sint.

Et quia cōtrariorū aliqua sunt, quorū vnū non euadit à subiecto recipienti ipsa, vt par & impar, à quibus nō expoliatur numerus: aliqua vero alia sunt, à quibus vtrūq; subiectū, qnq; euadit, vt color, qui recipit albedinē & nigredinē: ideo cōtraria sunt duo specie, vnū. scilicet habēs mediū, & aliud immediatū. Et quia transmutatio est de contrario in contrarium, vt in scia Naturali fuit ostensum: ideo est mediū inter

duo contraria de necessitate. Nam **D** mediū est primum, ad qd transituabile transit: vt transmutatio, ex pligta, de nigredine ad albedinē, q̄ quidē sit, postq̄ fuerit transmutata in vnū mediorū inter ipsa existentium. & iō est necessariū qd mediū, & extrema habentia illud mediū, sint in vno genere, qd sit idē. aliter .n. mediū non esset illud primū, ad qd sit transmutatio: qd ea, q̄ sunt distincta genere, nō transmutantur mutuo inuicē: etsi extrema & media sunt in vno genere, qd sit idem, quo manifestum est qd media sunt cōtēpata ex duobus extremis. Nā, si **E** nō eēnt cōtēpata, & tū eēnt i cōpositō, tūc essent ipsamet extrema sicut sūt. i. si extrema existerēt i medio i actu eo mō, quo existūt se pata, & tū iā fuit positū qd media sunt contraria inquantū acquirunt de contrarietate extremorū, & qd ipsa tādē non sunt extrema. hoc ergo indicat media nō posse eē extrema in actu puro, vel qd sint in eis extrema. Et ppea fuit positū qd ipsa extrema, ex eo qd in sunt medijs, vt inueniant simul i vno subiecto: sed hoc est impossibile, inquantū sunt extrema & in actu vltimo suo. Et qd extrema sunt i medio, quodā esse medio iter actū purū & purā potentia, iō oportet non inueniri mediū nisi in rebus cōtemperatis. Et ppea iter sanitatē & egritudinē nō datur mediū, cū de natura sanitatis non sit admisceri enim egritudine: & est impossibile qd subiectū recipiens vtrūq; euadat ab vno illorum duorū, cū egritudo sit lētio actionis membri sensibilis, aut eius passio, & sanitas illētio: inter lētionem autem & illētionem non datur medium sensibile: licet

in

De cōtrariis medijs & immediatis. 10.
lib. 11. 22.

Inter sanitatē & egritudinē nō dari medium.

Epiromes in libros Metaphy.

In leſione inueniat magis & minus quod Gal. appellat largo modo neutrum, quod ſignificat id, quod non eſt, neq; ſanitas, neq; ægri- tudo. nam hoc neceſſario eſt, vel ſanitas, vel ægri- tudo, ſed nō ſi ultimo. Et ideo oportet q̄ quicquid appropriatur noīe medii p̄ abnegationē duorū extre- morum, q̄ intelligat p̄ illud verum medium. nam cū dicimus, exempli gratia, colorem ſilauum non eſſe al- bum, neq; nigrū, ſignatur q̄ eſt q̄- dam eſſentia, a qua priuat aliquid, quod ineſt duobus extremis exiſtē- tibus ſub vno genere, & hēt aliquid

H de duobus extremis p̄ modum mix- tionis. Sed id, quod ſignatur per ab- negationem duorū extremorū ab eo, quod non eſt ipſum, & extrema ſub eodem genere, nō eſt medium. vt ſi dicamus lapidem loquentem, aut mutum: & Deum non eſſe ex- tra mundum, neq; intra. & hac pro- prietate differunt contraria ab alijs oppoſitis, cum non habeant verum medium. In affirmatione autē & ne- gatione res eſt manifeſta. Priuatio vero, q̄ habet vim negationis, ſe hēt vt negatio, & eſt illa priuatio, q̄ op- ponit eſſe: vt ſi dicamus eſſe genera- ri ex non ente. Inter reliquos tñ mo- dos priuationis poſſibile eſt imagi- nari medium, ſed non verū. vt cum dicimus embryonem non videre, neq; eſſe cæcum: & lapidem non lo- qui, neq; eſſe mutum. & hoc iā fuit rememorati. Relatiuorū vero na- tura, in quantum ſunt relatiua, non eſt q̄ habeant medium. nā non cō- ditionat in eis, vt ſunt in vno gene- re, ſicut agens & paſſum, quod poſ- ſunt eſſe vnum eorum in vno gene- re, & aliud in alio. ſed ſi in aliqua re- latione ineſt contrarietas, habebit

quidem, medium: illud tñ eueniſta- tione contrarietatis, non ratione re- lationis, ſicut medium, quod eſt in- ter magnum & paruum, & inter ſur- ſum & deorſum.

EX his igitur patet q̄ iſti quatuor modi oppoſitorum ſunt diuerſi, & q̄ priuatio & habit⁹ ſunt tanquā principia contrariorum, & affirma- tionum, & negationum. quia, cū gñatio fiat: vel à priuatione forma, vel à forma contraria: & ipſi formę contrarię de neceſſitate ineſt priua- tio contrarij rei generabilis, quę eſt aliquod contrarium, & ſi priuatio de neceſſitate præcedit generatum: ergo de neceſſitate priuatio ineſt cō- trarijs, & præcedit ea, natura. Ineſt quoq; vni contrariorū, vt ſit im- perfectius alio, & imperfectio eſt pri- uatio perfectionis: vt caliditas, & ſi- giditas, & humidum & ſecum. Ma- niſeſtum quoq; eſt q̄ inter negatio- nem & hūc modū priuationis (ſab ſolute) non ineſt differentia.

ET quia, vt diximus, contraria ſūt diuerſa, forma, & idem gñe, con- ueniens eſt vt conſyderemus, vtrū quicquid eſt contrarium ſit diuer- ſum forma, aut nō ſit neceſſarium hoc. Et dicamus q̄ contrariorū, quodcunq; ſequit formā rei, eſt de neceſſitate diuerſum forma. nā im poſſibile eſt inueniri gñabile & cor- ruptibile, & perpetuū in eadem for- ma. aliter. n. eſſet poſſe inueniri ho- mines ppetuos. Sed illa contraria, q̄ inſunt alicui rei p̄ materiā, non in- conuenit q̄ ſint in eadem forma, ſi- cut mas & femina in eadem ſpecie, & albedo & nigredo, quę ſunt ī vna ſpecie. Ex hoc igit patet quid conſe- quat vnum & multa, & q̄ ipſa ſunt principium generū oppoſitionis. &

ideo

Priuatione & habi- tū eſt con- trariorū principia
to. m. l. j.

Anquicq̄ eſt contra- riū, ſit di- uerſū; ſeu
ma. 10. m.
ce. 15.

M

Ideo decet nos considerare quo pacto insit eis propria oppositio. nā, si nō daretur vnū, non darentur plura Et. & si non daretur multitudo, nulla daretur penitus oppositio.

Quopactum
num &
multitu-
do oppo-
nit. 10. Me
11. 12. 13. 14.

Et dicamus qd impossibile, qd vnū opponatur multo p modū contrarij, cū contrariū multitudinis sit paucū, & vnū non est paucū, quia paucū est de affectibus ipsius diuisibilis: & si cōtingat vnū esse paucū, illud sit, ex eo qd vnū est multitudo diuisibilis, nō ex eo qd ē vnū.

Preterea, si vnū sit paucū, duo erūt multū: qā paucū & multū dicuntur relative, & ppea vnū erit quedā multitudo. & hoc totū est impossibile.

Ad huc ipsum contrariū, vt ostensum fuit, habet contrariū, quā vtunq; sunt in eodē generetur sed vnū & multa non ita se habent. At vtum oppositio istorū sit oppositio priuationis & habitus, cōsideratione indiget: quia vñ, cū ipsum vnū sit quid diuisibile, & multitudo sit diuisibilis, qd insit ei priuatio diuisionis, quā quidem habet ipsa multitudo. Plures tñ Antiquorū fuerunt opinati huius oppositum, vñ qd ponebant multitudinem esse priuationē vnitatis. qd quidē ideo putarunt (vt arbitror) quia viderunt priuationē semper esse imperfectio sem habitu, & habitum nobiliore esse. & ita se habet vnū ad ipsam multitudinē: est. n. cā vñ illa sit. Sed vt prædiximus, magis euidens est, qd ipsa vñ sit priuatio multitudinis. nam quāplures priuationes sunt nobiliores aliquibus entibus imperfectis. & ideo nonnunq; contingit melius esse nō videre, q̄ videre. Sed dato Et qd hęc esset oppositio existēs inter vtunq; eorū, sequeretur adhuc

ex hoc falsitas vituperanda, videlicet qd habitus sustentaretur in priuatione, cū ita se habeant vnū & multa. Quapropter videtur magis consonū ipsa opponi inter se oppositione relativa. quia contingit ipsum vnū mensurare, & multitudinem mensurari: mēsurans autem, vel mensura, & mēsuratum sunt in capitulo relationis. sed hmoi relatio non est de essentia ipsius vnus, immo quid sibi accidens, & ideo nō dē vnū in cōparatione ad multa eo mō, quo dicuntur relativa ad se inuicem. Est. n. res in hoc, vt in causa & causato. nā ignis est cā rerū ignearum, & tñ est ignis absq; hoc: qd sit cā. ex eo igitur, qd est ignis, est in prædimento substantiæ: sed inquantū est cā, est in prædicamento relationis. & hoc totū est per se notum. & similiter videtur qd nomen multitudinis significet illud, ex eo qd habet talē cōparationē, licet nō extet nisi cū eo. sed nomen multitudinis dē in relatione ad paucū: & ideo ista relatio, quę est inter multitudinem & vnū, inest ipsi multitudini, ex eo qd est quid mensuratum, & vñ, ex eo qd est mensurans. Vel dicamus qd vnū opponit multitudini vtroq; mō simul: sed duobus modis varijs sustentabit multitudinē, nō ex hoc qd accidit ei, qd priuetur multitudine, sed inquantū est eius principij. & isto mō oppositio amborum est ad aliqd: & ex eo qd accidit ei ista priuatio, q̄ inest multitudini, vñ diuisio, adhuc opponit multitudini p modū habitus & priuationis.

Queret tñ aliquis & dicet, cum vñ insit vnū cōtrariū, quo igitur mō æquale opponit magno & paruo? Nam impossibile est vt æquale habeat

Quopactio
æquale
magno &
paruo op-
ponit. 11.
Me. 1. 17.
inde.

Epitomes in Libros Metaphy.

E habeat hæc duo contraria, cum contrariū habeat vnum contrarium. Ite æquale existit inter magnum & paruum: contrariū aut non est inter, sed id quod est inter, est inter contraria. Hoc in dubiū soluitur p hoc, q̄ æquale opponit magno & paruo p inæquale, & talis ē oppositio, quæ inter priuationem: & habitum.

De causa-
rū finita-
te. vide 1.
Met. tex. 5.
& inde.

T. postq̄ tractatum est de vno, & de eius consequentibus, expedit modo tractare de fine qua-

Hæc sunt materia, efficiens, forma, & finis. Hoc namq; confert ad id, quod querimus, videlicet inuestigare principii substantiæ, & ad magnā partē rerum prædictarū. & ideo Aristoteli inæcepit exordiri hoc in primo libro huius sciē, & ē liber designatus p a paruum. quo facto perficiet prima pars huius sciē cum auxilio Dei. Et dicamus q̄, si ponamus plura causata q̄ duo, siue finitria, siue plura, aut ponamus ipsa finita numero, apparebit ī eī triplex genus, sc̄p̄ principium, mediū, & finis. Et vnūquodq; istorum habet quid sibi propriū. nā vltimi propriū est nō esse causā alicuius rei: mediū vero esse causatū a primo & causā vltimi, siue ponas illud mediū vnū, aut multa finita vel infinita. Hæc nāq; est dispō mediū inquantum est mediū, nō inquantū est tale mediū, sc̄p̄ finitū aut infinitum. proprium autē primi est q̄ sit causā, & nō causatū ab aliquo oīno inquantū est causā, ita q̄ esse eius vī opponi vltimo, & mediū est vltimi mixtum inter extrema. & totū hoc ē de se manifestū.

Quod si ponam⁹ aliquas causas finitas alicuius causati vltimi, ponet⁹ media infinita, sed ipsa media,

inquantum sunt media, vt diximus, siue finita siue infinita, indigēt prima causā, inquantum sunt causata. aliter. n. posset dari causatū sine cā. sed, si ponamus hmoi media esse infinita, deueniem⁹ in cōtradictionē: quia necessario media habēt primā cām. sed, si ponant⁹ infinita, tunc nō dabit⁹ causā prima. Item imposse est inueniri medium sine duob⁹ extremis. Nam hmoi positio est vīsis illis, quæ sibi ipsīs cōtradiciunt, vī qui ponunt infinitū in actū. in libro autē Elenchorū iā fuit ostensum q̄ talia dicunt⁹ non petitiones, sed plogi ad destructionem positionis. Et licet hmoi declaratio videat⁹ magis propria ipsi agētī & mouētī, nihilominus potest esse etiā cōis ad declarationem finis causarū quatuor. Conuenientius tamen est declarare hoc in vnaquaq; reliquarum causarum iuxta id, quod est sibi propriū, & incipiamus a causā materiali.

Et dicamus q̄ aliquid fieri ex ali quo dī duplī. Vno modo, sicut dicim⁹ aquā generari ex aere, & aerē ex aqua: & albū ex nigro, & nigrum ex albo. Et hæc dictio, ex, in hoc loco re vera significat post nā id ē, ex quo sit vere gñatio, est subiectū aquæ & aeris, & albi, atq; nigri: non forma aqua, neq; forma aeris, neq; albedo ipsa, aut nigredo: immo forma ipsa aquæ discedit a subiecto, & accedit vice ipsius forma aeris. & fm hunc modū imposse est q̄ præcedat id, a quo sit gñatio, ad id quod generat. Neq; dñt hīc processus in infinitum p se: quia forma aquæ nō pōt imitari prior ad formā aeris, neq; forma aeris ad formā aquæ: imo vtrq; simul sunt ī eodē gradu, & subiectū amborū est idē, & vtriusq; istorum quod-

De causa-
rū finita-
te. vide 1.
Met. tex. 5.
& inde.

A quodlibet est in potentia & aptitudine ad aliud indifferenter, & ideo talis generatio potest esse circularis. Alio modo dicitur aliquid fieri ex aliquo, quando id, ex quo dicitur aliquid fieri, habeat suum esse in actu, propterea quod est aptum perfici ab alio, vel ab alia forma, ita quod si illa res subiecta habet esse: ideo ipsum habeat, quia mouet ad hoc ut perficiatur per illam ultimam rem, si non impediat, ut exempli gratia virtus nutritiua, quod est in fortu, est apta ad recipiendam vitam & vita est apta ad recipiendam rationalitatem: nam de quolibet istorum dicimus vitam fieri ex virtute

B nutritiua, & ex aialitate (seu vita) fieri rationalitatem. sicut etiam dicimus ex puero fieri virum. In hac autem diuisione potest imaginari quod generatum habeat plusquam unum subiectum in actu. Iste tamen modus habet quid sibi proprium, quod non habet primus, videlicet quod illa res ultima in hoc non est in potentia ad subiectum, neque potest transmutari ad ipsum: quia priora sunt apta recipere ultimam, sed postremum non est aptum recipere priora. Manifestum quoque est quod huiusmodi subiecta non possunt procedere in infinitum, quia, si hoc posset fieri, tunc inueniretur

C res in actu infinita in aliquo finito, & nihil differt, siue illa subiecta infini rei in actu puro, quemadmodum virtus nutritiua, quae est subiectum sensus: siue habeat esse medium inter potentiam & actum, ut elementa in membris similibus. Item iam ostensum fuit in scientia Naturali quod datur subiectum non formatum per se: quod quidem in huiusmodi re impossibile est quod habeat subiectum, aliter enim haberet formam. & cum primum subiectum & ultima forma vniuersalisque; sensibilis sint duo extrema

finita necessario: ergo media, quae sunt inter ipsa, erunt finita. falsum enim est ponere res finitas sine extrema & infinitas sine media earum, nam talis positio contradicit sibi ipsi: quia id, quod est infinitum, est ex omni parte infinitum, non ex vna parte praeter aliam. & hoc est manifestum consideranti. De causa autem, quae est finis, manifeste patet ipsam non procedere in infinitum. nam huiusmodi positio reuertitur per eius ablationem. Nam, si motus, & aliquod quaesitum essent ad infinitum: infinitum autem via non definit: ergo nihil inueniret, ad quod fiat motus, aut quaesitum erit igitur inane & vanum. & hoc non solum est impossibile in rebus, quarum finis insequitur motum, sed etiam in rebus habentibus finem inquantum sunt tantum entia, quae non solent transmutari, & sunt scilicet res immateriales.

De forma quoque, apparet impossibile ipsam procedere in infinitum. De forma namque materiali vniuersalisque partium mundi res manifeste patet, eo modo, quo fuit ostensum subiecta esse finita. nam impossibile est ut in aliquo finito reperiantur formae infinitae, quemadmodum est impossibile inueniri in ipso subiecta infinita. Et sicut apparet hoc in toto mundo, nam, cum eius partes simplices se habeant, veluti formae ad se invicem ut in scientia Naturali fuit declaratum, impossibile erit quod eius partes simplices procedant in infinitum ex parte, quia aliquae sunt perfectiones (siue actus) aliquarum, quemadmodum est impossibile actus procedere in infinitum: ut terra, exempli gratia, quae est per aquam, & aqua per aerem, & aer per ignem, & ignis per coelum. in huiusmodi enim perfectione impossibile est processus in infinitum.

Sic

Epitomes in Libros Metaphy.

G Sic etiā si ponamus formas immateriales, quarū quædam sint pfectiōnes aliarū (vel actūs) apparebit finis earū per hanc met declarationē, videlicet ex eo, qd fuit ostensum causam finalem habere finē. Ex dictis igit patet quatuor causas habere finē, & qd datur mā prima, & primū agens, & prima forma, & primus finis.

Verum in
omnibus cau-
sis prima
cā sit vna,
vel plures.

Sed utrū prima causa in quolibet istorū sit vna, vel plures, potest hic ostendi de materia aut prima iā apparuit in scientia Naturali, qd ē vna generabilibus & corruptibilibus, & propterea simplicia possunt trāsmutari ad seinuicē. Vltimū vero agētis, si reperiret plusq̄ vnum agēs, necessario oporteret nomen agentis dici de eis vniuocē, aut p aliquam analogiam ad id, in quo cōmunicant. & si nomen agentis dē de eis vniuocē, ergo edicabunt in nōte generis. & vltimū agens erit materiale, quod tñ iam in scia Naturali fuit ostensum hoc esse impossibile. & intelligo p agēs, vltimū motorem. & si dicat de eis p aliquā analogiā ad aliquā vnā rem, siue talis proportio sit in eodē gradu, siue in varijs gradibus, illud tandem, ad quod comparant, est ipsum.

I primū agens, quo vnumquodq; ipsorum est agens. erūt ergo, ipsa causata, & nullū eorū erit vltimū agēs. sequit̄ ergo ex hoc de necessitate, qd vltimū agens est vnū. Et sicut res apparet de causa finali, & formali per hancmet declarationē, videlicet qd vltimū eorū op̄s qd sit vnū numero.

Verum in
qualibet
cā relique
aut aliqua
earū inue-
niantur.

Er postq̄ fuit ostensum qd dantur quatuor causæ vltimæ, considerandum ergo est si est possibile inuenire in qualibet earū reliquas causas, aut aliquas earum. Er dicamus qd iam fuit declarati in scientia Natu-

rali materiā primam nō habere formam, siue non esse informatam: & ideo non habet agens, cū ipsum agens præstet formā passio. qd autem habeat finē, vel qd sit finita, est necesse fariū, & est, si ipsa forma. aliter enim inueniret̄ id, quod non est aptū inueniri. Vltimū vero agens, in quantum debet ēē æternū, oportet quod sit immateriale. qd aut non habeat formam, est necessarium etiam. Sed utrū habeat causam finalem, indiget speculatione. Nā, si ponamus ipsum habere causam finalem, erit de necessitate causatū ab ea, cū finis sit nobis hor agente: sed quia non est in mā, ideo finis tantū est causa, vt ipsum habeat esse. & quia iā posuimus ipsum esse efficiēti ipsius finis: est ergo causa finis, & sic erit causa sui ipsius. In rebus vero materialibus non fecit hoc: quia agens est causa ipsum finis, eo qd finis generat, aut ē in materia: sed finis ē causa agētis ex hoc, qd est finis. Cū ergo hoc sit impossibile, nihil restat nisi qd eius finis sit eius essentia quæ admodum sapiens, cui finis in docēdo est influere bonum tñ: & legū institutor mouere homines ad virtutē, absq; hoc qd ipse acquirat de hoc virtutē. Ita ēt de prima forma vī res se habere, qd quidē non habet agens, quia si haberet, tunc non esset vltima forma. quia ipsa ēt præcedet fm esse ipsum agēs: & qd peius est, qd erit materialis. & si non habet agens, sequit̄ qd ipsa & vltimū agens sint idē subiecto. nā, si ponerem̄ ipsam esse duo numero, sequeretur qd esset causata ab agente, & agens esset causatū ab ipsa in quantum habet formam: & sic nō esset primum agens. Sequit̄ quoq; qd nō habet finē, quia finis habet formā, & sic reperiretur forma

A forma prior ipsa: & ipsa non esset ultima forma: eius igitur essentia est finis sui ipsius. Sic quoque impossibile est ponere primum sine praeter primum agens, & propter formam primam. quia prima forma (ut fuit in hoc tractatu iam ostensum) & ultimum agens sunt unum & idem subiecto: & est impossibile (ut diximus) quod ultimum agens habeat alium sine praeter seipsum. Ex his igitur dictis apparet quod omnia ascendunt ad unam causam, quae est finis, & agens, & forma. Hoc tamen adhuc ostendetur in futurum, sermone magis proprio. Et magna laus Deo glorioso. Et hic finit Tertius tractatus, in quo desinit prima pars huius scientiae.

AVERROIS

EPITOMES IN LIB.

METAPHISICAE

ARISTOTELIS

TRACTATUS III.

C In superioribus iam dictum fuit quod ens dicitur de omnibus decem predicamentis, de substantia tamen secundum prius, & de reliquis predicamentis secundum posterius: & quod ipsa substantia est causa, ut alia praedicamenta sint. Ibi quoque fuit dictum quod substantia sensibilis dividitur in materiam & formam, quae utraque sunt substantiae, cum ipsum uniuersum esse diuidatur in ipsam, illis quoque duobus consistat. & quod reliqua praedicamenta substantiant in praedicamento substantiae. & quod horum uniuersalia ipsorum quoque intelligibilia non habent esse extra animam, neque ipsa uniuersalia sunt causa partium eorum sensibilium: immo sunt

ma particularis & materia particularis, utraque sunt duae causae tamen essendi substantiae individualis. & quod ipsius individui agens, est aliud individuum sicut ipsum in specie, aut sibi, sibi. & quod forma uniuersalis, & materia uniuersalis non generant neque corrumpunt. Hoc inquam est, quod ex praecedentibus colligi potest de notitia principiorum uniuersali. Et, quia confederatio huius artis est appropriare ens ad suas causas ultimas, concipiari igitur decet, utrum illa principia ipsius substantiae sensibilis, quae fuerunt declarata, id est materia & forma, sufficiant ad esse substantiae sensibilis: aut debeat substantia separata, quae sit causa ut ipsa substantia sensibilis sit semper in actu: & si sit, quod esse habeat, & quot modis dicatur ipsam esse principium substantiae sensibilis: & sicut declaratum fuit in scientia Naturali, quod materiae desinunt ad primam materiam existentem in re, utrum formae quoque desinant in primam formam existentem in re, aut separatam: in dem & de fine primo, & de primo agente.

Vla autem propria ad notitiam huius quaesiti est ponere hic per modum proemij id, quod in scientia Naturali ostensum fuit de inuentione motorum immaterialium, de qua re conuenit nos facere mentionem hic (ut moris est) veluti rememoratio, non quod huius scientiae sit declarare hoc.

Et dicamus quod iam fuit declaratum in scientia Naturali quod omne, quod mouetur, ab aliquo motore mouetur. & quod ipsum mobile mouetur, propterea quod est in potentia: mouens vero mouet ex eo quod est in actu. & quod si mouens quicquid moueat, quicquid: non erit aliquo modo mobile, quoniam habebit potentiam ad mobilitatem, quoniam non mouet. Quam

Rationes probantes substantiam separatae suspexit ex Naturali Philosophia. 12. met. 11. 19. & infra

Metaph. cum eo. Auer. CCC R

Epitomes in libros Metaphy.

- G** propter, si detur vltimum mouens vniuersi, quod quique moueat, quique non, sequetur necessario quod dabitur aliud mouens, prius illo, & non erit illud primum mouens: & si ponatur iterum: illud secundum quique mouere quandoque non, sequetur idem quod a primo. Necessario ergo vel procedat in infinitum, vel est ponendum vnum mouens immobile omnino, cuius natura est ut non moueat, neque per se, neque per accedens: quo sit ut tale mouens sit eternum de necessitate, & mobile quod mouetur ab eo, sit quoque eterni motus. Nam, si
- H** aliquo tempore esset mobile in potentia ab ipso motore eterno, tunc daretur de necessitate vnus motor prior motore eterno: quapropter illud mouens, cuius esse fuit probatum in Secundo libro de Generatione animalium, non esset sufficiens ad mouendum prater motorem vniuersi. Et, cum fuerit ostensum quod datur motus eternus: sed cum impossibile sit, quod inueniatur aliquis motor eternus preter localem circularem, ut in scientia Naturali fuit declaratum: sequitur igitur manifeste ex hoc quod datur motus localis eternus, sed nihil percipit sensu ita se habere preter motum corporis celestis: motor igitur huius corporis celestis est eternus, & eius motor est motor eternus cuius esse fuit probatum.
- Adhuc ostenditur quod inuenit motus eternus continuus ratione temporis. Nam tempus (ut fuit declaratum) est vnum ex consequentibus ipsius motus, & non potest generari ab aliquo, etiam si illud sit in vltimo roboris. quia si ponam ipsum esse generatum: ergo est postquam non erat, & non erat antequam esset: sed ante, & post sunt duo nota partium temporis: ergo tempus est antequam sit. Item, si tempus esset generatum, inueniret instans presens, ante quod non erit tempus preteritum: sed impossibile est imaginari instans presens, in actu stans, quod non precesserit tempus preteritum: longeminus poterit hoc comprehendere, si tempus vere imagineatur. Bene tamen poterimus in hoc errare, si imaginemur tempus representare lineam. Nam cum linea habeat positionem, & sit in actu, necesse est ipsam esse finitam, tanto magis poterit concipi finis eius. & si hoc modo quoque comprehendamus tempus, veluti lineam rectam, impossibile erit ipsum privari fine. & is modus erroris est ex locis sophisticis per loca translationis, & permutationis, in quibus accipitur vnum pro alio. Et iam Alfarabius sermonem fecit longum de hoc in libro de entibus transmutabilibus. Quapropter, si tempus est continuus eternum, ut apparet, ergo de necessitate insequitur motum eternum continuum & vnum: quoniam vnus motus vera est, qui est continuus. Et si datur motus eternus, necessario quoque datur motor eternus vnus, nam, si essent multi, non esset vnus motus continuus. Quod autem iste motor sit immaterialis apparet ex hoc, quod eius motio est in infinitum: & omne mouens existens in materia de necessitate habet quantitatem, ac si dicas quod habet corpus: & quolibet potentia existens in quantitate, est diuisibilis ad diuisionem quantitatis, & insequitur ipsam, quod ad finitatem & infinitatem, ut in scientia Naturali fuit ostensum: siue ponas talem virtutem extensam in corpus, & innata sibi, ut calor in igne, &

Epitomes in libros Metaphy.

G nobilius perficeret pignobilis: quod est falsum. Neque potest dici quod causa motus eius sit comprehensio alterius corporis celestis nobilioris ipso: quoniam, quoniam reddet eam motus illius corporis, sequetur idem, quod sequebatur de hoc met corpore: & sic corpora celestia procederent in infinitum. & si res ita se habet, & est impossibile hoc corpus celeste moveri ad aliud corpus, siue ponat illud corpus esse nobilius, siue ignobilius: restat ergo ut non moueatur nisi a desiderato, quod desideratur ab eo, quod est nobilius ipso: & est id, cuius esse est ipsum bonum absolute: quoniam desideratum est ipsum bonum, & oportet ut ipsum bonum, quod desideratur, sit nobilius omnibus desideratis, & perfectius omnibus bonis, quem motum aiatum adiuvat eius inclinatio naturalis, quia nulla est prohibitio inter inclinationem huius corporis & eius motum aiatum, ut in scientia Naturali fuit ostensum. Hoc igitur est unum, a quo assumitur demotio, quod talis motor non est in materia, proprius tamen via, & fortior est illa, quam progressi fuimus a principio, & est via Aristotelis. Conueniens ergo est, ut supponamus hic omnia hæc;

H & recipiamus ipsa a Philosopho Naturali. Illud autem, quod convenit nos considerare in hoc loco de huiusmodi principijs, cum acceperimus esse eorum ita se habere, videlicet in quantum non sunt in materia, est dicere quod non esse habeant, & quot sint numero, & quo pacto referantur ad substantiam sensibilem, id est, quot modis sint principia ipsius. nam principia multifaria dicuntur. Contemplandum quoque est qualis sit proportio eorum ad se invicem secundum esse, id est, utrum quidam eorum præcedant alia aut sunt absoluta a se invicem, id est, quædam eorum non sint causæ aliorum ipsorum: & si aliqua sint causæ aliquorum, quot modis sint causæ. Notificabimus quoque illas res, quibus concitant, & quæ concitant, & narrabimus dignitates eorum in illa re cõi. hoc scilicet si sunt ad se invicem causæ, & quoniam sunt causæ, quot modis sunt causæ. Res autem, quibus concitant, sunt sicut quod unumquodque ipsorum comprehendit essentiam suam, & essentiam alterius, & reliqua, quod post hoc ostendat: & summam concenit nos ita considerare hic circa hanc partem, sicut consideravimus partem præcedentem, videlicet sicut diximus de attributione entium sensibiliu, in quantum sunt entia ad se invicem, & reru, quæ se habent, veluti consequentia ad ipsa: sic et convenit nos considerare hic hunc modum essendi, postea tractare de comparatione huius esse sensibilis, & consequentiu ipsius ad hoc esse intelligibile, quo facto erit comprehensa scientia entium in quantum sunt entia. & finis causarum ipsorum. & ista pars contentationis continetur in libro Duodecimo huius scientie librorum Aristotelis. Et iam ex dictis paruit, quod scientia huius partis se habet ut perfectio & complementum primæ partis huius scientie.

Quid hoc tractatu sentiat.

I & recipiamus ipsa a Philosopho Naturali. Illud autem, quod convenit nos considerare in hoc loco de huiusmodi principijs, cum acceperimus esse eorum ita se habere, videlicet in quantum non sunt in materia, est dicere quod non esse habeant, & quot sint numero, & quo pacto referantur ad substantiam sensibilem, id est, quot modis sint principia ipsius. nam principia multifaria dicuntur. Contemplandum quoque est qualis sit proportio eorum ad se invicem secundum esse, id est, utrum quidam eorum præcedant alia aut sunt absoluta a se invicem, id est, quædam eorum non sint causæ aliorum ipsorum: & si aliqua sint causæ aliquorum, quot modis sint causæ. Notificabimus quoque illas res, quibus concitant, & quæ concitant, & narrabimus dignitates eorum in illa re cõi. hoc scilicet si sunt ad se invicem causæ, & quoniam sunt causæ, quot modis sunt causæ. Res autem, quibus concitant, sunt sicut quod unumquodque ipsorum comprehendit essentiam suam, & essentiam alterius, & reliqua, quod post hoc ostendat: & summam concenit nos ita considerare hic circa hanc partem, sicut consideravimus partem præcedentem, videlicet sicut diximus de attributione entium sensibiliu, in quantum sunt entia ad se invicem, & reru, quæ se habent, veluti consequentia ad ipsa: sic et convenit nos considerare hic hunc modum essendi, postea tractare de comparatione huius esse sensibilis, & consequentiu ipsius ad hoc esse intelligibile, quo facto erit comprehensa scientia entium in quantum sunt entia. & finis causarum ipsorum. & ista pars contentationis continetur in libro Duodecimo huius scientie librorum Aristotelis. Et iam ex dictis paruit, quod scientia huius partis se habet ut perfectio & complementum primæ partis huius scientie.

Et cum iam declaratum sit ex dictis quænam sit inventio huiusmodi patet istius scientie, & quod sint eius quæritæ; nunc consentaneum est tractare de unoquoque ipsorum. Et dicamus quod illa principia, quæ ita se habent, sunt plura quod unum, ut in scientia Naturali fuit ostensum. quoniam illud movens, cuius esse affirmavimus paulo ante, aliud quidem est quod illud, cuius esse fuit declaratum in Secundo de Generatione animalium, illud namque præcedit istud natura, quia

De adæ orbium. Met. 4. & inde.

A qua istud scdm indiget illo primo ad eius motionem. nā, si primū nō p- pararet sibi subiecta, quibus operet, nihil operaret, vt in scia Naturali fuit declaratum: sed istud primum non indiget illo ad eius motionem. Sensu quoq; p- ciunt plures motus corporis celestis, q; sunt veluti motus partialis ipfius mobilis motu magno, quemadmodū orbes sunt partes, aut sicut partes magni orbis: & I scia Naturali fuit iā ostēsum q; sūt eiusdē substantiæ, & nullū habēt cō- trariū: necessario igit oēs sunt æterni, partes quoq; æterni sunt æternę.

B declaratū nanq; fuit q; iste motus vnus, i. diurnus est æternus. &, cū isti orbes, qui sūt partes magni corporis, sint æterni: ergo eorū motus de necessitate erūt æterni, & eorū motores quoq; æterni, & sunt de genere motoris vniuersi. Sed quā inā sit numerus horum motū & corporum mobilū, recipi hīc ab arte astronomica mathematica. De hoc alit accipiemus hic id, quod est famosius hac tēpstate nostra, i quo non discrepant professores huius artis a tempore Ptolemæi vsq; ad nōstrā ætatem: dimittemusq; id, i quo discrepāt professores illius artis. Ma-

C gna quoq; pars horū motuum nō pōt cōprehendi, nisi fiant circa hoc propositiones famosę. nā cognitio plm motū horū indiget tpe lōgo, quod ptransibit vitā humanā pluribus vicib. Propositiones aut famose alicuius artis sunt illę, in quibus nulla adest inter eius professores discrepatio. & ideo decreuimus assumere huiusmodi propositiones.

Et dicamus q; id, in quo conueniunt circa motū corporū celestīū, est q; sunt triginta octo mot. quinq;

que videlicet pro quolibet triū planetarū superiorū, s. Saturni, Iouis, & Martis: & quinq; Lunę, & octo Mercurij, & septē Veneris, & vnus Solis, ita quod p- cipia eius peragatio in orbe eccentrico tū non in epicyclo, & vnus ipsius orbis circūeūs vnuerſum, qui est orbis stellarū fixarū. Sed vtrū reperiat Nonus orbis dubiū hēt. Nā Ptolemæus putauit q; dat quidam motus tardus orbi zodiaco pter motū diurnū, qui cōplet suum circuitū in q̄ millibus annorū. Et aliqui alij sunt imaginati, q; est motus prioritatis & tarditatis, vt ille vir, qui notatur Alzareala, qui ē ex hac nra terra, s. Andaluza, & qui sunt secuti ipsum, pp qd posuerunt quandā Astrologiā, ex qua sequit ille motus. Fuit ut aut coacti ponere hunc motū, quia ipsi pspexerunt reuerſiones Solis ad quandā pūctū notum in orbe signorū, quas inueniunt varias. Et alij fuerunt imaginati q; ista varietas prouenit ex additione mōtus aut motū i orbe Solis. Nonnulli vero existimauerūt q; hoc prouenit ex instrumento rō erroris, aut imbecillitæ ipsorum met instrumentorū in cognoscendo ipsos iuxta verum esse eorū. Tandem apud me est remotū, q; inueniatur orbis nonus sine stellis. nam orbis est stellarū gratia, q; sunt nobilior pars eius. & ppea quanto plus habet de stellis, tanto est nobilior. sed de his iam ptractauit Arist. Orbis aut, qui mouet motū magnū, est nobilior ceteris orbibus. quapropter nō vñ nobis q; sit sine stellis, immo apud me est imposse. Hoc ergo est vñum ex his, quorū debet fieri mētio in quæſito de cā huius motus.

Sed iā digressi sumus vñ etiam.

Vtrū det
Nonus or-
bis.

De nume-
ro moto-
rum.

Epitomes in libros Metaphy.

G Reneriamur ergo ad illud. Et dicamus q si ponamus hunc esse numeru horu motuum, sequet de necessitate q ille meterit numerus motoru: cum quilibet motus eorum fiat ex desiderio sibi proprio. Ipsum autem desiderium propriu est ad desideratum propriu, videlicet si ponamus q vnus sit motor olum orbium in motu diurno. Sed, si imaginemur hmoi motu per hoc, q quilibet horum orbium habeat motu propriu, tunc numerus motorum perveniet ad quadraginta quinque. Et potest arbitrari primo intuitu q haec sit opinio Arist. sed Alex. dicit oppositum i suolibro de principiis vniuersi: videlicet q ipse ponit motorem orbium omnium hoc motu esse vnum. Sed quid horu duorum sit conuenientius & magis consonu, indiget quidem inquisitione. Nam, si ponamus q quilibet septem planetarum habeat propriu orbem, super quem moveatur isto motu, scilicet diurno, hoc inquam dico, vt Mathematici consueuerunt dicere, tunc conuenientius est ponere cuiuslibet ipsoru motorem propriu in hmoi motu diurno. sin autem, tunc natura ageret frustra. sed, si ponamus aliquem orbem non habere motu propriu, tunc eius esse foret inane. Veruntu, si ponamus rem ita se habere, tunc iste motus diurnus non esset vere vnus, quia non fieret ex vno motore, sed accidit q sequitur in tempore duntaxat. in se tu sunt plures motus secundum varia loca ex varijsq; motoribus. & sic esset secundum hanc positionem vnus quoquo modo per accens, quia mobilia, quae differunt velocitate & tarditate, quorum motus sunt vnus per se, & in vno tpe, habent q-

dem hoc per partes sphaerae tui. Quid autem est per accidens, impossibile est q sit semper, neq; vt in pluribus, in his rebus inferioribus, longe minus in corporibus celestibus. & si totu hoc ita se habet, vt narrauimus, vnus igitur motus per se erit in vno mobili, & vnum mobile mouebitur a motore vno. Conuenientius ergo est, vt imaginemur coelum in se totum esse vnum animal figurae sphaericae, cuius connexum est gibbum orbis stellati, & concavum eius illud, quod contangit sphaeram ignis, habens quidem vnum motu vltimu: & q illi motus, quos habet vnumquodq; syderu, sunt partiales: & q eius motus magnus est similis motui localis animalium, & particulares motibus membrorum eius. & propterea indigent isti motus centrīs, super quas reuoluantur, quemadmodum est terra ad motu magnum: quoniam in Mathematica fuit ostensum q centra plurium horum motu sunt extra centrum mundi, & q non distant a terra eadem distantia. & sic non sumus coacti imaginari plures orbēs, quoru centra sit centrum mundi, & eorum poli sint poli mundi distincti ab invicem, immo imaginabimur inter orbēs proprios vnicuiq; planetaru inesse corpora quaedam his, ac si non sint a se invicem separata, & non hnt motu per se, sed inquantu totius sunt partes, & q super haec corpora mouentur planetarum motu diurno. Ex hac autem nostra positione nullu sequetur falsum. Nam id, quod coegit Mathematicos ponere in quolibet septem planetaru suu orbem, super quos moueant motu diurno per orbēs proprios vnicuiq; motui, est quia apud ipsos est impossibile q vnu mobile moueatur

Sic & motus orbis

Mathematicorum deceptio.

Aueatur duobus motibus diuersis, si sit vnū mobile sup vnā magnitudinē. & hoc ēt pōr adaptari sin hāc positionē, quā imaginati sumus, vide licet q̄ huiusmodi orbes mouent̄ suis proprijs motib⁹ sup suos orbes proprios, & motus cōis est ex hoc, q̄ sunt partes maioris corporis, non ex eo q̄ illæ partes hñt motū per se, sed ex eo, q̄ sūt pars. Sed quo pacto istæ partes inter se uiuicē se subsequant̄ ex vno motore; cū sint separatae, & eue nō impediunt se inuicē, iam in libro de Cælo & mundo locuti fuimus de hoc.

B Vtrū autē sit possibile ponere pauciores motores numero, vt aliq̄ fuerūt opinati, videlicet q̄ imponam⁹ vniciq; orbi vnū tm motorem, à quo primū qd moueat sit planeta, mox influat ab ipso planeta virtus, qua pficiant̄ alij motus proprii illi planetæ, & qui sunt gēa ipsius, hoc equidē est imposse, vt ex p̄dictis colligi pōr, & ex dicendis adhuc post hoc. Nā, si ponam⁹ hmōi orbes moueri ex cōceptu rerū immaterialiū, alij ergo mot⁹, qui insunt vniciq; planetæ, manifestū est q̄ non fiant ex conceptione planetæ, neq; ex de syderio ad ipsum, vt ex n̄is dictis ap̄ paruit. Neq; sunt ibi ēt virtutes influxu à syderibus ad cēteras partes sui orbis, cū non habeāt de partib⁹ alæ, nisi id, qd sit p̄ conceptū intellectualem. Sed vtrū sit possibile q̄ numerus harum substantiarū sit maior q̄ istorū motuum cælestiū, nō equidē est imposse. Si autē ponamus inueniri aliqd̄ horū principiiū p̄ter illa, quæ numerauimus, tunc illud principiiū habebit aliquam actionē sibi propriam, siue fuerit principiiū ad vnū istorū principiorū, vt ad no-

bilius ipsorum, siue ad oīa ip̄a, quē admodū res se hēt de primo principio, vt post hoc declarabimus: siue fuerit principiiū ad aliquas res, q̄ sūt sub orbe Lanæ, vt de intellectu agente res se habet: qm̄ imposse est inueniri aliqd̄ horū principiorum nobiliū, qd non habeat aliquam actionē, nam in ipse est quin ex essentia ignis proueniat combustio. hęc autē principia sunt agentia naturaliter; quemadmodum Sol illuminat naturaliter. Ad hęc, si inueniret̄ aliqd̄ horū principiorū, quod non haberet aliquam actionem, natura fecisset, quid frustra, quāuis. n. esse eorū ex prima intentione non sit pp̄ suā actionē, sed ex secunda intentione; vt ostendemus, nihilominus idē est in hoc, videlicet q̄ non inueniatur quod principium eorū frustratum. Quapp̄ cōuenit hic nos determinare q̄ numerus eorū ē finit⁹, & q̄ impossibile ē inueniri principia nō agentia.

Et postq̄ fuit declaratum hoc de numero ipsorū principiorū, cōsiderandū est quod nā habeant esse quo ue pacto moueant, & quot modis sunt principia horū corporum cælestiū diuinorū. Et via huius cōsiderationis est, vt supponam⁹ hic id, quod in scīa de Aīa fuit declaratū: cū plura principiorū, q̄b⁹ vtūtur hic, sint assumpta ab illa scīa. & nulla equidem est via ad notitiā huius generis essendi in eo, qd est sibi propriū, nisi post notitiā illius scīæ. Et propterea est dictū in legib⁹ diuinis, cognosce te ipsum, & cognosces Creatorem suum.

Et dicam⁹ q̄ iā in illa scīa fuit declaratū, q̄ formæ habent duplex eē, sensibile videlicet siue simile sensibili, & est illud esse, qd hñt ex eo, q̄

Qd sit esse
ipsorum
iorum.

CCC iij sunt

Epitomes in libros Metaphy.

G sunt in materia: & esse intelligibile, qđ quidē hnt ex eo, qđ sunt denudatæ à materia. Si ergo dant formā, habebunt quidem esse ex eo, qđ nō sunt in materia: erunt igitur de necessitate intelligentiæ separatæ. nam formæ, in quantum formæ non habent tertium esse.

Quo pacto mo-
tores moue-
ant corpora
cœlestia.
12. Me. 36.
& inde.

Et postqđ declaratū fuit qđ huiusce modi motores hnt esse, inquantū sunt intelligentiæ, considerandū igit est quonā pacto moueant corpora cœlestia. Sed nullus restat modus, nisi p modū imaginationis p intellm: quam quidē sequit desyde-

Hriū, quē admodū mouet forma desyderati ipsū desyderans. Corpora igit cœlestia hnt intellm de necessitate, cū sint comprehensiuā. & hæc est demonstratio pp quid & qđ. Et qm motus sit cum desyderio, ergo hnt de necessitate desyderiū rōnale, & non hnt de partibus aīz, nisi hanc partē tm. Nam imposē est ipsa hēc sensus, cum sensus sint impositi aīalibus pp salutē eorum, & perfectionē. hæc aut corpora sunt æterna. Neq; hnt ēt virtutes phantasticas, vt imaginatus est Auic. quia potentia phantasticæ non possunt reperiri sine sensibus, vt in scđa de Anima fuit declaratū. nam intentū ipsarū virtutū phantasticarū est, vt animal necessario moueat à sensibilibus post eorum priuationē. & hoc ē vīplm sit pp salutē & perfectionē. Adhuc, si res ita se haberet I

I corporibus cœlestibus, vt est opinatus Auic. videlicet qđ imaginē sit, sup quos pmutat, tunc eorū motus non esset vnus, & continuus, vt veniant vnus post alium contrariū, videlicet rerū phantasiatarū, & contra id, quod in eis est. Habent tñ sit

quodam accidentis modo, & in relatione vnus ad aliū. nam declinatione, quā habet motus Solis, est quid ortum ex situ orbis eius ad magnū orbē. Si ergo est imposē hæc corpora habere phantasiā, minime quoque habebunt motus particulares: sed eorū motus est vnus continuus hoc modo, quē dicā. videlicet, qđ cū ipsa comprehendant bonū, quorū perfectio consistit in eius cōceptione, desyderant assimilari sibi fm perfectionē sic, videlicet qđ perueniāt ex eorum esse ad nobiliorem rerū, quæ sunt sibi possibiles, & quia melius est qđ moueantur qđ quod quiescant, cū motus sit quædam vitarebus naturalibus, ideo sunt in continuo motu, & hoc non est, propterea quia eorum conceptio sit gratia motus. nam, si ita esset, tunc nobile esset propter minus nobile. sed quia motus prouenit ex illa perfectione, & insequitur ipsam, quemadmodū insequitur combustio formā ignis: & sicut qñ nos peruenimus ad vltimam perfectionem, est melius nobis qđ influamus de illa perfectione alijs iuxta posse, non quod perfectio nostra sit propter aliud: ita res se habet de corporibus cœlestibus cum his, quæ sunt inferiora illis, & hoc declarabimus post hoc. Ex his ergo dictis apparet quodnam esse habeant isti motores, & quomodo sit motio ipsorum. Ex quo etiam ostendit qđ non sunt tantum motores corporum cœlestium, immo danteis formas suas, quibus sunt id, quod sunt. Nam, si ipsi tollantur, nequaquam reperietur forma corporum circularium: quemadmodum si tollatur intellectus, qui est in actu, tunc non inierit nobis vltima perfectio. & ideo sunt

Corpo-
ra
cœlestia
sunt
motus
vnus
con-
tinuus.

L

M

Motus
et
formæ
corporum
cœlestium.

A sunt eorum agentia quoquo modo, cum ipsi agens præstet essentiam rei, siue fuerit talis actio continua, siue interfecta. Melius tamen est quod sit continua, quemadmodum sunt alii quo modo formæ ipsorum. Nam forma corporum celestium nihil aliud sunt, quam id, quod intelligunt ex ipsis. & quia mouentur ab eis, ut diximus per modum desiderij, ideo sunt fines eorum. Hæc igitur principia sunt huius sensibilis esse, velui forma & agens & finis, & ideo hoc esse sensibile non prouenit ab eis, ita quod sint propter ipsum, immo illud est gratia ipsorum, ut declaratum fuit ex hoc tractatu. Non restat ergo, nisi quod ordo ille proueniat ab ipsis ex secunda intentione, & eo modo, quod dicitur quod dator legis confert nobilibus: non quod ipse adipiscatur perfectio nem. Apparet ergo quod entia sunt duplicia, unum videlicet, quod fuit aptum inferuire alij, quod est eius finis: aliud vero est, quod perficit aliquod aliud, quod quidem ideo perficit ipsum quia est princeps, non propterea quod sit gratia eius, & hæc duo genera inueniuntur in quæstibus, & artibus liberalibus voluntarijs.

C *Quæ pro
nâc decla
randa.* **E**t postquam fuit declaratum quod modis ista separata sunt principia inter se inuicem, & quomodo sunt principium substantiæ sensibilis, & qualiter comparentur ad ipsum: considerandum ergo est quomodo comparatur ista principia inter se inuicem, & utrum habeant eundem gradum essendi in vniuerso, ita quod mundus habeat plusquam unum principium. Vtrum aliqua eorum sint causata ab aliquibus, & omnia tandem definant ad unum principium, quod est primum in illo genere & præ-

cedens omnia illa, & reliqua sunt principia per id, quod acquiruntur ex illo principio. Et si ita sit, quod modis sint aliqua eorum principia aliquorum, & ipsum primum sit principium omnibus.

Et dicamus quod, si ista principia considerentur, inuenientur præcedere unum aliud inter se inuicem nobilitate. Nam motor, qui mouet motu diurno, est omnibus nobilior, cum omnes moueantur ab ipso per accedens, & ipse non moueatur ab ipsis. Illud adhuc, cuius motus est velocior, & corpus maius, est nobilior de necessitate. & si considerabis hoc in reliquis, inuenies ea sic differre. Ea autem, quod differunt dignitate, si unum non excedit aliud in specie, videlicet, quod sint species plures, quarum una sit nobilior alia, tunc diuersitas, quæ inest eis, sit ex prioritate vnius ad aliud in eadem specie, in qua communicant. Et quæ ita se habent, unum erit de necessitate causatum ab alio: & prius omnibus in hoc est ipsa vltima causa eorum, & causa, ob quam omnia ipsa habent esse. Manifestum ergo est quod nobilior horum motorum est ille, qui mouet motu diurno. **I**ste ergo motor est vltima causa ipsorum & causa, ob quam omnes alij sunt. Declaratum quoque fuit ex hoc, quod reliqua mobilia cõcant cum hoc mobili in motu suo, & mouentur cum eo: cõcant ergo in eius apprehensione. Unumquodque igitur ipsorum habet conceptum vltimæ, id est cõcem & proprium sibi. Vniuersalis autem comprehensio est, quam habent omnia ipsa ad istum motorem. Propria vero est illa, quæ unumquodque ipsorum habet ad vniuersumque motorem. Et huius cõtatis, proportio ad id, quod est proprium vni cuique ipsorum non est comparatio generi.

*Quæ pro
pria prin
cipia inter
se compa
rentur.*

F

Epitomes in libros Metaphy.

Generica, cum ista comprehensa sint immaterialia: sed eius comparatio ad hæc est comparatio rerū comparatarū ad unū aliquid, qd præcedit eas, & est cā vt sint. Vñ adhuc est pri⁹ particulari nam, si auferat vñ, tollitur & particulare. si impossibile ergo est qd talis comprehensio præcedat prioritate generica, erit igit de necessitate eius prioritas ad reliqua comprehensa prioritas causæ. Ita et vñ res se habere in illis multis motibus, qui insunt vnicuiq; planetæ. Nā, cum appareat qd huiusmodi motus sint pp motum planetæ oportuit de ne-

Hæcitate qd motores eius sint pp motum planetæ. aliter. n. motus planetæ fieret ab eis p accidens. Si ergo totum hoc ita se habet vt narrauim⁹, sequitur qd quilibet planeta habebit plures q̄ vnum motum, & eius motores necessario erunt causati a motore planetæ, & motores septem planetarum erūt causati a motore magni orbis. Hoc est quantum sermo dedit tractare de esse primi principij in hoc genere & fortasse ipse Arist. declarabit post hoc qd non sufficit hunc motorem esse primū principium, si consideremus ea, quæ sunt

I propria vnicuiq; ipsorum. Vides adhuc sermone vniuersaliori præcedit qd necessario ista separata finiunt ad primum principium, & qd ipsa nō sunt simpliciter vnum ab alio, ita qd nulla sit dependentia causæ, & causati inter ipsa: qm̄ non euadit quinducatur nomen principij de vtroq; vniuoce aut pure æquiuoce, aut ordine & proportionē, & est vnus ex modis, quibus dñr noīa analogæ. Quod autem dicant vniuoce est falsum: qm̄ vniuoce habent pluralitatem ratione materia; hæc aut sunt ima-

terialia. Est quoq; falsum qd nomen principij dicat de eis puta æquiuocatione, cum fuerit iā ostentum qd sunt eiusdē gñis. Nihil igit aliud restat, nisi qd dicat de eis nomen principij fm prius & posterius. Ea aut, quæ dicuntur fm prius & posterius, necessario comparant ad vnum aliquid, qd est cā, vt illa res insit alijs. vt exempli gratia, nomen caloris, quod quidem dñr de rebus calidis per comparationē ad ignē, qui est causa vt calor insit alijs rebus calidis. Hinc apparet qd oportet in his principijs accēdere ad vnum principium (sed non proprie, quæadmodū fuit ostensum in præcedenti sermone) siue fuerit eorū ordo I comparatione ad ipsū vnus ordo, videlicet qd vnum excellat aliud. & hoc et non declaratur ex hoc sermone, quemadmodū ex præcedenti. Adhuc ostēdit hoc, qd nos videmus operationes horū corporum celestium, q̄ fluunt ex moribus suis fauere ad esse vniuscuiusq; entium existentium apud nos, & ad eorum conseruationē: ita qd, si tolleret vnus ex his moribus, corrumpere cōterēt, & ordo earū. Hinc est qd videmus Lunā & stellas erraticas ferē seruire ipsi Soli motu earū, eumq; insequi. nā nos inuenimus eos semper progredi p distantias terminatas ab eo, i. p propinquitatem & remotionem itinerū determinantō, videlicet in velocitate & tarditate, vt i scia astrorū Mathematica ostensum fuit. huius aut operatio nō potest incle eis p accidens: necessario igit intendunt motu suo vnū finem. sed quia esse eorum non est pp res, quæ sunt hic, ideo ille finis, quo cōcant, est cā vt conueniant, & adiuuent ad esse entium, q̄ sunt hic. Nam qm̄ ali-

Quopado
oia principi
pna finit
ad primū
principiū.

quod

A quod passum hēte esse à pluribus q̄ vno motore, tunc p̄ficitur eius esse p̄ se per cōitatem illorum motorū in vnum finem. & hoc innuit Deus gloriosus, cum dixit, si in eis essent Dij, p̄ter Deum, corrumpemur. Demū mundus est vnus p̄ vnū principium. aliter. n. esset vnus p̄ accidēs aut oporteret ipsum non esse.

Comparatio
mundi ad
ciuitatem.
li. de. 32.

Vniuersaliter igit̄ res se hēt in mundo, quemadmodum ī ciuitate proborum virorum, quæ licet habeat plures principatus, alcē dunt oēs ad vnum principatum, & intendunt vnum finem aliter. n. nō

B esset vna. & quēadmodū ex hac p̄te ciuitas p̄petuatur, ita ē res se habet in mundo. Hinc fit, q̄ illæ ciuitates, ī quibus sunt plures principes, facile incurrunt corruptionē, cum habeant vnitatem quodam accidēs modo.

Quilibet
superiorū
liberū in
telligere.

ET postq̄ fuit declaratum, qd̄ esse habeat hęc principia, & qualiter comparent̄ ad mundū sensibīlē, & inter se inuicem, cōsiderandū est de his, quæ sunt sibi propria. & ponemus cōsiderationē n̄fam ī hoc, vt diximus, ab eo, qd̄ in sc̄ia de Aīa fuit declaratum. Et dicamus q̄ q̄libet horū principiorū intelligit seipsum. & hoc patet, propterea q̄ intellectus noster ita se habet, q̄ ac

C cidit ei q̄ q̄ intelligit intelligibilia, conuertit̄ ad intelligendum seipsū, cum eius essentia sit essentia intelligibilia. Si igitur iste intellectus est ipsummet intellectū, multo magis ita se habebit res in intelligentijs se paratis. Nā iste intellectus cum habeat istam proprietatem ex eo q̄ nō est infusus materie, licet habeat dependentiam cum materia, tanto magis habebunt hoc intelligentiæ

separatæ, quæ nullam habent dependentiam cum materia. & ideo intellectus, & intellectus in eis habebit magis de vnione q̄ sit in nobis. nam licet intellectus noster sit ipsummet intellectum, aliquam tamen habet transmutationem ex eo, quod attribuitur materie.

ET postq̄ est declaratū q̄ quilibet harum intelligentiarum intelligit seipsam, contemplari decet vtrū vnaquæq; ipsarum intelligat aliqd̄ extra se, aut non. Et dicamus q̄ iam fuit ostensum in libro de Aīa q̄ intelligibile est perfectio intelligentis; & eius forma. & cum dicimus vnū istorum intelligere aliud, dicim⁹ q̄ intelligit illud, ita q̄ p̄ficiť p̄ ipsam: illud ergo aliud p̄cedit ipsum, & est causa, ob quā sit illud. & itidē, si p̄suerimus vnū eorū esse causatū ab alio, necessario causatū comprehendet suam cām: adeo q̄ hęc dux res conuertunt̄, videlicet q̄ quodcunq; horū principiorū comprehendit aliqd̄ aliud, illud quidem aliud erit eius cā: & q̄ quicquid est eius causa & concipit̄ a causato, impossibile est q̄ causatum concipiat essentiā suam, p̄ter hoc, q̄ concipiat id, quo extat sua essentia. sed iā fuit declaratū q̄ quodlibet ipsorū cōprehēdit essentiam suā: ergo necesse est q̄ cātum ab ipsis concipiat suā cām. Hinc apparet q̄ aliqua eorum sunt p̄cipiū quorundā aliorū p̄ modum forme, & efficientis, & finis, sicut fuit ostensum de cōparatione eorū ad formā corporū cōlestiū. nā vtraq; cōparatio est eadē. Neq; est in eis ēt causa p̄ causatum: quia impossibile est q̄ nobilius sit propter ignobilius. Sed si prouenit causatū ī eis à causa, illud quidem est quid sequens perfectionem

Verū intel
ligētiæ in
telligat ali
quid extra
se.

E

F

nem

Epitomes in Libros Metaphy.

Cnem causę, quę admodũ vñtio sequitur substantiã ignis. Et si totũ hoc ita se habet, vt narrauimus, manifestũ ergo est, qđ impossibile est in his vt cã cõprehendat causatũ suũ. nã aliter posset cã conuerti in suũ causatũ, & perficeretur nobilius p̃minus nobile: qđ est falsum. Hinc habetur manifeste, qđ si habeant cãm primã, quę nō sit causata ab aliquo, vt in p̃cedētibz fuit ostensum, qđ non cõprehendet nisi essentiã suã, & nō cõprehendet cãtum suũ. & hoc nō est propriũ primo principio eorũ, sed qđ cõe oĩbz ēē corporibus celestibus: quia nō videmus ipsa cõcipere res, qđ sunt sub ipsis eo modo, quo hñt ēē: qđ si ita foret, tũc perficeret nobilius p̃ignobilius, & eorũ cõceptus ēēnt generabiles & corruptibiles, quę admodũ sit in intelligibilibz humanis. Qđlibet ergo horũ principiorũ separatorũ, licet sit vnũ, ita qđ intelligens & intellectũ est idē in eis, nihilo minus in hoc p̃excellunt se inuicē. Cui tñ vetus cõ-

Hpetit vnitas est ipsum primũ, deinde qđ sibi associat, mox et qđ illi adberet. Tandē qđcunq; eorũ indiget ad cõprehensionē essentię suę pluribus principijs, ē minoris simplicitatis, & test ē aliqua pluralitas: & eõuerso, qđcunq; indiget ad cõceptũ sui ipsius paucioribus principijs est simplicius, a deo qđ primũ simplex, & verũ nullo indiget extrinseco ad sui ipsius cõprehensionē. Hoc in quã est, qđ protulit sermo de cõprehensione horum principiorum.

VEruntũ multa insurgunt dubia cõtra hoc. quorũ vnũ est, qđ sequeretur qđ hęc principia ignorarent illas res, quarũ sunt principia; & puenirent ab eis sicut procedunt

res naturales ex se inuicē: sicut vñtio, quę provenit ab igne, & congelatio à niue, & nō influerent rōne cognitionis. Sed falsum est qđ procedat aliqd à cognoscente, inquantũ est cognosceus, & nō cognoscat illud. & hoc indicauit illud dictũ, dicens; nōne cognouit qđ creauit, cũ sit ipse sapiens & cognosceus? Ignorantia quoq; est defectus, & id, qđ est p̃fectissimũ, impossibile est qđ habeat defectũ. Cõtra hanc quidē positionem hoc est difficillimũ osũm dubiorũ. Nos autē soluemus ipsum, & dicemus, qđ cũ agens p̃terit passio quid sibi simile, & oporteat passum esse qđ aliud, & s̃m numero sequit de necessitate vnũ de duobus, vñ, vel qđ sit diuersum ab ipso in materia: & hoc est necessariũ, qđ passum est eiusdē speciei cũ agēte absq; hoc qđ sit inter ipsa excessus dignitatis in forma: vel qđ illa diuersitas, qđ est inter ipsa, sit in excessu dignitatis: eadē spē: & hoc. qđ agens in illa spē ē nobilius passio. nã impossibile est qđ passum sit nobilius agēte de se, cũ eius quiditas proveniat ab agēte. In his ergo principijs immaterialibus diuersificantur agēs & passum, & causatũ & cã, excessũ nobilitatis in eadē specie nō in diuersitate speciei. & quia intellectus noster in actu nihil aliud est qđ cõprehensio ordinis & reſtitudinis existētis in hoc mundo, & in qualibet eius parte: & cognitio cuiuslibet rei in eo existētis, p̃ suas causas propinquas & remotas ita qđ cognoscat totũ vniuersum: sequit ergo de necessitate qđ qđ dicitur intellectus agentis hunc nostrũ intellectũ nihil aliud est qđ cõprehensio harũ rerũ, Hinc dē qđ intellectus agens intelligit res, qđ sunt hic. Op̃ in qđ intelligat

Solntio,
Agēs p̃terit
re, passio
qđ sibi si-
militudo,
duobus ei mo-
do.

M.

Dubid cõ-
tra ea, qđ di-
cta sunt, qđ
intelligen-
tię s̃t intelli-
gant hęc
inferiora.

Antelligat istas res nobiliori modo aliter .n. nulla est diuersitas inter ipsum & nos. Sed quoniam non, cum fuerit ista declaratum quod intellectus noster factus sit generabilis & corruptibilis, quia est immersus materię, eius tamen intelligibile est eternum immateriale? Et per imbecillitatem intellectus nostri fuerunt necessarii sensus ad eius intellectionem. & propterea quoniam priuamur vno sensu, deficit et nobis illius intelligibile. & similiter, quoniam sensatio alicuius rei est corrupta in nobis, amittimus eius intelligibile, neque possumus illud acquirere nisi per modum sensum suum. Et similiter est possibile quod causę alicuius rei sint ignote, quo ad nos: quod tamen sunt in essentia intellectus agentis. Et secundum hunc modum potest reddi causę prophetiarum, & reliquę pronosticationes futurorum. patimur tamen nos huiusmodi imbecillitatem ratione materię. Et sic et sequitur quod intelligibile ipsius intellectus, qui agit ipsum intellectum agentem, nihil aliud sit quam intelligibile intellectus agentis: quia hoc & illud sunt idem specie, verum est aliquo modo nobilius. Itidem in reliquis, donec primi principium intelligat vniuersum nobiliori modo omnium modorum, quibus potest excellere seipsas inter se intelligentias denudatas a materia: quia forma sui intelligibilis nihil aliud est quam forma intelligibilis humanorum specie, multo magis cum reliquis intelligibilibus aliorum separatorum res ita se habebit, etsi sint separata valde in dignitate ab intellectu humano, & illud, quod est sibi propinquius est intellectus, quod sequitur ipsum, & sic secundum hunc ordinem usque ad intellectum humanum. & sicut proprium subiectum comprehensionis nostre sunt res materiales, & si quod

intelligimus de his principijs, illud quidem intelligimus secundum analogiam: licet intelligamus ea secundum ordinem, quia quod propinquius est nobis, est ipse intellectus agens. & propterea fuerunt nonnulli imaginati quod possibile est comprehendere essentiam suam secundum veritatem, ita quod nos efficiamur ipse, & ceterum conuertatur in essentiam causę. Eodem quoque modo comprehendimus intellectus agentis subiectum est essentia sua. & si quod intelligit de suis principijs id secundum comparationem intelligit. & sic sequitur res de seipso, & de tertio, donec res definat ad primum principium, cuius quidem proprium est nihil intelligere comparatiue. & ideo non intelligit aliquid intelligibile, in quo sit defectus: Imo eius intellectus est preter ceteris nobilior, quia eius essentia est prelatior omnibus essentijs. & ideo in eius essentia nulla est excellentia in gradu & nobilitate, imo ipse est ipsa nobilitas absolute sine comparatione. Sed si id, quod intelligit causatum de his principijs, esset idem cum eo, quod intelligit causam de seipso, tunc nulla inesset ibi diuersitas inter causam & effectum: & nulla inesset quoque pluralitas in his rebus separatis. Ex hoc ergo dicto apparet quoniam potest dici quod intelligunt omnia, quia hoc eodem modo se habet in omnibus et in intellectibus corporum celestium: & quoniam dicitur quod ipsa non intelligunt ea, quę sunt sub ipsis. Et sic soluentur dubia preedicta. nam secundum hunc modum dicitur, quod cognoscunt id, quod puenit ab eis, cum id, quod ordinat a sciente, in quantum est sciente, oporteat quod sit scitum, ut diximus. aliter .n. prederet ab eo, sicut prederet res naturales a seinuicem. Et hoc dictum acquiescent illi, qui dicunt Deum scire res. Et per hunc dictum facies obmutescere eos, qui dicunt quod ipse non scit id, quod est sub ipso. Nam ipsi non aduertunt quod uocatione

Quo pacto
primus intel-
lectus in-
telligat.

Epitomes in Libros Metaphy.

Grationē noīs scē, & accipiūt ipsum, ac si significaret vnā tm rem. & sic sequentur ex hoc duo dicta contradictoria, eo mō, quo sequunt in pōnibus; nec accipiuntur simpliciter. Et sic per hoc soluent illę absurditates p̄dictę. Nā non est defectus illi, qui cognoscit aliquid scia perfectiori, si non sciat illud scia imperfectiori: immo imperfectio est qđ op̄positū hui⁹. nā ille, qui nō pōt videre aliquid visione mala, sed videt ipsum visione perfecta, nequaq̄ habet imperfectiōē in hoc. Et istud, qđ diximus, est id qđ ex via Aristot. vel

H sociorum eius apparere pōt, vel qđ sequitur ex eorū via. Nā ipsi ostendunt intellectū agentē cognoscere ea q̄ sunt hic, i. sub ipso, & sic de intellectibus corporū cōlestiū. Et nihil differt (vt declarauimus) siue admittamus hoc in intellectu agentī, siue in eo qđ est supra ipsum de principijs. impossibile nanq; est ipsa intelligere aliquid, cū quo nō identificetur, nisi eo mō, quo diximus. Ex his igitur dictis apparet qualiter intelligāt hęc principia essentias suas, & id qđ est extra essentias suas. Qđ

I aut hęc principia sint substantię, nūllū habet dubiū, qm̄ principia sunt substantię de necessitate. Itē, cū nomen substantię transferatur ad id, qđ ē materiale, multo magis ad hęc, quę non sunt materialia. Nomē ergo substantię verius dī de primo principio eorum, cū eius substantia sit causa substantię illorum.

De vita, & delectatione primorū principiorum. 12 Met. 39.

Videtur ēt hęc principia viuere, & delectari sua cētia: & qđ primū eorū viuit vita, qua nulla est perfectior, & nulla est maior oblectatio sua: quia ipsummet est ipsa lētitia unū, & alijs aduenit lētitia & gaudiū

p ipsum. Nā nomē vitę, cū transferat apđ nos ad viliore gradū apprehēsiōnū sensuū, multo magis transfert nomē ad nobiliore apprehēsiōnē sensibiliū, & nobiliora genera cōceptiuorū. Sifit ē delectatio cū sit qđ sequēs apprehēsiōne, & ē nobilior quāto est nobilior dignitas apprehēsibiliū in seipsis, & in p̄sueratione apprehēsiōis eorū, tāto magis illa delectabunt vere in sua apprehēsiōe. Vnūquodq; ergo p̄ter primū delectat esse suo, & p̄rio ēt, & latet ī substantia sua, & in p̄rio quoq;. Primū aut delectat & latet cētia sua tm, & illud, qđ lētat ipso, idē lētat cētia sua. & quia eius apprehēsiō est p̄ ceteris nobilior, idē eius delectatio ē maior oībus delectatiōibus. & licet cōiect cū reliquis in hoc qđ delectant continuo, nihilominus, si eorū delectatio habet p̄prietatē, illd sit p̄ eius cētiā. sūt ēt alię res, qbus cōicāt, insunt ei p̄ suā cētiā, & illis p̄ ipsum. Et, quia in p̄teritis apparuit qđ debemus inquirere in substantijs vnū primū, qđ est cā, ob quā in sit eis pluralitas: nā quęlibet pluralitas, vt ibi fuit declaratū, op̄ de necessitate qđ habeat vnitatē: op̄ quoque vt in his substantijs dect vnū primū, qđ ē cā, vt sint plura & numerata. & hoc est vnū ex illis, qbus pōt oīdī qđ est necessariū reperiri ī his principijs vnū, qđ p̄cedat illa finem naturā, inquantū sunt plura: quia excedūt vnū aliud in spē, & quia vnū ī quolibet genere ē diuisibile, neq; est plurale in genere illius entis. & cū pluralitas, q̄ inest vniciuiq; horū separatorū, in sit eis ex eō qđ intelligūt de se pluralitatem, vt ī p̄cedētī tractatu fuit declaratum: seq̄ ergo de necessitate in hoc qđ ipsum vnū ē diuisibile,

A diuisibile, p id quod intelligit de se ipso. & ideo nō intelligit nili vnā rē simplicē. s. eius essentia, & nō pōt intelligere aliquā pluralitatē, neq; in essentia sua, neq; extra suā essentia. Ipsū. n. est vnū simplex de se: alia vero sunt vnū p ipsum. Et quia vnitās in quolibet illorū separatorū sit quidē p hoc, q; intelligibile in eis sit vnū, & hoc sit eleuādo illa intelligibilia plura, quib⁹ identificat vnū quodq; ipsorū ad vnū intelligibile: sequit⁹ ergo de necessitate q; ipsa vnitās vere, & primo reperit⁹ in ipso primo, deinde in sequēti ipsum, postea **B** in sequēti illud p ordinem: adeo q; huic intellectui, qui est in nobis, insit maior pluralitas intelligibiliū q̄ in oībus intellectib⁹. Et hoc est illud vnū, de quo nō testauimus quare in precedenti tractatu. & hoc est illud vnū per se, quo reliquæ substantiæ acquisierunt suam vnitatem.

Et postq̄ declaratū est id, quod attribuit⁹ ipsi primo p̄ncipio, & vniciq; entitū horū separatorū, cōueniēs est, cōsiderare qūo ordinant⁹ à primo p̄ncipio, donec desinat ordo ad ignobilius ī gradu quō ad cē sensibile, q; quidē sunt ipsa elementa simplicia, & m̄a prima. Et dicam⁹ q; iā ex p̄cedenti sermone ostēsū ē q; nobilior horū motorū est motor orbis stellarū, & q̄ ipse ē illis prima causa, & hoc est totū illud, qd̄ declaratū fuit iā ex hoc tractatu. Nos at, si cōparationē faciam⁹ inter illa attributa p̄pria illi primo, videlicet ex eo q; est vnū simplex, qd̄ nō intelligit de essentia sua aliquā pluralitatē, & ita actionē huius motoris, inueniem⁹ q; nō correspōdebūt sibi illa attributa. Ab ipso. n. motore opy de necessitate q; p̄cedat plusq̄ vna

forma: q; ipsemet est, q; dat formā **D** cōlo stellario, & cē ipsi motori orbis, q; est post ipsum in gradu, seu in ordine Ab vno tñ simplici, inquātū est simplex, puenit vnū qūo ergo, puenit ab eo multitudo, cū vnū p̄xcellat aliud inuicē? Nā motor ē de necessitate nobilior, q; cōlū (vel forma cōli): & illa essentia, à qua, pueniūt hęc duo esse, hēt de necessitate partes, in q;bus vna ē nobilior alia. & si hęc essentia ita se hēt, s. motor cōli stellarū, necessariō ergo erūt cāta, & hēbit cām, q; quidē est cā vt sit, sed ī ipso p̄ncipio bene cōueniūt illę attributiones p̄cedentes, & xquant⁹ in ipso, & illud est ipse l⁹ eius gloriosus & excelsus. Nā ponere aliud p̄ncipiū prius isto, cēt de necessitate sup̄fluū: & natura nō hēt superfluum.

Sed qūo ordinē istā p̄ncipia ab isto primo. Vt q; cōuenientius ē, vt illud, qd̄ est sibi p̄pinquius, sit intelligibile simplici⁹ & nobilius. Sed, q; nō apparet aliq; motor nobilior motore vniuersi, ideo oportuit q; ipse sit illud primū, à quo procedit de ordine tñ illius qd̄ sequit⁹ post ipsum est cōsiderandum, qm̄ cōsentaneū est (vt dixim⁹) immo necessariū pponere nobilius. Nobilitas autē in his vī ēē ex vna quātuor rerū, Vide licet ex velocitate mot⁹: Aut ex magnitudine corpis mobilis maioriq; ambitu: Aut magnitudine stellarū, siue multitudinis earum: Quarta ex pluralitate motuū, q;bus p̄ficiūt mot⁹ stellæ, & paucitate eorū. Nā quilibet motor, q; indiget ad motionē stellæ plurib⁹ motorib⁹, est p̄culdubio sibi qdā imp̄fectio respectu illi⁹, q; minorib⁹ indiget. Est at manifestū q; motor orbis stellarū hēt dignitatē his modis, s. q; eius motus est velocior oībus

Ab vno simplici inquātū simplex, p̄rouenit vnum.

E

igo p̄a-
entia
la ordi-
mē a p̄ri-
to p̄ncipi-
no. 12. Me
13.

C
e moto-
m de p̄-
mo.

Epitomes in Libros Metaphy.

Goibus alijs motib⁹. ei⁹ quoq; corp⁹ est præ ceteris mai⁹, mouetq; plures stellas vno motu, contra id, qd accidit in alijs syderib⁹. Sed quō pcedat ordo post ipsum, vt dixim⁹, non vñ hñe veras ppones circa hoc, nisi fm prius & cōueniētis, videlicet ponere hoc iuxta cōsuetudinē expōsitōrū. sc. q quī sequit⁹ postea gradatim, sit motor orbis Saturni, & iterū sic fm ordinē orbū, vt in Mathematicis fuit declarātū. Causa autē, ob quā nos dixim⁹ q nō habem⁹ circa hoc verā viā est, qm, si ponam⁹ dignitatē horū motorū esse pp sitū orbium

Heorū inter seinuicē, tūc res illæ, quæ afferūt dignitatē, essent inter se oppositæ, cū ambiēs sit maius eo, quod ambit, inquantū est sibi vt forma. Tñ nō habebit illā dignitatē, q prouenit ex velocitate motū, & pluralitate & paucitate, & magnitudine stellæ, & ei⁹ paruitate. qm nos inuenim⁹ alios orbes inferiores hñe velociorē motū, vt orbis Solis, & Lunæ. Nisi fortasse dicat q ista velocitas sit in cōparatione ad molē, nō in se ipsa, & sic appet res de Sole, q est maior planetarū, & habet tñ pauciores mot⁹ ceteris. Ex his igit, vt dixim⁹,

Inō habuim⁹ viā determinantē ordinem eorū. Quæ ret tñ aliq, & dicit, si iuxta ordinē vestrū posuerim⁹ q pcedat, exēpli grā ex motore Saturni aīa sui orbis, & motor orbis sequētis post ipsum, & mot⁹ orbis ei⁹ pficiat plurib⁹ motibus, q vno, & qd pcedit ab eo est plusq vnus motor, immo proueniunt, vt apparet sex, quorū vnus est motor orbis sequētis ipsum, & quinq, quibus perficit⁹ motus Saturni. sed iuxta positionē vestram sequeretur q non ordinareretur ex illo motore, nisi tres res

tantū, cū sit in tercio gradu: oportet ergo q pluralitas inuenta in eius operatione sequatur de necessitate pluralitatem existentem in essentia sua, quemadmodum vnam essentiam insequitur vna tantum actio.

Dicamus q bene sequeretur hoc, si Solutio poneremus illas res, q ordinant⁹ ex hoc motore tercio, existere in eodē gradu (scilicet ordine) ad ipsum: sed dicimus q ordinant⁹ a motore, qui est in gradu tertio, & est, sc. motor orbis Saturni (primo ordine) tria, quorū vnus est motor orbis sequētis ipsum, & secundus est aīa planetæ, & postea ordinant⁹ ex hoc motore reliqui tres ipsi⁹ motoris Saturni ordinatim et, sc. secundus a primo, & tertius a secundo. Et si tu dices, sequit⁹ ergo fm hoc, q motor Lunæ & Solis exēpli grā; cū in essentia horū principiorū extat pluralitas, q motores ordinati ex ipsius erūt iuxta pluralitatē existentē ī essentia amborū. & sic Luna, exēpli grā, habebit nouē mot⁹ & Sol si ponam⁹ ipsum supra Lunā, & sub Venere, & Mercurio iuxta discrepantiā, q existit in hoc iter Mathematico.

Et dicam⁹ q, si pluralitas proueniens ex vnoquoq; ipsorū oporteat nihil aliud esse, q qd diuidat⁹ in ea ipsa essentia, est equidē verū. & ideo ex vno pruenit vnū, & nō pnt ordinari ex eo duo: neq; ē post q id, cuius essentia ē diuisibilis ī duo, q ordinent⁹ ab eo tria: & sūt id, cui⁹ essentia ē diuisibilis ī tria, q ordinent⁹ ab eo quatuor. Quod at sit necessariū q id, qd pcedit ex aliqua essentia, & qd multiplicat⁹ ex aliquo numero; q in id diuidat⁹ ipsa essentia, non vñ oīno: cū sit impossibile per ea, quæ dicta sunt in præteritis, q aliqua horum principiorū nō habeant actionem.

Sed

A Sed quod omnino operationes cuiuslibet eorum sint secundum illum numerum, in quem diuiditur eius essentia, fortasse non erit necessarium, & reducetur hoc ad excessum dignitatis eorum. & si aliquod istorum, cuius essentia est diuisibilis, fuerit nobilius, connumerabitur ei operationes in seipso. & si fuerit ignobilius, tunc eius operationes deficient à pluralitate suæ essentiae, vel erunt minores. & non sequetur ex hoc illud falsum, quod sequitur ex processu pluralitatis operationum ab una essentia, aut quod ordinetur ex aliqua essentia plurificata, aliqua pluralitas perfectior essentia pluralitatis existentis in essentia causæ. Conuenit ergo in ordine harum substantiarum obseruare modum ordinis prius ab alia: & non continget illa falsitas, à qua fugimus, scilicet, quod ex uno non ordinetur unum: immo causa huius opinionis est opposita, uidelicet quod, cum fuerit certissimum quod ex uno non ordinatur nisi unum tantum, existimatur, quod hæc propositio conuertitur, scilicet, quod una actio non proueniat nisi ex uno tantum, & dualitas ordinetur à duobus tantum. Verum est tamen, quod ex unitate non ordinatur nisi unum tantum, & ex dualitate non ordinatur nisi dualitas, aut minus. quod autem dualitas ordinetur omnino ex dualitate, hoc non est necessarium. Ista est via posteriorum Philosophorum Arabum, ut Alfarabij, & aliorum. & potest arbitriari quod sit via Themistij ex prioribus, & Platonis. sed illud, quod narraui, est fortior declaratio, quam attulerunt in hanc sententiam.

B. Habet tamen dubium. nam, cum

diciamus quod ex uno non ordinatur nisi unum, est verum de agente, in quantum est agens tantum, non in quantum est forma & finis: quia forma & finis dicitur agentia quodammodo similitudinis. Sed quæsitum proprium huius rei est, uediscamus utrum sit possibile, quod ex uno simplici ordinetur plusquam unum, & perficiatur per ipsum plusquam unum. & si hoc est impossibile, tunc petitio est vera. & si est possibile, tunc est inanis. de hoc tamen iam alibi fuimus locuti.

Ponamus autem rem ordinatim sic. Ex primo principio ordinatur motor orbis stellarum. & ex motore orbis stellarum ordinatur forma orbis stellarum, & motor orbis Saturni. & ex motore orbis Saturni ordinatur anima planetæ, & motor orbis Iouis, & unus motor tantum ex motibus, quibus perficitur motor planetæ Saturni. & ex hoc motore ordinantur reliqua tria mobilia ipsius motus huius planetæ ordinatim etiam. mox ex motore orbis Iouis ordinantur quoque tria, scilicet motor orbis Martis, & anima orbis eius, & tertius motor, à quo ordinantur reliqui motores, quibus perficitur motus eius secundum ordinem secundi à primo, & quarti à tertio, & sic potes imaginari rem in omnibus. iste tamen ordo non habet iudicium decisuum, sed secundum prius & consequentius. Possimus tamen opinari quod motor Solis ordinatur à motore orbis stellarum, & postea ordinatur ex motore Solis motor Saturni, deinde isto modo secundum ordinem usque ad motorem orbis Lunæ. & huius ordinis, quem diximus, affert testimonium Metaph. cū cō. Auer. DDD id,

De ordine
in per mo-
E
tores.

F

200 Epitomes in libros Metaphy.

G id, quod apparet ex peragratione planetarum in comparatione ad Solem, & quod seruant semper in velocitate & tarditate terminatas distantias, & præsertim Venus & Mercurius. Nam motus horum duorum orbium ferentium ipsos sunt æquales motui Solis. & Luna quoque videtur peragrari peragratione æqualem apud coniunctionem, & in oppositione apud quadratam. & hoc hercle inuenitur in illis tribus reb*, & ideo non est longinquum (vt diximus) quod Sol sit nobilior omnibus, & eius motor afficietur in gradu orbis stellarum fixarum, eadem (vt diximus) non habemus propositiones, quibus possimus adipisci ordinem eorum per veram viam.

Intellectus autem agens ordinatur ex vltimo horum in ordine: & ponamus ipsum esse motorem orbis Lune. Elementa vero sunt de necessitate causata à magno motu: & hoc iam in libro de Cælo & mundo fuit declaratum. ibi enim fuit dictum quod de natura motus est generare calorem, & ad esse caloris sequitur leuitas, quæ est forma ignis, & ad priuationem motus sequitur oppositum, scilicet granitas. & propterea desinit ignis in concauo corporis sphericici: & firmatur terra in medio ob eius remotionem à motu ipsius ambientis: & simplicia, quæ sunt inter ignem, & terram, scilicet aqua & aer, habent vtranque dispositionem, videlicet grauitatē & leuitatem, scilicet grauitatem respectu superioris, & leuitatem respectu inferioris. Tandem, cum corpora simplicia habeant esse ex cō, quod sunt contraria: & nihil aliud sit, quod efficiat contrarietatem eo-

rum, quàm motus corporis sphericici: necessario ergo corpus circulare est eorum agens, & conseruans. Neque habet rātum istas duas proportionēs ad ipsa, immo se hēt ad ipsa, vt forma, & ipsa sunt vt materia ad ipsum. Inferius ergo ipsorum perficitur à superiori, donec sint omnia perfecta per vltimum corporis circularis. & hoc iam in libro de Cælo & mundo fuit declaratum. Item corpus circulare, prout est sphericum, impossibile est quin habeat corp*, super quod reuoluatur, quod est centrum. & illud, quod ita se habet ad corpus cœleste, est ipsa terra, & inuenta terra inueniuntur reliqua elementa. Necessario ergo sūt elementa, quia & corpora cœlestia inuenta sunt, quemadmodum de necessitate sunt lateres, & parietes ex forma domus. Et postquam hoc est ita, sequitur quod corpus cœleste est causa vt elementa inueniantur per hoc, quod est conseruans, & agens, atque forma & finis. De similib* autem partibus iam fuit ostensum in scientia Naturali quod non est opus reddere alias causas propinquas præter elementa, & motū corporum cœlestium etiam. Et apud Aristot. quoque sunt aliqua corpora mixta animata, propter corpora cœlestia. & ideo dicit Aristot. quod Sol & homo generant hominem*, & causa apud me est, quia indiuiduum generatur ab indiuiduo, sicut ipsum. & cum illa corpora sint viua, adhibent vitam rebus istis inferioribus: quia nihil potest mouere materiam ad perfectionem animatam, nisi illud corpus, quod est naturaliter animatum. nam, si aliquid præstat vilitatem alicui rei, id facit

De ordine intellectus agens.
De dependentia, ac ordine elementorum.

A facit, quia habet ipsum in se. Aristoteles autem non ponit in scientia Naturali principium aliquod separatum, quod sit intellectus, nisi in intellectu humano, & in motu corporum coelestium. In humano quidem intellectu cum intellectus materialis non sit mixtus, neque est ibi materia, ita quod oporteat ipsum transmutari ab aliquo corpore: in corporibus vero coelestibus, propterea quia perdurant in infinitum.

Quo pacto
des principi
piu extrin
secu in ge
neratione
actum.

Et si ita est, ut narrauimus, sermo ergo in scientia illa cogit nos ponere principium extrinsecum ad esse plantarum & animalium. quoniam nos videmus ipsa habere potentias, quæ habent operationes determinatas, quibus agunt ad aliquem finem, ut anima nutritiua. & ideo non possunt attribui elementis. Neque possunt etiam attribui in esse suo ad indiuiduum generatiuum, cum indiuiduum præstat huiusmodi res, videlicet vel materiam recipiendam, vel organum, ut res se habet de spermate & sanguine menstruato. & hoc totum iam in scientia Naturali fuit declaratum. Sed, si res consideretur in hac scientia, videtur quod id, quod

C hæc res sunt intellectæ, impossibile est quod generetur ex forma materiali indiuiduali, in quantum est indiuidualis. Nam, si de natura formæ materialis esset generare formam in materia in quantum est materialis, ergo non posset illud attribui formæ separatæ: sed iam fuit ostensum quod formæ separatæ generant formas in materia: ergo necesse est quod non generent ipsas formæ materiales. Itidem etiam est necessarium, eo quia res materialis indiuidualis generat rem indiuidua-

lem sicut est ipsa: sed forma intelligibilis generata non videtur esset indiuidualis: quapropter oportet ut intellectus agens sit dator formarum corporum simplicium, & aliorum, generans igitur per se ipsum indiuidui est indiuiduum sicut ipsum. & ideo dicit Aristoteles, quod Sol & homo generant hominem. Indiuiduum autem generatur per se. sed forma generatur per accidens. & ideo apparet quod eius generans est aliud ab indiuiduo. indiuiduum ergo hominis, quod generatur per se, generatur à Sole indiuiduo, & ab homine indiuiduo, illud vero, quod generatur per accidens, & est ipsa humanitas, generatur ab ipsa humanitate expoliata à materia. Iste inquam est sermo inter viam Aristotelis. & viam Platonis de hoc, scilicet, quod forma sit agens. & retine ipsum; quæ hoc modo tollent reliquæ falsitates.

Si ergo ita est, ut narrauimus, & ostensum fuit quod corpora coelestia sunt causa, ut elementa habeant esse; & quot modis sint eorum causæ: sequitur ergo quod formæ elementorum sunt causa propinqua ut sit materia prima, quæ est communis eis. & hoc per modum formæ & finis tantum. nam impossibile est comprehendere de causis materiæ primæ nisi istas duas causas tantum. quoniam agens ideo efficit aliquid, quia præstat essentiam suam, quæ videtur esse eius forma; & materia prima non est essentia formæ, quod habeat agens. Neque potest comprehendere et in ea alia materia; quia ipsa est prima. Potest adhuc materia aliter comprehendere quod sit causa; videlicet quia cum materia dicat de ipsa & de materiis corporum coelestium; secundum quandam modum analogiæ;

De necessitate
materie primæ.

DDD ij scilicet

Epitomes in libros Metaphy.

¶ Scilicet secundum prius & posterius & in his, quæ ita se habent, illud prius est causa, ut sit posterius: sic igitur materia corporum celestium erit causa, ut ista materia sit, & formæ corporum celestium tantum sunt causa, ut materiæ ipsorum sint. Et necessitas huius ordinis eorum intelligitur hoc modo, scilicet, quod cum illa sint abstracta, oportet omnino ratione sui esse perfecti, ut procedant ab eis alia entia, & cum formæ aliquorum horum entium impossibile est quin habeant subiectum, ideo fuit necesse, ut reperiatur subiectum.

Hæc autem formæ habent materiam propter necessitatem, sed esse earum in se ipsis est nobilitatis gratia, id est, quod necessario est melius, quod animæ corporum sphericorum sine quâ, quod non sint. Et per hoc soluitur illud, quod solet dubitari de esse istarum formarum, quæ sunt hic. Potest namque aliquis dicere, cum habeant esse in rebus separatis secundum esse nobilius, cur igitur inveniuntur post hoc secundum ignobilius. Sed dicit aliquis, quod finis intentus fuit ratione materiæ, & licet nobilior propter ignobile. Nos autem dicamus, quod huiusmodi esse earum est ex necessitate ipsius esse secundi, esse namque nobilior est quàm non esse, & ideo habent esse imperfecti: & earum esse imperfectum est nobilioris rei gratia respectu privationis earum. Sunt autem imperfectæ secundum esse, & formæ in materijs propter necessitatem: quia impossibile est quod reperiantur perfectiori modo, & quemadmodum est nobis nobilior cum peruenimus ad ultimam perfectionem, quæ

iuuamus alios de illa perfectione, quæ est possibile, sic se habent principia separata ad esse corporum celestium ab ipsis. Sed formæ quatuor corporum, id est elementorum, sunt quidem propter necessitatem, scilicet propter esse formæ corporum sphericorum. Sunt quoque in materia necessitatis gratia, ac si coniungatur in eis necessitas duobus modis: uno modo, ex eo quod sunt secundo ex eo quod sunt in materia. Et causa horum duorum necessitatum in eis est esse corporum sphericorum. Nam necessitas, quæ facit ipsas esse, est esse corporum sphericorum: & ipsas esse in materijs est esse corporum sphericorum in subiecto. Formæ vero aduenientes post mixtionem elementorum, & eorum cōtemperaturam, sicut sunt formæ vegetabilium: & forma hominis, habent suum esse in se propter animam rationalem: & anima rationalis propter nobilior, sicut res se habet in corporibus celestibus.

Et ideo videtur quod horum entium, scilicet inferiorum, illud, quod est propius quæ in dignitate ad corpora celestia, est homo: nam est veluti medium inter esse æternum, & generabile corruptibile. Anima quoque rationalis est in materia propter necessitatem, & proportio animæ rationalis hic ad id, quod est de formis sub ipsa, est proportio ipsius rationalis ad intellectum adeptum. & proportio sensitivæ ad rationalem est proportio materiæ. & similiter proportio nutritivæ ad sensitivam, & proportio similium partium ad nutritivam est proportio materiæ etiam ad nutritivam, & est scilicet eademmet proportio formarum

Amarum simularium partium ad elementa hominis. Homo ergo est id, quo coniungitur esse sensibile cum intelligibili. & propterea perfecit Deus gloriosus in ipso istud esse sensibile, cui euenit imperfectio propter eius distantiam ab ipso.

Cur igitur anima vegetatiua & vitali reperiatur plures species quam de alijs, videtur quod talis pluralitas sit propter nobilitatem. & in quibusdam earum videtur quod sint propter hominem, aut aliquarum earum propter aliquas alias, in quibusdam tamen non apparet hoc, ut in animalibus hominum hostibus & plantarum venenarum. & ideo ostendetur postea quod maior pars horum entium, quae inter se vnum aliud corrumpit, sit quodammodo per accidens, & propter necessitatem materiae, ut Scorpiones, & cetera venenosa. quod autem apparet ex eis est quod corrumpunt id, quod si non est nobilior ipsis, non est tamen ignobilior. & hoc fuit ex necessitate. Ex hoc ergo dicto iam declaratum est quo pacto res a se inuicem vna ab alia habeant esse, & proportio vni ad aliam in perfectione: & perfectiones omnium referuntur ad primam perfectionem: & quod de necessitate suum esse est causatum ab esse primi.

De cura
superiorum
circa haec
inferiora.

Conuenit ergo considerare nunc de cura eorum, quae sunt hic, id est quae sub orbe Lunae. & procedamus in hoc iuxta istas radices suppositas. Et dicamus quod esse harum rerum inferiorum, ut earum perpetuitas conseruetur in specie, hoc quidem est quid intentum de necessitate, cuius rei efficiens non po-

test esse casus, ut plures Antiquorum fuerunt opinati. & hoc apparet, si consideretur conuenientia motuum caelestium corporum cum esse cuiuslibet rei, quae hic generatur, & eius conseruatione. & hoc evidenter apparet in Sole, deinde in Luna. Nam de Sole apparet hoc, quod si esset maior quam est, & eius locus propinquior, inhesteret genera plantarum & animalium propter vehementem calorem. & similiter, si eius corpus esset minus, aut remotius, in retineret praeter vehementem frigiditatem, cuius rei veritas haberi potest ex hoc, quod id, quo Sol efficit calorem, est eius motus, aut reflexio radiorum eius. & ex locis inhabitabilibus praeter nimiam caliditatem, & forti frigiditatem apparet quoque cura, in eius circulo obliquo manifeste. Nam, si non haberet circulum obliquum, tunc non fieret hic aestas, neque ver, neque autumnus, at quod hyems. Est autem manifestum quod haec tempora sunt necessaria ad esse specierum vegetabilium, & ipsa cura in motu diurno est euidentissima. Nam si non esset motus diurnus, non esset etiam dies neque nox: & tunc medietas anni esset nox, & alia medietas dies: & sic res perirent eo tempore, siue in die propter fortem calorem, siue in nocte praeter vehementem frigorem. Luna quoque affectus cognoscitur, & ostenditur in generatione pluuiarum, & maturatione fructuum. Est quoque manifestum quod si esset maior, aut minor, aut propinquior, vel remotior, aut quod eius lumen non influeretur a Sole, tunc non efficeret huiusmodi actionem: & si non haberet etiam circulum ob-

De Sole

E

F

De Luna.

Epitomes in libros Metaphy.

Gliquum, non faceret diuersas operationes in diuersis temporibus, & propterea calefiunt noctes tempore frigoris, & infrigidantur in tempore caloris. Causa autem, ob quam calefiunt in tempore frigoris est, quia eius situs ad nos, tunc est sicut situs Solis in tempore caloris, cum sit propinquior ad zenit capitis nostra, quia eius circulus est magis obliquus. sed in tempore caloris res opposito modo se habet, videlicet quod eius occultatio, & eius apparitio erit ex latere meridiei, quia ipsa semper apparet in parte opposita Soli. & si Sol fuerit in meridie, ipsa apparebit in septentrione, & occultabitur in meridie. & cum Sol est in septentrione, resecuerit se se habet, videlicet quod apparebit ipsa in meridie, & occultabitur in septentrione. & ideo infrigidantur, cum ea hora recipiat radios solares in parte meridiei. Et similiter etiam id, quod apparet de suis peragrationibus equalibus in distantijs determinatis a Sole, non debemus arbitrari quod sit præter curam de rebus, quæ sunt hic. & quem admodum diximus de Sole, & Luna itidem debemus credere de reli-

Hquis planetis, & de eorum circulis, & de peragrationibus eorum equalibus in distantijs determinatis a Sole. Et ideo dicit Aristot. quod eorum peragratio est in peragratione Solis. Quod quidem ideo dixit, quia apparet quod sequuntur motum eius, & conantur similari sibi. Nos autem, licet non percipiamus sensu multa prodigia ex motibus eorum exitu centri eorum, & rectitudine reuersioneque, sententiamus tamen vera determinauone quod hoc

prouenit ex cura, quæ habetur de rebus, quæ sunt hic. Nancisci tamen hoc est quid difficile, cum indigeat longo experimento, respectu cuius nostra vita humana est brevis. Et propterea oportet nos recipere hoc ab Astronomis, scilicet peregrinationes eorum & situm. & hoc iuxta id, quod potest haberi ab ipsis de varietatibus horum astrorum, id est, illud, de quo potest haberi notitia per longum aspectum. Et possibile est etiam quod sydera faciant hoc, sed ob nobilitatem horum corporum cælestium, ut diximus sæpissime, non videtur nobis quod cura de inferioribus sibi sit ex prima intentione. Aliiter enim sequeretur quod res æternæ essent corruptibili gratia, & nobile propter ignobile. Veruntamen, quia curant de his hoc modo, ideo non possumus dicere quod ignorent ea, quæ sunt hic: cum operationes cognoscentis in quantum est cognoscentis, sint cognite. tamen eorum scientia est eo modo, quo declarauimus. Et quia rectitudinem, vel iustitiam moruum ipsorum acquisierunt per id, quod intellexerunt de essentia suorum principiorum: eorum autem principia acquisierunt illud a primo principio, quod est Deus gloriosus & excelsus: ergo prima cura de nobis est a Deo glorioso. & ipse est causa loci habitabilis super terram. & quicquid inuenitur hic de eo, quod est bonum perfectum, prouenit quidem a voluntate & in intentione sua: sed proueniunt mala propter necessitatem materię, sicut corruptio, & debilitas seu tabes, & cætera alia. Quod quidem ideo fuit, quia cum

Oñ bonũ
a Deo prouenit: mala
vero ex necessitate
materiae.

hoc

A hoc esse nō possit inueniri nisi vno duorum modorum, videlicet vel q̄ non inueniantur istæ res, quæ patiuntur malum, & sic hoc erit maius malum: vel quod inueniantur isto modo, cum eorum esse sit impossibile aliter se habere. vt exempli gratia ignis, cuius iuamentum in mundo est satis notum, & tamen accidit ei per accidens quod corrūpat multa vegetabilia, & animalia. Aspice autem in cura de animalibus, quo pacto imposuit eis sensum tactus: quia hoc est eis possibile, iuxta eorum naturā, adeo quod per ipsum aufugiunt sensibilia corruptiua ipsorum. identidem tribuit vniciq; generi animatorum id, quo custodiatur eius esse à rebus insipientib⁹ ipsum. & hoc etiam iuxta id, quod est de natura illius animalis recipere de ea re. & hoc etiam est vnum, ex quibus apparet quod datur cura de his rebus. Et propterea si tu considerabis multas res horum animalium, videbis quod est impossibile quod inneniantur, nisi ponantur illæ res, quibus conseruatur suum esse. & id, in quo magis apparet hoc, est homo. si enim non esset intellectus, non posset ipse reperiri aliquo tempore. Hinc apparet quod illa principia sciunt mala, quæ sunt hic eo modo quo sunt: & quod non peruenit eorum cura tantum ad hoc, quod præstent nobis esse: sed res etiam, quibus conseruemus esse nostrum ab eo, quod habet corrumpere nos. Et Alexander dicit quod qui dicit quod illa habet curam de omnibus singularibus, est dictum valde erroneum, vt quidam putabant. nam cura ab eis fiet ex eo q̄ sciunt,

vt prædictum fuit. quo pacto ergo poterunt habere nouas notitias particulares, maxime quod erunt insipientes: & qui ita dicit, attribuit Deo impietatem etiam de necessitate. nā si ipse procedet via regitiua vnus cuiusque indiuidui, qualiter ergo patitur indiuiduum mala, dum Deus regit ipsum? Intellego autem per genera malorum hic id, quod est possibile non rui in ipsum, mala enim necessaria, si accidunt in aliquo indiuiduo, non debet aliquis dicere quod hoc non sit à Deo. Sed maior pars illorum, qui credunt hanc opinionem de cura, putant tribuere sensib⁹ possibilitatem: quoniam omnia sunt possibilia apud Deum. & ideo oportet secundum ipsos de necessitate attribuere ei impietatem vel iniustitiam. Quod autem sit impossibile omnia esse possibilia est manifestissimum. Nam impossibile est corruptibile esse perpetuum, & ipsum æternum esse corruptibile. quæ admodum est impossibile triangulum habere angulos æquales quatuor rectis, neque quod colores eundem soni. Tractare autem de hoc vocet in scia humana valde. Qui autem dicit in huius rei ratione q̄ eius operatio nibus nō pōt attribui iniustitia, sed boni & mali attributio est eadē, est dictum extraneum valde a natura hoīs, & remotum à naturā entis, qd̄ est in ultimo bonitatis. Nam nō dabitur aliquod bonū p se, sed ex suppositione: neq; aliquod malū de se, immo malū poterit esse vel euadere bonum, & bonum malū. & nulla dabitur veritas, adeo q̄ magnificare primum, & inservire ei erit bonū ex positione. & sicerit possibile q̄ sit

DDD iiij bo-

De cura
animalib⁹
habita.

Imposse
omnia esse
possibilia.

An sup-
ta curā ha-
beant ip-
sorū singu-
larium &
p̄cipue
Deus.

Et bonum dimittere inferuire sibi, & declinare à credulitate magnificandi ipsum. Et omnes istæ opinioniones videntur esse similes opinionibus Pythagoræ. nos autem explebimus declarare quid enorme contineat, quem redarguemus in tractatu illo post istum cum auxilio Dei gloriosi.

*Epitomes Anaxagoræ in Librum
Metaphysicæ finis.*

H Sequentis Theophrasti Libri Recognitio.

Libellum hunc Andronicus, et Hermippus non agnoscunt. nec enim prorsus de eo mentionem fecerunt, sed librorum Theophrasti descriptionem. At Nicolaus (scilicet Nicolaus) ex Suda creditur esse Damascenorum urbe Philosophus Peripateticus, Herodi Indarum Regi, Augustoque Cesari familiaris) in speculatione temporis et rationis Aristotelis, eius meminit, Theophrastum esse asserit. Sunt autem pauca quædam in eo prorsus tractatus universi dubitationes.

THEOPHRASTI METAPHYSICORVM

LIBER.

Dubitationes, quo pacto se habeant intelligibilia cum naturalibus, et quæ sunt ipsa intelligibilia. Ca. I.

Vo pacto, ac quibus, eadem, quæ de primis est, speculationem determinare oportet. Etenim ea, quæ naturæ sunt, plurimæ, vel (quæadmodum quidam aiunt) ordinata minime existit, mutationes subiens omnimodas. Atque circa prædicta versatur finita est, et circa eadem species. Quæobrem intelligibilibus quoque, quæ sensui quia non sunt, ipsam ponunt, utpote motu, mutationemque prædictam: atque in summa honorabilior est, maiorque eadem esse existimatur. Sit igitur initium, utrum consensum quædam, ac mutuam veluti societatem cum naturalibus intelligibilia habeant: an nullam, sed tanquam seivicta utraque, ad omnem quod est substantiam quodammodo sese adiuuent. Rationi prædicto magis consentaneum existit, propter quantitatem quædam esse, et non peregrina fateri omnia, sed v. g. aliquod quod est per se, aliud vero posteriora, nonnulla autem principia, quædam sub principijs collocata, quæadmodum & æterna ad ea, quæ corruptiõni obnoxia sunt, se habere videntur. Si igitur res ita habeat, quæ non ipsorum, & in quibus erit natura. Quippe si solis sint mathematicis intelligibilia, ut nonnulli aiunt, neque admodum insignis cum sensibilibus, neque prorsus idonea

Anea esse videbit cognatio cuiusque: utpote q̄ profecto excogitata sunt. Esse aut̄ vñr, nobis figurar, formasq; ac rōnes accommodantibus. At hæc p̄ illa nullā nācta sunt naturā. Si vero nō, fieri nequit, vt sic cū n̄s, q̄ natura cōstant, conspirent, vt illis tanquā vitā, ac mouēdi facultatē suggerāt. Sed ne numer⁹ qdē ipse hoc p̄stare posset: quē ēt primū atq; maxime principē quidā faciūt. Est aut̄ alia qdā, q̄ prior, ac præstantior est, substantia, de q̄ differere tētandū est, sit ne vna aut nūero, aut sp̄e, aut gñe. Erit igit̄ oppido q̄ rōnabile, eā, q̄ principij naturā sortita est, ī paucis eē, si abundantibus insit, nisi & in p̄mis, & eo, qd̄ primū ē, collocata sit. Quānā ergo sit hæc, quiq; plures ipsi quoquo mō dem̄strare conandū est, siue proportiōe, siue similitudine alia. Forsitā at̄ potestate qdā atq; aliorū excessu, perinde atq; Deus, accipi debet. diuinū siquidē oīum p̄cipiū existit, p̄ qd̄ & sunt, & pmanēt vniuersa. Hoc itaq; modo assignā forte erit p̄facile, at vel clarius, vel ad suadendū aptius, difficile. Cū aut̄ principium sit hmōi, quod cū sensibilibus affinitatem habeat: natura vero (vt simpl̄ dicam) ī motu persistat; quod & illi propriū existit: manifestum est ipsum constitui debere motus cām. At cū p̄ se immobile habeat, constat ip̄m nō esse cām, vt q̄ a natura sunt, moueant: sed hoc alij cuidā meliori

ac priori relinq̄uendū est potestati: qualis est illius ipsi⁹, qd̄ ex petiē, natura, a qua circularis, p̄tinua, & irrequieta latio, puenit. Quapp̄ fm̄ hoc haudquaquam motus eē principij resoluam⁹ oportet: aut si sit, cū mouetur, mouebit. Sed hætenus qdē veluti p̄fecta rō, q̄ oīum vnū faciē principij, actū assignans, & substantiā, atq; ēt quātitatē aliquā dicens, verum ad meliorē quandā, diuiniorēq; attollens particulam: sic, n. assignare poti⁹ oportet, q̄ id, qd̄ sectionē, partiumq; distractionē recipit, auferre. Nā eminentiore simul, atq; vera magis fulci rōe ita loquentiū snia.

Dubitationes, de desyderio superiorū ac inferiorum verum. Et an inferiora sint celi partes, et quo pacto. Et an circularis latio sit de celi substantia.
Cap. 2.

Quod aut̄ consequēs ē de desyderio, quale nā sit, & quorū, iā fusiore īdiget sermone: quippe cū multa sint ea, q̄ in gyrum ferunt, & lationes quodā mō cōtrariorum, & vanum, & cuius grā incertū est. Etenim siue vnū est, qd̄ mouet, non oīa idē principij mouere, erit absurdū. Siue fm̄ vnum, quodq; aliud, atq; diuersum, & principia quoq; plura. Quāobrem ipsorū cōcordia ad optimā tendentiū expetitionem, nequaquam esse constabit. Quō autē ad sphærarū pluralitatē, de causa maiorem requirit sermonē. Nec, n. iste Astrologorum est.

Du-

G Dubiū ēt est, q̄ pacto cū natura li habitu p̄dita sint, nō getē, sed motū sectentē. Cur igit̄ simul p̄ imitationē illud pari mō dicūt, & qui vnū, & qui nūeros aiūt. Ipsi. n. numeros, id vnū ēē īqūt. Iā desyderiū, p̄sertim idetermi natae rei. cū aīa existit. nisi quis similitudine, ac dīa, q̄ mouentur, aīata dicat. simul at̄ aīa, & mot⁹ esse vī. Siquidē vita inest habētibus: à q̄ appetitus quoq; q̄ circa vnū quodq; est, tanq̄ p̄ alia patiantē, aīam tñ obinent. Quod si igit̄ motus circularis cā prima sit, non erit vtiq; optimi. quippe cū is, qui aīa ē, p̄stantior sit. Primus aut̄ ē vel maxime, q̄ cogitationis ē, à q̄ appetentia q̄q; existit. At hoc forte quispiā iter rogabit, quā ob cām solū q̄ circulo mouentē desiderio afficiantē eorū vero, q̄ circa mediū, nullū: quāq; & ipsa mobilia sūt. An q̄ ipotens sit, aut p̄trāsire nequeat id, q̄d primū est. At si p̄p̄ imbecillitatē, hoc sane erit absurdū. Robustius nanq; ipsum quispiā existimauerit Ioue Homérico, qui ait.

” Ipse equidem à terra traherē, & ponto quoq; ab ipso. Quare reliquū ē, vt taq; scōprehensibile quippiā, atq; minime cōpositū sit. Forsitā aut̄ rogabit prius aliquis, q̄ mō se habeant.

Vtrū cœli ne partes hęc sint, an non. Et si partes, q̄ pacto partes. Nam nunc nō fm̄ regiones modo, verū etiam fm̄ actionē à nobilissimis quasi abiecta vident:

si quidem circularis latio hmōi est. Contingit enim veluti q̄ accidens ex ea, q̄ in gyrum fit, latione, tum ad locum, tum inuicem fieri mutationes. Quod si & optimo melius esset aliquid, circulari motu à primo (nisi recipiendi vetaret ipotentia) indigeret. q̄nquidem quod primū est, ac diuinissimū, q̄ optima sunt, vult omnia. id autem forte excedens aliquid, & inuestigabile existit. Arbitratur sane qui hoc dicit, similia esse omnia, & i optimis tenuem aliquā esse, aut nullam habere differētiā. Sed forte quispiam hoc addubitaue rit ad ipsum primum cœlum referens, vtrū circularis latio de ipsius substantia sit: & si à quiete habita, statim in corruptionem haberetur, an cupidine quadā, atq; appetentia per accidens. nisi illa vtiq; appetendi facultas ei congenita sit, nihilq; prohibeat talia quædam esse entia. Sed forsitan eum, qui talem appetitum detraxit, de ipsa latione ambigere continget, si sublata cœli corrumperet. Atq; hoc quidē, quasi ad alios sermones p̄tinere videtur. Verum hoc ipsum, de hac, aut de his principijs quispiam existimabit.

Narrantur opiniones multe circa rerum principia. Cap. 3.

Fortassis autem post, alia p̄tinus assignare, q̄ ordine sequuntur principia, atq; in eo, quod antecessit, subsistere nō oportere quispiā affirmabit, Hoc

An latio sit de cœli substantia

Verū inf̄ roca sūt cœli p̄tes: & quā.

A Hoc enim est pfecti, sapientisq;
viri. quo pacto Eurytū calculos
quosdā disponentē aliquñ Archy-
tas prodidit facere, dicereq; hūc
esse hoīs illū vero cuiusuis alius
numerus. Nunc vero multi, ali-
quatenus, pgressi, quiescūt, quē-
admodū qui & vñū, & indefini-
tam dualitatē ponūt. Numeros
enim planaqs, & corpora cū crea-
uerūt, reliquę penē omittūt, pau-
xillū attingētes: & hoc tm̄ decla-
rātes, q̄ alia quidē ab indetermi-
nata dualitate, pficiunt, vt lo-
cus, inane, infinitum: alia vero ā
numeris, & vno, vt aīa, & alia
q̄dā. tēpus aut̄ simul, & coelū, &
alia quoq; complura negligūt:
nec vllā postea de coelo, ac reliqs
faciūt mētionē. Pari mō Speu-
sippi discipuli, nō aut̄ aliorum
vllus, pterq; Xenocrates. qppe
qui oīa quodā mō mūdo sūt ac
cōmodat, sensibilia, itelligibilia,
mathematica, itē & diuina. Co-
nat quoq; Estiūs vsq; aliquid
(nō quēadmodū dictū ē) de pri-
mis solū differere. Plato aut̄, dū
ad principia redigit, alia quoq;
tangere vī, ad ideas ea referens:
istas vero ad nūeros: ex his āt ad
p̄ncipia: deīde p̄gnationē, vsq;
ad ea q̄ dicta sunt. Alij aut̄ ad p̄n-
cipia solū. Nōnulli vero & veri-
tatē in his esse, entia. n. circa p̄n-
cipia tm̄ esse. At secus hic atq; in
alijs accidit disciplinis. In illis, n.
quę post principia sunt, robur
maius obtinēt: atq; interea, quę
in illis sunt scientijs, veluti perfe-
ctiora solent haberi. Forte autē

et hoc rationabiliter. nā ibi prin-
cipiorū, in reliquis vero ā prin-
cipijs questio est.

*Dubitatio, an principia informia sint,
vel formam adepta. Cap. 4.*

Sed forte ambiget aliquis,
quonā pacto, & qualia sup-
poni principia oporteat,
vtrū ne informia & veluti potē-
tia solū existentia, vt qui ignem
& terrā principia faciebant, an
formā adepta, quasi maxime fo-
ret opus, vt finita essent, quēad-
modū in Timō inquit. Etenim
ordo, atq; finitio, rebus per quā
excellentibus maxime familia-
ria sunt. Videtur aut̄ hoc in reli-
quis quoq; vt Grāmatica, Musi-
ca, Mathematicisq; ad hūc ferē
modum se habere. Consequunt̄
ēt quę post principia sunt. item
& quę fm̄ artes, q̄ quidem natu-
ram sūt imitant, & instrā, & alia
fm̄ principia. Alij igitur oīa ad-
modum formalia putant princi-
pia. alij vero materialia tm̄. non
nulli vtrūq; & formalia admo-
dum, & materialia, tanq; in am-
bobus pfectio cōtineat: quippe
qui ex contrarijs substantiā om-
nem fieri dicant. Absolum aut̄
& illis quoq; videat, si totū coe-
lum, & singulę eius partes, atq;
vniuersę, ordine, rōne, formis,
viribus, circuitionibus p̄ditę fo-
rent, ipsis vero principijs tale in-
esset nihil: sed vt caro corū, q̄ te-
mere cōfusa sunt (optim⁹ inquit
Heraclitus) sese mūdus haberet.
Atq; fm̄ minima (vt ita dixerit)
accipiūt perinde atq; inanimis.

D: finita

Quæ definita nãq singulorũ natura est, vt ita dicã, quãuis temere facta sint: principia vero indeterminata. Rursus, id quoq haud facile in oĩbus, & in aialibus, & plãtis, atq i ipsa bulla, ad id, cuius grã sũt, pariter reducere, fin gul asq rōnes adlibere, nisi aliorũ ordine, mutationeq oĩgenas, ac varias eorũ, q tũ in aere, tũ in terragignunt, formas fieri cōtingat. quorũ maximũ quoddã exēplũ nōnulli faciũt ea, q circa anni tpa sũt, in qbº aialũ, plantarũ, & fructuũ, veluti, pducẽte ea Sole, gñationes apparent. Atq hæc quidẽ hoc i loco cōtēplãdo, inueltigãt exiguã libationẽ, quẽ ordinis cōstitutionẽ ad quantitãtẽ vsq repetit. Cur itẽ magis fieri nequeat in deterius trãsitº.

Dubitatio circa principiorum motum & quietem. Cap. 5.

In principijs aut, vnde prima quoq coepit oĩo, de quiete merito aliquis dubitauerit. Nã si ea, vt pĩtãtius aliquid sit, i pĩcipijs collocabit. sin vero vti qdã segnities, atq motus priuatio, minime. verũ si actionẽ esse fateat, cōtra, tãq prior, ac honorabilior ẽ existimãda: motº vero i sensibilibº. Cũ at hoc pp illud quiescat, fieri neq, vt id, qd mouẽs ẽ, semp moueat. Nō. n. fuerit periculũ, qd primũ est, neq rationis spẽm hẽre, neq alioq fide dignũ eẽ, sed maiorẽ quãdã cãm quærit. At qd mouet, ab eo, qd mouet, diuersum nō eẽ pp actio nẽ, & passionẽ quodãmodo sen

sus acclamare vř cẽu possibile. **K** Sed ẽ, q ad ipsam mentẽ, Deũq referat. Absconũ autem est aliud quoq dictũ, illa nō moueri, quẽ eiº, qd quiescit, appetitu ducuntur, siquidẽ ipsa alia sequerẽtur entia. Versu enim uero forsità nō sic accipi debet, vt ad id, qd impers ẽ reducã, sed vt qĩ maxime sibi cōsonũ, pfectũq sit, veluti ciuitas, aut aial, aut quiduis aliud eorũ, q in partes secari possunt, aut etiã oĩno cœlum, quod sanẽ aiunt esse perfectissimum.

Dubitatio, quo pacto entium diuisio in materiam & formam fiat. Cap. 6.

Ceterum aliquem & talia quoq sermonẽ postulat, quo pacto in materiã, atq formã entũ partitio fiat. sit ne alterũ quidẽ ens, alterũ vero nō ens, potẽtia aut vnũ, & ad actũ reductũ: aut vnũ quidẽ, sed indeterminatũ ens, eo, quo in artibus modo. Gñatio aut, quæ ipsorũ quidẽ essentia, ẽ fm rōnes formari. sed ita quidẽ ad id, qd pĩstantius est, forte fieret trãsitio. Ipsum aut esse, per eã esse nihilo minº verũ fuerit. nō enim eiẽt, ipsa nō existente. At illud, neq hoc, neq quale, neq quantum. quippe qd formis indeterminatũ ẽ: potestãte at quãdã eas hẽt. sed hoc, pportione ad artes oĩno sumi dẽt, & si qĩ sit alia sũtudo.

Dubitatio, quo pacto vniuersi natura in contrarijs existat. Cap. 7.

Praterea illud quoq dubitationẽ (nisi curiosa qĩrẽdi diligẽtia sit) habere videt, cut

A cur nam ipsa natura, totaq; vniuersi substantia in contrarijs consistat: idq; qd deterius est, æquales ferme cū optimo partes hēat immo vero ēt lōgē numerosius sit. Quapropter ī vniuersum dicere vī Euripides, q; nequeunt bona esse separata. Talis aut sermo parū abest quin dicat, neq; bona, neque similia esse oīa: atq; quod de oīb; ipsum eē dicim⁹. porrō nulla inuicē esse similia, vt q; alba, & nigra sunt ī seipsis. Est ēt quod p̄ter opinionem magis esse vī, fieri non posse, vt qd est absq; contrarijs existat. Non nulli vero adhuc magis inopinabili vtentes, id, qd neq; est, neq; fuit, neque futurum est, in vniuersi naturam adnumerant. sed hæc quidem est, veluti excedens quædam sapientia.

De varijs sciendi modis: quibusq; vnum quodq; persequi debeat. Quo item pacto circa principia speculandi debeat. Cap. 8.

A Tensq; multis dicat modis, manifestum. etenim dīas sensus speculat, causasq; inquirat. Sed forsitan veri⁹ fuerit dicere, q; eorum, quæ cogitatione excellētia sunt, quædā quidem simpliciter quærit, quædam vero dubitationem faciendo: quam tametsi transcendere non valet, lucem tñ aliquam in tenebris plus aliquid indagare volentium ostendit. Itaq; ipsum scire non sine dīa, quædam erit. Etenim, si inter se diuersa sint, dīa quædam inerit. Atq; in vni

uersalibus, cū sub eis plurima sint, discrimen inueniri est necesse, siue hæc vīa genera sint, siue species. Omnis aut scientia seicē propriorum est. substantia nāq; & quiditas fm vnūquodq; proprium existit. Et quæ in speculationem veniunt fm se, non par accidēs, aliquid vtiq; de aliquo sunt. Omnino autem in plurib; idem conspiciere, aut vīr, cōmuniterq; aut fm quodq;, modo quodam proprie esse scientie dicimus: vt numero, lineis, animalibus, plantis. Finis aut ex ambobus, Sunt ēt nonnulla vniuersalium finis. in eo enim causa. At horū id, quod in parte est, quatenus sectio in indiuidua fit, quæadmodū & in factibilibus. nam ad hūc modum se habet ipsorū actio. Præterea idem substantia, numero, specie, genere, proportioneq; scimus: & si quæ, præter hæc, diuisiones habeantur. at vt plurimū per analogiā, tanq; plurimum eam recipientes. atq; aliqua quidē per nosmetipsos, aliqua vero per rem subiectam, nō nulla autem per vtrunq;. Sed, cū multipliciter scire sit, quo pacto vnūquodq; psequi debeat. Nēpe suus cuiusq; modus, principium est, ac maximum. vt prima, & intelligibilia, & mobilia, & quæ sub natura sunt, atq; ex his ipsis, quæ ī principio, quæq; sequuntur vsque ad aīalia, plantas, & vltima animæ expertia. Nam in vnoquoque genere propriū est aliquid, quæadmodū &

Quo pacto vnum quodq; vt sciat psequi debeat.

in

In mathematicis. Ipsa namq; mathematica, quævis vnus quodammodo sint generis, sortita sunt differentiâ. Sunt aut diuisa sufficienter. At si quædâ nota, eò quod ignota sint (quæadmodum inquirunt nonnulli) proprius sane inerit modus. Indiget aut quadâ diuisione. Sed fortassis in quibus fieri potest, proportionem aliquid sciri magis proprium fuerit dicere, quæ per id, quod ignotum est. quæadmodum si quis per inuisibile inuisibile. Tentandum est igitur diuidere quot modi sint, et quoties ipsum cognoscere dicatur. ad hæc aut ipsa principium. Atque primum ipsum scire definire difficilius videbitur. Nam fieri nequit, ut vltimè, cõsequens quippiam in his capiamus, quod multis dicitur modis. Atque tunc quatenus, tunc de quibus causas inuestigare pariter sensibilibus, et intelligibilibus ratione deceat, aut dubium hoc, aut dictum non facile existit. Quippe cum via in infinitum in vtriusque aliena sit, perimatque sapientiâ. vtraque aut quodammodo principium. Sed forte hoc nostrum, hoc vero simpliciter. aut hoc quod est finis, hoc vero nostrum quoddam principium. Aliqua tenus igitur per causam speculari possumus principia, a sensibus incipientes. Sed cum ad ipsa summa, primatque transimus (siue quod causam non habemus, siue ob naturam imbecillitatē) sicuti desideratissima intueri non amplius valemus. Forte aut veritati magis cõsonum illud existit, palpante ac veluti attingente mente fieri specu-

Quopactò
circa princi
pia specu
lari debeamus.

lationem. Quæ obrem circa ipsa nulla cõtingit hallucinatio. At difficilis est circa id ipsum intellectus, atque fides. Cum aut et alioqui magnū quippiam sit, et ad singulares tractationes necessarium, et potissimum maxime, facere cõuenit definitionē, tunc de natura ipsa, tunc circa ea, quæ adhuc priora sunt. Si quidē quod de omnibus rationē quiritat, simul cum ratione sciam tollit, immo verius erit dicere eos rationē petere eorum, quorum neque est, neque fuit, quicumque cœlum ipsum æternū existimant. lationes aut, magnitudines, figuras, distantiasque, & alia, quorum Astrologia demonstrat facit, & ipsa, quæ prima mouet, et cuius gratia dicere omittunt: quænam ita cuiusque natura, quæ inuicem situs, quæ ipsius vniuersi substantia; ad alias quoque singulares species, ad cicures versus animantes, plantasque descendendo. Itaque si quid coadiuuat Astrologus, in his, quæ priora sunt in natura, non erit. Alia. n. maxime propria sunt, ac priora. quippe cum modus (ut quod dâ putant) naturalis non sit, aut saltē non omnibus. Atqui moueri simpliciter naturæ, cœloque maxime peculiare existit. quare & substantiæ cuiusque rei actio, & quod secundum vniuersumque, dum in opere est, atque motu, ut in animalibus, & plantis. Sin vero minus, quæ uiuola sunt, quævis videlicet in reuolutione cœli sit secundum substantiâ separatū tunc & quietē agens, æqui uocum esset. Nam velut quædam vita est circunlatio vniuersi. . . .

De

De causa cuius gratia in inferioribus à superioribus dependentibus: ubi et nonnulla Antiquorum opiniones adducuntur. Ca. 9.

Quærendū estigitur, si in animalibus, aut cui cōpetit, vita non existente, in cœlo quoq; atq; cœlestibus, neq; latio, neq; determinatus quidam modus inesset. Præfens autē dubitatio ad eū, qui ab immobili est, motū modo quodam pertinet. Quod vero oīa alicuius sint gratia, & temere nihil, sed perinde ac definitio, haud facile existit, ut sepe dī. Vnde, n. incipere, & in q̄ de finire oportebat. Cæterū nonnulla sunt eorū, q̄ ita habere nō vident, sed alia quidē casu, alia vero necessitate quadā, ut in cœlestibus, & plerisq; eorū, q̄ circa terrā sunt. Cuius, n. gratia sunt fluxus maris, ac refluxus, aut cuius exporrectiones, aut exiccationes, humectationesq; et oīno aliis in aliud mutationes, corruptiones, generationes, aut q̄ in ipsa terra fiunt alterationes, et eorū, q̄ in aliud ex alio trāsmutantur, mutationes, & id genus alia pleraq; In ipsis autē animalibus aliqua veluti vana existūt, ceu māmē maribus, & feminis emisio (si quidē nihil confert) et nōnullis barbæ, aut oīno pilorum quibusdam in locis productio. Tum et cornuum magnitudines, ut ceruorū. Nonnullis quoque læsis q̄ mobilia, q̄ in terrā directā, q̄ ante oculos posita ge-

starent. Quodq; aliqua vi fiant, aut præter naturam, quēadmodū ardeola coit, vitamq; vivit mansuetiorē. Et alia non pauca quispiā deprehendat istiusmodi. Quod autē maximū est, maximeq; apparet, circa educationes, generationesq; animalium ē. nullius .n. gratia hæc sunt, sed casus, atq; per necessitates alias. Oportebat, n. si alicuius quidē grā sint, semper s̄m idē, similisq; mō fieri. Atq; et in plantis, et p̄sertim inanimatis p̄finitā quadā (ut formis, specie, ac potestatibus apparēt) obtinēt naturā. Hæc autē cuiusnā gratia sint, q̄reret aliquis. Nam rōnē nō habere, id ipsum dubiū est: idq; in alijs prius, ac honorabilioribus non ponētib; quatenus & rō quicquam, quod fide dignum sit, habere videt: qm̄ hæc ideas quasdam aut inter se differentias à casu, & vniuersi latione, quæ in circulum fit accipiunt. Quod si neq; hoc, p̄pter aliqd, & ad id, quod optimum est, definitiones quasdam sumere, nō in oībus simpliciter ponere decet. Quandoquidem, quæ huiusmodi existunt, quandam continent dubitationem. Atq; simpliciter dicimus, quæ & de vno quoque. Simpliciter quidem, quando in omnibus naturam, quod optimum est expetere, et in quibus fieri potest, ordinem largiri, atque æternitatem videmus. Pari autem modo in animalibus quoque similiter.

Nam

Theophrasti Metaphy. Liber.

- G** Nam ubi quod melius est, fieri potest, ibi haud quaquam pretermittit: veluti, q̄ ante gulam guttur sit. Optimam namq; temperiē in medio cordis ventriculo inueniri pręstantius est: quippe cū mediū honorabilissimū sit. Simili modo & quę ad mundum pertinent: siquidem & appetitus haud secus. Quin illud qdē, q̄ neq; obediunt, neq; qd bonum est, admittunt, cur multa sint, imo vero multo plura, declarat. Paucum nāq; aliquid animatum est, ac inanimatum in finitum. Et ipsorū esse animatorum breue, ac melius existit. In vniuersum aut, tū rarū, tū ī paucis bonū est, multū vero numero qd malum existit. Nūquid si indeterminatio solū, & veluti materię spēs, vt quę ipsius naturę sunt, esse dicat, stultissimū erit. Si etenim qui de tota differunt substantia, dicant (quęadmodū Speusippus, qd prius est, rarū quippiam eē facit) hoc circa mediū locum esse, illa vero **I** summa, & vtrinq; entia profecto pulchre erunt existētia. Platon aut, & Pythagoręi lōgo imitari interuallo volunt oīa: q̄ vīs quandā indeterminatę dualitatis, & vnius, perinde quasi oppositionē faciant, in qua infinitum inordinatumq; & omnis (vt ita dicam) formę carentia per se existit. In summa aut, vt absq; hac vniuersi natura sit, fieri nequit, sed veluti equā sortiri portionē, aut aliud antecellere, aut contraria esse principia oportet. Quāobrē, nec Deū fatentur esse qui adscribunt inde terminatū agere posse omnia. Quinēt, si aliquatenus fieri pōt neq; hoc fortassis pelegerit: quippe cū totā substantiā ex contrarijs quidē, ac in cōtrarijs existētē, perire cōtingeret. Vident aut et in primis cōsiderata plerūq; et vt accidit, sicuti q̄ circa terrę mutationes dicta sunt. Neq; n, qd melius est, neq; cui⁹ grā, sed si cōseq aliquid est necesse. Multa namq; tū in aere, tū in alijs talia cōtingūt. Ex sensibilibus autē cōlestia potissimū ordinē habere vident, ceteris priora loco, nisi mathematica sint. Nā & si nō totū, at maior pars ī his ordinē adseruat, nisi q̄s formas tales accipiat, quales Democritus indiuiduis supponit corpusculis. Sed de his qdē cōsiderandū. Quod aut initio dictū est, et in ipsa natura, in vniuersi substantia finitionem quandam eius, qd alicuius grā existit, atq; illius, qui ad melius est impetus, capere intendendum est. Nā in quibus entia sint, & quo nā iter se mō sese habeant, hoc eius, quę de vniuerso speculationis, exordium fuit.

Metaphysicorum Theophrasti finis.

MARCI ANTONII

ZIMARÆ

Solutions Contradictionum
in dictis Aristotelis,
& Auerrois,

Super Primo Metaphysicorum.

Grediamur nūc obsecro dicta Aristot. & Auer. in Metaphysicis. Ari. dicit animalia habere a memoria esse prudentia. sed eū ex libro de memoria illa animalia habent memo-

riā, quæ tēpus percipiunt, quia est respectu præteriti, sequitur q̄ alia ab hoīe sentiunt tēps. Sed huius oppositum habet ex. 4. phy. te. c. 131. quia tēpus cum sit numerus motus, nullum animal percipit tēps. sed nullū aīal nouit numerare, nisi hō qui habet intellectū, quia numerare solius intellectus est, ut ibi dicitur. Nisi esset q̄ differentia est inter hominē & bruta, nā homo solus p se sensum tēporis habet pp prædictam cām: alia vero animalia ex accidenti, p quanto agnoscūt motionē, & passionē, quam aliquo tēpore acceperūt, & illa est snia Theſt. in. 1. de anima in cap. 64. Forma igitur tēpis à solo homine, nedū materia cognoscitur, sed habetia memoriā prater homine agnoscunt materia tñ. Amplius, vt d. Theſt. in cō. super lib. de memoria & reminiscencia lib. 1. cap. 5. Bruta hoc solū cognoscunt se modo corruere, aut olim corruisse, sed tñ præteritū tēpus à futuro non discernunt. item hō recordari se p̄cipit sed hoc brutis est negari.

Secunda contradi. est etiā in proc. primi meta. Arist. in proc. primæ philosophiæ dicit q̄ vniuersalia hominibus sunt difficillima ad cognoscendū. Sed huius oppositum legitur in primo physice auscultationis in te. cō. 4. ubi ostendens ordinē doctrinæ, inq̄ ab vniuersalibus ad particularia esse procedendū, quia vniuersalia sunt magis nota nobis. Alexander aut in præsentī loco volens istam sedare contradictionē asserit q̄ nō est idē primū quod vniuersale. Prima Philosophia, cum sit scientiarum certissima, sciētarij autē certissimæ maxime priorū sunt, Metaphysica est de prioribus, quæ quidem hoībus sunt difficillima. vniuersalia autē, quæ in physice asseruit esse nobis nouiora,

non sunt eadē cum primis, sed sunt cōia, vt genera. quæ quidem solutio nisi recte intelligatur obscura est, & non videtur satisfacere. quia Arist. in proc. enumerans conditōnes sapientis inter alias cōditiones asseruit istam, videlicet q̄ sapiētis est omnia cognoscere, vt possibile est, i in vniuersali. vñ scribit. Horum autē hoc quidē omnia scire vniuersalē sciētū maxime habentū inesse necesse est. hic enim nouit omnia aliquiditer subiecta. & postea sequitur. Ferē autē & difficillima sunt hominibus ad cognoscendū quæ maxime vniuersalia sunt. nam à sensibus sunt remotissima. Amplius prima philosophia est de cōiis & generibus saltem analogice dictis, quia ens & vnum sunt cōmuniissima omnibus per analogiam. & sic contradi. adhuc perscuerat in suo robore. Nisi esset q̄ duplex est vniuersale, vt innuit etiam Auerro. in cō. magno primo postterio. cō. 12. quoddam. n. est vnum numero secundū essentiam, sed est vniuersale causalitate, sicut est primū efficiens & prima materia. quoddā vero est cōe pluribus per predicationē, vt sunt genera & species. Tunc igitur dictum Aristot. asserentis vniuersalia esse hominibus difficillima ad cognoscendum, quia à sensibili sunt remotissima, habet locū de vniuersalibus secundū causalitatem, & talia sunt prima seu principia omnium. idem enim dicitur primū, quod principij ex. 1. primæ philosophiæ. & hoc voluit dicere. Alex. quod refert dicere aliquid esse primum & vniuersale, sc. vniuersale per predicationē, de quo loquebatur in Physicis. sed primum & vniuersale causalitate nō distinguuntur. & sic intelligitur solutio Alexan. Quod autem assereretur etiam primū Philoſophiam considerare de cōmuniissimis per predicationē, sicut est ens & vñ: Respondetur q̄ hoc verissimum est, tamen talia licet in prima cognitione incōplexa sint nouissima: nam secundū Auic. ens & res prima impressione imprimuntur in aīa: quantum ad scientificam cognitionē naturalij proprietatū, quæ per demonstratiōē acquiritur, cognitio eorum est difficillima. & sic patet solutio.

Tertia contradi. est in cō. primo. Inquit Auer. q̄ materia non vere generatur, neque corrumpitur. Huius autē oppositum meminimus nos legisse super primo phys. cō. 60. Soluitur. materia vere generat & vere corrumpitur subiectiue: motus enim est in moto & non in motore. & quia subiectū generationis & corruptionis est materia, proprie

Metaphy.

EEE

100

Soluto
propria, &
Alex. verborū
interpretatio.

Solutio.

ita dicimus hos ipsam vere generari, & vere corrupti, quia, & subiectum est. Materia non vere generatur, neq; vere corrupti, & quam generationis, aut corruptionis terminus. Primo modo loquitur 1. Physic. cō. 60. sicut ipse seipsum ibi declarat. Secundo modo loquitur hic: & etiam loquutus est Philosophus 1. Physic. cō. 82. Dicit alij qd quid velint, distinctio vera est in se, nec alij dicta Auer. adnūcē cōciliari possunt.

Quarta contradi. est in cōmen. 9. primi huius. Dicit Auer. q. forma hoīs nō est homo. Huius oppositū patet per ipsum. 7. Meta. 3. 4. & 21. Dico, q. solutio patet ex cō. 21. septimi Meta. quia ibi dī, q. hō pōt duplī sumi, vno modo pro sui quiditate. & cū sua quiditas sit sua forma: nam materia, nec est proprie quiditas, nec quiditatis est pars: sic forma hominis homo dici pōt. Si autē homo sumatur pro essentia hominis, quā quia composita est ex materia, & forma, sic hoīs forma non est homo: quia forma est altera pars essentiae hoīs, & altera est materia. etenim materia, & forma sunt partes essentiales compositi, sicut patet. 1. Physic. cō. 5. & 7. Meta. 3. 7. & in 3. Senten. distictione 22. questione vnica, si bene aduertis. Et etiā per istā distictionē soluit cōtradictio: quia forma hoīs est homo vno modo, & forma hoīs non est homo alio mō. Vide cō. 21. septimi Meta. & intelliges totū, qd dixim esse de intēione Auer. rōis.

Quinta contradi. est in cōm. 12. Videl. ponere formas mixtorum distinctas esse a formis elementorum, & per cōsequens ponit pluralitatem formarum. Huius tamen oppositum patet. 1. cap. de substantia orbis. Solutionem, quare ibidem, nam super illo loco diffuse dixi.

Sexta contradi. est in cō. 15. Raritas, & densitas sūm Auer. sūnt de predicamento situs. Huius tū oppositū dī. 7. Physic. cō. 15. vbi dī, q. sūnt qualitates: & 4. Physic. cō. 84.

vbi dī, q. sūnt quantitates. Soluitur supra, 4. Physic. cō. 84. dī de hoc. & etiā 7. Physic. 15. non oportet igitur tertio repetere, non te pigeat reuolucere chartas.

Septima contradi. est in eodem cō. 15. Dicitur, q. impossibile est, vt idē recipiat passionē, & transmutet de contrario in contrariū. Huius tū instantia patet. 1. Physic. 63. de materia prima, & 1. de substantia orbis, & in quā pluribus alijs locis. Soluit. Intel. ligitur dictum eius de ente in actu, non de ente in pura potentia, sicut est prima materia. Nā si ens in actu, inquantū in actu, idem manens mutaretur de contrario in contrarium, tunc simul, & semel esset in actu, & in potentia respectu eiusdē: quod non capit intellectus Philosophorum.

Octaua contradi. est in cōm. 17. Dicit Auer. ex sola Alexandri genū a materia differre. Huius tū oppositum videtur. 10. Meta. tex. cō. 14. Soluitur. Genus non est vera materia, vt dicit Cōmen. hic. quia materia talis non est actus aliquis, nec actum habens, neq; vniuersalem, neq; particularem, sed est pura potentia. Et ideo cauēnt ponentes formam corporis (substantia materię primę cōtēnā esse. tunc n. materia esset corpus aliquā formā vsem habens, & ita nulla esset dīa, quam ponit Auer. hic, inter genus, & materiā. Genus. n. non dicitur puram potentia, sicut prima materia, & p hoc a materia differt. nec dicit vltimum actum non contrahibile p alium actū quiditatis, sicut dīa specifica dicit, sed dicit quandā formam generalē, quę mediat inter purā potentia, & actum completum, qualis est vltima dīa, & ideo genus potest predicari, non autē materia. quia predicatū, vt dicunt Logici, habet modū formę, & quia genus aliquā formā dicit, non autem materia, inde est, q. illud pōt dici esse pōt, illa vero minime. Tū licet genus vera mater a non sit, tū est materię proportionale, sicut dicit Porphyrius cap. de Differentia. nam, quemadmodū ex materia, & forma fit vnū per se cōpositū, sic ex genere, & dīa fit per se vna species. & quia sicut materia in physica cōposiuitur contrahit, qualificatur, & perhit per formas, & subternitur formę tūquam subiectū, sic genus perhit, contrahit, & actual per dīas, & subternitur eis, sicut perfectibile ad perfectiōem, & sicut subiectū ad formam. & inde fuit, q. modū predicandi generis fuit in quid, & modus predicandi dīe, fuit in quale. quia genus predicatur per modum per se stans differe

Solutio

1. Meta. cōm. 15.

Solutio

1. Meta. cōm. 17.

Solutio

r. Meta. cōm. 9.

Solutio

Differt aliquid esse de essentia, & de quiditate alius.

1. Meta. cōm. 12.

Solutio

1. Meta. cōm. 15.

herenda autem per modum informantis, & alteri adiacentis, & per modum qualificantis predicatur. & ideo genus in quid, & differentia predicatur in quale. Solutio ergo contradictionis stat in hoc puncto. genus non est vera materia. genus tamen est materiz simile.

2. Meta.
com. 18.

Solutio.

Nona contradi. est in com. 18. Vniuersale intellectū, inquit Communē, est prius fm causam eo, quod est sub eo. Huius tamen oppositum patet 1. de anima. com. 8. Soluitur. istud dictum procedit de vniuersali Platónico, quod erat per se existens separatum à singularibus: sed dictum primi de anima. com. 8. locum habet de vniuersali Aristotelico, sicut patet etiam 12. met. cō. 4. vbi dicitur, qd vniuersalia apud Aristō. sunt collecta ex singularibus ab intellectu, qui accipit inter ea similitudinem, & facit ea intentionem vnam.

1. Meta.
com. 39.

Solutio.

Decima contradi. est in cō. 39. Dicitur, qd nihil mediat inter materiale, & abstractum. Oppositum patet. 2. phy. tex. cō. 26. de forma hominis vltima. Soluitur. auctoritas eius sic intelligitur. nulla natura est in re extra, quæ non sit, aut a materia separata, aut in materia immersa. De forma autem hominis vltima non dicimus ipsam mediā esse per abnegationē vtriusque extremi, sed dicitur mediā, fm similitudinem, & fm comparationem. nam pro quā eo in aliquo conuenit cū formis materialibus, materialis esse videtur: pro quanto ratio conuenit cum abstractis, aliquo modo abstracta est. & ideo forte dixit Themistius scientiam de anima Mathematicam esse, scientiam & mediā. sicut etiam nos superiori anno. 1506. declarauimus pulchre, dum librum de Anima interpretauerunt.

2. Meta.
com. 50.

Solutio.

Decima contradi. est in cō. 50. Scribitur Antiquos quatuor causas cognouisse. Huius oppositum patet. 2. phy. cō. 9. vbi dicitur eos ignorasse formam. Soluitur. hoc habet locum de Antiquis, qui fuerunt Aristō. tempore. & ita glosat Commen. hic propositionem istam. Sed. 2. phy. cō. 9. loquitur de alijs Antiquis, qui longe ante tempora Aristō. de causis rerum disputabant illi enim solum materiam cognouerunt. Philosophia enim balbutiendo incipit dicitur in hoc primo. Et ideo distingue tempora, & concordabis scripturas. sicut inquit diuus Hieronymus.

Rima contradi. est in com. 1. Auer. facit istam consequentiam, qd, si intellectus noster non intelligeret abstractas substantias, tunc aliquid natura fecisset frustra, quia fecisset illud, qd est in se naturaliter intellectum, non intellectum ab alio. Sed oppositum huius sequitur ex dictis eius. 7. meta. cō. 38. vbi dicit hęc verba. essentia rerū intelligibilis sunt existētes, licet non intelligant. Confirmatur auctoritate eiusdē ibidē cō. 46. substantiæ sensibiles sunt subiecta, licet nō definiant. nō. n. diuersant in suis substantijs, qd definiunt, & qd non definiunt. sicut est de proposito in visibilibus, qd ipsa nō sunt minus visibilia, qd videntur. qd qd non videntur. Et confirmatur. nā Philosophus. 2. de anima. te. cō. 143 reprehendit Antiquos opinantes sensibile & sensum esse relatiua simpliciter: quia tunc nullus esset actus color sine visu. sed idem est iudicium de sensibili respectu sensus, & de intelligibili respectu intellectus. 3. de aia. te. cō. 3. sicut ergo sensibile nō hēt esse p sensum, sic nec intelligibile p intellectum. Et confirmatur. quia intelligibile intellectum natura pcedit: prius aut inquantū prius non dependet in esse à posteriori. Præterea, rō Auer. vt dicit Sanctus doctor hic, & doctor Subtilis in. 2. meta. qdnc. 3. videt peccare per fallaciam consequentiæ. quia arguit sic. si substantiæ abstractæ nō sunt intelligibiles ab intellectu nō, ergo a nullo, ac si sic argueret, nullus hō currit, ergo nullū aīal currit. Præterea peccat secūdo in hoc, qd ipse dicit, qd essent frustra. S; hoc nō pcedit, qd frustra vt dī. 2. phy. est qd aliquid est respectu aliquius finis, quē nō includit. manifestū est aut. p finis intelligenciā nō est, vt à nō intellectu intelligant. quare multiplex peccat rō Auer. sicut vides. Soluit. Multi modernū laborauerunt in deducendo consequentiā istā Auer. vt talia inconueniētia euarēt, & qd dicta eorū vana sunt, ideo pōno modū, fm quem Commen. in via sua hēt defendi. Dico fm ipsum finem. 3. de anima in infinitis locis. qd intellectus noster, vūm sit virtus separata à materia, est totū ens. & ista fuit prima rō Philosophi ad pbandū im-

1. Meta.
com. 1.

Solutio.
p. defen-
sioe Auer-
ro. fm sua
fundamē-
ta.

materialitatem eius. nā materia est sicut opacitas quaedam obtenebrans lucem. & ideo quanto virtus a liqua fuerit magis immersa materię, tanto magis est a cognitione deficiens: & p. consequens quanto magis ad immaterialitatem accedit, tanto magis ad cognitionem tendit: & ideo non inconuenienter dictum est quamlibet intelligentiā esse plenā formis, pro quanto quaelibet intelligentia, cum sit a materia separata, est omnī cognitionis. quod quō contingat non est presentis negotij. Auer. igitur sermo, sicut. mihi videtur, innititur huic fundamento. Nam si substantiarū abstractarum cognitio nostro intellectui repugnaret, aut hoc esset inquantum materialis, aut inquantum humanus, aut inquantum abstractus & inquantum intellectus est. Non inquantum materialis est. q̃a demonstratum est in. 3. de anima secundū ipsum, q̃ intellectus est virtus abstracta a materia. Nec inquantum humanus. quia ut humanus potest intelligere res materiales, quæ sunt potentia intellectus: ergo multo magis poterit intelligere abstracta, quæ sunt actū intellectus. licet non ita facilius. nam sicut dicit Cōment. commē. 16. super. 3. de anima, ubi examinat dictū Themistij, si posuerim⁹ q̃ intellectus materialis non est admixtus materię, tūc ille sermo erit verus, sc̃p. illud, quod est magis visibile, magis cōprehendit. qm̃ quod cōprehendit minus perfectum ex eis cōprehendentibus, quæ non sunt admixta materię, necesse est vt comprehendat perfectius, & non econtra. Et cōfirmat, quia aliter desiderij naturale esset ad impossibile. nā, si intellectui humano, inquantum humanus est, repugnet abstractorum cognitio, cū homo naturaliter ad talem cognitionem inclinetur, teste Philosopho in procē. meta. sequitur ergo tale desiderij ad impossibile fieri. Nec valet, si dicatur talem cognitionem esse possibilem pro alio statu, quia licet ita sit ex parte rei, tñ apud Arist. nō inuenitur aliquis locus, in quo ponatur alium statū. immo oppositū potest colligi ex dictis eius in 3. & 2. ethic. ubi ponit q̃ felicitas mortuis cōtingere nō pōt. Relinquit igit, si intellectui nostro talis intellectio repugnaret, q̃ hoc esset inquantum abstractus, & inquantum intellectus est. sed quod repugnat intellectui inquantum intellectus est, illud repugnat cuiuslibet intellectui: sequitur ergo q̃, si substantię abstractę a nostro intellectu non essent intelligibiles, q̃ a nullo intellectu essent intelligibiles. nam in his, quæ sunt eiusdem naturę, aut vniuocę, aut analogicę, quidquid per se

repugnat alicui ratione naturę, repugnat omnibus existentibus sub illa natura: ut per oppositum, si quid p se cōpetit alicui ratione naturę per se, cōpetit oibus illius naturę. 1. eccl. 19. & ista ratio Cōment. est à signo, non à causā, si bene aduersus Et ex hoc etiam sequitur per locū à signo, q̃ tunc natura fecisset aliquid ociosum. nā cum esse substantiarū separatarū sit vita intellectus. 12. meta. 19. si a se non intelligitur, frustra essent, quia frustra est essentia, quæ caret propria operatione. modo substantia intellectualis non habet aliquā operationem in sequentem formam materialē inquantum materialis est, vt calefacere insequitur. calor: nec operatio animę vegetatiuę, aut sensitiuę, nec etiam intellectus, vt diximus in deducendo. Forte dices q̃ adhuc haberet operationem, quæ est secundū locum mouere. Sed contra. motio supponit in uellecti gentijs ipsum intelligere, & velle. 12. meta. cō. 3. si igitur ipso intelligere careret, careret & mouere ipso, & ita essent frustra. quia cū sint naturaliter intelligibiles, et à nullo sint intellectus, careret ergo sua naturali operatione ergo ociose essent in natura, sicut diximus. & omnia ista sequuntur à signo, non à causā. & sicut vides, tollitur omnia argumenta Latinorū contra Auer. Ad contradictionis aūt formam soluentes diximus rerum essendas posse existere, esto q̃ non intelligantur, loquendo de essentijs rerum, in quibus suum esse non est sibi intelligere. sed tale intelligere est sibi aduentitij & extraneū: sicut accidit lapidi q̃ sit intellectus. & habeat esse cognitum. sed in essentijs rerum, quarum esse est suum intelligere, in talibus fallit propositio Auer. sicut est in proposito de abstractis substantijs. si. n. tales non essent actu intelligentes, & intellectus tales non essent, quia suum esse est sibi intelligere, & econtra secundum Philosophos. modo autem istud sequitur ex hypothēsi data, vt deduximus per locū à signo, non autem à causā.

Secunda contradi. est in cō. 11. Auer. vide 2. Meta. tur ponere dissolutionem fieri à priori ad c. 8. u. posterius. Oppositū autē videtur dicere ipsemet in cō. 11. septimi meta. Magna fuit quæstio de hac materia apud Plusquam cōmen. super primo Technis, & Conciliatorē in differentia 8. & omnes sequaces, an resolutiua via fieret ab effectu ad causam, an econtra. & Plusquam cōmen. voluit q̃ fieret à causā super effectum: Conciliator autem voluit, & omnes Moderni q̃ fieret opposito modo.

Solutio.

Modo, Norautem in hac materia median-
do dicimus compositionem, & resolutionē
dupliciter huius posse, vno modo secundū ra-
tionem, & alio modo secundū naturam. Et
tunc dicimus q̄ resolutio, quæ fit secundū
rationem, procedit à causā super effectum.
Vnde Themistius. Post. analyticorū cap. 16.
inquit resoluere appello, verā conclusionē
positā, causā, ex quibus confecta est cōclu-
sio, exquirere. Et illud maximo argumento
est. nam liber Posteriorum, resolutioris ap-
paret, eod quia de posteriori resolutione agit
in eo, quæ est penes materiam necessariam:
aliis aut resolutione est circa demonstrationē,
quæ est ibi subiectum. demonstratio autē,
de qua agitur ibi principaliter, est demonstrā-
tio simpliciter, quæ à causā super effectum
procedit, quia per illam acquiritur scire sim-
plicitate definitum in illo libro: non autem
per demonstrationem quia, quia illa nō fa-
cit scire simpliciter, sed secundū quid. nam
scire simpliciter est rem per causam cogno-
scere, & qm̄ illius est causa, & q̄ impossibile
est aliter se habere. Quia igitur resolutio illa,
q̄ secundum rationis discursum, penes causas
at tenditur supra effectus, sequitur ergo Plus-
quam cōmen. rectius sentire in hoc q̄ Mo-
dum. Scire. n. resolutione aliquē effectum,
& intelligere est. cum cognouerim⁹ causas
eius simplices, & principia prima vsq; ad ele-
menta, ut dicitur. 1. phy. tex. cō. primi. Et hoc
etiam Auerro. confirmat in presenti loco,
q̄ dixit q̄, si postremum nō fuerit, & prius
sit, non potest fieri sua definitio, quæ per dis-
solutionē habetur. Et confirmatur. nā clarum
est q̄ in Mathematicis scientijs est maxima
certitudo per resolutionem. patet autem q̄
ibi nō fit demonstratio quæ, & per conse-
quens resolutio secundū rationē non fit ab
effectū ad causā, sed potius e contra. &
illud apud me non est dubium, dicant alij
quidquid velint. Alia est resolutio, quæ fit
secundum naturā: & talis fit ab effectū ad
causam. natura. n. resoluit mixta i quatuor
elementa, & elementa in materiam & for-
mam. de ista resolutione loquitur Cōmē. 7.
meta. cō. 13. quia ibi loquitur de dissolutio-
ne, quæ fit attendendo penes illud, quod est
à natura, non autē à ratione. Et istius est sen-
tentia est beat⁹ Doctor in. 3. meta. in expōne-
scilicet textus, sic ut videre potes ibi euidenter.

Tercia contradictio est in cō. 16. Dicitur q̄
Mathematicæ demonstrationes sunt in pri-
mo ordine certitudinis, & Naturales sequun-
tur eas in hoc. Huius oppositū dicitur. 1. de
Ala. tex. cō. primi, ubi dicitur q̄ scientia de

anima excedit oēs alias scientias nobilitate
subiecti, & certitudine demonstrationis præ-
ter Diuinam. Soluitur. multæ sunt, & variæ
expositiones illius loci sicut nosti. sed illud
quod nobis videtur esse dicendum p̄ nūc
est illud, quod notat hic Cōmen. in cō. illo.
Dicit. n. q̄ in eadem scientia, si diuersæ
certitudo secundū magis & minus, multo
magis diuersatur in diuersis scientijs secun-
dum genus. Pro quo debes scire, ut scribit
Cōmen. 1. cœli cō. 12. Qm̄ autem q̄ differē-
tes sunt demonstrationes, quarum alteri at-
testatur sensus, & aliteri non, aut quia non
est innata sentiri, aut quia non est possibilis
ut sentiantur, fides primæ demonstrationis
erit magis perfecta. Vnde ex hoc colligo q̄
demonstrationes Naturales, quibus plures
sensus attestantur, sunt maioris certitudinis
q̄ demonstrationes, quibus pauciores sensus
attestantur. Et, si certitudo Mathematicarū
scientiarum comparatur certitudini do-
monstrationum Naturalium penes hoc, dī-
co q̄ ceteris paribus semper demonstratio-
nes Naturales essent certiores demonstrati-
onibus Mathematicis. quia naturales cau-
sæ sunt magis sensæ, q̄ causæ mathematicæ:
cœ Naturalis. n. versatur circa sensibilia pro-
pria, & Mathematicæ circa sensibilia com-
munia. Si vero certitudo demonstrationis
attendatur penes abstractionem & simpli-
tatem subiecti, sic Mathematicæ excedūt
Naturales scientias. quia ut dicitur. 1. de anima
& c. 1. cœli. & c. 2. physica. naturalia se habent
per additionem ad Mathematica. vnde sic
Arithmetica certior est Geometria, quia est
de paucioribus, ut dicitur. 1. poster. cap. illo.
Certior autem est scientia altera altera. Ista
autem propositio sic intellecta habet veri-
tatem ut in pluribus fallit a se quantum ad
librum de anima, præcipue quod ad certum li-
brum, in quo agitur de intellectu, qui est ens
magis abstractum q̄ quodlibet mathemat-
icum. Qm̄q; ad certitudinem attenditur penes
iudicium potentie apprehendentis talenti
certitudinem, & penes hoc, q̄ scientia ostendit
illud, à quo est sensus, & origo cogitatio-
nis oīs, & principiorū orū in alijs scientijs;
& in qualibet scientia. Et sic scientia de anima
est trahet de intellectu agente, & possibilis;
qui distinguit, & iudicat quamlibet veritatem
in qualibet scientia, certissima est omnium
scientiarum præter Diuinā. & ista fuit mens
Themistij ibi, & Auer. in cō. 2. primi de anima
ad calem cō. si bene aduertis. Sed dices re-
plicando q̄, si isto modo scientia de Anima
esset certior alijs scientijs nobilitate subiecti;

¶ EEE iij & cor.

Instantia.

1. Metaph.
cō. 16.

De certitudine demonis, à pari & Diuina scientia saltem quantum ad secundum esset certior. Soluo. Scientia de Anima non est nobilior, neq; certior Diuina quantum ad meritum subiecti. Nā illa Diuina dī, eo quia circa Deum versatur, & abstractas substantias, quā nobiliores sunt anima intellectiua, teste Auerrois in. 3. de anima. cōmē. 19. Neq; etiā rōne certitudinis ostēsis potest esse certior scientia de Anima. quia licet scientia de Anima ostendat esse intellectus agentis, à quo est certitudo principiorum scientiarū omnium, tū Diuina etiam considerat de Deo, qui est altior causa veritatis, & certitudinis, q̄ sit intellectus agens. nam, ut dicit Cōmē. in. 1. meta. cō. 4. oīa entia acquiritur esse, & veritatē à prima causa. & ideo bene dicit Cō. cō. 1. q̄ scientia de Anima in nobilitate subiecti excedit oēs alias scias, & etiā in certitudine demonis p̄ter Diuinā. Attēditur et certitudo demonis ex eo, quia pauciores dubitationes contingūt in eis, & minor est difficultas resolutionū, q̄ in alijs. Et penes maiorem evidentiam illuminationis esse super effectum. & sic loquitur Cō. hic, dum dicit, q̄ demones Mathematicarū sunt in primo ordine certitudinis, & Naturales sequuntur eas in hoc, & post Naturales sunt Diuinae. & hoc quod ad certitudinem demonis quod ad nos, quē attenditur penes maiorem evidentiam causę super effectum, licet, si loquamur de certitudine quod ad nos, quē est penes obiectum magis nobis notū, ut sic Naturales sunt in primo ordine, & Mathematicarū in secundo. cum illę sint de sensibili proprio, hę autē de sensibili cōl. Diuinae autē etiam ut sic sunt in tertio ordine. sed de ordine naturę Diuinę demones sunt in primo ordine. Nāles in secundo, cum sint de substantia. Mathematicarū in. 3. cum sint de accidentibus. substantia autē natura prior est accidente. 7. meta. cō. 4. Nolo tū absolute cōcedere quolibet consideratū in Naturali philosophia esse prius natura quolibet considerato in Mathematica. quia hoc falsum est, sed quod ad hoc, q̄ demonstrationes Mathematicarū sunt de accidentibus p̄ter Astralogiā, sicut patet in. 12. meta. 4. 4. & quia accidens posterior natura est substantia, hęc quod ad hoc sunt in tertio ordine, quod ad naturam. sed sunt in primo ordine, quo ad nos, penes evidentiam illuminationis esse super effectum. Et ad hunc sensum. 1. Post multū Philosopho laudauit Mathematicas demonstrationes, & etiam in presenti rex. qn̄ dicit. q̄ certitudo sermonis mathematica non est ex-

petenda in omni re. nam sermones sunt, s̄m exigentiā materię subiectę. cogita bene & pōdera, q̄a pauci, vel nulli poruerūt hoc intelligere, sicut passim videre poteris.

SOLUTIONES contradictionum in dictis

Auerrois,

Super Tertio Metaphysicorum.

Contradictio est in cōl. Inq̄ 3. meta. Auer. q̄ consuetudo Aristot. com. 1. tuit inducere sermones disputatiuos in q̄nibus difficultatibus. Huius tñ oppositū videtur dicere. 1. cōl. cō. 1. & 1. de anima, com. 6. Solutio huius patet ex cō. 8. 5. primi de cōlo vide ibi, & considera.

Solutio.

Secunda contradi. est in cō. 16. Dicit Cōmē. q̄ nomina denominatiua significant vñ compositū. Huius tñ oppositum patet. 5. meta. cō. 14. vbi vult, q̄ nomina de nominatiua significant primo formam, & 7. meta. cō. 18. & in predicamentis cap. de substantia, vbi dī, q̄ album non est in genere propter suum duplex significare. & 7. meta. cō. allegato dicit q̄, qn̄ accidentia per accidens sumpta fuerint in suis subiectis essentialibus, tunc habebunt nomina significantia verumque. De hoc vide, quę scripsi super cō. 8. secundi de anima. tamē diuīus dicam infra. 5. meta. super cō. 14. quia ibi est locus proprius.

3. meta. com. 16.

SOLUTIONES contradictionum in dictis

Auerrois,

Super Quarto Metaphysicorum.

Prima contradi. est in cōl. Dicit Cōmē. q̄ scientia de natura est de ente mobili. Huius tamen oppositum videtur dicere 12. meta. cō. 5. vbi dicit, q̄ est de corpore mobili. & in proo. suo super. 1. phy. dicit res sensibiles esse subiecta scientię Naturalis. Soluitur. non est cura Philosophi de nominibus, ut ipsemet dicit super com. 1. primi phy. idem intelligit apud me communiter. per corpus mobile, & per corpus naturale, per res sensibiles, per

4. meta. com. 1.

Solutio.

per

Digestio
de ratione
formali
subiecti
adequati
Naturalis
philoso-
phie.

per ens mobile, & per substantiam mobiliem. nec inuenio aliquā discordiam inter Antiquos de subiecto philosophiæ, sed Latini fuerunt auctores illius difficultatis. Illud igitur, quod ego dico in hac materia, est illud, quod Cōmenta. idem intellexit per ista nomina, & ideo in hoc non est inlicitū. De ratione aut formali subiecti Naturalis Philosophiæ, licet Cōmen. dicar quandoq; mobilitatem esse, q; sensibilibitatem, in ista, si aduicem comparētur, indubitanter crede naturalitatem esse rationem formalem subiectiuam, & quidam totius naturalis habitus. Ratio, quæ me mouet, est ista. quia mobilitas, & sensibilitas habent reduci ad illam. natura. n. est principium motus. Amplius, mobilitas est propria passio. & nulla talis potest esse prima ratio subiecti scientiæ: quia quilibet talis est demonstrabilis, aut demōne simpliciter, aut saltem demōne causæ tantū. Itar enim aliquā passionem esse per se notam, quod ad simpliciter inherētiā ad subiectū, quæ tñ non sit euidentia euidentia causæ. & sic est in proposito, quia licet motum esse sit de principis cognitionis scientiæ Naturalis, & non possit demonstrari demōne quia, aut demōne dante causā, & esse, nihil tñ prohibet posse demōnari demōne causæ tantū. Amplius, illa est prima ratio formalis subiecti adequati naturalis habitus, quia primo posita aliquid reponit sub tali habitu, & quia primo remota aliquid remouetur a tali habitu. huiusmodi est naturalitas, nā oīa habentia principium motus, & quietis sunt physice considerationis, & oīa carentia huiusmodi principio nō sunt amplius physice considerationis, sicut patet. 2. phy. tex. cō. 71. Et cōfirmatur per Philosophū, & Cōmen. ibidē. tex. cō. 73. vbi probant primum motore non esse naturalis considerationis: quia in eo non est principium motus: tale aut natura est. Cōfirmatur per Auer. in. 2. primæ philosophiæ, tex. cō. 16. vbi Philosophus dicit. Quamobrem primo scrutandū nobis est de natura quid sit. Sic. n. & de quo est Naturalis scientia, manifestum erit. & Cōmenta. in cōmen. super istis verbis inquit, quando homo sciuerit naturam quid sit, declarabuntur ei naturalia à non naturalibus. quid clarius dici potuit? Sed fuit dubitatum similiter per magnificentiā tuam propter quid est, q; cū Aristot. dicat. 1. Poëtico. q; subiectum in scientia sit per se notum in tantū, q; Auer. 1. phy. cō. vltimo.

& 2. physico. 22. & 26. & 2. de anima, 17. & in plerisque locis alijs tener subiectum non posse in scientia demonstrari, nec à priori, nec à posteriori, & tamen nos videmus temporibus nostris, semper in principis librorum primam questionem heri de ipso subiecto. Nec valet, si dicas, q; illud intelligitur quod ad naturam, non quod ad nos. nam, si subiectum non deberet esse notum quod ad nos, saltem demonstrabile esset demonstratione quia. & tunc licet à Latinis teneatur, apud Auerrois, tamen vbi que hoc negatum est. Dico, quod dubitatio pulchra est, & subtilis. sed illud, quod pro nunc occurrit mihi, est hoc, quod refert aliquid esse notum in se, & refert illud notum esse in ordine ad aliquid prædicatum attributū sibi ab intellectu. vnde dico, q; aliquid primo modo potest esse per se notū, & tamen secundo modo stat istud dubium esse & satis ignotum. ens esse notum est nec intellectus circa conceptum entis in se errare potest, cum non habeat aliquid, per quod ignorari queat: quia conceptus entis est simpliciter simplex, & talis, aut totaliter scitur, aut totaliter ignoratur, vt dicitur. 9. meta. tex. cō. 12. tñ verū ens sit vniuersum Deo, & creaturæ, sicut verum ens dicat conceptum per se tertium à suis inferioribus, dubium est satis, & ignotū, & ideo licet Diuina scientia sit de transcendentibus, & communis finis, quæ valde notissima sunt in se, possunt tñ de istis formari propositiones difficillimæ, propter quas scientia illa erit ignota satis, & satis difficilis. facilitas. n. propositionis non oritur ex notitia subiecti tantū, sed ex inherētiā prædicati ad subiectū. Vnde, qñ talis inherētiā nota est, tunc tota propositio nota est. Vnde Philosophus querit in. 12. & 7. meta. verū eas, & vñ habeat aliquā intentionem vltimē actū extra decem prædicamentis: & ista questio patet, q; difficillima est. Ita in proposito dicimus nos, quantumcūq; ponatur subiectum primæ philosophiæ Naturalis siue ens mobile, siue corpus mobile, siue substantia sensibilis, vel aliquid huiusmodi, dico quodlibet istorum notum esse in se, & nullum vt sic demonstrari potest aliquo genere demonstrationis in scientia Naturali, sed querere postea verū corpus mobile non subiectum in scientia Naturali, istud non est considerare corpus in se, sed est considerare ipsum in ordine ad aliquid prædicatum attributū sibi à rōne, sicut est ista intentio subiectum. & sic stat

Solutio.

Dubitatio.

EEE uij illud

Illud ignotum esse, unde ista non implicat, mihi notum esse corpus mobile esse, & tñ q. in lateat vñ conditiones subiecti scien- tiæ competant corpori mobili, vt ad totum Physicum negotium pertinet. Ista est exte- poranea solutio. tamen magnificentia ve- stra super hoc cogirabit.

4. Meta.
cō. 2.

Secunda contradi. est in cō. 2. Dicit Com- men. q. substantia est causa accidentium, nō secundum finem & agens, sed secundū sub- iectum & materiam tñ. Huius tñ opposi- tum scribit Philosophus in 2. de a. a. tex. cō. 36. vbi dicit a. s. am esse causam corporis ani- mati in triplici genere causæ, formæ, fina- lis, & efficientis. Et ad hoc mihi videtur di- cendum, q. substantia composita respectu accidentium existentium in ipsa concurrat tanq. materia & subiectū. talia enim sunt terminata, & non habent materiam, in qua subiectentur primo, nisi compositum. talia autem non sunt ab ipso composito tanquā ab agente, quia, cū materia & efficiens non coincidunt in idem, dicimus q. ab ipso, vt ab agente, impossibile est talia ad identia elapdere: & ideo talia dependere ab extrin- seco motore in gñe causæ efficiētis. nā agēs, quāntū dat de forma, tñ dat de consequē- tibus ad formam mediātē formæ: sicut col- ligitur ex 8. physi. 32. & 3. coel. cō. 28. Sed di- ces, quō compositum est causa talium acci- dentium, cū Philosophus 1. phy. 82. dicat materiam etiam formā causam esse omnīū eorū, quæ sunt sicut mater. Soluitur. licet composita sint materia, in qua accidentia ista subiectantur, tñ in rei veritate ratio, p- pter quam recipiantur in genere causæ ma- terialis est materia: & ratio, propter quam recipiantur in composito in gñe causæ fina- lis, est ipsa forma, sicut patet. 2. cap. de sub- stantia orbis. substantia igitur composita quocunq. distinguatur à materia, & forma ratione, qua composita est respectu talium accidentium existentium in ea existentium, non concurrat vt agens, non vt forma, neq. finis, sed solum vt materia. Illud autē, quod adducit de 2. de anima, patet q. non est ad propositum, quia non negamus substantiā, quæ est forma, posse esse causam finalem, & agentem respectu accidentium. & isto mo- do patet mens Auer. in hoc loco. Quid autē quidam dicere voluerunt hic substantiam esse veram causam materialem accidentiū; non a veram causam agentem verā, sed pul- sationem, & similitudinariam, sic etiam si- nalem, ista non sunt Auerroistica, sicut di- ximus alias, sed veritas in via eius est ista:

Solutio.

Instantia.

Solutio.

Tertia contradi. est in cō. 3. Dicit Cōmē 4. Mens.
cō. 3.
q. ens & vnum vnam naturam significat sub- iectū, sed diuersis modis. Huius tñ opposi- tum habet in 12. meta. 2. cō. 2. & 12. cō. vbi habet q. ens non significat aliquam naturam. Solutio. qui ponit vnuocationem entis, & vnuatē conceptus entis per indifferentia, dicunt contrariū entis non dicere re ali- quam, neq. realitatem aliquam, sed dicunt q. dicit quādam formalitatem, quæ habet modum intentionis primæ. & ita glossat Cō- men. 12. meta. cō. 2. & 12. quia ibi Cōmen- non negat absolute ens non importare ali- quem conceptum, sed solum negat q. non dicit aliquam naturam, aliquam rem vel realitatem distinctam à substantia & ab ac- cidente, à Deo & à creatura. sed q. ens non dicat aliquem conceptum realem obiecti- uum, hoc nunq. Cōmen. vt aiunt negauit. Nobis autē cum suppositione istorum vi- deatur oppositum de intentione eius. nā ego teneo conceptum entis secundum ipsum nō esse aliquid veritatem vnuocationis distinctum à suis paribus subiectionis, neq. naturæ, neq. formalitatem importans. Vnde ipse dicit in 10. meta. cō. 8. ens significat decem prædica- menta prima significatione & sine medio: non quia ens sit cōmune cōitate nominis, & immediate significet sua significata, sicut dix erunt vulgares: sed significat decē præ- dica- menta sine medio, pro quanto descen- dit non per diuersas vnuocates, sicut genus in species: quia tunc ens esset sicut canis, & per consequens nō posset subiectum esse in ali- qua scientia. Et q. non dicat aliquam natū- ram distinctam à decem prædicamentis pa- uit etiam in cō. allegatis. 21. & 22. 12. meta. Sed illud, quod intendimus probare, est vt- dere verum dicat aliquem conceptum ter- minum distinctum à decem predicamentis. Et ad hoc dicimus q. bene importat vnuū conceptum cōmē cōitate analogice respectu decem prædicamentorum, qui dī secundū prius & posterius. si. n. nullam vnuatē ha- beret, non esset de eo scientia, & ista est sen- tentia eius expresse in 4. meta. cō. 2. Iste autē conceptus secundum ipsum non est distin- ctus à suis inferioribus, vt dixerunt subtilēs. vnde 4. meta. cō. 6. dicit Cōmen. q. ens & vnum non significant vnam intentionem in oībus rebus, neq. intentionem diuersam ab oībus rebus. Et sic patet qualiter secundū Auer. ens non dicit aliquam rem, nec reali- tatem, nec formalitatem tertiam vnuocē distinctam à Deo & à creatura, & à substan- tia & ab accidente. Sed dices, quō ad contra- dictionē

4. Mens.
cō. 3.

Solutio.

divisionis formam dicentur dico q. Cōmen.
contra Auic. tenet in 3. cō. quartū meta. &
etiam in 10. meta. cō. 8. q. ens & vñ signifi-
cant vñam naturam, t. vñum conceptum,
non tñ distinctū realiter vel ex natura rei,
sed sola ratione à conceptibus tuotum infe-
riorum: sed diuersis modis. vñitas n. nō im-
portat aliquem conceptum vel formalitatem
positiui, vt dixerunt posteriores distinctam
à conceptu entis, sed solum in intuitionem
superaddit vñum ex modo significandi ad
ipsum ens. sed in re significati conueniunt.
& ideo dicit q. ens & vñū significat vñam
naturam in subiecto, sed differunt secundū
modum significandi. Auic. aut voluit con-
uersum, videlicet q. tam ens q. vñum im-
portarent de per se vñū quodq. aliquē con-
ceptum positum: me quorum vnus erat ab al-
tero distinctū, sic igitur Auer. ponit ens &
vñum idem significare. sed qñ dixit q. ens
& vñum non significat aliquā naturam, in-
telligit ad modum Platonicep. q. videlicet
illa natura sit natura tertia à suis inferiori-
bus separata & distincta. vnde ipse dicit. 11.
meta. cō. 21. ens & vñum sunt ex rebus vñi-
bus, quæ non hñt esse extra aiam. Et idem
habet. 10. meta. cō. 6. sñt ens & vñum non
dicunt vñam intentionem vñiuocam tertia
ab intentionibus decem predicamentorū,
sed solum est indifferens per analogiam, vt
diximus ex intentione eius. 4. meta. cō. 6. &
cō. 1. Vnde et 10. meta. cō. 6. dicit. impos-
se est vt aliquid cōe plurib⁹ sit substantia, nisi
secundū q. est in aia tñ. & subdit parum
infra, q. ens & vñum sunt de intentionibus
vñibus, quæ non hñt esse nisi in aia. vñitas
igitur conceptus entis & cōitas eius est cō-
munitas & vñitas analogie, non vñiuocatio-
nis, non distincta secundū esse, vel ex natu-
ra rei à suis inferioribus, sed solum in ani-
ma & in conceptu. Et nota bene ista, quia
multi laborauerunt in videndo veritatē in
via Auer. & non potuerant. Et q. hoc sit
verum probatur ratione duplici. Si ens in-
quantum ens non diceret vñum conceptū
analogum distinctum ratione à conceptib⁹
suorum inferiorum, sequeretur q. non pos-
set de eo aliqua demonstratio fieri. conse-
quens est falsum, quia bonitas demonstrari
potest de ente mediante veritate non ratio-
ne alicuius inferioris ad ens sed ratione sui:
ergo ens inquantum ens dicit aliquē vñum
conceptū. Confirmatur, quia si ens, inquan-
tum ens. non diceret aliquem conceptum
propriū ratione distinctum à suis inferiori-
bus, sed solum cōitatem nominis impor-

tares, sequeretur q. nullum prædicatū essen-
tiale, & per se de eo diceretur. consequens
est falsum: nam dicim⁹ q. ista est per se, ens
est vñū. probatur consequentia. quia secun-
dum Auer. 4. meta. cō. 2. de termino æqui-
uoco bene aliquod prædicatū accidentia-
le potest verificari vñ, sicut ista propositio
est vñ vera, omnis canis est pulcher: nullū
tñ prædicatū per se de tali potest verificari.
cū igitur vñitas & bonitas primo verifican-
tur de ente ratione sui, & non ratione alie-
rius, demonstratiue sequi videntur q. ens in-
quantum est cōmune deo & creaturæ, sub-
stantiæ & accidenti, non sola communica-
te vocis, sed conceptus distincti ratione à cō-
ceptibus inferioribus. & hæc non possunt
negari ab homine habente intellectum ha-
bitatum ad bonum.

Quarta contradi. est in cō. 4. Enumerat
scientias medias (Cōmen. in numero sciēti-
arum Mathematicarum, sicut est Perspecti-
ua & Musica, Huius tñ oppositum videtur
sentire Philosophus. 2. phy. tex. cō. 20. vbi ha-
bet. Demonstrant autē & quæ ex Mathema-
ticis magis Physicæ. vbi loquitur, vt dicit Cō-
mē. & vñ oēs expositores de sciētijs medijs.
Solutur. quidquid dicant alij. sciz. mediæ
vt est Musica, Astrologia, & Perspectiua, &
quæ assimilantur his, sunt potius inter Ma-
thematicas scientias enumerandæ q. inter
Physicas. Et ratio est ista. nam habet sciē-
tificus specificatur à medio: ita. n. Philoso-
phus posuit distinctionē inter speculatiuas
scientias in 6. met. tex. cō. 2. quia aut media
talium scientiarum subalternatarum ma-
thematica sunt, licet applicata sint materiæ
sensibili, dicimus q. cum denominatio in-
sequatur formam & non materiam, actum
& non potentiam: sicut est de intentione
Philosophi. 2. phy. tex. cō. 11. & 9. meta. tex.
com. 7. propter hoc & si materiale in talib⁹
naturalē sit, cū formale sit mathematicū,
potius ergo Mathematicæ q. Naturales de-
bent nuncupari. Et istius etiā opinionis est
beatus Doctor. qui etsi in 2. phy. super alleg.
tex. oppositū dicat, tñ seipsum retractauit
in questionibus super Boetio de trinitate.
Ad auctoritatem autē Philosophi dico q. illa
est multiplex secundū amphibologiam.
quia vnus sensus esse potest, q. duo sint cō-
parata, & vñū firillud, ad quod fit com-
paratio. vt si sensus q. Mathematicæ puræ
& sciz. mediæ comparent ad Physicas tñ.
Et tunc sensus esset iste q. scientiæ mediæ
sunt magis Physicæ q. Mathematicæ puræ
sint Physicæ, & iste sensus verus est. & sic
intel-

4. Meta.
cō. 4.

Solutio.

Intellexit Philosophus. Vnde trāslatio Arabica ibi clarior est nostra & sonat hoc, qđ diximus, & hoc est rationi consonum, medium. n. magis conuenit cum extremo, qđ vnū extremum cū alio extremo, cū maior sit distinctio extremi ab extremo, qđ extremi à medio, seu mediij ab extremo. Alter sensus pōt esse, vt vnū sit cōparatū, & duo sint, ad quē fiat cōparatio. & tunc sensus esset iste, vt scientiæ medij cōparatæ ad Mathematicas, & ad Physicas sint magis Thysicæ, qđ Mathematicæ, & isto modo intellecta propositio Philosophi falsa est propter rationem, quam adduximus.

4. meta.
com. 11.

Quinta contradi. est in cō. 11. Dicit Cōmē. qđ nullus intellectus intelligit contraria esse simul. Sed opponēbat ibi in margine de vniuerſe intellectū. n. cum opiniones de contradicitorijs sint contrariæ, teste Philosopho in 1. perihēmenias, si vnus est omnium intellectus, vt ipse posuit, tunc contraria erūt in eodem sensu. & cū intellectū possit intelligere omnia, quæ sunt in eo, si igitur tales opiniones contrariæ sunt in ipso, ipse poterit intelligere contraria simul esse. Ad hoc autē videtur Auer. respondere in 6. meta. cō. vltimo, vbi dicit propositiōnem istam nō tenere in anima, sed solum in materia. nam licet materia extra animā non possit recipere duo contraria in sensu, tñ anima bene pōt de hoc tñ videbimus infra in illo loco, ideo pro nunc dimittat.

solutio

SOLUTIONES Contradictionum in dictis Arist. & Auerrois,

Super Quinto Metaphysicorum.

1. meta.
com. 1.

Contradictio est in cō. 1. Dicit Cōmē. qđ principij materiale est illud, quod demonstratur cum hac præpositiōne ex. Huius tñ oppositū videtur sentire ipse in 1. phy. cō. 18. vbi dicit, qđ in se bō dicitur, qđ hoc fit hoc, i. priuatione autē, qđ hoc fit hoc. Solutur, vt ipsemet Cōmē dicit in hoc. 1. meta. cō. 19. famosior ex significationibus, ex, est qñ importat genus cause materialis, & hoc est rationabile. materia. n. sic describitur à Philosopho in 1. phy. 27. Materia est, ex quo fit ali quid cum infit. Quod autē dicit de primo, quorum priuatio est manifesta, generatio attribuitur priuationi cum illa præpositiō-

ne ex, aut etiam in recto: generatio. n. fit esse non esse, & non ex esse. & ideo magis dicimus, qđ infirmus fit sanus, qđ homo sanus flammē in subiectis, quorum priuatio later, generationes subiectis attribuitur: siout dicimus, qđ domus fit ex lateribus. Pro hoc vide cō. 15. Septimi meta. & nos ibi etiam dicemus magis.

Secunda contradi. est in cō. 5. Dicitur, qđ natura prius de forma dicitur. Sed. 1. phy. cō. 1. dicit, qđ prius dicitur de cōpositio quia inquit, qđ illa sunt magis naturalia. Solutur. nā fm ipsum. 1. phy. cō. 1. & c. 4. nō dicit vni uoce, nec equiuoce de materia, & forma & cōposito, sed analogice: licet cōpositū proprie loquendo verius naturatū, vel habens naturam dicatur, qđ natura, sicut patet ibidē. Vnde vniuersaliter apud ipsum nā vniuoce dicitur de causā, & causato, præcipue in prædicatis, quæ sunt primo intellecta, & habent modum intentionis primæ. Vlteri⁹ debes scire, qđ analogia est duplex, quædam est fm famositatem, & quædam, fm veritatem. vnde cōposita existunt cōmunitē esse magis entia, & magis substantiæ, qđ forma, aut materia: quia talia nostra primæ cognitioni naturali sunt notiora: sicut est de intentione eius. 1. phy. com. 1. vbi per confusa magis exponit cōposita causata ex elementis, sed fm veritatem natura per prius dicitur de forma, qđ de materia, aut de cōposito: quia propter quod vniuocūque tale, & illud magis.

1. meta.
com. 5.

Solutio.

Tertia contradi. est in fine com. 6. Dicit Cōmē. qđ æterna non habent esse necessarium ab alio. Huius tñ oppositum patet. 2. cap. de substantia orbis, & 1. meta. com. 4. Solutur, æterna citra primū non habēt esse necessarium ab alio formaliter: habent tñ esse necessarium ab alio, vt à fine, & ab efficiente. Ratio primi est ista, quia, si aliquid non esset formaliter ex se necessariū, sed contingens, tale nullo pacto posset ab alio sortiri necessitatem, fm ipsum. 1. phy. cō. 48. contra Auer. nisi cum ponas naturā corruptibilem conuerti in naturā æternam. vnde quodlibet æternum caret materia, quæ radix est contingentie, & possibilitatis. Ex ideo fm Philosophos quodlibet æternum formaliter est necesse esse seipso, effectiue vero, & finaliter talia entia sunt à Deo, & propter Deū: sicut demonstrauimus in quæstione nostra de triplici causalitate intelligentiæ.

1. meta.
com. 6.

Solutio.

Quarta contradi. est in com. 7. Habetur hic cōter, qđ duo accidentia numero diſta non pōt esse simul in eodem subiecto. Sed huic

1. meta.
com. 7.

huc authoritatē resistunt Medici, ponētes
cōplicationē febriū i eodē subiecto simul.
quia vt patet per Gale. in .1. de differentiis
febriū, hec tica febris pōt esse coniuncta cō
putrida, & tūc duæ caliditates numero dis
ferentes simul sunt in eodē subiecto, sicut
patet, quia febris nihil aliud est, nisi calor
naturalis conuersus in igneū. Nisi esset, q̃
in tali corpore, in quo est istarū duarū fe
briū cōplicatione, est vnāmet numero calidi
tas, genera. n. febriū non distinguunt gñe,
vel specie penes calorē, sed penes diuersita
tē materiē, in quib⁹ est cōfactū esse, &
ideo non prohibet, vt vnāmet caliditas, vt
est in facto esse, quæ remota putrida febre
adhuc remaneret in mēbris, alla rōne dicat
esse caliditas febris hec tica, quæ fm aliam
rōnē, vt est in fieri ab humore putrido cau
sata dicat esse caliditas putredinalis febris.
Ita. n. absq; repugnātia fm diuersos respec
tus, sed de hoc nō est nobis locus in præs
entia dubitandi, quia multa dici pōt hinc
inde, q̃ transcendunt nrm negocium.

Solutio.

q̃. meta.
com. 14.

Quinta contradi. est in cō. 14. Nomē ac
cidentalē primo significat accidēs, & secun
dario subiectū. Huius tñ oppositū dicere
videt. 1. phy. com. 2. q̃. vbi habet, q̃ significat
nomen cōcretū duo, s. subiectū & formā.
quia dicit, q̃ albu significat albedinē, & te
ceptuū albedinis, & 2. de anima. cō. 8. di
cit, q̃ noīa rerū artificialiū, quæ accidentia
sunt, primo significant subiectū, & secun
dario formā. Solutio, nomē significat rem,
fm, q̃ est in actu. actus aut duplex est, sub
stantialis, & accidentalis. Substantialis dat
esse simplr, & accidentalis dat esse, fm qd.
Et ideo. cū cōposita substantialia sint in
actu simplr nomē talū primo significat
formā, quia forma est rō, pp quam compo
sitiū est in actu simplr, secundario aut
importat cōpositū. In compositis vero per
accidens noīa talium in concreto sumpta
primo formā significant, & secundario su
biectū, quia à forma fit denominatio non
à materia. & quia subiectum respectu acci
dentis est sicut materia. 4. meta. cō. 2. ideo
dicimus nos, q̃ talia primo significant formā
, per quam sunt in actu fm quid, q̃
ipsū subiectū. Accedit ad hoc, q̃ si talia
prius significant subiectū, q̃ formā, tūc
sequeretur, q̃ esset negatio d. cendo homo
albus, sicut deducit pulchre Commen. hic
contra Auicē. De noībus aut rerū artificia
liū quid primo significant an formā an su
biectū dixi in cō. 8. secundi de aīa. & ideo
illius recurre. Quārū ad propositū spectat,

Solutio.

dico nullā esse contradictionem in Auer. si
qñq; dicit nomen concretū accidentale duo
significare, s. subiectū & formā, seu com
positū ex forma, & subiecto: sicut ipse habet.
3. meta. cō. 16. vbi habet nota denomi
natiua significare vnū cōpositū. Quidōque
aut dicit talia significare formā primo, &
secundario subiectū. aliud. n. est significare
absolute, aliud est primo significare. dici
mus talia noīa concreta significare vt rōq;
non tñ primo significare vt rō; dicimus,
sed talia primo formā significant. denomi
natio ab actu fit, non à potentia. 2. phy. c.
11. & 9. meta. tex. cō. 7. & 8. meta. cō. 7. & 1.
phy. 63. & 1. cap. de substantia orbis. nam,
qñ amittitur forma substantialis rei, ibi ma
teriam amittit nomen, & definitionē rei:
cū aut destruitur forma accidentis, ibi
etiam amittitur denominatio, quō ad esse
fm quid, quod erat à tali forma, licet esse
simplr, quod est à forma substantiali non
amittit per amissionē accidentalis forme.
sic igit soluitur ad oēs authoritates patet.

Sexta contradi. est in tex. sine cō. Aristō.
dicit in hoc cap. 9. non posse dici oēm So
cratem musicū esse, quia Socrates non est
in pluribus, sicut dicitur omnis homo mu
sicus. Sed huius oppositū habet in 1. cō. &
mundi, vbi dicit, q̃ oīs mundus est ex pro
pria materia in tex. cō. 9. 8. vbi littera græca
habet 3. & 2. & 1. & tñ mundus non est
in pluribus, vt patet ibidem. Solutio, & est
sententia Alexan. ibidē referente Simpli
cio, q̃ in indiuiduis, in quibus salua tota
natura speciei, sicut est in sempiternis, pōt
poni signū vtrū distrihuens, sicut est de mū
do & Sole, & id genus. Socus aut est de indi
uiduis rerū generabilium, in talibus. n. to
ta natura perpetuari non pōt, nisi per suc
cessionē sollicitudo. n. diuina propter hoc
misera dedit talibus virtutē, vt possint per
petuari in specie, vt dicit Cōmenta. in 1. de
anima. cōmen. 3. 4. Ex nota bene hoc.

q̃. meta.
te. sine cō.

Solutio.

Septima contradi. est in cō. 16. Inquit Cō
mē. q̃ in iateflu vñ notius est particulari.
Huius tñ oppositū sequi videt ex dictis ei⁹
in 1. meta. cō. 4. vbi habet, q̃ vñ intelle
ctū apud Arist. sunt collecta ex similitudi
ne, quā accipit intellectus ex particularib⁹,
& facit ea intentionē vnā: & p consequens
singularia notiora intellectui esse vidēt.
Nisi esset, q̃ authoritas ista in oppositū ad
ducta, pcedit de vñ pro secunda intentione,
non aut pro prima. quia vniuersale, vt
est de primo intellectu, pcedit cognitio
nem singularis. Singularis enim cognitio
repugnat

1. mem.
com. 16.

Solutio.

repugnat intellectui ut intellectus est secundum Philosophos, non in quantum singulare, sed in quantum materiale. Et si intellectui nro cognito singularis attribuitur, hoc est, ut habet respectum ad materiam & ad sensum ex sui imperfectione, cum sit vltimus in genere abstractior. 1. de anima. 19. & ideo Cömen. super cö. libri de Diuinatione dicebat q, ut substantie abstracte singulare materiale cognoscerent, contingeret illas materiales esse. Et ideo intellectus noster primo aspectu vniuersale cognoscit, quia hoc cöpetit sibi ratione, quia intellectus est, cum sit abstractus à materia, & habeat oppositum receptionis modum modo, quo materia recipit. nā materia singulariter, & intellectus vtr & abstracte recipit. sic ergo directe vtr cognoscitur ab intellectu. singulare autem eum non cognoscitur ab intellectu, nisi ut ipse inclinationem habet ad materiam, sic dicimus tale cognosci ab intellectu, ut superphantasmata se conuertit. & ista cognitio reflexa est, & non cöpetit intellectui nisi mediante sensu: sicut patet. 3. de anima. cö. 9. Caueant ergo Nominales, & Burlesse tenentes singulare esse primo cognitum ab intellectu. Sed de hoc in questione nostra de primo cognito diximus satis.

1. Meta. tex. 18.

Solutio.

Octaua contradi. est in tex. 18. Arist. dicit in tex. cö. 18. q, motus & tempus sunt quantita per accidens. Sed oppositum habetur in prædicamentis, vbi tempus posuit esse per se quantitatem continuā. Soluitur. tempus quiditatie est numerus numeratus secundum prius & posterius ipsius motus, & præcipue primi motus. & quò ad hoc est per se quantitas, quia talis numerus numeratus potest esse quantitas continua, sicut tripedaneum telū, ut dicit lucidissimus Themis. & ideo quiditatie consideratum tempus est per se quantitas, quia nihil addit supra motum nisi numerum numeratum. Aliud aut est cösiderare in tpe, & est quòd habet per se mēsurare motum. Motus autem mensurat tempus per accidens. & hoc est accidens tps, & non est quiditas tps, ut inquit Alex. in. 4. phy. in expōne tex. cö. 118. & quò ad hoc tempus est q̄rum per accidens, p quāto imaginamur q, tempus mensurat per sui quantitatem q̄ritatem motus, & adæquat ei diuisio & continuatio eius adæquatur diuisioni & continuationi motus, à quo tempus dependet, tanq̄ à causā, saltem in genere causæ materialis. & sic dicit Philosophus q, tempus est diuisibile & continuum ppter motum, & motus propter magnitudinem.

Non inuenit ergo tempus, quò ad id, quòd est secundū sui quiditatem esse q̄ritatem p se, & quò ad id, quòd accidit ei, quòd sit q̄rum per accidens. nā ut inquit Alex. 1. quiditas tps est in numerato esse prioris & posterioris motus, secundū quòd illud est prius & illud posterius, sed mensurat motū accidit tpe, sicut propria passio accidit subiecto. Sed nunquid motus secundū sui quiditatem sit per se q̄ritas: videtur q, sic. quia Cömen. 4. phy. com. 99. declarans dictū Philosophi ibi, quò motus & prius & posterius in motu sunt eadem subiecto, sed differunt secundum esse, inquit q, prius & posterius, cū fuerunt accepta secundū q, sunt in subiecto, tunc sunt partes motus: cū autem fuerint considerata secundū dehnitionem & & quiditatem, tunc prius & posterius erit aliud à motu, qm motus est in quantitate, & prius & posterius sunt in numero. ex quo videt motum quiditatie esse q̄ritatem. & hoc Burleus, & multi alij Auerroistæ tenent. Ex aduerso autem instatur ex auctoritate Philosophi in. 1. meta. collocantis motū in quantis per accidens. Amplius aut. 4. phys. com. & tex. 118. & 119. dicit q, tempus mensurat rem moti, non simpliciter secundū q, motum est quantum, sed secundū q, motus ipse quātus est. vbi Cömen. in cö. dicit q, tempus mensurat quantitatem accidentem motui, & per consequens, si q̄ritas motus accidit motui, essentia & quiditas motus est ali quid, cui illa quāritas aduenit, quia nihil dē sibi inest accidere. vbi Cöment. elicit vnum pulchrum documentum per locum à maiori, q, si tempus non mensurat rem moti, secundū q, est mota simpliciter, dignius est ipsum non mensurare aliquid secundū q, est ens, ex quo vti q, si essentia motus nō mensuratur à tpe, sed quantitas accidentis essentiae motus, multo minus essentia aliarum rerum à tpe mensurabitur. & ratio est, quia ut inquit Philosophus 12. meta. tex. cö. 19. tempus aut motus est, aut est motus passio quædam. Et ideo magis vti q, tempus habeat mensurate essentiam motus, q̄ essentiam aliarum rerum. & ideo, si non mensurat motus essentiam, sed quantitatem accidentem motui, multo minus mensurabit essentiam aliarum rerum. & ista ē fuit sententia Alex. vti recitat Cömen. 4. phy. cö. 101. q, tempus non est numerus motus, i. q, non est incrementum tempus numerare motum. quòd ideo dicit, quia secundū Alex. quiditas temporis non consistit in numeratione à causa respectu motus, sed in numerato est prioris & post.

Verū motus & sui quiditas sit per se quantitas.

& posterioris. quia illud est accidens temporis seu proprietates, & non est quidditas temporis. Amplius autem dicit illud. quia dato quod tempus mensurat motum, tamen non mensurat eius quidditatem & essentiam, sed quantitatem accidentem ei. Et confirmat per Comen. 4. phys. com. 96. ubi Philosophus dicit quod tempus non determinatur per tempus, neque quod quantum, neque quod quale dicitur, non dicitur hoc, quia tempus sit quantum & quale. quoniam tempus est quantum, & non quale. sed, si tempus haberet qualitatem, sicut motus habet quantitatem & qualitatem, non mensuraretur a tempore, sicut motus, qui quod ad utrumque a tempore determinatur. nam quantitas motus determinatur per tempus, quia dicimus motum magnitudinis esse in magno tempore, & velocitas motus quod est qualitas, motus enim determinatur per tempus, igitur quantitas est accidens motus, & non est quidditas eius. & hoc teneo, quod quidditas & essentia motus est actus imperfectus in mobili. ut patet ex 3. phys. & huic accedit quantitas & qualitas, & multa alia accidentia, sicut est videre de continuatione & alijs in 4. phys. tex. com. 99. Ad auctoritatem Comen. in co. 99. dico quod motus est in quantum ad quod, ut habet mensurari per tempus, non autem quo ad sui quidditatem & essentiam pertinet ad quantitatem, alioquin idem esset mensurare motus quantitatem, & motus & essentiam, quod est contra Philosophum & contra Comen. 4. phys. in te. co. 119. & tunc sequeretur quod quidditas motus tempore mensuraretur, & tempus esset mensura motus in esse quidditativo. & tunc sequeretur quod motus non posset quidditative intelligi sine tempore: cuius oppositum scribit Comen. in 4. phys. in tex. co. 97. ubi dicit quod tempus non imaginatur sine motu, & motus potest imaginari sine tempore, & confirmatur, quia in 3. phys. in definitione motus tempus non ponitur, ut patet in textu. Alexan. autem in 5. meta. in cap. de quanto ista contradictionem isto modo solvere nititur. inquit. n. quod tamen in predicamento tempus fuerit dictum esse quantum per se, & motus, quod intelligit tempus esse idem quod motus, tamen nunc in quinto talia dicitur esse quanta per accidens, sed non sunt quanta, sicut ut quae sunt quatuor passionum, quatenus quanta sunt, sicut est magnum & parvum, & multum & paucum, longum & breue. talia. n. sunt per se quanti passiones, in eo quod quantum est. sed motus & tempus non sunt passiones quanti, in eo quod quantum, & ideo dicitur quanta per accidens. Amplius autem ut addit Aristoteles in 5. meta. stri-

ctius ut loqui de quanto, quod in predicamento. nam in quanto illud per se quantum esse dicitur quod permanet, & affectiones illae per se quanti sunt, quod permanent, sicut & subiectum, motus autem & tempus permanent. Unde definitio quoniam in 5. meta. erat, quantum est quod est divisibile in ea, quod infinitum, quorum quolibet & unumquodque. nam quid, & hoc aliquid aptum est esse. Vbi Alex. ponderat illa verba, quorum unumquodque, &c. dicit addita esse ad distinguendum a quantum ea, quod constituuntur ex partibus sive carentibus, cuiusmodi est tempus & oratio: adde enim motum, talia. n. non proprie dicitur quanta. & ideo omnes affectiones, quod infinitum quantibus permanentibus, quod proprie sunt quantitates, quia tales sunt permanentes, sicut & subiecta illarum, sicut multum & paucum, quae sunt numeri passionum: longum & breue, quod sunt passionum linearum: latum & angustum, quae sunt passionum superficialium & humile, quae sunt passionum corporis, talia sunt quanta per se, sicut affectiones eorum, quae per se quanta sunt, quia subiecta talium passionum sunt vere quantitates permanentes. sic & istae passionum. sed motus & tempus non sunt passionum quanti per se, neque sunt permanentia. unde motus non est passio magnitudinis permanentis, in quantum magnitudo permanentis est, neque tempus est passio alicuius magnitudinis permanentis. unde vere illa sunt per se quanti affectiones, quod sunt consequentia sua subiecta necessario. motus autem non necessario consequitur magnitudinem, super qua fit motus, neque aliquid magnitudinis est motus, licet in magnitudine fiat. Haec sunt dicta Alexan. Et tu, frater mi, elice quod quid tibi melius apparebit. scito. n. quidditative motum quantitatem non esse: tempus vero, cum sua quidditas sit in numerato esse prioris, ut quod sit per se quantitas. quo ad hoc, sed penes mensurare motum hoc sibi accidit & sic est quantum per accidens. quia refert dicere tempus esse numerum motus, & esse motum mensurans. prima est per se in primo modo, maxime sumendo numerum pro numero, numerato secundum vero est in secundo modo. sic dicit Theophrastus in 4. phys. in exponere tex. com. 117. & 118. & ante ipsum fuit dictum Alexan. ut recitat Simplicius. unde tempus est mensura motus, & quietis: licet motus per se, & quietis per accidens. sed tempus est numerus motus tantum, & non quietis. quietis. n. non consistit in transitu prioris ad posterius secundum se, sicut consistit motus.

Nona contradic. est super eo. tex. Aristot.

dicat

5. Meta.
t. 18.

Ne dicit
in mon.
in praedi.
Quantum
placet mi
in qua hoc
sunt, post
ut scrip
t. istud.
Ius Deo.

Alexandri
sententia.

Solutio.

dicat motum, & tps esse quia per accidens. Sed huius oppositum videtur de motu Aristoteli dicere in 3. phys. in tex. cō primi. vbi dicit. videtur autem motum esse de genere continuorum. De tēpore etiam oppositum patet in prædicationibus, vbi enumeravit inter species quantitates continuas per se. Dico, q. motus quiditativus non potest in alio genere, nec in alia natura collocari, q. in gēne actus permixti cū potentia. hoc n. fuit bene determinatum per Aristoteli in 3. phys. in tex. cō. 12. Et miratus sum per viā nēā, quō aliqui ausi sunt dicere in via Peripateticorum motum quiditativum esse quantitativum. nam tunc isti detrahunt Aristoteli, qui in definitione quiditativa eius non posuit quantitativum, & aperte reclamationem contra illos, qui per inæqualitatem, quæ pertinet ad quantitativum, aut per alteritatem, quæ pertinet ad qualitativum, definiunt ipsum. immo, ut ait in nullo alio genere quiditativum reponi potest, nisi in genere actus medij inter actum purum, & potentiam puram. Et ista fuit causa erroris Pythagoricorum definitionum ipsum per non ens, & privationem quia, ut dicit Aristoteli. & Cōm. 3. phys. cō. 14. & c. 15. laurū eos iste actus medij licet n. eius potentia, & actus non sint genera vniuocē dicta, dicunt tñ analogice, sicut notat Cōm. ibidē. cō. 4. & c. 12. & de anima cō. 30. Vnde quantitas, & continuatio, & velocitas, & successio sunt de accidentibus motus. cuius argumento est, q. Aristoteli in 4. physice auscultationis, & Comment. in tex. cō. 119. dicit, q. tps non mensurat essentiam motus, sed quantitatem accidentem motui. vbi Cōm. notat vñ pulchrum documentum, q. est manifestum, q. si tps non mensurat rem motā, s. m. q. est mota simpliciter, dignius est ipsi non mensurare aliquid s. m. q. est ens. Arguit enim per locum à maiori negative. quia tps, aut est idem quod motus, aut est quædam pars eius. 12. meta. tex. cō. 29. & ideo magis apparet tps mensurare motus essentiam, q. essentias rerū permanentium. Si igitur non mensurat motus essentiam, sed quantitatem accidentem motui, multo magis non mensurabit essentias aliarum rerum, quæ non sunt motus. & ibi manifeste apparet sine aliqua controuersia, q. quantitas est de accidentibus motus. Et hoc etiam expresse habet Cōm. in 4. phys. in cō. 98. vbi dicit, q. accidentia motus sunt nulla. & in cō. 96. dicit expresse, q. motus est quantus, & qualis, & q. vtroq. modo motus determinatur per tps, & ex parte quæ quantus, ut cum di-

cimus q. motus magnus est in tpe magno & parvus in tpe paruo, & s. fit ex parte quæ qualis, ut motus velox, qui fit in tpe breui, & tardus, qui fit in longo tpe, & in cō. 99. expresse dicit, q. vnum accidentum motus est continuatio. Mirum est igitur de Berleio, & de multis alijs Peripateticis, qui voluerunt mixtum esse quiditativum, & per se quantitativum. Nec obstat autoritas Cōm. in 4. phys. cō. 99. vbi declarans dictam s. m. rationem inter motum, & prius, & posterius, q. sunt in motu, quæ sunt eadem subiecto, & differunt ratione, ut dicitur in tex. vbi dicit, q. cū fuerint considerata, s. m. quiditatem, prius & posterius erit aliud à motu, q. motus est in quantitate, & prius, & posterius sunt in numero. dico, q. sumunt ibi quiditatem large pro descriptione, quæ notificat rem per accidentia, & cōsequentia. Et sic glossa, frater mi, dictum Aristoteli in 3. phys. vbi dicit, q. videtur motus esse de numero cōtinuorum, non quod continuū sit de quiditate motus, sed est de consequentibus motum. Et ideo Cōm. in 3. physice animaduertens ad hoc, quod modo dixi, notat. 3. phys. cō. 2. inquit q. illorum, quæ sequuntur motum quæ sunt propinqua substantiæ eius, est cōtinuarium, & non dixit contrarium esse de substantia motus, sed esse de propinquis. accidentia enim propria magnam partem conferunt ad cognitionem quod quid est 1. de anima. te. cō. 11. Et sic glossa dictū Themistij, & s. m. expolitōrū iuxta sententiā Arist. asserentem contrariū accipi in ratione motus modo prædicto. De tpe autem est alia ratio. quia tps formaliter supra motum non addit nisi rationem mensuræ. & ideo inquit Cōm. in 4. phys. in cō. 1. 3. temporis essentialia est mensurare motum, cum essentia eius sit mensurare motum. & ideo tps est per se quantitas. quod autem Aristoteli dicit tps esse quantum per accidentia, hoc est pro quanto extenditur, & continuatur ad extensionem, & continuationem motus, ut ipsemet se declarat in hoc loco, & in 4. phys. in tex. cō. 99. & in tex. cō. 113. Et nota bene hoc, quia non fuit ista solutio mihi declarata nisi post longum tempus, & non sine magno labore vix mēx.

Decima contradi. est super eo. te. Arist. de clarando quō motus dicitur esse continuus, inquit, dicitur autem non quod mouetur, sed quod motus est vbi videtur motus continuus esse à spatio, & non à mobili. Huius tñ oppositū inuenit determinatū ab Arist. in 1. de genere. & corru. in l. c. 62. & in 6. phys. te. cō. 37. vbi dicitur

3. men.
tex. 16.

Solutio.

dicitur secutum est aut oia diuisibilia esse ab ipso mutare. i. a subiecto, qd mutat. Solutio, ut dixi in 2. de gener. vbi solui ista contradictione, qd sine dubio illa videtur fuisse scia Philosophi ibi, qd cōtinuitas mori principaliter est a mobilis: sed in 5. meta. qd posuit quāta p accidēs est duobus modis. vno rōne subiecti, ut album est quantum ratione subiecti. Arist. aut ponit aliū modū, non rōne subiecti in quo: sed circa qd, ideo isto mō, ut dicit ibi Alex. Arist. posuit motū esse diuisibile nō a subiecto: qd tūc idē esset secundum modū, & primū ei⁹, qd est p accidēs quātū: sed posuit, qd sit a spatio, circa qd sit motus, pferum qd diuisio, et cōtinuatio nobis imo tu ex ista causa magis nota est. Aut aliter dicere possum⁹, qd motus habet duplices partes. qdā sunt simul, & tales hēt ex diuisione mobilis, & hēt quādam nō simul, sed successiue, qd vna est prior, & alia est posterior. 4. phys. cō. 102. Tūc igit, si loquamur de diuisione, & cōtinuatione, quō ad partes motus, quas hēt simul, deputat a mobili principaliter non a spatio: sed quo ad alias videt magis a spatio qd a mobili. ideo volui hic repetere contradictionē, ut innuerē istā distinctionē & cogita, qd puleha est & quietis ammi. non pōt. n. mobile simul, & semel esse in diuersis partibus spatio. & ideo ista cōtinuitas, & diuisio magis est ex spatio, quā ex subiecto.

5. Meta. cō. 18.

Vndecima contradi. est in cō. 18. Scribitur Commē. graue & leue quantitates esse. Oppositū tñ scribitur 2. de aia cō. 108. & 4. cō. cō. 2. Vide ibi, quia fuit solutum clare.

Solutio. 5. Meta. cō. 19.

Duodecima contradi. est in cō. 19. Scribitur cō. bonū & malū ēē in aiat. Sed oppositū patet. 6. meta. t. c. 8. vbi dī solū verū & falsū esse in aia, sed nālū & bonū esse in reb⁹. De hoc dicemus statim in cō. 8. sexti meta. vbi declarabimus illud dictū non hēe veritatē cō pōitione, & qualiter, & quō ibi dicitur.

5. Meta. cō. 22.

Decimatercia contradi. est in cō. 22. Habet qd definitio est finis in cognitione, Sed huius oppositū patet. 2. de anima. cō. 11. in quod dī qd est principium. Solutio. est principium cognitionis demonstratur. est finis simpliciter, & intuitus cognitionis.

5. meta. cō. 25.

Decimaquarta contradi. est in cō. 25. dicitur Cōmē. c. 25. qd compositio est in pōitione partiu adinuicē. Huius tñ oppositū habet. 2. de gē. t. c. 85. Solutio est ista, qd pōitio partiu requirit in mixtione ipsa tanquā conditio necessaria, ut patet ex 89. et iudē primū dī gē. non tñ formaliter est ipsa: & ad istum sensum negatū fuit. 1. de genera. 85. hic vero conceditur finem primum sensum.

Solutio.

Decimaquinta contradi. est in 23. Dicit Arist. qd materia & forma sunt gēe diuersa. Sed oppositū patet ex 12. meta. t. c. 12. vbi dicit qd materia & forma sunt propria predicati substantie, ex consequenti sunt eiusdē gēis. Solutio. Arist. definit illa esse diuersa genere, quorū subiectū primū receptiuū aliorū nō resoluitur in alterū, nec ambo in idē, & loquitur de subiecto receptionis, & resolutionis, & qd prima materiz nihil subiicit, ideo materia prima, & forma illo modo genere diuersa sunt. sicut quia materia prima, & forma vicissim nō alterant, nec primæ materiz & formæ reperitur aliqua materia subiecta, in quā verūq; resoluū possit, sic materia & forma sunt gēe diuersa. In 12. autē meta. dicit materiz, & formam esse in eodē gēe pōicabili reductiue, p quanto sunt propria predicati substantie, & principia reductur in illo genere, in quo est principiatum.

5. meta. t. c. 33.

Solutio.

SOLUTIONES Contradictionum in dictis Arist. & Auerrois.

Super Sexto Metaphysicorum.

Commento primo huius serui habet qd ens diuiditur prima sui diuisione in per se, & per accidēs. Sed in 5. meta. t. c. 14. ens. 1. diuidit in decē prædicamenta, primo vero physico. t. c. commen.

6. men. 1. com. 1.

6. primo diuiditur per finem & infinitū. Tercio physico. t. c. commen. 3. primo diuiditur per actum, & potentiam. Solutio. plures sunt diuisiones entis primæ. tamen quælibet est prima in suo genere. quædam est diuisio entis in partes subiectiue, sicut est diuisio entis in decem prædicamenta, quædam est diuisio entis in passiones, sicut diuisio entis per vnum, & multa, per necessarium, & contingens: quædam est diuisio entis per modos, seu analogas differentias modo loquendi Auerro. sicut est diuisio entis per actum & potentiam. Et istæ diuisiones sunt entis, quod est subiectum in metaphysica, quod secundum Auerro. habet vniuersalem conceptum analogice dicti non vniuocē. est enim diuisio entis in anima, & extra animā. & ista diuisio, ut peritissimis in hac arte videtur, est vocis æquiuocē in suas significationes. Non est igitur habendum pro inconuenienti plures diuisiones entis primas esse modo declarato, sicut non in-

Solutio.

quædam

cōuenit plura esse gēa prima teste Porphyrio, capso de specie dīrēte decē pīdicamēta esse tanquam decem rerum principia.

6. Meta.
cō. 1.

Secunda contradīctio est in eodē cōmēto. Inquit Cōmētator quod nō est demonstratio ad genus aris, neq; ad species illius, hoc idem habet. 1. de aīa cōmē. 17. Sed oppositum fuit adductum per nos in margine de esse ignis, quod demonstratum est 4. cōeli. tex. cō. 32. cūm tū ignis sit pars subiectua illius libri. Soluunt aliqui q; ibi non demonstratur esse ignis, sed demonstratur ignem esse in loco. Ista solutio non est de intentione Auerr. quia ipse habet ibi in cōmēto, quod ibi demonstratur species subiecti artis. Ideo dicamus non inconuenire demonstrari species seu partes subiectiuas, quod idem est, in sciētia, vbi ille ignote fuerint, & nulla alia ratione mouemur ad hoc asserendum, nisi in casu, quo illa fuerint ignote. nā quid prohibet eas in sciētia demonstrari posse demonstratione signi, vbi in tali sciētia fuerint ignote? & cūm hoc in tali sciētia fuerit medium notius, per quod in illa sciā demonstrari queant, quod dico propter substantias separatas, q; licet sint partes subiectuaz entis, inquantū ens, quod est adequatum subiectum Metaphysicaz, non tū possunt demonstrari ex defectu medij, quia nullum aliud est mediū, vt dicit Cōmētator ad probandum substantias separatas esse, nisi motus, vt dicit. 12. metaphysic. cō. 5. hoc aūt raro contingit in sciā, q; tales partes subiectuaz in sciētia demonstrantur: vel q; raro contingit quod sint ignote: vel q; raro contingit illā sciētiā habere mediū notius in illa sciētia ad illas demonstrandas. Vnde Cōmēt. 4. cōeli. 32. expresse dicit raro istud cōingere, & vt ego put o, hoc non cōingit, nisi ppter alteram istarum duarū causarū. Propositio igitur ista Auer. non habet veritatē, nisi vt in pluribus, nō semper. & ita est de multis pōnibus naturalibus, q; non sunt veraz, nisi vt in pluribus. Et de hoc non debemus admirari. nā. 1. phy. 4. 3. ea, q; sunt à natura, aut sunt semper, aut sunt vni in pluribus.

Solutio.

Terna contradīctio est in eodem primo cōmēto. Dicitur quod eiusdē sciā est scire quia est rei, & quid sit res illa. Huius tū oppositum sequitur ex dictis Auerro. 1. phy. cō. 26. vbi habet quod sciētia Naturālis bene cognoscit esse abstractorum, non autem cognoscit quiditatem. Solut. dicit Philosophus habet locum hir, quando si est inuestigatum fuerit à priori: fallit autem,

6. Meta.
cō. 1.

Solutio.

qñ tale si est inuestigatum fuerit à posteriori: sicut pcedit instantia ex. 2. 6. secundū phy. Et ista glōsa est ipsius Aristote. 2. poster. & Auer. tex. cō. 8. sicut clare videre poteris.

Quarta contradīctio est in 1. 2. Arist. dicit iu. 6. meta. tex. cō. 2. quod formaz naturales sunt sicut simum, & formaz mathematicaz sunt, sicut cōcauum. vbi colligitur formaz naturales non posse secundū rationem cōcipi sine materia. Sed huius oppositum expresse colligitur. 1. cōeli. tex. cō. 92. vbi dicit quod tam in rebus natura q; etiā arte cōstantibus aliud est secundū seipsam concōpta forma, & aliud vt est mixta cū materia. Et confirmatur per Auerr. 1. 2. meta. cō. 39. vbi habet quod intellectus natus est diuide re coniuncta in esse, sicut diuidit materiam à forma, & forniā à congregato ex materia & forma. Soluitur. aliud est formā naturalem rōne esse separabilem à materia, aliud est eam definiri posse sine materia. primum verum est. 2. phys. 12. forma est natura, quæ non est separabilis nisi ratiōe, tū definiri non potest. nanī definitio est ratio complete significans rem suam esse. Vnde Cōmē. 1. de aīa, cō. 16. dicit quod formaz naturales non possunt definiri sine materia, alioquin talis intentio erit accepta alio modo q; est. Et, quia Arist. in. 6. primū philosophiz sciētiarū speculatiuaz distinctionē venatur penes distinctionē modū definitiōis, ideo dicit quod naturales formaz sine materia definiri non possunt, possunt tū intelligi & abstrahi à materia. Et hic nota errorē illorum, qui non distinxerunt inter modū abstrahendi, & definiendi. & est differentia magna valde, sicut vides. vtrum autem ista abstraccio sit naturalis vel mathematica, de hoc vide quæ scripsi super cōsimili difficultate in. 2. phys. in. tex. cō. 12.

Quinta contradīctio est super eodē tex. Arist. venatur diuisionem Philosophiz theoricæ ex triplici modo diuerso definiendi, & ostēdit quod sunt tres, videlicet Naturalis, Mathematica, & Theologia. Sed huius oppositum inuenimus ab eodem in. 11. principū philosophiz, in cap. 3. vbi concludit Mathematicam Naturalemq; partes esse sapientiæ, consequit autē Ant Metaphysicani nuncupare plerūq; primam Philosophiā Sapientiam, & interdui Theologiā, sicut notat Alex. in. 4. meta. impossibile est autem vt vnum & idem sit pars condiuidens genus, & sit pars postmodum speciei alterius condiuidens, sicut si irrationale cōdiuidit cū rōnali aīa, impossibile est irrationale esse partem rationalis.

6. Met. 1.

Solutio.

6. Meta.
tex. 1.

rationalis, si igitur Sapienna, & Naturalis, & Mathematica sunt partes Philosophiæ theoreticæ, quò igitur Naturalis, & Mathematica partes poterunt esse Sapientie, & est ardua conpradiçtio, sicut vides. Scire igitur debes, quod multiplici existentie diuisione, ut inuunt Boetius in lib. diuisionũ, & Aegrius Peripatetici: nã aut est generis in species, aut species in indiuidua, aut totius in partes, & hoc duplir, vel in partes homiomeras, vel in partes anomiomeras, aut est diuisio vocis æquiuocæ in suas significaciones, aut est diuisio subiecti in accidentia, aut accidentis in subiecta, aut accidentis in accidentia, aut est diuisio ab vno, vel ad vnũ, dubiũ est qualis sit ista diuisio. Non enim potest esse generis in species, tũ quia in his, quæ sunt species eiusdem generis, non est hoc prius & illud posterius, sunt enim, simul natura, ut dicitur in prædicamentis cap. de simul. quod sunt idẽ genus conuidentia: sed in talibus est prius, & posterius, ut patet, natura, quia prima Philosophia est natura prior ceteris. Amplius autem genus equaliter participatur à suis speciebus: sed vna species non est particeps alterius, mathematicarum autem genus entium, circa quod scientia Mathematica verfat, quodammodo est in materia, & sic particeps est entis diuini. Nec videtur esse diuisio totius in partes homiomeras, quia tales non solum sunt eiusdem denominationis cum toto, verum etiam & inter se. Sed Naturalis, Mathematica & Diuina participat nomen Philosophiæ theoreticæ, non sunt tamen eiusdem denominationis inter se, sicut quælibet pars carnis caro est, Neque in partes heterogeneas, quia tales non participant nomen totius, sed Philosophia Naturalis Mathematica & Diuina participant rationẽ Philosophiæ theoreticæ. Naturalis enim theoretica quidam est, ut dicitur in. tex. cõ. 2. in præsentì loco, & similiter Mathematica & Diuina. Nec est diuisio species in indiuidua, ut clarũ est, nec substantiæ in accidentia, aut accidentis in substantias, quia cognitio ipsa theoretica, & partes eius qualitate sunt. Nec est diuisio accidentis in accidentia, quia, ut inquit Boetius, diuisio ista enumeratur inter diuisiones, quæ sunt per accidens, quæ sunt tribus modis, vel subiecti in accidentia, vel e contra, vel accidentis in accidentia. unde, si diuidatur album in dulce, & in amarum, tale diuisionem per accidens verificatur de conditionibus, quod in casu non est. nam Philosophia Naturalis per se theoretica est, & nõ

per accidens. Neque est diuisio æquiuoca sit sua significata. quia in talibus non est hoc prius, & illud posterius. tũ etiam quia in talibus non inuenitur prædicatio essentialis, & per se, ut notat Comment. in. 4. meta. in c. 2. Relinquitur igitur ista diuisio sit tanquam diuisio eius, quod est ab vno, sicut ab vna Medicina dicitur medicinale instrumentũ, & medicinalis dicta, & medicinale phagmacũ, sic ab ipso theotico habitu dicitur Philosophia Naturalis, & Mathematica, & Diuina theoreticæ philosophiæ. & ista est antiqua expositio, & sententia Græcorum expositorum. Latini autem nã aliter sentiunt, ut poteris videre. Et scire debes, ut dicunt Aetici Peripatetici, quod in nullo diuisionis modo ex illis, quod sunt octo, teste Damasceno, inuenitur dicta scilicet prius & posterius natura, aut scilicet magis & minus, nisi in postremo, quod sit diuisio ab vno, & ad vnũ. unde scilicet talem diuisionem sit diuisio entis in substantiam & accidentem, & ista est expressa sententia Philosophi in 4. primæ philosophiæ in. tex. cõ. 2. ubi asserit ens dicitur multis modis, sed ad vnũ, & ad vnũ aliquam naturam, non æquiuocè quod diuisionem Arabes & Latini posteriores appellant diuisionem generis multiplex, seu analogice dicti, quæ sunt media, ut notat Comment. ibidem inter æquiuocæ, & vniuocæ. Pro solutione igitur prædictæ contradictionis scias, quod cognitio quiditatum particularium duplex est. Nam quædam est sub proprijs, & specie scilicet rationibus, & de talibus sunt scientiæ particulares, ut Naturalis est de quiditatibus rerũ sensibilium, ut sunt motus, vel ut habet motus principium, & scientiæ Mathematicæ sunt de quanto continuo & discreto: ut continuum & discretum abstrahunt à motu & a materia sensibili, & scientiæ tales sunt distinctæ à scientia Diuina, quæ est de ente inquantũ ens, & non sunt partes eius Naturalis & Mathematica illo modo & sic inteligitur dictum Philosophi in præsentì loco diuidentis Philosophiæ theoreticæ in tres partes, Naturales, Mathematicas, & diuinam, quarũ neutra subalternat alteri distinguuntur. nã ista habitus ex diuersis formalibus rationibus definiendi, & abstrahendi. Alio modo cognitio quiditatum particularium considerari potest sub rationibus generalibus, & transcendētib. sicut quiditas rei sensibilis potest considerari, ut est ens, & ut est substantia, & quiditas entis mathematici ut est ens, & ut est accidens, vel ut sunt actus, vel in potētia, & talis consideratio est pars considerationis Diuinæ, quia scientia Diuina considerat

Solutio.
Cognitio quiditatum particularium duplex.

inuquantens ens, & quodlibet inquantum ens. Et ita, ut fallor, intelligitur dictum Philosophi in 11. meta. afferentis Mathematicā & Naturāle esse partes Sapientie pro quāto videlicet quiditates particulares, de quibus illū cōsiderant, participat rōnem entis inquantum ens, & quæ eni insunt. Sic cōcordat meū Philosophi in principio. 4. & 6. meta. Et concordat eād Alex. in 6. met. cō. 5. vbi dicit. & cum interrogat utrū vñ sit prima Philosophia, mea quidē sententia non dicit vñ, pro eo, quod est alias cōpletens, quā ad modū exponēbamus: sed vñem, & potiore, & nobiliore dixit Et scribit etiam prefatus Alex. in 4. meta. in tex. 1. q. prima Philosophia non versat in particularibus entibus, quia tunc non esset ceteris scientiis particularibus diuersa. & sic exponit dictum Philosophi ibi, qualiter scientia Diuina cōsiderat ens inquantum ens simplr: alie aut particularē scientiē partes entis, & fm curā illi accēdētia speculant. Vides igitur, q. non sub eadem rōne aliquid efficit sub membro contradiuidentē sibi aliquod, sub qua contradistinguitur illi. Nec hoc inconuenit, vt idē, sub diuersis respectibus cōsideratū, sit distinctū ab aliquo & sit pars subiecta eidē, dicit etenim. Cō. in 3. cō. & mundi in cō. 9. ens fm q. est respectiū habet dispositionē contrarias & infinitas, & fm q. est essentia non est nisi vnū, & est quasi sua essentia, cōparatio. n. est accidens separabile à re, res aut non separatur à se. Michael aut Ephesius aliter interpretat illū locū. 11. meta. assent. n. Naturalem philosophiā, & Mathematicā esse partes Sapientie, qm̄ iste demonstrant, & non fallunt, quod maxime Sapientia attingit, ad diām Sophisticā, quæ semper accipit falsā, & Dialecticā, quæ studio persuadendi interdum accipit falsā. Sed ista expositio vera esset, si textus diceret partes esse Philosophiæ, sed assentit esse Sapientie. inquit. n. *peritē op̄es*. Sapientiam autem Arist. primam Philosophiam appellare solet. vnde bene Arist. Philosophiam diuisit in theoricā & practicā, & theoricā in tres partes. Dialecticā aut nō parē Philosophiā sed instrumentū vtriusq; opinat^o esse, vt notat bene Alex. in topicis, & in lib. priorū, licet, Plato aliter sēferat, vt dixim^o alibi.

Sexta contradi. est in eōm. vltimo, quod est octauum in ordine. Dicit Commentia. q. anima pōt simul opposita recipere. Huius th oppositū habet. 4. meta. tex. cō. 9. vbi Cōm. & Philosophus probant p deductio-

nem ad impossibile, q. si primum principium non esset verum, tunc opinionēs contrarie in eodem essent. & Comment. in cō. dicit, q. qui dicit aliquod intelligibile, ponit hoc fundamentū, q. duo opposita non congregant insimul. Memini me superius, difficultatem istā in hoc loco discutiendā fore polleirū esse, quia videbat^o locus illi proprius esse huius materiæ. Dico de intentione sapientium ea, quæ dispersa sūt in inferioribus vnita esse in superioribus. vñ Comment. 12. meta. cō. 18 dicit oēs formas in potentia esse in prima materia, actu vero esse in primo motore. & illud forte intēdebat Plato in positione idcard. sicut dicit Cōm. ibi. Similiter dico q. ea, quæ contrariantur in rebus inferioribus, & materialibus, in superioribus & immaterialibus nō contrariantur vnde, sicut dicit Cō. hic, albedo & nigredo, quō ad esse, quod hnt extra animā, in materia contrariant^o. & ideo materia simul non pōt habere ista sed successiue, maxime quō ad gradus, fm quos contrarietatem habet, quod dico propter colores medios, qui fm Auerro. in pluribus locis actu componuntur ex extremis, tamen species albedinis, & species nigredinis nullam habent contrarietatem in visu, vel in sensu cōmuni, vel in intellectu. De ista igitur contrariis incomplexis iudico dictū Auer. veritatem habere sine dubio: sed de contrarietate, quæ est inter complexas, difficultas est, & alii qui ad pauca respicientes voluerunt etiam prædictā Auer. sententiā se extendere ad complexa, ita q. dicunt opinionēs de contradictoriis non esse contrarias in intellectu. Et ista opinio falsa est, & impossibilis sine dubio, salua eorum pace: tum quia sententia Philosophi expressa est in 2. perhermetias contra hoc: tum quia opinio ista redit ad opinionē negantium primum principium. nam, si opinionēs de contradictoriis non sunt contrarie, quid ergo prohibet vnum & eundem contradicoria vere opinari. sed istud inconueniens contingit eis propter vnitatem intellectus sustinendam, quā in rectius finctionem, & firmitatem dicere fas est. Sed vt dixi, ad pauca respicientes de facili enunciant. Si tamen est tibi curæ ista soluere, quia fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum, dicas opinionēs contradictoriorum contrarias esse. Tū esto q. sit vnitas intellectus, diceret Cōm. propter hoc non sequi aliquod inconueniens. Nam quādamodū eadē oratio veri & falsi susce-

Solutio

6. meta.
com. vlti.

pugna

quia est, ad variationem factam in re, quia in ea non est nisi tanquam in signo, in re autem est tanquam in causa, sic etiam veritas, & falsitas propositionum contradictoriarum existentium in intellectu consistit in relatione ad diuersa phantasmata, & respectu illorum non sunt contraria, sed respectu vnius, & eiusdem hominis contraria sunt, quia in virtute eius cognitiua non possunt esse duae opiniones particulares contradictoriae. & quia intentiones intellectus, sicut ipse dicit, 3. de anima. com. 30. sunt colligatae cum intentionibus imaginariis, sic igitur respectu vnius contraria sunt, non respectu diuersorum. Sed ista solutio, & si de intentione com. sit, tamen multas habet inuentiones, quae ad 3. de anima dimittantur discutietur, ubi in questione de intellectu plurificatio ne multa dicere meminimus. Ad formam igitur contradictionis dicendum puto, quod longe aliter Auer. exponit textum illud nouum. 4. met. quod exponunt nostri Latini nam secundum La rinos Aristoteli. secundum eorum expositionem probat, quod duo contradictoria non possunt simul vera esse, quia, si quis opinaretur oppositum primi principij, sequeretur quod, cum opiniones de contradictorijs sint contrariae, tunc accideret contraria in eodem esse. sed longe aliter exponit locum illum com. & sua expositio talis est, quod, si dictum Heracliti esset verum, cum contingat duos diuersos homines dicere contradictoria, & existimare ea vera esse, sequeretur ergo duo contradictoria esse vera simul, quod non est possibile: quicquid sit de hoc, iam diximus quod contraria in intellectu possunt simul recipi. & quod non. de dictis autem aliorum non sit nobis cura. iuxta illud. Arbitrii nostri non est quod quisque loquatur.

6. meta. com. 8.

Septima contradictio est ibidem. Dicitur falsum & verum in anima esse, bonum autem & malum esse in materia. Sed oppositum huius apparet. 1. de anima. 34. & 5. met. te. com. 19. ubi dicitur quod, maxime bonum & malum tale quale in animatis. Dico quod com. 3. de anima. com. 34. dicitur quod ens in intellectu est bonum simpliciter, sed ens extra intellectum est bonum in respectu. intelligitur sic dictum istud, ens in intellectu est bonum simpliciter. inquam tamen absolute, iuxta illud Philosophi simpliciter dico, quod nullo addito dico, sed ens extra intellectum est bonum in respectu, quia est bonum in respectu operantis. Et ideo dicitur, secundum quod mihi videtur. com. 12. meta. com. 36. quod balneum in aqua mouet ut efficiens, sed balneum extra aquam mouet ut finis, quia, cum finis habeat rationem boni, iuxta illud Philosophi in 1. met. te. 8. qui dicit in finem

auferunt boni naturam. & 5. met. te. com. 3. & quod bonitas balnei in respectu operantis non est finis esse, quod habet in aqua, sed finis esse quod habet extra aquam, propter hoc dicitur ergo com. Balneum extra aquam mouet ut finem. Quantum autem ad intentionem Philosophi hic spectat dicendum puto cum Beato doctore in prima parte summae, quod. 16. art. 1. quod sicut bonum nominat id in quod tendit appetitus, ita verum nominat id, in quod tendit intellectus. hoc autem distat inter appetitum & intellectum, siue quicquid cognoscitur. nam cognitio est secundum quod cognitus est in cognoscente: appetitus autem est secundum quod appetitus inclinatur in ipsam rem appetitam, & sic terminus appetitus, quod est ipsum bonum est in re appetibili: sed terminus cognitionis, quod est verum, est in ipso intellectu, & sicut bonum est in re, in quantum habet ordinem ad appetitum, propter hoc ratio bonitatis derivatur a re appetibili in appetitum, secundum quod appetitus dicitur bonus, prout est bonum, ita cum verum sit in intellectu, secundum quod conformatur rei intellectus, necesse est quod ratio veri denuetur ad rem intellectam, ut res intellecta vera dicatur. secundum quod habet ordinem ad intellectum. & hoc forte voluit dicere Philosophus, quod bonum & malum sunt in rebus, sed verum & falsum sunt in anima. Propter hoc tamen non excluditur quin in rebus animatis non boni sint, cum animata etiam res sint, & anteriores res, quam inanimata, teste Philosopho in 2. generatione anima lium. c. 1. & etiam Augusti. 1. de trinitate. ca. 4. videntur non viuentibus intelligentia non intelligebantur, iniustus iustus, beatus miser praefertenda iudicamus. Et ideo tenendum est maximum bonum in animatis esse, cum maximum res sint, ut dicit Philosophus. 5. met. 19

SOLUTIONES Contradictionum in dictis Arist. & Auerrois,

Super Septimo Metaphysicorum.

Prima contra est in com. 5. Auer. habet quod omnes Antiqui de quibus meminit Philosophus ibi, non preceperunt nisi materiam ex quatuor causis. Sed huius oppositum habet ex hoc, quod dicitur. nam Anaxagoras cognouit intellectum abstractum. 1. de anima. 80. & 1. phy. 39. & 1. meta. te. com. 1. qui secundum ipsum erat congregans omnia, quae in suo chaos commixta erant. Similiter instantia est de Empedocle. ipse non posuit ultra quatuor elementa, quae secundum ipsum commixta erant in genere causa materialis, habet

7. meta. com. 5.

FFF ij & am

& amicitiam, quæ concurrebant in genere causæ efficientis, sicut patet 1. phy. re. cō. 41. Solutio. propositio ista habet veritatē de omnibus alijs Antiquis longe ante Arist. existētibz, præterquam de Anaxagora, & Empedocle, sicut scribit Cōmen. in 1. physice auscultationes cō. 75. Dixi autē notabiliter de Antiquis longe ante Arist. existentibus, pp Socratē, & Platonem, nam tempore istorū fuit cognita ratio finis, sicut dicit Cōmen. 1. meta. cō. 50. quia isti instituerunt res publicas propter bonū. similiter Plato ideas posuit, q̄ in genere causæ efficientis concurrūt.

sua substantia, & sic magis subsistit materia, quæ est ingenerabilis, & incorruptibilis, q̄ forma, aut compositum. & sic intellexit Alexander.

Terziā contradi. est in cō. 10. Habet signifi-
cātia nodosa esse vībz. Huius oppositum habet. 1. phy. re. cō. 4. & cō. 5. & c. 7. & alibi insinuat. Solutio. singulare, de quo loquitur hic est notius vī in casuando, iuxta illud Philosophi in proœmio meta. vīa sunt maxime difficilia ad cognoscendū. Aut loquitur hic quācum ad cognitionem complexam. singulare, n. & si de eo scientia nō sit, tñ est principium scientiæ, pro quantum ex singularibus per inductionem sumit vīe, quod est principium artis, & scientiæ. Aut loquitur de confusa cognitione singularium, & de distincta vīum. Sed istud vīum nō placet multum, quia tunc abusiua satis esset ista comparatio, licet intuenti patere pōt, Aut aliter, singularia sunt notiora nobis in cognitione in genere sumpta, vt est cōmunis ad sensitiuam & intellectiuam. nam prima nostra cognitio naturalis sensitiua est.

Quarta contradi. est in cōmē. 12. Scribit Cōmen. q. substantiæ compositæ habent definitionem. Huius tñ oppositum expresse habet infra in cō. 37. Solutio est ista, qñ infra dicit compositorum non esse definitiones, per composita intellexit singularia, & de talibus non est scientia, neq. per definitionem, neq. per demonstrationem. 7. huius re. cō. 35. & c. 51. sed solum sensus. hic vero sumit composita vīa. & talium bene definitiones esse possunt, similiter talia subsistentia demonstrū sunt, & hoc est, qd dicit Cō. 1. meta. cō. 27. sensibilia hñt duos modos cōprehensionis, vnū, qui non est scientia eorū, sed imago, vt sunt singularia. & modū, qui est scientia eorū, & sunt intellecta vniuersalia.

Quinta contradi. est in eodem cō. 12. Habet Cōmen. q. definitum est vnū actus, & duo potentia. Sed huius oppositum habet infra. re. cō. 43. vbi habet q. genus est i potentia, & dicitur esse actus, & ita definitum nō est duo in potentia, sed vnum in potentia, & aliud in actu. Solutio. definitum est vnū in actu, quantum ad conceptum confusum. sed quantum ad cōceptum distinctum est duo in potentia. quia potest resolui in duos conceptus: qui conceptus tñ ita se habent, q. vnus est potentialis ad alterum, sicut cōceptus generis ad conceptum dicitur: & ita se dat contradi. clarissime, sicut vides.

Sexta contra. 1. est in cō. 14. Habet Cōm. q. definitio non est omnis sermo significans illud.

Solutio.

7. meta.
cō. 8.7. meta.
cō. 10.

Solutio.

7. meta.
cō. 12.

Solutio.

Solutio.

7. meta.
cō. 12.

Solutio.

7. meta.
cō. 14.

illud, quod significat nomen. Huius tñ oppositū patet 4. meta. tex. c. 18. vbi habetur q. ratio, quā significat nomen est definitio. Soluitur in habentibus quid rei, ratio quid rei, & ratio quid nominis coincidunt, non tñ absolute ratio quid nominis quolibet est definitio quid rei. multa. n. habeat quid no minis, quæ tñ quid rei carent.

Solutio.

7. meta. com. 14. **Solutio.** Septima contra. est in c. 12. Hic Cō. q. pri uatio non est non ens simplr. Sed hui' oppo situm patet 1. phy. 7.9. cō. Respondetur. pri uatio formaliter est non ens, sed connotati ue aliquid entitatis habet. sic loquitur hic ratione connotati, sed in alijs locis loquitur respectu suæ primæ, & formalis imagina tionis. vide com. 11. duodecimi meta. & cō. 60. primi phy.

7. meta. com. 14. **Solutio.** Octaua contradi. est in cōmē. 18. Habet Cōmē. q. accidentia per accidens non ha berit definitionem omnino. Huius tñ oppo situm patet supra cō. 14. & 15. Soluitur. in telligit dictum eius hic isto modo, accidentia per accidens non habent definitionem om nino, quæ videlicet habeat habitudinē per se, & essentialē. & hoc manifestant verba eius sequentia, quia res dēns causam sui di cti, ppter quod accidentia ista non habent omnino definiti onem, inquit, definitio. n. significat res terminatas. Aut aliter solu pot. accidentia per accidens duplici subie cto comparari possunt, essentiali, ad quod primo consequuntur, & accidentali, cui p accidens attribuntur, & tunc diceretur, q. talia accidentia in comparatione ad subie cta, quibus per accidens attribuntur, non habent definitionem, sed bene in compara tione ad prima subiecta definiti possunt. & istam solutionē etiam latenter innuit Com mentator in hoc loco, sicut mihi videtur.

7. meta. com. 14. **Solutio.** Nona contradi. est in cō. 12. Dicit dissolu tionem fieri à posteriori ad prius. Huius ta men oppositum patet. 2. meta. commen. 11. Vide ibi, quia soluta fuit. Decima contradi. est ibidem. Habetur q. materia de nominatiue prædicatur de eo, cuius est ma. etia. Oppositum patet. 2. de ge neratione. tex. cōmē. 4. contra Platonem. vide ibi, quia soluta fuit. Undecima contradi. est in 25. cō. Scribit Commen. q. generatio magis attribuit pri uationi, q. subiecto. Huius tñ oppositum pa tet 1. phy. cō. 60. vbi habet, q. illud, quod ve re generatur, subiectum est. Soluitur. subie ctū motus vere noueri dī, quia motus est i moto, non in motore. & ideo subiectū ge nerationis verissime generari dī, vt Cōmēta

dicat. 1. phy. cō. 60. sed in talibus non solemus nisi rarissime loqui, cum istis præposi tionibus, ex, vel ab, in subiectis. vt dicamus ex hōe sit mūsicus, vel ab homine sit mūsi cus. sed talibus modis loquendi vnum in priuationibus. solemus. n. dicere ex immū sū cō māsicum fieri. & hoc maxime propriū est idiōmati Græcorū, sicut scribit Cōmē. 1. phy. 6. 1. cō. & ideo dixit hic generationē ma gis attribui priuationi, q. subiecto, ad modū declaratū. & de hoc clare vide cō. 61. primi phy. & inuenies illud, quod dictum.

Duodecima contradi. est in tex. 18. Scri bit Philosophus, q. diuersa propter materiā vt Socrates, & Callias, sunt eadem in forma. & Cōrhen. in cō. scribit q. multitudo indi uiduorū in eadē specie proficiens ab vno generante est propter multitudinem mate riarum, in quas agit. ex quo elicitur, q. ma teria est principium distinctionis indiuiduo rum in eadem specie, & non forma, & per consequens indiuiduum principalis depen det in esse à materia, q. à forma, quia eadē sunt principia essendi, & distinguendi. Sed huius oppositū habetur ab Auer. in q. pluri bus locis, vt. 1. de aīa cō. 90. vbi dicit, q. om ne continuū & vnum numero est per suam formā, & non per suam materiam. & in 2. de anima. cō. 17. & 9. expresse dicit indi uiduum esse hoc, & indiuiduū per formam, quia non est indiuiduum, nisi, frñ q. est in actu, & non est in actu nisi per formam. Sol uitur. indiuiduū distinguitur ab alio, & a priori, & à posteriori. A priori autē aliquid dicitur distingui, qñ per principia intrinse ca constitutiva distinguit. & sic indiuiduū, eū constituantur in esse ex materia & forma tanquam ex principijs intrinsecis, sic distin guit ab alio, & per suam materiam, & per suam formam. nam vt scribit, 12. primæ phil losophæ tex. cō. 17. alia est natura tua, & mea, forma tua, & mea. Si autē ista duo ad in uicem comparentur, videlicet forma, & ma teria, & quæraf à quo intuitus vnum indi uiduum distinguit ab alio, vtum per suam formam, an per suam materiam. Ad hoc non est nisi distinctione respondendū: quia quæ stio ista est multiplex: & qui qñem motū pliciter vt simplicem. inter rogar, aut male interrogat, aut captiose interrogat. vbi n. est multiplicitas, ibi est confusio apud intellē ctum, & ideo oportet qñem multiplicem interrogatā distinguere, vt docuit Philoso phus in 1. cœli in te. cō. 110. & in 1. elenchōi um. Dico igitur, q. aut hac quaeritur abso lute, aut prout principium distinguendi

7. Met. tex. 18.

Difficul tas de pri cipio indi uiduatio nis.

Solutio.

Quo par do diximus

M. A. Zim. Solut. Cont.

& quo pa- distinguatur contra principium assimilan-
do mate- di. si primum sic dico, q. quemadmodum
ria sint di- à forma indiuiduū habet esse & non à ma-
teria, ita etiam ab ea recipit distinctionem
quia, vt dicit lucidissimus Thers. in princi-
pis causis.

1. de anima, à forma res habent vt essent,
sed à materia res habuerunt vt fierent. ma-
teria. n. est, ex quo fit aliquid sed forma est,
per quā est hoc aliquid & hanc sententiam
asseruit etiam Cōmen. in. 7. met. in cō. 37.
Vbi dicit forma est, quē cū fuerit, erit res sed
materia cū fuerit non erit res. sic igitur à for-
ma principaliter indiuiduū habet esse, & p
formam principaliter recipit distinctionē,
à priori loquendo. à materia aut non reci-
pit distinctionē principaliter, sed secunda-
rio, vt comparat ad formam. Sed, si distin-
ctio indiuidui p. materiā cōparet ad distin-
ctionē à posteriori, quā hē indiuiduū per
quantitatē, & per alia accidentia, sic dico, q.
indiuiduū principaliter distinguitur ab alio per
materiā, & non per accidentia, nisi cōcomi-
tanter. & hoc colligitur ex intentione Auer. in
lib. destructionis destructionū in dispu. prima
in solo. 7. dubij. vbi dicit inconueniens est in
diuiduū distinguī ab alio indiuiduo solum
p. accidentia, immo indiuidua ab inuicem
distinguantur materia. & 7. primæ philoso-
phic. cō. 2. expresse scribit, q. indiuiduū sub
stantiæ præcedit indiuidua aliorū acciden-
tiū. sic igitur distinctio à materia est prior di-
stinctione per accidentia. Quod eū ratione
ostendit. nā, si indiuiduū principaliter esset hoc
& distinctum ab alio eiusdē speciei p. aliq.
accidens, tunc aut hoc esset per accidentia
terminata, aut per accidentia interminata:
non per accidentia terminata, quia illa ad-
ueniunt cōpositio post formā sū naturam,
vt dicit Cō. in. 1. cap. de substā. orbis, & per
consequens in illo priori indiuiduū est hoc,
& non illud, & non per aliquod accidens ter-
minatū, nec etiā per accidentia intermina-
ta, quia talia fundantur in materia, & sunt in
differentia ad quālibet formam. Et ideo ca-
ueant, qui ponunt quantitatem esse principū
indiuiduationis à priori, & distinctionis,
sed solū est à posteriori. sic. n. intelligo di-
ctū Cō. in. 1. phy. cō. 6. & sicubi habet simile
modū, q. multitudo, aut est rerū differentiū
sū formā, aut est rerū differentiū sū quan-
titatē. vbi per differentiā sū quantitatem
intelligit dnam eorū, quæ sunt vni⁹ speciei,
sed licet Philosophus in ipsiuslibus multi-
tudinē in eadē specie apparuit, q. non inue-
nit nisi in reh⁹ materialib⁹, & quantis, quā-
ritas tñ nō est principū intrinsecū, & prin-

cipale istius multitudinis, & distinctionis,
& per se, sed necessario requisitū, & secun-
dariū, dixi autē necessario requisitū, quia, si
materia non esset diuisa per quantitatem in
suis partibus, non posset habere in eadē ho-
ra plures formas in actu, vt scribit Cō. in li-
bro de substantia orbis. Si autē questio que-
rat, vtrū distinguendo principū assimilan-
di contra principū distinguendi, à quo in-
diuiduū principaliter, & appropriate recipit
distinctionē, & similitudinē, vtrū à materia
vel à forma, Solutio sine aliquo dubio, q. di-
stinctionē appropriate recipit à materia, &
assimilationē appropriate recipit à forma.
Nā impossibile est assimilationem fieri à mate-
ria, à qua est omnis infirmitas, sed hoc est à
forma. & hoc est, qd pulchre notauit Arist.
in præsentī tex. cō. 28. q. quæ sunt dña pro-
pter materiā, vt Socrates, & Callias, sunt ea-
dem in forma: ecce q. identitas est à forma
& diuersitas est à materia. Vnde Cō. in cō.
dicit q. multitudo indiuiduorū proveniē
ab vno generante est propter multitudinē
materierum in quas agit. & est ratio, quia
fundamentū proximū idēitatis est vnitas
substantia. dicitur. n. in 1. meta. tex. cō. 20.
eadem sunt, quorum substantia est vna. sed
cū vnitas sit principaliter à forma: dicitur
enim in. 2. de anima. tex. cō. 7. Ens & vnitas
cū multiplici dicant, quod vere est, actus est.
& 3. phy. cō. 68. inquit Cōmen. causa, ppter
quam vnu est indiuisibile, est quia omnis
res est vna per suam formā. forma autē est
indiuisibilis per se. & hoc etiam sentit in
finitis alijs locis. Materia autē appropriate di-
cit esse principium distinctionis illo modo
quia ex quo non potuit esse principium cō-
ueniētiæ, & similitudinis, secutum est, vt
esset principium diuersitatis. Et hoc bene
enucleauit nobilis Peripateticus Auerro. in
lib. destructionū dispu. prima. in solutio-
ne. 7. dubij, vbi sic scribit ad lueram. Nam
causa multitudinis numeralis est materia
apud eos: causa vero distinctionis in multi-
tudine numerali est forma. Reperiri autem
multa numero, eadem tñ forma absq. ma-
teria, est qd dubiū. nā nō cognoscit, nec di-
stinguit indiuiduum ab indiuiduo aliquo
attributo, nisi per accidens. qm̄ repetitur
aliud, quod cōmuneat ei in attributo illo:
distinguitur tñ indiuiduū ab indiuiduo ex
parte materiæ. Adde etiam q. Philosophi, &
præcipue Peripatetici, cū viderint multitu-
dinem sine necessitate in natura non esse
ponendam, dixerunt multiplicationē indi-
uiduorū in eadem specie ex diminutione
proficisc.

Quantita-
tē non esse
indiuidua-
tionis prin-
cipium à
priori.

proficiat, sicut notat Cōm. in. 1. celi in cō. 4. & 98. & in. 2. de anima, cō. 34. & qui ita ha sunt, quæcūq; habent formam in materia, vt generabilia & corruptibilia, ideo dixerunt causam istius multiplicationis fuisse materiam. vnde contradictiones istæ atque non nisi per distinctionem solui pnt. & ab huiusmodi difficultatibus nō nisi solers ingenium euadere poterit.

7. meta. Decima tertia contradi. est in cō. 19. habet Commē. q. quemadmodum est in mobilibus localiter, q. quædā mouentur ex se, & quædam ex alio, ita est in generabilibus. videt ergo q. aliqua ab intrinseco alterari queant, & generari. Cuius oppositum patet 2. phy. cō. 1. ibi soluitur, quia licet in corporibus simplicibus non inueniatur corpus, quod alteretur ex se, sicut inuenitur corp⁹ simplex, quod mouetur in loco ex se: tñ in compositis hoc, vt ipse dicit, fallit. quia talia possunt habere principium intrinsecū effectuum respectu suæ alterationis, & partialis generationis: sicut est in nutritione, quæ fit in animalibus, & plantis respectu illorū, quæ adueniunt suis corporibus ab extrinseco, sicut est cibus & potus.

Solutio. Decima quarta contradi. est in cō. 32. Dicit q. in generatione substantiæ oportet, q. præcristat agens, quod sit substantia. Sed in stantia est de igne, qui 2. celi. cō. 42. & 1. meteor. generatur à motu. Soluitur in cō. illo. 42. Nam substantiæ imperfectæ, quæ quodammodo mediant inter substantiam & accedens, quales sunt substantiæ elementorum, indifferēter possunt & ab vniuerso, & ab æquiuoco generari.

7. meta. Decima quinta contradi. est in c. 35. Dicit Philosophus in præfati text. vbi loquitur de partibus definitionis fm materiam, & fm formam, q. anima & animæ esse sunt idē, & circulus & circulo esse sunt idem, vbi Cōm. in cōm. notat, q. intendit Philosophus per hoc, q. definitio animæ, quæ dat ei⁹ quidditatem, videtur esse ipsum suum esse, & q. in definitione eius non apparet materia, oino, & ista in quorū definitione ei⁹ nō apparet materia, sunt illa, i quorū definitione apparet aliud, & definitio dī de illis principaliter, & de istis secundario. Sed hui⁹ oppositum adducebam ex. 2. de anima tex. cō. 5. vbi dicitur q. anima est actus corporis instrumentalis, potentia vitam habentis: vbi patet q. in definitione animæ ponitur corpus, quod est materia, vt habetur. 2. de anima. te. com. 8. Beatus Thomas in. 7. primæ philosophiæ in lectione. 9. in expolitione

tex 34. dicit quod in definitionibus illarū formarum, quæ sunt simul sumptæ cum materia, ita, q. forma non potest distinguē concipi sine tali materia, licet materia non sit pars formæ, tamen in definitione talis formæ dicitur poni materia, vt corpus instrumentale in definitione animæ. sicut. it. accidentia non habent esse perfectum, nisi fm. p. sunt in subiecto, ita nec formæ nisi fm. q. sunt in proprijs materijs, & propter hoc sicut accidentia definiuntur ex additione proprii subiecti, sic formæ ex additōe propriæ materiæ. & hanc viam etiam sequitur Egidius Romanus in. 2. de anima. Sed ista opinio itare non potest, quia Arist. definitionem datam per additamentum in 7. meta. dicit esse accidentium, & non substantiarum. cum autem forma sit substantia, non potest dici, q. definitur per additamentum, nisi rediret opinio Antiquorum asserentium omnem formam esse accidēs, Et ideo dicamus nos cum Anniqui Peripatetici q. licet in definitione formarum materialium debet poni materia, vt habetur in primo de anima tex. com. 16. & in. 2. phy. tex. cō. 16. & licet materia non sit pars formæ, quia tñ est vehiculū, & subiectum formæ, & in relatione quadam consistit ad ipsam formam, impossibile est formam talē vt sit sine materia desinere, vt sentit Cōmē. 2. de anima commen. 16. & in. 4. phy. cō. 16. Non tamen propter hoc illa definitio erit ex adduone, quia definitiones ex adduone sunt de genere illarum, in quibus apparet aliud, vt dicitur Cōm. in præfati cōm. mento, & sunt definitiones accidentium, in quib⁹ apparet subiectum, quod est aliud genere à forma definiti. sed materia est in eodem genere cum forma. Amplius ex materia & forma fit per se vnū, sed ex subiecto & accidente non fit per se vnū. & ideo nullo pacto Antiqui Peripatetici concedunt definitionem formæ substantialis esse ex additione. hoc. n. est accidentalis formæ proprium. Sed quantum spectat ad præsentem contradictionem soluo, q. Cōment. intellexit in definitione, quæ dat quidditatem animæ, non apparet materiā omnino, videlicet sicut apparet materiā in definitione accidentiū, ex qua error non fit per se vnū. nā hoc declarant verba sequentia. inquit. n. q. tales definitiones, in quib⁹ apparet materia, sunt de gñe illarum, in quibus apparet aliud: & definitio in illis dī principalit. & in istis secundario. notum est autē ex declaratione in septimo, q. subiectū cadit in definitione

Solutio propria.

Solutio prima.

accidentis sicut addidit, & sicut causa materialis, vt dicit Commen. expresse. 4. meta. cō. 1. & tales definitiones sunt secundario. sed definitiones, in quibus non apparet materia alterius generis, sunt substantiarum, & talis definitiones sunt principaliter. Illo modo igitur est glossanda auctoritas Cōment. q. omnino non apparet materia in definitione animæ, sicut apparet materia in definitione accidentis, & est sermo consonus verbis sequētib. Aut die q. licet in definitione danne animæ quiditatem apparet materia, tñ non apparet omnino tanquā pertinet ad esse quiditatum animæ. quia anima & suum esse idem sunt. Di. it. n. Cōthē. cō. 35. declarans præsentē auctoritatē q. uo anima & esse animæ idem sunt, nomē formæ dī de forma vñ, & de forma paruculā, sed bene apparet in definitione eius, sicut vehiculum deferens ipsam quiditatem, vt glossat Commenē. 7. meta. cō. 34. Et nota vñ satis pulchrum, & est antiquū dictū Alexā. q. Naturalis plerūq. in scientia Naturali in concipiendis rebus, de quibus cotisiderat, vñtur abstrahere actione mathematica, vt alias hōraui tibi. Forma. n. rōne separabilis est. 2. phy. cō. & tex. 12. Et Arist. in. 7. meta. in. tex. cō. 17. expresse etiam concedit, q. formæ, q. quæque in vna materia solum esse possunt, si militer se habent illis, quæ in diuersis sunt materijs. Nam sicut illæ, quæ in diuersis materijs existunt, materia non est pars formæ, sicut q. a forma circuli inest lapidū, & ligni, indiscriminatim saluari pōt, neutra tallum materierum est de quiditate circuli, neque pars sue essentia. Eadem ratione continget, si oēs circuli essent ænei, ita q. forma circuli in nulla alia materia saluaret, pp hoc ita nō esset de quiditate circuli, nec pars formalis eius, et licet forma circuli non posset actu separari à tali materia: posset tñ intellectu separari, licet hoc sit magis difficile, q. in casu, quo forma potest saluari in diuersis materijs, sed non est hoc impossibile. & hoc est, quod cōfiteretur etā Commen. in cō. 37. vbi dicit, omnes vero formæ, quæ non existūt plusquā in vna materia, à qua nunquā separantur. qñ hoc nō prohibet intellectu intelligere in eis esse aliquid simile materię, & aliquid simile formæ. quemadmodum, si circulus nonquam esset nisi in eupto, hoc nō prohibet intelligere, q. cuprū non est forma circuli, nec pars formæ. hoc etiam asserit Commen. in. 1. 2. met. cōmē. 39. vbi dicit, q. intellectus innatus est diuidere adunata in esse, sicut diuidit materiā à for-

ma, & formā à composito ex materia, & forma, & hoc est ad confirmandum secundam solutionem,

Decimasexta contradi. est in tex. 37. Scribit Philosophus, & Cōmen. q. formæ naturales non possunt abstrahi à materia. vnde Commen. dicit q. impossibile est intelligere hominē sine carnis & ossibus. Sed hoc videt contradicere Arist. in tex. vbi dicit, q. sicut formæ, quæ sunt in diuersis materijs, materia non est pars formæ, & intellectus potest abstrahere formā à materia, ita pariformiter in illis, quæ in vna solum existūt materia, à qua nunquam separantur, vt si oēs circuli sunt ænei, sicut sunt formæ naturales, q. in propria, & determinata existunt materia, vt hominis forma semper cum carnis & ossibus spectatur. hoc autē asserere mente non est difficile, ita q. verba Cōmē. contradicunt verbis Arist. Et confirmatur, quia Arist. in. 1. phy. cō. & te. 12. describit formam, quæ est natura, dicit q. est formā, & species, non separabilis existens, nisi fm rōnē. & ita quælibet forma naturalis videtur ratione separabilis. Et confirmatur auctoritate Commen. 12. meta. cō. 39. vbi dicit q. intellectus pōt diuidere adunata in esse, sicut diuidit materiā à forma, & formā à composito ex materia, & forma. & est aperta contradictio, sicut videt. Scias igitur fm mehtem Auer. 7. meta. cō. 12. q. homo quandoq. sumitur pro hominis quiditate, & quandoq. sumitur pro e congregato ex materia et forma. Et primo modo, forma hominis est homo, & secūdo modo forma hominis non est homo. quia homo pro cōdgregato constat ex materia & forma, tanquā ex partibus substantialibus. vnde aliud est essentia hominis, aliud hominis quiditas. & ita est in omnibus generabilibus habentibus formam conceptam cum materia. 7. meta. tex. cō. 41. Et animaduertete, q. si sumatur homo pro congregato, vt est essentia quædam per se existens, sic homo nō potest intelligi sine forma, & materia, quia sunt partes, quæ sunt de eius essentia, & vna non sufficit line alia. sed, si homo sumatur pro hominis quiditate: sic forma hominis potest intelligi per abstractionem intellectus sine materia, quia materia non est pars talis formæ, sed quiditatis, licet istam abstractionem difficilius operetur intellectus in formis naturalibus, q. in mathematicis: quia tale sunt determinata materia, à qua nunquam separari possunt, vt sint in alia. Intellectus n. vt scribit Commen. in. 4.

7. meta.
tex. 37.

Solutio.

In 4. phys. in cō. 95. multotiens opinatur illud, quod sequitur rem, sit ipsa res. Homo igitur pro congregato impossibile est vt intelligatur sine carnis, & ossibus, quia compositum non potest intelligi, neque constare sine partibus componentibus, sed homo pro hominibus quiditate potest intellectu abstrahi à materia, licet hoc difficilius sit, qm̄ in formis mathematicis. Et nota, vt testatur Alexan. q. ista abstractio est mathematica, quia qnq. Naturalis vult, vt alias notauimus tibi. Et nota q. refert dicere formam naturalem posse intelligi sine materia, & dicere posse eam definiri. primum verum est mathematica abstractio, vt dixi, sed fm̄ est impossibile, & hoc notat bene Arist. 7. meta. tex. com. 39. contra Platonem, vbi dicit, & comparatio quidem de animali, quam iunior Socrates dicere solebat non bene se habet. abducit. n. à vestigare, & optinari facit. quasi contingens sit hō minime esse sine partibus, sicut sine ære curculio. Sed hoc non est simile. sensibile nāq. aliquid foras animal est, & sine motu non est definire. & qm̄ Comibidem in cō. dicit, q. quiditates naturales non possunt intelligi sine motu, sicut quiditates Mathematicorum, intelligendum est definitiue, quia aliter contradiceretur textui. primo. n. de anima tex. com. 16. Physicus definit per materiam sensibilem, & 6. meta. tex. cō. 2. idem habet vbi veniatur distinctionem scientiarum speculatarum ex diuersis modis dehiendi, sic igitur op̄ orret intelligere dicta sapientum, quæ non possunt intelligi in modico tpe, & sine labore grandi. Deus sit dator auxilij.

non potest apprehendi sine forma, sed est q. analogiam ad formam cognoscibilis: sicut patet. 1. phy. tex. cō. 6. 9. sed sic cognita materia, intellectus actu secundo potest materiam sine forma intelligere, intelligendo. f. materiam non esse formam, & formam nō esse materiam. Nam vt scribit Commenta. 12. meta. cō. 39. intellectus natus est diuidere adiuncta in esse in ea, ex quibus componuntur: quibus non diuidantur in esse, sicut diuidit materiam à forma.

Decimantona contradi. est in c. 44. Dicite Cōmen. q. in indiuiduo non est nisi forma particularis, & materia, ex quibus componitur Sed huius oppositum patet. 7. meta. cō. 6. vbi habet, q. in indiuiduo demonstrato est natura addita nature componentium, & est illud, quod fit ex compositione in omni. n. compositione ad aliquā unitate deuenire necesse est. sicut est. Soluitur. constituitur, & integratur nihil aliud est in indiuiduo, q. materia, & forma. sic intelligitur dictū eius hic. entitatur aut aliquid tertium potest esse, quod non est nec materia, nec forma, sed est substantia composita: quicquid dicant Nobili negantes tertium entitatem, fm̄ principia Auer. Aut aliter dicit pōt, q. dictum eius hic procedit contra Platonē, qui posuit ideam separatam necessariam ad generationem indiuidui, & ad eius compositionem sicut potest patere tibi ex cōm. 45. huius septimi. & ita ista auctoritas non est contra ipsam in præallegata auctoritate. 5. meta. sicut videt.

Vigesima contradi. est in cō. 47. Auer. dicit q. nullum commune est substantia. & idem habet. 4. 6. Sed huius oppositum patet hic in cō. 4. 6. vbi habet q. definitiones vniuersalium habent aliquam dispositionem dispositionum substantialium, & qualitates accidentem eis. Soluitur. Comment. in ista auctoritate. 4. 6. allegata expresse innuit dispositionem vniuersalis acceptationem, sicut in intentione secunda, que est quædam qualitas, i. quoddam accidens à rōne causatum, & attributum vniuersali pro prima intentione: q. vlt pro prima intentione appellatur pte dispositionem ex dispositionibus substantialibus, id est habentibus esse extra actum animæ. Quod aut dicit ab ipso in præfati cō. q. nullum commune est substantia, hoc dicit ad modum, quo posuit Plato. vlt. n. apud Arist. non habent esse extra animam, sicut posuit Plato. 3. de anima. cō. 18. & 1. meta. cō. 45. Arist. opinabatur q. intellecta rerum nota, sicut substantiæ earum, & non sunt substantiæ

7. meta. com. 44.

Solutio.

7. meta. com. 37.

Solutio.

7. meta. com. 37.

Solutio.

7. meta. com. 37.

Solutio.

Decima septima contradi. est in cō. 37. Auer. dicit, q. definitio est formæ vsus, non compositi ex materia & forma. Huius oppositum patet commento vltimo octauo huius, vbi habet definitiones esse compositorum. Soluitur. sumpsit hic compositum ex materia & forma, vt est singulare distinctum contra vniuersum. & talis non est definitio, sed sensus, sed cō. vltimo octauo huius sumpsit compositum vlt. nam tale ex materia in commune, & forma in commune componitur, et istius definitio esse potest, te fte Philosopho hic. 7. meta. tex. cō. 37.

Decima octaua contradi. est ibidem. Scribitur, q. formæ natura est ab intellectu non possunt separari à materia i imaginatione. Huius tñ oppositum scribitur. 4. phy. c. 37. & 8. meta. cō. 8. Soluitur. omne, quod intelligitur, intelligitur fm̄ q. est in actu: sicut patet. 9. meta. tex. cō. 20. & ideo, cum materia sit pura potentia, prout occurrit ab intellectu

stantie earum. Sic igitur vniuersale pro prima intentione non dicit aliquam formam realem distinctam à forma particulari realiter, vt quidam voluerunt: sed dicit conceptum realem, qui est notio singularis, & est forma declarans non dans esse tenemus. n. formam generis speciei, & indiuidui vni esse fm rem, solum ratione differentem. Et sic glofo auctoritatem eius. 1. meta. c6. 17. qñ dicit q. materia prius recipit formas vniuersales, q. minus vtes: & eis mediantibus recipit indiuiduales: non q. in materia sit multitudo formarum correspondentiū multitudini prædicatorum quidamq. norū factorū ab intellectu, sed vna & eadem forma, fm modum intelligendi nrm prius intelligit informare materiam quod ad gradum substantialitatis, q. corporeitatis, & prius quod ad gradum corporis, q. viuentis, & sic descendendo vsq. ad vltimū indiuiduale gradū: quicquid dicat Iohannes de Janduno in hoc, & sequaces eius.

7. meta. Vigesima prima contradi. est in c6. 58. com. 58.

Habet Cōm. q. essentie rerū sunt existeres, licet non intelligentur. Sed opponebatur p nos ibidē per cōmē. primum. 1. meta. vbi habet q. si substantiæ intellectuales à nobis non essent intellectæ, tunc essent frustra in natura, et per consequens nō essent, cum natura nihil agat frustra. t. cœli. 32. & 3. de anima. 45. Vide in c6. 1. 1. meta. quia fuit ibi soluta ista instantia diligenter.

Solutio.

7. Meta. Vigesima secunda contradi. est in c6. 60. com. 60.

Habetur q. compositum per se est aliud à componentibus. Huius oppositum scribit Commen. in. 1. phy. c6. 17. & supra c6. 44. vbi dicebat q. in cōposito non est nisi materia, & forma particularis, ex quibus cōponitur. Solutio. in omni per se compositione, fm omnes sapientes necessarium est ad aliquam per se vnitatem deuenire. & huius oppositum non pot. imaginari ab intellectu disposito ad bonum. Cum igitur compositio ex materia & forma sit per se compositio, oportet igitur istā terminari ad aliquam per se vnitatem, istud non est nisi tertia entitas. Si enim in mixtione elementorum non dicimus mixtum esse omnia quatuor elementa simul sumpta: nam tūc mixtio esset partium iuxta positio contra Philosophum primo de generatione. 81. & Cōmē. hic expresse. caro non est terra & lignus, ex quibus cōponitur, sed est aliquid additum, quare ergo etiam materia cum forma non sunt causantes aliquid tertium aliud ab eis non video, Auctoritas aut Cō.

1. phy. 17. procedit de toto integrali & continuo, quia sic etiam loquitur ibi Philosophus. tale. n. fm rem non dicit aliquā formam tertiam distinctam ab esse partium simul sumptarum, licet ergo teneam tale, fm rōnem dicere formā aliquā distinctam ab esse partium simul sumptarū. nō fm Philosophū. 1. meta. tex. c6. 19. senarius numerus non est bis tria sed est semel sex. Si autē velis illā propositionē C6. 17. primi phy. dilatāre ad totum essentiale, dicas q. totū nihil aliud est q. partes simul sumptæ integratiue & constitutiue. & sic ad auctoritatem eius supra in 44. huius dicas consequenter. & vide supra. vbi etā diximus in illo loco. Quod autem ista sit opinio Commen. credo me diffuse probasse super 1. phy. com. 17. & nā illuc recurras.

SOLUTIONES Contradictionum in dictis Arist. & Auerrois.

Super Octauo Metaphysicorum.

Contradictio est super textu. 2. in isto. n. tex. habet q. substantia magis dī de genere, q. de specie, & de vī magis, q. d. particulari. Huius th oppositum determinatum est in 7. meta. in tex. c6. 44. vsque ad finē, vnde ibidē te. c6. 58. expresse dī q. nullum vtr dictōrū substantia est, neque vna ex substantijs. Amplius in præfati tex. 1. expresse dī. Item etā nec vtr substantia nec genus. & ita ia paruo spacio in eodē respectu Philosophus sibi ipsi cōtrarius esse videtur. Solutio. vt innuit Cōm. hic in prin. c6. & ita etiam dicit Michael Ephelus, q. primum dictum est ex sententia Antiquorum, non ex sententia Aristot. nam Aristot. non vult genera, & species esse substantias, sed similitudines substantiarum particularium, ex quibus collectæ sunt. vt testatur Commen. 12. meta. com. 4. vbi dicit vniuersalia apud Aristotelis sunt collecta ex particularibus in intellectu, qui accipit inter ea similitudinem, & facit ea intentionem vnam. & 1. meta. com. 4. 1. intellecta vniuersalia apud Aristot. non sunt substantiæ rerum, sed significant rerum substantias. per hoc patet Solutio. Et si instetur, quod Aristot. 7. metaph. tex. cōmē. 44. dicit, quod substantia (licet quatuor modis inter quos vnus est ipsum vniuersale.

8. meta. tex. 1.

Solutio.

le. & Commen. etiam hic dicit substantiam dici quatuor modis. Soluitur, q. ut dicit Commen. ibi, & hic etiam illa diuisio est secundum simam, sed secundum rei veritatem Aristot. substantiam diuidit illam trimembri diuisione, videlicet in materiam, formam, & congregatum, sicut fecit. 2. de anima. te. cōuen. 2. & 7. meta & 8. tex. commen. 7.

8. Meta.
com. 4.

Secunda contradi. est in Commen. 4. dicit Commen. q. oppositio est primo in loco. Huius oppositum videtur velle. 8. phys. cō. 16. Soluitur refert dicere oppositionem primo esse in loco, & refert illam motui locali inesse. Et q. hoc sit verum, notum est, q. prima oppositio in loco reperitur. nā, cum de ratione oppositorum sit distantia, maxima aut distantia reperitur in loco: ideo, &c. tamen non est per se notū, q. omne, quod est mobile motui locali, talem oppositionē habeat quare, &c.

8. Meta.
ex. 8.

Tertia contradi. est in tex. 8. Dicitur in isto tex. q. materia, neque elementum est, neque ex elemento. Huius tamen oppositū memini me legisse in. 5. primæ philosophiæ in cō. 4. vbi Commen. in calce commen. dicit exponens verba Philosophi in fine textus, vbi inquit. Omnibus vero commune est illud, cuiusque esse elementum, quod primum cuique inest. vbi Commen. dicit, & cum definitio prædicta sit illa, quam diximus, manifestum est quod verum elementum commune est omnibus compositis, quod est primum, ex quo componuntur omnia, & illud elementum dicitur esse causa aliorum elementorum. & hoc, quod dixit, est prima materia. Amplius Commen. autoritate Alexand. plerumque glossat exponens elementa pro causis intrinsecis, sicut est materia, & forma. vt. 1. phys. commen. 1. & 8. meta commen. 1. & 1. meta commen. 13. Soluitur. elementum, vt dicit Commen. in. 3. celi commen. 31. quodam est vniuersale omnibus corporibus tā simplicibus, quam compositis, & de talibus elementis Aristot. egit in. 1. phys. auscultationis, & talia elementa non sunt corpora neq. composita ex materia & forma, sed sunt prima materia & forma. qdā aut elementa sunt corpora, q. sunt elementa corporū compositū & tale elementum definitur ibi in. 3. celi tex. com. 31. & de illis agitur in. 3. & 4. lib. & etiam in libro de generatione & corruptione, qui est liber de elementis, vt dicit Philosophus in. 2. de anima. in tex. cō. 117. Quando igitur dicunt Philosophus, & Commen. materiam non esse elemen-

tum intelligant quod non est elementum, quod est corpus. qui enim ponit primam materiam esse corpus peccat: vt dicit Commen. 12. met. com. 14. & 1. phys. cō. 64.

Quarta contradi. est in commen. 10. Inquit formant substantialem non recipere magis, nec minus. Instantia est de formis elementorum 3. celi. commen. 67. Soluitur. habet locum in veris formis substantialibus: fallit in his, quæ sunt niedæ inter substantiam, & accident. glossa Auer. vbi supra. 3. celi. commen. allegato. Nota tamen quod licet formæ perfectæ non recipiant magis, aut minus in sua essentia, tamen vt sunt formæ in materia, bene vt sic recipere possunt magis, aut minus: sicut innuit Commen. hic in isto commen. inquit enim. vnus homo non est maioris humanitatis, quā: alter secundum formam: sed, si fuerit, erit secundum quod est forma in materia. Nam forma humana secundum dispositiones materiales, in quibus existit, sic potest magis & minus recipere, in tantum quod à Philosopho in ethicis aliqui homines arborei, aliqui brutales, alii quæ intellectuales, & quasi terrestres Dij nuncupantur. Aliqui enim, vt dicit Hesiodus, ad scientias capescendas per solam naturam sunt apti & perfecti ex bonitate complexionis, sicut fuit Hippocrates, & Aristot. Aliqui vero non per naturam, sed per doctores excitantes nientes eorum. Quidam vero neutro modo apti sunt. & isti omnino ad discernendum verum à falso omnino inuiles sunt. Pater autem q. totalis ista diuersitas non provenit, nisi ex diuersitate complexionis, & dispositionum, in quibus forma existit. Theologi etiam nostri dicunt quod in puris naturalibus anima Christi fuit, & est perfectior anima Iudæ.

9. meta.
com. 10.

Solutio.

SOLUTIONES contradictionum in dictis Auerrois, & Arist.

Super Nono Metaphysicorum.

Contradi. est in cō. 2. Auer. dicit q. formæ liberatæ à materia sunt tantū agentis, nullo modo patientes, neq. essentia liter, neq. accidentaliter. Sed opponit ibi de anima intellectua, quæ recipit intellectionē, & species intellectas, Soluitur. dicitur Auer. veritatē habet fm principia Philosophi. Pro quo debes scire, q. actus, &

9. meta.
com. 11.

Solutio.

& formæ est agere & mouere. 2. de generatione. tex. cō. 5. & 9. me: 2. tex. cō. 20. & 3. phy. 17. materiz aut est moueri, & pati. unde quilibet forma, siue materialis, siue separata fuerit, actiua est: nec aliqua sub hac ratione. quia forma est, est passiuā: quia passiuū esse insequitur potentiam, quæ est primo diuersa ab actu. Si igitur aliqua forma passiuā fuerit, ista passibilitas compeit sibi ratione, quia potentia participat. passibilitas aut ista duplex est, quædam signata, & realis, & ista insequitur primo sicut Philosophos materiam quantam. Vnde, si qua forma passiuā fuerit passione, & receptione signata, siue realis, siue spiritualis fuerit, hoc est ratione materiz, sicut scribit Commen. cōm. 5. 3. de anima ad principium cū, & cō. 38. Alia est passio & receptio vtrius, & abstracta. & istius ratio est intellectus possibilis, qui nullam aliam naturam habet, nisi quia possibilis vocatus est, & iste intellectu. est materia intelligibilium. & est quatuor genus eorum: sicut dicit Cōm. 3. de anima. cō. 5. in solutio ne. 3. q. 6. Si fornice igitur existentes in materia reati passione pauantur, hoc est ratione materiz. Vnde Cōm. 4. cō. 12. dicebat. forma in motu elementum mouet, sed ut est forma in materia mouetur, quia etiam sensiuæ virtutes signate recipiunt est, quia sunt in materia. Sequitur igitur quia cum omnes formæ à materia separatæ præter animam nostram intellectiuam, quæ inhæta est sibi ipsum inter abstracta. 3. de anima, cō. 19. nullo modo passiuam esse non essentialiter quia cuilibet formæ, ut forma est, repugnat essentialiter pati, etiam materialibus. unde Cōm. 5. phy. cō. 5. qui dixerit formas per se moueri non est amplius loquendum eū eo in hac scientia, neque etiam accidentaliter, quia forma accidentaliter patitur ratione potentie, quæ vel est materia, vel est intellectus possibilis. in talibus autem non est materia: ideo non possunt pati passione reali & signata sicut Philosophos, neque etiam passione spirituali, quia non intelligunt per receptionem, nec in eis est vere intellectus possibilis, licet Comen. videatur illud dicere, sed sicut ratione, ut alias declarauimus. Nullo igitur modo pati possunt tales formæ, neque per se, neque per accidens, nec passione reali, nec spirituali, cum intelligant per essentiam, & non per species sicut Philosophos. Anima autem intellectiua, cum sit infima inter abstracta, cum sit composita ex intellectu possibili vere, & ex intellectu agente, ratione possibilis passiuā est ratione vero agentis est actiua.

sed passio ista est alterius rationis à passione materiz, sicut scribit Commen. 3. de anima cō. 38. ubi formaliter ponitur ista solutio ad instantiam motum à nobis hic, sicut tu diligenter poteris ibi videre.

Secunda contradi. est super tex. 3. Arist. 9. meta. & Commen. ponunt differentiam hic inter potentias rationales, actiuas, & irracionales, quia rationales sunt contrariorum, irracionales vero nequaquam, sed vnius tantum per se loquendo. Sed est instantia de virtute motiua voluntarie: cuius nedum est mouere corpus de loco ad locum, verum etiam & retinere. sicut avis volans in aere, dum sistit seipsam, ille status causat à tali virtute motiua. & similiter homo, qui stat erectus, ille stat à tali virtute causatur, alioquin homo non posset stare, si ille status ab illa virtute non esset, sed caderet. quemadmodum si homo dormiens poneretur erectus, ut dicit Galeus in lib. de rigore, & tremore. Amplius per eandem virtutem mouetur graue deorsum, & quiescit deorsum, & patet, quia virtutes istæ sunt irracionales: sicut patet. Auer. autem videtur soluere primam difficultatem occulte in 2. phy. cō. 4. 8. videtur. n. velle, quia virtus concupiscibilis est de virtutibus passiuis apta nata recipere duo contraria æqualiter. & quia ille motus voluntarie fit à virtute concupiscibili, quæ determinat ab obiecto, tunc cessat primum. Ad sicut autem diceret quia virtus grauitatis per se, & primo est causa quiescentis, & secundario est causa motus, quia elementum est in potentia accidit tali ad motum deorsum, quæ est potentia violenta, postquam passum est violentiam. In hoc igitur consistit differentia, quia virtutes actiuæ rationales per se, & principaliter ex sui natura sunt indeterminatæ ad agendum duo contraria æqualiter, sed naturaliter vnum per se, aliud per accidens, aut vnum ex principali intentione, aliud vero secundario, sic calidum per se calefacit, sed per accidens infrigidat, & frigidum per se infrigidat, & per accidens calefacit, & quandoque accidit, ut effectus per accidens sit validior effectui per se, ut patet expertis in naturalibus. Nec videtur ubi mirum, si dixerim formam grauitatis per se primo esse causam quiescentis, & non motus: nam ista est etiam sententia Auer. in 4. cō. 26. & hoc etiam supra notauimus tibi.

Tertia contradi. est in cō. 19. Scribit Cō. 9. potentia ad similitudinem & ad ægritudinem est eadem. Oppositum patet. 3. phy. tex. cō. 10. ubi habet quia potentia ad similitudinem & ad ægritudinem

9. meta. tex. 4.

Solutio.

9. meta. com. 15.

Solutio.

De potentia subiectiva, & obiectiva.

modum esset una, tunc sanitas & agrotudo esset unum & idem. Solutur. loquitur hic potentia subiectiva, quia eadem est materia contrariorum. sed. 3. phy. loquitur de potentia obiectiva. idem autem est ens in potentia obiectiva ad actum, & ens in actu. Vnde C6. dicit. 8. meta. com. 15. agens extrahens aliquid de potentia ad actum non largitur multitudinem. sed perfectionem, & 11. meta. c6. 18. iuxta diuinitatem agens naturale non congregat inter diuersa. Nota tamen hic, quod potentia ista subiectiva, & obiectiva una & eadem est realiter, sicut mihi videtur pro nunc sed sortiuntur tales potentie distinctas denominationes in ordine ad diuersa, sicut est de actione, & passione. unde pluralitas entium est euitanda in quantum est possibile. Dico, quod una & eadem forma, ut est in potentia materix, appellatur ut sic esse in potentia subiectiva: sed eadem forma ut est in potentia actiua agentis, dicitur esse in potentia obiectiva, in ordine. scilicet ad actum. unde, cum fm Auerro. 12. meta. c6. 18. ocs forme sint in potentia in prima materia, & sint in actu in primo motore, tales sunt in potentia subiectiva, & passiua materix. cum autem potentia passiua sit principium transformandi ab altero in quantum alterum, videtur mihi quod sit vnus respectus realis, qui respicit tam subiectum, quam formam, ut in subiecto induciatur ab agente. sed diuersas sortiuntur denominationes, ut ad diuersa extrema comparatur: sicut eadem est distantia inter superius & inferius, inter Thebas & Athenas, non tamen est idem distans. & ita ego caueo ponere potentiam obiectiuam realiter distinguui a subiectiva in via Auerro. & licet multi teneant hoc, tamen mihi videtur in via eius, & forte etiam in via Arist. illam non distinguere a subiectiva: quia est principium per se notum, & ab omnibus Peripateticis concessum, quod quicquid est possibile respectu agentis, est possibile respectu patientis, & quicquid est possibile respectu patientis, etiam illud possibile est respectu agentis. & hoc loquendo de vera potentia. nam aliter aliquid esset ociosum in natura, & frustratorium, contra Philosophum. 1. c6. 12. Et ideo recte diximus nos euitantes pluralitatem entium, iuxta consuetudinem principis nostre nullius Arist. in quantum est possibile, quod respectus ille ad subiectum, & ad formam ut est ab agente vnus. & idem est res, sed ratione distinguitur. Sed Theologi nostri, qui habent principia opposita principijs Philosophorum, tenent aliquid

esse possibile respectu agentis, quod non fuit possibile respectu passivi. ideo habent de necessitate ponere istos respectus realiter distinguui. Vnde mundus ante sui creationem erat in potentia actiua agentis. scilicet Dei. creatoris, non erat autem in potentia subiectiva alicuius passivi, cum ex nihilo creata sit. Similiter angeli ante sui creationem erant in potentia actiua Dei: non autem erant in potentia passiua alicuius, cum ex nihilo sint creati. immo materia prima fuit in potentia ante sui creationem actiua Dei: in nullius tamen potentia subiectiva fuit. quia primum potentiale in nullius est potentia subiectiva: aliter esset primum & non primum. & ideo Theologus discrepans a Philosophis in principijs habet etiam disordine in conclusionibus, sed velle tenere conclusionem physicam per principia Theologica distincta a Physicis, vel contra, ridiculum est. Et ideo subtilissimus Scous, videns ista vera esse theologicis, voluit ponere potentiam obiectiuam distinctam a subiectiva motu: ut mihi videtur per ista fundamenta. de Arist. in hoc tantum curabat, in quantum authoritates eius gloriose posset, ne veritati theologicis obuiaret. Quod autem hoc non possit ipse tenere in fundamentis Philosophi mihi videtur hoc posse rationibus conuinci sic. Nam fm te Arist. ideo ponit potentiam obiectiuam, quia diuisio bona debet euacuare totam naturam diuisi: sed, si Arist. diuidens eius per potentiam, & actum intellexisset potentiam subiectiuam tantum, & non obiectiuam, tunc sub tali diuisione non comprehenderetur omne ens, sicut patet de angelis, de mundo, et materia prima ante sui creationem, quae erant res in potentia non subiectiva, nec erant res in actu formali, vel existentia: ergo oportet dicere potentiam, quae est dicta entis, esse potentiam obiectiuam. Amplius. 9. meta. tex. c6. 13. actus & potentia sunt eiusdem generis: sed hoc non potest de potentia subiectiva verificari, quia substantia potest esse potentia subiectiva quantitas, & patet, quod ista sunt diuersorum generum. Trahitur illud sic per Auerro. 8. meta. c6. 15. agens extrahens aliquid de potentia ad actum non largitur multitudinem, sed perfectionem. & hoc idem habet. 12. meta. c6. 18. ubi habet quod agens apud Arist. non congregat inter diuersa. & hoc idem habet 5. phy. c6. 9. quod potentia & actus sunt eiusdem generis. & patet istas authoritates non posse saluari de potentia subiectiva: sed de necessitate sunt verae de potentia obiectiva.

& 19

& in tantum processerunt cum huiusmodi
authoritatibus plerique non modice autori-
tatis viri, vt de intentione auer. substinere
auti sint potentiam obiectiuam distingui
ab actiua, & a passiuia potentijs, nec non a
logica potetia, quæ nil aliud est q. respectus
rationis ex non repugnantia terminorum
causatus. & ita per vitam nesciam non pos-
sunt sustineri de mente Philosophorum. Et
vt agnitudo eorū succurramus, ostenda-
mus eis causam erroris eorū. & est, quia po-
tentes potentia obiectiua, coacti sunt ad il-
lud ex principio repugnante Philosophiæ
& est q. aliquid est in potentie respectu agē-
tis tantū, quod non est in potentia passi-
uæ. & hoc non concedit a Philosophis in reb⁹ no-
uis. immo ipsi dicunt omne, qd est in potē-
tia actiua agētis, est in potentia passiuia ali-
cuius subiecti, iuxta illud Cōm. allegatum
supra. oīa formæ sunt in potentia passiuia
materie, & sunt in potentia actiua primi
motoris. patet modo q. f. n. Theologos ali-
qua forma ante sui productionem est pos-
sibilis possibilis, qua respicit agens tan-
tum & ideo istam potentiam a qua possibi-
lis denominatur, nuncupare obiectiuā.
sed Philosophus dicit oppositum huius,
oportet negare secundum ipsum talem po-
tentiam distinguere a potentia passiuā, quia
per potentiam passiuam forma est possibi-
lis ex parte subiecti cū respectu ad agens.
quia 9. meta. tex. cō. 2. potentia passiuia est
principium transmutandi ab altero in quā-
tum alterum. potentia. n. passiuia definitur
per actiū, & econtra. vnde. 1. phy. 4. 8. & 8.
phy. 7. 9. & in plerisq. locis in libro destru-
ctionū contra Algazelem, quicquid est pos-
sibile per principium passiuū in se secū,
est possibile per principium extrinsecū acti-
uū. Et q. ens non diuidat per potentia obie-
ctiuā, sed per potentiam subiectiuam osten-
ditur sic. Philosophus. 12. meta. tex. cō. 8. vo-
lēs declarare q. sit esse materie diuidit ens
per potentia & actū, & ibi declarat mate-
riā contineri sub potentia, & non sub actū:
quia est illud, ex quo oīa sunt per transmu-
tationē. manifestū est actū potentia, ex qua
aliquid transmutatur, esse potentia subiecti-
uā non obiectiuā: quare entis diuisio per
potentiam & actū non est f. n. Philosophus
per potentia obiectiuam, quia tūc argumē-
tum Philosophi adductum esset in qua-
tuor terminis. Amplius Commenta. in. 12.
meta. cō. 2. 6. declarans intentionem Philo-
sophi. inquit q. ibi intendit inducere alium
modū, quo principia omnium prædicamē-

torum sunt eadē, & est pro quanto actus, eo
potetia sunt in omni genere. & q. actus ha-
bet reduci ad formam, & potentia ad ma-
teriam, & q. potentia, & actus propinqui
sunt distincti in distinctis prædicamentis.
vult ergo potentiam subiectiuam, & actū
esse principia prædicamentorū omnium, &
non obiectiuam, cū dicat potentiam re-
duci ad materiam, & actum ad formā. Ara
pius ipse in. 5. meta. cō. 1. 4. vbi declarans,
quō actus, & potentia sunt in omni præ-
dicamento, exponens exemplū Philosophi
in prædicamento substantiæ de forma mer-
curij, dicit, q. in lapide est eadē forma mer-
curij, & in actū, & in potentia, & declarat,
quō sit in potentia dicit, q. est in potentia,
quia habet naturam recipiendi eam: actū
vero habet eam quando actū recipit eam.
vbi patet de intentione eius potentia, in qua
mercurius est, subiectiua esse, non obiecti-
uam. Nec valet dicere obiectiua debere po-
ni propter respectum ad agens, quia iste re-
spectus importatur per subiectiuam, cū
sit principium transmutandi ab altero in quā-
tū alterū, & ita non oportet entia sine ne-
cessitate multiplicare. Et ideo, sicut mihi vi-
detur, saluo semper meliori iudicio, de in-
tentione Philosophi potetia ista obiectiua
non est distincta re a potetia passiuā. quia
ista potentia obiectiua, si ponitur, non est pro-
pter aliud, nisi propter respectum, quē im-
portat forma ad ipsum agens, sed, cū iste
respectus sufficeret importare per poten-
tiam subiectiuā, seu passiuam, sicut clara
patet ex definitione potentie passiuæ pos-
sit in. 9. meta. & in. 5. propter hoc dicimus
de intentione Philosophi non dari poten-
tiam obiectiuam, tanquam rem distinctā
a subiectiua. Et dicimus q. diuisio entis per
actū & potentiam est per potentia subie-
ctiuam, & sic dicimus agens extrahens ali-
quid de potentia subiectiua ad actum non
largiri multi tudinem, sed perfectionē: quia
vna & eadem est res, quæ est in potentia
subiectiua materie, & in potentia actiua
agentis, cum re, quæ actū producit est. &
sic agens apud Aristot. non congregat inter
diuersa. Et sic dicatur consequenter q. po-
tentia subiectiua, & actus sunt euidem ge-
netis loquendo de potentia subiectiua pro-
xima, nam vt dicit Philosophus, & Cōmē-
tā. 12. meta. tex. cō. 2. 1. vbi et principia omnium
decē prædicamentorū remota possunt esse
eadē, quia principia prædicamenti substan-
tiæ sunt principia omniū prædicamentorū,
et principia proxima vniuersaliūq. sunt sibi
propria.

Propoſita. & ſeipſat quō actus & potentia
circūcūnt omne genus, & quō ſunt eiꝯdē
generis, iſta eſt mens Philoſophi, & Auer.
1. 2. met. 2. 6. Quod autē dī de angelis, & de
materia, & corporebus cōſeſſibus, quia non
ſunt in potentia ſubiectua, ſed obiectua,
patet, q̄ hoc nihil eſt contra Philoſophum,
& Commen. ſed apud Theologum bene il
lud haberet vim. Cogita ergo & conſidera,
q̄ ex diuerſis principijs diuerſe ſequuntur
concluſiones. Et ideo Auer. plerūq; dīna
uit Aue. in hoc, appellans ipſum medium
inter Peripateticos, & loquentes.

**9. meta.
tom. 19.** Quarta contradi. eſt ibidē. Dicī q̄ in ab
ſolutis à motu reperitur melius. Oppoſitū
patet. 3. meta. tex. cō. 3. vbi dī in immobili
bus non eſt ratio huius, neq; boni. Soluitur.

Solutio. immobili duplicia, quēdam ſm eſſe, & de
ſinitionem, ſicut ſunt ſubſtantie ſeparate,
& quēdam ſola definitione. tunc dico, q̄ in
immobilibus ſola definitione, qualia ſunt
enſa mathematica, non eſt in eis ratio boni,
neq; huius, quia talia ſm eſſe ſeparata nō
ſubſiſtunt. quia, ſi ſubſiſterent, eſſei in eis
bonum, ſiſſum eſſe ipſorum. ſed talia ſole
ratione à motu ſeparata ſunt, & ſic ab
ſtrahunt à ratione huius, qui habet rationē
mouentis. Nec eſt inconueniens q̄ in ali
quo enſe ſm rationem non ſit bonum, vel
ratio boni, cū ratio entis ſit prior quā
ratio boni. loquitur igitur Commentator
hic de rebus ſeparatis ſecundum eſſe & de
ſinitionem à motu, quia in talibus bene po
teſt eſſe ratio boni, immo ſummi boni.

SOLUTIONES contradictionum in dictis Anſi. & Auerrois,

Super Decimo, & Undecimo
Metaphysicorum.

Contradictio eſt in cōm. 6. In
uenimus contradictionem ſa
tis apparentē. Quia ibi Cōm.
dicī q̄ hoc nomē ens de plu
ribus dicitur q̄ vnum. Huius
enſi oppoſitū legimus in. 4. meta. tex. cōm. 3.
Solui poteſt ſic, q̄ ens de pluribus dicitur
quiditatiue q̄ vni. nam ens quiditatiue di
ſtinctus de ſuis partibus ſubſeſſiuis: non autē
vnum præcipue ſm viam communē quan
titatiue; Beatus doctor ſuper. 4. meta. hoc
ad id de vno ſemete videat. Et tunc ſm iſtam

ſolutionē authoritas Cōmē. taliter habet in
terpretat. ens dī de pluribus q̄ vni, vt quā
dī de ſignificato rei, i quantum ad quidita
tem rei, ſeu quiditatiue prædicationē: ſed
quantum ad prædicationem identicam: ſed
quot dī ens, de tot eiꝯdē dī vnum: quia ens,
& vni, vnam & eandem naturam ſignifi
cant ſm Cōm. cō. 3. quartū meta. & cō. 8. de
cimi huius. Aut aliter, & ſubtilius meo iu
dicio, ens dī de pluribus q̄ vnum, qñ dicit
de ſignificato rei propter hoc quia ſtat mul
ta eſſe vnum ſubiecto, quæ tñ in ſignifica
to rei ſunt diſtincta, & ſm definitionem
ipſam, ſicut patet expreſſe. 1. phy. tex. cō. 21.
vbi Philoſophus reprehendit Antiquos ſm
expoſitionem Cōm. in hoc, quia credebant
ens & vni ſemper idem ſignificare ad mo
dum dictum. Et ſic patet contradictionis ſo
lutio. nam ens, & vnum, aut ſumuntur quō
ad naturam ſignificatam, & ſic idem ſigni
ficat, vt patuit, aut ſumuntur quō ad ſigni
ficationes, & rationes rerum, & ſic de plu
ribus dicitur ens, q̄ vnum, quia ſtat aliqua
vnum eſſe ſubiecto, & talia eſſe plura ſm
rationes & ſignificationes. Vide, vt dixi cō.
21. primi phy. & ſic Commentatorem per
Cōmentatorem expone, quia nil melius, q̄
ipſummet authorem ſumet interpretem
eſſe, quia nemo nouit melius propriam me
ntem, quā ipſemet author.

Secunda contradi. eſt in cō. 7. Auer. dicī
non eſt dicendū colores componi ex albo
& nigro, tanquā ex duobus principijs. Huius
tamen oppoſitum ſcribit Joſe expreſſe. 4.
phy. 6. 19. 5. 2. & hic cōm. 23. Soluitur. tor
ppter iſtam authoritatem motus fuit Bur
leus, & multi Auctoriſſe ad tenendum de
intentione Auer. duo contraria non poſſe
eſſe ſimul in eodem ſubiecto. Et q̄ magis
auget difficultatem hanc, eſt etiam autho
ritas eiꝯdem in. 4. meta in tex. cō. 2. 6. vbi
aſſignat cauſam, quare cōtraria nō pōt eſſe
in eodē, & eſt quia vni cōtrariū eſt prius
tio alterius. & hoc etiā dicit ibi Philoſophus
in litera. & parū infra Commen. dicit, q̄ ſi
contrarijs immediatis talia non poſſunt eſ
ſe in eodem ſubiecto ſimul, ſed ſueceſſiue.
contraria vero habentia mediū poſſunt eſ
ſe in medio potentia, nō actu, nec perfecte
& hoc videtur ſauere opinioni illorū, qui
dicunt talia media inter cōtraria eſſe cōpo
ſita ex extremis quātū ad denominationē,
non aut quātū ad eſſe, pro quanto mediū
comparatū vni extremorum, fortitur no
men alterius, ſicut pallidum reſpectu nigri
albū dicitur, & reſpectu albi dicitur nigrum.

10. meta.
com. 7.

Solutio.
altquod.

10. meta.
com. 6.

Solutio.

Solutio
propria.

Sed proculdubio ista non fuit mens Auer. quia tunc periret motus inter contraria habentia medium: sicut ipse deducit. 10. huiusmodi. 2. nam in omni motu unitatis prius, mutatur forma in medio, & in extremo, & ideo si in tali medio non esset formaliter forma aliquem gradum forma, ad quam fit motus, tunc talis motus non posset esse successivus, neque unus. Dicamus igitur ad auctoritates in oppositum adductas. Ad primam hic, quando dicitur colores non esse compositos ex extremis, verum est tanquam ex duobus principiis mensurantibus perfectionem, & esse ipsorum. nam cum semper unum contrarium sit, ut dicitur in littera, sicut privatio alterius, ideo impossibile est ambo rationem mensuraturae habere, quia ratio mensuraturae attribuitur habitui non privationi. unde Philosophus in littera vult probare inductionem, qualiter in omni genere est unum primum, quod est metrum, & mensura omnium existentium in illo genere, & sic in genere colorum est albedo, colores igitur medij non componuntur ex extremis, tanquam ex duobus mensuris. Ad auctoritatem autem Philosophi & commenta. 4. meta. 1. 1. c. 6. q. 2. q. contraria non possunt esse simul in eodem, quia unum est privatio alterius. Solvitur verum est de contrariis in illis gradibus confyteratis, in quibus contrarietas habent, non enim tenemus albedinem sub quolibet gradu nigredini contrariari, & calorem frigiditati: sed sub esse actuali, & perfecto contrariantur: & unum, ut sic, est privatio alterius. Ad auctoritatem Auer. in eodem c. 6. q. 2. dicitur q. in contrariis mediis talia possunt esse in eodem potentia, non actu, nec perfecte. Dico q. per potentiam ibi non intellexit puram potentiam; quia tunc nulla esset ratio inter contraria mediata, & immediata penes hoc: nam etiam contraria immediata possunt esse in eodem subiecto in potentia pura, per potentiam igitur intellectus potentiam actui admixta, sicut in simili ipse dixit in fine primi de generatione, ubi exponit quod elementa sunt potentia in mixto, per potentiam exponit pro quanto non sunt in mixto, in suo esse perfecto, sed refracto. Et ideo caueant Burleus, & alij ad pauca respicientes de intentione Commen. negare contraria non posse simul esse in eodem sub aliquo esse refracto: quia tunc etiam oporteret dicere elementa non esse formaliter in mixto secundum ipsum Auer. Discordant igitur in principio & volunt concordare in conclusione. & hoc

non est possibile. Sic etiam exponit seipsum Commen. c. 6. super. 5. phys. sicut videre potest. Videas etiam qualiter glossa Burleus non potest stare, q. media inter contraria componuntur ex extremis, quantum ad denominationem, non quantum ad actualem compositionem. Nam. 4. coli. c. 6. 2. 6. Auer. distinguit de duplici medio, scilicet comparationem, & secundum compositionem. media secundum comparationem componuntur ex extremis quantum ad denominationem, sicut ipse dicit, non quantum ad esse. sicut dicimus aerem esse medium inter ignem & aquam secundum comparationem, quia respectu ignis est gravior, & respectu aquae est levis: non tamen componi dicitur propter hoc ex gravi & levi. sed media secundum compositionem sunt illa, in quibus extrema actu sunt in esse, non in comparatione tantum. & ideo distinctio Commen. nulla esset, quia membra coinciderent, si aliqua media ex extremis contrariis, non actu, permixto tamen potentiae essent composita ex talibus extremis. & hoc est certum, nec alicui parum exercitiato in via istius hominis dubium esse potest.

Tertia contradi. est in c. 10. Auer. Scribit q. linea actualis non potest aequari lineae rectae. Oppositum sequitur de quadratura circuli, sicut patet in praedicationis. Soluitur, aliqui non mediocriter auctoritatis viri tenuerunt quadraturam circuli nunquam dari posse. nam, cum figura circularis, & figura recta sint aliterius rationis, minime videtur comparabiles ad invicem, per regulam Philosophi positam. 7. physicorum. text. c. 31. Et confirmant hoc sic, aequalia per communitatem animi conceptionem sunt, quae ad invicem superposita non se excedunt ad invicem, nec exceduntur. modo curvum superpositum recto nunquam aequari potest remanendo in sua curvitate, sicut patet. Et confirmatur auctoritate Philosophi. 7. phys. text. c. 21. ubi probat motum circularem non esse comparabilem motui recto, quia tunc magnitudo recta esset comparabilis magnitudini circulari: quod falsum est, & impossibile apud Aristotem. propter superius adductam rationem. Ad auctoritatem autem Philosophi in praedicationis, dum dicit in capitulo de ad aliquid quadraturam circuli scibilem esse, dicant, q. Arist. loquitur ibi sub conditione & non asserit. & quantum ad hoc verum dicunt, quia littera taliter tacet. scientia vero si non sit, nihil prohibet scibile esse. ut quadratura circuli, si est scibilis, scientia quidem eius notum est. Boetius

autem

scirem ut summę autoritatis in omni sciētia, & Latinorum gloria, asseuerat ipidem scientiam illam post Aristo. tempora inuentam fuisse. sed ipse breuitati studens voluit super sedere a tali demonstratione. Nos igitur dicamus non inconuenire aliqua conuenire magnitudinibus mathematice consideratis, quę tñ repugnant magnitudinibus eiusdem, vt à Naturali considerantur. sicut pulchre declarat Commen. 1. cœli com. 3. 2. vbi dicit motu circulari mathematice aliquid contrariari, non naturaliter. similiter. 4. phy. 7. 2. linea mathematica in infinitum potest diuidi, non autē vt est terrestris, vel ignea. Sic etiam naturaliter considerando magnitudinem circularem, & rectam, non sunt comparabiles quia illę considerantur, vt sunt in motu, et in se extra, & q. a. vt dicebat, cum æqualia sint illa, quę inuicē superposita non se excedunt, nec excedunt à se inuicem. & ideo fm rem curuum, & rectum non possunt æquari, quia tunc cuius non esset curuum. sed Mathematicus, cuius propositiones oēs sunt verę ad imaginationem. 3. phy. 6. 2. tenet figuram rectam comparabilem esse figurę circulari quia ipse imaginatur, q. est possibile, q. linea recta incuruetur, & fiat circularis. & ideo ipse etiam dicit q. linea recta est breuissima, quę duci potest inter duo pñcta. ex hoc patet, q. Geometria comparat lineam rectam curuę, cū tñ æqualitas fm rem dicatur fere æquiuoce. sed istud dictum est large verum, & ad imaginationem. & ita etiam ad imaginationem dicit figuram multorum angulorū comparabilem esse figurę rectę. Et ista est solutio Auer. expresse. 7. Phy. cō. 2. 9. sicut videre poteris. Et per hoc possumus modum nos cum Boetio concordare de quadratura circulari, q. est possibilis mathematicę, & sic locus est Boetius in prædicamentis naturaliter aut dictum Modernorum procedit, non autē absolute, & simpliciter. Et istud multoties est, quod ducit doctores in graues errores, quia nesciunt discernere considerationem à consideratione. & sic quę repugnant vni considerationi credunt alij repugnare. sed non est ita, sicut vides. & hoc forte fuit in causa, q. Arist. in prædicamentis locus est sub conditione, dum dixit, si scibilis est. quia ipse videbat non fm quilibet considerationem scibilem esse talem circuli quadratorem.

Quarta contradi. est in cō. 14. Dicit Cōm. q. contrarietas in loco est causa contrarietatis in substantijs. Huius tñ oppositū patet

5. phy. cō. 1. 6. vbi habet contra Alexandrum in substantijs nullam esse contrarietatem. Soluit in substantijs est contrarietas, quantum ad qualitates suas. ideo Philosophus in 2. de generatione & corruptione. tex. cō. 4. 9. dicit q. igni contrariatur aqua, vt coniungit substantiam substantię contrariam esse. & hoc non propter aliud dixit, nisi quia videbat formas substantiales fm se non habere contrarium, sed ratione suarum qualitatū, sicut ipsemet seipsum declarando in eodē. 2. in tex. com. 2. 4. dicit. elementa omnia habent contrarietatem ad inuicem, quia distinetur contrarietate infusis his. Sic igitur contrarietas in loco est causa contrarietatis in substantijs, non quantum ad esse substantiale, sed quantum ad esse qualitatum.

Quinta contradi. est in cō. 22. Habet Commen. scientiam esse in qualitate, & scientiam in substantia. Sed. 7. phy. 2. 0. dicitur q. scientia est in relatione. Soluitur, non inueniunt idem in diuersis prædicamentis esse fm diuersas rationes. sic scientia nostra, quę causat à rebus, qualitas est, sed est relatio fm diuici, quia ad scibile refertur, licet scibile ad scientiam, aut non referatur, aut relatione rationis refertur. Assimulatur etiam scientia relationi in quantum in indiuisibili consistit, & in quantum in ea non est per se motus.

Sexta contradi. est in cō. 23. Ait Commen. q. partes in composito sunt in potentia. Sed oppositum dixit ipse. 5. phy. 6. 1. 9. & 5. 9. & nos paulo ante oppositum determinauim⁹ in cō. 7. Soluitur sic. ibi. per potentiam, non intellexit potentiam puram abiciens omnem actum, sed potentiam actui permixtā. vnde partes, vt sunt in toto, non habent tantam actualitatem, quantum habent ipse, cū sunt totū. & ideo vt in toto inexistit, dicuntur esse in potentia. i. in quodā modo potentie: qui modus permixtus est actui.

Septima contradi. est in tex. 24. dicit Philosophus, q. materia negatione ostenditur. Sed huius oppositum habetur in. 1. phy. tex. com. 6. 9. vbi habetur q. cognoscitur p analogiam ad formam. Soluitur duplex est materię notio, vna est, quam dat nobis prima scientia Naturalis. & istam veniamur per transmutationem, sicut processu Philosophus in. 1. phy. & illo modo materia cognoscitur p comparisonem ad formam. Alia est posterior fm ordinem doctrinę. & ista tradit nobis scientia Diuina, & in tali consideratione materia abstrahitur ab omni forma, & cognoscitur per negationem omnium formarum. intellectus enim, vt scibile

Metaph. G G G Cōm.

Solutio.

10. meta. com. 22.

Solutio.

10. meta. com. 23.

Solutio.

10. meta. tex. 24.

Solutio.

10. meta. com. 13.

Obi. 12. meta. comen. 19. innatus est diuidere adunata in esse, sicut diuidit materia in forma, & materia secundum talem considerationem non habet esse extra animam: quia tunc quod non est in actu, esset in actu ut deducit Commenta. 2. phys. c. 12. sed solum habet esse in anima: quia sic est rationalis obiectum solum, & sic considerata materia, pertinet ad Diuinum talis consideratio, ut pulchre notat Comen. 1. 1. metaph. comen. 14.

10. meta. com. 14. Octaua contradi. est in comen. 14. Dicit Commenta. quod genus significat materiam. Huius oppositum patet primo meta.

Solutio.

177. Solutur. aliud est genus esse materiam, aliud ipsum materiam significare, & a materia sumi. primum est falsum, ut ipse probat primo metaphys. 1. 7. & 12. metaphys. comen. 14. secundum autem verum est, vide secundo coeli comen. 4. 9. & 7. metaphys. 4. 1. Et hoc est rationabile. nam, sicut dicit Comen. primo de anima comen. 5. partes definitionis sumuntur a principiis, quae sunt in re. Et ideo a principio potentia si sumitur genus, & ab actuali discrepua. Ideo dixit Porphyrius in cap. de differentia q. genus est proportionale materiae, & differentia formae.

11. meta. com. 9.

Contradi. est in 11. metaphys. super tex. 9. Aristot. dicit, quod infinitum non eodem modo est in magnitudine, motu, & tempore, ut una quaedam natura, sed quod posterius est dicitur secundum prius, ut motus propter magnitudinem, in qua mouetur, & tempus propter motum, & eandem sententiam videtur asserere in 6. phys. in tex. com. 7. 6. & in 4. phys. in tex. comen. 9. ex quo videtur motum esse continuum & infinitum principaliter ex parte magnitudinis, in qua fit motus, & non ex parte mobilis, quod etiam Philosophus in 5. meta. tex. com. 18. expresse testatur. Sed huius oppositum determinat Arist. in 2. de generatione & corruptione in tex. com. 6. 2. Solutur. motus, ut inquit Comen. habet duplices partes, quaedam sunt simul, & talem partium diuisionem sortitur motus a mobili in quo est, ut in subiecto: motus enim est in mobili, & non in motore, & habet alias partes in successione existentes, secundum quas mensuratur a tempore. dico igitur, q. tales partes & diuisionem in infinitum motus sortitur ex diuisione magnitudinis, super qua mobile mouet, sed alias, quas simul habet, sortitur a mobili, sic loca pugnantia concordabunt.

SOLUTIONES

contradictionum in dictis
Auerrois, & Arist.

Super Duodecimo Metaphysicorum.

Verrores in sito. 11. super. 12. meta. Aristot. c. 6. inquit, Naturalis considerat causas mouentes, & materiales ipsi

11. Meta. com. 6.

sensibiles substantias, formales autem &inales considerare non potest. Huius oppositum legimus. 2. phy. 7. 9. ubi habet q. Naturalis omnes causas considerat. Solutur. memini me dixisse in 1. phy. com. 1. & in prologo Auer. differentiam esse dicere Naturalem omnes causas considerare, & dicere ipsum considerare omnes primas causas, primum est verum, secundum vero falsum, duas primas causas considerat Naturalis, & duas alias primas Philosophus, primum mouentes, & primas materias Naturalis considerat: sed Diuinus primas formam & primum finem. vide loco allegato super. 1. phy. quia late dispensauit. vide com. 1. tertij meta. & com. 1. 9. 7. meta. & in prologo super. 1. phy. & m. 4. metaphys. comen. 1.

11. phy. 7. 9.

Secunda contradi. est in comen. 9. Dicit Comen. q. Democritus fuit propinquior in aspicendo materiam. Sed oppositum legimus. 1. phy. com. 7. 9. ubi istud a Platoni attribuit, non Democrito. Solutur. procedit dictum eius de illis, quos enumerat Philosophus hic, & vniuersaliter de his, qui fuerunt ante Aristot. sed Plato, qui fuit in eodem tempore cum Aristot. fuit propinquissimus in inspicenda natura materiae, & sic intelligitur dictum Auer. in primo phy. c. 6. 7. 9.

12. meta. com. 9.

Solutio.

Tertia contradi. est in 11. comen. Inquit Comen. q. nec forma, nec materia generatur. Sed oppositum patet de materia primo phy. comen. 6. 6. ubi habet, q. materia vere generatur. Solutur. materia, & forma non generantur, ut terminus per se totaliter generationis. nam ex proemio metaphys. actus & generationes omnes circa singularia sunt & ideo dixit. Comen. ad istum sensum hic q. si materia & forma generarentur isto modo, tunc materia esset materia, & sic in infinitum, & ita etiam de forma procedit, q. illius esset forma, & sic in infinitum. materia tamen vere generatur subiectiue, sicut ipse dicit in com. 6. 6. primi physiceorum.

11. meta. com. 12.

Solutio.

Quarta

Solutio.

11. Meta.

com. 14.

Quarta contradi. est in cō. 14. Forma nō comprehenditur sensu, dicit Cōm. Sed oppositum huius patet. 2. de anima. 63 vbi dicitur q. cogitatio hominis comprehendit rationes individuales decem predicamentorum. Soluit. forma nō comprehenditur a sensu in eo, q. sensus sit intelligi dicitur eis, tñ forma comprehendit potest a sensibus hominis in eo, q. sensus hominis sunt, sic intelligitur dictum eius. 2. de anima. 63 sicut ipsemet seipsum glosat ibidem in cō. 65. 1. huius secundi. Et hoc etiam ipse asseuerat in eō. suo super libro de sensu, et sensu. ad finē, vbi dicit, q. homo comprehendit differentias rerum, & intentiones earum proprias, quæ sunt in re sensata, quasi medulla de fructu: in animali autē bruto comprehendunt ea, quæ sunt extra, quæ sunt quasi cortices fructu. Alia etiam solutio dari posse, quam etiam in simili tetiginus in a hys locis, sed breuitatis gratia ad præsens locutus.

12. meta.

com. 16.

Quinta contradi. est in cō. 16. Commē. dicere videtur materiam præcedere formā. Nilul tamen oppositum vde. 9. meta. tex. cō. 15. vbi dicitur actum præcedere potest. 13. Respondetur, q. materia præcedit formam, quæ prioritas est prioritate nature, teste Auer. cōm. 7. super. 2. de generatione, & corruptione. Quod autem dicitur per Philosophum, actum natura præcedere potestiam, soluitur. nam illud dictum habet veritatem de actu agentis, non autē de actu compositi producti ab agente. licet etiam, si vere loqui velimus, non sit simpliciter respondendum ad questionem querentem an materia præcedat formā, sicut colligi potest ex sententia ipsius. 7. meta. cō. 15. vnde materia via generationis præcedit formam, quia forma educit de potentia materis: sed forma præcedit materiam via perfectionis.

12. meta.

com. 18.

Sexta contradi. est in cō. 18. Habet Cōm. calorem igneum nihil generare. Huius oppositum memini me legisse ab ipso in cō. 18. super primo cantioq. cantioq. 4. m. Dixi alias in hac materia calorem cælestem, & calorem elementalem non differre ab invicem, nisi sicut calor ignis, & calor febrilis. manifestum est autē calorē artis & elementari vni, & eundem subiecto esse, sed nō differunt, nisi rōne tantū. nō forma caloris, vt regulatur ab arte, est res artis: sed vt regulata a forma ignis, est res nature, sic vt mihi videtur idē subiecto est calor elementalis, & calor cælestis: quia sensus tactus reatus est index de qualitatibus tangibilibus ex. 2. de a. 2. nullā autē dnam percipit tactus

inter verū q. calorem. sed iste calor, vt est regulatus a corporibus cælestibus, & continetur, sic cælestis dicitur, & dicitur esse generationis instrumentum effectus: si autē calor sit regulatus fuerit a forma propria, ignis sit cū calor igneus, et quia vt sic disproportionatus est vitæ & generationi, sic non dicitur calor viuificans, sed resoluens, igneus, & elementalis. & tamen finem sunt vnum, & idem. Et sic etiam teneo calorem naturalem in animalibus & plantis eundem esse realiter cum calore igneo, & elementali: quicquid dicat Gentilis speculator in hac materia super prima quarto ad principium: qui vult multiplicare entia sine neceffitate, imaginando calorem naturalem, & calorem præter naturam esse duos calores reales & essentialiter distinctos. Sed nobis tutius videtur esse dictū, q. vnus & idē calor est naturalis, & præter naturā. nā vt regulatur ab anima, naturalis dicitur: vt vero regulatur a forma ignis, sic apparet elementalis, & igneus. Et hoc voluit Gal. medicorum principis, dum dixit febrim esse calorem naturalem conuersum in igneum, & hoc, vt mihi videtur, sicut Commē. 2. de anima. cō. 47. Sic igitur sedatur contradi. in dictis, quia vt vtrumque verū est, & q. calor ignis generat, & q. calor ignis non generat mixta, nam est eorum generatiuus, vt regulatur a superioribus: lationibus, iuxta illud Philosophi meteor. 1. ad principium, oportet mundū utitur inferiorem superioribus lationibus esse continuum, vt omnis eius virtus inde gubernetur. sed iste idem calor, vt regulatur a sua forma, sic in iuxta corrumpit. & hoc non inconuenit, q. ab vna forma proueniunt oppositi effectus, prout respectu vni effectus concurrunt vt agens principale, & prout respectu aliter ipsa efficitur instrumentum, sicut dixit subtilissimus Scotus meus in theorematibus: actio cuiuscunque q. ipsum sit instrumentum. specie differre ab actione eiusdē vt principalis agentis. Sed contra istam solutionem similiter. Tñ dixisti q. calor cælestis, & calor ignis sunt idem essentialiter. Sed huius oppositi apparet ex pressē in. 2. cap. de substantia orbis ab ipso Auer. vbi tenet q. specie distinguunt. Et cōfirmat. illud forma specificat distinguunt, q. hū operationes specie differentes operationes enim fecit cognoscere formā, & transmutatio materis: sed operationes istorū duorum calorū sunt specie differentes, sicut patet ex 4. meteor. & ex. 2. de generatione alium cap. 3. nā calor cælestis generat, conseruat,

Infantia.

Solutio.

uiuificat, digerit, calor igneus corrumpit, mortificat, scilicet comburit, putrefacit, destruit: ergo videtur, quod sint specie differentes. Ad hoc ego memini me alias dubiasse satis propter auctoritatem illam Auer. & tamen sicut mihi videtur potest dici, quod distinctio specifica, quandoque est accidentaliter: & ab accidentaliter differentia, quandoque vero essentialiter. Dico ergo calorem coelestem, & elementalem differre specie accidentaliter ab inuicem ratione diuersorum regulantium, ista essentialiter sunt vnus, & idem calor: quia non est multiplicanda rerum entitas sine necessitate. Ad rationem autem patet solutio, quod non oportet semper oppositos effectus arguere oppositas formas: immo quandoque effectus, oppositi proueniunt ab vna & eadem forma, opposito modo se habente. Idem enim in quantum idem semper est aptum facere idem, sicut patet. 2. de generatione text. cō. 56. sed idem in quantum diuersum potest diuersa facere: sicut ibi dicitur de Sole, qui per accessum generat, per recessum corrumpit, similiter. 2. phys. 30. naua sui absentia est causa submersionis nauis, cuius presentia erat causa salutis: sic forma, cum ipsa sit instrumentum, sua actio specie diuerfiatur à seipsa, ut erat principale.

12. Meta.
com. 13.

Septima contradi. est in cō. 23. Auer. exponens propositionem Philosophi: quam etiam. 1. phys. ad principium adduxit, libi ipsi contradicit in exponendo quid nomine causæ importetur. propositio autem est ista. omnia habentia principia, aut causas, aut elementa, non cognoscuntur nisi ex horum cognitione. ibi autem exposuit causas, id est finalia. principia autem dixit accipi pro agente & mouente: sed per elementa intellexit causas materiales, & finalia: hic vero dicit, quod per causas Philosophus intendebat illud, quod est commune illis quatuor: per principia autem causas mouentes, per elementa autem causas, quæ sunt in re. & vult quod propositio ista in Physicis adducta, isto modo intelligi debet. Ecce igitur manifestissimam contradictionem. Soluiur. forte litera est corrupta, aut forte peccauit per obliuionem, aut forte hic exponit illam propositionem ex sententia propria: sed. 1. phys. dedit illam expositionem ex sententia Alexandri: sicut ipsemet fateor in illo loco, & ista solutio est verior apud me, aut forte fecit hoc, ut ostenderet illa tria, principium, causam, & elementum: synonyma non esse, non curauit autem ad hoc declarandum, ut eodem modo illa verba fuerint explicata ibi, & hic, iuxta illud Doctrinale. Ad

placitum poni propiorum multum nocuit.

Octaua contradi. est in cō. 29. Inquit Comm. substantia æterna: quod sic potest declarari propositionibus communibus utriusque: scilicet eternæ, & Diuinæ & Naturalis. Sed huius oppositum dixit ipse. 1. phys. cōm. ultimo, & hic cō. 5. vbi dixit solum propositionibus naturalibus illud declarari posse. Longa est discordia. varij modi dicendi in hac materia reperiuntur in solū Naturalis substantias abstractas declararet, an cō hoc etiā Diuinus. Dic resolute in hac materia duas conclusiones, ab alijs forte nondum intellectas. Naturalis purus esse abstractus à posteriori demonstrat via motus. ratio est, quia nullum aliud est medium, per quod demonstrari queat nisi motus. Illud, vi mihi videtur, est possimum Auer. fundamentū super hoc, sicut mihi videtur. 1. phys. cō. 6. vlt. & 12. met. cō. 5. Secunda conclusio. Metaphysicus purus, habito pro constanti substantias abstractas esse à Naturali, potest esse illarum non demonstrare, sed declarare aliqua superficiali via, quod sint entia prima, & quod sint forma prima, & hinc omnium: procedendo à substantijs non vt sunt substantiæ sensibiles, sed vt sunt substantiæ tantum. hoc dixit com. 9. septimi meta. Comm. quando dicit quod consideratio de forma, vt est substantia, perducit ad cognitionem primæ formæ: & primæ finis. & ista secunda conclusio est de mente Cō. 12. huius cō. 5. sicut potes videre. Adde tertiam conclusionem. Metaphysicus, induens habitum Naturalis Philosophi: aliquid addens etiam de suo ad bene esse potest demerare substantias abstractas esse, sed via medijs demeris est à Naturali, non ab illo addito tali demonstrationi à seipso. Istam conclusionem probo authoritatē eius. 2. met. cō. 6. vbi Philosophus probat via motus quod in causis mouentibus non est processus in infinitum: sed est deuenire ad vnu primum motorem non motum. & Cōm. in hanc illam cō. ponit quoddam documentū: in quo docet, quare Arist. multas rationes, quas fecit in Naturali Philosophia adducit in Metaphysica, & inquit, & Arist. quāuis utatur hic demonstrationibus naturalibus. tñ inducit eas vniuersaliter: quoniam quanto fuerit de monstratio vniuersalior, tanto erit magis propria hinc scientiæ. & Arist. se obseruat in hac intentione, scilicet inducendo demonstrationes vniuersales alio modo, quod in scientia Naturali: & hæc est causa in iteratione illarum demonstrationum in hac scientia. Similiter Comm. in 1. celi cō. 61. declarat

12. meta.
com. 29.

Solutio.

in

In exemplo manifesto, quomodo aliqua de demonstratio potest fundari super propositiones virtusque scientiarum. Dixit. n. q. Philosophus in illo tex. induxit demonstrationes quae ad probandum coelum aeternum esse: sed demonstratio simpliciter in hac scientia fundata est super propositiones physicas, & super propositiones acceptas ex scientia Diuina. Declaratum est. n. in scientia Naturali in lib. phy. q. motus corporum caelestium non est in materia, & declaratum est in lib. de anima, quod illud, quod est huiusmodi, est intellectus, & declaratum est in 12. metaphys. quod forma intellectualis non mouetur nisi secundum desiderium, quod sit in suo intellectu, quapropter necesse est, ut habeat suum imaginatum, & est corpus caeleste habens desiderium. Ecce igitur quomodo substantia aeterna corporis caelestis declaratur esse animata per propositiones communes utrique scientiae. scilicet Naturali & Diuinae. sic intelligitur dictum Comen. hic in isto com. 29. Sed hic est locus dubitationis. nam per Philosophum posterius. 1. media & extrema oportet in eadem proximitate esse: ergo videtur quod non possit fieri demonstratio ex propositionibus communibus scientiae Naturali & Diuinae: cuius oppositum Commenta dicit. Et confirmatur. quia secundum ipsum. 1. celi. c. 9. demonstrationes doctrinales. i. mathematicae. non sunt innate poni in scientia Naturali. ergo a pari nec naturales in scientia Diuina: quia non magis videtur ratio de vna. q. de alia. Soluit. ut mihi videtur. demonstrationes istae, & si Naturales sint, quia vis medijs est a Naturali scientia, quia opone medium efficax demonstrationum ad esse abstractorum, & aeternorum demonstrandum innuitur motui; tamen tales demonstrationes, ut sunt in Metaphysica, possunt etiam inniti veritati alicuius principij diuinalis, quod in virtute intrat tales demonstrationes, & sic possunt induci conformes demonstrationes in scientia Diuina & naturalis: sed in Diuina abstractioni modo quod in Naturali. Sicut demo illa 2. meta. innuitur huius propositioni diuinae, quae dicitur, quod meliorum. extra quae est aliquid vitium & primum. oportet esse illud, quod est primum causam illorum, quae sunt post. patet autem quod ista propositio diuina est, quia innuitur rationi primi & vitium, & rationi causae, & rationi ordinis. & ista non ingreditur demonstrationem illam in sua ipsa maxima communitate sumpta, nisi in virtute tantum. Naturalis autem accipit medium istud ad mo-

rum coarctatum tantum, non in sua maxima communitate. sic intelligitur modo illud, quod forte adhuc ab alijs nondum est intellectum, quod Diuinus potest aliquid admisculari in declaratione aeternae substantiae. sed hoc non tollit quin medium demonstrationis efficaciam habens sit naturale. Et ille modus est validus subtilis, sicut vides, & consonus doctrinae Auer. in locis adductis. Aliter etiam potest dici, quod substantia aeterna potest declarari, quod sit per propositiones communes utrique scientiae: non quia in vna & eadem demonstratione accipiantur duae praemissae, quarum vna sit in Naturali scientia accepta, & alia a diuina: sed postquam Diuinus accipit a Naturali prostanti substantias abstractas esse, declarat ipse postea, qualiter prima substantia est finis, & forma omnium entium: & sic etiam substantiae aeternae principia declarantur a Diuino esse principia substantiarum aeternarum quantum substantia est in ratione finis, formae, & efficientis. & istud sensum videtur sentire Auer. in eo. 1. 12. meta. si recte inspicias. eligatur alter istorum modorum: quia sicut mihi videtur uterque verus est.

Non contradi. est in eodem. c. 29. Scribit Comen. q. sine tempore impossibile est imaginari motum. Huius tamen oppositum patet. 4. phy. c. 97. Soluitur. dictum eius hic intelligitur de secunda operatione intellectus, quae ab Auer. 3. de anima appellatur desiderij, vel credulitatis. Sed dictum eius. 4. phy. c. 97. procedit a prima operatione intellectus, quae ab ipso appellatur formatio. nam cum tempus non sit de quiditate motus, intellectus potest intelligere motum non in aeterno tempore, licet sine tempore verus motus esse non possit.

Decima contradi. est in eo. 30. Comm. 12. meta. dicit quod omne aeternum est actio pura: & com. 3. c. omne, quod est actio pura, non habet potentiam: ex hoc igitur videtur velle Comen. nullam aeternam habere potentiam. Huius tamen oppositum habetur ab ipsa. 3. de anima. c. 4. in solutione. 3. questionis, & in eo. 14. ubi habet in omni intelligentia citra primam esse potentiam. Intellectus. potentia duplex logica, & physica. Potentia physica consequitur materiam, siue sit materia in potentia ad esse, siue sit materia, quae sit in potentia ad vbi, siue sit materia, quae sit in potentia ad intelligibile. de tali potentia in substantijs aeternis non est potentia ad esse, siue illae sint corpora aeterna, siue sint motores aeterni, ut patet. 8. phy. & in lib. de subtilis. orbis. & 1. celi infinites. potentia ad vbi bene est in corpo-

Solutio.

12. meta. com. 19.

Solutio.

12. meta. com. 3. c.

Solutio.

ibus æternis: quia talis consequitur materiam in actu, quæ est ipse orbis. Materia autem intelligibilis est intellectus possibilis. & ista materia reperitur in anima intellectiva vere, cum ipsa sit secundum compositionem intellectus agente, & possibile, tanquam ex duobus partibus essentialibus, per quarum alteram creat intelligibilia, & per alteram recipit ea. sed in alijs intelligentijs non est intellectus possibilis vere, cum in eis non fiat intellectus recipiendo, sicut fit in nobis. Unde nulla potentia physica in alijs intelligentijs, excepta anima intellectiva, vere reperitur, non potentia ad esse, quia illa insequitur materiam primam, non potentia ad vbi, quia illa insequitur materiam in actu, quæ est corpus simplex, non compositum ex materia & forma. intelligentiæ autem omnes, nec sunt corpus, nec sunt virtutes in corporibus, non est etiam in eis potentia ad intelligibilia, quia in eis non differunt intelligentes, intellectus, & intellectio, sicut est in anima nostra in ordine ad nos considerata, ut ipse tenet nulla igitur est secundum Aver. vera potentia in æternis substantijs. Alia autem potentia logica est, quæ nihil reale dicit, sed dicit ens rationis. nam potentia logica apud me nil aliud est quam ens rationis causatum ab intellectu ex non repugnantia vel minor, in quantum non repugnant. Pro quo debes scire, quod solus unus est ens simpliciter perfectus, in quo est tota perfectio possibilis reperiri in habitu entis, & istud est solus Deus, sicut scribitur Côm. 5. meta. c. 11. & tale verius dicitur essentia, quam ens, cum sit ens per essentiam. Alia vero sunt entia per participationem, sicut scribitur Côm. 1. meta. c. 4. & 12. meta. c. 5. oia autem entia circa primum deficient aliquo gradu perfectionis possibilis reperiri in habitu entis: quia omnia emanant à primo, eo modo, quo apta sunt emanare. nullum autem ens apertum natum est emanare à primo in æquali gradu perfectionis primi, cum possibile sit dari duo prima æque perfecta in genere entium, quorum unum sit ab alio, immo nullo modo, sicut ostendit Philosophus. 12. meta. ad finem, & etiam pulchre deducit Scotus. 1. sentent. dist. 2. questio. 3. Et ideo, quia secunda intelligentia emanat à prima in alietate nature, & cum essentia dependet à prima, licet secundum Philosophos ista intelligentia sit ab æterno, habens omnem perfectionem possibilem sibi, in quantum talis intelligentia est in tali rerum ordine constituta: quia sibi non dicitur posse ab esse, sicut patet. 3. phys. c. côm. 3. a. possibilis, non

ens est necessitas, sicut patet. 2. cor. c. 3. 4. Unde Côm. ibi dicitur possibile in rebus eternis est necessarium, cum nihil sit possibile in eis vere. notanter dicitur vere: quia nulla, vera potentia in eis est, ut deducitur, tamen ista intelligentia, in quantum, ens reperitur prius, tamen aliqua perfectione: quia sibi in quantum ens non repugnat habere maiorem perfectionem, quam sit illa, quam actu habet: quia, si sic sibi repugnaret, cuilibet enim hoc repugnaret, quod falsum est, sicut, si talis repugnaret visio in quantum animal, cuilibet animali visio repugnaret. Ista autem potentia non est vera potentia, quia nihil reale dicit, sed solum est ens rationis, sicut ab intellectu ex non repugnantia talium terminorum, sicut diximus. & de ista potentia loquebatur Commen. tertio de anima. comen. 5. in loco allegato, quando dicitur in omni intelligentia circa primam reperiri potentiam. Et ego addo, quod etiam in omni ente absoluto circa primum est potentia. & ideo opinio illa Subtilis doctoris in octava distinct. primi, questione prima, ubi tenet quamlibet creaturam compositionem esse ex actu, & potentia, tanquam ex privatione, & positum est opinio verissima, & de intentione Aver. sine dubio, sic igitur de potentia prefata distinctio conuertitur in nodum soluit.

Unde prima contradi. est in tex. 36. Arist. & Commen. in intelligentijs ponunt intellectum, & voluntatem. Unde primo movetur ad amatum in ratione huius, & boni, quod est obiectum voluntatis. Sed huius oppositum legimus in prima disputa. in libro de destructione destructionum in solutio. 11. duobus, ubi dicitur Philosophi concedunt hoc, quod si antiquum haberet voluntatem, bene, novum ab antiquo proveniret. ubi videtur negare voluntatem in entibus antiquis, & æternis. Nihil est, quod voluntas dupliciter sumitur. uno modo ut est idem quod intellectus, sola tamen ratione distincta. nam exdem virtus abstracta, ut cognoscens, dicitur intellectus: ut desiderans & amans, dicitur voluntas. & ista est mens Aver. & Aristote. ut ego puto in. 3. de anima, ubi non fecit tractatum speciale de voluntate distinctum ab illo de intellectu. & hoc elicitur ex mente Aver. 3. de anima. côm. 4. 9. Alio modo sumitur pro desiderio duorum oppositorum, æqualiter. unde sic sumitur Côm. voluntatem in prima disputatione in libro de destructione destructionum in disputatione prima in solutione secundi dubij. & voluntas isto modo

12. meta. tex. 36.

Solutio.

est passio & mutatio, ut testatur Commen.
in disputatione. in solutione primi dubij
ubi probat in Deo non esse voluntatē qua-
lis est in nobis, quia voluntas in generabi-
libus desiderat id, quod vult, & Deus non
desiderat id; quod vult, & talis voluntas
est passio & mutatio. Istud confirmat ex
disputa. in solutione ultimi dubij, ubi di-
cit nō est verum, qd Deo auferat voluntas,
sed noua voluntas. & isto modo voluntas
non est in intelligentijs, sed primo modo.

11. meta.
com. 36.
Solutio. Duo secunda contradi. est in cōm. 36. In-
quit Cōm. p. forme materialis actus sunt in
materia, sed potētia sunt in primo motore.
Huius tñ oppositum inuenimus in cō. 18.

ad finem in eodem lib. Solutur. qñ forma
materialis est actus in materia, talis poten-
tia est in Deo quia emmenter in Deo con-
tinetur, non actu formali. Sed qñ potētia
est in materia, tūc actus virtualis est in Deo.
& ista non contradicunt, sicut vides.

11. meta.
com. 37.
Decima terna contradi. est in cōmē. 17.
Auer. inquit Deū solitari circa indiuidua
sub ratione speciei, non sub rōne indiuidui.
Huius oppositū habet ab Arist. & ab ipso.
10. eth. ca. 10. ubi dicit circa singularia, ut
singularia sunt; Deū solitū esse. inquit. n.
ibi, qd vultat Deus sapientē, sicut facit ami-
cus amicum. Solui ibi dē. quia dicit in tex. n. qd
Dij curā alia habent humanarum rerū,
ut estimatur & creditur; rationale est
eos gaudere optimo & cognatissimo. pater
qd ibi loquitur probabiliter. nā sermones
tunc fm materia subiectam: & quia ibi
erat in moralibus, congruū fuit vulgo per-
suadere hoc. sed in scientia Diuina te cō. 31
determinat Philosophus fm propriā inten-
tionem Deum circa singularia, ut singula-
ria materialia sunt, non habere solitudi-
nem, sic diceret, ut mihi videt Auer. in ista
contradi. Sed ista opinio falsa est, &
hæretica, & contra fidem nostram, quæ fal-
li non potest, cum ordine infallibili regat.
nec rationes Philosophorum cogunt con-
tra nos, immo ipsæmet Commenia. ab ipsa
quasi veritate coactus dicit se quandoque
à Deo illustratū fuisse in solutione aliuim
difficultatis; & multa consimilia. Sed hic
est locus dubitationis, quid est hoc dictū
Deum intelligere enna secundum speciem,
& solitari de ennis secundum speciem.
libi enim intelligatur Deum cognouisse ha-
bere de Socrate & Platone, ut conueniunt
in natura humana, multiplex videtur sequi
inconueniens. tum quia talis cognitio esset
vniuersalis, quia cognoscere Socratem, ut

est homo, est habere cognitionem vniuersalem; et per consequens potentialem, cum m-
scire in vniuersali sit scire in potentia. 12.
metaph. comen. 14. consequens autem
falsum est nam secundum ipsum duode-
cimo metaphysice commento quinquagesimo primo scientia Dei non est vniuersalis, neque particularis. Amplius accideret
positio idearum in mente diuina, quia nō
est maior ratio, quod species humana co-
gnoscatur ab intellectu diuino, quā alie
species. & ita rediret opinio Platonis, quæ
secundum excellentes Platonis fuit, qd
ideæ essent in mente diuina: illud autem
videtur repugnare dictis Peripateticorum,
docentium Deum tantum vniuersum intellige-
re, ita sunt, quæ du agnau in via eorum.
& tandem deveni ad hoc, quod secundum
ipsum Auerbis sententiam duodecimo
metaphysice commento 31. Deus sublimis
tūm vniuersum intelligit; & illud intellectu
est sua essentia, quæ eminenter est omnia
eā, sicut supra dictum fuit, nulla sit ibi
potentia, neque imperfectio, aut defectus.
sequitur autem ex hoc omnia alie entia
supposita esse respectu essentia diuina per
participationem dicta: sicut patet secundo
metaphysice commento quarto. Deus igitur
intelligens ens per essentiam intelligit
omnia secundum speciem: quia omnia en-
tia sunt quasi supposita per participationem
dicta in ordine ad essentiam diuinam: non
quod diuina essentia formaliter ingredia-
tur constitutionem aliorum entium, sed
ista participatio est talis, quod essentia alio-
rum entium est quedam participatio de
pendentia respectu diuini essē, pro quanto
quælibet talis fuit extranea natura à natu-
ra diuina, dependens tamen ab ipsa, & se-
cundum qd tales creature magis, & minus
distanter dependent, secundum hoc dicitur
magis & minus perfecte. Et sic intelli-
gitur dictum Philosophi secundo de anima
trigesimo quarto, ubi habet qd omnia appe-
tunt participare diuinum esse eo modo,
quo possunt. & ceteri te. cō. 10. o. habet. His
quidem communicationem esse esse, alijs qui-
dem clarius, alijs vero obscurius. Nulla igitur
fm ipsummet Arist. & Auer. est alia idea,
nullum exemplar, nulla alia forma, nisi di-
uina essentia, quæ taliter ab oibus parti-
cipatur. Et ideo dicit Cōm. cō. 31. huius, p. u.
quis cognoscit caliditatem ignis, nisi di-
cit ignorare naturam caliditatis existentis
in alijs entibus, & sic Dei intellectu est per
spe. 16. a. quanto cognoscendo se cognoscit
GGG hij illud

Quomo-
do intelli-
gendū ut
Deum in-
telligerē
tia fm spe-
ciem.

ibus æternis: quia talis consequitur materiam in actu, quæ est ipse orbis. Materia autem intelligibilium est intellectus possibilis. & ista materia reperitur in anima intellectiva vere, cum ipsa sit finis Cōmpositi ex intellectu agente, & possibili, tanquam ex duobus partibus essentialibus, per quarum alteram creat intelligibilia, & per alteram recipit ea, sed in alijs intelligentijs non est intellectus possibilis vere, cum in eis non fiat intellectus recipiendo, sicut fit in nobis. Unde nulla potentia physica in alijs intelligentijs, excepta anima intellectiva, vere reperitur: non potentia ad esse, quia illa insequitur materiam primam, non potentia ad ubi, quia illa insequitur materiam in actu, quæ est corpus simplex, non compositum ex materia & forma. intelligentiæ autem omnes, nec sunt corpus, nec sunt virtutes in corporibus: non est etiam in eis potentia ad intelligibilia, quia in eis non differunt intelligentes, intellectus, & intellectus, sicut est in anima nostra in ordine ad nos considerata, ut ipse tenet: nulla igitur est finis Auer. vera potentia in æternis substantijs. Alia autem potentia logica est, quæ nihil reale dicit, sed dicit ens rationis. nā potentia logica apud me nil aliud est, quod ens rationis causatum ab intellectu ex non repugnantia terminorum, in quantum non repugnant. Pro quo debes scire, quod solū unū est ens simpliciter perfectū, in quo est tota perfectio possibilis reperiri in habitu entis, & istud est solus Deus, sicut scribit Cōm. 5. meta. cō. 11. & tale verius dicitur essentia, quod ens, cum sit ens per essentiam. Alia vero sunt entia per participationem, sicut scribit Cōm. 1. meta. cō. 4. & 12. meta. cō. 5. oia autem entia citra primum deficient aliquo gradu perfectionis possibilis reperiri in habitu entis: quia omnia emanant à primo, eo modo, quo a prima sunt emanare. nullum autem ens aptum natum est emanare à primo in æquali gradu perfectionis primi, cum possibile sit dari duo prima æque perfecta in genere entium, quorum unum sit ab alio, immo nullo modo, sicut ostendit Philosophus. 12. meta. ad finem. & etiam pulchre deducit Scotus. 1. sentent. dist. 2. questio. 3. Et ideo, quia sequenda intelligentia emanat à prima in alietate naturæ, & cum essentia li-dependētia à prima, licet finis Philosophos ista intelligentia sit ab æterno, habens omnem perfectionem possibilem sibi, in quantum talis intelligentia est in tali rerū ordine constituta: quia tibi non differt posse ab esse, sicut patet. 3. phys. cō. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

ens est necessitas, sicut patet. 2. cō. cō. 7. 4. Unde Cōm ubi dicitur possibile in rebus eternis est necessarium, cum nihil sit possibile in eis vere. notanter dicitur vere: quia nulla vera potentia in eis est, ut deduxi, tñ ista intelligentia, in quantum, ens reperitur prius a aliqua perfectione: quia sibi in quantum ens non repugnat habere maiorem perfectionem, quam sit illa, quam actu habet: quia, si sic libi repugnaret, cuilibet entis hoc repugnaret, quod falsum est, sicut, si talis repugnaret visio in quantum animal, cuilibet animali visio repugnaret. ista autem potentia non est vera potentia, quia nihil reale dicit, sed solum est ens rationis, sicut ab intellectu ex non repugnantia talium terminorum, sicut diximus. & de ista potentia loquebatur Commen. tertio de anima. comen. 5. in loco allegato, quando dicit in omni intelligentia circa primam reperiri potentiam. Et ego addo, quod etiam in omni ente absoluto circa primum est potentia. & ideo opinio illa Subtilis doctoris in octava distinct. primi, questione prima, ubi tenet quamlibet creaturam compositam esse ex actu & potentia, tanquam ex privatio, & positio, est opinio verissima, & de intentione Auer. sine dubio. sic igitur de potentia prefata distinctio controuersie nodum soluit.

Vnde contra dicitur in text. 36. Arist. & Commen. in intelligentijs ponunt intellectum, & voluntatem. Unde primo mouetur ad amatum in ratione huius, & boni, quod est obiectum voluntatis. Sed huius oppositum legitur in prima disputa. in lib. destructio destructionum in solutio. 11. duobus, ubi dicitur Philosophi concedunt hoc, quod si antiquum haberet voluntatem, bene nouum ab antiquo proueniret. ubi videtur negare voluntatem in entibus antiquis, & æternis. Nisi esset, quod voluntas dupliciter sumitur. uno modo ut est idem quod intellectus, sola tamen ratione distincta. nam eadem virtus abstracta, ut cognos. ens, dicitur intellectus: ut desiderans & amans, dicitur voluntas. & ista est mens Auer. & Aristote. ut ego puto in 1. de anima, ubi non fecit tractatum specialem de voluntate distinctum ab illo de intellectu. & hoc elicitur ex mente Auer. 3. de anima. cō. 4. 9. Alio modo sumitur pro desiderio duorum oppositorum æqualiter. unde sic sumptis Cōm. voluntatem in prima disputatione in lib. destructionum in solutio. 11. duobus, & voluntas isto modo est

12. meta. tex. 36.

Solutio.

est passio & mutatio, vt testatur Commen.
de dispositione. 3. in solutione primi dubij
vbi probat in Deo non esse voluntatē qua-
lis est in nobis, quia voluntas in generabi-
libus desiderat id, quod vult, & Deus non
desiderat id, quod vult, & talis voluntas
est passio & mutatio. Istud confirmat ex
disputa. 11. in solutione vltimi dubij, vbi di-
cit nō esse verum, qd a Deo adest voluntas,
sed noua voluntas. & isto modo voluntas
non est in intelligentijs, sed primo modo.

11. meta.
com. 36. Duo secunda contradi. est in com. 36. In-
quit Cōm. qd hōmē materiā actū sunt in
materia, sed potētia sunt in primo motore.
Huius th. oppositū inuenimus in eb. 18.

Solutio. ad finem in eodem lib. Solutur. qn forma
materialis est actū in materia, talis poten-
tia est in Deo, quia eminenter in Deo con-
tinetur, non actū formali. Sed qn potētia
est in materia, tūc actū virtuali est in Deo.
& ista non contradicunt, sicut vides.

11. meta.
com. 37. Decima materia contradi. est in com. 17.
Auer. inquit Deū solitarii esse indiuidua
sub ratione speciei, non sub rōne indiuidui.
Huius oppositū habet ab Arist. & ab ipso.
10. eth. ca. 10. vbi dicit circa singularia, vt
singularia sunt; Deū solitariū esse. inquit. n.
ibi, qd vilitat Deus sapientē, sicut facit ami-
cōs amicos. Solutū ibidē. quia dī in tex. nā si
Dij curā aliquā habent humanarum rerū,
vt existimatur & creditur; rationabile est
eos gaudere optimo & cognatissimo. pater
qd ibi loquitur probabiliter. nā sermones
sunt fm materiam subiectam: & quia ibi
erat in moralibus, congruū fuit vulgo per-
suadere hoc. sed in scientia Diuina te. eo. 31
determinat Philosophus fm propriā inten-
tionem Deum circa singularia, vt singula-
ria materialia sunt, non habere solitudi-
nem, sic diceret, vt mihi videt Auer. in ista
contradictione. Sed ista opinio falsa est, &
heretica, & contra fidem nostram, quae fal-
li non potest, eūm ordine infallibili regat.
nec rationes Philosophorum cogunt con-
tra nos, Immo ipsemet Commenta. ab ipsa
quali veritate. & ob hoc dicit se quandoque
a Deo illustratū fuisse in solutione alicuius
difficultatis; & multa consimilia. Sed hic
est locus dubitationis, quid est hoc dictū
Deum intelligere entia secundum speciem,
& solitarii de entibus secundum speciem
entium intelligatur Deum cognitionē ha-
bere de Socrate & Platone, vt conueniunt
in natura humana, multiplex videtur sequi
inconueniens. tum quia talis cognitio esset
vniuersalis, quia cognoscere Socratem, vt

est homo, est habere cognitionē vniuersa-
lem, et per consequens potentialem, eūm
scire in vniuersali sit scire in potentia. 13.
metaph. comen. 14. consequens autem
falsum est, nam secundum ipsum duode-
cimo metaphysic. commento quinquage-
simo primo scientia Dei non est vniuer-
salis, neque particularis. Amplius accedens
positiuo idearum in mente diuina, quia nō
est maior ratio, quod species humana co-
gnoscatur ab intellectu diuino, quā alicuius
speciei. & ita rediret opinio Platonis, quae
secundum excellentes Platonicos fuit, qd
ideae essent in mente diuina. Illud autem
videatur repugnare dictis Peripateticorum
dicentium Deum tantum vnum intelligere.
re: ista sunt, quae diu agitari in via eorum,
& tandem deueni ad hoc, quod secundum
ipsum Auerrois sententiam duodecimo
metaphysic. commento 31. Deus sublimis-
simū vnum intelligit; & illud intellectū
est sua essentia, quae eminenter est omnia
eūm, sicut supra dictum fuit, nulla sit ibi
potentia, neque imperfectio, aut defectus.
sequitur autem ex hoc omnia alie entia
supposita esse respectu essentiae diuinae per
participationem dictae: sicut patet secundo
metaphysic. commento quarto. Deus igitur
intelligens eos per essentiam intelligit
omnia secundum speciem: quia omnia en-
tia sunt quasi supposita per participationē
dicta in ordine ad essentiam diuinā: non
quod diuina essentia formaliter ingredia-
tur constitutionem aliorum entium, sed
ista participatio est talis, quod essentia alio-
rum entium est quaedam participatio de-
pendentia respectu diuinae essē, pro quanto
quelibet talis fuit extranea natura a natu-
ra diuina, dependens tamen ab ipsa, & se-
cundum qd tales creaturae magis, & minus
distanter dependent, secundum hoc dicuntur
magis & minus perfectae. Et sic intelli-
git dictum Philosophi secundo de anima
trigesimo quarto, vbi habet qd omnia appe-
tunt participare diuinum esse eo modo,
quo possunt. & 1. celi te. eb. 100. habet. His
quidem communicatum est esse, alijs qui-
dem clarius, alijs vero obscurius. Nulla igitur
fm ipsummet Arist. & Auer. est alia idea,
nullum exemplar, nulla alia forma, nisi di-
uina essentia, quae taliter ab oibus parti-
cipatur. Et ideo dicit Cōm. ed. 31. huius qd
quis cognoscat caliditatem ignis, talis non di-
cit ignorare naturam caliditatis existentis
in alijs entibus, & sic Dei intellectus est per
spec. 16. 2. quanto cognoscendo se cognoscit
GGG iij illud

Quomo-
do intelli-
gendū sit
Deum in-
telligere
entia fm spe-
ciem.

illud quod est omnia. quia cognoscit: ens per essentiam: ens aut per essentiam species est participata ab omnibus per participationem dictam. Istud aut verificari potest per dictum Auer. 4. phy. auctoritatis e6. 102. vbi habet. si illud, quod est calidum simpliciter est ignis simpliciter, illud, quod est aliquod calidum, est aliquis ignis. vbi patet manifeste secundum ipsum, ens, participatiue dictum, esse quasi suppositum ens per essentiam. Et iuxta hoc cum simili modo possumus arguere, si ens simpliciter perfectum est Deus simpliciter, & est essentia simpliciter: ergo ens aliquis perfectum est aliquis Deus, vel aliquid deitatis habens. & est aliquod ens, vel aliquid entitatis habens. sic igitur Deus omnia cognoscere secundum speciem intellexit Comen. sicque Deum solitum esse ad extra, intelligendum Deum pro quanto ad gradum entitatis in quolibet concurrat tanquam ad effectum primum, & vniuersalissimum: qui vniuersalissimæ & primæ causæ attribui debet, iuxta illud Philosophi in 2. phy. rex. e6. 38. Effectum vniuersalium causæ sunt vniuersales. Et ideo recte dixit Auer de causis propositione quarta, dum dixit primarum rerum creatarum esse ipsum esse, & nihil ante ipsum causatum esse. Sic etiam verificantur dicta Philosophorum dictum res mundi huius esse in intentione nature sub ratione speciei, non sub ratione individui, nisi per accedens, pro quanto Deus, & intelligentiæ concurrunt per se ad gradum nature cõis. Ad gradum aut materiale concurrunt actus materiale, & sic solitudinem hinc circa ista, quod ad ea, quæ sunt nature, sed quod ad ea quæ sunt individui, materie relinquunt. ponit 12. q. nobis duo extrema latitudinis entium, prima materia, & primo motore. 12. met. e6. 18. cõgruum est materiales formas, quæ sunt in potentia in prima materia, & sunt in actu in primo motore in aliquibus dispositionibus talia attribui materie, & in aliquibus attribui primo motori, & alijs abstractis substantijs: quæ cum primo concurrunt in simul, ut ex eis fiat vnus actus, ex 2. cap. de substantia orbis, & 12. met. e6. 4. 4. & 1. celi. e6. 4. 1. Ex istis tam patet intelligentiam Dei actualissimam esse: cum sit etiam per se essentiam, quæ est ipsa actualitas. Patet etiam qualiter non est ibi vniuersale, nec particulare, nec potentia aliqua, nec multitudo idearum: secundum viam Auerro. & Arist. ut ego puto. licet nos vera hæc esse minime fateamur, quia catholici confitentur Deum omnia intelligere, iuxta illud Hieronymi.

mi. Ne minimum quidem solum cadens in terra cadit absque nutu Dei. Nec propter hoc sequitur intellectum diuinum vilesce: quia tunc intellectus aliquis vilescit ex perceptione rei vilis, quæ talis est: causatus à re vilis, & quæ distrahatur à perceptione rei nobilis propter rei vilis considerationem. Ista autem Deo benedictio non attribuitur: quia ipse non est causatus, sed causa: tota quia percipiendo alia à perceptione sui ipsi non distrahatur, cum alia non percipiat nisi in seipso. nam sua entia est suum obiectum primo motuum, & primo terminatum: respectu suæ intelligentiæ alia autem obiecta sunt secundaria terminantia tantum, nullo modo mouentia Dei intellectum. Licet igitur Arist. ista non videret, nec Philosophi viderent tamen ista Prophetæ, qui in superiori gradu sunt constituti quæ Philosophi secundum sapientes, & ideo stante discordia, in talibus potius Prophetis credendum. quæ Philosophis, cum ipsi intentiones Deo sint, quam fuerint Philosophi.

Decima quarta contradiçtiõ est in 38. e6. 12. Auer. Com. 9. forma hominis inquantum homo, est intellectus. Sed huius oppositum patet verbo de anima cõ. 1. vbi videtur velle quod anima intellectiva non sit forma dans esse homini. Defensores Auer. in questione de unitate intellectus, non potentes euadere argumenta à sancto Doctore in tractatu de unitate intellectus, & in questionibus disputatis de anima, & in summa contra Gentiles, detulerunt ad hoc, ut dicerent animam intellectiuam esse veram formam dantem verum esse substantiale homini ad intentionem Auer & sic volunt hominem intelligere formaliter per animam intellectiuam, tanquam per principium formale conuenientium homini secundum esse. & sic unitatem intellectus volunt sustinere de mente Arist. & inconuenientia multa euadunt posito isto fundamento. Nos autem volumus, veritatis amore stricti, & christianæ religionis vinculo coacti, ostendere opinionem istam minime fuisse de intentione Auer: ut destructo fundamento, super quo isti inniuntur, destruaturs posito unitatis intellectus. Licet enim veritas ista sit animam intellectiuam esse formam substantialem hominis, dico tamen Auerroem istam veritatem non vidisse. Moueor autem ad hoc rationibus, & auctoritatibus eius. Præsuppono de intentione eius formam hominis, per quam homo est generabilis, & corruptibilis. esse animam cogitativam, quæ secundum ipsum educta est de po-

Animam intellectiuam non esse formam dantem verum esse substantialem homini.

tentia

entia materię, & est multiplicata generabilis, & corruptibilis, sicut patet cō. 1. & 2. in 3. de anima. Presuppono formato animā istam cogitativam p̄pitius natura advenire homini q̄ animam intellectivam sicut patet. 2. de generatione animalium cō. 3. & est etiam hoc de mente elut. 3. de anima cō. men. 7. in solutione secundę questionis. Tercio p̄suppono de mente Aver. animā intellectivam esse quandam intelligentiā vni numero in oibz hominibz, a materia in esse non dependēte, eternā a parte ante & a parte post. His stātibz, arguo Averroē nullo pacto posuisse animam istam intellectivam esse formam dantem esse intrinsece, & formaliter ipsi homini. q̄a dato hoc, sequeretur q̄ ex duobz entibz in actu fieret per se vñ, quod est contra Philosophū, & contra ipsū in 8. meta. tex. cō. 1. & 7. meta. cō. & tex. 49. & 2. de anima tex. cō. 7. Consequētia probat, quia cum anima intellectiva sit quoddam ens actu per tertium suppositum, & homo constitutus ex materia, & anima cogitativa, quę est perfectissima forma inter formas educas de potentia materię, sit etiam quoddam ens actu. cum igitur anima intellectiva adveniat materię posterius, aut natura, aut natura & tempore, respectu cogitativę formę, sequitur igitur ex duobz actu existētibz fieri vñ per se formaliter, & intrinsece quantum ad esse: quod est contra omnem Philosophiam. Nec potest cavillādo dici q̄ forma cogitativa nō dat esse simpliciter homini. quia, ut dictum est, ipsa est vere forma substantialis, non insensibilis, nec remissibilis, ut sunt formę elementorum s̄m Averroē. neque est forma, aliqua generica qualitercūque distincta a specificā, sed est forma specificā completa, ergo dabit esse simpliciter, & anima etiam intellectiva dabit esse simpliciter. ergo etiam sequitur non solum ex duobz actu entibz fieri vñ ens simpliciter. immo sequitur, q̄ vnus rei erunt duo esse simpliciter, quod non capit intellectus. Sed dicebat q̄ anima intellectiva est forma dantē esse, non educā de potentia materię: sed anima cogitativa est forma dantē esse, educā de potentia materię: quę quia ordinabilis est ad animam intellectivam, eīquā ad postremā formā, ideo vtrq̄ vnū potest materię vna immediate, & alia mediante alia, & q̄ ex eis fiat vñ simpliciter. sed, si istę duę formę essent eiusdem ordinis, bene hoc inconveniret. Contra ens actu, inquantum actu, non est

ordinabile ad aliud ens actu, inquantum ens actu: siue ille actus sit alterius rationis, siue eiusdem, ita q̄ ex eis fiat per se vñ. quia semper oportet, ut inquit Philosophus, in talibz vñ esse potentiam, aliud vero actum. sed hoc mo constituitur, ut dixi, per animam cogitativam habere esse actu simpliciter per animam cogitativam: aliter illa non esset forma dantē esse simpliciter quod est falsum. nam si alia formę mixtorum inanimatorum, & animatorum dantē esse simpliciter, quanto magis cogitativa hominis, quę est suprema. ergo anima intellectiva non dat esse simpliciter s̄m ipsū. aliter. n. sequitur item habere duo esse. Et confirmatur, quia aut talia esse simpliciter sunt duo, aut vnū. si duo, habeo intentum, q̄ tunc idem esset bis homo simpliciter: quod est absurdum. si vñ. cōtra. q̄ vñ esse simpliciter attribuitur vñ supposito ratione duarum formarum, quarum vna est ordinabilis ad aliam, illud esse principaliter attribuitur vltimę formę, quę est actualissima. si ergo anima cogitativa ordinatur ad intellectivam tanquam ad postremam hominis formā, tunc esse simpliciter hominis inquantum homo principaliter esset ab anima intellectiva. & tunc sequeretur q̄ homo non esset generabilis, & corruptibilis inquantum homo, sed inquantum animal. ita arguit Commen. 3. de anima cō. 1. Probat sequela. quia homo intrinsece, & formaliter est homo per te p̄ animam intellectivam, sed anima intellectiva non est generabilis, neque corruptibilis: ergo homo non est generabilis inquantum homo, quod est absurdum. Amplius: tu es per esse meū, & ego es per esse tuū, nam si esse simpliciter hominis, & Platonis sit per animam intellectivam, cum illa sit vna numero in vtroque: ergo idem esse simpliciter numero erit in vtroq̄. aut igitur oportet te concedere animam intellectivam non dare esse simpliciter, aut oportebit te incurtere in ista inconuenientia. Et cōfirmatur, quia, si anima intellectiva vniretur homini per informationem, sequeretur eam esse multiplicatam & dictam: cuius oppositum tenet Commen. Probatur sequela. quia omnis forma dantē esse materię advenit materię mediantibus quantitatibus interminatis. 1. cō. de substantia orbis: sed omnis talis extenditur ad extensionem materię, ergo anima intellectiva erit extensa. Ita arguit Commen. 1. cō. de substantia orbis. si intelligentia vniretur orbi mediante

dimen-

dimensione interminara, esset diuisa. sed dicebat qd est ratio diuersitatis: quia intelligentia aduenit orbi non preexistente aliqua alia forma substantiali. & ideo, si mediante dimensione veniret per informationem ipsi materiz, cum omne receptum recipiatur per modum recipientis, sequitur intelligentiam esse extensam. sed anima intellectiua uisitur homini mediante alia forma substantiali, quia mediante anima cognatiua, quz sufficienter terminat quantitatum interminationem interminationem, ne procedat usque ad animam intellectiuam. Sed contra. quandocumq; est aliqua per se ratio adequata allicuius effectus, facta quacumq; variatione in accidentalibus causis respectu illius effectus, ille effectus remanet, remanente sua per se, & adequata causa, patet ista ex terminis. sicut in exemplo dicimus. si rationalitas in homine est per se & adequata causa respectu risibilitati hominis, esto qd rationalitas coniungatur, vel albedini, vel nigredini, adhuc manente rationalitate manet risibilitas. sed tunc sic ratio per se & adequata extensionis formarum in materia inducitur est ipsa quantitas sicut Auerroem primo capitulo de substantia orbis, & non est preexistens, vel non preexistens formz precedentis in materia. aliter enim formz mixtorum, & formz accidentium aduenientium ipsis mixtis non essent diuise, cum tales adueniant materiz post aduentum aliarum formarum. Sed dicebat qd hoc est verum de formis eductis de potentia materiz, fallit autem de formis dantibus esse materiz, non eductis a men de potentia materiz. Sed contra. tu negas ergo Coniunctorem tuum. quod defendis. quia a pari sub dicam in consequentia, quam facit in primo capitulo de substantia orbis de intelligentia, qd esto, qd illa veniret orbi mediante dimensione, propter hoc non sequitur ipsam extensam: quia dicam sibi, qd non valet hoc in formis non eductis de potentia materiz: sed dicebat qd procedit de intelligentia, & non de anima intellectiua, quia una aduenit mediante priori forma, alia non. Contra. consimilis responsio erigit consimilem replicationem. ratio solum innuitur rationi quantitatis precise tanquam medio, quia dicit si veniret orbi mediante dimensione, nullam faciens mentionem de preexistenti, forma substantiali, vel non preexistenti, quia videbat qd illud non erat nisi accidentiale respectu diuisibilitatis. Preterea,

si tu dicis ideo animam intellectiuam non extendi, licet sicut esse uniatu materiz, quia talis aduenit post formam cognatiua, quz sufficienter terminat materiam, & interminationem quantitatum existentium in ea, ut ulterius procedi non possint ad subsequentem formam. Contra. ergo. anima intellectiua aduenit materiz sufficienter terminata per priorem formam. ergo, si vis materiz informare per cognatiuam, tunc ipsa erit accidens. Sic arguit Comen. contra Auer. 1. phy. continen. 63. qui ponebat formam corporeitatis vni materiz per informationem ante aduentum aliarum formarum. deducit enim eum ad hoc, quod omnes subsequentes formz essent accidentia: quia aduenient materiz existenti in actu simpliciter. Et si ratio ista apud Auerroem concludit de forma corporeitatis, quz sicut Auer. erat imperfectissima forma, quare igitur argumentum consimile non procedit contra ipsum de anima cognatiua, quz est formarum perfectissima. sed dicebat qd in formis dantibus esse materiz, quz sunt educte de potentia materiz, inconvertiens est duas formas substantiales perfectas non intensibiles, neque tenuibiles esse in eodem subiecto. quia sic, ut ait, intelligitur dictum Auer. 1. cap. de substantia orbis, dicentis vnum subiectum habere pluraque vnam formam impossibile est. Dicitur, intensibiles carentes, propter formam elementum. dicitur educte de potentia materiz, quia in calibus, quz non sunt educte, ita vnum subiectum habere plures substantiales formas, quarum una dat esse, & est educta de potentia materiz, & alia etiam non educta de potentia materiz dat esse etiam. sicut est de facto in homine, qui habet esse a duabus formis substantialibus, scilicet a cognatiua & ab intellectiua. Sed, contra. a pari dicam pro Auer. quod esto quod forma corporeitatis substantiatur preexistit in materia, non sequitur alias formas accidentia esse. quia sicut Auerroem alia formz, quz de nouo inducuntur in materia, non sunt educte de potentia materiz, sed sunt ab extrinseco motore, quem datorem formarum appellat seu colodeam, sicut inquit de ipso Comen. septimo metaphysice com. 31. Et confirmatur, quia, dato qd ista formz aduenientes possint formam corporeitatis esse educte de potentia materiz, tunc ahuc magis videtur, qd ex forma corporeitatis, quz materialis est, & alijs formis materialibus, fiat vnum per se, quam

ex anima cogitativa, & intellectiva habet unum per se. nam illæ sunt eiusdem ordinis, illæ vero diversorum. Amplius opinio illa incurrit opinionem Platonis, & inconuenientia illius. Nam Aristot. cō. & tex. 4. 5. septimi metaphysice arguit contra Platonem, probando ideam non esse causam formalem indiuiduorum constitutorum substantia, causam inquam formalem, dantem esse non declarantem quidditatem: ut exposuit ibi Commenta. Et ratio sua consistit in hoc. Substantia vniuersalisq; indiuidua est sibi propria: quodlibet vniuersale est commune pluribus, ergo vniuersale non est substantia propria alius. Et inquit ibi Cōm. quod, cum omnia indiuidua conueniunt in vna substantia numero, sunt vnum numero. modo à partē, si sū ipsam omnia indiuidua speciei humanæ conueniunt in vna forma numero, quæ est anima intellectiua, tanquam in forma dante esse simpliciter materię, sicut isti imponunt Auer. de monstrariue sequitur omnia indiuidua esse vnum numero. Et ita argumentum, quod ipse facit in commento quinto vbi diffinit secundam quæstionem de vnitāte intellectus, in quo dicit quod, si vnus esset omnium intellectus, tunc tu esses per esse mei, & ego essem per esse tui, & quod homo nō esset generabilis in quantum homo, sed in quantum anima, euidenter demonstraret, si ipse tenuisset intellectum animam esse formam intrinsece constituentem hominem. Et illud maximo argumento est, qd Cōm. in illo commento non soluit ista argumenta, quia iam solutionē paruisse supponit ex his, quæ declarauerat in illo commento. & est qd anima intellectiua non dat esse formaliter & intrinsece homini, sed a se sitit solum, sicut motor mobilis, ut nos infra declarabimus de intentione eius. aliter enim diminutus fuisset, si ipse tenuisset oppositum, quia argumenta ista sunt in simili casu contra Platonem, & si contra Platonem demonstrant, demonstrabunt, & contra ipsum, confirmantur, quia. 3. cō. 61. principia propinqua rerum corruptibilium sunt corruptibilia. si igitur anima intellectiua esset formā dās esse homini formaliter, tunc ergo esset propinquum & immediatū principium, per quod homo est homo, & ita esset corruptibilis. Et ideo Commenta. tor v. dē hoc dixit tertio de anima commento trigesimo tertio, qd hominē non est generabilē & corruptibilē, nisi per virtutem conformatiua: quia ista sū ipsum est for-

ma, per quam homo intrinsece, & formaliter est homo. Amplius homo esset in d. p. ci specie, si haberet duplicem formam substantialem in esse perfectō. sic arguit Cōm. contra Auk tertio cō. commentō. 6. 7. ponentem formam substantialem elementorū formaliter in mixto remanere. Nec valet, si dicatur qd homo per animam cogitatiua non est in specie sed in genere: sed per animam intellectiua homo est in specie Cōtra. quia isti, quorum ista est positio, tenent, sicut tenendum est de mente Commenta. esse vnā & eandem formam, per quam aliquid est in genere, & speciei: ego, si per cogitatiua homo est in genere, erit etiam & in specie. Amplius, si anima intellectiua esset forma dāns esse formaliter homini secundum Consuetudinem, sequeretur qd non esset idem agens disposens materiam, & inducens formam, contra ipsum. 7. meta. commen. 31. Probat autem sequela nam in instanti generationis, in quo homo habet principium esse hominis, oportet. b. esse animam intellectiua. aliter enim homo esset homo sine forma sua substantiāli, per quam est formaliter homo: quod implicat contradictionem, sicut implicat albidū esse sine albedine. quæro igitur in illo instanti, an virtus informatiua, quæ est in semine, attingat animam intellectiua, vel non. primum dari non potest: quia anima intellectiua non est in potestate agens naturalis, quia ab extrinseco aduenit teste Philosopho in. 2. de generatione animalium cap. 3. & 11. metaphys. tex. commen. 17. si enim consequeretur transmutationem, tunc esset generabilis & corruptibilis. sic arguit contra Platonem Philosophus, & Commentator septimo metaphys. 31. Omne mixtum cum materia sit a mixto cum materia, qd si dicas aliud esse disponentem, & aliud esse inducens formam, tunc consequentia contra Auer. nam ista nulla est. Forte dicet, qd ratio Commentatoris contra Auer. nam procedit de formis eductis de potentia materię, qualis non est anima intellectiua. immo in talibus non inconuenit aliud esse disponentem, & aliud inducens: sicut colligitur ex intentione eius. 1. phys. cō. 6. 2. vbi habet, qd non cessant partes spermatis recedere, & fieri partes homines. & hoc, si forma humana recipit partem. si vero non, istud necessarium erit in dispositionibus propriorum accidentium forme generatæ. Sed contra hoc non euadit, quia quantumque forma non acquiratur parubiter, sed

sux dispositiones parabiliter acquirantur, ppter hoc, tñ nō sequitur qd aliud sit dispositio nens materiam, & aliud sit inducens formā. Nec valet cauillatio tua data. quia à pari Autem diceret ad argumenta eius, qd si formā, quas ipse ponebat aduenire materię ab extrinseco motore, essent educatę de potentia materię, bene inconueniret aliud esse disponens materiam, & aliud inducens formam, modo fm. Auic. omnes istę formę substantiales rerum materialium sunt à datore formarum infundente eas in materia disposita per agens naturale. Præterea inconuenientia illa, quę adducit Cōm. ibi, æque procedunt de forma educatę, sicut de forma non educatę, & e conuerso. Amplius, accideret animam intellectiua moueri localiter saltem per accidens, quod Cō. habet ppter o inconuenienti de quolibet abstracto. patet consequentia. nam motus nobis, mouetur o mnia, quę sunt formaliter in nobis. si igit anima intellectiua est forma hominis: igitur mouebitur ad motum formę ei. quia non potest sine implicatione contradictionis intelligi aliquam esse formam dantem esse, & qd formam moueatur, & qd sua forma non moueatur saltem per accidens. Sed dicebat, dando instantiam de polis ntundis, qui sunt formaliter & actualiter in orbe, & tñ orbe moto sunt simpliciter immobiles tam per se, qd per accidens. Sed contra, quia quies polorum est transmutatiua, & non est uera quies. Sed hoc, qd dicunt Mathematici polos quiescere est à l imaginationem, sicut sunt propositiones Mathematicorum. sed naturaliter hoc non est verum, sicut expresse dicit Cōm. in. 2. cō. 16. & 4. phy. cō. 118. Quomodo autem implicet cōtradictionē, ego sic deduco. nā sumpro hoc homine, quęto an in illo loco, in quo est ipse, sit sua forma, per quam ipse est homo, vel non: si sic, habeo intentum, qd est in loco per accidens, quia locatur ad locum totius. si non est in illo loco, tunc igitur ibi erit homo sine sua forma substantiali, per quam homo est homo. Nec potest dici: qd anima intellectiua sit in loco p operationem, quia operatio eius non est mouere fm locum, sed intelligere. licet n. intellectus pra Sticus concurrat, ut dicitur in. 3. de anima ad motum progressiuum, tñ illud, quod exequitur motum, est à causa cogitativa, mediante uirtute motiua, quę est in membris. Et ideo posito qd Plato quiescat à motu progressiuo, quærendum est ut prius, an in illo loco, in quo est Plato, sit anima

intellectiua, aut non. & deducatur, ut prius, Amplius, si anima intellectiua est formaliter unita corpori, fm esse, sequitur operationem eius, quę est intelligere, esse signatam, & materialem. patet sequela, quia non pōt esse operatio propria alicuius formę magis abstractę, qd sit essentia, à qua prouenit operatio. si igitur anima intellectiua est forma in materia fm esse, ergo & intelligere. Confirmatur, quia tertio de anima tex. cōm. 4. demonstratur intellectum possibilem esse abstractum fm esse à materia, & non esse corpus. neque uirtutem in corpore. Forte dices qd Arist. & Cōm. demonstrant intellectum esse separatum à materia fm esse ad hunc sensum, quia uidelicet non sit uirtus educatę de potentia materię, non aut quā sit forma dans esse materię. Sed cōtra, hoc non potest stare fm expositionem, & uiam Cōm nam. 1. de anima. cō. 5. deridet Alex., tenentem actum positum in definitione animę uniuoce dici. & ideo tenit animā intellectiuam, fm qd sibi imponit Cōm. esse formam educatę de potentia materię: quia actus & finis & perfectio conuertunt, si igitur omnis anima est actus corporis: ergo nulla est à corpore separabilis. Cōm. aut dicit qd actus positus in definitione animę dicitur æquiuoce. oportet autem, si ipse intendit Alex. cōtradidicere, ut ipse sumat actū æquiuoce dictū modo opposito, quo Alex. sumebat ipsum uniuoce dici. sed Alex. oēni animam appellat actum, pro quanto quælibet anima fm ipsam est perfectio: & hñs corporis. hoc aut non competit animę inquantum est educatę de potentia materię, quia ut sic considerata, forma potest esse causata à materia in genere causę materialis, qd sit causa eius. si igitur anima est actus, est pro quanto quælibet fm esse unita est materię. ergo fm Auer. si mendi Alex. uult obuiare, non omnis anima est actus uniuoce dictus: quia non omnis dat esse: quia anima intellectiua secundum ipsum est actus uerę corpore, non perfectiens corpus, sicut etiam Simplicius dicit in. 1. de anima in expositioe illius definitionis. Et confirmatur auctoritate Cōm. in. 2. de anima cō. 12. ubi habet hæc uerba. Ex sermonibus prædictis manifestum est ex definitione animę, qd alie partes animę non sunt abstractę. Et reddens causam huius dicit, declaratum est enim in unaquaq; itarum, qd est perfectio corporis organici perfectio. n. est finis & completum perfecti: finis aut non separatur à finito: unde necesse est ut illę sint nō abstractę.

Ecce,

Ecce manifestum locum, in quo Cōm. ē. declaratur qualiter actus posuit in definitione animæ sit æquiuoce dictus. Nam vult animam vegetatiuam & sensitiuam esse corporis organici perfectionem, & ideo nō esse separabilem à corpore, quia finis & complementum non separatur ab eo, cuius est finis. manifestum est aut. fm ipsum Auer. tales formas non habere rationem finis, & complementi respectu corporis organici, nisi p. quantum dant esse, non quia sunt educitæ de potentia materie, quia, vt sic, ponuntur dicuntur constituitur in esse per subiectū apud ipsum fm istam rationē. materia. n. est causa formæ. 1. phy. 30. cō. pro quanto sustentat eas: sed forma appellatur perfectio & finis materie, pro quanto ipsa est causa materie dās esse sibi, vt ibi dicitur. ergo, si anima intellectiua est separabilis à corpore, oportet ipsā non esse perfectionem & complementum organici corporis per informationem, & vñionem formalem. sed dicebat q. forma quælibet dicitur ab informando. si igitur anima intellectiua apud Auer. dicitur forma hominis. igitur dat esse formaliter homini. Et ista ratione innixi dicunt etiam in tellectibus dare esse formaliter orbibus. Sed nos contra hos fecimus prolixam questionem de triplici casualitate intelligencie in annotaionibus nostris contra Iohannē de Landuno, super sua Metaphysica. Sed pro nunc volo de intentione Auer. luce clarius ostendere non omnem formam esse per informationem dictam. Nam Cōm. 1. 2. met. cō. 37. habet q. perfectionum, propter quas mouetur perfectum, quædam sunt qualitates, quibus perficitur illud, quod mouetur, vt illud, quod mouetur propter sanitatem. & quædam sunt substantie extrinsecæ à re, quæ mouetur ad eas, vt assimilatur eis, vt sunt actiones omnes seruorum, quæ sunt ex g. generā intentionem domini sui. Hæc Cōm. Amplius, si omnis forma esset informans, frustra igitur Philosophus, quæsiuisset in. 2. de anima in tex. cō. 17. an anima sit actus corporis, sicut nauis nauis. Confirmatur. nam Cōm. 2. de anima super tex. cō. 21. vbi Philosophus loquens de intellectu dicit q. videtur esse alterū genus animæ, habet, q. anima intellectiua non dicitur anima, nisi æquiuoce, & rectius dicitur de ipsa, q. sit non anima. Et seipsum declarandum in eodem. 2. de anima cō. 32. dicebat animam intellectiua esse de natura superiori naturæ animæ. Pro quo debes scire, q. ordo enūti est iste, natura, anima, intelligentia, & De-

Natura est inferior anima, & anima inferior ad intelligentiam: intelligentia aut. inferior Deo. vnde Cōm. in lib. destructio destructiōnum disputatione. 12. inquit. Cū aut. dixit de Philosophis, q. ipsi tenent, q. id, quod prouenit à Deo glo. prouenit naturaliter: est sermo corruptus de eis: immo dicunt Peripatetici fm veritatem loquentes q. enua procedunt ab eo alio modo, q. sit natura, & q. sit humana voluntas. Scias etiam apud Arabes animam ab animando dici: vnde Auicenna loquens in. 9. sue meta. ca. 4. de anima imaginatiua orbis, & fm ipsam non erat educitæ de potentia materie, sed solum creatā ab intelligentia, vñita ei formaliter fm esse, inquit hæc verba. Nos autem iam ostendimus q. anima vñusquisq. corli est eius perfectio, & eius forma, nec est substantia separata: alioquin esset intelligentia. non anima. à pari dico q. si anima intellectiua apud Auer. dicitur melius non anima, hoc non est propter aliam causam, nisi quia non est vñita fm esse dāns perfectionem corpori formaliter, vt isti sibi imponunt. Amplius, Cōm. vñ. 3. de anima cō. men. 5. 19. & 20. animam intellectiua primū vñiri homini fm specē, q. homini fm indiuiduum, hoc autem non esset, si anima esset forma dāns esse formale homini: quia actus & generationes omnes sunt singularem ex processu Metæ. Amplius Cōm. 3. de anima cō. 6. tenet animam intellectiua non vñiri homini, nisi mediātibz phantasmātibz: homo autem phantasiari incipit quando deuenit ad discretiōnis annos: hoc autem non esset, si ipse tenuisset animam intellectiua dare esse formaliter homini: quia tunc à principio vñiretur ei quia nullum formatū potest esse sine sua forma intrinseca, etiam per diuina potentiam, vt nostri Theologi dicunt: cū non possit Deus vicem cause intrinsece supplere. Et confirmatur. nam, si teneamus animam cogitatiua esse in homine, & teneamus animam intellectiua esse vñam intelligentiam numero separatam & q. omnia saluari possunt, q. homo nō habeat animam istam intellectiua, nisi post annos discretiōnis: quia homo omnes operationes vitales, & naturales, & animales habere pōt sine anima intellectiua: quia anima cogitatiua fm Auer. omnia ista supplere potest. si igitur anima intellectiua ipsi homini vñitur, nulla alia est necessitas, nisi propter intellectiōnem: sed intellectiō non requirit formalem vñionem cum corpore fm

fm Auer. quia potius ista vno impedit, vt diximus, intelligere. n. non fit mediante organo corporeo. quare igitur coguntur ponere de intuitu eius animam istam corporis organici a sum esse intersecum nō video. Vnde isti sunt medij inter Auerroē, & Christianos. volunt. n. tenere vnitatem intellectus cum Auerroē, & volunt eā defendere cū principijs Christianorū, & ista non possunt stare: quia ex oppositis principijs sequuntur oppositæ conclusiones. Erubescant ergo mendacio velle veri vnitatē intellectus, imponendo ei illud, quod non dixit, sed potius dicant ipsum necesse fuisse, sicut rei veritas est, q̄ noua signimenta, & monstra parere in via eius. Nā vltimo clari⁹ patet, non minima inconuenientia sequuntur contra hoc, quod. sicut, q̄ contra vnitatem intellectus. & illud maximo argumēto est, q̄ omnes Latini nostri, sicut Albertus comento Magnos, q̄ opinionum Arabū & p̄cipue Auer. fuit fidelissimus interpres, & Beatus doctor, insuper subtilissimus Scotus, ac Egidius Romanus, quorum isti non sunt digni solvere corrigam calciamenti, voluerunt Auer. sententiam fuisse animam intellectum non esse formam substantialem hominis. Taceo Gregorium Ariminensem, Iohannem de Gandauo, Gaetanum, & Paulum Venetum, & multos præclaros Auerroistas ex viuētibz, qui tenuerunt hanc fuisse Auer. sententiam. Sed, vt dixi, etiam isti bene intrinsecus deueniunt ad hoc. sed volentes euitare inconuenientia contra vnitatem intellectus adueniunt ad hoc, vt dicant animam intellectum, & si vnica sit, ipsam tamen dare esse asseuerant. aliter. n. non posset homo intelligere per aliquod principium separatum. Et ideo positum nfm fuit declarare oppositum de mente eius, vt ab ipsa tandem veritate coacti nullo pacto defendant vnitatem. immo potius facit vnitatem intellectus. Ad formā igitur contradictionis dicamus, q̄ Cōm. seipsum declarat quō est anima intellectiva forma hominis in isto cō. 18. quia dicit q̄ est forma, inquantū est agens nos quia intelligit: abstrahit duobus modis sunt principia eorum, quorū sunt principia, & fm q̄ sunt mouentes, & fm q̄ sunt finis. est igitur forma nō perficiens intrinsece fm ipsum, sed extrinsece tantum. & ideo appellat Cōm. etiam formas abstractas postimas perfectiones, & non primas respectu obiecti. 1. meta. c. 8. vltimo. & anima intellectiva rebus apud ipsum dicitur actus secundus, q̄

primus, sicut potest colligi ex commento quinto. secundi de anima, & ex commento quinto. tertij eiusdem.

Decima quinta contradi. est in cō. 19. Habet Comen. q̄ intellectus diuidit materiam à forma. Oppositum patet. 1. phys. 69. & 4. phy. 16. & primo ca. de substantia orbis, vbi dicitur, q̄ impossibile est intelligere materiam absque forma. Soluitur. quicquid intelligitur, intelligitur fm q̄ est in actu, & cum materia non sit in actu, nisi propter formam: ideo materia intelligitur per formam. Nam, cum materia sit pura potentiale, caret principio formalis, quo aliquid cognosci potest. Et ideo dixit Philosophus in septimo metaphysic⁹ in tex. comen. 19. q̄ materia fm se ignota est. Intellecta autem sic materia, in primo intellectus occursum potest intellectus diuidere materiam à forma: & intelligere materiam non esse formam, nec aliquam habē formam, & isto modo considerata materia non habet esse extra animam, quia non potest secundum ipsum. 2. phys. comen. 12. existeret sine forma, quia tunc quod non est in actu esset in actu, sed solum vt sic habet esse in anima, & est ens rationis, vt dixit Cōm. 12. metaphysic⁹. comen. 14. pro quantum vt sic solius rationis potest esse obiectum, non autem naturæ, vel agentis naturalis, quia, si materia extra animam esset ens omni forma, non posset aliquis recipere in actu vt scribit Comen. in 8. physicorum. comen. 4. sic patet qualiter intellectus materiā à forma diuidere potest, & in quo actu, & qualiter non.

Decima sexta contradi. est in comen. 41. Habet Cōm. q̄ in cælo nulla est alia potentia nisi ad quietem. Oppositum patet per ipsum. 6. phys. cō. 15. & 7. phys. cō. 2. & 9. meta. cōm. & tex. 17. vbi dicitur, q̄ nō est timendum q̄ corpora cælestia stent. Magna fuit, magnificus domine, altercano fieri nos hoc anno in exercitationibus, & disputationibus, quas habuistis vos nobiles iuuenes. Et magnificus, ac perfectissimi iudicii dominus Gaspar Contarenus a micissimis ruus, & studiorum meorum collega dubitant acutissime contra Cōm. in presenti passu. Nam dictum eius, q̄ in cælo non est potentia ad corruptionem, sed solum est in potentia ad quietē, aut hoc intelligitur de cælo inquantum cælo, aut hoc intelligitur de cælo inquantum corpus. Si de cælo inquantum cælo, hoc est falsum: quia per ipsum cō. 7. phy. cælo inquantum cælo non potest

11. meta. com. 13.

Solutio.

11. meta. com. 41.

clarior.
ad contra
dictionē.